
HN 228B K

ORA ET LABORA
de Bruyn f.

570 —

IUSTINI HIST.
LIBRI XLIV.
Editio
Quarta,
Prioribus
Emendatior
LUGD. BAT.

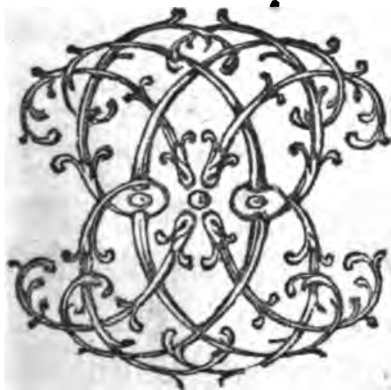
JUSTINI HISTORIAE, PHILIPPICAE.

Ex nova recensione
JOANNIS GEORGII GRAEVII
cum ejusdem Castigationibus.

His accedunt integræ notæ

JACOBI BONGARSII, FRANCISCI MODII, MATTHIÆ BERNECCERI, ISAACI VOSSII, TANAQUILLI FABRI, JOANNIS VORSTII & JOANNIS SCHEFFERI.

Editio quarta prioribus Auctior & Emendatior.

LUGD. BATAVORUM.
Apud {C. BOUTESTEYN, J. DU VIVIE, J. SEVERINUM & A. DE SWART.} 1701.

VIRO

NOBILISSIMO & AMPLISSIMO

HENRICO PICCARD,

Dynastae Schlochterensis, Colhamensis & Harcstedani Agri, trium Catarractarum Delfsylensium Praefecto Hereditario.

OMLANDIAE SYNDICO, ACADEMIAE GROENINGANAE CURATORI.

S. P. D.

JOANNES GEORGIUS GRAEVIUS.

OMnis liberalioris doctrinae studia tam utilitatis, quae ex iis capitur, ubertate, quam suavitatis fructu, multos invitant homines, ut iis excolendis se devoveant. Pro diversitate ingeniorum, diversas sectantur stu-

dendi vias. Alius ad aliam harum artium applicat animum, & in ea pervestiganda consumit operam & aetatem. Sed nullum est eruditionis genus, quo omnis ordinis, aetatis & sexus genus aeque capiatur, quam historiarum cognitio. Hac videmus teneri pueros, qui plerique omnes à litteris abhorrent, & propter radices illarum amaras, & ignorantia dulcedinis fructuum, quos ferunt, lepidis tamen narrationibus sic deliniuntur, ut relictis nucibus & arundine longa satiari audiendi voluptate non possint. Senes, quos rerum omnium satias cepit ac fastidium, ut se ipsi vix pati possint, aetatis malae ac morosae taedia levari nulla re magis & te-

stan-

ſtantur quam rerum geſtarum commemoratione, ut cum omnes amœnitates corporis & animi exaruerint, audiendi tamen hiſtorias oblectatione non careant. Mulierculae vel illae frugi, quae in coli & rerum domeſticarum cura, vel illae damnoſae, quae in comendo & poliendo corpore totae ſunt, ut ab omnium aliarum rerum ſtudio ſint alieniſſimae, hiſtoriarum tamen, aut fabularum, quae ſimiles hiſtoriis ſunt, lectione & expoſitione mirifice capiuntur. Viri graves & aetatis confirmatae, cum nunquam non inveniant in hiſtoriis, quod ipſos prudentiores & conſideratiores reddit ſive in republica tractanda, ſive in vita ſapien-

ter instituenda, ne in illos impingant scopulos, ad quos cognorunt multos fortunarum, famae ac vitae naufragium fecisse, ac cum ex iis, quae saepius apud alios evenisse didicerunt, exemplis historicorum moniti, ubi, quae vel apud se vel apud alios geruntur iis esse similia vident, qui cursus, qui exitus rerum futurus sit diu ante se prospicere intelligunt, & tanquam inspiratos vates praedicere posse, praestantiores historicos vix unquam è manibus deponunt. Cordatiores vero homines in annalium memoriis; praecipue divinorum consiliorum arcanas leges & rationes in regnis & rebus publicis ex minimis & sordidis initiis ad

invidendam magnitudinem & potentiam extollendis & in aliis ad ſummum gloriae & potentiae faſtigium evectis, ut nulla vi humana illorum opes viderentur poſſe convelli, evertendis, obſervant & tanquam tabellario divino praefectos, qui ſupremi Numinis acta litteris mandant, hiſtoriarum conditores admirantur. Quod etiam praeſtit egregie Trogus Pompejus, qui omnium, quae olim prae reliquis floruerunt, regnorum & liberarum civitatum ortus, incrementa, interitum ad Romanae reipublicae incunabula memoriae prodidit. Ex Trogi hoc opere compendium excerpſit Juſtinus ſtudioſae juventuti per quam utile, cum alio-

rum non sit copia, quamvis non careat suis naevis. Nam nullus ex veteribus Graecis & Latinis, si qui ex his praeter Trogum alii fuerunt, qui in hoc argumento politiorum omnium gentium res litteris consignandi versati sunt, plures autem fuerunt, superest integer, praeter hunc Justinum. Eum denuo recensui, & nonnulla in meis animadversionibus correxi 'easque quibusdam novis accessionibus auxi. Recognitum ad Te, Vir Nobilissime, mitto, praedem meae perpetuae in Te observantiae, & testem gratae voluntatis.

Nam & tot Tibi me devinxisti beneficiis, quae in me nullo merito Tibi cognitum contulisti, ut,

nisi hac gratae memoriae testificatione publice declararem, quantum Tibi debeam, foedae oblivionis Tuorum meritorum notam nunquam ego possem abstergere, tu vero posses jure queri, te male collocasse, quae mihi tulisti expense, quamvis Tua tam prolixa & benefica sit natura, ut nolis Tibi quicquam a me referri acceptum, sola benigne faciendi conscientia & voluptate contentus. A quo tempore vero Tuas singulares virtutes, quas dudum ante fama mihi commendarat, propius nosse coepi, coepi etiam Te colere & observare summo studio, ut neminem in Te colendo me paterer anteire. Nam suspiciebam Tuum in

religione defaecata tuenda & propaganda animi ardorem, quem ubique prae te fers; tuam in reipublicae dignitate & salute conservanda & augenda sollicitudinem, ac pro iis omnium laborum periculorum & invidiae, contemtionem: Tuam de optimarum disciplinarum studiis ornandis & illorum decore amplificando singularem curam, quae mihi primum aditum ad Te colendum patefecit, cum ante complures annos & deinde saepius mecum ageres de viris, qui Vestrae Academiae dignitatem possent illustrare. Nihil dicam de vitae tuae elegantia in omni genere, multisque aliis ingenii suavitatibus, quibus hominum non modo, quibus

ute-

uteris, voluntates allicis, ſed & magnos Tibi Reges & Principes reip. viros conciliaſti, ut eis ſis in deliciis, & Tua opera in arduis negotiis domi foriſque utantur, Tuaque in iis expediendis dexteritate. Qui haec in te ſita eſſe cognovit & te non amavit, nae is quid amabile ſit ignorat, nec dignus, qui à quoquam ametur. Ego ſane hanc mei in te ſtudii & amoris omnibus probandi occaſionem nolui amittere. Quod ſi & tibi illum probaro, majorem ejus fructum me non capere potuiſſe, quamvis magnum jam ante perceperim, exiſtimabo. Vale vir Ampliſſime, ac me quoque, quod facis, amare perge. Trajecti Batavicae Prid. Nonas Novembri CIↃ IↃ CC.

LECTORI S.

NIhil minus cogitavi nunc quam de Justino edendo. Cum typographus mecum quod ceperat consilium de hac re communicasset; rogassetque ut conferrem si quid haberem ad hanc editionem, quam moliretur, ornandam, fidem dedi me excussurum meas schedas & in contextu scriptoris emendando nonnullas horas impensurum. Nihil notarum subtexere decreveram. Deprehendi vero post, me nonnulla loca insigniora ex Florentina Juntarum editione, quæ prodiit anno cIↄ Iↄxxv. cum C. Nepote, & Vellejo Paterculo, correxisse. Hinc impetum cepi eam totam a capite ad calcem componendi cum vulgatis libris. Tuli pretium operæ. Non pauca loca ibi emendata leguntur, quæ in omnibus, quæ circumferuntur editionibus aliis, quæ in manus quidem meas & Bongarsii inciderunt, sunt fœde contaminata; sive Juntæ vetustum expresserint codicem aliquem ex Magni Etruriæ Ducis illustrissima bibliotheca, (aliquot enim hujus scriptoris veterrimas membranas ibi servari ex Viris doctis accepi) sive Aldum Manutium sint secuti, quod mihi confirmarunt amici; ipse enim Aldinum librum adhuc inspicere non potui. Quicquid sit optimæ huic Florentinæ editioni, quam nuperi editores, quod mihi multis constat rebus, non viderunt, quamque cum multa alia commendant, tum quod pleræque probatæ lectiones, quæ in illa

illa reperiuntur, manu exaratorum librorum, quibus Bongarsius & Modius usi sunt, auctoritate confirmentur, maximam partem debetur, quod ista editio nostra aliis melior & emendatior prodeat. Ut vero ratio constaret eorum quæ mutavi, paucas quasdam adjeci notas, quibus breviter mutationis causas reddidi, & fontes aperui. Hæc præfixeram editioni, quam anno hujus seculi LXVIII. *publicaram Trajecti nostræ. Post hoc tempus certatim clari doctique homines varias apud gentes multum studii posuerunt in illustrando Justino. In Gallia vir elegantia ingenii & doctrinæ copia insignis, mihique, cum superesset, amicus, & summe carus, Tanaquillus Faber, inprimis egregiam ei navavit operam in editione Salmuriensi, quam anno* LXXI. *adornavit, multa labe detersa, & obscurioribus locis multa luce perfusis. In Germania Joannes Vorstius, variis eruditis ingenii monumentis celebris, anno* LXXIII. *Justinum ornatiorem Lipsiæ jussit in publicum exire. In quo desideres, quod meliores lectiones, quas ex Iuntina non solum attuleram, sed & asserueram, & in contextum editionis meæ deleta maculosa scriptura receperam, laudat quidem a me prolatas, sed sibi vindicat, perinde ac si a nemine fuissent ante probatæ, crebro in iis adstruendis usus meis exemplis & rationibus. Sed viri, qui dudum e vivis excessit, aliis meritis hæc levicula donentur. Ne cum superstite quidem de his contendere velim,*

lim, nec cum quoquam alio. Triennio post Joannes Schefferus, vir celeberrimus, decus Germaniæ, quæ edidit, & Sueciæ, quæ fovit, qui & ipse vivus mihi fuit conjunctissimus, post tot alias pulcherrimas lucubrationes, quibus rem litterariam sibi devinxit, Justinum quoque sua cura dignatus est, quem Hamburgi, animadversionibus instructum anno LXXVIII *vulgavit. Meam editionem non videtur μακαρίτης vidisse, sed aut solas notas, quas Daniel Elzevirius editioni Amsterodamensi præposuerat, cum Justinum, ut ante hac circum ferebatur, non ut a me fuerat emendatior Trajecti emissus, typis descripsisset, aut, ut a Vorstio sunt laudatæ. Denique post hos omnes doctus Britannus, qui nobis nomen suum invidit, bellam & nitidam editionem Justini publici juris fecit Oxoniæ, usus quatuor vetustis codicibus Anglicanis, quorum subsidio multa corrupta sanavit egregie, quæ & mihi & Scheffero in curis secundis, quas visis his Britannicis animadversionibus elucubravit, plurimum profuerunt. His omnibus hæc editio quartum jam à me recensita, debet multum, prioribus emendatior, qua meliorem adhuc visam non esse, liquido sine fuci, & sine ostentatione a qua semper fui alienissimus, possum adjurare.* Vale.

DE.

DE

JUSTINO,

Ex

GERARDI JOAN. VOSSII

V. CL. Lib. 1. de Hist. Lat.

JUSTINI, qui Trogi epitomen fecit, nec nomen, nec ætas, dubitatione caret. In Ant. Arnoldi libro nominabatur Justinus Frontinus: At in codice bibliothecæ Mediceæ dicitur M. Junianus Justinus. Atque hoc verius censeo, ob libri ejus antiquitatem: cujus argumentum non leve est, quod literis Longobardicis scriptus sit. Quod vero ad ætatem, Trogi ejus, cujus epitomen scripsit, filium fuisse tradit Gualterus Burlei Anglicus lib. de vita philosophorum, qui anno CIↃ CCCC LXXII.

 editus

editus ab Arnoldo Terffornen. Sed hoc seculo illi condonemus, quo vixit. At eruditissimos etiam viros video esse, qui suspicentur vixisse, postquam imperium translatum fuit Constantinopolin: idque ob verba illa lib. VIII. [Græciam etiam Nunc & viribus, & dignitate, orbis terrarum principem.] Sed Nunc istic non signat tempus, quo Justinus scribit, sed de quo scribit; Quomodo idem paullo post ait: (Et hæc potissimum facere Thebanos, Lacedæmoniósque, antea inter se imperii, nunc Græciæ imperantis æmulos.) Ubi Nunc itidem valet, Hoc tempore, quod exponimus. Plane vero vixisse arbitror sub Antonino Pio, atque huic epitomen suam dicasse. Id colligo ex verbis istis præfationis, (Quod ad te, imperator Antonine, non tam cognoscendi, quam emendandi caussa, transmisi.) Ita enim habent editiones antiquæ, quæ, quin MSSorum fidem secutæ fuerint, nullus dubito. Sed objiciunt, in optimis libris legi: [Quod ad te non tam cognoscendi magis, quam emendandi causâ, transmisi.] Quam MSSorum lectionem etiam Bongarsius retinuit. Sed nihil manifestius, quam non ita scripsisse Justinum. Nec enim Tam & Magis satis conveniunt. Quid ergo? num dicemus Magis, tanquam superfluum, tolli oportere? Atqui non videtur de nihilo esse, quod in optimis libris legitur. Quare puto, scriptum primo fuisse, [Quod, Antonine Imp. non cognoscendi magis, quam emen-

mendandi caussa transmisi.] Nempe ex [Antonine Imp.] fecere, [Ad te non] Ac quia sic Non geminabatur, librarii hunc errorem existimantes, alterum omisere. Et sane Justinum hunc sub Antonino vixisse, ante seculum Philippus Bergomas, ac Joan. Aventinus tradidere: imo idem jam ante annos trecentos in chronico suo scripsit Martinus Polonus: sed quod idem Justinum hunc cum Justino martyre confudit, fœdus error est, cum hic, qui epitomen scripsit, in iis, quæ lib. VI. & XXX. de Mose, Josepho, & Israëlitis, tradit, plane Scripturis adversetur: unde liquet, hominem fuisse Gentilem: aperteque inter eos ab Orosio numeratur: Ut de eo nihil dicam, quod beatus Martyr nihil Latine scripsisse videtur: item quod Eusebius, Hieronymus, Photius, nusquam historicam hanc epitomen inter Martyris illius scripta reponunt. Nec tamen ea ignota fuit B. Hieronymo, qui illius meminit prœmio in Daniëlem: Uti quoque Augustinus facit lib. IV. de civit. Dei cap. VI. & Orosius lib. I. cap. VIII. & X. qui & Justinum passim exscribit. Post quos ejusdem mentionem fecere, Isidorus, Jornandes, alii. Etiam quæ Lupus Ferrariensis Abbas epist. XX. ad Altuinum ex Trogo Pompeio citat de iis quæ Mithridatis excellentiam portenderint apud Justinum, ad verbum ex Justini lib. XXXVII. Sed apud Lupum nunc paulo comptius leguntur, ut in Justino debeant emendari. Est Justinus

 scriptor

scriptor tersus & elegans, ut de eo scribit Raimundus Lullus lib. VII. de orat. cap. IV. Quam turpiter autem in rebus Judaicis aberrarit, ostendit Benedictus Pererius in Danielem c. XL. MSus exstat in bibliotheca publica Academiæ Cantabrigiensis, & Oxonii in collegio corporis Christi. Ac nescio quid sibi velit quod (ut est apud Th. James) Oxonii in bibliotheca Collegii Novi exstare dicatur Epitome historiarum per Trogum Pompejum lib. IV.

TROGI POMPEJI

FRAGMENTA:

DE EODEM, ET JUSTINO, VETERUM AUCTORUM LOCA:

Utraque a Viro Cl. JACOBO BONGARSIO collecta.

PRISCIANUS *lib. VI.*

Trogus Pompejus libr. 6. Inde Scepsim petit, quo se media interfecta socru contulerat. Is ab Herculide petito colloquio.

In Ms. Prisciani leguntur hæc ex lib. 3. *Pro* se media *Mediolanensis editio habet* e Media. *Unde legebam olim*, se e Media. *sed ex lib.* 3. *Hellen. Xenophontis legendum*; quo se Medias. *Locum ipsum lector consulat. De* Herculide *autem qui in MSS. Justini est* Derculides, *dixi ad libr.* 6; 1, 2.

IDEM *lib. V.*

Trogus Historicus in XXII. femininum a flamine, protulit hæc flaminea. Papicio propter mortem flamineæ, flaminio obiit.

Duo MSS. Papicio flamineæ (*unus* flaminiæ) flaminio obiit. *Lego* Papirius propter mortem flamineæ, flaminio abiit. A. *Gellius lib.* 10. *cap.* 15. *de flamine Diali*, Uxorem si amisit, *inquit*, flaminio decedit. *Sed quæ Trogo & Pri-*

sciāno est Flaminea, Gellio est flaminica: & flaminia, flaminis domus.

Vetus Interpres Virg. qui est apud P. Danielem, in illud tertii Æneid.

Teucrus Rhœteas primum est advectus in oras.

TEUCRUS. De hoc fabula duplex est: Nam & de parentibus ejus dupliciter traditur. Alii enim Cureas & Idæ Nymphæ, alii inter quos & Trogus, Scamandri filium tradunt: qui Scamander, cum Creta frugum inopia laboraret, cum parte tertia populi ad exteras sedes quærendas profectus est, ab Apolline monitus, ibi eum habiturum sedes, ubi noctu a terrigenis oppugnatus esset. Cum ad Frygiam venisset, & castra posuisset, noctu mures arcuum nervos & laboramenta armorum adroserunt. Scamander hos interpretatus hostes esse terrigenas, in Idæ montis radicibus ædificia collocavit: qui cum adversus finitimos bellum gereret, victor in Fanto flumine lapsus non comparuit, qui post a Cretensibus in honorem regis sui Scamander appellatus est: filioque ejus Teucro regnum traditum, qui cives e suo nomine Teucros appellavit, qui post a rege Troo Trojani dicti sunt; & templum Apollini constituit, quem Sminthium appellavit. Cretenses enim murum Smynthicem dicunt, &c.

Leg. arbitror, nervos, & loramenta armorum. *Et statim* in Xantho flumine.

IDEM ad illud 4. Æneid.

Ductoresque alii, quos Africa terra triumphis
Dives alit. ——

Triumphis dives, id est, bellicosa. & quidam dicunt astros nunquam triumphasse. Plinius autem secundus Historiæ naturalis, & Pompeius Trogus astros dicunt pompam triumphi primos invenisse, quam sibi Romani postea vindicaverunt. Libius autem Andronicus refert, eos de Romanis sæpius triumphasse, suosque porticus Romanis spoliis adornasse. Merito ergo dives triumphis.

Pro

Pro Astros *legendum omnino* Afros. *Carthaginienses triumphasse, indicat etiam liber XIX. Justini.*

PLINIUS in Indice Historiæ naturalis, Trogum auctorem multis locis laudat, ut lib. 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 31. Quæ ex eo transtulit, non arbitror esse ex libris Historiarum.

Lib. VII. Cap. 3.

Et in Ægypto septenos uno utero simul gigni, auctor est Trogus. *Eadem fere totidem verbis Solinus cap.* 3.

Lib. XI. Cap. 39.

Pili a cute exeunt crassa, hirti; feminis tenuiores, equis in juba largi, in armis leoni: dasypodi & in buccis intus, & in pedibus: quæ utraque Trogus & in lepore tradit, hoc exemplo libidinosiores hominum quoque colligens.

Cap. 52.

Addidit morum quoque aspectus simili modo apud nos Trogus, & ipse actor severissimus quos verbis ejus subjiciam. Frons ubi est magna, segnem animum subesse significat; quibus parva, mobilem; quibus rotunda, iracundum, velut hoc vestigio tumoris apparente. Supercilia quibus porriguntur in rectum, molles significant; quibus juxta nasum flexa sunt, austeres; quibus juxta tempora inflexa, derisores; quibus in totum deflexa, malevolos & invidos. Oculi quibuscunque sunt longi, maleficos esse indicant; qui carnosos a naribus angulos habent, malitiæ notam præbent: candidi pars extenta, notam impudentiæ habet; qui identidem operire solent, inconstantiæ. Oricularum magnitudo, loquacitatis & stultitiæ nota est. Hactenus Trogus.

Lib. XVII. Cap. 10.

Nam folia palmarum apud Babylonios seri, atque ita arborem provenire, Trogum credidisse demiror.

Lib. XXX. Cap. ult.

Trogus auctor est, circa Lyciam penicillos mollissimos nasci in alto, unde ablatæ sunt spongiæ.

CHARISIUS *Lib. I.*

Sed & Verrius, & Trogus de animalibus: hæ res lacte dicuntur; at consuetudo tamen aliud sequitur.
Leg. Fortasse hi tres lacte dicunt.

FL. VOPISCUS *in Aureliano.*

Neminem scriptorum, quantum ad Historiam pertinet, non aliquid esse mentitum: prodente quinetiam, in quo Livius, in quo Sallustius, in quo Cornelius Tacitus, in quo denique Trogus, manifestis testibus convincerentur.

IDEM *in Probo.*

Et mihi quidem id animi fuit, non ut Sallustios, Livios, Tacitos, Trogos, atque omnes disertissimos imitarer viros in vita principum & temporibus disserendis.

HIERONYMUS *Prœomio in Danielem.*

Ad intelligendas autem extremas partes Danielis multiplex Græcorum Historia necessaria est, &c. præcipueque nostri Livii, & Pompeji Trogi, & Justini, qui omnem extremæ visionis narrant historiam; & post Alexandrum usque ad Cæsarem Augustum, Syriæ & Ægypti, id est, Seleuci & Antiochi, & Ptolemæorum bella describunt.

IDEM *in Cap.* 5. *Danielis.*

Quo (*de Balthazare loquitur*) interfecto a Dario rege Medorum, qui Cyri regis Persarum avunculus fuit, & Cyro Persa, quæ duo regna Esaias ascensorum bigæ cameli & asini vocat, destructum esse imperium Chaldæorum. Quod quidem & Xenophon in Cyri majoris scribit infantia, & Pompejus Trogus, & multi alii, qui barbaras scripsere historias.

AUGUSTINUS

Lib. IV. de Civitate Dei, cap. 6.

Justinus qui Græcam, vel potius peregrinam, Trogum Pompejum sequutus, non Latine tantum, sicut ille, verum etiam breviter scripsit Historiam, opus librorum suorum sic incipit, Principio rerum &c.

Paulo post.

Qualibet autem fide rerum, vel iste, vel Trogus scripserit; nam quædam illos fuisse mentitos, aliæ fideliores litteræ ostendunt: constat tamen, & inter alios scriptores regnum Assyriorum a Nino rege fuisse longe lateque porrectum.

OROSIUS

Lib. I. Cap. 8. *De fame Ægypti, cui Joseph subvenit.*

Pompejus Historicus, ejusque breviator Justinus docet.

Et Cap. 10.

Ait enim Pompejus sive Justinus hoc modo: Ægyptii cum scabiem & vitiliginem, &c. *quæ exstant lib. XXXVI. Justini.*

Tran-

Transcripsit autem Orosius ad verbum pleraque ex Justino in suam Ormestam mundi. ita enim in Mss. *inscribitur ipsius historia.* (*vide C. Barthium Adverʃ.* 36, 37.)

ISIDORUS

Libro de Natura rerum, qui in Mss. *P. Pithœi inscribitur de Astronomia.*

De monte Ætna Justinus in libro historiarum ita scripsit: Siciliæ tellus tenuis ac fragilis & cavernis quibusdam fistulisque ita penetrabilis, &c. *quæ exstant lib. IV.*

JORNANDES

Libro de rebus Gethicis.

Ex quorum (*Gothorum*) nomine vel genere Trogus Pompejus, Parthorum dicit extitisse prosapiam.

IDEM.

Tunc Cyrus rex Persarum, post grande intervallum, & pene post sexcentorum triginta annorum tempora, Pompejo Trogo testante, Getarum reginæ Thamiri, sibi exitiale intulit bellum.

MARTINUS POLONUS sub ANTONIO PIO.

Eo tempore, floruit Pompejus Trogus, natione Hispanus, qui totius orbis Historias a tempore Nini regis Assyriorum, usque ad Monarchiam Cæsaris Latino sermone deduxit, distinguens per libros XLIV. quorum abbreviationem fecit Justinus ejus discipulus: Qui Justinus philosophus Antonio Pio librum de Christiana religione compositum tradidit, & benignum eum Christianis fecit.

JOH.

TESTIMONIA.

JOH. SARESBERIENSIS POLICRAT.

Lib. V. Cap. 12.

Quod ut mecum conjicias, collationem Philippi & Alexandri, Trogo Pompejo, vel Justino, compendiario ejus, si mavis, auctore revolvamus. Ait ergo: Fuit Philippus rex armorum quam conviviorum studiosior &c. (*Extant lib.* 9. *Justini c.* 8. *Idem Trogum Pompejum multis quoque aliis locis citat.*

JACOBUS BONGARSIUS

in Epist. Ad Joann. Noelium, Exceptionibus ejus Chronologicis, ad Justini historiam accommodatis, præmissa.

AD historiarum studium ut accedas, requirit ætas tua; requirunt hæc tempora, quibus mature firmare animum expedit constantibus exemplis. Ea unde petas nisi ex historiis? Historiarum autem cognitionem si inchoare a Sallustii, Livii, Taciti lectione volueris, neque recte feceris, neque ordine. Abrupta est, aut interrupta in eorum libris historiæ series. Ab hoc tibi auctore (JUSTINO) principium sit historici studii.

JOH.

JOH. GEORGII GRÆVII

NOTÆ

AD

JUSTINUM.

PRÆFATIO.

R*Em magni animi & corporis aggressus est*] Nihil facit corpus ad meditationes eruditorum. Pygmæus sit an Polyphemus, qui ad scribendum se applicat, est perinde, modo valeat animo & ingenio; laboribusque ferendis par sit. Qui *corpus* hic accipiunt pro libro, iis Latinæ linguæ genius adversatur. Non enim dixeris: *Rem magni corporis* seu *libri* aggredi. MS. Marquardi Gudii, & Iuntarum editio præstantissima, quam Bongarsius & alii editores non viderunt: *Rem magni animi & operis aggressus est*. Hæc Justini est scriptura. Imitatur Livium, qui in præfatione: *Res est præterea immensi operis, ut quæ supra quingentesimum annum repetatur*. Quintil. Institut. 1, 4: *Quæ vel sola (ars) omni studiorum genere plus habet operis, quam ostentationis.* Ovid. IV. ex Ponto:

Quodque aliis opus est, hoc tibi ludus erit.

Sic & Græci ἔργον pro labore. Aristot. VI. de hist. animal. ἔργον μὴ συνήθει ὄντι καταμαθεῖν ταῦτα. *Res magni operis est rerum istarum insolenti eas perdiscere.* Contra οὐδὲν ἔργον notat *non est difficile*. Philippus apud Stobæum in Olynthia: Πύκτῃ τ' ἐπιτιμᾶν οὐδὲν ἔργον μαχομένῳ, hoc est *reprehendere pugilem pugnantem non est difficile*. Hunc locum H. Grotius ὁ πάνυ in Florilegio prava distinctione laborantem male interpretatus est: *Et castigare pugilem cum a pugna vaces*, conjungens οὐδὲν ἔργον μαχομένῳ. Sed Græcis hæc loquendi ratio est ignota. Quin & hunc locum Justini ex conjectura sic dudum restituit Gronovius. Firmatur etiam auctoritate vetusti codicis Anglicani, testante id editore Justini Oxoniense.

Nonne nobis Pompejus] MS. Anglicanus: *non minus nobis*. Sed a vulgata non est recedendum. Nam & longe suavior est ista interrogatio, & pluribus Manuscriptis, iisque vetustissimis, quibus præcipue Bongarsius usus est, nititur. Sed nec loco movendum, quod in optimis libris, tam editis, quam manu exaratis reperitur: *videri debet*. Est enim hoc priscæ elegantiæ. Cic. VI. ad fam. ep. 6. *Quare, quando ut augures & astrologi solent, ego quoque augur publicus ex meis superioribus prædictis constitui apud te auctoritatem augurii & divinationis meæ: debet habere fidem nostra prædictio.* hoc est si quid veriunquam dixi, hoc verum est, quod tibi scribo, & pro verissimo quod certissime futurum est, habendum. Servius Sulpicius ad Cic, in IV. ad fam. 5. *Hem nos homunculi indignamur, si quis nostrum interiit, aut occisus est, quorum vita brevior esse debet, cum uno loco tot oppidorum cadavera projecta jaceant.* natura hæc est hominum, ut necessario citius eis sit pereundum, ut non possint tam

a diu

diu durare. Petron. *Hic boni nescio quid debet esse.* quantum certis & veris conjecturis assequi possum, hic est aliquid boni. Hæc vis est hujus verbi *debet* in his similibusque locutionibus, quæ frequentiores in Tullio reperiuntur. Sic & scripsit in hac præfatione Justinus. sententia est: si alii scriptores sibi videntur rem magni laboris aggressi esse, cum unius populi res gestas memoriæ mandant, Trogum Pompejum sane, si recte sentimus, & judicamus, stupenda & plusquam Herculea audacia gentium omnium origines & facta describenda suscepisse, fatendum est nobis.

Cujus & Cato reddendam operam] Non frustra manu exarati omnes, *operam*, ut & Iuntina. Impressi nonnulli vetustiores substituerunt *rationem* contra membranarum fidem. Non est vero simile, ut docti viri monuerunt, paucis verbis interjectis, eandem vocem usurpasse Justinum. Nihil igitur contra vetustorum omnium librorum, quos docti consuluerant, consensum est immutandum. Sicut enim Tullio *opera profectionis* recte dicitur opus, quod elaboravit in profectione. quod ostendit, quomodo tempus, quo abfuit urbe, collocarit, in XV ad Att 13. sic & *opera otii* est opus, quod elucubravit in otio. quod declarat, quam bene sit usus otio. *Reddere* autem *operam* pro *edere operam* seu *opus* cur non licuit dicere Justino, cum licuit Terentio Andr. III, 1. & Sueton. Domit. Et *reddere ludos*, pro edere, & *reddere justa* Catoni pro *dare justa.* Vere enim Celsus l. 94. de verb. signif. *Verbum reddendi quamquam significatum habet retro dandi, recepit tamen & per se dandi significationem.* Apud Petron. *apodixim defunctoriam reddere* est specimen edere leve, ut recte vexatissimum locum exposuit ὁ πάνυ Johannes Fredericus Gronovius lib. 4. Observationum. Nec alia vocis *reddere* notio est in illo loco, quem Vorstius attulit ex Cic. ad fam. XVI. 10. *Tu Musis nostris para ut operas reddas.* Nam pro hoc Seneca dixit de Provid c. 2. *edere operas: Ferrum istud, civili bello purum & innoxium, bonas tandem ac nobiles edet operas.* quamvis locutio integra aliud notet quam hic *operam otii reddere.*

In hoc tempore] Sic recte Vorstius ex veteribus editionibus, quibus adstipulatur Iuntina & liber Anglicanus.

LIB. I.

CAP. I. *Vexoris Ægypti*] Iunt. edit. *Sesostres.* leg. *Sesostris.* ut recte jam olim Turnebus. Sic enim Herodoto dicitur lib. 2. & Valer Flacco lib. IV. v. 415.

> ——— *cunabula gentis*
> *Colchidos hic, ortusque tuens: At prima Sesostris*
> *Intulerit rex bella Getis, ut clade suorum*
> *Territus, hos Thebas patriumque reducat ad amnem*
> *Phasidis, hos imponat agris, Colchosque vocari*
> *Imperet.*

Sesostrim eum Regem esse qui in obelisco apud Amm. Marcell. XVI dicitur *Rhametes*, ab Eusebio & Josepho *Ramesses*, a Manethone *Setosis*; recte docuerunt Scaliger ad Eusebium, & H. Valesius ad Ammianum Marcellinum. Illum Sesostrim autem esse Sesakum illum, qui templum Hierosolymitanum diripuit debitare nos non sinunt, quæ Nobilissimus Marshamus de ejus ætate in Ægyptiorum Chronologia disputavit accurate in Ægyptiaco Canone. Nam ante hunc Sesostrim Ægyptii nihil præclari patrios extra fines gesserant, nec tam victoriis, quam cladibus fuerunt nobiles. Quin in ipsa patria sæpe peregrina Aethiopum & Arabum imperia per aliquot secula sunt passi. Non mirum autem eum spoliasse hostilia templa. Non tamen propterea lupi, aut tyranni infamiam subiit. Nec movere nos debet, quod tam longe feratur vixisse ante Ninum. Decepit Trogum ut plerosque alios mendacissimus Ctesias, qui primus Assyriorum regno tantam tribuit antiquita-

quitatem, ut ejus initia in secundum a diluvio seculum incidant. Cum satis certo constet cum ex silentio scriptorum antiquissimorum Mosis, auctoris libri Josuæ, Judicum, Samuëlis, Homeri, (qui, si tam illustre fuisset Assyriorum imperium, ut totius Asiæ fere per tantum tempus fuerit potitum, non potuissent non ejus mentionem facere, nec passi essent illi tam potentes reges, aut eorum præfecti, impune sibi eripi florentissimas regiones a Josua;) tum ex testimonio Herodoti, qui lib. 1. tradit Semiramidem quinque generationibus floruisse ante Nitocrin matrem Labyniti, quem Cyrus vicit, hoc est vix ducentis annis ante Cyrum regnum Assyriorum tum nondum fuisse ortum, cum a Ctesia scribitur deletum fuisse. Ne dicam id arguere inania regum, qui post Ninum & ejus uxorem commemorantur, nomina. Quando Aegyptus a Nino & Semiramide, si Ctesiæ credimus, subactajugum hoc excussit? Altum de his omnibus in Ægyptiorum historiis silentium. Nihil falsius commentitia Assyriorum antiquitate. Verissimum videtur, quod Herodotus prodidit, per quingentos annos Assyrios in Asia superiore rerum potitos esse. nec tamen videntur regni hujus initia valde fuisse clara, sed perexigua. Tum autem floruit maxime, cum illius potentia in sacris literis tantis laudibus extollitur, & factis ipsis ostenditur. Quo autem tempore maxime in Hebræorum libris commoratur viguisse Assyriorum regnum, si Ctesiam sequimur, dudum nullum fuit, quippe quod ante fuerit a Medis extinctum, penes quos rerum summam tum per ducentos fere annos fuisse credunt & tradunt. Sed istarum notularum angustiæ non permittunt ut hæc pluribus persequamur, quod alibi forte faciemus diligenter. Hæc tantum hic libuit annotare, ut scrupulum eximamus lectoribus, quem vir eruditissimus movit, cum propter temporum rationes, secundum Ctesiæ calculos falsissimos, repudiandam censuit opinionem de Sesostri, qui corrupto Vexori erat substitutus.

Duos & quadraginta annos] Cum MSS. Bongarsianis, qui omnes præter unum, *duo & triginta*, Anglicani accedant, in quibus scribitur *triginta duo*, non video cur id sit respuendum. Dissensisse in annis imperii Semiramidis Trogum ab aliis, nihil miri, cum quidquid de Nino & Semiramide traditur sit incertissimum.

Imperium Assyrii, qui postea Syri dicti sunt, mille trecentis annis tenuere] Hoc est commentum Ctesiæ, quod totum fere orbem fascinavit. Verius Herodotus l. 95 prodidit Assyrios Asiæ superiori imperasse annos DXX, cum Medi primi ab iis deficere cœperint. Hoc tempus incidit in Trojanum bellum, cum Gedeon judex Hebræis præesset. Hinc & Porphyrius apud Eusebium de præparat. Euangelica Semiramidis ætatem ad Trojana refert tempora. Illam Herodotus scribit l. 184 ante Nitocrin vixisse ætates quinque, quæ nondum annos ducentos conficiunt. Nitocris autem mater fuit Labyniti regis Babyloniorum, cujus tempore Babylon capta fuit a Cyro. Illam falsam Assyriorum regni antiquitatem primus impugnavit Hermannus Contingius, lumen Germaniæ, in Adversariis Chronologicis de Asiæ & Aegypti antiquissimis dynastiis · postea magnus Usserius Armachanus in annalibus veteris Fœderis labefactavit; & tandem evertit illustris Marshamus in Canone Chronologico. *Syrus* & *Assyrius* Græci & Latini sæpe confuderunt, ut & Salmasius & Bochartus docuerunt. Sed Syriæ nomen longe recentius est, quam Assyriæ. Syri enim appellati sunt a metropoli Tyro, quæ Hebræis Tsur dicitur, cum olim appellarentur Arimi, Assyrii vero in sacris litteris sunt filii Assur.

CAP. III. *Arbactus*) sunt. *Arbacus*] quod propius a vero abest. Scribendum enim ut in prologis, & apud alios scriptores, quos laudat Bongarsius, *Arbaces*. Justinus cum Trogo in Medorum quoque regno, ut plerique alii, sequitur Ctesiæ fidem valde

subleſtam, cum certiora ſint, quæ de hujus regni ortu, & duratione tradit Herodotus lib. 1. cap. 95, & ſequentibus. Nimirum Aſſyriorum regnum inteſtinis tumultibus vexari ob cædem Sennacheribi, ab Aſſyriis defeciſſe Medos, & ſe in libertatem aſſeruiſſe, cumque ſuis ſiſſent legibus uſi aliquamdiu ſine rege, legiſſe tandem regem, qui dictus ſit Dejoces, qui Ecbatana condiderit, & regnum uſque ad fluvium Halyn protulerit, cui ſucceſſerit Phraortes filius, qui Perſas domuerit, ſed ab Aſſyriis cæſus fuerit, tantum abeſt, ut tum fuerit extinctum Aſſyrorum regnum: Phraortis filium, Dejocis nepotem, fuiſſe Cyaxarem qui Ninum ceperit, & Aſſyrios domuerit. Hunc excepiſſe Aſtyagen filium, quem Cyrus vicerit, dejecto regno Medorum, quod ſteterit 150. annos. Hæc Cteſianis veriora eſſe multis adſtruit Marshamus in Canone Chronolog. ſæc. XVII.

Purpuram colo nentem] Non temere MSS. *purpuras colo nentem*. Horat. II. Od. 18.

——— *Nec Laconicas mihi*
Trahunt honeſta purpuras clientæ.

Extructa incenſaque pyra.] Recte tres Anglicani, *ubi extructa incenſaque pyra*, quod Oxonienſis recepit, adſtipulante Iuntina.

CAP. IV. *Cambyſi mediocri viro*] Cambyſen vilioris ſortis virum fuiſſe, quam exiſtimatur vulgo, Dio Chryſoſtomus, ſi ei credendum, oſtendit, qui oratione XV de ſervitute tradit, Cyrum ante regnum fuiſſe hominem qui candelis faciendis quæſtum fecerit: Ἢ οὐκ οἶσθα, ὅτι λυχνοποιὸς ἦν ὁ Κῦρος Ἀστυάγου, καὶ ἐπώλει νε ἡδυνήθη, καὶ ἔδοξεν αὐτῷ, ἐλεύθερος ἅμα καὶ βασιλεὺς ἐγένετο τῆς Ἀσίας ἁπάσης. *An neſcis candelarum opificem fuiſſe Cyrum Aſtyagis filium, & liberum ſimul & regem factum eſſe totius Aſiæ & quando potuit, & quando ſibi viſum fuit.*

Alii tamen Cambyſen fuiſſe genere Achæmenidam tradunt. Nobiliſſimam autem apud Perſas familiam Achæmenidarum, ut auctor eſt Herodotus lib. c. 107 & ſequentibus. Diod. Siculus in Excerptis Peireſcianis illum a patre diſciplina regia fuiſſe formatum tradit, ut jam alii notarunt.

Regis arcanorum particeps] Non ſolum Iuntæ editio, ſed & MSS. legunt: *regis amico & arcanorum participi*. Quod male mutarunt editores, ut dudum præcepit Gronovius: Amici enim regum dicebantur olim, qui eis a conſiliis ſunt. In cap. 7. hujus libri: *Quo facto & amicum in adulterium uxoris ſollicitatum hoſtem ſibi fecit.* &c. 9 *Magum quendam ex amicis delegit* lib. XII. 15. *Cum deficere cum amici vel rent.* lib 34. c. 3. *Cum cunctari eum videret, conſultationemque ad amicos referre.* Suet Tib. 55. *Super veteres amicos ac familiares viginti ſibi e numero principum civitatis depopoſcerat, velut conſiliarios in negotiis publicis.*

Ad notam puer alluſit] Recte Oxonienſis ſecutus quatuor MSS. *puer* delevit, & Vorſtius cum Scheffero in ſequentibus: *infantis*. Sunt interpretum gloſſemata. *Blandiens* eſt cum blandiretur ludendo.

Nutrici Spacos poſtea nomen fuit] Juntæ recte: *Spaco*. Herodotus Σπακώ, lib. 1. cap. 110.

CAP. V. *Cum inter paſtores eſſet, Cyri nomen accepit*] Non ſolum editio Iuntæ, ſed & antiquus codex Bongarſii legunt: *Cum inter paſtores eſſet imperioſus Cyri nomen accepit.* Sic & codex Anglicanus. Sed alius *imperio uſus*. Hanc veram eſſe hujus loci lectionem puto, qua cauſſa redditur, cur dictus ſit Cyrus, cum antea fuerit ei aliud nomen a paſtore, & ejus uxore, a quibus educabatur, impoſitum. Docet id etiam Herodotus lib. 1. cap. 113. Τὸν δὲ ὕστερον τοῦτον Κῦρον ὀνομασθέντα παραλαβοῦσα ἔτρεφε ἡ γυνὴ τοῦ βουκόλου, οὔνομα ἄλλο κου τὸ καὶ οὐ Κῦρον θεμένη. *Alterum vero, qui poſtea Cyrus appellatus eſt uxor bubulci ſibi ſumtum educavit, impoſito illi alio quopiam ac non*

non *Cyri nomine*. & non longe post puer, quem Cyrus flagellis ceciderat, Κατελθὼν δὲ εἰς πόλιν πρὸς τὸν πατέρα, ἀπεικλίζετο τῶν ὑπὸ Κύρου ἤντησε· λέγων δὲ οὐ Κύρου (οὐ γάρ κω τοῦτο τοὔνομα) ἀλλὰ πρὸς τοῦ βουκόλου τοῦ Ἀστυάγεος παιδός. *In urbem vero cum contendisset apud patrem questus est, quomodo a Cyro esset exceptus. non vero Cyrum appellavit. Nondum ei hoc erat nomen, sed filium pastoris boum Astyagis.* Non igitur primis annis, quos inter pastores exegit, Cyrus fuit dictus, sed post illud tempus, quo inter pastores imperio erat usus in puerili illo ludo, Cyrus demum fuit appellatus, sive a pueris cum quibus luserat, sive a veris parentibus, sive a civibus. Narrat deinceps Justinus, quomodo ex illo imperio seu regno inter pueros exercito fuerit agnitus ab avo. *Mox rex inter ludentes sorte delectus cum per lasciviam contumaces flagellis cecidisset, a parentibus puerorum querela est regi delata.* Hæc ita sunt accipienda, mox a parentibus puerorum querelam esse regi delatam, cum in illo imperio, rex scilicet inter ludentes sorte delectus, per lasciviam contumaces flagellis cecidisset. Vides igitur non frustra *imperiosus* inveniri in libris antiquis, quamvis emendatius legatur in uno *imperio usus*: Doctissimi & amicissimi mihi, cum in vivis esset, viri emendationem, qui conjicit scribendum esse, *Puer deinde cum inter pastores esset in Persis Cyri nomen accepit*, probare non possum, quia pastores illi, apud quos educabatur, & quibus cum versabatur, non erant Persæ, sed Medi in Media enim natus erat Cyrus, in Media expositus, in Media ad decimum annum, quo imperium inter pastores exercuit, commoratus. vide Herodoti lib. 1. cap 10. Postea demum ad parentes in Persiam remissus est, ubi non inter pastores egit, sed ut regis Medorum nepos, & Mandanes filius laute fuit habitus & educatus. vide c. 122. ejusdem libri. Et hoc est, quod ad eum scribit Harpagus, *eum ablegatum fuisse in Persas.* Tum autem ei videtur hoc nomen impositum fuisse in Persia. Persis enim Cyrus est sol, ut notarunt Ctesias & Plutarchus. Etiam nunc *Chur & Churshid* apud Persicos poëtas solem significare viri doctissimi monuerunt.

Animum minacem duntaxat in illo fregit.] Vetustarum editionum lectionem, quæ *minatione* præ se ferunt, quod & in Iuntina legitur, minime sequendam duco. *Animus minax* est ira percitus, qui exitium minabatur & Harpago & Cyro. Non enim placatum ejus animum & mitigatum erga Cyrum statim fuisse, postquam eum agnoverat, patet ex Herodoto, qui c. 120. libri 1, narrat, ut Astyages deliberarit cum Magis, tollendus ne Cyrus esset propter somnium, an vero servandus. Hæc tantum verbo, ut in compendio, tangit Justinus. sententia est, Astyagen iram illam minacem, si non erga Harpagum, saltem erga Cyrum compressisse. *Duntaxat* Latinis est saltem, minimum.

CAP, VI. *Apparatis epulis.*] Lectionem hanc asserit quoque quam sæpe laudamus Iuntæ editio. Nescio autem cur hic Vorstius tricetur. *Invitare* hic non est vocare ad epulas, ut vir doctus & alii exstimant, sed vino epulisque liberaliter hospites accipere. Cæsar 1. de bello Civ. c. 74. *Interim alii suos in castra invitandi caussa adducunt, alii ab suis abducuntur. Invitandi caussa* est ut benigne eos excipiant amiceque. Liv. 1, 9. *Invitati hospitaliter per domus, cum situm, moeniaque & frequentem tectis urbem vidissent.* hoc est, laute & comiter tractati. Hinc & qui libenter vescuntur, & largius bibunt *se ipsos invitare* dicuntur. Sallust. *cum se cibo vinoque læti invitarent*. Plaut. Amphit. 1, 1. *Mira sunt, invitavit se in cœna plusculum.* Sueton. Octav. 77. *quoties largissime se invitaret.* *Apparatæ epulæ* sunt splendidæ, lautæ, opiparæ. ut *apparatius coenare* apud Plinium in epistolis & *profusissimi obsoniorum apparatus* apud Sueton. Vitell. 10. Interius IX, 8. *Fuit rex armorum, quam conviviorum apparatibus studiosior.*

Tergiversantes] Iuntæ scripserunt:

& in terra vergentes ferro agi, ut in hostes jubet. Non male. vereor tamen ne hæc sint interpolata. Itaque hanc lectionem nec ipse magnopere probo. Rationes tamen cur improbatur nequeo laudare. Quam diu pugnabant, terga non vertebant. Sed si accidisset, ut terga verterent, erat alia acies civium post hanc aciem collocata, quæ terga vertentes retro ageret, ferrum in illos tanquam in hostes stringens. Si fugisset prima acies, terga vertisset hostibus a quibus fugabatur, non civibus, qui a tergo pugnantium positi fugientes exciperent, & repellerent. Nihil tamen, silentibus MSS. mutandum censeo.

Ingens post necessitatem pugnandi animus exercitui ejus accessit] Friget hic τὸ *ejus*. Cur respuerunt scripturam veteris libri? *animus exercitui & vis accessit.* Vis est virtus, fortitudo. Virg. *Non ea vis animo.* Sæpe sic apud nostrum & alios.

Initio regni Cyrus] Cyrus creditur primus rex fuisse Persarum. Sed apud Aeschylum in Persis v. 767. duo commemorantur qui illum antecesserunt.

Μῆδος γὰρ ἦν ὁ πρῶτος ἡγεμὼν στρατοῦ,
Ἄλλος δ' ἐκείνου παῖς τόδ' ἔργον ἤνυσε.
Τρίτος δ' ἀπ' αὐτοῦ Κῦρος, εὐδαίμων ἀνήρ.

Medus erat primus dux exercitus.
Alter ejus filius opus perfecit.
Tertius ab illo Cyrus felix vir.

Tum reliquos inde persarum reges recenset usque ad Xerxem. Hæc Primus observavit Ill. Marshamus in Canone Chronologico, qui & docuit illum Medum, qui primus recensetur in serie regum Persicorum, esse Darium Medum, cujus sæpe meminerit Daniel, qui non fuit Babylonius, sed Medus. Cujus etiam meminit Suidas, cum ait, Μῆδος βασιλεὺς Περσῶν, *Medus Babyloniorum rex.* Et in Δαρεικόν: εἰσὶ μὲν χρυσοῖ στατῆρες οἱ Δαρεικοὶ οὐκ ἀπὸ Δαρείου τοῦ Ξέρξου πατρός, ἀλλ' ἑτέρου τινὸς παλαιοτέρου βασιλέως ὠνομάσθησαν. *Darici sunt stateres aurei, non a Dario Xerxis patre, sed ab alio quodam antiquiore rege denominati.* Cum vero inter Cyrum & Darium Hystaspis filium nullus alius fuerit hujus nominis rex, necessario Darius fuit, qui ante Cyrum apud Persas regnavit. Fuit iste Darius Cyaxaris filius. Hinc Danieli dicitur VI, 1. filius Asveri desemine Medorum. Cyaxares est Asverus, ut Scaliger de emend. temp. docuit. Is fuit Phraortis filius, quem pater præfecit regno Persico, nomine ac potestate regia, quia Persæ jam pridem excutere volebant jugum dominationis Medorum, teste Herodoto, I. 127. Cyrus autem primus vulgo Persarum rex habetur, & quia pater ejus erat Persa, cum priores duo reges essent gente Medi; & quia res & gens Persarum ante tempora Cyri fuerant valde obscuræ, quas primus illustravit Cyrus homo Persa. Secundus anonymus. Persarum rex apud Aeschylum Cyaxares Xenophontis, ut pluribus docet laudatus Marshamus in Canone Chronolog. in sæc. XVIII.

Cum adversus Babylonios bellum gereret] de Babyloniorum regno nihil commemorat Justinus, nisi hæc de illius excidio & post rebellionem sub Dario Hystaspis filio cap. ultimo hujus libri. Ejus origine nihil est obscurius, quam tamen erudite, ut cetera, ex Canone Chronolog. regum Babyloniorum Ptolemæi eruit Marshamus, præclare de doctrina temporum, si quisquam, meritus. Is Canon complectitur epocham sive annos Nabonassari, primi regis Babyloniorum. Is fuit Assyrius gente. A tempore Nabonassari fuerant duplices reges Assyrii. Alii, qui Nini sedem imperii habuerant, alii qui Babylone regnarant. Hinc prima pars Canonis continet regum Assyriorum & Medorum seriem, usque ad initium Cyri. Illa complectitur annos 159. Altera Persarum reges, usque ad mortem Alexandri Magni annos 215. ut totius regni Babylonici periodus fuerit annorum CDXXIV.

Unde constat quoque Babyloniam non esse tantæ antiquitatis, ut vulgo creditur.& superius traditur a Justino. Originem debet Nabonassari. Is vixit seculo XVII. post diluvium, anno circiter 750. ante Christum natum. Nabocolassarus Nabopolassari filius, qui Ebræis dicitur Nabucodnosor magnus, vel secundus, eam mirificis operibus exornavit. Vide Marshamum, ad sec. XVII. Ultimus Babyloniorum rex fuit Nabons, quem expugnata Babylone cepit Cyrus, & Carmaniæ præfecit, ut auctor est Berosus apud Josephum lib. I. contra. Appion. Sed de regibus Babyloniæ, quorum meminit Canon Ptolemæi, ut & de iis, quos Daniel commorat, vide Marshamum. ad sec. XVII. & XVIII.

Hic finis Medorum imperii fuit. Regnaverant annos CCCL] Imo secundum calculum certiorem Herodoti, tantum annos CXXVIII. imperarunt. Sed Marshamus docte ostendit quatuor Medorum reges fuisse, illorumque imperium fuisse centum quinquaginta annornm. Vide illius Canonem Chronologicum, sæc. XVII.

CAP. VII. *Victusque jam de se sollicitus*] Jam pridem monuit Gronovius observationum lib. IV. restituendum esse ex MSS. *victusque jam ac desolatus*, h. e. desertus, nudatus, exutus exercitu, castris, copiis omnibus. Vide c. 20. illius libri. Certissima est hæc veterum librorum scriptura *desolatus*, hoc est desertus a suis, qui fusi erant & fuga, qua quisque poterat, suæ consulebant saluti, rege relicto.

Urbs Barce.] Non est dubitandum de emendatione Bongarsii, qui censet legendum esse: *Urbs Barene.* Sic Ctesias: Καὶ ἔδωκε Κῦρος Κροίσῳ πόλιν μεγάλην Βαρήνην ἐγγὺς Ἐκβατάνων. *Et dedit Cyrus Crœso urbem Barenen prope Ecbatana.* In editione Iuntina vestigia veræ hujus lectionis deprehendere licet. In ea eim scribitur, *Urbs Beroea.*

Jussique caupones & ludicras artes exercere] Veteres codices præ se ferre *cauponias & ludicras artes* olim monuit Valens Acidalius in lectionibus Vellejanis, & merito probavit, præfatus eodem modo formatam esse hanc uocem, ut *histrionius* & *praeconius quæstus* apud Ciceronem, eamque inveniri apud Plautum, apud quem legatur *cauponius puer.* Sic & *lenonius* apud eundem Comicum Pseud. II. 4. *oppidum expugnatum faxo erit lenonium.* Asseruit hanc lectionem etiam Cl. Schefferus. Sine hæsitatione illam recepi, ubi vidi in Iuntina dudum eam extitisse, quam sequentes editores interpolarunt, quia hujus vocis rarioris exemplum eos fugiebat.

Fuere Lydis multi ante Crœsum reges variis casibus memorabiles] Lydorum regnum est antiquissimum. Ab antiquo illius terræ rege Mæone patre Cybeles populi Mæones olim dicti, & quæ postea Lydia vocabatur, appellata fuit Mæonia, ut constat ex Herodoto, Strabone & aliis. Primus Mæoniæ rex fertur fuisse Menes, Jovis & Telluris filius, ut auctor est Dionys. Halic. antiqu lib. I. Post ibi rerum potitus est Atys, cujus filius fuit Lydus, a quo mutato pristino nomine dicti sunt Lydi. Ab Atye vero prima regum Lydiæ familia fuit Atyadarum dicta, ad quam pertinet Omphale, Jordani filia, uxor Tmoli, cui serviit Hercules tres annos. Atyadarum familiæ successerunt Heraclidæ, Hercules tempore servitutis consuevit cum Omphales ancilla, quæ puerum ex illo sustulit, cui Cleolao nomen. Vide Apollodor. Biblioth. Lib. 2. Cleolai nepos fuit Argon. Alcæi filius, qui extincta Atyadarum gente, regnum transtulit ad Heraclidas paulo ante bellum Trojanum. Herod. I. Cap. 7. Hi rerum potiti sunt annos 505. Ultimus hujus familiæ fuit Candaules Myrsi filius, de quo hic Justinus. Tertia familia regum Lydiæ fuit Mermnadarum, cujus primus rex fuit Gyges, ultimus Crœsus, qui dicuntur imperasse Lydis annos 170, Hæc in tyronum gratiam. Pluribus exequitur ista Cl. Marshamus Canone Chronologico Cap. 17.

Quam propter formæ pulchritudinem deperibat.] Iuntina: *quam propter formæ pulchritudinem nimium deperibat.*

Nuptiarum premium] Et hic locus sanitatem debet Gronovio, qui in observat. II. cap. 25. egregie restituit *pretium*. Quia cædes pretium fuit nuptiarum, quo emit quasi & consecutus est nuptias reginæ Candaules. Cædes enim non præmium nuptiarum fuit, sed nuptiæ præmium cædis. Nihil certius. vide, quæ ibi firmandæ huic lectioni affert. In alia omnia it politissimus ille Faber, cujus memoria mihi semper erit desideratissima. Nec tamen per uaderi possum ut a doctoris mei sententia discedam. Nam licet demus *nuptiarum præmium* poni pro nuptiali præmio, ut *munus funeris* pro munere funebri, tamen videtur ipsa hujus loci ratio postulare, ut legamus *nuptiarum pretium*. Cædes enim Candaulis non fuit præmium nuptiale, nam præmia nuptialia offerebantur cum jam conditiones essent matrimonii acceptæ, & sponsam mariti manum convenisset, sed pretium nuptiarum est res, qua mulieres conciliantur, ut in nuptias consentiant, res quæ viris puellas & illarum nuptias conficit. Sic veteres locuti, Florus. III. I. *Qui ubi diffisus rebus suis alienæ cladis accessio fieri timet, pretium fœderis atque amicitiæ, regem facit.* Sicut hic rex traditus fuit pretium amicitiæ & fœderis, hoc est, traditione Jugurthæ sibi conciliavit fœdus & amicitiam Romanorum Bocchus, sic & cædes Candaulis fuit pretium nuptiarum reginæ. Exempla alia sunt in promtu vide Gronovium in observationibus laudatis.

CAP. VIII, *Tamyris*] Iuntæ illi Bongarsiano MS. adsentiuntur, qui scribit *Tomyris*. Et sic omnino ex Luciano & Herodoto scribendum ubique.

Dein postera die simulato metu, quasi refugiens, castra deseruisset, ita vini affatim,] Hunc locum ex Oxoniensi & Iuntina sic restitui: *Dein postera die, cum, simulato metu, quasi refugiens castra deseruisset, vini affatim, & ea quæ erant epulis necessaria. reliquit.* *Cum* ex Iuntina interposui, *ita* auctoribus mss. Anglicanis & Iuntina delevi. Paullo ante eadem editio Iuntina: *Cum prohibere eos posset, vadum Araxis fluminis transire permisit.* sed *fluminis* irrepsit ex margine. Quis credat Justinum brevitatis tam studiosum in eadem periodo iterato sine necessitate usurum eadem voce? continuo enim sequitur: *& sibi faciliorem pugnam intra regni sui terminos rata, & hostibus objectu fluminis fugam difficiliorem.*

Et quod gravius dolendum] Oxoniensis ex MS, *& quod gravius dolet*, probe.

Cyrum ad angustias usque perduxit] Optime Iuntæ *produxit*. est enim proprium verbum in hac re, Cæsar VII. de bello Gallico: *Cum fuga vehementi Volusenum longius produxisset.* Idem III. de bell. civil, *Elicuit naves Celianas, atque ex his longius productam unam quinqueremem & minores duas in angustiis portus cepit.* Non potuit inveniri vox aptior & huic loco accommodatior, quæ in Iuntina legitur, cujus vim cum non intelligerent sequentes editores, id immutarunt in notis, ut plerumque fit. Interpolationum enim præcipua caussa ignorantia priscæ elegantiæ. Hinc recentiores aut descriptores aut editores exquisitioribus & parum tritis supposuerunt vulgatiora vocabula & locutiones. Nam quod ajunt *producere* esse porro ducere, verissimum est. An vero qui in fraudem pellicit, cedendo fugiendoque, donec perveniat in locum ubi insidiæ sunt structæ, an non is persequentem porro ducit, hoc est, eo producit, quo scit esse qui in insidiis sunt collocati?

CAP. IX. *Mergim*] Iuntæ: *Smerdem*: MS. *Smergim*. Lege *Smerdim* ex Herodoto.

Nomine Cometem] Iuntina & nonnullæ aliæ: *Praxaspen*. Ab Herodoto sane Prexaspes appellatur in Thalia c. 30.

Erat enim & oris & corporis lineamentis persimilis] Iuntæ: *Erat enim oris & corporis lineamentis persimilis.* lege: *erat enim ei oris & corporis lineamentis persimilis.*

Intriennium permittunt] Iuntæ & unus MS. *remittunt*. Quod probat Gronovius, & pluribus asserit Observat. lib. IV. 2. His accedunt tres Anglicani, in quibus *permitunt*. Retinenda vulgata, sed non ideo retinenda, quod *permittere* significet *remittere*, quem doctorum virorum errorem dudum rejecit acerrimi judicii vir Johannes Fridericus Gronovius in loco laudato; sed quod duobus pluribusve nominibus nonnunquam apponatur verbum, quod ad ultimum tantum potest referri, cum ad præcedentia sit aliud intelligendum. vide, quæ de his locutionibus notavi ad Flori III. 21. Locus Augustini, quem Vorstius attulit, nihil facit ad id, quum *permittere* contendunt poni pro *remittere*, confirmandum. Hæc enim mens est Augustini: *Deus neque permittendo*, scilicet ut debeatur, hoc est, ut peccetur nimirum impune, *neque exigendo quod debetur*, hoc est, puniendo peccata) *injustus est*. *Permittunt* igitur Magi militiæ vacationem, sed ad tributa intelligendum *remittunt*.

At postremo] Ex Iuntina recepi *ad postremum*, quod & Oxoniensibus placuit ex MS. & Tanaquillo Fabro ex conjectura.

LIB. II.

CAP. I. *Illuvies aquarum*] Gronov. ad Liv. I. 4. scribendum censet & hic & in cap. 6. hujus libri, *eluvies*; quia *illuvies* sordes sint exterius adspersæ, *eluvies* vero inundatio.

Ubi educari facillime possent) Sic & Iuntina. Non audiendi sunt illi codices, qui expungunt *facillime*. Ægyptiorum hoc fuit argumentum: Credibile esse, ibi primos homines prodiisse, ubi facillime potuerint propter coeli & soli benignitatem educari. *Facillime* est in magna rerum affluentia, quas ibi fert terra in tutelam hominum. Illa soli fœcunditas, quam prædicant Ægyptii in verbis præcedentibus, significatur. Portius latro in vita Terentii:

Nihil Publius
Scipio profuit, nihil illi Lælius, nihil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.

Ipse Terentius Adelph. III. 4.

Quam vos facillime agitis, quam estis maxime
Potentes.

Theocritus Idyll. XI. 7.

Οὕτω γοῦν ῥᾶιστα διᾶγ' ὁ Κύκλωψ ὁ παρ' ἡμῖν.
Sic Cyclops apud nos facillime vixit.

Statim ad locorum patientiam animalia quaque generasse] Sic recte Iuntina, quod & Oxonienses MS. fidem secuti probarunt. vulgo: *animalia quoque generasse*.

Tot fossis concisa] Sic merito Gronovius legendum censet ex antiquis editionibus, suffragante Iuntina. Eadem in verbis præcedentibus: *adversus vim decurrentium aquarum tantis instructa molibus*. optime, si veteres libri adsentiuntur. Vulgati: *adversus vim incurrentium aquarum tantis structa molibus*. Sed Ægyptum struere molibus, quam Latine dicatur, viderint, qui vulgatam defendunt.

CAP. II. *Sine tecti munimento pecora & armenta habentibus, quid salvum esset*,] MSS. *quid inter sylvas superesset*. editiones veteres: *quid salvum esset*, quas sequitur Berneccerus. Sed *inter sylvas*, quod retinent omnes MSS. non erat ejiciendum, sed reponendum suo loco cum Iuntis, apud quos recte legitur *Nullum scelus apud eos furto gravius, quippe sine tecto munimentoque pecora & armenta inter sylvas habentibus, quid salvum esset, si furari liceret?* Hærent hic viri eruditi sine caussa. Nam *inter sylvas* Latinissime dici pro *in sylvis* non puto exemplis hoc declarandum, cum obvia sint & trita. Nec frustra *inter sylvas* additur. Quid salvum esset, si furari liceret, cum sine tecto munimentoque in sylvis perpetuo degant, cum pecoribus, *in sylvis*, inquam, in quibus facilius fures possunt latere,

& grassari minore cum periculo in illic agentium bona. Hinc semper sylvæ & luci fuerunt receptacula latronum, aliorum facultatibus & vitæ insidiantium. Propterea callium & saltuum cura Romanis mandabatur magistratibus. Hæc itaque verba, *inter sylvas* augent id quod dixerat, Scythas non furari, quamvis furandi fenestram quasi aperiant sylvæ, in quibus cum pecoribus vivant semper sine ullo tecto & munimento. MSS. quoque tres Anglicani stabiliunt hanc scripturam, quamvis *inter sylvas* non his verbis adjecta sint, sed sequentibus. Sic enim in illis extare testantur Oxonienses: *sine tecto munimentoque pecora & armenta habentibus, quid salvum inter sylvas superesset, si furari liceret?* Et sane hæc quoque non potest damnari lectio, quamvis illorum librorum, quos Aldus &, Iunta sunt secuti, sit elegantior.

Non perinde ac reliqui mortales appetunt] Iuntæ cum nonnullis MSS. & edd. *Aurum & argentum perinde adspernantur, ac reliqui mortales appetunt.* Adstipulantur tres Anglicani.

Lanæ iis usus ac vestium ignotus] MS. Anglicanus: *lanæ iis usus ad vestitum ignotus.* Sed hæc interpolavit sciolus, qui nescivit per ἓν διὰ δυοῖν *lana ac vestes* dicit pro *laneæ vestes.* Nullis utuntur laneis vestibus, ut Græci, Romani, ac pleræque aliæ gentes, sed pelliceis tantum. Hujus schematis ignoratio viros doctos quoque in erorem induxit, ut hærerent in sequentibus, *pellibus tamen ferinis aut murinis utuntur.* ibi non male Iuntæ pro *utuntur* scribunt *vestiuntur*, sed male pro *ferinis* reposuerunt *felinis. Ferinæ* pelles sunt majorum animalium, ut luporum, ursorum; *murinæ* vero minorum, ut vulpium, leporum, cuniculorum, ut recte monuerunt viri docti.

Morum quoque justitiam edidit] Hoc est, peperit. Cic. *qui nihil possunt dignum hominum auribus efficere atque edere.* Apud eundem est *edere magnam ruinam, edere fructum* Iuntina tamen: *morum quoque justitiam dedit*, & Oxonienses ex duobus MSS, *morum quoque justitiam addidit.* Sed *addere justitiam* Latinis genus loquendi est insolens.

CAP. III. *Missis primo lenonibus*] Reposuerunt Oxonienses ex tribus MSS. veterum editionum scripturam, *missis primo legatis*, quam & Iuntina agnoscit. Sed cum *lena* in bonam accipiatur partem pro conciliatrice, ut apud Ovid. *maxima lena mora est*; & *lenocinium* apud nostrum lib. XI. 12. *nec a se quicquam factum in hostis adulationem, nec quod in dubios belli exitus, aut in leges pacis sibi lenocinia quæreret.* hoc est, quæ facilius sibi pacem sint conciliatura, & veniam impetratura: & *lenocinari* sæpe Cic de Orat. *Ipsa sollicitudo commendat eventum, & lenocinatur voluptati*: cur non *leno* quoque in bonam accipiatur partem, pro pacis conciliatore? Igitur non repudianda lectio, quam in antiquissimis libris eruditi viri invenerunt.

In regnum se recepit] Angli ex tribus MSS. *in regnum trepidus se recepit* Sic & editio Iuntina.

Per legatos denuntiantibus] *Denuntiantium*, Iuntæ & MS.

CAP. IV. *Thermodonta*] Iuntæ; *Thermodoonta.* Utrumque dicitur, *Thermodon* & *Thermodoon.*

Singulare omnium seculorum exemplum ausa, auxere rempublicam sine viris] Gronovius ex vestigiis MSS. legit: *singulare omnium seculorum exemplum ausa, rempublicam agere sine viris, jam etiam cum contemtu virorum se tuentur*: Aut, quod elegantius existimat: *singulare omnium seculorum exemplum ausa, rempublicam sine viris, jam, &c.* Observ. IV. 14.

Duæ in his reginæ fuere Marthesia & Lampeto] MS. unus Bongarsii: *Marcesia.* legendum, *Marpesia*, ex Jornande & veteribus editionibus. Diodor. Siculus IX. 16. *Marpem* videtur appellare. Recte Vossius *Lampedo.* & sic Iuntina. Ceterum & Oxonienses ex uno MS. pro *duæ in his reginæ* reposuerunt *duces iis fuere.*

Orithya) Recte vidit Bongarsius legendum, *Otrere.* Corrupte apud Hyginum fab. 163. *Othrepte* dicitur.

In

In his dua Antiopa sorores capta sunt] Assentior Scheffero, qui *capta sunt* perperam repetitum hic existimat, cum id ἀπὸ κοινοῦ ex verbis proxime præcedentibus sit repetendum quod cum & mss. confirment, quid est cur dubitemus veterem eamque sanam lectionem reponere?

Hortatur comites] Iuntina cum veteribus editionibus nonnullis, *hortatur comites in ultionem.* quod probat Vorstius, & Oxonienses receperunt ex tribus MSS. in quibus invenere. Sed non dubito, quin hæc verba *in ultionem* a sciolis & indoctis descriptoribus fuerint addita, qui ignorarunt *hortari* simpliciter esse confirmare, animare. Just. XI. I. *Queis rebus velut medela quædam interventus Alexandri fuit, qui pro concione ita vulgus omne consolatus, hortatusque pro tempore est, ut & metum timentibus demeret, & spe omnes impleret.* In seq. cap. 3 *In transitu hortatus Thessalos fuerat.* In lib XIV. 3. *Eumenes, qui exstor cladis, nec aliam spem salutis reliquam habebat, victos hortabatur.* C. Nep. Miltiad. 6. *Ut in decem prætorum numero prima ejus imago poneretur, isque hortaretur milites, prœliumque committeret.* Sane sapit sequiorum temporum Latinitatem *hortari in ultionem.* Trogus, & qui ejus premit vestigia, Justinus scripsisset, credo, *hortari ultionem*, aut *ad ultionem.* Poëtis tamen testimonium, ni fallor, denuntiare possunt, qui veterum editionum lectionem tuendam suscipiant. In auctario notarum suarum Schefferum quoque vulgatam defendere video.

CAP. V. *Verbera in aciem, non arma asferenda*] Iuntæ cum aliquot editis juxta & MSS. libris: *non tela ferenda.* quod miror mutatum ab editoribus recentioribus. Tela sunt quævis arma, ut Jurisconsulti notarunt. Pro *sica* posuit Cicer. I. Catil. pro *hasta* Ovid. XIV Metam. pro *cornu uri.* idem XI Metam. pro *lapide.* pro *venabulo* Valer. Max. VI. 3. pro *funda* Liv. 28. *Fundis ut nunc plurimum, ita tunc soloco telo utebantur.* Plin. IX. 45. *Solidas habent ungulas,* *quæ non sunt cornigera. igitur eis telum ungula est.* Ovid. 21. Metam. 6871 de Borea:

> *— Quid mea tela reliqui,*
> *Sævitiam & vires iramque animosque minaces?*

Ad tempora Jancyri Regis] Ex tribus MSS. Angli reposuerunt *Janthyri.* ut nullum dubium sit, legendum esse cum Salmasio & Vossio *Idanthyri*, aut *Indathyri.*

CAP. VI, *Quippe non advena*] Iuntæ: *advena.*

CAP. VIII. *Memores illati Atheniensibus belli & deserti*] Hæc lectio non potest tolerari. Megarenses non bellum intulerant Atheniensibus, sed Athenienses inflammati a Solone Megarensibus. Itaque cum nec belli illati nec deserti possint dici memores fuisse, recte MSS. Anglicani pro *deserti*, scribunt *vertiti*; quibuscum sentit Iuntina, sed illa legitquoque *memores illati ab Atheniensibus belli.* quod si est ex antiquis codicibus, probo; sin, vulgata lectio non est sollicitanda. ejusdem enim est sententiæ. Nec hæc ellipsis infrequens est optimis scriptoribus. Tac. I. Annal. *Sed veteris populi Romani prospera vel adversa claris scriptoribus memorata sunt.* hoc est, a claris scriptoribus. Sic & locutus est Suetonius aliique idonei Latinæ linguæ auctores.

Megaram contendit] MSS. & Iuntæ: *Megara contendit.* vide Gronov. ad Liv, XXXI, 22.

Advocata concione] Leg. cum Iuntina: *& advocata concione.* Mox eadem: *multitudo credula incenditur.*

CAP. X. *Cum bellum restauraretur*] Recepi cum Oxoniense editore ex membranis Anglicis: *cum bellum instauraretur.* Gaudeo hunc nævum ex Justino codicis veteris ope deletum esse. Nam τὸ *restaurare* ignorant meliores Latinæ linguæ auctores.

Quod jus & ordo nascendi & natura ipsa gentibus dedit] Nihil hic mutem. Sensus est, jus illud succedendi parenti natu maximo filio dedisse

se & ordinem nascendi, quia primus provenerat, & naturam ipsam apud omnes gentes. Naturale enim est, ut minor natu frater majori pareat, non vero major minori; quod eveniret, si minor majori anteferretur in successione & hereditate paternorum bonorum, in primis regni. *Jus hoc dedit gentibus natura*, & jus hoc omnibus gentibus insevit natura, ut seniores præferrentur junioribus.

Magistratus perscribit.] Iuntæ, aliæque editiones. *Magistratibus.* uti & paulo post: *Magistratibus Spartanorum tradere*, approbante Gronovio. Magistratus enim in numero unitatis nunquam consilium publicum, seu collegium, sed semper unum hominem magistratum gerentem, aut officium notat. Sic cap. 15. hujus libri: *Magistratibus scribit Atheniensium.* & III. 3. *Regibus potestatem bellorum, magistratibus judicia.* Non aliter veteres & idonei Latinæ linguæ auctores. Nec est ut nos moveat exemplum, quod ex C. Nepote ad hanc observationem convellendam affert eruditissimus Vorstius. Id enim repugnat & ipsius Nepotis & ceterorum omnium idoneorum scriptorum melioris seculi consuetudini, quibus *magistratus* in unitatis numero non nisi unum hominem significat; quando vero de collegio loquuntur, utuntur numero multitudinis. In Pelopida *maximum magistratum obtinere* dicitur Polemarchus, unus homo. Contra de collegio in eadem vita: *Diem legerunt, quo maximi magistratus simul consueverunt epulari.* & sic perpetuo. Hinc & *magistratum capere, gerere*, dicitur unus homo. Nullus itaque dubito & in Lysandro legendum esse *maximos magistratus.* sæpe enim librarii & correctores, secuti nostri temporis depravate loquentium consuetudinem, id corruperunt, ut in his Justini locis, etiam contra veterum librorum fidem. aut per *maximum magistratum* intelligitur Ephorus natu maximus, seu primus, cui libellum hunc tradidit, qui postea cum suis eum communcavit collegis.

Easdemque cera superinducta delet] Iuntæ; *eademque cera.* quod probo. Cera scilicet abrasa, ipsi tabellæ ligneæ, quæ rescire volebat suos cives, inscripserat Demaratus, eademque cera superinducta deleverat, quæ scripsit, ne si nulla cera illita fuisset tabulæ, in manus Persarum ubi incidisset, suum consilium patriæ significandi apparatum bellicum ad versus Græciam; aut si recens cera esset inducta, strategema ejus proderetur. Non nego verba Justini obscuriora esse. Videtur aut Justinus aliquid omisisse, aut descriptores. Forte Trogus scripserat: *Omnia in tabellis ligneis magistratibus perscribit erasa cera, eademque superinducta scripturam delet.* Cur vero recens cera magis prodere potuerit dolum, quam vetustior, rationes procul dubio plures potuissent dari, si consuetudo tabulis ligneis utendi non exolevisset. Non odor tantum, sed & color veterem aut recentem ceram distinxit. Cum igitur vetus cera diu ante illita in tabellis reperiebatur, nemo facile poterat suspicari sub illa cera aliquid latero recenter scriptum, quia vetustas ceræ nihil tale præ se ferebat, cum recens cera, vacua litteris, facile potuisset suspicionem movere, non frustra illam modo infusam esse, sed sub illa procul dubio aliquid occultari, quod, si eraderetur, palam fieret. Hæc mea de isto loco sententia. Apud Petronium: *Nondum umbraticus doctor ingenia deleverat.* hoc est, nondum perdiderat. *Delere ingenium* est extinguere vim ingenii. *Delinere*, pro *collinere* aut *illinere* non legitur apud ullum scriptorem veterem. Dein, licet reperiretur, quid tamen est *delinere*, aut *collinere ingenium*? Si scriberetur *hac* vel *illa arte collinere ingenia*, posset forte ferri, ad exemplum illius locutionis, *imbuere ingenium scientia*: simpliciter vero *collinere ingenium*, (nam *delinere* tanquam ignotum veteribus vocabulum plane est respuendum) non potest probari.

CAP. XI. *Ad postremum non visi*] Nullus dubito hic excidisse unam syl-

labam, quam sequens earundem litterarum absorpsit, ut sæpe factum. Victi enim tandem sunt utique, quia omnes sunt cæsi. Legendum igitur cum Gronovio: *ad postremum non victi.*

Inter ingentes stratorum hostium catervas occiderunt] Mihi quoque hic locus diu fuit suspectus. Noram enim, quod in Romanorum copiis esset cohors, id dici in barbararum gentium exercitu caterva. Sed postea tamen deprehendi *catervam* etiam usurpari de multitudine cæsorum, seu mortuorum. Stat. Theb. XII.

— Non longum cæde recenti
Lætatus videt innumeris fervere catervis
Tellurem, atque una gentem expirare ruina.

CAP. XII. *Aut si hoc parum tutum exstat*] Optime Gronovius: *Aut si hoc parum tutum est, at vos commisso bello ite cessim.* Sic quoque Iuntina editio, & merito recepit Tanaquillus Faber.

Remos inhibete] Pulchre restituit Gronovius: *inhibete remis. Inhibere remis* est nautica locutio, qua significatur nave non conversa retro remigare. quod faciebant aut appulsuri ad littus & portum, aut in prœlio fugam adornantes. vid. Observ. ejus lib. IV. cap. ult.

CAP. XIII. *Æstimatione sortis humanæ, rerum varietate miranda*] Vidit Schefferus locum hunc esse contaminatum. Labes tamen omnis detergetur, si scripseris: *Erat res spectaculo digna, & æstimatione sortis humanæ, rerum varietate miranda.* hoc est, erat res, unde poterat humana æstimari sors, propter tantam varietatem & mutabilitatem mirandam; unde poterat perspici, quam fragilis esset sors humana, & quantis & quam miris varietatibus esset obnoxia. Editio Iuntina longius abit ab aliis libris, quæ legit: *Erat res spectaculo digna, & ad æstimationem rerum humanæ sortis varietate miranda.* Si ex veteribus membranis est profecta hæc lectio, non facile debet reprobari, vulgatæ sane præponi: sed tamen veriorem duco emendationem quam modo ostendi, quippe quæ non recedit a priscis membranis, nisi quod una littera perperam omissa adjiciatur.

Inopia contraxerat & pestem] Sic recte legitur. hoc est, fames & inopia, ut fit, excitat pestem, in exercitu scilicet. Celsus lib. 3. *Tristitiam contrahere dicitur bilis atra.* Alia passim exempla sunt obvia.

CAP. XIV. *Tantam famæ velocitatem fuisse*] Miror viro doctissimo, quem vivum amavi, mortuum colo, hic hæsisse aquam. Nihil frequentius Justino aliisque optimis scriptoribus in admirationibus uti infinitivis omisso *mirandum est*, aut alio hujus notæ verbo. In hoc ipso libro cap. 7. *Tantam in eo virtutem fuisse, ut non tot cædibus fatigatus, non duabus manibus amissis victus, truncus ad postremum, & veluti rabida fera, dentibus, dimicaverit.* lib. VIII. 2. *Tantum facinus admisisse ingenia omni doctrina exculta, pulcherrimis legibus institutisque formata, ut quid posthac succensere jure barbaris possent, non haberent.* Lib. XIV. 5. *Tantum eos degeneravisse a majoribus, ut, cum multis seculis murus urbi civium virtus fuerit, tunc salvos se fore non existimaverint, nisi intra muros laterent.* Notavi non nulla alia exempla in animadversionibus ad epistolas ad Atticum in quibus peccarant imprudentia hujus elegantiæ aut librarii, aut correctores.

Ex integro bellum instituit] *Bellum instituere* quam Latine dicatur, viderint peritiores. Mihi nullum dubium legendum esse: *ex integro bellum instruit*, quamvis libri renitantur. Superius II, 10. *Igitur Xerxes bellum a patre cœptum adversus Græciam quinquennium instruxit.* Est familiaris Justino locutio.

LIB. III.

CAP. I. *Et cadem patris, & se ab insidiis Artabani vindicavit*] MS.

Et

Et eadem patris, enecet fratris. Iuntæ: *Et eadem patris, & necem fratris, & se.* Quod cum & in aliis editionibus antiquis conspiciatur, non puto esse rejiciendum.

CAP. II. *Polybita*] Iuntæ cum Græcis, *Polydecta.* & pro *Charillo*, *Charilao*, quos sequor.

CAP. III. *Magistratibus judicia*] *Magistratus* in unitatis numero Latinis non denotare collegium magistratuum, sed unum hominem magistratum gerentem supra docui. Verum viri doctissimi emendationem legentis, *in magistratus judicia per annuas successiones*, probare nullo modo possum. Prætermitterent enim, quod prætermitti nullo modo debebat, cui *dederit judicia in magistratus*: cum de ceteris dixerit, regibus dedit potestatem bellorum, senatui dedit custodiam legum, populo dedit sublegendi senatum potestatem, quomodo dicere potuit in magistratus judicia per annuas successiones, non addito, cui hæc judicia dederit. Non itaque movenda est codicum plerorumque scriptura: *magistratibus judicia per annuas successiones.* nisi malis cun Iuntina, *magistratibus indicia & annuas successiones*. Sed tamen vulgatam lectionem huic præfero. Per *magistratus* autem intelliguntur *Ephori*, qui, etsi non de omnibus negotiis, de potissimis maximi momenti rebus judicabant.

CAP. IV. *Palantum*] Iuntæ: *Phalantum.* Ut Græci, quibus *Phalantus.* Et statim iidem cum omnibus MSS. *filium Arati* pro *Araci.*

Cum per annos LXXX *gravia servitutis verbera*] Pausanias in Messeniacis Messenicum bellum secundum anno XXXIX post primum fuisse motum tradit. Sed a Justino stat Euseb. in Chronicis. quod confirmat Tyrtæi ætas, ut observat mganus Vallesius ad excerpta Diodori Siculi. Ipse enim Tyrtæus cecinit se tertia γενεᾷ seu ætate post primum bellum ab Athenisi nbus missum esse ad Lacedæmonios. γενεὰ vero erat triginta annorum, ut tres γενεαὶ sunt nonaginta anni.

CAP. V, *Quo adversus servos dimicaturi*] Recte vidit Acidalius & Vorstius. scribendum esse *quod adversus servos.* & sic Iuntina, legitur in eadem editione paullo ante *tanto conspirantius* pro *conspiratius.*

CAP. VI. *Consilia Periclis ducis*] MS. & hic & paulo paulo post *Pericli*, ut superius *Candauli*, apud C. Nep. *Neocli.* & infinita talia, quæ pridem docti viri collegerunt.

LIB. IV,

CAP. I. *Frequenter & compluribus locis*] Lege: *ex compluribus locis.* ut & Iuntæ.

Alias veluti tergum dantes in imum desidere] Iuntæ quoque: *verticibus mergi ac in imum desidere.* Sed hoc glossema est natum ex verbo *Virgilius*, quod in MSS. legitur nonnullis. Id vero studiosus aliquis margini alleverat, significaturus esse locutionem Virgilianam. Potest etiam interpretatio esse magistri, qui sic hæc verba, *in imum desidere*, exposuit, quæ postea ex marginibus in contextum irrepsit.

Hinc latratus auditus] Iuntæ cum nonnullis aliis impressis: *auditos.* MS. *auditis.* lege: *latratus auditi.*

Promontoriorum altitudo ipsa ita similis] Iuntæ: *ipsa ita sibi similis est.*

CAP. II. *Micalo*] Iuntæ, *Micytho*, cum Herodoto & Macrobio.

CAP. III. *Nulli tyranno*] Iuntæ: *tyrannico.* Freinshemius: *Nulli tyrannorum patrandum.* Nihil muta. *Nulli tyranno comparandum* est nulli tyrannorum facinori comparandum. Est locutio anti qua & optimis scriptoribus familiaris, quam pluribus asserit Gronov. ad Liv epit. XLVII.

Catinienses] Iuntæ: *Catinenses.*

Cariade] Scripsi cum Iuntis: *Chariade.* Græcis enim est Χαριάδης.

Et animi] Sic clare Iuntæ, qui confirmant Bernecceri emendationem. Is enim primus hunc locum sic restituit, cum antea legeretur *& animia.* aut, ut Bongarsius ediderat. *& animata.*

CAP.

CAP. IV. *Ad misericordiam commovendam acquisito*] Merito *acquisito* suspectum est Scheffero. Squaloris habitum acquirere ad misericordiam commovendam vix ferent aures Latinæ. forte Justinus scripsit: *ad misericordiam commovendam conquisito.*

Is audito genere belli jam inclinato statu] Hujus loci emendationem pulcherrimam & certissimam debemus Oxoniensibus, qui ex codicibus antiquis rescripserunt: *Is audito interitu belli jam inclinato statu.* Nihil verius. Merito probavit quoque Schefferus ὁ μακαρίτης.

LIB. V.

CAP. I. *Mysteria Cereris, initiorum sacra*] Adsentior Berneccero & Tanaquillo censentibus, delendum esse *mysteria Cereris*. *Nullo* est nullo ritu, aut negotio. *Sacro nullo*, quod Scheffero placebat, hic locum habere non potest. Nemo enim sic loquitur, *Mysteria hoc sacro insignita sunt.*

Tantum odium] Iuntæ: *odii.* sic iidem XII. 3. *quantum mali*, pro vulgato, *quantum malum.* Dein iidem: *consumpti magis fortunæ varietate, quam vi victi sunt.* Quod & in aliis antiquioribus editionibus conspicitur, & verum est. Victi utique sunt Athenienses, at non vi, sed fortunæ varietate sunt consumpti & exhausti. Hanc lectionem dudum etiam Gronovius probavit.

CAP. II. *Graciam obterendam*] Optime Angli, Scheffero applaudente: *Graciam atterendam.* Suet. in Aug. *Attrito bellis civibus patrimonio.* & in Galb. *attritis facultatibus.*

Partaque cum amissis pensabant] MSS. *pensare.* Iuntæ cum nonnullis aliis: *pensantem.* Quos sequor. Hic est sensus: Viderunt tantum imperium eum recepisse, quantum amiserat. Imperatoriam enim dignitatem, quam apud Athenienses amiserat, recuperaverat apud Lacedæmonios. Sic *adversa secundis pensare* apud Liv. Flor. & alios. vide Gronov. Observ. IV. 13.

Vocandos in portionem muneris Ionios] MS. *Iones.* Iuntæ: *Ionas. Muneris* non est mutandum in *oneris.* Munus enim est onus. Sic *munera* Ctis sunt onera civilia. Hyginus Gromaticus: *Schola cohortibus primis, ubi munera legionum dicuntur, intra scamnum legatorum contra aquilam dari debent.* Ubi *munera legionum* sunt excubiæ, vallum, fossa, pabulum, materia, lignorum aggestus, & alia onera militaria. Tacit. I. Ann. 16. *solita munia* dicuntur. Hinc *munifex*, qui munera seu onera præstare cogitur, cui opponitur *immunis.*

CAP. III. *Hanc operam civibus venditat.*] Mallet vir doctissimus cum antiquioribus editionibus: *hanc operam civibus vindicat.* cui minime hic auscultandum. Qui enim rescissent Athenienses, quo animo esset erga patriam, quam ante tot cladibus affecerat; & qui potuissent in animum inducere, ut legatos ad eum mitterent, nisi aut certos homines eis significasset, quid in eorum gratiam apud Tissafernem dixisset effecissetque. hoc vero est *venditare operam civibus*, quam scilicet eis navarat apud Persas. Si quid novandum, mallem cum Iuntina: *hanc operam civibus indicat.* Sed nil venustius & pulchrius vulgata.

Qui cum insita genti superbia crudeliter in plebem consuleret] Hoc est, cum in plebem sævirent, ac impotenter inhiberent imprium pro ingenio illius gentis, pro illa quæ insita est Atticis superbia, ut quicunque ex iis, sive sint ex populo, sive ex nobilibus, ad imperium provehuntur tale, ut soli rerum potiantur, cives premant, vexent, superbeque habeant, Nihil hic video difficultatis, cur contra omnium codicum auctoritatem hic locus sit interpolandus, aut mendæ suspectus habendus. Senatus non erat gens, sed erat ex illa gente, cui insita erat superbia, de qua & sæpe alii scriptores questi sunt. qui Thucydidem legerunt id non possunt ignorare. Præterea nec in rep. Atheniensi nec Romana senatus fuit nobilitas. Multi legebantur ex plebe se-

senatores, cum senatoria dignitas communicata fuit cum populo. Marius, Cicero, & quot alii, fuerunt senatores, sed non nobiles, antequam ad majores magistratus veherentur.

Athenas mittit] MS. & Iuntæ: *scribit*. Sed cave vulgatum moveas. Nam *mittere* non nunquam est scribere, & sive litteris, sive nunciis missis significare. Cic. XI ad Fam. 16. *Mitte ad lupum nostrum, ut is nobis eas centurias conficiat*. & II. ad Att. ep. 2. *Nam ita ad me mittunt, Nigidium minari in concione, se judicem qui non adfuerit compellaturum*. Sic & πέμπειν apud scriptores Novi Fœderis.

CAP. IV. *Jam Sesto Mindarus*] Recepi hanc lectionem, quam firmant MSS. Anglicani, & probarunt Oxonienses, & ante eos Vorstius Isaaco tamen Vossio τῷ πάνυ debetur laus hujus emendationis. Iuntæ quoque perinde ut multi codices: *Jam Zestromidarus & Pharnabazus*.

Nunquam mediocribus nec in offensa, nec in favore studiis] Iuntæ quoque cum MSS: *offensam* & *favorem*.

CAP. VIII. *Obsidione cricumdata, obsessos fame urgent*] Iuntæ: *obsidione circumdatos fame urgent*. Sic scripsit Justinus. *obsessos* est interpretatio τῷ *obsidione circundatos*, quæ postea ipsis Justini verbis fuit immista. Mox *Pyraeum* Iuntæ & hic & ubique recte scribunt.

CAP. IX. *Quod etiam ipsum auxilium cum miseris eriperetur*] MSS. non nulli cum Iuntis: *Quod cum etiam ipsum auxilium unicum miseris eriperetur*.

CAP. X. *In bellum Athenienses exarsisse*] Longe politius Britanni ex vetere codice: *bellum Athenis exarsisse*. quod maxime probo.

CAP. XI. *Cum in bello fors prœlii utrumque fratrem pugnæ obtulisset*] Iuntina cum nonullis aliis: *fors prœlii*, quod perperam probat Vorstius. *Fors prœlii* est fortuna prœlii. Sensus est, cum forte in prœlio frater in fratrem incidisset. Liv. 31. 4. *Castra quo fors tulisset loco, sine ullo discrimine aut cura muniendi posita*. Curt. IV, 15. *Plura simul abrupta a ceteris agmina, ubicunque alium alii fors miscuerat, dimicabant*. Sorti hic nullus locus est.

LIB. VI.

CAP. I. *Merceturque ab his ut differant bella, quam gerant*] MS. & Iuntæ: *quæ gerant*. lege cum Gronovio: *Merceturque ab his, quæ differant bella, quæ gerant*. Recte vidisse τ̃ πάνυ MS. Anglicanus ostendit. ex quo receperunt hanc lectionem Oxonienses. mox optime ex eodem MS. iidem - a *Tissaferne alienatum*.

Tanquam non ad unius summam imperii detrimentum omne perveniat] Non video, cur hæc cuiquam debeant esse suspecta. sensus & verba sunt elegantissima. quasi non clades & damnum, quod hic vel ille præfectus regius faciat, pertineat ad salutem unius imperii. Augustus in epistola ad Tiberium apud Suetonium in Tib. 21. *Te rogo ut parcas tibi, ne si te languere audierimus, & ego & mater tua exspiremus, & de summa imperii sui populus Romanus periclitetur. Summa reipublicæ* est res quæ spectat totam rempublicam, ejusque salutem aut dignitatem. pro quo & sæpe dicitur *summa respublica*. Liv. XXI. 10. *Cujus imperio consilioque summam rempublicam tuendam commiserunt*. Cic. 5, ad Att. *Rogatus ego sententiam multa dixi de summa republica*. de hoc loquendi genere plura notavi ad ipsum Tullium.

Amissa bello patria] Est, quia patriam propter prœlium infeliciter gestum amiserat. nam post cladem illam Conon sibi ipse voluntarium indixerat exilium. vide finem capitis sexti libri superioris.

CAP. III. *Non tam ducum in eo prœlio, quam militum æmulatio fuit*] Iuntæ quoque ut omnes MSS. *Non ducum in eo prœlio, quam militum æmulatio fuit*. Pro *quam* mallem cum Berneccero rescribere *sed &*, si MSS. eo inclinarent.

Sed alieni imperii viribus dimicet] Juntæ: *alienis viribus dimicet.*

Eadem militum & omnium regum cura] Juntæ: *eadem militum & omnium civium cura.* Probo Sebisii emendationem certissimam: *eadem militum & omnium remigum cura.*

CAP. V. *Prædarum sumtu*] Nullam huic loco controversiam moveo renuentibus libris omnibus antiquis. *Sumtus prædarum* est, qui contrahitur ex vendita præda. Latine proprie *manubias* dici contendit Favorinus apud Gellium. Sed manubias fuisse pecuniam ex vendita præda imperatori victori a Senatu in præmium virtutis donatam, quam tamen plerique impendebant in opera publica, Asconio Pædiano potius credo, idque alibi docebo pluribus. *Prædarum sumtu & exercitu Persarum* statim his verbis exponit, *Persarum manibus & spoliis Lacedamoniorum.*

CAP. VI. *Exercitus sui in Gracia detinerentur*] Juntæ: *distinerentur.* quod præferendum vulgato esse nemo non videt paulo humanior. Tacit XIV. 25. *Quæ facilius proveniebant, quia Parthi Hyrcano bello distinebantur.* Et IV. Hist. 56. *Omnes exercitus suis quemque bellis distineri.*

Cum cædi suos jam ut victos videret] Potest defendi vulgata lectio, cujus est sententia, cum cædi suos pro victis videret, sive tanquam jam plane victos. Cæduntur in prœliis multi etiam, si acrius pugnatur, in victorum exercitu. Verum qui cæduntur ut victi, seu, ut Cæsar loquitur, pro victis, non pugnantes cæduntur, sed aut terga dantes, aut ordinibus perruptis jam incompositi, ut adversarios victores esse plane appareat. Verior est lectio librorum Anglicanorum, *cum cædi suos jam & victos videret*, quibus suffragatur editio Juntina.

CAP. VIII. *Sic illo veluti mucrone teli ablato duce Thebanorum, rei quoque publica*] Distingue: *Sic illo, veluti mucrone teli, ablato duce, Thebanorum rei quoque publica vires hebetata sunt.*

Nam & imperium non sibi semper, sed patria quæsivit] Locum hunc esse contaminatum recte monuit acutissimus vir, Tanaquillus Faber, & ante illum Sebisius, qui pulchre vidit *semper* esse trajectum, conjecitque legendum esse: *Nam & imperium semper non sibi*, (non ut amicus noster scribebat *sibi non semper.* hæc enim longe alius sunt sententiæ) *sed patria quæsivit.* Quorum verborum eadem mens est, quæ emendationis viri docti, qui contra librorum fidem intrusit *unquam.* Sed vera hujus loci lectio est in Juntina, in qua venuste: *Nam & imperium non sibi, sed patria semper quæsivit.* Vides voculam hanc excidisse suo loco, quæ nunc in illum reposita omnes nebulas discussit. Facile enim qui Latine docti sunt, vident hanc ejus esse sedem genuinam.

CAP. IX. *Cum auctoribus nobilissimis poetisque*] Iuntæ: *cum actoribus nobilissimisque poetis.* Mox iidem cum aliis editionibus: *versificatores oratoresque meliores.*

LIB. VII.

CAP. I. *Pelegon pater Asteropai*] Sic hunc locum pridem restituit P. Leopardus, vir doctissimus, Emendat. XVII. 10. Sed diu ante Leopardum Juntæ ediderunt *Pelegonus*, cum tamen Bongarsius omnes codices manu exaratos, & veteres editiones *Telegonus* habere testetur. Ex quo bonitas & præstantia editionis Juntæ facile poterit æstimari.

Ædessam] Et hic Juntæ rectius scribunt *Edessam.* Græcis enim Ἔδεσσα dicitur, non Αἴδεσσα, quod Isaacus Vossius ad Melæ lib. II. 3. docuit, qui & ibi ostendit bene in MSS. esse *Aegeades.* Αἰγειάδης enim dici dialecto Macedonica pro Αἰγειάτης.

CAP. II. *Europum*) Juntæ: *Æropum*, ut Herodotus & Diodorus, quibus dicitur Ἀέροπος.

CAP. III. *Megabazus*] Juntæ: *Megabyzus* cum Herodoto.

Adhibitis in convivium suis ac filii uxoribus] Juntæ: *adhibitis in convivium suis ac filii uxoribus ac filiabus.*

CAP. IV. *Euryonem*] Iuntæ: *Entyonem*. leg. *Euryuoen*. Mox in eadem editione pro *Cygnaa* legitur *Gygaa*, ut scribendum censuit If. Vossius; & pro *Archideum*, uti & Eusebius ac Orosius, *Arideum*. Confirmat editio Vindobonensis, nisi quod scribat *Aridaum*.

CAP. VI. *Larissam capit. Hinc Thessaliam*] Iuntæ, ut pridem conjecit Bongarsius, *Larissam in Thessalia non præda cupiditate*. Quæ lectio non est sollicitanda. Nam Larissa capite Thessaliæ subjugata, ceteri cogebantur nolentes volentes jugum servitutis subire, & equites, quos imperabat Philippus, præstare. Paullo post iidem Iuntæ itidem ut conjiciebat Bongarsius, *tutore virginis Arryba*.

Troadam) Optime Faber *Troada*. & paullo post *acquisiturum se sperat*, legendum esse contendit, applaudente Iuntina.

LIB. VIII.

CAP. I. *Onomarchus*] Iuntæ *Oenemaus*, cum Orosio MS. & aliis editionibus vetustioribus. Sed rectius recentiores.

CAP. II. *Solum qui piacula exigeret extitisse dignum. Itaque diis proximus habetur*] Certissima est lectio & interpunctio libri Britannici: *Solum, qui piacula exigeret, extitisse. Dignum itaque, qui diis proximus haberetur.* quam merito probarunt Oxonienses & Cl. Schefferus, cujus obitus rei literariæ plagam ingentem inflixit. Quis enim in vulgatis intelligit, qui Latinam Linguam intelligit, *dignum extitisse qui piacula exigeret*? Quid enim est, ille dignus existit, qui scelera puniat? Sed si interpungas cum Britannico codice, nihil superest quod quenquam possit morari. Hoc enim dicit Justinus, Philippum solum extitisse, qui exigeret piacula, quæ orbis viribus debebant expiari; seu ad quæ vindicanda totus orbis debebat conspirare, ea solum Philippum puniisse. Nondum tamen perpurgatum hunc locum esse puto. scribendum videtur: *solum qui piaculum exigeret*, Id ostendunt verba præcedentia: *quod orbis viribus expiari debuit*. Nam si *piacula* scripsisset Justinus, scribendum etiam fuisset, *quæ orbis viribus expiari debuerunt*. *Piaculum* autem est piaculare scelus, sacrilegium scilicet illud. Si quis se vulgatam existimet posse tueri, ellipsi vocis criminis, sceleris, facti, aut si quod aliud huic loco appositum intelligi queat, is, si rationem, & consuetudinem emendate loquentium in consilium adhibuerit, facile suam damnabit sententiam. Fac scripsisse non neminem: ille vindex est religionis, ille majestatis divinæ & sacrilegorum ultor, ille, quod orbis viribus expiari debuit, solus impietatem puniit. Qui Latine sciunt, dicent illico scribendum fuisse, quæ orbis viribus expiari debuit. Non alia est ratio hujus loci in Justino. Aut scribendum *piaculum*, aut, *quæ orbis viribus expiari debuerunt*.

CAP. III. *In Cappadociam*] Iuntæ: *Thraciam*. Pro *Cappadociam* legendum *Cassopiam*. Sic vocata fuit illa regio Demostheni in oratione de Haloæso. Vide Valesium ad Harpocrationem, cui hanc debes emendationem. Vide Stephanum in κασσώπη & ibidem Holstenium. Mox iidem: *locare muros per civitates*.

CAP. IV. *Crudescente ira*] Iunt. *recrudescente ira*. Et statim: *ut professum se adversum Phocenses ducem Græcia exhibeat*.

Qui ante inter se imperii, nunc Græciæ imperantis æmulos] Hunc locum perditum restituit præclare Menso Altingius, vir amplissimus, levi mutatione: *antea inter se imperii, nunc gratiæ imperantis æmulos*. Qui ante de imperio contendebant, nunc de gratia Philippi certant, utri primum locum ejus gratiæ teneant. Non videtur χαριέστατος Faber hunc locum bene perpendisse & meam cepisse mentem. Etsi nondum Græciam subjugasset plane, tanta tamen Philippi erat auctoritas, ut ejus gratiam quærerent Græcarum civitatum legati, & tam contemtim haberentur in ejus aula, ac si essent vilissimi aut civium

Philippi aut clientium. Itaque merito dicuntur æmuli esse gratiæ imperantis, qui certant, qui priores gratiæ ferat apud Philippum, cum ante fuissent imperii Græciæ æmuli, hoc est, de principatu certassent.

Fastidium agitat] Etiam Iuntæ cum aliis editionibus: *fastigium agitat*. Sed lectionem, quam ex MSS. Bongarsius restituit, docte asserit Gronovius Observat. lib. IV. 10. quem vide.

CAP. VI. *Arrybam*] Iuntæ, & hic & lib. XVII, 3. *Arrymbam*. Hoc Plutarchus in Alexandro fratris Olympiadis nomen fuisse tradit.

LIB. IX.

CAP. I. *Deinde ne unius urbis oppugnatione tantus exercitus tereretur*] Lege cum Iuntis: *teneretur*. hoc est, detineretur, occuparetur. Superius III. 4. *Itaque cum contra præsumptionem suam annis decem in obsidione urbis tenerentur*. & II. 5. *Quippe conjuges eorum longa expectatione virorum fessa, nec jam teneri bello, sed deletos rata*. Cic. XV. 1. ad Fam. *Septimum jam diem Corcyræ tenebamur*.

Chersonensium urbes] MS. *Chersonensi*. lege: *Chersonesi*. aut cum Iuntis: *Cherronesi*.

CAP. II. *Non modo officii pretia dederit*] Iuntæ: *non modo officii præmia dederit*. quod incautior arripeter facile. Sed *pretium*, ejusdem notionis est nonnunquam. Phædrus I. 8.

Qui pretium meriti ab improbis desiderat
Bis peccat.

Florus IV, 11. *Hæc mulier Ægyptia ab ebrio Imperatore, pretium libidinum Romanum imperium petit*. Idem lib. I. 1. *Puella pretium rem, quam gerebant in sinistris, petierat*.

CAP. III. *Ne victis Atheniensibus bellum, veluti vicinum incendium ad se transiret*] Sic rescripsi cum Oxoniensibus ex libro Britannico. Vulgata est ineptissima.

CAP. IV. *Quoniam rebus non queunt ulcisci, verbis usurpant libertatem*] Melius Iuntæ: *quam rebus nequeunt ulcisci, verbis usurpant libertatem*.

CAP. VII. *His stimulis irarum utrique*] Et hic Iuntæ non male: *uterque*.

CAP. VIII. *Gratiam fingere in odio, instruere inter concordantes odia*] Iuntæ: *Gratiam fingere in odio, in gratia offensam simulare, instruere inter concordantes odia*. Quod non temere spreverim, si MSS. accedat auctoritas. In aliis vetustioribus editionibus hæc verba *in gratia offensam simulare* paullo superius post *insidiosus* leguntur. Ibi vero C. Barthius ad Claudianum ex MS. legit. *blandus per iram & in gratia*.

Inter hæc eloquentia insignis, oratio acuminis & solertia plena] Hæc & sequentia longe correctius & plenius ex antiquo codice iidem Oxonienses ediderunt. nimirum: *Inter hæc eloquentia insignis, oratio acuminis & solertia plena, ut nec ornatui facilitas, nec facilitati inventio, nec inventionibus deesset ornatus*. Optime & certissime. Priora, *inter hæc eloquentia insignis, oratio acuminis & solertiæ plena*, firmat quoque Iuntina. Mallem tamen: *nec inventioni deesset ornatus*. Mox expunxi eodem codice jubente in his verbis, *Itaque vincendi ratio utrique diversa*, τὸ *itaque*.

Hic aperte, ille artibus bella tractabat] Iuntinæ, ut aliæ vetustiores, nec non codices Britannici, & Sarisburiensis: *Hic aperta vi, ille artibus bella tractabat*. Unde Schefferus non male colligit, Justinum scripsisse: *hic vi, ille artibus bella tractabat*. Sed non frustra in tot libris *aperta* legitur. Mihi videtur Justini manus esse: *Hic aperte & vi, ille artibus bella tractabat*. *Artes* sunt strategemata, quæ *furta belli* dicuntur. Hinc *furtiva victoria* lib. XI. 6. est artibus & strategemate parta; cui opponitur, quæ aperte & vi est parta. Plaut. Amphit. *Id vi atque virtute militum victum atque expugnatum est oppidum*. Sequentia Justini verba hæc explicant,

cant, Cum decipiuntur hostes, artibus bellum tractatur, seu ut lib. XI. loquitur, astu agitur, cui bello convenire ibidem dicit occulta consilia; cum palam funduntur hostes, aperte & vi bellum geritur.

Hic ubi exarsisset, nec dilatio ultionis nec modus erat] Iuntæ: *Huic, ubi exarsisset, nec dilatio ultionis, nec modus erat.*

Patri mos erat etiam de convivio in hostem procurrere] Fœdum centonem, quem hic scioli assuerant Justino, resecuerunt Oxonienses optimarum membranarum subsidio, quos ego sequor, & merito laudat Schefferus. Sic autem illi: *Pater de convivio in hostem procurrere.* Mox iidem: *Alexander in amicos hostium more sævire.* Sed quia in sequente periodo habetur *in amicos regna exercebat*, non est vero simile eandem vocem in tam paucis versibus iterari a scriptore cultissimo. Itaque ab aliorum codicum scriptura hic minime discedendum mihi esse putavi. *Sævire* tamen recepi ex Britannicis libris cum Oxoniensibus.

Parcendi victis filio animus & promptior & honestior] Iuntina: *parcendi victis filio animus & promptior & honestior, ille nec sociis abstinebat.* quod & in Sichardi & Coloniensi editione legi auctor est Vorstius. Et sane requirunt hoc patris & filii virtutes & vitia perpetuo sibi collata & opposita.

Regnare ille cum amicis nolebat] Optime Sebisius: *Regnare ille cum amicis volebat.* Philippus consiliariis & ducibus suis multum tribuebat, illorumque consilium & auctoritatem in gerenda republica sæpe sequebatur; Alexander vero solus omnia administrabat, superbeque ac crudeliter in eos, ut, Clitum, Parmenionem, Philotam, aliosque, consulebat.

LIB. X.

CAP. I. *Ariarates*] Iuntæ: *Ariarchus.* Nen longe abeunt MSS. in quibus: *Aralractus* & *Aratus.* Vindobonensis: *Ariaractos.*

LIB. XI.

CAP. I. *Resisti nullo modo posse*] MSS. *Sisti nullo modo posse.* Hoc est, salvos esse non posse. Probat hoc dicendi genus & vindicat Gronov. ad Liv. IV. 12. quem vide.

Spe omnes impleret.] Iuntæ non abeunt a MSS. & editionum aliarum lectione: *in spem sui omnes impelleret.* *Sui* tamen non agnoscunt MSS. sed assentior Berneccero.

CAP. II. *Soli Alexandro Lyncistarum*] Nihili est hæc lectio. Scribe cum Iuntis & aliis antiquis libris & hic & inferius: *Lyncistæ.*

Athenienses & Lacedamonios] Iuntæ: *Thebanos.* Nec aliter legendum esse sequentia declarant.

CAP. III. *Maternaque cum his sub Æacidarum gente*] MS. Iuntæ, & veteres editiones aliæ: *ab Æacidarum gente.* Hanc lectionem postulat Latinæ linguæ genius Quid enim est, *necessitudo sub Æacidarum gente*? Inepte quoque interpreteris sub Æacidarum imperio. Mox Iuntæ: *increpitis.*

CAP. IV. *Ut nihil amarius unquam sint passi*] Non possum hoc loco probare codicis Anglicani, & qui eam laudant, scripturam. Ea vero hæc est: *ut nihil amarius, quam sint passi, deprecentur.* Plane hæc adversantur sententiæ hujus orationis, quæ hæc est, fœminas & senes ita stupris & contumeliis vexatos esse, ut nihil ullo tempore acerbius sint passi; nec jam pro civibus se, tam paucis orare, qui supersint, ut illis parcatur, sed pro patriæ solo. Hæc liquida sunt; illa non obscura solum, sed aliena cum ab hoc loco, tum ab ipsa Latina lingua. Quis enim sic loquitur; *ita vexatus sum, ut nihil amarius, quam sum passus, deprecer.* Aut si quis ita loqueretur, a quo intelligeretur.

CAP. V. *Littore excederet*] Iuntæ: *cederet.* Forte: *littori accederet.* Mox iidem & MS. *longinqua a domo militia.*

CAP. VI. *Utrum admirabilius vicerit, an aggredi ausus fuerit, incertum est.*] Sic rectissime Iuntina, ut jam ante legendum esse viderat doctissimus Vorstius. Vulgata est insulsissima.

In campis Adrastiis fuit.] MS. *Adrastiis*

rasties. Iuntæ: *Adrastia.* ut Græcis: Ἀδραστείας πεδίον.

CAP. VII. *Gordien*] Iuntæ: *Gordieum.* Stephano Γορδίειον, aliis Γόρδιον. Dein: *Jugum plaustri Gordii* apud eosdem.

CAP. IX. *Ne desperatio suis cresceret, circumvectus suos*] Num igitur jam in desperationem inciderant. Nam si tum nulla fuit desperatio? quomodo potuit crescere? Præterea valde ingrata est isthæc repetitio *suis, suos,* in tam paucis verbis. Adstipulor igitur præstantissimo Scheffero, conjicienti legendum esse: *ne desperatio succresceret, circumvectus suos.*

Nec inventos illis toto orbe pares viros] Sic ante Modium Iuntæ. Sed probat Gronovius aliarum editionum scriptionem: *Nec inventas illis toto orbe pares vires.* hoc est, exercitum, qui illis par sit. ut superius: *Ne Lacedæmoniis illa vires accederent,* hoc est, *copia.* Nec infrequenter eadem notione in aliis locis usus est noster. Postea, *haberi & salutari ut reginas* MS. Iuntæ, & aliæ editiones.

Nec Darii segnis opera] Sic optime Iuntina, cum Bongarsio, Vorstio, Scheffero.

CAP. X. *Barsenen* Iuntæ: *Barsinen* cum Arriano & Plutarcho. Dehinc: *Abdolonymus.* Mox: *applicito,* ut supra, iidem.

Pollicetur que præstaturum se ea Dario] MSS. *præsentaturum.* Unde Gronovius: *polliceturque repræsentaturum.* vid. lib. I. de Pecun. vet. cap. 6.

CAP. XII. *Cum matrem filiasque ejus parvulas frequenter consolaretur*] Qui *parvula* potuerant dici, cum *adultas* dicat Curtius, Plutarchus θυγατέρας παρθένους, quarum alterutram, quam nimirum eligeret ipse, Alexandro Darius obtulit, ut observavit amplissimus vir Gisbertus Cuperus Observat. lib. IV. c. 10 Censet is, aut Justinum errasse, aut librarios oscitasse, & fœdam mendam huic loco adspersisse, Justinum vero scripsisse: *Cum matrem, filias, filiumque ejus parvulum frequenter consolaretur.* Hunc Curtius nondum sextum ætatis annum, cum caperetur, egressum esse scribit lib. IV. cap. 14. eique Ocho nomen fuisse. vide in laudatis illis Observationibus plura, quibus hic locus illustratur. Inter alia ostendit Curtium sentire cum Justino, cum Darii uxorem visam semel tantum ab Alexandro tradit, quamvis in alia sit sententia Plutarchus & Appion Plistonices, qui tradant ex epistola Alexandri, nunquam ab Alexandro visam fuisse Darii uxorem. quæ epistola si genuina sit, merito ei potius credendum esse, quam aliis auctoribus, vere ait Cuperus. Sed alii viro summo non possum adstipulari, qui *frequenter* hic positum existimat, pro *multis præsentibus,* cum τοῦ *frequenter* hic non opponatur *solus,* sed *semel.*

CAP. XIII. *Cum etiam in otio semper parcior fuerit*] Rescripsi cum juntis, *cujus,* uti legendum conjecerat Bongarsius. Sueton. in Cæsar. *vini parcissimus.*

CAP. XIV. *Ut pons Cydni fluminis intercluderetur*] Acidalius pulchre vidit hanc lectionem ferri non posse, & acute conjecit legendum esse *intercideretur.* quod cum in Juntina nunc repererim, nullus dubitavi recipere in ipsum contextum. Pro *Cydno* legendum esse *Lyco* docti quoque viri præceperunt.

In urbe deinde Susa] Juntæ: *Susis.* Optime. Sic enim meliores scriptores Græci & Latini.

CAP. XV. *Credo ita diis immortalibus judicantibus*] Varie hic locus sollicitatur a viris doctis. Nolim tamen MSS. fidem impugnari: Sententia hæc est: ita dii immortales judicaverunt seu decreverunt, ut finiretur Persicum regnum in terra eorum, qui successuri erant imperio. Fuisse scilicet hoc singulare Dei judicium, & decretum, ut Darius in Parthorum agro interficeretur.

LIB. XII.

CAP. I. *Bellum Sopyrionis præfecti ejus in Scythia continebatur*] Juntæ:

Zopyrionis præfecti ejus in Scythia mors continebatur. Græcis Ζωπυρίων appellatur.

CAP. II. *Ita huic responsum Dodonai Jovis urbem Pandosiam, amnemque Acherusium prædixerat.*] Sequor Britannos, qui hic ex codicibus antiquis reposuerunt: *ita huic responsum Dodonai Jovis circa urbem Pandosiam, amnemque Acherusium prædixerat.* scilicet *insidias*, quod ἀπὸ κοινοῦ repetendum. In vulgata nullus est sensus, quod & elegantissimus Faber animadvertit, & acute *circa* inserendum esse conjecit, quod postea Angli in suis membranis invenerunt.

Moriensque, non in patria fuisse sibi periculosam mortem] *Periculosa mors* quid sit nemo dixerit. Mortui omnibus periculis sumus defuncti. Quod morte nos afficit, aut propius admovet morti, periculosum est, ut iter, expeditio, prælium, lucta, morbus, & quæ sunt mille alia. Sed ipsa mors non potest dici periculosa. Unius literæ perversio hunc locum turbavit, qui restitutus erit, si legas: *moriensque non in patria fuisse sibi periculosam sortem.* hoc est, periculosum oraculum, periculum non in patria sibi impendere. In principio capitis dixit *fatorum pericula. Ad declinanda*, inquit, *fatorum pericula peregrinam militiam cupidius elegerat.* Jam vero in Italia didicit non in patria fuisse illa fatorum pericula, sed in Brutiis sortem illam sibi fuisse periculosam. *Sors* est oraculum: propria tabula in cista condita, cui litteræ erant inscriptæ, quæ a consulentibus extrahebatur, quales erant Prænestinæ sortes, de quibus Cic. 2. de divin. *Ex illa olea arcam esse factam, in eaque conditas sortes, quæ hodie Fortunæ monitu tolluntur.* Dein *sors* pro quovis oraculo, seu responso oraculi. Cic. eod. libro: *Sors illa edita est Crœso: Crœsus Halyn penetrans magnam pervertet opum vim.* Suet. Vespas. *Apud Judæam Carmeli dei oraculum ita confirmavere sortes.* Claud. de bello Getico:

> *O semper tacita sortes ambage maligna.*

Τὸ *sors* autem in aliis quoque locis in *mors* transisse, vitio & inscitia librariorum docuit summus vir & amicus Nicolaus Heinsius ad Fastos Ovidianos, magno rei literariæ detrimento annos ante aliquot nobis ereptus, quem merito luget orbis eruditus. Ei hanc emendationem me probasse memini, qui etiam in notis ad Ovidii Fastos ostendit in antiquis membranis confundi *mors* & *sors*.

CAP. III. *Exercitui sui triduum luctum*] Iuntæ cum MS. aliisque editionibus: *triduo.* cap. 4. *Ob hæc illi quatriduo perseverata inedia est.* Sed nec *triduum* improbandum.

Thalestris sive Minithea] Dele cum Iuntis *sive Minithea.* Eodem modo Iuntæ lib. XI. 4. *Harum Thalestris regina.*

Ne jejuna & destructa luxuria videretur] Interpretes hic silent. Vellem tamen docuissent, quid sit *destructa luxuria.* Magnus is mihi erit Apollo, qui tam abstrusam notionem eruerit. Sed erui non potest, quæ non est. Interpolarunt hanc vocem. Justinus aut Trogus scripsit: *ne jejuna & restricta luxuria videretur. Restricta* est parca, cum nulli sumtus fiunt in voluptates, epulas, delicias. Tacit. XV. 18. *Sed procul gravitas morum, aut voluptatum parsimonia. lenitati ac magnificentiæ, & aliquando luxui indulgebat. Idque pluribus probabatur, qui in tanta voluptatum dulcedine summum imperium non restrictum, nec perseverum volunt. Imperium non restrictum* est voluptatum abstinens, quod nullos sumptus facit in voluptates Cic. III. ad Fam. 8. *Si de tua prolixa beneficaque natura limavit aliquid posterior annus propter quandam tristitiam temporum, non debent mirari homines, cum & natura semper ad largiendum ex alieno fuerim restrictior, & temporibus, quibus alii moventur, iisdem ego movear.* Ubi vides *restrictior* esse parcior. In hoc sensu legitur & *adstrictus* apud Justinum

lib. xlvii. *Dura omnibus & adstricta parcimonia.* Propert. II. el. 23.

Differet hac nunquam, nec poscet garrula, qua te
Adstrictus ploret sæpe dedisse pater.

Adstrictus pater est attentus ad rem, nimis diligens.

CAP. V. *Carpi se*] Iuntæ æque ut Vindobonensis omittunt *se*. & rectius abest.

CAP. VI. *In ira locum successit æstimatio*] Ex veteribus editionibus restituit *existimatio* Gronovius. vid. eum ad Liv. 34. 2.

CAP. VII. *Non tam oppidanis se parcendo*] Recepi hanc lectionem ex MSS. & Iuntarum editione, in qua tamen desideratur *se*. Liquet ex præcedentibus: *Cum ad Nysam urbem venisset oppidanis non repugnantibus, fiducia religionis Liberi patris, a quo condita urbs erat, parci jussit.*

Cum veniam ab hoste invenisset] Admisi hoc ex Iuntis & editionibus pristinis, pro vulgato *accepisset*. *Invenire* enim eleganter sæpe sic usurpatur. Superius III. 7. *Atque unde periculum quæsitum fuerat, ibi maximam gloriam invenit.* Terent. Andria: *Ita facillime sine invidia laudem invenias.* Heauton. *Labore inventa mea cuidem bona.* Simiiiter apud Græcos, cum sacros, tum τοὺς ἔξω scriptores εὑρίσκειν.

Gengaridas] Iuntæ: *Gandaridas.*

CAP. VIII. *Nicæam*] Iuntæ *Nicæam.* & statim pro *Bucephalen* iidem, ut Plutarchus, *Bucephaliam.* Mox in illa editione scribitur: *Andrasteas, Assacenos, Prasios, Gandarias. Assaceni* populus Indiæ inter Cophem & Indum fluvios, teste Strabone & Arriano: Τὰ ἔξω Ἰνδῦ ποταμῦ, inquit hic, τὰ πρὸς ἑσπέραν ἐπὶ τὸν ποταμὸν Κωφῆνα Ἀςακηνοὶ καὶ Ἀσσακηνοὶ ἔθνεα Ἰνδικὰ ἐποικέουσι. Assacenorum caput erat Massaga. Pro *Prasios*, scribendum *Prasios.* Sic a Plutarcho appellantur. Pro *Gandarias* vero *Gandaritas.* Græcis Γανδαρῖται.

Ubi cum hostium ducenta millia equitum operiebantur] Odoratus est Schefferus vitium hujus loci inveteratum. id vero Iuntinæ subsidio tolles, si cum illa legeris: *Ubi eum cum CC millibus equitum hostes operiebantur.* Sane *hostium* & *equitum* non possunt hic in eodem loco morari recte. In fine capitis blanditur quidem conjectura Schefferi, *quorum munitionibus* legentis, pro vulgato *quorum molitionibus*; id tamen rescribendum non est, verum exponendum, quorum castrorum structura, vel, ut Latinius dicam, operibus. *Moliri castra*, pro ponere, metari, non insolens veteribus, sicut *moliri urbem* apud Virg. pro condere.

Ac si non militibus] Melius Iuntæ: *At si non militibus.*

CAP. IX. *Hiacensanas Sileosque*] Iuntæ cum. MS. *Gesonas Sibasque.*

Muris dejectis] Iuntæ: *dejectus.* Quod mihi arridet, quamvis alii tradant muros fuisse perfractos dolabris.

In Bursiam urbem trans Eufratem] Isaacus Vossius ὁ πάνυ conjecit εὐςόχως corrigendum, *Borsippam.* Sic sane legitur apud Iuntas.

CAP. XIV. *Medicus Thessalus*] Pridem Leopardus & Bongarsius hunc locum emendarunt, approbantibus Iuntis, qui scribunt: *Medius.* Sic enim Arriano, Plutarcho, & Diodoro, dicitur.

CAP. XV. *Alexandrum Lyncistarum*] Rescripsi ex Iuntis: *Alexandrum Lyncistam.* Apud quos tamen *Lyncisten* hic conspicitur formatione Græca.

Judicia tamen] Sebisii conjecturam hic minime possum laudare. Nam *judicium* hic est extremum judicium, extrema voluntas. Sententia hæc est: etsi voce non esset heres declaratus, videbatur tamen hæc esse voluntas extrema Alexandri, Perdiccam suum debere heredem esse, cui annulum regium tradiderat. Sic superius lib. V. 3. *Cyro judicium patris injuria videbatur*, hoc est, extrema patris voluntas,

luntas, sive tabulis scriptis sive voce, sive signo data. Hunc locum jam dudum attulit Berneccerus, & alia ad eum notavit, ut mirer postea quoque viros doctos hic hæsitasse.

CAP. XVI. *Cum ingenti serpente volutari*] MSS. æque ut Juntæ, *voluptari*. Sic & Quintil. declam. 3. quæ inscribitur *Miles Marianus*: *tribunus inter scorta voluptabitur*? Sic MS. Lipsii, vulgo *volutabitur*. Et Apul. ix. Metamorph. *Cum suis adulteris voluptatur*. sic MSS. & primæ editiones, ut notarunt viri eruditi, ubi quoque in vulgatis, *volutabitur*. Probo tamen ubique lectionem editorum librorum. Nam *volutari* sæpe de rebus Venereis dicitur, ut exempla docent apud amplissimum Cuperum Observ. IV. 10.

Majus humana mortalitate opus utero tulit] Scribe: *majus humana mortalitate onus utero tulit*. *Onus* enim dicitur sæpissime onus uteri, fœtus. Ovidius: *Tendit onus matrem*. Exempla sunt obvia, vel sexcenta apud solum Ovidium reperias.

Puer acerrimis literarum studiis eruditus fuit] Juntæ: *Puer acerrimus* optime. Florus IV, 4: Antonius prælatum sibi Octavium furens, inexpiabile contra adoptionem acerrimi juvenis susceperat bellum. hoc est sollertissimi.

Prapetes] Optime membranæ Fuldenses: *perpetes*. superius lib. v. *perpeti nocte*. Cum tamen viri docti tuentur vulgatam, velim mihi explicent, quid sibi velint hic *præpetes*, Sed *tota die perpetes*, est tota die perpetuo sederunt in illo culmine, ut nusquam se hinc moverent. Plaut. Amph. I. I.

Neque ego hac nocte longiorem me vidisse censeo,
Nisi item unam, verberatus quam pependi perpetem.

LIB. XIII.

CAP. I. *Quod ut invictum regem, immortalem esse crediderant*] Nihil poterat dici rotundius, nil venustius. Illæ devictæ gentes, cum Alexandrum ex omnibus prœliis & periculis victorem ac sospitem evasisse audirent, crediderant utique invictum esse regem & nulla humana vi posse superari; & quia illum invictum esse persuasum habebant, putabant quoque immortalem esse, & ne a morte quidem subigi posse. Non hoc credebant gentes, cum illis bellum inferret Alexander, alioquin manus cum eo non conseruissent; sed postquam ab illo devictæ audierant eum ubique invictum esse, nusquam offendisse. Nihil in hoc acumine quod reprehendant, vel χαριέστατοι Rhetores aperient.

In annuo vectigali tributo tricena millia] Juntæ, ut placebat Budæo, *triginta millia*.

Velut inopinatam prædam spectabant] Non inepte Juntæ: *sperabant*.

CAP. II. *Nec minus milites quam invicem se timebant*] Miror qui potuerit tam insulsa lectio tam diu ferri. Quid enim est, duces non erant securi, nec minus milites *quam* invicem se timebant; Illud *quam* quid ad rem facit? Merito itaque & cum Juntina, veteribusque editionibus aliis, nec non MS. quem vidit Bongarsius, illud *quam* expunxi. Digitum autem non verterim, cum antiquioribus editis legas *inter se*, an cum MSS. *invicem se timebant*.

CAP. III. *Ad mitigandum animos*] Sic Juntæ cum aliis editis Male mutarunt qui hanc syntaxin, de qua vide Sanctium in Minerva, & Vossium in Aristarcho, ignorarunt. lib. XXII. c. 8. *Ad persequendum belli reliquias*.

Ultro vocantem] Juntæ: *provocantem*.

Omissa legatione militibus consentiunt] Cave hic auscultes viro politissimo, qui pro *militibus* substituendum contendit *peditibus*. *Miles* sæpius accipitur pro pedite, & opponitur equiti. Cæsar: *Tripartito milites equitesque in expeditionem misit*. vide Gronov. ad Liv. XXVIII, I. & Hermannum Rhabodum Schelium ad Hyginum de Castrametatione Romanorum p. 88. qui annotavit pulchre militem

poni

poni pro pedite, quia in pedite præcipuum robur fuerit exercituum Romanorum; sicut contra posterioribus seculis sub Constantino, & sequentibus imperatoribus, cum omnis vis exercitus in equitatu, equites milites appellatos fuisse.

CAP. IV. *Primo Ptolemao Ægyptus*] Gronovius ex MSS. *prima Ptolemao Ægyptus.*

Castrorum, exercitus, & rerum cura] Mallet & hic vir doctus ille: *Castrensium rerum & exercitus cura.* invitis sane musis. *Res* apud nostrum aliosque nostro meliores non infrequenter est *bellum.* Superius XII. 22. *Non minorem rerum materiam in Italia, Africa, Siciliaque, quam ille in Asia & in Persis habiturus.* Sic *res gerere.* Horat. *Res gerere & victos ostendere civibus hostes.* Noster XIX. 2. *Per hos res Carthaginiensium ea tempestate gerebantur.* hoc est, bella. hinc mox imperatores vocantur. Hoc igitur vult Justinus, castrorum, exercitus, & rerum, hoc est, bellorum, earumque rerum quæ ad bellum gerendum desiderantur, curam Meleagro & Perdiccæ fuisse assignatam.

Media majori Acropatos] Juntæ, *Atropatus*, quod propius accedit ad veram scriptionem. legendum enim *Atropates* ex Arriano, ut bene monuit Bongarsius.

Pars forte venit] Berneccerus, Vorstius, Schefferus nobis volunt persuadere, libris omnibus adversantibus scribendum esse *forte evenit*, quia alibi sic Justinus loquatur. Sed nihil inde efficies. Nam & aliter potuit loqui secutus præstantissimorum scriptorum auctoritatem, quibus *venire* eleganter dicuntur bona, quæ aut heredes cernimus, aut forte accipimus. Cic. pro Cluent. *Res mihi venit hereditate.* Idem III. Verrin. *Hereditas mihi venit a patre.* Mart. *Hereditas tibi trecenta venit.* Flor. II. 20. *Relictæ regis hereditatibus opes, & tota insimul regna veniebant.*

Scyro] Juntæ: *Cyno.* Quod propius abest ab emendatione Scaligeri, qui restituendum censet *Cano.* Sed *Cyno* tuetur CL. Perizonius animadvers. Historicis cap. 10. ubi ostendit scriptoribus posterioribus *æ* sæpe mutari in *y.* sic pro *Mæsia* scribi *Mysia*, pro *Ræmetalces* inveniri *Rymetalces*, pro *Pæticus*, quod est Sulpitiæ gentis cognomen, *Pyticus.*

Terras inter amnes] Juntæ quoque cum MS. *Seres.* alii: *sed res.* forte scripserit Justinus: *sedes.* Ut superius: *ad novas sedes quærendas.* & sic frequenter in aliis locis.

Parapamenos fines Caucasi] Juntæ: *Parapamisadas & fines.* Unde Vossius: *Parapamisios.* Gronovius probat quod in MS. repetit Bongarsius, *& finem.* hoc est, qui in ultimo Caucasi fine degebant.

Aracossi] Juntæ *Arachosii*, uti legendum olim Ortelius statuit ex Diodoro. Quod firmatur & a Polyæno.

Tleptolemus Persas] Juntæ: *Neoptolemus Persas*. c, 6. hujus libri: *Adjutores ei dantur cum exercitibus frater Perdiccæ Alcetas, & Neoptolemus.*

Archos] MS. *Archons.* Juntæ: *Arthons.* & pro *Arcesilaus* iidem, *Arcelaus*, ut Fabricius ad Orosium.

CAP. VI. *Eodem congestis etiam servitiis & semetipsos præcipitant*] Elegantius & rotundius Juntæ: *Eodem congestis etiam servitiis semet ipsi præcipitant.* Sic malunt veteres loqui, quam quod vulgo nunc placet, *semet ipsos.* Bene quoque Juntæ lib. XVI. 4. *Proinde consulant sibi ipsi.* Ubi vulgati libri, *sibi ipsis.*

CAP. VII. *Cui nomen Battos propter linguæ obligationem fuit*] Non video cur Græcam terminationem retineat, cum paullo post recte *Battus* scribatur. Vera est lectio Juntinæ, in qua habetur: *cui nomen Batto fuit.* *fuit.* vide quæ notavi inferius ad lib. XXIX. cap. I.

Rex Theramenis insulæ] Vidit Bongarsius & Ortelius legendum *Thera insula.* Quod ipsum extat in editione Juntarum, ut nullus in posterum scrupulus sit ulli relictus. Pro *Cirnus* vero legendum esse *Grinus*, qui tamen non ejus pater, sed cognatus fuit, & pro *Aristæo, Aristotele*, ostenderunt viri doctissimi Bongarsius in notis ad hunc locum, Bochartus in Geogra-

phia sacra, & Jonsius de scriptoribus historiæ Philosophicæ.

Montem Cyran] Non ignoro nonnullos casus accusandi hujus inflexionis sic formari, ut ostendi ad Suetonium. Sed hic sequor jure Juntinam, quæ *Cyram* scribit. ut & statim *fontium ubertatem*.

Missos a patre Speo] Juntæ: *Hypseo*. Et sic legendum esse ex Diodoro Siculo & Appollonii Scholiaste pridem observavit Isaacus Vossius.

Et apium & mellis usum & lactis ad coagula] Olei quoque usum reperisse Aristæum auctor est Aristoteles apud Scholiasten Theocriti ad Idyllium v. 53. ubi narrat nymphas nutriisse Aristæum & docuisse olei & mellis colligendi usum, Aristotele teste. Ceterum pro *lactis ad coagula* scribitur in Iuntina *lactis coagulandi*. quod longius recedit a vestigiis ceterorum librorum, quos sequuntur merito editores. *Lactis usus ad coagula*, est ratio lactis coagulandi, & ex coagulo caseos premendi. Nam butyrum veteribus Græcis & Romanis fuit ignotum, ut constat ex scriptoribus rei rusticæ, qui illius conficiendi nullam faciunt mentionem, & vetustissimis Græcorum scriptoribus, qui Scythas lac hac ratione coagulare tradunt, & quod ejus nomen ignorabant, butyrum vocant ἔλαιον γάλακτος, *oleum lactis*, de quo alibi plura.

Battus urbem Cyrenen condidit] Cujus posteri per ducentos annos ibi regnum tenuerunt, quod semper a patre descendit ad filium, sic tamen ut Batti & Arcesilai alternis dicerentur. vide Vallesium ad excerpta Peiresciana Diodori Siculi p. 40.

LIB. XIV.

CAP. I. *Ut ultro bellum omnes hortarentur*] Assentior Gronovio, qui ad epistolam Senecæ 12. hanc MSS. lectionem probat, quem vide. Ovidius:

Cupio non persuadere quod hortor.

Centuriones principesque confirmarentur, existimaturos] Deprehendit hic turpem mendam ab editoribus prætermissam T. Faber, & verissime vidit legendum esse *confirmaret*, & sic plane olim Iuntina.

Qui spem cruenti præmii fidei sacramento anteponeret] MSS. omnes Modii & Bongarsii: *Qui spem cruenti præmii fidei sacramenti anteponeret*. Quod merito Gronovius IV. Observ. 17. amplectitur hoc sensu: qui propter spem præmiorum mallet sanguine ducis se cruentare, quam fidem sacramenti servare. *Fides sacramenti* dicitur, ut *religio sacramenti*, *religio juris jurandi*.

Labantium animos deterruit] Iuntæ: *retinuit*. Quod sane vulgato prætulerim. Suet. Jul. 4. *Nutantes & dubias civitates retinuit in fide*. & cap. 17. *Ad retinendam Pompeji necessitudinem ac voluntatem*. Cic. I. ad Fam. ep. 7. *Virum excellentem, & tibi tua præstanti in eum liberalitate devinctum, non nihil suspicantem propter aliquorum opinionem cupiditatis suæ te ab se alienatum, illa epistola retinuisti*. in ead. epist. *Quos favendo in eadem causa retinere potuerunt, invidendo abalienaverunt*, Terent. Adelphis: *Liberalitate retinere liberos*. potest tamen & *deterruit* ferri, ut sit in aliam sententiam perduxit. fidos sibi reddidit. *Deterrere* enim sæpe est sine ullius terroris & minarum respectu dehortari, dissuadere, rationibus compellere & perducere ne quid facias. Plaut. Mil. II. 3. *Me homo nemo deterruerit, quin ea sit in ædibus*. hoc est, mihi nemo hoc persuaserit. Cic. II. de Orat. *Nam neque is, qui optime potest, deserendus est ullo modo a cohortatione nostra, neque, qui aliquid potest, deterrendus*. Plura exempla sunt in promptu, sed jam modum excessimus harum notularum. Id tamen quod apud Iuntas extat, hic est efficacius & aptius.

CAP. II. *Nunc patronos, periculorum Orientalium socios, nunc effugia salutis suæ*] Cur cum sæpius *nunc* & ante & post repetatur, omissum hoc est ante *periculorum Orientalium socios*. Reposui id ex Iuntina, addito ex eodem vocabulo *operum*, quod in nonnullis quoque MSS. habetur, ut Schefferus quoque vidit & probavit.

CAP. III. *Post damna matrimoniorum, & post conjuges amissas*] Hæc inepta est *ταυτολογία*. Itaque *& post conjuges amissas* tanquam interpretationem præcedentium exscindendam censet Bernecceras. Sed legendum cum Juntis: *post damna patrimoniorum*. Hæc sunt, quæ paulo ante dixit: *præmia longa militia parta*. & paulo post: *præmia tot bellorum*. & : *felicis militia quæstus*. Quod enim aliud militibus patrimonium?

CAP. IV. *Quo toties vos sacramento mihi devovistis*] Gronovius legit: *qui toties vos s. m. d.*

Quod maximum erat, seditionibus agitastis] Freinshemius ad Florum emendat: *quod proximum erat.*

Redditis eorum quæ in victoria ceperat] Optime Iuntæ: cum aliis editionibus: *redditis quæ in v. c.*

CAP. V. *Ad Olympiadem*] Iuntæ: *Olympiada*. Mox iidem: *Cujus jussu & Euridice occiditur, & rex Aridæus sex annis post Alexandrum potitur regno.*

CAP. VI. *Thessalonice.*] MSS. & Iuntinæ: *Thessalonica*.

Nec vulnera, aut muliebriter vociferantem] Iuntæ: *nec, ante vulnera muliebriter vociferantem.*

Exspirans capillis & veste crura contexisse fertur] Quomodo capillis crura teguntur; MSS. *capillos*. unde Scheffenus: *exspirans capillis os, & veste crura contexisse fertur*. Nescio cur os texerit. Forte scripsit Justinus. *Exspirans papillas veste & crura contexisse fertur.*

LIB. XV.

CAP. I. *Apud Galaman*] Praeclare Isaacus Vossius: *Apud Gamalan* emendavit. Quod stabilitur a Iuntis, in quibus plane: *apud Gamalam.*

CAP. II. *Incidit in Abderitas*] Sic quidem & Osorius corruptis Justini codicibus deceptus. Sed legendum cum Freinshemio *Antariatas*. De iis enim hoc refert non solum Diodorus Siculus, sed & Phænias, Aristotelis discipulus, amicus Theophrasti apud Eustath. ad Iliad. I. & Heraclides Lembus apud Athen. VIII. c. 2. Antariatarum sedes fuit in finibus Dardaniæ & Pœoniæ. vid. Strab. lib. XVII. Abderitas vero coactos fuisse ranarum vi migrare, patriamque relinquere, nemo veterum tradidit. Quin Abdera diu post floruit veteribus incolis, inprimis Democrito illustris.

CAP. IV. *In duas factiones deducuntur*] MS. & Iuntæ: *diducuntur*. hoc est, dividuntur, scinduntur. Hoc est *diducere*, non *deducere*. Tacitus IV. Annal. 2. *Instabat quippe Sejanus, incusabatque, diductam civitatem, ut civili bello*. hoc est, in duas partes seu factiones divisam. In eod. libro: *diductus miles*. Probavit hanc lectionem Gronovius.

LIB. XVI.

CAP. I. *Quanquam in parricidio nulla satis justa causa ad sceleris patrocinia prætexi potest*] Hic Iuntina, & ex MS. Britanni rectius quam vulgatæ, quæ *satis* prætetmittunt.

CAP. III. *Multa etiam domestica dissensiones fuere*] Antiquarum editionum ut & Iuntinæ lectio est: *Multa etiam domestica dissensionis mala fuere.* non damnaverim. Alludit MS. *dissensionis multa belli fuere*. Pro *mala* scriptum est *multa*. *belli* ex præcedentibus irrepsit.

CAP. IV. *Diu re in senatu tractata*] Sic optimi libri, & quidem recte. In membranis, quas Modius vidit, ultima sylaba earundem litterarum perierat, ut sæpe factum. *Tractare in senatu* est deliberare. Suet. *Cepit amicos, cum quibus de rep. tractaret.*

Proinde consulant sibi ipsi, Jubeant abire se, si malint, vel causa populari socium remanere.] Hic locus est contaminatus. Quid hic, *si malint?* Codex manu exaratus Bongarsii: *an sibi malint*. Rescribe cum Iuntis: *proinde consulant sibi ipsi, Jubeant abire se, an malint socium causa popularis remanere*. *Si* natum est ex præcedente *se*. Cum & *an* in aliis libris reperiretur, mutatum est in *sibi*; sed cum hiaret oratio, additum *vel*.

LIB. XVII.

CAP. I. *Angustiis sibimet inclusi videbantur*] Juntæ: *angustis sibi metis inclusi videbantur.*

CAP. II. *Non instrenue moriens*] MSS. omnes, ut & Juntæ: *non strenue moriens.* Ab omnibus tamen dicitur in prœlio occubuisse in campis Cori. Sic paulo post rursus Juntæ cum omnibus MSS. *ambitiosus ad populares esset.* Quod mirum cur spreverint. *ad* enim pro *apud* infinitis locis apud priscos scriptores ponitur. Li. vxxiv.48. *Q. Statorio nomen fuit, qui ad regem remansit.* Cicer. v. ad Fam. ep. 10. *Ad Cæsarem meam causam agas.* Id. x. ad Att. *Ad me bene mane Dionysius fuit.* Et sic Terentius, Cæsar, aliique maxime idonei Latinæ linguæ auctores.

Omnique arte adulatur Eumeni & Antigono, Demetrii filiis] Locum hunc conclamatum mihi εὐστόχως pro sollertia sui ingenii restituisse videtur Gronovius, cui tot alia loca restituta debet omnis antiquitas: *Omnique arte adulatur Nicomedi, ne cum Antigono Demetrii, & Antiocho Seleuci filiis bellum habituro tertius sibi hostis accederet.* Hujus emendationis hanc reddit rationem, quod nullus circa hæc tempora Eumenes fuerit, quem vereri potuerit Ptolemæus. Sed Memnonem in excerptis Photianis narrare Nicomedem Bithynum fuisse Antigoni amicum, hostem Antiochi: cujus illi haud dubie potuerit utilis esse gratia, si nihil aliud, ad morandum Antiochum. Nam cum duobus istis simultates fuisse inexpiabiles, quorum alter paternum regnum vindicaverit, alterius patrem ipse interfecerit. Fuit vero hic Antiochus Soter, Seleuci Nicatoris filius.

Ab Antigono naves ad exercitum in Italiam deportandum mutuo petit] Melioris temporis scriptores dicerent *naves mutuas petit.* & id postulat Latinæ linguæ genius. Posterioris tamen ætatis scriptores hic recesserunt a via majoribus & priscæ eloquentiæ viris trita.

Vindicem regni reliquit, ne abducta in Italiam juventute] Juntarum editio non secus ac Francisci Modii membranæ vocibus aliquot auctis legunt: *Vindicem eum regni reliquit, pacificatus cum omnibus finitimis, ne abducta.* Inferius XXIII, 1. *Agathocles rex Siciliæ pacificatus cum Carthaginiensibus.* Et VI. 2. *pacificari cum altero statuit.*

CAP. III. *Andromachem Hectoris quam & ipse matrimonio suo in divisione Trojanæ prædæ acceperat*] Quid est *matrimonio accipere?* Quis sic loquitur? MSS. *Andromachen Hectoris & matrimonio suo, quos in divisionem.* In uno pro *quos* legitur *quam.* Et sic plane Juntæ, uti omnino legendum est: *Andromachen Hectoris e matrimonio suo, quam ipse in divisione Trojanæ prædæ acceperat.* Andromachen, quam in matrimonio habuerat, Pyrrhus elocat Heleno Priami filio.

Pialis] Recte Juntæ: *Pielus.* Sic Pausaniæ dicitur.

Pyrrhum filium vivum admodum] Vidit Bongarsius legendum *bimum admodum.* Et recte vidisse virum excellentem illa præstantissima editio confirmat, in qua sic, ut ille conjecerat, legitur. *Bimum admodum* est circiter, præter propter bimum. in hac enim notione sæpe legitur. cap. præcedente hujus libri: *post menses admodum septem.* Et lib. XI. *Inter hæc octingenti admodum Græci occurrunt.* Curtius: *Equites mille admodum.* Pro quo & alibi *quasi* ponit; ut Græci ὡσεί.

Glauci Regis] Legendum omnino, ut Juntarum & G. Majoris editiones habent: *Glauciæ*, confirmante Plutarcho. Post Iuntæ: *usque in adultam ætatem.*

LIB. XVIII.

CAP. I. *Insitata ante elephantorum*] Scribe cum Gronovio: *invisitata elephantorum forma.* hoc est, bestiæ nunquam antehac visae. Hoc enim Latinis est *invisus* & *invisitatus.* Quod sæpe corruptum est in *insitatus.*

CAP. II. *Quo cum arcessiri*] MSS. *arcessi*.

Ad cœnam invitatis aurea corona missa sunt, quas illi honoris caussa receptas] MSS. *hominis caussa*, unde bene Freinshem. conjecit legendum esse, *ominis caussa*. Sed male interpretatur, tanquam mali ominis fuisset hospitalia munera non admittere. imo quia victoriæ indicium erat corona. Triumphantes enim coronabantur. Sic apud Livium lib. XXII, c. 37. de aurea victoria ab Hierone senatui missa *victoriam omenque se accipere*, dixit senatus, cum alia munera respuisset.

Cyneas] Scribendum *Cineas*, cum melioribus libris.

CAP. III. *Quasi acceptissimum diis*] MSS. *placitissimum*. Quod merito probat Gronovius. Valer. Flacc. *placitosque deis ne deserat actus*.

CAP. IV. *Cum interim rex Tyri decedit*] Hic fuit Mettinus, filius Badezori. Vide insigne fragmentum Menandri Ephesii de Regibus Tyriis, qui ab Hiramo usque ad Pygmalionem, & Didonem apud Josephum lib. I. contra Appionem.

Gravem luctus imaginem renovant] Juntæ: *renovet*. Ut respondeat, quod sequitur, *τῷ occurat*.

CAP. V. *Comitem se Elissæ sociumque præbuit*] Veteres editiones cum Juntina: *comitem se Elissæ sociumque fortunæ offert*. Quod & Britanni in duobus codicibus repertum merito receperunt. inferius iidem: *hortatique sunt, ut urbem ibi conderent*.

Mutuarumque rerum commercio] Livio dicitur *mutuus usus*. Liv. 34. *Commercio Græcorum Hispani gaudebant. Hujus mutui usus desiderium, ut Hispana urbs Græcis pareret fecit.* Et 38. *Id oppidum multarum gentium fines contingit, quarum commercium in eum maxime locum mutui usus contraxere.*

CAP. VI. *Cultiores victus*] Juntæ etiam cum aliis editionibus: *Cultiores mores, victusque*. Deinde in iisdem est: *iturum se quo sua & urbis fata vocarent*. Quod male repudiarunt recentiores editores. Mox Juntæ: *Cum inter cætera mala peste laborarent*.

CAP. VII. *Propter ducem suum Maleum*] Puto legendum esse *Malchum*. Id enim est nomen Phœnicium & Hebraicum uti non solum ex sacro codice, sed & aliis constat. Nam Porphyrio Philosopho, qui Phœnix fuit, nomen fuit, ut & patri ejus, Malcho. מֶלֶךְ, *Melech* autem, unde Malchus, Hebræis *regem* significat.

Ibi deos hominesque testari] Juntæ cum aliis: *testati*. Inferius iidem: *Nec multo post affectati regni accusatus*.

LIB. XIX.

CAP. I. *Veluti cum duce vires Pœnorum cecidissent*] Juntæ melius: *veluti cum duce vires pœnorum concidissent*.

Ad Leonidam fratrem regis Spartanorum concurrentibus] Censeo Justinum scripsisse: *Ad Leonidam fratrem regis Spartanorum decurrentibus*. Hoc est ejus opem implorantibus. Sicut enim *succurrere*, est opem ferre, sic *decurrere* opem implorare, non infrequenter apud nostrum: Superius XIV. 2. *Optimum visum est ad Alexandri Magni Argyraspidas, invictum exercitum & tot victoriarum præfulgentem gloria decurrere.* Quin & Cic. pro Quint. 15. *Ad hæc extrema & inimicissima jura tam cupide decurrebas.* Lib. XXVIII. I. *Ad regem Macedoniæ Demetrium decurrit.*

CAP. II. *Sappho*] MS. & Juntæ: *Sapho*. Bene Vossius: *Psapho*.

Centum ex numero senatorum judices deliguntur] Vides hic, quando judices sint instituti, & quæ fuerint eorum partes. Illorum potentia postea valde crevit, ut apud Romanos Gracchanis temporibus. Nunquam tamen penes illos fuit summa imperii, ut penes judices Hebræorum; ut putavit vir magnus, Samuël Bochartus in Geographiæ sacræ tom. II. Sed semper penes Suffetes & Senatum, quamvis *Suffetes* significet judices. Apud Carthaginienses tamen sic proprie dicebantur

sum-

summi magistratus, qui Romæ consules erant; ii cum Senatu regebant rempublicam. Ab his distinctus erat judicum ordo hic institutus: licet *Suffetes* etiam dicerentur, ut ex Livio constat. sed non præerat reipublicæ, non minus sane quam Romæ equester ordo, cum in eum translata esset judicandi potestas, quamvis & ii *fata fortunasque principum haberent in manu*, ut Florus loquitur lib. III. 17. Quin & illos cap. 12. ejusdem libri *regnasse* dixit, ut Liv. lib. 33. *Judicum Carthaginiensium ordinem dominatum esse*. hoc est, magna fuisse potentia, qua immoderate sint usi.

LIB. XX.

CAP. I. *Tarquinii a Thessalis Spinambris*] Recepi insignem emendationem Isaaci Vossii: *Spina in Umbris.* Paulo ante ex Iuntis. *Et Arpos.* Mox iidem *Care* scribunt, & *Phalisci.*

CAP. II. *Cum primum urbem Sirim cepisset*] Gronovius Obser. I. 7. legit: *Cum primam urbem Sirim cepisset.*

Quasi Deos ipsos secum advecturi essent] Omnino recipienda veterum Modii membranarum lectio: *avecturi essent*. Paulo ante scribe cum Gronovio: *longinquam militiam gravati.* Nolebant suscipere expeditionem in tam longe a patria remotam gentem. Aliud est *gravari militia*, aliud *gravari militiam*. *Gravatur militia*, cui militia gravis est, qui molestias ex ea capit; *gravatur militiam*, qui eam recusat, non vult subire. Horat. IV. Od. XI. *Pegasus terrenum equitem gravatus*, non est, ut exponit vir doctissimus & disertissimus, cui grave molestumque erat ferre; tunc enim dicendum fuisset *terreno equite gravatus*: sed nolebat pati, suscipere ferendum equitem terrenum.

Magnisque sapientia incrementis ornatus] Quid est *sapientia incrementis ornari?* Abhorrent ab hoc loquendi genere Latinæ aures. Lege ex MSS. cum Gronovio: *Magnis sapientia incrementis formatus*. hoc est, cum sic esset institutus & formatus a magistris, ut magnos in sapientiæ studiis fecisset progressus. lib. XVIII, 3. *Ab eo formatus, cum medio noctis omnes in unum campum processissent.* VIII. 2. *Ingenia omni doctrina exculta, pulcherrimis legibus institutisque formata.* Ovid. III. Metam.

> *Talibus ignaram Juno Cadmeïda dictis*
> *Formarat.* —

Horat. *Tenera mentes formanda studiis.*

CAP. IV. *Sodalitii jure sacramento quodam nexi*] MSS. *Sodalitii juris sacramento quodam nexi.* Quod exosculatur merito Gronovius Observ. IV, 17. præfatus sodalitii juris sacramentum esse illud vinculum quo continebatur societas illorum, qui coïerant.

CAP. V. *Vergomum*] Hæc barbari sæculi scriptura est. Recte Iuntæ: *Bergomum*. Sicut & superius *Abellani* pro *Avellani.*

LIB. XXI.

CAP. I. *Ut quibus consortium regni debebat, ne spiritus quidem consortium relinqueret.*] Controversiam movent huic lectioni viri docti. Fateor *consortium* posse sine sententiæ detrimento semel deleri; sed nec incommode, quin ἐν δυνάμει reperitur. Sic XXIII. 2. *nec invitam periculo spiritus sui empturam, ut extremos viri spiritus exciperet.* Potuisset scribere: *nec invitam periculo spiritus sui empturam, ut extremum viri exciperet.* Sed sic maluit. Et hæc vocum iteratio cum apud poëtas, tum apud oratores & historicos sæpe vi singulari est. Sed τῷ *consortium* expuncto legendum esse *spiritum*, viris doctis minime possum assentiri. *Consortium* est cohereditas. *Consortes* sunt coheredes. Hoc igitur dixit Justinus, qui debebant esse cum eo heredes regni, illos ne communis hujus vitæ usura secum frui patiebatur: seu qui cum illo debebant regnare, eos ne secum quidem vi-

vivere sinebat. Apud Ovidium in epist. Heroid. *consortes generis* dicuntur ejusdem generis participes, sive consanguinei. Quidni ergo & *vitæ consortes* dici possint ii, qui ejusdem vitæ sunt participes.

CAP. IV. *Ne persona designata, non vitia correcta viderentur*] Iuntæ, nonnullique alii editi libri: *ne persona designata, sed vitia correpta vid.* Sensus necessario requirit *sed.* Lege itaque: *ne persona designata, sed vitia correcta viderentur.* Posset & *correpta* ferri, ut *correptus voce magistri* apud Horat. sed præferenda veterum codicum scriptura.

CAP. VI. *Verum etiam & crudeli animo*] Aut *etiam* aut *&* abundare bene monuit Schefferus. Excidisse autem vocem hic reponendam Iuntina nobis ostendit, in qua legitur: *Verum etiam invido & crudeli animo.* Invidebant Hamilcari hanc laudem, quam ex legatione tam pulchre pro re patriæ gesta sibi pepererat.

LIB. XXII.

CAP. I. *Accitusque in civitatem.*] Quis illum accivit? Optime Iuntæ: *ascitusque in civitatem*, hoc est, cum civium numero & albo adscriptus esset.

CAP. II. *Expositis ignibus Cereis*] Sebisius corrigit *Cereris ignibus*, quod probat & firmat Gronov. IV. Observ. 4. Probarunt hanc emendationem postea quoque viri doctissimi Vorstius & Tanaq. Faber. Sed Nicolaus Heinsius, vir & amicus summus putat, hic gravius librariorum crimen latere, fœdeque interpolatum esse hunc locum, qui sic possit restitui, si scribamus: *Tunc Hamilcari aris rexpositis insigni ceremonia tactisque in obsequia Pœnorum jurat.* ignes hic ferri non posse putat. *Aris* hic excidisse vidit & Schefferus. Mihi non videtur nimis longe a libris omnibus esse discedendum. Quod fiet si legeris: *Tunc Hamilcaris aris positis, & ignibus Cereris, tactisque in obsequia Pœnorum jurat.* Sic aræ & ignes junguntur a Virgilio in versu quem laudat Berneccerus,

CAP. III. *Sententias inaudita mori Hamilcaris prævenit*] Cum Iuntis scribe *inauditas sententias. Inaudita sententia* sunt suffragia tacita illa, quorum paullo ante meminit.

CAP. IV. *Cum igitur victores Pœni Syracusas obsidione cinxissent, Agathocles cum se neque viribus parem*] *Cum* hic repetitur inscite, & contra morem castæ Latinitatis. Nonnulli MSS. *quod*, idque placet Scheffero. Sed rotunda est Iuntinæ scriptura: *Cum igitur victores Pœni Syracusas obsidione cinxissent, Agathoclesque se nec viribus parem.* idque monui jam olim in editione mea prima.

CAP. V. *Quo veherentur*] Sic Juntæ. Et postea: *victique victores insecuti sint.* MS. *utroque.* Hinc bene Juntæ: *ultroque victores insecuti sint.*

CAP. VI. *Crediturum adversum profecturos prodigium esse*] Nullum hic in libris præsidium. Vix tamen dubito legendum esse *adversum profecturis.* Nam *prodigium adversum profecturos* sapit pessimorum temporum consuetudinem, & illorum hominum, qui meliores scriptores aut non viderant, aut non legerant attente. Hinc & in sequentibus dicit, *nunc quia egressis acciderit, illis ad quos eatur, portendere.* Scilicet *adversa.* hoc enim ἀπὸ κοινοῦ repetendum. Nam *portendere* sine adjecto nomine, quid significet, non potest intelligi, cum tam læta quam infausta & tristia portendi dicantur. Porro in Juntina paullo ante pro *portenti religio* non bene legitur *portenti visio. Religio* est hic superstitio, ut in lib. XVIII, 6. *cruenta sacrorum religio.* unde *religiosus* pro superstitiosus in illo vetere versu:

Religentem esse oportet, religiosum nefas.

hoc est, superstitiosum. Sic vicissim *superstitio* in bonam partem pro religione. lib. XXXIX. 4. *His tot necessitudinibus sanguinis adjicit*

super-

superstitionem templi, quo abdita profugerit, pro quo in eodem libro cap. I. *religionem templi* dixit. *Cum Tyrum religione templi se defensurus petisset.* XLI, 3. de Parthis: *In superstitionibus ac cura Deorum præcipua omnibus veneratio.* hoc est, in iis quæ religiose colunt, ac pro Diis habent & venerantur, præcipue sunt fluvii. Sed alia quoque hujus notionis exempla sunt obvia.

Adversisque rebus suis commutationem significari] Juntae una voce auctiores: *laboribus adversisque rebus suis. Laboribus* est malis, aerumnis. Cic. I. ad fam. 9. *Cujus erga me singularem benevolentiam vel in labore meo, vel in honore perspexi.* Id. III, 10. *Multaque mihi veniebant in mentem, quamobrem istum laborem, ibi etiam honori putarem fore.* Terent. Andr. Act. V. sc. 2. *Nonne te miseret mei tantum laborem capere ob talem filium?* Vide ibi Donatum. Virg. IV. Aen. *Iliaci labores* sunt calamitates Trojanorum. Hor. III. carm. 14. *defunctus laboribus.*

Deinde omnia, quæcunque ingrederentur prosternerent] Scribendum videtur *protererent.* Lib. XXIV, 4. *Alii Macedoniam, omnia ferro proterentes petivere.*

Castra deinde quinto lapide a Carthagine statuit] Assentior Gronovio, qui ex MSS. probat *in quinto lapide.* vid. I. de Pecun. vet. cap. 3. Adstipulantur Juntæ.

Verum etiam urbes nobilissimæ] Juntæ. *Verum etiam tributariæ urbes nobilissimæ.* Veram puto hanc lectionem esse. Sequens caput ostendit: *Cum domi forisque eadem fortuna Carthaginiensium esset, jam non tributariæ tantum ab his urbes, verum etiam socii reges deficiebant.*

CAP. VII. *Aphellas*] Juntæ: *Opheltas.* Unde liquet recte Leopardum ex Plutarcho & Pausania emendasse *Opheltas,* Emendat. XVII, 16.

CAP. VIII. *Profligatis in Asia rebus*] Hæc non ceperunt Viri docti. Non enim est *rebus profligatis,* ut Vorstius exponit, rebus perditis, & afflictis; sed plane contrarium, rebus feliciſſime gestis in Africa, cum res feliciſſime cessissent in Africa, cum multum profecisset in bello, quod agebatur in Africa, ut fere pro confecto haberetur. *Profligare* enim est multum proficere in aliqua re, ita ut pæne ad exitum deducatur. Noster XX, 4. *In juventute quantum profligatum sit, victi fœminarum contumaces animi manifestant.* hoc est, quantum in erudienda juventute profecerit Pythagoras. Cic. V. Tusc. Quæst. *Profligata jam hæc & pæne ad exitum adducta est quæstio.* hoc est, de hac quæstione tantum jam egimus, ut pauca de illa supersint dicenda. Seneca de brevitate vitæ I. c. I. *Intellecturi in ipso itinere, si modo rectum erit, quantum quotidie profligetur, quantoque propius ab eo simus, ad quod nos cupiditas naturalis impellit.* Frontinus Stratagem. II. ex. 20. *Quo genere cum profligari nihil videret.* Ancyranum monumentum: *Forum Julium, & basilicam, quæ fuit inter ædem Castoris & ædem Saturni, cœpta profligataque opera a patre meo perfeci.* Vide Lipsium ad II. Histor. Taciti, contra Gellium disputantem de hac istius vocis significatione.

Quibus reversus a Sicilia fuerat] Melius Juntæ, *quibus regressus a Sicilia fuerat.* Latini enim dicerent, *quibus reverterat.*

LIB. XXIII.

CAP. I. *Patrem civitatiuma se fiducia virium diffidentem*] Veteres editiones, ut & Juntina: *diffidentium.*

In silvis inter pastores habebantur] Juntæ: *in silvis inter pastores alebantur.*

CAP. II. *Adventus opinionis ejus concussi*] Optime Gronovius ex veteribus impressis libris legendum censet: *Adventus ejus opinione concussi.* hoc est, fama, ut sæpe apud nostrum.

Velut intestino singulorum bello impugnabatur] Britanni ex tribus MSS. reposuerunt: *velut intestino singulorum membrorum bello impugnabatur.* hoc quoque vocabulum in vulgatis perperam omissum conspicitur etiam in Juntina.

In-

Inter filium nepotemque ejus, regnum jam quasi mortui vindicantibus] Non fert hoc Prisciani doctrina. Scribe cum Juntis: *vindicantes.* & cum iisdem statim: *occisoque filio.*

Cum morbi cura & ægritudo graviores essent] Varie hic locus corrigitur. Mihi, si quid mutandum, scribendum videtur: *Cum morbus, cura & ægritudo graviores essent.* aut si librorum scriptura non est sollicitanda, dicendum non uno morbo impugnatum fuisse Agathoclem, qui omnes ingravescebant curis & ægritudine, quæ senem macerabant. Morbus sane & cura ac ægritudo tanquam duo mala, quibus Agathocles eodem tempore infestabatur sævissime, hic commemorantur, ut ex verbis statim sequentibus, & *inter se alterum alterius malo* (cura nimirum seu ægritudo & morbi) *cresceret*, constat.

Thexenam] Juntæ: *Theogenam.*

Maternum illi genus sordidum atque adeo pudibundum fuit] Melius Juntæ, ut conjecerat Cl. Berneccerus, *pudendum fuit.*

Parvulum recollegit] Juntæ: *collegit.* Paullo ante pro *Hieroclyto*, recte Leopardus in Emendationibus, & Casaubonus ad Dionys. Halicarnass emendarunt, *Hierocle* qui & *a Gelone* legendum censuit. Vulgo *a Gelo.*

LIB, XXIV.

CAP. II. *Cassandreæ urbis*] Juntæ semper *Cassandriæ urbis*, sic *Alexandreæ Alexandriæ.*

Mittit ex amicis suis Chodionem] Juntæ, *Dionem.*

CAP. III. *Crinibus sparsis*] Latinis auribus hoc loquendi genus non posse placere puto. Ea enim norunt *passos crines*, non *sparsos.* & sic Justinus scripsit. sicut & lib. XXIV, cap. 8.

CAP, IV. *Augurandi studio Galli præter cæteros callent*) Bongarsius mallet *clarent.* Sed pro vulgata stat Valer. Max. VIII, 12. *Ab his id negotium aptius explicari posse confitendo, qui cottidiano ejus usu callebant.*

CAP. VI. *Ibi civitatem frequentia hominum fecit*] Sic scripsi cum Juntis, ut & *admiratione majestatis*, pro vulgato *ad affirmationem majestatis.*

CAP. VII. *Plus in Deo quam in viribus reponentes*] Juntæ: *ponentes.* Alii male intrusere *spem.*

Maximum pervigilia malum] Juntæ: *pervigilii.* Mox iidem *Deos contemnebat* pro *adversus Deos contendebant.*

LIB. XXV.

CAP. II. *Majestatem suam tutam*] Præstat cum Bongarsio, Iuntis, & aliis impressis legere, *tutari.* Mox melius MSS. *vocati* pro *invocati.*

CAP. III. *Repentinam fingit profectionem*] *Fingit* hic non est simulat, ut vult Cl. Schefferus, sed adornat, parat, ut fingere fugam apud Plautum Captiv. II, I.

At fugam fingitis, sentio quam rem agitis.

& Lucilium: *Sed fuga fingitur, timido vadit pede percitus*, hoc est, fugam moliuntur, ut recte politissimus Guilielmus exponit. Sic & *parricidia fingere* pro struere, parare, apud Senecam consolat. ad Marc. 26. *Quid dicam, nulla hic arma mutuis furere concursibus, nec classes classibus frangi, nec parricidia aut fingi, aut cogitari, nec fora litibus strepere.*

Amissi regni speculaturus eventus] Juntæ: *eventum.* Paulo ante Gronovius legit: *in ditionem accipit*, pro *in deditionem.*

CAP. IV. *Item prælio navali*] Juntæ: *idem p. n.*

Saxo de muris ictus occiditur] Juntæ: *saxo de muris jactato occiditur.*

LIB. XXVI.

CAP. I. *Epirorum quoque Urbs*] Juntæ: *Epirotarum quoque urbs.* Mox iidem: *postulantibus, ut conjuges.* Ex editis aliis *ut* abest. *Se quia liberandæ patriæ auctor esse non possit*] Juntæ: *se, qui liberandæ patriæ auctor esse non possit, desertæ ultorem fore.*

CAP. II. *In exitium parricidarum*] Juntæ: *in excidium parricidarum.*

LIB. XXVII.

CAP. I. *Beronicen novercam suam*] Scribendum cum Juntis: *Berenicen* Græcis: Βερενίκη.

CAP. III. *Rex Bithyniæ Eumenes*] Graviter hic hallucinatus est Justinus, nec potest emendatione juvari, ut & Vorstius vidit, & pluribus adstruit eruditissimus & amicissimus Perizonius in Animadv. historicis cap. 11. ubi ostendit nullum Eumenem fuisse inter Bithyniæ reges; Nicomedem vero nunquam cum Gallis pugnasse, sed contra, ipso adjuvante, Gallos in Asiam primum pervenisse, & arctissimam cum eo societatem & amicitiam iniisse, & perpetuo deinceps servasse: nec illum æqualem fuisse Seleuco Callinico, & Antiocho Hieraci, de quibus hic agat Justinus, sed illorum avo Antiocho Soteri. Bithyniæ regem tum fuisse Zielam Nicomedis F. ut non solum ex temporum ratione, sed & prologis librorum Trogi pateat. Nam in hujus libri prologo legi ex emendatione Valesii: *Utque Galli Pergamo victi ab Attalo Zielam Bithynum occiderint.* Gallos itaque non cæsos esse a rege Bithyniæ, sed ab Attalo Pergami dynasta, de quo Livius quoque XXXVIII, 10. Plurifariam igitur peccare Justinum, dum pro *Attalo*, *Eumenem* decessorem illius nominat; deinde cum *Bithyniæ regem* & *Bithynum* dicit, cum Pergami dynastam deberet dicere.

Non amici debito, quam hostis factus] Hæc sunt contaminatissima, ut recte viderunt viri docti. Sed in Juntæ editione optime legitur: *Non amicior ei dedito quam hosti factus.* Quo nihil est verius.

Equo præcipitatus finitur.]Sic optimi libri editi juxta & manu exarati. Nec est quod cum viro doctissimo rescribamus *finit*. Oraculum vetus apud Ciceronem ex ejus versione:

Euthynous potitur fatorum munere leto;
Sic fuit utilius finiri ipsique tibique.

Seneca ep. 74. *Sive illi senectus longa contigit, sive citra senectutem finitus est.* Valer. Max. IX, 12. *Sed atrocius aliquando Euripides finitus est.*

LIB. XXVIII.

CAP. I. *Filiam suam Ptiam*] MS. *Bithiam*. Junt. *Pythiam*. Lege, *Phthiam*, uti legendum ex Plutarcho docuit Bongarsius.

CAP. II. *A quibus tot bellis occidione cæsi sint*] Juntæ: *a quibus tot bellis vexati, toties occidione cæsi sint*. Sed hæc interpolata credo, nec recedendum esse ab aliorum codicum lectione. *Bella* enim hic sunt prœlia, ut infinitis aliis in locis. Superius IX, 4. *Bello consumptorum corpora sepulturæ reddidit.* Sed hæc obvia sunt.

Quam illi urbibus imperioque suo proposuerant] Juntæ quoque cum MSS. Fuldensibus: *urbibus*. Sed pro *proposuerant*, legunt Juntæ, *præposuerant.*

Priusque sua defendenda, quam aliena appetenda]Pulchre hunc locum ex veteribus codd. Doctissimi viri restituerunt, adstipulantibus duobus codicibus Britannicis.

CAP. IV. *Magisque omnes publicam*] Copulam omittunt Juntæ. Efficacius sane hic abest, ut in præcedentibus.

LIB. XXIX.

CAP. I. *Cui ex facinoris crimine cognomentum Philopator fuit*] Juntæ]: *Cognomentum Philopatori fuit.* Quæ syntaxis nostris temporibus inusitatior, ideoque a sciolis mutata, veteribus perfamiliaris fuit. Plaut. Prolog. Rudent. *Nomen Arcturo est mihi.* In Trinum. Act. II. Scen. II. *Lesbonico est nomen.* In Prologo ejusdem fabulæ: *Huic nomen Græce est Thesauro fabulæ.* Ibid. *Nomen Trinummo fecit.* Menechm. Act. I. Scen. I. *Nomen fecit Peniculo mihi.* Plura cum apud hunc, tum alios optimæ notæ scriptores exempla sunt in promptu.

In suorum quisque majorum vestigia intentis] Juntæ: *In suorum quibusque majorum vestigia nitentibus.* Acute hic quoque doctissimus Faber vidit *quisque* corruptum esse. Britanni supposuerunt *cujusque*. Sed sequor Juntas. In priore mearum notarum editione typo-

typographorum vitio scriptum fuit in Juntina etiam legi *quisque*, cum tamen in illa habeatur *quibusque*. In codicibus autem antiquis *quisque* scriptum fuit pro *queisque*.

CAP. II. *Ne eodem tempore multis bellis detineretur*] Juntæ: *ne multis bellis eodem tempore gravaretur*. Sed præstat cum Fabro *distineretur*. Sic & legendum libro XXXI, 3. *ne uno tempore duplici bello Romana vires distinerentur*. hoc est, distraherentur. Aliud est *detineri*, aliud *distineri*. Detinemur longo bello aut obsidione, distinemur duobus pluribusve bellis.

CAP. III. *Sed omnia illa levia fuisse*] Merito Modius probavit veterum editionum lectionem, quam & Juntina præ se fert: *Omnia illa ludum fuisse*. & pluribus asseruit Gronovius Observat. IV, 10. ex Cicerone, Livio, aliis.

Et vetus Macedonum devicti Orientis gloria] Juntæ & aliæ vetustæ editiones: *& vetus Macedonum virtus*, quod cum & Britanni in optimo codice repererunt, merito cum illis recipio.

CAP. IV. *Nec non Illyriorum reges lateri ejus harentes assiduis precibus promissa exigebant*] Juntæ rectius: *Nec non Illyriorum rex, lateri ejus harens, assiduis precibus promissa exigebat*. Sane unius Demetrii meminit in capite secundo, qui Philippum in bella Romanorum impulerit. Juntinam secuti sunt Angli. Paulo ante: *Juncta cum rege Attalo societate*. Juntæ: *inita cum rege Att. soc.*

L I B. XXX.

CAP. I. *Hac primo laborantis regia tacita pestes & occulta fuerunt*] MS. Juntæ cum aliis vett. ed. *Hac primo labentis regia tacita pestis & occulta mala fuerunt*. Lege *Hac prima labantis regia tacita pestis & occulta mala fuerunt*. *Labans regia* est minans ruinam. Sic *labans disciplina*. Liv. I, 36.

CAP. II. *In ultionem Eurydicis*] Juntæ bene: *Eurydices*. Eurydice enim Εὐρυδίκη Græcis est.

CAP. IV. *Insula emersit*] Dicebatur *Thia* teste Pomp. Mela II. c. ult.

Orientis finem) MS. cum Juntis a *Orientis fine*.

L I B. XXXI.

CAP. I. *Prada etiam domesticis erat*] MSS. *prada*, quos merito censet sequendos Berneccerus.

Itaque Phœnicem, ceterasque Syriæ quidem] Legendum omnino *Phœnicen*, Φοινίκην. Phœnicem est a Phœnix. Sic autem nunquam dicta fuit regio. Hoc vitium ab omnibus prætermissum superius quoque correxi. Statim scribendum, ut Schefferus monuit, *juris Ægyptii*.

Ne uno tempore duplici bello Romana vires detinerentur] Scribendum *distinerentur*, hic etiam ut superius.

CAP. II. *Virum ad prospicienda cavendaque pericula paratum*] Non solum hanc lectionem MSS. Bongarsianorum probarunt Berneccerus & Schefferus, sed Britanni in tribus codicibus repertam merito receperunt.

Igitur cum tota die in oculis principum legatique Romani, in foro Carthaginiensium obversatus in supremum fuisset] Legendum: *In supremam fuisset*, scilicet diei horam. Sic enim Latini loquebantur. Lex XII. tabularum apud Gellium. *Sol occasus diei suprema tempestas esto*. Varro IV de LL. *Suprema summum diei; hoc tempus duodecim tabula dicunt occasum solis*. Sic olim conjeci; postea didici Celeberrimum Gronovium in eadem esse sententia, fuisseque dudum, cujus sane consensu vehementer lætor.

Ut cum res exegisset, nec facultas fugam, nec inopia moraretur] Quomodo facultas fugam potest morari? quin facultas fugiendi promovet fugam. Videtur Justinus scripsisse: *nec difficultas fugam, nec inopia moraretur*. difficultas scilicet navigandi, si nulla navis esset parata & in promptu.

CAP. III. *Tantusque adventu ejus ardor animis regi accessit*] Juntæ: *animo regis*. Sed nihil muta. Superius VII, 3. *Depositisque hostilibus animis in affinitatis jura succedit*. ubi male emendant: *hostilibus armis*. Et XXI, 6. *Mit*

6. *Mittunt ad speculandos ejus animos Hamilcarem.* Sic & *epistola* pro *epistola* frequens nostro, & *causa* pro *causa*.

CAP. VI. *Variis assentationum adulationibus corrumpebantur*] Juntæ: *assentatorum.* Sed propius ab aliorum codicum lectione abest, quod in Pelerini codice fuit: *assentantium.* Hoc & Bongarsio arrisit.

Summa industria parabat] Juntæ: *summa ope & industria.*

CAP. VIII. *Armare milites suos*] Juntæ: *armari.*

Captas civitates inter socios divisere Romani, aptiorem gloriam, possessiones voluptarias judicantes] Est locus ὕπουλος. MS. & Juntina, veteresque aliæ editiones: *Captas civitates inter socios divisere, muneris Romani aptiorem gloriam, quam possessiones voluptarias judicantes.* Censeo scribendum. *Captas civitates inter socios divisere, Romanis aptiorem gloriam, quam possessiones voluptarias judicantes.* Sensus enim postulat, ut exprimatur quibus aptior fuerit gloria, quam possessiones voluptariæ; & confirmatur sequentibus: *Quippe victoria gloriam Romano nomini vindicandam, opum luxuriam sociis relinquendam.* In antiquo libro scriptum fuit *Romani*, quod cum ab alio correctum esset superscripto *Romanis*, natum inde est apud alios descriptores, non exputantes quid *Romani* & *Romanis* sibi velit, *muneris.*

LIB. XXXII.

CAP. I. *Quæ gloriosa recordatio majus desiderium libertatis augebat*] Omnino cum Iuntina legendum *magis desiderium libertatis augebat.* *In majus augeri* nemo veterum dixit, *ut in majus extolli.*

Philopoemenes] Optime MSS. *Philopoemen*, quibus adsentiuntur Iuntæ. Sic enim dicitur, non *Philopœmenes*, Græcis.

Seu metu virtutis, vel verecundia dignitatis] Iuntæ: *Seu metu virtutis, seu verecundia dignitatis.* Mox iidem, *Itaque læti, velut in illo omne bellum confecissent. Læti* vulgo desideratur.

In carcerem ductio] Iuntæ: *eductio.* leg. *deductio.*

Ligortas] Et hic Iuntæ rectius: *Lycortas.* Λυκόρτας Græcis.

CAP. II. *Seu inopia pecuniæ compulsus, seu avaritia sollicitatus, qua sperabat se sub specie tributariæ necessitatis excusatius sacrilegium commissurum, adhibito exercitu, nocte templum Didymæi Jovis aggreditur*] Vides sensum requirere, ut legatur, *quia sperabat.* Dein scribendum cum Iuntis *Elymæi* Iovis templum. Ut & legendum statuit Isaacus Vossius. Confirmat & Sulpitius Severus, præter Polybium & Diodorum Siculum in excerptis Porphyrogenetæ, L. 11. *Interea Antiochus, quem in Persidem profectum supra memoravimus, oppidum Elymam, regionis illius opulentissimum, fanumque ibi situm multo auro refertum diripere conatus, confluente undique ad defensionem loci multitudine, fugatus.* Non confuderunt veteres Antiochos, ut Berneccerus ex Strabone: Hieronymo, Iosepho, & 1 Maccab. 6. ad Iustini hunc locum, & Drusius ad Sulpitium notarunt, sed docuerunt potius, & patrem Antiochum, magnum nimirum, & filium, Antiochum Epiphanem fuisse sacrilegos. Patrem Iovis sive Beli Elymæi, filium Dianæ Elymææ templum compilasse, ut recte vidit Rupertus observat. ad Histor. universal. cap. x.

Concursu incolarum cum omni militia interficitur] Insignis est & certissima emendatio Isaaci Vossii: *concursu insularium.* Sicut hic insulares sunt æditui, custodes, & incolæ templorum, sic Pomponio dicuntur *insularii*, leg. XVI. De usu & habitat: *Dominus proprietatis etiam invito usufructuario, vel usuario fundum, vel ædes, per saltuarium, vel insularium custodire potest. Interest enim ejus fines prædii tueri.* Confirmatur hæc lectio in codice manu exarato, quem Bongarsius in variis testatur habuisse: *insularium.* Sunt autem in Asia talia templa, ad quæ habitant plu-

plurimi homines, qui sacerdoti parent. Talis fuit Cumanus sacerdos, in cujus potestate & ditione erant ad sex millia hominum. Interdum arma corripiebant, & qui iis injuriam inferebant, ulciscebantur & propulsabant. vide Cic xv. ad fam. ep. 4.

Questum de injuriis Philippi] Iuntae: *Questum injurias Philippi*. Paulo post iidem: *Nam & apud fratrem Persem*.

Apud patrem nota absolutionis causa offensa fuit] Non nego hanc lectionem posse ferri. nec, si renuant veteres libri, quicquam hic tentem. *Nota* enim *absolutionis* est infamis absolutio. ut lib. xxxix. *infamia mortis* est ignominiosa mors. & xli, *varia periculorum certamina* sunt varia periculosa certamina. Blanditur tamen vehementer Juntinæ editionis lectio, tanquam longe elegantior & huic loco aptior: *Apud patrem absolutionis causa offensa fuit*. Causa enim absolutionis fuit modestia filii, & ex ea senatus in illum studia & amor, qui offendit patrem, uti & sequentia arguunt: *Indignante Philippo plus momenti apud senatum personam filii, quam auctoritatem patris, ac dignitatem regiæ majestatis habuisse. Offensa esse*, ut *laudi esse*, *probro esse*. *bono esse*, & mille talia: Præsta[illegible] ausim & in me recipere Trogum ita scripsisse.

Igitur Perseus] Juntæ: *Perses*. Paulo ante: *apud fratrem Persem*. cap. seq. *Non minus scelere Persæ, quam innoxia Demetrii morte cruciabatur*. Dicebant *Perseus*, *Perses*, & *Persa*.

CAP. III. *Tunc & insidiis circumventum suspicari*] Juntae: *insidiis se circumventum*.

In confluente Danubii & Sabi] Bene Iuntae: *Savi*. Est hic librariorum posterioris ætatis error, qui ubique est expungendus. Stulte enim quis apud Catullum scripserit hodie, quod in multis antiquis libris legitur: *bibamus mea Lesbia*, pro *vivamus*.

Cum Orole rege] Iuntæ: *Orode*. In epitome minori dicitur *Rubobostes*. hinc Isaacus Vossius legendum censuit, *cum Barebiste rege*.

CAP. IV. *Nec tum cum Romano tonantem bello Italia contremuit*] Scribe cum Iuntis: *nec cum Italia Romano tonante bello contremuit*. Bellum enim tonat, non imperatores, qui fulmina quidem belli dicuntur. Superius lib. xxix, 3, *Videre tonantem ac fulminantem ab occasu procellam*. Flor. II. *Prima belli tempestas detonuit*.

LIB. XXXIII.

CAP. I. *Legiones plures numero*] Non plures numero legiones, sed quatuor tantum conscripserant Romani, numerum autem militum in singulis legionibus auxerant. Nam cum 5200 pedites ex veteri instituto legere solerent, in has legiones sena millia peditum conscripsere, ut ex Livio xlii, 31 tradidit Perizonius; qui oscitantiæ hic accusat Iustinum Histor. Animadvers. cap. II. Mallem hoc in loco negligentiam hanc in librarios derivare, qui corrupere locutionem, quam non intellexerunt. Puto enim Iustinum reliquisse: *legionis plures numeros conscripserunt*. Sæpe enim *numeri* sunt cohortes. Tac. I. Hist. 6 *Multi adhuc numeri è Germania, ac Britannia & Illyrico*. &c. ubi vide Lipsium. Nam & ibi hanc vocem corruperant scioli.

Decennis belli sumptus] Firmat hanc Bongarsii correctionem Iuntina editio.

Consul Sulpicius] Errasse hic Iustinum, cum non Sulpicius, sed P. Licinius Crassus missus fuerit ad hoc bellum contra Persen, olim notavit Glareanus, & pluribus adstruit Perizonius Animadvers. Hist. cap. II. testatus duo bella Macedonica, Philippicum & Persicum confudisse Iustinum, consulemque P. Sulpicium Galbam, qui prius inchoavit, fallente memoria in posterius contulisse; præsertim cum apud ipsum Trogum, ab isto consule & imperatore superius Macedonicum bellum cœptum lib. xxxv, ut ex prologo constat, legisset. vide ibi plura.

CAP. II. *Gladius e manu elapsus*]

Juntæ: *gladius manu elapsus*. Mox eadem editio: *Multis vulneribus exceptis ad suos cum clamore omnium revertitur*. Probo *ad suos*.

Eumeni regi Bithyniæ denunciatum] Præstantissimus Perizonius Animadverſ. Hiſt. cap. 11. docet Iuſtinum hic erraſſe, non librarios, ut ſuperius lib. 27. 3. dum hunc Eumenem Bithyniæ regem appellat, qui fuerit Pergami rex, Attali filius, ſocius atque amicus Romanorum præcipuus. Vide Liv. XXXVII. 39, 41, 43.

LIB: XXXIV.

CAP. III. *Amplo circulo inclusum, ut & amicos caperet, consulere jubet*] Iuntæ: *amplo circulo inclusum amicos capere, & consulere jubet*. Quod mihi arridet. Sic *capere arbitros*, *generum*, apud Terentium & alios.

Hæc austeritas animum regis fregit] MS. Iuntina, vetereſque editiones aliæ: *asperitas*.

Delatus in Syriam secundo favore omnium excipitur: regnumque ei occiso pupillo a tutoribus traditur] Tutor fuit Lyſias. Is regnum non tradidit Demetrio, ſed a militibus interfectus eſt uterque, Lyſias & Antiochus, ut tradunt auctor Maccab. 1, 7. & Ioſeph. Antiquitat, Iud. XIII, 16. Liv. epit. 46. *Hunc Antiochum puerum cum Lysia tutore ejus Demetrius, Seleuci filius, qui Romam obses missus fuerat, clam* (ſcilic. elapſus) *quia non dimittebatur a Romanis, interemit, & ipse in regnum receptus*. Itaque hic legendum ſtatuo: *regnumque ei, occiso pupillo & tutoribus, traditur*.

LIB. XXXV.

CAP. I. *Subornant Propolam quendam*] Gronovius Obſervat IV. 10. & Rupertus Obſerv. ad Hiſt. univerſ. cap. 10. legunt, *Balam quendam*. Conſtat enim ex Strabone, Joſepho, Euſebio hunc regem dictum eſſe *Alexandrum Balam*. Apud Euſebium corrupte ſcribitur: Ἀλέξανδρος ὁ τοῦ Βαλᾶ, pro Ἀλέξανδρος ὁ Βαλᾶς, ut Rupertus docuit.

CAP. II. *Duos filios apud Gnidium hospitem suum cum magno auri pondere commandaverat*] Juntæ: *demandaverat*. perperam. Eſt enim *commendare* non nunquam deponere, ſervandum & cuſtodiendum mandare. Hygin. fab. 3: *Cujus beneficio ad sororem Medeam est commendatus*. Medeæ ſervandus fuit commiſſus. vide apud Gronov obſerv. III. 23. alia. Scheff. ac Ritterſhuſ. ad Phædrum fab. 16. lib. primi. in hanc rem. Mox Juntæ, *velut captivum*, pro vulgato *velut captum*.

LIB. XXXVI.

CAP. I. *Tantumque contemtum apud omnes inertiæ, quantum odium ex superbia pater habuerat, contraxit*] *Habere odium* quis ferat Latine doctus? Delendum *habuerat*, & ſubaudiendum *contraxerat*.

Civitates quæ initio fraterni imperii defecerant] Non dubitavi recipere lectionem elegantiſſimam & certiſſimam editionis Juntinæ: *civitates quæ vitio fraterni imperii defecerant*. Quia nimirum in luxuriam lapſus male regnum adminiſtravit. *vitio*, id eſt, culpa imperii, Plaut. Aulul. IV. 10. *Quia vini vitio & amoris feci*. Horat. I. carm 2. *Audiet pugnas vitio parentum rara juventus*.

CAP. II. *Unde & Assyriis regibus genus ex regina Semirami fuit*] MS. & Juntæ: *Unde & Assyriis regibus genus & regina Semiramidi fuit*. Conſtat ex lib. I. cap. 2. Syros pro Aſſyriis accepiſſe veteres & cum iis confudiſſe; quamvis & Semiramidem Syram fuiſſe, & apud Syros poſtea divinis honoribus affectam quam plurimi tradant.

Cum scabiem & vitiliginem paterentur.] Non reprehendo hanc incomparabilis Juriſconſulti Jacobi Cu-

Cujacii emendationem, fide antiquorum librorum fultam. Non tamen frustra in antiquis editionibus legitur: *pruriginem*. in Iuntina vero & nonnullis aliis optime, si quid video, *porriginem*. Sic *scabiem* & *porriginem* jungit Juvenalis Sat. VI.

——— grex totus in agris
Unius scabie cadit, & porrigine porci.

Et Lucilius: *Tristem & corruptum scabrie & porrigine plenum.* Est autem *porrigo* secundum Celsum proprie: *ubi inter pilos quædam quasi squamulæ surgunt, eæque a cute resolvuntur, & interdum madent, interdum siccæ sunt.* Tribuitur tamen & iis porrigo, quorum totum corpus squamulis & scabie obsitum est, ut ex iis patet exemplis, quæ attulimus.

Montem Synan occupat] Iuntæ: *montem Synæ*, ut *mons Soractis*, *Vergelli torrens*, *flumen Arethusa*, & sexcenta hujus notæ apud optimos Latinæ linguæ auctores.

CAP. III. *Spatium loci ducenta jugera, nomine arcus dicitur*] Juntæ: *Spatium loci ducenta millia jugera, nomine Hypericho dicitur*. Præclare Salmasius ad Solinum: *Spatium loci ducentum jugerum Ierichus dicitur.*

Palmeto & opobalsamo distinguitur] MSS. *opobalsameta*. Juntæ: *opobalsameto*. Nimirum arboribus opobalsami & palmis ea planities est consita.

In ea regione lacus est] MSS. & Iuntæ: *In ea regione lacus est Asphaltites.* Quos sequor. In nonnullis MSS. est: *Non longe est lacus Asphaltites.*

Nisi quæ alumine illinatur] MSS. *nisi quæ alumine illustratur*. Iuntæ cum nonnullis vett. edd. *nisi quæ alumine illutatur*. Quod non damnem temere. Eodem sensu *lutare* pro *illinere* Pers. Sat, III, 104. *Compositus lecto, crassisque lutatus amomis*. Et *delutare* Catoni de Re rustica c. 128: *Si habitationem delutare vis, terram quam maxime lutosam vel rubricosam sumito. eo amurcam infundito, paleas indito, sinitoque quatriduum fracescat. ubi bene fracuerit, rutro concidito; ubi concideris, delutato.*

Manius Aquillius] Sic rescripsi ex Fastis Capitolinis.

LIB. XXXVII.

CAP. I. *Syria major*] Quænam *Syria minor*? Optime Iuntæ & alii impressi: *Phrygia minor*, quod & Bongarsius vidit.

Non vi hostili victus, sed voluntaria morte, in avito regno senex herede filio decessit] Præstaret abesse *victus*, sicuti in Iuntina editione recte abest.

CAP, II. *Assuetus feras cursu aut fugare aut persequi*] Sicut conjecerat legendum esse Freinshemius, sic olim legitur in optima Iuntina: *assuetus feras cursu aut fugere, aut persequi*. Nihil verius. Quid enim discriminis inter *fugare*, & *prosequi*?

CAP. III. *Cum quibusdam amicis regno profectus*] Iuntæ: *a regno*. Forsan *e regno*.

CAP. IV. *Hieme deinde appetente*] Secutus sum Britannos, qui hanc lectionem ex duobus codicibus eruerunt. Vulgata: *hieme deinde imminente*.

Inter coæquales] Latinius Iuntina & alii impressi *æquales*. Æquales enim melioris ætatis scriptoribus sunt ejusdem ætatis homines, non *coæquales*, quod postea inolevit, ut & *concivis* pro *civis*, *contribulis* pro *tribulis*. Vide, si tanti est, quæ notavi ad Luciani Solœcistam.

Mirarique se quod ei relata controversia non fuerit, sibi referatur] MS. *mirarique se quoque cum ei*. Glareani editio: *mirarique se qua ei*. Scribe: *mirarique se, quod qua ei relata controversia non fuerit, sibi referatur.* Adstipulantur Iuntæ.

Philtamenem Paphlagonum regum nomine appellat] Non procul recedunt a vera lectione Iuntæ: *Philamenem*. Extrita enim unica litera scribendum *Pylamenem*, ex Homero aliisque ostenderunt Glareanus in notis ad hunc locum, & Thomas Reinesius in variis lectionibus.

LIB.

LIB. XXXVIII.

CAP. I. *Evocatum ab amicis velut ad secretum sermonem*] Olim vidi legendum esse *sevocatum*. Non enim evocabatur ab amicis, sed ab illis sevocabatur. *Sevocare* est seorsim vocare, quod ii faciunt, qui soli cum aliquo sunt collocuturi, ut *seducere* est seorsim ducere, *secubare* seorsim solum cubare. Plaut. Menæchm. v, 9. *Sevocato herum, Menæchme.* Men. *Ambo. quid vis?* Men. *Non ambos volo.* Ovid. *Sevocat hunc genitor, nec causam fassus amoris.* Sueton. Cal. 36. *Egressus triclinio cum maxime placitam sevocasset.* Cic. pro Muræn. *Facit ut rursus plebs in Aventinum sevocanda videatur.* Idem I. ad famil. ep. IX. *quoniam quidam nobiles homines inimicum meum me inspectante sæpe in senatu modo severe seducerent, modo familiariter amplexarentur.* Hanc emendationem cum communicassem cum celeberrimo & unico doctore nostro Gronovio, ostendit sibi idem dudum venisse in mentem. Postea cum adhiberem Iuntinam, cognovi sic dudum in illa fuisse lectum, uti & in aliis impressis, quod ex variis lectionibus Bongarsii liquet. Sane in Glareani editione legitur: *sevocatum.* Nec puto in posterum quenquam futurum, qui vulgati *evocatum* sit patrocinium suscepturus. Nihil enim eo hoc loco est absurdius.

Aquilius & Manlius Maltinus] Vir summus Thomas Reinesius in epistola XXIII. ad Rupertum legit: *Aquilius & M. Atilius* ex Vincentii Bellovacensis lib. 6. spec. hist. cap. 101. quem vide. Iuntæ legunt: *Aquilius Manlius, & Manius Attilius.*

Mithridates intelligens quantum bellum suscitaret] Iuntæ: *Mithridates intellecto quantum bellum suscitaret.* Optime. Nihil frequentius nostro est hac ratione loquendi.

CAP. IV. *Nec gravius vicino Italiæ bello*] Iuntæ: *vicina.* & mox iidem: *multoque periculosius accessisse Italico civile bellum.* Quod præferendum vulgato esse.

CAP. V. *Quam patri suo præmium dati adversus Aristonicum auxilii concessissent*] Legendum puto: *lati adversus Aristonicum auxilii.* Nam *dare auxilium* non memini legi apud Latinos scriptores.

Cum inter hanc decretorum amaritudinem parendo, non tamen eos mitigaret] MS. & Iuntæ: *Cum hac decretorum amaritudine parendo.* Iuntæ quoque *mitigarit.* Totus locus sic est scribendus: *Cum interea huic decretorum amaritudini parendo, non tamen eos mitigarit.* *Decretorum amaritudo*, sunt amara decreta: de quo loquendi genere plura supra notavi.

Raptam tamen sibi esse victoriam ejus ab illis] Iuntæ non invenuste: *Raptam tamen sibi esse victoria ejus.*

Populo Cappadocum pro libertate oblata Gordium regem orante, &c. ideo non obtinuisse] Non ferunt aures Latinæ: *populo orante non obtinuisse.* Iuntæ: *populos.* alii: *orantem.* Leg. *populos Cappadocum pro libertate oblata Gordium regem orantes, &c. non obtinuisse.* cap. 7. iidem Iuntæ: *Seu populis eorum conferat suos.* Sic *Latini populi*, *Æqui Volscique populi, Samnitium populi* apud Livium. De quo vide multa exempla apud Gronov. ad Liv. v. 34.

Ab ipsis ventum obviam in eo] Iuntæ non agnoscunt *in eo.* rectius abesset.

CAP. VI. *Ne victum quidem memoriæ patris donarent*] Iuntæ: *memoriæ avi.* Et hoc ratio postulat. Patris nulla hic fit mentio, sed *avi* & *nepotis.*

Quod honoratissimum nomen fuit inter hæc] Iuntæ & aliæ vett. edd. *inter hos.*

CAP. VII. *Scythia præter arma, &c. vel frigoribus instructa*] Vides hæc non congruere cum oratione obliqua, itaque aut legendum, *Scythiam instructam*; aut cum Iuntis, *Scythas instructos.*

CAP. IX. *Prope fines regni sui deprehenditur*] Recepi ex MSS. & Iun-

Iuntinis *reprehenditur*. Quomodo legendum olim divinaverat Acidalius ad Vellejum. Curtius: *reprehensi ex fuga Persa*. Phædrus: *elapsum semel non ipse possit Jupiter reprehendere*.

LIB. XXXIX.

CAP. I. *Quasi Parthica ipsius ac fratris bella, quibus alter captus, alter occisus erat, prospere gessisset*] Num ille fratris bella gessit? MSS. *gessissent*. Leg. *cessissent* cum Iuntis. Ita & in MSS. lib. xl, 2. *Quod gesserit Tigrani non daturum*, pro vulgat *quo cesserit Tigrani*.

In Syriam remissum pervenit] Præstat Iuntinæ lectio: *supervenit*. Inopinato venit & peropportune in illo mimo. Hæc vis verbi. *Grata superveniet quæ non sperabitur hora*. Sed apud Iustinum sæpius occurrit.

Jus autem omnis imperii penes matrem esset] Quam acute conjecerit Berneccerus, *vis autem omnis imperii penes matrem esset*, ostendere Iuntæ, apud quos sic extat, ut & in codice manu descripto.

CAP. II. *Tryphenam*] Lege *Tryphænam*, postulante & analogia, sicut *leæna*, & usu apud Petronium: *Lycam Tarentinum esse dominum hujusce navigii, qui Tryphænam exulem Tarentum ferat*.

Templo Jovis aureum simulacrum infiniti ponderis tacite evelli jussisset] MS. & Iuntæ: *In templo Jovis*. Quod non intellexerunt, qui repudiarunt. *In* sæpe ponitur pro *ex*. Florus l. III, 4. *bibere in ossibus capitum*, hoc est, ex ossibus. Senec. Agamemn. v. 878. *Merumque in auro veteris Assaraci trahunt*. Cic. I. ad fam 6. *Me in summo dolore quem in tuis rebus capio*. Inscriptio antiqua: *Statuam in ære auratam posuere*.

CAP. III. *Exercitum Cypri sollicitatum*] MSS. & Iuntæ: *Grypi sollicitatum*. Et hoc verum censeo. Sollicitantur enim exercitus aliorum, ut nostras transeant partes; non vero qui nostris sumptibus colliguntur in aliis regionibus.

Nihil antiquius quam sororem Cleopatram requiri jussit] Prætulerim Iuntarum scriptionem: *nihil antiquius quam sororem Cleopatram requiri duxit*.

CAP. IV. *Cum gravaretur socio*] Lege cum Gronovio: *graveretur socium*.

LIB. XL.

CAP. I. *Et mox filiis inimicitiis parentum succedentibus*] Cum in antiquioribus editionibus legatur *filiorum*, laborarunt viri docti in hoc loco constituendo & explicando. Discutientur omnes nebulæ, si cum Iuntis legas, & *mox filiorum inimicitiis succedentibus*. Ex margine irrepsit *parentum*. Facile enim intelligebatur filios hos esse eorum fratrum, qui mutuis odiis flagrarant.

LIB. XLI.

CAP. I. *Ad tantam eos felicitatem per virtutem evectos*] *Per virtutem* desideratur in Iuntis, & posset non incommode abesse. deinde iidem cum aliis impressis: *ut non immensa tantum jam ac profunda camporum*.

Cum gravibus Scythicis, & vicinalibus bellis assidue vexati] MSS. *Cum gravibus Scythis, & vicinalibus bellis assidue vexati*. hoc est, cum vexarentur a Scythis qui iis graves erant, & vicinalibus bellis. Superius IV, 3. *Catinienses quoque cum Syracusanos graves paterentur*. Horat. III. 5.

Adjectis Britannis
Imperio gravibusque Persis.

Et lib. I. carm. 9.

Quo graves Persæ melius perirent.

CAP. II. *Majorem partem servorum habent*] Iuntæ & MS. *servitiorum*. Sic scripsit Justinus lib. XXII. 6. *Eo-*

6. *Eodem congestis etiam servitiis*, hoc est, servis. Ita & *ministeria* pro ministris Tacit. XIII. annal. *opera* pro operariis Horat *accedas opera agro nona Sabino*. *Famulatio* pro famulis Apul. 6. Mer. & Græcis θεραπεία, Matth. XXIV. 45. pro θεράποντες. *matrimonia* Justinus XII, 3. pro uxoribus, & mille talia.

Pugnant autem procurrentibus equis, aut terga dantibus] Præstat Iuntas sequi, qui legunt: *Pugnant aut procurrentibus equis, aut terga dantibus*.

CAP. III. *In superstitionibus atque cura deorum præcipua omnibus veneratio*] Insigniter hunc locum restituit Gronovius, qui legit: *In superstitionibus atque cura deorum præcipua amnibus veneratio est*. hoc est, præcipue religiose amnes & fluvios venerantur, quod ex Herodoto, Plinio, Tacito, Arnobio & aliis probat scriptoribus IV. Observat. 10.

CAP. IV. *Stagnori*] MS. *Staganori*. Iuntæ: *Stasanori*. optime, ut supra lib. XIII. 6.

CAP. V. *Urbem quoque Daram in monte Zaportenon condidit*] Lucas Holstelnius legendum existimat, in monte *Apovartenon*. Ἀποναρτηνὴ fuit Parthiæ regio, ut auctor est Isido rus Characenus, corrupte apud Plinium scribitur *Zapavartene* pro *Apovartene*. in hac situs est mons *Apavartenon* dictus.

Jam fontium ac sylvarum] Iuntæ: *Nam fontium & sylvarum*. Sed nihil muta. *Jam* sæpe venuste usurpatur in connexionibus. Cic. 1. de orat. *Jam vero narrationem quod jubent verosimilem*, &c. Idem 3 de finibus: *Jam membrorum, id est, partium corporis alia videntur propter eorum usum natura esse donata*.

Sogdianorum & Drangaritanorum] MS. & Iuntæ: *Sogdianorum & Arachotorum & Drangetanorum*. Arachoti sunt Arachosii. Nam Arachosia dicitur & Arachotis, & incolæ Arachoti. vide Strab. & Steph. superius cap. XIII, 4. corrupte legitur *Aracossi* pro *Arachoti* aut *Arachosii*.

LIB. XLII.

CAP. I. *Orteadisti Armeniorum regi*] Iuntæ: *Artoadisti*. Quod propius ad verum accedit. Appellatur enim, ut ex Strabone & Plutarcho Bongarsius ostendit, *Artavasdes*, sicut & qui Tigrani postea successit ejusdem nominis fuit, ut ex Josepho & aliis liquet.

CAP. II. *Frudium & Amphistratum*] Iuntæ: *Recam & Amphistratum*. Strabo sane & Eusthathius Recam appellant.

CAP. V. *Magnum metum incussit*] Iuntæ: *injunxit*. Sic *injungere* interdum est inferre. *Injungere injuriam*, Cic. 3. de Nat. Deorum: *Ita ab inopia temeritatem in deos, in homines injunxit injuriam*. *Injungere detrimentum* eidem pro damnum inferre. *Injungere inimicos*, Livio.

LIB. XLIII.

CAP. I. *Totius prepemodum orbis rebus explicatis*] Iuntæ, nec non veteres editiones aliæ: *expeditis*. quod elegans est. Nullus dubito quin *explicatis* sit expositio τοῦ *expeditis*. Solent enim minus trita, quæ non intelligunt, delere. librarii & scioli, ac vulgatiora, & quæ exponendi gratia sunt adscripta, supponere. *Expedire* autem sæpe est explicare, exponere. Cic. procem. de natura deorum: *Sin autem quis requirit, quæ causa nos impulerit, ut hæc tam sero literis mandaremus, nihil est quod expedire tam facile possimus*. Sallust. Jugurth. V. *Prinsquam hujuscemodi rei initium expedio*. Cic. de Fin. *Istiusmodi autem res ornate velle dicere, puerile est: plane autem & perspicue expedire posse docti & intelligentis viri*. P. Mela procem: *At primo quæ sit forma totius, quæ maxima*

partes, quo singula modo sint, atque habitemur, expediam. Plaut. Amphit. III, 2. *Cur dixisti? inquies; ego expediam tibi!*

Montem, quem ille postea Palatium appellavit, benigne assignavit) MS. *Palantinum.* Iuntæ: *Palatinum.* Scribe: *Palantium.* Festus: *Palantium mons Roma appellatus est, quod ibi pascens pecus balare consueverit: vel quod palare, id est, errare ibi pecudes solerent. alii quod ibi Hyperbores filia Palanto habitaverit, quæ ex Hercule Latinum peperit.* Virgil. VIII. Æn.

— posuere in montibus urbem
Pallantis proavi de nomine Pallanteum.

vide ibi Servium.

Futura præmonebat] Gronovius præfert MS. lectionem: *futura præcinebat. Canere* enim est vatum futura prædicentium. Justinus lib. XXX. 4. *Quo prodigio territis omnibus vates cecinere.* Lib. III, 4. *Hoc enim modo recuperare illos patriam suam posse Apollinem Delphis cecinisse.* Lib. VII, 6. *propter vetera Macedonia fata, quæ cecinerant uno ex Amyntæ filiis regnante, florentissimum fore Macedoniæ statum.* XI. 7. *antiqua fata cecinisse.* XVIII. 5. *Cui cum inspirati vates canerent.*

Post hæc commune utriusque bellum adversus Turnum, &c. fuit] Rectius Iuntæ: *post hac commune utrique bellum adversus Turnum, &c. fuit.* Dein iidem: *Urbem ex nomine uxoris Lavinium condidit.*

CAP. II. *Addita injuria specie honoris*] Quid est *injuria species?* dein unde pendet aut *honoris*, si *specie* pertinet ad *injuria*: aut unde *injuria*, si refertur *specie* ad *honoris*. Sine dubio legendum *addita injuria specie honoris*, dum eam in perpetuam virginitatem demersit; Virginum enim Vestalium magnus erat honor. injuria illam affecit, cum invitam coëgit sacerdotem esse.

Veluti ipse esset, quod in aliis prohibebat] Vereor ne hæc perverterint librarii. Num dicimus, ipse sum, quod in aliis prohibeo? imo sic loquimur, & veteres sic loquebantur, ipse ago, quod in aliis prohibeo. Censeo igitur Justinum scripsisse: *Veluti ipse fecisset, quod in aliis prohibebat.*

CAP. III. *Nuptum tradere illis parabat*] Iuntæ: *illi.*

Itaque cum ad nuptias invitati omnes processissent] *Procedere ad nuptias* semper perinsolens mihi visum & alienum a Latinæ linguæ indole. Si loqueretur de pompa nuptiali, cum in publico ducitur, nullus esset scrupulus. Sed de pompa hic ne sit quod cogitemus, sequentia vincunt, quæ de invitatione hic loqui Justinum indicant: *rogantur etiam Græci hospites ad convivium.* Jam quinam sunt illi omnes qui ad nuptias erant invitati? Imque ante multos annos hic locus mihi fuit suspectus. Veram autem lectionem nobis servarunt Iuntæ, apud quos rectissime legitur: *cum ad nuptias invitati omnes proci essent.* Qui ambierant virginem erant ex more gentis invitati, ut ex iis maritum sponsa caperet & eligeret. Hoc ostendunt sequentia clare: *Introducta deinde virgo, cum juberetur a patre aquam porrigere ei quem virum eligeret,* nimirum inter procos. Nullus dubito Iustinum ita scripsisse: nec cunctatus sum ei suam restituere lectionem: nec in posterum ullus dubitabit, quin recte restituerim, etsi dubitator sit magnus, si modo hunc locum accurate expendet. Sed & pro *rogantur ad nuptias*, mallem *vocantur ad nuptias.* Lib. XII, 6. *amicos in convivium vocat.*

In captivis agris multas colonias instituerunt.] MS. & Iuntæ: *in captis agris.* Quis non probet?

CAP. IV. *Affirmante regulo quodam*] Iuntæ: *affirmat Ligur quidam.*

Plures scirpeis latentes] Optime Gronovius: *plures in sirpeis latentes.* Sirpeæ enim erant cophini ex vi-

viminibus texti in plaustris. Ovidius IV. Fast. ex emendatione Salmasii:

— & in plaustro sirpea lata fuit.

Nam & ibi legebatur *scirpea*. Varro IV. de R. R. *Sirpea qua virgis sirpatur, id est, colligando implicatur, in qua stercus aliudve quid evehitur.* Cato sæpius utitur.

Miserata forma ejus] Iuntæ, ut conjecerat Modius: *miserata formam ejus*. Mox iidem: *insidias aperit*.

LIB. XLIV.

CAP. I. *Nec summa tantum terra laudanda bona*] Gronovius scribendum præcipit: *nec summa tantum terra laudanda bona*, quæ in summitate terræ proveniunt, quibus opponuntur *abstrusorum metallorum latentes venæ*.

Divites auro, quod in paludibus vehunt] Nihil verius Salmasiana emendatione: *quod in balucibus vehunt*. Vide Exercitat. Plinianas. Tale est, quod nunc ex Guinea in Europam adfertur aurum.

CAP. III. *Salaminam*] Iuntæ: *Salamina*.

Aut Chalybe tingatur] Isaacus Vossius, vir magnus, in notis ad Catullum *Chalybem* ait *fluvium esse inter Anam & Tagum*, qui a Ptolemæo & Marciano dicatur Καλίπυς vel Κάλιπος. Quod credo verum esse.

CAP. IV. *Huic cum ex filia stupro nepos provenisset.*] Ms. *ex filiæ æstu*. Scripsisse Iustinum censeo: *ex filiæ incestu*. Inde sequitur *pudore flagitii*.

Incoluere Curetes] Nihil hic Curetibus loci. Corrige cum Isaaco Vossio: *incoluere Cynetes*. Sic dicebantur incolæ Cunei promontorii proprie, qui postea fines suos protulerunt. Vide notas ejus ad Mel. III, cap. I.

Ad regnum tot periculorum miseratione pervenit] Iuntæ: *tot periculorum admiratione pervenit*. Ut paulo post: *Admiratione tot casuum periculorumque ab eodem successor regni destinatur.*

PRÆFATIO JUSTINI.

QUum [1] multi ex Romanis, etiam Consularis dignitatis viri, res Romanas Græco peregrinoque sermone in historiam contulissent: sive æmulatione gloriæ, sive varietate & novitate operis delectatus vir priscæ eloquentiæ Trogus Pompejus Græcas & totius orbis historias Latino sermone composuit; ut, cum nostra Græce, Græca quoque nostra lingua legi possent; prorsus [2] rem magni & animi & operis adgressus. Nam cum plerisque auctoribus singulorum regum vel populorum res gestas scribentibus opus suum ardui laboris videatur: nonne nobis Pompejus Herculea audacia orbem terrarum adgressus videri debet; cujus libris omnium seculorum, regum, nationum, populorumque res gestæ conti-

MUlti ex Rom.] Ut A. Albinus, referente A. Gellio Noct. Att. 11. 8. Vide & Cic. Brutum, c. 21. & Macrob. initio Saturn. ut & C. Julius Senator, Cn. Aufidius. L. Lucullus. M. Tull. Cic. Pomp. Attic.

Pompejus.] Trogi Pompeji familia e Vocontiis in Gallia Narbonensi oriunda. Avus Sertoriano bello a Cn. Pompeio civitate donatus. Unde & Pompeji nomen accepisse videtur. vide infra lib. 43. cap. 5. num. 13. &c. Scripsit etiam de animalibus, quo nomine sæpius a Plinio & Charisio laudatur. Ejus etiam meminere Servius, D. Hie-

tinentur? [3] *Et quæ historici Græcorum, prout commodum cuique fuit, inter sese gregatim* [4] *occuparunt, omissis quæ sine fructu erant; ea omnia Pompejus divisa temporibus & serie rerum digesta composuit.* [5] *Horum igitur quatuor & quadraginta voluminum (nam totidem edidit) per otium, quo in urbe versabamur; cognitione quæque dignissima excerpsi; & omissis his, quæ nec cognoscendi voluptate jucunda, nec exemplo erant necessaria, breve veluti florum corpusculum feci; ut haberent & qui Græca didicissent, quo admonerentur; & qui non didicissent, quo instruerentur.* [6] *Quod ad te, non tam cognoscendi;*

D. Hieronymus, Augustinus, Orosius, Priscianus, aliique

2. *Rem magni & animi & operis aggressus*] Legebatur vulgo *rem magni & animi & corporis*. Sed optime locum hunc restituit Cl. Grævius, quod ex cod. MS. Marq. Gudii & vetere typis expresso Juntarum pro *corporis* rescripsit *operis*. Est autem *res magni operis* dictum ita, ut Livius in Præf. dicit *res immensi operis*. Qui *corporis* legerunt, intellexerunt vel de robore corporis, ut Interpres Hispanicus; vel de σωματοποιΐα ipsius libri, ut Berneggerus & alii. Verum neutro sensu consistere vox hic potest. Magnitudo & robur corporis ad scribendos libros nihil quicquam faciunt. Et quia *animi* antecedit τὸ *corporis*, si omnino legendum esset, non de libri, sed de hominis corpore intelligendum esset. *Vorst.*

Rem magni & animi & corporis aggressus] Legendum, *operis*, non *corporis*; rem *operosam*, difficilem & arduam suscipere illum significat, qui historiam universalem complecti, eamque ab origine rerum ad sua tempora velit perducere, id quod a Trogo Pompejo præstitum fuerat. Hæc lectio ex Iuntarum editione revocata est a J. Grævio Doctore Præstantissimo. *Tan. Fab.*

3. *Segregati.*] Aliter *certatim*, vel *gregatim*. Et mire hic variant libri scripti. *Bernecc.* Angl. *inter se gregatim*, quod notarum auctor explicat *sine ordine*. Puto potius innui multitudinem eorum, quo appareat Herculea illa audacia unius colligentis labores tam multorum, de quo supra Justinus. Itaque servo, & tantum scribo *inter sese gregatim*. Sane illud *segregati*, quod est in ceteris, sat idoneum non habet sensum. At jam præcedit *prout commodum cuique visum*, quod illud *segregati* satis ostendit. At *gregatim* sic usurpat noster etiam alibi. v. lib. XIII, 8, 2. *Schef.*

4. *Occupaverunt*] Lego, *occupaverant*, & ita quidam impressi libri. *Tan. Fab.*

5. *Cognitione digniss.*] Tacit Annal. 13.31. *Ex dignitate Pop. Romani repertum est, res illustres memoriæ mandare.* Ammian. Marcellin. 26. 1.

6. *Ad te, non tam.*] Vulgo editi, *ad te, Imperator Antonine.* Quam ἀπροσφάνησιν Vir summus JACOBUS BONGARSIUS Justini loss[illegible] uni-

scendi, quam emendandi causa transmisi 7 *simul ut & otii mei, cujus &* 8 *Cato reddendam operam pu-*

cus in antiquis codicibus inveniri negat: & obtrusam apparet ab iis, qui Justinum hunc epitomatorem eundem putarunt cum illo Philosopho & Martyre, qui anno Christi 150. librum apologeticum pro religione Christiana Imp. Antonio obtulit. At hi non nisi nomine conveniunt; alter Christianus & Græcus, gentilis alter & Latinus. Adde quod oblatum Imperatori librum *emendandi causa* (nam hoc dicit auctor) credi vix queat. In quibusdam codicibus Mss. hic noster dicitur *M. Junianus Justinus*: item *Justinus Frontinus*: ex quo, simulque stylo, de ætate qua vixit, an quid erui possit, viderint qui genios auctorum seculorumque possident *Bongars.*

Quod ad te non tam cognoscendi, quam emendandi causa] Antiquiores quædam editiones habent sic, *Quod ad te, Imperator Antonine.* Verum Bongarsius illud *Imp. Antonine* expunxit; quod in codd. MSS. id non reperiret. Et adstipulatur ei Berneggerus: qui nec credibile esse ait, *emendandi causa*, ut auctor loquitur, librum oblatum fuisse Imperatori. Joh. If. Pontanus tamen & Geth. Joh. Vossius τὸ *Imp. Antonine* genuinum esse putant; neque offendere quemquam debere familiarem illam qua Imperatorem compellat orationem, quod constet Plinium item in Præf. Naturalis Hist. ad Vespasianum eadem parrhesia usum esse, dicendo, *Vespasiane suo*; item *jucundissime Imperator.* Observandum autem & illud, quod Bongarsius ex codd. MSS. edidit, *Quod ad te, non tam cognoscendi magis quam emendandi causa*; & Berneggerus illud *magis* rursus expunxit. Mihi vero cum Vossio τὸ *magis* potius retinendum, & contra *tam* expungendum videtur, legendumque adeo, *Quod ad te; Imperator Antonine, non cognoscendi magis quam emendandi causa.* Vorst.

Quod ad te non tam] Sic scripsisse Justinum, non est verosimile; nomen enim ejus requiritur, ad quem scripsit, sive hic posuerit, sive in præfationis hujus fronte. Igitur Vossius in Historicis Græcis existimat fuisse olim: *Quod Antonine Im. non cognoscendi magis, quam emendandi causa transmisi*, atque *ex Antonine im.* factum esse *ad te non.* De re non abnuam; at emendatio non placet. Veteres ipso Vossio teste ita habent: *Quod ad te non tam cognoscendi magis, quam emendandi causa transmisi.* Ex quibus verbis colligo, lectionem veram ita sese habuisse: *Quod ad te non tam cognoscendi Marce Antonine Cæsar, quam emendandi causa transmisi.* Error totus natus est ex compendio scripturæ, quo quis nomen Imperatoris per solas litteras initiales expresserat, hoc modo *m. a. cæs.* Has litteras quia non intelligebat, qui debebat describere, conjunxit, & ex eis fecit *maces.* Post supervenerunt alii, qui emendarunt scilicet, & ex eo fecerunt *macis*, & prostremo *magis.* Esse autem emendationem nostram illa altera meliorem, vel ex eo paret, quia retinet illa *ad te*, quæ non possunt abesse, cum τὸ *transmisi* omnino ea requirat. Sed & *tam* respondet melius τῷ *quam*, quam *magis.* Quod autem hic objicitur, oblatum Imperatori librum emendandi causa credi vix posse, hoc ut alibi fortasse locum habeat, sic in Antonio valet nihil, quem est notum, fuisse literarum omnium non modo amantissimum, sed & studiosissimum. *Schefferus.*

7. *Simul ut & otii mei, cujus & Cato reddendam operam putat, apud te ratio constaret.* Locus corruptus: lego, *simul ut & otii mei, cujus & Cato reddendam RATIONEM putat, apud te ratio constaret.* Neque enim *reddere operam otii sui*, sed *rationem*, Latine dicitur. Adde quod & quædam veteres Justini editiones hanc lectionem secutæ sunt; quam ego a posterioribus editoribus rejectam fuisse demiror. *Tan. Fab.*

8. *Cat*

putat; apud te ratio constaret. 9 *Sufficit enim mihi in hoc tempore judicium tuum, apud posteros, cum obtrectationis invidia decesserit, industriæ testimonium habituro.*

8 *Cato*] In principio Originum suarum, laudante Cicerone pro Plancio c. 27. Similia Columella fine libri 2. & Symmach. 1. epist. 1. Galbam contra Suetonius cap. 9. 5. dicere solitum refert, *quod nemo rationem otii sui reddere cogatur*. Bongarsius.

Reddendam operam] Cato ipse, ad cujus verba noster alludit, usus videtur phrasi *rationem reddere*. Cicero enim in Orat. pro Planc. ubi Catonis istud laudat, sic habet: *M. Catonis illud, quod in principio scripsit Originum suarum, semper magnificum & præclarum putavi, clarorum virorum atque magnorum non minus otii quam negotii rationem extare oportere*. Et Columella, ubi ad idem illud alludit, id est in extremo lib. 11. scribit, *tam otii quam negotii rationem reddere majores censuisse* Et sunt quoque editiones veteres Justini, quæ omnino sic habent, *Cujus & Cato reddendam rationem putat*. Bongarsius tamen, cum in codd. MSS. reperiret *reddendam operam*, ita plane rescribendum putavit. Et habet quoque ita vetus typis expressus Becharii. Si igitur Justinus ita omnino scripserit, fecerit illud ideo, ne vocabulo *rationis* bis uteretur; cum mox additurus esset, *apud te ratio constaret*. Sed quid sibi vult *operam reddere*? Aliis *operam reddere* nihil est aliud quam *operam edere, operari*. Cicero 16. 10. ad fam, *Tu Musis nostris para ut operam reddas*. Operæ quas Musis suis Tironem reddere volebat Cicero, erant ipsius Ciceronis aliorumve scripta recitare, scribere, evolvere, examinare. At Justinus *operam* posuit pro opere, id est, pro eo quod per operam efficitur, postque eam relinquitur. Qua notione ipsum quoque Ciceronem vocem usurpasse docuit me vir summus Jo. Fred. Gronovius. Nam in 15, 13. ad Att. verba ejus sunt: *Quid quaeris? Exstabit opera peregrinationis hujus*. Pro quo 5, 4. ad Att. legitur sic, *Curabo ut hujus peregrinationis aliquod tibi opus exstet*. Vorstius.

Reddendam operam] Sic Bongarsius. Vetustiores alii pro *operam* habent *rationem*; quo modo & Cato ipse locutus videtur. Verum vix sic scripserit Justinus, propter sequens *ratio constaret* ingratissime repetitum. Ergo præfert *operam* Vorstius quoque, ac per *opus* putat explicandum, quomodo *operam* pro *opere* usurparit ipse Tullius lib. xv. ep. 13. ad Atticum. Quamvis autem ita usurparit ipse, nihil tamen facere id arbitror ad locum præsentem, quippe cujus ita pereat sensus, quem noster ex Catone proponebat. Longe namque aliud est, *reddere rationem otii*, & *opus aliquod reddere*, vel *producere per otium*. Itaque nil certius, mea quidem opinione, quam scripsisse Justinum, *cujus & Cato reddendam putavit*, omisso vocabulo *rationis*, quod ex sequentibus etiam hic intelligendum. Certe illud *operam* a glossatore adjectum, qui putabat locum esse mutilum, constat vel ex eo, quia *rationem* alii pro eo substituere, sine prorsus eodem, nisi quod rectius putarent ex sequentibus huc posse transferri. *Sch.*

9. *In hoc tempore*] Ita editiones antiquiores Becharii, Majoris, Sichardi. At Bongarsius maluit *in tempore*, extruso pronomine demonstrativo. Quod tamen videtur abesse non posse; ut videlicet designetur tempus quod tunc erat cum auctor scriberet; quia mox de tempore futuro verbis *apud posteros* subjuncturus erat. *Vorst.*

Apud posteros] Ovid. 1. Eleg. 15.
Pascitur in vivis livor, post fata quiescit,
Tunc suus ex merito quemque tuetur honos.
Adde Martial. 5. Epigr. 10.

JUSTI-

JUSTINI HISTORIARUM PHILIPPICARUM ET TOTIUS MUNDI ORIGINUM ET TERRÆ SITUS

EX

TROGO POMPEIO

LIBER I.

BREVIARIUM CAPITUM.

7 Cræ-

PHILIPPICARUM] Ego putaverim Philippicam historiam Trogo Macedonicam esse, princeps nempe hujus operis argumentum. Nam a 7. lib. ad 41. regnum Macedonicum describit: cujus a Philippo, Alexandri patre, dignitas cœpit, ita ut id *Græcia & Asia cervicibus velut jugum servitutis imponeret*, ut extr. l. 6. Justinus, & eum auctor Prologorum Magnum vocat. Quæ autem Philippico imperio præmisit, arbitror esse *Mundi origines*, quas vett. lib. titulus jactat. *Terræ* autem *situs*, quos eadem pollicetur inscriptio, esse descriptiones regionum quæ in Justino fere nullæ, in Trogo frequentes fuerunt, ut indicant Prologi, quos ex mss. codicibus produxi in *luminis oras*. φιλιππικὰ Theopompi citantur ab Athenæo passim; quibus historiam Philippi libris 58. complexus est, ut Diodorus refert lib. 11. Quinque autem libros eum inseruisse a Philippi historia alienos, idem Diodorus auctor est, e quibus tres res Siculas continebant. Non est autem aspernanda P. Pithœi conjectura, Trogum Theopompi æmulatione atque exemplo historias suas, ut Demosthenis M. Tullium orationes suas in Antonium, Philippicas inscripsisse. *Bongarsius*. Observat eruditissimus notarum Anglicarum auctor, in qui-

 bus

7 *Crœsum vincit & Lydos debellat, ac sub jugo astute retinet. Candaulis tragœdia.*

8 *Bellum Scythicum, in quo initia Cyro felicia, finis autem luctuosissimus.*

9 *Cambyses Cyro succedit & suomet gladio conficitur. Legitimo hærede Smerdide sublato, Magi rerum potiuntur. Ostanes aliorum principum opera adjutus Magos de medio tollit.*

10 *Darius equi hinnitu servuli industria fit tertius Persarum Rex, &c.*

CAP. I.

PRincipio rerum, gentium nationumque imperium penes reges erat: quos ad fastigium hujus majestatis non ambitio popularis, sed spectata inter bonos moderatio provehebat. 2 Populus nullis legibus tenebatur: arbitria principum pro legibus erant. 3 Fines imperii tueri magis, quam proferre, mos erat: intra suam cuique patriam regna finiebantur

busdam MSS. legitur: *Historiarum Philippicarum & totius mundi originum, & terræ situs ex Trogo Pompejo.* Plane sicut quondam fuit editus a Cl. Bernegger. *M. Juniani* prænomen alii omittunt, & Justini vocabulo apponunt cognomen Frontini, de quo jam a Vossio est actum in opere de scriptoribus Latinis. *Scheff.*

CAP. I. 1. *Principio rerum*, &c.] Aristot. 4. polit. 3. *primum maximeque divinum, Regnum.* Cicero 3. de Legib. cap. 2. *Omnes antiquæ gentes Regibus quondam paruerunt.* Adde 2. Offic. 12. & Sallust. Catil. 2. 1. *Bernecc.* Totum hunc locum transscripsit Augustinus l. 4. cap. 6. de Civit. Dei. Compara hæc cum iis, quæ initio Catilin. Sallustius, cujus studiosum fuisse Justinum, & hic locus, & alii satis indicant: & quæ in principio lib. 2. ait de rebus Scythicis: *quæ satis ampla magnificaque fuerunt*, eadem totidem verbis de Atheniensibus Salustius. *Bongars.*

Hujus majestatis] MS. Col. N. *tantæ majestatis.*

Ambitio populi] Ea est, cum *potentia ex vulgi adulatione quæritur.* Infra, 13. 3. 2. De qua questus Sallust. Catil. *Omnia*, inquit, *virtutis præmia ambitio possidet.*

2. *Populus nullis leg.*] Idem fere de priscis Romanis tradit Tacit. Annal. 3. 26. Dionys. Halicarn. 10. 1. Homerus nuspiam utitur *legum* nomine; quod nullis tum legibus Græciæ populi uterentur, inquit Cujacius. Nec male hoc, ut in illa ævi simplicis innocentia. *Leges in facta constituuntur: quia futura in incerto sunt.* Tacit. 3. 69.

4. Pri-

tur. 4 Primus omnium Ninus Rex Assyriorum veterem, & quasi avitum gentium morem, nova imperii cupiditate mutavit. 5 Hic primus intulit bella finitimis, & rudes adhuc ad resistendum populos, terminos usque Libyæ perdomuit. 6 Fuere quidem temporibus antiquiores, Sesostris

4. *Primus omnium*] Diodor. Sicul. 2. 1. *Ninus primus inter eos, quorum memoriam historia propagarunt.* Orosius, 2. 2. Alii à Belo Nini patre imperium auspicantur, quem Hieronymus quoque eundem facit cum Belo Tyriorum: & Herennius Philo Babylonem Beli filium mille & octingentis annis antiquiorem Semiramide statuit. *Strigelius.* Sed non tantam esse vetustatem hujus regni, quippe cujus nec meminerit Moses, nec Josua, nec auctor libri Judicum, nec Homerus, viri docti pridem docuerunt, præcipuè Usserius in annalibus veteris Testamenti, & Marsham in Canone Ægyptiaco.

Avitum] Mss. *habitum.* Habitus, pro *avitus*, & *habe* pro *ave* scripsisse veteres notum est. Varro apud Nonium: *Quibus instabilis animus ardens mutabiliter habet habere, & non habere.* ibi enim *habet*, est *avet.* Bong. Bongarsius maluit *avitum gentibus morem.* Sed non video, quo istud tertii casûs vocabulum referri possit. Neque enim videtur dici posse *mos avitus genti*; sed dicendum potius esse *mos gentis avitus.* Et sane antiquiores typis expressi, Becharii, Majoris, Sichardi, *gentium* habent. *Vorst.*

5. *Libyæ*] Græci non semel ita Africam appellarunt. Dicti Libyes à nigro colore. λιβὸς enim nigrum denotat antiqua Græca lingua. Vel ut Isidorus lib. 14. cap. 5. *Libya dicta, quia inde Libs flat*, hoc est, *Africus.*

6. *Temporibus antiquiores*] Angl. *temporibus antiquis.* Quæ lectio est præstantissima & historiæ convenientissima. Nam alias Vexorem Nino antiquiorem fuisse, falsum. Vide Rupertum ad Besoldi Synopsin. *Scheffer.* Minime sollicitanda est lectio vulgata. Nam si *temporibus antiquis* recipimus, perversa est ratiocinatio Justini. Quid enim hoc ad rem, quod antiquis temporibus post Ninum fuerint Sesostris & Tanaus, qui longinqua bella gesserunt. Hæc vero est argumentatio ejus: Sesostris & Tanaus fuerunt antiquiores quidem Nino, & bella gasserunt ante Ninum, sed longinqua, non finitima ut Ninus. Erravit quidem Justinus in ratione temporis, sed in Ægyptiorum regum temporibus computandis alios est secutus auctores, quam Ctesiam, cujus probavit historiam Assyriam falsissimam, æque ut ceteri. *Gravius.*

Vexoris] In mss. quibusdam legitur *Suexosis*: pro quo alii *Sesostris*, ut & Herodot. lib. 2. Malim scribere *Sesoosis*, vel *Sesosis*, quod propius accedit. Σεσόωσις sane à Diodoro passim appellatur Sesostris. Sed & aliis quibusdam sic dicitur. Nonnullis & *Sesonchis*, vel *Sesonchoas.* Vide Scholia ad librum IV. Apollonii Rhodii. Quisnam vero sit, quem hic Justinus *Tanaum* vocat, affirmare non possum. Herodotus Melpomene primum Scytharum regem facit Targitaum. Qui forte idem est. *Vossius.* Vide & Turneb. lib. 2. advers. cap. 15. qui *Sesostrem* scribendum esse censet. Variant enim hic mss. nam leg. *Vixores, Vexeres, Vexores, Vexosis, Suexosis*, quod postremum ad *Sesostrem* propius accedit.

Fuere quidem temporibus antiquiores Vexoris Ægypti, & Scythiæ rex Tanaus] Dici vix potest quot & quantas hic locus turbas dederit, dum se omnes omnia scire postulant. Rem ego ad pauca contraham, neque me pro-

sostris Ægypti, & Scythiæ rex Tanaus; quorum alter in Pontum, alter usque Ægyptum excessit. 7 Sed longinqua, non finitima bella gerebant: nec imperium sibi, sed populis suis gloriam quærebant; contentique victoria, imperio abstinebant: Ninus magnitudinem quæsitæ domina-

prolixiorem fecero. Turnebus pro *Vexoris* legendum censet *Sesostris*, quod ego omnes, ob tanti viri auctoritatem in literis humanioribus, amplecti video. Sed frustra & temere id ab Adriano Turnebo assertum est. At, inquit, in secunda Musa Herodoti multa de Sesostri, eaque sane per quam magnifica & illustria referuntur; Sed quid tum? An ideo Vexoris Justini repente fiet Sesostris Herodoti? At hoc nec fieri potuit, neque ferri potest. Proteus enim ex Herodoto ipso post Pheronem in Ægypto regnavit; Ante Pheronem Sesostris; Ergo res planissime falsa est, quam isti tam facile credidere. Dixerit aliquis, hæc a me dicuntur, nullam fidem facere; Imo autem vel maximam, atque adeo certissimam. Nam Proteus ex Herodoto & Homero ipso, qui multo antiquior est, temporibus belli Trojani apud Ægyptios florebat: Unde necessario efficitur Vexorin non posse esse Sesostrin, cum Vexoris tam multis annis ante Ninum imperii Assyriaci conditorem vixerit. Plane enim & diserte hoc ponit Justinus, *Multo antiquiorem fuisse Nino*, Itaque, ut dicam quod sentio, Vexoris ille fabula Ethnicorum fuerit, nihil aliud, nisi tu multa alia, eaque certiora, inter fabulas haberi voles; certe nobis ignotus est, neque Sesostris esse potest. Nam cum Ninus non multo post diluvium Noachi, apud Assyrios regnare cœperit, (quæ constantissima doctorum hominum sententia est, qui tandem fieri possit, ut tam multis ante ipsum annis Vexoris in Ægypto regnarit? Eodem quoque videtur referendum, quod Trogus, Justino teste, scripsit, Ninum tributi pendendi finem fecisse, quod Scythæ ceteris Asiæ populis imposuerant, per mille quingentos annos ante ipsum Ninum. Hæc enim nisi fabulis & commentis veterum accenseb's, in multa, eaque gravia, incommoda tibi incurrendum fuerit, si te animi cogitatione ad rerum originem referes, qualis hodie ex fide librorum Sacrorum confirmata est, & constabilita. Nunc alio etiam nostra convertatur oratio, (quanquam nihil hæc ad Vexorin) Sunt iique viri Doctissimi, qui ita dicant; Sesostrin Herodoti illum ipsum esse, quem Hebræorum monumenta Sesacum, seu Susacteim, vocant. Sed id fieri non potest; nam ille Sesac vehemens lupus, & merus rapacida, qui clypeos aureos &c. sub primulam regni Hebraici divisionem floruit, quod a nemine possit negari; At Sesostris ante bellum Trojanum bibebat, ludebat, bellabat; excidium autem Trojanum sub finem Judicum, seu archonton Judaicorum, accidit. Unde igitur ille Sesac, nobilissimus ille latro, unde is esse Sesostris potuit? Hæc autem a nobis ad intendendam Lectoris diligentiam, & ad exacuendum animi judicium, scribenda esse existimavimus; Quæ si lubuisset diffundere & latius ac prolixius spargere, multum illa temporis, multum chartæ occupassent; sed is mos nunquam noster fuit. *Tan. Fab.*

Scythiæ] Apposite hic Strabo: Σάκαι τῆς Ἀρμενίας κατεκτήσαντο τὴν ἀρίστην γῆν, ἣν καὶ ἐπώνυμον ἑαυτῶν κατέλιπον τὴν Σακασηνήν, καὶ μέχρι Καππαδόκων, καὶ μάλιστα τῶν πρὸς Εὐξείνῳ, οὓς Ποντικοὺς νῦν καλοῦσι, προῆλθον. Id est, *Sacæ optimam Armeniæ regionem occuparunt, quam à se Sacasenam denominaverunt, & usque ad Cappadoces, eos maxime, qui Pontici dicuntur, ad mare usque Euxinum progressi sunt.* Sacæ sunt Scythæ, vetustissima autem Scytharum sedes circa

nationis continua possessione firmavit. 8 Domitis igitur proximis, cum accessione virium fortior ad alios transiret, & PROXIMA quæque victoria instrumentum sequentis esset, totius Orientis populos subegit. 9 Postremum illi bellum cum Zoroastre rege Bactrianorum fuit, qui primus dicitur artes magicas invenisse, & mundi principia, siderumque motus diligentissime spectasse. 10 Hoc occiso, ipse decessit, relicto impubere adhuc filio Ninya, & uxore Semiramide.

CAP. II.

circa Araxem, ut Herodotus & Plutarchus testantur. *Bochart.*

Tanaus] Is fortasse, quem Jornandes *Taunasin* vocat. *Bongars* Idem videtur esse Torgitao Herodoti. *Oxon.*

Pontum] Pontus Asiæ minoris Provincia clauditur juxta Strabonem ab occidente Haly flumine, ab oriente Colchide, a meridie minori Armenia, à septentrione mari Euxino. Etsi Ptolemæus lib. 5. paulo aliter disterminet: Pontus, inquit, ad occasu ore Ponti & Thracio Bosphoro, a meridie regione, quæ proprie Asia dicitur, a septentrione parte Euxini maris disterminatur.

7. *Nec imperium sibi*] Ita Scythæ infra 2. 3. 7. *Victores nihil præter gloriam concupiscunt.*

9. *Zoroastre*] Inepte hunc cum Chamo quidam confundunt. atque eundem Chamum magiæ inventorem asserunt. Zoroastrem autem artes magicas invenisse præter Justinum etiam testatur Arnobius lib. 1. & Augustinus de civitate Dei lib. 21. cap. 14. & Oros. lib. 1. cap. 4. Oxyartem appellat Diodorus, neque magum fuisse dicit; etsi diffuse idem bellum referat. *Bochart.* Scribit & Diodorus libro 2, cum rege quodam Bactrianorum Ninum bellum gessisse: verum non Zoroastrem, sed Oxyartem eum vocat. *Vorst.* De Zoroastri ætate incerta sunt omnia, tanta est opinionum discordia. Recentiorem fuisse, & in initio imperii Persici vixisse Agathiæ aliisque credendum videtur. Vide Marsham. in Canon. Ægypt. ad seculum IX.

Qui primus dicitur artes Magicas invenisse, & mundi principia. . . . diligentissime spectasse] Id est Physicam, ut L. xx. c. IV. de Pythagora, *Hic Sami Demarato locuplete negotiatore natus, magnisque sapientiæ incrementis ornatus Ægyptum primo, mox Babyloniam ad perdiscendos siderum motus, originemque mundi spectandam profectus Tan. Fab.*

Bactrianorum] Asiæ regio Ptolemæo, mille urbium regnum fuisse auctor noster tradit. Hodie hanc regionem cum Margiana, Sogdiana & Sacarum regione Tartariam Zagatheam appellari scribit D. Marius Niger. *Ortel.*

Primus dicitur artes magicas, &c.] Magi autem, quorum primus auctor Zoroastres Persa fuit, quid senserint, vid. Diogenem Laërt. ab initio pag. 2. & 6. &c. De Zoroastre vide Plin. 30. 1. *Thys.*

10. *Et ipse decessit*] Ælianus var. Hist. 7. 1. ex Dione refert, Ninum ab uxore Semiramide interfectum esse, cum hæc imperium Asiæ ab eodem ad quinque dies impetrasset. Diodorus tamen tantum in vincula conjectum scribit. *Vorst.*

Ninya] Qui & patris nomine *Ninus* aliis, & a patre *Ninius.* Alii *Zamein* quoque dixerunt. *Bernec. Ninum* plerique MSS. legunt. Conon l. 9. apud Photium cod. 186. historiam hanc longe aliter narrat. *Oxon.*

Semiramide] Si Polyæno fides libr. 8. Strateg. hæc imperii sui terminum ad orientem habuit fluvium Inamanem (Plinius Jomanem vocat) ad meridiem

CAP. II. [1] Hæc nec immaturo ausa tradere imperium, nec ipsa palam tractare, tot ac tantis gentibus vix patienter uni viro, nedum feminæ, parituris, simulat se, pro uxore Nini, filium; pro femina puerum. [2] Nam & statura utrique mediocris, & vox pariter gracilis, & lineamentorum qualitas matri ac filio similis. [3] Igitur brachia ac crura velamentis, caput tiara tegit: & ne novo habitu aliquid occultare videretur, eodem ornatu & populum vestiri jubet: quem morem vestis exinde gens uni-

ridiem autem eam terram, quæ thus & myrrham generat. Porro Josephus Scaliger ex auctore Hebræo in Eusebianis Semiramidis signum columbam fuisse affirmat. Juxta autem Hesychium, *Semiramis* montanam columbam denotat. *Thys.* vide Diodor. 2.4. &c. Ælian. var. Histor. 7.1.

Et uxore Semiramide] Conon apud Photium narratione IX tradit, Semiramin, non uxorem Nini, sed filiam fuisse. Ait præterea Justinus, illam concubitum cum à filio pertiisset, ab eodem interfectam. Conon vero longea liter. Scribit enim, cum imprudens & ignara cum filio coiisset, re cognita, eidem nupsisse, & ex eo tempore licitum semper fuisse Persis commisceri matribus *Vossius*.

CAP. II. 1. *Vix patienter*] Angl. *vix parentibus*. Quod videtur melius. Nam illud *patienter* superfluum, quia ubi est impatientia, ibi nemo paret. Deinde verba, sicut nunc se habent, agunt de futuro. At Semiramis colligebat ex præsenti, quid sperandum metuendumve sibi esset. Itaque recte *parentibus*, tum scilicet & proxime ante vivo adhuc Nino. *Scheffer.* Cave quicquam mutes contra tot codicum fidem. *Vix patienter parituris* est, quæ gravatim ægre parere soleant viro, nedum feminæ. Non movebit quenquam futurum. Non solum enim participia sunt omnium temporum ut bene docuit Sanctius in Minerva, sed & futura sæpe in hac notione ponuntur, qua *paritura* hic positum esse ostendi, ut pluribus monui in lectionibus Hesiodeis. *Grav.*

2. *Lineamentorum qualitas*] *Qualitas* vox Ciceronis ævo nova, & ab eodem ad Græcum ποιότητος vocabulum formata, ut ex 1. Acad. Qq. apparet. *Qualitates appellavit*, inquit, *quas ποιότητας Græci vocant*. Quodque Cicero ibidem de vocabulo Græco dicit, *non esse id apud Græcos vulgi verbum*, *sed philosophorum*, id ævo Ciceronis de ipso quoque Latino verum fuit. Usurparunt tamen vocem postea Scribonius Largus, Seneca, Plinius, Columella. *Vorst.*

3. *Velamentis*] Retinui vocem usurpatam auctori etiam infra, 2.1.6. Quanquam *Cl. Salmasius ὁ θαυμάσιος*, in illis consummatissimæ doctrinæ Notis ad Histor. Aug. 223. E. ex fide mss. codicum hic reponit *calciamentis*, & explicat *fascias crurales & feminales*. Quo modo Pollux etiam ὑπόδημα vocat τὸ πέλυτρον: & Hesychius, ἀρτήρ, ὑπόδημα: cum tamen ἀρτήρ & πέλυτρον pedulia sint potius, quam calcei. Ἀναξυρίδας certe seu braccas, (Polluci proprium Persarum gestamen) cæterasque vestes, illis coriaceas initio fuisse, tradit Herodotus, 1. 71. *Bern.*

Caput tiara] Persarum vulgus tiaras inflexas & incurvas gestabat, & ἀπαγεῖς quæ rectæ scilicet non starent. solus rex rectas & fixas περιπηγυμένας. In frontem prominentes & incurvæ ac veluti plicatæ vulgarium tiaræ.

7. *Con-*

universa tenet. 4 Sic primis initiis sexum mentita, puer esse credita est. 5 Magnas deinde res gessit; quarum amplitudine ubi invidiam superatam putat, quæ sit fatetur, quemve simulasset. 6 Nec hoc illi dignitatem regni ademit, sed admirationem auxit; quod mulier non feminas modo virtute, sed etiam viros anteiret. 7 Hæc Babyloniam condidit, murumque urbi cocto latere circumdedit, arenæ vice bitumine interstrato: quæ materia in illis locis passim e terra exæstuat. Multa & alia præclara hujus reginæ fuere. 8 Siquidem non contenta acquisitos viro regi terminos tueri, Æthiopiam qnoque imperio adje-

7. *Condidit*] Quod ipsum tradunt Strabo l. 16. princ. Diodor. 2. 7. Solin. cap. 56. princ. & alii. Verum Herennius Philo a Babylone Beli filio conditam scribit, qui fuit 1800. annis antiquior, teste Stephano de urbibus in Βαβυλών. Curtius, 5. 1. 42. Belum, patrem Nini conditorem facit, quem a Nimrodo non distinguunt Eusebius in rinc. Chronic. Hieronymus in c. 2. Oseæ, Augustin. de Civ. Dei. Hujus opinionis auctor est mendacissimus Ctesias. Babylon urbs condita est a Regibus Assyriis longe post hæc tempora. Vide Marsham. ad sec. XVII.

Arena vice bitumine interstrato] Arenam intellige calci permixtam; quo modo Plinius quoque 35. 15. m. *bitumen* ait *calcis usum præbuisse, ita ferruminatis Babylonis muris*. Ubi item non calcem nudam intelligit, sed calcem arenatam. Alterutra enim sola in muris struendis locum non habet. Hinc de oratione non cohærente dictum a Caligula Sueton. c. 53. *arenam esse sine calce*. Perspicue magis quam necessario Aldinum exemplar, *harenæ & calcis vice bit. int.* Salmasius ὁ πάμμεγας in Solin. 1228. C. 2. legendum censet, *arenati vice bitumine interstr.* Bene, & admisissem in textum, si vel unus mss. codicum addixisset. Est autem *arenatum* Vitruvio 7. 3. fin. calx cum arena permixta. Non placet quod est in editione, anno 1530. excusa, castigante Sabellico, *harena bitumine instrata*: ut nec aliorum: *arena, pice, bitumine, int.* quia in constructione murorum Babylonis harenæ & picis adhibitæ nemo meminit. Vide Curt. 5. 1. 43. Marcellin. 23. 20. Oros. 2. 6. *Bernec.* Editio Aldina, *harena & calcis vice bitumine interstr.* Et sane calcis ea in re præcipuus usus est. Unde Plinius 35, 15, solam calcem nominat, ubi de eodem bituminis usu agit; scribitque *bitumen calcis usum præbuisse, ita ferruminatis Babylonis muris*. Ceterum quod codices MSS. *arena* tantum, vel *harena*, habent, Salmasius in Exercitat. Plinianis in Solinum p. 1228. conjecit legendum esse *arenati vice*: uti calx arena permixta intelligi possit. Est enim *arenatum* Vitruvio & Catoni calx arena premixta. *Vorst.*

E terra exæstuat] Pleriqne veteres, *& erecta statua*. Semiramidem in regia statuas æneas & in templo Jovis aureas erexisse, refert & Diodor. 2. 8. & 9. Sed vulgata lectio confirmatur Cujacii libro. *Bong.*

8 *Æthiopiam*] Duas regiones ponit Ptolemæus in Africa, unam sub Ægypto, alteram quam interionem appellat. Fuere autem orientales & occidentales Æthiopes, ipso Homero teste. Occidentales & Hesperi & Atlantii appellantur. Iuncta autem populorum serie usque in ipsa Ægypti con-

adjecit. 9 Sed & Indiæ bellum intulit; quo præter illam & Alexandrum Magnum nemo intravit. 10 Ad postremum, cum concubitum filii petisset, ab eodem interfecta est, duo & quadraginta annos post Ninum regno potita. 11 Filius ejus Ninya contentus elaborato à parentibus imperio belli studia deposuit, & veluti sexum cum matre mutasset, raro a viris visus in feminarum turba consenuit. 12 Posteri quoque ejus id exemplum sequuti responsa gentibus per internuntios dabant. 13 Imperium Assyrii, qui postea Syri dicti sunt, mille trecentis annis tenuere.

CAP.

confinia se extendebant, ut auctor Scylax.

9. *Sed & India bellum intulit; quo præter illam, & Alexandrum Magnum, nemo intravit*] Expeditionem Herculis hic noster oblitus est, qui multis ante seculis id præstitit, quod postea Alexander; Atque adeo id miror etiam magis, quod ipse Justinus lib. XII. dicat, initio c. VII. *Peragrata India, cum ad saxum miræ asperitatis & altitudinis, in quod multi populi confugerant, pervenisset, cognoscit Herculem ab expugnatione ejusdem saxi terræ motu prohibitum. Captus itaque cupidine, Herculis acta superare*, &c. Neque vero Herculis tantum, sed & Bacchi immemor fuit, cujus tamen ipsius ab eo facta est mentio, eodem lib. c. VII. *Cum ad Nysam urbem venisset, oppidanis non repugnantibus, fiducia religionis Liberi Patris, a quo condita urbs erat, parci jussit, lætus non militiam tantum, verum & vestigia se Dei secutum. Tan. Fab.*

10. *Interfecta est*] Injuste. Infra, 16. 1. 4. Adde Oros. 1. 4. August. de Civitat. Dei, 18. 2. Ejus epitaphium habet Plutarchus in Apoph. & Stobæus serm. 10. Herodotus tamen 1. 187. Nitocri tribuit. quæ Semiramide posterior est. *Bern.*

Duo & XL.] Præter unum, mss. omnes *duo & triginta. duo* antique, pro *duos*. Et statim quidam vett. *regnum potita*. Sic & MS. C. C. Coll. & W. legunt *triginta duo*. Oxon.

13. *Assyrii, qui postea Syri dicti*] Imo *Syri, qui postea Assyrii dicti*. Nihil verius judicio Salmasii in Solin. 1228. A. 1. Sed codicum Mss. consensum secutus, nihil mutandum duxi; potius est ut autoris παρόραμα quam librariorum credamus. *Bern. Assyrii* non semel cum Syris confunduntur: cum enim illi res obtinerent Orientis, Europæi regionum Asiaticarum nimium ignari, tanti nihilominus imperii tam celebratum nomen suspicientes, quicquid a mari Sidonio ad imperii usque sedem patebat, Assyriam dixere, & incolas & Assyrios & Assyres, (ut habet apud Stephanum Eratosthenes) deinde Syriam, Syrios, & Syros efferebant, haut aliter primam vocabuli syllabam decurtantes, quam qui ex Hispania Spaniam, aut Abelione Belinum fecere, unde etiam postea devenit, ut Assyrius vocabulum esse Barbarum, Syrus autem Græcum docerent. Firmat auctor vetustissimus Herodotus in Polyhymnia. Οὗτοι δὲ (de Assyriis loquitur) ὑπὸ μὲν Ἑλλήνων ἐκαλέοντο Σύροι. ὑπὸ δὲ βαρβάρων Ἀσσύριοι ἐκλήθησαν, id est, *a Græcis isti Syri vocabantur, a Barbaris Assyrii*. Selden. Idem Salmasius prædicto loco putat vocibus transpositis legendum esse, *Syri, qui postea Assyrii dicti*.

CAP. III. [1] Postremus apud eos regnavit Sardanapalus, vir muliere corruptior. [2] Ad hunc videndum (quod nemini ante eum permissum fuerat) præfectus ipsius, Medis præpositus, nomine Arbactus, cum admitti magna ambitione ægre obtinuisset; invenit eum inter scortorum greges purpuram colo nentem, & muliebri habitu, cum mollitia corporis, & oculorum lascivia, omnes fo-

dicti. Nobis lectio vulgata proba, ac tum ipsi auctoris menti, tum quoque veritati consentanea videtur. Antiquius omnino videri debet integrum *Assyriorum*, quam quod ex eo decurtatum est *Syrorum.* Et exploratum prorsus est, unde integrum illud originem traxerit; videlicet a nomine *Assuris* filii Semi, qui regionem eam, quæ Assyria, dicta occupavit. *Vorst.*

CAP. III. 1. *Sardanapalus*] Alias *Thonosconcoleros* dictus, teste unico in Chron. Eusebio, qui eum a Nino *tricesimum sextum* facit. at Diodorus 2. 23. *tricesimum* tantum: Vellejus, 1. 16. *tertium & tricesimum.* Caussam diversitatis e divini Scaligeri ad Euseb. animadversionibus colligere est: qui & affirmat, in omnibus libris mss. per geminum *ll.* exprimi *Sardanapallum*, ut propter hominis turpitudinem obscœna sit allusio ad φαλλὸς, seu φαλλός. Nos simplex *l* retinemus, cum purum putum sit Assyriacum, cujus posterior vocula legitur etiam in medio nomine Regis Assyrii Teglathphal-Esar. *Bern.* Nomen hoc Assyriorum regis non simplex, sed compositum videtur; & quidem ex *Esar*, *Haddon* & *Phul:* Suntque istarum nominis partium in ipsis sacris literis vestigia. Et prima quidem illarum est in nominibus *Salmanesser*, *Tiglatphilesser*, & *Esarhaddon*: altera in eodem illo *Esarhaddon*: & tertia denique legitur separatim II. Reg. XV, 19. estque etiam in prædicto *Tiglatphilesser.* Et putat vir summus Sardanapalum esse ipsum illum Esarhaddonem, qui in locum patris Sanheribi ab aliis duobus filiis interempti successit. *Vorst.*

2. *Arbactus*] Hic in Prologo est *Arbaces*: Diodoro, 2. 24. Straboni, 16. Athenæo, 12. 7. Agath. 2. Ἀρβάκης. Velleio, 1. 6. mendose *Pharnaces* pro *Arvaces.* Orosio, 1. 12 & 2. 2. *Arbacus: quem*, inquit, *alii Arbacem vocant.* Bong. Editio Iuntina, ut Grævius testatur, *Arbacus.* Et apud Orosium; qui ex nostro excerpsit, 1, 19. in codd. MSS. ut Franc. Fabricius testatur, est *Arbatus*: quod quidem perperam pro *Arbacus* scriptum apparet. Porro *Arbacus* illud propius accedit ad verum Ἀρβάκης *Arbaces*, quod præfecto huic alii tum Græci, tum Latini auctores tribuunt. In vetere denique prologo hujus libri manifeste est *Arbacem*: ex quo ipsum Trogum Pompejum, & fortasse Justinum quoque sic scripsisse verisimile sit. Sunt enim prologi isti, ut facile apparet, non in Epitomen Justini, sed in ipsas historias Philippicas Trogi Pompeji confecti. *Vorst.* Iuntina *Arbacus* unde Grævius & Vorstius *Arbaces*, quod vel ob lectionem similem in Prologis amplector. *Scheff.*

Præfectus ipsius Medis præpositus, nomine Arbaces] Ita omnino scribendum, non autem *Arbactus.* id duæ rationes suadent: Prima est quod Arbactus desinentiam Barbaricam non habet; altera quod manifeste scriptum est *Arbaces* in illis Prologis, qui e MS. Cod. a Bongarsio v. cl. publicati sunt. Adde hoc quod ita Chronologi paulo eruditiores. *Tan. Fab.*

Magna ambitione] *Ambitio* hic studio, industria, & contentione aliquid faciendi aut impetrandi. Nepos

feminas anteiret, pensa inter virgines partientem. 3 Quibus visis, indignatus tali feminæ tantum virorum subjectum, tractantique lanam, ferrum & arma portantes parere; progressus ad socios, quid viderit refert: Negat se ei parere posse, qui se feminam malit esse, quam virum. 4 Fit igitur conjuratio, bellum Sardanapalo infertur. quo ille audito, non ut vir regnum defensurus, sed ut metu mortis mulieres solent, primò latebras circumspicit: 5 mox deinde cum paucis & incompositis in bellum progreditur. 6 Victus in regiam se recipit; ubi extructa incensaque pyra, & se & divitias suas 7 in incendium mittit, hoc solo imitatus virum. Post hunc rex constituitur in-

pos 10, 2, 2. *Magna cum ambitione Syracusas perduxit.* Cicero 1, 1, ad Att. *In quo uno maxime ambitio nostra nititur.* Sic & derivatum inde *ambitiosus* non modo eum qui honores affectat, sed & eum qui magna contentione ac studio aliquid facit significat. Ovidius 3. de Ponto 1:

Sed tamen hoc factis adjunge prioribus unum

Pro nostris ut sis ambitiosa malis. Vorst.

Oculorum lasciv.] Quæ Petronio, *oculorum quoque mobilis petulantia.* Unde Sardanapalus a Max. Tyrio dissert. 19. dicitur τοὶ ὀφθαλμοὶ ἐκ]ετηκώς, hoc est, Persii verbis, 1. 18. *patranti fractus ocello.* Freinshemius referre mavult ad oculos picturatos, tinctaque fuco supercilia, quæ Sardanapalo tribuit Athenæus, 12. 7. pag. 529. a. & Medis in more fuisse scribit Xenophon Cyripæd. 1. pag. 8. c.

3. *Ferrum & arma portantes*] Oxoniensis ex Mss. præfert *ferrum & arma habentes.* Quod haut dubie est glossatoris. Est enim aptior oppositio inter *tractare lanam*, & *portare ferrum*, quam *habere*, cum alterum similiter actionem significet, velut masculam & virilem *Scheff.*

Tractantique lanam ferrum & arma tractantes parere.] Ita scribi curavi; ex MSS. Cod. quos legerat Bongarsius vir nobilissimus. Illud autem *portantes*, quod prius legebatur pro *tractantes*, ex hac editione ejici volui; Primum quia Latine *portare arma* (ut apud Sallustium, *armorum portationibus*; in Catilinario) longe aliud ab illo est quod Gallice dicimus, *Porter les armes*, id est *militare*, *militiam sequi* seu *stipendia merere*; Deinde quod *homini tractanti lanam* si qui viri opponantur, illi esse debeant *qui arma tractent*; Id enim figuræ ratio postulat; & annotatum oportuit. Ita autem dixit Justinus *tractare arma*, ut Cicero, ut Livius, alii. Ita & *tractare imperium*, cap. 11. hujus libri. *Tractare rempublicam*, Cicero. *Tractare artem musicam.* Terent. *Ius civile tractare* &c. *Tan. Fab.*

4 *Bellum Sardan. inf.*] Diodor. 2. 26. & 27.

5. *Mox deinde cum paucis & incompositis in bellum progreditur. Victus, in regiam se recipit* &c.] Isthæc mihi haud sane placent, & aliter collocanda verba ipsa Justini videntur; hoc modo scilicet: *Mox cum paucis & incompositis in bellum progreditur: Victus deinde in regiam se recipit. Tan. Fab.*

6. *Et extructa*] Angl. *ubi extructa*, quod videtur præferendum. *Scheffe rus.*

7. *In incendium mittit*] Rem fuse nar-

interfector ejus Arbactus, qui præfectus Medorum fuerat. Is imperium ab Assyriis ad Medos transfert.

CAP. IV. [1] Post multos deinde reges per ordinem successionis regnum ad Astyagen descendit. [2] Hic per somnum vidit ex naturalibus filiæ, quam unicam habebat, vitem enatam, cujus plamite omnis Asia obumbraretur. [3] Consulti harioli, ex eadem filia nepotem ei futurum, cujus magnitudo prænuntietur, regnique ei amissionem portendi, responderunt. [4] Hoc responso exterritus, neque claro viro, neque civi filiam, ne paterna maternaque nobilitas nepoti animos extolleret; sed ex gente, obscura tunc temporis, Persarum, Cambysi mediocri viro in matrimonium tradit. [5] Ac ne sic quidem somni metu deposito, gravidam ad se filiam arcessit, ut sub avi potissimum oculis partus necaretur. [6] Natus infans datur occidendus Harpago regis amico & arcanorum participi. [7] Is veritus, si ad filiam mortuo rege venisset imperium, quia nullum Astyages virilis sexus genuerat, ne illa necati infantis ultionem, quam a patre non potuisset, a ministro exigeret; pastori regii pecoris puerum exponedum tradit. [8] Forte eodem tempore & ipsi pastori filius natus erat. [9] Ejus igitur uxor audita regii infantis in

narrat Athenæus, 12. 7. Addit autem ex Clitarcho Sardanapalum senio obiisse; Syriæ tamen imperio spoliatum. Ejus Epitaphium extat ibid. & in Plutarch. 2. de Fortun. Alex. c. 8. *Bern.*

CAP. IV. *Filia*] Astyagis filiam *Mandanen* vocat Herodotus, 1. 107. & Val. Max. 1. 7. quæ Æliano var. hist. 12. 42. est *Μανδάνη* inverso ν. *Bon.*

4. *In matrimonium tradidit*] Angl. *tradit.* Probo, quia sic historici amant loqui, & sequitur mox *arcessit* simili tempore. *Scheff.*

5. *Arcessit*] Ea est omnium fere veterum librorum in hoc auctore scriptura. Dicitur autem *arcesso* ab arcio; ut a capio, *capesso*; facio, *facesso*. Priscian. lib. 8. & arcio est accio: *ἀν*, pro ad *ἀρχαϊκῶς* vide Scaurum de Orthogr. *Bongars.*

6. *Natus infans* &c.] Hæc omnia prolixe Herodotus exsequitur 1. 107. & seqq. *Bernec.*

Regis amico & arcanorum participi.] Recte Grævius ex Mss. & Juntina: *regis amico & arcanorum.* Vide notas Grævii. *Scheff.*

7. *Pastori.*] Nomen fuit Mithridates. *Οὔνομα δέ τῇ γυναικὶ ἦν τῇ συνοίκεε Κυνὼ κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν, κατὰ δέ τὴν Μηδικὴν Σπακώ· τὴν γὰρ κύνα καλέουσι σπάκα Μῆδοι.* Herodot. addit præterea postoris infantem mortuum fuisse natum.

12. Ven

expoſitione, ſummis precibus rogat ſibi afferri oſtendique puerum. [10] cujus precibus fatigatus paſtor, reverſus in ſilvam, invenit juxta infantem canem feminam, parvulo ubera præbentem, & a feris alitibusque defendentem; [11] Motus & ipſe miſericordia, qua motam etiam canem viderat, puerum defert ad ſtabula, eadem cane anxie proſequente. [12] Quem ubi in manum mulier accepit, velut ad notam alluſit: tantuſque in illo vigor & dulcis quidam blandientis riſus apparuit, ut paſtorem uxor ultro rogaret, [quo ſuum partum pro illo exponeret] permitteret [que] ſibi, ſive fortunæ ipſius, ſive ſpei ſuæ puerum nutrire. [15] Atque ita permutata ſorte parvulorum hic pro filio paſtoris educatur; ille pro nepote regis exponitur. [14] Nutrici Spaco poſtea nomen fuit, quia canem Perſæ ſic vocant.

CAP. V.

12. *Veluti ad notam alluſit*] Sic IV. MSS. noſtri, impreſſi interponunt *puer*. Oxonienſ.

Quem ubi in manum mulier accepit.] Scribe omnino, *in manus*, neque enim dixeris *accepere in brachium*, ſed *in brachia*, ita uti & Græci ſolent. Sed & ratio ipſa, abſque uſu ſit, hoc facile perſuadeat. *Tan. Fab*

Dulcis quidam blandientis riſus] Mirum quod Bongarſius adjecit *infantis*, cum in antiquioribus typis expreſſis id non inveniret, vocemque *pueri* jam paulo ante poſitam videret. *Verſt.* Recte illud *infantis* a Vorſtio deletur, cum libri veteres non agnoſcant. Forſan & alterum *blandientis* delendum. Certe non cohærent ſatis commode, *apparuit in illo riſus dulcis blandientis*, rectius dixiſſet *in illo blandiente.* Sed de hoc ſic quiſque ſtatuat, ut volet. *Scheffer.*

Uxor ultro rogaret] Oxonienſis ex Ms. *Uxor multum rogaret.*

Quo ſuum partum] Scio uſurpari aliquando *quo* pro *ut*, at hoc loco neſcio, an ſit conveniens. ſuſpicor ſcripſiſſe Juſtinum: *ut paſtorem uxor ultro rogaret quoque, ſuum partum* Oratio profecto longe efficacior & convenientior. *Schefferus.* Alii omiſerant hæc verba, *quo ſuum partum pro illo exponeret.* Herodotus auctor eſt infantem paſtoris mortuum fuiſſe natum, unde in orbitatis ſolatium permutatio iſta vice pueri loco defuncti non temere expetebatur. *Oxon.*

14 *Spacos*] Ita & Herodotus. Hodie سگ sâac appellatur, quod eſt curam habere, cuſtodire, & canis, cuſtos.

Nutrici poſtea Spaco nomen fuit, quia canem Perſæ ſic vocant.] Cum & Trogus Pompejus & Herodotus ipſe tradiderint hac voce canem apud Perſas ſignificari, ab iis quæſivi, quos in hoc genere ſcire aliquid credebam, utrum id hodieque verum eſſet; Negarunt, & alio nomine nunc canem Perſice vocari affirmavere. At ego hoc ſcio, canem apud Hyrcanos, qui ſub ditione Perſarum ſunt, nunc quoque dici *Spac*; Unde hujus appellationis vetuſtas apparet. Hoc didici ex libris, ſeu Relationibus Wikfortii viri Clariſſimi atque Elegantiſſimi; quem virum populi, principeſque ambire, amplexari poſſent, ſi illum ſatis noſcent. *Tan. Fab.*

Spa-

CAP. V. [1] Puer deinde, cum inter pastores esset, Cyri nomen accepit. [2] Mox rex inter ludentes sorte delectus, cum per lasciviam contumaces flagellis cecidisset, a parentibus puerorum querela est regi delata, indignantibus a servo regio ingenuos homines servilibus verberibus affectos. [3] Ille arcessito puero & interrogato, cum, nihil mutato vultu, *fecisse se ut regem* respondisset; admiratus constantiam, in memoriam somnii responsique revocatur. [4] Atque ita cum & vultus similitudo, & expositionis tempora, & pastoris confessio convenirent, nepotem agnovit. [5] Et quoniam defunctus sibi somnio videretur, agitato inter pastores regno, animum mina-

Spacos] Grævius *Spaco* ex Iunt. Forte *Spacus* noster scripsit, pro genitivo Σπακῦς. *Scheff.*

CAP. V. 1. *Inter pastores esset*] Veteres plurimi habent: *I. p. esset imperiosus*, quod & Grævius dicit, non temere spernendum. At quid sibi velit, hoc vero non declarat. Porro vox *imperiosi* vix hic obtinere potest locum. Hoc enim vitium significat. deinde quomodo imperiosus fuerit puer adhuc & constitutus sub arbitrio pastorum? quod illud ejus esse potuit imperium? Et plane propositum hic nostro, reddere caussam, quare Cyrus dictus fuerit. At hoc non addiscitur, ex illo *imperiosus*, quoniam Cyrus non *imperiosum*, verum *Solem* denotat, ad quem nil facit vox *imperiosus*. Puto igitur sic legendum: *puer deinde cum inter pastores esset in Persis, Cyri nomen accepit.* Ostendit nempe illud in *Persis*, cur ei Persicum nomen Cyri sit impositum & non Medicum aliquod, videlicet, quia puer versabatur non in Medis, sed in Persis. Porro locum hunc sic esse legendum, patet etiam ex sequentibus, in quibus Harpagus cum scribit *ablegatum in Persas*, neque enim ista possunt intelligi, nisi locus hic ad istum modum legatur, cum de ista Cyri ablegatione in Persas nullum verbum alias præcesserit *Schefferus*. Sed vide notas Grævii.

Cyri nomen] Cyrum Persico sermone *Solem* significare auctores sunt, Ctesias, Plutarchus in Artaxerxe c. 1. Plethon in expositione eorum quæ in magicis Zoroastris oraculis obscuris dicuntur. Unde apparet Suidam etymon exotici nominis petentem è Græcia sua, toto, quod ajunt, cælo errare. *Bern.*

2 *Servilibus verberibus*] Sic infra, 2. 5. 4. Et rectè. Accursius ad l. 12. ff. de jure fisci, *servilia verbera* interpretatur flagella. Petronius *serviles pœnas* dixit. Sallust. 1. histor. *abunde libertatem rati, quia tergis abstinetur*. Vide Senec. extrema Apocolocynth. Hinc *verberibus fœdari* homines liberi dicuntur Tacito, 3. hist. 77. Aliud est, *puerili verbere moneri*. 5. Annal. 9. *Bernec.*

5. *Animum minacem duntaxat in illo fregit.*] Pro *minacem* malim legere *minatione*; quomodo Major edidit. *Vorst.* Non displicet, quod ex codice Majoris probat Vorstius, legendum *minatione* pro *minacem*, cum vix integer alias sit sensus. Et *minatione* pro *comminatione* ponitur eleganter, ut non pauca hujus generis alia. Sensus; *fregit animum*, id est, minuit iram. *minatione*, id est, comminatione, qua Cyrum ab ulteriore conatu facile

nacem duntaxat in illo fregit. 6 Ceterum Harpago amico suo infestus, in ultionem servati nepotis, filium ejus interfecit, epulandumque patri tradidit. 7 Sed Harpagus ad præsens tempus dissimulato dolore, odium regis in vindictæ occasionem distulit. 8 Interjecto deinde tempore, cum adolevisset Cyrus, dolore orbitatis admonitus, scribit ei, *ut ablegatus in Persas ab avo fuerit: ut occidi eum parvulum avus jusserit: ut beneficio suo servatus sit: ut regem offenderit: ut filium amiserit.* 9 Hortatur, *exercitum paret, & pronam ad regnum viam ingrediatur*, Medorum transitionem pollicitus. 10 Epistola, quia palam ferri nequibat, regis custodibus omnes aditus obsidentibus, exinterato lepori inseritur, lepusque in Persas Cyro ferendus fido servo traditur; addita retia, ut sub specie venationis dolus lateret.

CAP.

deterrere posse sibi visus est, *duntaxat in illo*, id est, eatenus saltem, quatenus iratum habuit animum erga Cyrum. non putavit sufficere ad delinimentum, si Harpago minaretur solum, sed damno simul aliquo in solatium ultionis afficiendum. *Scheffer.* vide notas Grævii.

6. *Filium ejus interf.*] Commemorat & Seneca de Ira, lib. 3. cap. 15.

Epulandumque patri tradidit] Theophilus ad Autolycum. lib. III. non hoc Astyagi sed Cambysi tribuit. Perperam. *Vossius*

7. *Ad præsens tempus*] Sufficit *ad præsens*, & sic loquuntur Tacitus quoque Annal. 4. 31. & 44. Hist. 1. 44. & Sueton. Tit. 6. nec dubitem à manu glossatoris esse *tempus*. Bern. Putat Berneggerus *tempus* esse a manu glossatoris; quod alii dicant *ad præsens*, subaudito *tempus*. Verum quod ita loquuntur alii, non necesse erat & nostrum ita loqui. Fit enim ut quæ subaudiri solent, etiam diserte adjiciantur. Ita dicunt *brevi* & *brevi tempore*. Vorst.

Ut ablegatus in Persas ab avo fuerit] Major, Becharius & alii ediderant *relegatus*: quod magis placet, & sine dubio itidem è MSS haustum. *Vorst.* Vorstio magis placet *relegatus*, quod nonnulli habent. Mihi vero *relegatus* glossa videtur alterius. Saltem relegatio non fuit illa Cyri dimissio in Persas, sicut quidem alias vox relegationis sumitur pro ejectione infami e patria. tantum illuc mittebatur, ut retunderetur ejus spiritus, omnisque rei gerendæ ipsi adimeretur occasio. At hujusmodi sensu vox ablegationis nota optimis scriptoribus. Terent. in Hecyr. *Aliquo mihi est hinc ablegandus, dum parit Philumena.* Scheff.

10. *Exinterato lepori*] Ita mss. Glossæ, *Interata* ἐξεντερισθέντα, voce ad interioribus ducta. Vulgati, *exenterato*, Bongarsius. *De historia consulendus Herodotus*, 1. 123. *& Polyænus lib.* 7. Bern. Bongarsius è MSS. maluit *exinterato*. Mihi magis placet lectio vulgata: quæ & apud Plautum observatur Epid. 2, 2. & 5, 2. Est enim *exenterare* sine dubio ex Græco ἐξεντερίζειν formatum; ipsum Græcum autem ab ἔντερον, quod quidem *viscera* significat, ortum. Vide & Vossium in Etymolog L. L. *Vorst.*

Ut

CAP. VI. [1] Lectis ille epistolis, eadem somnio aggredi jussus est; sed præmonitus, ut quem primum postera die obvium habuisset, socium cœptis assumeret. [2] Igitur antelucano tempore ruri iter ingressus obvium habuit servum de ergastulo cujusdam Medi nomine [2] Sybarem. [3] Hujus requisita origine, ut in Persis genitum audivit, demptis compedibus, assumptoque comite, Persepolim regreditur. [4] Ibi convocato populo, jubet omnes præsto cum

Ut sub specie venatoris dolus lateret] Mihi magis placet quod in antiquioribus typis expressis est *venationis*, quam quod Bongarsius edidit *venatoris*. Sic & 5, 8, 12. *sub obtentu liberationis*, quod retinuit Bongarsius, melius est quam quod in aliquo Cod. MS. est *sub obtentu liberatoris*. Infra 14, 3, 8. pro *sub specie venationis* dicit *specie venandi*. Vorst. Vorstius ex editis vetustioribus, *venationis*. Non displicet *Scheff.* Sic & Iunt.

CAP. VI. 1. *Lectis ille epistolis, eadem somnio aggredi jussus est: sed præmonitus ut quem..*] Mendum est sane leviculum, at mendum tamen. Pro *sed* legendum, *&*, quod MSS. Codd. Bongarsii habuere. *Tan Fab.*

2. *Nomine Sybarem.*] MS. habet *Sebarem*. Legendum *Sœbarem*. Et sic quoque infra. Sœbares is est Oebares, Oἰβάρης. Utrunque enim dicitur. Sic Androcottus Sandrocottus, Indica Sindica, Merdis Smerdis, Osthanes Æschylo est Σωσθάνης. Alibi plura. *Vossius.*

Sebarem] Isaacus Ille Vossius, in quo mihi ingenium & doctrina ex æquo certare videntur, ita legendum esse ostendit, non *Sybarem*; Id quod & verum est, &, ni ipse occupasset, potuissem & ego ostendere. *Tan. Fab.*

3. *Persepolim*] De hac Curtius libr. VI. cum incendium ejus describit. Hujus urbis quoque situm prope Araxem fuisse Strabo lib. 15. & Diodorus lib. 17. ostendunt. describit & hanc inter recentiores Thomas Minadojus. Alphonsus vero Hadrianus Sires appellari existimat. Sed restauratam post Alexandri eversionem à nemine traditur. Quamvis & Ptolemæus & Ammianus ejus meminerint. Persepolis autem in extremis finibus orientis sita fuit, ubi sunt confinia Carmaniæ, ad Araxem fl. quem tamen diversum à nobilissimo Armeniæ flumine, & Ῥογόμανιν Ptolemæo appellari ostendit *Salmasius*, p. 1202. in Solinum *Thys.*

Persepolin regreditur] Hoc sæpe miratus sum, quod & nunc demiror, unde isthæc appellatio Græcanica urbis antiquissimæ, & quæ olim totius Orientis regia fuit. An a Baccho? an a Perseo? an denique ab Hercule? Somnia. Vellem autem, vellem, verum tam claræ urbis nomen edidissent veteres historici. Nam, aut valde fallor, aut Græculi homines morem suum in mutandis locorum nominibus secuti sunt; quod in exemplis pene infinitis nuper demonstravit incomparabilis Ille noster amicus Samuel Bochartus in suo PHALEG, quod ego opus immortale futurum, si quid conjectura valeo, jam pridem auguror. *Tan. Fab.*

4. *Ibi convocato pop.*] Herodotus 1. 125. & seq. Polyænus, lib. 7. Frontinus, 1. 11. 19.

Adesse] Ita restituit è mss. suis Modius. Antea fuit *esse*. Mod.

Præsto cum securibus esse] Ita antiquiores edd. Et retinuit eadem Bongarsius. At Modius quod in quibusdam MSS. reperit *adesse*, & secutus eum Berneggerus, compositum istud pro simplici rescribendum censuerunt. Nobis simplex rectius videtur; quia *præsto* antecedit. *Vorst. Esse* Iuntina &

cum securibus esse, & silvam viæ circumdatam excidere. 5 Quod cum strenue fecissent, eosdem postero die apparatis epulis invitat; 6 deinde cum alacriores ipso convivio factos videret, rogat, *Si conditio proponatur, utrius vitæ sortem legant, hesterni laboris, an præsentium epularum? præsentium*, ut acclamvere omnes, ait, *Hesterno similem labori omnem vitam acturos, quoad Medis pareant: se secutos, hodiernis epulis.* 7 Lætis omnibus, Medis bellum infert. 8 Astyages meriti sui in Harpagum oblitus summam belli eidem committit: 9 qui exercitum acceptum statim Cyro per deditionem tradidit, regisque crudelitatem perfidia de-

Oxoniensis ex MS. asserit.

5. *Apparatis epulis invitat*] Vulgo editi, *ad paratas epulas invitat*. Sed restituimus auctori lectionem, quam & Bongarsius & Modius fatentur in manu exaratis suis codicibus extare: & retinuit editio Cratandriana Basileensis, cui præfuit vir doctissimus Joan. Sichardus: ut & Italica, quam à Sabellico recognitam emisit Augustinus Becharius: maxime cum ita etiam loquatur historicorum princeps Livius. Ita Sallust. histor. 4. 3. 18. *cum se cibo vinoque læti invitarent.* Bernegg. Bongarsius maluit *ad partas epulas*; credo quod in quibusdam MSS. id reperisset. Monuit tamen alios codd. MSS. & antiquiores item typis expressos, habere *apparatis epulis*. Neque perpetuum illud est ut dicatur *invitare ad aliquid*, vel *in aliquid*, sed dicunt etiam simpliciter *invitare aliquem*, Noster infra 12, 13, 7. *Instaurata comessatione & ipsum & sodales ejus invitat.* Hic quomodo duo ablativi consequentiam designantes præmittuntur, sic & in altero illo factum videri potest: ut *apparatis epulis invitat* sit pro *epulas apparat & invitat.* Vel potest *epulis* pro casu tertio haberi: qua ratione dicunt *invitare aliquem tecto & domo*, *invitare hospitio*, *invitare poculis*. Vorst.

6. *Utrius vitæ sortem legant*] Valde durus nihil locus hic videtur; certe nihil est, quod illi *vitæ* commode respondeat. non enim *vita laboris*, nec *vita epularum* jungi possunt. Cogitandum igitur, annon scripserit noster, *utriusne sortem*, & non nemo illud *vitæ* apposuerit ex sequenti *omnem vitam*. Scheff.

8. *Meriti sui* &c.] Quos offenderis periculose summæ rei præfici, docet & exemplum M. Livii, in Liv. 27. 42. 8. Oxoniensis ex 4. MSS. legit *in Harpago*. sed alii & Iuntina stant recte pro vulgata. *Gravius*. Angl. *in Harpago*, quam lectionem video & in suis reperisse auctorem Fori Romani, vide vocem *oblitus*. scio equidem indifferenter præpositioni *in* apponi modo quartum, modo sextum casum. Suspicor tamen hic illud *Harpago* esse ortum ex scriptura antiqua *Harpagon* pro *Harpagum*. Nam *merita in Antonium* non *Antonio* dixit & Vellejus 11, 96.

9. *Per deditionem tradidit*] Quidam typis expressi *per proditionem trad.* Quod consentaneum ei quod sequitur *perfidia defectionis ulciscitur.* Vorstius. Non probo, quod habent quidam *per proditionem*, propter hoc ipsum quia sequitur *perfidia defectionis*, ne idem dicatur. *Τὸ deditionem* modum declarat, quo tradiderit exercitum, opponiturque traditioni per certas leges & conditiones. Neque potest offendere verbum *tradidit*. Nam & Livius: *In fidem deditionemque se suaque ipsi tradidere.* Scheff.

10. *Partem exercit.*] Sic infra, 31. 8. 7.

defectionis ulciscitur. [10] Quod ubi Astyages audivit, contractis undique auxiliis, ipse in Persas proficiscitur; & repetito alacrius certamine, pugnantibus suis partem exercitus a tergo ponit, & tergiversantes ferro agi in hostes jubet; ac denuntiat suis [11] *ni vincerent, non minus fortes etiam post terga inventuros, quam à frontibus viros: proinde videant, fugientibus hac, an illa pugnantibus acies rumpenda sit.* [12] Ingens post necessitatem pugnandi animus exercitui & vis accessit. [13] Pulsa itaque cum Persarum acies paulatim cederet, matres & uxores eorum obviam occurrunt: orant in prælium revertantur: [14] cunctantibus sublata veste obscœna corporis ostendunt, rogantes *num in uteros matrum vel uxorum velint refugere* [15] Hac repressi castigatione in prælium redeunt: & facta impressione, quos fugiebant, fugere compellunt. [16] In eo prælio Astyages capitur; cui Cyrus nihil aliud quam regnum abstulit; nepotemque in illo magis, quam victorem egit; eumque maximæ genti

8. 7. & Livius 10. 36. 6. *Necessitate coacta virtus, causa victoria est*, ait Florus, 3. 3. 13. Contra, *quanto plus spei ad effugium, tanto minor est ad resistendum animus.* Tacit. hist. 3. 18.

Tergiversantes] Emendandum putat vir doctissimus *& terga vertentes*, quod probare vix possum. Saltem sermo est hoc loco de pugnantibus: sic enim præcedit: *pugnantibus suis partem exercitus à tergo ponit.* At alii pugnantes, alii terga vertentes. Deinde sequitur; *post terga inventuros.* At si jam terga verterant, non erant eos inventuri post tergum, sed à fronte. *Scheff.* Vide not. Grævii.

12. *Post necessitatem pugnandi*] Pro postquam necesse habuerunt &. coacti sunt pugnare. Ita concise scribit & alibi. Ut 8, 1, *Prorsus quasi post arma & bellum locum legibus reliquissent*, pro postquam arma jam sumpta sunt. Similiter Nepos Att. 9, 5. *Neque post calamitatem versuram facere potuit.* Vide & Ind. in Nep. v. *post*. Vorst.

13. *Matres & uxores* &c.] Refert & Plutarchus libello de virtutibus mulierum, cap. 9. *Bong.* Nec absimilia de Germanis Tacitus, cap. 8. princ. *Bern.*

16 *Astyages capitur.*] Qui regnavit annis XXXV.

Nepotemque in illo magis quam victorem egit] Becharius & alii pro *egit* habent *se gessit*. Vorst. Notant, pro hoc *egit*, alios habere *se gessit*. Verum hoc ex manifesta glossa est. Quod propterea notandum, ut sub clarissimo exemplo pateat, non parum damni accepisse nostrum ab intempestiva glossatorum manu. Certe sicut hoc in loco *agere victorem*, ita alibi *agere propugnatorem*, *agere tutorem* usurpavit, quod satis arguit esse genus hoc auctori nostro receptum. *Scheff.*

Maxima genti.] Vulgatam hanc lectionem Cujacii codex & Orosius 1. 19. comprobant. Veteres enim plerique pro *maxima* habent *decimum*. Ex voce *maxime* solum x. forte remanserat in eo libro, ex quo multi deinde transcripti sunt, cæteris literis aliquo casu deletis: ea nota librariis imposuit. in Cl. Puteani mss. legitur

ti Hyrcanorum præposuit. Nam in Medos reverti ipse noluit. Hic finis Medorum imperii fuit. Regnaverunt annos CCCL.

CAP. VII. [1] Initio regni, Cyrus Sybarem cœptorum socium, quem juxta nocturnum visum ergastulo liberaverat, comitemque in omnibus rebus habuerat, Persis præposuit, sororemque suam ei in matrimonium dedit. [2] Sed civitates, quæ Medorum tributariæ fuerant, mutato imperio, etiam conditionem suam mutatam arbitrantes, a Cyro defecerunt: quæ res multorum bellorum Cyro causa & origo fuit. [3] Domitis demum plerisque, cum adversus Babylonios bellum gereret, Babyloniis rex Lydorum Crœsus, cujus opes & divitiæ insignes ea tempestate erant, in auxilium venit: victusque jam ac desolatus,

ducem. Hæc *Bong.* Legitur & *maxime* in edit. Colon. Gymnic. ut & Iuntina.

Hycanorum] Hyrcani populi regni Parthici, & Strabone teste, usque ad Oxi fluminis ostium pertinebant. *Thys.*

CAP. VII. 1. *Initio regni*] Tertia monarchia Persarum duravit annis CCXXVIII. Quotquot temporum rationes disputarunt, vetustissimi & eruditissimi scriptores, nemo non eorum Cyri annum primum in primum Olympiadis 55. confert, Diodorus Siculus, Thallus, Castor, Polybius, Phlegon, ut scribit auctor priscus & eruditus Tatianus. Idem testatur & Africanus apud Eusebium his verbis: *Μετὰ δὲ ὁ τῆς αἰχμαλωσίας ἔτη Κῦρος Περσῶν ἐβασίλευσεν, ᾧ ἔτει Ὀλυμπιὰς ἤχθη νε΄, ὡς ἐκ τῶν βιβλιοθηκῶν Διοδώρου καὶ τῶν Θάλλου, καὶ Κάστορος ἱστοριῶν, ἔτι δὲ Πολυβίου καὶ Φλέγοντος ἐστιν εὑρεῖν, ἀλλὰ καὶ ἑτέρων, οἷς ἐμέλησεν Ὀλυμπιάδων. ἅπασι γὰρ συνεφώνησεν ὁ χρόνος.* Tempus congruit anno periodi Julianæ 4154. Mundi 3390, Judaïco 3201. Nabonassari 188. anno 47. post obitum Nabuchodonosori. Agathias lib. 2. scribit Persarum priscum regnum à Cyro per 228. annos durasse: quibus deductis de anno 4382. periodi Julianæ, in quo victus fuit Darius ultimus, remanent anni 4154, initium Cyri videlicet, ut antea. *Scalig.*

3. *Babyloniis*] Nabonidum, qui postremus in Berosi catalogo, Josephus x. Antiq. 11. Balthasarem esse putat, cujus in Danielis libro mentio est. Hic vero Josephi mira est oscitantia; qui illos ipsos, unde hanc historiam descripsit, auctores incuriose legit. Testis est enim Megasthenes, Nabonidum nullo propinquitatis jure cum Laborossarchodo fuisse conjunctum. At Balthasar ille Danielis non alienis utique successit; sed paternum & avitum sortitus est regnum. Verba Berosi: *ἀπολομένου δὲ τούτου, συνελθόντες οἱ ἐπιβουλεύσαντες αὐτῷ κοινῇ τὴν βασιλείαν περιέθηκαν Ναβοννίδῳ τινὶ τῶν ἐκ Βαβυλῶνος, ὄντι ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπισυστάσεως.* Non possunt hæc de legitimo ejus, qui mortuus erat, hærede ac successore dicta videri; sed de peregrino & adscititio, cujusmodi Balthasar non fuit. Non est igitur idem cum Nabonedo Balthasar, sed potius cum Laborossarchodo Nabu-

tus in regnum refugit. 4 Cyrus quoque post victoriam,
compositis in Babylonia rebus, bellum transfert in Ly-
diam. 5 Ibi fortuna prioris prælii perculsum jam Crœsi ex-
ercitum nullo negotio fundit: Crœsus ipse capitur. 6 Sed
quanto bellum minoris periculi, tanto & mitior victo-
ria fuit. 7 Crœso & vita, & patrimonii partes, & urbs
Barce concessa sunt: in qua etsi non regiam vitam, pro-
ximam tamen majestati regiæ degeret. 8 Hæc clementia
non minus victori quam victo utilis fuit. 9 Quippe ex u-
niversa Græcia, cognito quod illatum Crœso bellum
esset, auxilia velut ad commune extinguendum incen-
dium

buchodonosori nepote, ex ejus filia, quæ Neriglissaro nupsit, ut scribit Berosus. Neriglissarus vero quasi tutorio nomine pro filio Laborossarchodo seu Balthasare regnum administravit. Hinc est quod Balthasari tertius annus tribuitur a Daniele. *Petav.* Sed rectius Marshamus ostendit in Chronico Canone Ilvarodomum, sive Evilmerodachum dictum esse, qui Danieli dicatur Balthasar. Illum vide ad sec. XVIII.

Victusque jam, ac de sesolicitus, in regnum refugit] Ita legi oportere arbitror, & hoc Latinissimum est. Neque eo opus sit quod in quibusdam libris legitur, *desolatus*, pro, *de se solicitus*. Tu tamen & Vossium videto, & Grævium. *Tan. Fab.*

Rex Lydorum Crœsus] Omnes tradunt, jam tum temporis Crœsum à Cyro victum captumque fuisse, cum Babyloniis bellum inferret. Quomodo ergo iis opem tulerit, non video. Sed videtur Trogus, ut sæpe, alios secutus fuisse auctores. *Vos.*

Victusque &c.] Val. Acidalius ad Vellejum, sub finem, ut in veteribus, ita scribendum hic monet, *victisque* nempe Babylonius, quibus auxilio venerat; non ipse victus. Ego, *victus*, præfero, nam mox sequitur, *fortuna prioris prælii porculsum*. Bernec.

Victusque jam ac desolatus] Ita omnino legendum e codd. MSS. quos vidit Bongarsius. Qua de re & Gronovius lib. 4. Obs. c. 2. monuit. Vulgo legitur *victusque jam de se sollicitus*. Est autem *desolatus* idem quod desertus, nudatus, exutus exercitu & castris. Dicunt sane ipsum quoque hominem *desolatum*, si, quibus ante stipatus fuerat, discedant, aut ab eo segregentur. Tacitus 1. Ann. *Nonanus opperiendas Tiberii epistolas clamitaverat: mox desolatus alterum discessu, imminentem necessitatem sponte prævenit.* Et l. 12. *Desolatus paullatim etiam servilibus ministeriis.* In antiqua inscriptione apud Gruterum mater *desolata* dicitur, cujus filius obiit, quæque filio orbata fuit. Vide pag. 682. operis Gruteriani. *Vorst.*

5. *Pirculsum*] Sic infra, 2. 11. 1. Male vulgati, *percussum*. Vide Gruteri dissert. 14. ad Tacit. hist. 5. 16. *Superesse, qui fugam animis, qui vulnera tergo ferant*. Adde Liv. 8, 16, 6. 35, 2, 3. 38, 29, 7.

6. *Mitior*] Florus, 2. 8. 26.

7. *Urbs Barce conc*] Si vel unus librorum mss. emendationi faveret, rescriberem *urbs Barene con.* quam Mediæ urbem, cujus & Stephanus meminit, Crœso dono datam ostendit ex Ctesia Bongarsius. Nam neque *Barce* Pentapoleos urbs in provincia Cyrenaïca huic loco convenit, cum eo Persarum arma victricia nondum pervenerint, ut apparet ex Herodoti initio libri 3. nec item illa ab Alexandro condita, de qua auctor infra, 12. 10. 6. minime vero, quomodo Afulanus edidit,

dium confluebant. 10 Tantus Crœsi amor apud omnes urbes erat; passurusque Cyrus grave bellum Græciæ fuit, si quid in Crœsum crudelius consuluisset. 11 Interjecto deinde tempore, occupato in aliis bellis Cyro, Lydi rebellavere: 12 quibus iterum victis arma & equi adempti, jussique cauponias, & ludicras artes & lenocinia exercere. 13 Et sic gens industria quondam potens & manu strenua, effeminata mollitie luxuriaque virtutem pristinam perdidit; & quos ante Cyrum invictos bella præstiterant, in luxuriam lapsos otium ac desidia superavit. 14 Fuere Lydis multi ante Crœsum reges variis casibus memorabiles; nullus tamen fortuna Candauli comparandus. 15 Hic uxorem, quam propter formæ pulchritudinem deperibat, prædicare omnibus solebat, non contentus voluptatum suarum tacita conscientia, nisi etiam matrimonii reticenda publicaret; 16 prorsus quasi silen-

dit, *Beroea*, Ptolemæo *Béppoia* Macedoniæ oppidum. Ex ceteris quoque lectionibus nihil sani erui potest: *urbs vero concessa*: *vero & concessa*: *Baragon cessa*: & quod Sabellicus habet, *urbs Berse con.* Bern.

10. *Passurusque Cyrus grave bellum Græciæ fuit.*] Oxonienses ediderunt ex MS: *ut passurus grave bellum ejus gratia fuerit.* Quam lectiomen puto esse elegantissimam. Nam præterquam quod *bellum Græciæ* paullo dicatur insolentius pro *a Græcis*, etiam illud *Græciæ* superfluum; quoniam præcedit *ex universa Græcia.* Scheff.

11. *Lydi, &c.*] De quibus & Polyænus strateg. lib. 7. Ad hunc modum domuit Xerxes Babylonios apud Plutarch. apoph. Reg. cap. 6. Aristodemus Cumanos ap. Dionys. Halicar. 7. cap. 8. & Sesostris Ægyptios, referente Schoilaste Sophoclis; *Romanos certe voluptatibus plus adversus subjectos quam armis valuisse* Tacitus affirmat hist. 4. 64. & est exemplum in Agric. c. 21. *Bern.*

12. *Jussique cauponas, & ludicras artes, & lenocinia exercere.*] In libris antiquis legitur *cauponias, ludicras artes.* quod non negligendum. Suspicor quippe, veram Justini scripturam esse, *cauponias artes & lenocinia exercere*, atque illud *ludicras* ex glossa, qua quis illud *cauponias* explicabat; irrepsisse. *Cauponius* vocabulum est probum, ipsique usurpatum Plauto in Pœnulo, ubi *puer cauponius* nominatur sensu non alieno ab hoc loco, pro puerili scorto vel cinædo. Nam *cauponiæ artes* apud nostrum meretriciæ, quales olim in cauponis freqentissime solebant exerceri, ut est pridem demonstratum Casaubono ad Theophrasti Characteres p. m. 184. Itaque hic conjunguntur cum lenocinijis. Quanquam non meretriciæ solæ; sed & aliæ ad luxum atque voluptates pertinentes, plane sicut hodieque non raro in cauponis ista conjunguntur. *Cauponicum instrumentum* usurpavit quoque Martinus Jurisconsultus in ff. de fundo instructo, ut vix possit dubitari, quin hæc lectio nostro sit restituenda. *Scheff.*

14. *Fortuna Candauli.*] Rectius forte, *fortunæ Cand.* Diffundit hanc hi-

lentium damnum pulchritudinis esset. 17 Ad postremum, ut affirmationi suæ fidem faceret, nudam sodali suo Gygi ostendit. 18 Quo facto, & amicum in adulterium uxoris solicitatum hostem sibi fecit; & uxorem, veluti tradito alii amore, a se alienavit. 19 Namque brevi post tempore cædes Candauli nuptiarum præmium fuit, & uxor mariti sanguine dotata, regnum viri & se pariter adultero tradidit.

CAP.

historiam Herodotus lib. 1. cap. 8. & seqq. Vide & Plutarchi Symposiaca, 1. quæst. 5. *Bernecc.* Angl. *fortuna Candauli*, quod præfero, quia respondet præcedenti *casibus*. *Comparandus fortuna*, idem est ac comparandus in fortuna, genus loquendi simile illi Ciceronis pro Quint. c. 30. *Non comparat se tecum gratia L. Quintius, Sex. Nævi, non opibus, non facultate contendit*. Scheffer. Iuntina quoque hanc lectionem *fortunæ Candali* probavit.

Nullus tamen fortuna Candauli comparandus] Suspicatur Berneccerus legendum esse *fortunæ*? Idem & mihi pridem visum est, & certum puto. Nam *Candaulı* est tertii casus; unde & mox legendum *Cædes Candaulis*, non Candauli; Nam iste morio, iste fatuus Princeps, Herodoto non ille quidem Candaulos dicitur, sed Candaules. Posset tamen & retineri istud *Candaulis* in secundo casu, itidem ut dicimus, Achilli pro Achillis, Ulyssi pro Ulyssis, Pericli pro Periclis; nempe per metaplasmum, ut vocant grammatici, id est per variam declinandi nominis rationem. *Tan. Fab.*

Candauli.] Myrsi filius ab Alceo Herculis oriundus. Scribit Herodotus mulierculam Gygi mandasse, ut aut Candaulem occideret, aut se pateretur occidi, quod in re turpi Candauli paru isset. De hujus Gygis annulo multa sunt 1. de Legib apud Platon. & Cicer. lib. 3. Officiorum.

18. *In adulterium uxoris solicitatum*] MS. Anglic. & Iuntina, *in adulterium uxoris illectum*.

19. *Nuptiarum præmium.*] Vir summus Gronovius legebat *pretium*, quod Grævio probatur. Hæreo & præmium accipio pro mercede laboris ob interfectum Candaulem. Quomodo *præmii* vocem usurpavit & Plinius lib. IX. c. 8. *Sed enixioris opera, quam in unius diei præmium conscii sibi* (delphini piscatores adjuvantes) *opperiuntur in posterum*. Schefferus. Sed quid est Cædes Candauli fuit merces nuptiarum? Imo nuptiæ fuerunt merces cædis, ut de Gronovii emendatione non sit dubitandum. Vide notas Grævii.

Namque, brevi post tempore, cædes Candauli nuptiarum præmium fuit, & uxor, mariti sanguine dotata, regnum viri & se pariter adultero tradidit. Ad hæc sic scribit Amicus meus J. Grævius. [Hic locus sanitatem debet Gronovio, qui in observationibus egregie restituit *pretium*; Quia cædes pretium fuit nuptiarum, quo Candaules emit & consecutus est reginæ nuptias. Cædes enim, non nuptiarum præmium fuit, sed nuptiæ, præmium cædis.] At mihi alia sententia est, nil mutandum, scilicet. Ita enim Justinus scripsisse videtur ad morem Asiaticorum & veterum Græcorum respiciens, munera & grandem pecuniæ summam ad sponsam & illius parentes mittebant; quod ex libb. Mosis & ex Homero certum est; quæ dona & ipsi dotem vocabant. Hinc itaque est quod mox ista regina *sanguine mariti dotata* dicitur, quod Gyges Candaulen eo fine interfecerat ut illius nuptiis potiretur. Eo quoque respectum a Virgilio fuisse arbitror. cum dixit,

Sanguine Trojano ac Rutulo dotabere, virgo.

CAP. VIII. Cyrus subacta Asia, & universo Oriente in potestatem redacto, Scythis bellum infert. 2 Erat eo tempore Scytharum regina Tomyris, quæ non muliebriter adventu hostium territa, cum prohibere eos transitu Araxis fluminis posset, transire permisit, & sibi faciliorem pugnam intra regni sui terminos rata, & hostibus objectu fluminis fugam difficiliorem. 3 Itaque Cyrus trajectis copiis, cum aliquantisper in Scythiam processisset, castra me-

Quem locum ante oculos habuisse videtur Justinus. Illa autem seu præmia seu munera Græci homines ἕδνα vocabant, quod sexies septies ab Eustathio Homeri interprete ostensum est. Ad confirmandam illam vocem, *præmium*, unice facit quod in XIII. anulum *munus* concubitus, & *donum* ab Apolline accepisse dicitur Laodice. Priusquam abeo, vide mihi locum insignem Iliad. 11. *vs.* 242. 343. 244. Quod dixi modo de donis procorum apud veteres, id hodieque apud Turcas, Scythicum genus, usurpari didici ex Petro Bellonio lib. III. c. 1. *Tan. Fab.*

CAP. VIII. 1. *Scythis.*] Libet hoc loco particulam orationis Crœsi, quæ apud Herodotum extat lib. 1. recitare, ex qua apparet Crœsum ipso usu modestiorem factum dissuasisse Scythici belli susceptionem: *Postquam ego*, inquit Crœsus, *in tuam potestatem veni, & qua magna felicitas est, in hostem sapientem incidi, semper operam dedi, ut quacunque ratione possem incommoda regno tuo impendentia averterem. Etsi enim acerba & luctuosa est præteritorum malorum recordatio, tamen haud scio an ulla res sit, quæ magis ad modestiam animos flectere possit. Quare si vel tu ipse immortalis esses, vel immortalem exercitum duceres, nihil ponderis mea consilia in tuis deliberationibus haberent: sin autem agnoscis te hominem esse & hominibus imperare, hæc cogitatio animum tuum subeat, res humanas subitam habere conversionem fortunæ, quæ non sinit quemquam perpetuo felicem esse.* Strig.

2. *Tamyris.*] Frontinus, 2. 5. & Jornandes in Geticis. 10. & nostri vett. omnes constanter *Tamyris*, uno excepto, qui habet *Tomeris*. Orosii mss. 2. 7. *Thameris*. Valerii Max. editio postrema, 9. 10. *Thamyris*, Herodoto, 1. 207. & seqq. est Τόμυρις. Luciano in Charonte, & aliis, Τάμυρις. *Bong.* Historiam ex modo dictis auctoribus præcipue diffundit Herodotus. Hodieque hoc nomen *Timour* Scythicum est. Sicut & *Tamer-lane*, quod *Tamer claudum* denotat. *Lang* enim claudum Turcis denotat. *Thys.*

Cum prohibere eos transitu Araxis fluminis posset] Nescio, quid Ammiano Marcellino, lib. XXIII. in mentem venerit, quod scribat, *Cyrum Bospori fretum cum multitudine fabulosa transgressum ad internecionem delevit Tamyris regina Scytharum, ultrix acerrima filiorum.* Araxem transgressum fuisse Cyrum, cum Tamyridi & Massagetis bellum inferret, ex omnibus constat. Bosporum vero trajecisse nemo dixit. Miror quoque, virum doctissimum hoc loco reponere *Tomyris*, pro *Tamyris*. Nam dicitur, Τάμυρις, Τόμυρις, & Θάμυρις. Quamvis postremum hoc nomen viris attribuatur, non feminis. Ita Polyænus Sacarum regem vocat. Apud Æschylum quoque in Persis aliquoties Θάμυρις, pro Θάρυβις legendum esse, patet ex Scholiaste. At sane videtur esse commentum Græcorum, quod de hac, tanquam muliere, produnt. *Teimur* namque masculum nomen apud Scythas semper fuit. Quin etiam multum ab eo abit, quod refert Lucianus in

metatus est. 4 Dein postera die, cum simulato metu, quasi refugiens castra deseruisset, vini affatim, & ea quæ epulis erant necessaria, reliquit. 5 Quod cum nuntiatum reginæ esset, adolescentulum filium, ad insequendum eum cum tertia parte copiarum mittit. 6 Cum ventum ad Cyri castra esset, ignarus rei militaris adolescens, veluti ad epulas, non ad prælium venisset, omissis hostibus, insuetos barbaros vino se onerare patitur; 7 priusque Scythæ ebrietate, quam bello vincuntur. 8 Nam cognitis his, Cyrus reversus per noctem saucios opprimit,

in Macrobiis, auctoritate Cipporum Persicorum, & Onesicriti. Ait enim: Κῦρος ὁ Περσῶν βασιλεὺς ὁ παλαιὸς, ὡς δηλοῦσιν οἱ Περσῶν καὶ Ἀσσυρίων ὅροι, οἷς καὶ Ὀνησίκριτος, ὁ τὰ ἐπὶ Ἀλεξάνδρου συγγράψας, συμφωνεῖν δοκεῖ, ἑκατοντούτης γενόμενος, ἐζήτει μὲν ἕνα ἕκαστον τῶν φίλων. Μαθὼν δὲ τοὺς πλείστους διεφθαρμένους ὑπὸ Καμβύσου τοῦ υἱοῦ, καὶ φάσκοντος Καμβύσου μετὰ πρόσταγμα τὸ ἐκείνου ταῦτα πεποιηκέναι, τὸ μέν τι, πρὸς τὴν ὠμότητα τοῦ υἱοῦ διαβληθεὶς, τὸ δέ τι, ὡς παρανοοῦντα αὐτὸν αἰτιασάμενος, ἀθυμήσας, ἐτελεύτα τὸν βίον. Quamquam absurdissimum hoc multis videbitur. Ut pote cum Cyrus quadraginta annos natus regnare cœperit; imperarit annos XXX. Cambyses vero annos VII — Fieri itaque (V / XII) non potuerit Cyrum centesimum annum ætatis implesse, regnante Cambyse. *Voss.*

Araxis.] Araxes Armeniæ nobilis fluvius, ex summis jugis Ararat, quæ *Seriardm* olim, nunc *Chielder* montes appellantur. Hæc juga celeberrima sunt fontibus multorum fluminum, quæ vicinam regionem ita fertilem reddunt, ut à Barbaris *Lepras*, id est, fertilis appelletur: Et quidem primò ex illis profluit Araxes, qui è lacu exiens, multis alveis hos campos & siticulosam regionem permeat & irrigat: exilit autem è monte Tauro, ea parte, qua Seriardus visitur, è latere montis Abo; & versus ortum defluens usque ad fines Provinciæ Syrvan, ibidem se flectit versus Corum, & Cyro fluvio conjunctus dividit Artaxatam (quæ hodie Nassivan dicitur, Armeniorum civitas) & Armeniam porro rigans, præterque Araxis planitiem labens, exonerat se in mare Caspium, linquens ad meridiem quidem Armeniam, ad Arctum vero Sevaniam, cujus metropolis est Eris. *Ioh. Cartwrightus* in Itin. Pers.

6. *Adolescens.*] Spargapises appellabatur.

Ebrietate.] Hoc modo perierunt & Istri apud Florum, 2. 10, *Bern.*

8. *Saucios.*] Ea est vetus lectio. Strabo (qui lib. 11. pag 353. pr. hæc in Sacis gesta scribit) ἐξοίνους καὶ παραπλῆγας, *vinolentos & stupidos*: Auctor infra, 24. 8. 1. cum adjectione, *mero saucios* dicit. quomodo Ennius & Lucretius *amore saucios*. Inde apud Tibullum, 1. 2. *percussa tempora Baccho*, qui Græcis dicitur οἰνοπλήξ. Plautus, Casina 3. 5. 6. *Se uspiam percussit flore Liberi*, hoc est, inebriavit. Hæc fere Bongarsius, & plura Gruterus suspicion. 8. 18. Impressi *securos* præferunt. Freinshemius

sopi-

mit, omnesque Scythas cum reginæ filio interficit. 9 Amisso tanto exercitu, &, quod gravius dolet, unico filio, Tomyris orbitatis dolorem non in lacrymas effudit, sed in ultionis solatia intendit; hostesque recenti victoria exultantes pari insidiarum fraude circumvenit. 10 Quippe simulata diffidentia propter vulnus acceptum, refugiens Cyrum ad angustias usque produxit. 11 Ibi compositis in montibus insidiis, ducenta millia Persarum cum ipso rege trucidavit. 12 In qua victoria etiam illud memorabile fuit, quod ne nuntius quidem tantæ cladis superfuit.

sopitos legendum suspicatur: ut apud Curtium, 8. 6. 32. *sopitus mero ac somno*. Est qui *saucios* ideo damnat, cum jam modo bis de ebrietate præcesserit. Sed nulla hic tautologia, quod ea vox stuporem, effectum ebrietatius potius, quam ipsam designare videatur, inde ducta metaphora, quod admodum ebrii mente sic alienentur, ut nihil sentiant, prout solent graviter saucii. Pari fere translatione Archilochus apud Athenæum, 14. 6: m. οἴνῳ συγκεραυνωθεὶς φρένας. *vino mentem attonitus*. Nec alia de causa Plautus, Aulul. 3. 6. 39. *deponere vino* dixit, quam quod ebrii non secus efferantur ac ii, qui jam animam efflarunt. Certe *saucius* absolute hoc significatu sumitur etiam à Martiale, 3. 63. & Appul. lib. 7. m. *Bern.*

Nam cognitis his, Cyrus reversus per noctem saucios opprimit.] Videri posset dicendum esse *vino saucios*; Nec id primus moneo. Certe ita locutus est Justinus libro 24. c. 8. *Hesterno mero saucii*. *Tan. Fab.*

Cum reginæ filio.] Herodotus ait Spargapisem sibimet mortem conscivisse.

9. *Et quod gravius dolendum.*] Angl. *& quod gravius dolet*. Placet admodum, videturque repudiatum ab his qui hoc genus nesciebant vetustioribus receptum. Arria apud Plinium III ep. 16 post extractum e pectore suo pugionem, ad maritum, *Pæte non dolet*. Et Martialis rem eandem memorans, *Vulnus quod feci non dolet*. Schefferus.

In ultionis solatia intendit.] Ad *intendit* Freinshemius subaudiri vult *mentem*, ut ex Indice quem in hunc auctorem confecit apparet. Mihi autem ἀπὸ κοινοῦ repetendum videtur *dolorem*. Vorst. Recte Vorstius hic non *animum* subaudiendum ait in verbo *intendit*, sed referendum ad superius *dolorem*. Sed quid est *intendere dolorem*? Id quod opponitur præcedenti *effundere dolorem*, hoc est, non finire dolorem, sed proferre, producere, eumque convertere in solatium, velut scopum aliquem, quemadmodum arcum intendere in aliquid dicimur. *Schefferus*. *Intendere dolorem* est augere, ut *intendere vocem, linguam* apud Tullium. Intendere dolorem in solatium, est acrius dolere ut solatium capias. Hæc vero balbuties est Justino & Trogo indigna. Recte Freinshemius vidit. *animum* esse intelligendum, ut alibi quoque hanc vocem addit huic verbo, alibi omittit Justinus. *Intendere animum in ultionis solatia*, est cogitare acrius de solatio doloris capiendo ex ultione. *Græv.*

10. *Cyrum ad angustias usque perduxit.*] Testatur Grævius, editionem Iuntinam habere *produxit*: quod mirifice & mihi placet. Plane ad hunc modum Cæsar 7. de B. Gall. *Cum fuga vehementi Nolasenum longius produxisset*. Vorstius *Usque* non habet Anglus.

11. *Cum ipso rege trucid.* & mox, *caput Cyri amputatum.*] Atqui Cyrum regem in acie captum & cruci affixum

fuit. [13] Caput Cyri amputatum in utrem humano sanguine repletum conjici regina jubet, cum hac exprobatione crudelitatis; *Satia te*, inquit, *sanguine quem sitisti, cujusque insatiabilis semper fuisti*. [14] Cyrus regnavit annos xxx. non initio tantum regni, sed continuo totius temporis successu admirabiliter insignis.

CAP. IX. [1] Huic successit filius Cambyses, qui imperio patris Ægyptum adjecit; [2] sed offensus superstitionibus Ægyptiorum Apis ceterorumque deorum ædes dirui jubet. [3] Ad Ammonis quoque nobilissimum templum expugnandum, exercitum mittit; qui tempestatibus &

xum, scribit Diodorus, 2. 44. Xenophon tradit, placide in lecto obdormiisse. *Bern.*

13. *Satia te inquit.*] Metuo, ne illud *inquit* hic intrusum sit à sciolo. Nam quæ hæc loquendi ratio, *regina jubet, inquit?* debebat saltem conjunctio intercedere *jubet & inquit*. Sed & si adderetur ea, haud quadraret illud *hac* in verbis *cum hac exprobratione*. Nam ostendit, exprobrationem nudam oportere sequi, non narrationem, ad quam spectat verbum *inquit*. Schefferus.

CAP. IX. *Cambyses.*] Cyri filius dissimillimus patri Persarum rex secundus regnavit annis VII. mensibus V. Fusius hæc omnia tractat Herodot. lib. 2. & 3.

2. *Apis.*] Nugabantur veteres Apin radiis lunaribus conceptum, ut Plutarchus auctor est. Atque is erat colore nigro quadrato in fronte candore, macula dextro lateri ingenita, ac corniculantis Lunæ imaginem referente conspiciendus. Quin & Dæmonum præstigiis ipsius Apidis partum adscribit August. de Civit. Dei, XVIII. cap. V. Inventus Apis Memphim Ægyptiorum regiam, solenni pompa deducebatur, atque tum convivium lautissimum lætitiæ signum instituebatur. Post ævi spatium sacris libris præscriptum, Nilo immersus, vel potius in fonte sacro, vel sacerdotum, qui est Phiala, Apis necabatur, mox alius sacrabatur. Ad similitudinem Ægyptiorum, vitulum sibi aureum conflasse Idololatras Israëlitas, Patres testantur. Inter quos Lactant. de Ver. Sap. cap. X. Optatus Milevitanus lib. III. Tertullian. lib. adversus Judæos; Ambros. lib. I. de Pœnit. Hieronymus ad cap. IV. Oseæ; aliique. Vide *Selden*. *Apis.*] Bos Osiridi consecratus, id est, Soli. describunt Herodotus, 3. 21. Diodorus, 1. 85. Plin. 8. 46.

3. *Ammonis, &c.*] Jupiter Ammon à Chamo nomen accepit, qui in Africæ steriles arenas ablegatus est. Atque hinc urbs *Amon-No* dicta. *Amon-No* enim revera est Διόσπολις. Ejus nominis reliquiæ in multis aliis. Neque enim in Ægypto solum, sed & in Arabia & Africa universa notum fuisse nomen Ammonis docent Arabiæ fluvius Ammon, Ammonium Promontorium, Ammonii populi: in Africa proprie dicta Ammonis urbs, ad Cyniphum fluvium: in Insula Meroë delubrum Ammonis: in Marmarica Ammonia urbs, quæ vulgo Parætonium, & Ammoniaca regio, ubi Oraculum toto orbe celeberrimum. Quin & universa Africa Ammonia dicta teste Stephano. Et quam late se extenderit cultus Ammonis, docet Lucanus lib. IX.

Quamvis Æthiopum populis Arabumque beatis
Gentibus atque Indis unus sit Jupiter Ammon. Bochart.

4. Mirg

& harenarum molibus oppressus interiit. 4 Post hæc per quietem vidit fratrem suum Smerdim regnaturum. 5 Quo somnio exterritus non dubitavit post sacrilegia etiam parricidium facere. 6 Erat enim difficile, ut parceret suis, qui cum contemptu religionis, grassatus etiam adversus deos fuerat. 7 Ad hoc tam crudele ministerium, magum quendam ex amicis delegit nomine Cometem. 8 Interim ipse, gladio sua sponte evaginato, in femore graviter vulneratus occubuit; pœnasque luit seu imperati parricidii, seu sacrilegii perpetrati. 9 Quo nuntio accepto, magus ante

4. *Mergim.*] Qui est Herodoto *Smerdis*, quo nomine etiam magum Oropasten vocat: & *Cometes* magus, qui in editionibus vulgatis dicitur *Comaris*, contra libros apud eundem Herodotum est *Prexaspes*: & *Ostanes*, qui vulgo *Orthanes*, Herodoto dicitur *Otanes*: & Darius *Histaspis* filius in vett. mss. est *Hiptasi*. Hæc ut in Herodoto habentur, edidit Asulanus, inconsulte: quia *nominum mutationes permulta sunt, præsertim Barbarorum*, ut est apud Strabonem fine libri 16. *Bon.*

Fratrem suum Mergim regnaturum.] Non sine injuria posset aliquis suspicari, scribendum esse *Merdim*, & paulo post *Merdi*, pro *Mergide*. Merdim enim & Merdiam appellant nonnulli Cyri filium, ut testantur Scholia ad Persas Æschyli. Apud Æschylum ipsum male legitur Μάρδις, ut jam vidit Scholiastes. Herodoto, & Aristoteli est Σμάρδις. Nam sæpe τὸ σ nominibus propriis in principio affigitur. Ctesiæ est Τανυοξάρκης. Ait enim, Κῦρος δὲ μέλλων τελευτᾶν Τανυοξάρκην τὸν νεώτερον υἱὸν ἐπέστησε δεσπότην Βακτρίων, καὶ τῆς χώρας, καὶ Χωρασμίων, καὶ Παρθίων, καὶ Καρμανίων, &c. sic legendum. *Oropastes* ipsi est Σφενδαδάτης. *Voss.*

7 *Magum quendam ex amicis delegit nomine Cometem*] Iuntina: *Magum quendam ex amicis delegit nomine Praaspem.*

8. *Gladio sua sponte evag.*] Ab auctore nostro est Herodotus, 3.64. & Amm. Marcellinus, 17.6. Sulp. Severus lib. 2. hist. sacræ, pag. 116. Contrarius videtur Strabo, qui lib. 15. extremo, Cambysen à magis sublatum dicit, interprete Xylandro. Verum ibi τὰ κατελύθη, de imperio Cambysis à magis intercepto, quam occiso ipso, malim accipere; quæ verbi notio Thucydidi, Xenophonti, Herodiano &c. est recepta. Quanquam etiam Orosius, 2. 8. magos sub nomine *quem occiderant Regis*, regno obrepere ausos scribit. *Bern.*

9. *Magus.*] Nomen fuit Patizithæ: præses in Persis à Cambyse relictus, is regis fratre nomine Smerde vel Mergide occiso, suum fratrem Smerdim priori cognominem & persimilem regem subornat.

Magus ante famam] Duos tantum fuisse magos, qui Persicum imperium occupaverunt, præter nostrum asserunt Herodotus, 5. 61. Sulpitius Severus lib. 2. historiæ sacræ pag. 116. Orosius, 2. 8. Cedrenus pag. 118. 54. Const. Manasses in Annalib. & alii. Atqui septem commemorant Amm. Marcellinus, 23. 22. fin. & Val. Max. 9. 2. exemp. ext. 6. Verum auctoritas Ammiani, consensu plurium impar, nec tanti est: Valerii vero Max. locum feliciter emendavit ac nostro con-

ac famam amissi regis occupat facinus; prostratoque Smerde, cui regnum debebatur, fratrem suum subjecit Oropasten. 10 Erat enim & oris & corporis lineamentis persimilis; ac nemine subesse dolum arbitrante, pro Smerde rex Oropasta constituitur. 11 Quæ res eo occultior fuit, quod apud Persas persona regis sub specie majestatis occulitur. 12 Igitur magi, ad favorem populi conciliandum, tributa & militiæ vacationem in triennium remittunt;

conciliavit vir magnæ dignationis eruditionisque Janus Rutgersius, var. lect. 1. 8. Cum enim vulgati sic habeant; *ne quem ex conjuratione, qua septem magos cum eo oppresserat*, &c. ille transposita una, non amplius, vocula legit: *ne quem ex conjuratione septem, qua magos cum eo opp.* Septem, inquam, illorum, à quibus oppressi duo magi procerum Persarum, de quibus accipiendus & Florus, 3. 5. 2. *Bernecc.*

10. *Erat enim & or. & corp. lin.*] Restitui locum ex sententia V. Cl. Fr. Modii, qui disertim in Fuldensibus suis ita scriptum ait: quo pacto & Bongarsius in mss. libris esse profitetur. Nec enim in homine pars est, in qua major solet haberi lineamentorum ratio, quam os, hoc est, vultus. Antea vulgati: *Erat enim decorus & corporis lineamentis pers.* Herodotus, 3.61. *εἶδός τε δὴ ὅμοιος εἶδος*. de decore nihil. *Idem.*

11. *Sub specie majest.*] Similiter à Deioce Rege Medorum institutum, Herodotus, 1. 99. tradit, ne conspici Regem fas esset: ne scilicet assiduo conspectu vilesceret. *Majestati major è longinquo reverentia.* Tac. Ann. 1. 47. *Continuus aspectus minus verendos homines ipsa satietate facit.* Liv. 35. 10. 5. *Quicquid in excelso fastigio positum est, humili & trita consuetudine, quo sit venerabilius, esse vacuum oportet.* Val. Maxim. 1. 6. Utut sit, omnibus potius quam nemini patere debere Principem, ostendit egregie Gruterus ad Tacitum dissert. 44. *Idem.*

12. *Igitur magi ad f. p. c. tributa* &c.] Quid hic est *permittere tributa*? Certe permissis tributis favor populi non obtinetur. Eruditissimus Gronovius noster pro *tributa*, legit *tributi*, tributi nimirum vacationem permittunt. Recte, si quid judico, *Boxh.*

Tributa & militiæ vacationem in triennium remittunt] In MSS. aliquot pro *remittunt* legitur *permittunt*. Veriorem tamen lectionem esse crediderim *remittunt*, ut ipsemet Justinus lib. 21. c. 1. *Tributa populo per triennium remittit*; neque sane aliter optimi quique scriptores loquuntur. Sed hoc sæpe demiror, quod hic legitur: *Vacationem remittunt.* Nam remittere quidem tributa, recte dixeris, quia tributum res dura est, & onerosa, &, ut opinor, non magnopere optanda; At *vacatio* res est & jucunda & in primis expetenda. Quamobrem ipse libentissime legerim, id quod, ut ingenue dicam, necessarium iudico, *tributi & militiæ vacationem in triennium permittunt.* Id est, vacationem a tributo, vacationem a militia. *Tan. Fab.*

Remittunt.] *Remittunt* habent sane veteres typis expressi, quos curarunt Juntæ, Becharius, Major, Sichardus. Sed & unus MS. quem vidit Bongarsius, sic habet. Probantque lectionem eam Gronovius atque Grævius. Sane phrasi *tributa remittere* usus auctor infra 21, 1, 5. similiterque 11, 1, 2. dicit *expeditionem remittere*. Quæritur autem, quomodo dici potuerit *militiæ vacationem remittere*; quoniam ea fere tantum quæ pro-

tunt; 13 ut regnum, quod fraude quæsierant, indulgentia & largitionibus confirmarent. 14 Quæ res suspecta primo Ostani viro nobili & in conjecturis sagacissimo fuit. 15 Itaque per internuntios quærit de filia, quæ inter regias pellices erat, an Cyri regis filius rex esset. 16 Illa *nec se ipsam scire*, ait, *nec ex alia posse cognoscere, quia singulæ separatim recludantur*. 17 Tum pertrectare dormienti caput jubet, nam mago Cambyses aures utrasque præciderat. 18 Factus deinde per filiam certior, sine auribus esse regem, optimatibus Persarum rem indicat; & in cædem falsi regis impulsos sacramenti religione obstringit. 19 Septem tantum conscii fuere hujus conjurationis, qui ex continenti, ne dato in pœnitentiam spatio, res per quemquam narraretur, occultato sub veste ferro, ad regiam pergunt. 20 Ibi obviis interfectis, ad magos perveniunt; quibus ne ipsis quidem animus in auxilium sui defuit; 21 siquidem stricto ferro duos de conjuratis interficiunt. 22 Ipsi

molesta sunt, ut tributum, expeditio, *remitti* dicuntur; non autem ea quæ sunt grata, ut vacatio militiæ. Dicendum igitur, verbo *remittere* duplicem vim subjectam hic esse; & *militiæ vacationem remittere* idem esse quod *militiæ vacationem permittere*. Quam vocis significationem notarunt Cujacius in Observationibus, Lipsius in Notis ad lib. 1. Taciti, & Gifanius in Observationibus L. L. Quod autem unum idemque verbum ad diversa nomina relatum duplicem interdum significationem habeat, ejus ipse noster plura exempla suppeditat 3, 1, 9. in his, *& eadem patris & se ab insidiis Artabani vindicavit*; & 11, 9, 14. in his *non mortem, sed dilationem mortis deprecantur*. Sed Bongarsius quia in pluribus MSS. reperit *permittunt*, ita plane & rescribendum putavit. Si igitur legere quispiam malit *tributa & militiæ vacationem permittunt*, τὸ *permittunt*, item notione non una, sed duplici accipiendum erit: ut *tributa permittere* sit pro *tributa remittere*. Sed negat Gronovius eam verbi significationem usquam observari. Vide 4. Obs. 2. Alii tamen, inter quos Gifanius, eam observari asseverant. Quorum observationibus adjicio ego quod in ep. 106. Augustini legitur, *Deus quod neque permittendo, neque exigendo quod debetur injustus est*. Vorst.

Ad favorem &c.] Sic infra 21. 1. 4. & 5. Scilicet *novum imperium inchoantibus utilis est clementiæ fama*. Tacit. hist. 4. 63.

14. *Ostani*] Ostanes Pharnaspis filius, cujus filia Phædyma appellabatur. Herodot. 3. 68.

19. *Septem tantum*] Thucydides, 6. 9. 26. *Pauci conjuraverant, quo tutiores essent*. Adde Curt. 8. 6. 20. Ceterum istorum septem optimatium nomina recenset Herodotus, 3. 70. *Bern.*

21. *Duos interf.*] Atque hos non interfectos à magis, sed tantum læsos scribit Herodotus, 3. 78. cujus quidem ob antiquitatem, haud paulo major, quam Justini auctoritas. Et patet ex sequentibus ibi deliberationibus, duos

22 Ipsi tamen corripiuntur a pluribus: quorum alterum Gobryas medium amplexus, cunctantibus sociis, ne ipsum pro mago transfoderent, quia res obscuro loco gerebatur, vel per suum corpus adigi mago ferrum jussit: 23 fortuna tamen ita regente, illo incolumi magus interficitur.

CAP. X. 1 Occisis magis, magna quidem gloria recepti regni principum fuit; sed multo major in eo, quod cum de regno ambigerent, concordare potuerunt. 2 Erant enim virtute & nobilitate ita pares, ut difficilem ex his populo electionem æqualitas faceret. 3 Ipsi igitur viam invenerunt, qua de se judicium religioni & fortunæ committerent. 4 Pactique inter se sunt, ut die statuta om-

illos ex vulnere convaluisse: *Ber*. Pro *interficiunt* videtur aliud quippiam legendum, quod modo vulneratos duos illos significet; quia non Herodotus tantum duos ex conjuratis modo læsos scribit, sed ipse quoque noster in sequentibus non obscure significat, omnes septem conjuratos deliberasse atque pactos inter se fuisse, qua ratione regnum ad unum ex ipsis perveniret. *Vorst*. Putat Vorstius, pro *interficiunt* aliud quid scribendum, cum Herodoto auctore fuerint tantum vulnerati. Verum non necesse est, ut Trogus secutus Herodotum solum credatur. Sed nec ex sequentibus patet, omnes septem deliberasse de regno, quod ait Vorstius. Dicuntur quidem omnes perduxisse equos, omnes convenisse, sed illos omnes fuisse septem numero, hoc non indicatur. Neque juvant ista; *regnum Persarum septem nobilissimorum virorum virtute quæsitum:* fuerat enim omnium septem virtute quæsitum, licet per virtutem istam non omnes septem etiam in vita se potuerint servare. *Scheff.*

22. *Gobryas*] Herodot. 3. 78. Valer. Max. 3. 2. exemp. ext. 2. Magophoniæ porro seu cædis Magorum meminit & Agathias lib. 2. *Bong.*

23. *Ita regente*] Bongars. rectius putat, *illum*.

CAP. X. 1. *Principum*] *Septem illorum conjuratorum*. Alii, nec male, *principium*, antiquo genitivo, ut ubique *civitatium, penatium, apium, paludium*, *sapientium*. Sic *hominium* dixit Sallustius Jug. 74. 2. pro *hominum*, ut monuit flos delibatus literatorum Scaliger. *Principium* pro *principum* scripsisse quoque Licinium, titul. de stupratoribus, à doctore suo magno illo Cujacio se doctum ait *Bongars*.

De regno ambigerent.] Extant apud Herod. pulcherrimæ horum consultationes de regno. An ἰσονομία aut ὀλιγαρχία aut μοναρχία sit constituenda.

Concordare] Nam alias natura *insociabile regnum*. Tacit. Annal. 13. 17. *nec regna socium ferre, nec tædæ sciunt*. Seneca in Agamemn. vers. 259.

2. *Virtute & nobilitate pares*] Hinc intelligitur, quid sibi velint ista Valerii Maximi, 7. 3. exemp. ext. 2. *Darius sex adjutoribus ejusdem dignitatis assumptis*, &c. qui locus, à Cl. Casp. Gevartio, Elect. 1. 1. optime restitutus explicatusque, crucem doctis fixit hactenus. *Bern.*

4. *Pactique* &c.] Herodotus explicatius, 3. 84. & seqq.

Inter solis ortum) Antiquiores editiones habent *ante solis ortum*. Herodotus,

omnes equos ante regiam primo mane perducerent; & cujus equus inter Solis ortum hinnitum primus edidisset, is rex esset. 5 Nam & Solem Persæ unum Deum esse credunt, & equos eidem Deo sacratos ferunt. 6 Erat inter conjuratos Darius Hystaspis filius, cui de regno solicito equi custos ait, *si ea res victoriam moraretur, nihil negotii superesse*: 7 per noctem deinde equum pridie constitutam diem ad eundem locum ducit, ibique equæ admittit, ratus ex voluptate Veneris futurum, quod evenit. 8 Postera die itaque, cum ad statutam horam omnes convenissent, Darii equus, cognito loco, ex desiderio feminæ hinnitum statim edidit, & segnibus aliis, felix auspicium domino primus emisit. 9 Tanta moderatio ceteris fuit, audito

dotus, ἡλίου ἐπανατέλλοντος, & ἅμα τῷ ἡλίῳ ἀνιόντι. Quibus magis congruit *inter solis ortum*, quod ex MSS. hausit Bongarsius, quam alterum illud. Nam *inter ortum solis* nihil aliud est quam dum sol oritur. *Vorst.*

5. *Nam & Solem Persæ unum Deum esse*) Æternos ignes adorasse Persas, nulli dubium est. Unde & sempiterni magorum foculi meminit Ammianus, Virgis autem ignem inter canendum suscitabant. Illum contaminare, grande nefas habitum. Unde Euphrates Persa: πῦρ δὲ μιλῶσαι ἡμῖν τοῦ χαλεποῦ πικρότερον θανάτου. Refert Strabo sub finem lib. xv. ubi æterno igni sacra faciunt, lignis præstantioribus corticem adimere & nutrimentum flammæ pinguem olei succum addere. Grande piaculum & morte plectendum, excusso ex ore halitu ignem inflare. Ventilatione Deus ille fovebatur. *Thysius.*

Solem Persæ unum Deum esse cr. &c.] Hoc ipsum Strabo l. 15. p. 503. Macrobius, 1. 6. & alii confirmant. At idem Strabo sub finem lib. 15. Martem unum Persas deum colere tradit: & Curtius 4. 13. 17. Martem à Dario facit invocatum. Sed Strabonem sui ipsius oblitum erroris arcessit Lipsius, Not. 98. ad Tacit 6 Annal. Curtio veterem, hoc est, suam lectionem restituit Modius, pro *Martem* scilicet, *Mithren* seu *Mithram* legendo. Sic enim Persas Solem appellare solitos, ex eodem Strabone, Suida, & pluribus notum est. Hujus dei antistitem, perpetuæ pudicitiæ feminam fuisse, patet ex auctore. x. 2. 2. *Bern.*

Et equos &c.) Ita Xenophon Cyropæd. 8. 219. D. & anabas. 4. 333. B. Pausanias in Laconicis lib. 3. 201. 14. Rationem reddit Ovid. lib. 1. Fastor.

Placat equo Persis radiis Hyperiona cinctum:
Ne detur celeri victima tarda Deo.

Quomodo & Herodotus extremo libro 1. Massagetas ait, equos ideo Soli mactasse, *quod deorum pernicissimo, è quadrupedibus omnibus pernicissimum conveniret.* At Romanis equus non Soli victima, sed Marti, *quod per ejus effigiem Trojani capti sint.* vel *quod eo genere animalis Mars delectari putaretur.* Festus in *Equus.* idem de Mysis Florus, 4. 12. *Bernec.*

8. *Darii equus.*) Unde postea Darium in sigillo habuisse sculptum equum, per quem hinnitum edentem Rex factus fuerat, à Scholiaste Thucydidis est notatum. *Bernec.*

12. *Tanta*

dito auspicio, ut confestim equis desilierint, & Darium regem salutaverint. 10 Populus quoque universus secutus judicium principum eundem regem constituit. 11 Sic regnum Persarum septem nobilissimorum virorum virtute quæsitum tam levi momento in unum collatum est. 12 Incredibile prorsus tanta patientia cessisse eo, quod ut eriperent magis, mori non recusaverint. 13 Quanquam præter formam, virtutemque hoc imperio dignam, etiam cognatio Dario juncta cum pristinis regibus fuit. 14 Principio igitur regni Cyri regis filiam in matrimonium recepit regalibus nuptiis regnum firmaturus; ut non tam in extraneum translatum, quam in familiam Cyri reversum videretur. 15 Interjecto deinde tempore, cum

12. *Tanta patientia*] Gymn. editio: *tanta pietate gessisse eos.*

Cessisse eo, quod &c.] Bongarsius edidit, *cessisse eos, quod.* Sed prætuli lectionem quam idem in variantibus e ms. monstrat. Scilicet hoc erat incredibile proceres illos, regno, quod suæ quisque vitæ periculo magis eripuerat, æquo animo uni Dario cessisse. *Cedere alicui, regno*, dicit auctor etiam, 29, 2, 6. *Bern.* Berneggerus auctoritate unius codicis quem vidit Bongarsius, scripsit *eo*; cum alii tum typis expressi, tum MSS. haberent *eos*, scilicet verbo *cedere* adjiciendum putavit casum sextum rei qua illi cesserint. Verum reputandum erat casum quartum personæ abesse itidem non posse. Ego quidem facilius concoxero, si casus sextus aut quartus rei absit, quam si casus quartus personæ. casus enim sextus aut quartus pronominis quo res notetur commode subaudiri potest, quoniam pronomen relativum *quod* sequitur. Plena locutio foret, *tanta patientia cessisse eos illud* vel *illo, quod.* dicitur enim utrumque, *cedere aliquid* & *cedere aliquo.* Jam frequens plane est ante pronomen relativum omitti, subaudiendumque relinqui pronomen demonstrativum. Nepos 2,9,1. *quod ætate proximus erat qui illorum temporum historiam reliquerunt.* Ubi ante *qui* subaudiendum est *illis*. Idem 10, 9, 5. *Miseranda vita, qui se metui malunt.* Ubi ante *qui* subaud. *eorum.* Vorst.

Cessisse eo quod] Sic Berneg. Alii *eos* quod probat Vorstius. Freinshemius mallet *eo, ob quod.* Scheff.

13. *Quanquam præter formam...hoc imperio dignam*) Delendam esse arbitror particulam istam *hoc*; debet enim esse enuntiatum universum de quovis imperio, non de uno aliquo; Cum præsertim facile appareat Justinum sese cogitatione referre ad decantatissimum illum Euripidis locum, in quo *gravis* & plena dignitatis forma dicitur *digna imperio* seu *tyrannide*, Tan Fab.

14. *Cyri reg. filiam* &c.] Atqui duas Cyri filias *Athossam* & *Artystonam*, nec non *Parmyn* Smerdis & *Phædimam* Otanis filiam Darium duxisse refert Herodot. 3. 88. Sed harum princeps fuit *Artystona* Dario maxime adamata, cujus etiam imaginem ex auro solido compactam habuit. Herodot. 7. 69. An forte rescribendum hoc loco *filias*? Bern.

Regalib. nupt.] Sic infra, 13. 6. 4. Et Tacit. Agric. c. 6. *Matrimonium cum orta splendidis natalibus, ad majora nitenti decus & robur est* Hoc spectans & Lycus apud Senec. Herc. Furente, vers. 345. *una sed nostras* &c.

15. *Assyrii*] Vide supra, 1. 2. 1.

Zopyrus) Sic enim Herodot. 3. 153.

cum Assyrii descivissent, & Babyloniam occupassent, difficilisque urbis expugnatio esset; æstuante rege, unus de interfectoribus magorum Zopyrus domi se verberibus lacerari toto corpore jubet; nasum, aures & labia sibi præcidi; atque ita regi inopinanti se offert. [16] Attonitum & quærentem Darium causas, auctoremque tam fœdæ lacerationis tacitus quo proposito fecerit edocet; formatoque in futura consilio, transfugæ titulo Babyloniam proficiscitur. [17] Ibi ostendit populo laniatum corpus: queritur crudelitatem regis, a quo in regni petitione, non virtute, sed auspicio: non judicio hominum sed hinnitu equi superatus sit: [18] Jubet illos ex amicis exemplum capere, quid hostibus cavendum sit: [19] Hortatur ne mœnibus magis quam armis confidant, patiantur-

&c. & Plutarchus apophth. Reg. c. 3. & alii id nomen scribunt, Ζώπυρος, Bongarsius nec male *Zophyrus* e mss. expressit. Affines enim literæ sunt π & φ, sæpeque mutantur invicem ut, *tropaum* & *trophæum*. Sic infra, 3. 4. 12. *Palanthus*. qui aliis est *Phalanthus*. Ceterum huic facinori non absimile quid habet Florus, 1. 7. 6. *Bern.* Zopyrum ait Herodot. non ex interfectorum numero, sed unius ex conjuratis, nempe Megabysi filium fuisse. Darius dixisse fertur se unum Zopyrum integrum malle, quam centum Babylonas capere. Et oblato malo granato, tantum optavit sibi Zopyrorum, quantum ibi granorum inesset.

16. *Babyloniam.*] Vide supra, 1. 2. 7.

17. *In regni petitione.*] Ita mss. fatente & Modio, qui tamen *sortitione* legendum contendit, maxime cum præced. nu. 3. dicat auctor: *Ipsi igitur viam invenerunt, qua de se judicium religioni & fortunæ committerent.* Verum hoc ipsum Zopyrus queri se simulat, in regni petitione non virtuti & judicio hominum, sed auspicio sortique fuisse locum. Ad hæc si valeat emendatio Modii, sequetur sortitionem aliquam virtute & homiuum judicio regi. quod contra est *Sors decerrat ad parum idoneos*, ait Tacit. Annal. 13, 29. *Sorte & urna mores non discernuntur.* Idem, Histor. 4. 7. Quidam impressi *portione* legunt, pro quo Sichardus in edit. Basil. *partitione* mallet, contra mentem auctoris & competitorum regni. *Bern.* Quidam impressi habent *portioni.* Forsan olim per compendium fuit scriptum *postione*, pro *postulatione*; & videri debet, quodnam vere sit Justini, hoc, an quod nunc legitur, *petitione.* Nam alterutrum est glossatoris, & si meum interponere judicium debeo, id ipsum, quod in textu hodie comparet. *Schefferus.* Mirum qui hoc viro docto potuerit in mentem venire. *Petere regnum*, *magistratum* Latinis dicuntur qui illa ambiunt. Sed quis unquam audivit candidatos *postulare*, aut *flagitare* magistratus. Recte Cic. Philipp. 2. scribit petere Consulatum in laude poni, *rogare* vero in vitio. Si rogare in vitio ponitur, quid de *postulare* existimandum sit omnes intelligunt.

19. *Hortatur ne mœnibus magis quam armis confidant*] *Ne* est in antiquioribus editionibus Becharii, Majoris, Sichardi: quomodo Terentius in Hecyra, *Hortor ne cujusquam misereas.* Bon-

turque se commune bellum recentiore ira gerere. [20] Nota nobilitas viri pariter & virtus omnibus erat; nec de fide timebant, cujus veluti pignora, vulnera corporis & injuriæ notas habebant. [21] Constituitur ergo dux omnium suffragio; & accepta parva manu, semel atque iterum cedentibus consulto Persis, secunda prælia facit. [22] Ad postremum universum sibi creditum exercitum Dario prodit, urbemque ipsam in potestatem ejus redigit. [23] Post hæc Darius bellum Scythis infert, quod sequenti volumine referetur.

Bongarsius tamen maluit *non*, subaudito ante illud *ut*. Vorst. Iuntina quoque *ac* præ se fert.

22. *Exercitum* &c.] Similem proditionem, vel geminam potius, ipse Darius in Sacas movens passus est à Risace equisone quodam Saca, referente Polyæno lib. 7. Strateg. pag. 491.

At postremo.] Al. Ed. *ac postremo.* Utrumque minus belle. Legerem, *ad postremum*, ut sæpe alibi. *Ton. Fab.*

LIBER II.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Scytharum origo & antiquitas, de qua cum Ægyptiis contendunt.*

2 *Descriptio Scythiæ & morum gentis, quæ in plaustris degens justitiam colit & continentiam.*

3 *Scytharum fortitudo bellica: Ægyptios fugant, Asiamque reddunt tributariam.*

4 *Amazonum a Scythis origo, reginæ, res gestæ.*

5 *Bellum Scytharum adversus servos, quos lepido strategemate reprimunt. Darius Scythis, deinde Ionibus & Atheniensibus arma infert.*

6 *Atheniesium origo, gloriatio, industria, artes, reges.*

6 *Respublica Atheniensis Solonis legibus & politico strategemate firmata.*

8 *Pisistratus post fortiter gesta in Megarenses tyrannidem per 33 annos occupat.*

9 *Ejusdem filius Hippias patria pulsus Persarum exer-*

exercitum in Græciam adduxit. Inde nobilis illa Marathonia pugna, in qua victi Persæ, Athenienses victores duce Miltiade.

10 *Dissidium fraternum de regno inter Darii filios. Xerxes bellum adversus Græcos instaurat validissimo exercitu.*

11 *Fortitudo Spartanorum, quorum rex Leonidas; Persæ ad Thermopylas maxima clade afficiuntur.*

12 *Themistoclis industria Persarum classis ad Salaminium fretum navali prælio victa post multam stragem fuga sibi consulit.*

13 *Mardonio terrestris exercitus commissus. Xerxes ægre evadit piscatoria scapha. ejusdem pedestris exercitus fame obruitur; unde nova clades.*

14 *Mardonius in Bœotia ad Platæas cum Persis a Græcorum copiis victus, cum paucis profugit. Eodem fere momento adversus Persas in Asia feliciter dimicatum est.*

15 *Athenienses Spartanis delusis urbem ex integro restaurant. Spartani Persarum fines depopulantur. Pausanias defectionis reus damnatur. Aristides proditoris consilia discutit. Xerxes iterum arma movet infeliciter, a Cimone navali prælio superatur.*

CAP. I.

1 IN relatione rerum ab Scythis gestarum, quæ satis amplæ magnificæque fuerunt, principium ab origine repe-

CAP. I. 1, *Scythis*] Duplex est Scythia, Europæa & Asiatica. Europæa, in quam Darius impressionem fecit cum exercitu septingentorum millium, a Strabone l. 7. parva Scythia vocatur, cujus fines quondam fuerunt, Tanais & Borysthenes fluvii. Scythia Asiatica, in qua Cyrus bellum postremum adversus Massagetas infeliciter gessit, duplex est, una intra Imaum montem, altera extra Imaum. Scythia terminatur ab occasu Scythia Europæa seu Tanai fluvio, quæ limes est, dirimens Asiam ab Europa; a septentrione terra incognita; ab oriente vero Imao monte; a meridie Sacarum regione & Sogdiana. Scythia extra Imaum montem definitur ab occasu Scyt-

petendum est. 2 Non enim minus illustria initia, quam imperium habuere; nec virorum imperio magis, quam feminarum virtutibus claruere. 3 Quippe cum ipsi Parthos Bactrianosque, feminæ autem eorum Amazonum regna condiderint: 4 prorsus ut res gestas virorum mulierumque considerantibus incertum sit, uter apud eos sexus illustrior fuerit. 5 Scytharum gens antiquissima semper habita; quanquam inter Scythas & Ægyptios diu contentio de generis vetu-

Scythia interiore & Sacis; a septentrione terra incognita; ab oriente Sorita; a meridie vero parte Indiæ, quæ intra Gangen fluvium est. Hactenus Ptolemæus, libro 6. De moribus vero Scytharum Plinius lib. 6. Ut ergo Cyrus primus rex Persarum postremum bellum gessit cum Massagetis, quæ sunt pars Scytharum Asiaticorum intra & extra Imaum; sic Darius alteram, quæ est in Europa, aggressus est, eamque Imperii sui jugo subjicere conatus est. sed utrique Cyro & Dario conatus infeliciter cessit. Nam & Cyrus a Massagetis crudeliter interfectus est, & hic Darius turpi fuga amissa septima parte exercitus discessit. *Strig*.

Quæ satis ampla magnificaque fu.) Eadem verba usurpat & Sallustius Catil. 8. 2. de Atheniensibus. Scythicum autem Darii bellum & Herodoto occasionem dedit res Scythicas altius repetendi initio libri 4. B. Adde Diodor. Sicul. 2. 43. Arrian. 4. princ. Niceph. Gregoram lib. 3. post princ. *Bong*.

2. *Quam feminarum*) Scilicet, *ne quis sexus a laude cessaret*, ut ait Florus 1, 10. 9.

Bactrianosque) Vide supra, 1. 1. 9.

Amazonum) De Amazonibus præter alios etiam Plato l, 7. de Legibus: & Hippocrates de Aquis & Locis, viris copulari non tradit, nisi tres ex hostibus confecerint; atque ibidem affirmat matres puellis æneo instrumento mammas exurere. Hæ, uti creditum veteribus, Scythiam primum juxta Tanain, & inde prope Thermodoonta habitarunt. Fuere & tales, si credimus Diodoro, ad mare Hyrcanum & in Libya. Hodieque prope Angolam in Africa, ex mulieribus totum consistere regnum asserverant, qui viderunt: masculum omnem natum occidere: cum peregrinis rem habere. In America quoque hodie Rio da las Amozones. *Thys*. De his etiam vide Diodor. Sicul. 2. 44. Apianus in bell. Mithrid. Noster infra, cap. 4. & alii. Alb. Kranzius lib. 1. hist. Suetica, c. 6. eas origine Gothicas, hoc est, Germanas fuisse contendit. At Strabo lib. 11. pag 348, & Arrian. lib. 7. pag. 156. hoc mulierum genus unquam exstitisse negant. *Bernec*. Amazonum quinam veterum mentionem fecerint, easque extitisse vel affirment, vel negent, studiose observavit, & ad Curtii 6, 5, 24, docuit Freinshemius. *Vorstius*.

5. *Scythar. gens antiquiss.*) Herodotus tamen, 4. 5, ipsos Scythas ait dicere, *gentem suam omnium esse novissimam*: & de gentis antiquitate Ægyptios non cum Scythis, sed cum Phrygibus certasse refert lib 2. 2 quod confirmat in Eutropium Claudianus, 2. 261. Sed Marcel. 22. 34. *Ægyptiam gentem*, inquit, *omnium vetustissimam, nisi quod super antiquitate certat cum Scythis*. B. Similem contentionem inter Athenienses & Argivos memorat Isocrates Panathenaico. *Bong*.

Scythas & Ægyptios) M. Porcius Cato principatum quoque originis Scythis tribuit; neque adeo inepte: Arca Noæ in Armeniæ montibus consedit: Armeni vero Scythæ. *Thys*.

vetustate fuerit: [6] Ægyptiis prædicantibus, *initio rerum, cum alia terra nimio fervore solis arderent, alia rigerent frigoris immanitate, ita ut non modo prima generare homines, sed ne advenas quidem recipere ac tueri possent: priusquam adversus calorem vel frigus velamenta corporis invenirentur, vel locorum vitia quæsitis arte remediis molirentur:* [7] *Ægyptum ita temperatam semper fuisse, ut neque hiberna frigora, nec æstivi solis ardores incolas ejus premerent;* [8] *solum ita fecundum, ut alimentorum in usum hominum nulla terra feracior fuerit.* [9] *Jure igitur ibi primum homines natos videri debere, ubi educari facillime possent.* [10] Contra, Scythæ cœli temperamentum nullum esse vetustatis argumentum putabant: [11] *quippe naturam,*

Contentio) Quam pluribus exponit Otho Heurnius in Ind. co, c. 13.

Vetustate fuerit] Angl, *fuit*. Cic. Orat. pro Marcello: *Quanquam iste tuus amicus nunquam his angustiis contentus fuit.* Vide Vallam 11. eleg. 21. *Scheff.*

6 *Ægyptiis*) Ægyptios antiquissimos se esse mortalium persuasum habuere. Creditumque Gentilibus, non tantum cetera animantia, sed ipsum quoque hominem, compendium illud mundi atque imperatorem universi, Nilum fœcundissimum omnium benigna quadam caloris humorisque temperie in lucem produxisse. Lege Pomp. Melam lib. 1. cap. 9. & Plin. 10. c. 58. Diodorum Siculum, Ælianum, Macrobium. &c. *Thys.*

Non modo.] Pro *non modo non*. Cic. 2. de off. 13. *Non modo illi invidetur ætati, verum etiam favetur.* vid. Muret. Var. Lect. x. 7.

Non modo] Pro *non modo non prima*. Ita 9, 2, 6. *Ne sumptum quidem via, non modo officit pretia dederit*, pro *non modo non officit pr. ded.* Sed hoc interest, quod *non modo* hic sequitur, *ne* antecedit; cum in altero illo *non modo* antecedat, *ne* sequatur. Rursus 11, 8, 4. *Non spes modo remedii, sed nec dilatio periculi inveniretur*, pro *non modo spes rem.* Atque ita passim & alii. Livius 1, 40. *Regnare advenam, non modo vicina, sed ne Italica quidem stirpis.* Vorst.

Generare homines] Ita mox infra, n. 18. Persuaserunt enim olim sibi profani Gentiles, ut etiamnum hodie Sinenses, homines initio cum ceteris animantibus, non a Deo conditos, sed e terra, stirpium adinstar, ortos. Vide Diod. Sicul. 1. 7. Eo spectat Atheniensium gloriatio, quam Diogenes Cynicus iis cum muribus & lumbricis communem dicebat esse, se αὐτόχθονας, hoc est, ut noster infra, 2. 6. 4. ait, *eodem innatos solo.* Vide, ut modo monuimus, Lactantium de falsa relig. 2. 12. *Bern.*

Homines] Sic paulo post, *Quanto prior quæque pars terrarum siccata fuit, tanto prius animalia generare cœpisse.* Virgilius 2 Georg.

Cum primum lucem pecudes hausere, virumque
Ferrea progenies duris caput extulit arvis. Vorst.

8. *Nulla terra feracior*] Fertilitatem Ægypti prædicant & Isocrates in laudat. Busiridis: Josephus bell. Jud, 5. 11. &c. Egesippus, 4. 27. Tacit. Hist. 3. 5. Plin. paneg. c. 30 & 31. cum aliis. *Bong.*

9. *Educari facillime possit*] Angl. non agnoscit *facillime*. Et sane priori do-

ram, cumprimum incrementa caloris ac frigoris regionibus distinxit, statim ad locorum patientiam, animalia quæque generasse; [12] *sed & arborum atque frugum pro regionum conditione apte genera variata.* [13] *Et quanto Scythis sit cœlum asperius quam Ægyptiis, tanto corpora & ingenia esse duriora.* [14] *Ceterum si mundi, quæ nunc partes sunt, aliquando unitas fuit; sive illuvies aquarum principio rerum terras tenuit; sive ignis, qui & mundum genuit, cuncta possedit; utriusque primordii Scythas origine præstare.* [15] *Nam si ignis prima possessio rerum fuit, qui paulatim extinctus sedem terris dedit; nullam prius quam Septentrionalem partem, hiemis rigore ab igne secretam; adeo ut nunc quoque nulla magis rigeat frigoribus.* [16] *Ægyptum vero & totum Orientem tardissime temperatum; quippe qui etiam nunc torrenti calore solis exæstuet.* [17] *Quod si omnes quondam terræ submersæ profundo fuerunt; profecto editissimam quamque partem decurrentibus aquis primum detectam; humillimo autem solo eandem aquam diutissime im-*

docent argumentum Ægyptiorum hoc fuisse, homines primum natos ibi, ubi primum potuerint educari, in Scythia, quia tum nondum fuerant inventa vestimenta contra frigus. De facilitate vel difficultate educandi sermo fuit nullus. *Scheffer.* Vid. notas Grævii.

13. *Quanto cœlum* &c.] *Ingenia hominum ubique locorum situs format.* Curtius, 1.9.26. *Positio cæli corporibus habitum dat.* Tacit, Agric. cap. 11. Quem locum insigniter illustrat Gruterus dissert. 45. ad Tacit. Addendus Erasmus Adagio: *Mores hominum regioni respondent.* Bern.

Ingenia duriora.] Ingenium durum hoc loco est, firmium, solidum & quod seu spe seu metu haud facile permoveatur. *Tan. Fab.*

14. *Ignis qui & mundum genuit*] Hæc sententia fuit Heracliti. Quos & Stoïcos secutos Cicero testatur III. de Natur. Deor. cum dicit: *Sed omnia vestri (Stoïci) Balbe, solent ad igneam vim referre, Heraclitum, ut opinor sequentes.* Quin & eum mundi animam esse existimabant.

Utriusque primordii Scythas origine præstare] Errare illos puto qui huic lectioni acquiescunt, cum *primordium* & *origo* idem sint. Id quoniam verum est, quis dixerit, Scythæ utriusque primordii origine præstant Ægyptiis, rem ridiculam dixerit; tantumdem enim est ac si dicat, *utriusque primordio* &c. Quod ut ineptum est, ita & explodendum judico. Sic autem emendari hic locus posset, (utriusque primordii Scythas ratione præstare, Ægyptiis.) At *ratio* & *argumentatio* idem plane valent, & ita Cicero millies locutus est. Itaque hoc dixerit Justinus, Sive ab aqua sive ab igne argumentum duxeris, &c. Scythæ vincant necesse est. Ceterum paulo superius, ubi legitur *Illuvies*, scribendum omnino, *Eluvies*, ex observatione & judicio Gronovii. *Tan. Fab.*

17. *Quod si omnes quondam terræ submersæ profundo fuerunt; profecto edi-*

immoratam, 18 *& quanto prior quæque pars terrarum siccata sit, tanto prius animalia generare cœpisse.* 19 *Porro Scythiam adeo editiorem omnibus terris esse, ut cuncta flumina ibi nata, in Mæotim, tum deinde in Ponticum & Ægyptium mare decurrant.* 20 *Ægyptum autem, quæ tot regum, tot seculorum cura impensaque munita sit, & adversum vim incurrentium aquarum tantis structa moli-*

editissimam quamque partem, decurrentibus aquis, primum detectam; humillimo autem solo eandem aquam diutissime immoratam] Quod jam a me proferetur, id, opinor, non negligenter transilierint qui sciunt bene & accurate legere. Postquam in priore parte periodi dixit Justinus, *decurrentibus aquis*, in altera ponit, *eandem aquam*; Idque cum nimis nimisque vitiosum sit, scriptum ab eo fuisse existimo non *eandem*, sed *stantem*; quæ huic rei, qua de agitur, valde propria est, nisi si *stagnantem* malis, quod magis etiam proprium fuerit; nam aqua stagnans est aqua reses. *Tan. Fab.*

19. *Scythiam adeo editiorem*] Virgil. 1. Georgic. vs. 240.

Mundus ut ad Scythiam Riphæasque arduus arces
Consurgit, premitur Libya devexus in Austros.

Sed constat inter Mathematicos, in globo nullum esse alio editiorem locum. *Bong.*

Mæotim] Cimmerias paludes nominavit Claudianus. Temerindam Scythis appellari testatur Plinius, quasi matrem maris. Sicuti & Dionysius Alexandrinus μητέρα πόντου. Malim ego finem maris significare cum nostratibus. Scythis autem cum Germanis multa communia fuisse vocabula, præsertim in hoc tractu, Taurica Chersonesus abunde testis. Vide & Busbec. Epist. 4. Legat. Turc. Armenis tamen prius vocabulum *mairn* pro matre usurpatur.

20. *Ægyptum* &c.] Strato quidam apud Strabonem lib. 1. pag. 34. *Ægyptum* ait *priscis temporibus inundatam fuisse mari.* B. Et sane, quod statuerent veteres, Ægyptum ex limo quem Nilus vehit, accumulato & exaggerato natam, exinde *Nili donum* eam appellarunt. Eustath. in Dionys. perieg. pag. 31. pr. Videndi Herodotus, 2. 5. Aris. Meteor. 1. 14. Plin. 2. 35. Senec. nat. quæst. 6. 26. Quibus contradicit Brodæus miscell. 3. 5. ubi ait, nec decem quidem mundi ætates ad spatium istud humo explendum sufficere. *Bernec.* Sed falsissimam esse hanc opinionem pluribus docet Bochardus in Geograph. sacræ lib. IV, 24.

Tot fossis conscissa] Antiquiores typis expressi *concisa*: quod magis placet, neque mutandum fuisse videtur. Legendum ita judicat & Gronovius ad Plin. 34, 8: citatque illud Cæsaris 3. B G. *Pedestria itinera concisa æstuariis.* Vorstius.

Cum his arceantur, illis rec. aq.] Huc respiciens Isocrates in laudatione Busiridis, *Ægyptios* dixit *imbrium simul & siccitatum, quorum aliis Jupiter promus condus est, per se ipsos potestatem habere*: dum scilicet Niloticas aquas, quæ vicem imbrium Ægypto præstant, pro arbitrio vel fossis in agros suos derivant, vel objectis molibus arcent.

Hominum vetustate ultimam] Terra *hominum vetustate ultima est* quæ prima homines habuit. *ultimum* enim etiam illud dicitur quod est omnium primum. Virgilius 7 Æneid. *Tu sanguinis ultimus auctor.* Cicero pro Archia, *Pueritiæ memoriam recordari ultimam.* Vorstius.

Agge-

molibus; tot fossis concisa, ut cum his arceantur, illis recipiantur aquæ, nihilominus coli, nisi excluso Nilo, non potuerit, non posse videri hominum vetustate ultimam, quæ, sive ex aggerationibus regum, sive Nili trahentis limum, terrarum recentissima videatur, [21] His igitur argumentis superatis Ægyptiis, antiquiores semper Scythæ visi.

CAP.

Aggerationibus regum] Inde titulus Codicis, *de Nili aggeribus non rumpendis*. Cicero *moles* vocat *oppositas fluctibus* Officior. 2. 4. *Bong.*

Quæ sive exaggerationibus regum, sita Nili trahentis limum terrarum recentissima videatur) Edit ita Berneggerus, secutus, credo, Bongarsium. At Gronovius ad Senecæ Herc. Oct. ℣. 1260 codices MSS. & meliores editiones ait habere sic, *Quæ aggerationibus regum, sive Nili trab. limum*; ut prius *sive* absit; quomodo infra lib. 9. *Ducenta millia Persæ, eo prælio, sive naufragio, amisere*: & lib. 38. *Eosque variis exhortationibus ad Romana bella, sive Asiana, incitat*: & l. 42, *Captivi ex Crassi, sive Antonii, exercitu recollecti*. Porro in antiquioribus editionibus Becharii & Sichardi reperio *exaggerationibus*; ut sit una vox. At Berneggerus maluit *ex aggerationibus*: cujus causa non apparet. neque enim Latine dici videtur, *Ægyptus terrarum recentissima videtur ex aggerationibus regum*: sed, si vocula *ex* locum habere debeat, dicendum fuerit, *Ex aggerationibus regum apparet, Ægyptum terrarum recentissimam esse*. Ceterum *aggerationibus* vel *exaggerationibus regum Ægyptus terrarum recentissima videtur* recte dicitur. est enim *aggerationibus* pro *propter aggerationes*. Vorstius. Non placet quod existimant, *exaggerationibus* conjunctim legendum. Neque proba conjectura, quando putant haud Latine dici, *exaggerationibus*, & si præpositio adhibenda esset, scribendum fore *ex aggerationibus regum apparet*. Debet certe, etiam si vel conjunctim legatur, ablativus regi non a verbo, sed a præpositione, sive apposita, sive subintellecta, quod jam dudum Sanctius & ex ipso Schoppius docuere. At vero ea alia non potest esse, quam *ex* præpositio. Quod quodammodo agnoscunt ipsi, quando ablativum reddunt per *propter aggerationes*. Quid enim hoc est aliud, quam *ex aggerationibus*? Quomodo non uno loco apud alios etiam illud *ex* usurpatur. Neque si legatur divisim, illud *apparet* quidquam valet hoc loco. Stant per se, *terra ex aggerationibus regum, terra ex aggerationibus Nili*, significantque talem terram, quæ est terræ, quæ terra extitit & facta est ex aggerationibus, seu quod idem est, per aggerationes, sive propter aggerationes istas. *Scheff.*

Nili trahentis &c.] Unde aqua Nili turbida & limosa fuerit, varie auctores. Arrianus, de Rebus Indicis, pluviarum in Æthiopia vehementiam causam voluit. Abradi particulas telluris in Æthiopia Plutarchus asserit. Alii aliter.

Nili limum trahentis] Angl. quoque hoc modo. sed observat notator, alibi legi *trahens*, quod intelligendum foret de terra, & videtur hoc convenientius. Terra enim debet trahere, ut evadat major, non flumen. Nisi velis dicere, illud *trahentis* esse positum non pro *attrahentis*, verum *abstrahentis*. Schefferus. Ceterorum librorum lectio *Nili limum trahentis* longe est verior & certior. *Nili limum trahentis* est id ipsum quod Diodorus Siculus de hoc fluvio dicit, τοῦ Νείλου τὴν ἐξ Αἰθιοπίας ἰλὺν καταφέροντος. Nili ex Æthiopia limum secum ferentis. Curtius III, 11, de Marsya: *Inde diffusus circumjectos irrigat campos, liquidus, & suas undas trahens.*

CAP. II. [1] Scythia autem in Orientem porrecta includitur ab uno latere Ponto & ab altero montibus Riphæis, a tergo Asia & Phasi flumine. [2] Multum in longitudinem & latitudinem patet. [3] Hominibus inter se nulli fines. neque enim agrum exercent; nec domus illis ulla, aut tectum, aut sedes est, armenta & pecora semper pascentibus, & per incultas solitudines errare solitis. [4] Uxores liberosque secum in plaustris vehunt, quibus, coriis imbrium hiemisque causa tectis, pro domibus utuntur. [5] Justitia gentis ingeniis culta, non legibus. Nullum

hens. Libr. IV. 9, de Tigri: *Multorum torrentium non aquas solum, sed & etiam saxa secum trahens.* Grævius.

CAP. II. 1. *Ponto*] Vide supra. 1. 1. 6.

Montibus Ripæis] Non temere factum quod ita scripserit librarius; jusseram. & ita scribi debet, non *Riphæis*, quod ille tamen Pseudo-Servius probat, nugator mirificus. Ita *trophæum* in omnibus fere libris reperias, & error est tamen ridiculus, etiam si ita Gallice pronuncietur. *Tan. Fab.*

Riphæis) Plinius dicit, ubi deficiunt Riphæorum montium juga, ibi Arimphæos esse. Quos non esse Scythas, Herodotus testatur. vide eum libr. 4. & Plin. lib. 6. cap. 7.

Phasi flumine] Ita legendum etiam contra libros, qui habent *Ithasi*. De Phasi vide Plinium, 6. 4. & Solinum c, 20. & libellum de fluminibus nomine Plutarchi editum. De Scythis, præter Herodotum lib. 4. vide Diodorum Siculum lib. 2. & Strabonem lib. 7, ubi eorum integritatem multis prædicat, de qua & Horatius lib. 3. ode 24. Vide & pauca apud Marcellin. lib. 22. c. 19. & confer quæ lib. 31. 5. & seqq. de Hunnis scribit & Alanis, quos cap. 7. *discurrere* ait *latrocinando & venando*. Ita enim videtur locus ille supplendus. *Bongarsius*. Legitur & *Tanai*. Tanaïs vero a Scythis *Silis* appellabatur. qui ex Riphæis montibus originem accipere creditur, ut Ptolemæus & Plinius tradunt. melius ex silvis Riphæis, ex parte nimirum Hercyniæ oriri Isidorus voluit. ut olim auctor fuit Orpheus in Argonauticis, atque hodie oculati testes. Ex magna ibi palude oriri, Herodotus tradidit. Alii autem, teste Eustathio, Tanais fontem in incognitum esse tradunt. Illud præterea scire oportet Arrianum scribere alium Tanaïn esse Scythicum, quem Alexander cum summo discrimine trajecit. Tanaïs quoque Jaxartes appellatus insigni errore, is enim in Caspium mare se exonerat, Tanaïs autem in Mœotidem. Duo illi ostia tribuunt antiqui, sicut & αὐτόπτης Albertus Campensis. etsi Dominicus Marius Niger quinque ostiis in Mœotidem fluere dicat. Vide & Æneam Sylvium in sua Geographia.

4. *In plaustris*] Unde Scythæ dicti ἁμαξόβιοι & ἁμαξοβῖται, hoc est, in plaustris viventes: item ἁμάξοικοι domos suas in plaustris habentes.

Coriis] Vix inhibeo manum rescripturientem *corticibus*: quæ vox e *corribus*, quod *coriis* in ms. quodam suprascriptum Bongarsius affirmat, facili literarum ductu formatur. Certe plaustra Scythica *corticibus* tecta facit & Amm. Marcellinus, 22, 19. Idemque, 31, 6. *Alanos* ait *vagari supersidentes plaustris, quæ operimentis curvatis corticum* (tanquam imbricibus) *per solitudines conferunt.* Bern.

5. *Justitia, gentis ingeniis culta, non legibus.*] *Mortalium justissimi Abii* (hoc est, Scythæ) dicuntur Homero

6 Nullum scelus apud eos furto gravius; quippe sine tecto munimentoque pecora & armenta inter silvas habentibus quid salvum esset, si furari liceret? 7 Aurum & argentum pe-

mero Iliad. 13, 6. laudante Strabone lib. 7. p. 209. & Arriano lib. 4. pr. Sed & noster infra, 12. 1. 17. *gentem innoxiam* dicit. B. Ceterum de priscis Romanis similiter Sallust. Catil. cap. 9. *Jus bonumque apud eos non legibus magis, quam natura valebat* De Germanis Tacitus, c. 19. *Plus ibi boni mores valent, quam alibi bona leges.*

Ingeniis] Ingenium vocat, quod paulo post, num. 14. *naturam.*

Nævius: *Ite actu in frondiferos lucos, ubi*
Ingenio arbusta nata sunt, non obsita.

Notavit Scaliger ad Ausonium, 1, 23. Petronius, *Crines ingenio suo flexi* Tacit. Annal. 3. 26. *cum honesta suopte ingenio peterentur.* Sallust. hist. lib. 3. *Pugna ingenio loci prohibebatur.* Et lib. 5. *insula suopte ingenio alimenta mortalibus gignunt.* ita Florus, 2. 6. 27. & 2. 17. 5. *Bernec.* B.

6. *Sine tecti munimento pecora, &c.*] Antiquiores editiones, Iuntarum, Becharii, aliæque, *sine tecto munimentoque*: quod magis placet. Porro pro *quid salvum esset*, Bongarsius ediderat *quid inter silvas superesset.* Quod adeo non probatum fuit Berneggero, ut τὸ *inter silvas* prorsus eliminaret. Verum genuinum illud satisque commodum esse dummodo inter proxime præcedentia consistat, ostendit editio Iuntarum, quæ, ut Cl. Grævius testatur, sic habet, *sine tecto munimentoque pecora & armenta inter silvas habentibus quid salvum esset?* Vorst.

Quid salvum esset] Ita vett. editiones manuscriptorum traduces: melius, opinor, quam quod Bong. edidit. *quid inter silvas super esset?* Nam ratio ista generalis est, non silvarum propria. Verum quidem est, quod non in silvis, (ubi vehiculorum incommoda vectio) sed planitie morari soliti Scythæ. unde *campestres* eos vocat Horat. 3. Od. 24. Bongarsius ex MSS. pro his ediderat, *quid inter silvas superesset.* Grævius reponit, *pecora & armenta inter silvas habentibus quid salvum esset*, quod & Vorstio probatur. At ego vellem, respondissent objectioni Berneggerianæ, qui dicit non ex eo nihil potuisse salvi esse, quod haberent pecora inter silvas, sed generatim, quod haberent sine munimento, & iccirco illud *inter silvas* otiosum esse. Addo, quod ne quidem satis commode dicatur *armenta habere inter silvas*, pro *in silvis.* Mihi lectio Bongarsii videtur optima, sed paulo aliter explicanda, quam accepta est a Berneggero, videlicet ut illud *superesse* non intelligamus simpliciter, sed cum respectu ad victum, quem vult nullum potuisse habere, si furta fuissent frequentia, & addit rationem, quia habitabant inter silvas, ubi nulla alia dabantur alimenta, quam ex solis pecoribus. Ut quid tale voluisse nostrum credam, facit quod in MSS. legatur, *pecora & armenta & alimenta habentibus*, vel *pecora & alimenta habentibus*; liquet enim, præcessisse quid de alimentis, quod ostenderit non potuisse ea haberi sublatis pecoribus in ista silvarum feritate: Unde quoque putem locum totum ita esse scribendum: *quippe sine tecto munimentoque pecora & armenta alimenta habentibus, quid inter silvas superesset, si furari liceret.* Eleganter *armenta habentes alimenta*, de iis, qui pecora sua & armenta adhibent in alimenta, qui alimenta ex iis capiunt. *Scheff.*

7. *Non perinde &c.*] Ita Vett. omnes. Tacit. de Germanis, c. 5. *Possessione*, inquit, *& usu* (auri & argenti) *haud perinde afficiuntur.* Bong. Editiones quædam veteres, & e Bongarsianis mss.

perinde aspernantur, ac reliqui mortales appetunt. 8 Lacte & melle vescuntur. 9 Lanæ iis usus ac vestium ignotus, quanquam continuis frigoribus urantur: pellibus tamen ferinis aut murinis utuntur. Hæc continentia illis morum quoque justitiam edidit, nihil alienum concupiscentibus.

QUIP-

mss. unus forte melius, *perinde aspernantur ac reliqui mortales appetunt*. Bern. Juntæ ac alii, *argentum perinde aspernantur, ac*, quod probant Berneggerus, Grævius, Vossius. me non repugnante. *Scheff.*

Aurum & argentum non perinde ac reliqui mortales appetunt] Melius & elegantius impressi libri & manu descripti: *aurum & argentum perinde aspernantur, ac reliqui mortales appetunt*; Vera lectio, & quæ in textum ipsum operis recipi debuit. *Tan. Fab.*

8. *Lacte*] Inde Homero Iliad. 13.6. Γαλακτοφάγοι, *lactivori*, Strabo lib. 7. & 11. addit carne & caseo, equino maxime. *Bong.*

9. *Lana iis usus* &c.] Particula interposita *&* *quamquam* totam loci sententiam turbat, quæ plana fit ea sublata. Legendum ergo censet Salmasius: *Lanæ iis u. a. v. ig. quamquam* &c.

Quanquam continuis frig. urantur] Ita lego cum Salmasio, expuncta vocula *&*, quæ erat ante *quanquam*. Quod *urere* & frigus dicatur, etiam aliunde notum. *Vorst.* Notat Vorstius, hoc *tamen* non opponi proximo, *quanquam urantur*, sed præcedenti, *vestium usus ignotus*, quod probum est. Sed omittit illud *&* ante *quanquam*, quod & Grævius facit. Quia tamen retinent antiqui libri, propterea scribendum censeo: *Lana iis usus ac vestium ignotus est, quanquam continuis frigoribus urantur. Pellibus tamen* &c. *Scheff.*

Lanæ iis usu ac vestium ignotus, quanquam continuis frigoribus urantur: pellibus tamen ferinis & murinis utuntur] Sic legerem, *Lanæ iis usus ad vestem ignotus*. Id est, vestibus utuntur quidem, sed non laneis, at pelliceis tantum. Falsum enim est veteribus illis Scythis vestium usum ignotum fuisse. Dices, vestes non habebant, sed pelles, queis pro veste utebantur; At hoc minus vere asseratur; nam braccas illud genus habebat; quin etiam vestem aliquando ad oculos usque adducebant, ut se a nimia frigoris immanitate tutarentur, in quam rem tam certus quam infelix testis esse potest Ovidius. Dein, si quis, neglecto aut ignoto lanæ usu, se se pellibus tegat, an ille adeo vestem habuisse negabitur? At non habet laneam? Sed pelliceam habet. Qui Serica aut bombycina veste utitur, non ideo nulla veste uti dicetur, quia laneam non habet. *Tan. Fab.*

Ac vestium.) Angl. *ad vestitum*. Etiam hæc lectio valde bona. vid. not. Grævii.

Pellibus &c. *murinis*) Vir magnus *marinis* hic legendum suadet, cum & in Tacit. Germ. c. 17. sit *de pellibus belluarum, quas exterior Oceanus gignit*. Vix persuadet: magis Turnebus, adversar. 15. 23. *mures*, antiquos intellexisse non tantum domesticas illas bestiolas omnia rodentes ac penori infestas: sed & silvestres ferasque bestias minoris formæ pelle commendabiles: quo in genere sunt *Martes* & *Hermelinæ*. Facit huc illud Senecæ, epist. 90. 38. *Magna Scytharum pars tergis vulpium induitur ac murium, quæ tactu mollia & impenetrabilia ventis sunt*. Eginhardus in vita Caroli M. *Ex pellibus lutrinis vel murinis thorace confecto humeros ac pectus hieme muniebat*. Ammianus, 31. 3. Hunnis item *indumenta* tribuit *ex pellibus silvestrium murium consarcinatis*: ubi Notas eruditissimas V. C. Fr. Lindenbrogii vide. Ceterum de pelliceis

ve-

[10] QUIPPE ibidem divitiarum cupido est, ubi & usus. [11] Atque utinam reliquis mortalibus similis moderatio & abstinentia alieni foret! [12] profecto non tantum bellorum per

tegumentis multa, nec aspernanda, congessit Hieron. Magius, miscell. 8. 7. *Bern.* Quod adversum huic est, id non in proximis illis. *Quanquam continuis frig. urantur*; sed in paulo remotioribus apparet; & quidem in his, *Lanæ iis usus ac vestium ignotus.* Et fit sane ut *tamen* ipso periodi initio ponatur. Ut inf. 2, 4, 30. *Receptaculum tamen habuere castra sociorum.* Et 29, 4, 9. *Omnibus tamen propediem auxilium se missurum pollicetur.* Vide & Nepotem 2, 8, 1. & Valerium Max. 2, 1, 10. Porro pro *utuntur* ex antiquioribus editionibus malim legere *vestiuntur.* Ut hoc sit pro *vestiunt se.* Ita *lavari* dicunt pro *lavare se*, & *exerceri* pro *exercere se*, & infinita id genus alia. *Vorst.*

Tamen utuntur) Mallet *vestiuntur* Vorstius. Atqui præcesserat *vestium usus ignotus iis.* Si vestium usus ignotus fuit, ergo ne vestiebantur quidem, hoc enim verbo ille vestium usus exprimitur. Retinendum ergo illud *utuntur* & accipiendum de usu qualicunque, qui in vicem vestimentorum adhibebatur. Hoc vult, non habuisse arte quadam confectas vestes, sed pelles illas quoquo modo injecisse corpori, eis corpus quoquo modo circumdedisse, atque ita defendisse à frigore. *Scheff.*

Tamen ferinis) Bongarsius *tantum* mallet, sententia certe requirit. In quibusdam codicibus legitur *felinis*, pro *ferinis*. Totum autem hunc locum sic emendavit Cl. Salmasius: *Lanæ iis usus ac vestium ignotus, quanquam continuis frigoribus urantur. Pellibus tamen ferinis aut murinis utuntur.* Scythas enim, sive Parthos, murinis pellibus, conficiendis tunicis, usos fuisse, testatur Hesychius: Σίμωρ παρὰ Πάρθοις καλεῖταί τι μυὸς ἀγρίου εἶδος, οὗ ταῖς δοραῖς χρῶνται πρὸς χιτῶνας. Hujuscemodi tunicas μυωτὰς appellabant. Sed non possum hic præterire, quæ de hoc animali ad me perscripsit vir divinus, Cl. Salmasius: De Simore, inquit, verum est, quod tibi in familiari sermone dixi, hodieque a Persis hoc nomen dari animalculo cuidam parvo feli non dissimili. Arabes سمور *Simmor*, cujus pellem calidiorem esse corpori humano, quam cujuslibet alterius animalis, scribunt; Puto esse, ut illud animal describunt, quam Martem Zibellinam vulgo appellamus, Hungari & Poloni, Germanique, *Zobel*, Sed ut feli similis sit hæc bestia, non ideo tamen admiserim scripturam, quam in quibusdam scriptis Justini exemplaribus reperiri ais *felinis*, *aut murinis*. Quis enim non videt ab imperito aliquo esse excogitatam, qui cum videret, murinas ibi pelles nominari, statim putavit felinas pro ferinis dicendas, quas auctor una commemoraret? Atqui certum est veteres Latinos murium nomine, cum murinas pelles dixere &, feles ipsos, omne genus domesticos ferosque comprehendisse, & majora etiam animalia, quorum pelles ad vestitum usurparentur. Cum Pantheras Romani mures Africanos vocarunt, nonne earum pelles murinas posse vocari verisimile est? Puto tamen Justinum per murinas pelles intellexisse minorum omnium animalium, ut sunt martures, mæles, feles feri, vulpes, simores Parthici, & alia. Per ferinas vero, grandiorum ferarum, ut sunt lupi, leones, leopardi, & similia. Ammianus Marcellinus, lib. XXXI, notat, *Hunnos indumentis operiri linteis, vel ex pellibus silvestrium murium consarcinatis.* Ad quem locum Fr. Valesius scribit has pelliculas odoratas fuisse, & citat Hieronymi verba, quæ de alio plane mure intelligenda, Nam animal Moschi etiam

per omnia secula terris omnibus continuaretur; 13 neque plus hominum ferrum & arma quam naturalis fatorum conditio raperet. 14 Prorsus ut admirabile videatur, hoc illis naturam dare, quod Græci longa sapientium doctrina, præceptisque philosophorum consequi nequeunt; cultosque mores incultæ barbariæ collatione superari. 15 Tanto plus in illis proficit vitiorum ignoratio, quam in his cognitio virtutis.

CAP. III. 1 Imperium Asiæ ter quæsivere; ipsi perpetuo ab alieno imperio aut intacti, aut invicti mansere. 2 Darium regem Persarum turpi ab Scythia summoverunt fuga: 3 Cyrum cum omni exercitu trucidaverunt: 4 Alexandri Magni ducem Zopyriona pari ratione cum copiis universis deleverunt: 5 Romanorum audivere, non sen-

etiam mus est, & Zibethum quoque murem appellarunt, sed eorum pellibus ad vestitum non sunt usi, & silvestres illi mures, ex quorum pellibus sibi vestes Hunnos consarcinasse tradit Marcellinus, de martis vel marturibus accipiendi, & vulpeculis, quarum hodieque in illis pelles ad amictum expetuntur, & in alium orbem, nostrumque, inde importantur. Hactenus Salmasius. *Vos.*

Ferinis aut murinis] Quidam MSS. habent *felinis*, quod est, cui non videtur, contemnendum. Et certe mures etiam sunt feræ, adeoque pelles eorum ferinæ. Nihil tamen temere mutandum, quia *ferinæ* pelles hic intelligendæ de feris majoribus, ut *murinæ* de minoribus. *Scheff.*

13. *Neque plus hominum ferrum & arma*] Infra 6, 2. 3, *Qui partim fato, partim ferro periere.* Et 39, 4, 5, *Spiritum non fato, sed parricidio dedit.* Ergo *fato perire*, *fato spiritum dare*, & *naturalem fatorum conditionem rapere aliquem*, illud est, quod nos dicimus *naturliches Todes sterben*. Tacitus Ann. 2. 71, 2, dicit *fato concedere*. Vorst.

14. *Sapientium doctrina*] de Scytharum laude locus egregius ex Plutarchi convivio: Scythæ cum Zamolxide suo legislatore animarum immortalitatem credebant. Studia quod attinet, quis inter Ethnicos prior Orpheo Poëta? quem Thracem sive Scytham fuisse constat. Clemens quoque Alexandrinus lib. 2. Græcos multa accepisse ab iis refert. Neque ipse Plato in Cratylo suo hoc negat. Theodoretus Colloquio 5. ita de iis loquitur: Quinetiam Nomades Scythæ, qui sunt nobis finitimi (eos dico, qui in solitudinibus vitam degunt) singulari quadam mentis solertia ac prudentia præditi esse narrantur, acutissimoque ingenio pollere, ad cognoscendam veritatem, falsitatemque refellendam, maxime facto. *Thys.*

Inculta barbaria] Oxonienses ex uno codice malunt: *inculta barbariei*, & mox pro *proficit*, ex duobus *profecit*. sed causæ nihil est ut ab aliis codd. & Vulgatis discedamus.

CAP. III. 1. *Quæsivere*] Hoc est, acquisivere, pro composito simplex, Ita supra, 1. 9. 13. Vell. Paterc. 2. 18, 7. & alii *Bern.*

2. *Turpi fuga*] Eadem prope verba infra, 7. 3. 1.

4. *Zopyriona*] Cum Græci scribant Ζώπυρίων, & in antiquioribus typis expressis, imo & MSS. quibusdam, nomen

senfere arma. 6 Parthicum & Bactrianum imperium ipsi condiderunt. 7 Gens & laboribus & bellis aspera; vires corporum immensæ: NIHIL parare, quod amittere timeant: nihil victores præter gloriam concupiscunt. 8 Primus Scythis bellum indixit Vexoris rex Ægyptius, missis primo lenonibus, qui hostibus parendi legem dicerent. 9 Sed

nomen hoc per Z scriptum reperiatur, non video cur scribendum potius sit *Sopyrion*, quomodo hic & alibi edidit Berneggerus. *Vorstius*. Adstipulatur ceteris Iuntina.

6. *Parthicum & Bactrianum imperium ipsi condiderunt*) Hæc verba omnino delenda; sunt enim petita ex hujus libri initio, ubi sic scriptum est, (*quippe cum ipsi Parthos Bactrianosque condiderint*.) Ubi studiosus aliquis ad imam paginam, ut fit, quia phrasis ipsa esset paulo insolentior: atque minus consueta, *condere Parthos, condere Bactrianos*; glossema suum addidit, (Id est, *Parthicum & Bactrianum imperium ipsi condiderunt*,) quæ verba posterius in contextum operis sine judicio recepta sunt. Ut ut erit, ut ut judices, sunt isthæc expungenda; Et fontem ipsum erroris videor aperuisse. Ad id confirmandum quod a me dictum est superius, delendam esse scilicet lineam illam, (*Parthicum & Bactrianum imperium ipsi condiderunt*) hoc apprime facit, quod in impressis quibusdam legitur, (*Mox* Parthicum & Bactrianum &c.) Ubi nemo non videt, isthuc *Mox* ex barbaria illorum seculorum natum esse, pro *modo*, seu paulo superius &c. Quo glossemate studiosus, aut alios, aut seipsum, ad locum illum superiorem remittebat; at tu, lector, cogitabis. *Tan. Fab*.

7. *Gens laboribus & bellis aspera*] MSS. aliqui *& laboribus & bellis*, quod non displicet, ob emphasin oppositionis, quæ perit pæne per omissionem conjunctionis alterius, cum præsertim *labores* significatione strictiori notent molestias in pace, ex infesto isto cultu agrorum & laboriosa pastione pecorum, de quibus capite præcedenti. *Scheff*. Sic & Iuntina.

Nihil parare) *Parare* pro *parant*; infinitum pro finito. Sic & 36, 4, 2, & 41, 3, 1. *Vorst*.

Parare) Pro *parant*, inquit Vorstius. Mallem ego cum sequenti *concupiscunt* construere. *Scheffer*. Tres Anglicani: *pararere*.

Nihil victores &c.) Supra, 1. 1. 7. Pulcra in hanc rem dissertatio Phil. Camerarii, hor. subcis. centur. 1. 78.

8. *Primus Scythis bellum indixit*) Oxonienses ex uno codice ediderunt: *bellum intulit*.

Missis primo lenonibus] Scribendum est *legatis*, non *lenonibus*. Cur ita sentiam duæ res faciunt. Prior, quod jam dicet Justinus, *Scytha legatis respondent*, (non *lenonibus*;) Altera quod ita in duobus MSS. legitur. Aliud item est amplius quod moneam; pro *missis primo*, legendum *præmissis*; ut lib. 6. *Scythica bella aggreditur præmissis legatis*. Quare autem isthuc *primo* non placeat, facile videas. Si enim *primo* ponas, oratio postulat ut addas, *mox*. *dein*, *post paulo*, & quæ sunt ejus generis. *Tan. Fab*

Vexoris,) Ita boni libri: alii *Vinxoris*: quidam *Besoxis*. Orosius ms. lib. 1. cap. 14. *Vesoges*. Florentina editio hoc loco, & initio libri 1. supposuit *Sesostres*, contra libros; opinor quia Herodotus lib. 2. refert, eum Scythas subegisse. Jornandi est *Vesosis*. Bong.

Vexoris rex Ægyptius: Lege quoque hic, ut supra, *Sesosis*. Sed miror equidem, quod Justinus hic dicat, Scythas vicisse Sesosin, sive Sesostrem, & in regnum repulisse; cum Herodotus, Dicæarchus, Diodorus Siculus, & alii prodiderint hunc Scy-

9 Sed Scythæ jam ante de adventu regis à finitimis certiores facti legatis respondent: 10 *tam opulenti populi ducem stolide adversus inopes occupasse bellum, quod magis domi fuerit illi timendum.* 11 *quod belli certamen anceps, præmia victoria nulla, damna manifesta sint.* 12 *Igitur non expectaturos Scythas dum ad se veniatur, cum tanto sibi plura in hoste concupiscenda sint; ultroque prædæ ituros obviam.* 13 Nec dicta, rès morata; quos cum tanta celeritate venire rex addidicisset, in fugam vertitur, exercituque cum omni apparatu belli relicto, in regnum trepidus se recepit. 14 Scythas ab Ægypto paludes prohibuere: 15 inde reversi Asiam perdomitam vectigalem fecere, modico tributo, magis in titulum imperii, quam in victoriæ præmium imposito. 16 Quindecim

thas subegisse, omniumque, quas adierit, gentium fuisse victorem. Trogum tamen secutus est Valerius Flaccus lib. v.

— *ut prima Sesostris*
Intulerit rex bella Getis, ut clade suorum
Territus, hos Thebas, patriumque reducat ad amnem;
Phasides hos imponat agris, Colchosque vocari
Imperet. ——— Vossius.

Lenonibus] Hoc est, legatis, socialibus. Hanc vocem omnes, præter unum, veteres agnoscunt, & probat P. Danielis ms. Glossarius. *Leno, id est, mediator*, inquit, *qui apud Italos dicitur Ambassator, Unde Trogus Pompejus in secundo historiarum: Præmissis lenonibus, qui hostibus parendi legem indicerent.* Bong. Neque vero mirandum *lenones* flagitii propudiique ministros, de re honesta usurpari: sicut contra *conciliator* & *conciliare*, voces honestæ, ad hoc turpe ministerium postea sunt traductæ. *Bern.* Oxonienses tamen ex tribus MSS. reposuerunt veterum editionum scripturam, *missis primo lenonibus*.

10. *Stolide*] Ms. *calendi*. Unus *stalide*. quod ad vulgatam lectionem proxime accedit, quam sequutus est Orosius. Hic locus explicat, quod Scythicus legatur apud Curtium, 7. 8. 27. ait *suis patuisse iter usque in Ægyptum*. Bong.

Stolide] MSS. plures hic habent *calendi*, aliquis & *stalide*, unde suspicabar nostrum forsitan scripsisse *calide*, eo sensu, quo imprudenter, cogitanter, & præcipitanter factum denotat, & quomodo *calida consilia* ipse Cicero usurpat. Sane illud *stolide* durius videtur, quam ut negotio huic conveniat. *Scheff.*

11. *Belli certamen.*] Alii habent *bello*, unde quis conjiciat, id verbum hic intrusum ex glossa, cum præsertim paulo ante præcedat idem vocabulum in istis, *occupasse bellum*. Idem.

13. *Nec dicta, res morata*] Ita Florus, 3. 3. 9. *Nec segnius quam minati fuerant*, &c.

16. *Quindecim annis pacandæ Asiæ immorati*, uxorum *flagitatione revocantur*, *per legatos* denuntiantibus, *ni redeant* &c.] Id est, *cum illa denuntiarent*, idque per ablativum liberum & absolutum, ut vocant. Scio quidem ex regulis artis scribendum fuisse *denuntiantium*, sed & sic alibi locutus est Justinus, ut lib. XVIII. c. 1. *Additis Samnitium & Lucanorum precibus, & ipsis auxilio indigen*

cim annis pacandæ Asiæ immorati uxorum flagitatione revocantur, per legatos denuntiantibus *ni redeant, sobolem se ex finitimis quæsituras,* [17] *nec passuras ut in posteritatem Scytharum genus per feminas intercidat.* [18] His igitur Asia per mille quingentos annos vectigalis fuit. Pendendi tributi finem Ninus Rex Assyriorum imposuit.

CAP.

gentibus.) Ubi manifeste dicere debuisset *indigentium*, si præcepta Grammaticæ, quam animi sui judicium, sequi maluisset Justinus; sed aliter eum locum interpretari debes; sic videlicet, (*cum & ipsi Lucani auxilio indigerent*) Ita lib. VI. cap. 2. (*Sed Cononem seditio militum invadit ... eo instantius debita poscentibus, quod* &c.) En tibi & aliud exemplum lib. XXX. c. 3. *Huc accedebat quod* Romani *Pœnis & Annibale superato, nullius magis arma metuebant*, reputantibus, *quantum motum Pyrrhus parva manu Macedonum in Italia fecisset.* Vides, *Romani..... reputantibus*; Quod posterius abstractum est & divulsum a suo subjecto, *Romani*: Neque hoc loco variant editiones ullæ, neque Codices MSS. Et tamen istud *reputantibus* pro corrupto haberi debere crederes, nisi hanc loquendii consuetudinem secutus esset Justinus. Addo amplius, quod ego inprimis animadvertendum arbitror; Ut interdum ablativis liberis utitur Justinus, ita & nominativis. Li. XXII. c. 4. *Hujus consilii non minus admirabile silentium quam commentum fuit, populo hoc solum* professus, *invenisse se victoriæ viam* &c.) Ibi enim *professus* nominativus est absolutus. Ita & alibi, (*Hæc* considerans, *pigere* eum *cœpit*.. pro *Cum hæc consideraret, tunc eum pigere cœpit.* Est quoque aliud exemplum in vii. Cujus haud equidem commemini satis. At in XI. c. 7. p. 1. 3. Hoc expressum est, & disertum. Percontatus *eam quem potissimum augurem consuleret*, illa *respondet* &c. Denique & multa ejus generis apud Homerum literarum parentem animadverti; Sed in hoc oppido Græcos characteres non habeo queis uti possim nisi invitus. *Tan. Fab.*

Per legatos denuntiantibus] Aliquis cod. MS. & antiquiores typis expressi, ut Iuntarum, Becharii & alii, habeant *denuntiantium*: id quod Grævio & placet. Et assentirer ipse, nisi auctorem & alibi casu sexto participii ita usum, & casum sextum pronominis subaudiendum reliquisse scirem. Infra 8, 5, 10, *Verentibus ne ipsa lacryma pro contumacia haberentur.* Rursus 13, 2, 5, *Ex qua desperatione bellum intra filium nepotemque ejus, regnum jam quasi mortui vindicantibus, oritur.* Ubi Grævius ex editione Iuntina legere mallet *vindicantes.* Sed vide plura id genus infra in Notis ad 8, 5, 10. *Vorst.*

17. *Nec passuras, ut in posteritatem*] Jo. Peyraredus, nobilis Aquitanus, legit, *nec passuras, ut sine posteritate*, &c. *Voss.* Freinshemius rescribit ita, *nec passuras in posterum, ut* &c. Bene, ut puto. *Bernec.* Verum quia nullus MS. qui sic habeat, laudari potest, retinendum potius *in posteritatem*. Quod tamen nihil aliud hic esse potest quam *in posterum, deinceps.* Vorstius. Cogitandum, annon a Justini manu fuerit *in posteram ætatem*, post compendiose scriptum, *in poster. ætatem.* mox conjunctim *potestatem*, & sic factum *posteritatem.* Scheff.

18. *His igitur Asia per mille quingentos annos vectigalis fuit; Pendendi tributi finem Ninus rex Assyriorum imposuit.*] Hoc etiam arripere poterant isti Præadamitarum Somniatores Hinc enim planissime conficitur, Scythas invasisse Asiam Meridionalem annis mille quingen-

CAP. IV. 1 Sed apud Scythas medio tempore duo regii juvenes Ylinos & Scolopitus per factionem optimatum domo pulsi ingentem juventutem secum traxere; 2 & in Cappadociæ ora, juxta amnem Thermodonta consederunt, subjectosque Themiscyrios campos occupavere. 3 Ibi per multos annos spoliare finitimos assueti conspiratione populorum per insidias trucidantur. 4 Horum uxores, cum viderent exsilio additam orbitatem, arma sumunt; finesque suos, summoventes primo, mox etiam inferentes bella, defendunt. 5 Nubendi quoque finitimis animum omisere, servitutem, non matrimonium appellantes. 6 Singulare omnium seculorum exem-

tis (non adeo multi desunt) ante diluvium universale; quod quale sit omnes videre possunt. Cum illa eluvies acciderit anno Mundi M. DC. LVI. Et post paulo regnarit conditor ille Assyriorum Ninus. Sed hæc, uti dicebam superius, inter fabulas referre, quam inter certa & stabilia veteris historiæ monumenta multo fuerit consultius. Nam isthuc plane verum est, Ethnicorum antiquitatem totam pene fabulosam esse; Quod primi illi Ecclesiæ Christianæ Doctores multis sæpe argumentis probavere. *Tan. Fab.*

CAP. IV. 1. *Duo regii juvenes*] Totum hunc locum confer cum Orosii capite 15. libri primi. B. Orosius, ubi hæc excerpsit, id est, lib. 1. c. 15. vocat *Plinon*. Estque ita in antiquioribus quoque typis expressis. *Vorst.*

Thermodonta] Hic est amnis Cappadociæ, sicuti & Scythiæ, quem tamen eundem esse ex Eustathio arbitror.

Themiscyrios] Themiscyra apud Strabonem lib. 12. Ponti planities, Amazonum sedes. Ptolemæus & Themiscyram urbem appellat. *Thys.* Diodorus Siculus 4, 16. *In Pontum vela facit* (Hercules) *& Thermodontis fluvii ostiis invectus prope Themiscyram urbem, in qua regia Amazonum erat, castra ponit.* Stephanus περὶ πολ. Θεμίσκυρα πόλις ἥ ἐστιν ἀντίον Θερμώδοντος· καὶ οἱ οἰκοῦντες τὴν χώραν Θεμισκύρειοι. Legendum autem non ut quidam edidere, *Themiscyreos*, sed *Themiscyrios*. Id enim & anologia requirit, & ut Bongarsius in V. L. notavit, habent codices MSS. Sed & Orosius prædicto loco habet, *campis Themiscyriis sibi subjectis*. Sed idem Orosius τὸ *subjectos* non recte cepisse videtur; neque enim Justinus habet *sibi subjectos Themiscyr. campos*; sed *subjectosque*: ipsumque encliticum *que* argumento est, Justinum τὸ *sibi* non addidisse. *Vorst.*

6. *Singulare exempl.*] Secutus sum nixam fide mss. emendationem Fr. Modii, nisi quod *ausa* punctum in subdistinctionem mutavi. *Audere exemplum* eo modo dicitur, ut apud Tacitum annal. 12. 36. 1. *audere pugnam*: & alibi, *audere stuprum*, *ultionem*, &c. Ceterum, non tam vera quam huic narrationi similia, de puellis Bohemicis, Velasca duce principatum in viros occupantibus, habet Æn. Silvius, Bohem. cap. 7. *Bern.* Antiquiores editiones *ausa* non habent. Quod autem Modius in MSS. id observasset, in textum recepit Berneggerus. Observavit & Gronovius. Sed miratur idem,

exemplum ausæ auxere rempublicam sine viris: jam etiam cum contemptu virorum se tuentur. 7 Et ne feliciores aliæ aliis viderentur, viros qui domi remanserant, interficiunt. 8 Ultionem quoque cæsorum conjugum excidio finitimorum consequuntur. 9 Tum pace armis quæsita, ne genus interiret, concubitum finitimorum ineunt. 10 Si qui mares nascerentur, interficiebant. Virgines in eundem ipsis morem, non otio, neque lanificio; 11 sed armis, equis, venationibus exercebant, inustis infantum dexterioribus mammis, ne sagittarum jactus impediretur;

dem, quod Modius & Berneggerus non offensi fuerint τῷ *auxere*, idque simul consistere posse crediderint; cum & ratio & MSS. codices illud improbent. Codices MSS. uti Bongarsius in variis lect. testatur, habent, *Exemplum ausa semper agere sine viris*, & *Ausa remp. augere sine viris.* Unde Gronovius legendum putat, *singulare omnium seculorum exemplum, ausa rempublicam agere sine viris.* Phrasi *remp. agere* usi & alii. Jul. Capitolinus Antonino Pio, *Maxime cum & semper remp. bene egisset Antonius.* Vopiscus in Probo, *Exemplar agendæ reip.* Illud *auxere*, quod editiones veteres habeat, quodque Bongarsius & Berneggerus retinuere, conflatum videtur ex eo quod in codd MSS. apparet, *ausa agere.* Vorst. probo emendationem Gronovii legentis, *ausa rempublicam sine viris &c.* & illud *auxere* natum suspicor ex præcedenti *ausa*, pro quo supinus librarius fecit *auxe*, cui deinde ex sequenti voce alius syllabam *re* adposuit. Sed mox in verbis *virorum se tuentur*, illud *se* expungo, cum alias oratio non recte cohæreat. *Scheff.*

7. *Viros q. d. r. interficiunt*) Inde Scythica voce dictæ Amazones *Æorpata*, hoc est, *viricidæ.* Herodot. 4. 110. *B.*

9. *Ne genus interiret*) Angl. *ne gens interiret.* quod est ex glossa, Nam vocem *genus* ita usurpat & in sequentibus, ubi servat & Angl. *genus* *Scytharum esse.* Sic Nepos in Regibus c. 2. *Ex Macedonum genere duo.* Sic alibi sæpissime.

Concubitum finitimorum] Oxon. *concubitus finitimorum.*

10. *Interficiebant*] Aliter Jornandes, Getic. c. 8. *Quicquid partus masculini edidissent, patri reddebant*, &c. Qua ratione adhuc hodie præcipuas Africani Regis Monimotapæ legiones, quas ex mulieribus in certam aliquam insulam detrusis conscribit, femellas sibi reservare, masculos patribus transmittere scribit Eduard. Lopez, lib. 2. de regno Cong. cap. 9. *Bern.*

In eundem ipsis morem] Ita in MSS. credo, legit Bongarsius. Ante ipsum editum fuerat *in eundem ipsum morem.* Est autem *in eundem ipsis morem* pro *in eundem morem in quem ipsæ*; & quidem per Græcismum: quo de Vechnerus in Hellenolexia agit. Græci dicunt ταυτὸ ἐκείνῳ, eorumque exemplo Latini, *idem illi.* Lucretius l. 3. *Eadem aliis sopitus quiete est.* Horatius ad Pis. *Invitum qui servat idem facit occidenti.* Vide & lib. nostrum de Latinit. mer. susp. p. 227. *Vorst.*

11. *Dexterioribus mammis*] *Dexterior* pro dextero, & similiter *sinisterior* pro sinistro dicunt. Sic & inf. 31, 8, 6. *dexterius cornu.* Galba in ep. quæ est trigesima libri X epp. Cic. *Dexterius cornu, sinisterius cornu.* Varro 2. de re rust. *Dexterior pars*

tur; unde Amazones dictæ sunt. 12 Duæ his reginæ fuere, Marpesia & Lampedo, quæ in duas partes agmine diviso inclytæ jam opibus vicibus gerebant bella, solæ terminos alternis defendentes; 13 & ne successibus deesset aucto-

cervicis. Vide & Suetonium Tib. 6. *Idem.*

12. *Duæ his reginæ fuerunt*] Angl. *duces ii's fuere.* placet. *Scheff.*

Marthesia & Lampeto] Dixeram librario scribendum esse, Marpesia, nec dixeram modo, sed & manu ipse mea prænotaveram; Id tamen neglectum fuit. Sequi autem veras lectiones decrevi, quæ fide vel historiæ vel fabulæ nituntur, alias nil moror. Inde est quod infra excudendum curavi, *Otrera* pro *Orithyia*, quod & falsum est & contra fidem historiæ. Poterat tamen & *Otrere* scribi & *Otrereia*, quemadmodum dicimus *Penelope*, *Penelopa*, *Penelopea*, & *Penelopeia*, atque alia ad eam formam; de qua Græculi Magistri ad fastidium usque. Ceterum seu *Lampedo* scribas, seu *Lampeto*, nil sane interest; imo & *Lampito* legi posset. At hoc nequeo tacere; Cum & *Otrera*, *Lampito*, & *Hippolyte*, & *Penthesilea*, &c. *Menalippe*, & *Antiope*, &c. nomina omnia sint Græcanicæ originis, vel hinc facile appareat, quæ de Amazonibus dicuntur, ea esse otiosorum hominum somnia; nil aliud. Quomodo enim Græcæ appellationes ad Scythas? Itidem plane ac si quis e Turcis principibus, Bernardus aut Willelmus diceretur, aut Bertrannus. *Tan. Fab.*

Marthesia & Lampeto] Scribo, *Marpesia & Lampedo.* Græcis Μαρπησσία καὶ Λαμπεδώ. Hæc Lampedo inter Pleiades olim relata est. Sed postea alia in ejus locum substituta est. *Voss.* In codd. MSS. Orosii, &c, unde is excerpsit, Justini, legi *Marpesia*, testatur Franc. Fabricius. Et vocat quoque ita Jornandes. Sed & ipsi Græci Μαρπησσίαν vocant. Alterius reginæ nomen in antiquioribus typis expressis est *Lampedo*: & in auctoribus Græcis item Λαμπεδώ. *Vorst.*

Vicibus gerebant] Hoc *vicibus* mihi est suspectum, cum nec positum sit suo loco, si cum *alternis* cohæret, quod arbitrantur. Ego potius existimo ex glossa natum, qua quis illud *opibus*, per *viribus* exposuerat. Ex *viribus* deinde ab emendatore quodam factum *vicibus*. Locum totum denique sic destinguo: *quæ in duas partes agmine diviso, inclytæ jam opibus gerebant bella solæ, terminos alternis defendentes.* Gerebant bella solæ, id est, solitariæ, una quævis per se sine societate alterius, idque alternis, dum alternis defendunt fines *Scheff.*

Solæ terminos] Angl. *soli.* Probarem si adjectum haberet cujus soli. Nam sic simpliciter positum est ambiguum, de patrione an peregre quæsito debeat intelligi. Vide notas nostras. *Schefferus.*

Alternis] Scil vicibus. Ita vett. editiones. Bong. *alterne*, quod nescio an idem sit cum alternatim. Paulo ante, pro *sola term.* Freinshemius legit, *soli*, hoc est, ditionis. valde probabiliter. Ait Berneggerus ad *Alternis*, pro quo Bongarsius *alterna* edidit, subaudiendum esse *vicibus*. Sed diserte idem illud hic apparet, & modo trajectum videtur. Quid si ergo legamus, *Alternis vicibus gerebant bella?* Pro *sola* in antiquioribus est *solicita* aut *sollicite*. Sed Freinshemius conjecit pro *sola* legendum esse, *soli*, id est, regionis *terminos defendentes.* Vorstius.

13. *Et ne successibus*] Inde votum Alexandri apud Curtium, 8. 8. 28. *Utinam Indi quoque Deum esse me credant. Fama enim bella constant*, &c. De D. Augusto Philo Judæus lib. de legatione ad Cajum: *Accepit divinos hono-*

auctoritas, genitas se Marte prædicabant. [14] Itaque majore parte Europæ subacta, Asiæ quoque nonnullas civitates occupavere. [15] Ibi Epheso, multisque aliis urbibus conditis, partem exercitus cum ingenti præda domum dimittunt. [16] Reliquæ, quæ ad tuendum Asiæ imperium remanserant, concursu barbarorum cum Marpesia regina interficiuntur. [17] In hujus locum filia ejus Orithya regno suc-

honores, non quod probaret, sed quia videbatur hac postulare amplitudo Imperii, cui veneratio quædam parabatur his artibus. Videndus omnino D. Augustinus de Civit. Dei. 3. 4. ubi de sententia Varronis, *utile esse, ut se homines ex diis genitos mentiantur.* Bern.

Genitas se Marte] Diodorus de una tantum id narrat, cujus nomen non exprimit: & Apollonius, 2. Amazonas Martis & Harmoniæ Naiadis genus esse tradit. *Bong.* Hyginus c. 30. Hippolyten, &c. 112. Penthesileam Martis & Otreræ filiam facit. *Verst.*

14. *Majore parte Europæ*] Inde est, credo, quod Poëtæ Amazonas *Threicias* vocant, & sagittas item *Threicias* illis tribuunt. *Idem.*

Asiæ] Sueton. Cæs. 22. 4. *Magnam* inquit *Asiæ partem Amazonas tenuisse quondam.* Asiam accipe Minorem, non illam, quæ tertia pars Orbis habetur, *B.*

15. *Epheso*] Urbs Ioniæ nobilis, & Dianæ templo, quod inter septem orbis miracula fuit, celeberrima. Hæc condita à Smyrna Amazone, vel, ut alii, à Zamorna. Unde & Smyrna & Zamorna dicta juxta Stephanum & Hesychium. Ephesi autem pars oppido ab Androclo inclusa. Post, circa templum Dianæ in loco cavo ac depresso habitarunt usque ad Alexandrum. Lysimachus autem urbem in superiora transmisit, & eorum urbem antiquam adjuvantibus imbribus subverti, unde cataclysmos Ephesi dicta. Vide Salmas. in Solinum.

Sola terminos alternis defendentes.] Freinshemius, *soli*, id est, *agri finium, regionis. Tan. Fab.*

17. *Orithya*] Sic est in omnibus scriptis libris & impressis quibusdam, Vulgo *Otrera*: & apud Apollonium lib. 2.

— Ἀμαζονίδων βασίλειαι,
Ὀτρήρη τε καὶ Ἀντιόπη. *B.* Amazonis hoc nomen transpositis literis corrumpitur. Scribendum enim Otriria: Græcum est Ὀτρήρη Apollonio, pro quo alii dixere Ὀτρήρεια, ut Καλλιόπη Καλλιόπεια. Inde *Otreria* vel *Otriria* Trogo. Grotius hoc certissimum habet. Nam *Orithya* Atticum nomen est. *Salmas.* Apollonius lib. 2. manifeste Ὀτρήρην vocat. Neque aliter Hyginus. Ut c. 112. *Penthesilea Martis & Otreræ filia.* Alibi tamen una litera mutata *Otriram* vocat. Ut c. 223. & 227. *Amazon Otrira Martis conjunx.* Rursus cap. 30. *Hippolyten Amazona Martis & Otriræ reginæ filiam: cui reginæ Amazoni balteum detraxit, tum Antiopam captivam Theseo donavit,* Hercules puta. *Verst.* Codex Anglicanus *Otreria* ut conjecit optime Salmasius.

Filia ejus Orythia regno succedit.] In ms. supra scriptum erat, legendum esse, *Sinope.* Et sic quoque legerunt sequioris ævi scriptores, hujus compilatores. Sinopem Amazonum unam fuisse, & ab ea urbem dictam, testatur Andron apud Etymologici magni auctorem, in voce Σινώπη. Ὁ δὲ Ἄνδρων φησὶν, μίαν τῶν Ἀμαζόνων φυγοῦσαν εἰς Πόντον γα-

succedit; cui præter singularem belli scientiam, eximia servatæ in omne ævum virginitatis admiratio fuit. 18 Hujus virtute tantum additum gloriæ & famæ Amazonum est, ut Herculi rex, cui XII stipendia debebat, quasi impossibile, imperaverit, ut arma reginæ Amazonum sibi afferret. 19 Eo igitur profectus longis novem navibus comitante principum Græciæ juventute inopinantes aggreditur. 20 Duæ tum sorores Amazonum regna tractabant Antiope & Orithya; sed Orithyria foris bellum gerebat. 21 Igitur cum Hercules ad litus Amazonum applicuit, infrequens multitudo cum Antiopa regina nihil hostile metuente erat. 22 Qua re effectum est, ut paucæ repentino tumultu excitæ arma sumerent, facilemque victoriam hostibus darent. 23 Multæ itaque cæsæ captæque. in his duæ Antiopæ sorores, Menalippe ab Hercule, Hippolyte

παρὰ τὸν βασιλέα τοῦ τόπου, πινοῦσάν τι πλεῖστον οἶνον προσαγορευθῆναι Σινώπην. Μεταφερόμενον δὲ τοῦτο σημαίνειν τὴν πολλὰ πίνουσαν. Atqui non Σινώπη significat τὴν πολλὰ πίνουσαν, sed Σανάπη, quomodo ei scribendum fuerat. Auctor Scholiorum ad II. Apollonii Rhodii librum. Ἐπεὶ δὲ μεθύοντες σανάπαι λέγονται παρὰ Θρᾳξίν, ἧ διαλέκτῳ χρῶνται καὶ Ἀμάζονες, κληθῆναι τὴν πόλιν Σανάπην. ἔπειτα κατὰ φθορὰν Σινώπην. Sic scribendum. Hesychius, Σανάπην τὴν οἰνώδη Σκύθαι. Sic lege. Vulgo enim conspurcatissimus locus iste Hesychii. *Voss.*

18. *Rex, cui duodecim stipendia deb.*] Hic duodecim Herculis labores, *stipendia* 12. sine controversia vocantur. Unde *pœna* & *labor* dicitur. Hor. Epod. Od. 17.

Quæ finis? aut quod me manet stipendium?
Effare: jussas cum fide pœnas luam.

Hæc Turnebus adversar. 30. 27. De duodecim porro laboribus seu certaminibus, quæ rex Eurystheus, instinctu Junonis imperabat Herculi, casibus eum objecturus, legendæ fabulæ, & Diodorus Sicul. lib. 4. Tangit etiam Plin. panegyr. cap. 14. fin. & alludit Seneca in Apocolocynt. *putavit sibi decimum tertium laborem venisse.* Bern.

Quasi impossibile.] Hanc vocem qui damnant, ii mihi fastidiosuli & delicatuli videntur, cum eam usurparint & Apuleius & Quintilianus, cujus apud me auctoritas, ut debet, semper gravissima erit. *Tan. Fab.*

20. *Duæ tum sorores Amazonum regna tractabant*] Antiquiores typis expressi *Duæ ex quatuor tum sor.* quod ei quod sequitur satis est consentaneum. Sequitur enim, duas sorores Antiopæ Menalippen & Hippolyten, captas esse. Fuere igitur istæ quatuor, Antiope, Otrere, Menalippe & Hippolyte. *Vorst.* Iuntina stat quoque pro hac lectione.

23. *Duæ Antiopæ sorores captæ sunt*] Illud *captæ sunt* MSS. non agnoscunt, & præcedit proxime, *captæque*, itaque rectius & elegantius, cum omit-

lyte à Theſeo. [24] Sed Theſeus obtenta in præmium captiva eandem in matrimonium aſſumpſit, & ex ea genuit Hippolytum. [25] Hercules, poſt victoriam, Menalippen captivam ſorori reddidit, & pretium arma reginæ accepit. Atque ita functus imperio ad regem revertitur. [26] Sed Oritthya ubi comperit bellum ſororibus illatum & raptorem eſſe Athenienſium principem; hortatur comites, *fruſtraque & Ponti ſinum & Aſiam edomitam eſſe* dicit, *ſi Græcorum non tam bellis, quam rapinis pareant.* [27] Auxilium deinde à Sagillo rege Scythiæ petit: *Genus ſe Scytharum eſſe: cladem virorum, neceſſitatem armorum, belli cauſas oſtendit; aſſecutaſque virtute, ne ſegniores viris feminas habere Scythæ viderentur.* [28] Motus ille domeſtica gloria mittit cum ingenti equitatu filium Panaſagorum in auxilium. Sed ante prælium diſſenſione orta, ab auxiliis deſertæ bello ab Athenienſibus vincuntur; [30] receptaculum tamen habuere caſtra ſociorum, quorum auxilio intactæ ab aliis gentibus in regnum revertuntur. [31] Poſt Orithyam, Penthe-

omittitur. *Schefferus.*

24 *Theſeo.*] Sicuti Juſtinus, ita & Philochorus & alii teſtantur juxta Plutarchum, Theſeum Herculem ſecutum, cum Amazonibus bellum inferret, atque navigaſſe uſque ad Pontum Euxinum, & præmium virtutis accepiſſe Antiopam. Sed Pherecydes, Hellanicus, aliique, poſt Herculem propria claſſe navigaſſe, atque Antiopam abduxiſſe tradunt, Atque hæc origo graviſſimi belli Amazonum, quæ pene in ipſa urbe caſtra metatæ, atque a Theſeo cæſæ. vide Plutarchum in Theſeo.

24. *Menalippen captivam ſorori reddidit*] *Pretium* pro mercede, λύτρῳ; ut ſæpe. Fuit autem balteus. Hyginus cap. 30. *Hippolyten Amazonam, Martis & Otreræ filiam: cui regina Amazonum* (ſic enim legendum videtur) *balteum detraxit, dum Antiopam captivam Theſeo donavit.* Diodorus 4, 16, Herculem de captivis Antiopam Theſeo donaviſſe; Menalippen vero balteo ſeſe redimentem liberam dimiſiſſe ſcribit. *Vorſt.*

26. *Hortatur comites.*] Antiquiores typis expreſſi addunt *in ultionem*: quod genuinum eſſe, nec abeſſe poſſe videtur. *Vorſt.* Receperunt Angli ex tribus libris hanc lectionem.

Hortatur comites] Angl. auctius *hortatur comites in ultionem.* Puto eſſe hoc augmentum ex Gloſſâ. Nam & alibi noſter illud *hortari* ponit ita abſolute, ut n. 3. *In tranſitu hortatus Theſſalos fuerat.* Scheffer.

27. *Aſſecutaſque virtute*] Angl. *per virtutem.* Alterum eſt ex gloſſa. Lectio vulgata mihi genuina videtur.

31. *Penthesilea.*] Amazonum regina, quam auxilio Trojanis veniſſe proditum, & ab Achille occiſam. Quam cum, ſepulcro ut condecorarent, Græcis perſuadere vellet Achilles, atque Therſites eidem opprobria objiceret, ictu pugni occiſus. Tunc Diomedem, Therſitæ cognatum, in Scamandrum fluvium projeciſſe ca-

thesilea regno potita est, cujus Trojano bello inter fortissimos viros, cum auxilium adversus Græcos ferret, magna virtutis documenta extitere. 32 Interfecta demum Penthesilea, exercituque ejus absumpto, paucæ, quæ in regno remanserant, ægre se adversus finitimos defendentes, usque tempora Alexandri Magni duraverunt. 33 Harum Minithya, sive Thalestris regina, concubitu Alexandri per dies XIII, ad sobolem ex eo generandam obtento, reversa in regnum, brevi tempore cum omni Amazonum nomine intercidit.

CAP. V. 1 Scythæ autem tertia expeditione Asiana, 2 cum annis octo à conjugibus & liberis abfuissent, servili bello domi excipiuntur. Quippe conjuges eorum longa exspectatione virorum fessæ, nec jam teneri bello, sed deletos ratæ, servis ad custodiam pecorum relictis nubunt: 3 qui reversos cum victoria dominos velut advenas

daver Penthesileæ proditum est. *Bernecc.* *Penthesileam* hanc ipsius Otreræ & Martis filiam fuisse proditum est. Vide Hyginum cap. 112. *Vorst.*

Penthesilea, cujus Trojano bello inter fortissimos viros magna virtutis documenta extitere.] At Penthesileæ tamen nusquam meminit Homerus. Sed Virgilius, I. Ænead.

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis,
Penthesilea furens, mediisque in millibus ardet,
Aurea subnectens exerta cingula mammæ,
Bellatrix, audetque viris concurrere virgo.

Cum autem multa ab Homero mutuatum esse Virgilium pueri sciant, hoc quoque ex eodem fonte haustum esse crederent; Sed moniti non facient. Hic nuper gravissime erravit vir clarissimus inter scriptores nostros, quem parcam appellare. *Tan. Fab.*

32. *Usque tempora*] Angl. *usque ad tempora.* Nil arbitror mutandum. Noster statim ab initio: *terminos usque Lybia perdomuit.* Et paullo post 11, 5, 8: *usque tempora Iancyri regis*, locutione simillima.

33. *Concubitu Alex.*] Infra. 12. 3. 5. & 42. 3. 9. Curtius, 6. 5. 42.

CAP. V. 1. *Scythæ autem tertia*, &c.] An eadem cum his? certe simillima sunt, quæ Sal. Neugebaverus commentar. Moscoviæ, sub finem capitis 3. refert ex annalibus Russorum: ubi de *Chlopigorod*, hoc est, *servorum castro*, quem in locum servi ab heris in fugam versi se receperunt. *Bern.* Vide Herodotum initio lib. 4. qui non *octo annos*, sed *viginti octo*, domo abfuisse Scythas narrat: quod sane probabilius est. Hic tamen contra consensum librorum nihil muto. *Bong.*

2. *Cum annis octo.*] Herodotus lib. 4. annis XXVIII. Scythas domo abfuisse scribit. Cumque Justinum, ipsumque Trogum, ex antiquioribus hausisse hæc necesse sit, non absurdum fuerit hic mendum statuere, & legere *annis viginti octo.* Vorst.

3. *Qui reversos* cum victoria *dominos, velut advenas, armati finibus*

nas armati finibus prohibent. Quibus cum varia victoria fuisset, admonentur Scythæ mutare genus pugnæ, memores non cum hostibus, sed cum servis præliandum, nec armorum, sed dominorum jure vincendos; verbera in aciem, 4 non tela adferenda; omissoque ferro, virgas ac flagella, ceteraque servilis metus paranda instrumenta. 5 Probato omnes consilio, instructi sicut præceptum erat, postquam ad hostes accessere, inopinantibus verbera intentant; adeoque illos perculerunt, ut quos ferro non poterant, metu verberum vincerent; fugamque non ut hostes victi, sed ut fugitivi servi capesserent. 6 Quicunque capi potuerunt, supplicia crucibus luerunt.

Mu-

bus prohibent. Quibus cum varia victoria *fuisset*, &c.] Illud prius, (*cum victoria*) delendum, Nam & minus Latinum est, & ex linea inferiore huc translatum fuit per incogitantiam exscriptoris. *Tan. Fab.*

Conjugibus & liberis absfuissent.] In Ms. quodam legitur *liberis longe fuissent*, quod eruditius est, quam ut scribæ aut glossatori possit tribui. Sed neglexerunt, ut suspicor, qui hoc genus loquendi nescivere, ac substituerunt notius. Plinius Panegyr. c. 25. *Exspectatum est provisumque, ne quis æger, ne quis occupatus, ne quis denique longe fuisset.* Scheff.

4. *Non tela ferenda*] Grævius ex Junt. & aliis, *non tela*, quod & Vorstius probat. *Scheff.* Vide notas Grævii.

Non arma afferenda.] In collectione variantium Lectionum positum est, *non tela*, quod quidem scio esse Latinissimum, & Grævio summo nostro probari; Tamen inclinat animus ut editionem vulgatam retineam, ob hæc opposita scilicet, (*non armorum jure*) (*sed dominorum*) (*verbera illis*) ergo (*non arma adferenda*) Id quod artifices Rhetorici haud improbabunt. Nam figuram sequi debuit Justinus, qui & Rhetor fuit, (ut ex infinitis pene locis olfecisse videor;) quod facere non poterit, nisi si iisdem verbis utatur. *Tan. Fab.*

5. *Perculerunt*] Ita mss. Herodotus, 4. 4. οἱ δ' ἐκπλαγέντες.

6. *Crucibus luerunt*] Qualis autem crux? quin de omni cruce dici possit, altam fuisse & sublimes pependisse qui affixi huic ligno erant, non est dubium. Nam & nocentes in crucem tolli, levari dicebantur, aut etiam eam inscendere & adscendere. Sed qui putabit omnes ad unum exemplar erectas fuisse, sane erraverit. Sublimes extra ordinem aliquæ statuebantur: si exempla edenda forent in famosa persona, & ob atrox facinus, aut si hoc supplicio veniret afficiendus ille, cujus odium esset apud omnes flagrantissimum, aut quæcunque alia causa id flagitaret. Ceterum vulgares cruces non admodum altas fuisse, ex suppedaneo, quod habebant, si habuerint, ostendi potest. Non enim appositum illis suppedaneum, ut cruciarii corpus in illo pedibus sistentis requiesceret & quasi sustineretur, ut vulgo persuasum doctis esse video. Ad hoc enim suppactum fuit, si tamen fuit, crucibus ὑποπόδιον, ut pede in eo posito cruciarius possit inscendere per se, & lignum quod in medio fixum erat insidere eodem prorsus modo, quo eques, pede stapedi imposito ad sublevandum se, equum adscendit. medium itaque crucis lignum, quod eminebat ex anteriore parte, equi lignei

vicem

7 Mulieres quoque male sibi consciæ, partim ferro, partim suspendio, vitam finierunt. 8 Post hæc pax apud Scythas fuit, usque tempora Iancyri regis. 9 Huic Darius rex Persarum, sicut supra dictum est, cum filiæ ejus nuptias non obtinuisset, bellum intulit; 10 & armatis septingentis millibus hominum Scythiam ingressus, non facientibus hostibus pugnæ potestatem, metuens, ne, interrupto ponte Istri, reditus sibi intercluderetur, amissis octoginta millibus hominum trepidus refugit: 11 quæ jactura abundante

vicem habuit, quod inscendebat & equitabat cruciarius. Unde & ἐποχεῖσθαι eo dixit crucifixum Justinus in Tryphonis dialogo. In eo ligno veluti subsidebant toto corpore sustentati, quia illud natibus premebant, cruribus hinc inde pendulis. hominis autem ita subsidentis brachia, utrimque expansa, ad duas latitudinis partes extremas deligabantur, clavis etiam affixa: pedes in ima extremitate longitudinis vinciebantur, & clavis configebantur: caput reclinatum habebatur ad extremitatem longitudinis summam: nec is pedibus insistebat suppedaneo. quod falso imaginati sunt. Tribus autem partibus tota crux constabat, arrectario ligno, sive stipite, sive palo, qui erecta statione in terram defigebatur. Staticulum & statumen appellat Tertullianus. Hæc præcipua pars crucis, sive major, quia longior & densior. Altera pars transversaria est, quæ ideo antenna appellatur: nam arrectaria mali instar habet, tranversaria antennæ. Hæc pars dispassis brachiis cruciarii & alligatis quasi vestita erat. Quæ directa defigebatur, totum corpus sustinebat rectum. Tertia fuit sedile, id est, lignum quod à medio staticulo sive stipite crucis erecto eminebat, cui insidebat cruciarius. Crucem similem esse Tau Samaritano ex Origene tradit Hieronymus. Ægyptio forsan Salebdi dicere voluit, vel Tavi literæ Abyssinorum. Appendicis loco censetur fuisse suppedaneum. Sed de eo merito dubitatur, cum nulla ejus apud veteres mentio, nisi nos Greg. Turonensis auctoritas moveat. Ultimo erat superius tabula alba, nigris literis notata, in qua causa mortis describebatur. Græci λεύκωμα dixerunt. Quod idem est, teste Hesychio, atque tabula alba. *Salmas.*

8. *Jancyri.*] Ea est sex mss. constans lectio. Hunc regem Orosius, 2. 8. vocat *Attyrum*. ms. *Accirum*. Herodotus, 4. 123. *Indathyrsum*; ubi & *Scopasin* & *Taxacin*, duarum aliarum Scythiæ partium reges, commemorat. Ctesiæ, c. 17. Σκυθάρκης dicitur: *Antriregyrus* Jornandi in Geticis, cap. 10. Hæc Bong. Apud Jornandem tamen pro *Antriregyrus*, Gruterus è mss. Palatinis *Jancyrus* substituit. Apud Herodotum vero Ἰνδάτυρσος forte pro Ἰνδάθυρσος, & apud nostrum *Jancyrus* pro *Indatyrus*, vel *Idanthyrus* scriptum ait Cl. Salmasius ad Solin. 846. A. 1. Ἰδανθύρσος est nomen illius Scythici regis apud Clementem. *Bern.*

9. *Usque ad tempora Jancyri regis*] Omnino scribendum, *Idantyri*. Herodoto est Ἰνδάθυρσος, ut & Arriano, lib. VII. Straboni Ἰδάνθυρσος. Plutarcho in Apophthegmatibus, Ἰδάθυρσος. Multis enim vocabulis inseritur εὐφωνίας ergo, & plenioris toni, τὸ ν, ut, Ἀτίας Ἀντίας, Ἄμισος Ἄμινσος. Thymodas Thymondas, Indigetes Indigentes, Carpetani Carpentani, Callatia Callantia, & sexcenta ejus generis. *Voss.* Is. Vossius legendum censet *Idantyri*. Quod ante

te multitudine inter damna numerata non est: 12 Inde Asiam & Macedoniam domuit: Ionas quoque navali prælio superat. 13 Deinde cognito quod Athenienses Ioniis auxilium contra se tulissent, omnem impetum belli in eos convertit.

CAP. VI. 1 Nunc, quoniam ad bella Atheniensium ventum est, quæ non modo ultra spem gerendi, verum etiam ultra gesti fidem patrata sunt; operaque Atheniensium effectu majora quam voto fuere; paucis urbis origo repetenda est: 2 quia non, ut ceteræ gentes, à sordidis initiis ad summa crevere. 3 Soli enim, præterquam incremento, etiam origine gloriantur. 4 Quippe non advenæ, neque passim collecta populi colluvies originem urbi dedit; sed eodem innati solo, quod incolunt; & quæ

te & Salmasio visum fuerat in Exerc. ad Solin: p. 846. Et facit huc nonnihil nomen Ἰανδύσου, Scytharum regis, quod ex Arriani Parthicis memorat Photius. Ceterum in lib. rerum Indicarum ex Megasthene Arrianus Ἰνδάθυρσιν Scytharum regem nominat. Quod nomen nihil fere discrepat ab eo quod in lib. 4. Herodoti legitur, Ἰνδανθύρσου puta. *Vorst.*

12. *Ionas*] Qui servitutem adeo impatienter tulerunt, ut crebras seditiones contra præfectos Persicos moverint.

Inde Asiam & Macedoniam domuit] Hem! nova res & plane inaudita. Nam unde redit Darius? Scythia Istriana. Ita est. Qua transeundum ipsi fuit? An per Asiam & Macedoniam? Nil magis falsum nec ridiculum magis. Legendum igitur est: *Inde Thraciam & Macedoniam domuit*. Circa hanc vocem bis quoque erratum fuisse infra demonstrabimus cum eo deventum fuerit. *Tan. Fab.*

CAP. VI. 1. *Patrata sunt*] Bong. *peracta sunt*. Sed monitu Franc. Modii retinuimus vulgatam hactenus lectionem. *Patrare* pro *perficere*, elegantissimo cuique veterum in usu fuit. ut Sallust. Catil. 56. 5. *incepta patrare.* Tacit. Annal. 2. 82. *petrare necem*. Ber.

Ultra spem gerendi] Notari hoc potuit, neque attigissèm nisi alii non attigissent; nimirum istud *gerendi* in notione passiva sumptum est. Sic alibi de quodam Macedonum Principe (*Athenas quoque erudiendi gratia missus*) pro, *ut erudiretur*. Ita *videndo*, Virgil. pro, *dum videtur, dum aspicitur*. *Uritque videndo femina*; neque aliter Plautus & Terentius optimi dicendi magistri, olim loquebantur. *Tan. Fab.*

Paucis origo urbis referenda.] Impressi veteres habuerunt *verbis* pro *urbis*, quod fortasse repudiari non debuit. Certé illud *crevere* nec ad *urbis* nec ad *origo* potest referri. Quemadmodum nec quod sequitur, *soli gloriantur*. Scheff. Sed quia refragantur MSS. non est loco movenda lectio vetus. Sequentia sensum respiciunt, non verba, ut sæpissime apud nostrum & alios.

4. *Eodem innati solo*] *Indigenæ* αὐτόχθονες, γηγενεῖς, *Terrigenæ* Ausonio in Catalogo Urbium:

Nunc & terigenis patribus memorêmus Athenas.

Cicero pro L. Flacco, 26. *Athenarum*

quia illis sedes, eadem origo est. 5 Primi lanificii & olei & vini usum docuere. Arare quoque & serere frumenta, glandem vescentibus monstrarunt. 6 Literæ certe ac facundia & hic civilis ordo disciplinæ veluti templum Athenas habent. 7 Ante Deucalionis tempora regem habuere Cecropem; quem, ut omnis antiquitas fabulosa est, biformem tradidere, quia primus marem feminæ ma-

rum urbs vetustate ea est, ut ipsa ex sese cives suos genuisse dicatur. B. Adde Platonem in Menexeno, Demosth. orat. funeb. & Euripidem Ione. Quidam tamen colonos Saitarum Athenienses dictitabant. Diodor. Siculus, 1. 28. *Bern.* Pro *in eodem innati solo*, vel, *eidem innati solo*: Horatius: *Neglectis urenda filix innascitur agris*. Ceterum antiquiores editiones, simplex *nati* habent: quomodo & sup. 2. 1, 9, leg, *ibi primum homines natos videri debere, ubi educari facillime possent*. Quod autem homines terris generatos veteres crediderint, apparet etiam ex iis quæ sub. 2, 1, 6 & 18 auctor de Ægyptiis scribit, *prædicasse eos, terras ceteras non potuisse primas generare homines*. Privatim vero de Atheniensibus prodidere alii, esse eos αὐτόχθονας, γηγενεῖς, *terrigenas*. Vorst.

5. *Primi*]De Atheniensium inventis Lucretius initio libri 6. Ælianus var. hist. 3.38. Cicero pro Flacco c.36. *Bong.* Ut & Paus. in Atticis. Strabo. XIX. Thucyd. lib. 1. Vellej. Paterc. Diod. Sic. 1. Euseb Chron. & alibi passim. *Oxon.*

Serere frum] Inde *frugum parens* hæc urbs appellatur à Floro, 3. 5. 16.

Glandem vescentibus.] *Glandem* in codd. credo, MSS. reperit Bongarsius; ideoque sic scribendum putavit. Antiquiores typis expressi habent *glande*. Alteram tamen constructionem & infra 44. 4, 11, reperias. Habentque talia & alii. Vide Indicem v. *vesci*. Vorst.

6. *Athenas*.] Athenæ urbs nobilissima Græciæ à Cecrope Ægyptio condita, juxta amnem Ilissum, ingeniorum & eruditionis fons, quam ab Attio quadrurbam appellatam scribit Festus, clariores, quam ut debeant indicari. Euripidi Ἑλλάδος Ἑλλὰς, Græciæ Græcia, Diodoro, 13. 27. κοινὸν πάντων ἀνθρώπων παιδευτήριον, Demostheni oculus Græciæ, Aristidi sapientiæ Prytanæum dicitur. De qua Urbe vide *Athenas Atticas Meursii*. Ἀθηνᾶ sive Minerva iis nomen dedit. Ἀθηνᾶ autem refert Hebræorum Adonai. Quippe illa sapientiæ Dea ex Jovis cerebro nata. Dei autem comes sapientia vel potius ipse Deus sapientia est. Adonai autem Dominus Deus. *Thys.*

7. *Deucalionis*] Quia Deucalion antiquissimus rex Thessaliæ credebatur, etiam antiquissimi quique, quin & ipsi Satyri Δευκαλίδαι dicti, vel etiam Δευκαλίωνες, unde Theocritus:

Οὐδ' οἱ ἔτι πρότεροι Λαπίθαι καὶ
Δευκαλίωνες.

Regem habuere] De statu & mutationibus Reipubl. Atheniensium multa paucis Strabo lib. 9. Vide & Vell. Paterc. 1. 2. Primum regem faciunt Cecropem: alii Actæum, sive Actæonem αὐτόχθονα. Pausanias Atticis, Eustathius in Dionysium, alii. De variis appellationibus Atheniensium, præter jam citatos, vide Herodotum, 8. 44. *B.*

Biformem] Διφυῆ. Eusebius & Hieronymus in Chronicis Plutarchus de sera Num. vind. c. 11. Eustathius in

matrimonio junxit. [8] Huic successit Cranaus, cujus filia Athis regioni nomen dedit. [9] Post hunc Amphictyon regnavit, qui primus Minervæ urbem sacravit, & nomen civitati Athenas dedit. [10] Hujus temporibus, aquarum illuvies majorem partem populorum Græciæ absumpsit. Su-

in Dionys. Vide & Diodorum, l. 28. de Pete Mnesthei patre. B. Plures hujus appellationis rationes habet Suidas in Κέκροψ.

Ut omnis antiquitas fabulosa est] Fabulosum, hic certe, non idem est quod falsum, quod commentitium; sed id, quod etsi verum est, fabulas tamen in sese admistas habet, aut de quo multæ fabulæ narrantur. Hinc est quod p. 56. Leges: *nec mirum si fabulosa est loci hujus antiquitas, in quem res tot coiere mira.* (Sic & apud Horatium *Hydaspes fabulosus*) *Vel quæ loca fabulosus lambit Hydaspes.* Non quod Indiæ fluvius non sit Hydaspes, (nam e veteri Geographia constat, ejus regionis fluvium esse Hydaspem,) sed quod de illo multa fabulati essent, vel Poëtæ vel illi nugatores Græculi, qui aut Alexandri, aut Bacchi, aut Persei, (si illuc quoque Perseus) expeditiones scriptis suis prodiderant. Neque vero aliter Horatius, cum alicubi scripsit (*me fabulosæ columba texerunt*) Neque, iterum dico, aliter, cum cecinit:

Jam te premens nox, fabulæque Manes. Id est, Manes, de quibus boni viri tam multa sibi in animo finxere, ut aliis terriculamenta objicerent. Ridiculus enim esset Horatius, si quem ab eo premi diceret quod esset nihil, id est, si esset fabula. *Ton. Fab.*

8. *Cranaus*] Ab hoc & regionis incolæ Cranai dicti.

Athis] Alii leg. *Attis*. Actæam antea ab Actæo rege dictam affirmant; vel quia litoralis fere tota sit, exili & angusto quodam veluti margine. Vide Apollodorum lib. III.

9. *Amphictyon*] Pausanias ad Amphictyonem regem hunc in modum imperium devolutum esse testatur; Actæum, quo in loco nunc Attica est, memorant primum regnasse. Ei successit Cecrops, quicum Actæi filia nupta erat. Huic filiæ fuere Erse, Aglauros, & Pandrosos; filius Erysichthon, qui ad Atheniensium regnum non accessit: forte enim ita accidit, ut vivente patre vita discederet: quo factum est, ut Cecrope mortuo Cranaus, qui opibus & potentia Atheniensibus præstabat, regno potiretur. Cranao vero & alias fuisse filias ferunt, & Atthidem, à qua tota regio, quæ prius Actæa dicebatur, Attica nominata est. Sed Cranaum Amphictyon, nihil affinitatem veritus (siquidem ejus filiam in matrimonium habebat) regno per vim expulit. Verum & ipse postea ab Erichthonio, facta conjuratione oppressus est. Vett. *Amphictyonides*. Vulgo *Amphitryon*: & ita Orosius ms. l. 9. Verum nomen ex Pausania retulimus. Et ex mss. emendanda est editio Chronicorum Eusebii, quæ Amphitryonem quintum Atheniensium regem facit, quum sit *Amphictyon* 3. Athen. *B.*

Nomen civitati Ath. ded.] Atqui Theseum Athenis dedisse nomen, auctor est in ejus vita Plutarchus. Rursum Hyginus, Fab. 164. & 275. Minervam Athenas & condidisse & ex suo nomine sic appellasse dicit. *Bern.*

10. *Aquarum illuvies*] De rege, sub quo factum est diluvium Deucalionis, varie traditur. Noster autem Historicus hoc loco, & Orosius lib. I. cap. 9. diluvium Deucalionis accidisse scribunt regnante Amphictyone, qui tertius à Cecrope fuit. Sic enim eo loco ait Orosius: Anno octingentesimo decimo ante Romam conditam, Amphictyon Athenis tertius à Cecrope regnavit; cujus temporibus aquarum illuvies majorem partem populorum

Thes-

11 Superfuerunt, quos refugia montium receperunt, aut ad regem Thessaliæ Deucalionem ratibus evecti sunt; à quo propterea genus hominum conditum dicitur. 12 Per ordinem deinde successionis regnum ad Erechtheum descendit, 13 sub quo frumenti satio apud Eleusin à Triptolemo

Thessaliæ absumpsit. paucis per refugia montium liberatis, maxime in monte Parnasso, in cujus circuitu tunc Deucalion regno potiebatur; qui ad se ratibus confugientes, susceptos, per gemina Parnassi juga fovit, aluitque: à quo propterea genus humanum reparatum ferunt. Ea quoque tempestate subactam Indiam Liber Pater sanguine madefecit, cædibus opplevit, libidinibus polluit: gentem utique nulli unquam hominum obnoxiam, vernaculâ tantum quiete contentam. Hæc ille. Nec inter auctores alios convenit de tempore hujus diluvii. Nos igitur sequimur Eusebium in Chronicis, & Orosium in 1 lib. qui Deucalionis diluvium posterius faciunt Ogygiano ducentis triginta annis, hoc est, circa annum ætatis Mosis quinquagesimum, licet Eusebius inibi signet septuagesimum, à qua annorum supputatione proxime abest Cyrillus. *Peter.* Sed falluntur. Ogygium, Deucalioneum, Noachium idem fuit diluvium, quod alibi ostendetur. Ceterum pro *illuvies*, scribendum *eluvies* Gronovius monuit.

Græcia] Orosius, 1. 9. *Thessalia*. B.

12. *Erechtheum*] Vett. in hoc nomine varie corrupti sunt. Ab hoc rege Homerus, Iliad. 2. 547. Athenienses vocat δῆμον Ἐρεχθῆος. Hic à Pausania, Eusebio, quem Augustinus de Civit. Dei, 11. 18. sequitur, dicitur *Erichthonius*. Quod hic ait, *per ordinem successionis*, repugnat Pausanias Atticis, quem vide, & Diod. 1. 29. qui eum ait Ægyptium fuisse. *Bern.*

13. *Satio apud Eleusin à Triptolemo reperta est*] Hoc Buzygi heroi Attico tribuunt alii. Vide Plinium, lib. VII, cap. LVI, & Hesychium in voce Βυζύγης. Epimenidi quoque re adscribit hoc Ausonius in Epistolis:

Hoc si impetratum munus abs te accepero.
Prior colere quam Ceres.
Triptolemon olim, sive Epimenidem vocant,
Aut Bulianum Buzygem.

Ita legendi hi versus. Quis enim sit Medes, neminem scire puto: neque etiam quare Buzyges Tullianus dicatur: Omnino itaque scribendum Bulianus, sive Bulianus, à Bulia civitate Attica. Recte autem hic Justinus frumenti sationem repertam esse ait sub Erechtheo, non sub Erichthonio, ut alii ferme omnes, Erechtheum cum Erichthonio eundem facientes, cum hic quartus, alter vero septimus Atheniensium rex fuerit. Marmor Arundellianum ΑΦ ΟΥ ΔΗΜΗΤΗΡ ΑΦΙΚΟΜΕΝΗ ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ ΚΑΡΠΟΝ ΕΦΥ τε ΥΕΝ ΚΑΙ ΠΡ..... ΠΡΑ..... ΩΥΗΔ..... τρ ΙΠΤΟΛΕΜΟΥ ΤΟΥ ΚΕΛΕΟΥ ΚΑΙ ΝΕΑΙΡΑΣ ΕΤΗ ΧΗΔΔΔΔΠ ΒΑΣΙΛΕΥΟΝΤΟΣ ΑΘΗΝΗΣΙΝ ΕΡΙΧΘΕΩΣ ΑΦ ΟΥ ΤΡΙΠΤΟλεμος.... ΕΣΠΕΙΡΕΝ ΕΝ ΤΗι ΡΑΡΙΑι ΚΑΛΟΥΜΕΝΗι ΕΛΕΥΣΙΝΙ ΕΤΗ ΧΗΔΔΔΔΠ. Rharia, in qua primum Triptolemus seminasse hic dicitur, est campus in Eleusine. Stephanus: Ῥάριον πεδίον ἐν Ἐλευσῖνι καὶ Ῥαρία γῆ, καὶ Ῥαριάς, ἡ Δημήτηρ. Male apud Hesychium: Ῥάριοι, παιδίον, pro πεδίον. Nomen hoc in-

lemio reperta, in cujus muneris honorem noctes initiorum sacratæ. [14] Tenuit & Ægeus, Thesei pater, Athenis regnum; [16] quo per divortium decedens Medea, propter adultam privigni ætatem, Colchos cum Medio filio, ex Ægeo suscepto, concessit. [15] Post Ægeum Theseus, ac dein-

inditum erat illi campo à patre Rharo. Hesych. Ῥάρος, ἰχυρὸς· καὶ ὄνομα τοῦ Τριπτολέμου πατρός. Filius hic erat Cranaï, ut idem alibi; Κραναοῦ υἱὸς Ῥάρος. In hac tamen inscriptione Triptolemus, non Rhari, sed Celei filius fuisse dicitur. Et sic quoque Pausanias. Alii autem Celeum regem Eleusinis faciunt, Triptolemo coævum, alii pauperem hominem. Similis quoque variatio in nomine matris, quæ hic Neæra dicitur, cum aliis quoque Metanira, Polymnia, & Deiope vocetur. *Vossius.*

Eleusin.] Atticæ castellum, circumdatum templo Cereris.

Triptolemo.] Celei & Meganiræ, vel, ut alii, Deiopes filius. Orpheus quoque, nisi alius sit poëta, Dysaulem Eubuli & Triptolemi patrem extitisse; Chœrilus autem Atheniensis Tragicus scriptum reliquit, ex Amphictyonis filiabus genitos Triptolemum & Cercyona. Præter sationem frumenti etiam Triptolemus boves & aratrum invenisse dicitur; quamquam id alii Brigæ Atheniensi attribuant. Vide Pausan. Diodor. Hygin. Plin.

Noctes initiorum] Quod, ut ex præcedentibus intelligitur, apud Eleusin illud factum fuit, *Eleusina sacra* infra 2, 8, 1. dicuntur. Quodque in honorem Cereris agitata fuere, *mysteria Cereris* infra 5, 1, 1, & *Cerealia sacra* Vellejo 1, 4, 3, appellantur. *Vorst.*

14. *Ægeus*] Pandionis minoris filius: cumque pater à Metionidis regno pulsus esset, atque ad Pylam Megarensium regem, cujus filiam in matrimonio habebat, aufugisset, filii iterum ejectis Metionidis, Megaris Athenas reversi, atque Ægeus natu maximus regnum obtinuit.

Colchos] Regio quæ in Ponto posita magna ex parte in mare pertendit, altero latere in Euxinum & Mæotin devexa, altero in Caspium & Hyrcanum mare. De iis ita Dionysius:

Παρ δὲ μυχὸν Πόντοιο μετὰ χθόνα Τυνδαριδάων
Κόλχοι ναιετάουσι, μετήλυδες Αἰγύπτοιο.

Verum ad sinum Ponti, post terram Tyndaridarum,
Colchi degunt, advenæ ex Ægypto.

Colchos autem orgine Ægyptios, atque his demum locis consedisse liquet; cum Sesostris Scythas invadere tentaret, & partem exercitus apud Phasin fluvium reliquit. Hinc Valerius Flaccus Argonaut. lib. 5. Jasonem inducit templi picturam attentius considerantem:

— Cunabula gentis
Colchidos; hic ortasque tuens, ut prima Sesostris
Intulerit rex bella Getis, ut clade suorum
Territus, hos Thebas, patriumque reducat ad amnem,
Phasidos hos imponat agris, Colchosque vocari
Imperet.

Vide Heliodor. lib. 4. Æthiop. & Bochartum in suo Phaleg.

Cum Medio filio] Bong. *Medo.* Sed retinuimus lectionem, quam ipso Bong. teste MSS. bonæ notæ agnoscunt, quæque etiam infra 42, 2, 16, extat. Sic Medea MSS. etiam est *Media* Bernecc. Antiquiores typis expressi *Medo*: quod & Bongarsius retinuerat. Berneggerus tamen maluit *Medio*; quoniam in MSS. quibusdam sic esse testatur Bongarsius: & quia infra 42, 2, 16. ita legitur. Reputandum tamen erat quod Strabonem, Stephanum atque Eustathium,

deinceps Thesei filius Demophoon, qui auxilium Græcis adversus Trojanos tulit, regnum possedit. [16] Erant inter Athenienses & Dorienses simultatum veteres offensæ, quas vindicaturi bello Dorienses de eventu prælii oracula consuluerunt. [17] Responsum *superiores fore, ni regem Atheniensium occidissent.* [18] Cum ventum esset in bellum, militibus ante omnia custodia regis præcipitur. Atheniensibus eo tempore rex Codrus erat; [19] qui & responso Dei, & præceptis hostium cognitis, permutato regis habitu, pannosus, sarmenta collo gerens, castra hostium ingreditur: [20] ibi in turba obsistentium, à milite, quem falce astu convulneraverat, interficitur. Cognito regis corpore, Dorienses sine prælio discedunt. [21] Atque ita Athenienses virtute ducis, pro salute patriæ morti se offerentis, bello liberantur.

CAP. VII. [1] Post Codrum nemo Athenis regnavit; quod memoriæ nominis ejus tributum est. [2] Administratio

Medum eum vocasse Bongarsius monuit. *Verst.*

15 *Demophoon qui auxilium.*] Hic variat historia. Menesthei Atheniensium regis anno XVIII, captam Trojam auctor est Eusebius: at Homerus in catalogo navium, Iliad. 2. 552. & Diodorus, lib. 1. eundem faciunt Atheniensium ducem. Collocatur autem inter Theseum & Demophoontem. *Bern.*

16. *Dorienses.*] Herodotus, 5. 76. Vide & Valerium Max. 5. 6. & Augustinum, de civit. Dei, 18. 18. Pausanias Atticis & Achaïcis, Orosius, 1. 18, *Peloponnenses* vocant, & Eusebius in Chronicis: Velleius Paterculus, 1. 2, *Lacedamonios*: quæ eadem sunt. Fuit autem Codrus Melanthi exsulis filius, Plutarchus de exilio. cap. 24. Strabo libro 9. Hunc locum transcripsit Saresber. Policrat. 4. 3. B. Historia, præter auctores citatos, ex his quoque petenda: Cicerone Tuscul. 1. 48. Amm. Marcellino, 22. 13. Polyæno Strategem. lib. 1. Tzetze Chil. 1. hist. 4. Lactantio, 3. 12. Servio ad eclogam 4. *Bern.*

19. *Pannosus*] Sumpta veste lignatoris, ut vult Polyænus: pastoris, ut Vellejus. *Famularem vestem* vocat Cicero: quomodo & in Valerio legendum censet Modius, pro *familiarem.* Bern.

Facile astu convulneraverat.] Angl. vocem *astu* omittit. *Scheff.*

20. *Cognito.*] Sebisius leg. *agnito.* Sic infra, 2. 8. 4. Sed probe *cognito.* Sic Liv. 24, 16. ipseque Justinus 14, 6. Adde Varronis versum, 11, 12, 7. citatum infra. *Bernecc.*

CAP. VII. 1. *Post Codrum*] Aliter tamen Pausanias in Achaicis, cum ita loquitur: Non multis post annis cum Medon & Nileus Codri filii de regno dissiderent, negaretque Nileus regnum se Medontis ferre posse, qui pede altero claudicaret: rei cognitione Delphico oraculo permissa, respondit vates deberi Medonti Atheniensium regnum. Dimissi itaque in coloniam Nileus aliique Codri filii; tum ex Atheniensibus quicumque nomina dedissent, tum multo maximam Ionum manum abduxerunt. Et mox de illorum

tio reipublicæ annuis magiſtratibus permiſſa. 3 Sed civitati nullæ tunc leges erant; quia libido regum pro legibus habebatur. 4 Legitur itaque Solon vir juſtitiæ inſignis, qui velut novam civitatem legibus conderet; 5 qui tanto temperamento inter plebem ſenatumque egit (cum, ſi quid pro altero ordine tuliſſet, alteri diſpliciturum videretur) ut ab utriſque parem gratiam traheret. 6 Hujus viri inter multa egregia, illud memorabile fuit: 7 Inter Athenienſes & Megarenſes de proprietate Salaminæ inſulæ prope uſque interitum armis dimicatum fuerat. 8 Poſt clades multas capital eſſe apud Athenienſes cœpit, ſi quis legem de vindicanda inſula tuliſſet. 9 Sollicitus igitur Solon, ne aut tacendo, parum reipublicæ conſuleret, aut cenſendo ſibi, ſubitam dementiam

rum familia: Paterno quidem genere & avito à Codro & Melantho e Pylo Meſſenii; materno Athenienſes fuere.

2. *Annuis magiſtratibus.*] Paterculus, 1.2. & Euſebius in Chron. poſt mortem Codri Archontas ſeu principes ajunt conſtitutos: quos mors finiebat: multis autem poſt annis conſtitutos annuos magiſtratus. *Bong.*

Annuis magiſtratibus.] In Mſſ. legitur *annua*, ex qua varietate colligo, eſſe verum, quod notavit Meurſius in Archont. Athen. excidiſſe aliqua hoc loco, verbaque quibus agebatur de Archontibus perpetuis & decennalibus ante magiſtratus annuos, deſiderari. *Scheff.* Hoc loco graviter errat Juſtinus, qui non meminerit poſt Codrum Melanthi filium fuiſſe primo archontas perpetuos, dein decennales, dein annuos, à quo certe errore procul abfuiſſe Trogum Pompeium dejerare poſſim. vide omnino librum Joannis Meurſii, viri doctiſſimi, ei libro materia de archontibus. Opus eſt exactiſſimum & tanto viro digniſſimum. *Tan. Fab.*

3. *Nullæ leges.*] Ex Plutarchi Solone & aliis notum, Draconis legibus uſos Athenienſes ante Solonem. Vide A. Gellium. 11. 18. *Bong.*

Libido regum.] Supra, 1. 1. 2.

4. *Solon.*] Vide Thyſii memorabilia veterum Rerumpublicarum, ubi de Republica Athenienſi agitur. Et Samuelis Petiti Leges Atticas.

5. *Tanto temperamento.*] Dicere omnino ſolebat, *Æqualitas haud parit bellum.* Vide Plutarchi & Laërtii Solonem: ejuſque de legibus præter ceteros Herodotum, 1, 29. & 2. 177. *B.*

Ut ab utriſque.] Similem moderationem Livius tribuit Fabio, 3. 1. 4. & Ovid. de ſe, Triſt. 1. 96.

Res quoque privatas ſtatui ſine crimine judex:
Deque mea feſſa eſt, pars quoque victa, fide.

7. *Megarenſes.*] Megara Megaridis regionis urbs ad ſinum Saronicum, quam coloniam facit Plinius.

Salamina.] Ptolemæo inſula eſt prope Peloponneſum in ſinu Saronico. Nigro & Sophiano teſtibus nunc Coluti appellatur. Urbem cognominem habere ſcribit Euſtathius in Homerum. Vide *Ortel.*

8. *Capital.*] Θανάτῳ ζημιοῦσθαι. Plutarch. Solone, c. 10. Feſti mutilator Paulus: *Capital facinus, quod capitis pœna luitur.* Ea eſt pleriſque locis apud bonos auctores veterum ſcriptum. *B.*

9. *Aut cenſendo ſibi periculum af-*

tiam simulat, cujus venia non dicturus modo prohibita, sed & facturus erat. 10 Deformis habitu more vecordium in publicum evolat; 11 factoque concursu hominum, quo magis consilium dissimularet, insolitis sibi versibus suadere populo cœpit, 12 quod vetabatur; omniumque animos ita cepit, ut extemplo bellum adversus Megarenses decerneretur, insulaque, devictis hostibus, Atheniensium fieret.

CAP. VIII. 1 Interea Megarenses memores illati Atheniensibus belli, & veriti ne frustra arma movisse viderentur, matronas Atheniensium in Eleusinis sacris

ferret.] Ita antiquiores typis expressi. Bongarsius *τὸ periculum afferret* expunxit, edidítque, *ne aut tacendo parum reip. consuleret, aut censendo sibi*: ut *τὸ parum consuleret* ad utrumque referatur. Mihi, si ipse auctor ita voluisset, idem videtur scripturus fuisse hunc in modum, *ne aut tacendo reipublica, aut censendo sibi parum consuleret.* Nunc quia *τὸ parum consuleret* in priore commate est, in posteriore aliquid aliud, & quidem *τὸ periculum afferret*, positum voluisse videtur. *Vorst.* Sed MSS. & quos Bongarsius & Angli viderunt, adversantur, in quibus *periculum sibi afferret* non reperiuntur.

Dementiam simulat.] Inprimis versutum & callidum factum Solonis vocat Cicero, Officior. 1. 10. Versus ejus vide apud Laërtium. Totam historiam quære apud Plutarchum in Sol. cap. 10. &c. Meminit & Pausanias in Atticis & Ælianus, 7. 19. Vide etiam Frontinum lib. 4. cap. ult. Controversiam de Salamina insula exponit Strabo L. 9. ubi de Megara, *Bon.*

Cujus venia] Ita *Drusus alienationem mentis simulans quasi per dementiam, funesta Tiberio imprecatur.* Tacit. Annal. 6, 24.

11. *Insolitis sibi versibus suadere populo cœpit.*] Salamis inscribebatur poëma illud Solonis, & constabat centum versibus: quorum principium habes apud Plutarchum in Solone, & Diogenem Laërtium, quamvis aliter: sed minus recte. Versus, quibus maxime persuasit populo, apud Diogenem exstant. Sic vero sunt legendi.

Εἴην δή ποτ' ἐγὼ Φολεγάνδριος,
ἢ Σικινήτης,
Ἀντί γ' Ἀθηναίου, πατρίδ' ἀ-
μειψάμενος,
Αἶψα γὰρ ἂν φάτις ἥδε μετ' ἀν-
θρώποισι γένοιτο,
Ἄττικος οὗτος ἀνὴρ τῶν Σαλα-
μιναφετῶν.

Non, ut vulgo, τῶν Σαλαμῖν' ἀφέντων. *Voss.*

CAP. VIII. 1. *Megarenses.*] Eadem Frontin. Strategem. lib. 4. 7. 44. & prolixe Æneas in Poliorcetico. cap. 4. *Bern.*

Et deserti.] Belli puta. Ita quidem Bongarsius, ex codd. credo, MSS. Mihi tamen magis placet quod in antiquioribus typis expressis, qui & ipsi utique codices MSS. referunt, legitur, *Et veriti ne frustra arma movisse viderentur.* Vorst.

Et veriti.] V.V. Alii legunt *deserti* minus apposite. Oxon. Puto nil mutandum. Est enim *deserere bellum* genus loquendi nostro familiare. Nec hic locus illi *veriti*, cum ubi quid veremur ab agendo absistimus. At illi revera bellum omiserant. Vid. not. *Grav.*

Eleusinis sacris.] Quod autumno ineunte

cris noctu oppressuri naves conscendunt. [2] Qua re cognita, dux Atheniensium Pisistratus juventutem in insidiis locat, jussis matronis solito clamore ac strepitu etiam in accessu hostium, ne intellectos se sentiant, sacra celebrare; [3] egressosque navibus Megarenses inopinantes aggressus, delevit; ac protinus classe captiva intermixtis mulieribus, ut speciem captarum matronarum præberent, Megara contendit. [4] Illi cum & navium formam & petitam

eunte mysteria celebrarentur, docent ii versus, quos ex Seneca adducimus:

Quanta, cum longa redit hora noctis,
Crescere & summos cupiens, quietos
Libra Phœbeos tenet aqua currus,
Turba secretam Cererem frequentat.

quæ quidem quinquennalia fuisse docet Tertullianus in Valentinianos, non longe à principio: „Nam & illa, „inquit Eleusinia, hæresis & ipsa At„ticæ superstitionis, quod tacent, pu„dor est. Idcirco & adytum prius cru„ciant: diutius initiant, quam con„signant: cum & portas ante quin„quennium instituunt, ut opinionem „suspendio cognitionis ædificent: at„que ita tantam majestatem exhibere „videantur, quantam præstruxerunt „cupiditatem. Sequitur jam silentii „officium. Attente custodiunt quod „tarde invenitur. Ceterum tota in a„dytis divinitas, tot suspiria portarum, „totum signaculum linguæ, simu„lacrum membri virilis revelatur.„ Divinorum horum verborum splendor obsolescit duabus maculis à nemine hactenus animadversis: *cum & portas ante quinquennium instituunt.* Legendum enim, *cum epoptas ante quinquennium instituunt.* Eodem modo infra: *tot suspiria portarum.* nam & hic quoque legendum, *suspiria epoptarum*; nam cur *siparia* pro *suspiria* reponeret doctus Rhenanus, causæ non erat. Τῇ εἰκάδι Βοηδρομιῶνος qui accipiebant mysteria (quod μυεῖσθαι dicitur, Tertullianus dicit *instituere*), vocabantur Μύσαι. quinquennio autem ineunte, eadem εἰκάδι Βοηδρομιῶνος, dicebantur ἐπόπται καὶ ἔφοροι. Alia sunt τριτηρικὰ μυστήρια. Hæc autem μεγάλα dicebantur, ut illa μικρά. Hæc quinquennalia, illa triennalia. Et hæc semper, ut diximus, celebrabantur nocte, quæ sequebatur τὴν εἰκάδα Βοηδρομιῶνος, statim post occasum solis, plenilunio. *Scalig.* Quæ & *noctes initiorum* auctori, 2. 6. 13. & *mysteria Cereris initiorum sacra*, 5. 1. 1. & *Cerealia sacra*, Velleio, 1. 4. 3.

2. *Pisistratus juventutem in insidiis locat*] Polyænus & alii nonnulli, Soloni id strategema tribuunt, non Pisistrato. Sed conciliat hæc Plutarchus in Solone, qui docet, utriusque ope id gestum esse. *Voss.*

In accessu] Quali accessu? ad matronas, credo. At cautum erat per insidias, nec accederent, quippe quæ inopinantes & tantum quod egressos è navibus occupabant, ut apparet ex sequentibus. MS. quidam habet, *etiam in excessu*, hoc est, etiam cum viderent, ex navibus descendere in terram. *Exscensus*, verbum vere nauticum & proprie ad hunc locum pertinens. Livius lib. XXII. c.

Itaque ad Herosicam profecti, exscensu è navibus in terram facto, quum vi urbem cepissent, captamque diripuissent, Carthaginem inde petunt. Vide plura in de Mil. Nav. nostra. Hujus verbi alterum *accessus* glossa videtur. *Scheffer.*

3. *Megara contendit*] *Megara* legendum non *Megaram*, monet Grono-

titam prædam congnoscerent, obvii ad portum procedunt; quibus cæsis, Pisistratus paulum a capienda urbe abfuit. 5 Ita Megarenses suis dolis hosti victoriam dedere. 6 Sed Pisistratus, quasi sibi, non patriæ vicisset, tyrannidem per dolum occupat; 7 quippe voluntariis verberibus domi affectus lacerato corpore in publicum progreditur; 8 advocata concione vulnera populo ostendit; de crudelitate principum, a quibus hæc se passum simulabat, queritur, 9 adduntur vocibus lacrymæ, & invidiosa oratione multitudo credula accenditur; amore plebis invisum se senatui affirmat: 10 obtinet ad custodiam corporis sui satellitum auxilium; per quos occupata tyrannide per annos XXXIII regnavit.

CAP. IX. 1 Post ejus mortem Diocles, alter ex filiis,

novius ad Liv. 31, 22. Estque ita sane in MSS. ut ipse observavit Bongarsius. Et habet quoque ita editio Iuntina, uti restatur Grævius. Quod autem maximum, ipsum quoque nostrum infra 13, 5, 10. numero plurali *Megaris* scripsisse video. Plautus quoque Mercatore: *Sed quam capiam civitatem, cogito, potissimum, Megara, Eretriam, Corinthum.* Ipsi quoque Græci τά Μέγαρα dicunt. *Vorst.*

5. *Ita Marenses*] Vett. omnes, *Dorienses.* inepte & ἀνιστορήτως. Irrepsit forte ex superioribus. *Bong.*

6. *Pisistratus*] Præter Plutarchum in Solone, vide Diodor. 13, 95. Herodotum, 1. 59. lege Val. Max. 1. 3. & 8. 9. Ælianum 8. 16. Qua autem ratione Pisistratidarum tyrannide liberati sint Athenienses, docet Herodotus, 5. 63. & Pausanias Laconicis. *Bong.*

Quasi sibi] *Sibi* pro in suum commodum. Cicero 2. Philip. *Num sibi vicit?* Curtius 6, 11, 29. *Non enim sibi, sed hosti esse occisuros Alexandrum.* Vid Ind. Freinshemii in Florum, v. Sibi. Est etiam ubi *sibi*, aliique Dativi denotant detrimentum & damnum. Cicero 2, 18, ad fam. *Sin quid offenderit, sibi totum, nihil tibi offenderit.* Vorst.

Tyrannidem] Qua arte hic tyrannidem occupaverit vide Aristot. lib. 5. c. 5. Polit. & Plutarchum in Solone. Bis fuit Athenis expulsus, & cum annos natus 33 tyrannidem exercere cœpisset, annos duntaxat decem & septem imperavit, filii vero annos 18. Ita Aristoteles. Sed Justinus 33 annos Pisistrati tyrannidem durasse refert. Quod si junctim intelligas, duobus tantum anuis ab Aristotele discrepat. Fuit hic clemens tyrannus juxta Ciceronem in epist. ad Attic.

7. *Laceratoque corpore*] Conjunctionem scripti quidam non agnoscunt; mox pro *advocata*, habent *vocataque.* Suspicor, à prima manu sic habuisse omnia: *quippe voluntariis verberibus domi affectus, lacerato corpore in publicum progreditur, ac vocata concione, vulnera populo ostendit.* Scheff.

CAP. XI. 1, *Diocles, alter ex filiis*] Nescio quid Justino evenerit, ut quem omnes unanimi consensu Hipparchum vocant, ille Dioclem appellet. Neque tamen eum in re notissima lapsum esse, crediderim, cum nullam hujus erroris causam videam. *Voss.* Mirum quod filium Pisistrati, qui post patrem tyrannidem tenuit, *Dioclem* vocat: nec apparet quos secutus sit auctores. Herodotus sane & Thucydides unum filium Pisistrati *Hipparchum*,

al-

lis, per vim ſtuprata virgine, a fratre puellæ interficitur. [2] Alter, Hippias nomine, cum imperium paternum teneret, interfectorem fratris comprehendi jubet; qui cum per tormenta conſcios cædis nominare cogeretur, omnes amicos tyranni nominavit. [4] quibus interfectis, quærenti tyranno, *an adhuc aliqui conſcii eſſent*; *neminem* ait *ſupereſſe, quem amplius mori geſtiat, quam ipſum tyrannum*. [5] qua voce ejuſdem ſe tyranni victorem poſt vindictam pudicitiæ ſo-

alterum *Hippiam* vocant; & *Hipparchum* quidem illum qui fuit interfectus. Videſis Her. l. 5, & Thuc. l. 6. *Vorſt.*

Stuprata virgine] Frater ille fuit Harmodius, qui quidem ſocium habuit Ariſtogitona, ut ex modo dictis auctoribus apparet. Sed non ob virginem ſtupratam, ſed alio modo indigne eam habitam, & quidem quod à miniſterio geſtandi in Panathenaicis caniſtri ſubmota per Hipparchum fuerat, quodque ipſum virginis fratrem Harmodium Hipparchus de ſtupro appellarat, interfectum hunc prodidit Thucydides lib. 6. à quo nec Ariſtoteles diſcrepat 5 Polit. 10. At Plato in Hipparcho ne hanc quidem veram cædis Hipparchi cauſam fuiſſe cenſet; quamvis vulgo ea jactata fuerit: ſed quod nobilis quidam Harmodium primo & Ariſtogitonem ſapientiæ cauſa admiratus atque ſectatus fuiſſet, poſt vero Hipparcho familiaris factus eoſdem contempſiſſet. Ceterum de Hipparchi ſtudio literarum, deque amore ejus in literatos, multa in eodem Dialogo Plato, ex eoque Ælianus l. 8. Var. hiſt. c. 2. commemorat. *Vorſt.*

2. *Alter Hippias nomine*] Non male hæc congruunt cum narratione Thucydidis, qui l. 6. diſerte dicit, non Hipparchum, ut plerique opinantur, ſed Hippiam, qui natu fuerit maximus filius Piſiſtrati, principatum tenuiſſe: itemque cum narratione Herodoti, qui Hipparchum Piſiſtrati filium, Hippiæque tyranni fratrem ab Ariſtogitone & Harmodio interfectum ſcribit. Mirum autem quod, cum non ipſum tyrannum Hippiam, ſed fratrem ejus Hipparchum Ariſtogiton & Harmodius interfeciſſent, eos tamen Athenas tyrannide liberare conatos auctores ſcribunt; quodque effigies illis æneæ ſtatutæ fuerunt, quæ ad tempora uſque Xerxis duravere, cumque ab hoc in Perſiam deportatæ fuiſſent, à Seleuco demum in priſtinas ſedes ſunt reportatæ. Inter fragmenta Alcæi eſt aliquod ex quo apparet quantopere de Hipparcho occiſo Athenienſes gratulati fuerint. Verba hæc ſunt, ſed Latine verſa: *In myrti ramo gladium geſtabo, ſicut Harmodius & Ariſtogiton, cum tyrannum occiderant, & ut Athenæ æquabili jure uterentur, effecerunt. Chariſſime Harmodi, nondum es mortuus, ſed in beatorum inſulis te ajunt eſſe, &c.* Vorſt.

3. *Cadis*] Modius hanc vocem ſuos mss. conſtanter abnuere dicit: nec eſt ſane neceſſaria. *Bern.*

4. *Quærenti tyranno, an adhuc*] In antiquioribus typis expreſſis, codd. poſtrema caſu recto & verbo finita expreſſa reperiuntur hoc modo, *Nemo, ait,upereſt, quem amplius mori geſtiam quam ipſum tyrannum.* Vorſtius. Impreſſi quidam habent *reliqui*, pro *aliqui*. Et ſequitur in reſponſione, *neminem ſupereſſe*, quod convenit non cum *eſſe* ſimpliciter, ſed cum *reliquum eſſe*. Videndum igitur, annon ſcripſerit Juſtinus, *an adhuc reliqui aliqui conſcii eſſent.* Potuerunt ſane ſcribæ ſtolide alterum vocabulum propter ſimilitudinem ut ſupervacuum facile omiſiſſe. *Scheff.* Iuntina ſtat ab illis vetuſtioribus editionibus, quas laudavit Vorſtius.

5. *Poſt vindictam pudicitiæ*] Unus

sororis ostendit. 6 Hujus virtute cum admonita civitas libertatis esset, tandem Hippias regno pulsus in exilium agitur; 7 qui profectus in Persas, ducem se Dario, inferenti Atheniensibus bellum, sicuti supra significatum est, adversus patriam suam offert. 8 Igitur Athenienses, audito Darii adventu, auxilium a Lacedæmoniis, socia tum civitate, petiverunt. 9 Quos ubi viderunt quatridui teneri religione, non exspectato auxilio, instructis decem millibus civium, & Platæensibus auxiliaribus mille, adversus sexcenta millia hostium in campos Marathonios in præ-

Anglicanus: *post vindicatam pudicitiam*.

6. *Tandem Hippias regno pulsus*] Tribus annis post interfectum fratrem Hipparchum tyrannidem tenuit; quarto autem accepta fide publica Sigæum & inde Lampsacum ad Æantidem profectus est & illinc ad Darium regem Persarum, ut ex lib. 6. Thucydidis scire licet. *Vorst*.

8. *Audito Darii adventu*] Vid. Plut. in Aristid. C. Nep. in Miltiad Herod. l. 6. Ctesiam l. 12. Plat de leg. 1. Strab. 6.

Auxilium à Lacedæmoniis] Per Philippidem hemerodromum. Herodotus, 6. 105. Probus in Miltiade. Meminit & Plato lib. 3. de Legibus. De quatridui religione, Lycurgi legem commemorat Lucianus de Astrologia. Vide & Strabonem lib. 9. Confer cum auctore nostro Orosium, 2. 8. *Bern*.

Petiverunt] Manuscripti omnes habent *perduraverunt*. Quare suspicor, Justini esse *postulaverunt*. quod tanquam minus usitatum alius exposuit per *petiverunt*. Sane verbo isto sic consuevit uti Nepos quoque, præsertim ubi petitio est vehemens, sicut fuit hoc in loco. *Scheff*.

2. *Quos ubi viderunt quatridui teneri religione*] Isthæc religio à lunæ observatione erat, nam quemadmodum semper post exortum solem Persæ agmen movebant, ita & Lacedæmonii lunam sequebantur, aut crescentem, aut plenam, ubi aliqua expeditio suscipienda erat. Unicum arbitror esse hujus rei testem. Is Pausanias. Si fallor ubi unicum dico, alius me moneat *T. Fab*.

Decem millibus] Herodotus lib. 6. duo millia in auxilium misisse Platæenses affirmat. cui consonum, quod Plutarchus dicit, novem millia in Marathonem Athenienses misisse.

Platæensibus] Plato Dialog. 3. de Legibus, nullos nisi Lacedæmonios fuisse auxiliares affirmat; etsi serius, Persis jam profligatis venerint. Tardiores autem, vel bello contra Messenios impeditos, vel aliam ob causam, quam ipse ignorare se fatetur, venisse. Herodotus lib. 6. & Strabo lib. 9, plenilunii religione retentos affirmat. antequam enim Luna orbem suum absolvisset, novam expeditionem inchoare illicitum religione vel potius superstitione Lacedæmoniorum fuit. Et hoc est, quod Justinus dicit quatridui religione obligatos fuisse. Porro Thucydides solos Athenienses cum Lacedæmoniis manus conseruisse refert. Isocrates autem, Orat. 9. Platæenses fuisse auxiliares affirmat. Ideo & Alexander eorundem urbem ædificari jussit. *Magius*. Platææ autem sub Cithærone monte inter hunc & Thebas, in via, quæ Athenas ducit, sitæ fuerunt.

Sexcenta millia] Plutarchus Darium cum tricies centenis millibus Marathonem irrupisse testatur: Vide & Platon. Dialog. 3. de LL.

In Campos Marathonios] Marathonem, Atticæ urbem, ad quam pu

prælium egrediuntur. [10] Miltiades & dux belli erat & auctor non exspectandi auxilii; quem tanta fiducia ceperat, ut plus præsidii in celeritate, quam in sociis duceret. [11] Magna igitur in pugnam euntibus alacritas animorum fuit, adeo ut, cum mille passus inter duas acies essent, citato cursu

pugnatum est, Pomponius Mela lib. 2. *magnarum & multarum virtutum testem* cognominat. De pugna Marathonia (quam Plutarchus à trecentis auctoribus descriptam affirmat) porro consulendi, Herodotus lib. 6. Pausanias l. 1. Æmilius Probus in Themistocle & Miltiade, A. Gell. 17. 21. *Bern*, Pro *in campum Marathona*, ut Nepos loquitur. Nimirum ex nominibus propriis locorum formantur adjectiva, eaque aliis vocabulis lationibus adjiciuntur. Ad hunc modum dicitur *Parnassia rupes* pro *rupes Parnassus*, *urbs Romana* pro *urbs Roma*, *flumen Acherusium* pro *flumen Acheron*. Vorst. MSS. habent, *campis Marathoniis*, quod non contemno. Debet autem commate distingui à sequentibus, ut sit sententia, egressos adversus tot hostes, cui tum erant in campis Marathoniis constituti. *Scheff.*

10. *Miltiades.*] Maxime animadvertenda observandaque est Miltiadis hujus origo, atque agnatio: nam alioqui confundemur non solum apud Probum, verum etiam Plutarchum & Herodotum. Quamobrem ego ut lectorem labore penitus levarem, stemma totum, ut infra cernere est, apposui: atque ex quibus auctoribus illud collegerim, subnotavi.

CODRUS

Militiades. *A.*	Tisagoras. *B.*
	Cimon. *C.*
Stesagoras. *D.*	Miltiades *G.*
Methiocus. *E.*	Cimon. *F.*
Lacedæmonius.	Thessalus. Heleus.

A *Miltiades.*] Hic nullis relictis filiis decedens, Visagoram, vel potius Stesagoram (ut alii legunt) successorem habuit: auctor Herodotus.

B *Tisagoras.*] Ut Aristidis Scholiastes.

C *Cimon.*] Hunc tamen Herodotus ex materno latere Miltiadi primo fratrem dicit. hic prior Cimone (ut Plutarchus in Cimone posteriore scriptum reliquit) non admodum mentis compos fuit, quamobrem κοάλεμος dictus.

D *Stesagoras.*] Hic major natu fuit, Miltiades vero minor. Herod. l. 6. c. 7.

G *Miltiades.*] Herodotus auctor libro citato.

E *Methiocus.*] Herodotus auctor libro citato.

F *Cimon cum tribus filiis.*] Plutarchus in Cimonis vita. Tisagoras Miltiadis nostri avus (ut Aristidis Scholiastes ait) genus suum ad Codrum referebat. Sed hac de re satis.

Dux belli.] Στρατηγὸς, unus è decem. Πολέμαρχος autem erat Callimachus Aphidnæus, Herodotus, 6, 109. & Pausanias lib. 1. *Boeg.*

11. *In pugnam.*] De qua Herodotus, Plato, Plutarchus, Pausanias, Valerius, Frontinus, Orosius, alii. Tam autem spectata illorum virtus erat, & auctoritas, ut jurare mos fuerit per eos, qui interfuerant pugnæ, ut testatur Athenæus lib. 9. pugnata est anno secundo Olympiad. 72.

Alacritas.] Socrates, Orat. 8. tanto impetu irruisse refert, ut nullam vitæ suæ rationem haberent. Et Oros. l. 11. cap. 10. ne quidem expedito sagittarum jactu repelli potuisse irruentes affirmat.

Citato cursu.] Sic & infra 11, 15, 3.

su ante jactum sagittarum ad hostem venerit; nec audaciæ ejus eventus defuit. 12 pugnatum est enim tanta virtute, ut hinc viros, inde pecudes putares. 13 Victi Persæ in naves confugerunt; ex quibus multæ suppressæ, multæ captæ sunt. 14 In eo prælio tanta virtus singulorum fuit, ut cujus laus prima esset, difficile judicium videretur. 15 Inter ceteros tamen Themistoclis adolescentis gloria emicuit, in quo jam tunc indoles futuræ imperatoriæ dignitatis apparuit. 16 Cynægiri quoque militis Atheniensis gloria magnis scriptorum laudibus celebrata est; 17 qui post prælii innumeras cædes, cum fugientes hostes ad naves egisset, onustam navem dextra manu tenuit, nec prius dimisit, quam (manum) amitteret; 18 tum quoque amputata dextra,

Parique modo *citato gradu* 11, 2, 5. *citato impetu* 4, 1, 9; & *citato itinere* 5, 8, 13. Est autem *citato* idem quod *incitato*. Qua ratione Livius *citato equo vadere* dicit, & Cæsar *citare equum* pro *incitare*. Vorst.

Nec audacia ejus eventus defuit.] Angl. vocem *ejus* non exhibet. Acidalius optime: *nec audacia suus eventus defuit*, id est suum eventum audacia habuit, scilicet qualem sperari æquum fuit. *Tan. Fab.*

Ejus.] *Suus* legit Acidalius ad Vel. Patērc. 2. 55. 2.

13. *Multa supressa.*] Angl. *multa submersa*, per glottam manifestam. Liv. 21, 9. *Duæ primo concursu captæ erant Punicæ naves, quatuor suppressæ.* Scheff.

15. *Themistoclis.*] Cujus virtus apud Græcos spectatissima fuit. Plutarchus patrem ejus obscurum hominem fuisse dicit, matrem Threiciam. Idem Lycomedas propinquitate attigisse affirmat.

In quo jam &c.] De eodem Themistocle præclare Ælianus var. 3. 21. Vere quippe Vopiscus in Probo, cap. 3. in fine: *Neminem*, inquit, *unquam pervenisse ad virtutum summam jam maturum, nisi puer seminario virtutum generosiore concretus, aliquid inclytum designasset.*

Indoles futura imperatoria virtutis.] Est sane ita in antiquioribus typis expressis codd. Sed Bongarsius pro *virtutis* scripsit *dignitatis*; quod credo in quibusdam MSS. ita reperisse. Mihi tamen factum illud haud probatur. Fit sane ut codices MSS. etiam in his quæ manifeste inepta aut falsa sunt consentiant: ipseque etiam Bongarsius plurima id genus repudiavit. Vide modo 2,8,5. 2,9, 20. 12, 14,7. 13,1,5. Quid ergo? Non solis codd. MSS. præsertim si unus modo atque alter sit, est standum; sed stylus quoque auctoris & συνέχεια consideranda. Quoniam igitur observo auctorem infra 29,1,8. scripsisse *magna indoles virtutis enituit*; ipsaque *indoles* rectius virtuti, ut quæ internum quid est, quam dignitati congruit: nihil dubito id quod in antiquioribus typis expressis est resumere, & hic item scribere *indoles virtutis* pro eo quod Bongarsius scripserat *indoles dignitatis*. Observo & alios ita scribere. Nepos Eumene: *Fulgebat jam in adolescentulo indoles virtutis.* Vorst.

16. *Cynægiri.*] De quo præter Herodotum, 6. 114. Valerius, 3. 2. & Ammianus, 24. 23. qui eum, & Callimachum, vocat *Medicorum bellorum fulmina.* Bong. Cynægirum imitatus est Acci-

dextra, navem sinistra comprehendit; quam & ipsam cum amisisset, ad postremum morsu navem detinuit. 19 Tantam in eo virtutem fuisse, ut non tot cædibus fatigatus; non duabus manibus amissis victus, truncus ad postremum, velut & rabida fera, dentibus dimicaverit. 20 Ducenta millia Persæ eo prælio, sive naufragio, amisere. 21 Cecidit & Hippias tyrannus Atheniensis auctor & concitor ejus belli, diis patriæ ultoribus pœnas repetentibus.

CAP. X. 1 Interea & Darius, cum bellum instauraret, in ipso apparatu decedit, relictis multis filiis & in regno & ante regnum susceptis. 2 Ex his Artemenes maximus

Accilius in navali pugna ad Massiliam, teste Sueton. Cæs. 68. 9.

19. *Non duabus manibus amissis.*] Rectius fortasse & hic est quod in antiquioribus typis expr. reperitur *ambabus man. amissis.* Vorst.

20. *Ducenta milla.*] Pausanias refert in palustrem Marathonis locum incidisse Barbaros, atque ibi gregatim cæsos. Ex Atheniensibus tantum centum & nonaginta occisos refert Herodotus. Hæc pugna contigit post Romam conditam anno ducentesimo & sexagesimo, non longe amplius, uti tradit Gellius lib. 17. cap. 21.

Ducenta millia Persæ eo præl. sive nauf. am.] Sex millia ducenta tantum scribit Herodotus, 6. 117. sed eorum scilicet, qui prælio occubuerunt: noster naufragio haustos adjicit, quorum ingentem fuisse numerum, etiam ex Diodoro 11. c. 12. & 13. colligitur. Itaque pro *sine naufr.* quod omnes habent editiones, monitu Freinshemii rescripsi *sive naufr.*, quod nisi recipimus, nimiopere discordabit ratio. *Bern.* *Sive naufragio* Berneggerus ait se monitu Freinshemii rescripsisse, cum omnes editiones haberent *sine naufragio.* Sed observo antiquiores editiones Becharii, Majoris, Sichardi adhuc pejus, & quidem *sine navigio*, habere. Illud *sine naufragio* est fortasse à Bongarsio, qui ex codd. MSS. ita scripserit pro *sine navigio.* Ceterum *sive naufragio* laudat & Gronovius in Notis ad Senecam Tragicum; eoque inter alia probat, quod *sive* non semper geminetur, sed subinde modo semel ponatur. *Vorst.*

21. *Cecidit & Hippias.*] Idem confirmat Cicero lib. 9. ad Attic. epist. 12. & Tertullianus adversus Gentes. Suidas vero, nescio quo auctore, tradit, ex hac pugna Hippiam elapsum, fuga in Lemnum pervenisse; & ibidem, oculis captum, effluente per illos sanguine, acerba morte periisse. *Bern.*

Concitor.] Quidam *conditor*, vulgo *concitator*, ut & initio lib. 5. Sed illud mss. approbantibus malo. Tacitus Annal. 4. *missosque in Galliam concitores belli.* Bong.

CAP. X. 2. *Artemenes maximus natu.*] Plutarcho in apophthegmatibus, & libro de amore fraterno, est Ἀριαμένης. Et sic in ms. Justini. *Voss.*

Artemenes.] Herodotus, 7. 2. *Artebazanen* vocat. & hanc controversiam vivo patre motam & ab ipso Dario judicatam esse refert. Idem paulo post *Achæmenem* nominat Darii filium, Xerxis fratrem. Plutarchus in Artaxerxe cap. 2. ab Arsica, qui postea Artaxerxes dictus est, & Cyro, eandem quæstionem renovatam scribit, & Darii contrariam huic sententiam commemorat. *Bong.* Cujus quidem sententiæ posterioris æquitatem (ut scilicet ætate primi præferantur) exemplis, legi-

ximus natu ætatis privilegio regnum sibi vindicabat; quod jus & ordo nascendi & natura ipsa gentibus dedit. 3 Porro Xerxes controversiam non de ordine, sed de nascendi felicitate referebat. 4 *Namque Artemenem primum quidem Dario, sed privato provenisse, se regi primum natum.* 5 *Fratres itaque suos, qui ante geniti essent, privatum patrimonium, quod eo tempore Darius habuisset, non regnum sibi vindicare posse; se esse, quem primum in regno*

legibus, rationibusque confirmant. P. Greg. Tolosanus de Republ. lib. 7. cap. 6. & Arnis. lib. 2. cap. 2. sect. 11. Adjungenda Fr. Hotomanni illustris quæstio. *Bern.* Alii ex Græcis scriptoribus & MSS. Cod. Justini emendarunt *Ariamenes*, quod magis Persicum videtur quam illud prius. est enim plane Græcanicum. *T. Fab.* Iuntina: *Artobezanes.*

Jus & ordo nascendi.] Ita Herodotus inquit in Polyhymnia, νομιζόμενον πρὸς πάντων ἀνθρώπων τὸ πρεσβύτατον τὴν ἀρχὴν ἔχειν, id est, *mos omnium populorum est, ut natu maximus imperium obtineat.* Idem alibi & νόμον appellavit.

Natura ipsa gentibus dedit] Qui dedit gentibus natura? regnum? at de hoc non quæstio hoc loco. MSS. habent, *cum gentibus assignavit*, vel *assignarent.* Lectionem genuinam puto esse, *regnum sibi vindicabat, quod jus & ordo nascendi & natura ipsa cum gentibus assignarit.* Veteris lectionis sensus, jus illud de maximo natu ad regnum admovendo dedisse gentibus ordinem nascendi. At vero nulla verborum istorum est sententia. Quomodo enim ordo iste gentibus hoc dare potuit? Non itaque hoc agitur, ut appareat, quid gentibus dederit jus illud, sed unde jus illud acceperit Artemenes. Id autem secundum lectionem nostram intelligitur factum ex causa triplici, primo ordine nascendi, secundo natura, tertio gentibus, seu gentium consuetudine. Quæ sententia optima locoque huic est maxime accommodata. *Scheff.*

3. *Xerxes.*] Dedit hoc Xerxi consilium Demaratus exul, dicens, Idem quoque Spartæ servari solere, obtinuitque ita à patre Dario Xerxes, ut rex successor declararetur. Fuit enim hæc contentio (ut Herodotus scribit) ante Darii mortem in ipsa adversus Græciam expeditione. Neque enim veteri Persarum instituto licebat regi, nisi prius successore constituto, in bellum proficisci.

5. *In regno jam rex pater sustulerit res.*] Impressi quidam sine dubio meliores secuti codices, habent *in regnum*, quod valde placet. Nempe lectio vulgata hujus loci nihil habet aliud, quam quod præcessit, *se regi primum natum.* Atqui non de eo agebatur his verbis, sed de illo, quod hinc sequitur. natum nempe regi, regnum quoque debere habere. Docetque hoc ipsa quoque oppositio; præcedit namque de cæteris, *non regnum sibi vindicare posse*, cui proinde tanquam diversum debebat subjici, se regnum vindicare posse sibi, non vero; se a rege natum esse. Subjicietur autem, si pro *in regno*, legemus *in regnum.* Nam *sublatus in regnum*, est, sublatus propter regnum, regni causa, ut regnet, qualis utique sibi vere vindicare potest regnum. Error videtur natus ex eo, quia olim fuit scriptum *in regnem*, pro *in regnum* vetusta consuetudine, quod scriba imperitus intelligere non potuit. *Scheff.* Iuntina quoque, *in regnum* Ista verba delenda *in regno*, est enim puerile & redundans, dicere, Pater meus *jam rex in regno* me primum sustulit. Nam si quis jam rex liberos tollat,

regno jam rex pater sustulerit. 6 *Huc accedere, quod Artemenes non patre tantum, sed & matre privata adhuc fortuna, avo quoque materno privato, procreatus sit;* 7 *se vero & matre regina natum & patrem non nisi regem vidisse; avum quoque maternum Cyrum se regem habuisse, non heredem, sed conditorem tanti regni;* 8 *& si in aequo jure utrumque fratrem pater reliquisset, materno tamen se jure & avito vincere.* 9 Hoc certamen concordi animo ad patruum suum Ataphernem, veluti ad domesticum judicem, deferunt; 10 qui domi cognita causa Xerxem praeposuit; adeoque fraterna contentio fuit, ut nec victor insultaverit, nec victus doluerit; ipsoque litis tempore invicem munera miserint, & jucunda quoque inter se, non solum credula convivia habuerint; judicium quo-

tollat, quid opus est addere *in regno*. Rogabis, unde tamen illa verba huc intrusa sint; Ex glossemate scilicet, quod istis verbis (*jam rex*) superadditum fuerat, id est, *in regno*. Tan. Faber.

8. *Et si in aequo jure*] Angl. *itaque si*. Forte jungendum utrumque *Itaque & si*. Scheff. Antiquiores editiones praepositionem *in* omittunt: Videturque id elegantius. *Vorst.*. Juntina quoque *in* omisit.

9. *Artaphernem*] Ita ex Horodoto emendavi. Veteres habent *Ariafernem*, facili lapsu. Uni suprascriptum, legendum esse *Tisaphernem*. Bong

10. *Credula*] Freinsh. *crebra* mallet: cum suspecta, jucunda esse non possint. Si tamen *credula* retinemus, videri queat ita legendum; *jucunda quoque inter se, non solum credula*. Bern. Ita rursus antiquiores editiones. Bongarsius nescio qua de causa mutavit sic, *jucunda, quoque inter se non solum, sed credula convivia hab.* Jucunda inter se convivia habere omnino plus est quam credula habere: Possunt enim credula esse quae non jucunda sint. At juncunda esse nequeunt; nisi & credula sint. Quare rectius τὸ *non solum* τοῦ *credula* quam τῷ *jucunda* adjectum putabitur. *Vorst.* Angl. *& jucunda quoque inter se non solum, sed crebra convivia*. Scio, quomodo hic *credula convivia*, ut vulgati habent, accipiant. Sed an sic Latini unquam usurpaverint, hoc vero nescio. Deinde credula fuisse convivia hoc sensu cur significandum fuerit, non video, cum antecedentia omnia monstrent, odia inter ipsos fuisse nulla, & idirco nullas diffidentiae alicujus caussas. Itaque Anglicum rectius. Habuerunt, ait, non solum jucunda inter se convivia, sed jucundiatem illam crebro frequenterque renovarunt conviivis repetitis. *Scheff.* Pedibus ego quoque in hanc irem sententiam, & emendationem eruditissimi Freinshemii amplecterer; is enim primus conjecit legendum esse *crebra*, si libri veteres annuerent. Sed cum in omnibus quos Bongarsius, Modius aliique evolverunt, nec non in Iuntina, melioribus editionibus aliis constanter legatur *credula*, non puto id rejiciendum, quamvis translationis hujus ab hominibus ad res exempla in ista voce vix alibi occurrant. Alia ratio, quae praeter significationem vocis affertur, cur *credula* debeat immutari, mihi non probatur. Quamvis enim de regno ambigentium videatur animus fuisse concors, pro ingenio tamen humano, solent competitores imprimis regni sem-

quoque ipsum sine arbitris, sine convitio fuerit. [11] Tanto moderatius tum fratres inter se regna maxima dividebant, quam nunc exigua patrimonia partiuntur. [12] Igitur Xerxes bellum à patre cœptum adversus Græciam quinquennium instruxit. [13] Quod ubi primum didicit Demaratus, rex Lacedæmoniorum, qui apud Xerxem exulabat, amicior patriæ qost fugam, quam regi post beneficia, ne inopinato bello opprimerentur, omnia in tabellis ligneis magistratibus

semper alteri diffidere & vereri, ne alter *spem vultu simulet, premat altum corde dolorem*, & malit quacunque ratione licet fronte lætissima molestum rivalem amovere, quam incerto controversiæ exitu suspensum cruciari. *Gravius*.

11. *Tanto moderatius*] Epiphonema simillimum huic est infra, 15. 2. 9.

12. *Xerxes*] Videtur post Cyrum nomen gentilitium fuisse Persarum regibus Ξέρξης & Ἀρταξέρξης, præter nomen quod habebant ante Imperium. Omnes reges post illum memoriosum, dictos Artaxerxas, ait Diodorus Siculus, 15. Etiam Darius ab Alexandro victus, dicitur Artaxerxes Iachiadæ ad Danielem, 12. v. 5. Ex אחשורוש autem, omissis gutturalibus, & ש quod fieri solet, in ξ verso fit *Xwerx*, Et quia *w* durior est in media voce, etiam hæc à Græcis omissa, factum est *Xerx*, & cum Græca terminatione *Xerxes*. *Art* est additamentum quoddam honorificum, ut *Sba* apud Persas posteriores. Significat *magnum*, interprete Hesychio. *Scaliger*, *Grotius*.

Adversus Græciam quinquennium instruxit] Tres tantum annos in isthoc apparatu Xerxem consumpsisse, inquit Diodorus. Julianus vero ὁ παραβάτης, oratione priori de laudibus Constantii, inquit, τὸν Ξέρξην χρόνον ἐτῶν οὐκ ἐλάσσονα δέκα πρὸς τὸν πόλεμον ἐκεῖνον παρασκευάζεσθαι. Quod esse non potest, cum sexto anno, ex quo regnum adeptus est, bellum in Græcos moverit Xerxes. *Verst*.

Quinquennium instruxit] Vulgo *per quinquennium*, & Orosius, 2. cap. 9. sed antiqua scriptura recta est: infra, 12. 3. 1. *Triduum luctum indixit*. Lex 12. Tabul. *Usus; auctoritas, fundi, biennium esto*. Quintilianus declamatione 196. *Ex lege in exilium quinquennium missus est*. Notavit Jac. Cujacius, cum interpretatur titulum Cod. de usucap. pro emptore, vel pro transact. *Bong*.

13. *Demaratus*] Herodotus fine libri 7. Fugam ejus ad Persas explicat libro 6. c. 70. B. Adde Senecam de Beneficiis, 6. 31. *Bern*.

In tabellis ligneis] Sic infra, 21.

Magistratibus perscribit] Nec illud probare possum quod cum antiquiores editiones haberent *magistratus*; Bongarsius maluit *magistratibus*. Etsi enim nec illud probem quod Gronovius ad Liv. 34, 61. in Addendis scribit, *magistratum pro collegio vel numero hominum consilium publicum constituentium dicere nostri seculi esse* (aliud enim vel ex Nepotis Lysandro intelligi potest, ubi ephori non singuli, sed universi *maximus Magistratus* dicuntur) tamen quia antiquiores editiones *Magistratibus* numero plur. habent, idemque & in MSS. quibusdam a Bongarsio observatum fuit, ac præterea a stylo Justini id alienum non est, mutatio facienda fuisse non videtur. Videsis supra 2, 7, 2, & infra 3, 3, 2. Quo itidem posteriore loco Modius ex uno cod. Fuldensi legi mavult *Magistratui*, quam *Magistratibus*: verum itidem sine causa. *Verstius*. Sic recte Gronovius, Grævius, Vossius, quos vide. *Scheff*.

Angl.

bus perscribit, eademque cera superinducta delet; [14] ne aut

Angl. *magistratui scribit*. A glossa, quæ compositum pro simplici hic usurpatur indicabatur. Hirtius apud Sueton. Jul. c. 56: *Nos etiam quam facile aut celeriter eos* (commentarios Cæsaris) *perscripserit scimus*. C. Datame: 5. *Hæc Pandâtes perscripta ei mittit*. Idem,

Omnia in tabellis ligneis magistratui perscribit, easdemque cera superinducta delet, ne aut scriptura sine tegmine indicium daret, aut recens cera dolum proderet. Plus habet difficultatis hic locus, ubi diligentius paulo attenderis, quam prima fronte videtur. Primum enim, quis hoc cum judicio dixerit, *delere tabulas cera* Ducendum enim, *tegere*, non, *delere*. Dein, quæ ista hæc ratio Justini est, *cera inducta tabulas delet, ne recens cera dolum prodat?* Quo vel recentior cera est, vel vetustior, eo ne fiet vel facilius dolus vel difficilius aperiatur? Huic difficultati obviam ire voluit Cl. Vossius, Nam, inquit, *si cera inducatur, non ita olet ac si liquida superfundatur.* Sed cera recens nonne æque superduci potest ac illa quæ sit vetustior? Dein, si cera recenti usus esset Demaratus, neque in ea quidquam scripsisset, an ideo citius prodita res fuisset, quam si vetustiore uti voluisset? Præterea qui videt ceram veterem in qua nihil scriptum appareat, ille, si qua in suspicione doli erit, non ideo minus ceram illam eraserit, quam si recens fuerit. Adde, quod siquis dicat ceram superinductam tabulis ligneis, ex ea non effici illa ut sit vetustior, recentior, durior, liquidior. Namque isthuc *super inducta*, neque illud probat, neque illud? Dices, tamen hoc scimus, Veteres hac arte usos fuisse. Fateor, & pauci ignorant; At hic non de usu agitur, sed de illa ratione quam affert Justinus, *Ne recens cera dolum proderet.* Addes hoc quoque ceram illam superinductam fuisse, non autem superfusam, ideoque vel pollice vel rotundo aliquo ligno extensam & ductam fuisse. Sentio vim verbi, & scio quid sit id quod *ductile* vocamus; sed & cera recens quoque tractatur digitis & extenditur; Itaque semper eodem reterimus. Quamobrem sic existimo, aut Justinum aliquid omisisse quod dictum oportuit amplius, aut minus clare & minus expresse locutum fuisse quam debuerat. Sed ad primam illam difficulatem remigrat oratio(*tabellas ligneas cera super inducta delet*)quæ res, uti ab initio dicebam, absurda est; Delere certe tabulas nolebat Demaratus, sed tegere tantum & id satis erat ad consilium quod ipse in animo formaverat; Unde & mox scribit Justinus (*ne aut scriptura sine tegmine.*) Eam autem difficultatem cum Elias Borellus animadvertisset, quo ingenio est & jadicio, (utrumque autem in eo singulare est) id profecto reperit quod mihi placet maxime, quodque adeo aliis communicandum esse putavi. Supponit igitur ille Trogum Pompejum, cujus historiam contraxit Justinus ita olim in libro suo posuisse (*omnia in tabellis ligneis magistratui perscripsit, easdemque cera super inducta delevit*) (quod, *delevit*, optimum est, ut mox videbis, & longe aliud quam quod prima fronte videtur) at hic noster inquit Borellus, quod Trogus per tempus præteritum explicaverat, ad præsens tempus transtulit, uti solemus, cum narrationem breviorem facere & vividiorem studemus. Sed in eo, inquit Amicus meus, gravissime lapsus est Justinus. quod illud (*delevit*) apud Trogum a *Deleo* ortum esse, cum a *Delino*, *delevi*, *delitum* descendat tamen. Hoc autem probat (quanquam mihi quidem non tantopere videtur probatione opus esse) probat inquam, ex Aulo Gellio, qui in simili argumento, eodem verbo usus est, mutata tantum præpositione; nam apud Trogum Pomp. est, *delet*, apud Gellium, *collevit*, à *collino*. Locus est lib. 17. c. 9. *Literas in lignum incidisse; postea tabulas, uti solitum est, cera collevisse*,

aut scriptura sine tegmine indicium daret, aut recens cera do-

visse. Hæc autem, quæ legisti modo, quam ea mihi ingeniosa, tam & ea mihi vera esse videntur: Etsi ipse talia invenissem, inventis gauderem. Addidit & aliud etiam Borellus in fine epistolæ, Nunquid illi mihi errare viderentur, qui putarent dici Latine posse, *malus Rhetor ingenia delet*; Ex eo scilicet quod apud Petronium legimus: *Nondum umbraticus doctor ingenia deleverat*; in quo sagaciter olfecit quod res est; nam illud *deleverat* Petronianum non a *deleo* est, sed à *delino*. Ceterum pro *magistratui* in loco superius posito legendum *magistratibus*. Ex libris impressis. Magistratus autem sunt Ephori. Ut finem huic notæ imponam, hoc etiam addam, dum perlustro oculis Cl. Vossii notas, incidi in locum quendam Africani scriptoris Græci quem ipse nunquam habuit; In eo error est, qui à librario sit an à MS. Cod. haud scio; Nam pro EKKINESAS, (id est, *cum emovisset* seu *removisset*,) legendum EKKNESAS; Id est, *cum erasisset*; Græce enim EKKNETHEIN, *eradere* est. Ne quis autem ea reprehensione Justini offendatur, quæ superius posita est, nonne alibi, ut uno exemplo nunc contenti simus, ex *Medio*, qui vir insignis fuit in comitatu Alexandri, *medicum* fecit, quia scilicet oculis suis non semper belle & acriter in legendo Trogo utebatur. Sed & alia quædam a nobis observata fuerunt; Neque adeo mirum, hominem aliquem errare posse, omnes possint.

Easdemque cera] Nam si cera inducatur, non ita olet, ac si liquida superfundatur: hoc est quod dicit Polyænus, Demaratum τὶς πτύχας ἀκήρωτοὺς γράψαντα ἐπιχηρῶσαι. Quamvis Herodotus aliter. Doctissimus Gronovius apud Justinum malebat, *eademque cera*. Quod ego non puto. Explicat hanc rem Julius Africanus cap. 56. περὶ κρυφίας ἐπιστολῶν εἰσπομπῆς. cujus verba adscribam: ἄλλοι πάλιν ἐν τῷ τῆς δέλτου ξύλῳ γράψαντες, κηρὸν ἐπέτηξαν, καὶ ἄλλα εἰς τὸν κηρὸν ἐγγράψαι. Εἶτα ὅτε ἦλθε, σπόγγον δὴ τὸν κηρὸν ἐκκινήσας, καὶ ἀναγνοὺς, ὁμοιοτρόπως ἀντεπέστειλε. *Voss*. Bongarsius, & hunc secutus Berneggerus, edit *easdemque*; ut referatur vox ad tabellas, de quibus prædictum. Sed rectius editio Juntina, ut Cl. Grævius testatur, habet *eademque*; ut id referatur ad *omnia*. Et emendaverat sic ex conjectura summus Gronovius. Sane non tabellæ ipsæ *deleri* recte dicentur; sed quæ scripta in iis sunt. Sed quomodo Demaratus ea quæ in tabellis ligneis, inque ipso adeo ligno scripserat delevit? Superinducta cera illud factum auctor ait. Nimirum cum cera superinducta fuit, ipsa scriptura legi haud potuit; tantundemque illud fuit ac si scriptura deleta fuisset. Ut autem scriptura legi posset, superinductam ceram necesse fuit eradi: id quod regis Leonidæ sororis consilio factum Justinus & addidit. Infra 21, 6, eandem rem exprimit his verbis, *in tabellis ligneis, vacua desuper cera inducta, civibus suis omnia perscribit*: Ubi ceram, quæ superinducta fuit, quæque nihil in se scriptum habuit, & *vacuam* vocat. Fuit & alius κρυφίας ἐπιστολῶν εἰσπομπῆς modus, ut ex Julio Africano Is. Vossius docet; ut videlicet & in ligno & superinducta cera scriberetur: ut res eo minus suspecta esset. *Vorst*.

14. *Aut recens cera dolum proderet*] Hic locus licet aliis intactus mihi admodum suspectus est. Quid enim *recens cera*? Num recenter inducta? Atqui talis fuit, qua scriptura tegebatur, & tamen ea tegi dolus debuit. Quid igitur hic eum dicitur prodere? Certe velle hoc videtur potuisse ceram sic recenter inductam præbere ocu-

dolum proderet; fido deinde servo perferendas tradit, jusso, magistratibus Spartanorum tradere. 15 Quibus perlatis, Lacedæmone quæstioni res diu fuit, quod neque scriptum aliquid viderent, nec frustra missas suspicarentur, tantoque rem majorem, quanto sit occultior, putabant; 16 Hærentibus in conjectura viris, soror regis Leonidæ consilium scribentis invenit. 17 Erasa igitur cera, belli consilia deteguntur. 18 Jam Xerxes septingenta millia de regno armaverat & trecenta millia de auxiliis; 19 ut non immerito proditum sit, flumina ab exercitu ejus siccata, Græciamque omnem vix capere exercitum ejus potuisse. 20 Naves quoque mille ducentas numero habuisse dicitur. 21 Huic tanto agmini dux defuit. Ceterum, si regem spectes,

casionem suspicandi, quod videlicet non gratis ita sit inducta. Quam rem qua evitaverit arte Demaratus, apud nostrum non ostenditur. An ergo abest aliquid, num potius in voce *tegens* latet vitium aliquod? Dignus sane locus est, quem ingeniosiores examinent. *Scheff*

16. *Soror regis Leonidæ.*] Mulieri nomen fuit Gorgo. *Plut.* In apophth. Lacon.

18. *Septingenta millia*] In numero harum Xerxis copiarum veteres auctores variant. Herodotus l. 7. cap. 184. 185. 186. Ctesias in Persicis cap. 23. Plinius, 33. 10. Diodorus Sicul. 11. 5. Isocrates Panathenaico. Plutarchus parallelis c. 2. Æm. Probus Themistocle. Quomodo autem exercitum Xerxes dinumeraverit, vide Herodotum, 7. 60, & Plinium, 4. 11. *Bong.*

19. *Flumina ab exercitu ejus siccata.*] Fuse ea de re Herodotus l. 7. qui prodit, E hedorum (male apud eum legitur χείδωρος) flumen potantibus defecisse. Quo respicit Alexander apud Curtium lib. 1. *Cum adiret Græcos, admonebat, ab illis gentibus illata Græciæ bella; Darii prius, deinde Xerxis insolentia, aquam ipsam terramque populantium, ut neque fontium haustum, nec solitos cibos relinquerent.* Ubi nonnulli pro *populantium* ex ms. reponunt *poscentium*. Sed male. Neque enim cohæret cum sequentibus. Quamvis non ignorem Persas aquam terramque postulare solitos: quod tamen video alios solicitos habuisse, cum Herodotus testetur, Megabazum, Darii satrapam, nuntios ad Alexandrum Amyntæ filium misisse, αἰτήσοντας γῆν τε καὶ ὕδωρ Δαρείῳ βασιλεῖ. Id ipsum quoque legitur in epistola Aristippi ad Philippum regem; nisi quod ibi sit, Ἀλέξανδρος ὁ Ἀλίου, male, pro Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύντου. Passim obvia sunt ejus rei exempla. *Voss.*

20. *Naves quoque mille ducentas*] Non dubitavi recipere in textum emendationem loci, pridem à Fr. Modio, ad Curtii 5. 7. 11. propositam, præsertim approbatam etiam a Bong. & congruentem cum Herodoto, Diodoro, Probo, Isocrate, Orosio: qui tamen onerariarum sive τριηκοντέρων addunt tria millia, & ἱππαγωγῶν octingentas & quinquaginta. Ut ille superior numerus sit triremium, seu rostratarum, ut Orosius vocat. Editiones hactenus habuerunt: *Naves decies centum millia numero.* Ita scilicet singulis hominibus e Xerxis exercitu, singulæ naves evenerint. Quod asserere, nec Græculorum impudentissimus quisque sustinuit. *Bern.*

ctes, divitias, non ducem laudes; [22] quarum tanta copia in regno ejus fuit, ut, cum flumina multitudine consumerentur, opes tamen regiæ superessent. [23] Ipse autem primus in fuga, postremus in prælio semper visus est; in periculis timidus; sicubi metus abesset, inflatus; [24] denique ante experimentum belli, fiducia virium, veluti naturæ ipsius dominus, & montes in planum ducebat, & convexa vallium æquabat, & quædam maria pontibus sternebat, quædam ad navigationis commodum per compendium ducebat.

CAP. XI. [1] Cujus introitus in Græciam quam terribilis, tam turpis ac fœdus discessus fuit. [2] Nam cum Leonida rex Spartanorum cum quatuor millibus militum angustias

21. *Si regem spectes.*] Vitia Xerxis præposteræ Darii patris educationi adscribit Plato l. 7. de ll. C. *Bern.*

22. *Opes tamen regiæ.*] In Ms. legitur, *optamen regis superessent.* Puto veram lectionem esse, *opes tamen regi superessent.* Nam *regi* melius respondet præcedenti, *si regem spectes*, quam *regiæ.* Scheff.

23. *In periculis timidus.*] Ita fere Livius, 4, 28, 4. *In otio tumultuosi, in bello segnes.* Et 7, 15, 2. *In castris feroces, in acie pavidi.* Contra Tacit. hist. 1, 84. *Fortissimus in ipso discrimine exercitus, qui ante discrimen modestissimus.*

24. *Quædam maria pontibus sternebat.*] Hellespontum ita navibus operuit, ut Europam Asiæ jungeret.

Quædam ad navigationis commodum per compendium ducebat.] Hoc de perfosso Atho vult intelligi, idque a multis aliis factum fuisse proditum fuit. Et tamen falsum est, ut ex Petri Bellonii descriptione constat, qui oculatus testis fuit. An quia illis temporibus mare Ægeum navibus non patebat? Hujus generis est miraculum illud Annibalis, a quo Alpes rupes disjectas & dispulveratas aceto ferunt, quasi calcem aqua sparsam.

O Pater, o hominum Divumque æterna potestas,

Quantum aceti opus fuit! Plus certe quam quantum aquæ Pater Oceanus continet. *Tan. Fab.* Ammianus Marcellinus lib. XXXI. fabulosam quoque habet hanc Athonis perfossionem. Sed vide quid Bellonio & Ammiano respondeat Isaacus Vossius in notis ad P. Melæ lib. II. cap. 2.

CAP. XI. 2. *Leonida*] Lege præter Herodotum, 7, 219. &c. & Orosium, 2, 9. Strabonem lib. 9. Ælianum, 5, 25. Valerium, 3, 2. & Pausaniam Laconicis. Meminit & Seneca epistol. 82. sub fin. Vide Ctesiæ excerpta. Variat hic multum a ceteris. B. Adde Ciceron. Tuscul. 1, 24. Agellium. 3, 7. *Bern.*

Quatuor millibus.] Orosius in militum numero consentit. Isocrates in Panegyrico Lacedæmonios fuisse dicit ex confœderatis vero non multos. Plutarchus in parallel. Leonidam a Lacedæmoniis contra Xerxem cum quingentis militibus missum esse dicit. Quam gratum istud Leonidæ factum fuerit, quamque laudem inde reportaverit, ex M. Catonis Originum libris apud Gellium, l. 3. cap. 7. liquet. *Propter ejus*, inquit nitidissimus auctor, *virtutes omnis Græciæ gloriam atque gratiam præcipuam claritudinis inclytissimæ decoravere monimentis. signis, statuis, elogiis, historiis, aliisque*

gustias Thermopylarum occupasset, Xerxes contemptu paucitatis eos pugnam capessere jubet, quorum cognati Marathonia pugna interfecti fuerant; [3] qui dum ulcisci suos quærunt, principium cladis fuere; succedente deinde inutili turba, major cædes editur. [4] Triduo ibi cum dolore & indignatione Persarum dimicatum; [5] quarta die, quum nuntiatum esset Leonidæ, a xx millibus hostium summum cacumen teneri; tunc hortatur socios: *recedant, & se ad meliora patriæ tempora reservent*; [6] *sibi cum Spartanis fortunam experiendam; plura se patriæ quam vitæ debere; ceteros ad præsidia Græciæ servandos.* [7] Audito regis imperio discessere ceteri, soli Lacedæmonii remanserunt. [8] Initio hujus belli sciscitantibus Delphis oracula responsum fuerat, aut regi Spartanorum, aut urbi cadendum. [9] Et idcirco rex Leonida, cum in bellum proficisceretur, ita suos firmaverat, ut ire se parato ad moriendum animo scirent. [10] Angustias propterea occupaverat, ut cum paucis aut majore gloria vinceret, aut minore damno reipublicæ caderet. [11] Dimissis igitur sociis, hortatur Spartanos: *Memine-*

que rebus gratissimum id factum habuere, Mag.

Thermopylarum.] Thermopylæ unde sint dictæ, docet Strabo lib. 9. De eisdem etiam Livius lib. 5. Dec. 4. & Plutarch. in Catone Censorio. a portarum similitudine dictæ, quas per æstuum transgredi opus esset. Ita Pylæ Ciliciæ & Pylæ Susidæ Curtio & Plinio dictæ. Caudinis Furcis Thermopylarum angustias comparat Isocrates.

Marathonia pugna interf.] *Decennio ante.* Supra 2, 9, 20. *Bern*

5. *Recedant.*] Sic infra, 28, 4, 9.

8. *Aut regi Spartanorum, aut urbi cadendum.*] Istius modi fere oraculum in causa quoque Atheniensium aliquando editum fuit; videlicet *superiores fore Dorienses, ni regem Atheniensium occidissent.* Tantundem enim hoc est ac si dictum esset, aut Atheniensium regi Codro, aut populo cadendum esse. Vide sup. 2, 6, 17. *Vorst.*

Angl, *responsum regi Spartanorum fuerat, aut urbi, aut regi.* Etiam hic servanda lectio vulgata. Nec enim tam Regi fuerat responsum, quam sciscitantibus, ut superiora ostendunt. Ac hi fuere Delphi, non rex privatim. *Scheff.*

9. *Ita suos firmaverat.*] Non satis hoc intelligo. An enim, ut quis sciat aliquid, ad id opus habet, ut firmetur? At dicit noster, ita firmasse Leonidam suos, ut scirent, se (Leonidam scilicet) ire animo parato ad moriendum. Atqui facere hoc poterat simplici indicio. Quare suspicor scripsisse nostrum, *ita suos formaverat*, id est, *informaverat*. Et sic noster infra quoque lib. XVIII. cap. 3. *Ab eo formatus, cum medio noctis omnes in unum campum processissent, ceteris in Orientem spectantibus, solus Occidentis regionem intuebatur.* Sane adhortatio, quæ eos firmat, paulo post demum apud nostrum sequitur, ut appareat, an-

minerint, qualitercunque præliantibus cadendum esse; caverent, ne fortius mansisse, quam dimicasse videantur; [12] *nec exspectandum, ut ab hoste circumvenirentur, sed dum nox occasionem daret, securis & lætis superveniendum;* [13] *nusquam victores honestius, quam in castris hostium perituros.* [14] Nihil erat difficile persuadere persuasis mori; [15] statim arma capiunt, & sexcenti viri castra quingentorum millium irrumpunt, statimque regis prætorium petunt, aut cum illo, aut si ipsi oppressi essent, in ipsius potissimum sede morituri. [16] Tumultus totis castris oritur. Spartani, posteaquam regem non inveniunt, per omnia castra victores vagantur, cædunt, sternuntque omnia; ut qui sciant se pugnare non spe victoriæ, sed in mortis ultionem. [17] Prælium a principio noctis in majorem partem diei tractum. [18] Ad postremum non victi, sed vincendo fatigati, inter ingentes stratorum hostium catervas occiderunt. [19] Xerxes duobus vulneri-

te non firmasse, sed formasse. *Scheff.*

11. *Qualitercunque præliantibus.*] Antiquiores typis expressi, *Qualitercunque præliarentur*: quod non minus elegans & fortasse rectum. *Vorst.*

14. *Nihil erat difficile.*] Senec. ep. 4. *Quisquis vitam suam contemsit, tuæ dominus est* Et Senec. in Herc. O Etæ. *Contempsit omnes ille, qui mortem prius.*

15. *Statim arma capiunt.*] Anglic. *raptim arma capiunt.* Placet. Auctor ad Herennium. *Ipse se raptim domum suam conjecit.* Scheff.

Sexcenti.] *Quingentos* habet Diodorus, 11, 2. quem in hac narratione fere expressisse auctor noster videtur: Cicero de Fin. 2, 30. *trecentos*: & Seneca suasoria 2. & Ælianus, 3, 25. cujus interpres *τριακοσίους* imperite vertit *triginta*. *Trecentos* item habet Herodotus, 7, 224. & Plutarchus in parallelis cap. 4. *Mille* autem Lacedæmonios eduxisse primo Leonidam sine sociis, refert Diodorus, 11, 4. & Isocrates Panathenaico & Archidamo. *Bern.*

Regis prætorium] Diodorus, 11, 9. *τὴν τοῦ βασιλέως σκηνήν*. Curtius, 3, 11, 38, *tabernaculum* vocat.

17. *Dies*] Ms. *die*, antique pro *diei*. Sallust. Jugurth. 97, 3. *Vix decima parte die reliqua.* Vide quæ notat A. Gellius, 9, 14. quæ Priscianus lib. 7, ex prima hist. Sallustii. *Bong.*

18. *Non victi &c*] Sic *Athenienses consumpti magis quam victi*, infra, 5, 1. 10. & Oros. 2, 15. *Nemo trecentos Fabios victos dicit, sed occisos: & Regulus captus est a Pœnis non victus: & quisquis alius sævientis fortunæ vi ac pondere oppressus, non submittit animum.* Senec. de Benef. 5, 3.

Inter ingentes stratorum hostium catervas] Hoc a doctis hominibus, qui ante me ad Justinum scripserunt, emendari decuit. Lego, *inter ingentes stratorum cadaverum acervos*, non autem *catervas*. Nam *caterva* de jacentibus aut mortuis non dicitur. *Acervus* autem semper. Exemplis parco, nil autem frequentius. *Tanaq. Faber.* Vide notas Grævii.

19. *Duobus vulneribus.*] Sic infra 5, 6. *Plus*

neribus terrestri prælio acceptis experiri maris fortunam statuit.

CAP. XII. [1] Sed Atheniensium dux Themistocles, cum animadvertisset Ionas, propter quos bellum Persarum susceperant, in auxilium regis classe venisse; sollicitare eos in partes suas statuit. [2] Et cum colloquendi copiam non haberet, quo applicituri erant, symbolos proponi, & saxis proscribi curat; [3] *Quæ vos, Iones, dementia tenet? quod facinus agitatis? bellum inferre olim conditoribus vestris, nuper etiam vindicibus, cogitatis?* [4] *An ideo mœnia vestra condidimus, ut essent qui nostra delerent? quid si non hæc & Dario prius & nunc Xerxi, belli causa nobiscum foret, quod vos rebellantes non destituimus.* [6] *Quin vos in hac*

6. *Plus vulneris eo prælio acciperent quam superioribus dederant.* Item 42, 4, 10. *nec ullo bello majus vulnus acceperunt.* Ita *vulnus* pro clade bellica & interitu exercitus est. Et *vulnus accipere* dicitur is cujus exercitus est qui perit: *dare* vero is qui exercitum alterius fundit. Etiam proprie accepta ῥῆσις ista frequens est: dicuntque *vulnus accipere in capite.* Alia rursus metaphora est quod Nepos scribit Dione, *Accipit gravissimum parens vulnus morte filii.* Vorst.

CAP. XII. 1. *Ionas*] Herodotus lib. 8. Plutarchus in Themist. Ortos autem Ionas ab Atheniensibus, notum ex Herodot. lib. 1. & aliis. *B.* Iones autem non ab Ione Xuti filio, sed a Iavan nomen accepere: unde & Iaones Homero.

2. *Symbolos*] *Symbolum*, & *symbola*, & *symbolus* dicunt Latini Plaut. Pseud. 1. 1. 53, & Bacchid. 2, 3, 21, ms. unus hoc loco habet *symbolas*: quomodo & Plautus sæpe. *Bong*, Editio Iuntina: *symbola*.

Et saxis proscribi] Angl, & *in saxis perscribi.* De *perscribi* dixi supra x, 13. Vulgata tamen se tuetur per illud Suetonii Nerone c. 39: *Multa Græce Latineque proscripta aut vulgata sunt.* Ubi Torrentius quoque *proscripta* censet servandum, contra *perscripta*, quod in MS. uno invenitur. Caussa satis ab ipso explicatur. Atque ita & hic faciendum arbitramur. *Scheff.* Sane *proscribi* non est sollicitandum. Proprie enim & eleganter *proscribi* dicuntur, quæ in tabella aut charta scripta publice affiguntur ut ab omnibus legi possint. Sic *proscribere ædes* est publica tabula affixa significare venales ædes esse. Sic & *proscribi* Romæ dicebantur olim, quorum nomina in ferali tabula scripta erant, ut impune ab omnibus possent necari. Sic & Græcis προγράφειν, unde *programma.* Eadem vis est in τῷ *proponere.* Id enim est in publico loco exponere omnibus videndum aut legendum. *Grævius.*

6. *Ex ista obsidione*] *Obsidio* pro captivitate. Et significatur Ionas in classe Persica non ut milites, sed ut captivos agere. Sic & 15, 1, 3, *obsidione Amphipolitana liberare* est pro captivitate Amphip. liberare. Amphipolim enim filium Alexandri cum matre custodiendum Cassander miserat. Et 39, 1, 1, *obsidione Parthorum liberatus* dicitur Demetrius, quem auctor 36, 1, 5, simulatione pacis deceptum a Parthis captum dixerat. *Vorst.*

7. *Aut*

hæc nostra castra ex ista obsidione transitis? 7 *Aut si hoc parum tutum est, at vos commisso prælio ite cessim, inhibete remis, & a bello discedite.* 8 Ante navalis prælii congressio-

7. *Aut si hoc parum tutum extat vos commisso prælio ite cessim*] Cl. Gronovius parum Latinum esse putat *tutum extat*, legendum esse, *Aut si hoc parum tutum est, at vos comm. pr. ite cessim*; quomodo in uno quoque MS. diserte lectum fuisse in variis lect. testatur. Bongarsius illud *at* post *si non, si parum* plane elegans est. Cicero 3 in Verr. *Si quemadmodum socii populi Rom. a Magistratibus nostris: at vos communem P.R. caussam suscipite atque defendite.* Vide & Gronovii Obs. 4, 26: itemque Notas ad Livii 24, 37. *Vers.* Gronovius, *tutum est, at vos*, quod recte Grævio probatur & aliis. *Scheff.* Emendationem Gronovii illustrissimi amici nostri in textum recepi. Prius legebatur *si hoc parum tutum extat, vos*, barbare & imperite. *Tan. Fab.* Non est quod quisquam dubitet, cum & MS. Bongarsii & Iuntina hanc emendationem ratam esse jubeant. *Græv.*

Cessim] Ita recte libri veteres. Varro apud Nonium:

Vereor ne me quoque, cum domum ab Ilio
Cessim revertero, præter canem cognoscat nemo.

L. si ex plagis, 52. ff. ad L. Aquil. Eadem ratione Plautus. Casina, 2. 8. 7. *Recessim cedam ad parietem.* Bong. Πρύμναν κρούεσθαι est Thucydidi, 1. 9. 24. ubi Scholiasten vide.

Inhibete remos] Idem Gronovius modo dicto Observationum loco contendit legendum esse *inhibete remis*: id quod nobis item vero perquam simile videtur. Subaudiendum autem fuerit vocabulum quarti casus, & quidem *navem* vel *naves*. Quod quidem subinde diserte & adjiciunt; sic tamen ut *remis* rursus omittant, Livius lib. 26. *Cum rostris concurrissent, neque retro navem inhiberent, nec dirimi a se hostem paterentur.* Et lib. 30. *Ut quæque retro inhibita rostrata onerariam hærentem unco traheret.* Dicunt & *inhibere*; neque *navem*, neque *remis* addito. Livius l. 37. *Cum divellere se ab hoste cupientes inhiberent Rhodii.* Afranius apud Nonium in Cymba: *Tum conscendo cymbam interibi loci piscatoriam, venio, jacitur anchora, inhibent leniter.* Rursus omisso *navem*, adjectoque *remis* scribit Curtius 4, 4. *Plures deinde Macedonum naves superveniunt, & rex quoque aderat, cum Tyrii inhibentes remis ægre evellere navem qua hærebat, portumque omnia simul navigia repetunt.* Quid autem est *inhibere remis*, & *inhibere navem*, & *inhibere*? Nihil aliud quam navem non modo reprimere, ne amplius antrorsum & in proram procurrat, sed & retro eam agere: quonium quidem utrumque remis fit. Livius diserte addit *retro*, dicitque *retro inhibere navem*. Deinde apparet etiam ex eo quod, si hærerent, & evellendæ aut ab aliis dirimendæ naves essent, remis eæ inhibebantur. Denique & ex eo quod apud Justinum præcedit *ite cessim*. Vide plura & egregia in hanc sententiam observata & Gronovio l. 4. Obs. c. 26. Vim verbi fuit cum ne Cicero quidem satis teneret, ut ex 13. 21. ad Att. apparet. *Vors.* Gronovius & Grævius *inhibete remis*. Dicam pluribus in libris de Militia Navali, si unquam lucem poterunt videre. *Scheff.*

8. *Ante navalis* &c.] Hæc vide apud Herodotum, Plutarchum, Diodorum, Æmilium Probum, Orosium, 2. 10. apud quem initio capitis, vox *bis* abest a ms. & sane inducenda est. *Bong.*

Delphos ad templum Apollinis diripiendum] Hoc quod posterius frequentatum fuit oraculum, sedem ha-

ſionem miſerat Xerxes quatuor millia armatorum Delphos, ad templum Apollinis diripiendum; prorſus, 9 quaſi non cum Græcis tantum, ſed & cum diis immortalibus bellum gereret; quæ manus tota imbribus & fulminibus deleta eſt, 10 ut intelligeret, quam nullæ eſſent hominum adverſus deos vires. 11 Poſt hæc Theſpias & Platæas & Athenas vacuas hominibus incendit; & quoniam ferro in homines non poterat, in ædificia igne graſſatur. 12 Namque Athenienſes poſt pugnam Marathoniam, præmonente Themiſtocle, victoriam illam de Perſis, non finem, ſed cauſam majoris belli fore, CC naves fabricaverant. 13 Adventante igitur Xerxe, conſulentibus Delphis oraculum reſponſum fu-

habuit ad radices Parnaſſi, ubi templum condiderant incolæ, ſupra ſpecum oppido muroque cinctum, & templum ipſum, ob nativam præcipitiem, munierant aditu adeo difficili & anguſto, ut objecta lapidum mole acceſſum omnem undique præcluſerint, exigua ſemita ficta, qua conſulturi oraculum abſque comitatu incederent. In medio templi exigua planities erat, & in ea hiatus, ex quo ſpiritus acer & vehemens, vatem tripodi inſidentem & afflatus expectantem, corripiebat, agitatamque & concuſſam in furorem vertebat, ſtatis diebus, quibus fari licebat. Ferunt enim, annuatim ſex menſes continuos apud Lycios, totidemque in Delo oracula percontaturis patuiſſe: in reliquis locis, non quovis tempore, ſed ſtatis definitiſque diebus tantum: utpote vel Idibus, vel Kalendis, vel augeſcente vel deficiente luna, vel ineunte aut deſinente die, ſciſcitari licuiſſe. Religionem in conſulendo Pythio oraculo eam ſervari oportebat, ne promeret quicquam Pythia, niſi totam prius victimam contremiſcere, ac velut micare cerneret. His legitime peractis Dæmon ex obſeſſa Pythia (ἐκ τοῦ ἀτμοῦ enim ἔνθεος γίνεσθαι, ex ſpiritu Dei afflata credebatur) concepta & fere metris Græcis ſcite admodum atque argute, ſed ambigue nimis ac captioſe illigata reſponſa pronuntiabat: cumque in ſuam ſeſe recepiſſet atque abdidiſſet ſpecum, Pythia ceu exonerata ſpiritu & ad ſeſe reverſa conſiſtebat ac conquieſcebat. Fuit autem omnium templorum Ethnicorum locupletiſſimum, ſtatuis ex ſolido auro argentoque conflatis immenſi ponderis & aliis innumeris ac pretioſiſſimis donariis refertum.

11. *Theſpias*] Oppidum hoc eſt in Bœotia juxta Heliconem, ut Strabo, lib. 9. teſtatur:

Platæas] Πλαταιαὶ Bœotiæ mediterranea urbs Ptolemæo, Vitruvio, Theoni & Stephano.

Athenas vacuas] Infirmos affectæque ætatis multos reliquos eſſe ſcribit Plutarchus. Ab iis qui armis inepti eſſent, arcem ligno munitam, ut oraculo ſatis facerent, tradit Pauſanias in Atticis. Cui & Herodotus aſtipulatur, pauperesque relictos aſſerit.

Et quoniam ferro] Crudele facinus, & quod tale magis apparebit, ſi componatur cum Antigoni moderatione infra, 28. 4. 15.

Muris ligneis] Præter Juſtinum, Herodotus, Polyænus, 1. Strateg. Ariſt. 1 Rhet. Marcus Tullius lib. 10. ad Atticum, Epiſt. 7, & l. 3. Offic.

fuerat, *Salutem muris ligneis tuerentur.* 14 Themistocles navium præsidium demonstratum ratus persuadet omnibus, *Patriam municipes esse, non mœnia; civitatemque non in ædificiis, sed in civibus positam.* 15 *Melius itaque salutem navibus, quam urbi commissuros. Hujus sententiæ etiam Deum auctorem esse.* 16 Probato consilio, conjuges liberosque, cum pretiosissimis rebus, abditis insulis, relicta urbe, demandant; ipsi naves armati conscendunt. 17 Exemplum Atheniensium & aliæ urbes imitatæ. 18 Itaque cum adunata omnis sociorum classis & intenta in bellum navale esset; augustiasque Salaminii freti, ne circum veniri a multitudine posset, occupassent; dissensio inter civitatum principes oritur. 19 qui cum deserto bello ad sua tuen-

Valer. lib 6. c. 4. Frontinus, lib. 1. Strateg. cap 5.

14. *Themistocles*] Cicero, 10 ad Atticum. Epist. 7: *consilium Themistocleum.* Frontinus, 1. 4. 6. *B.*

Patriam municipes esse] Mſ. *municipia esse*, quod respondet elegantius sequenti, *mœnia*. Et suspicor, alterum ex glossa natum, qua quis notaverat, *municipia* hic posita pro *municipibus*. Scheff.

Civitatemque] Thucydides, 7. 14 22. ἄνδρες πόλις, καὶ οὐ τείχη. Tacit. hist. 1. 14. *Quid vos pulcherrimam hanc urbem, domibus & tectis, & congestu lapidum stare creditis? Muta ista* &c. Huc pertinet oratio Lentuli ad exercitum intra Caudinas furcas conclusum, apud Livium, 9. 4.

16. *Abditis insulis*] Herodot. lib. 8. alios Trœzenem, alios Æginam, multos Salaminam missos, aliaque in loca, testatur. Trœzenios humanitate præstitisse auctor est Plutarchus. Quippe cum & publice alerentur pueri atque instituerentur. Vide Herodotum, 8. 41. ubi Salaminem & Æginam insulas nominat, itemque Trœzenem. Adde Diodorum, 11. 13, & Frontinum, 1. 3. 6. Manuscriptus, *additis*, ex quo Sebisius ingeniose & forte recte *adsitis*. cum in illa festinatione vicinas quam remotiores & abditas insulas eos circumspexisse sit credibilius. Firmat conjecturam Herodotus, 8. 44. *Bern.* Genuinum videtur *abditis*; neque cum Sebisio & Berneggero mutandum in *adsitis*. Sunt autem *abditæ insulæ*, quæ, ut Vossius ait, in recessu sinus intimo fuere sitæ, Salamis puta & Ægina: quas Herodotus l. 8 & nominat. Indidem post fugam Xerxis & repetita Thucydides prodidit. *Vorst.*

Conjuges, liberosque, cum pretiosissimis rebus, abditis insulis demandant] Senes in insulas deportasse, inquit Aristides in oratione ὑπὲρ τῶν τεττάρων. Conjuges vero, & liberos, Trœzenem misisse, non in insulas. *Abditas* autem vocat insulas illas, quoniam in intimo recessu sinus essent sitæ. *Voss.*

18. *Cum adunata omnis sociorum classis*] *Adunare* verbum nostro valde frequentatum; ut vel ex Indice apparet. Alibi vero paulo rarius est. Utitur tamen Cyprianus in ep. 63 quæ ad Cæcilium est: *Quomodo nec corpus Domini potest esse farina sola, aut aqua sola, nisi utrumque adunatum fuerit & copulatum.* Sed & apud Plinium reperias 19. 2 Nat. Hist. *Vulsum*, inquit, *fascibus in acervo adunatum biduo.* Sic enim legendum sine dubio; non *animatum*. Vorst.

19. *Per servum fidum*] Frontinus, 2. 2. 13. *Bong.*

22. Specta-

tuenda delabi vellent; timens Themistocles, ne discessu sociorum vires minuerentur, per servum fidum Xerxi nuntiat, *uno in loco eum contractam Græciam capere facillime posse.* [20] *Quod si civitates, quæ jam abire vellent, dissipentur; majore labore ei singulas consectandas.* [21] Hoc dolo impellit regem signum pugnæ dare. Græci quoque adventu hostium occupati prælium collatis viribus capessunt. [22] Interea rex velut spectator pugnæ cum parte navium in litore remanet. [23] Artemisia autem regina Halicarnassi, quæ in auxilium Xerxi venerat, inter primos duces bellum acerrime ciebat: [24] *Quippe ut in viro muliebrem timorem, ita in muliere virilem audaciam cerneres.* [25] Cum anceps prælium esset, Iones juxta præceptum Themistoclis pugnæ se paulatim subtrahere cœperunt, quorum defectio animos ceterorum fregit. [26] Itaque circumspicientes fugam pelluntur Persæ, & mox prælio victi, in fugam vertuntur. [27] In qua trepidatione multæ captæ naves, multæ mersæ; plures tamen non minus sævitiam regis, quam hostem timentes, domum dilabuntur.

CAP. XIII. [1] Hac clade perculsum & dubium consi-

22. *Spectator*] Manuscripti, *exspectata*: unde Val. Acidalius ad Vell. Paterc. 2. 145. facit *espectator*, antique pro *aspectator*. Sicut *escendere* Tacitus & Seneca, pro *ascendere*.

23. *Artemisia*] Lygdamis filia. Herodotus, 7. 99, Pausanias Laconicis. Unus e manuscriptis *Artemidora* scriptum habet, quomodo & Orosius, 2. *Bong.*

Inter primos duces] Antiquiores typis expressi *inter primores duces*: quod sane contemnendum non est. Non tantum enim primores dicuntur qui primi sunt tempore aut loco; sed & qui primi sunt dignitate. Horatius *primores populi*, & Silius *socium primores* dicit. *Verst.* In Justina quoque *primores* habetur.

15. *Quippe ut in viro muliebrem timorem*] Hoc Xerxes non sibi, sed suis aptans, *Viri quidem*, inquit, *extiterunt mihi femina: femina autem, viri.* Herodotus, 8. 88, & ex eo Suidas in voce Ἀρτεμισία, qui tamen Artemisiam contra Persas militasse, falso scribit. *Bren.*

25. *Animos ceterorum fregit*] Manuscripti plerique habent, *ceteros.* Puto sic scripsisse Justinum, & verba, *animos ceterorum*, glossatoris esse, non ipsius. *Scheff.*

27. *Multa mersa naves*] Ducentæ, inquit Diodorus, 11. 19. *Bong.* Angl. *submersæ*. ex glossa. Lucan. lib. III.

Æquora discedunt mersa diducta carina.

Item:

— Pars maxima classis
Mergitur. —

Plin. IX. 44. de ariete: *cymbas occultus adnatans mergit.* Adde libros nostros de militia navali, ubi pluribus hoc firmamus. *Scheff.*

CAP. XIII. 1. *Mardonius*] Hunc fuisse putant Mardonium, qui sub

Inter haec Xerxem Mardonius aggreditur. 2 Hortatur, *in regnum abeat, ne quid seditionis moveat fama adversi belli, in majus, sicuti mos est, omnia extollens;* 3 *sibi* CCC *millia armatorum lecta ex omnibus copiis relinquat. qua manu aut cum gloria ejus perdomiturum se Graeciam; aut, si aliter eventus ferat, sine ejusdem infamia hostibus cessurum.* 4 Probato consilio, Mardonio exercitus traditur; reliquas copias rex ipse reducere in regnum parat. 5 Sed Graeci audita regis fuga, consilium ineunt pontis interrumpendi, quem ille Abydo veluti victor maris fecerat; ut intercluso reditu, aut cum exercitu deleretur; aut, desperatione rerum, pacem victus petere cogeretur. 6 Sed Themistocles timens, ne interclusi hostes desperationem in virtutem verterent, & iter quod aliter non pateret, ferro patefacerent; *satis multos hostes in Graecia remanere* dicti-

Xerxe in Graecia casus, eundem cum Mardochaeo. Nomen non admodum abludit, sed aetas atque aliae circumstantiae, apud Herodotum.

2. *Ne quid seditionis*] Tacit. histor. 2. 97. *Prosperis nostris rebus, certatum ad obsequium, adversam fortunam ex aequo detrectant.*

Fama adversi belli, in majus, sicuti mos est] Nihil mutandum. Sic quoque initio lib. 14. *Ne fama, aut vera in majus extolleret, aut militum animos rerum novitate terreret.* Voss.

In majus] In omnibus quotquot viderim editionibus extat, *& in majus.* Monitu Sebisii expunxi *&*, quod manifesto παρέλκει nulliquе rei est. Dore Tacitus annal. 3. 44. 1. *Cuncta, ut mos famae, in majus credita.* Et Curtius, 9. 2. 21. *Numquam ad liquidum fama perducitur: omnia, illa tradente, majora sunt vero.* Bernec.

3. *Trecenta millia*] Habet ducenta millia equitum Probus. Vitruvius lib. 1, cap. 1, in hujus victoriae memoriam, porticum pulcherrimam, cui & a Persis profligatis nomen inditum sit, constructam fuisse dicit.

Si aliter eventus ferat] MSS. plurimi habent *fuerit*, quod videntur rejecisse, qui putarunt haud Latinum esse, quando dicitur *eventus est aliter.* Atqui co *aliter* pro *aliud* cum verbo *est* utuntur optimi scriptores. Terent. in Phorm. *Ego isti nihilo sum aliter, ac fui.* Et in Adelph. *Aliter de hac re ejus est sententia.* Scheff.

5. *Pontis interrumpendi*] Ita etiam Herodotus & Polyaenus. De strategemate Themistoclis ita Frontinus, l. 2. c. 6. *Themistocles victo Xerxe volentes suos pontem rumpere prohibuit, cum docuisset, potius esse, eum expelli ex Europa, quam cogi ex desperatione pugnare: idem misit ad eum, qui indicaret, in quo periculo esset, nisi fugam maturaret.*

6. *Themistocles timens*] Frontinus, 2. 6. 8;

Ne interclusi &c.] Vegetius, 3. 21. *Clausis ex desperatione crescit audacia; & cum nihil spei est, sumit arma formido. Ideoque Scipionis laudata sententia est, viam hostibus, qua fugiant, muniendam.*

In Graecia] Non muto, quia tamen MSS. multi habent *in Graeciam*, cogitandum puto, annon ita scripserit Justinus, aliique, qui hoc genus ignorabant bonis scriptoribus receptum,

dictitans, *nec augeri numerum retinendo oportere*; 7 cum vincere consilio ceteros non posset, eundem servum ad Xerxem mittit, certioremque consilii facit, & occupare transitum maturata fuga jubet. 8 Ille perculsus nuntio tradit ducibus milites perducendos; ipse cum paucis Abydon contendit. 9 Ubi cum solutum pontem hibernis tempestatibus offendisset, piscatoria scapha trepidus trajecit. 10 Erat res spectaculo digna & æstimatione sortis humanæ, rerum varietate miranda, in exiguo latentem videre navigio, quem paulo ante vix æquor omne capiebat; carentem etiam omni servorum ministerio, cujus exercitus propter multitudinem terris graves erant. 11 Nec pedestribus copiis, quas ducibus assignaverat, felicius iter fuit: siquidem quotidiano labori (neque enim ulla est metuentibus quies) etiam fames accesserat. 12 Multorum deinde dierum inopia contraxerat & pestem; tantaque fœditas morientium fuit, ut viæ cadaveribus implerentur, alitesque & bestiæ escæ illecebris solicitatæ exercitum sequerentur.

CAP. XIV. 1 Interim Mardonius in Græcia Olynthum.

perum, immutarint. Adde infra III. 1, 1. *Scheff.*

7. *Eundem servum*] Scilicet de quo supra, 2. 12. 19. quem *Sicinum* nominat Herodotus, 8. 75. eumque Themistoclis ait fuisse & servum & liberorum pædagogum. At Diodorus hunc a superiore diversum facere videtur, lib. 11. c. 17. & 19.

10. *Sortis humanæ, rerum varietate*] Hic locus mihi est suspectus. Ecquæ namque horum est constructio verborum? *Erat digna spectaculo & miranda æstimatione sortis humanæ.* Hæc se bene habent. At quo referenda illa, *rerum varietate*? Si ad *miranda*, debet addi conjunctio *&*. Sed videndum, annon ex glossa hæc irrepserint. *Scheff.* vid. notas Græv.

Quem paulo ante vix æq. om. cap.] *Gravem illum & mari & terra Xerxem, nec hominibus tantum terribilem: sed Neptuno quoque compedes, & Cælo tenebras minitantem.* Val. Max. 3. 2. *Bern.*

11. *Neque enim ulla est*] Similis fere locus de Gallis, infra, 24. 8. 13. *Id.*

12. *Contraxerat & pestem*] Suspicor, *contraxerant* scribendum. Nec enim inopia contraxit, verum copiæ pedestres ex inopia. *Scheff.*

Inopia contra. &c.] Ita Florus, 3. 5. 27. *Bern.*

Escæ illecebris sollicitatæ.] Reposui ex antiquioribus typis expressis *escæ*: quæ vox itidem videtur abesse non posse; ut intelligatur, cujus generis illecebræ illæ fuerint. *Vorst.* Recte hoc reposuit Vorstius ex antiquioribus. Absumserat similitudo literarum in voce præcedenti. *Scheff.* Consentit Juntina.

CAP. XIV. 1. *Olynthum*] Olynthum ab Artabazo expugnatam refert Herodotus, 8. 127.

Olyn-

thum expugnat. 2 Athenienses quoque in spem pacis, amicitiamque regis solicitat, spondens incensæ eorum urbis etiam in majus restitutionem. 3 Posteaquam nullo pretio libertatem videt his venalem, incensis quæ ædificare cœperat, copias in Bœotiam transfert. 4 Eo & Græcorum exercitus, qui centum millium fuit, sequutus est; ibique prælium commissum. 5 Sed Fortuna regis cum duce mutata non est. Nam victus Mardonius veluti ex naufragio cum paucis profugit. 6 Castra referta regalis opulentiæ capta. Unde primum Græcos, diviso inter se auro Persico, divitiarum luxuria cepit. 7 Eodem forte die, quo Mardonii copiæ deletæ sunt, etiam navali prælio in Asia sub monte Mycale, adversus Persas dimicatum est. 8 Ibi ante congressionem, cum classes ex adverso starent, fama ad utrumque exercitum venit, vicisse Græcos & Mardonii copias occidione occidisse. 9 Tantam famæ velocitatem

Olynthum] Urbs a Mela describitur, inter Athon montem & Pallenen urbem. Viginti stadiis a Meciberna, ut tradit Suidas. Thraciæ urbem maximam vocant Xenophon, & Libanius.

In Græcia Olynthum expugnat] Errorem hunc primus ostendo. Legendum est *in Thracia*, quod veteres Geographi & Demosthenis interpretes probabunt. *T. Faber.*

2. *Athenienses quoque*] Herodotus, fine lib. 8. & Diodorus. 11. 28. *Bong.*

5. *Fortuna regis* &c.] Insigniter hoc dictum illustrat Gruteri dissertatio 1, ad Tacit.

Victus Mardonius] Hæc est memorabilis illa Græcorum ad Platæas victoria, de qua Herodotus, lib. 9. Diodorus, 11. 31. Plutarchus Aristide. Æmilius Probus Aristide & Pausania. quos vide, & Strabo lib. 9. & Pausan. Laconicis & Bœoticis. Interfectum eo prœlio Mardonium; præter Ctesiam scribunt omnes: hunc sequitur auctor noster. *Bong.*

6. *Regalis opulentiæ*] Nam Xerxes e Græcia fugiens aureos & argenteos lectos atque mensas, omnemque regium apparatum reliquerat apud Mardonium. Herodotus 9. 81. *Bern.*

Unde primum &c.] Florus 3. 12. 9. *Syria prima nos victa corrupit.* Adde nostrum, infra, 36. 4. 12. Liv. 39. 6. fin.

7. *Mycale*] Libri scripti hoc loco omnes depravate legunt *Mesia*, alii *Mosia*, alii aliter. Vulgatam lectionem contra libros retinui ex Herodoto & Diodoro. Est autem Mycale mons Ioniæ & urbs Stephano. *Bern.*

8. *Occidione occidisse*] Bongars. *cecidisse*. Sed Modii judicium secutus retinui manuscriptis firmatam aliarum editionum lectionem. Ea locutione utuntur veteres, exercitum ad internecionem deletum significaturi. Livius 28. *Exercitus eorum prope occidione occisi.* Similique fere ratione Tacitus annal. 12. *copiæ tum occidione occubuissent.* Bern. *Occidisse* πανωλεθρίᾳ pro cecidisse, deletas esse, ut sæpe in hoc auctore. Infra 28, 4. 12 dicit *occidione cæsi.* Et Livius l. 28, *occidione occisi.* Tacitus vero Annal. 12, *occidione occumbere.* Vorst.

9. *Tantam famæ velocit.*] Hanc famæ

tem fuiſſe, ut cum matutino tempore prælium in Bœotia commiſſum ſit, meridianis horis in Aſiam, per tot maria & tantum ſpatii, tam brevi horarum momento, de victoria nuntiatum ſit! 10 Confecto bello, cum de præmiis civitatum ageretur, omnium judicio, Athenienſium virtus ceteris prælata. 11 Inter duces quoque Themiſtocles princeps civitatum teſtimonio judicatus gloriam patriæ ſuæ auxit.

CAP. XV. 1 Igitur Athenienſes aucti & præmiis belli & gloria urbem ex integro condere moliuntur. 2 Cum mœnia majora complexi fuiſſent, ſuſpecti eſſe Lacedæmoniis cœpere, recte reputantibus, quibus ruina urbis tantum incrementi dediſſet, quantum ſit datura munita civitas. 3 Mittunt ergo legatos, qui monerent, *ne munimenta hoſtibus & receptacula futuri belli exſtruant.* 4 Themiſtocles ut vidit ſpei urbis invideri non exiſtimans abrupte agendum reſpondit legatis, *ituros Lacedæmonem, qui de ea re pariter cum illis conſulant.* 5 Sic dimiſſis Spartanis, hortatur ſuos, *opus maturent.* 6 Dein ipſe interjecto tempore in legationem proficiſcitur, & nunc in itinere infirmitate ſimu-

mæ velocitatem redarguit Diodorus 11.35. Ait enim rumorem iſtum ſparſum a Leotychida, ſtrategematis loco. Vide Plutarchum in Æmilio, cap. 41. B. Simile tamen famæ velocitatis exemplum habet noſter, infra, 20.3.9. Adde Sueton. Neron 1, & Domitian. 6. Florum 3. 3. fin. *Bern.* Puta *ferunt*, aut *memorant*. Sed nil præcedit, quod hanc expletionem ellipſeos monſtrare poſſit, neque ſcio, an alibi ſic poſitus infinitus temere inveniatur, Ideoque mihi quidem non nihil ſuſpectus eſt hic locus. *Scheff.* Vid. notas Grævii.

10. *Athenienſium virtus ceteris prælata*] Pro *ceterorum virtuti prælata*. Cujus generis plura notata ſunt ſupra ad 1, 7, 14 Quibus adde illud Ciceronis 6. 19 ad fam. *Otium* (domus) *omni deſertiſſima regione majus*, pro *omni deſertiſſimæ regionis otio*. Sunt & in ſacris literis talia. Ut Joh. 5, 36. *Habeo teſtimonium majus Johanne* pro *teſtimonio Johannis*. Vorſt.

CAP. XV. 1. *Ex integro condere moliuntur*] Præter Diodorum 11. 39. vide Thucydidem 1.15, & Frontinum 1. 1. 10, Meminit & Pauſanias initio lib. 1. *Bong.*

2. *Recte reputantibus*] Manuſcripti, *recte putantibus*: ex quo Sebiſius *reputantibus* facit, omiſſo *recte*, quod nec abeſt incommode. *Bern.*

3. *Munimenta hoſt.*] Sebiſius mallet, *munimenta hoſtibus in receptaculum*: vel, *munimenta receptacula*, per appoſitionem. *Bern.* Mss. *receptacula futurum bellum*. Credo ſcripſiſſe Juſtinum, & diſtinxiſſe *ne munimenta hoſtibus receptacula futura, in bellum extruant*. Scheff.

6. *In legationem*] Mss. plerique *in legatione*, quod non puto contemnendum. Solent enim caſus ita permutari, quomodo ſupra, c. 13, ad verba *in Græcia* obſervavimus. Adde, quæ notata

ſimulata, nunc tarditatem collegarum accuſans, ſine quibus agi jure nihil poſſit, diem de die proferendo, ſpatium conſummando operi quærebat. 7 cum interim nuntiatur Spartanis, opus Athenis maturari; propter quod denuo legatos mittunt ad inſpiciendam rem. 8 Tum Themiſtocles per ſervum magiſtratibus ſcribit Athenienſium, *legatos vinciant, pignuſque teneant, ne in ſe gravius conſulatur.* 9 Adiit deinde concionem Lacedæmoniorum; *indicat permunitas Athenas eſſe, & poſſe jam illatum bellum non armis tantum, ſed etiam muris ſuſtinere:* 10 *Si quid ob eam rem de ſe crudelius ſtatuerent, legatos eorum in hoc pignus Athenis retentos.* 11 Graviter deinde caſtigat eos, *Quod non virtute, ſed imbecillitate ſociorum, potentiam quærerent.* 12 Sic dimiſſus, veluti triumphatis Spartanis, a civibus excipitur. 13 Poſt hæc Spartani, ne vires otio corrumperent, & ut bis illatum a Perſis Græciæ bellum ulciſcerentur, ultro fines eorum depopulantur. 14 Ducem ſuo, ſociorumque exercitui deligunt Pauſaniam. qui pro ducatu, regnum Græciæ affectans proditionis præmium cum Xerxe nuptias filiæ ejus paciſcitur, redditis captivis, ut fides regis aliquo beneficio obſtringeretur. 15 Scribit præterea Xerxi, *quoſcum-*

tata nobis ad fragm. Petronii Traguriantum, & Hyginum. *Scheff.*

Agi] Sebiſius præfert, *agere*, ut referatur ad Themiſtoclem.

7. *Opus Athenis maturari*] Mss *Athenienſis*. An ſcribendum, *Athenienſes maturare*? nam *Athenienſis* vetus ratio eſt, pro *Athenienſeis* vel *Athenienſes*. Et poteſt ortum eſſe vitium ex eo, quia *Athenis* cum lineola in capite fuit ſcriptum: pro *Athenienſis*, idque oſcitans librarius non obſervavit. *Scheff.*

9. *Adiit deinde in concionem*] MSS. *At id deinde in conc.* Puto veram lectionem, *adit deinde in concionem.* Sed repudiarunt, quoniam *adire in* putarunt male ſociari. At vero ſcire debebant, *adire* compoſitum, ſignificationem ſimplicis habere, atque ita præpoſitionem in eo eſſe ſupervacuam. Quomodo & Cicero in epiſtolis ad Atticum alicubi, *adire in jus*, pro *ire in jus* uſurpavit, & occurrunt alia ſimilia apud alios ſcriptores. *Scheff.*

Permunitas Athenas eſſe] *Per* in compoſitione ſubinde rei perfectionem & conſummationem ſignificat. Ita infra 12, 3, 2, dicit *perpatrare bellum.* & 31, 5, 2, *perrogare omnes.* Vorſt.

14. *Pauſaniam*] De quo facto & Thucydides, 1, 22. Diodorus, 11. 45. Plutarchus, in Themiſtocle & parallelis, Æmilius Probus in Themiſtocle & Pauſania. Quod mox ſequitur, *pro ducatu regnum affectaſſe Pauſaniam*, eſt, honore ducis non contentum regem Græciæ conſtituere ſe voluiſſe. Quod ideo monendum, ne quis cum Hiſpano interprete ſequius hæc accipiat. Adde infra, 9.4.2. *Bern.*

15. *Quoſcumque ad ſe nuntios miſiſſet*] In omnibus mss. legebatur, *pontios*, vel *potios*. Forte ſcriptum fuit, *protinus*. Error autem ortus eſt ex literarum compendio. *Voſſ.* *Pontios*,

Ban-

cumque ad se nuntios misisset, interficeret, ne res loquacitate hominum proderetur. 16 Sed dux Atheniensium Aristides belli socius, collegæ conatibus obviam eundo, simul & in rem sapienter consulendo, proditionis consilia discussit. Nec multo post accusatus Pausanias damnatur. 17 Igitur Xerxes, cum proditionis dolum publicatum videret, ex integro bellum instituit. 18 Græci quoque ducem constituunt Cimonem Atheniensem, filium Miltiadis, quo duce apud Marathonem pugnatum est, juvenem, cujus magnitudinem futuram pietatis documenta prodiderunt. 19 Quippe patrem ob crimen peculatus in carcerem conjectum, ibique defunctum translatis in se vinculis ad sepulturam redemit. 20 Nec in bello judicium deligentium fefellit; siquidem non inferior virtutibus patris, Xerxem terrestri navalique bello superatum, trepidum recipere se in regnum coëgit.

LI-

Barbaram vocem, aut Justini ætate usitatam, aut Persicam quis fortasse suspicetur. Nihil mutare ausus sum, quum vulgata lectio duobus mss. confirmetur, non tamen antiquissimis *Bongars.* Sed Freinshemius eruit *conscios*. probabiliter, ut arbitror; imo probe. Sed absque magna causa quicquam immutare religio est. *Bern.* Manuscripti omnes optimi habent *potias* vel *pontias*, pro *nuntios*, quod Bongarsius putat barbaram aut Persicam esse vocem. Ego *Pontios* existimo se rectissime habere, sed de iis, qui ex Ponto sunt, oportere accipi. Fuit nempe Pausanias constitutus in Hellesponto, cum scriberet ad Xerxem, ut ex Thucydide manifestum. Inde igitur qui mittebantur, erant Pontii, Græcis πόντιοι, ut apud Stephanum est legere. Nisi putes utrumque jungendum, quod in quibusdem reperitur, *nuntios Pontios*, ut sint *nuntii Pontii*, nuntii, ex Ponto seu Hellesponto missi. *Scheff.* Latini tamen malunt *Ponticus* quam *Pontius*. Sic sane P. Mela. Florus, alii.

16. *Belli socius*] Angl. una voce auctius, *belli socius electus*. Scheff.

18. *Cimonem*] Cujus vitam vide apud Plutarchum & Probum. De eo & Herodotus extremo lib. 6. Valerius Maximus, 5. 3. B. Adde Aristidem oratione Platonica 2. *Berneccerus.*

19. *Patrem*] Vir magnus in variis lectionibus auctori contrarium facit Demosthenem, qui non patris causa, sed *ob affectatam tyrannidem*, mulctatum Cimonem scribat in oratione contra Aristocratem. Utrumque factum credo, sed diversis temporibus. *Bern.*

20. *Xerxem*] Ad Eurymedontem. *ut strenuus athleta, uno die duplicem victoriam nactus*. Plutarch. in Cimone. Vide & Thucydidem 1. 16. 14, & Diodorum 11. 61. *Bong.*

CAP.

LIBER III.

BREVIARIUM CAPITUM.

CAP. I.

1 Erxes rex Persarum, terror antea gentium, bello in Græciam infeliciter gesto, etiam suis contemptui esse cœpit. 2 Quippe Artabanus præfectus ejus, deficiente quotidie regis

CAP. I, 1. *In Græciam*] Pro *adversus Græciam*: vel per antiptosin, qualis est apud Sueton. Aug. 13. 3. *Sepulturam in volucrum fore potestatem.* Curt. 3, 5. 13. *Darium in Ciliciam fore nuntiatur.* Ita sæpe Cicero, Plautus, alii: quin auctor ipse supra, 2. 12. 6. *Satis multos hostes in Græciam manere dictitans.* ut volunt mss. *Bern.* Antiquiores editiones *in Græcia.* At Berneggerus maluit *in Græciam*; quoniam in omnibus MSS. quos Bongarsius & Modius viderunt, ita fuit. Est autem *in Græciam* vel idem quod *adversum Græciam*; vel per antiptosin pro *in Græcia*: quomodo dicunt *in potestatem esse* pro *in potestate esse.* Vorst.

In Græciam.] Ita quidem MSS. Melius tamen & usitatius quod impressi præ se ferunt, *in Græcia.* Sic lib. XLII. 5. ubi vide conjecturam meam. *Tan. Faber.* Iuntina habet in *Græcia.*

2. *Quippe Artabanus* &c.] Legendus Diodorus Siculus 11. 79, & Ctesias in Persicis, excerpt. c. 29, & seqq. & Probus in fine vitarum. Qui hic *Bachasus*, illis *Megabyzus* dicitur

Ar-

regis majestate, in spem regni adductus, cum septem robustissimis filiis regiam vesperi ingreditur, (nam amicitiæ jure semper illi patebat) trucidatoque rege, voto suo obsistentes filios ejus dolo aggreditur. 3 Securior de Artaxerxe, puero admodum, fingit regem a Dario, qui erat adolescens, quo maturius regno potiretur, occisum; impellit Artaxerxem parricidium parricidio vindicare. 4 Cum ventum ad domum Darii esset, dormiens inventus, quasi somnum fingeret, interficitur. 5 Dein cum unum ex regis filiis sceleri suo superesse Artabanus videret, metueretque de regno certamina principum, assumit in societatem consilii Bacabasum; qui præsenti statu contentus rem prodit Artaxerxi, 6 *ut pater ejus occisus; ut frater falsa parricidii suspicione oppressus; ut denique ipsi pararentur insidiæ.* 7 His cognitis Artaxerxes, verens Artabani numerum filiorum, in posterum diem paratum esse armatum exercitum jubet, recogniturus & numerum militum & in armis industriam singulorum. 8 Itaque cum inter ceteros & ipse Artabanus armatus assisteret, rex simulat, se breviorem loricam habere, jubet Artabanum secum commutare; exuentem se ac nudatum gladio trajicit; tum & filios ejus corripi jubet. 9 Atque ita egregius adolescens & cædem patris & se ab insidiis Artabani vindicavit.

CAP.

Artabanus autem Aristoteli, Polit. 5, 10. *Artapanes* est, Ctesiæ *Artapanus*. Bong.

3. *De Artaxerxe*] Cui cognomen *Longimano*. Alius est infra, 5, 11, 1. &c. *Bern.*

5. *Bacabasum*] Posterior vox hodieque Turcis Tartarisque caput supremumque præfectum denotat. *Thys.*

7. *Paratum esse armatum exercitum jubet*] Mihi magis placet quod antiquiores editiones habent *paratum esse exercitum armatumque jubet.* Vorst.

9. *Et cædem patris*] Τὸν φονέα τοῦ πατρός. Diodor. Nam illa, & *necem fratris*, absunt à vett. *B.* Antiquiores editiones, & inter ceteras Iuntina, ut Grævius testatur, *Et cædem patris, & necem fratris, & se.* Cujus lectionis vestigia & in uno manu exaratorum fuit quos Bongarsius vidit: Ceterum verbo *vindicare* duplex vis & notio subjecta est; quod semel idem est quod *ulcisci*, deinde idem quod *liberare*. Cujus rei exemplum supra 1, 9, 12. jam apparuit, & infra 11, 9, 14 adhuc apparebit. *Vorst.* Ms. *necem fratris*, non *cædem patris.* Iuntæ liber, *& cædem patris & necem fratris*, illud *cædem & necem* pravum est. Cur enim repetat rem eandem? Itaque Glossatori alterum, non Justino debetur, qui sententia mea

ne

CAP. II. [1] Dum hæc in Persis geruntur, interea Græcia omnis, ducibus Lacedæmoniis & Atheniensibus, in duas divisa partes, ab externis bellis, velut in viscera sua, arma convertit. [2] Fiunt igitur de uno populo duo corpora; & eorundem castrorum homines in duos hostiles exercitus dividuntur. [3] Hinc Lacedæmonii communia quondam civitatum auxilia ad vires suas trahebant: inde Athenienses & vetustate gentis & gestis rebus illustres propriis viribus confidebant. [4] Atque ita duo potentissimi Græciæ populi, institutis Solonis & Lycurgi legibus pares, ex æmulatione virium in bellum ruebant. [5] Namque Lycurgus cum fratri suo Polydectæ Spartanorum regi successisset regnumque sibi vindicare potuisset, Charilao, filio ejus, qui natus postumus fuerat, cum ad ætatem adultam pervenisset, regnum summa fide restituit: [6] ut intelligerent omnes, quanto plus apud bonos pietatis jura, quam omnes opes valerent. [7] Medio igitur tempore dum infans con-

ita scripsit; *Atque ita egregius adolescens & neces patris & fratris, & se ab insidiis Artabani vindicavit.* Sensus, vindicavit & se, & neces. Quorum neces? patris & fratris. *Scheff.* Angl. *cædem patris & necem fratris, & se.* Ita habent & alii, de quo dixi in notis. *Idem.*

CAP. II. 3. *Propriis viribus confideb.*] In Ms. leg. *urbibus* pro *viribus.* Et sane *viribus* hic usurpare voluisse haud videtur, cum præcedat paulo ante, *ad vires suas.* Quid igitur, si pro *urbibus*, aut *viribus* legamus *civibus*? Et potest vitium ex eo esse natum, quod pro *civibus* antique *cibibus* esset scriptum in codice veteri, ex quo postea *urbibus* fecere alii, alii mutarunt in *viribus.* Idem. Nihil mutem. Nam illa ipsa ἀντίθεσις venusta, *Lacedæmonii communia civitatium auxilia ad vires suas trahebant*, *Athenienses* vero *suis viribus confidebant*, satis arguit veram esse, quæ in vulgatis obtinet, lectionem. *Græv.*

5. *Namque Lycurgus*] De quo in ejus vita Plutarchus, & Herodotus, 1. 65, & Strabo lib. 10, & Pausanias Laconicis. *Bong.*

Polybita] Ita veteres Græci *Polydectes.* At *Charillus*, quomodo & Heraclides, illis est *Charitaus.* Herodoto, 1. 6. *Leobotes.* Bong. Græci vocant *Polydecten.* Estque ita manifeste, uti Grævius testatur, in editione Iuntina nostri. *Vorst.* Grævius ex Iuntina *Polydecta* & mox *Charilao.* Probo, cum Vorstio. *Scheff.*

Regnumque sibi vindicare pot.] An in sucessione regni, nepos ex filio priore, filio posteriori sit præferendus, breviter, ac nervose solideque ut omnia, decidit vir magnus, etsi cum maximis comparetur, Hugo Grotius, de jure belli & pacis, 2. 7. 30. Adde Lipsii Monit. & Exempl. 2. 4. 5. *Bern.*

6. *Ut intelligerent omnes quanto plus apud bonos pietatis jura, quam omnes opes valerent*] Lego: *ut intelligerent homines quanto plus .... quam omnes opes.* Quamobrem id dicam ii facile videbunt, qui sciunt quid sit stylus & scriptio. *Tan. Fab.*

7. *Convalescit*] Hoc est, crescit, robus

convalescit, tutelamque ejus administrat, non habentibus Spartanis leges instituit, non inventione earum magis,
8 quam exemplo clarior: siquidem nihil lege ulla in alios sanxit, cujus non ipse primus in se documenta daret.
9 Populum in obsequia principum, principes ad justitiam imperiorum formavit. 10 Parcimoniam omnibus suasit, existimans laborem militiæ assidua frugalitatis consuetudine faciliorem fore. 11 Emi singula non pecunia, sed compensatione mercium jussit. 12 Auri argentique usum velut omnium scelerum materiam sustulit.

CAP.

bus acquirit. Sic infra, 3. 4. 1. & 18. 4. 1. *Bernec.* *Convalescere* pro crescere; robore augeri: quomodo non noster tantum, sed & alii verbum hoc non raro usurpant. Cicero 7, 3. ad Att. *His ille* (Cæsar) *rebus ita convaluit ut nunc in uno cive resp. ad resistendum imbecilla sit.* Vide & Livium 1, 14. *Vorst.*

Spartanis leges instituit] Vide Xenophontem & Cragium de rep. Lacedæm.

Magis clarior] Contra Grammaticos canonas. Hac, præter alias, de caussa malæ Latinitatis auctori dicam scribunt. Scribant igitur & aliis: ut, Floro, 4. 2. 72. *Minus admirabilior.* Plaut. Stich. 4. 5. *Magis dulcius.* Virgil. in Culice vers. 78. *Quis magis optato queat esse beatior ævo?* Quem ad locum Fr. Taubmanus plura id genus exempla Pleonasmi Græcissantis annotavit. *Bern.*

8. *Nihil lege ulla*] Lævinus apud Liv. 26. 36. 2. *Si quid injungere inferiori velis, id prius in te ac tuos si ipse juris statueris, facilius omnes obedientes habeas.*

Documenta] MSS. habent *documentum*, quod præfero, quia refertur ad *nihil*, & *cujus*, quæ sunt singularia. *Scheff.*

9. *Principes ad justitiam imperiorum formavit*] *Formavit* rescripsit Berneggerus auctoritate unius cod. quem vidit Bongarsius. Alii tam typis expressi quam MSS. codices habent *firmavit*. Quam lectionem & Freinshemium secutum video in Indice. Nec tamen displicet τὸ *formare*. Bo enim auctor & infra 18, 3, 10, utitur pro *informare*; si quidem manu scriptis standum sit. *Vorstius.* *Formavit* est quoque in Juntina.

13. *Parcimoniam*] Pro hoc habent omnes libri: *Parcimoniam omnibus, item existimans.* Illud *suasit* in nullis comparet libris. Putaverim emendandum: *in parcimonium omnes idem, existimans*, &c. repetendum ex proximo, *formavit*. Populum formavit in obsequia principum; principes ad justitiam imperiorum, omnes in idem parcimonium. Pro parcimonia, ut *sanctimonium*. Glossis etiam id notatur. *Parcimonium*, μικρολογία. *Parcimonia*, φειδωλία. *Salmas.* Ita quidem veteres typis expressi. Et Bongarsius id retinuit. Sed codices MSS. omnes, quos idem ille vidit, habent sic, *Parcimoniam omnibus item existimans.* Quod quid sibi velit, non videre se fatetur. Boxhornius tamen in MS. Leidensi reperit, *Parcimoniam omnibus item suasit*; ut *suasit* diserte sit additum. Et conjicit idem ille legendum esse *Parcimoniam omnibus similem suasit.* At ego vocibus modo transpositis malim legere, *Parcimoniam item omnibus suasit.* Vorst.

CAP. III. [1] Administrationem reipublicæ per ordines divisit: [2] Regibus potestatem bellorum, magistratibus judicia per annuas successiones, senatui custodiam legum, populo sublegendi senatum, vel creandi quos vellet magistratus, potestatem permisit. [3] Fundos omnium æqualiter inter omnes divisit, ut æquata patrimonia neminem potentiorem altero redderent. [4] Convivari omnes publice jussit, ne cujus divitiæ vel luxuria in occulto essent. Juve-

CAP. III. 2. *Magistratibus*] *Magistratui* legit e Fuldensi ms Modius. MSS. quidam *Magistratus*. Unde Bongarsius legendum censet *Magistratui*. Quod in MS. Fuldensi & manifeste reperit Modius. Et patitur sane Latinitas, ut jam supra monuimus. Quia tamen mox numero plurali sequitur *creandi quos vellet magistratus*; & vox numeri pluralis a nostro sæpius usurpatur: putem hic quoque ab eodem scriptam eam fuisse. *Verst.* Hic locus valde obscurus est. Certe si de omnibus accipias magistratibus, falsum, quod fuerint annui. Sed nec judicia sic proprie ac peculiariter ad magistratus pertinent, ut de iis seorsum mentio hic fieri debuerit. In MSS. plerisque pro *magistratibus*, legitur *magistratus*, ex quo Modius & alii fecerunt *magistratui*. Sed hæc quidem emendatio nec necessaria est, nec illustrat obscuritatem loci. Mihi placet illud *magistratus*, sed cum præpositionis *in* adjectione, quam videtur absumsisse literam, quæ proxime præcedentem claudit vocem. Lego: *Regibus potestatem bellorum, in magistratus judicia per annuas successiones*, *&c.* Intelligo autem per *judicia in magistratus* potestatem eam, quam Græci Ephoreiam vocant. De Ephoris enim agere hoc loco solis, neque aliis magistratibus, est certum, vel ex temporis significatione, quo huic muneri dicuntur præfuisse. *Scheff.* Vide notas Græv.

Per annuas success.] Hanc lectionem e vestigiis vetustiorum codicum eruisse se dicit Acidalius ad Velleium, 2.130.8. Bong. edidit, & *annos successores*, quod non convenit sequenti verbo *permisit*: cum successores, ut frænum immodicæ potentiæ, soleant imponi. Vide Sallust. Catil. 6. 10. Liv. 3.39 9. & 4.5.8. *&c.*

3. *Fundos*] Uti autem æqualitas concordiæ mater, ita difficili admodum molimine opulentiorum agros communes fecit, atque inter cives divisit. Ita autem singulis partes attribuit, ut singulis familiis ad victum frugalem sufficerent. Eodem fere modo, quo sanctissimam Hebræorum rempubl. constitutam novimus. Unde omnem agrorum venditionem Lycurgus prohibuit, ne ingruente necessitate paupertatis sævissimo telo affligerentur. Quisque igitur sua manu ex agrorum proventu victitabat. Qui modus vivendi uti antiquissimus, ita innocentia fere, & frugalitas eum sequuntur. Usus auri & argenti, qui pessimas ut plurimum artes mortales docuit, lege vetitus. Viles nummi ferrei, quantum utilitas postulabat, cusi sunt. Ita luxuria, omnisque avaritia, & opum & auri furiosa cupido ejecta est rep. Tanta continentia Laconum resp. octingentos annos stetit. *Thys.*

4. *Convivari omnes publice jussit*] Ea convivia *Phiditia* a parcendo, vel ab amicitia *Philitia* appellabantur. Conveniebant autem ad Phiditia conferentes singuli farinæ modium, vini coros octo, casei quinque minas, ficuum quinque semiminas. Fr. Modius in uno mss. suorum ait esse, *convivarent omnes publice jussit*: ex quo facit *convivverent omn. p. juss.* ut Plautus dixit Am-

5 Juvenibus non amplius una veste uti toto anno permisit, nec quenquam cultius quam alterum progredi; nec epulari opulentius, ne imitatio in luxuriam verteretur. 6 Pueros puberes non in forum, sed in agrum deduci præcepit, ut primos annos non in luxuria, sed in opere & laboribus agerent. 7 Nihil eos somni causa substernere, & vitam sine pulmento degere, neque prius in urbem redire, quam viri facti essent, statuit. 8 Virgines sine dote nubere jussit, ut uxores eligerentur, non pecuniæ; severiusque matrimonia sua viri coërcerent, cum nullis dotis frænis tenerentur. 9 Maximum honorem non divitum & potentium, sed

Amphitr. *Misisti ad navem Sosiam, ut hodie tecum conviveret*. Bern.

Ne cujus divitiæ vel luxur.] Idem spectantes Romani veteres imperarunt, *ut patentibus januis pransitaretur & cœnitaretur: ut sic, oculis civium testibus factis, luxuriæ modus fieret*. Macrob. Saturnal. 2. 13. princip. *Bern.*

5. *Verteretur*] Nobiliss. Sebisio subscribo rescribenti *verteret*, absolute, ut Tacitus & optimi quique sæpe. Sic infra, 36, 2, 16. *Bern.* Sebisius conjecit legendum esse *verteret*, ut infra 36, 2, 16, *convertit*, & similiter ab aliis scriptum reperitur. Verum nihil opus illo. Non quia interdum sic loquuntur auctores, idem perpetuum est putandum. Quoties dicunt *vertit* aut *convertit* pro *vertitur* aut *convertitur*, subaudiendum omnino *se*. Certe Sosipater illud Virgilii *Gin busque volutans bareba*: explicat sic, *Volutans se, l. cet se*. At pro verbo activo & pronomine reciproco Latini sæpissime passivum usurpant: ut *lavari* pro *lavare se*; *exerceri* pro *exercere se*; *parari* pro *parare se*. Quidni ergo & hic *verteretur* pro *verteret se* scriptum putaremus? *Vorst.*

6. *Sed in opere &, laboribus*] Angl. *sed inopia*, quod non contemnendum. Nam luxuriæ rectius opponitur inopia, quam labor, & inopia, sociæ vitæ rusticæ. Vellem autem scribi, *sed in inopia* Scheff. Anglici libri hic non sunt anteferendi vulgatis. *Opus* est labor rusticus, ut sæpissime, quamvis sine pulmento viverent, non tamen in inopia vivebant. Primos, inquit, annos non in luxuria, ut Romæ pueri in forum ducti prætextam deponebant, & puram induebant togam, sed in agris, in opere rustico & laboribus perpetuis transigebant. *Græv.*

8. *Sine dote*] Refert etiam Ælianus hist. var. 6. 6. At Aristoteles, polit. 2. 9. Spartanos reprehendit, quod magnas dotes dent. Nimirum quia jam tum a legibus institutisque Lycurgi sui desciverant, ut iis exprobrat Plutarchus in Lysandro, Cleomene & Agide, *Bern*

Matrimonia] Hoc est, uxores suas. Sic infra, 3. 5. 6, & 14. 3. 7, & 18. 5. 5, & Impp. in Codice sæpius. Ita *clientela* pro clientibus, *servitia* pro servis, & id genus infinita.

Dotis frænis] Titinnius: *Viri enim* (ita legendum arbitror) *dotibus deleniti, ultro etiam uxoribus ancillantur*. Plautus passim. *Bong*

9. *Sed pro gradu ætatis senum esse voluit*] Recte illud *pro gradu ætatis*. Nam, quod a fœdissimo satyrographo scriptum est, verum fuit Lacedæmone. Ibi enim qui vel uno anno vel mense etiam major esset, illi honos & prohedria ab altero deferebatur. *T. Fab.*

Senectus] Senectuti apud illos summus honor habitus, quæ sæpe in adolescentum vitia animadvertebat, si Pædonomus, cui publica illa cura com-

ſed pro gradu ætatis ſenum eſſe voluit. Nec ſane uſquam terrarum locum honoratiorem ſenectus habet. [10] Hæc quoniam primo, ſolutis antea moribus, dura videbat eſſe, auctorem eorum Apollinem Delphicum fingit, & inde ſe ea ex præcepto numinis detuliſſe, ut conſueſcendi tædium metus religionis vincat. [11] Dein ut æternitatem legibus ſuis daret, jurejurando obligat civitatem, nihil eos de ejus legibus mutaturos priuſquam reverteretur; & ſimulat, ſe ad oraculum Delphicum proficiſci conſulturum, quid addendum mutandumque legibus videretur. [12] Proficiſcitur autem Cretam, ibique perpetuum exilium egit, abjicique in mare oſſa ſua moriens juſſit, ne relatis Lacedæmonem, ſolutos ſe Spartani religione jurisjurandi in diſſolvendis legibus arbitrarentur.

CAP. IV. [1] His igitur moribus ita brevi civitas convaluit, ut, cum Meſſeniis propter ſtupratas virgines ſuas in ſolenni Meſſeniorum ſacrificio bellum intuliſſent, graviſſima ſe exſecratione obſtrinxerint, non prius quam Meſſenam expugnaſſent, reverſuros, tantum ſibi vel de viribus ſuis, vel de fortuna ſpondentes. [2] Quæ res initium diſſen-

commiſſa erat, abeſſet; & huc quadrat, quod Juvenalis alibi inculcat:

Credebant hoc grande nefas & morte piandum,
Si juvenis vetulo non aſſurrexerat, & ſi
Barbato cuicunque puer, licet ipſe videret
Plura domi farra, & majores glandis acervos.
Tam venerabile erat, præcedere quatuor annis.

Et Ovid. lib. 5. Faſt. *Magna fuit quondam capitis reverentia cani: Inque ſuo pretio*, &c. Bernec.

10. *Auctorem eorum Apoll. Delph. fingit*] Valer. Max. 1. 2. Sed Plutachus in Lycurgo, & Strabo lib. 10, hæc non ficta, ſed acta referunt: & Herodotus 1. 65, recitat verſus Pythiæ ad Lycurgum, ſciſcitandi oraculi ergo adventantem. Etſi idem adferat cum Pauſania in Laconicis, quod nonnulli harum legum non Lycurgum, ſed Minoëm auctorem. atque à Cretenſibus eas ad Spartanos per Lycurgum tranſlatas exiſtiment. *Bern.*

11. *Ut æternitatem legibus ſuis daret*] Steterunt autem illæ per annos ſeptingentos, ut eſt in Livio 31. 54. 9. Quingentos tantum refert Plutarchus in Lycurgo cap, 56. pr. *Bern.*

Oraculum Delphicum] Vide lib. 2. c. 12. 8. & lib. 23. cap. 6.

12. *Ibique perpetuum* &c.] De loco mortis ac ſepulturæ diſſenſum auctorum oſtendit Plutarchus Lycurgo extremo. *Bern.*

CAP. IV. 1. *Cum Meſſeniis propter ſtupratas*] Strabo, lib. 6. & 8. Pauſanias in Meſſenicis. Oroſius. 1. 21, habet, *propter ſpretas virgines*: vitioſe. Strabo enim, ὑπὲρ φθορᾶς τῶν παρθένων. De hoc bello varie Servius P. Da-

dissensionis Græciæ & intestini belli causa & origo fuit.
3 Itaque, cum contra præsumptionem suam annis decem
in obsidione urbis tenerentur, & querelis uxorum post
tam longam viduitatem revocarentur: 4 veriti, ne hac
perseverantia belli gravius sibi quam Messeniis nocerent;
quippe illis quantum juventutis bello intercidat, mulie-
rum fœcunditate suppleri; sibi & belli damna assidua &
fœcunditatem uxorum, absentibus viris, nullam esse: 5 ita-
que legunt juvenes ex eo genere militum, qui post jusju-
randum in supplementum venerant, quibus Spartam remis-
sis promiscuos omnium feminarum concubitus permisere;
6 maturiorem futuram conceptionem rati, si eam singulæ
per plures viros experientur. 7 Ex his nati, ob notam ma-
terni pudoris, Partheniæ vocati. 8 Qui cum ad annos xxx
per-

Danielis in 3. *Æn.* *Bongars.* Adde Lactantium, 1, 20, qui non nihil variat. *Bern.*

Messeniam expugnassent] Error est, legi debet *Messeniam* vel *Messenen*, Nam Messenia est ager vel territorium Messeniorum, at Messena seu Messana, seu etiam Messene, est urbs ipsa territorii princeps, aut, si ita velis, metropolis. In MSS. est *Messenum*, quod, quanquam corruptum veteris, tamen scripturæ vestigia retinet. *Tan. Faber*. Plin. IV. 5: *Ibi regio Messenia duodeviginti montium, amnis Pamisus. Intus autem ipsa Messene.* Adde Pomp. Melam II, 3. & Stephanum de Urbibus. *Scheff.*

4. *Belli damna assidua*] MSS. plerique habent, *bellis.* Forte scripsit noster, *& ex bellis damna assidua*, & per *bella* intellixit *prælia.* ut fecit locis aliis. *Scheff.*

7. *Parthenia*] Ita veteres, & Græci, non *Parthenii*, ut vulgo. Vide præter ceteros Eustathium in Dionys. B. Adde Servium in Virgil. 3. *Æn.* ubi tamen inepte, *Partheniatas* hos dictos ait. *Bern.* Infra 23, 15, vocantur *Spurii*. quales revera & erant. *Vorst.*

Ex his nati, ob notam materni pudoris, Parthenia vocati] Pro *Parthenia* vulgo legitur, *Parthenii*; quæ lectio jure damnari non potest; nam puer e puella natus, qui patrem appellare non possit, Homero Parthenios dicitur, alias Parthenias; quare utrumque probum est (locus Homeri Iliad. lib. XVI. vers. 18. legitur. Sed nunc aliud dicam, quod ad Justinum ipsum, fateor, non pertinet quidem, sed ad Virgilium; imo ad Interpretes Virgilii, & qui vitam ipsius nobis reliquere. Sic scribit Sebastianus Corradus, ubi de Virgilii nomine agit; *Nos Antonio Thylesio præceptori nostro potius assentimur; qui putabat a virginali modestia & verecundia, Virgilium dictum fuisse. Hanc ejus sententiam eo libentius sequor, quod poëta (ut Ausonius, vitæ scriptor, & Servius affirmant) ex moribus etiam Græci cognomen accepit; Nam Parthenias est appellatus. Hinc lib. MSS pæne omnibus, illa est scriptio*, PUBLII PARTHENIATIS VIRGILII MARONIS LIBER. Hæc Corradus; qui utinam nihil tale scripsisset, nam ipsum semper feci maximi, vel ob solam Ciceronis vitam, quæ ab ipso conscripta est, & quæ mihi ob judicium & exquisitam quandam hominis diligentiam, tantopere pla-

pervenissent, metu inopiæ (nulli enim pater existebat, cu-
jus in patrimonium successio speraretur) ducem Phalantum
assumunt, filium Arati, qui auctor Spartanis fuerat ju-
ventutis ad generandam sobolem domum remittendæ:
9 ut sicuti dudum patrem ejus nascendi auctorem habuis-
sent, sic ipsum spei ac dignitatis suæ haberent. 10 Itaque
nec salutatis matribus, e quarum adulterio infamiam col-
legisse videbantur, ad sedes inquirendas proficiscuntur;
11 diuque & per varios casus jactati, tandem in Italiam
feruntur, & occupata arce Tarentinorum, expugnatis ve-
teribus

ret. Sed in iis quæ ipse accepta ab aliis sua comprobavit assensione, bis profecto peccat. Primum, quia non non viderit Partheniam apud Græcos nil esse aliud, si proprie loqui velis, quam spurium seu filium puellæ, quæ virgo putaretur cum non esset tamen, quo in genere vel Mercurius ipse pater ingeniorum decipi possit. Itaque nomen est probrosum, Parthenias, quod Virgilius, si viveret, haud sane libenter acciperet. Alterum est, quod putaret Corradus *Parthenias* posse formare *Partheniatis* in casu patrio, quæ res nescio qua possit ratione excusari; nam *Parthenias* itidem inflectitur ac *Lycias*, & *Æneas*. Sed unde igitur Virgilius dictus est *Parthenias*, & a quibus orta illa appellatio? Uno responso rem confecero. Grammaticastri, qui se doctos perhiberi studebant, illi non poterant nescire Virgilium libenter victasse ad Neapolin, quam ipsemet Parthenopen vocat,

Illo Virgilium me tempore dulcis alebat
Parthenope, studiis florentem ignobilis
otii.

In fine Georgicon.

Inde Virgilium, ut se bellos homines facerent; & Græce scire viderentur, *Partheniam* vocavere, sed quod ipsi honoris causa faciebant, id, probri & ignominiæ metu, poterant non dixisse, neque enim multum ad honorem Virgilii videtur pertinuisse, ut spurius & meretriculæ proles diceretur, id est, ut interpretor, Parthenias. *T. Faber.*

8. *Palantum*] Græci φάλαντον, & Horat. 2. od. 6. Eustathio φίλανθος. De Tarentinorum origine vide etiam Pausaniam in Phocicis. *Bon.*

Phalantum assumunt filium Arati] Quoniam Græci φάλαντος scribunt, & Iuntarum editio, ut Grævius testatur, manifeste ita habet, ita omnino & rescribendum putavimus. Deinde quia MSS. omnes, ut Bongarsius testatur, habent *Arti*, nec aliter vetus editio Iuntina, illud item hic resumpsimus. *Vorst.* Sic recte Vorstius ex Iunt. Grævio suasore, item *Arati*. Scheff.

Phalantum] Aliis *Palantus*, aliis *Phalantus* dicitur. In MSS. *Phalantus*, vitiose quidem, sed propius ad veram lectionem. Nam omnino scribendum est *Phalanthus* per octavam Græcorum litteram TH, ut & plus uno loco apud Pausaniam auctorem in hoc genere, cui tuto credi possit. At qui ab aliis *Aracus* dicitur, is ab aliis *Aratus*: Illud prius magis placet. *T. Faber.*

11. *Tarentinorum*] Pausanias: Tarentum coloniam deduxere Lacedæmonii, duce Phalanto. Spartano huic coloniam deducturo, Delphis oraculum redditum est; *cum sub Æthra pluviam animadvertisset, tunc se agri & urbis*

teribus incolis, sedes ibi constituunt. [12] Sed post annos plurimos dux eorum Phalantus, per seditionem in exilium proturbatus, Brundusium se contulit, quo expulsi sedibus suis veteres Tarentini concesserant. [13] Hic moriens persuadet, *ut ossa sua postremasque reliquias conterant, & tacite spargi in foro Tarentinorum curent.* [14] *Hoc enim modo recuperare illos patriam suam posse, Apollinem Delphis cecinisse,* [15] Illi arbitrantes eum in ultionem sui civium fata prodidisse, præceptis paruere; [16] sed oraculi diversa sententia fuerat. Perpetuitatem enim urbis, non amissionem hoc facto promiserat. [17] Ita ducis exulis consilio & hostium ministerio, possessio Tarentina Partheniis in æternum fundata. [18] Ob cujus beneficii memoriam Phalanto divinos honores decrevere.

CAP. V. [1] Interea Messenii, cum virtute non possent, per insidias expugnantur. [2] Dein, cum per annos LXXX gravia servitutis verbera plerumque & vincula, ceteraque captivitatis mala perpessi essent, post longam poe-

urbis compotem fore. Sed cum neque per se, quid illud responsum innueret, satis considerasset; neque omnino quemquam interpretum consuluisset, classe in Italiam applicuit. ibi cum Barbaros vicisset, neque tamen vel urbe ulla vel agro potiri posset, Dei voce significatum suspicari coepit, quod scilicet nunquam eventurum esset, ut puro serenoque cœlo (*αἴθρ*αν Græci vocant) plueret. hunc uxor animum despondentem (consequuta quippe domo fuerat), amanter multis modis solabatur. Et ejus aliquando caput genibus sustentans, dum pediculos legit, lacrymæ præ mariti amore, ob adversos ejus casus & irritam spem, mulieri obortæ, atque effusius flens, viri caput perfundit. Tunc primum evolutæ sunt oraculi ambages. nam Æthro nomen uxori erat. ea itaque nocte, quæ consequuta est, Tarentum, hostium urbem maritimam maximam & opulentissimam cepit.

Sedes ibi constituunt) Angl. *sedes sibi constituunt.* Probo. *Scheff.*

12. *In exilium proturbatus*] Antiquiores editiones *perturbatus.* Et dicunt sane *perturbare* pro *proturbare.* Valerius Max. 1, 8. ext. 8. *Irruentium equum, sed ut eo perturbatus periret.* Cæsar l. 7. *de vallo perturbare.* Auctor ad Herenn. l. 4. *Præcipitem perturbare ex ea civitate.* Vide & Gifanii Obs. L. L. *Vorst.*

16. *Hoc facto promiserat*] Angl. una voce auctius *promiserat Deus.* Sed glossatoris est, præcedit proxime de oraculo, quo verbum hoc referendum. *Scheff.*

CAP. V. 1. *Dein cum per annos* lxxx. *gravia servitutis verbera*] Ita hic locus distinguendus est: *Deinde cum per annos* lxxx. *gravia servitutis, verbera plerumque & vincula, ceteraque captivitatis mala, perpessi essent,* &c. Voss. Vossii distinctio nobis quoque fit verisimilis. Infra 11, 3, 7, similiter fere *gravissima quæque supplicia miserrima captivitatis* Vorst.

pœnarum patientiam, bellum restaurant. 3 Lacedæmonii quoque eo conspiratius ad arma concurrunt, quod adversus servos dimicaturi videbantur. 4 Itaque cum hinc injuria, inde indignitas animos acueret; Lacedæmonii de belli eventu oraculo Delphis consulto jubentur ducem belli ab Atheniensibus petere. 5 Porro Athenienses, cum responsum cognovissent, in contemptum Spartanorum, Tyrtæum poëtam, claudum pede, misere; 6 qui tribus prœliis fusus eo usque desperationis Spartanos adduxit, ut ad supplementum exercitus servos suos manumitterent, hisque interfectorum matrimonia pollicerentur; ut non numero tantum amissorum civium, sed & dignitati succederent. 8 Sed reges Lacedæmoniorum, ne contra fortunam pugnando, majora detrimenta civitati infligerent, reduce-

Plerumque] Sebisius, nec male, *plerique*.

Captivitatis] Bong. edidit, *captæ civitatis*.

3. *Eo conspiratius*] Boxhornius pro *conspiratius* legendum censet *concitatius*: Sebisius autem *confirmatius*. Nobis nihil mutandum videtur. *Vorst*.

Quo adversus] Val. Acidalius ad Vell. 2. 230. 8. emendat, *quos advers.* nisi forsan hic altera vox deest, quæ ex opposito respondeat τῷ *conspiratius*, Bernec. pro *quo* cum Acidalio legendum puto *quod*. Placet item quod in uno MS. reperit Bongarsius *dimicandum videbatur*. Est autem *dimicaturi videbantur* & *dimicandum videbatur*, & *dimicandum erat*. *Videri* pro *esse* non rarum, ut Græcum δοκεῖν pro εἶναι. Vorst.

4. *Oraculo Delph.*) Præter Strabonem lib. 8, lege Pausaniam lib. 4. *B*.

5. *Tyrtæum poëtam claudum pede*] Manuscripti plerique habent *claudo*, quod fortasse rejici non debuit. Horat: III. Carm. od. 2.

Raro antecedentem scelestum
Deseruit pede pœna claudo.
Scheffer.

6. *Servos suos manumitt.*] Apud Thucydidem tamen, 5. 7. 12. Spartani servis demum e bello reversis libertatem donarunt. Quod & Romani fecere. Liv. 24. 16. 8. *Bern.*

8. *Majora detrimenta civitati infligerent*] *Infligerent* scripsit Berneggerus auctoritate cod. MS. quem vidit Bongarsius. omnes *infunderent*: quod idem in antiquioribus quoque typis expressis est. Ego non dubito quin auctor scripserit *injungerent*. *Detrimenta injungere* cum minus notum esset librariis, scripserunt pro eo *infunderent*: quomodo & infra 42, 5. 10. pro *injunxit* scripserunt *incussit*. Brutus in ep. ad Cic. quæ est decima tertia lib. XI. *ne quid detrimenti reip. injungant*. Cujus generis multa & in Livio aliisque reperiuntur. *Vorst*. MSS. omnes fere habent, *infunderent*. Idem servant editiones veteres. Ex quo Vorstius se non dubitare ait, quin auctor scripserit *injungerent*, cum & Cicero sic loquatur, sive Brutus ad Cic. lib. XI. ep. 13. Ego vero illud *infunderent* non repudiem vel propter ipsum illum librorum consensum, cum præsertim Cicero *infundere vitia in civitatem* dixerit ratione haud dissimili. Verba extant lib. III. de LL.

Nec

ducere exercitum voluerunt; 9 ni intervenisset Tyrtæus, qui composita carmina exercitui pro concione recitavit; in quibus hortamenta virtutis, damnorum solatia, belli consilia conscripserat. 10 Itaque tantum ardorem militibus injecit, ut non de salute, sed de sepultura soliciti, tesseras, insculptis suis & patrum nominibus, dextro brachio deligarent; 11 ut, si omnes adversum prælium consumpsisset, & temporis spatio confusa corporum lineamenta essent, ex indicio titulorum tradi sepulturæ possent. 12 Cum sic animatum reges exercitum viderent, curant rem hostibus num-

Non solum vitia concipiunt ipsi, sed ea infundunt in civitatem. Nec abit multum *infundere agmen urbi*, quod est apud Florum lib. III, c. 21, ubi de Sylla *Collinaque porta geminum agmen urbi infudit.* Scheff. Juntina stat pro vulgato *infligerent*. *Infundere detrimentum civitati* nemo dixerit. Verissimam duco & ingeniosissimam emendationem Vorstii. Ignotior significatio vocis *injungere* huic loco interpolatrices manus admovit, *Grav.*

9. *Tyrtæus, qui com. carm.* &c.] Horatius in Arte:

Tyrtæusque mares animos in Martia bella
Versibus exacuit.

Hujus partim meminere, partim versuum fragmenta proferunt, Plato non semel libb. de Legibus: Pausanias Messenicis: Strabo lib. 6. Plutarchus in Lycurgo: Quintilianus 10. 1. Polyænus strateg. lib 1. Stobæus in Eclogis: Lycurgus rhetor orat. contra Leocratem: Max. Tyrius dissert. 21. Suidas Laconem eum aut Milesium fuisse scribit: Noster Atheniensem, beneficio forte, non origine. Nam & postea Lacedæmone quoque factum civem Plato tradit. *Bern.*

Tyrtæus] De hoc Plato, libro primo Νόμων, ἢ περὶ νομοθεσίας. Ὦ Τυρταῖε, ποιητὰ θειότατε. δοκεῖς γὰρ δὴ σοφὸς ἡμῖν εἶναι, καὶ ἀγαθὸς, ὅτι τοὺς μὲν ἐν τῷ πολέμῳ διαφέροντας, διαφερόντως ἐγκεκωμίακας. Quod est: O Tyrtæe, divinissimeque poëta: *sapiens enim nobis probusque esse videris, quod excellentibus laudibus eos, qui in bello eminuissent, ornasti.* Hunc Tyrtæum Diogenes Laërtius in vita Socratis Heracliti testimonio, mentis impotem ab Atheniensibus dictum tradit. Ejusdem & Strabo pulcerrimos versus, lib. 6. Geographicorum, citat, Suidas Laconem eum, aut Milesium fuisse inquit: Τυρταῖος Ἀρχεμβρότου Λάκων, ἢ Μιλήσιος, ἐλεγειοποιὸς καὶ αὐλητής. ὃν λόγος τοῖς μέλεσι χρησάμενον παρατρῦναι Λακεδαιμονίους, καὶ πολεμοῦντας Μεσσηνίοις ταύτῃ ἐπικρατεστέρους ποιῆσαι. ἔστι δὲ παλαιότατος, σύγχρονος τοῖς ἑπτὰ κληθεῖσι σοφοῖς ἢ καὶ παλαιότερος· ἤκμαζε γοῦν κατὰ τὴν λέ Ὀλυμπιάδα, ἔγραψε πολιτείαν Λακεδαιμονίοις, καὶ ὑποθήκας δι᾽ ἐλεγείας, καὶ μέλη πολεμιστήρια βιβλία έ. Id est, *Tyrtæus Archembroti filius, Lacon, sive Milesius, elegiarum conditor ac tibicen: quem ferunt cantibus attentam Lacedæmonios excitasse, eosque cum Messeniis bellantes, ideo fortiores reddidisse. Est autem antiquissimus, ut qui septem sapientum tempore, sive etiam ante eos vixerit. Floruit igitur trigesima quinta Olympiade, scripsit de recto civitatis regimine ad Lacedæmonios, ac documenta elegiis, & bellicorum carminum libros quinque.* Tan. Fab.

10. *Tesse-*

nuntiari. 13 Messeniis autem non timorem res, sed æmulationem mutuam dedit. 14 Itaque tantis animis concursum est, ut raro unquam cruentius prælium fuerit. 15 Ad postremum tamen victoria Lacedæmoniorum fuit.

CAP. VI. 1 Interjecto tempore, tertium quoque bellum Messenii reparavere: 2 in cujus auxilium Lacedæmonii inter reliquos socios etiam Athenienses adhibuere. 3 quorum fidem cum suspectam haberent, supervacaneos simulantes a bello eosdem dimiserunt. 4 Hanc rem Athenienses graviter ferentes, pecuniam, quæ erat in stipendium Persici belli ab universa Græcia collata, a Delo Athenas transferunt, ne deficientibus a fide societatis Lacedæmoniis, prædæ ac rapinæ esset. 5 Sed nec Lacedæmonii quievere; qui cum Messeniorum bello occupati essent, Peloponnenses immisere, qui bellum Atheniensibus facerent. 6 Parvæ tunc temporis classe in Ægyptum missa

10 *Tesseras insculptis suis & patrum nominibus*] Fuerunt tabellæ ligneæ; quas Polyænus l. 1, eadem de re agens σκυταλίδας vocat. Hesychius in χαλκῶν, sed de alio agens: πινάκιον πύξινον ἐπιγεγραμμένον τὰ ὄνομα τῦ αὐτῦ καὶ πατρός. Nomina patrum simul insculpere necesse habuerunt, quia cognominibus carebant; neque aliter agnosci potuissent. *Vorst*

CAP. VI. 1. *Tertium bellum*] De quo præter ceteros ad 3. 4. 1. jam citatos Diodorus lib. 11. 64. & 15. 66. *B.*

2. *Athenienses*] Inter quos erat Cimon Militiadis filius. Pausanias in Messeniacis. & Thucyd lib. 1. *Bong.*

3. *At bello eosdem dimiserunt*] In Mss. legitur, *bello eodem dimiserunt.* quod videtur vulgato præferendum, quia dicitur majori emphasi & convenientiori memorandis. Quasi diceret, ab eo ipso bello, ad quod paulo ante evocaverant. Id quod auget injuriam; quia poterant non evocasse. At languet illud, si eosdem legas, *Scheff.*

4. *A Delo*] Delum enim commune Græciæ ærarium esse voluerunt. Probus in Aristide, Thucydides 1, 16. 3. *P.* Solitos autem veteres in fanis publicas privatasque pecunias suas deponere, patet etiam ex Cicerone de legib. lib. 2. 16. & Plauto Bacchid. 2. 3. 72. & 78. Vide Brodæi miscell. 4. 17. *Bern.*

5. *Peloponnenses*] Bellum Peloponnesiacum octo libris a Thucydide comprehensum: de quo & Plutarchus in Pericle, & Diodorus lib. 12. *Bong.*

Pelyponnenses] Belli Pelopnnesiaci tempus Plinius lib. 30, cap. 1. refert ad Olymp. octogesimæ primæ annum quartum. Aulus Gellius vero lib. 17. cap. 21. ad primum Olymp. 89. refert. Diodorus Siculus collocat id bellum in annum urbis conditæ 323. id est, in Olymp. 87. annum tertium.

6. *Parva tunc*] Hunc locum male accepit Orosius lib. 2 cap. ult. *Athenienses autem*, inquit, *missa in Ægyptum parva classe*. Auctor noster non *parvam classem*; sed *parvas vires* dicit Atheniensibus fuisse, missa classe ducentarum navium in Ægyptum. Thucyd. 18. 16. *Bong.*

Parva tunc temporis vires. Atheniensium

missa vires Atheniensibus erant: Itaque navali prælio dimicantes facile superantur. 7 Interjecto deinde tempore, post reditum suorum aucti & classis & militum robore prælium reparavere. 8 Jam & Lacedæmonii, omissis Messeniis, adversus Athenienses arma verterant. 9 Diu varia victoria fuit; ad postremum æquo Marte utrimque discessum. 10 Inde revocati Lacedæmonii ad Messeniorum bellum, ne medium tempus otiosum Atheniensibus relinquerent, cum Thebanis paciscuntur, ut Bœotiorum imperium his restituerent, quod temporibus Persici belli amiserant, ut illi Atheniensium bella susciperent. 11 Tantus furor Spartanorum erat, ut duobus bellis impliciti suscipere tertium non recusarent, dummodo inimicis suis hostes acquirerent. 12 Igitur Athenienses adversus tantam tempestatem belli duos duces deligunt, Periclem spectatæ

niensibus] In auxilium Ægyptiorum; qui mortuo Xerxe a Persis defecerant, regemque sibi Inarum constituerant, ingentem classem Athenienses tunc miserant, ut ex Diodori Sic. l. 11. c. 71. apparet. *Vorst.* In MSS. plerisque pro *erant* legitur *addiderant.* Vix est dubium mihi, quin divisim scripserit Justinus, *vires Atheniensium ad id erant,* & intellexerit de bello. Vires erant parvæ ad id bellum sustinendum. optime. *Scheff.*

7. *Classis*] Sebisius, *classe.*

10. *Bœotiorum*] Sebisius hunc locum ita censet restituendum: *ut illi Bœotior. imperium: his restituerent, quod tempore Persici belli amiserant: illi Athen.* &c.

Cum Thebanis paciscuntur, ut Bœotiorum imperium his restituerent] Id est. paciscuntur atque promittunt, imperium in Bœotios se Thebanis restituturos. Atque ita emendatione Sebisii, quam Berneggerus refert, nihil est opus. Sic infra 5, 3, 3, *Sperans ut dux belli ab omnibus legeretur*, pro *se ducem belli lectum iri.* Et 9, 2, 12, *pollicetur ut ponatur*, pro *positum iri.* Et 11, 3, 11. *Obstrinxerant se jure jurando; ut Thebas diruerent*, pro *se Thebas diruturos.* Et 21, 3, 2, *Voverant ut virgines suas prostituerent*, pro *se prostituturos.* Vorst.

12. *Periclem* &c. *& Sophoclem*] Meminit M. Cicero Officior. 1. 40. qui *prætores* vocat, *στρατηγούς. Berng.*

Periclem] Quinquagesimo anno post Xerxis e Græcia discessum, ut post Thucydidem ait Cicero, bellum illud ingens natum est, quando Peloponnesus tota conjuravit in Athenienses, quorum in eo bello dux erat Anaxagoræ philosophi discipulus Pericles, quem dicendo fulgurare, tonare, permiscere Græciam, ait Aristophanes. nam iidem erant olim & virtutis & eloquentiæ magistri. vide Aristoph. in Acharnensibus, actu 2, scena 5. Repetit hoc ex Aristophane Cicero in Oratore. Habet eundem locum Plinius, lib. 1. epistola 20, ad Cornel. Tacitum. Ex altera parte summæ rei præfectus fuit Archidamus Rex Lacedæmoniorum. Periclis erat æqualis & æmulus Thucydides, qui & bellum illud descripsit. Sed Thucydides historicus non idem est cum hoc Periclis æmulo, ut Xylander, vir judicii & doctrinæ laude excellentissimus, ad Plutarchi Periclem annotat. In prætura collegam Pericles habuit Sophoclem, Poë-

tæ virtutis virum, & Sophoclem scriptorem tragœdiarum; 13 qui diviso exercitu, & Spartanorum agros vastaverunt, & multas Achaiæ civitates Atheniensium imperio adjecerunt.

CAP. VII. 1 His malis fracti Lacedæmonii annos XXX pepigerunt pacem; sed tam longum otium inimicitiæ non tulerunt. Itaque quintodecimo anno, rupto fœdere, cum contemptu deorum hominumque fines Atticos populantur; 3 & ne prædam potius, quam pugnam expetisse viderentur, hostes ad prælium provocant. 4 Sed Athenienses consilio Periclis ducis populationis injuriam differunt in tempus ultionis, supervacuam pugnam existimantes, cum ulcisci hostem sine periculo possent. 5 Deinde interjectis diebus naves conscendunt, & nihil sentientibus Lacedæmoniis totam Spartam deprædantur, multoque

Poëtam Tragicum, ut Cicero narrat.

CAP. VII. 1. *In annos XXX*] Pausanias Eliacis prioribus, Thucyd. 1. 19. 5. & 2. 1. 2. *Bong.*

2. *Itaque quintodecimo anno*] Mira hic scriptorum codicum varietas. Atqui *intra duodecim annos*, alii, quos secuti sunt impressi quidam, *intra* vel *inter quindecim annos*. Confusa sine dubio, quia numerus signatus fuit literis, nec expressus integris vocabulis. Hinc alii *anno*, alii *annos* fecere, prout eas literas numerales explicabant. Ego suspicor, scripsisse Justinum, *itaque intra quintum decimum annum rupto fœdere*. Eleganter, quasi diceret, non passi sunt quindecim annos, & sic tempus dimidium induciarum præterire. *Scheff.* Hanc emendationem valde probo & laudo, a qua non longe abit Juntina, in qua scribitur: *itaque intra XV. annos*. Græv.

4. *Consilio Periclis*] Unus cod. MS. quem Bongarsius vidit, & hic & paulo post habet *Pericli*. Quod geminum esset ei quod supra 1, 7, legitur *fortunæ Condualis, cædes Condualis*. Vorst.

Ducis] Sebis. *deest*. Ego prorsus expungerem ut ineptitiam glossam. *Bern.*

Supervacuam pugnam existimantes] In MS. legitur, *æstimantes*, pro *existimantes*, quod fortasse non debebat contemni, quoniam hoc sensu verbo *æstimare* utantur optimi etiam & latinissimi scriptores. Phædrus noster lib. III. c. 8.

Ridicule magis hoc dictum, quam vere æstimo.

Quo loco vide, quæ a me prolixius annotata sunt de hoc verbo. [illegible]id. lib. X. c. 2. inf. *Scheff.*

5. *Totam Spartam*] Urbem ipsam? Vix credi queat. Optime, si quid video, Sebis. emendat, *oram Spartanam*: nec aliud habet Thucydides, 2. 7. 1. Simili strategemate Nero Cos. Annibalem, & Agathocles Pœnos Syracusas obsidentes elusit. Liv. 27. 45. & 28. 43. 16. Noster, 22. 4. &c. *Bern.* Memini me alicubi legere *Lacedæmonem* pro territorio, seu agro Laconico, *Spartam* autem non memini. Itaque qui cum sensu & judicio legunt, hoc notare poterunt. Certum enim est Spartam a Justino pro Laconia usurpatam esse. *T. Faber.*

6. *Plerisq*

que plura auferunt, quam amiserant. 6 Prorsus ut in comparatione damnorum longe pluris fuerit ultio, quam injuria. 7 Clara quidem hæc Periclis expeditio habita; sed multo clarior privati patrimonii contemptus fuit. 8 Hujus agros in populatione ceterorum intactos hostes reliquerant, sperantes acquirere se illi posse, aut periculum ex invidia, aut ex suspicione proditionis infamiam. 9 Quod ante prospiciens Pericles, & futurum populo prædixerat, & ad invidiæ impetum declinandum, agros ipsos dono reipublicæ dederat; 10 atque ita, unde periculum quæsitum fuerat, ibi maximam gloriam invenit. 11 Post hæc interjectis diebus navali prælio dimicatum est: victi Lacedæmonii fugerunt. 12 Nec cessatum deinceps est, quin aut terra, aut mari, varia præliorum fortuna invicem se trucidarent. 13 Denique fessi tot malis pacem in annos quinquaginta fecere, quam non nisi sex annis servaverunt. 14 Nam inducias, quas proprio nomine condixerant, ex sociorum persona rumpebant; 15 quippe quasi minus perjurii contraherent, si ferentes sociis auxilia, potius quam si ipsi aperto prælio dimicassent. 16 Hinc bellum in Siciliam translatum, quod priusquam expono, de Siciliæ situ pauca dicenda sunt.

L I-

6. *Pluris fuerit ultio quam injuria*] *Pluris esse* pro plus efficere, plus præstare. Nepos 15, 10, 4. *Unum hominem pluris quam civitatem fuisse.* Plaut. Truc. 2,6,8. *Pluris est oculatus testis unus quam auriti decem.* Vorst.

8. *Hujus agros &c. intactos hostes*] Livius, 29, 13. & 2. 39. eodem consilio Annibalem ferrum ignemque & vim omnem hostilem a Fabii agris abstinere jussisse scribit.

Sperantes acquirere se illi posse] Non ideo agros Periclis intactos reliquisse Archidamum, ut eum suspectum redderet Atheniensibus, sed quoniam ei amicissimus erat, inquit Polyænus. *Vossius.*

9. *Prospiciens Pericles*] Extat hac de re apud Thucydidem oratio.

11. *Navali prælio*] Ad Naupactum duce Phormione. Thucydides. 2.16. 1. *Bong.*

13. *In annos quinquaginta*] Thycyd. lib. 5. 4. 4. *Bern.*

Sex annis] Et præterea decem mensibus, teste Thucydide, 5.5.15. *Bern.*

14. *Inducias &c.*] An jure hoc, vide Alb. Gentilem de jure belli, lib. 3. fine capitis 18. *Bern.* Male *condicere inducias* damnat C. Scioppius. vide Gronovium lib. 1. observ. cap. 1. ubi erudite defendit Justinum.

15. *Quam si aperto*] Angl. *quam si ipsi aperto.* Placet, quia elegans est oppositio inter *socios* & *ipsi*, ut plane vocula omitti non posse videatur. *Scheff.*

CAP.

LIBER IV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Siciliæ insulæ situs, soli natura. Ætnæ item montis ac Scyllæ & Charybdis miraculum.*

2 *Nomina, incolæ veteres, tyranni Siciliæ, cui Carthaginenses inhiant.*

3 *Rheginenses ab Himeranis oppressi. Athenienses imperium Siciliæ ambiunt & prospere agunt initio.*

4 *In incepto pergentes Syracusani Lacedæmonios accersunt. Græcorum concursus fit, & bellum in Siciliam transfertur.*

5 *Athenienses a Gylippo Lacedæmoniorum duce terra marique franguntur, ducibus Demosthene & Nicia indecoro fato sublatis.*

CAP. I.

1 Siciliam ferunt angustis quondam faucibus Italiæ adhæsisse direptamque velut a corpore majore impetu superi maris, quod toto undarum onere illuc vehitur. Est autem ipsa terra tenuis ac fragilis & cavernis quibusdam fistulisque

CAP. I. 1. *Siciliam ferunt*] Siciliam a continenti abruptam fuisse etiam Virgilius auctor est his versibus:

Hæc loca vi quondam & vasta convulsa ruina,
(Tantum ævi longinqua valet mutare vetustas)
Dissiluisse ferunt, quum protinus utraque tellus
Una foret; venit medio vi pontus, & undis
Hesperium Siculo latus adscidit, arvaque & Urbeis
Litore deductas, angusto interluit æstu.

Eadem inter poetas referunt Silius Italicus lib. 14, Ovid. lib. 15. Metam. Valerius Flaccus Argon. lib. 1. Claudianus de raptu Proserpinæ lib. Statius Thebaid. lib. 3. Præter poetas Mela lib. 2. cap. 7. Festus Pompeius. Isidorus Origin. lib. 13. cap. 18. Plinius lib. 2. cap 8. Solinus cap. 8. Eustathius ad Dionysium. Strabo lib. 11. Diodorus lib. 4. & novissime in Siciliæ suæ descriptione Fasellus.

Siciliam] Si utramque oram Calabriæ pariter & Siciliæ, qua maxime inter se vicinæ sunt istæ terræ, bene con-

que ita penetrabilis, ut ventorum tota ferme flatibus pateat; necnon & ignibus generandis nutriendisque soli ipsius naturalis materia; quippe intrinsecus stratum sulphure & bitumine traditur; [4] quæ res facit, ut spiritu cum igne

consideres; facile observabis minime eas potuisse esse inter se connexas, non enim tam angusto spatio extimus ille Siciliæ excursus Italiæ est oppositus, uti oculo colligere liceat facile insulam, propter aliquam supra dictarum causarum, à Continenti potuisse divelli. Sed per xx amplius millia passuum latus Sicilia opponit Italiæ, juxta quod fretum Messanense fertur, antequam ex Tyrrheno mari in Adriaticum se exoneret. quod spatium necesse est, uti omne fuerit diruptum, quo meatus freto aperiretur. Nec est, quod extremo tantum Pelori promontorio conjunctam fuisse Italiam adseveres; rupturamque in eo solummodo factam: quia hoc totius hujus tractus Italiæ est proximum: quippe, ut ait Ovid. Metam. lib. 15.

—— *Zancle quoque juncta fuisse*
Dicitur Italia, donec confinia pontus
Abstulit, & media tellurem repulit unda.

At a Peloro ad usque Messanam millia sunt xx. Imo Rhegium opidum quod v millia infra Messanam in latere Calabriæ positum est, præcipuum esse volunt istius ruptionis locum, atque inde nomen accepisse. Totum igitur hoc terræ spatium diruptum fuerit, necesse est, Id quod creditu perquam difficile est: quando tot per terræ orbem magnæ juxta atque parvæ conspiciuntur peninsulæ, quarum isthmi licet sint angustissimi, tamen neque fluctibus adluentis utrimque maris, neque terræ aliquo motu, neque diluvii aquis unquam in insulam converti potuerunt, Quare, quæso, duo illi isthmi Peloponnesi & Thraciæ Chersonesi, quum haud latiores sint XL, stadiis, sive passuum millibus, nunquam potuere scindi? cur Tauricæ Chersonesi in Sarmatia isthmus, prædictis istis etiam angustior, etiam nunc durat? Item & alii, qui passim in mari interno visuntur, hic duum milliarium, ille unius, alius minoris etiam intervalli, cur nunquam per ejusmodi vim fuere rupti? an una sola Sicilia, per xx millium isthmum Italiæ connexa, fatum hoc necessario pati debuit, ceu fragili constans vitro? Sed quis porro credat, tam pulcrum, tam absolutum, tamque admirandum opus, cujusmodi est portus Messanensis, quem Deus omnium rerum summus artifex tanquam in circino tornavisse videtur, casu quodam superasse tam ingentem vim, qualis oportet fuerit in ejusmodi ruptura? Tum abyssus ille profunditatis, qui est in hoc freto, poteratne violentia alicujus diruptionis inter utramque terram infundi? Sane ego certo statuo, Siciliam omni ævo fuisse insulam, postquam a Deo condita fuit. *Valguarnera* tractat. de primis Sicil. incolis.

Direptam velut a corpore] Quidam MSS. quos Bongarsius vidit *diremptam*. Sed præfero ego *direptam*. Memini enim *diripere* idem quoque esse quod *eripere*, *abstrahere*. Ita dicunt *diripere ensem vagina*, *vestem a pectore*, *victoriam*. Vorstius. Servant vulgo omnes hanc distinctionem. At ego habeo persuasissimum *τὸ majore* non ad *impetu*, sed *corpora* pertinere, atque sic post ipsum, non ante comma esse ponendum. Vult enim, Siciliam esse quasi particulam corporis majoris sive continentis. Et huc spectat usus comparativi, qui plane nullus est, si ad vocem *impetus* refertur, *Direptam* etsi non contemnam, mallem tamen legere *diruptam*. Scheff. Vel scribe *direptam*, ut ego, vel *diremptam*, ut alii. *T. Faber.*

3. *Ignibus generandis nutriendisque soli ipsius naturalis materia*] Antiquiores typis expressi pro *materia* habent *vis*: quod magis placet. *Vorst.*

4. *Spiritu cum igne inter interiora*

igne inter interiora luctante, frequenter & compluribus locis nunc flammas, nunc vaporem, nunc fumum eructet. 5 Inde denique Ætnæ montis per tot ſecula durat incendium. 6 Et ubi acrior per ſpiramenta cavernarum ventus incubuit, harenarum moles egeruntur. 7 Proximum Italiæ promontorium Rhegium dicitur, ideo, quia Græce abrupta hoc nomine pronuntiantur. 8 Nec mirum ſi fabuloſa eſt loci hujus antiquitas, in quem res tot coïere miræ. 9 Primum quod nuſquam alias tam torrens fretum, nec ſolum citato impetu, verum etiam ſævo; neque experientibus modo terribile, verum etiam procul videntibus

luctante] Mira deſcrepantia in omnibus mss. Quidam codices habent, *inter interita*. Non dubito, quin Juſtinus ſcripſerit, *ut ſpiritu cum igne interintra luctante*, &c. Hoc verbum cum inſuetum eſſet Iſidoro, qui hæc citat, reſcripſit, *introrſus*. *Interintra* vero, ut *circumcirca*. *præterpropter*, & alia. *Voſ.* Mſ. plerique habent hic vocabulum *abrupta*, vel *rapta*, quod oſtendit, locum, ſicut vulgo legitur, non eſſe integrum. Lectionem veram puto: *quæ res facit, ut ſpiritu cum igne in interiora rapto luctante &c.* vel, *inter interiora abrepto*. Ea ſententia, ut luctante ſpiritu cum igne inter interiora conſtituto, poſtquam abreptus eſt ſpiritus ad interiora, ſive in interiora. *Scheff.*

Frequenter & compluribus.] Grævius ex Iunt. legit, *frequenter ex compluribus*. Idem.

5. *Ætna*] Elegantiſſimam habes deſcriptionem hujus montis upud Petrum Bembum.

7. *Rhegium, &c.*] Strabo lib. 6. pagin. 178, 19. ex Æſchylo confirmat hoc etymom, dictum ſcilicet *Rhegium* à ῥήγνυσθαι, *rumpi*, quod hic violentia terræmotuum Siciliam ab Italis divulſerit. Subjicit autem, aliis videri *Rhegium* dictum ob ſplendorem, quaſi *Regium*. Sed ipſi Romani aliter judicarunt, & Græcam eſſe vocem eo ipſo faſſi ſunt, quod perpetuo cum aſpiratione ſcripſerunt, ut docet in Orthographia ſua Manutius. Deſcribit urbem Caſſiodorus variar. 12. 14. *Bern.*

9. *Torrens fretum*] *Impetuoſum* & *tempeſtuoſum* exponunt. Sed Juſtinus propne id intellectum voluit, cujus undæ mira varietate nunc in hanc, nunc in illam feruntur partem. Id quod quidem accidit in omni freto, dum venti per anguſtias ejus nunc ab ſupero mari, nunc ab infero aquas propellunt, prout vel ab hac, vel ab illa parte ſunt validiores, verum maxime in Siculo. Voſſio eſt *æſtuoſum* paulo melius, ſed nec ſic quidem ſatis evidenter redditum, cum torrens ſit dictum, quia ejus undæ torrentis inſtar feruntur magna vi aquarum. Itaque ſequitur, *non ſolum citato impetu*, reſpectu nempe ad id *torrens*, quod præcedit. *Scheff.*

Nec ſolum citato impetu.] Eſt ex Ms. qui hunc totum locum ita exhibet: *nec ſolum citatum impetu, verum etiam vorax.* Quæ lectio mihi quidem placet multum præ vulgata. Et primum quidem illud *citato*, quod vulgo habent, natum ex antiqua ſcriptione *citatom*, in qua ſimul litera ultima ob ſimilitudinem ſequentium deleta videtur. Deinde *ſævum* ſapit gloſſam τοῦ *voracis*, quod quia non intelligebant, repudiarunt licet genuinum. *vorax mare*, quod haurit omnia gurgitibus per vortices. Cicero Philip. II. *Quæ Charybdis tam vorax &c.*

tibus. 10 Undarum porro inter se concurrentium tanta pugna est, ut alias veluti terga dantes in imum desidere, alias quasi victrices in sublime ferri videas; nunc hic fremitum ferventis æstus, nunc illic gemitum in voraginem desidentis exaudias. 11 Accedunt vicini & perpetui Ætnæ montis ignes & insularum Æolidum, veluti ipsis undis alatur incendium. 12 Neque enim in tam angustis terminis aliter durare tot seculis tantus ignis potuisset, nisi humoris nutrimentis aleretur. 13 Hinc igitur fabulæ Scyllam & Charybdin peperere; hinc latratus auditi, hinc monstri credita simulacra, dum navigantes magnis verticibus pelagi-

&c. elegantissime. Et icciřco sequitur de undis, gemitu in voraginem desidentibus. *Idem.*

Procul videntibus] Præfero *visentibus*, quod in MSS. & impressis quibusdam habetur, quia magis convenit rei, & attentionem videntis insinuat, quæ hic innuitur. *Scheff.* Sic & Iunt.

10. *Undarum in se concurrentium tanta pugna*] Conjeceram legendum esse *inter se concurrentium*, cum deinde observavi, antiquiores typis expressos ita plane habere. *Verst.* Optime! adstipulatur Iuntina,

Terga dantes] Ita boni libri: alii, *Virgilius in imum desidere*: alii, *verticibus*. Error inde manavit, quod quis forte ad oram libri, Virgilii nomen notaverat, quod in contextum assumptum, transiit in *verticibus*: alii, ut sententia constaret, ad τὸ *Virgilius*, addiderunt, *scribat*. Certe videtur in hac Siciliæ descriptione auctor noster ex 3. Æneid imitatus pleraque observatu facillima. *Bongars.*

10. 11. 12. 13. 14.] Hæc ab auctore male digesta sunt: aut ab aliis transposita. Nam vetus ordo sic legi postulat, 10. 13. 11. 12. 14. *Freinshem.*

11. *Æolidum*] Quæ & *Liparææ* & *Vulcaniæ* Latinis, *Hephæstiades* Græcis, Plinio auctore. quæ *Plotæ* etiam vocantur a Dionysio, septemque eas numero facit. *Vulcani insula* Livio, *Æolides* Trogo dicuntur. Leander ex Pomponio Mela addit, in suo de insulis Italiæ bello, eas quoque ab Æolis *Osteodes* vocatas. Sed pace Leandri, qui Melam attentius legerit, facile videbit, hoc vocabulum non esse commune Æoliarum. sed unius harum; ejus nempe, quam ceteri *Evonymon* vocant. Sic enim habet Mela: *Septem quas Æoli appellant, Osteodes, Lipara, Hiera, Didyma, Phœnicusa, Ericusa, & Strongyle.* Si Osteodes commune nomen hoc loco fuerit, sex tantum erunt, non septem; & se ipsum in numero redarguet Mela. *Osteodes* Ὀστεώδης, etiam habet Ptolemæus, & Diod. Siculus in hoc tractu, pro simplici insula. Deceptum puto Leandrum codice male distincto, qui forte post vocabulum, *septem*, comma habebat, hoc modo; *Septem, Æoli appellant Osteodes.* Quasi dixisset, Æoli populi eas vocant Osteodes, &c. Ex omnibus Æoliis sola Lipara habitatur, ut docet Scipio Mazzella. Mare inter has insulas & Siciliam *Æolium* Pontum nominat Silius, 14 *Ortel.*

12. *Nisi humoris nutrimentis aleretur*] Angl. *nisi & humoris.* Probo. Non enim vult humore solo nutriri, sed præter alia humore. Itaque supra tanquam rarum & singulare, *velut ipsis undis alatur incendium*, cum præmiserit de regionis solo, *intrinsecus stratum sulphure & bitumine. &c. Inde Ætnæ montis per tot secula incendium.* Scheff.

13. *Scyllam*] Scylla Plinio scopu-

 lus

lagi desidentis exterriti latrare putant undas, quas sorbentis æstus vorago conlidit. [14] Eadem causa etiam Ætnæ montis perpetuos ignes facit. [15] Nam aquarum ille concursus raptum secum spiritum in imum fundum trahit, atque ibi suffocatum tamdiu tenet, donec per spiramenta [terræ diffusus, nutrimenta] ignis incendat. [16] Jam ipsa Italiæ Siciliæque vicinitas, [jam] promontoriorum altitudo ipsa ita similis est, ut quantum nunc admirationis, tantum antiquis terroris dederit; credentibus, coëuntibus in se promontoriis, ac rursum discedentibus, solida intercipi absumique navigia. [17] Neque hoc ab antiquis in dulcedinem fabulæ compositum, sed metu & admiratione transeuntium. [18] Ea est enim procul inspicientibus natura loci, ut sinum maris, non transitum putes; quo cum accesseris, discedere ac sejungi promontoria, quæ antea juncta fuerant, arbitrere.

CAP. II. [1] Siciliæ primo Trinacriæ nomen fuit, post-

lus in freto Mamertino, inter Siciliam & Italiam.

Charybdin] Hæc poëtarum carminibus celebris, nihil aliud quam mare vorticosum, & quasi in hiatum descendens. Vide præter Strabonem libro 4. Senecam Epist. LXXX.

Hinc latratus auditus] Probo quod Grævio nostro probatur *latratus auditi*, est enim ex doctrina Longini Rhetoris multo grandior sermo & magis factus ad terrorem. Tantum Rhetorem vide ubi agit de Plethynticis, seu, ut nos dicimus, de plurativis. *Tan. Faber.*

15. *Aquarum ille concursus* &c.] Ætnam constat, ab ea parte, qua Eurus vel Africus flant, habere speluncas & plenas sulfuris & ad mare deductas. Hæ speluncæ recipientes in se fluctus ventum creant: qui agitatus, ignem gignit ex sulfure. unde est quod videtur incendium. hoc autem verum esse, illa comprobat ratio; quia aliis flantibus ventis, nihil ex se emittit; & pro modo flatuum Euri vel Austri, interdum fumum, interdum favillas, nonnunquam vomit incendia. Hæc autem, ut in Ætna accidant omnia, vide, quippe quæ mare in radicibus habeat, quod sulfurea sit, quæ cavernosa, seu quod natura ita fuerit semper ipsa, seu quod salo aliquantum subexesa, ventos admiserit æstuantes, per quos idonea flammæ materies incenderetur. Strabo lib. 6. *Bembus.*

CAP. II. *Sicilia*] Quæ & Sicania & Trinacria, aut Triquetra, Plinio teste, 3, 8.

Postea Sicania cognominata est] MSS. quidam & impressi pro his habent *præterea*, item *terra*, id quod facit, ut suspectam habeamus lectionem vulgatam. Et fortasse scripsit Justinus: *post ex Iberia Sicano, Sicania denominata est*. Sicanum Iberiæ flumen esse, cujus primum accolæ venerint in Siciliam, & de se insulæ fecerint nomen, Thucydides testatur. Potuerunt autem duæ voces *Sicano* & *Sicania*, tanquam eædem, facile sic ab ineptis scribis habitæ fuisse, ut alterutram ceu supervacuam liceret omittere. *Ex Iberia* quoque vocabulo non satis noto mo-

postea Sicania denominata est. [2] Hæc a principio patria Cyclopum fuit; quibus extinctis, Cocalus regnum insulæ occupavit; [3] post quem singulæ civitates in tyrannorum imperium concesserunt, quorum nulla terra feracior fuit. [4] Horum ex numero Anaxilaus justitia cum ceterorum crudelitate certabat. cujus moderationis haud mediocrem fructum tulit; [5] Quippe decedens cum filios parvulos reliquisset, tutelamque eorum Micytho spectatæ fidei servo commisisset; tantus amor memoriæ ejus apud omnes fuit, ut parere servo, quam deserere regis filios mallent; principesque civitatis obliti dignitatis suæ regni majestatem administrari per servum paterentur. [6] Imperium Siciliæ etiam Carthaginenses tentavere; diuque varia victoria cum tyrannis dimicatum. Ad postremum amisso Hamilcare imperatore cum exercitu aliquantisper quievere victi.

CAP. III. [1] Medio tempore cum Rhegini discordia labo-

monachis nil mirum est si factum sit *terra*, & per correctionem *terra*, item *præterea*. *Denominata* manifeste in quibusdam impressis habetur, unde similiter apparet, Vulgatam lectionem esse corruptam. *Scheffer.* *Denominata* præ se fert etiam Iuntina.

2. *Cyclopum*] Thucydides, 6, 1. 3, *Antiquissimi feruntur in parte quadam Siciliæ Cyclopes Læstrygonesque habuisse sedes.* Idque declarant portentosa eorum cadavera, & monstrosi specus, quæ in hunc usque diem pro ostentis visuntur. Fazellus rer. Sicul, 1, 6. *Bern.*

Cocalus] Ita vett. omnes & historia. De Cocalo lege Diodorum, 4. 81; & 16. 9. Strabonem, lib. 6. Eusebium, in Chron. apud quem *Cotalus* dicitur, librariorum, arbitror, errore. *Bong.*

4. *Anaxilaus*] Rheginorum in agro Brutio tyrannus fuit & Messanæ in Sicilia conditor. *Anaxilaus.*] Malim *Anaxilas* cum Thucydide. 6. 1. 27, & Strabone, lib. 6. pag. 178. 10. quem ille *tyrannum*, hic *ducem Rheginorum* appellat. *Bern.*

5. *Micalo*] Hunc Herodotus, 7. 170, *Μίκυθον* vocat, Anaxilai *οἰκέτην*. Macrobius Saturnal. 1. 11. At Straboni, principio lib. 6. Micythus quidam est Messinæ princeps. *Bong.* Antiquiores editiones, Iuntarum, Becharii, Majoris, *Micytho*; prorsus ut Herodotus 7, 170, vocat. Et mirum quod Bongarsius id mutavit. *Vorstius.* Grævius ex Iuntina, probante Vorstio, *Micytho*, ut Herodoto vocatur *Scheff.*

6. *Carthaginenses*] Ad id a Xerxe incitati Diodorus, 11. 20, & seqq. apud quem initio narrationis legendum, *στρατηγὸν εἵλοντα Ἀμίλκαν*; non *Ἀμίλκωνα*. Vide & Herodotum, 7. 66. *Bong.*

CAP. III. 1. *Veterani*] Quinam sint Himerenses isti veterani, quærendum. Sebisius aliquid hic subesse mendi, non ab re suspicatur. *Bern.*

Veterani ab altera parte] Bongarsius, eumque secutus Berneggerus, *ex altera parte.* Verum rectius videtur quod antiquiores typis expressi habent

borarent, civitasque per dissensionem divisa in duas partes esset; veterani ab altera parte ab Himera in auxilium vocati, pulsis civitate, contra quos implorati fuerant; & mox cæsis, quibus tulerant auxilium, urbem cum conjugibus & liberis sociorum occupavere; 2 ausi facinus nulli tyranno comparandum: quippe ut Rheginis melius fuerit vinci, quam vicisse. 3 Nam sive victoribus captivitatis jure servissent, sive amissa patria exulare necesse habuissent; non tamen inter aras & patrios lares trucidati crudelissimis tyrannis patriam cum conjugibus ac liberis prædam reliquissent. 4 Catinienses quoque cum Syracusanos graves paterentur, diffisi viribus suis, auxilium ab Atheniensibus petivere; 5 qui seu studio majoris imperii, quo Asiam

bent *ab altera parte.* Verbis passivis nomina sexti casus adjiciuntur intercedente *a* vel *ab.* *Ab Himera* dictum pro *Himera* Solent enim nominibus quoque urbium subinde præpositiones præmitti. Stephanus, Ἱμέρα, πόλις Σικελίας. Est autem & nomen amnis ejusdem insulæ, qui ferme eam dividit, uti Livius 24, 6, ait. *Vorst.* Sic & Iuntina. MSS. plerique habent, *ex alia parte.* Quod contemni non debuit. Atque suspicor, illud *altera* glossatoris esse, non Justini. *Alium* pro *altero* usurpasse veteres etiam optimæ notæ Scriptores, certum est. Plaut. Captiv. *Captus fuit in pugna Hegionis filius, alium quadrimum fugiens servus vendidit.* Scheff.

Himera] Est urbs Siciliæ, Sillius. l. 4. *Armavere suos, qua mergitur Himera ponto.*

2. *Nulli tyranno comparandum*] Forte, *nulli tyrannorum patrandum.* Freinshemius.

Ausi facinus nulli tyranno comparandum Freinshemius conjecit legendum, *nulli tyrannorum patrandum.* Et Vossius, *nulli tyranni comparandum.* Scilicet non potuerunt illi concoquere, quod facinus non facinori tyranni, sed ipsi tyranno, non comparandum dicitur. Debebant autem meminisse, quod non noster tantum, sed & alii subinde sic loquantur. Vide supra Notas ad 1, 7, 14, & 2, 14, 10. *Vorst.*

Quippe ut Rheginis] Hæc verba mihi parum integra videntur, certe illud *quippe* sic per se non solet alibi poni. Suspicor autem præcessisse particulam *tantum*, eamque per duas syllabas *randum*, in voce *comparandum*, proxime videlicet antecendentes, & in Mſ. eodem fere modo pingi solitas, esse consumptam, dum supini scribæ unam dictionem putant vicibus duabus male fuisse propositam. *Scheff.*

4. *Catinienses*] Acin fluvium ab VIII millibus passuum sequitur celebris & ipsa imprimis urbs *Catana.*

Catinienses] Ita vett. ferme omnes & Orosius ms. lib. 2. cap. 14. Quidam *Cathenienses.* Græcis Καταναῖοι, & Κατάνη Latinis plerumque *Catina.* B. Quomodo & in aliis A Græcum a Latinis in I mutatur: ut βάσκανος, *fascinus:* κάναστρον, *canistrum:* πατάνη, *patina*, &c. *Bern.*

5. *Quo Asiam Græciamque pene occuparent*] Atsi mavis, *quo* (scil. studio) *Asiam*, &c. *occupaverant.* Ut dicat, Athenienses studio illo majoris imperii, Asiam & Græciam animo & præsumptione quodammodo

ſiam Græciamque penitus occuparent, ſeu metu factæ pridem a Syracuſanis claſſis, ne Lacedæmoniis illæ vires accederent; Lamponium ducem cum claſſe in Siciliam miſere, ut ſub ſpecie ferendi Catinienſibus auxilii tentarent Siciliæ imperium. 6 Et quoniam prima initia, frequenter cæſis hoſtibus, proſpera fuerant; majore denuo claſſe & robuſtiore exercitu, Lachete & Chariade ducibus, Siciliam petivere: 7 ſed Catinienſes, ſive metu Athenienſium, ſive tædio belli, pacem cum Syracuſanis, remiſſis Athenienſium auxiliis, fecerunt.

CAP. IV. 1 Interjecto deinde tempore, cum fides pacis a Syracuſanis non ſervaretur, denuo legatos Athenas mittunt, qui ſordida veſte, capillo barbaque promiſſis & omni qualoris habitu ad miſericordiam commovendam acquiſito, concionem deformes adeunt; 2 adduntur precibus lacrymæ; & ita miſericordem populum ſupplices movent, ut damnarentur duces, qui ab his auxilia deduxerant.

modo jam occupaſſe, & ſpe penitus devoraſſe. Utraque lectio ab ingenio Bongarſii eſt: quarum in textum admiſſam ideo prætuli, quod ſeqq. *ne Lacedæm. illæ vir. acc.* magis reſpondeat, ut utrobique cauſa finalis exprimatur. *Bern.* Acidal. ad Vell. 2. 130. 8. Forte, inquit, legendum, *occupata irent.* Sic namque ſcribebant, pro *occupatum irent*, quod erroris potuit origo fuiſſe.

Sub ſpecie ferendi, &c.] Alcibiades apud Thucydidem, 6. 3. 26, de Athenienſibus, *Auxilium impigre tam Barbaris, quam Græcis implorantibus ferendo, imperium nos noſtrum, & ſi qui alii habuerunt, comparavimus.* De Romanis Cicero, lib. 3. de Repub. *Noſter populus ſociis defendendis, terrarum jam omnium potitus eſt.* Exempla ſunt alia, infra, 18. 1. 1. 27. 3. 4. &c.

Tentarent] Melius forte *tentaret*.

6. *Majore denuo claſſe & robuſt. ex.*] Viginti naves miſerunt. Thucyd. l. 5.

Cariade] Ita veteres. Thucydides, 3. 14. 1, *Charæaden* vocat, & hos non Catinienſibus, ſed Leontinis in auxilium miſſos ſcribit. *Bong.*

Cariade] Grævius, *Chariade*, ex lunt. *Schefferus.*

7. *Pacem cum Syrac.*] Hoc eſt deludere corvum hiantem. Exemplum haud abſimile Livius, 45. 11, habet.

CAP. IV. 1. *Sordida veſte*] Supplices vel luctui addicti ſolebant ſordidati incedere, capillos & barbam promittere, ut ſqualorem ſuum oſtenderent. Apud Virgilium quoque paſſi crines in mœrore leguntur, hoc eſt, inculti & in humeros negligenter rejecti, ut exponit Donatus. Ovidius;

Aſpice demiſſos lugentis more capillos.

Apud Siculos præſertim, quod hic ad rem facit, fluens ac promiſſa coma luctum oſtentabat, quod Lycophron oſtendit, cum dicit:

Κρατὸς δ' ἄκυρος νῶτα καλλυνεῖ φόβη,
Μνήμην παλαιῶν τημελῦσ' ὀδυρμάτων.

Id eſt:

xerant. 3 Igitur classis ingens decernitur; creantur duces Nicias & Alcibiades & Lamachus; tantisque viribus Sicilia repetitur, ut ipsis terrori essent, in quorum auxilia mittebantur. 4 Brevi post tempore, revocato ad reatum Alcibiade, duo prælia pedestria secunda Nicias & Lamachus faciunt; 5 munitionibus deinde circumdatis hostes etiam marinis commeatibus in urbe clausos intercludunt. 6 Quibus rebus fracti Syracusani auxilium a Lacedæmoniis petiverunt. 7 Ab his mittitur Gylippus solus, sed in quo in-

Intonsa per tergus fluet capitis coma,
Doloris antiqui memoriam refricans.

Quin & cinere capillitia sordidare moris fuit antiquis.

Ad misericordiam commovendam acquisito] Hoc *acquisito* mihi est suspectum. Et video, impressum aliquem habere *accersito*, quod ostendit satis, locum non omnino esse sanum. Puto autem Justinum scripsisse *adscito*, vel potius *aceito*, quod qui non satis intellexit, compendium putavit esse verbi *acquisito*. *Accersito* autem esse ex glossa τῦ *accito*. Scheff.

3. *Nicias*] Thucydides lib. 6. Diodorus extremo lib. 12. & initio lib. 13. Plutarchus & Probus Alcibiade, ille etiam in Nicia. *Bong.*

Alcibiades] De Alcibiade Plato in Symposio: Thucydides, lib. 6: Diodor. lib. 13: Plutarchus, Athenæus, & M. Tullius passim: Valer. lib. 1. c. 8: lib. 3. cap. 2: lib. 6. cap. 9. lib. 8. cap. 6: Frontinus, l. 2. c. 5 aliique auctores. De eo ita Probus: *Alcibiades Cliniæ filius Atheniensis. In hoc Natura quid efficere possit, videtur experta. Constat enim inter omnes, qui de eo memoriæ prodiderunt, nihil illo fuisse excellentius, vel in vitiis vel in virtutibus* Bong.

Ut ipsis terrori] Id cavendum semper ducibus, ne ita externis credant auxiliis, ut non plus sui roboris suarumque proprie virium in castris habeant. Livius, 25. 33. 5. Idem, 42. 31. 9: & 44, 26. 13. Videatur omnino Vegetius, 3. 1, fin. Imper. Leonis Tactica cap. 20. thematε 62. *Bern.*

4. *Ad reatum* Infra 5, 1: *Revocatus a bello ad judicium.* Nepos, *Absentem quod sacra violasset reum fecerunt.* Vorstius. *Ad reatum*, id est, *ut reus fieret*, ita namque hoc genus usurpari solet etiam in aliis, ut *vocatus ad consulatum*; &c. Sed hoc quidem haud conveniens, quia esse reus debuit, antequam posset revocari. Quare suspicor hic mendum aliquod latere. Impressus quidam, sed & Mſ. aliquis, adscriptum tamen alteri lectioni habet, *ob reatum*, quod ut præferendum vulgato, ita nescio, an Justini esse, certo possit tradi. Videtur potius aliquid deesse. *Schefferus.*

5. *Munitionibus*, &c. *in urbe clausos*] Hæc Sebisio glossam sapiunt: necessaria quidem certe non sunt. Locum totum ita restituendum puto: *munitionibus deinde circumdatos hostes etiam marinis comm. intercl.* &c. Livius. 23. 28. 2: *Naves vallo circumdata.* Tacit. Agr. 20. 4: *civitates præsidiis castellisque circumdata.* Bernecc.

Munitonibus circumdatis] Non modo dicunt *circumdare urbem munitionibus*, sed & *munitiones circundare urbi*: ut *murum urbi circumdare* supra 1, 2, 7, & *circumdata via silva* 1, 6, 4, Vorst.

7. *Gylippus*] Lamachum Thucydid. refert ante Gylippi adventum occisum.

Sed in quo] Ita & Orosius, 2. 14. Veteres nostri, *sed quo*: forte, *qui* Bong.

Gylippus solus, sed in quo, &c.] Testatur Bongarsius, codices MSS. habere *sed*

instar omnium auxiliorum erat. [8] Is audito in itinere belli jam inclinato statu, auxiliis partim in Græcia, partim in Sicilia contractis, opportuna bello loca occupat. [9] Duobus deinde præliis victus, congressus tertio, occiso Lamacho, & hostes in fugam compulit & socios obsidione liberavit. [10] Sed cum Athenienses a bello terrestri in navale se transtulissent, Gylippus classem Lacedæmone cum auxiliis arcessit. [11] Quo cognito, & ipsi Athenienses in locum amissi ducis Demosthenem & Eurymedonta cum supplemento copiarum mittunt: [12] Peloponesii quoque communi civitatum decreto ingentia Syracusanis auxilia misere; & quasi Græciæ bellum in Siciliam translatum esset, ita ex utraque parte summis viribus dimicabatur.

CAP. V. [1] Prima igitur congressione navalis certaminis Athenienses vincuntur. Castra quoque cum omni publica ac privata pecunia amittunt. [2] Super hæc mala, cum etiam terrestri prælio victi essent, tunc Demosthenes censere cœpit, *ut abirent Sicilia, dum res, quamvis afflicta,*

sed quo: & conjicit legendum esse *qui*. Becharius & Sichardus ediderunt *sed quidem*. Ubi *quidem* corruptum videri possit ex *qui idem*. Vorst.

8. *Is audito genere belli*] Angli ex MSS. *Is audito in itinere belli jam inclinato statu*. Vix de veritate lectionis hujus dubito. Nam in vulgata nullus sensus est idoneus. Quod enim illud genus belli, aut quis ille status? At *status belli inclinatur* dicitur eleganter. *Schefferus*.

Auxiliis partim in Græcia] Antiquiores editiones *Græciam*, *in Siciliam*. Quæ similia forent ei quod supra 3, 1, 1, legitur, *bello in Græciam infeliciter gesto*. Vorst.

10. *Classem Lacedæmone*] Antiquiores editiones, *a Lacedæmone*. Quod simile esset ei quod sup. 4, 3. 1, legitur. *ad Himera*: Nominibus quoque urbium præpositiones addi satis usitatum. *Idem*.

11. *Demosthenem*, &c.] Thucyd. lib. 7. c, 2. & seqq. *Bong*.

CAP. V. 1. *Athenienses vincuntur*] Navali pugnæ, ut Thucyd. narrat, non adfuit Demosthenes, sed in terrestri & nocturno prælio ad Epipolas; cujus egregiam descriptionem vide lib. 7. Thucyd.

2. *Tunc Demosthenes censere cœpit*] Ang. *consulere cœpit*, quod doctus Anglicanarum notarum auctor putat esse convenientius, quoniam *censere* sit superioris. Sed *consulere* pro suadere non opinor facile inveniri. Quare a vulgata non recedo. *Scheffer*. Recte Schefferus. *Censere* enim Latinis est aut in senatu, aut in concione sententiam de re de qua deliberandum, dicere. Superius 11, 7: *Sollicitus igitur Solon, ne aut tacendo parum reipublicæ consuleret, aut censendo sibi*. Græv.

Forent] Ita boni auctores loquuntur: & inprimis Sallust. Jugurth. 21. 6: *S. P. Q. R. verbis nuntient, velle &*

afflicta, nondum tamen perdita forent; [3] *neque in bello male auspicato amplius perseverandum, esse domi graviora & forsitan infeliciora bella; in qua servare hos urbis apparatus oporteat.* [4] Nicias, seu pudore male actæ rei, seu metu destitutæ spei civium, seu impellente fato, manere contendit. [5] Reparatur igitur navale bellum, & animi a prioris fortunæ procella ad spem certaminis revocantur: sed inscitia ducum, qui inter angustias maris tuentes se Syracusanos aggressi fuerant, facile vincuntur. [7] Eurymedon dux in prima acie fortissime dimicans primus cadit; triginta naves, quibus præfuerat, incenduntur. [8] Demosthenes & Nicias & ipsi victi exercitum in terram deponunt, tutiorem fugam rati itinere terrestri. [8] Ab his relictas centum triginta naves Gylippus invasit; ipsos deinde insequitur, fugientes partim capit, partim cædit. [10] Demosthenes, amisso exercitu, a captivitate gladio & voluntaria morte se vindicat: [11] Nicias autem ne Demosthenis quidem exemplo, ut sibi consuleret, admonitus, cladem suorum auxit dedecore captivitatis.

censere eos ab armis discedere: ita seque illisque dignum fore. Vulgatæ editiones, *esse*. Bong.

3. *Perseverandum esse, domi*] Mallem sic distinguere: *perseverandum esse domi*, cum præsertim videam, illud *esse* in quibusdam repetitum post vocem *bella*. Scheff.

5. *Reparatur igitur navale bellum*] Miserrimam Atheniensium cladem pluribus describit elegantissime Thucydid. in fine lib. 7.

Et animi a, &c.] Literulæ unius nec mutatione, tantum trajectione, restitui locum; nullo aut turbido sensu hactenus ita vulgatum, *& a nimia*: quomodo & Bongarsius in mss. haberi confirmat. Ipse edidit, *& animata*. Bern.

Et animi] Ita legendum esse conjecit Berneggerus pro eo quod ante editum erat *& a nimia*. Et testatur Grævius veterem Iuntarum editionem manifeste sic habere. *Vorst.* Ante verba *& animi* Mss. libri habent *deo*, quod videtur repudiatum ab iis, qui non intelligebant compendium scripturæ. Legendum enim sine dubio *reparatum igitur navale bellum denuo & animi &c.* Scheff.

7. *Eurymedon*] Miror, mss. omnes hoc loco mendose prorsus legere *Eurylocus*, quomodo & Oros. ms. Ego in vulgata lectione contra historiam nihil mutare ausus sum. *Bong.*

9. *Centum triginta naves*] Orosius, 2. 13, totidem. At Thucydides, 7. 13. 24, Atheniensibus ex postrema clade tantummodo septuaginta naves reliquas fuisse scribit. *Cern.*

10. *A captivitate, gladio*, &c. *se vindicat*] Elegantius, ut omnia. Florus, 4. 6. 4: *Ne veniret in potestatem, a gladio suo impetravit.* Thucydides tamen, 7. 16. 20, una & Niciam & Demosthenem a Syracusanis necatos scribit: quem locum citat & negat Plutarchus in Nicia sub finem. *Bern.*

11. *Nicias*] Niciam quoque occisum, etsi invito Gylippo, refert Thucydides lib. 7. Angl. *Nicias vero, etiam Demosthenis, ut sibi consuleret, admonitus exemplo, cladem suorum captivitatis dedecore cumulavit.* Etiam hic nollem temere deserere vulgatam *Scheff.*

LIBER

LIBER V.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Alcibiades Siculi belli concitor in exilium conjectus Lacedæmonios ad bellum Atheniensibus inferendum impellit. Huic bello Darius rex Persarum accedit socius Lacedæmoniis.*

2 *Alcibiadis res gestæ in patriam. Lacedæmoniis suspectus negotium illis facessit Tissafernis opera.*

3 *Alcibiades statum reip. mutat, deinde classe instructa in bellum pergit adversus Lacedæmonios.*

4 *Navalis pugna & præclara de Lacedæmoniis victis ab Alcibiade reportata victoria. Is desideratus civibus Athenas reversus summa cum omnium lætitia excipitur.*

5 *Lacedæmonii Persarum freti auxilio exercitum Atheniensium in Asia sparsum opprimunt. Alcibiades ob rem male gestam veritus populi impetum denuo in voluntarium exilium proficiscitur.*

6 *Conon, Alcibiadis successor, invalidos & novos milites nactus infeliciter rem gerit, & navali prælio superatus concedit ad Evagoram.*

7 *Atheniensium tot cladibus fractorum pusillanimitas.*

8 *Lacedæmonii victores urbe Athenarum deditione potiuntur. Lysander statum reip. mutat: inde* XXX *tyranni, & cædes Alcibiadis.*

9 *Theramenes tyrannorum unus, vir moderatus a collegis trucidatur. Thrasybulus remp. collapsam restituit, & prælio commisso,* XXX *tyrannorum sævissimos, Critiam & Hippolochum, mactat.*

20 *Thrasybulus populares fugientes placide revocat; superstites tyrannos urbe pellit; qui, dum bellum reparare student, comprehensi trucidantur, ἀμνηστία, id*

id est, discordiarum oblivione, inter cives sancita.

XI *Darii mors, inter cujus filios Artaxerxem & Cyrum lis de regno: qua prius in occultum, deinde vero in apertum bellum erumpente, Artaxerxes demum, fratre occiso, & victoria & regno potitur.*

CAP. I.

DUm Athenienses in Sicilia bellum per biennium cupidius, quam felicius gerunt, interim concitor & dux ejus Alcibiades absens Athenis insimulatur, mysteria Cereris initiorum

CAP. I. 1. *Alcibiades absens*] Thucydides, 6. 10. Diodorus, 13. 5. Plutarchus & C. Nepos in Alcibiade. Ælian. 13. 38. Accusatur & de Hermis aut truncatis, ut Thucyd. 6. 5; aut dejectis, ut Nepos. B. Initiorum enuntiatorum crimine purgat Alcibiadem, in orat. de Bigis, præco laudum ipsius Isocrates.

Mysteria Cereris Initiorum sacra] Persuasum habeo, *mysteria Cereris*, certoquidem *mysteria*, obrepsisse textui (ut in auctore plura) cum esset adscriptum explicandi causa, quid sint *Initiorum sacra*. Bern. Persuasum habet Berneggerus, *mysteria Cereris*, vel certe *mysteria*, ex margine, in quo explicationis causa adscriptum fuerit, irrepsisse in textum. Putat enim *mysteria Cereris initiorum sacra* ταυτολογίαν habere, & *mysteria Cereris* & *initiorum sacra* unum & idem esse. At Freinshemius in Indice Curtii v. *inire* sic distinguendum censet, *mysteria Cereris initiorum, sacra nullo magis quam silentio solemnia*. Quod si verum ita sit, fortasse trajectionem quoque his factam credi possit, legendumque; *mysteria initiorum Cereris*. Supra 2, 6, 13. vocantur *noctes initiorum*. Vorst. Quid est *nullo*? An *re nulla*? Ita vero non solent, qui probe loquuntur. Scribo igitur, & distinguo; *mysteria Cereris initiorum, sacro nullo magis, quam silentio solemnia*. & nullo sacro magis solemnia, significat, non aliud sacrum, non aliam rem sacram, ritum, consuetudinem magis solitam & consuetam receptamve fuisse, quam silentium. Id quod verissimum. Alii aliter de hoc loco, mea hæc sententia; quam spero facile me probaturum accuratius cuncta expendentibus. *Scheffer*. Delendum omnino *mysteria Cereris*, glossema enim est horum verborum (*initiorum sacra*) quod me primum vidisse putabam: sed Berneccerus ante me vixit, & id vidit quod & ego, sed serius vidi & ipse inquam, sine honore, quia alii viderant. Sed multa spero erunt quæ nobis aliquid solatii afferre possint, si qua nos forte ambitio in hoc genere tenere potest. *T. Taber*.

Silentio solemnia] Ovid. in Arte, l. 2. sub fin.

Quis Cereris ritus audet vulgare profanis?

Et Horat. 3. od. 2.

—— Vetabo, qui Cereris sacrum
Vulgarit arcana, sub iisdem
Sit trabibus ——

Ausonius, Paulino:

Sed

rum sacra, nullo magis quam silentio solennia, enuntiavisse. 2 Revocatusque a bello ad judicium, sive conscientiam sive indignitatem rei non ferens, tacitus in exilium Elidem profectus est. 3 Inde, ubi non damnatum se tantum, verum etiam diris per omnium sacerdotum religiones devotum cognovit, Lacedæmona se contulit; 4 ibique regem Lacedæmoniorum impellit, turbatis Atheniensibus adverso Siciliæ prælio ultro bellum inferre. 5 Quo facto, omnia

Sed tu, juratis velut alta silentia sacris
Devotus teneas, perstas in lege tacendi.

Proinde Imp. Augustus Athenis initiatus, cum postea Romæ pro tribunali de privilegio sacerdotum Atticæ Cereris cognosceret, ac secretiora quædam proponerentur, dimisso concilio solus audiit discrepantes, ne videlicet profanis Initia vulgarentur. Suet. August. 93. Causam instituti tradit Lactantius, 2. 20, hisce: *Fida silentia sacris instituta sunt ab hominibus callidis, ut populus nesciat quid colat.* Ipsa porro mysteriorum symbola, quibus initiati se invicem internoscebant, petenda sunt ex Arnobio lib. 5. Clement. Alexandr. orat. exhortator. ad Græc. Eusebio lib. 2. de præparat. Evangel. & Materno Firmico lib. de errore profanar. relig. *Bern.*

2. *Elidem*] Peloponnesi regio. Hujus pars *Cæle*, id est, *cava*, vocatur Pausaniæ & Straboni.

3. *Sacerdotum religiones*] Licet Probus Eumolpidarum duntaxat in Alcibiadis execratione meminerit, sciendum tamen est, quod Plutarchus prodidit, omnes ministros etiam, ministrasque sacrorum, populi jussu, eum devovisse. Quo spectat & hic Justini nostri locus, cum Alcibiadem per omnium sacerdotum religiones devotum fuisse testatur. Plutarchus autem de accusatione ita loquitur: *Thessalus Cimonis Alcibiadem Cliniæ in judicium vocat, quoniam contra jus fasque Cererem violavit; cum in propria domo sodalium cœtum haberet, quorum alii præcones tedarumque ministri, alii discipulorum officio fungerentur, ipse veluti sacrorum Antistes arcana mysteriaque doceret* &c. Præcones illos Cerycas appellarunt, Sacerdotes vero Eumolpidas. Eumolpidas Cereris fuisse Sacerdotes Plutarchus testatur. Et Tacitus de Ptolemæo: *Timotheum Atheniensem, è gente Eumolpidarum, quem ut antistitem cærimoniarum Eleusi exciverat: quænam illa superstitio, quod numen, interrogat.*

Devotum] Et bonis exutum. Devotionis exemplum, quo testatior esset memoria, in pila lapidea incisum; atque in publico positum esse, ait Probus in Alcib. *Berd.*

Devotum] Annota execrandi consuetudinem. Devovere solebant non solum Sacerdotes, sed & Magistratus. Plutarchus in Solone: *Ex fructibus autem oleum solum ad peregrinos exportari licebat: alterum nullum jus erat asportandi: & in eum qui exportaret, sanxit etiam Magistratum execrationes facere; aut ipsum ærario centum drachmas dissolvere.* Vide & Titum Livium, l. 1. Decad. IV.

4. *Ultro bellum inferre*] Quod, munita a Lacedæmoniis, consilio Alcibiadis, Decelia, *Decelicum* appellatum est *Bong.*

Bellum inferre. Quo facto] Nimis hæc sunt brevia, & nec integra fortasse. In MS. quodam legitur, *bellum inferre parant Lacedæmonii.* Quod non negligendum. Vera namque lectio videtur sic se habuisse: *ibique regem Lacedæmoniorum impellit turbatis Atheniensibus adverso Siciliæ prælio, ultro bellum*

omnia Græciæ regna velut ad extinguendum commune incendium concurrunt. 6 Tantum odii Athenienses immoderati imperii crudelitate contraxerant. 7 Darius quoque rex Persarum, memor paterni avitique in hanc urbem odii, facta cum Lacedæmoniis per Tissafernem, præfectum Lydiæ, societate, omnem sumtum belli pollicetur. 8 Et erat hic quidem titulus cum Græcis coëundi: re autem vera timebat, ne, victis Atheniensibus, ad se Lacedæmonii arma tansferrent. 9 Quis igitur miretur, tam florentes Atheniensium opes ruisse, cum ad opprimendam unam urbem

lum inferre. Parent Lacedæmonii. Quo facto, &c. Oratio longe elegantior apertiorque, quam vulgata, in qua ne illud, *Quo facto*, quidem habet, quo satis commode referatur. Ejecerunt autem hæc verba, qui vitiosum illud *parant* viderunt non cohærere cum superioribus. *Scheff.*

5. *Omnia Græciæ regna*] Unus cod. MS. quem Bongarsius vidit, *concurrit*. Unde idem legendum conjicit *omnis Græcia*. Quid si legatur *omnia Græciæ oppida*, per metonymiam quidem? *Vorst.* Bongarsius, qui in non nullis legerat, *concurrit*, putabat *omnis Græcia*, deleta voce *regna*, scribendum. Vorstius censebat *omnia Græciæ oppida*. Sed hoc quidem nimis longe abit. In Ms. uno legitur, *omnis ad Græciæ regna*, quod vestigia lectionis veræ videtur exhibere. Puto namque scripsisse Justinum: *Quo facto omne ad Græciæ regnum, velut ad extingendum commune incendium concurrunt.* Sensus elegantissimus & convenientissimus. *Regnum Græciæ* invidiose dicitur, quo Græcia cum libertata sua premitur, intelligitur autem imperium Atheniensium. Locum fecit obscurum & mendosum illud *omnis* antique scriptum, pro *omnes*. Inde namque primum pro *concurrunt*, factum *concurrit* in aliquibus, deinde deletum *ad*, & quia *omnis regnum* non cohærebat, scriptum *regna*. Scheff. Angl. *Omnis Græcia multitudo*, quod suspicor ex glossa esse; ac egregie firmat nostrum *omnes*. de quo in notis. Id *Regna* posuit Justinus cum respublicas voluit dicere, seu *civitates*, sed cum *civitates* dico, ita intelligo, ut *civitas Allobrogum*. Sall. *civitas Arvernorum*, &c. Cæsar, Cicero, &c. Cæterum nolim me tale aliquid imitatum esse, quale hic Justinus. *T. Faber.*

6. *Tantum odium Athenienses*] Iuntarum editio, uti Grævius testatur, *tantum odii*. Pro *crudelitate* codex MS. quem Bongarsius vidit, habut *cupiditate*. Legendum ergo fortasse *immoderata imperii cupiditate*. Vorst. Grævius ex Iunt. *tantum odii*. Scheff.

Crudelitate] Berneg. suspicatur, *immoderata imperii cupiditate*, quia *cupiditate* est in aliis etiam Mss. Idem probat Vorstius. Quid? si legas *immoderati*, ut est in illis aliis & MS. referasque ad Athenienses. Sic est *Alexander immoderatus*, apud Cic. Att. lib. 13. ep. 28. *Idem.*

Immoderati imperii crudelitate] Fastus & asperitas Atheniensium in eos, quos e sociis subditos fecerunt, e Thucydidis ac Diodori non uno loco perspicitur. Verumtamen, cum infra demum, num. 11, de sociis, hic de ceteris Græcis sit sermo, dubites, an non pro *crudelitate* (quod Modius etiam in duobus mss. optimis haberi scribit) rectius sit legere cum aliis editionibus, *cupiditate*. Sed tum *immoderata* non *ti*, scribendum fuerit. Utrique lectioni favet Thucydides, 2. 2. 12; & 8. 1. 9, cum seqq. *Bern.*

7. *Darius*] Cognom. *Nothus*, quem Scaliger Hierosolymitani Templi restauratorem esse sentit. *Idem.*

urbem totius Orientis vires concurrerent? [10] Non tamen inerti, neque incruento cecidere bello; sed præliati ad ultimum, victores etiam interdum, consumpti magis fortunæ varietate, quam vi victi sunt. [11] Principio belli omnes ab his etiam socii desciverant, ut fit: Quo se fortuna, eodem etiam favor hominum inclinat.

CAP. II. [1] Alcibiades quoque motum adversus patriam bellum, non gregarii militis opera, sed imperatoris virtutibus adjuvat. [2] Quippe acceptis quinque navibus in Asiam contendit, & tributarias Atheniensium civitates auctoritate nominis sui ad defectionem compellit. [3] Sciebant enim domi clarum, nec exilio videbant factum minorem; nec tam ablatum Atheniensibus ducem, quam Lacedæmoniis traditum: partaque cum amissis imperia pensabant. [4] Sed apud Lacedæmonios virtus Alcibiadis plus

10. *Quam victi sunt*] Vulgo, *vi victi*. Lucill. *populus Rom. victus vi, superatus præliis*. Bong.

Consumpti magis fortunæ varietate, quam vi victi sunt] Restitui voculam *vi*, quam antiquiores editiones additam habent, neque expungendam fuisse & Gronovius in Notis ad Livium censet. Ipse ille Bongarsius qui expunxit, geminum laudat illud Lucilli, *Populus Rom. victus vi, superatus præliis*. Vorst. Sed pridem ante in sua editione hanc vocem reposuerat. *Grævius*.

11. *Socii desciverant*] Diversus fuit Rom. imperii status, cujus socios Annibal Pœnus, cum omnia bello flagrarent, fide tamen dimovere non potuit: *videlicet quia justo & moderato regebantur imperio; nec abnuebant, quod unum vinculum fidei est, melioribus parere*, inquit Livius, 22. 13. 11. *Capsani levi imperio habili, & ob ea fidelissimi*. Sallust. Jug. 89. 5. *Bern.*

CAP. II. 1. *Imperatoriis virtutibus*] Præterquam enim quod ad defectionem compelleret socias civitates, etiam auctor fuit, ut Deceliam in Attica munirent. Verba Alcibiadis suadentis Lacedæmoniis muniendam esse Deceliam, lege apud Thucydidem lib. 6. Plutarchus hac de re sic inquit: *Postremo, ut Deceliam urbem, quo nihil perniciosius afferri Atheniensibus potuit, mœnibus circumdarent, præsidiisque munirent*. Distabat autem Decelia ab Athenis stadiis circiter centum & viginti. *Imperatoriis.*] Forte rectius *imperatoris*, ut respondeat præcedenti, *militis*. Sebis. In MS. *imperatoris* legitur, quod præfero, propter oppositionem ad præcedens, *gregarii militis*. Scheff. Angl. sed *imperatoris virtutibus*. Præfero vulgatæ lectioni propter evidentiam oppositionis inter gregarios milites & imperatorem, inter opera illorum & hujus virtutes. *Idem*.

2. *Civitates*] Plutarchus totam fere Ioniam defecisse refert.

3. *Partaque cum amissis imperia pensabant*] Hoc est. Quamvis apud Athenienses imperio excidisset Alcibiades, apud Spartanos tamen æque magnum factum cogitabant. Pertinet hoc ad explicandum id, quod modo dictum, *nec exilio videbant factum minorem*. Hispanus interpres aliter, &, nisi fallor, absurde. *Bern.*

Partaque cum amissis imperia pensantem] Georgius Major pro *pensantem* edi-

plus invidiæ quam gratiæ contraxit. 5 Itaque cum principes, velut æmulum gloriæ suæ, interficiendum insidiis mandassent, cognita re Alcibiades per uxorem Agidis regis, quam adulterio cognoverat, ad Tissafernem præfectum Darii regis profugit; cui se celeriter officii comitate & op-

edidit *pensabant*: eumque secutus est Berneggerus, & verbum istud de cogitatione explicavit. Sed legendum sine dubio vel *pensantem*, vel *pensare*. Iuntæ edidere *pensantem*. Nec aliter Sichardus. At Becharius *pensarent*: quod sine dubio est ex *pensare*. In codd. Mss. Bongarsius reperit & *pensaret*; itidem ex *pensare*. Sed quid illud est *parta cum amissis imperia pensare*? Nihil aliud, quam tantundem imperii nactum esse quantum amiseris. Sed verbi illa constructio est rarior; primo quod dicitur *parta pensare*, cum vulgo dicatur *damna pensare*: deinde quod dicitur *parta pensare cum amissis*, cum vulgo dicatur *damna pensare acquisitis*, Infra 25, 3, *Damna amissæ Siciliæ acquisito Macedoniæ regno pensasset*. Sed altera tamen constructio & ipsa reperitur. Ex Ovidii 12 Metam. laudat Gronovius, *Laudem ut cum sanguine pensent*. Et ex Claudiani 4 Paneg. *Laudem pensat cum crimine*. Deinde compositum *compensare* eodem modo constructum reperitur. Cicero 5 de fin. *Cum maximis curis & laboribus compensare eam quam ex discendo capiant voluptatem*. Ex quibus apparet non tantum *mala bonis*, sed & *bona cum malis pensari* & *compensari* dici. Vir Cl. in Velleji 2, 13, 5, ubi legitur *bona malis repensasse*, facilius legi putat *mala bonis repensasse*. Sed manifestum est dici utrumque. Est autem *pensare*, *compensare*, *repensare bona malis*, vel *cum malis*, idem quod bona malis æqualia facere, vel *existimare*. Quod etiam apparet ex his Plinii 7, 40, *Bona malis paria non sunt, etiam pari numero: nec lætitia ullo minimo mœrore pensanda*. Vorst. Sic Grævius ex Iuntina, & secutus eum Vorstius, quem vide. *Scheff.*

5. *Interficiendum insidiis*] Plutarchus dicit Agidem, Lacedæmoniorum regem, tum ob invidiam, tum ob violatæ ab Alcibiade Timææ uxoris injuriam, nihil aliud agitasse, quam ut ruina Alcibiadis odium suum restingueret, & simul Spartiatas nobiliores conspirasse. Vide & Oros. lib. 2. cap. 14. Probus ita dicit: *Nam cum acerrimi viri præstantem prudentiam in omnibus rebus cognoscerent, pertimuerunt ne caritate patriæ ductus aliquando ab ipsis descisceret, & cum suis in gratiam rediret. Itaque tempus ejus interficiendi quærere instituunt.* Thucydides, lib. 8. post Chalcidei mortem, & pugnam ad Miletum commissam, Lacedæmone ad Astyochum perlatam epistolam in ejus caput scriptam, testatur. *Bong.*

Per uxorem Agidis] Timæam. Plutarch. in Alcib. 43; & de tranquill. an. cap. 10; Athenæus, 13. 4. Sic infra, 43. 4. 11. *Bern.*

Præfectum] Quem Persica voce *Satrapam* ut plurimum appellant auctores, Plinius, Curtius, Probus, Terent, alii: Curtius etiam, ut & Cicero, *Prætorem*. Porro regnum Persarum ejusmodi Satrapiis, seu Præfecturis, 127 constitisse docet Josephus Antiq. Jud. 11. 4. & 6. Quod & Sacris litteris. Esdræ, 3. 3. 2, & Estheris, 1. 1; & 8. 9, confirmatur. *Bern.*

Præfectum] Satrapen Plutarchus vocat. Quod idem est. Fuit autem Lydiæ Satrepes. Hic & sub Artaxerxe cognomento Mnemone, a quo & postea interfectus est, Satrapes fuisse videtur. Lege Plutarchum in vita Artaxerxis.

Insinuavit] Morum similitudo eos conjunxit. Quippe & ipse Tissafernes, juxta Plutarchum, erat minime simplex, sed malitiosus & rerum improbarum amori deditus: mores Alcibiadis versatiles & varios & inæquabiles & singularem ingen. solertiam

& obsequendi gratia insinuavit. [6] Erat enim & ætatis flore & formæ veneratione, nec minus eloquentia, etiam inter Athenienses, insignis; [7] sed in conciliandis amicitiarum studiis, quam in retinendis vir melior, quia morum vitia sub umbra eloquentiæ primo latebant. [8] Igitur persuadet Tissaferni, *ne tanta stipendia classi Lacedæmoniorum præberet. Vocandos enim in portionem muneris Ionios, quorum pro libertate, cum tributa Atheniensibus penderent, bellum susceptum sit.* [10] *Sed nec auxiliis nimis enixe Lacedæmonios juvandos: Quippe memorem esse debere, alienam se victoriam, non suam instruere: Et eatenus bellum sustinendum, ne inopia deseratur.* [11] *Nam regem Persarum, dissidentibus Græcis, arbitrum pacis ac belli fore: & quos suis non possit, ipsorum armis victurum; perfecto autem bello, statim ei cum victoribus dimicandum.* [12] *Domesticis itaque bellis Græciam atte-*

admirabatur, ut Plutarchus auctor est.

6. *Eloquentia, etiam inter Athen. ins.*] Propter omissam in vulgatis editionibus interstinctionem, vocabulo *etiam* sua emphasis, & proinde dicto gratia periit. Sic apud Senecam, si recte memini, est qui dicatur *vir magnus, etiamsi cum maximis compararetur.* At inter cæcos luscus rex est. Alcibiadis eloquentiam celebrat & Demosthenes orat. contra Midiam, Probus *neminem ei dicendo potuisse resistere* scribit. Certe belli Siculi suasor & auctor fuit, frustra dissuadente Nicia. Thucyd. lib. 6. *Bern.*

7. *Morum vitia*] Probus, *Constat*, inquit, *inter omnes, qui de Alcibiade memoria prodiderunt, nihil illo fuisse excellentius vel in vitiis, vel in virtutibus.* Ejusmodi temperaturam ex adversis moribus tribuit quoque Catilinæ Cicero in Cœliana, cap. 5. & 6. & Licinio Muciano Tacitus, histor. 1. 10. *Bern.*

8. *Persuadet*] Videndus Thucydides, 8, 3, 8. *Idem.*

9. *Muneris*] Sebis. *oneris* legit.

Vocandos in portionem muneris] Supra quoque 2, 5, 13. *Ionii.* Iuntæ tamen, ut Cl. Grævius testatur, hic habent *Ionas*, & codex item MS. quem Bongarsius vidit, *Iones.* Pro *muneris* Sebisius conjecit legendum esse *oneris.* At Grævius contendit nihil mutandum esse, propterea quod *muneris* ipsa quoque onera dicantur. *Vorst.*

11. *Dissentientibus Graecis*] Angl. *dissidentibus*, quod puto genuinum, cum vulgatum sit ex glossa. Noster infra lib. 24. 1. *Interim in Græcia dissidentibus inter se bello Ptolemæo Cerauno & Antiocho regibus, omnes ferme civitates ad spem libertatis erectæ.* Phædrus noster 1. 31.

Humiles laborant, ubi potentes dissident. Scheff.

12. *Domesticis itaque bellis Græciam obterendam*] Hoc *obterendam* inconveniens videtur. Certe quorum exæquantur vires, qui levantur auxilio contra alios, illi non obteruntur. Nam *obterere* est *conterere, suffundare.* In MS. pro eo habetur, *exercendam* quod haud dubio genuinum. *Exercere Græciam* eleganter, est occupatam perpetuis bellis tenere, nunquam sinere venire ad

 quie-

atterendam, ne externis vacet; exæquandasque vires partium, & inferiores auxilio levandos. [13] *Non enim quieturos post hanc victoriam Spartanos, qui vindices se libertatis Græciæ professi sint.* [14] Grata oratio Tissaferni fuit. Itaque commeatus maligne præbere; classem regiam non totam mittere; ne aut victoriam totam daret, aut necessitatem deponendi belli imponeret.

CAP. III. 1. Interea Alcibiades hanc operam civibus venditabat, [2] ad quem cum legati Atheniensium venissent, pollicetur his amicitiam regis, si respub. a populo translata ad senatum foret; [3] sperans, ut aut, concordante civitate, dux belli ab omnibus legeretur, aut discordia inter ordines facta, ab altera parte in auxilium vocaretur.

[4] Sed

quietem & pacem. Vocabulum *obterendam* natum ex glossa videtur, ut non pauca alia apud hunc scriptorem. Quod tamen esse ineptum sequens *vacet* ostendit, cui opponitur non *obterere*, sed *exercitum*, vel *exercitum esse*. Scheff. Angl. *adterendam*, quæ lectio est egregia. Plus est in illo *obterendam* quam quod Alcibiades suadebat. Obterit regionem, qui eam bello penitus conculcat & evertit. Quomodo de ala equestri Tacitus in vita Agricolæ XVIII, 2, *alam in finibus suis agentem prope universam obtriverat*, h. e. deleverat. Hoc vero noluit Alcibiades, sed suasit bello fatigari. Quod proprie est *atterere*. Idem Tacitus Histor. III, 50: *Et ipsos in regione bello attrita inopia, & seditiosæ militum voces fervebant.* Idem.

14. *Classem regiam*] Quæ Phœnicum navibus centum quadraginta septem constabat. Thucyd. 8. 15. 3. *Bern.*

Ne victoriam totam] Antiquiores quidam typis expressi *ne victoriam totam daret*. Sed Bongarsius *totam* expunxit, quod in codd. MSS. id non reperiret. Et videtur sane commode adesse. *Vorst.*

CAP. III. 1. *Hanc operam civibus venditabat*] Hoc *venditabat* mihi quidem parum isto loco conveniens videtur. Explicat quidem Freinshemius per *imputabat, jactabat apud cives suos, sua opera id factum.* Qui autem hoc potuerit apud cives constitutus in exilio & degens apud Tissafernem? Neque nunciis vulgare licebat rem proditioni similem, & sic in periculum vitæ ipsum conjecturam. Quare præfero, quod legitur in impresso, *civibus vendicabat*, isto sensu, quicquid agebat, id vertebat omne in commodum suorum civium, id est Atheniensium, id omne tribuebat ipsis. Error inde, quia scriba negligens *vendicare* & *vindicare* scribi promiscue nesciebat, & propterea τὸ *vendicare* putabat esse vitiosum. *Scheff.*

2. *Legati Atheniensium*] Pisandrum commemorat Thucydides, lib. 8. cujus & collegarum opera & legatione, reclamante initio Phrynicho, deinde ipso quoque suffragante, & maxime Theramene, tandem persuasum est populo, ut Alcibiadem revocaret, & reipubl. administrandæ formam commutari pateretur, quadringentis viris summæ reip. præpositis. Vide C. Nep. in vita Alcibiadis.

3. *Si respub.*] Non repudio. Quia tamen scripti libri habent, *res populo*, sive *res a populo*, ideo suspicor illud *publica* annexum a sciolo neque

ge-

4 Sed Atheniensibus, imminente periculo belli, major salutis quam dignitatis cura fuit. 5 Itaque, permittente populo, imperium ad senatum transfertur. 6 Qui cum, insita genti superbia, crudeliter in plebem consuleret, singulis tyrannidis sibi impotentiam vindicantibus, ab exercitu Alcibiades exul revocatur, duxque classi constituitur.

7 Sta-

genuinum esse. *Rem* simpliciter pro *republica* poni, frequens bonis scriptoribus. Sic *potiri rebus*, *praeesse rebus*, passim, & apud ipsum nostrum *res Macedonia*. 8. 6. 3. *Scheff.*

3. *Sperans ut aut dux belli ab omnibus legeretur*] Pro *sperans se aut ducem belli ab omn: lectum iri*. Atque ita noster non raro. Vide supra 3, 6, 10. Est autem *ut* pro *quod* in talibus. Cujus generis multa & in lib. de Latinit. f. susp. cap. 24. congessimus. *Vorst.*

4. *Major salutis quam* &c.] Livius, 23. 14. 4. *Rebus extremis, honesta utilibus cedunt.* Val. Max. 7. 7. *Cedit interdum generosus spiritus utilitati, & fortuna viribus succumbit, ubi, nisi tutiora elegerit consilia, speciosa sequenti concidendum est.* Sapienter in hanc mentem Thucyd. 5. 16. 41. *Bern.*

5. *Imperium ad senatum*] Ad quadringentos, quorum meminit & Strabo, lib. 9. *B.* Vide & Thucydidem, 8. 11. Diodor. 13. 14. *B.*

• *Imperium ad senatum transfertur. Qui cum insita genti superbia, crudeliter in plebem consuleret*] Hic vero, sicubi alias, experiundum arbitror, quid judicatrix illa facultas efficere possit. Neque enim dubitandum, quin hoc loco turpissimum mendum sit; id quod paucis a me ostendetur. Imperium defertur ab senatum, ait Justinus; At Senatus, cum insita *genti* superbia in plebem crudeliter consulere coepisset, tum vero mutatio rerum consecuta est. Ergo senatus est gens, quod magnopere falsum est. Nam gens & plebem complectitur & senatum. Quare mentem alio convertas necesse est. Quaero itaque an gens Attica sumi possit pro senatu? Nonne ille *nobilitas* est? Hoc negari non potest. Nonne *plebs* & *nobilitas* (id est, *senatus* perpetuo inter se dissidio laborant? Nonne hoc quoque perpetuae veritatis est, ut *nobilitas sit superba & impotens in plebem*. Hoc tale est ut eum esse in rebus publicis hospitem & peregrinum oporteat, qui de eo dubitandum putarit. Quare corrigendus necessario hic locus & sic legendus, *Imperium in senatum transfertur, qui cum, insita nobilitati superbia, crudeliter in plebem* &c. Vin tu addi aliquid? En tibi oraculum non ex Trophonii, sed ex adyto Sallustii, in Jugurthino, opinor: *superbia, solenne nobilitatis malum*. At MSS. tamen nihil habent, unde id confirmetur, quod dicis? Sed ratio & judicandi facultas, & veritas ipsa nullone in loco apud te sunt? deberent certe nisi te ab illis semotum profitereris. *Tan. Faber. Genti* intellige nobilium, quod adeo Fabro placuit, ut refragante exemplarium consensu in textum admitti contenderet. *Oxon.* Puto locum aliter curandum. Nempe illud *genti* existimo corruptum per scripturam compendiosam, ac pro eo ponendum *gentili*, delendum autem vocabulum *insita*, tanquam τοῦ *gentilis* glossam. Est enim *superbia gentilis*, quae huic genti insita. Nisi retinere *insita* malumus, & delere alterum. *Scheff.* vide notas *Gravii.*

6. *Alcibiades exul*] Quid & quantum profuerit Atheniensibus Alcibiadis reditus, multis verbis prosequitur Isocrates in oratione περὶ ζεύγους. Quem locum, satis erit mihi indicasse lectori.

Revocatur] Annitente praecipue Thrasybulo. Thucyd. 8. 13. 13. & C. Nep. in Alcib.

 Dux]

7 Statim igitur Athenas mittit, *ex continenti se cum exercitu venturum, recepturumque a quadringentis jura populi, ni ipsi redderent.* 8 Hac denuntiatione optimates territi primo urbem prodere Lacedæmoniis tentavere; dein, cum id nequissent, in exilium profecti sunt. 9 Igitur Alcibiades, intestino malo patria liberata, summa cura classem instruit, atque ita in bellum adversus Lacedæmonios pergit.

CAP. IV. 1 Jam Sesto Mindarus & Pharnabazus Lacedæmoniorum duces instructis navibus expectabant. 2 Prælio

Dux] C. Nepos, *Prætor.* Στρατηγὸς Plutarch. in Alcib. B. ut & Thucyd. 8. 13. 18. Hucusque Thucydides; quem excipit Xenophon. Eam ἐπιχειρία notat & Diodorus, 13. 42. *Bern.*

7. *Athenas mittit*] MSS. habent *scribit*, quod fortasse non rejiciendum. Nam *mittit se venturum*, nescio an commode dicatur, alii profecto mallent, *mittit, qui nunciarent, se venturum.* Scheff. Sed Grævius jam olim in notis hanc lectionem defendit, quas vide.

Recepturum] *Jura populi* nihil aliud sunt quam quod paulo ante *imperium & remp.* vocavit. Cicero quoque eandem rem *jus publicum* vocat. Ut 4, 4. ad fam. *Postquam armis disceptari cœptum est de jure publico.* Porro *quadringentis* illis, abdicata Democratia, imperium permiserant Athenienses tum cum in Sicilia male rem gessissent: ut ex l. 13. Diodori Siculi scire licet. *Vorst.*

CAP. IV. 1. *Jam Mindarus, & Pharnabazus, Lacedæmoniorum duces*] In omnibus mss. legitur *Zestromindarus*: unde fac; *Iam Sesti Mindarus & Pharnabazus*, &c. Nam in Hellesponto factam esse hanc pugnam, cum alii, tum etiam Frontinus tradit, lib. 2, cap. 5: *Alcibiades dux Atheniensium in Hellesponto, adversus Numidarum & Lacedæmoniorum ducem, cum amplum exercitum & plures naves haberet*, &c. Sed ineptissima est hæc Frontini lectio. Quis enim unquam prodidit, Nimidas Lacedæmoniis opem tulisse? Nihil certius est, quam rescribendum esse, *adversus Mindarum, Lacedæmoniorum ducem.* Voss. Codices MSS. omnes ut Bongarsius testatur, habent *Zistromindarus*: & veteres typis expressi Becharii & Sichardi *Zestromedarus*. Unde Cl. Vossius legendum censet *Jam Sesti Mindarus.* At ego mutata terminatione malim *Jam Sesto Mindarus*: quoniam in codd. MSS. & antiquioribus typis expressis est *Z. stro*; & quia non insolens nostro nomina urbium secundæ declinationis, si motus in loco notetur, casu sexto ponere. Ut 2, 13, 5. *Pons quem ille Abydo fecerat.* Et 18, 4, 3. *Cum interim rex Tyro decedit.* Et 20, 3, 9. *Corintho est nunciata victoria.* Bongarsius & Berneggerus nomen loci ubi Mindarus & Pharnabazus expectarunt, prorsus neglexere. Verum facile intelligitur, quia auctor instructis illos navibus exspectasse scribit, eundem additum item voluisse, ubi expectarint. Nihil autem commodius, quam Sesto eos expectasse. Notum de cetero est pugnam illam ad Ioniam & in Hellesponto commissam fuisse. Ipse noster, infra 5, 4, 17. *Non Syracusarum, sed Ioniæ Hellespontique meminerunt*, id est, rerum apud Ioniam & in Hellesponto ab Alcibiade gestarum. Frontinus quoque 2, 5, ita: *Alcibiades in Hellesponto, adversus Mindarum (sic enim legendum) Lacedæmoniorum ducem cum amplum exercitum & plures naves haberet.* Vocatur etiam pugna ad Cyzicum: qua de Diodorus 13. 51. In manuscriptis Bon-

2 Prælio commisso, victoria penes Athenienses fuit. In eo bello major pars exercitus & omnes ferme hostium duces cæsi; naves LXXX captæ. 3 Interjectis quoque diebus, cum bellum Lacedæmonii a mari in terram transtulissent, iterato vincuntur. 4 His malis fracti pacem petiere; quam ne acciperent, opera eorum effectum est, quibus ea res quæstum præstabat. 5 Interea & Syracusanorum auxilia, illatum a Carthaginiensibus Siciliæ bellum, domum revocavit: 6 quibus rebus destitutis Lacedæmoniis, Alcibiades cum classe victrici Asiam vastat; multis locis prælia facit: ubique victor recipit civitates quæ defecerant; nonnullas ca-

Bongars. erat *Zestromindarus*, scriptura vitiosa. Legendum autem *Sesto Mindarus*, &c. *Sesto* autem positum a Justino fuit pro ad Sestum, (quæ urbs est Hellespontiaca in ora Europæ) ut alibi *Abydo* pro ad Abydum. (in ora Hellespontiaca Asiæ) lib. 11. c. 13: *Sed Græci audita regis fuga consilium ineunt pontis interrumpendi, quem ille Abydo velut victor maris fecerat.* Sic & alibi *Cypro exulabat* pro apud Cyprum insulam. Sic & lib. XX, c. 3. *Nam eadem die, qua in Italia pugnatum est, & Corintho & Athenis & Lacedæmone nuntiata est victoria.* Porro illud *Lacedæmoniorum* delere debes. Nam Pharnabazus Persarum Satrapes erat, non dux Lacedæmoniorum. *T. Faber.* Sub Persici hujus Satrapæ auspiciis militare non erubuerant Lacedæmonii, unde non immerito inter eorum duces numeratur Pharnabazus. Eruditissimus Isaacus Vossius reponendum judicabat, *adversus Mindarum, Lacedæmoniorum ducem*, cui lectioni si MS. accederet suffragium calculum libentissime adjecerim. *Oxoniens.*

Mindarus] Ita Græci, & hic vulgari libri. MSS. *Zestromindarus*. Is navali ad Cyzicum pugna periit, Xenoph. histor. Græc. lib. 1, Diodorus, 12. 51, Plutarchus Alcibiade, cap. 53. a quibus historiæ hujus fusior explicatio petenda. *Bong.*

Pharnabazus] Persicum hunc Satrapam nescio quare *ducem Lacedæm.* appellet auctor: socium rectius & amicum dixisset. *Bern.*

2. *Prælio commisso*] Prælium hoc commissum est in Cyzico, in quo omnes hostium præter Syracusanorum naves sunt captæ.

4. *Pacem petiere*] Post pugnam navalem ad Cyzicum pugnatam, in qua Mindarus, Lacedæmoniorum imperator pugnans ab Alcibiade interfectus est, ut tradunt Xenoph. lib. 1. de reb. Gr. & Diod. lib. 13. & Plutarch. in Alcibiade. Xenoph. ibid. has literas, quæ mittebantur Lacedæmonem hujus cladis nuntiæ, ab Atheniensibus esse interceptas narrat. *Perierunt res præclaræ, Mindarus occidit, esuriunt viri dubitantes quid facto opus sit.*

Quibus ea res quæstum præst.] Diodorus 13. 53. pr. hac ipsa de re: *Atheniensium modestissimi ad pacem animis inclinabant: at bellis serendis & ducendis adsueti & ex publicis tumultibus quæstum facientes bellum præferebant.* Sic apud Livium, 3. 66. 3. ut Ædui & Volsci contra Romanos arma caperent, *persuaserant iis duces cupidi prædarum.* Hi tales nimirum, *tanquam artifices improbi, opus quærunt: qui & semper ægri aliquid esse in republ. volunt, ut sit ad cujus curationem adhibeantur.* Liv. 5. 3. 6. *Bern.*

6. *Illatum a Carthaginiensibus*] De quo vide Diodorum, lib. 13. 43. & seqq. *Bong.*

 7. *Adi*

capit, & imperio Atheniensium adjicit: 7 atque ita prisca navali gloria vindicata, adjecta etiam laude terrestris belli, desideratus civibus suis Athenas revertitur. 8 His omnibus præliis ducentæ naves hostium & præda ingens capta. 9 Ad hunc redeuntis exercitus triumphum effusa omnis multitudo obviam procedit; & universos quidem milites, præcipue tamen Alcibiadem mirantur; 10 in hunc oculos civitas universa, in hunc suspensa ora convertit; hunc quasi de cælo missum & ut ipsam Victoriam contuentur; 11 laudant quæ pro patria, nec minus admirantur quæ exul contra gesserit, excusantes ipsi, iratum provocatumque fecisse. 12 Enimvero tantum in uno viro fuisse momenti, ut maximi imperii subversi & rursum recepti auctor esset; & unde stetisset, eo se victoria transferret; fieretque cum eo mira quædam fortunæ inclinatio. 13 Igitur omnibus non humanis tantum, verum & divinis eum honoribus onerant; cer-

7. *Adjicit*] Rectum hoc: sed mss. alii *addicit*, alii *adicit*: quod posterius e veterum pronuntiatione est, & exterendi *i* vocalem consuetudine; de qua A. Gellius, 4. 17. Sic Martialis idem verbum scripsit, l. 10, epigr. 82:

Si quid nostra tuis adicit vexatio rebus. Acidal.

8. *His omnibus præliis*] Quinque terrestribus, & tribus navalibus. Probus. *Bong.*

Præda ingens] Diodorus Siculus: *Adducebant*, inquit, *naves non pauciores ducentis, virorum captivorum & manubiarum magnam vim & copiam. Habebant autem naveis suas armis & coronis aureis & hostium spoliis ac manubiis & aliis rebus omnibus diligenter exornatas.*

9. *Mirantur*] Per Synthesin. Modii tamen mss. *Miratur.*

10. *De cælo missum*] Minutius Felix in Octav. & ex eo Lactantius, 1. 11. *Virtute nobilitatos & inopinato visos, cælo lapsos nominamus.* Cicero, lib. 1. epist. ad Q. Fratrem, ep. 1. *Græci sic te ita viventem intuebuntur, ut e cælo divinum hominem esse in provinciam delapsum putent.* Lips. antiq. lect. 2. 12. hoc dici putat imitatione Homeri Odyss. 8. 173. *Bern.* Angl. una voce auctius, *quasi Deum de cælo.* Videtur non inelegans. Sed si recte examines, glossa est, nec ea satis apta. Sequitur enim *ut ipsam Victoriam*, ubi illud *ipsam* positum emphatice ostendit, plus inesse hisce verbis, quam antecedentibus. At si Deus missus dicitur, qui possit esse minor, quam missa Victoria. Hoc igitur non dixit Justinus, sed simpliciter Alcibiadem missum de cælo, id est, singulari gratia cœlorum tributum Atheniensibus. *Scheff.*

12. *Tantum in uno viro*] Isocrat. Orat. ad Philippum. Sic Livius, 6. 8. 5. de Camillo: *Quocumque se intulisset, victoriam secum haud dubiam trahebat.* B.

13. *Onerant*] Quod e mss. in variantibus lectionibus adfertur *honerant*, esse legitimum, & pro *honorant* antique dictum, pertendit Acidalius, ad Vell. 2. 24. 4. *B.* Non placet conjectura Acidalii, *honerant*, quod in MSS. quibusdam est, esse pro *honorant*. Est

certant secum ipsi, utrum contumeliosius eum expulerint, an revocaverint honorarius. 14 Ipsos illi deos gratulantes tulere obviam, quorum exsecrationibus erat devotus. 15 Et cui paulo ante omnem humanam opem interdixerant, eum, si queant, in cælo posuisse cupiunt. 16 Explent contumelias honoribus, detrimenta muneribus, exsecrationes precibus. 17 Non Siciliæ illis adversa pugna in ore est, sed Græciæ victoria; non classes per illum amissæ, sed acquisitæ; nec Syracusarum, sed Ioniæ, Hellespontique meminerunt, 18 Sic Alcibiades nunquam mediocribus, nec in offensa, ne in favore, studiis suorum exceptus est.

CAP. V. 1 Dum hæc aguntur a Lacedæmoniis, Lysan-

Est enim potius pro *onerant*. Neque novum est rebus quoque bonis atque acceptis *onerari* quosdam dici. Phædrus, 5, 86, *Multis onerare laudibus*. Cujus generis plura in lib. de Latinit. vulgo fere neglecta congessimus. *Vorst.*

14. *Ipsos illi*] Forte rectius, *ipsos illos*. Freinsh. Admonent hæc verba loci, qui habebatur supra cap. 1. 3. ubi vulgo legitur, *etiam diris per omnium sacerdotum religiones devotum cognovit*, Videtur enim ex collatione hujus loci restituendum, quod occurrit in Mss. *etiam diis iratis per omnium* &c. Nam *devotus exsecrationibus deorum* & *devotus diis iratis*, idem, non vero *devotus diris*. Scheff.

Quorum exsecrationibus &c.] Juxta Diodorum, decreverunt, ut Eumolpidæ execrationem, seu devotionem tollerent, quam fecerant, quo tempore visus fuerat impie fecisse adversus mysteria. Sic autem & Plutarchus cum Diodoro & Probo referunt, decrevisse Athenienses ut bona ei restituerentur, & ut Eumolpidæ & Keryces precationes deprecarentur, & retexerent, quas fecerant populi jussu. Narrat eodem loco Plutarchus, Theodorum quendam sacerdotem, ceteris resacrantibus quod execrati fuerant, nihil tale fecisse: Cujus rei ratio cum ab eo quæreretur, quoniam, inquit, neque ei ullum malum precatus sum, si nihil in civitatem peccavit.

16. *Explent contumelias honoribus*] Itaque coronis etiam aureis cinctus est. pilæ in mare conjectæ, atque adeo ipsæ sententiæ, ut Diodorus auctor est.

Explent contumelias honoribus] Diod. *Cum multa de criminibus sibi illatis pro se dixisset, in tantam benevolentiam erga se plebem perduxit, ut faterentur omnes, decretorum in eum factorum culpam in civitatem esse conferendam.* Xenophon βιβλ. α. ἑλλ. scribit, non unam fuisse populi orationem, neque unam sententiam, sed dixisse alios, Alcibiadem civem optimum esse, & solum non juste exulare: eos qui minus possent in civitate, quique minus dicendo valerent, qui denique ad suum quæstum rempublicam administrarent, ei insidiatos esse, cum rei publicæ commodis semper consuleret atque inserviret, cumque criminibus recentibus, quibus arguebatur sacra violasse, judicium subire vellet, &c.

CAP. V. 1. *Lysander*] Post Xenophontem, vide Plutarchum & Probum in ejus vita, Diodorum. lib. 13. 70, qui cum Sardis ad Cyrum profectum scribit. Cicero in Cat. majore, cap. 17, ex Xenoph. Oeconom. *Bong.*

ſander claſſi belloque præficitur, & in locum Tiſſafernis, Darius, rex Perſarum, filium ſuum Cyrum Ioniæ Lydiæque præpoſuit; qui Lacedæmonios auxiliis opibuſque ad ſpem fortunæ prioris erexit. 2 Aucti igitur viribus, Alcibiadem cum centum navibus in Aſiam profectum, dum agros longa pace divites ſecurius populatur, & prædæ dulcedine ſine inſidiarum metu ſparſos milites habet, repentino adventu oppreſſere; 3 tantaque cædes palantium fuit, ut plus vulneris eo prælio Athenienſes acciperent, quam ſuperioribus dederant; 4 & tanta deſperatio apud Athenienſes erat, ut ex continenti Alcibiadem ducem Conone mutarent; 5 arbitrantes victos ſe non fortuna belli, ſed fraude imperatoris; apud quem plus prior offenſa valuiſſet, quam recentia beneficia. 6 Viciſſe autem eum priore bello ideo tantum, ut oſtenderet hoſtibus, quem ducem ſprevissent, & ut carius eis ipſam victoriam venderet. 7 Omnia enim credibilia in Alcibiade, vigor ingenii, & morum luxuria faciebat. 8 Veritus itaque multitudinis impetum denuo in voluntarium exilium proficiſcitur.

CAP. VI. 1 Itaque Conon Alcibiadi ſuffectus, habens ante oculos cui duci ſucceſſiſſet, claſſem maxima induſtria exornat; 2 ſed navibus exercitus deerat, fortiſſimis quibuſque in Aſiæ populatione amiſſis. 3 Armantur tamen ſenes, aut impuberes pueri, & numerus militum ſine exercitus

Lyſander] Ejus pater, ut Plutarchus refert, Ariſtoclotus dictus, ex proſapia ſane regia non fuit, ceterum ex Heraclidarum genere; apud Athenæum, lib. 6. c. 7. legere eſt, Lyſandrum Mothacem fuiſſe. Porro Mothaces apud Lacedæmonios dicti, liberi quidem, at non Lacedæmonii, ſed tamen omnes diſciplinæ participes. *Magius.*

1 *Cyrum Ioniæ Lydiæque præpoſuit*] Cum Cyro minore, Darii filio, Lyſander qui claſſi belloque præfectus a Lacedæmoniis fuit, amicitiam coluit, Sardibus eum viſitavit, magnamque pecuniæ vim ab eo accepit. Vide Diodorum 13, 70. *Verſt.*

2 *Oppreſſere*] non Alcibiadem, ſed Antiochum, qui *erat homo nauticæ quidem rei ad modum peritus, cetera tamen imprudens & importunus.* Plutarchus, Alcib. c. 66. & Pauſanias, Bœoticis. B. Adde Diodorum, 13. 71. *Bern.*

4. *Conone mutarent*] Aſtipulatur Juſtino Oroſius, lib. 11, cap. 15. Plutarchus ait, abrogato Alcibiadi imperio, alios duces, qui exercitui claſſique præeſſent, in ejus locum fuiſſe ſuffectos.

6. *Eis*] Hoc referendum ad Athen. *Bern.*

CAP. VI. 1. *Conon*] Ejus vitam deſcripſit Probus, qui eum prælio ad Ægos

citus robore expletur. 4 Sed non magnam bello moram ætas fecit imbellis; cæduntur passim, aut fugientes capiuntur; tantaque strages, aut occisorum, aut captivorum fuit, ut Atheniensium deletum non imperium tantum, verum etiam nomen videretur. 5 Quo prælio perditis & desperatis rebus, ad tantam inopiam rediguntur, ut, consumpta militari ætate, peregrinis civitatem, servis libertatem, damnatis impunitatem darent. 6 Ex qua colluvione hominum conscripto exercitu, domini antea Græciæ, vix libertatem tuebantur. 7 Iterum tamen fortunam maris experiendam decernunt. 8 Tanta virtus animorum erat, ut, cum paulo ante salutem desperaverint, nunc non desperent victoriam. 9 Sed neque is miles erat, qui nomen Atheniensium tueretur; neque eæ vires, quibus vincere consueverant; neque ea scientia militaris in his, quos vincula, non castra continuerant. Itaque omnes aut capti,

Ægos potamos, quo Atheniensium imperium concidit, non interfuisse scribit, contra quam Xenophon, libr. 2. histor. Græc. Plutarchus Lysandro, Diodorus, 13. 106. B. Quibus testis accedit Isocrates in Evagora, & ad Philippum: item Aristot. Rhetor. 2. 23. In oratione Demosthenis adversus Leptinem, res gestæ Cononis præcipuæ commemorantur. *Bong.*

Classem maxima industria exornat] Veteres quidam typis expressi, *adornare*, itemque simplex *ornare*; idem quoque sunt quod instruere. Cujus generis itidem varia in prædicto libello congessimus. *Verst.*

4. *Caduntur passim*] Pugnatum est ad Mitylenas: estque urbs obsessa & oppugnata a duce Lacedæm. Callicratida.

Atheniens.] Hinc *Athenienses tot cladibus exstinctos* criminatur Piso apud Tacitum, annal. 2. 55.

5. *Servis lib*] Supra, 3. 5, 6.

6. *Ex qua coll.*] Ita ms. rectius, opinor, quam quomodo Bongars. & alii ediderunt, *eaque*. Sequentia verba ordini suo restitui; cum in aliis editionibus ita confunderentur: *Eaque in coll. hominum, dom. an. Gr. conscr. exercitu, vix lib. tueb.* Bern.

8. *Tanta virtus animorum* &c.] Non tentarem hunc locum, nisi in optimæ notæ codice Leidensi, longe aliter hæc exarata invenirem; nempe hoc modo: *Tanta virtus animorum erat, ut paullo ante salutem, post speraverint victoriam.* Venusto & recto sensu. Primo de salute, mox de victoria certavere. Non aliter Tacitus in Agricola de Britannis: *Tum de salute, mox de victoria certavere.* De salute certat, qui tantum hoc agit, ut diutius non sit sub victore: de victoria, qui cum victore mutare fortunam contendit, talemque sibi esse vult, qualis ipsi victus fuit. *Boxh.*

Nunc non desperent victoriam] Miror, retinuisse hanc lectionem editos, cum sine dubio legendum sit, *desperarent*. Quanquam mihi longe elegantior videatur lectio, quæ occurrit in quibusdam ms. *ut cum paulo ante salutem desperaverint, post speraverint victoriam.* Scheff.

pti, aut occisi. 10 Cum dux Conon eo prælio superfuisset solus, crudelitatem civium metuens cum octo navibus ad regem Cyprium concedit Evagoram.

CAP. VII. 1 At dux Lacedæmoniorum rebus feliciter gestis fortunæ hostium insultat; 2 captivas naves cum præda bellica in triumphi modum ornatas mittit Lacedæmona; 3 ac tributarias Atheniensium civitates, quas metus dubiæ belli fortunæ in fide tenuerat, voluntarias recepit, nec aliud ditionis Atheniensium præter urbem ipsam reliquit. 4 Quæ cuncta cum Athenis nuntiata essent, omnes relictis domibus per urbem discurrere pavidi; alius alium sciscitari; auctorem nuntii requirere; 5 non pueros imprudentia, non senes debilitas, non mulieres sexus imbecillitas, domi tenet; adeo ad omnem ætatem tanti mali sensus penetraverat. 6 In foro deinde coëunt, atque ibi perpeti nocte

10. *Conon eo prælio superfuisset solus*] Cononem in hac pugna dicit abfuisse Æmilius Probus, contra atque Justinus noster, & Plutarchus in Lysandro & Alcibiade: Xenophon libro secundo rerum Græcarum astipulatur. In Alcibiade de Conone sic inquit: *Conon tantum cum octo triremibus ex illo tumultu salvus evasit*. Idem tradit ad Evagoram fugisse. Consentit quoque Isocrates orat. 8. qui in Cononis collegas infeliciter gestæ rei culpam conjicit: & Cononem dedecoris ergo domum reverti noluisse dicit, sed Cyprum navigasse. Fuerunt vero (ut ex Plutarcho in Alcibiade liquet) Tydeus, Adimantus, & Menander. Isocrates in Evagora, in Cyprum Cononem profectum scribit, tum ob vitæ propriæ salutem, tum vero ut patriæ opem ferre posset, & auxilia compararet. *Magius*. Xenophon dicit, Cononem novem effugisse navibus, atque adnavigasse Abarnidem Lampsaci promontorium, ubi maximis malis navium Lysandri ablatis, cum octo navibus Cyprum navigasse. Ibi autem conjunctis cum Evagora consiliis Atheniensium res postmodum restituit.

Solus] Scilicet e ducibus ac trierarchis. *Bern.*

Cum octo navibus] Plutarchus. At Diodorus, 13. 106: *Triremium decem evaserunt, quarum cum una Conon, desperato Athenas reditu, ad Evagoram Cypri regem profugit*. B. Hanc pugnam, præter Diodorum, egregie describit Xenophon, hist. Græc. lib. 2. *Bern.*

Evagoram] Fuit hic rex Cypri, Nicoclis pater, cujus laudes per omnes ætatum gradus, virtutesque egregias, ipsiusque adeo heroïci viri in illo imaginem depingit Isocrates.

CAP. VII. 3. *Recepit*] Melius *recipit*: & mox, *relinquit*, ut congruat præcedenti, *mittit*. Fr.

6. *Fortunam publicam questibus iterant*] Hoc est, denuo conquerebantur de fortuna publica. Sed an *iterare questibus fortunam* commode dicatur, hæreo. Certe non tam fortuna ipsa iteratur, quam ejus memoria, ut saltem genus hoc sit paulo durius & insolentius. In MS. quodam legitur *fenerant*, ex quo prope venio in hanc sententiam, scripsisse Justinum *questibus onerant*. Esset profecto hæc lectio elegantior, & suetior Latinis. Sic enim & *laudibus*, *contumeliis*, *injurus*

nocte fortunam publicam questibus iterant. 7 Alii fratres, aut filios, aut parentes deflent, cognatos alii, alii amicos cognatis cariores, & cum privatis casibus querelam publicam miscent: 8 *Jam se ipsos, jam ipsam patriam perituram, miserioremque incolumium, quam amissorum fortunam judicantes; 9 sibi quisque ante oculos obsidionem, famem, & superbum victoremque hostem proponentes; 10 jam ruinam urbis & incendia, jam omnium captivitatem & miserrimam servitutem recordantes; 11 feliciores prorsus priores urbis ruinas ducentes, quæ incolumibus filiis parentibusque, tectorum tantum ruina taxata sint. 12 Nunc autem non classem, in quam sicuti pridem, confugiant, superesse; non exercitum, cujus virtute servati pulcriora possent mœnia extruere.*

CAP. VIII. 1 Sic defletæ ac prope perditæ urbi hostes superveniunt, & obsidione circumdatos fame urgent. 2 Scie-

riis, *maledictis*, *probris onerare* passim legitur. Adde, quod revera querelas non iteraverint, cum de fortuna publica prius non fuerint conquesti, sed tantum anxii & dubii. *Scheff.* Angli *onerant*; quod egregie firmat conjecturam nostram, quam in notis proposuimus. *Idem.*

8. *Fortunam judicantes*] Angl. *judicant*. Nec displicet. Idem.

9. *Sibi quisque ante oculos obsidionem, famem, superbum victoremque hostem proponentes*] Ejiciendæ e textu scriptoris hæ duæ voces (*que hostem*) quod me pene pudet admonuisse, ita res clara est, & manifesta. Legendum: *& superbum victorem proponentes.*

11. *Filiciores urbis ruinas ducentes*] Angli *dicentes*, quod & ipsum rectum videtur. Proponuntur enim hic eorum lamentationes, & querelæ per suas partes. At illud *ducere* ad secretum animi refertur judicium. Sic noster alibi, ut 24, 4, 9. *Actum de Macedonia dicens, si egeat.* Et XI, 5, 4. *se quoque non debere melius sperare dicentes.* Scheff.

Taxata sint] Hoc est, constiterint, æstimatæ fuerint. Senec. consol. ad Marciam, cap. 19: *Tanti quodque malum est, quanti illud taxavimus.* Bern.

12. *Pridem*] Supra, 2, 12, 16.

CAP. VIII. 1. *Sic defleta*] Ea notione vox usurpata, ut apud Sueton. Calig. cap. 38: *Diplomata ut vetera & obsoleta deflebat*: ubi male rescribunt alii, *difflabat*. Ita Seneca consol. ad Marciam, cap. 26. princ. Curtius, 8, 6, 10. Vellejus, 2, 119, 1. *Bern.* Vide Diod. Sic. lib. 13. Xenoph. hist. Græc. 2. Plut. in Lysand. & Alcibiad. Ælian. Var. hist. IV. Thucyd. lib. 1. Strab. l. 3. *Oxon.*

Obsidione circumdata obsessos fame urgent] Becharii atque aliæ antiquiores editiones sic, *Obsidione circumdatos & obsessos fame urgent.* Iuntarum autem, ut Grævius testatur, *& obsessos* ut supervacuum plane omittit, habetque *Obsidione circumdatos fame urg.* Si genuinum sit *obsidione circumdata*, erit id simile illi quod supra vidimus, *munitionibus circumdatis*, Vorst. Quanquam hoc sit satis Latinum *obsidione circumdatos obsessos fame urgent* (nam

2 Sciebant enim neque ex advectis copiis multum supereſſe, & ne novæ advehi poſſent, providerant; 3 quibus malis Athenienſes fracti poſt longam famem & aſſidua ſuorum funera pacem petivere: quæ an dari deberet, diu inter Spartanos ſociosque deliberatum. 4 Cum multi delendum Athenienſium nomen, urbemque incendio conſumendam cenſerent; negarunt ſe Spartani ex duobus Græciæ oculis alterum eruturos; 5 pacem polliciti, ſi demiſſa Piræeum verſus muri brachia dejicerent, navesque quæ reliquæ forent, traderent; reſque publica ex ſemet ipſis xxx rectores acciperet. 6 In has leges traditam ſibi urbem Lacedæmonii

(nam dicimus *circumdare urbem obſidione*, & *circumdare urbi obſidionem*) tamen validius placet, quod in optima illa Iuntarum editione, qua uſus eſt doctus amicus noſter J. Grævius (*& obſidione circumdatos fame urgent.*) Tan. Fab.

2. *Neque ex advectis copiis*] Illud *copiis* abeſt a plerisque Mss. unde ſuſpicor ex gloſſa natum. Sed ſic mox pro *nova*, *novæ* fuerit ſcribendum, plane ſicut in quibusdam antiquis ſcriptum reperitur. *Scheff.*

3. *Quibus malis*, &c.] Ita Mss. & auctor etiam alibi. ut 3, 7, 1: & 5, 4, 4. *Bong.* & alii: *Quibus malis rebus Athenien fr.* Bern.

Quibus malis] Bongarſius ex ſuis, *quibus malis rebus*. Alterutrum horum gloſſatoris eſt, non Juſtini. Berneggerus ſtat pro voce *malis*, quoniam & alibi ſic noſter. Mihi potior videtur vox *rebus*, quoniam ipſa opus habebat explicatione per gloſſam, non altera, quæ per ſe intelligitur. *Scheff.*

4. *Multi*] Lyſander & Agis. Pauſan. in Laconicis. *B.* Præcipue vero Corinthii ac Thebani, aliique Græci non pauci Xenophon lib. 2. hiſt. Græc. *Bern.*

Ex duobus Græciæ oculis] Ne ſcilicet illa fieret ἑτερόφθαλμος, luſca, ut notat Plutarch. in præc. politicis. Ea de re conſultus etiam Apollo reſpondit, τὴν χωλὴν εἶναι τὴν Ἑλλάδα μὴ περιορᾶν. Ælian. var. hiſt. 4, 6. haud abſimili figura Cimon Spartanis ſubveniendum arbitrabatur contra Meſſenios, *adhortatus eos, ne Græciam claudam reddi, neu Urbem ſociam deſtitui ſinerent*. Plutarch. in ejus vita. *Bern.*

5. *Si demiſſa*, &c.] *Ut longa Piraei brachia murosque deſtruerent*, inquit Diodorus, 13, 107; Plutarchus Lyſandro: quos vide, & Xenoph. hiſt. Græc. lib. 2. Et ita bello Peloponneſiaco finis impoſitus, quod Thucydides, 1, 1, 1. ſuperioribus memorabilius & longiſſimum vocat. In annum enim XXVII protractum eſt. *Bern.*

Demiſſa Piræeum verſus] *Demiſſa* idem quod *deducta*. *Piræus* ſcribendum; non, ut quidam ſcribunt, *Piræus*. Græci enim Πειραιεὺς ſcribunt. *Brachia* vocat quæ muri partes in longitudinem porrectæ erant. Nec aliter infra 5, 9, 12. *Vorſt.*

Piræeum ſcribendum eſt, non *Piræum*, ſed *Pyræeum*, denique non aliter ſcribendum. Ita Græci omnes. Et ita Muretus monuerat ad Terentium. *Tan. Fab.*

Ex ſemet ipſis] Hoc eſt, Athenienſibus. Quod non putaſſem notatu dignum, niſi hic etiam Hiſpanicus auctoris interpres impegiſſet. Poſſet autem & aliis accidere, quod illi potuit. *Bern.*

Rectores] Quomodo everſa fuerit Democratia Athenienſium prolixe Ly-

monii formandam Lysandro tradiderunt. 7 Insignis hic annus & expugnatione Athenarum & morte Darii regis Persarum & exilio Dionysii Siciliæ tyranni fuit. 8 Mutato statu Athenarum, etiam civium conditio mutatur. 9 Triginta rectores reipublicæ constituuntur, qui fiunt tyranni: 10 quippe a principio tria millia sibi satellitum statuunt, quantum ex tot cladibus prope nec civium superfuerat; 11 & quasi parvus hic ad continendam civitatem exercitus esset, septingentos milites a victoribus accipiunt. 12 Cædes deinde civium ab Alcibiade auspicantur, ne iterum rempublicam sub obtentu liberationis invaderet. 13 Quem cum profectum ad Artaxerxem, Persarum regem, comperissent, citato itinere miserunt, qui eum interciperent: 14 a quibus occu-

Lysias orat. contra Agoratum. Lacedæmonii victores pacem nolebant, nisi ad decem stadia muri Atheniensium diruerentur. Theramenes Lacedæmona missus, fraudibus eo rem perduxit, ut universi muri longi subverterentur, naves traderentur Lacedæmoniis, Piræei quoque muri subruendi erant, triginta viri institui. Constitutis autem triginta, statim de iis, qui illorum machinationibus restiterant, sententia in senatu lata est: quamvis ex populo etiam bis mille suum tribunal judicandique auctoritatem haberent. Judicii modus hic fuit: Triginta sedebant in subselliis. Duæ autem mensæ ante ipsos erant collocatæ: non enim in urnas calculum, sed in mensam omnium conspectui mittere oportebat. Ita ex metu nemo habuit liberum judicium. Ut autem uno verbo dicam, quotquot ad senatum judicii causa vocati sunt, quo tempore ipsi triginta imperabant, capitis omnes condemnati sunt præter unum Agoratum. Ipsis itaque initiis, fetus atque Sallustius existimat, triginta illi rempubl. male administrarunt. Quam enormia postea eorundem crimina fuerint, ut ne majora fingi potuerint, vel oratione comprehendi, docet Lysias contra Eratosthenem Privata simultas pro crimine erat. Locupletes cives occidebantur, ut opes eorum sibi vindicarent tyranni. pauperes duos cum divitibus prehenderunt, ne divitiarum causa fecisse viderentur. tota respubl. innocentium sanguine, tumultu, factionibus turbabatur. *Thys.*

7. *Insignis hic annus*] Is fuit quartus Olympiadis XCIII. ab U. C. 341. *Bern.*

Exilio Dionysii] Orbis literarii phœnix Jos. Scaliger, insigniter Auctorem & tempore & persona hic errare demonstrat, libr. 5, de emend. temp. pag. 224. Tempore, quod 48. annis illud exilium post acciderit: persona, quod non Dionysius senior, Hermocratis filius, in exilium actus sit; sed Dionysius junior, hujus filius. Sed Justinus habebat in animo, eo anno Dionysium victum a Carthaginensibus fuisse: proptereaque cladem acceptam illius Dionysii cum filii exilio confudit. *Bern.*

9. *Triginta rectores*] præter dicta superius, vide Diodorum initio libr. 14. *Bong.*

12. *Cædes d. ab Alcib.*] De morte Alcibiadis, ad cujus cædem XXX tyranni Lysandrum impulerunt, vide Plutarchum, Diodorum, Probum, Ciceronem de Divinat. 2. 62. Val. Max. 1. 7. *Idem.*

14. *Crematus*] Non crematum Plutarch.

occupatus, cum occidi aperte non posset, vivus in cubiculo, in quo dormiebat, crematus est.

CAP. IX. [1] Liberati hoc ultoris metu tyranni miseras urbis reliquias cædibus & rapinis exhauriunt. [2] Quod cum displicere uni ex numero suo Therameni didicissent, ipsum quoque ad terrorem omnium interficiunt. [3] Fit igitur ex urbe passim omnium fuga, repleturque Græcia Atheniensium exulibus; [4] quod etiam ipsum auxilium cum miseris eriperetur (nam Lacedæmoniorum edicto civitates exules recipere prohibebantur) omnes se Argos & Thebas contulere; [5] ibi non solum tutum exilium egerunt, verum etiam spem recuperandæ patriæ receperunt. [6] Erat inter exules Thrasybulus, vir strenuus & domi nobilis, qui audendum aliquid pro patria & pro salute communi, etiam cum periculo, ratus; adunatis exulibus, castellum

tarch. scribit, sed exurpisse, & telorum copia obrutum. Athenæus, lib. 13. c. 12, Alcibiadem in Melissa, Phrygiæ vico, occubuisse dicit, ibique etiam sepultum; Melissam porro non vicum sed urbem appellat Stephanus de urbibus. Plutarchus quoque in Phrygiæ oppido Alcibiadem occubuisse dicit. Audi & Probum: *Illi, cum eum ferro aggredi non auderent, noctu ligna contulerunt circa domum samenam in qua quiescebat, eam succenderunt*, &c. Non attinet, virorum doctorum super hunc locum conjecturas apponere. Lege, *circa domum Sanisenam*. Sanisene appellatur tractus in confinio Phrygiæ & Galatiæ, *Voss.*

CAP. IX. 1. *Hoc ulteris metu*] Angli, *ulteris hujus metu.*

2. *Therameni*] De hoc vide Xenoph. hist. Græc. lib. 2. & Ciceron. Tusc. 2. 40. B. Item Plutarchum in Nicia; & consol. ad Appollon. c. 9. *Bern.*

Therameni] Exemplum boni & justi viri Theramenes. Extant apud Xenophont. elegantiss. Critiæ & Theramenis contrariæ orationes.

Ipsum quoque ad terrorem omnium] Angli rectius: *ipsum quoque ad documentum ceterorum, & terrorem omnium.* Ubi *documentum ceterorum* videtur intelligendum, quod docere ceteros debet, qui nimirum ita grassabantur cædibus, ne & ipsis hoc inciperet displicere. At hoc modo nescio an facile ullibi reperias. *Documentum alicujus est*, quod quis edit. *Ita documenta egregii principis* apud Sueton. in Galba cap. 14, per quæ docet se talem futurum. Hæreo igitur nec satis scio, an hoc admittendum sit augmentum. *Scheff.*

6. *Thrasybulus*] Cognomento *Tyrius*. Diodorus, 14. 33. Vide Xenophontem hist. Græc. lib. 2. Pausaniam Atticis. B. Huic *neminem præferre se fide, constantia, magnitudine animi, in patriam amore*, scribit in ejus vita Nepos. *Bern.*

Etiam cum periculo] Δεξιοῦντας τέ καὶ κινδυνεῦσαι δεῖ. Thucyd. 1. 4. 5. & 3. 9. 4. Quod dictum ad ancipitem febris hecticæ curam accommodat Galenus meth. med. 10. 10. Et proverbio jactatum, patet ex Æschylo, Choephoris vers. 303. δράσαντι παθεῖν, Τριγέρων μῦθος τάδε φωνεῖ. *Bern.*

Castellum Phylen] Stephanus de urbibus.

stellum Phylen Atticorum finium occupat: 7 nec deerat quarundam civitatium tam crudeles casus miserantium favor. 8 Itaque Ismenias, Thebanorum princeps, etsi publicis non poterat, privatis tamen viribus adjuvabat: 9 & Lysias Syracusanus orator, exul tunc, quingentos milites stipendio suo instructos in auxilium patriæ communis eloquentiæ misit. 10 Fit itaque asperum prælium: sed cum hinc pro patria summis viribus, inde pro aliena dominatione securius pugnaretur, tyranni vincuntur; 11 victi in urbem refugiunt; quam exhaustam cædibus sitis etiam armis spoliant. 12 Deinde cum omnes Athenienses proditionis suspectos haberent, demigrare eos ex urbe jubent, & in brachiis muri quæ diruta fuerant, habitare, extraneis militibus imperium tuentes. 13 Post hæc Thrasybulum corrumpere, imperii societatem pollicentes, conantur; 14 quod cum non contigisset, auxilia a Lacedæmoniis petivere; quibus accitis, iterato præliantur. 15 In eo bello Critias & Hippolochus, omnium tyrannorum sævissimi, cadunt.

CAP.

bibus. Χωρίον vocant Xenophon & Diodorus.

7. *Crudeles*, &c.] Bong. & alii, *crudelis* ediderunt. Prætuli, quod mss. codices; ipso referente Bongarsio, probant, cum præsertim auctor alibi quoque *miserari* cum Accus. jungat: ut 8. 5. 13: 12. 5: 8: 27. 1. 5. *Bern.* Bongarsius & alii ediderant *crudelis*. Quod Berneggerus in *crudeles* mutavit; quod veretur, ne *crudelis* pro casu secundo num: sing. haberetur. Verum si maxime *crudelis* legatur, potest id nihilominus pro vocabulo quarti casus, & pluralis numeri haberi. *Vorst.*

9. *Lysias*] Paulo aliter Plutarchus in vitis Rhetorum, quem vide. *Bong.*

Exul tunc] Non improbo, tantum relinquo cogitandum, cum in MSS. sit, *exulans*, utrum non Justinus scripserit & distinxerit, *& Lysias Syracusanus orator exul, tamen quingentos milites* &c. Efficacius sane esset. Tantum miseratus est Athenas, ut licet esset exul, atque adeo ipse opus haberet subsidio aliorum, tamen tot miserit eis in auxilium. *Scheff.*

Patria comm. eloq.] Cicero de Oratore, 1. 4: *Athenis summa dicendi vis & inventa est & perfecta.* Idem in Bruto, cap. 10. *In ea urbe & nata & alta est eloquentia.* Adde Vellejum, extremo lib. primi; & Nostrum, supra, 2. 6, 6. *Bern.*

10. *Securius*] Accurata illa Sichardi editio Basil. habet *incurius*, ex quo Freinshem. facit *incuriosius*. Bern.

11. *Refugerunt*]Sebisius, *refugiunt*, ut tempora congruant. Sed auctorem talium incuriosum passim deprehendas. *Bern.*

Refugerunt.] Angl. *refugiunt*. Probo quia præcedit *vincuntur*, item quia sequitur *spoliant* similibus temporibus. *Scheff.*

14. *Accitis*] Sebisius *acceptis* legit *Bernec.* Hoc *accitis* vix est sanum. Magis probo, quod habet Sebisius, *acceptis*. nisi quis putet, scripsisse Justinum, *excitis*. Et usurpat noster alibi quoque tali sensu. Vide 11, 4, 22 *Scheff.*

15. *Critias*] Τὴν ἡγεμονίαν ἔχων, Dio-

CAP. X. [1] Ceteris victis, cum exercitus eorum, ex quibus major pars Atheniensium erat, fugeret, magna voce Thrasybulus exclamat, *Cur se victorem fugiant, potius quam ut vindicem communis libertatis adjuvent?* [2] *Civium illam meminerint aciem, non hostium esse; nec se ideo arma cepisse, ut aliqua victis adimat, sed ut adempta restituat:* XXX *se dominis, non civitati bellum inferre.* [3] Admonet deinde cognationis, legum, sacrorum communium, tum vetusti per tot bella commilitii; orat, *misereantur exulum civium, si tam patienter ipsi serviant; reddant sibi patriam, accipiant libertatem.* [4] His vocibus tantum promotum est, ut reversus in urbem exercitus XXX tyrannos emigrare Eleusina juberet, substitutis decem, qui rempubl. regerent; [5] qui, nihil exemplo prioris dominationis terri-

Diodorus, 14. 34. *Dux tyrannorum*, Probus. *Crudelissimum omnium tyrannorum* vocat Lactantius, lib. 3, de falsa sap. *Bong.*

Hippolochus] Ita habent mss. veteres omnes. Ejus Diodorus & Probus non meminerunt. Xenophon, libr. 2. hist. Græc. *Hippomachum* vocat, quomodo habet editio vulgata. *Bong.* Ita sane codices MSS. omnes, quos quidem Bongarsius vidit. Sed legendum tamen fortasse *Hippomachus*, ut Xenophon l. 2. Hist. Gr. vocat. Habet ita editio Coloniensis: & in margine editio Sichardi. Paulus quoque Leopardus ita legendum censuit. Pari modo 4, 5, 7. *Eurylochus* erat pro *Eurymedon*. *Vorst.*

CAP. X. 1. *Magna voce Thrasybulus*] Non Thrasybulus, sed Cleocritus. Mystarum præco vocalissimus. Xenoph. histor. Græc, lib. 2. B. quo loco refertur hæc oratio. *Bern.*

3. *Admonet deinde*] MSS. *Admonens deinde*. Sine dubio legendum, *Admonens deinde cognationis* &c. nam *admonet erat*, non satis commode cohærent. *Scheff.*

Sacrorum communium] Ita Curtius, 5. 14. 28. *Sacrorum societatem* vocat Plinius, Panegyr. c. 37. pr.

Tum vetusti] Hoc tum ignorant MSS. & videtur natum ex similitudine litterarum, in fine vocis præcedentis. *Scheff.*

Si tam patienter ipsi serviant] Mss. quidam, *si tam servitutem pati, nec eripi si serviant.* Inde colligo, lectionem veram hujus loci esse, *si tamen servitutem patiantur ipsi, nec eripi se sinant; serviant, reddant sibi patriam, aut patriæ acceptam libertatem.* Vulgatæ sane non cohærent. Quis enim quæso sensus horum verborum, *si tam patienter ipsi serviant, accipiant liberatatem?* Cur enim acciperent, qui libenter serviunt, libertatem negligunt, maneantque potius in servitute; frustra igitur libertas his offertur. At in nostra emendatione omnia sunt elegantia & emphatica, & convenientia rei. Nec intea insolens aliquid. *Tamen*, ipsum *tam* est, compendiose scriptum; *patiantur* est ex *patienter*, iisdem pæne litteris. *sinant*, omissum videtur tanquam superfluum, propter sequens *serviant*, a librario indocto, cum ne litteræ quidem multum sint dissimiles. *Aut* absumsit antecedens *m* totidem constans lineis. *Patria* in plerisque Mss. reperitur. *Scheff.*

4. *Substitutis decem*] *Prætoribus.* Probus in Thrasyb. *Bong.*

Qui rempubl. regerent] In MS. est, qui

territi, eandem viam crudelitatis aggressi sunt. 6 Dum hæc aguntur, nuntiatur Lacedæmone, bellum Athenis exarsisse; ad quod comprimendum Pausanias rex mittitur; 7 qui misericordia exulis populi permotus patriam miseris civibus restituit, & decem tyrannos ex urbe Eleusina migrare ad ceteros jubet. 8 Quibus rebus cum pax statuta esset, interjectis diebus, repente tyranni, non minus restitutos exules, quam se in exilium actos indignantes, quasi vero aliorum libertas sua servitus esset, bellum Atheniensibus inferunt: 9 sed ad colloquium, veluti dominationem recepturi, progressi, per insidias comprensi, ut pacis victimæ trucidantur: populus, quem emigrare jusserant, in urbem revocatur. 10 Atque ita per multa membra civitas dissipata in unum tandem corpus redigitur; 11 &, ne qua dissensio ex ante actis nasceretur, omnes jure-

qui rem regerent, quod non displicet vel propterea, quia simile quid occurrebat supra cap. 3. ubi vide, quæ notavi. *Scheff.*

6. *In bellum Athenienses exarsisse*] *Bellum Athenis exarsisse*, Non displicet. *Scheff.*

Pausanias] Et ante eum Lysander cum XL. navibus Diodor. 14. 34. Hic autem pacem fecit non misericordia, sed *simul quod Spartam male apud Græcos audire intelligeret*. Diodorus ib. quem vide, & Xenophontem histor. Græc. lib. 2. *Bong.*

7. *Permotus patriam*] Probo conjecturam docti viri, Bongarsii puto, qui legit *permotus & patriam*, item mox, *Eleusina emigrare* quoniam in Mſ est, *permotus set patriam*, item *Eleusina emigrare* Scheff.

Miseris civibus restituit] De hæc re ita Diodorus, libr 14. Pausanias autem rex Lacedæmoniorum, partim quod Lysandro invideret, partim quod videret, Spartam male audire & infamia laborare apud Græcos, castra movit, magnamque partem exercitus abduxit; &, cum Athenas venisset, eos, qui in urbe erant, cum iis qui erant in Piræeo, in gratiam reconciliavit, ac pacem fecit.. Vide & Xenophontem lib. II. de reb. Gr. Cujus & hæc verba audire operæ pretium est: Quindecimviri ab Ephoris missi & Pausanias pacem inter eos his conditionibus fecerunt, ut ad suas quisque res & possessiones rediret, præter xxx tyrannos, & xi-viros & x-viros, qui in Piræeo imperarant.

9. *Sed ad colloquium velut dominationem recepturi progressi, per insidias comprehensi, ut pacis victimæ trucidantur*] Manca est oratio, legendum *& per insidias comprehensi*. T. Faber.

10. *Tantum*] An forte *tandem* legendum? *Fr. Tandem* pro eo quod quidam edidere, *tantum*, legendum censuit Freinshemius. Habentque ita Sichardi & Coloniensis editiones. *Vorst.* Ita recte Vorstius ex conjectura Freinshemii & editis vetustioribus. *Scheff.* Receperant *tandem* Angli quoque ex Mss. & sic etiam Iuntina.

11. *Discordiarum oblivionem*] De hac ἀμνηστείᾳ promiscue auctores. Cicero Philipp. 1. c. 1. Val. Max. 4. 1. Et ita Siculos inter se pacem fecisse refert Thucyd. 9. 12, 33. *ut positis armis, singuli quæ tum haberent in potestate, retinerent,*

jurejurando obstringuntur, discordiarum oblivionem fore. 12 Interea Thebani, Corinthiique legatos ad Lacedæmonios mittunt, qui ex manubiis portionem prædæ communis belli periculique peterent. 13 Quibus negatis, non quidem aperte bellum adversus Lacedæmonios decernunt, sed tacitis animis tantam iram concipiunt, ut subesse bellum intelligi posset.

CAP. XI. 1 Eodem fere tempore Darius, rex Persarum, moritur, Artaxerxe & Cyro filiis relictis. 2 Regnum Artaxerxi, Cyro civitates quarum præfectus erat, testamen-

rent. Bong. Audi Æschinem *περὶ παραπρεσβείας*. Rursus autem republica sapienter administrata, & populo a Phyla reducto ac restituto, Archino & Thrasybulo ducibus, & jurejurando inter nos imposito, nos priores offensiones & discordias sempiterna oblivione deleturos, & rerum anteactarum nomine neminem in judicium vocaturos: ex qua hanc civitatem omnes mortales sapientissimam existimarunt.

CAP. XI. 1. *Darius*] Hic est Darius Nothus, qui Longimano successit. Diodorus, 13. 101. De Cyri (cognomento Minoris) *ἀναβάσει*, id est, *ascensu*, Xenoph. Diodor. 14. 20. &c. Plutarch. in Artaxerxe. Orosius, 2. 18. 2.

Artaxerxe] Qui ante regnum *Arsicas*, vel, ut Ctesias, *Arsaces* dicebatur, post *Mnemon* est cognominatus. *B.* Alius supra, 3. 1. 4 *Bern.*

2. *Cyro civitates*] Lydiam & maritimas civitates. Plut. *Bern.*

Testamento legavit] Sunt quædam regna electiva, quædam successiva: successiva aut semel alicui, populi voluntate, delata sunt, & ad posteros transfunduntur; aut sunt in pleno jure proprietatis, quæ & alienari possunt, & testamento de iis caveri. Sic Alexandri successores in jus illud plenum, ac proprietate imperandi populis, qui sub Persis fuerant, pro sua quisque parte successere, aut etiam ipsi victoriæ jure id imperium sibi quæsivere. Ita Attalus rex, ex eodem jure, regni heredem fecit populum Romanum; Nicomedes, Bithyniæ. De Ptolemæo quoque Cicero de lege Agraria. *Quis ignorat, regnum Ægypti, testamento regis Alexandrini, populi Romani esse factum?* Tale quoque regnum fuit Micipsæ, qui alioquin Jugurtham, adoptivum filium, in regni partem cum propriis filiis non vocasset. Alioquin, si id regnum non fuisse *ἐν ἰδίᾳ κτήσει*, non potuisset ita agere Micipsa, nisi populi eadem esset consuetudo. In regnis enim hereditariis, quæ primo quidem populi voluntate instituta sunt, successoris alius ordo observatur, neque testamenta valent. Sicuti apud Germanos regna eo jure minime habebantur. Nam quod Carolus Magnus & Ludovicus Pius, & alii postea etiam apud Vandalos & Ungaros de regnis testati leguntur, id commendationis tantum vim apud populum habebat. Simile est, quod apud Livium legimus, regem Macedonum Philippum, cum Persea a regno arcere, & ejus loco regem facere vellet Antigonum fratris sui filium, obiisse Macedoniæ urbes, ut principibus illum commendaret. Alioqui testatur Herodotus, historicus omnium antiquissimus, omnium populorum fuisse consuetudinem, ut natu prior regnum obtineat. *Grot.*

3. *Fu-*

mento legavit. 3 Sed Cyro judicium patris injuria videbatur. Itaque occulte adverſus fratrem bellum parabat. 4 Quod cum nuntiatum Artaxerxi eſſet, arceſſitum ad ſe fratrem, & innocentiam diſſimulatione belli ſimulantem compedibus aureis vinxit, interfeciſſetque, ni mater prohibuiſſet. 5 Dimiſſus igitur Cyrus, jam non occulte bellum, ſed palam; nec per diſſimulationem, ſed aperta profeſſione parare cœpit; auxilia undique contrahit. 6 Lacedæmonii memores, Athenienſi bello enixe ſe ejus opera adjutos, velut ignorantes contra quem bellum pararetur, decernunt auxilia Cyro mittenda; ubi res ejus exegiſſet: 7 quærentes apud Cyrum gratiam; & apud Artaxerxem, ſi viciſſet, veniæ patrocinia, cum nihil adverſus eum aperte decreviſſent. 8 Sed cum in bello fors prælii utrumque fratrem pugnæ obtuliſſet, prior Artaxerxes a fratre vulneratur; 9 quem cum equi fuga periculo ſubtraxiſſet, Cyrus

a co-

3. *Judicium*] Hoc eſt, Teſtamentum; quod & *ſupremum judicium* dicitur in libris juris, ut etiam apud Suetonium in Aug. 66. 8. *Amicorum ſuma judicia moroſiſſime penſitavit*. Cauſa eſt, quod, ſi unquam, homo, tunc certe quando teſtamentum condit, ad *judicii* lancem omnia exigit. Quam in rem videatur egregius locus apud Senecam, lib. 4. de Benef. cap. 11. item in fine lib. 1. *Bern.* Vocabulo *judicii* teſtamentum deſignat. cujus ante mentio facta. Sic & Valerio Max. 7, 7, 4. *Suprema judicia* nihil aliud ſunt quam teſtamenta. Vide & Suetonium Aug. 66. 8. *Vorſt*,

4. *Artaxerxi*] Quippe natu majori, etſi patre adhuc privato genitus eſſet. Contra Xerxes, ſupra 2. 10. 2. ubi citatis auctoribus imprimis adde H. Grotium, de jure belli & pacis, 2. 7. 28. *Bern.*

Diſſimulatione belli] Explicari poſſunt, quod negaverit a ſe bellum ullum eſſe paratum. Mihi tamen ex gloſſa irrepſiſſe videntur. *Scheff*.

Compedibus aureis] Ne ſcilicet familiæ regiæ honos non haberetur. Qua cauſa quoque Darium, Beſſi & Nabarzanis conſpiratione prehenſum, aureis compedibus catenisque vinctum fuiſſe, ſcribit Curtius, 5. 12. 26. & Noſter, 11. 15. 1. Vide Dionis Chryſoſt. Orationem ultimam. *Bern.*

5. *Aperta profeſſione parare cœpit, auxilia undique contrahit*] Suſpicor ob literarum ſimilitudinem hic excidiſſe conjunctionem *&*. Scheff. Juſtinus meo judicio, quantulum cunque in his rebus eſt, ſcripſit *auxiliis undique contractis*. Qui verborum collocationem ſentiunt, & qui Rhetorice ſapiunt, non adverſabuntur. *T. Faber*. Hoc nimis longe recedit à ſcriptura veteri. Propior eſt emendatio, quam jam indicavi in notis. *Scheff*.

8. *Cum in bello fors prælii*] Ex antiquioribus editionibus *ſors* lego; non *fors*, ut Beneggerus & alii, *Vorſt*.

Utrumque fratrem] Propter obſcuritatem narrationis, quæ ineſt lectioni vulgatæ, adducor, ut exiſtimem, ſcripſiſſe noſtrum *utrinque fratrem*. Scheff.

a cohorte regia oppressus interficitur. Sic victor Artaxerxes & præda fraterni belli & exercitu potitur. [10] In eo prælio decem millia Græcorum in auxilio Cyri fuere. Quæ & in cornu, in quo steterant, vicerunt; & post mortem Cyri, neque armis a tanto exercitu vinci, neque dolo capi potuerunt: [11] revertentesque inter tot indomitas nationes & barbaras gentes per tanta itineris spatia virtute se usque terminos patriæ defenderunt.

10. *Decem millia Græcorum*] 14000. numerat Frontinus, 4, 2. 7. & 8. *Bong.* Dux eorum Xenophon fuit. Vide Ælianum 3, 17, *Vorst.*

In auxilio Cyri fuere] Mſ. habent *auxilio*, rejecta præpositione, quam lectionem puto præferendam vulgatæ. *Scheff.*

LIBER VI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Lacedæmonii Asiæ imperium affectantes bellum movent. Rex Persarum Atheniensibus per Cononem auxilium concedit.*

2 *Lacedæmonii ducem exercitus Agesilaum præficiunt. Cononis prudenter & fortiter gesta.*

3 *Pisandri & Cononis pugna, in qua Lacedæmonii victi.*

4 *Inclinatio fortunæ Lacedæmoniorum, quam Agesilai fortitudo sustentat*

5 *Athenienses Iphicratem & Cononem Lacedæmoniis opponunt. Athenæ Lacedæmoniorum spoliis instaurantur.*

6 *Græciæ pax a rege Persarum indicta, quam Lacedæmonii magno suo malo turbant.*

7 *Thebani Lacedæmonios lacessunt, unde dubia Martis alea & pugna ad Mantineam.*

8 *Epaminondæ, fortissimi Thebanorum ducis, interitus & elogium.*

6 *Totius Græciæ labes post Epaminondæ excessum.*

CAP.

CAP. I.

1 Lacedæmonii, more ingenii humani, quo plura habent, eo ampliora cupientes, non contenti accessione Atheniensium opum vires sibi duplicatas, totius Asiæ imperium affectare cœperunt: sed major pars sub regno Persarum erat. 2 Itaque Hercyllides dux in hanc militiam electus, cum videret, sibi adversus duos præfectos Artaxerxis, Pharnabazum & Tissafernem, maximarum gentium viribus succinctos,

CAP. I, 1. *Quo plura &c.*] Senec. de Benef. 2. 27. *Eo majora cupimus, quo majora venerunt: multoque concitatior est avaritia in magnarum opum congestu collocata, ut flamma infinito acrior vis est, quo ex majore incendio emicuit.* Bernec. Non aspernor emendationem Boxhornii, *Quo plura habet eo ampliora cupientis*; quam & Cl Grævio placere video. Altera tamen lectio jam ævo Orosii fuisse videtur Habet enim & exscriptor ille 3, 1. sic, *quo plura habebant, eo ampliora cupientes.* Vorst. Grævius *quo plura habet, eo ampliora cupientis*, nihilque ait esse certius. Ita olim & Boxhornius. Ego temere nil mutem, quia in isto *habent* non tam adtendit ad ingenium humanum; quam quod in animo erat ipsos homines. Et occurrunt talia alibi. Vide quæ notamus passim ad Hyginum, *Scheff.* Sunt qui hic aliquid corruptum esse existimant; non ego. Nam nulla opus mutatione est, cum hæc sententia sit plana & perspicua (Lacedæmonii quo plus habent, eo & ampliora cupientes, more ingenii humani, scilicet) Deinde non satis ex usu bellæ Latinitatis videtur, ut dicas, *ingenium quo plura habet*, eo etiam & plura cupit. *T. Faber*. Hanc sententiam planam esse non ignorabam. Sed hoc non planum est, quam belle dicatur Lacedæmonii *eo ampliora cupientes, non contenti*. Ista duo participia sic jungi sine interposita copula non recte posse, qui Latine doctus est, & animum advertet, facile videbit. Sed si illa verba conjungas, *more ingenii humani, quo plura habet, eo ampliora cupientis*, omnia liquida erunt & sana. Lacedæmonii non contenti accessione Atheniensium vires sibi duplicatas, totius Asiæ imperium affectare cœperunt, *more ingenii humani, quo plura habentis, eo ampliora cupientis*. Sic enim legendum nunc censeo. Nec offendi debemus hac locutione, quod *ingenium* humanum dicatur habere multa: sensum enim respexit ut millies & hic noster & alii, ac si scripsisset, more hominum, quo plura habentium eo ampliora cupientium. *Grævius.*

2. *Hercyllides*] *Dercillidas* Xenoph. lib. 3. Diodoro, 14. 39. Plutarcho in Artaxerxe. quos vide. Huc spectat Trogi Pompeii fragmentum apud Priscianum lib. 6. cujus etiam mss. habent, *ab Herculide*. Orosius, lib. 4. c. 1. vocat *Hercilidem*. Dercyllidæ meminit & Plutarchus in Apopth. Lacon. *Berg.* Leopardus contendit legendum esse *Dercyllides*. Et sane auctores Græci Xenophon, Diodorus, Plutarchus, ita eum vocant. Quia tamen ipsius Trogi fragmentum apud Priscianum lib. 6. in manu exaratis codd. itemque qui Justinum exscripsit Orosius 3. 1. habet *Hercilidem*; ac præterea antiquus quoque prologus in hunc lib. *Herculi-*

ctos, dimicandum, pacificari cum altero statuit. 3 Aptior visus Tissafernes, vir & industria potior & militibus Cyri quondam regis instructior, in colloquium vocatur, & statutis conditionibus, ab armis dimittitur. 4 Hanc rem Pharnabazus apud communem regem criminatur; *Ut Lacedæmonios Asiam ingressos non repulerit armis, sed impensis regiis aluerit;* 5 *merceturque ab his, quæ differant bella, quæ*

de, nihil ausim mutare. Quod si non ipse Trogus, aut Justinus, ita appellaverit, mendum saltem antiquum id fuerit. *Vorst.*

Pacificari &c.] Prudentiæ hujus exempla alia vide infra, 7. 6. 5: & 29. 2. 8. Thucyd. 1. 10. 18. Pachymer. hist. Byzant. 1. 3. Apophthegma Imp. Rudolphi I: *Quicunque tres lites habet, duas, si poterit componat.* refertur a Lipsio, Miscell. epist. 3. 77.

3. *Cyri quondam regis*] Mala hæc aut lectio, aut scriptio. *Freinshem* Freinshemius malam hic aut lectionem, aut scriptionem esse suspicatur. At ego non video quid desiderari hic jure possit, intelligitur utique Cyrus minor, Darii Nothi filius: qui sane quondam pro rege sese gesserat. *Vorst.* Sed tamen Rex non fuit, verum regium dignitatem affectavit. Puto igitur verba, *quondam regis* esse glossam quæ a mala interpolatrice manu irrepserunt hominis, cujus menti obversabatur Cyrus ille magnus, non hic minor. *Græv.*

4. *Criminatur*] Oros. 3. 1. *defert ut proditorem.* ms. P. Danielis, *differt.* Petronius: *Alioquin mille causæ nos quotidie collident, & per totam urbem rumoribus different.* Ita malo quam *deferent.* Sueton. Aug. 14. 2: *Rumore ab obtrectatoribus dilato.* Bong.

Impensis regiis aluerit] Notator Anglicanus ait in MS. uno legi *adjuverit.* Puto glossam esse, nam alterum elegans & receptum. Cic. in Parad. *Neminem esse divitem, nisi qui exercitum alere possit sine fructibus.* Scheff.

5. *Merceturque ab his ut differant bella quam gerant*] Hæc vera lectio; ac nihil mutandum videtur. Subaudiendum autem *potius*: quod in uno MS. ut Bongarsius testatur, & diserte additum fuit. Frequens sane ellipsis vocum *potius* & *magis*; eaque imitatione Græcorum ita facta videtur. Vide Hellenol. Vechneri l. 1. c. 5. *Vorst.* Gronovius *quæ differant, quæ gerant.* Probat Grævius ob Iunt. & Ms. Vorstius servat vulgatam. *Scheff.* In Mss. *ut differant potius bella quam gerant*, Quod jam aliquantulum lucis huic loco affert; sed & sic tamen aliquid vitii in eo superest; Non quod necessarium videri debeat, iis, qui Latine sciunt, isthuc *potius.* Ut ut sit, legerem, *ut differant potius bella, quam gerant.* Hoc sensu, deberet ipse bella gerere; non differre. At nihil tale ab ipso fieri video; imo & numerato pretio mavult dilationem emere, sive timore præpeditus, sive id perfidia impulsus faciat. Sic igitur locus integer legeretur, *merceturque ab iis, ut differat potius ipse bella quam ipse gerat.* Aliter Gronovius: *Merceturque ab his, quæ differant bella, quæ gerant.* Quod elegantissimum est, utrum verius sit nescio. *T. Fab.* Angl. *quæ differant bella, quæ gerant.* Placet admodum hæc lectio. Nam vulgata habet eum sensum, quasi effecerint ut bella gererent nulla, cum tamen pax spectarit ad solum Tissafernem. Atque ita conjectaverat & Gronovius. *Sch.*

Quam gerant] Plauto familiaris locutio: subintelligendum *potius*, quod in uno codice reperitur, aut *magis.* Plaut. Rud. 4, 4, 70. *Tacita bona 'st mulier semper, quam loquens.* Terent. Eunuch. Prolog. *Qui placere se studeat bonis, Quam plurimis B.* Salust. Catil. 8, 1: *Fortuna res cunctas ex lubidi-*

ne

quæ gerant, tanquam non ad unius summam imperii detrimentum omne perveniat. [6] *Indignum* ait, *bella non perfici, sed redimi; hostem pretio, non armis summoveri.* [7] His vocibus regem a Tissaferne alienatum hortatur, ut in locum ejus navalis belli ducem eligat Conona Atheniensem: qui amissa bello patria Cypri exulabat: [8] *quippe Atheniensibus, etsi fracta sint opes, manere tamen navalem usum, nec, si eligendus sit ex universis, meliorem alium esse.* [9] Acceptis igitur quingentis talentis, jussus est Conona classi præficere.

CAP. II. [1] His cognitis, Lacedæmonii & ipsi a rege Ægypti Hercynione auxilia navalis belli per legatos petunt; [2] a quo centum triremes & sexcenta millia modiorum frumenti missa; a ceteris quoque sociis ingentia auxilia contracta sunt. [3] Sed tanto exercitui, & contra tantum ducem, deerat dignus imperator. [4] Itaque postulantibus sociis A-

ge-

ne quam ex vero celebrat. Tacit. annal. 3, 32. *Nobilitatem sine probro actam, honori quam ignominiæ habendam ducebat.* Græcismus est. ita Thuc. 2, 18, 10. Τῇ δυνάμει πίσυνοι ἢ τῇ γνώμῃ ἐπίρχονται. Nazianzenus: Θέλω τύχης ςαλαγμὸν, ἢ φρενῶν πίθον. *Bern.*

Tanquam non ad unius summam imperii] Hoc *summam* mihi admodum suspectum fateor. Scio quomodo exponi posset, sed scripsisse ita Justinum vix mihi persuaderi patior. Deliberent sagaciores. *Scheff.*

7. *His vocibus regem Tissaferni alienatum*] Angl. *a Tissaferne alienatum.* Ita noster l. 7, 19. *& uxorem, veluti tradito alii amore, a se alienavit.* C. Nep. Alcib. c. 5. *Neque vero his rebus tam amici Alcibiadi sunt facti, quam timore ab eo alienati.* Ubi poterat omittere illud *ab eo*, si probasset, quod nunc vulgo apud nostrum legitur. *Scheff.*

Hortatur, ut in locum] Ita & Diodorus, 14. 30. Pausanias, Atticis, id Evagoræ, Cyprio regi, tribuit. Vide Probum, Conone. *Bong.*

Amissa bello patria] Quid est *patriam amittere bello?* Num in *bello* an *ex bello*, sive *ob bellum?* Neutrum satis historiam declarat; nam primum falsum, nec secundum sic simpliciter verum, quia non ob bellum, sed ob bellum male gestum exulabat. In impresso quodam reperitur *amisso*, quam lectionem puto esse veram ejecta voce *Cypri*, quam ex glossa natam liquet etiam ex eo, quia sunt, qui pro ea *Cypro* habent. Cæterum *amissum bellum*, est *amissum prælium*, jam *amittere prælium* est dictum, ut *amittere causam*, *amittere litem* apud optimos scriptores. *Scheff.*

8. *Etsi fracta sint opes*] Angl. *fracta sint res & opes.* Non solet ita noster. Ita alterutrum ex glossa natum.

CAP. II. 1. *Hercynione*] Veteres hic variant: quidam *Mertinioni*: alii *Mercimoni*: alii *Inercinioni. Hercinione* habet etiam Orosius, 3. 1. Diodoro, 14. 80, est Νεφερίτης. B. Quomodo fere Euseb. in Chron. *Nepherites.* Bern.

3. *Tanto exercit.*] Ita supra, 2. 10. 21.

4. *Agisilaum ducem*] Hoc *ducem* non agnoscunt libri manuscripiti ple-

gesilaum ducem, regem tunc Lacedæmoniorum, propter responsum oraculi Delphici, diu Lacedæmonii, an eum summæ rei præponerent, deliberaverunt: 5 quibus futurus imperii finis denuntiabatur, cum regium claudicasset imperium; erat enim pede claudus. 6 Ad postremum statuerunt, melius esse incessu regem, quam imperio regnum claudicare. 7 Posteaquam Agesilaum cum ingentibus copiis in Asiam misere, non facile dixerim, quod aliud par ducum tam bene comparatum fuerit: 8 quippe ætas, virtus, consilium, sapientia utrique prope una, 9 gloria quoque rerum gestarum eadem: quibus cum paria omnia fortuna dederit; invictum tamen ab altero utrumque servavit. 10 Magnus igitur amborum apparatus belli, magnæ res gestæ fuerunt. 11 Sed Cononem seditio militum invadit, quos præfecti regis fraudare stipendio soliti erant, eo instantius debita poscentibus, quo graviorem sub magno duce militiam præsumebant. 12 Itaque Conon, diu rege per epistolas frustra fatigato, ad postremum ipse ad eum pergit: 13 a cujus

xique, nec est dubitandum, quin ex glossa irrepserit in textum *Scheff.*

Responsum oraculi] Quod extat apud Pausaniam Laconicis, & Plutarchum Agesilao. Vide etiam Xenoph. lib. 3. histor. Græc. & in Agesil. Vide & Probum ibidem. *Berg.*

5, *Cum regium claudicasset imperium*] Mss. plerique habent *cum rege*, an scripsit Justinus, *cum in rege claudicasset imperium?* Sed forte nihil mutandum, quia mox ponuntur tanquam diversa, & contraria, claudicatio regis & claudicatio imperii. *Scheff.* Hoc oraculum quod an ab aliquo ex gente Grammaticorum explicatum usque adhuc fuerit, haut equidem scio, id ego sic interpretor: Lacedæmonii duos reges habebant ex duabus familiis Heraclidarum, perpetua & non interrupta serie; idque eo fine (de duobus loquor) ut eo minus reges essent, quam si singulares illi fuissent. Quo enim plures fuerint reges in uno aliquo imperio; eo infirmiores sint necesse est. At si unus tantum fuisset, tum vero grave & exitiale reipublicæ periculum imminebat, ut putabant. Qui enim sine consorte rerum potitus est, is & facile tyrannus evadere potuisset. Idque adeo oraculum præmonens, Lacedæmoniis cavendum esse dixit, ne quando ipsorum regnum claudicaret. Illi autem quod de rege claudicante aliquando dictum esse volebant, id ego non de rege, sed de regno dictum fuisse arbitror. *T. Faber.* Angl, *quam imperatore regnum.* Oppositio haud apta, nec habet sensum idoneum. *Scheff.*

11. *Cononem seditio militum invadit:.... eo instantius debita poscentibus*] Videri possit legendum *poscentium.* Sed de hoc loco & aliis similibus dictum est superius ad c. 9. l. 11. *T. Fab.*

12. *Per epistolas frustra fatigato*] Plutarchus quoque in Artaxerxe, Cononem testatur ad regem epistolam misisse, mandasseque iis qui ferrent, ut per Zenonem Cretensem, vel per Polycri-

cujus aspectu & colloquio prohibitus est, quod eum more Persarum adorare nollet; [14] agit tamen cum eo per internuntios, & queritur, *Opulentissimi regis bella inopia dilabi, & qui exercitum parem hostibus habeat pecunia vinci, qua præstet; inferioremque eum ea parte virium inveniri, qua longe superior sit.* [15] Postulat dari sibi ministrum impensæ, quia pluribus id mandare perniciosum sit. [16] Dato stipendio, ad classem remittitur: nec moram agendis rebus facit; multa fortiter, multa feliciter agit; agros hostiles vastat; urbes expugnat; &, quasi tempestas quædam, cuncta posternit. [17] Quibus rebus territi Lacedæmonii ad patriæ subsidium revocandum ab Asia Agesilaum decernunt.

CAP. III. [1] Interim Pisandrus ab Agesilao proficiscente dux patriæ relictus ingentem classem summis viribus instruit fortunam belli tentaturus. [2] Nec non & Conon, tunc primum cum hostium exercitu concursurus, magna cura ordinat suos. [3] Summa igitur non tam ducum in eo præ-

lyritum medicum, aut, si non adessent, per Ctesiam medicum, regi eam redderent.

13. *Adorare nollet*] Mos adorandi talis erat: Genu flexo, proni procumbentes in terram, fronte humum feriebant, ac terram osculabantur, Curt. 6. 6. 3. & 8. 5. 11. Valer Maxim. 7. 3. Joseph. 20. 3. Martial. 10. epigr. 73. Ac reges quidem, ut deos venerabantur, & pro talibus eos habebant. Xenoph. Strab. 10. & alii. De quibus vide Brissonium, 1. de regno Persarum.

14. *Dilabi*] Bong *delabi*. Prætuli quod etiam in mss. extat. Ita Sallust. Jug. 10. 8: *Discordia res maxima dilabuntur*, hoc est, sensim dissolvuntur, pessum eunt.

15. *Ministrum impensæ*] Ταμίαν, Diodor. 14. 82. B. Male alii *ministerium*; & ad ipsum Cononem referunt. *Bern.*

CAP. III. 1. *Pisandrus*] Ita mss. omnes. vulgo *Lysander*, contra historiam. Græcis est Πείσανδρος. Xenoph. lib. 4. Plutarch. Agesilao, & Probus. Diodoro, 14. 84, est Πείσαρχος. ut alii notarunt, mendose *Bong.* Ita dicitur Pisandrus pro Pisander, ut Menandrus pro Menander, Evandrus pro Evander, & alia hujus commatis. *T. Faber*.

2. *Magna*] Non male mss. *ex magna*. Ita Florus 1. 9. 5. *Bernec.* Mss. plerique habent, *& magna*, vel *ex magna*. Vera scriptura, *ex magna* videtur. Omiserunt præpositionem, qui Latinis putarunt insuetum apponi. Atque tali modo ipse Cicero, vel quisquis alius est auctor librorum ad Herennium lib. III. *Putamus oportere ex ordine hos locos habere, ne quando perturbatione ordinis impediantur.* Hic *ex ordine*, quod vulgo sine præpositione: *ordine*. Sic paulo post: *In locis ex ordine collocatis eveniet, ut in quamlibet partem quoto quoque loco libebit, imaginibus commoniti dicere possimus id quod locis mandaverimus.* Scheff.

3. *Non tam ducum in eo prælio quam militum*] Cum omnia exputo, mens auctoris, quicquid ipse scripserit, ita legi

prælio, quam militum æmulatio fuit. 4 Nam & ipse dux Conon non tam Persis, quam patriæ studebat; 5 & sicut afflictis Atheniensium rebus, auctor amissæ dominationis fuerat; sic volebat idem haberi redditæ, patriamque vincendo recipere, quam victus amiserat: 6 eo speciosius, quod ne ipsorum quidem Atheniensium, sed alieni imperii viribus dimicet, pugnaturus periculo regis, victurus præmio patriæ; gloriamque diversis artibus quam priores civitatis suæ duces consecuturus; 7 quippe illos, vincendo Persas, patriam defendisse: se, Persas victores faciendo, restituturum patriam esse. 8 Porro Pisandrus pro conjunctione Agesilai etiam virtutum æmulator erat, contendebatque, ne a re-

legi postulat: *tam ducum in eo prælio, quam militum*, vel, *non tantum ducum in eo pr. sed & militum.* Nam ecce, mox subjicitur assertionis ratio, primum de utroque duce, Conone & Pisandro; deinde, num 2, de militibus ipsis. *Bern.* Omnes MSS. quos Bongarsius & Modius videre, habent *non ducum tantum in eo prælio quam militum.* Nec aliter antiquiores typis expressi Iuntarum & Bechatii. At Major edidit *non tam ducum in eo pr. quam*: eumque Bongarsius & alii videntur secuti. Verum lectio ea neque his quæ antecedunt, neque his quæ sequuntur, consentanea est. pluribus enim auctor exponit, quantam curam duces adhibuerint. Quod considerans Berneggerus conjecit legendum esse vocula *non* omissa, *tam ducum quam*: vel *non tantum ducum sed & militum.* Mihi τὸ *non ducum tantum* quia in tot MSS. & antiquioribus quoque typis expressis reperitur, omnino retinendum videtur. Sed pro *quam* legendum tum *sed etiam*; quod ad τὸ *quam* paulo propius accedit quam quod Berneggerus volebat *sed &*. Et fortasse *sed* ab auctore plane omissum fuit, & scriptum modo *etiam*; quomodo 24. 8. 6, *nec venisse tantum hoc se perspexisse; vidisse etiam [illegible] [illegible]*, pro *sed etiam audisse*: atque sic facillime [illegible] τὸ *quam*

transitus fuit. *Vorst.* Omnes Mss. miro consensu habent *tantum*. At huic non respondet *quam*, itaque pro eo scribunt *sed &*, vel *sed etiam*, quod tamen quam recedat longe, videt quilibet. Mihi vitium in *tam*, aut *tantum* esse videtur proque eo, ut compendiose scripto, ponendum *tantorum*, ut oratio sit ellyptica, omissumque intelligatur non *tam*, sed *magis*, quasi scripsisset: *Summa igitur non magis tantorum ducum in eo prælio, quam militum æmulatio fuit.* Quod si pro *non* scriberetur *nec*, adhuc melius oratio se haberet. *Magis* alias omitti apud optimos scriptores in priori membro, notum. *Scheff.* Freinshemius legebat *non tam militum in eo prælio, quam ducum* &c. *T. Fab.* Angli *summa igitur in eo prælio tam ducum, quam militum.* Accommodate ad sensum. Sed hanc esse genuinam scriptionem vix crediderim, cum recedant MSS. fere omnes. *Scheff.*

6. *Eo speciosius*] Tacit. Agric. c. 35. *Ingens victoriæ decus, citra Romanum sanguinem bellare.*

8. *Conjunctione Agesilai*] Erat uxoris ejus frater. Conjunctionem pro affinitate cognationeve sumit & Corn. Nepos in vita Pompon. Attici: *Ipsum Pompejum conjunctum non offendit.* Quam lectionem infeliciter alii lacessunt, assertam a Jano Rutgersio var. lect. 2. 8. *Bern.* 9. *Fa-*

a rebus gestis ejus & gloriæ splendore decederet: neve tot bellis ac seculis quæsitum imperium brevis momenti culpa subverteret. 9 Eadem militum & omnium regum cura erat, quos major solicitudo cruciabat, non tam ne ipsi quæsitas opes amitterent, quam ne pristinas Athenienses reciperent. 10 Sed quanto majus prælium fuit, tanto & clarior victoria Cono-

9. *Eadem militum & omnium regum cura erat*] Quinam sunt isti reges? Spartanorum? an Persarum, aut alii? Nugæ. Torsit me, fateor, hic locus, donec ingeniosissimus Sebisius suggessit, pro *regum*, legendum esse, *remigum*. Ita rursus auctor infra, 6. 9. 5, *milites* & *remiges* conjungit. Confirmat emendationem Orosius, 3. 1. ubi Nostrum, ut solet, secutus, hac ipsa de re, *Milites*, inquit *& remiges, ipsique ductores uno pariter in mutuam cædem ardore rapiuntur.* Geminum huic mendum detexit Lipsius in in Vellejo, 2. 84. 2: *Vigebat in hac parte miles atque imperator: illa marcebant* (ita Freinshemius optime, cum esset ante, *illam arcebant*) *omnia. hinc remiges* (male, *reges*) *firmissimi illinc inopia affectissimi.* Bern. Nulla mihi religio fuit in textum recipere emendationem Sebisii, pro *regum*, quod vulgo legitur, rescribendum judicantis *remigum*. Quippe *regum* per se nihili hic est. Remiges autem in hac historia cum militibus conjungit & exscriptor Justini Orosius 3, 1. *Milites, remiges*, inquit, *ipsique ductores uno pariter in mutuam cædem ardore rapiuntur.* Sed & ipse Justinus infra 6, 9, 5. & scriptores item alii, milites & remiges subinde conjungunt. *Vorst.* Sebisius pro *regum*, quod hic est ineptum, legit *remigum*. Viri doctissimi certissimam hanc vocant emendationem, alii & in textum recipiunt. Nempe & alibi *milites & remiges* ajunt jungi. At MSs. optimi vocem *militum* non agnoscunt, alii pro eo habent *civium* ut Grævius testatur. Quæ res manifestissimo est indicio vocem eam non Justini esse, verum glossatoris. Manet ergo unica vox *regum*. de qua ecce, quæ sit mea sententia: existimo pro ea *gregariorum* legendum. Vox est loco huic, si quæ ulla, accommodata, cum nil crebrius, quam duces & gregarios sibi mutuo opponi. Et docent glossæ *militum*, item *civium*, sic enim illud *gregariorum* putabant, nec inepte, posse explicari. Porro vitium ex eo natum, quod quis scripserat *gregum* per compendium; imposita in capite lineola, & quia scriba indoctus ejus sensum assequi non potuit, mutaverat in *regum*. Remiges seorsum hic nil faciunt. *Scheff.* Ingeniose, ut solebat, Sebisius, pro *omnium regum* legebat *omnium remigum*. Tamen cum addat Justinus, *quos major* (seu *eo major* ut Berneccerus) *sollicitudo cruciabat, non tam ne ipsi quæsitas opes amitterent*, &c. Et cum tam nobilis tamque heroica sollicitudo duces multo attingat propius, quam remiges, vile hominum genus, ad poscam & porcinam natum, hic locus & commode, & ex mente Justini, sic mihi legi posse videtur: *Eadem militum & omnium ducum cura erat.* Tan. Fab. Angli *& omnium civium.*

Quos major &c.] Scribendum, vel, *quos major solicit. cruc. ne ipsi.* vel potius *quos solicit. cruc., non tam ne ipsi*, &c. aut male cohærebit oratio. *Bern.* Berneggerus legendum censet vel *Quos major sollicitudo cruciabat ne ipsi*, extruso *non tam*; vel *Quos sollicitudo cruciabat non tam ne ipsi*, extruso *major*. Verum non tam abesse non potest. *Major* autem & ipsum tolerari potest, si credamus positum id pro *magna*; id quod frequenter sane fit. Nepos 31. 4. 4. *Si qua res major acta est.* Noster infra 13, 2, 11, *va-*

Cononis. [11] Victi Lacedæmonii fugam capessunt; præsidia hostium Athenis deducuntur: [12] populo restituta dignitate conditio servilis eripitur; multæ quoque civitates recipiuntur.

CAP. IV. [1] Hoc initium Atheniensibus resumendæ potentiæ & Lacedæmoniis habendæ finis fuit. [2] Namque velut cum imperio etiam virtutem perdidissent, contemni a finitimis cœpere. [3] Primi igitur Thebani, auxiliantibus Atheniensibus, bellum his intulere: [4] quæ civitas ex infimis incrementis virtute Epaminondæ ducis ad spem imperii Græciæ erecta est. [5] Fit itaque terrestre prælium, eadem Lacedæmoniorum fortuna, qua pugnatum adversus Conona navali prælio fuerat. [6] In eo bello Lysander, quo duce Athenienses victi a Lacedæmoniis fuerant, interficitur. [7] Pausanias quoque, alter dux Lacedæmoniorum, proditionis accusatus in exilium abiit. [8] Igitur Thebani potiti victoriam universum exercitum ad urbem Lacedæmoniorum ducunt, facilem expugnationem rati, quoniam de-

valetudo major pro valet. magna. Vide & Gifanium Obs. L. L. *Vorst.*

11. *Victi Lacedæmon.*] Ad Cnidum, *Bong.*

CAP. IV. 1. *Lacedæmoniis habendæ*] Isocrates, orat. ad Philippum de Conone: *Lacedæmoniis navali prælio victor ademit imperium* [&c. Orosius, 3. 1: *Magnitudine atque atrocitate belli istius, inclinatus ex hac semper in posterum Lacedæmoniorum status. Prona namque ex illo fluere, & retro sublapsa referri spes Spartanorum visa est.* Ita locus ille ex ms. P. Danielis legendus est. *Bong.*

2. *Thebani*] Et alii ad id pecunia Persarum inducti. Pausan., lib. 4. *Bong.*

4. *Infimis &c.*] Ita quidem impressi, recte alii, *infinitis.* mss. *finitimis,* Bong. Locus hic mihi quidem admodum suspectus est nec scio satis, an *infima incrementa* recte dicantur. Sane ubicunque incrementa, ibi factus jam processus est ex infimo. Adde, quod Mss. omnes consensu miro pro *infimis* habeant *finitimis.* Quid autem commode possit substitui, quod ab illo *finitimo* non longe recedat, hactenus me, fateor, non excogitasse. Nisi hoc obstaret, mallem pro *ex infimis* facere *eximiis incrementis*. Scheff.

Epaminondæ ducis] De quo præter ceteros Plutarchus in Pelopida, & Probus in ejus vita. Non vult Justinus eum prælio interfuisse, quod Orosius, 3, 2. putavit: sed ejus virtute auctam rem Thebanam. *Bong.*

6. *In eo bello*] Angl. vocem *bello* non agnoscit. *Scheff.*

Lysander] Apud Haliartum. Xenoph. 3: Plutarch. & Probus Lysandro: Diodorus, 14. 82: Pausanias Laconicis. *Bong.*

8. *Potiti victoriam*] Angl. *potiti victoria* Utrumque nostro usurpatur. *Scheff.*

9. Ex

deserti à sociis omnibus erant; 9 quod metuentes Lacedæmonii, regem suum Agesilaum ex Asia, qui ibi magnas res gerebat, ad defensionem patriæ arcessunt. 10 Occiso enim Lysandro nullius alterius fiduciam ducis habebant. 11 Cujus quoniam serus adventus erat, conscripto exercitu, obviam hosti procedunt. 12 Sed victis adversus paulo ante victores nec animus, neque vires pares fuere. Prima igitur congressione funduntur. 13 Deletis jam suorum copiis supervenit rex Agesilaus, qui restituto prælio, non difficulter, recenti & multis expeditionibus indurato milite, hostibus victoriam eripuit; ipse tamen graviter sauciatur.

CAP. V. 1 Quibus rebus cognitis, Athenienses verentes, ne, iterum Lacedæmoniis victoribus, in pristinam sortem servitutis redigerentur, exercitum contrahunt, 2 eumque in auxilium Boeotiorum per Iphicratem, viginti quidem annos natum, sed magnæ indolis juvenem, duci jubent. 3 Hujus adolescentis supra ætatem virtus admirabilis fuit; 4 nec unquam ante eum Athenienses, inter tot tantosque duces, aut spei majoris, aut indolis maturioris, imperatorem habuerunt; 5 in quo non imperatoriæ tantum,

9. *Ex Asia, qui ibi*] Pausan. lib. 3. & 4. De pugna ad Coroneam, vide supra citatos auctores: qui Agesilaum non supervenisse pugnæ, sed ab initio interfuisse; referunt. *Bong.*

Qui ibi magnas res] Angl. *ubi magnas res gerebat*. Bene. *Scheff.*

12. *Sed victis*, &c.] Sic infra, 11, 13. 9. Tacit. hist. 4. 1: *Quamquam atrociter loquantur, minor est apud victos animus*. Sallust. Jugurth, 106. 3. Liv. 2. 6. 15: 2. 65. 10: &c. Vide tamen, quomodo Nicias suos ex clade consternatos erigat, apud Thucyd. 7. 12. 9, *Bern.*

CAP. V. 2. *Iphicratem*] De Iphicrate Aristot. 1. Rhet. Xenophon. 1. 6. Diodorus, 13. 15. & 16. Polyænus, 3. Strateg. Athenæus lib. 4. & lib. 12. Plutarchus, Frontinus, Suidas, alii.

Iphicratem] De quo, præter superiores, Probus in ejus vita. Hoc autem bellum, quia circa Corinthum gerebatur, *Corinthium* est appellatum, Κορινθιακὸς πόλεμος. *B.*

5. *Non imperatoria* &c,] Talis Alexandri Magni pater, infra. 2, 8. 12. Cato apud Plin. 7. 27. Cæsar apud Sueton. cap. 51. Plures alios eloquentia simul ac imperatoriis artibus excellentes memorat auctor Dialogi de Oratoribus, cap. 37. & Ammian. Marcellin. 30 11. Rara copula. Nam fere *viri nati militiæ, factis sunt magni: ad verborum linguaque certamina rudes*, Livius, 10. 22. 6. *Auctoritas viro militari pro facundia*, Tacit. Annal. 15. 26. Huc respicit Hercules. Ovid. Metam. 9. vers. 29. *Melior mihi dextera lingua est*. Bern.

Verum & Oratoriæ artes] Plutarchus in Politicis, de Iphicrate, quod ad oratoriam facultatem spectat, sic loquitur:

Iphi-

tum, verum & oratoriæ artes fuere. 6 Conon quoque, audito reditu Agesilai, & ipse ex Asia ad depopulandos Lacedæmoniorum agros revertitur: 7 atque ita, undique belli formidine circumstrepente, clausi Spartani ad summam desperationem rediguntur. 8 Sed Conon vastatis hostium terris Athenas pergit; ubi magno civium gaudio exceptus, plus tamen tristitiæ ipse ex incensa & diruta a Lacedæmoniis patria, quam lætitiæ ex recuperata post tantum temporis, cepit. 9 Itaque, quæ incensa fuerunt, prædarum sumptu & exercitu Persarum restituit; quæ diruta, reficit. 10 Fatum illud Athenarum fuit, ut ante a Persis crematæ, manibus eorum; & nunc a Lacedæmoniis dirutæ, ex spoliis Lacedæmoniorum restituerentur; 11 versa quoque vice, nunc haberent socios, quos tunc hostes habuerant; & hostes nunc paterentur, cum quibus juncti tunc arctissimis societatis vinculis fuerant.

CAP. VI. 1 Dum hæc geruntur, Artaxerxes, rex Persarum, legatos in Græciam mittit, per quos jubet *omnes ab armis discedere; qui aliter fecisset, eum se pro hoste habiturum*: 2 civitatibus libertatem suaque omnia restituit. Quod non

Iphicrates vero meditando declamandoque domi, plerisque audientibus, derisui habitus est. Nam etsi eloquens erat, beneque & apte orare sciebat, debuit tamen gloriam eam quærere, quæ republica pace & bello administranda comparari & gigni solet: ceterum ejuscemodi scholas & studia Rhetoribus & Sophistis concedere. Hæc Plutarchus.

Artes fuere] Modii mss. *artes magnæ fuerunt*.

9. *Prædarum sumptu*] Non placet Vossio *prædarum sumptu*; proque *prædarum* legi ille vult *pridem*. Verum nihil id opus. Confirmatur lectio vulgata eo quod mox sequitur *ex spoliis Lacedæmoniorum restituerentur*. Vorst. Hunc locum optime emendavit Is. Voss. sic: *quæ incensa fuerant pridem, sumptu & exercitu Persarum restituit.* Optime inquam & ex fide historiæ. Adde quod *prædarum sumtus* res Latina non est. *Tan. Fab.*

10. *Manibus eorum*] Recte vulgo *manubiis* contra libros & mentem auctoris. Orosius, *Persis ædificantibus*. Legend. Xenoph. 4. Diodorus, 14. 86. Pausanias, Atticis. *Bong.* Legendum omnino *manibus*; non ut Rycquius vult, & in antiquioribus typis expressis est *manubiis*. Firmat & hanc lectionem contextus, quodque antecedit *Quæ incensa fuerant, exercitu Persarum restituit.* Sed & codices MSS. ita habent. *Vorst.*

CAP. VI. 1. *Artaxerxes*] *Pax Antalcidæ* dicta, quod esset ejus opera impetrata. Xenoph. 5. Diodorus, 14, 111. Plutarchus in Agesil. & Artaxerxe. B. Similem, sed effectu dissimili, Tarentinorum legationem refert Livius, 9, 14. 1. *Bern.*

2. *Assiduisque bellorum internecivis odiis*] Non satis aptum videtur illud

non Græciæ laboribus assiduisque bellorum internecivis odiis consulens fecit, 3 sed ne occupato sibi Ægyptio bello, quod propter auxilia adversus præfectos suos Lacedæmoniis missa susceperat, exercitus sui in Græcia distinerentur. 4 Fessi igitur tot bellis Græci cupide paruere. 5 Hic annus non eo tantum insignis fuit, quod repente pax tota Græcia facta est; sed etiam eo, quod eodem tempore urbs Romana a Gallis capta est. 6 Sed Lacedæmonii securis insidiantes, absen-

hid *assiduis internecivis odiis*, rarissime profecto adiectiva sic junguntur sine copula. In MSS. *interne civis*, ex quo impressi quidam fecerunt *inter cives*. At ego censeo, Justinum scripsisse *interve-necivis* per tmesin, non insolitam optimis scriptoribus figuram. Conjunctionem *ve*, quæ hic valet idem ac *que*, absumsit *ne*, quod in *necivis* sequitur. *Scheff.*

3. *Ægyptio bello*] Cypricum bellum commemorat Diodorus, in quod pace constituta incubuerit Artaxerxes: Nisi hæc de ea pace accipas, de qua Diodorus, 15. 38: *Artaxerxes Ægyptiis bellum illaturus, quia magnum peregrini exercitus robur contrahere cupiebat, dirimendis in Græcia bellorum controversiis animum intendit*, &c. quæ compara cum Justini verbis. Sed de Ægyptio bello vide Gemistum, & Plutarchum Artaxerxe. *Bong.* Lacedæmonii ab Hercynione Ægypti rege auxilia navalis belli petierant, ab eodemque centum triremes & sexcenta millia modiorum frumenti impetrarant. Vide sup. 6, 2, 1. *Vorst.*

Exercitus in Græcia detinerentur] Iuntæ teste Grævio, *distinerentur*: quod Grævius & probat. Mihi placet lectio vulgata. *Distineri* non ita nude & sine vocabulo quarti casus poni solet. *Vorst.* Probat Grævius ex Iunt. *distinerentur*, Vorstio invito, quem vide. *Scheff.* Melius certe & haut paullo elegantius, in editione Iuntarum, quam habuit J. Grævius, *distinerentur*. Tan. Fab.

5. *Hic annus*] Is fuit secundus Olympiadis nonagesimæ octavæ, ab U. C. 366, *Bern.*

Urbs Romana] Strabo extremo l. 6. B. Polybius, 1, 9, Livius 5, 41. Florus, 1, 13. Plutarchus Camillo, & plures. *Bern.*

6. *Lacedæmonii securis*] Lubet ex ms. voces aliquot Orosio, 3. 2, restituere. *Lacedæmonii*, inquit, *inquieti magis* [*quam strenui*; *& furore potius*] *quam virtute intolerabiles, post bella posita, tentant furta bellorum*. Bong.

Securis insidiantes] Impressus quidam *securi insidiantes*, quod fortasse non repudiandum. Veterem esse lectionem hanc observo ex auctore Fori Romani, quippe qui pro auctoritate vocis *insidianter* addicit hunc ipsum Justini locum. Sed & sententia videtur elegantior. Cum inquit Lacedæmonii facti essent securi, bello pereregem Persarum sublato, non potuerunt manere quieti, sed speculati sunt, quos adorirentur, ceterum exhausti cum aperte magnaque vi agere non possent, per insidias hoc faciunt. Estque hoc id ipsum plane, quod Orosius ait: *Lacedæmonii inquieti magis, quam strenui, & furore potius quam virtute intolerabiles, post bella posita tentant furta bellorum*. Sane ipse noster ostendit invasionis causam Lacedæmoniis non fuisse Arcadum securitatem, sed absentiam, quia tenebantur bello cum Eleis. Absentes autem propter bellum non possunt dici securi. Quia tamen vix invenies *insidianter* apud alios scriptores probos, nolo certi quid hic definire. *Scheff.* Securi, quibus insidia-

absentiam Arcadum speculati, castellum eorum expugnant, occupatoque præsidium imponunt. 7 Itaque armato instructoque exercitu Arcades, adhibitis in auxilium Thebanis, amissa bello repetunt. 8 In eo prælio Archidamus, dux Lacedæmoniorum, vulneratur; 9 qui, cum cædi suos jam & victos videret, per præconem corpora interfectorum ad sepulturam poscit. 10 Hoc est enim signum apud Græcos victoriæ traditæ. Qua confessione contenti Thebani signum parcendi dedere.

CAP. VII. 1 Paucis deinde post diebus, neutris quicquam hostile facientibus, cum quasi tacito consensu induciæ essent, Lacedæmoniis alia bella adversus finitimos

diabantur Lacedæmonii, non soli erant Arcades, sed omnes finitimi populi, qui sibi non metuentes, securi erant. Primos autem invaserunt Arcades, tum absentes. Et hoc est quod insidiati sint securis, & absentes invaserint, *Grav.*

Castellum] Κρώμνον Xenoph. hist. Græc. 6. Civitas est Peloponnesi Stephan. De hoc bello vide Xenophontem. *Bong.*

7. *Amissa bello*] Locus suspectus. Mss. habent *amisso bello*, vel *amissum bellum*. Credo Justinum scripsisse, *amissum bello*, ut *amissum* referatur ad *castellum*, *bello* autem significet *prælio*; nam sequitur, *in eo prælio*, quod ostendit de prælio ante locutum. Et sunt Mss. qui hic quoque *bello* habent, id quod rectius videtur. *Scheff.*

8. *In eo prælio*] Ante hanc pugnam dimicatum est in Leuctris, ubi victi sunt à Thebanis Lacedæmonii, temeritate ducis Cleombroti.

Archidamus] Fuit autem hic Agesilai filius. Xenoph. lib. 7.

9. *Qui cum cædi suos jam ut victos*] Qui cæduntur, nil novi est si cædantur ut victi, neque enim ut victores puto. Lego itaque: *Qui cum jam cedere suos ut victos videret*. *Cedere*, id est terga vertere; non ut interdum facere illi solent, qui arte militari fugam simulant, quo gravius incautos & exsultantes successu persecutores impetant, sed ut ii faciunt, qui ex animo fugiunt, & qui se nisi victos fatentur tales certe ex validissima & strenuissima cursura se ostendunt, dum totis fugiunt viribus. *Tan. Fab.* Angli: *cædi suos jam & victos* scil. esse. Proba lectio. Vulgata *victos jam dicet cæsos*, quasi primum sit victoria in prælio, post cædes. *Scheff.*

10. *Hoc est enim signum*] Diodorus 17.68, αἴτησιν τῶν νεκρῶν ait περιέχειν ἥττης ὁμολόγησιν. B Idem, 19. 31: *Eumenes ad cæsos regredi proposuerat, tollere eos maturans, ut ancipitem hactenus victoriam certo sibi assereret.* Unde laudandi Niciæ sumpta materia Plutarcho, in ejus vita, cap 13. Nam licet in more positum esset, ut qui cæsorum corpora per inducias recepissent, renuntiare victoriæ viderentur, adeoque ne tropæum quidem erigere rite possent (victores enim sunt, qui prævaleat: nec prævalere videntur, qui petunt quod suis viribus capere non possunt): maluisse tamen Niciam profundere lauream & decus, quam duos cives, inhumatos relinquere. Quale quid etiam de Atheniensibus memorat Thucydides, 4. 6. 18. *Bern.*

CAP. VII. 1. *Tacito consensu induciæ*] Quæ *induciæ tacitæ* dicuntur Livio, 2. 18. 24: 2. 64. 6: & 23. 46. 5. *B.*

mos gerentibus, Thebani Epaminonda duce occupandæ urbis eorum spem ceperunt. [2] Igitur principio noctis taciti Lacedæmona proficiscuntur, non tamen aggredi incautos potuerunt. [3] Quippe senes & cetera imbellis ætas, cum adventum hostium præsensissent, in ipsis portarum angustiis armati occurrunt; [4] & adversus quindecim millia militum, non amplius centum jam effœtæ ætatis viri pugnæ se offerunt. [5] Tantum animorum viriumque, patriæ & penatium conspectus subministrat; tantoque præsentia, quam recordatione sui, majores spiritus largiuntur. [6] Nam, ut videre, inter quæ, & pro quibus starent, aut vincendum sibi, aut moriendum censuerunt. [7] Pauci igitur sustinuere senes aciem, cui par ante diem universa juventus esse non potuit. [8] In eo prælio duo duces hostium cecidere. [9] Cum interim, Agesilai adventu nuntiato, Thebani recessere; nec bellum diu dilatum: [10] siquidem Spartanorum juventus senum virtute & gloria incensa teneri non potuit, quin ex continenti aciem decerneret. [11] Cum victoria Thebanorum esset, Epaminondas, dum non ducis tantum, verum etiam fortissimi militis officio fungitur, graviter vulneratur. [12] Quo audito, his ex dolore metus, illis ex gaudio stupor injicitur; atque ita veluti ex placito consensu a prælio disceditur.

CAP.

5. B. Eæ sunt, quæ sine pacto, mutuo velut consensu, fiunt. *Been.*

2. *Principio noctis*] Vide Plutarchum Agesilao; Frontinum, 1. 11. *Bong.*

9. *Nec bellum diu dilatum*] Prælium ad Mantineam, de quo Xenophon, lib. 7. Diodorus, 15. 84. & seqq. Plutarchus Agesilao & apophth. Lacon. Probus Epaminonda: Pausan. Bœoticis: Strabo lib. 8. præter quos de Epaminondæ morte legendus Cicero fam, epist. 5. 12. Val. Max. 3. 2. Ælian. 12. 3. Pausanias Atticis & Arcadicis, quem sequitur Orosius, 3. 2. *Bern.*

10. *Teneri non potuit*] Pro tenere se non potuit. Passivum pro activo cum pronomine reciproco: ut *exerceri luctando* pro exercere se: *lavari* pro lavare se. Cicero 16, 24 ad fam. *Vix teneor quin accurram.* Ovidius 4, 1, de Pont. *Non potuit mea mens esset quin grata teneri.* Vorst.

12. *His ex dolore metus, illis ex gaudio stupor*] Dele istud *&*, nam inelegans est, ac præter usum honestæ Latinitatis. *Tan. Faber.* Rectissime Faber, cui adstipulatur Iuntina.

13. *Placito*] Forte *tacito*, ut est supra, hoc ipso cap. num. 1. *Bern.*

Veluti ex placito consensu] Berneggerus suspicatur, *tacito* legendum; quoniam & supra sic locutus est. Mihi secus videtur, atque illud *placito* tanquam glossa τῦ *consensu* penitus eji-

cien-

CAP. VIII. 1 Post paucos deinde dies Epaminondas decedit, cum quo vires quoque reipubl. ceciderunt. 2 Nam sicuti telo si primam aciem præfregeris, reliquo ferro vim nocendi sustuleris; sic illo, velut mucrone teli, ablato duce Thebanorum, rei quoque publicæ vires hebetatæ sunt: ut non tam illum amisisse, quam cum illo interiisse omnes viderentur. 3 Nam neque hunc ante ducem ullum memorabile bellum gessere, nec postea virtutibus, sed cladibus insignes fuere; ut manifestum sit, patriæ gloriam & natam & extinctam cum eo fuisse. 4 Fuit autem incertum, vir melior, an dux, esset. 5 Nam & imperium non

ciendum. *Placitum* pro *consensu* frequens apud novissimi ævi scriptores. *Scheff.*

CAP. VIII. 1. *Post paucos*] Hucusque Xenophon, cujus historiam prosequitur Diodorus, 15. & Gemistus Pletho. *Bong.*

Post paucos deinde dies Epaminondas decedit] Imo non post paucos dies, sed statim ut e prælio ad castra relatus est, animam efflavit. Quod ex omnium consensu constat. *Voss.*

Cum quo vires] Adeo vere Tacitus Germ. cap. 30: *Plus reponendum in duce, quam exercitu.* Curtius, 10. 6. 13: *Militaris sine duce turba, corpus est sine anima.* Florus, 2. 18. 15: *Tanti est exercitus, quanti Imperator.*

2. *Præfregeris*] Ita ms. rectius, opinor, quam hactenus editi, *perfregeris.* Bern.

Reliquo ferro] In MS. est *ferrum*. quod efficit, ut hoc quoque suspicer ex glossa natum. Sane *reliquo* intelligendum est de *telo*, at id non est ferrum totum, sed mucro solum. Igitur *reliquo ferro* Justinus scribere non potuit, cum dempto mucrone teli reliquum sit lignum. *Scheff.*

Velut mucrone ablato] Isthæc verba hinc exturbanda, non modo quia non sunt necessaria, sed quod & insulse addita, cum in prima parte periodi dixerit Justinus: *Sicuti telo si primam aciem præfregeris, reliquo ferro* &c. Quare legendum est, *sic illo ablato duce Thebanorum quoque reipublicæ vires hebetatæ sunt.* Tan. Fab.

Distinguendum monet Grævius, *sic illo veluti mucrone teli, ablato duce Thebanorum.* In sequentibus, *ablato duce Thebanorum.* Illud *duce* nescio an sit Justini, deinde *Thebanorum* puto cum sequentibus, non præcedentibus, jungendum. *Scheff.* Notator Anglicanus docet, verba hæc a Fabro expungi, tanquam nata per glossemata ex superioribus. Non improbo, *Idem.*

Cum illo interiisse] *Unus homo pluris quam civitas fuit.* Probus Epaminond. in fine.

4. *Vir melior, an dux*] Quæ duo juncta non nimis frequenter invenias. *Antonius Primus, pace pessimus: bello non spernendus*, inquit Tacit. hist. 2, 86. *C. Marius, vir, si examinentur cum virtutibus vitia, haud facile sit dictu, utrum bello melior, an pace perniciosior fuerit.* Liv. Et quidem Aristot. Politic. 5. 9. in legendo duce, militaris peritiæ majorem, quam virtutis aut morum, rationem habendam esse tradit. *Bern.*

5. *Non sibi semper*] Sebis. *semper non sibi*, alio & vero sensu. *Idem.* Vult Sebisius, *semper non sibi.* Possumus sententiam juvare sola distinctione mutata, commateque non post *semper*, sed post *sibi* collocato. Nec trajectio hujusmodi nostro plane incognita, præcedit quippe paulo ante, *hunc ante ducem*

non sibi, sed patriæ semper quæsivit; [6] & pecuniæ adeo parcus fuit, ut sumptus funeri defuerit. [7] Gloriæ quoque non cupidior, quam pecuniæ; quippe recusanti omnia imperia ingesta sunt; [8] honoresque ita gessit, ut ornamentum non accipere, sed dare ipsi dignitati videretur. [9] Jam literarum studium, jam philosophiæ doctrina tanta, ut mirabile videretur, unde tam insignis militiæ scientia homini inter literas nato. [10] Neque ab hoc vitæ proposito mortis ratio dissensit. [11] Nam ut relatus in castra

tem, pro *ante hunc ducem* simili ratione. *Scheff.* Hoc quoque vitiosissimum est, & corruptissimum, ut multa alia in hoc scriptore. Si enim *non semper* sibi imperium quæsivit, ergo *interdum* sibi quæsivit, quod tanto viro indignum est, ac planissime culpandum, id tamen Justini consilium non esse intelligimus. Sebisius quidem vir acri ingenio & acuto, conjecit legendum *sibi non semper*, quæ lectio Berneccero placet, mihi autem minime. Quid enim mox addit Justinus? (*Recusanti omnia imperia ingesta sunt.*) Si recusavit omnia, nunquam igitur omnino quæsivit; quamobrem sic a Justino hunc locum conceptum fuisse mihi persuasum est: *Nec sibi imperium unquam, sed patriæ semper quæsivit.* Nihil a me verius excogitatum arbitror, ex quo has literas, pessimo meo fato, tractare cœpi. *Tan. Faber.* vid. not. Grævii.

6. *Adeo parcus fuit*] Athenæus quoque, lib. 10, c. 3, Epaminondam frugi & parcum fuisse refert. Frontinus lib. 4. Strateg. cap. 3, in supellectile sua ahenum & veru, & nihil præterea habuisse dicit. *Thys.*

Pecuniæ adeo parcus fuit] Id est, adeo non cupidus, adeo acquirendæ non studiosus. Sequitur mox, *Gloriæ non cupidior quam pec.* Ita *parcus somni* qui parum dormit, 11, 13, 2: *parcus in cibum* pro *parcus cibi*, id est, qui modico cibo contentus est 31, 13: *parcus vini* apud Suetonium Cæs. 53 1, & Aug. 77, 1. *Vorst.*

Ut sumptus funeri def.] Idem de Aristide Plutarchus in ejus vita, cap. 52; & de P. Valerio Livius, 2. 16. 7; deque Menenio, 2. 33. 13. *Bern.*

7. *Recusanti imper.*] Imper. Trajanus *Præfectum prætorii non ex ingerentibus, sed ex subtrahentibus legit.* Plin. Paneg. c. 86. Adde Lamprid. in Alex. Severo, c. 19. *Sæpius* tam *recusare, ambiguam, ac potius illam interpretationem habet, tanquam minorem* (hoc est, muneri imparem) *te putes.* Plin. ibid. cap. 59.

8. *Sed dare ipsi dignitati videretur*] Angl. *sed dare ipsis dignitatem.* Liquet ex diversitate lectionis, vocem *dignitati* ex glossa irrepsisse. Scripsit Justinus, ut existimo, *ut ornamentum non accipere, sed dare ipsis videretur.* Dare ipsis sc. honoribus. *Scheff.*

9. *Literarum studium*] In quo præceptorem habuit Lysidem Tarentinum Pythagoræum. Cicero de Oratore, 3. 34. Diodor. 16. 2. Diogenes Laërt. in Pythagora: Probus in Epamin. *Bern.*

10. *Neque ab hoc vitæ proposito*] *Propositum* auctoribus certa vivendi ratio est. Phædrus præf. l. 3. *Mutandum tibi propositum est & vitæ genus.* Seneca ep. 68. *Aliud proposito tuo nomen impone.* Ubi *propositum* vocat institutum Lucilii in secessu vivendi. *Vorst.*

11. *Id unum*, &c.] De Philopœmene non dissimilia Livius, 39. 50. 9. *Bern.*

Id unum a circumstantibus requisivit] Ita, ut Justinus, ceteri quoque omnes id narrant. Ælianus tamen longe aliter, lib. 12, cap. 3. cujus ver-

stra semianimis vocem spiritumque collegit; id unum a circumstantibus requisivit, *Num cadenti sibi scutum ademisset hostis.* 12 Quod ut servatum audivit, allatum velut laborum gloriæque socium osculatus est. Iterum quæsivit utri vicissent. 13 Ut audivit, Thebanos, *Bene habere se rem,* dixit: atque ita velut gratulabundus patriæ expiravit.

CAP. IX. 1 Hujus morte etiam Atheniensium virtus intercidit. 2 Siquidem amisso, cui æmulari consueverant, in segnitiam torporemque resoluti, 3 non ut olim in classem exercitusque, sed in dies festos apparatusque ludorum, reditus publicos effundunt; 4 & cum actoribus nobilissimis poëtisque theatra celebrant, frequentius scenam quam castra visentes; versificatoresque meliores, quam

ba emendata apponam. Ἐπαμινώνδας ὅτε ἐτρώθη ἐν Μαντινείᾳ, καμεξαν εἰς τὴν σκηνὴν κομισθεὶς ἔτι ἔμπνους Δαΐφαντον ἐκάλει, ἵνα ἀποδείξῃ στρατηγόν. οἱ δὲ ἔφασαν τεθνάναι τὸν ἄνδρα· εἶτα Ἰολαΐδαν καλεῖν διὰ ταχέως ἠξίου. Ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτὸς ἐλέχθη τεθνάναι, συνεβούλευσε διαλύσασθαι πρὸς τοὺς πολεμίους, καὶ φιλίαν θέσθαι, ὡς μηκέτι στρατηγοῦ καταλιμπανομένου ἐν Θήβαις. Vulgo, ὡς μηκέτι στρατηγοῦ καταλαμβανομένου ἐν Θήβαις. Male. Vide quoque Plutarchum in Apophthegmatis Epaminondæ, qui Ἰολαΐδαν, perperam, ut puto, vocat Ἰολλίδαν. Voss.

Cadenti sibi scutum] Cicero, lib. v. Epistolarum familiarum ad L. Lucceium, ad rem quod attinet, sic inquit, *Quem enim nostrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miseratione delectat? Qui tum denique sibi evelli jubet spiculum, postquam ei percontanti dictum est, clypeum esse salvum, ut etiam in laude moreretur.* Vide & Orosium, lib. 2. cap. 2. Pausaniam in Bœoticis, & Plutarchum in Apophthegm.

12. *Quod ut servatum audivit, allatumque*] Magis placet, quod in antiquioribus typis expressis est, *Allatum velut laborum socium osculatus est;* omissa scilicet enclitica *que* Vorst.

CAP. IX. 2. *Amisso, cui æmulari consf.*] Ea nimirum de causa Scipio Nasica Carthaginem servandam, nec ex sententia Catonis excidendam pronuntiavit, *ne metu ablato æmulæ urbis, luxuriari felicitas Urbis inciperet.* Florus 2. 15. 8. *Bern.*

3. *Non ut olim classem*] Has delicias tam arcte sunt amplexi, ut capitis pœnam indicerent, si quis de pecunia publica ad militiæ priscum usum revocanda, verba facere unquam auderet. quod Libanius refert in Argumento Olynth. 1. Demosth. Conatum tamen esse Demosthenem, apparet ex prima ejus tertiaque Olynthiaca. *Bern.*

4. *Actoribus nobilissimis*] Histriones jure civili infames erant, l. 2, § ult. ff. de his qui not. infam.

Theatra celebrant] Pro sæpe ad theatra

quam duces laudantes. 5 Tunc vectigal publicum, quo milites & remiges alebantur, cum urbano populo dividi cœptum. 6 Quibus rebus effectum est, ut inter otia Græcorum sordidum & obscurum antea Macedonum nomen emergeret: 7 & Philippus obses triennio Thebis habitus, Epaminondæ & Pelopidæ virtutibus eruditus regnum Macedoniæ, Græciæ & Asiæ cervicibus, velut jugum servitutis, imponeret.

tra eunt. Cicero pro Mur. *A quibus si domus nostra celebratur, diligenter adiri vidimur*. Et pro Sest. *Via multitudine legatorum undique missorum celebrabantur*. Sic & *celebris via*: *celebris locus*, proque eo *celebritas* dicunt. *Vorst.*

Versificatoresque meliores] Id est, qui meliores versificatores quam duces essent. *Idem.*

5. *Cum urbano populo dividi cœptum est*] Sebis. *Urbano populo dividi cœptum*, in casu dandi. Bene Cicero ad Attic. lib. 1. *nummos vobis dividere solebat*, hoc est, distribuere. Διενέμοντο τὰ χρήματα, inquit Libanius in Argumento Olynth. 1. Demosth. *Bern.* Sebis. malit *urbano populo*, casu tertio. Idque probat Berneggerus, & aliud verbi cum casu tertio constructi exemplum profert. Verum nihil mutandum. Minime insolens est *dividere cum aliquo*. Infra 25, 2, 11, *regnum cum eo diviserunt* Et 37, 11, *Paphlagoniam cum socio divisit*. Sic & *partiri aliquid cum aliquo* dicunt. Valerius Max. 4, 7, ext. 2. *Tam paucis verbis se cum comite suo partitus est*. Vide & lib. de Latinit. f. susp. p. 233. Quid quod plane aliud est *dividere populo*, aliud *dividere cum populo* Illud dicitur, si populus id quod dividitur capiat totum: hoc vero, si ejus modo partem capiat. *Vorst.* Illud frustillum vocis *cum* delendum esse putat Sebisius, idem & ipse puto. Intelligit autem Justinus quod popello dabatur ex ærario ad cicercula, frixa, nuces, ficus aridas, & alia id genus obradenda, ut in ædilitiis ludis fieri Romæ solet. Horat. Cic. Plut. in v. Catonis Uticensis, &c. *Tan. Fab.*

Dividi cœptum est] Angl. verbum *est* non exhibet. Et abest elegantius, quoniam mox sequitur *effectum est*. Scheff. Sic & Iuntina.

7. *Philippus obses*] Thebis ab Alexandro fratre datus. Orosius, 3. 12.

Epaminondæ] Diodorus, 16. 2.

Asiæ cervicib.] Ita Curtius, 7. 7. 1.

LIBER VII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Macedoniæ vetus nomen, populus, primi reges.*
2 *Perdiccæ regis familia illustris, & infantis Europi nobile fatum.*
3 *Legati Persarum ad Amyntam petulantia sua dant pœnas.*
4 *Pax Macedoniæ Bubaris, reguli Persæ, opera conciliatur. Tragœdia in familia Amyntæ, Alexandri Macedonis avi.*
5 *Philippi Macedonis varii casus: fratribus dolo materno vita sublatis, a populo compulsus regnum suscipit.*
6 *Initia regni Philippici laude & observatione dignissima; bella, conjugium, vitia & virtutes ejusdem.*

CAP. I.

1 Acedonia ante a nomine Emathionis regis, cujus prima virtutis experimenta in illis locis extant, Emathia cognominata est. 2 Hujus sicuti incrementa modica, ita termini per-

CAP. I. *Macedonia*] Dicta a Macedone, Osiridis filio. Diodor. lib. 1, alias Jovis filio & Deucalionis nepote. Steph. de urbibus. Solinus cap. 1. Eustath. in Dionys. apud quem, & Hesychium, *Macetia* dicitur, & 1. Maccab. 1. 1, *terra cethim*. Est autem Cethim Genes. 10. 4, filius Javan, & Danielis 11, per *Iavan* Græci intelliguntur. Inde *Macetæ*, sunt Macedones. Auson. in clar. urbibus, *Macetumque attolite nomen*. B. Macedoniæ descriptionem ampliorem vide apud Plinium, 4. 10. quo auctore illa olim complexa fuit populos CL. Adde Livium, 45. 29. *Bern.*

Ante] Mss. *antea nom.* quod Sebis. recte dividit: *ante a nom.* Bern.

Nomine Emathionis regis Emathia cognominata] Legendum fortasse *A nomine*, vel *ex nomine Emathionis*. Vorst. MSS. *antea nomine*. Hinc Sebis. *ante a nomine*, probante Berneggero. Posses quoque legere, *ante e nomine*, cum præpositio *e* videatur absumpta per litteram præcedentem. *Scheff.* Angli: *ante a nomine Emathionis regis*. rectissime. Nam si ipso ejus nomine fuisset dicta: non *Emathia*, sed *Emathion* debuisset nominari. *Idem.*

Emathionis] Ita Probus, in Georg. Vir-

peranguſti fuere. 3 Populus Pelaſgi, regio Pœonia dicebatur. 4 Sed poſtea virtute regum & gentis induſtria, ſubactis primo finitimis; mox populis nationibuſque, imperium uſque extremos Orientis terminos prolatum. 5 In regione Pœonia, quæ nunc portio eſt Macedoniæ, regnaſſe fertur Pelegonus pater Aſteropœi, cujus Trojano bello inter clariſſimos vindices urbis nomen accepimus. 6 Ex alio latere in Europa regnum Europus nomine tenuit. 6 Sed

Virgilii. *Emathium* vocat Solinus, c. 9. quem facit *genuinum terræ*, id eſt, *αὐτόχθονα*. Bong.

3. *Populus Pelaſgi, regio Bœotia dicebatur*] Peyraredus, vir doctus, putabat legendum *Pæonia*, *non Bœotia*. Optime. Confirmant ejus lectionem Polybii excerpta, & Livius lib. XL. c. 3. *Voſſ.* adſtipulor Peyraredo, pro *Bœotia* legendum eſſe *Pæonia*. Quod paulo poſt ſequitur, *in regione Pæonia*, id non ita nude poſitum fuiſſet, niſi mentio Pœoniæ ab auctore jam ante facta eſſet. *Vorſt.*

Pæonia] Sic ſcribi juſſi, non, ut alii, *Bœotia*. Eſt autem emendatio Peyraredi, quæ vel ex ipſo Juſtino poteſt confirmari, qui mox ſcribat (*in regione Pæonia, quæ nunc portio Macedoniæ eſt*) Portio, inquit, quia ſucceſſu temporis longe latiores fines habuit Emathia, quam quos a primordio habuerat. Deinde & Homerus, omnis literaturæ Princeps, Macedonas ſæpe vocat Pœonas, quæ res ab interpretibus Græcis obſervata fuit & notata. Præcipue autem vide Il. XXII. ubi Aſteropœus loquitur: *Tan. Fab.*

4. *Subactis pr. fin.*] Ita Ninus ſupra. & Romani, Flor. 1, 9. 11.

5. *Pæonia*] Pœones etiam habet Ptolemæus in Macedonia ad Haliacmonis fluminis fontes. A qua olim Macedonia *Pæonia* dicebatur. Livius. 40. 3. 1. *Bern.*

In regione Pæonia] Antiquiores typis expreſſi, *In regione Pæonia*: qualia & ipſa non rara. Foret enim dictum, ut *urbi Antiochia*. Vorſt. Recte, ſic & Iuntina.

Pelegon] Vel *Pelegonus*. Monitu Pauli Leopardi emendation. 17. 10. & Joan. Hartungi locor. memorabil. decur. 2. 2. 3, reddidi auctori ſuam vocem. Is enim eſt *pater Aſteropæi*, teſte Homero Iliad. 21, 140, & Strabone epitome octava. Veteres mss. omnes (teſte Bong.) & hactenus editi, *Telegonus* habent, quod eſt Ulyſſis filii nomen, alienum ab hoc loco. *Bern.* In MSS. omnibus teſte Bongarſio, itemque in antiquioribus typis expreſſis, eſt *Telegonus*. Sola vetus Iuntarum editio, teſte Grævio, habet *Pelegonus*: quomodo legendum eſſe pridem Leopardus & Hartungus monuerant ex Homeri Iliad. 21. Malo autem *Pelegonus*, quam quod Berneggerus edidit *Pelegon*; quia prior iſta vocis terminatio in omnibus codd. & in ipſa quoque editione Iuntarum obſervata eſt. *Vorſt.*

6. *Ex alio latere in Europa regnum Europus nomine tenuit*] Europa eſt pars Thraciæ ad Hæmum montem. Sed illa nihil huc facit, cum de Macedonia ſola loquatur. Puto legendum, *in Europia*. Europia eſt portio Macedoniæ, in qua Europus civitas; ubi Europum, Macedonis filium, regnum tenuiſſe; penes auctores fides eſt. *Voſſ.* Geographorum quidam hanc regiunculam in Thracia ſtatuunt, alii in Macedonia. Ea res hodie pervulgata & contrita eſt. Tamen malim ſcribere *Europia*, ut Cl. Voſſius, quam *Europa*. Tan. Faber.

Europus nomine] Sic amat loqui Noſter: ut 2. 9 2: 13. 2. 7: 21. 1. 1. Vell. 2. 5. 2. Ita *naves ducentæ numero*, ſup. 2.

7 Sed & Caranus cum magna multitudine Græcorum sedes in Macedonia responso oraculi jussus quærere, cum in Emathiam venisset, urbem Edessam, non sentientibus oppidanis, propter imbrium & nebulæ magnitudinem, gregem caprarum, imbrem fugientium, secutus, occupavit; 8 revocatusque in memoriam oraculi, quo jussus erat, *ducibus capris imperium quærere*, regni sedem statuit; 9 religioseque postea observavit, quocumque agmen moveret, ante signa easdem capras habere, cœptorum duces habiturus, quas regni habuerat auctores. 10 Urbem Edessam, ob memoriam muneris, Ægeas, populum Ægeadas vocavit. 11 Pulso deinde Mida (nam is quoque portionem Ma-

10. 20. Ceterum Europus ille Macedonis filius fuit, a quo *Europus* Macedoniæ urbs. Stephan. in Urbibus, & Thucyd. 2. 21. 36. At Eustathius in Lycophronem, eundem cujusdam Himeri facit filium, a quo nominatam Europam credibile est. Quanquam etymon Europæ, mortalium nemini compertum tradit Herodotus, 4. 45. *Bern.*

7. *Caranus*] Solinus cap. 9. & ita emendandus Eusebius, ex mss. B. apud quem est *Cramous*. Vellejus, 1. 6. 5. hunc *generis regii* fuisse dicit: Suidas tantum *unum ex Herculis posteris*. Bern.

8. *Revocatusque in memoriam oraculi . . . regni sedem statuit*] Lego, una parvula vocula addita, *ibi regni sedem statuit*. Tan. Fab. Nihil inculcandum contra librorum fidem, sed repetendum ἀπὸ κοινοῦ *Edessam*. *Edessam regni sedem statuit*, hoc est regiam facit sedem Edessam.

10. *Edessam*] Ptolemæus, lib. 3. capite 13. Αἴδεσσαν commemorat. *Bong.*

Ægeas] *Ægas* vocat Plinius, 4. 10, & Solinus cap. 9. Ptolemæo, 3. 13. est Αἰγαῖαι. B. Salmasius ad Solin, 156, A. 1, tradit, in Plinii libris mss. haberi *Ægiæ*, quod est Græcum Αἴγειαι. nam utroque modo dici, & Αἰγαὶ, & Αἴγειαι. Latine *Ægiæ* vel *Ægeæ*, quasi *Caprarias* dixeris: & a dissyllabo quidem esse gentile Αἰγαῖος. a trisyllabo, Αἰγεάτης. quomodo & hic rescripsimus, *Ægeatas*, quomodo & Tacit. annal. 2. 47.) cum hactenus editi omnes, *Ægeadas* habeant. *Bern.*

Populum Ægeadas vocavit.] Ita antiquiores typis expressi, & MSS. item; Berneggerus tamen maluit *Ægeatas*. Sed rectum esse *Ægeadas*, idque dialecto Macedonica dici pro *Ægeatas*, docet Is. Voss. in Notis ad Melam. *Vorst.*

11. *Pulso deinde Mida, nam is quoque portionem Macedoniæ tenuit*] Brygorum Midam regem fuisse, testatur Herodotus. Βρύγοι autem, & Βρύγες, & Φρύγες, sunt iidem. Strab. lib. XII: ὁμοίως δὲ, καὶ Βρύγοι, καὶ Βρύγες καὶ Φρύγες οἱ αὐτοί. Male vulgo Βρέγοι, & Βρέγες. Vide quoque Eustathium ad Dionysium. Macedones enim τὸ φ mutant in β. Non autem pulsum esse Macedonia a Carano, Conon apud Photium inquit, sed ὅπως αὐτοῦ χρυσὸς ἐγίνετο τὰ εἰς τροφὴν παρατεθέμενα ἅπαντα, καὶ ὡς διὰ τούτων πείσας τὸ ὑπήκοον, ἐκ' Εὐρώ-

Macedoniæ tenuit) aliisque regibus pulsis, [12] in locum omnium solus successit, priusque adunatis gentibus variorum populorum veluti unum corpus Macedoniæ fecit, crescentique regno valida incrementorum fundamenta constituit.

CAP. II. [1] Post hunc Perdicca regnavit, cujus & vita illustris, & mortis postrema, veluti ex oraculo præcepta, memorabilia fuere: [2] siquidem senex moriens Argæo filio monstravit locum, quo condi vellet, ibique non sua tantum, sed & succedentium sibi regum ossa poni jussit; præfatus, [3] quoad ibi conditæ posterorum reliquiæ forent, regnum in familia mansurum: [4] creduntque hac super-

ρύτης διαβῆναι τὸν Ἑλλήσποντον, ὑπὲρ Μυσίαν ᾤκησε, Φρύγας ἀντὶ Βρύγων βραχύ τι παραλλαγείσης τῆς λέξεως μετονομασθέντας. *Voss.*

Pulsis] Abundare videtur. *Bern.*

Aliisque regibus pulsis] Berneggerus putat, hoc *pulsis* abundare, quoniam præcedit, *pulso deinde Mida*, Sed hoc *pulsis* agnoscunt MSS. non item alterum *pulso*. Itaque illud potius delendum. *Scheff.* Angl. hoc *pulsis* non agnoscit. Itidem bene, quoniam proxime præcessit, *pulso deinde Mida*. *Scheff.* Sic quidem unus codex Anglicanus, ceteri tamen cum Iuntina aliisque pro vulgata stant. Ille tamen unicus ceteris præferendus.

12. *Velut unum corp.*] Florus, 1, 1, 16.

CAP. II. 1. *Perdicca*] Herodotus, 1. 139. Περδίκκης, ὁ κτησάμενος τὴν ἀρχὴν, inquit, quia primus rex in Macedonia nominatus est. Solinus cap. 9. Eusebius hunc quartum facit. Quomodo hic ad regnum pervenerit, vide Herodotum, 18. 47. Meminit & Thucydides, 2. 21. 8. *Bong.*

Perdicca] Ita & Solinus. Alii Perdiccam quartum faciunt a primo Carano, Vide Eusebium & Scaligeri Canonum Isagogicorum librum tertium. Mira enim auctorum dissensio super Macedonum regum successione. Alii scribunt, primum in Macedonia regem nominatum fuisse Perdiccam. Alii Caranum primum regem Macedonum numerant. Ausonius:

Et Caranus Pellæa dedit qui nomina regum,

Perdiccæ Herodotus aliique tribuunt, quod alii Carano. Peloponnesiæ multitudinis ducem facit Caranum Solinus, Perdiccam Herodotus τῶν Τημενιδῶν, qui ex Peloponneso venerat. *Salmas.*

Mortis] Forte *morientis*. Freinshemius.

2. *Argæo*] Eusebio *Archæus* est: Herodoto, 0. 139, *Aræus*. Bong.

3. *Regnum in familia mansurum*] MS. multi habent, *regnum familiæ*. Forte scripsit Justinus, *regnum ei familiæ mansurum*, hoc est ipsam servaturam, habituram regnum. *Scheff.*

Hac superstitione] MSS. multi habent, *hanc superstitionem*, quod facit, ut putem, in aliquibus fuisse *per*, vel *ob hanc superstitionem*. Videtur autem ex hac ipsa variatione liquere, quod sit neutrum Justini verum glossatorum. Sane superstitionem appellare

abſentiam Arcadum ſpeculati, caſtellum eorum expugnant, occupatoque præſidium imponunt. 7 Itaque armato inſtructoque exercitu Arcades, adhibitis in auxilium Thebanis, amiſſa bello repetunt. 8 In eo prælio Archidamus, dux Lacedæmoniorum, vulneratur; 9 qui, cum cædi ſuos jam & victos videret, per præconem corpora interfectorum ad ſepulturam poſcit. 10 Hoc eſt enim ſignum apud Græcos victoriæ traditæ. Qua confeſſione contenti Thebani ſignum parcendi dedere.

CAP. VII. 1 Paucis deinde poſt diebus, neutris quicquam hoſtile facientibus, cum quaſi tacito conſenſu induciæ eſſent, Lacedæmoniis alia bella adverſus finiti-

mos

diabantur Lacedæmonii, non ſoli erant Arcades, ſed omnes finitimi populi, qui ſibi non metuentes, ſecuri erant. Primos autem invaſerunt Arcades, tum abſentes. Et hoc eſt quod inſidiati ſint ſecuris, & abſentes invaſerint, *Grav.*

Caſtellum] Κρῶμνον Xenoph. hiſt. Græc. 6. Civitas eſt Peloponneſi Stephan. De hoc bello vide Xenophontem. *Bong.*

7. *Amiſſa bello*] Locus ſuſpectus. Mſ. habent *amiſſo bello*, vel *amiſſum bellum*. Credo Juſtinum ſcripſiſſe, *amiſſum bello*, ut *amiſſum* referatur ad *caſtellum*, *bello* autem ſignificet *prælio*; nam ſequitur, *in eo prælio*, quod oſtendit de prælio ante locutum. Et ſunt Mſ. qui hic quoque *bello* habent, id quod rectius videtur. *Scheff.*

8. *In eo prælio*] Ante hanc pugnam dimicatum eſt in Leuctris, ubi victi ſunt à Thebanis Lacedæmonii, temeritate ducis Cleombroti.

Archidamus] Fuit autem hic Ageſilai filius. Xenoph. lib. 7.

9. *Qui cum cædi ſuos jam ut victos*] Qui cæduntur, nil novi eſt ſi cædantur ut victi, neque enim ut victores puto. Lego itaque: *Qui cum jam cedere ſuos ut victos videret*. *Cedere*, id eſt terga vertere; non ut interdum facere illi ſolent, qui arte militari fugam ſimulant, quo gravius incautos & exſultantes ſucceſſu perſecutores impetant, ſed ut ii faciunt, qui ex animo fugiunt, & qui ſe niſi victos fatentur tales certe ex validiſſima & ſtrenuiſſima curſura ſe oſtendunt, dum totis fugiunt viribus. *Tan. Fab.* Angli: *cædi ſuos jam & victos* ſcil. eſſe. Proba lectio. Vulgata *victos jam dicet cæſos*, quaſi primum ſit victoria in prælio, poſt cædes. *Scheff.*

10. *Hoc eſt enim ſignum*] Diodorus 17.68, αἴτησιν τῶν νεκρῶν ait περιέχειν ἥττης ὁμολόγησιν. B Idem, 19. 31: *Eumenes ad cæſos regredi propoſuerat, tollere eos maturans, ut ancipitem hactenus victoriam certo ſibi aſſereret.* Unde laudandi Niciæ ſumpta materia Plutarcho, in ejus vita, cap 13. Nam licet in more poſitum eſſet, ut qui cæſorum corpora per inducias recepiſſent, renuntiare victoriæ viderentur, adeoque ne tropæum quidem erigere rite poſſent (victores enim ſunt, qui prævaleat: nec prævalere videntur, qui petunt quod ſuis viribus capere non poſſunt): maluiſſe tamen Niciam profundere lauream & decus, quam duos cives, inhumatos relinquere. Quale quid etiam de Athenienſibus memorat Thucydides, 4. 6. 18. *Bern.*

CAP. VII. 1. *Tacito conſenſu induciæ*] Quæ *induciæ tacitæ* dicuntur Livio, 2. 18. 24: 2. 64. 6: & 23. 46.

5. B.

nos gerentibus, Thebani Epaminonda duce occupandæ urbis eorum spem ceperunt. [2] Igitur principio noctis taciti Lacedæmona proficiscuntur, non tamen aggredi incautos potuerunt. [3] Quippe senes & cetera imbellis ætas, cum adventum hostium præsensissent, in ipsis portarum angustiis armati occurrunt; [4] & adversus quindecim millia militum, non amplius centum jam effœtæ ætatis viri pugnæ se offerunt. [5] Tantum animorum viriumque, patriæ & penatium conspectus subministrat; tantoque præsentia, quam recordatione sui, majores spiritus largiuntur. [6] Nam, ut videre, inter quæ, & pro quibus starent, aut vincendum sibi, aut moriendum censuerunt. [7] Pauci igitur sustinuere senes aciem, cui par ante diem universa juventus esse non potuit. [8] In eo prælio duo duces hostium cecidere. [9] Cum interim, Agesilai adventu nuntiato, Thebani recessere; nec bellum diu dilatum: [10] siquidem Spartanorum juventus senum virtute & gloria incensa teneri non potuit, quin ex continenti acie decerneret. [11] Cum victoria Thebanorum esset, Epaminondas, dum non ducis tantum, verum etiam fortissimi militis officio fungitur, graviter vulneratur. [12] Quo audito, his ex dolore metus, illis ex gaudio stupor injicitur; atque ita veluti ex placito consensu a prælio disceditur.

CAP.

5. B. Eæ sunt, quæ sine pacto, mutuo velut consensu, fiunt. *Been.*

2. *Principio noctis*] Vide Plutarchum Agesilao; Frontinum, 1. 11. *Bong.*

9. *Nec bellum diu dilatum*] Prælium ad Mantineam, de quo Xenophon, lib. 7. Diodorus, 15. 84. & seqq. Plutarchus Agesilao & apophth. Lacon. Probus Epaminonda: Pausan. Bœoticis: Strabo lib. 8. præter quos de Epaminondæ morte legendus Cicero fam, epist. 5. 12. Val. Max. 3. 2. Ælian. 12. 3. Pausanias Atticis & Arcadicis, quem sequitur Orosius, 3. 2. *Bern.*

10. *Teneri non potuit*] Pro tenere se non potuit. Passivum pro activo cum pronomine reciproco: ut *exercari lectan lo* pro exercere se: *lavari* pro lavare se. Cicero 16, 24 ad fam. *Vix teneor quin accurram.* Ovidius 4, 1, de Pont. *Non potuit mea mens esset quin grata teneri.* Vorst.

12. *His ex dolore metus, illis ex gaudio stupor*] Dele istud *&*, nam inelegans est, ac præter usum honestæ Latinitatis. *Tan. Faber.* Rectissime Faber, cui adstipulatur Iuntina.

13. *Placito*] Forte *tacito*, ut est supra, hoc ipso cap. num. 1. *Bern.*

Veluti ex placito consensu] Berneggerus suspicatur, *tacito* legendum; quoniam & supra sic locutus est. Mihi secus videtur, atque illud *placito* tanquam glossa τῦ *consensu* penitus eji-

L cien-

CAP. VIII. [1] Post paucos deinde dies Epaminondas decedit, cum quo vires quoque reipubl. ceciderunt. [2] Nam sicuti telo si primam aciem præfregeris, reliquo ferro vim nocendi sustuleris; sic illo, velut mucrone teli, ablato duce Thebanorum, rei quoque publicæ vires hebetatæ sunt: ut non tam illum amisisse, quam cum illo interiisse omnes viderentur. [3] Nam neque hunc ante ducem ullum memorabile bellum gessere, nec postea virtutibus, sed cladibus insignes fuere; ut manifestum sit, patriæ gloriam & natam & extinctam cum eo fuisse. [4] Fuit autem incertum, vir melior, an dux, esset. [5] Nam & imperium non

ciendum. *Placitum* pro *consensu* frequens apud novissimi ævi scriptores. *Scheff.*

CAP. VIII. 1. *Post paucos*] Hucusque Xenophon, cujus historiam prosequitur Diodorus, 15. & Gemistus Pletho. *Bong.*

Post paucos deinde dies Epaminondas decedit] Imo non post paucos dies, sed statim ut e prælio ad castra relatus est, animam efflavit. Quod ex omnium consensu constat. *Voss.*

Cum quo vires] Adeo vere Tacitus Germ. cap. 30: *Plus reponendum in duce, quam exercitu.* Curtius, 10. 6. 13: *Militaris sine duce turba, corpus est sine anima.* Florus, 2. 18. 15: *Tanti est exercitus, quanti Imperator.*

2. *Præfregeris*] Ita ms. rectius, opinor, quam hactenus editi, *perfregeris*. Bern.

Reliquo ferro] In MS. est *ferrum*. quod efficit, ut hoc quoque suspicer ex glossa natum. Sane *reliquo* intelligendum est de *telo*, at id non est ferrum totum, sed mucro solum. Igitur *reliquo ferro* Justinus scribere non potuit, cum dempto mucrone teli reliquum sit lignum. *Scheff.*

Velut mucrone ablato] Isthæc verba hinc exturbanda, non modo quia non sunt necessaria, sed quod & insulse addita, cum in prima parte periodi dixerit Justinus: *Sicuti telo si primam aciem præfregeris, reliquo ferro* &c. Quare legendum est, *sic illo ablato duce Thebanorum quoque reipublicæ vires hebetata sunt.* Tan. Fab. Distinguendum monet Grævius, *sic illo veluti mucrone teli, ablato duce Thebanorum.* In sequentibus, *ablato duce Thebanorum.* Illud *duce* nescio an sit Justini, deinde *Thebanorum* puto cum sequentibus, non præcedentibus jungendum. *Scheff.* Notator Anglicanus docet, verba hæc a Fabro expungi, tanquam nata per glossemata ex superioribus. Non improbo, *Idem.*

Cum illo interiisse] *Unus homo pluris quam civitas fuit.* Probus Epaminond. in fine.

4. *Vir melior, an dux*] Quæ duo juncta non nimis frequenter invenias. *Antonius Primus, pace pessimus: bello non spernendus*, inquit Tacit. hist. 2, 86. *C. Marius, vir, si examinentur cum virtutibus vitia, haud facile sit dictu, utrum bello melior, an pace perniciosior fuerit.* Liv. Et quidem Aristot. Politic. 5. 9. in legendo duce, militaris peritiæ majorem, quam virtutis aut morum, rationem habendam esse tradit. *Bern.*

5. *Non sibi semper*] Sebis. *semper non sibi*, alio & vero sensu. *Idem.* Vult Sebisius, *semper non sibi.* Possumus sententiam juvare sola distinctione mutata, commateque non post *semper*, sed post *sibi* collocato. Nec trajectio hujusmodi nostro plane incognita, præcedit quippe paulo ante, *hunc ante du-*

cem

non sibi, sed patriæ semper quæsivit; [6] & pecuniæ adeo parcus fuit, ut sumptus funeri defuerit. [7] Gloriæ quoque non cupidior, quam pecuniæ; quippe recusanti omnia imperia ingesta sunt; [8] honoresque ita gessit, ut ornamentum non accipere, sed dare ipsi dignitati videretur. [9] Jam literarum studium, jam philosophiæ doctrina tanta, ut mirabile videretur, unde tam insignis militiæ scientia homini inter literas nato. [10] Neque ab hoc vitæ proposito mortis ratio dissensit. [11] Nam ut relatus in castra

cem, pro *ante hunc ducem* simili ratione. *Scheff.* Hoc quoque vitiosissimum est, & corruptissimum, ut multa alia in hoc scriptore. Si enim *non semper* sibi imperium quæsivit, ergo *interdum* sibi quæsivit, quod tanto viro indignum est, ac planissime culpandum, id tamen Justini consilium non esse intelligimus. Sebisius quidem vir acri ingenio & acuto, conjecit legendum *sibi non semper*, quæ lectio Berneccero placet, mihi autem minime. Quid enim mox addit Justinus? (*Recusanti omnia imperia ingesta sunt.*) Si recusavit omnia, nunquam igitur omnino quæsivit; quamobrem sic a Justino hunc locum conceptum fuisse mihi persuasum est: *Nec sibi imperium unquam, sed patriæ semper quæsivit.* Nihil a me verius excogitatum arbitror, ex quo has literas, pessimo meo fato, tractare cœpi. *Tan. Faber.* vid. not. Græ

6. *Adeo parcus fuit*] Athenæus quoque, lib. 10, c. 3, Epaminondam frugi & parcum fuisse refert. Frontinus lib. 4. Strateg. cap. 3, in supellectile sua ahenum & veru, & nihil præterea habuisse dicit. *Thys.*

Pecuniæ adeo parcus fuit] Id est, adeo non cupidus, adeo acquirendæ non studiosus. Sequitur mox, *Gloriæ non cupidior quam pec.* Ita *parcus somni* qui parum dormit, 11, 13, 2: *parcus in cibum* pro *parcus cibi*, id est, qui modico cibo contentus est 31, 13: *parcus vini* apud Suetonium Cæs. 53 1, & Aug. 77, 1. *Vorst.*

Ut sumptus funeri def.] Idem de Aristide Plutarchus in ejus vita, cap. 52; & de P. Valerio Livius, 2. 16. 7; deque Menenio, 2. 33. 13. *Bern.*

7. *Recusanti imper.*] Imper. Trajanus *Præfectum prætorii non ex ingerentibus, sed ex subtrahentibus legit.* Plin. Paneg. c. 86. Adde Lamprid. in Alex. Severo, c. 19. *Sæpius tam recusare, ambiguam, ac potius illam interpretationem habet, tanquam minorem* (hoc est, muneri imparem) *te putes.* Plin. ibid. cap. 59.

8. *Sed dare ipsi dignitati videretur*] Angl. *sed dare ipsis dignitatem.* Liquet ex diversitate lectionis, vocem *dignitati* ex glossa irrepsisse. Scripsit Justinus, ut existimo, *ut ornamentum non accipere, sed dare ipsis videretur.* Dare ipsis sc. honoribus. *Scheff.*

9. *Literarum studium*] In quo præceptorem habuit Lysidem Tarentinum Pythagoræum. Cicero de Oratore, 3. 34. Diodor. 16. 2. Diogenes Laërt. in Pythagora: Probus in Epamin. *Bern.*

10. *Neque ab hoc vitæ proposito*] *Propositum* auctoribus certa vivendi ratio est. Phædrus præf. l. 3. *Mutandum tibi propositum est & vitæ genus.* Seneca ep. 68. *Aliud proposito tuo nomen impone.* Ubi *propositum* vocat institutum Lucilii in secessu vivendi. *Vorst.*

11. *Id unum*, &c.] De Philopœmene non dissimilia Livius, 39. 50. 9. *Bern.*

Id unum a circumstantibus requisivit] Ita, ut Justinus, ceteri quoque omnes id narrant. Ælianus tamen longe aliter, lib. 12, cap. 3. cujus ver-

stra semianimis vocem spiritumque collegit, id unum à circumstantibus requisivit, *Num cadenti sibi scutum ademisset hostis*. [12] Quod ut servatum audivit, allatum velut laborum gloriæque socium osculatus est. Iterum quæsivit utri vicissent. [13] Ut audivit, Thebanos, *Bene habere se rem*, dixit: atque ita velut gratulabundus patriæ expiravit.

CAP. IX. [1] Hujus morte etiam Atheniensium virtus intercidit. [2] Siquidem amisso, cui æmulari consueverant, in segnitiam torporemque resoluti, [3] non ut olim in classem exercitusque, sed in dies festos apparatusque ludorum, reditus publicos effundunt; [4] & cum actoribus nobilissimis poëtisque theatra celebrant, frequentius scenam quam castra visentes; versificatoresque meliores, quam

ba emendata apponam. Ἐπαμινώνδας ὅτε ἐτρώθη ἐν Μαντινείᾳ, καμεζαν εἰς τὴν σκηνὴν κομισθεὶς ἔτι ἔμπνους Δαίφαντον ἐκάλει, ἵνα ἀποδείξῃ στρατηγόν. οἱ δὲ ἔφασαν τεθνάναι τὸν ἄνδρα· εἶτα Ἰολαΐδαν καλεῖν διὰ ταχέως ἠξίου. Ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτὸς ἐλέχθη τεθνάναι, συνεβούλευσε διαλύσασθαι πρὸς τοὺς πολεμίους, καὶ φιλίαν θέσθαι, ὡς μηκέτι στρατηγοῦ καταλιμπανομένου ἐν Θήβαις. Vulgo, ὡς μηκέτι στρατηγοῦ καταλαμβανομένου ἐν Θήβαις. Male. Vide quoque Plutarchum in Apophthegmatis Epaminondæ, qui Ἰολαΐδαν, perperam, ut puto, vocat Ἰολλίδαν. Voss.

Cadenti sibi scutum] Cicero, lib. v. Epistolarum familiarum ad L. Lucceium, ad rem quod attinet, sic inquit, *Quem enim nostrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miseratione delectat? Qui tum denique sibi evelli jubet spiculum, postquam ei percontanti dictum est, clypeum esse salvum, ut etiam in laude moreretur.* Vide & Orosium, lib. 2. cap. 2. Pausaniam in Bœoticis, & Plutarchum in Apophthegm.

12. *Quod ut servatum audivit, allatumque*] Magis placet, quod in antiquioribus typis expressis est, *Allatum velut laborum socium osculatus est*; omissa scilicet enclitica *que*. Vorst.

CAP. IX. 2. *Amisso, cui æmulari cons.*] Ea nimirum de causa Scipio Nasica Carthaginem servandam, nec ex sententia Catonis excidendam pronuntiavit, *ne metu ablato æmulæ urbis, luxuriari felicitas Urbis inciperet*. Florus 2. 15. 8. *Bern.*

3. *Non ut olim classem*] Has delicias tam arcte sunt amplexi, ut capitis pœnam indicerent, si quis de pecunia publica ad militiæ priscum usum revocanda, verba facere unquam auderet. quod Libanius refert in Argumento Olynth. 1. Demosth. Conatum tamen esse Demosthenem, apparet ex prima ejus tertiaque Olynthiaca. *Bern.*

4. *Actoribus nobilissimis*] Histriones jure civili infames erant, L. 2, § ult. ff. de his qui not. infam.

Theatra celebrant] Pro sæpe ad theatra

quam duces laudantes. 5 Tunc vectigal publicum, quo milites & remiges alebantur, cum urbano populo dividi cœptum. 6 Quibus rebus effectum est, ut inter otia Græcorum sordidum & obscurum antea Macedonum nomen emergeret: 7 & Philippus obses triennio Thebis habitus, Epaminondæ & Pelopidæ virtutibus eruditus regnum Macedoniæ, Græciæ & Asiæ cervicibus, velut jugum servitutis, imponeret.

tra eunt. Cicero pro Mur. *A quibus si domus nostra celebratur, diligenter adiri videmur.* Et pro Sest. *Via multitudine legatorum undique missorum celebrabantur.* Sic & *celebris via* : *celebris locus*, proque eo *celebritas* dicunt. *Vorst.*

Versificatoresque meliores] Id est, qui meliores versificatores quam duces essent. *Idem.*

5. *Cum urbano populo dividi cœptum est*] Sebis. *Urbano populo dividi cœptum*, in casu dandi. Bene Cicero ad Attic. lib. I. *nummos vobis dividere solebat*, hoc est, distribuere. Διενέμοντο τὰ χρήματα, inquit Libanius in Argumento Olynth. I. Demosth. *Bern.* Sebis. malit *urbano populo*, casu tertio. Idque probat Berneggerus, & aliud verbi cum casu tertio constructi exemplum profert. Verum nihil mutandum. Minime insolens est *dividere cum aliquo*. Infra 25, 2, 11, *regnum cum eo diviserunt* Et 37, 11, *Paphlagoniam cum socio divisit.* Sic & *partiri aliquid cum aliquo* dicunt. Valerius Max. 4, 7, ext. 2. *Tam paucis verbis se cum comite suo partitus est.* Vide & lib. de Latinit. f. susp. p. 233. Quid quod plane aliud est *dividere populo*, aliud *dividere cum populo* Illud dicitur, si populus id quod dividitur capiat totum: hoc vero, si ejus modo partem capiat. *Vorst.* Illud frustillum vocis *cum* delendum esse putat Sebisius, idem & ipse puto. Intelligit autem Justinus quod popello dabatur ex ærario ad cicercula, frixa, nuces, ficus aridas, & alia id genus obradenda, ut in ædilitiis ludis fieri Romæ solet. Horat. Cic. Plut. in v. Catonis Uticensis, &c. *Tan. Fab.*

Dividi cœptum est] Angl. verbum *est* non exhibet. Et abest elegantius, quoniam mox sequitur *effectum est.* Scheff. Sic & Iuntina.

7. *Philippus obses*] Thebis ab Alexandro fratre datus. Orosius, 3. 12.

Epaminondæ] Diodorus, 16. 2.

Asiæ cervicib.] Ita Curtius, 7. 7. 1.

LIBER VII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Macedoniæ vetus nomen, populus, primi reges.*
2 *Perdiccæ regis familia illustris, & infantis Europi nobile fatum.*
3 *Legati Persarum ad Amyntam petulantia sua dant pœnas.*
4 *Pax Macedoniæ Bubaris, reguli Persæ, opera conciliatur. Tragœdia in familia Amyntæ, Alexandri Macedonis avi.*
5 *Philippi Macedonis varii casus: fratribus dolo materno vita sublatis, a populo compulsus regnum suscipit.*
6 *Initia regni Philippici laude & observatione dignissima; bella, conjugium, vitia & virtutes ejusdem.*

CAP. I.

1 MAcedonia ante a nomine Emathionis regis, cujus prima virtutis experimenta in illis locis extant, Emathia cognominata est. 2 Hujus sicuti incrementa modica, ita termini per-

CAP. I. *Macedonia*] Dicta a Macedone, Osiridis filio. Diodor. lib. 1, alias Jovis filio & Deucalionis nepote. Steph. de urbibus. Solinus cap. 1. Eustath. in Dionys. apud quem, & Hesychium, *Macetia* dicitur, & 1. Maccab. 1. 1, *terra cethim*. Est autem Cethim Genes. 10. 4, filius Javan, & Danielis 11, per *Iavan* Græci intelliguntur. Inde *Macetæ*, sunt Macedones. Auson. in clar. urbibus, *Macetumque attolite nomen*. B. Macedoniæ descriptionem ampliorem vide apud Plinium, 4. 10. quo auctore illa olim complexa fuit populos CL. Adde Livium, 45. 29. *Bern.*

Ante] Mss. *antea nom.* quod Sebis. recte dividit: *ante a nom.* Bern.

Nomine Emathionis regis Emathia cognominata] Legendum fortasse *A nomine*, vel *ex nomine Emathionis*. Vorst. MSS. *antea nomine*. Hinc Sebis. *ante a nomine*, probante Berneggero. Posses quoque legere, *ante e nomine*, cum præpositio *e* videatur absumpta per litteram præcedentem. *Scheff.* Angli: *ante a nomine Emathionis regis*. rectissime. Nam si ipso ejus nomine fuisset dicta: non *Emathia*, sed *Emathion* debuisset nominari. *Idem.*

Emathionis] Ita Probus, & Georg. Vir-

perangusti fuere. 3 Populus Pelasgi, regio Pœonia dicebatur. 4 Sed postea virtute regum & gentis industria, subactis primo finitimis; mox populis nationibusque, imperium usque extremos Orientis terminos prolatum. 5 In regione Pœonia, quæ nunc portio est Macedoniæ, regnasse fertur Pelegonus pater Asteropœi, cujus Trojano bello inter clarissimos vindices urbis nomen accepimus. 6 Ex alio latere in Europa regnum Europus nomine tenuit.

6 Sed

Virgilii. *Emathiam* vocat Solinus, c. 9. quem facit *gemmineum terra.*, id est, *αὐτόχθονα*. Bong.

3. *Populus Pelasgi, regio Bœotia dicebatur*] Peyraredus, vir doctus, putabat legendum *Pæonia, non Bœotia*. Optime. Confirmant ejus lectionem Polybii excerpta, & Livius lib. XL. c. 3. *Voss.* adstipulor Peyraredo, pro *Bœotia* legendum esse *Pæonia*. Quod paulo post sequitur, *in regione Pæonia*, id non ita nude positum fuisset, nisi mentio Pœoniæ ab auctore jam ante facta esset. *Vorst.*

Pæonia] Sic scribi jussi, non, ut alii, *Bœotia*. Est autem emendatio Peyraredi, quæ vel ex ipso Justino potest confirmari, qui mox scribat (*in regione Pæonia, quæ nunc portio Macedoniæ est*) Portio, inquit, quia successu temporis longe latiores fines habuit Emathia, quam quos a primordio habuerat. Deinde & Homerus, omnis literaturæ Princeps, Macedonas sæpe vocat Pœonas, quæ res ab interpretibus Græcis observata fuit & notata. Præcipue autem vide Il. XXII. ubi Asteropæus loquitur: *Tan. Fab.*

4. *Subactis pr. fin.*] Ita Ninus supra. & Romani, Flor. 1, 9. 11.

5. *Pæonia*] Pœones etiam habet Ptolemæus in Macedonia ad Haliacmonis fluminis fontes. A qua olim Macedonia *Pæonia* dicebatur. Livius. 40. 3. 1. *Bern.*

In regione Pæonia] Antiquiores typis expressi, *In regione Pæonia*: qualia & ipsa non rara. Foret enim dictum, ut *urbi Antiochia*. Vorst. Recte, sic & Iuntina,

Pelegon] Vel *Pelegonus*. Monitu Paulli Leopardi emendation. 17. 10. & Joan. Hartungi locor. memorabil. decur. 2. 2. 3, redd.di auctori suam vocem. Is enim est *pater Asteropæi*, teste Homero Iliad. 21, 140, & Strabone epitome octava. Veteres mss. omnes (teste Bong.) & hactenus editi, *Telegonus* habent, quod est Ulyssis filii nomen, alienum ab hoc loco. *Bern.* In MSS. omnibus teste Bongarsio, itemque in antiquioribus typis expressis, est *Telegonus*. Sola vetus Iuntarum editio, teste Grævio, habet *Pelegonus*: quomodo legendum esse pridem Leopardus & Hartungus monuerant ex Homeri Iliad. 21. Malo autem *Pelegonus*, quam quod Berneggerus edidit *Pelegon*; quia prior ista vocis terminatio in omnibus codd. & in ipsa quoque editione Iuntarum observata est. *Vorst.*

6. *Ex alio latere in Europa regnum Europus nomine tenuit*] Europa est pars Thraciæ ad Hæmum montem. Sed illa nihil huc facit, cum de Macedonia sola loquatur. Puto legendum, *in Europia*. Europia est portio Macedoniæ, in qua Europus civitas; ubi Europum, Macedonis filium, regnum tenuisse; penes auctores fides est. *Voss.* Geographorum quidam hanc regiunculam in Thracia statuunt, alii in Macedonia. Ea res hodie pervulgata & contrita est. Tamen malim scribere *Europia*, ut Cl. Vossius, quam *Europa*. Tan. Faber.

Europus nomine] Sic amat loqui Noster: ut 2. 9 2: 13. 2. 7: 21. 1. 1. Vell. 2: 5. 2. Ita *naves ducenta numero*, sup. 2.

7 Sed & Caranus cum magna multitudine Græcorum sedes in Macedonia responso oraculi jussus quærere, cum in Emathiam venisset, urbem Edessam, non sentientibus oppidanis, propter imbrium & nebulæ magnitudinem, gregem caprarum, imbrem fugientium, secutus, occupavit; 8 revocatusque in memoriam oraculi, quo jussus erat, *ducibus capris imperium quærere*, regni sedem statuit; 9 religioseque postea observavit, quocumque agmen moveret, ante signa easdem capras habere, cœptorum duces habiturus, quas regni habuerat auctores. 10 Urbem Edessam, ob memoriam muneris, Ægeas, populum Ægeadas vocavit. 11 Pulso deinde Mida (nam is quoque portionem Ma-

10. 20. Ceterum Europus ille Macedonis filius fuit, a quo *Europus* Macedoniæ urbs. Stephan. in Urbibus, & Thucyd. 2. 21. 36. At Eustathius in Lycophronem, eundem cujusdam Himeri facit filium, a quo nominatam Europam credibile est. Quanquam etymon Europæ, mortalium nemini compertum tradit Herodotus, 4. 45. *Bern.*

7. *Caranus*] Solinus cap. 9. & ita emendandus Eusebius, ex mss. B. apud quem est *Cramaus*. Vellejus, 1. 6. 5. hunc *generis regii* fuisse dicit: Suidas tantum *unum ex Herculis posteris*. Bern.

8. *Revocatusque in memoriam oraculi . . . regni sedem statuit*] Lego, una parvula vocula addita, *ibi regni sedem statuit*. Tan. Fab. Nihil inculcandum contra librorum fidem, sed repetendum ἀπὸ κοινοῦ *Edessam. Edessam regni sedem statuit*, hoc est regiam facit sedem Edessam.

10. *Ædessam*] Ptolemæus, lib. 3. capite 13. Αἰδεσσαν commemorat. *Bong.*

Ægeas] *Ægas* vocat Plinius, 4. 10, & Solinus cap. 9. Ptolemæo, 3. 13. est Αἰγαῖαι, B. Salmasius ad Solin, 156, A. 1, tradit, in Plinii libris mss. haberi *Ægia*, quod est Græcum Αἴγειαι. nam utroque modo dici, & Αἰγαί, & Αἴγειαι. Latine *Ægia* vel *Ægæ*, quasi *Caprarias* dixeris: & a dissyllabo quidem esse gentile Αἰγαῖος. a trisyllabo, Αἰγεάτης. quomodo & hic rescripsimus, *Ægeatas*, quomodo & Tacit. annal. 2. 47.) cum hactenus editi omnes, *Ægeadas* habeant. *Bern.*

Populum Ægeadas vocavit] Ita antiquiores typis expressi, & MSS. item; Berneggerus tamen maluit *Ægeatas*. Sed rectum esse *Ægeadas*, idque dialecto Macedonica dici pro *Ægeatas*, docet Is. Voss. in Notis ad Melam. *Vorst.*

11. *Pulso deinde Mida; nam is quoque portionem Macedoniæ tenuit*] Brygorum Midam regem fuisse, testatur Herodotus. Βρύγοι autem, & Βρύγες, & Φρύγες, sunt iidem. Strab. lib. XII: ὁμοίως δὲ, καὶ Βρύγοι, καὶ Βρύγες καὶ Φρύγες. οἱ αὐτοί. Male vulgo. Βρίγοι, & Βρέγες, Vide quoque Eustathium ad Dionysium. Macedones enim τὸ φ mutant in β. Non autem pulsum esse Macedonia a Carano, Conon apud Photium inquit, sed ὅπως αὐτοῦ χρυσὸς ἐγίνετο τὰ εἰς τροφὴν παραθέμενα ἅπαντα, καὶ ὡς διὰ τούτων πείσας τὸ ὑπήκοον, ἐπ' Εὐ-

εὐ-

Macedoniæ tenuit) aliisque regibus pulsis, 12 in locum omnium solus successit, priusque adunatis gentibus variorum populorum veluti unum corpus Macedoniæ fecit, crescentique regno valida incrementorum fundamenta constituit.

CAP. II. 1 Post hunc Perdicca regnavit, cujus & vita illustris, & mortis postrema, veluti ex oraculo præcepta, memorabilia fuere: 2 siquidem senex moriens Argæo filio monstravit locum, quo condi vellet, ibique non sua tantum, sed & succedentium sibi regum ossa poni jussit; præfatus, 3 quoad ibi conditæ posterorum reliquiæ forent, regnum in familia mansurum: 4 creduntque hac super-

ῥύτης διαβῆναι τὸν Ἑλλήσποντον, ὑπὲρ Μυσίαν ᾤκησε, Φρύγας ἀντὶ Βρύγων βραχύ τι παραλλαγείσης τῆς λέξεως μετονομασθέντας. *Voss.*

Pulsis] Abundare videtur. *Bern.*

Aliisque regibus pulsis] Berneggerus putat, hoc *pulsis* abundare, quoniam præcedit, *pulso deinde Mida*, Sed hoc *pulsis* agnoscunt Mss. non item alterum *pulso*. Itaque illud potius delendum. *Scheff.* Angl. hoc *pulsis* non agnoscit. Itidem bene, quoniam proxime præcessit, *pulso deinde Mida. Scheff.* Sic quidem unus codex Anglicanus, ceteri tamen cum Iuntina aliisque pro vulgata stant. Ille tamen unicus ceteris præferendus.

12. *Veluti unum corp.*] Florus, 1, 1, 16.

CAP. II. 1. *Perdicca*] Herodotus, 1. 139. Περδίκκης, ὁ κτησάμενος τὴν ἀρχὴν, inquit, quia primus rex in Macedonia nominatus est. Solinus cap. 9. Eusebius hunc quartum facit. Quomodo hic ad regnum pervenerit, vide Herodotum, 18. 47. Meminit & Thucydides, 2. 21. 8. *Berg.*

Perdicca] Ita & Solinus. Alii Perdiccam quartum faciunt a primo Carano, Vide Eusebium & Scaligeri Canonum Isagogicorum librum tertium. Mira enim auctorum dissensio super Macedonum regum successione. Alii scribunt, primum in Macedonia regem nominatum fuisse Perdiccam. Alii Caranum primum regem Macedonum numerant. Ausonius:

Et Caranus Pellæa dedit qui nomina regum.

Perdiccæ Herodotus aliique tribuunt, quod alii Carano. Peloponnesiæ multitudinis ducem facit Caranum Solinus, Perdiccam Herodotus τῶν Τημενιδῶν, qui ex Peloponneso venerat. *Salmas.*

Mortis] Forte *morientis*. Freinshemius.

2. *Argæo*] Eusebio *Archæus* est: Herodoto, o. 139, *Aræus*. Bong.

3. *Regnum in familia mansurum*] Mss. multi habent, *regnum familiæ*. Forte scripsit Justinus, *regnum ei familiâ mansurum*, hoc est ipsam servaturam, habituram regnum. *Scheff.*

Hac superstitione] Mss. multi habent, *hanc superstitionem*, quod facit, ut putem, in aliquibus fuisse *per*, vel *ob hanc superstitionem*. Videtur autem ex hac ipsa variatione liquere, quod sit neutrum Justini verum glossatorum. Sane superstitionem appellare

perstitione extinctam in Alexandro stirpem, quia locum sepulturæ mutaverit. 5 Argæus moderate & cum amore popularium administrato regno successorem filium Philippum reliquit; qui immatura morte raptus Aeropum parvulum admodum instituit heredem. 6 Sed Macedonibus assidua certamina cum Thracibus & Illyriis fuere, quorum armis veluti quotidiano exercitio indurati gloria bellicæ laudis finitimos terrebant. 7 Igitur Illyrii, infantiam regis pupilli contemnentes, bello Macedonas aggrediuntur: qui prælio pulsi, 8 rege suo in cunis prolato & pone aciem posito, acrius certamen repetivere: tanquam ideo victi fuissent antea, 9 quod bellantibus sibi regis sui auspicia defuissent; 10 futuri vel propterea victores, quod ex superstitione animum vincendi ceperant: 11 simul & miseratio eos infantis tenebat, quem, si victi forent, captivum

hoc, Christiano magis convenit, quam ethnico aut Justino, quam præsertim paulo ante cum oraculo comparaverit. *Idem.*

In Alexandro stirpem] Præfero, quod habent quidam scripti, *in Alexandri stirpe*. Habuit enim, sed qui patri succedere non potuit, *Scheff.* Nihil muta. Nam quamvis Alexander filius filium habuerit, non tamen Rex fuit Macedoniæ. Stirps itaque regiæ Macedonum familiæ in Alexandro fuit deleta.

5. *Philippum reliquit, qui immatura morte raptus*] Quomodo immatura morte raptus, cum annos triginta & octo regnarit? *Voss.*

Europum] Herodotus, 8, 239, Ἀέροπον vocat, ut Diodorus, 14, 38. Et ita in Eusebio legendum ex vestigiis veteris scripturæ, non *Europs*. *Bong.* Editur vulgo *Europum*. Sed Herodotus lib. 8. Ἀέροπον vocat. Et editio Juntarum, ut Grævius testatur, itidem *Aëropum* habet. Quare non dubito genuinam hanc nominis scriptionem esse: quæ & Panegyrico Nazarii reddenda sit, ubi vulgo legitur, *Illyrici quondam despicientes Eropi regis infantiam Macedones bello lacesserunt.* Voss. Bongarsius ex Herodoto & Diodoro *Aëropum*; optime. *Tan. Fab.*

Quorum armis] Ita Florus, verum longe venustius, 2, 3. 5.

8. *Rege suo in cunis prolato*] Marcellinus, 26, 26. B. Panegyr. Nazarii, c. 20. *Illyrici quondam, despicientes Eropi* (scrib. *Europi*) *regis infantiam, Macedones bello lacesserunt. Et prima quidem congressio secundum illos fuit: verum Macedones cum bellum reficerent, regem suum in cunis ad aciem detulerunt. Cum illos ira, hos miseratio, illos signorum cantus, hos pueri vagitus accenderet; mutata est ratio certaminis: vicerunt, qui amore pugnabant.* Eodem exemplo Franci pro Clothario contra Childebertum strenue pugnarunt, cum viderent Clotharium adhuc in cunis, & a matris Fredegundis uberibus pendentem, agmen præcedere. Aimoinus de gestis Francor lib. 3, cap. 18. *Bern.*

11. *Captivum de rege facturi*] Ita Florus, 2, 6, 50. *fecerant de servitute Romanos.* Freinsh.

13. *Huic*

ſum de rege facturi videbantur. [12] Conſerto itaque prælio, magna cæde Illyrios fudere; oſtenderuntque hoſtibus ſuis, priore bello regem Macedonibus, non virtutem defuiſſe. [13] Huic Amyntas ſuccedit, & propria virtute & Alexandri filii egregia indole inſigniter clarus: [14] cui Alexandro tanta omnium virtutum natura ornamenta extitere, ut etiam Olympio certamine vario ludicrorum genere contenderit.

CAP. III. [1] Cum interim Darius rex Perſarum turpi ab Scythia fuga ſummotus, ne ubique deformis militiæ damnis haberetur, mittit cum parte copiarum Megabyzum ad ſubigendam Thraciam, ceteraque ejus tractus regna; quibus pro ignobili momento erat acceſſura Macedonia. [2] Qui brevi tempore exſecuto regis imperio, legatis ad Amyntam regem Macedoniæ miſſis, obſides in pignus futuræ pacis dari ſibi poſtulabat. [3] Sed legati benigne ex-

13. *Huic Amyntas*] Alcetam interponit Herodotus, 1, 134, & Euſebius in Chron. B. Mira eſt auctorum diſſenſio ſuper ſucceſſione regum Macedonum. Vide omnino Scaligeri Canonum Iſagogicorum librum tertium. *Bern.*

Amyntas] Hic Europo ſucceſſit juxta Juſtinum, Amyntæ Alexander. Perdiccæ ſucceſſiſſe Alexandrum, Amyntæ filium, vult Solinus. Quod nemo alius dixit. cum Amyntæ filius fuerit, atque ei ſucceſſerit. Euſebius ſeptimum a Perdicca Alexandrum numerat. Juſtinus ſextum omiſſo Alceta. Verum ex ipſo Solino oſtendi poteſt, graviter hallucinatum fuiſſe Solinum. Perdiccæ ſucceſſorem dat Alexandrum, Alexandro Archelaum. Euſebius ab exitu regni Perdiccæ ad initium Archelai computat annos CCLIII. quot annos regnaſſe oporteret Alexandrum, ſiquidem regnum a Perdicca accepiſſet, & reliquiſſet Archelao. Quod fieri nequit. *Salmaſ.*

14. *Cui Alexandro tanta omnium virtutum ornamenta natura data ſunt*] Lego, *ornamenta a natura data ſunt.* Hoc tamen ſcio legi apud Ciceronem, Dialogo de oratore, *natura Deorum*, ſed eum locum in vitio eſſe arbitror. Recte enim fateor & Latine dixeris, Titius & Mævius natura boni ſunt & modeſti, ſed non itidem dicere poſſis, hoc mihi datum natura eſt, ſed *a natura.* Tan. Fab.

Vario ludicrorum gen.] Puta curſu, ſaltu, jactu diſci, jaculatione, & luctatione. πένταθλον *quinquertium* vocant. *Bern.*

CAP. III. 1. *Turpi ab Scythia fuga ſummotus.*] Sic de eodem Dario & ſupra 2, 3, 2, *Darium turpi ab Scythia moverunt fuga.* Vorſt.

Megabazum] Herodoto, 5. 17. eſt *Megabyzus*, a quo hæc narratio petenda eſt. *Bong.* Herodoto eſt Μεγάβυζος. Quare ſuſpicor, lectionem veram Juſtini eſſe *Megabuzum.* Niſi malis *Megabyzum* cum Iuntis. *Scheffer us.*

3. *Adhibitis in convivium ſuis ac filii uxoribus*] Ita diſertim in duobus optimis ſuis Mss. legi ſcribit Modius, & vero legendum conjecit in libello variantium lectionum Bongarſius: qui tamen edidit: *adhibitis in convivium ſuum filiis & uxoribus*: & *filiis* ait eſſe pro

excepti inter epulas ebrietate crescente rogant Amyntam, *Ut apparatui epularum adjiciat jus familiaritatis, adhibitis in convivium suis ac filii uxoribus: id apud Persas haberi pignus ac fœdus hospitii.* 4 Quæ ut venerunt, petulantius Persis eas contrectantibus, filius Amyntæ Alexander rogat patrem, respectu ætatis ac gravitatis suæ, abiret convivio, pollicitus, se hospitum temperaturum jocos. 5 Quo digresso, mulieres quoque paululum e convivio evocat, cultius exornaturus, gratioresque reducturus. 6 In quarum locum matronali habitu exornatos juvenes supponit; eosque petulantiam legatorum ferro, quod sub veste gerebant, compescere jubet. 7 Atque ita interfectis omnibus, ignarus rei Megabyzus, cum legati non redirent, mittit eo cum exercitus parte Bubarem, ut in bellum facile & mediocre; 8 dedignatus ipse ire, ne dehonestaretur prælio tam fœdæ gentis. 9 Sed Bubares ante bellum amore filiæ Amyntæ captus omisso bello nuptias facit, depositisque hostilibus animis, in affinitatis jura succedit.

CAP. IV. 1 Post discessum a Macedonia Bubaris, Amyn-

pro *filiabus*: sicut & *diis* pro *deabus* legitur. Priscian. lib. 7. Sed quod est in seqq. num. 5, & 6. *mulieres* & *matronali habitu*, ad filias virgines aptari non potest. *Bern.*

Id apud Persas &c.] Contrarium Plutarchus adstruere videtur, lib. 1. Symposiacor. cap. 1. *Persas* scilicet *non cum uxoribus, sed pellicibus, inire convivia solere.* Noster ipse 41. 3. 2, de partho-Persarum moribus: *Feminis non convivia tantum virorum, verum etiam conspectum interdicunt.* Ita Vaste ab Ahasuero ad cœnam, proceribus Persicis instructam, evocata, venire detrectavit, Persicum morem causata, quo mulieres virilibus conviviis arcebantur, unisque se conjugum oculis conspiciendas præbebant. Joseph. antiq. Jud. 11, sub initium capitis 6. Vid. Curt. 5. 1. 67. *Bern.* Libentius legerim, *id enim apud Persas.* Tan. Fab.

5. *Cultius exornaturus, gratioresque reducturus*] Angl. *Cultius exornatas gratioresque redituras.* Hic illud *exornat ac* puto genuinum. Nec enim versimile Alexandrum promisisse ipsum, se exornaturum eas, quod vult lectio vulgata. At in voce *redituras* hæreo, Quanquam forte melius ut credamus, promisisse eas redituras, quam se reducturum. *Scheff.*

6. *Juvenes supponit*] copiose Herodotus in Τερψιχόρῃ.

8. *Tam fœdæ gentis*] Angl. *tam sordidæ gentis*, quæ mea sententia lectio est genuina, cum altera sit ex glossa. Ubique noster ita amat loqui: De ipsis hisce Macedonibus supra VI, 9: *sordidum & obscurum antea Macedonum nomen.* Scheff.

9. *Bubares*] Βυβάρης. Herodotus filiam Amyntæ vocat Gygæam, lib. 5. & 8. *Bong.*

CAP. IV. 1. *Successori Alex.*] Solinus tamen, cap. 9, Perdiccæ successisse vult hunc Alexandrum: cujus errorem

myntas rex decedit; cujus filio & successori Alexandro, cognatio Bubaris non Darii tantum temporibus pacem præstitit; verum etiam Xerxem adeo conciliavit, ut, cum Græciam, veluti tempestas quædam, occupasset, inter Olympum Hæmumque montes totius regionis eum imperio donaverit. 2 Sed nec virtute minus, quam Persarum liberalitate, regnum ampliavit. 3 Per ordinem deinde successionis, regnum Macedoniæ ad Amyntam, fratris ejus Menelai filium, pervenit. 4 Hic quoque insignis industria & omnibus imperatoriis virtutibus instructus fuit; 5 qui ex Exrydice tres filios sustulit, Alexandrum, Perdiccam & Philippum, Alexandri Magni Macedonis patrem & filiam Euryonem: Ex Gygæa autem Archelaum, Archideum, Menelaum. 6 Cum Illyriis deinde & cum Olynthiis gravia bella gessit. 7 Insidiis autem Eurydices uxoris, quæ nuptias generi pacta, occidendum virum, regnumque adultero tradendum susceperat, occupatus fuisset, ni filia pellicatum matris & sceleris consilia prodidisset. 8 Functus itaque tot periculis senex decessit, regno maximo ex filiis Alexandro tradito.

CAP. V.

rorem convincit in absolutissimis ad illum auctorem exercitationibus Cl. Salmasius.

3. *Per ordinem*] Eum ordinem vide apud Eusebium. Legendus ad hunc locum Solinus cap. 6. & inprimis Diodorus lib. 14, & 15. quorum varietatem explicare non est hujus loci. *Bong.*

Menelai] *Arebelai*. Euseb.

5. *Tres filios*] Duorum, Perdiccæ & Philippi, meminit Probus, Iphicrate. legendus Georg. Gemistus. *Bong.*

Philippum Alexandri Magni Macedonis patrem, Dele istud *Macedonis*; putidum enim est, puerile, & ex oscitantia & dormitatione scriptoris librarii natum. *T. Fab.*

Ex Gygæa autem] *Gygæa* pro *Cynæa* legendum judicaverat Is. Vossius. Ipsumque illud in vetere editione Iuntarum reperit deinde Grævius. Sed & Bongarsius observarat, codices quosdam typis expressos *Cygæa* habere. Herodotus lib. 8. & Cygæam, Amyntæ filiam, quæ Bubari Persæ nupserit, commemorat. *Vorst.* Sic ex Herod. Vossio, Grævio & Iuntis, Vorstius. *Scheff.* Præclare Is. Vossius *Gygæa*. In quibusdam impressis, quod non longe a vero est, legitur *Cygæa*. Paulo ante lege, ut in editione Juntarum, *Eurynoen* Grævio monente, nisi forte legendum *Eurynomen*, quod ego verissimum puto, nam hoc nomen in puellis Græcis frequens est. *Tan. Fab.*

Archideum] Euseb. & Oros. legunt, *Aridæum*. Bong. Eusebius, Orosius, Iuntæ, probante Grævio, *Aridæum*. Puto, in aliis fuisse *Arrhideum*. sed r unum, aspectum pro *c*, peperisse *Archideum*. Scheff. Græcum non est, legendum itaque *Aridæum* (nomen est Macedonicum) vel *Arideium*, sed ego suspicor Macedonas dixisse *Arridæum*; & verum est. *Tan, Fab.*

6. *Illyriis*] Vide supra.

CAP.

CAP. V. 1 Igitur Alexander inter prima initia regni, bellum ab Illyriis, pacta mercede & Philippo fratre dato obside, redemit. 2 Interjecto quoque tempore, per eundem obsidem cum Thebanis gratiam pacis reconciliat: quæ res Philippo maxima incrementa egregiæ indolis dedit. 3 Siquidem Thebis triennio obses habitus, prima pueritiæ rudimenta, in urbe severitatis antiquæ & in domo Epaminondæ, summi & philosophi & imperatoris, deposuit. 4 Nec multo post Alexander insidiis Eurydices matris appetitus occumbit; 5 cui Amyntas, in scelere deprehensæ, propter communes liberos, ignarus eisdem quandoque exitiosam fore, pepercerat. 6 Frater quoque ejus Perdicca pari insidiarum fraude decipitur. 7 Indignum prorsus, libidinis causa liberos a matre vita privatos, quam scelerum suorum suppliciis liberorum contemplatio vindicaverat. 8 Perdiccæ hoc indignior cædes videbatur, quod ei apud matrem misericordiam nec parvulus quidem filius conciliaverat. 9 Itaque Philippus diu non regem,

CAP. V. 3. *Prima pueritiæ rudimenta deposuit*] Sic inf. 9, 1, 8. *Ut sub militia patris tirocinii rudimenta deponeret.* Et 12, 4, 6, *Si non solum tirocinia, verum & incunabula in ipsis castris posuissent.* Est autem *ponere* & *deponere rudimenta* & *tirocinia* nihil aliud quam exuere & finire, ut deinde ad majora aspirare possis. Deinde *prima rudimenta* dictum, ut paulo ante *prima initia*; per pleonasmum quendam. *Verss.*

In domo Epaminondæ] Diodorus, 16, 4, *Thebani*, inquit, *Epaminondæ patri adolescentulum commiserunt.* a quo dissentit Plutarchus in Pelopida, c. 47. Vide præter hos Gemistum. *Bong.*

4. *Insidiis Eurydices.*] Interfectus a Ptolemæo Alorite. qui post eum regnavit annos tres. Diodorus, 15, 77, mendose habet ἔτη τεσσαράκοντα, legendum enim ἔτη τρία. Eum deinde interemit Perdicca: cui, cum adversus Illyricos cecidisset, successit Philippus, cum adhuc Thebis esset, ut Diodorus. Justinus enim, quem sequitur Orosius, 3, 12, triennium tantum obsidem fuisse scribit. accurate hæc Gemistus. *Bong.*

7. *Scelerum*] Sebis. *a scelerum.*

Quam scelerum suorum suppliciis] Probo Sebisii conjecturam, *a scelerum* scribentis, quoniam & alias sic scriptor noster solet. *Scheff.* Angl *quam a scelerum*, Rectissime. Atque sic conjiciebat quondam Sebisius. *Idem.* Sebisius emendavit, *quam a scelerum suorum suppliciis*, &c. bene quidem, sed nihil necesse fuit mutare quidquam. Qui enim dicunt liberari supplicio, & liberari a supplicio, tam bene illi, quam illi loquuntur. *Idem.*

9. *Non regem, sed tutorem pupilli egit*] Impressus quidam habet, *non se regem.* Suspicor Justinum scripsisse, *non regem se, sed*, idque se per similitudinem litterarum subsequentium, tanquam supervacuum, deletum. *Scheff.* Male. *regem, patrem, principem agere*

gem, sed tutorem pupilli egit. 10 At ubi graviora bella imminebant, serumque auxilium in expectatione infantis erat, compulsus a populo regnum suscepit.

CAP. VI. 1 Ut est ingressus imperium, magna de illo spes omnibus fuit; & propter ipsius ingenium, quod magnum spondebat virum; 2 & propter vetera Macedoniæ fata, quæ cecinerant, uno ex Amyntæ filiis regnante, florentissimum fore Macedoniæ statum: cui spei scelus matris hunc residuum fecerat. 3 Principio regni, cum hinc cædes fratrum indigne peremptorum, inde hostium multitudo; hinc insidiarum metus, inde inopia continuis bellis exhausti regni, immaturam ætatem tironis urgerent: 4 bella, quæ, velut conspiratione quadam, ad opprimendam Macedoniam, multarum gentium ex diversis locis uno tempore confluebant, quoniam omnibus par esse non poterat, dispensanda ratus; alia interposita pactione componit, 5 alia redimit, facillimis quibusque aggressis, quorum, victoria & militum trepidos animos firmaret & contemptum sibi hostium demeret. 6 Primum illi cum Atheniensibus certamen fuit; quibus per insidias victis, metu belli gravioris, cum interficere omnes posset, incolumes sine pretio dimisit. 7 Post hæc, bello in Illy-

agere frequentissima sunt Tacito, Suetonio, Justino, aliisque.

10. *Compulsus a populo*] Philippo defertur imperium. Ὀλυμπιὰς δὲ ἡ πέμπτη καὶ ἑκατοστὴ, ὅτε Φίλιππος Μακεδόνων ἐβασίλευεν, ut ait Historicus.

CAP. VI. 3. *Principio regni*] MSſ. habent *rerum* pro *regni*. Ergo alterutrum est glossatoris, non Justini. Magis autem inclino, ut lectionem verum putem *rerum*. Scheff.

4. *Dispensanda*] Supra, Not. ad 6. 1. 2. *Bern.* *Dispensare* pro partiri, distribuere: ut bella alia gerenda suscipias, alia quocunque modo declines. Quæ verbi significatio & præcipua est. *Vorst.*

5. *Contemptum sibi* &c.] Malim, *contemptum sui hostibus demeret*. Bong.

Contemptum sibi hostium demeret] Bongarsius mallet, *Contemptum sui hostibus demeret*. Ad quem modum Livius 25, 37, *Ultro inferendo arma contemptum sui dempturum*. Vorst.

6. *Cum Atheniensibus certamen*] Diodorus, 16. 2. Regem Macedoniæ Argæum facere volebant Athenienses, misso Mantia duce cum exercitu. De victis Illyriis vide eundem sub anno secundo Philippi. *Bong.*

7. *Multa millia*] Ultra septem millia. Diodorus, 16. 4. *Bern.*

Larissam capit &c.] Veteres *Lariseam*. Larissas plures recensent, lib. 9. & 13, Strabo, & Stephanus de urbibus: nullam quæ huic loco conveniat, nisi

Illyrios translato, multa millia hostium cædit. Urbem nobilissimam Larissam capit. 8 Hinc Thessaliam, non prædæ cupiditate, sed quod exercitui suo robur Thessalorum equitum adjungere gestiebat, nihil minus quam bellum metuentem improvisus expugnat, 9 unumque corpus equitum pedestriumque copiarum invicti exercitus facit. 10 Quibus rebus feliciter provenientibus, Olympiadem, Neoptolemi regis Molossorum filiam, uxorem ducit;

nisi legas, *Larissam in Thessalia*: & ea lectio uno mss. confirmatur. habet is, *Larissam hinc in Thessaliam*. Ceteri, *Larissam capit, hinc in Thessaliam*. Glareanus *Lissum* legit, quæ est urbs Illyriæ. Ptolem. Stephan. Thessaliam aggressus est Philippus, contra tyrannos vocatus. Diodorus, 16,14. *Bong.*

Larissam capit. Hinc Thessaliam non prædæ cupiditate] Unus cod. MS. quem Bongarsius vidit, *Larissam hinc in Thessaliam*. Unde ille legendum censet *Larissam in Thessalia*. Atque ita manifeste editionem Iuntinam habere testatur Grævius. *Vorst.* Lectio vitiosa, nulla enim Larissa in Illyrico, nec videtur emendatio Bongarsii juvare, legentis, *urbem nobilissimam Larissam in Thessalia*, &c. An enim verisimile, Philippum ex una illa urbe tantum exspectasse equitatum? Quare plus propendeo in sententiam Glareani, qui exstimat, corruptum esse nomē urbis non Thessaliæ sed Illyrici. Et quid, si Justinus scripsit: *urbem nobilissimam Illyrici, Issem capit.* Potest vitium esse ortum, quod pro *Illyrici* vetusta ratione scriptum esset litteris minusculis, & per compendium *inliri.* Sic enim primæ duæ litteræ *in* absumptæ per præcedens *m* totidem lineolis constans ceteræ connexæ vocabulo sequenti, unde factum *liriissam*, ex quo peritior geographiæ scilicet, fecit *Larissam*. De Isse, Illyrici urbe, videndus est Plinius lib. II. c. 21. & Stephanus de urbibus, in ea voce. *Scheff.* Scio quid ad hæc docti dixerint, & imprimis Bongarsius V. CL. sed hoc mihi persuasissimum est, Glareanum, hominem Helvetium, cujus ego libros Musicos, & animadversiones in Livium pene puer legi, virum acutissimum fuisse. Ille non *Larissam* legit, sed *Lissum*. Optime si quid in his sapio. Erat enim Lissus inter primarias Illyriæ urbes, ad mare scilicet. Scio & hoc, multa quoque contra posse afferri. Sed uno verbo, dico iterum, Glareanus homo bonæ mentis fuit; & legendum *Lissum*; cetera plana sunt. Bongarsius mihi non satisfacit, hoc in loco scilicet, nam alibi vir mihi magnus & præstantissimus videtur. *Hinc* autem, id est, postquam Lissum ad mare Adriaticum cepit, in Thessaliam se confert &c. Si de Larissa vellem aliquid, hoc dicerem, Larissam Thessaliæ nobilissimam urbem fuisse, vel hoc nomine tantum, quod Achilles dicitur Larissæus, vel quod Larissa a Livio caput Thessaliæ dicatur fuisse. Sed hæc nil ad Lissum Glareani, qui meo judicio valde sapiebat. *Tan. Fab.*

8. *Hinc Thessaliam*] Mss. habent *hinc in Thessaliam*, quæ lectio videtur proba, sed repudiata ab illis, qui non observabant, ex superioribus hic quoque verba, *bello translato*, esse intelligenda. Liquet autem simul, emendationem Bongarsii recte a nobis in præcedentibus rejectam esse. *Scheff.*

Metuentem improvisus] Legendum, distinguendumque, *metuentem. Eam improvisus expugnat, unumque* &c. Pronomen abstulere litteræ similes ante & post ipsam. *Idem*,

9. *Exercitus fecit*] Angl. *facit*, quod præfero, quia præcedit, *expugnat*. Idem.

10. *Neoptolemi*] *Eurucha* habet Orosius, 3. 12. *Bern.*

11. Fr.

cit; [11] conciliante nuptias fratre patruele, altore virginis, Arruba, rege Molossorum, qui sororem Olympiadis Troada in matrimonium habebat: quæ causa illi exitii, malorumque omnium initium fuit. [12] Nam, dum regni incrementa affinitate Philippi acquisiturum se sperat, proprio regno ab eodem privatus in exilio consenuit. [13] His ita gestis, Philippus, jam non contentus summovere bella, ultro etiam quietos lacessit. [14] Cum Methonam urbem oppugnaret, in prætereuntem de muris sagitta jacta dextrum

11. *Fr. patr. altore*] Veteres *auctore*: forte *tutore*. De hoc loco dicam lib. 17. §. 9. *Bong.*

Altore virginis] Angl. *tutore virginis*. Alterum horum est ex glossa. Puto tamen in vulgato nihil mutandum, ut quod docet, non modo tutelam ejus habuisse, quod glossator innuebat, sed & educasse ipsam domi suæ. *Scheff.*

Arruba, rege Molossorum] Græcis promiscue appellatur, Ἄρυβας, & Ἄρυμβας. Sæpe enim inseritur τὸ μ. ut, Sybaris Symbaris, Thynias Thymnias, Senones Semnones, & sexcenta alia. Apud Frontinum male vocatur *Harridas*, pro *Arubas*, aliquoties lib. 11, cap. 5. *Voss.*

Arruba] Hunc infra, 8. 6. 4. *Arrybam regem Epiri* vocat auctor, quomodo, *Sulla* & *Sylla*, *Purrhus* & *Pyrrhus*, indifferenter dixerunt. *Bern.* Inf. 8, 6, 4, *regem Epiri* vocat: quod & rectius videtur. Nam qui ei successit Alexander, Olympiadis frater, itidem rex Epiri fuit. Scribitur autem *Arruba* pro *Arryba*; ut infra 8, 6, 4. vocatur: quomodo *Sulla* pro *Sylla*. Becharius tamen & hic *Arryba* habet. *Vorst.* Sic & Iuntina. Vorstius putat rectius, *rege Epiri*, ut infra 8,6,4. Sed hoc nimis abit, nec necesse est, cum Molossi pars sint Epiri. *Scheff.*

Troadem in matrimonium habebat] Ab accusativo Græco Τρωάδα fit ejusdem terminationis nominativus, unde deinceps accusativus *Troadam* formatur. *In matrimonium habebat* non quidem sine exemplo; sed testatur tamen Bongarsius, codices suos MSS. habere *in matrimonio*. Vorst. *Troadem* potest ferri; sed tamen *Troada* prætulerim inflexione Græca scilicet. Ita alibi *Olympiada* pro Olympiadem. Sed tamen cum in memoriam redeo, nunquam memini me legere *Olympiadem*, legi tamen Crotonam, sed mihi dubium est. *Tan. Fab.*

Omnium initium fuit] Ita Fr. Modius in duobus Fuldensibus libris membranaceis absque ulla litura scriptum ait: eaque lectio non longe discedit a vestigiis aliorum mss. quos variantium libellus exhibet. Bongarsii & aliorum editiones, *omnium fuit*: Bern. *Initium* adjecit Berneggerus, quod duos codd. Fuldenses ita habere testatus esset Modius. Antiquiores editiones, & ipsa quoque Bongarsii, vocem non habent. *Vorst.*

12. *Acquisiturum sperat*] Antiquiores editionem *acquisiturum se sperat*. Ceterum pronomen reciprocum omitti, ac subaudiendum relinqui, nihil novi. *Vorst.* Lego *acquisiturum SE sperat*. Et ita in quibusdam impressis scriptum. Istud *SE* omissum est ob initium vocis sequentis *sperat*. *Tan. Faber.*

14. *Methonam*] Veteres *Mothonam*. *Mothona* Straboni lib. 8, aliter est Μεθώνη. B. In Prologo lib. 7. historiæ Trogi, *Mothone* est, atque ita Latinos hujus urbis nomen scripsisse, plane sibi constare dicit Salmas. ad Solin. quomodo quæ Græcis Κέρκυρα & Βερενίκη, Latinis *Corcyra* & *Beronice* dicitur. *Bern.*

trum oculum regis effodit. 15 Quo vulnere nec ſegnior in bellum, nec iracundior adverſus hoſtes factus eſt: 16 adeo ut interjectis diebus pacem deprecantibus dederit; nec moderatus tantum, verum etiam mitis adverſus victos fuerit.

Sagitta jacta] Ab Aſtere Olynthio, teſte Plutarcho parall. min. cap. 8, & Solin. c. 8. Hunc verſum inſcriptum habuit ſagitta;

Ἀστὴρ Φιλίππῳ θανάσιμον πέμπει βέλος.

Aſter letale Philippo mittit ſpiculum. Plutarch. in Alexandro, cap. 3, tradit ab oraculo Delphico Philippo nuntiatum, ideo ipſum amiſiſſe oculum alterum, quod eum rimæ oſtii admovens, Jovem Ammonem conſpexiſſet, ſerpentis figura cum Olympiade uxore ſua concubantem. Commemorabilis hic adulatio Cliſophi, qui in Philippi gratiam, altero privati oculo, ipſe etiam alterum de ſuis oculum deligare voluit. Ælian. hiſt. animal. 9, 7. Athenæus, 6. 12. *Bern.*

LI-

LIBER VIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Græciæ clades sub Philippo Macedone. Thebani & Phocenses civilis belli faces.*

2 *Thebani Philippum arcessunt, qui Phocenses opprimit. Athenienses saluti publicæ pro virili consulunt.*

3 *Contra, Philippus Græciam lacerat: Cappadociam Macedoniæ adjungit. Olynthios delet. Latrocinium exercet variis modis.*

4 *Atheniensibus, Thessalis, Bœotis & Phocensibus callide imponit.*

5 *Phocenses ad deditionem & reliquos Græcos cogit ad servile obsequium.*

6 *Mornarchiam cum summa injustitia constituit.*

CAP. I.

1 GRæciæ civitates, dum imperare singulæ cupiunt, imperium omnes perdiderunt: 2 quippe in mutuum exitium sine modo ruentes, omnibus perire quod singulæ amitterent, non nisi

LIB. VIII. Justini omnium optimus & castigatissimus. *Freinsh.*

CAP. I. 2. *In mutuum exitium*] De hac civili Græcorum discordia Callisthenes apud Plutarchum in Alexand. cap. 95:

Ἐν δὲ καὶ διχοστασίῃ καὶ ὁ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς·

At per dissidium vel pessimus est in honore:

Cum diceret, illam Philippo magnitudinis & potentiæ occasionem & causam extitisse. *Bong.*

Omnibus perire quod] Prava distinctio, & *quid*, pro *quod* positum, fecit, ut hunc locum (planum utique, modo syntaxin attendas) infelici curiositate viri magni tentarent. Nam quod pridem Gruterus, suspicion. 2, 12. monuit, hoc dicit auctor, Græciæ civitates non ante persensisse, omnes amittere quod singulis peribat, quam cum jam oppressæ essent. *Bern.* Idem de Britannis Tacitus affirmat in Agric. c. 12. *In commune non consulunt: rarus duabus tribusve civitatibus ad propulsandum commune periculum conventus. Ita dum singuli pugnant, universi vincuntur.* Hinc mo-

nisi oppressæ senserunt. 3 Siquidem Philippus rex Macedoniæ, velute specula quadam, libertati omnium insidiatus, dum contentiones civitatium alit, auxilium inferioribus ferendo, victos pariter victoresque subire regiam servitutem coëgit. 4 Causa & origo hujus mali Thebani fuere: qui, cum rerum potirentur, secundam fortunam imbecillo animo ferentes, victos armis Lacedæmonios & Phocenses, quasi parva supplicicia cædibus & rapinis luissent, apud commune Græciæ concilium superbe accusaverunt. 5 Lacedæmoniis crimini datum, quod arcem Thebanam induciarum tempore occupassent; Phocensibus, quod Bœotiam depopulati essent. 6 prorsus quasi post arma & bellum locum legibus reliquissent. 7 Cum judicium arbitrio victorum exerceretur, tanta pecunia damnan-

nitum Hermocratis ad Siculos suos apud Thucyd. 4, 12, 31: *Alienigenas arma nobis intentantes, universi, si sanæ mentis sumus, communi consensu propulsabimus. Quippe dum singuli cladibus afficiuntur, universi in periculo sumus.* Adde Nostrum, infra, 15, 2, 15. *Bern.*

3. *Auxilium infer.*] Ita supra, 5, 2, 12. & Philippus III, apud Livium, 39, 23; 11.

4. *Thebani*] Hoc est initium belli Sacri seu Phocici, quod in annum nonum duravit, Diodorus, 16. v, 23., sub anno sexto Philippi decennium durasse scribit Pausanias in Bœoticis. Vide & Gemist. B. Initium ejus incidit in Olympiadis centesimæ quintæ annum quartum. *Bern.*

Secundam for.] Thucyd. 3, 6, 25: *Prope facilius esse dixerim propulsare adversa, quam tutari secunda.* Tacit. hist. 1, 15, 7: *Secundæ res acrioribus stimulis animum explorant; quia miseriæ tolerantur: felicitate corrumpimur.* Ovid. de arte, 2, 438.

Non facile est æqua commoda mente pati.

Vide Sallust. Catil. 10, 2. Senec. Epist. 51, 8, *Bern.*

Secundum fortunam imbecillo animo ferentes] Livius l. 9. *Loquimur de Alexandro nondum merso secundis rebus, quarum nemo intolerantior fuit.* Vocantur tales & *impotentes.* Cicero in epp. *Victoria quæ etiamsi ad meliores venit, tamen eos ferociores impotentioresque facit.* Vorst.

Græciæ consilium] Amphictyonum. Diodor. 16, 60 & 61. Pausanias Phocicis. Ælianus, 12. *Bong.*

6. *Quasi post arma*] *Post arma* pro postquam arma jam sunt sumpta. Sic sup. 1, 6, 12. *post necessitatem pugnandi.* Vide & Notas. Cicero 4, 4. ad fam. *Sic fac existimes, post has miserias, id est, postquam armis disceptari cœptum est de jure publico, nihil esse actum aliud cum dignitate.* Ubi *post has miserias* concise dictum pro postquam in has miserias incidimus: idque verbis deinde pluribus exponitur sic, *postquam armis disceptari cœptum est de jure publico.* Vorst.

Legibus] C. Marii dictum, *se præ armorum strepetu leges exaudire non posse.* Plutarch. apophthegm. Rom. c. 29. Et Cæsaris: *Non idem armorum ac legum esse tempus.* Idem in Cæs. c. 53. *Bern.*

8. *Phi-*

damnantur, quanta exsolvi non posset. 8 Igitur Phocenses, cum agris, liberis, conjugibusque privarentur, desperatis rebus, Philomelo quodam duce, velut deo irascentes, templum ipsum Apollinis Delphis occupavere. 9 Inde auro & pecunia divites conducto mercenario milite bellum Thebanis intulerunt. 10 Factum Phocensium, tametsi omnes execrarentur propter sacrilegium, plus tamen invidiæ Thebanis, a quibus ad hanc necessitatem compulsi fuerant, quam ipsis intulit. 11 Itaque auxilia his & ab Atheniensibus & a Lacedæmoniis missa. 12 Prima igitur congressione Philomelus Thebanos castris exuit. 13 Sequenti prælio primus inter confertissimos dimicans cecidit, & sacrilegii pœnas impio sanguine luit. 14 In hujus locum dux Onomarchus creatur.

CAP. II. 1 Adversus quem Thebani Thessalique, non ex civibus suis, ne victores potentiam ferre non possent, sed Philippum, Macedoniæ regem, ducem eligunt; &

8. *Philomelo quodam duce*] Apud Polyænum, lib. 5. male appellatur Φιλόμηδος, pro Φιλόμηλος. *Bong.* Philomelus iste Theotimi filius, vir sine dubio fortissimus, ac patriæ amantissimus, nemine inter suos Phocenses dignitate inferior (ut ait, sed Græce Pausanias.) Quæ res facit ut eo magis mirer istud (*quodam*) quasi de opilione aliquo, aut caprario ageretur. *Tan. Fab.*

13. *Dimicans cecidit*] Diodorus, 16, 31. & Pausanias Phocicis, in fuga præcipitem se e rupe dedisse referunt. *Bong.*

14. *Onomarchus*] Ita Græci. in Vett. est *Oenomenaus*; aut *Oenomaus*, ut in Orosio Ms. B. Sichardus, *Oenomanus* ad oram libri notavit. *Bong.* Hoc loco pro *Onomarchus* Iuntarum editio habet *Onomaus* cum Orosio & cum editoribus Justini. Sed & Orosius & Iuntæ errant. Nam a Pausania planissime dicitur *Onomarchus*, idque duobus locis, pag. 318. in Phocicis. Oenomaus autem, quem isti in animo habebant, bello Servili Romano cum Chryso & Spartaco inclaruit.

CAP. II. 1. *Thessalique*] Non video, quid hic Thessali faciant, qui jam ante victi erant a Philippo. Nec eorum ulla vel in præcedentibus, vel in sequentibus fit mentio. An huc tractum ex sequenti cap. 4? Sed & ibi legunt *Thebani*. Scheff.

Non ex civibus suis, ne victoris potentiam ferre non possent] *Non ex civibus suis*, subaudi *aliquem*. Et *victoris* est pro *si is victor fuisset*. Sic Livius 9, 18. *Etiam victis Macedonibus graves, nedum victoribus*, id est, etiamsi victi fuissent. Et libr. 5. *Itaque ne penes ipsos culpa esset cladis forte Gallico bello acceptæ, cognitionem de postulatis Gallorum ad populum rejiciunt*, id est si clades acciperetur, vel si accepta fuisset. Vi-

 do

2 & externæ dominationi, quam in ſuis timuerunt, ſponte ſuccedunt. 3 Igitur Philippus, quaſi ſacrilegii, non Thebanorum ultor eſſet, omnes milites coronas laureas ſumere jubet, atque ita, veluti deo duce, in prælium pergit. 4 Phocenſes, inſignibus dei conſpectis, conſcientia delictorum territi, abjectis armis fugam capeſſunt, pœnasque violatæ religionis ſanguine & cædibus ſuis pendunt. 5 Incredibile quantum ea res apud omnes nationes Philippo gloriæ dedit. 6 *Illum vindicem ſacrilegii, illum ultorem religionum: quod orbis viribus expiari debuit, ſolum qui piacula exigeret extitiſſe.* 7 Dignum itaque qui diis proximus haberetur, per quem deorum majeſtas vindicata ſit. 8 Sed Athenienſes, audito belli eventu, ne in Græciam Philippus tranſiret, anguſtias Thermopylarum pari ratione ſicuti antea advenientibus Perſis occupavere, ſed nequaquam ſimili aut virtute, aut cauſa: 9 ſiquidem tunc pro libertate Græciæ, nunc pro ſacrilegio publico; tunc a rapina hoſtium templa vindicaturi, nunc adverſus vindices templorum raptores defenſuri: 10 aguntque propugnatores ſceleris, cujus turpe erat alios vindices fuiſſe; 11 immemo-

de & Gronov. ad Livium, 9, 18. *Vorſtius.*

2. *Externæ dominationi*] In *diſcordia civili, pars quæ domeſtico certamine inferior eſt, externo potius ſe applicat, quam civi cedit.* Livius, 34, 48, 11.

Quam in ſuis timuerunt] Lege *timuerant.* Tan. Fab.

4. *Inſignibus dei*] Quia laurus Apollini ſacra. Plin. 12, c. 1, pr. Ovid. Metamorphoſ. 1, ſab. 14, &c. *Bern.*

6. *Ultorem religion.*] De magno quodam Principe, qui colore Religionis, quam omnibus actionibus ſuis ſemper prætexebat, ad ambitionem & inexplebilem propagandi imperii cupiditatem, mira, & huic Philippicæ ſimillima, calliditate fuit abuſus, omnino videndi, Thuanus libro, 1. Guicciardin. lib. 12. Machiavelli Princeps capit. 21.

6. *Qui piacula exigeret extitiſſe: dignum*] Angl. ſic diſtinguit & legit, *extitiſſe. Dignum itaque qui diis proximus haberetur, per quem.* Quam lectionem puto veriſſimam, cunctiſque præferendam *Scheff.*

8. *Anguſtias Thermopyl.*] Ad quas occupandas Philippus contendebat. Diodor. *Bern.*

Sicuti antea] Supra, 2, 11, 2,

10, *Cujus turpe erat alios*] Quia quondam Athenienſes ad ſe potiſſimum putabant pertinere, ut vindicarent ſcelera commiſſa in deos. Videtur autem ſcripſiſſe Juſtinus, *Cujus turpe erat aliis, alios vindices fuiſſe.* Scheff.

11. *Illo*

mores prorsus, quod in dubiis rebus suis illo deo etiam consiliorum auctore usi fuerant; quod illo duce tot bella victores inierant; tot urbes auspicato condiderant; tantum imperium terra marique quæsierant; quod nihil sine majestate numinis ejus aut privatæ unquam, aut publicæ rei gesserant. 12 Tantum facinus admisisse ingenia omni doctrina exculta, pulcerrimis legibus institutisque formata, ut, quid posthac succensere jure Barbaris possent, non haberent.

CAP. III. 1 Sed nec Philippus melioris fidei adversus socios fuit; 2 quippe veluti timens, ne ab hostibus sacrilegii scelere vinceretur, civitates quarum paulo ante dux fuerat, quæ sub auspiciis ejus militaverant, quæ gratulatæ illi sibique victoriam fuerant, hostiliter occupatas diripuit, 3 conjuges liberosque omnium sub corona vendidit; 4 non deorum immortalium templis, non ædibus sacris, non diis penatibus publicis privatisque, ad quos paulo ante ingressus hospitaliter fuerat, pepercit: 5 prorsus ut non tam sacrilegii ultor existisse, quam sacrilegiorum licentiam quæsisse videretur. 6 Inde, veluti rebus egregie

11. *Illo deo*] Apolline, cujus oraculum consuluerunt, supra, 2. 12. 13. *Bernec.*

Tot bella victores inierant] Hoc non capio, quomodo enim victores inire possunt bella? Inire bella, est ordiri, incipere. At nemo victor intelligitur, cum bellum incipit. Lego igitur *victores finierant*, sensu optimo. *Finire bella* noster alibi quoque usurpat, *Scheff.* Non est interpolanda librorum omnium scriptura. Sententia est liquida: Illo nimirum deo sæpe se bella suscepisse, in quibus fuissent victores. Si enim Deus auctor fuit belli, quis de victoria dubitet. *Grav.*

CAP. III. 1. *Sed nec Philippus*] Vide Philippi scelera, quem egregie suis coloribus depingit Demosthenes, Olynthiaca 2.

2. *Civitates*] Vide supra, 4. 3. 5.

3. *Sub corona*] Festus, Sub corona venire dicuntur, quia captivi coronati solent venire. Idem tradit A. Gellius lib. 7. cap. 4.

Sub corona vendidit] Id est, coronatos vendidit. Solebant enim qui bello capti essent, coronati venire. Vide & Gellium 7, 4. Eandem phrasin vide & inf. 11, 5, 7, & 34, 2, 6. *Vorst.*

6. *In Cappadociam*] Hellesponti urbes Micybernam & Toronem Philippum anno XIII occupasse refert Diodorus, 16. 54. Putavi aliquando, legendum, *Chalcidem*, ex eodem Diodoro, 16, 53. *Bong.* Iuntina editio, uti Grævius testatur, *in Thraciam.* Quod rescriberem, nisi de regibus Thraciæ oppressis in fine demum hujus capitis actum viderem. Vellem & *in Chersonesum*, nisi de Chersonensium multis urbibus expugnatis initio demum se-

 quen-

gie gestis, in Cappadociam trajicit: ubi bello pari perfidia gesto, captisque per dolum & occisis finitimis regibus, universam provinciam imperio Macedoniæ adjungit. 7 Deinde ad abolendam invidiæ famam, qua insignis præter ceteros tunc temporis habebatur, per regna mittit & opulentissimas civitates, 8 qui opinionem ferrent, regem Philippum magna pecunia locare & muros per civitates & fana & templa facienda; & ut per præcones susceptores solicitarent. 9 Qui cum in Macedoniam venissent, variis dilationibus frustrati, vim regiæ majestatis timen-

quentis libri mentio fieret. Bongarsius legendum putat *in Chalcidem*: quoniam Diodorus 16, 53, scribit, Philippum urbes Chalcidicas subegisse. Et juvat conjecturam hanc, quod in vetere quoque prologo libri octavi Trogi Pompeji mentio fit belli quod Philippus cum Chalcidoniis seu Chalcidicis urbibus, & inter ceteras Olyntho, gesserit. *Vorst*. Vocabulum corruptum, pro quo *Thraciam* & *Chersonesum* alii substituunt, sed recte a Cl. Vorstio refelluntur. Quanquam nec placere possit *Chalcis*, quam ipse cum Bongarsio substituit, cum quæ de Olyntho pro firmamento hujus lectionis adducit, apud nostrum produntur demum in sequentibus. Locus hic est emendatu admodum difficilis, quia nec historiæ, nec libri veteres nos multum juvant, quantum hactenus cognovimus. *Scheff*. Hoc falsum est, & vidit Bongarsius (unde enim tam facile in Cappadociam Philippus, quæ fere in ultima parte maris Pontici posita est?) Quare legit ipse *Chalcidem*, quæ Thraciæ portiuncula est ad mare Ægæum; at ego propius ad vestigia corruptæ lectionis, *Chalcidicam* lego; ita enim & illa regiuncula dicitur, quæ Macedoniæ confinis est. *Tan. Fab*.

7. *Invidiæ famam*] Aut *perfidiæ famam*, aut *invidiam famæ*, scribendum, judicio Freinshemii. Sed *invidiam obtrectationis* dixit auctor præfat. n. 6. *Bern*. Freinshemio assentior legendum esse *invidiam famæ*: quomodo in præfatione *invidiam obtrectationis* vocat. *Vorst*. Suspectum habent hunc locum, sed fortassis sine causa, cum *fama invidiæ* possit explicari *fama de invidia*, qua nempe dicebatur flagrare apud civitates omnes. *Scheff*. Merito præstantissimus Schefferus nihil censet invitis libris novandum esse. Ad invidiæ famam abolendam, est ad famam odiosarum rerum, quæ commiserat. ut in XII, 6: *Reputabat deinde, quantum in exercitu suo, quantum apud devictas gentes, fabularum atque invidiæ, quantum apud ceteros amicos metum & odium sui fecerit*. quantum fabularum atque invidiæ, est quantum odiosorum sermonum.

8. *Fana & templa facienda*] Angli *& fora & templa*. Lectio, mea sententia, verissima. Nam fana & templa non sic differunt, ut tanquam in diversis illud *&* debuerit repeti. Aliter se res habet cum foris. Et fuit horum cura magna apud veteres. Suet Jul. 36: *Forum de manubiis inchoavisti*. Item Augusto 29: *Publica opera plurima extruxit: Forum cum æde Martis ultoris*. Scheff.

Susceptores] Qui & *redemptores*; & in l. un. C. de monop. *ergolabi* dicuntur. *Magistri Comacini* esse videntur in legibus Longobardicis. *Bern*.

Susceptores] Proprie sunt qui annonis & tributis ærarii recipiendis præpositi sunt. Vid. tit Cod. de susceptor. lib. 10

9. *Taciti proficiscebantur*] Angli *profugiebant*. Præfero vulgatam, cujus hoc existimo esse glossam. Vide nostrum supra 5. 4. 8. *Scheff*.

10. *Post*

mentes, taciti proficiscebantur. 10 Post hæc Olynthios aggreditur: receperant enim per misericordiam, post cædem unius, duos fratres ejus, quos Philippus ex noverca genitos, veluti participes regni interficere gestiebat. 11 Ob hanc igitur caussam urbem antiquam & nobilem exscindit, & fratres olim destinato supplicio tradit, prædaque ingenti pariter & parricidii voto fruitur. 12 Inde, quasi omnia, quæ agitasset animo, ei licerent, auraria in Thessalia, argenti metalla in Thracia, occupat. 13 Et, ne quod jus vel fas inviolatum prætermitteret, piraticam quoque exercere instituit. 14 His ita gestis, forte evenit, ut eum fratres duo, reges Thraciæ, non contemplatione justitiæ ejus, sed invicem metuentes, ne alterius viribus accederet, disceptationum suarum judicem eligerent. 15 Sed Philippus, more ingenii sui, ad judicium veluti ad bellum inopinantibus fratribus instructo exercitu supervenit, & regno utrumque, non judicis more, sed fraude latronis ac scelere, spoliavit.

CAP.

10. *Post hæc Olynthios*] Præter Diodorum, 16. 54, vide Demosthenis Olynthiacas, & Libanii argumenta. *Bong.*

Olynthios] Olynthum Philippus per proditionem, corruptis urbis principibus, cepit. Ferunt, dicere solitum, nullam urbem tam esse munitam, quin si in eam asinus auro onustus ingredi possit, expugnari queat.

11. *Nobilem exscindit*] Non quidem vi captam, sed venditam & proditam sibi a Lasthene & Euthycrate. Diodor. 16. 54. Unde *Callidus emptor Olynthi*, Philippus dictus Juvenali, 12.47. Vide Servium ad illa Virgilii, 6. 621.

Vendidit hic auro patriam, dominumque potentem
Imposuit. ———

12. *Quasi omnia* &c.] Vienn. editio Camertis, *quasi quæ agitasset, omnia.*

Auraria in Thess.] Circa Pydnam fuisse aurifodinas, auctor est Diodorus, 16.8 e quibus Philippus annua talenta mille colligebat. De iis & Gemistius. B. Ceterum confirmat Modius, esse in suis mss. *auri in Thess.* ut sequenti respondeat, *argenti.* me quidem judice, rectius. Quanquam *auraria metalla* dixit & Plinius, 37. 12. 1, *Bern.*

14. *Duo reges*] Cotys Thraciæ rex, filios tres Berisadem, Amadocum, & Cersobleptem, reliquit. Berisades mature obiit. Videtur igitur Justinus de duobus illis loqui. Vide Demosth. in Aristocratem. Diodorus sub anno quinto refert, Philippum reges Thraciæ, Illyriæ, & Pæoniæ, imparatos oppressisse: & de Chersoblete sub anno VIII. & XVIII. *Bong.*

15. *Non judicis more* &c] Philippus in dirimenda lite similis leoni Æsopico in partienda præda. *Quadruplatorem & interceptorem litis alienæ* vocat Livius, 3. 72. 6. Ubi simile populi Rom. de Aricinorum Ardeatiumque controversis finibus judicium. *Bern.*

Spe-

CAP. IV. [1] Dum hæc aguntur, legati Atheniensium petentes pacem ad eum venerunt. [2] Quibus auditis, & ipse legatos Athenas cum pacis conditionibus misit, ibique ex commodo utrorumque pax facta. [3] Ex ceteris quoque Græciæ civitatibus, non pacis amore, sed belli metu, legationes venere. [4] Siquidem, crudescente ira, Thessali, Bœotiique orant, ut professum adversum Phocenses ducem Græciæ exhibeat: [5] tanto odio Phocensium ardentes, ut obliti cladium suarum, perire ipsi, quam non perdere eos præoptarent, expertamque Philippi crudelitatem pati, quam parcere hostibus suis mallent. [6] Contra, Phocensium legati, adhibitis Lacedæmoniis & Atheniensibus, bellum deprecabantur, cujus ab eo dilationem ter jam emerant. [7] Fœdum prorsus miserandumque spectaculum, Græciam etiam nunc & viribus & dignitate, orbis terrarum principem, regum certe gentiumque semper victricem & multarum adhuc urbium dominam, alienis excubare sedibus, aut rogantem bellum, aut de-

Spoliavit] Etiam vita spoliatos Orosius scribit.

CAP. IV. 1. *Legati*] Legatio hæc Atheniensium ad Philippum pro pace petenda, de qua Demosthenes in oratione περὶ στεφάνου.

2. *Pax facta*] De qua passim in orationibus Demosthenes. *Bong.*

4. *Thessali Bœotiique*] Anno Philippi XIV. Vide Diodorum lib. 16, qui hæc latius persequitur. *Bong.*

7. *Etiam nunc*] Sebis. *etiam tunc.* Nam de Græcia, Justini quidem ævo, ista prædicari non possunt. Cicero jam tum suo tempore *Græcos diuturna servitute ad nimiam assentationem eruditos* ait, ad Quintum frat. epist. 1. lib. 1. Nisi forte *nunc* eandem hic vim habet quam *tunc*: ut etiam infra, num. 9. *Bern.* Boxhornius *etiam* expungi vellet; sed sine causa. Utitur auctor voce *etiam nunc*, quasi de re suo tempore adhuc obtinente ageret. Sic & *adhuc*, quod est pro *ad hoc usque tempus*, usurpat in eo quod sequitur, *multarum adhuc urbium dominam*. Inepti fuerunt qui ex his talibus collegerunt Justinum scripsisse tum demum, cum imperium Rom. Constantinopolim translatum fuit. Nec audiendus Sebisius, qui legi vellet *etiam tunc*; quasi non & de tempore præterito usurpari *etiam nunc* posset. Sic & *in præsenti* & *in præsentia* usurpantur. Vide Ind. in Nep. v. *præsens.* Vorst. Recte illud *etiam nunc* vitiosum putant, cum Justini, adde etiam Trogi ætate falsum fuerit, quod hic dicitur. Sed & mox sequitur, *multarum adhuc urbium dominam*, quod non convenit, si prior lectio retineatur. Docet enim id *adhuc* Justinum in præcedentibus locutum de vetustiori tempore. Neque tamen probo, quod scribendum censent *etiam tunc*, nam ne in Philippi quidem ætatem convenire potest hoc elogium de Græcia. Mallem penitus expungere. *Scheff.* *Etiam tunc* intelligendum de tempore, quo hæc agebantur. Sic Historici nonnun-

deprecantem: [8] in alterius ope omnem spem posuisse orbis terrarum vindices, eoque discordia sua civilibusque bellis redactos, ut adulentur ultro sordidam paulo ante clientelæ suæ partem: [9] & hæc potissimum facere Thebanos Lacedæmoniosque, antea inter se imperii, nunc Græciæ imperantis æmulos. [10] Philippus venditatione gloriæ

nunquam loquuntur quasi scriberent illo tempore cujus gesta narrant. *Grav.*

8. *Ut adulentur*] Modius suos mss. plane antiquarios, hic habere scribit: *ut adulent ultro sordida p. a. c. s. parti.* Sic Lucretius lib. 3. *gannitu vocis adulant.* Ausonius gratiar. act. ad Gratianum: *centurias non adulavi.* Bern.

Ut adulentur ultro sordidam paulo ante clientelæ suæ partem.] Philippus *clientelæ Thebanorum pars* dicitur, quia a fratre Alexandro Thebanis obses datus, atque ita inter Thebanorum clientes fuerat. *Clientela* pro clientibus satis notum. *Sordidum* idem hic quod humile, vile: quomodo & *sordes* pro vilibus vestimentis dicitur. Supra 2, 11, 1, Macedones *gens fœda* dicuntur. In codd. MSS. Modii fuit *adulent sordida client. suæ parti.* Et dicunt sane & *adulare*: ipseque Cicero 1 de Off. *adulari* ut passivum usurpat, quod scribit, *Nec adulari nos sinamus.* Vorst.

Sordidam paullo ante clientelæ suæ partem.] Unde & illos vocat Barbaros Demosthenes, neque aliter putavit Homerus, qui Pæonas, id est Macedonas, ut paulo ante dictum est, inter auxiliares Barbarorum copias numeravit. *Tan. Fab.*

9. *Antea inter se imperii, n. Gr imp.*] Latet hic ὕπουλον aliquod ulcusculum, alio indigens Æsculapio. Hispanicus interpres cauto silentio transmisit, *B.*

Nunc gratiæ imperantis æmulos] Audacter amplissimi Mensonis Altingii emendationem in textum recepimus. Est enim nimis evidens illa: τὸ *Græciæ* vero quod adhuc toleratum fuit, nimis ineptum. Sic & supra Sebisii *remigum* propter evidentiam in textum recipiebamus. *Vorst.* Sic Vorstius, emendationem Altingii secutus, Gravio indicatam. Ante legebatur *Græcia.* Scheff. Ad hunc locum scribit Berneccerus, aliquid occulti ulceris latere; (& verum est) sed quodnam illud sit, non expedivit. Ego sic existimo, esse hic oppositionem debere, quæ sit hujusmodi: (Antea Lacedæmonii & Thebani certabant inter se utri Græciæ imperarent; Nunc contra certare videntur, utri Græciam priores, jugo servitutis imposito, possint opprimere.) Itaque etiamsi nihil subsidii in MSS, codicibus reperiatur, nec in libris impressis, legendum putem (*antea inter se imperii, nunc Græciæ servitutis æmulos*) Sed & operæ-pretium est videre quod apud amicum nostrum Ioan. Grævium legitur. (*Hunc locum perditum restituit præclare Menso Altingius, vir amplissimus, levi mutatione,*) (Antea inter se imperii, nunc gratiæ imperantis æmulos,) id est, exponente Grævio, Qui antea de imperio contendebant, nunc de gratia Philippi certant, utri primum locum ejus gratiæ teneant.) Ingeniosa quidem conjectura, fateor; Hoc tamen fit ut mihi probetur minus, quod ea tempestate Philippus nondum imperitaret Græciæ, sed in animo tantum imperitandi consilium haberet. Dein mihi vox illa, (Græciæ) necessaria videtur, pro qua substituit, *gratiæ.* T. Fab. Vide notas Grævii.

10. *Fastidium* Impressi, *fastigium*: recte; nam hoc confirmant sequentia: *utros potius dignetur, æstimat*: item illud *tantarum.* Vide Freishemii Indicem in *agitare.* Bern. Ita omnino legendum cum Bongarsio e MSS. Et mirum, Berneggerum in Notis posterioribus, & Freinshemium in Ind. præferre quod in antiq typis expressis est *fastigium agitat.* Nostram lectionem defen-

gloriæ suæ tantarum urbium fastidium agitat, atque utros potius dignetur, æstimat. 11 Secreto igitur auditis utrisque legationibus, his veniam belli pollicetur, jurejurando adactis, responsum nemini prodituros; illis contra, venturum se, auxiliumque laturum. Utrosque vetat parare bellum, aut metuere. 12 Sic variato responso securis omnibus Thermopylarum angustias occupat.

CAP. V. 1 Tunc primum Phocenses, captos se fraude Philippi animadvertentes, trepidi ad arma confugiunt. 2 Sed neque spatium erat instruendi belli, nec tempus ad contrahenda auxilia; & Philippus excidium minabatur, ni fieret deditio. 3 Victi igitur necessitate pacta salute se dediderunt. 4 Sed pactio ejus fidei fuit, cujus ante fuerat deprecati belli promissio. 5 Igitur cæduntur passim rapiunturque; non liberi parentibus, non conjuges maritis, non deorum simulacra templis suis relinquuntur. 6 Unum tantum miseris solatium fuit quod, cum Philippus portione prædæ socios fraudasset, nihil rerum suarum apud inimicos viderunt. 7 Reversus in regnum, ut pecora pastores nunc in hibernos, nunc in æstivos saltus trajiciunt, sic ille populos & urbes, ut illi vel replenda, vel derelinquenda quæque loca videbantur, ad libidinem suam transfert. 9 Miseranda ubique facies & excidio similis erat: 9 Non quidem pavor

sendit & Gronovius 4 Obs. 10. *Vorst.* Hoc quoque Vorstius ex Bongarsii Ms., Iuntina, Gronovio, Grævio. *Scheff.*

CAP. V. 3. *Pacta salute se ded.*] Ita huic decennali bello impositus est finis. Diodorus 16 60. Pausanias Phocicis, anno quarto Olympiadis centesimæ octavæ, quo anno Demosthenes orationem *de falsa legatione* scripsit, sed non habuit: in qua suadet, ut Athenienses patiantur, Philippum victorem locum Phocensium occupare in conventu Amphyctionico. id quod evenit. C.

7. *Ut pecora past.*] Hac similitudine utitur & Florus, 3. 10. 4.

Sic ille populos & urbes] Ms. multi habent *populos ad urbes*, quam lectionem puto esse veram. Est enim comparatio inter pecora & populos, inter saltus & urbes, & *transferre populos ad urbes* ita dicitur, ut *trajicere pecora in saltus*. Scheff.

Trasfert] Ad subtrahendam scilicet rebellionis materiam. Idem de Philippo III, Livius; 40, 3, 2. affirmat: de Hellene ejusque liberis Thucydides, i. 1. 13, de Romanis Tacitus annal. 4. 46. 4, & 12. 36. 5, de Carolo magno Cranzius lib. 2. Saxon. c. 4. Adde Lips. Admirand. 1. 7, & eruditas Chr. Forstneri ad Tacit. Notas, pag. 334: ubi plura trajectionis & quasi transplantationis populorum exempla. *Bern.*

9. *Hostilis*] Locus his ex Livio, 1. 26 ex-

pavor ille hostilis, nec discursus per urbem militum erat, non tumultus armorum, non bonorum atque hominum rapina; [10] sed tacitus mœror & luctus, verentibus ne ipsæ lacrymæ pro contumacia haberentur. [11] Crescit dissimulatione ipsa dolor, hoc altius demissus, quo minus profiteri licet. [12] Nunc sepulcra majorum, nunc veteres penates, nunc tecta, in quibus geniti erant, in quibusque genuerant, considerabant; [13] miserantes nunc vicem suam, quod in eam diem vixissent, nunc filiorum, quod non post eam diem nati essent.

CAP. VI. [1] Alios populos in finibus ipsis hostibus opponit, alios in extremis [regni terminis] statuit, quosdam bello captos in supplementis urbium dividit. [2] Atque ita ex multis gentibus nationibusque unum regnum populumque constituit. [3] Compositis ordinatisque Macedoniæ rebus, Dardanos, ceterosque finitimos, fraude captos, expugnat. [4] Sed nec a proximis manus abstinet. Siquidem Arrybam, regem Epiri, uxori suæ Olympiadi arctissima cognatione junctum, pellere regno statuit: [5] atque Alexandrum, pri-

29 expressus, & partim αὐτολεξεὶ scriptus, ubi de Albanis Romam traductis. Similem imaginem in re simili proponit Ammianus, 25. 30, fin. *Bern.*

10. *Verentibus*] Sebis. *verentium*. Bern. Sebisius conjicit legendum esse *verentium*. Sed nihil opus. Non novum est nostro ablativos participiorum solos ponere, & alios subaudiendos relinquere. Aliud exemplum ejus est 30, 3, 2. *Nullius magis arma metuebant, reputantibus, quantum motum Pyrrhus parva manu Macedonum in Italia fecisset*. Aliud 18, 1, 1. *Additis Samnitium & Lucanorum precibus, & ipsis auxilio adversus Romanos indigentibus*. Vide & supra Notas ad 2, 3, 16. *Vorst.*

Ne ipsæ lacr.] *Nulla flendi major est causa, quam flere non posse*. Senec. lib. 4. controv. 1.

11. *Crescit dissimul.*] Velleius, 2, 130. 8, de Tiberio: *Abstruso quod miserrimum est, pectus ejus flagravit incendio.*

CAP. VI. 1. *In supplementis*] Forte *in supplementa*. Freinshem. Lego *supplementis urbium*. Est autem *supplementis* pro *in supplementa*; quomodo 12, 4, loquitur. Sæpe tertius casus pro quarto ponitur. Virgilius 2 Æn. *Acies ferri stricta parata neci*. Vide & nostrum 25, 5, 2, & 26, 3, 4. *Vorst.* Mutant, *in supplementa* vel *supplementis*. Sed fortasse non necesse est. Nam & alibi noster præpositioni *in* adjungere solet ablativum, ubi accusativum alii, & contra. Vide, quæ notavi ad lib. II. c. 15. *Scheff.* Recte Freinshemius *in supplementa*. T. Fab.

Fraude captos.] An scripsit, *fraude deceptos*? Saltem illud *captos* ita debet intelligi, nec ad sequens trahi. *Scheff.*

4. *Arrybam regem Epiri*] Vide de hoc supra [illegible] 11: ex quo loco apparet, nuptias Philippi cum Olympiade eum conciliasse. *Vorst.*

5. *Alexandrum privignum*] Quomodo

privignum ejus, uxoris Olympiadis fratrem, puerum honestæ pulcritudinis, in Macedoniam nomine sororis arcessit, 6 omnique studio solicitatum spe regni simulato amore ad stupri consuetudinem perpulit, majora in eo obsequia habiturus, sive conscientiæ pudore, sive regni beneficio. 7 Cum igitur ad viginti annos pervenisset, ereptum Arrybæ regnum puero admodum tradit, scelestus in utroque. 8 Nam nec in eo jus cognationis servavit, cui ademit regnum; & eum cui dedit, impudicum fecit antequam regem,

modo Arrybæ privignus sit Alexander, non video. Lege quæ notavi ad lib. 17. 3. 9, & Diodorum sub anno XIX. *Bong.* Olympiadis, uxoris Philippi, fratrem vocat Orosius, 3, 14, *Bern.*

6. *Omnique studio sollicitatum spe regni*] Hæc non videntur recte distingui. Nam verborum istorum sensus, sicut nunc se habent, is est, quasi Philippus simulaverit amorem. Atqui nulla in Philippo fuit simulatio, sed revera perditeque ipsum amavit. Itaque locus totus ita distinguendus; *omnique studio sollicitatum, spe regni simulato amore, ad stupri consuetudinem perpulit*. Sententia, perpulit eum sollicitatum omni studio ad consuetudinem stupri, qui & ipse simulaverat se amare Philippum, quia speraverat hoc modo regnum sese adepturum, eam enim spem Philippus ipsi fecerat. Nisi malis ex Ms. pro *simulato* legere *stimulato*, quasi Philippus stimulaverit & accenderit eum ad amorem, dum spem ei facit regni, quod fortasse optimum. Quanquam ne sic quidem distinctio non sit immutanda. *Scheff.* Angli *in spem regni*. Præfero vulgatam. Nec enim cohærent bene, sollicitatum in spem, perpulit ad consuetudinem. Aliud sollicitare in spem, & rursum aliud perpellere ad consuetudinem. Posterius tantum fecit Philippus. Altero usus est tantum ut instrumento & medio perveniendi ad propositum scopum. *Idem.*

7. *Regnum tradit*] *In mercedem perpetrati stupri.* Orosius 3, 14, *Cern.*

Puero admodum] Hoc *admodum* mihi est suspectum. Nec enim admodum puer, qui est viginti annorum, ut Alexander ille fuit. *Scheff.* *Puero admodum* est qui fere puer erat, qui vix pueritiæ annos erat egressus. ut inferius *bimus admodum*. Justino *admodum* est circiter, præter propter. Sic Augustus puer dicebatur post cædem Cæsaris, jam rebus gerendis admotus, cum ejusdem fere esset ætatis, qua hic Arrybas. *Grav.*

In utroque] Rectius, *in utrumque.* Seb. Sebisius mallet *in utrumque*. Verum *in utroque* est pro *in utraque re.* Vorstius.

8. *Impudicum*] Pathicum, muliebria passum. Tacit annal. 11, 36. *mollem*, verbo D. Pauli Corinth. 1. 6. 10. Vide Sueton. in Vespas. c. 13. 3.

LI-

LIBER IX.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Philippus cogitat de Græcia subjuganda; ideo Byzantium, sed frustra, obsidet.*
2 *A Scytharum rege variis modis deluditur: unde pugna & præda abducta.*
3 *Triballi Philippum præda spoliant. Athenienses & Thebanos Philippus prælio atterit.*
4 *Victoria moderate utitur; sævit in Thebanos, qui fortiter se gerunt.*
5 *Græciam pacare studet, ut Persas bello adoriatur.*
6 *Pausanias Philippum obtruncat, ultionem ab iniquo judice exigens.*
7 *Philippus, Olympiade & Alexandro consciis, interficitur.*
8 *Philippi elogium, ejusdemque cum Alexandro filio & successore comparatio.*

CAP. I.

1 IN Græciam Philippus cum venisset, sollicitatus paucarum civitatium direptione; & ex præda modicarum urbium, quantæ opes universarum essent, animo prospiciens; bellum toti Græciæ inferre statuit. 2 Ad cujus emolumentum egregie

CAP. I. 2. *Emolumentum*] Jan. Palmerius, spicil. fol. 220, hic reponendum censet, *molimentum*. Verum contra libros nil mutandum hic.

Byzantium] Id tentavit Philippus, quod Perinthiis, quos obsessos tenebat, Byzantini auxilia misissent. Cum ergo arbitraretur, optimos quosque Perinthum missos, cum parte copiarum ipse subito Byzantium invasit. Diodorus, 16. 77. De Byzantii appellatione vide Eustathium in Dionys. & Stephanum de urbibus. Ante *Lygos* dictum, Plin. 4. 11. Cassiodorus in Chron. Tuli Hostilii temporibus conditum scribit. Vide & Tac. Annal, 12, 63.

Receptaculum] Ita supra, 2, 15, 5. Græcis apposite dicitur ὁρμητήριον, quam

gie pertinere ratus, si Byzantium, nobilem & maritimam urbem, receptaculum terra marique copiis suis futuram, in potestatem redegisset, eandem claudentem sibi portas obsidione cinxit. 3 Hæc namque urbs condita primo a Pausania, rege Spartanorum, & per VII annos possessa fuit; deinde variante victoria, nunc Lacedæmoniorum, nunc Atheniensium juris habita est. 4 Quæ incerta possessio effecit, ut, nemine quasi suam auxiliis juvante, libertatem constantius tueretur. 5 Igitur Philippus longa obsidionis mora

qua voce Diodorus, 20, 105, & alii utuntur. *Urbem caput belli* vocat Florus, 3. 10. 40. *Bern.*

Obsidione cinxit.] Ad opem Byzantiis ferendam Demosthenes hortatur Athenienses oratione Philippica quarta. *Bern.*

3. *Namque*] Delendum. *Sebis.* Sebisius illud *namque* delet. Puto non id solum, sed & duo reliqua delenda. Scripserat Justinus, *condita primo*; ad hoc notaverat quisquam, *hac nempe urbs.* Quod cum receptum esset in textum, illudque *nempe* liqueret esse ineptum, fuit alius, qui pro eo fecit *namque*. Scheff.

Condita pr. a Pausania] Consentit Isidorus, Origin. 15, 1. Alii non conditam a Pausania, sed solum expugnatam tradunt: inter quos est Thucydides, 1, 15, 29. Æmi. Probus in Pauf. At Tacitus generatim annal. 12, 63. *Byzantium in extrema Europa posuere Graci.* Joan. Saresberiensis de nugis Curial. 1, 5. *Spartanorum virtus constructo Byzantio clarescebat.* Claudiadianus a Byzante quodam exstructam non obscure vult, in Eutropium, 2, 43.

—— *hoc Byzas Constantinusque videbunt?*

Hæc fere Lipsius Not. 149 ad Tacit. 12, annal *Bern.*

Condita primo a Pausania] Pausanias Byzantium condidit, sive coloniam fecit Spartanorum. Primo vero ab illo conditam esse, ut inquit Justinus, falsum est. Jam diu enim ante a Byzante exstructam, sutoribus & tonsoribus notum. Deinceps condita a Megarensibus Olymp. XXX anno II. Inde a Milesiis deducta colonia. Tandem a Pausania. Atticorum quoque fuisse coloniam, probat quidam ex Ammiano, & Cornelio Nepote, cujus verba ita legebat: *Alcibiades, ubi hoc audivit, domum reverti noluit, & se Perinthum contulit, ibique tria castella communivit, Bornos, Byzantium, Macronticos.* Cum vulgo legeretur, *Bornes, Byziam, Ikemeonticos.* Sed male. Legendum enim, *Bornos, Bysanthen, Neontichos*, Βυσάνθη oppiduum hoc loco Ptolemæo; Νέον Τεῖχος, Scylaci. *Voss.* A Bysante primum conditum Byzantium falsum est, ut Lipsius & Is. Vossius ostenderunt. *T. Faber.*

Nunc Atheniensium juris habita est] Semel quidem ab Alcibiade ejusque collegis Byzantium expugnatum fuit, ut ex Nepotis Alc. 5, 6, apparet. *Vorstius.*

4. *Nemine quasi suam aux. juvante*] *Non suum dicere potest, quem pereuntem contempsit.* l. unusquisque. C. de infant. expos. Adde Thucyd. 1, 8, 10.

5. *Pecunia commercium de piratica mutuatur*] Hoc mihi quidem admodum suspectum. Nam commercium esse pecuniæ, alibi non recordor me legere. Potius existimo, Justinum scripsisse, atque distinxisse ista hoc modo: *longa obsidionis mora exhaustus pecunia commercium de piratica mutuatur.*

mora exhaustus pecuniæ commercium de piratica mutuatur. 6 Captis itaque centum septuaginta navibus, mercibusque distractis, anhelantem inopiam paululum recreavit. 7 Deinde, ne unius urbis oppugnatione tantus exercitus tereretur, profectus cum fortissimis multás Chersonensium urbes expugnat: 8 filiumque Alexandrum, decem & octo annos natum; ut, sub militia patris tirocinii rudimenta deponeret; ad se arcessit. 9 In Scythiam quoque prædandi causa profectus est, more negotiantium impensas belli alio bello refecturus.

CAP. II. 1 Erat eo tempore rex Scytharum Atheas; qui, cum bello Istrianorum premeretur, auxilium a Philippo per Apollonienses petit, in successionem eum regni Scythiæ adoptaturus. 2 Cum interim Istrianorum rex de-

ce-

tur. Est autem *mutuari commercium de piratica*, ope piraticæ efficere, ut quis exercere commercia possit. Convenit, quod mox dicitur, merces navium centum septuaginta captarum distraxisse, atque sic exercuisse commercia, *Scheff*.

7. *Ne unius urbis oppugnatione tantus exercitus teneretur*] Bongarsius, & eum secutus Berneggerus, maluere, *tereretur*. Sed magis placet quod antiquiores editiones, & inter has, ut Grævius testatur, Iuntina, habent *teneretur*: idque est pro *detineretur*. Supra 2, 5, 2, similiter scripsit *teneri bello*, & 3, 4, 3, *annis decem in obsidione urbis teneri*. Vorst. Sic ex antiquioribus & Iuntina, probante Vorstio restituit Grævius. *Scheff*. Angli *ne in unius urbis o. t. e. tereretur*. Recte se habere puto verbum: *teneretur*, licet *tereretur* habeat editio Berneggeriana quoque, eamque secutus sit Vorstius in indice. Noster sup. 111, 4, *cum contra præsumtionem suam annis decem in obsidione urbis tenerentur*. Sane non perpetuum est, ut teratur qui obsessam habet, numquam vero non tenetur. *Idem*.

Multas Chersonensium urbes] Malim legere *Chersonesi urbes*: quoniam unus MS. quem Bongarsius vidit, *Chersonensi*; & vetus typis expressus Iuntarum, ut Grævius testatur, prorsus recte *Cherronesi*, habet, *Vorst*. Iuntina, Grævio Vorstioque probantibus, *Chersonesi*, Scheff.

8. *Alexandrum, decem & octo*] Decem & sex annos natum fuisse Alexandrum, cum Byzantium oppugnaret Philippus, scribit Plutarchus in Alexandr. cap. 12, *Bong*.

CAP. II. 1, *Atheas*] Ita e miss. unus, & Orosius ms. 3, 13, & Frontinus, 2, 4, 20. Ceteri partim *Metheas*, partim *Mattheas*, vitio librariorum, qui literam *m* ex vocis *Scytharum* extremo addiderunt. Straboni lib. 7, est Ἀτέας, & Plutarcho in apophtheg. c. 18. & de fort. Alexandri, orat. 2, 2. *B*. Et rursus in commentat. Non posse suaviter vivi sec. Epicur. cap. 29. ubi refertur, illum Scytharum regem jurasse, hinnitum equi, cantu præstantissimi tibicinis Ismeniæ, sibi jucundiorem videri. *Bern*.

Apollonienses] Variæ ejus nominis urbes: hanc in Thracia Plinius posuisse videtur. Est alioqui & Macedoniæ opidum.

2. *Rex decedens*] Vett. *rex recedens*. Vulgatam lectionem & sequentia

cedens & metu belli & auxiliorum necessitate Scythas solvit. 3 Itaque Atheas, remissis Macedonibus, renuntiari Philippo jubet, *Neque auxilium ejus se petisse, neque adoptionem mandasse.* 4 *Nam neque vindicta Macedonum egere Scythas, quibus meliores forent: neque heredem sibi incolumi filio deesse.* 5 His auditis Philippus legatos ad Atheam mittit, impensæ obsidionis portionem petentes, ne inopia deserere bellum cogatur. 6 Quod eo promptius eum facere debere, quod missis a se in auxilium ejus militibus, ne sumptum quidem viæ, non modo officii pretia dederit. 7 Atheas inclementiam cœli & terræ sterilitatem causatus, quæ non patrimoniis ditet Scythas, sed vix alimentis exhibeat, respondit, *Nullas sibi opes esse, quibus tantum regem expleat;* 8 *& turpius putare, parvo defungi, quam totum abnuere:* 9 *Scythas autem virtute animi & duritia corporis, non*

comprobant, & Orosius, 3, 13, sequitur. *Istrianorum rege mortuo*, inquit, &c *Bong.*

4. *Meliores*] Hoc est, fortiores. Horat. 1, od. 15, *Tydides melior patre.* Salluft. histor. 1, 3, 31, *Fortuna meliores sequitur.* Et in Jugurth. 92, 10: *Optumus quisque cadere, aut sanciari.* Græci eodem modo suum ἀγαθὸς & κρείσσων usurpant.

5. *Ne inopia des.*] Ita 5, 2, 10, & 6, 2, 14.

6. *Ne sumptum quidem via, non modo officii pretia dederit*] Pro non modo officii pretia, sed ne sumptum quidem viæ ded. Deinde *non modo officii pretia* est pro non modo non officii pretia. Ita enim unum *non* omittitur, si *ne quidem* sequatur. Cujus rei duo quoque alia exempla in hoc auctore sunt. Vide sup. 2, 1, 6. & inf. 11, 8, 4, Denique *pretia* pro mercede est. *Vorst.*

Non modo] Pro, *non modo non.* Vide notam ad 2, 1, 6.

7. *Alimentis exhibeat*] Exhibere, est alere & alimenta præstare. Infra, 11, 10, 9, & 22, 1, 3, l. 1, §. 1, ff. de offic. præf. urb. l. Nesennius, 36. de negot. gest. l. si quis a liberis, in princip. de liber. agnosc. *Bong.* Antiquiores quædam editiones habent *alimenta.* Sed Bongarsius edidit *alimentis*: eumque Berneggerus est secutus. Et credo Bongarsium in plurimis quos vidit codd. MSS. ita reperisse. Sane & Gifanius in Obs. L. L. libros MSS, ita habere confirmat. Esset autem *exhibere* ita pro sustentare, alere, tolerare. Quæ significatio sane & 11, 10, 9, & 22, 1, 3. observatur in phrasi *vitam exhibere.* Reperitur quoque in antiquiorum JCtorum verbis, quæ in Digestis sunt asservata. Ut in Ulpiani 25, 3. *Si quis a liberis ali desideret, vel si liberi, ut a parente exhibeantur*, id est, alantur. Cujus generis ibidem & plura videas. Usus ita vocabulo & Cyprianus, ut Gifanius in Obs. monuit. *Vorst.*

9. *Non opibus censeri*] Des. Heraldus, ad Martial. 1, epigr. 62. notat, *censeri* heic non vulgata, sed elegantiori significatione accipi. Censebantur Romani ope sua, ut ait ille, quibus facultates suppetebant: quibus contra nihil præter pauperatem inerat, capite censebantur. Unde vox ad alia transfertur: ut Val. Max. 5, 3. *Aristides, quo totius Græciæ justitia censetur.* l. 1, ff. de Just.

non opibus censeri. 10 Quibus derisus Philippus, soluta obsidione Byzantii, Scythica bella aggreditur, præmissis legatis, quo securiores faceret, qui nuntient Atheæ, 11 *Dum Byzantium obsidet, vovisse se statuam Herculi, ad quam in ostio Istri ponendam se venire, pacatum accessum ad religionem dei petens, amicus ipse Scythis venturus.* 12 Ille, *si voto fungi vellet, statuam sibi mitti* jubet; *non modo ut ponatur, verum etiam ut inviolata maneat*, pollicetur: *Exercitum autem fines ingredi* negat *se passurum.* 13 *Ac si invitis Scythis statuam ponat, eo digresso sublaturum, versurumque æs statuæ in aculeos sagittarum.* 14 His utrimque irritatis animis prælium committitur. Cum virtute & numero præstarent Scythæ, astu Philippi vincuntur. 15 Viginti millia puerorum ac feminarum capta, pecoris magna vis, auri argentique nihil. 16 Ea primum fides inopiæ Scythicæ fuit. Viginti millia nobilium equarum ad genus faciendum in Macedoniam missa.

CAP.

just. & jur. *Videmus cetera quoque animalia istius juris perita censeri.* Pulcre Seneca de Benefic. 7, 8: *Quum animum sapientis intuemur, potentem omnium, & per universa dimissum, omnia illius esse dicimus: quum ad hoc jus quotidianum, si ita res tulerit, capite censebitur*: hoc est, Sapiens ille, secundum philosophos, rerum omnium dominus, si jus commune respicimus, nihil in censum fortasse præter caput afferet, & inter proletarios censebitur. Errant qui hunc locum aliter exponunt. Adde Tacit. Agric. 45, 2. Nostrum, infra, 11, 11, 8. *Bern.*

10. *Quibus derisus*] Angl. *irrisus*, quod puto esse glossatoris. Vide Phædrum passim. *Scheff.*

12. *Non modo ut ponatur*] Pro non modo positum iri, verum etiam inviolatam mansuram. Sic sup. 5, 3, 3. *sperans ut dux belli legeretur*: ad quem locum id genus plura notavimus. *Vorstius.*

14. *Cum virtute & numero præstarent Scythæ*] Becharii editio habet *virtute & animo præst.* Quod idem retinuerat & Bongarsius. Sed Berneggerus, cum sciret in uno eorum MSS. quos Bongarsius vidit, esse *numero animo præstatur*, & nonnullos quoque typis expressos habere *numero*, idem hoc resumendum putavit. *Idem.*

Astu Philippi] Qui πανοῦργος veterator, ex eo dictus a Demosthene, Olynth. 1, princ. *Bern.*

16. *Inopiæ*] Propter quam *Abii* dicti Scythæ. Βίος enim ut vitam, ita victum facultatesque significat, *Bern.*

Ea primum fides inopiæ Scythicæ fuit] Ergo ante Philippi ætatem Scythis non creditum, quando inopes se ferebant? At ego vix opinor tam diu hanc eorum latere alios conditionem potuisse, in tam diuturna eorum claritate. Et diversum vel ex Herodoto potest constare. In Mſ. pro *Scythicæ* legitur *Atheæ*. Suspicor, scripsisse Justinum: *Eo primum fides inopiæ Atheæ fuit.* Scheff.

Equarum] His enim uti per bella Scythæ malunt, quoniam urinam cur-

CAP. III. [1] Sed revertenti ab Scythia Triballi Philippo occurrunt: negant, se transitum daturos, ni portionem accipiant prædæ. [2] Hinc jurgium & mox prælium; in quo ita in femore vulneratus est Philippus, ut per corpus ejus equus interficeretur. [3] Cum omnes occisum putarent, præda amissa est. Ita Sythica, velut devota, spolia pene luctuosa Macedonibus fuere. [4] Ubi vero ex vulnere primum convaluit, diu dissimulatum bellum Atheniensibus infert: [5] quorum causæ Thebani se junxere, metuentes, ne, victis Atheniensibus, bellum, veluti vicinum

su non impedito reddunt. Plinius, 8, 42, 25. *Bern.* Atqui in procreanda sobole major vis putatur maris, quam feminæ, unde hodieque apud Turcas generosorum equorum originem ex solis maribus demonstrant. Itaque ignoro, annon rectius legatur, *equorum*, cum præsertim *facere genus* equi dicantur accommodate proprieque magis, quam equæ *Scheff.*

Ad genus faciendum] Γονῆς χάριν, (hoc est, geniture fœtusque suscipiendi gratia) ut est in l. 52, §. 20, ff. de furtis. *Bern.*

CAP. III. 1. *Triballi*] Τριβαλλοί, Mœsiæ Inferioris populi sunt.

Transitum] Innoxius transitus jure gentium denegari nequit, qui jure humanæ societatis æquissimo patere debet. Quin & justum eo nomine bellum indici posse S. Scriptura testatur Num. xx & xxi.

4. *Bellum Atheniensib.*] Anno xxii, Diodorus, 16, 85. Junxerunt se Atheniensibus Thebani, Demosthenis eloquentia persuasi, Diodor. 16, 85. Plutarchus in Demosthene, c. 25. Gemistus lib. 2. *Bong.*

5. *Ne victis Atheniensibus veluti vicinum incendium belli ad se transiret*] Codex aliquis MS. τὸ *belli* non habet. Mihi videtur abesse non posse; sed mutatum tamen in *bellum*. Ut sensus sit, ne bellum veluti vicinum incendium, ad se transiret. Ipsum bellum utique ab aliquibus ad aliquos transire, veluti vicinum incendium, potest. Si legeretur *incendium belli*, ipsa comparatio non satis concinna videtur; cum quid quomodo transiturum fuerit, non satis intelligi possit. Simile est quod 14, 10, 6. legitur, *Quarum excidio veluti vicino incendio territi Spartani.* Τὸ *victis Atheniensibus*, pro si Athenienses victi essent, simile est his quæ supra ad 8, 1. notavimus. *Vorstius.* Illud *belli* abest in quibusdam. Et fortassis potest abesse, si verba *ad se transiret* intelligamus de Philippo, qui incendio & igni, omnia vastanti, comparatur, non ineleganter ut opinor. Quanquam & si servetur, locutio non videatur inconcinna; metuebant, inquit, ne incendium belli, hoc est, fax, flamma belli ad se transiret, veluti vicinum, hoc est, velut quod incendium vicidum esset, tanquam quod vicinum esset. Nam *velut* hic est idem atque *tanquam*, *quippe* neque comparationis notam continet. *Scheff.* Angl. *Atheniensibus bellum, veluti vicinum incendium ad se.* Lectio elegantissima. Lectio vulgaris incommoda & mutila. Quid enim? transit ad eos incendium belli, velut vicinum. Potest quidem illud *velut* explicari per *tanquam*, sive *quia*. Verum magis est, ut credamus indicare similitudinem & referri non ad *vicinum*, sed *incendium*, quia optimi scriptores bellum comparare solent cum incendio. Ipse noster infra xiv. 5. *Quorum excidio, veluti vicino incendio, territi Spartani.* Locus huic simillimus. *Id. m.*

6. Com-

num incendium ad se transiret. 6 Facta igitur inter duas, paulo ante infestissimas, civitates societate, legationibus Græciam fatigant. Communem hostem putant communibus viribus summovendum; 7 neque enim cessaturum Philippum, si prospere prima successerint, nisi omnem Græciam domuerit. 8 Motæ quædam civitates Atheniensibus se jungunt; quasdam autem ad Philippum belli metus traxit. 9 Prælio commisso, cum Athenienses longe majore militum numero præstarent, assiduis bellis indurata virtute Macedonum vincuntur. 10 non tamen immemores pristinæ gloriæ cecidere: quippe adversis vulneribus, omnes loca, quæ tuenda a ducibus acceperant, morientes corporibus texerunt. 11 Hic dies universæ Græciæ & gloriam dominationis & vetustissimam libertatem finivit.

CAP. IV. 1 Hujus victoriæ callide dissimulata lætitia est. Denique non solita sacra Philippus illa die fecit; non in convivio risit; non ludos inter epulas adhibuit; non coronas aut unguenta sumpsit; &, quantum in illo fuit, ita vicit

6. *Communem host.*] Thucyd. 6, 6, 12, & 13: *Belli pericula cum vicinis communia nobis sunt: & pro certo habendum est, si nos vicini negligant, extemplo, postquam nos conflagraverimus, ad eos id incendium trajecturum.* Tacit. Agric. c. 29: *Commune periculum concordia propulsandum.* Bern.

9. *Prælio commisso*] Ad Chæroneam, urbem Bœotiæ, quo victor Philippus, Græciæ dominus evasit. Præter Diodorum, 16, 87. & Plutarchum in Alex. c. 14. ac Demost. c. 26. vide Strabonem, l. 9. Pausaniam Achaïcis & Bœoticis, Ælianum, var. 6, 1. *B.* Hac clade cognita, Isocrates inedia quatridui se ipse necavit, cum Athenas quartum ab hoste occupatas adspicere se posse negaret. Plutarch. in vitis Rhetorum. *Bern.*

Bellis indurata virt.] Ita de eadem pugna Frontinus, 2, 1, 5. Noster, 6, 4, 13, & 7, 2, 6. Florus, 2, 3, 5. *Idem.*

10. *Adversis vulneribus*] Hinc apparet, summa animi præsentia fuisse, neque terga vertere in animo habuisse, Sallust. Catilin. 61, 3. Lucan. 6. 132.

CAP. IV. 1. *Dissimulata lætitia*] Lege Ælianum, var. histor. 8, 15. B. Sic Epaminondas Leuctrica victoria potitus, postridie processit squalidus & humilis; quod diceret, castigare se immoderatum ex victoria gaudium. Plutarch. apophtheg. c. 97. qui nec dissimilia de Annibale in vita Marcelli, cap. 53. refert. Præcipit hanc moderationem Onosander, strateg. c. ult. *Bern.*

Dissimulata lætitia est] Observa, quod de oratoris Demadis scommate in Philippum hic refert Diodorus.

Denique non solita sacra Philippus illa die fecit] Τοῦ *denique* usus non vulgaris: ut idem sit quod breviter. Vide Ind. in Nep. Flor. Curt.

vicit, ut victorem nemo sentiret. 2 Sed nec Regem se Græciæ, sed ducem appellari jussit. 3 Atque ita inter tacitam lætitiam & dolorem hostium temperavit, ut neque apud suos exultasse, neque apud victos insultasse videretur. 4 Atheniensibus, quos passus infestissimos fuerat, & captivos gratis remisit, & bello consumtorum corpora sepulturæ reddidit; reliquiasque funerum ut ad sepulcra majorum deferrent, ultro hortatus est. 5 Super hæc Alexandrum filium cum amico Antipatro, qui pacem cum his amicitiamque jungerent, Athenas misit. 6 Thebanorum porro non solum captivos, verum etiam interfectorum sepulturam vendidit. 7 Principes civitatis alios securi percussit; alios in exilium redegit, bonaque omnium occupavit. 8 Pulsos deinde per injuriam in patriam restituit: ex

Coronas] Nimirum convivia veteres coronati ce ebriabant, ut ex Plauto, Horatio, aliisque notum *Verst*.

2. *Sed nec regum se* &c.] Ista Sosthenes, infra, 24, 5, 14. Factum id invidiæ minuendæ caussa. Quo fine etiam Imp. Augustus, *non regno, neque dictatura, sed principis nomine constituit rempub.* Tacit. Annal. 1, 9, 12.

3. *Inter tacitam lætitiam*] Ms. *tantam lætitiam*, quod præfero. Illud *tacitam* non est aptum, quia tacitæ lætitiæ non est moderatio, quoniam per id, quod tacita est, jam est moderata. *Scheff.*

Bello consumptor.] Hoc est, prælio, sic supra, 2, 12, 23. *Inter primos duces bellum acerrime ciebat.* Qui tamen accuratius loquuntur, ista distinguunt. Livius, 30, 35, 8: *Non prælio modo, sed bello victus Annibal.* Tacit. annal. 2, 88, 5. *Arminius præliis ambiguus, bello non victus.* Curtius, 4, 14, 25: *Bello vicerimus, si vincimus prælio.*

Bello consumtorum corpora sepulturæ reddidit.] In Ms. legitur *corporum*, unde verosimile, Justinum scripsisse, *bello consumptorum corporum sepulturam dedit*. Sane de Atheniensibus est sermo, quid nimirum concesserit ipsis, & in verbis præcedentibus proxime, & proxime sequentibus. At verba, *reddere corpora sepulturæ*, sicut nunc leguntur, de Philippo sunt accipienda, quod non conveniat. *Scheff.*

Reliquiasque funerum.] *Corpus* & *reliquias* conjunxit ita & alibi. Ut 12, 15, 15. *Corpus regio more sepeliri, & reliquias ejus majorum tumulis inferri jussi.* Item 9, 7, 11. *Refixum corpus interfectoris super reliquias mariti cremavit.* Vorst.

6. *Porro.*] Forte, *vero*, ut sit antithesis Athen. Vide tamen infra, 14, 3, 7, & 44, 4, 22.

Sepulturam vendidit.] Emendandus est Orosius, 3, 14. ex Ms. *Mortuorum mortes, venditiones captivitatesque vivorum, unius regis fraus, ferocia, dominatus agitavit.* à ms. abest vox *mortes*. mortuorum venditionem hanc intelligit. B. Vide sis adagium Erasmi, *a mortuis tributum exigere*. Bern.

7. *Alios in exilium redegit*] Dicendum est, *in exilium egit*; nemo enim in exilium redigi dicitur nisi qui prius exul fuerit, & inde ultro ante tempus reversus sit. *Tan. Fab.* Angl. *egit*, quod est glossatoris, qui notabat compositum usurpatum pro simplici. *Scheff.* Sed recte Angli ex codice suo rescripserunt *egit*; rationem reddidit *Faber*.

8. *Pulsos deinde per injuriam*] *Pulsos a ci-*

ex horum numero CCC exules judices rectoresque civitati dedit: 9 apud quos cum potentissimi quique rei ejus ipsius criminis postularentur, quod per injuriam se in exilium egissent, hujus constantiæ fuerunt ut omnes se auctores faterentur, meliusque cum republica actum, cum damnati essent, quam cum restituti, contenderent. 10 Mira prorsus audacia; de judicibus vitæ necisque suæ, quemadmodum possunt, sententiam ferunt; contemnuntque absolutionem, quam dare inimici possunt; & quoniam rebus nequeunt ulcisci, verbis usurpant libertatem.

CAP. V. 1 Compositis in Græcia rebus, Philippus omnium civitatium legatos ad formandum rerum præsentium statum evocari Corinthum jubet. 2 Ibi pacis legem universæ Græciæ pro meritis singularum civitatium statuit; conciliumque omnium, veluti unum senatum, ex omnibus legit. 3 Soli Lacedæmonii & legem & regem contempserunt; servitutem non pacem rati, quæ non ipsis civitatibus conveniret, sed a victore ferretur. 4 Auxilia deinde singularum civitatium describuntur, sive adjuvan-

a civibus, in patriam restituit, legit Orosius.

9. *Quod se in exilium egissent*] Pro *se* mallem scribere, *ipsos*. T. Faber.

13. *Quoniam rebus*] Mallet Grævius ex Iuntina, *quam rebus nequeunt ulcisci, verbis usurpant libertatem*. Scheff.

Et quam rebus nequeunt ulcisci, verbis usurpant libertatem] Quod dicam, scio a multis minus probatum iri, sed mihi Juris consulti favebunt; Hoc igitur aio, verbum illud, ulcisci, non posse hic locum suum tueri; dicendum enim fuerat, vindicare; quod quid valeat, nulli melius dicere possunt quam Juris interpretes. Itaque meam ut sententiam aperiam, sic lego: *Et quam rebus nequeunt, verbis usurpant libertatem*: ita ut verbum bis sumatur, quod, puto, elegantiæ est non vulgaris. *T. Faber*. Notarum Anglicarum auctor docet Fabrum hic delere vocem *ulcisci* quod valde placet. *Scheffer.* Assentior & ipse Fabro, quippe cui ad hanc emendationem præivit editionis Iuntinæ scriptura, quæ pro *quoniam* exaratum habet *quam*. Græv.

CAP. V. 3. *Et legem & regem*] Bong. *& regem & leges*. Prætuli quod & veteres editiones habent, & in suis mss. extare confirmat Modius: cum sit nescio quomodo concinnior ea lectio, dixeritque præcedenti num. 2. *pacis legem*, non, *leges*. Bern.

Quæ non ipsis civit. conveniret] Hoc est, de qua non inter ipsas civit: conveniret. Sichardus enim aliter hæc accipere videtur; unde mox *pro victore* legit, pro *a victore*, non bene. *Bern.*

4. *Duce illo*] Erat enim declaratus στρατηγὸς αὐτοκράτωρ τῆς Ἑλλάδος, Diodorus, 16.90. Georgius Gemist. 2. *Bong.*

juvandus ea manu rex oppugnante aliquo foret, seu duce illo bellum inferendum. 5 Neque enim dubium erat, imperium Persarum his apparatibus peti. 6 Summa auxiliorum ducenta millia peditum fuere & equitum quindecim millia. 7 Extra hanc summam & Macedoniæ exercitus erat, & confinis domitarum gentium barbaries. 8 Initio veris tres duces in Asiam Persarum juris præmittit, 9 Parmenionem, Amyntam & Attalum, cujus sororem nuper expulsa Alexandri matre Olympiade propter stupri suspicionem in matrimonium receperat.

CAP. VI. 1 Interea, dum auxilia a Græcia coëunt, nuptias Cleopatræ filiæ & Alexandri, quem regem Epiri fecerat, celebrat. 2 Dies erat pro magnitudine duorum regum & collocantis filiam & uxorem ducentis apparatibus insi-

6. *Summa auxiliorum*] Filius Alexander cum multo paucioribus ad subvertendum imperium Persicum est profectus. infra, 11. 6. 2. *Bern.*

7. *Confinis domitarum gentium barbaries*] Quid hoc ad exercitus? In Mſ. legitur nunc *barbarica*, nunc *barbarorum*, nunc *barbarium*. Unde suspicor, hoc glossatoris esse, non Justini, *confinis* autem scribi antique, pro *confines*, cum præsertim *confines* etiam in Mſ. reperiatur. *Schef.* Confinis domitarum gentium barbaris, sunt copiæ ex vicinis barbaris gentibus, quas subegerat, conscriptæ. Hæc vox non est repudianda omnino.

9. *Amyntam.*] Ejus Gemistus nullam mentionem facit, neque Diodorus. *R.*

Cujus sororem] Attalum Cleopatræ θεῖον, id est, avunculum aut patruum vocat Plutarchus in Alexandro, c. 15. Diodorus, 16. 94, & Gemistus ἀδελφιδῶν, id est, ἀδελφῶ υἱὸν, pro quo forte Justinus aut Trogus apud Græcum auctorem legeret ἀδελφόν. *Bong.* Nomen ei *Cleopatra*, ut ex 9, 7, 2, & 12. apparet. Quam sublato Philippo, suspendio vitam finire coëgit Olympias. Ante hanc Philippus etiam alias superinduxerat, & inter ceteras quidem Medam, Thraciæ regis filiam, ut ex Athenæi lib. 13. constat. *Vorst.*

Cujus sororem nuper expulsa Olympiade.] Jam ante repudiarat Olympiada, superinducta Meda, Citheiæ, Thraciæ regis, filia. Postrema autem e septem Philippi conjugibus fuit hæc Cleopatra, Attali soror. Vide Athenæum lib. XIII. *Voss.*

Expulsa Olympiade.] Eadem Cæsari uxoris repudiatæ causa; quod diceret, *suos tam suspicione, quam crimine carere oportere*. Sueton. c. 74: *Multis illustribus dedecori fuit, aut inconsultius uxor assumpta, aut retenta patientius. ita foris claros domestica destruebat infamia: & ne maximi cives haberentur, hoc efficiebat, quod mariti minores erant.* Plin. Panegyr. c. 43. *Bern.*

In matrimonium receperat] Antiquiores editiones *acceperat*. Sed *recipere in matrimonium* & 10, 2, 2. & alibi dixit. *Vorst.* *Acceperat* extat quoque in Iuntina.

CAP. VI. 1. *Nuptias Cleopatræ filiæ*] Cleopatram susceperat Philippus ex Olympiade; eamque Olympiadis fratri Alexandro, quem, cum satis eo abusus esset, expulso Arryba regem Epiri

insignis. 3 Sed nec ludorum magnificentia deerat: ad quorum spectaculum Philippus dum sine custodibus medius inter duos Alexandros, filium, generumque, contenderet; 4 Pausanias, nobilis ex Macedonibus adolescens, nemini suspectus, occupatis angustiis, Philippum in transitu obtruncat; diemque lætitiæ destinatum, fœdum luctu funeris facit. 5 Hic primis pubertatis annis stuprum per injuriam passus ab Attalo fuerat: cujus indignitati hæc etiam fœditas accesserat; 6 nam perductum in convivium solutumque mero, Attalus, non suæ tantum, verum & convivarum libidini, velut scortum vile, subjecerat, ludibriumque omnium inter æquales reddiderat. 7 Hanc rem

Epiri fecerat, in matrimonium collocavit. *Vorst.*

3. *Ad quorum spectaculum Philippus*] Angl. *spectaculum cum Philippus.* Docet hæc varietas, vocem Philippus insertam hic esse ex glossa. Ita enim alii ante, alii post conjunctionem posuere, incerti scilicet ubi esset collocanda. Sane Philippus hic & mox ingrate repetitur. *Scheff.* Iuntina: *Ad quorum spectaculum Philippus sine.*

4. *Pausanias*] De Philippi morte vide Arist. l. 5. Pol. c. 10. Diodorum fine l. 16. (qui nonnihil a nostro variat.) Ciceronem de fato, c. 3. Ælianum extremo lib. 3. Valerium, 1, 8. Plutarchum, Alexandro, c. 17. & Pausaniam, Arcadicis. *Bong.*

4. *Hic Pausanias*] Angli non habent *Pausanias*. rectissime. Nam & hoc ex glossa. *Scheff.*

6. *Perductum*] Ait Bong. in ms. legi *productum*, idque verbum ad rem accommodatissimum, ex Plauto & Petronio constare. Modius autem *perductum* longe accommodatius esse contendit. Hinc enim *perductores* προαγωγεῖς, qui hoc differunt a lenonibus, quod *lenones* sunt scortorum: *perductores*, etiam invitarum personarum, ut tradit Asconius in illud Ciceronis, Verr. 1, 12. *lenonum, perductorum* In quod lepide lusit Plautus, Mostell. 3, 2, 157. Nam cum senex senem inspecturientem ædes suas interrogasset: *Vin' qui perductet?* respondet alter: *Apage istum a me perductorem: nihil moror ductarier. errabo potius, quam perductet quispiam.* Adde Torrent. ad Sueton. Vespas. 22. Pithœi advers. 2, 17, *Bern.*

Convivarum libidini, velut scortum vile, subjecerat] Paulo nasutior viderit, hanc esse deformatam lectionem. In omnibus fere scriptis codicibus legebatur: *verum scortorum jure.* Unde ego veram lectionem expiscatus sum: *convivarum libidini, etrium scortorum jure subjecerat.* Scortorum jure, hoc est, more. Florus lib. III. c. XVII. de Fabio Maximo: *captis superioribus jugis, in subjectos suo jure domuit.* Iterum l. III. cap. XVII: *Peculabantur suo jure rempublicam.* Hanc lectionem confirmat Diodorus: Ἄτταλος εἷς ὢν τῶν ἐξ αὐλῆς, καὶ πολὺ δυναμένων παρὰ τῷ βασιλεῖ, ἐκάλεσεν ἐπὶ δεῖπνον τὸν Παυσανίαν, καὶ πολὺν ἐμφορήσας ἄκρατον, παρέδωκεν αὐτοῦ τὸ σῶμα τοῖς ὀρεοκόμοις, εἰς ὕβριν, καὶ παροινίαν ἑταιρικήν. *Voss.*

Ludibrium omnium inter æquales redidderat] Antiquiores editiones *coæquales*; quomodo infra 37, 4, 1, Bongarsius & Berneggerus edidere. Sed *æqua-*

rem ægre ferens Pausanias querelam Philippo sæpe detulerat. 8 Cum variis frustrationibus non sine risu differretur, & honoratum insuper ducatu adversarium cerneret, iram in ipsum Philippum vertit, ultionemque, quam ab adversario non poterat, ab iniquo judice exegit.

CAP. VII. 1 Creditum est etiam immissum ab Olympiade matre Alexandri fuisse; nec ipsum Alexandrum ignarum paternæ cædis extitisse: 2 quippe non minus Olympiadem repudium, & prælatam sibi Cleopatram, quam stuprum Pausaniam doluisse. 3 Alexandrum quoque, regni æmulum, fratrem ex noverca susceptum, timuisse: eoque actum, ut in convivio antea primum cum Attalo, mox cum ipso patre jurgaret; 4 adeo ut etiam stricto gladio eum Philippus consectatus sit, ægreque a filii cæde, amicorum precibus, exoratus. 5 Quamobrem Alexander ad

æquales elegantius est: itaque rursus in loco altero ipsæ illæ antiquiores editiones habent. *Voss.*

8. *Cum variis frustrationibus differretur*] Supra 8, 3, 8, inverso vocum ordine, *frustratus variis dilationibus*. Notandum autem quod non tantum res, sed & personæ *differri* dicuntur. *Idem.*

Differretur] Hoc est, in aliud tempus rejiceretur. Ita Plin. Panegyr. c. 26. *Infantes ignari quid rogassent, donec plane scirent, differebantur.*

Honoratum.] Supra, 9, 5, 8.

Ducatu] Hoc est, dignitate ducis. Utitur auctor hac voce supra, 5, 15, 14: & infra, 30, 3, 5. Suetonius Tiberio, 19, 2: & Nerone, 53, 13. Utitur & Suetonio antiquior Curtius: & in Glossario veteri *ducatus* est ἡγεμονία. B. Adde Liv. epit. 96, & 113. Alio fere sensu Florus, 3, 21, 2, *ducatum sceleri præbuisse*. Bern.

Iram in ipsum] Simile infortunium ex causa non dissimili Phalaris parum abfuit quin incurreret: de quo insigniter bene Ælianus var. hist. 2, 4. Lycurgi dictum est, in oratione contra Leocratem: *delicta tantisper, dum judicata fuerint, apud auctores suos manent: simulatque sententia ac judicium de iis factum fuit, apud eos manent, qui ipsa jure non ulciscuntur ac vindicant.* pern.

CAP. VII. 1. *Immissum ab Olymp.*] Sic & infra, 26, 3, 6, in subsessorem alieni matrimonii percussores immissi. Ea vis nimirum est muliebris zelotypiæ: quam furori leonino recte comparat Ovid. de arte, 2. 373. Et instar miraculi sunt habenda, quæ Plutarch. virt. mul. c. 42. de Stratonica: Valer. Max. 6, 7. de Africani prioris uxore Æmilia: Sueton. Aug. 71. 3. de Augusti Livia. *Bern.*

Nec ipsum Alex.] MSS. Fr. Modii, τὸ *Alexandrum* non agnoscunt: & videtur posse abesse citra sententiæ detrimentum.

3. *Ex noverca*] Hæc omnia, usque ad verba, *præparatos habuit*, absunt ab optimis libris: habentur tamen in uno Cujacii codice, neque videntur rejicienda. Ad ea vide Plutarchum in Alexandro. *Bong.* Ex Cleopatra puta, Attali, cum quo in convivio Alexandrum jurgasse mox addit, sorore. *Vorstius.*

Actum

ad avunculum se in Epirum cum matre, inde ad regem Illyriorum contulerat, 6 vixque revocanti mitigatus est patri, precibusque cognatorum ægre redire compulsus. 7 Olympias quoque fratrem suum Alexandrum Epiri regem in bellum subornabat, pervicissetque, ni filiæ nuptiis pater generum occupasset. 8 His stimulis irarum utrique Pausaniam, de impunitate stupri sui querentem, ad tantum facinus impulisse creduntur. 9 Olympias certe fugienti percussori equos quoque præparatos habuit. 10 Ipsa deinde, audita regis nece, cum titulo officii ad exequias cucurrisset, in cruce pendentis Pausaniæ capiti, eadem nocte qua venit, coronam auream imposuit: quod nemo alius audere, nisi hæc, superstite Philippi filio, potuisset. 11 Paucos deinde post dies, refixum corpus interfectoris super reliquias mariti cremavit, & tumulum ei eodem fecit in loco, parentarique eidem quotannis, incussa populo superstitione, curavit. 12 Post hæc Cleopatram, a qua pulsa Phi-

Actum] Rectius est. *factum*. Sebis. Codex aliquis MS. *factam*. Unde legendum videtur *factum* Vorst. Sebis. vult *factum* probante Vorstio, quia id MS. quodam reperitur *factam*. Schefferus.

Cum Attalo] Plutarchus in vita Alexandri refert, in ista contentione Alexandrum in Attalum poculum conjecisse.

6. *Precibusque cognatorum*] Mallem illud *que* vel delere, cum præcedat proxime. vel mutare in *quoque*. Scheff.

7. *In bellum subornabat*] Hic locus mihi valde suspectus est. Exponunt quidem *subornare* verbum per *instigare*, verum an sic boni loquantur auctores, quæro adhuc, nec invenio. Considerent doctiores. *Idem*

8. *His stimulis irarum utrique Pausaniam.*] Editio Iuntina teste Grævio, *uterque*: id quod Grævio & placet. Verum nihil novi vocem plur. numeri *utrique* de duabus personis singulis usurpari. Nepos 20, 2. 2, *utrique Dionysii* pro uterque Dionysius. Vide & Indices in Nepotem, & in Florum. *Vorst.* Nemo hic quicquam movisset, nisi editio Iuntina ex præstantissimis codicibus expressa, & ex qua tot loca Justini pessime habita sunt emendata, lectionem elegantiorem objecisset. *Grævius.*

10. *Titulo officii*] Infra, 23, 2, 8, est, *exequiarum officium implere.* Tacitus absolute annal. 3, 3, 2. *officio fungi*. Alias *officii* vox generatim ea significat, quæ cultus, honoris & studii causa superioribus aut amicis exhibemus. Ejus generis Tertullianus, in lib. de idololatria, plura simul enumerans: *Circa officia*, inquit, *privatarum & communium solennitatum, ut togæ puræ, ut sponsalium, &c nullum putem periculum.* Et post, inter officia refert, *deductionem magistratuum, candidatorum, funeris: salutationes*, item & alia. *Bern.*

Superstite Philippi filio] Quippe inquisituro, & vindicaturo. *Bong.*

12. *Cleopatram*] Dicit Pausanias, in Arcadicis, Philippo interempto, parvulum ejus filium, quem ille ex Cleopatra, cui pater fuerat Attali frater susceperat, una cum matre in æneo vase igni-

Philippi matrimonio fuerat, in gremio ejus prius filia interfecta, finire vitam suspendio coëgit, spectaculoque pendentis ultionem potita est, ad quam per parricidium festinaverat. 13 Novissime gladium, quo rex percussus est, Apollini sub nomine Myrtalis consecravit: hoc enim nomen ante Olympiadis parvulæ fuit. 14 Quæ omnia ita palam facta sunt, ut timuisse videatur, ne facinus ab ea commissum non probaretur.

CAP. VIII. 1 Decessit Philippus XL & VII annorum, cum annis XXV regnasset. 2 Genuit ex Larissæa saltatrice filium Aridæum, qui post Alexandrum regnavit. 3 Habuit

ignibus circumdatis cruciatum, Olympiadem enecuisse.

In gremio ejus prius filia interfecta] Legendum fortasse *filio interfecto*. Certe ex 9, 7, 3, apparet; Philippum ex Cleopatra & filium suscepisse; quem ut regni æmulum Alexander timuerit. *Vorstius*. Mallet Vorstius, *filio interfecto*. Et sane filium cum ipsa interfectum ait & Pausanias, licet in aliis dissentiat. *Scheff.*

Pendentis ultionem potita est] Ita quidem ex MSS. edidit Bongarsius. Antiquiores editiones *ultione*. Et perinde sane est: & utraque constructio satis usitata. *Vorst.*

Parricidium] Hoc est, Philippi cædem *Freinsh.*

13. *Gladium* &c. *consecravit*] Sic & Alexander Pheræus (ut est apud Plutarchum in Pelopida, cap. 53.) lanceam illam, qua avunculum suum Polyphronem confoderat, coronatam sacravit, *Tychonem* eam appellans: forte quod ictu non fuisset frustratus, παρὰ τὸ τυγχάνειν. Atque hic mos a Græcis ad Romanos transiit. Sueton. Calig. 24, 10: *Tres gladios in necem suam præparatos, Marti ultori, addito elogio, consecravit.* Idem Vitellio, 10, 8: *Pugionem, quo se Otho Occiderat, in Agrippinensem coloniam misit, Marti dedicandum.* Epitomator Dionis in Antonino Caracalla sub fin. *Gladium quo fratrem Interfecerat, deo consecrare est ausus.* Huc respicit Tertullianus de Resurrectione carnis: *Gladius bene de bello cruentus, & melior homicida, laudem suam consecratione pensabit.* Hæc pleraque Lipsius Not. 160. ad Tacit. annal. 15, *Bern.*

Gladium quo rex percussus est] *Percutere* pro occidere, non infrequens. Suetonius Calig. 3: *Hostem comminus sæpe percussit.* Epitome lib. 93. Livii, *Ipse se percussit.* Aur. Victor Tarquinio Pr. *Quod in prælio hostem percussisset.* Inde *percussores* dicti, qui ad aliquem obtruncandum immittuntur. *Vorst.*

Sub nomine Myrtalis] Lege, *Sub nomine Myrtales, consecravit. Hoc enim nomen ante Olympiadi parvulæ fuit.* Nam Μυρτάλη prius appellata est Olympias. *Vossius.*

15. *Ne facinus ab ea commissum non probaretur*] Ex interpunctione, quam post vocem *commissum* inserunt editiones pleræque, paucis intellectum hunc locum apparet. Verbum *probare* hujus obscuritatis causa est, quod Justinus pro *convincere* accepit, hoc sensu, Omnia ita palam egisse, quasi metueret, ne non ab ea commissum appareret. Ceteri *probare* pro *approbare* intellexerunt. *Freinsh.* Hoc est, *non convinceretur*, inquit Freinshemius. Sed & hoc loquendi genus nescio, an occurrat alibi. Et quid? si Justinus scripsit, *proderetur*, id est, divulgaretur, enunciaretur, sed contra, maneret in occulto. Sententia longe aptior toti loco. *Scheff.*

CAP. VIII. 3. *Patriam fato* &c.]

Sic

buit & alios multos ex variis matrimoniis regio more susceptos, qui partim fato, partim ferro periere. 4 Fuit rex armorum quam conviviorum apparatibus studiosior; 5 cui maximæ opes erant instrumenta bellorum; 6 divitiarum quæstu quam custodia solertior; itaque inter quotidianas rapinas semper inops erat. 7 Misericordia in eo & perfidia pari jure dilectæ. Nulla apud eum turpis ratio vincendi. 8 Blandus pariter & insidiosus alloquio, qui plura promitteret, quam præstaret; in seria & jocos artifex. 9 Amicitias utilitate, non fide colebat. Gratiam fingere in odio, in gratia offensam simulare, instruere inter concordantes odia, apud utrumque gratiam quærere, solennis illi consuetudo.

Sic infra, 39, 4, 7: *Spiritum non fato, sed parricidio dedit.* Ita Tacitus, annal. 2, 71, 2, *fato concedere*, & *intercipi*, inter se opponit: quorum illud *sua morte defungi* est Suetonio, Cæs. 89, 1, hoc est, ex naturæ communi lege obire. Alio, quam noster auctor, sensu Livius, 9, 18, 13, *suo fato mori*, de eo dixit, qui quidem in prælio, proindeque violenta morte; sed sine reipub. discrimine occumbit. *Bern.*

4. *Fuit rex*] Locum hunc adducit Saresberinſ. Polycrat. lib. 5, cap. 12, & mss. lectionem comprobat. *Bong.* Mſ. *fuit tam rex.* Quare credo, Justinum scripsisse, *Fuit autem rex.* Conjunctionem *autem* compendiose *am* scriptam, & mox ex præcedentis vocis fine præfixum illi litteram *t*, errorem peperisse. *Scheff.*

Apparatib. stud.] Casu dandi, quomodo & Plautus, Mil. 3, 1, 205, *adulterio studiosus.* Et Amphit. 1, 1, 12, *Servitus opulento homini*, hoc est, quam quis servit opulento. Sallust. hist. 3, 5, 10: *facta consultaque Alexandri æmulus.* Casus verbi tribuitur nomini, ut notat Turneb. adversar. 30, 34.

7. *Perfidia*] Notat Pausanias in Arcadicis, & Plutarchus Pelopida. *Bong.*

9. *Qui plura promitteret*] Plutarchus in Æmilio, c. 11. tradit, Antigonum regem, populari joco dictum fuisse *Dosonem* (quasi *Dabonem* dicas) eo quod esset promissor quidem, at non effector pollicitorum. Sed ob eandem caussam, cum Atheniensium ducis *Charetis pollicitationes* in proverbium abiere: tum etiam Imp. Pertinax *Chrestologus*, hoc est, verbis munificus, est appellatus, teste Capitolino in ejus vita, cap. 13. Titus tamen a domesticis admonitus, quasi plura polliceretur, quam præstare posset: *Non oportere*, ait, *quemquam a sermone Principis tristem discedere.* Sueton. Tit. 8, 3. *Bern.*

In seria & jocos] Quod & in artibus Sullæ numerat. Sallustius Jug. 95, 3.

9. *Amicitias util.*] Ovid. de Ponto, 2, 3, 8.

Vulgus amicitias utilitate probat.

Addendi Cic. de Amicit. c. 21: Sallust. Catil. 10, 5: Noster infra, 22, 7, 3.

Gratiam fingere in odio] Editio Iuntina teste Grævio additum hic habet, *in gratia offensam simulare*, id quod huic loco apprime & quadrat. Habentque idem & Becharii aliæque editiones veteres; sed alieno tamen loco, id est, paulo ante post verba *blandus pariter.* Vorst. Iuntina, auctius, *gratiam fingere in odio in gratia offensam simulare instruere, &c.* quod probat Grævius. *Scheff.*

10. *Ele-*

ſuetudo. [10] Inter hæc eloquentia inſignis, oratio acuminis & ſolertiæ plena, ut nec ornatui facilitas, nec facilitati inventio, nec inventionibus deeſſet ornatus. [11] Huic Alexander filius ſucceſſit, & virtute & vitiis parte major. [12] Vincendi ratio utrique diverſa. Hic aperte, ille artibus bella tractabat. Deceptis ille gaudere hoſtibus, hic palam fuſis. [13] Prudentior ille conſilio, hic animo magnificentior. [14] Iram pater diſſimulare, plerumque etiam vincere, huic ubi exarſiſſet, nec dilatio ultionis, nec modus erat. [15] Vini nimis uterque avidus, ſed ebrietatis diverſa vitia. Pater de convivio in hoſtem procurrere, manum conſerere, periculis ſe temere offerre; Alexander non in hoſtem, ſed in ſuos ſævire. [16] Quamobrem Philippum ſæpe vulneratum prælia remiſere: hic amicorum interfector convivio frequenter exceſſit. [17] Regnare ille cum amicis volebat;

10. *Eloquentia inſig.*] Demoſthenes ipſe Philippum *ſub Sole hominum eloquentiſſimum* appellat in orat. de falſ. legat. & Polyænus, ſtrategem. lib. 4. non minores eum res oratione quam prælio confeciſſe ſcribit, & pluris æſtimaſſe verbis quam armis partas victorias. Harum enim partem ſibi vendicare milites exiſtimabat: illas ad ſuam unius laudem pertinere. *Bern.* Angl. *eloquentia inſignis, oratio acuminis & ſolertia plena* Longe melius, quam quod vulgatur. *Scheff.*

Nec facilitati inventionum deeſſet ornatus.] Joh. Saresberienſis, ubi hæc citat, id eſt, 5, 12, numero ſingulari *inventionis.* quod & concinnius videtur; quia aliquot ejuſdem numeri voces antecedunt. *Vorſt.* Vide notas Grævii.

13. *Hic aperte, ille artibus bella tractabat.*] Antiquiores editiones *aperta vi.* Cui conſonat quod codices quidam MSS. quos Bongarſius vidit, & J. Saresberienſis habent *aperta.* Vorſt.

Aperte] Etiam hic ex eodem mallet *aperta vi.* Ego ſuſpicor, illud *vi* eſſe gloſſam vocis *aperte.* Schefier. Angl. *hic aperta vi.* Suſpicor Juſtinum ſcripſiſſe: *hic vi, ille artibus bella tractabat.* Hæc enim oppoſitio idonea, quæ eſt inter vim & artes. Poſtea veniſſe, qui per gloſſam *aperte* illud *vi* exponeret. Qua transſumpta in textum, cum liqueret *aperte vi* non cohærere, acceſſiſſe correctorem, ac feciſſe *aperta vi.* quod in Auglicanam eſt derivatum. *Idem.*

14. *Hic ubi*] Iuntæ: *huic, ubi,* quod Grævio probatur. *Scheff.*

Nec dilatio ultionis, nec modus erat] Angl. *non dilationem ultionis, nec modum adhibere.* Etiam hoc tribuo gloſſatori. *Idem.*

15. *Patri mos erat etiam de convivio in hoſtem*] Augl. *Pater de convivio in hoſtem.* Præfero hanc lectionem vulgatæ, quam puto natam ex eo quod quis crederet mutilum illud *procurrere*, & explendum per mos erat. *Idem.*

16. *Amicorum victor*] Augl. *amicis interfectis.* Videtur hoc rectius reſpondere præcendenti *vulneratum.*

17. *Cum amicis,* &c.] Eſt hæc ea ſpecies amicitiæ, quam Ariſtot. Eth. 8, 7, φιλίαν ὑπεροχὴν appellat, qualis inter imperantem ac ſubditum. De his Plin. Panegyr. c. 85: *Cum plurimis amicitiis fortuna principis indigeat, præcipuum eſt principis opus, amicos parare.*

lebat, hic in amicos regna exercebat. Amari pater malle, hic metui. [18] Literarum cultus utrique similis. Solertiæ pater majoris, hic fidei. [19] Verbis atque oratione Philippus, hic rebus moderatior, [20] Parcendi victis filio animus & promptior & honestior, ille nec sociis abstinebat. Frugalitati pater, luxuriæ filius magis deditus erat. [21] Quibus artibus orbis imperii fundamenta pater jecit, operis totius gloriam filius consummavit.

rare. Et Tacit, hist. 4, 7: *Nullum majus boni imperii instrumentum, quam boni amici.* Micipsa judice apud Sallust. Jug. 10, 5. Alia regiæ amicitiæ exempla sunt infra, 30, 1, 3: & 34, 3, 3. Porro de his *amicis comitibusque* Principum exactissime, ut omnia, Salmasius ad Spartiani Hadrianum, cap. 18. *Bern.*

Nolebat.] Sebis. vult, *volebat*, ut sibi constet antithesis. *Bern.* Sebisius legendum putat *volebat*: idque adeo probat Grævius, ut receperit in textum. Nimirum sensus ipsis est visus hic esse, quod Philippus non solus, sed una cum amicis regnare voluerit, & amicos in regni quasi societatem susceperit. Mihi tamen rectius videtur *nolebat*, quod in antiquioribus est, & ab ipso Bongarsio, ut in MSS. quoque observatum, retentum est. Vult sane auctor Philippi & Alexandri morum diversitatem exponere. Cum ergo de Alexandro per affirmationem scribere vellet, *Hic in amicos regna exercebat*, de Philippo videtur scribere voluisse per negationem, *Regnare ille cum amicis nolebat.* Sed observandum *cum amicis* esse pro *apud amicos*; & sensum esse, quod Philippus apud amicos, id est, consilarios suos regnare noluerit, neque potentiam suam regiam apud eosdem ostentaverit, aut quemquam eorum interfecerit. *Cum* pro *apud* usitatissimum. Ut *queri cum aliquo* pro *queri apud aliquem.* Vorst. Hic sensus Justini est per oppositionem: Philippus, qui civilis princeps esset, cum amicis potestatem participabat; Alexander contra, qui comitatis Macedonicæ oblitus esset, merus rex erat, durus homo, & qui apologum illum Æsopi de leone nimis studiose legerat. Aliter hunc locum legebat Sebisius, vir, ut pluries dixi, ingeniosus; sed explicatio nostra omnem mutationem excludit. Legebat ille, *nolebat.* Tan. Faber. *Volebat* Angli quoque probant.

20. *Parcendi victis filio animus & promtior & honestior*] Sichardi & Coloniensis editio additum habent, *Ille nec sociis abstinebat*: ut adeo hic quoque patri & filio diversa tributa sint. *Vorst.* Iuntina quoque.

LIBER X.

BREVIARUM CAPITUM.

1 *Artaxerxis filii in patrem conspirant. Sed conspiratione detecta parricidii pœnas dant.*
2 *Causa parricidii ex multiplici libidine nata.*
3 *Ochus, Artaxerxis successor, cognatorum principum strage regiam replet. Persicæ monarchiæ finis.*

CAP. I.

1 ARtaxerxi regi Persarum ex pellicibus cxv filii fuere, sed tres tantum justo matrimonio suscepti: Darius, Ariarates & Ochus. 2 Ex his Darium contra morem Persarum, apud quos rex non nisi morte mutatur, per indulgentiam pater regem vivus fecit; 3 nihil sibi ablatum existimans, quod

CAP. I. 1. *Artaxerxi*] Qui *Mnemon* dictus est. Ejus vitam scripsit Plutarchus, quem vide, & Ælianum fine lib. 9. Justitiæ eum fama floruisse, Probus & idem Plutarchus auctores sunt. *Bong.*

Ex pellicibus] Quarum sexaginta & trecentas Artaxerxi tribuit Plutarchus, in ejus vita, c, 43. Totidem Dario Curtius, 3, 3, 36, ipsique Alexandro, Persicis moribus corrupto, idem, 6, 6, 8, ut & Diodorus, 17, 77, qui addit hunc tantum numerum (Curtius, 9, 2, 2, *gregem* appellat) eos ideo affectasse, ut accederent ad numerum dierum anni. Ceterum Ioniam regi Persico tot pellices suppeditasse tradit Maximus Tyr. serm. 33, *Bern.*

Darius] Filiorum Artaxerxis hic numerus, juxta Justinum; Plutarchus quatuor legitimos filios recenset, Darium, Ariaspem, Arsacem & Ochum.

Arsarates] Veteribus, *Aralratus*: Plutarcho in Artax, 3, 48, *Ariaspes.* Bong. In edit. Iuntarum, *Ariarchus.* Editio Viennensis, *Ariaractos*, MSS. quidam *Aralratus*, *Aralractus*. Nugæ. Barbara nomina sunt, & non tanti ut examinentur in statera aurificis, sed in trutina populari. *Ariarathes* quidem mihi Cappadocicum nomen videtur, sed tamen & Persicum esse potest. *T. Fab.*

2. *Per indulgentiam*] Simul etiam ne se mortuo regnum novis bellis fratrumque certaminibus implicaretur. Plutarchus in Artax. c, 41. *Cohibentur prava aliorum spes, si successor non in incerto sit.* Tacit. annal. 3, 56. *Bern.*

Per indulgentiam pater] Hoc *pater* mihi est suspectum glossatorisque, non Justini, videtur. *Scheff.*

Regem vivus fecit] Inconsulte. Vide sapientissimum Syracidem, 33, 20, & seqq. Feliciore tamen successu Ptolemæus, infra, 16, 2, 8.

3. *Existimans*] MS. habent *æstimans*, quod notandum. Solent quippe alii quo-

quod in filium contulisset, sinceriusque gaudium ex procreatione capturus, si insignia majestatis suæ vivus in filio conspexisset. 4 Sed Darius post nova paternæ pietatis exempla interficiendi patris consilium cepit. 5 Sceleratus, si solus parricidium cogitasset; tanto sceleratior, quod in societatem facinoris assumptos quinquaginta fratres fecit parricidas. 6 Ostenti prorsus genus, ubi in tanto populo non solum sociari, verum etiam sileri parricidium potuit; ut ex quinquaginta liberis nemo inventus sit, quem aut paterna majestas, aut veneratio senis, aut indulgentia patris, a tanta immanitate revocaret. 7 Adeone vile paternum nomen apud tot numero filios fuit, ut quorum præsidio tutus etiam adversus hostes esse debuerat, eorum insidiis circumventus tutior ab hostibus quam a filiis fuerit?

CAP. II. 1 Causa parricidii sceleratior ipso parricidio fuit.

quoque ita loqui, ipseque noster alicubi. Vide sup. lib. IV. c. 7, *Scheff.*

5. *Parricidium cogitasset*] Consilium interficiendi patris Ochum agitasse per Atossam, scribit Plutarch.

6. *Ubi in tanto populo*] Freinshemius in Notis ad Curtii 8, 6, 12, legendum putat *uti potuerit*. Vulgaris loquendi ratio esset *Ostenti genus est quod parricidium sileri potuit.* Jam notum quidem est, *ut* poni interdum pro *quod*; ejusque rei exempla supra ad 5, 3, 3, ex ipso nostro congesta sunt: sed nescio tamen an retinendum hic potius sit *ubi*; quia & omnes codices ita habent, & verbum non conjunctivi, sed indicativi modi subjunctum est, & ipsum denique *ut* sequitur. Ceterum *ubi* pro *si* aut *quia* non insolens. Cæcina in ep. ad Cic. quæ est septima libri 6. epistolarum Cic. *Ubi hoc tu omnium patronus facis, quid me sentire oportet?* Valerius Max. 5, 3, ext, 2. *Quid alia faciant urbes ubi etiam illa tam ingrata extitit?* Vorst. Illud *ubi* explicant per *si* vel *quia*. Mihi tamen locus videtur corruptus, cumque Freinshemio scribo *uti* vel potius *ut*, cum illud *i* ex sequenti voce huic adhæserit. Cæterum illud *ut* non puto positum pro *quod*, sed usurpatum pro *quomodo*, *qua ratione*. Ut supra 1, 5. *Scribit ei ut ablegatus in Persas ab avo fuerit, ut occidi eum parvulum avus jusserit, ut beneficio suo servatus sit.* Qui locus huic est prorsus similis, cujus exemplo etiam mox *potuerit* pro *potuit*, scribendum. *Scheff.*

In tanto populo] Hoc est, in tanta multitudine filiorum, audaci satis metaphora; qualis est etiam apud Gregoram, 3: 1. ὁ δῆμος μυρμήκων. Ita Senec. Benef. 6, 33, *populus amicorum.* Florus, 1, 1, 17, *populus virorum.* Audacius Manilius, *aërei populi*, de avibus: & *populos exponere captos*, de piscibus. Columella, 9, 13: *Duo populi conjungi debent*, de apibus. Apulejus lib. 6. *Sepedum populorum unda*, de formicis: de quibus & Prov. 33, 25. *Formica, populus infirmus.* Audacissime Sidonius, 6, 1, *Scelerum populus*, pro copia peccatorum: ubi plura id genus exempla notavit Savaro. *Bern.*

7. *Adeone vile paternum nomen*] Angli sine interrogatione *adeo vile*, probo. *Scheff.*

CAP. II. 2. *Fraterno bello.*] Id est, fratris, Artaxerxis, bello. Est

fuit. 2 Occiso quippe Cyro fraterno bello, cujus mentio supra habita est, Aspasiam pellicem ejus rex Artaxerxes in matrimonium receperat. 3 Hanc patrem cedere sibi, sicuti regnum, Darius postulaverat: qui pro indulgentia sua in liberos primo facturum se dixerat: 4 mox pœnitentia ductus, ut honeste negaret, quod temere promiserat, Solis eam sacerdotio præfecit, quo perpetua illi ab omnibus viris pudicitia imperabatur. 5 Hinc exacerbatus juvenis in jurgia primo patris erupit: mox facta cum fratribus conjuratione, dum patri insidias parat, deprehensus cum sociis pœnas parricidii diis paternæ majestatis ultoribus dedit. 6 Conjuges quoque omnium cum liberis, ne quod vesti-

autem *fratris bellum*, id quod cum fratre geritur; quemadmodum *bellum Atheniensium*, dicitur id quod geritur cum Atheniensibus, 3, 6, 10, & *Alexandri*, quod cum Alexandro 13, 5, 9. Sic & paulo post *jurgia patris* sunt jurgia cum patre, vel in patrem. *Vorst.*

Supra] Fine libri quinti.

2. *Cedere.*] Sichardus mallet, *credere.* non bene. Vide notam ad 1. 10, 12.

3. *Darius postulaverat*] *Lex erat apud Persas, ut designatus rex donum peteret, & daret qui designaverat, modo fieri posset, quicquid esset petitum.* Plutarchus, Artaxerxe, c, 42. *Bong.*

Pro indulgentia sua in liberos] Postrema duo vocabula pro glossematis habeo, ac propterea puto delenda. *Scheff.*

4. *Solis eam sacerd. præf.*] Plutarchus, Artaxerxe, cap. 43, eam Dianæ, quæ Ecbatanis colitur, quam *Anitim* vocant, sacerdotem lectam scribit, quo reliquam vitam transigeret in cælibatu. *Bern.*

Solis] In igne Solem Persis cultum fuisse, supra ostensum: unde & equorum quadrigarumque fusæ imagines & Soli sacratæ. Quin & equi Soli mactabantur. Quem morem & Græcos observasse Pausanias tradit in Laconicis. Ipsa vero *πυραιθεῖα*, חמנים, *chamanim*, vocantur, de quibus S. Scriptura. Quid sint Chamanim, ex Strabone apparet: *ταῦτα δὲ ἐν τοῖς τῆς Ἀναΐτιδος καὶ τοῦ Ὠμανοῦ ἱεροῖς νενόμισται.* Ὠμανὸς enim חמן. *Amanus* lingua Persica Sol erat, ut *Anatis* Luna, quæ cum Venere & Diana confunditur. Ab Amano, ut vult Scaliger, ipsi *Achamenii* dicti sunt. Audi interpretem antiquum Statii: *Nunc, inquit, Achamenii dicuntur, ubi Apollinem Solem dicunt, cujus & sacrorum ritus invenisse dicuntur.*

5. *In jugia*] Quidam mss. *in injuriam.* Injuria verbis fit, ut JCti docent. Tertull *Omnis injuria, seu lingua, seu manu incussa.* Bong.

Deprehensus] Conjurationem prodente quodam eunucho. Plutarch. Artax. cap. 45. *Bern.*

6. *Conjuges quoque omnium cum liberis*] Ammian. Marcellin. 23, 31: *Leges apud Persas impendio formidat ainter quas diritate exuperant latæ contra ingratos & desertores: abominanda alia, per quas ob noxam unius omnis propinquitas perit.* Exempla sunt apud Herodotum, 3, 119, & in epistola Artaxerxis apud LXX Interpretes, cap. 8. 11. Esther. Neque mitior lex Macedonum, *qua cautum erat, ut propinqui eorum qui regi insidiati essent, cum ipsis necarentur.* Curtius, 6, 11, 28. Quomodo & Impp. Arcadii & Honorii con-

vestigium tanti sceleris exstaret, interfectæ. [7] Post hæc Artaxerxes morbo ex dolore contracto decedit, rex quam pater felicior.

CAP. III. [1] Hereditas regni Ocho tradita, qui, timens parem conjurationem, regiam cognatorum cæde & strage principum replet, nulla non sanguinis, non sexus, non ætatis misericordia permotus; scilicet ne innocentior fratribus parricidis haberetur. [2] Atque ita veluti purificato regno bellum Cadusiis infert. [3] In eo cum adversus provoca-

constitutione, pœna in patrem ad filios extenditur, quorum parentes læsæ majestatis reatum incurrerunt. l. 5. C. ad l. Jul. maj. *Bern.*

7. *Morbo ex dolore contracto*] Infra 32, 3, 4. *Morbo ex ægritudine animi contracto*: & 38, 2, 2. *Ex ægritudine collecta infirmitate.* Nam *ægritudo*, & *ægritudo animi* nihil aliud quam dolor. *Verst.*

CAP, III. 1. *Ocho*] Qui & ipse *Artaxerxes* dictus est. Diodorus extremo lib. 15. *Bern.*

Cognatorum] Bern. Brissonius lib. 1. de regno Persico censet, auctori sermonem hic esse de cognatis regis honorariis, qui hoc sine re nomen tenuerunt. Et sane tributum apud Persas id nomen iis quoque, qui nulla sanguinis cognatione regem attingerent, apparet ex Esdr. 3, 4, 42, & Josepho antiquit. 11. 4, ubi rex Darius inter cetera victoriæ præmia, tribus satellitibus hoc quoque proposuit: *Et cognatus meus vocaberis*: Alexandrum etiam hoc honore Persas quosdam affecisse, Arrianus lib. 7. pag. 153. s. memorat. Adde Diodorum, 17, 20. &c. Curtium, 3, 5, 20. & 4, 11, 11, 1. Instar moris hujus & in aulam Imperatorum Orientis postea translatum est, ut quidam honoris causa Βασιλεοπάτορες, *Imperatoris patres*, dicerentur, quo de Meursii Glossarium. Verumtamen hoc loco de *cognatis* proprie dictis esse sermonem apparet cum e subjecta voce *sanguinis*, tum quod addit auctor, *Ochum innocentiorem fratribus parricidis non fuisse, paremque conjurationem timuisse.* Hæc enim ad honorarios illos cognatos referri non possunt: quales cum fere plurimi fuerint, (*decem & quinque millia cognatorum* Dario tribuit Curtius, 3, 3, 20.) quis tantam multitudinem, in quam conjuratio cadere nulla potest, ab Ocho sublatam credat? Qui tamen eorum sublati, hos addita vox *principum* complectitur. *Bern.*

Et strage principum] Hic quoque metuo, ne vox *principum* glossatoris sit, non Justini, qui cum cognatos de principalibus viris usurpari apud Persas legisset alicubi, præcedens *cognatorum* ita putavit explicandum. Quanquam ea explicatio hoc loco sit inepta. *Scheff.*

2. *Veluti purificato regno*] Allusio ad morem castrorum, post cædem ducum & militum. Hom. 1. Iliad. & alii, tum & Justinus ipse, post mortem Alexandri M. *T. Faber.*

Cadusiis] Ita MS. unus: ceteri *Adusis*: alii *adversis.* Vulgo male, *Armeniis*, quia in sequentibus legerant Codomannum Armeniis præfectum. Sed *Cadusiis* legendum constat ex Diodoro, 17, 6. a quo hæc petenda. *Bong.*

5. *In eo cum &c*] Freinshem. exigua mutatione multo concinniora hæc facit: *In eo adv. prov. host. Cod. quidam: cum omnium favore processit, & host. &c.*

Hostium] Seb. non male, *hostem.* Bern.

Provocatorem hostium] Aut *hostem* cum Sebisio legendum, aut *hostium* prorsus delendum, quod forte melius.

vocatorem hostium Codomannus quidam omnium favore processisset, hoste cæso, victoriam suis pariter & prope amissam gloriam restituit. 4 Ob hæc decora idem Codomannus præficitur Armeniis. 5 Interjecto deinde tempore, post mortem Ochi regis, ob memoriam pristinæ virtutis, rex a populo constituitur; Darii nomine, ne quid regiæ majestati deesset, honoratus: 6 bellumque cum Alexandro

Sane *provocator hostium* esset, qui hostes provocat, ad certamen puta singulare. Jam vero etiam sine illo *hostium* hoc intelligitur. *Scheff.*

Codomannus] Codomannus, ob suam virtutem Persarum rex electus, & appellatus Darius. De hoc paulo aliter Diodorus.

Omnium favore processisset] Antiquiores editiones *cum omnium favore proc.* quod magis placet. *Vorst.*

5. *Post mortem Ochi*] Ab eunucho Bagoa veneno necati, Diodor. 17, 5. Cadaver ipsius Bagoas felibus objecit, & ossa quædam illius, exprobrandæ crudelitatis causa, convertit in manubria gladiorum: Æl. var, hist, 6, 8. *Bern.*

Rex a populo] Cum prius fuisset Ἀστάνδης, in est, ἡμεροδρόμος, ut Hesychius interpretatur. Plutarchus Alexandro, cap. 29: & de fortun. Alex. orat. 2, 18. *Bong.*

Rex a populo constituitur]. Codomannus puta. Præteritur autem Ochi filius Arses, qui & ipse aliquandiu rex fuit. Ochum nimirum ob crudelitatem Bagoas veneno sustulit, inque ejus solio filium Arsen collocavit. Arses vero tribus modo annis imperium tenuit, ab eodemque Bagoa una cum prole & ipse interemptus est. Cumque ita stirps regia prorsus extincta esset, in fastigium illud idem Bagoas evexit Codomannum. Videsis Diodorum Siculum 17, 5. *Vorst.*

Darii] Ultimi, Arsami F. qui Codomannus: Quidam *Arsanes* scribunt, per *n*. Ceterum *Arsami F.* obvium in Eusebio, ut *Codomannus*, vel magis *Codomanus*, in Justino historico. Sed nominabatur, antequam regnum adeptus esset. Quod auctor hic noster testatur. Ex privata enim fortuna (fuerat enim ἀστάνδης sive ἀσκάνδης, id est, ἡμεροδρόμος, ut interpretatur Hesychius) ad regnum pervenit, *Darii nomine, ne quid regia majestati deesset, honoratus.* Siquidem in more positum erat olim, ut ad imperium accedentes reges nomina mutarent. Regnum autem consecutus fuit beneficio Bagoæ eunuchi. Quod significat Alexander apud Curtium: *Ne Darius quidem Persarum accepit imperium, sed in sedem Cyri beneficio Bagoæ, castrati hominis, admissus.* Quibus addo aliud testimonium Alexandri Macedonis ex Arriani lib. III, ubi Dario per epistolam exprobrat, quod occiso Arse, Bagoæ opera, imperium occupasset, οὐ δικαίως, οὐδὲ κατὰ τὸν Περσῶν νόμον. Similiter Strabo, lib. XV, ejus spadonis opera Darium, οὐκ ὄντα τοῦ γένους τῶν βασιλέων, regem factum scribit. Sed & Diodorus Siculus, lib. XXVII. ait post Ochi, & Arsis, ejus filii cædem ἐρήμου ὄντος τοῦ βασιλέως οἴκου, καὶ μηδενὸς ὄντος τοῦ κατὰ γένος διαδεξομένου τὴν ἀρχὴν, Darium regnum Bagoæ eunuchi beneficio adeptum esse. *Drusius.*

Darii nomine &c. honoratus.] Mss. habent *ornatus*, quod præfero, alterum puto esse glossatoris. *Scheff.*

6. *Alexandro Magno*[Senec. epist 91, 40: *Alexander, Macedonum rex, discere Geometriam infelix cœperat, sciturus quam pusilla terra esset, ex qua minimum occupaverat. Ita dico, infelix, ob hoc, quod intelligere debebat, falsum se gerere cognomen: quis enim*

esse

dro Magno, diu variante fortuna, magna virtute gessit. 7 Postremo victus ab Alexandro, & a cognatis occisus, vitam pariter cum Persarum regno finivit.

esse MAGNUS in pusillo potest? Bern.

Diu variante fort.] Imo fere semper adversa. *Bern.* Mallem illud *diu* ad praecedentia referre & a sequentibus commate distinguere. Sic enim omnia melius convenirent historiae, cum bellum quidem gesserit diu, fortuna vero cito coeperit variare, ac in Alexandri inclinare partes. *Scheff.*

Cognatis] Vide supra, qui intelligantur per cognatos. Bessum autem cum ceteris parricidis intelligit. Vide Curtium lib. v.

LIBER XI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Occiso Philippo, Alexander Macedones in officio continet.*
2 *Initia principatus Alexandri. Persas bello aggredi constituit.*
3 *Graecos defectionem cogitantes coërcet.*
4 *Thebas victis incolis evertit. Atheniensibus infestus.*
5 *Saevit in novercae suae cognatos & in consanguineos suos; deinde bellum Persicum aggreditur.*
6 *Disciplinam militarem ordinat. Parva manu ingentia molitur. Persas praelio superat.*
7 *Insidiis vitatis, Gordium nodum fatalem callide solvit.*
8 *Tauro monte transcenso, in gravissimum morbum incidit, & sanitati restituitur.*
9 *Ad alterum praelium apparatus. Atrox pugna. Strages Persarum & fuga Darii, cujus uxor, mater, filia, captivae ab Alexandro regie excipiuntur.*
10 *Persis superatis, a Persaram luxu Alexander superatur. Nova in Orientem victoria. Tyrus expugnatur.*

11 *Provinciis non paucis receptis pergit ad Hammonis oraculum.*

12 *Darii regnum ambit, & pacem petenti recusat.*

13 *Tertii prælii inter Alexandrum & Darium circumstantiæ quædam.*

14 *Ejusdem prælii descriptio. Persæ fugantur, victores præda ingenti potiuntur.*

15 *Darius a suis vinctus & multis vulneribus confossus salutem dicit Alexandro, & in morte regium animum prodit. Alexander Darii obitum fletu & regia sepultura decorat.*

CAP. I.

IN exercitu Philippi, sicuti variæ gentes erant, ita, eo occiso, diversi motus animorum fuere. 2 Alii quippe injusta servitute oppressi ad spem se libertatis erigebant; 3 alii tædio longinquæ militiæ remissam sibi expeditionem gaudebant; nonnulli facem nuptiis filiæ accensam rogo patris subditam dolebant. 4 Amicos quoque tam subita mutatione rerum

CAP. I. 1. *In exercitu*] Contigit anno Urbis conditæ CCCCXXVI.

In exercitu &c.] Duobus lib. 11, & 12, Alexandri Magni, Philippi F. res gestæ continentur: quas libris octo Arrianus Nicomediensis complexus est. Extat de iis etiam Q. Curtii Rufi historia manca & lacera. Legendus, præter illos Diodori lib. 17. & Plutarchi Alexander, & orationes duæ de fortuna vel virtute Alexandri, & Ælianus lib 3. *Bong.* Præter commemoratos, Cicero, Plinius, Valerius Maximus, Zosimus, Apuleius, Orosius, aliique multi, hinc inde de Alexandro Magno alius alia in literas retulerunt. Gualterus etiam, poëta non contemnendus, hoc argumentum peculiari poëmate tractavit, quod ad exemplum Maronis & Statii, *Alexandreida* nominat. *Bern.*

Alexander Macedo, fuit spurius, ex adulterio, ut creditur, Pausaniæ cum Olympiade genitus. Quod ex Plutarcho & Justino satis clare apparet; & constanter Persæ ac Arabes affirmant. *Schickardus*, *Vossius*. Arabes eum ذو القرنين Bicornem vocant, non tam ob partum Orientis & Occidentis Imperium, quam a cornuta Alexandri effigie, nummis exhibita, ut Jovis Ammonis filius agnosceretur.

3. *Nonnulli facem nuptiis filiæ accensam*] Simili allegoria, sed inversa usus Valerius Maximus 9. 1. 9: *Ex rogo filii maritalem facem accendit.* Vorstius.

5. Et

rerum haud mediocris metus ceperat, reputantes nunc provocatam Asiam, 5 nunc Europam nondum perdomitam; nunc Illyrios, Thracas, 6 Dardanos, ceterasque barbaras gentes fidei dubiæ & mentis infidæ. Qui omnes populi si pariter deficiant, sisti nullo modo posse. 7 Queis rebus veluti medela quædam interventus Alexandri fuit; 8 qui pro concione ita vulgus omne consolatus hortatusque pro tempore est, ut & metum timentibus demeret, & spe

5. *Et Thracas*] Angl. non agnoscit conjunctionem *&*. Scheff.

6. *Barbaras gentes*] Livius, 22, 21, 7. *Talia sunt barbarorum ingenia: cum fortuna mutant fidem.* Et 28, 17, 5: *Barbaris ex fortuna pendet fides.*

Resisti nullo modo posse] Codices quidam MSS. teste Bongartio, *sisti nullo modo posse.* Quod probat Gronovius ad Liv. 4, 12, & bene Latinum esse adductis variis Livii & aliorum locis demonstrat. Livius lib. 2. *Totam plebem ære alieno demersam esse, nec sisti posse, nisi omnibus consulatur.* Ubi *nec sisti posse* idem est quod nec rem salvam esse posse. Item: *Qualicumque urbis statu, manente disciplina militari, sisti potuisse*, id est, rem servari, rem salvam esse potuisse. Rursus lib. 3. *Si quem similem ejus priore anno inter morbum bellumque irati dii tribunum dedissent, non potuisse sisti*, id est, actum fuisse, pereundum fuisse. Plura id genus prædicto Notarum Gronovii ad Livium loco vide. *Vorst.* Ms. *sisti nullo m.* quod probant Gronovius, Grævius, Vorstius. Mihi Justinus scripsisse videtur, *si pariter deficiant, res sisti nullo modo posse.* Sic *rem sistere* Virgilius VI. Æneid. v. 855.

Hic rem Romanam, magno turbante tumultu,
Sistet eques.

Scheffer. Ita in collectione MSS. Codd. legitur, non autem, *resisti.* Quam Lectionem acriter & copiose probat Doct. ille Gronovius ad Livium. *Sisti non potest*, idem valet, ac si dicas, nullus salutis locus est: tanta clades, tanta calamitas non potest sisti. *Tan. Faber.* Angl. *sisti*, quod Notator, non sine ratione probat, Hoc voluit, futurum ut undique impetum faciant. Tac. Hist. 5. 21. *Vadam Civilis, Grinnes Clasicus oppugnabatit: nec jam sisti poterant.* Scheffer. Rectius hunc locum exposuit Gronovius, & eum secuti Vorstius & Faber.

7. *Queis rebus*] Angl. *his rebus.* ex glossa. *Scheff.*

Veluti medela] Aspectum principis in calamitate populo solatium esse, fuse Gruterus, dissert. 21. ostendit, ad illud Taciti annal. 15, 36: *Sueti adversus fortuita aspectu Principis refoveri.* Bern.

8. *Ita vulgus omne consolatus hortatusque pro tempore est*] *Hortari* pro bonum animum habere jubere. Quod apparet ex eo quod sequitur *spe omnes impleret.* Ita fere & 11, 3, 1. *In transitu hortatus Thessalos fuerat.* Et 11, 9, 13. *Alexander venisset.* Deinde *pro cum Alexander venisset.* Deinde *pro tempore* idem quod ut tempus fert & postulat, & ut Cicero 6, 13, ad fam. loquitur, *pro ratione temporis*; vel, ut Suetonius in Cæsare, *pro conditione temporis*; vel denique, ut Plancus in ep. quæ est decima libri 9. epp. Cic. *ad tempus.* Vide & lib. de Latinit. mer. susp. c, 11, *Vorst.*

Pro tempore] Hoc est, *pro conditione temporum*, ut inquit Sueton. Cæs. 16, 2. Ita Sallust. Catil. 30, 5: *pro tempore atque periculo exercitum comparare.* Tacitus annal. 12, 49, 4: *pro tempore rebus turbidis consulere.* longe alio sensu, quam hodie doctos etiam hac uti

spe omnes impleret. 9 Erat hic annos XX natus, in qua ætate ita moderate de se multa pollicitus est, ut appareret plura eum experimentis reservare. 10 Macedonibus immunitatem cunctarum rerum, præter militiæ vacationem dedit; quo facto tantum sibi favorem omnium conciliavit, ut, corpus hominis, non virtutem regis mutasse se dicerent.

CAP. II. 1 Prima illi cura paternarum exequiarum fuit; in quibus ante omnia, cædis conscios ad tumulum patris occidi jussit. 2 Soli Alexandro Lyncistæ fratri pepercit, servans in eo auspicium dignitatis suæ: nam regem eum primus salutaverat. 3 Æmulum quoque imperii Caranum

phrasi videas. *Bern.*

Et spe omnes impleret] Bong. edidit, *& in spem omnes impelleret.* Sequor scriptos libros. Venustior est oppositio, *demere*, *implere*. Et *spe implere* phrasis est Justino familiaris. Impressi quidem etiam addunt, *spe sui*. Bern.

9. *Ita moderate*] De Agricola Tacitus in ejus vita, cap. 18, 10: *Ipsa dissimulatione famæ, famam auxit, æstimantibus, quanta futuri spe tam magna tacuisset.*

CAP. II. 1. *Prima illi cura*] Diodorus, 17, 2: *Ante omnia pœnas cædis paternæ auctoribus inflixit.* Bong. Causa traditur infra, 11, 15, 12.

Ad tumulum patris occidi] *Imp. Augustus trecentos ex dedititiis electos, ad aram D. Julio* (patri) *extructam, Idibus Martiis* (qua patrata cædes ejus) *hostiarum more mactavit.* Sueton. Aug. 15, 2. Quo loco plura huc pertinentia Casaubonus. *Bern.*

Ad tumulum] Credebant enim, sanguine manes placari. Mos autem ita cædendarum hostiarum ex Tertulliano de spectaculis notus, & Servio ad illum versum: *Viventes rapit inferias, quas immolet umbris.*

2. *Lyncistarum*] Populus est Macedoniæ, qui Λυγκησταὶ, *Lyncestæ*, dicitur Thucydidi, 2, 21. 26. Plinio, 4, 10. Regio ipsa Λυγκηστίς, *Lyncestis*. Ptolemæo, 3, 13. Straboni vero, lib. 7. Λυγκισταὶ, *Lyncistæ*, quomodo habent hic vett. libri. *Bong.*

Soli Alexandro Lyncistæ fratri pepercit] Editur vulgo *Lyncistarum fratri.* Solus Cl. Grævius, cum in vetere editione Iuntina legisset, *Lyncistæ fratri*, ita omnino & rescribendum putavit. Jam non video quidem, cur Alexander ille *frater*, & cujus frater dicatur; sed rectius tamen videtur *Lyncistæ fratri*, quam *Lyncistarum fratri*. At librarii quod & ipsi non caperent, cur Alexander iste *frater*, & cujus frater dicatur siquidem *Lyncestæ* legatur, pro *Lyncistæ* videntur scribere voluisse *Lyncestarum*: parique modo 7, 1. & 12, 14; ubi τὸ *frater* non est additum. Sed *Lyncistarum frater* quid tandem erit? Λυγκηστὰς vel Λυγκιστὰς, *Lyncestas* vel *Lyncistas*, populum fuisse Macedoniæ, ipsamque illorum terram Λυγκηστίδα *Lyncestidem* vocatam, ex Thucydide, Strabone, Plinio & Ptolemæo scire licet. Sed non video, qui totius alicujus populi, Lyncestarum exempli gratia, aut Thessalorum, frater dici aliquis possit. Potius nomine gentili appellandus aliquis fuerit, dicendusque Lyncestes, Thessalus. Et sane Alexandrum istum, cui Alexander rex pepercisse dicitur, ab auctoribus, Λυγκιστὴς *Lyncistes* vel *Lyncestes* vocatur. Videsis Diodorum,

Ar-

tanum fratrem ex noverca susceptum interfici curavit. 4 Inter initia multas gentes rebellantes compescuit, orientes nonnullas seditiones extinxit. 5 Quibus rebus erectus citato gradu in Græciam contendit, ubi, exemplo patris Corinthum evocatis civitatibus, dux in locum ejus substituitur. 6 Inchoatum deinde a patre Persicum bellum aggreditur. 7 in cujus apparatu occupato nuntiatur, Athenienses & Thebanos ab eo ad Persas defecisse, auctoremque ejus defectionis, magno auri pondere a Persis corruptum,

Arrianum, & Curtium. Quidni igitur & a nostro sic appellatus credi possit? Præsertim cum Iuntina editio, ut dixi, manifeste sic habeat *Alexandro Lyncestæ fratri*, & alteris item locis *ab Alexandro Lyncista* & *Alexandrum Lyncistam*. Ipse quoque Bongarsius in variis lectionibus monet, quosdam typis expressos codd. habere *Lyncestæ*. Qui codices cum ex codd. MSS. & ipse expressi sine dubio sint, perinde id est, ac si in ipsis codd, MSS. sic legeretur. *Vorst*. Emendant, *Alexandro Lyncistæ*. Atqui sic & c, 7, 1. & lib. XII. 15, 1. Non potuit tot locis idem vocabulum esse depravatum. Itaque nil muto, tantum post *Lyncistarum* pono comma. Nec enim cohærent. *frater Lyncistarum*, sed *Alexandro Lyncistarum*, id est, Alexandro illi, qui fuit ex familia sic dicta. Nisi malumus ita vocatum, quod fortassis præfectus esset Lyncistis, regioni sic dictæ, ut appellat Strabo, urbique Macedoniæ Lyncææ, cujus mentionem facit Hesychius, a Philippo patre Fratri tamen simul Alexandri. *Scheff*. Lege, *Soli Alexandro Lyncestæ G. Antipatri, pepercit*. Iste Alexander Lyncestas, seu Lyncistes, a regione Macedoniæ dicebatur, quæ Lyncestis sive Lyncistis a Geographis vocatur. Sed quid isthuc, *G. Antipatri*; Id vero est *genero Antipatri*. Nam quemadmodum F. ponitur pro Filius, P. pro Pater, A. pro Avus, ita & G. pro Gener. At hæc nihil sunt, dices, nisi hiberna somnia. Imo autem; nam Alexander iste Lyncista re vera Antipatri gener erat, ut apparet ex c, 7, *Insidias ei ab Alexandro Lyncista, genero Antipatri, qui præpositus Macedoniæ erat*. I nunc, & nega nos bene legere. Et tamen isthæc ridendo dicimus, quanquam ridendo & paucis vera proloqui licet, ut ait Magister ille noster. *T. Faber*.

4. *Gentes rebellantes compesc.*] *Barbarorum motus, & suspecta inde bella compescuit*. Plutarch. Alex, cap, 19. Multa sunt in hoc auctore, quæ justum commentarium scribenti, cum Græcis comparata operæpretium esset. *Bern*.

5. *Exemplo patris*] Supra, 9, 5, 1.

7. *Athenienses, & Lacedæm.*] Hæc est veterum librorum lectio: ex historia, & sequentibus, pro *Lacedæmonios* legendum *Thebanos*. Non enim defecerunt Lacedæmonii, qui Philippi & Alexandri pacem semper spreverant: supra, 9, 5, 3: & infra, 12, 1, 7. *Bong*. Bongarsius, eumque secutus Berneggerus, edidere, *Athenienses & Lacedæmonios*; quod ita in codd. MSS. legeretur. Sed monet tamen Bongarsius, ex historia & sequentibus pro *Lacedæmonios* legendum esse *Thebanos*. non enim defecisse Lacedæmonios, ut qui pacem Philippi & Alexandri semper spreverint. Deinde in variis lectionibus & hoc notavit, quod codices quidam typis expressi habeant, *Athenienses, Thebanos & Lacedæmonios*: id quod antiquis etiam editionibus Becharii, Majoris & Sichardi testari licet. Grævius autem testatur, editionem Iuntinam habere planissime *Athenienses & Thebanos*. Quid ergo amplius tergiversaremur, neque

ptum, Demosthenem oratorem extitisse; [8] qui Macedonum deletas omnes cum rege copias a Triballis affirmaverit, producto in concionem auctore, qui in eo prælio, in quo rex ceciderit, se quoque vulneratum diceret. [9] Qua opinione mutatos omnium ferme civitatium animos esse: præsidia Macedonum obsideri. [10] Quibus motibus occursurus tanta celeritate instructo paratoque exercitu Græciam oppressit, ut, quem venire non senserant, videre se vix crederent.

CAP III. [1] In transitu hortatus Thessalos fuerat; beneficiorumque Philippi patris, maternæque suæ cum his ab

Thebanos hic pro Lacedæmoniis substitueremus? *Vorst.* Sic ex Iuntina, & veteribus edidit Vorstius, probante Grævio. *Scheff.* In editionibus priscis est, *Athenienses & Thebanos*: quod certissimum; & ita in optima illa Iuntarum editione, qua usus est Grævius noster, aperte legere est. Et hoc notissimum est, Thebanos male inter Græciæ populos audisse, quod Persis faverent, & ipse Justinus alibi indicat. *T. Faber.* Angl. *Athenienses, Thebanos, & Lacedæmonios.* Nihil in vulgata mutandum. vide Vorstium.

Magno auri pondere.] Δωροδοκία & ἀργυράγχη Demosthenis ex Plutarcho, in ejus vita, cap. 35: Diodoro, 17, 4: A. Gellio, 11, 9: Dinarchi & Æschinis oration. contra Demosth. & aliunde nota est. Excusat tamen eum Pausanias, Corinthiacis. *Bern.*

8. *A Triballis.*] *Ab Illyriis*, habet Arrianus lib. 1. *B.* A nostro stat Plutarchus, in vita Alex. cap. 19. *Bern.*

A Triballis affirmaverit.] Angl. *affirmaverat.* Servo vulgatam. *Scheff.*

9. *Præsidia Macedonum obsideri.*] Lege, *ET præsid. Macedonum obsideri.* T. Faber.

CAP. III. 1. *Hortatus*] Peculiari notione, pro *excitare*: cui quodammodo affinis est infra, 11, 9, 13. ubi *hortari* pro *consolari* sumitur. *Bern.*

Æacidarum gente] Diodorus, 17, 4. ἀφ' Ἡρακλέους. Erat autem Alexander paterno genere Ἡρακλείδης; materno Αἰακίδης. Plutarchus, alii: erat Hercules Thebanus, non Thessalus. In eundem lapidem impingit Justinus, cum paulo post, 11. 4. 5. ait, ab Hercule Æacidarum gentem originem trahere. *Bern.*

Maternæque suæ cum his ab Æacidarum gente necessitudinis.] Antiquiores editiones, Becharii, Majoris, &, ut Grævius testatur, Iuntarum, *ab Æacidarum gente.* Sed & MS. quidam teste Bongarsio ita habet. Atque eam lectionem genium Latinæ linguæ plane postulare censet Grævius. *Vorst.*

Sub Æcidarum.] Rectius *ab Æacidarum.* Littera s ex fine præcedentis vocis male huic adglutinata est. Nescio tamen, annon scripserit Justinus *ob Æacidarum gentem.* Potuit ultimæ litteræ vocis *gentem* accidisse contrarium, & absumpta esse per *n* subsequens. *Scheff.* Impressi, pro, *sub*, habent, *ab* Æacidarum gente, vera lectione; sensus est, Vel usque ab ultima gente Æacidarum necessitudinem inter eos fuisse. *T. Faber.* Angl. *ab Æacidarum.* Videtur lectio hæc præferenda vulgatæ. Nam *necessitudo ab aliqua gente* intelligitur ea, quæ ab ea gente oritur, quod vult noster. Non sic *necessitudo sub gente.* Possunt enim necessitudines inter se plurimum existere etiam sub gente peregrina,

ab Æacidarum gente necessitudinis admonuerat. 2 Cupide hæc Thessalis audientibus, exemplo patris dux universæ gentis creatus erat, & vectigalia omnia reditusque suos ei tradiderant. 3 Sed Athenienses, sicuti primi defecerant, ita primi pœnitere cœperunt; 4 contemptum hostis in admirationem vertentes, pueritiamque Alexandri, spretam antea, supra virtutem veterum ducum extollentes. 5 Missis itaque legatis, bellum deprecantur; quibus auditis & graviter increpatis, Alexander bellum remisit. 6 Inde Thebas exercitum convertit, eadem indulgentia usurus, si parem pœnitentiam invenisset. 7 Sed Thebani armis, non precibus nec deprecatione usi sunt. Itaque victi gravissima quæque supplicia miserrimæ captivitatis experti sunt. 8 In consilio cum de excidio urbis deliberaretur, Phocenses & Platæenses & Thespienses & Orchomenii, Alexandri socii, victoriæ ue participes, excidia urbium suarum, crudelitatemque Thebanorum referebant; 9 studia in Persas non præsentia tantum, verum & vetera adversus Græciæ libertatem increpantes. 10 *Quamobrem odium eos omnium populorum esse: quod vel ex eo manifestari, quod jurejurando se omnes obstrinxerint, ut victis Persis Thebas diruerent.* 11 Adjiciunt & scelerum priorum fabulas, quibus omnes scenas repleverint, ut non præsenti tantum perfidia, verum & vetere infamia invisi forent.

CAP.

grina. Ita *ab* adhæsit littera *s* a voce præcedenti. Ita natum *sub.* Scheff.

Æacidarum] Æacides continua serie ad Tharrytam genus deducebat, qui Pausaniæ in Atticis est Tharypus, fuitque, ut ibidem traditur, a Pyrrho, Achillis filio, decimus & quintus.

2. *Exemplo patris*] Supra, 8, 2, 1.

4. *Pueritiamque Al. spretam*] Demosthenes Alexandrum, *puerum & Margiten*, hoc est, fatuum, inertem, vocabat. Plutararch. in Demosth. c. 32. & Alex. cap. 19. *Bern.*

Pueritiam] Adolescentiam.

7. *Nec deprecatione*] Anglicanus hæc omittit. *Scheff.*

8. *Phocenses*] &c.] Vide supra.

Socii] Diod. 17. 14, Σύνεδροι. *Bong.*

10. *Odium*] Sichardus *odio* mallet. Sed illud rectum est: sicut contra, *amor*, *deliciæque*, pro homine amato. *Bern.* Ita formosas, *dolores oculorum*, dixit Alexander. Plutarch. in ejus vita, c. 36. Uxor, *desiderium oculorum*, Ezechiel. 24, 16.

Jurejurando se obstrinxerint, ut victis Persis Thebas diruerent] Pro victis Persis Thebas diruturos esse. Cujus generis plura supra ad 5, 3, 3. & 9. 2, 12. notavimus. *Vorst.*

CAP.

CAP. IV. [1] Tunc Cleadas unus ex captivis, data potestate dicendi, *Non a rege se defecisse, quem interfectum audierint, sed a regis heredibus.* [2] *quicquid in eo sit admissum, credulitatis, non perfidiæ culpam esse; cujus tamen jam magna se supplicia pependisse, deleta juventute:* [3] *nunc senum feminarumque, sicuti infirmum, ita innoxium restare vulgus, quod ipsum stupris contumeliisque ita vexatum esse, ut nihil amarius unquam sint passi.* [4] *nec jam pro civibus se, qui tam pauci remanserint, orare; sed pro innoxio patriæ solo, & pro urbe, quæ non viros tantum, verum & deos genuerit.* [5] Privata etiam regem superstitione deprecatur, geniti apud ipsos Herculis, unde originem gens Æacidarum trahat; actaque Thebis a patre ejus Philippo pueritia. [6] rogat, *Urbi parcat, quæ majores ejus partim*

CAP. IV. 1. *Cleadas*] Liber auctoris anonymi, de vita Alexandri, quem mihi ex bibliotheca reginæ matris utendum dedit doctissimus Pr. Pithœus, refert, Ismeniam quendam Thebanum, τὸ αὐλομελῳδίας ἔμπειρον ἄνθρωπον, καὶ σοφὸν τῇ γνώμῃ τυγχάνοντα, in Thebanorum gratiam apud Alexandrum dixisse *Bong.* Editio Iuntina: *Eleadas.*

Non a rege defecisse] Lege, *defecisse SE, quem*, &c. *Tan. Faber.* Istud *se* in quatuor codicibus invenerunt Oxonienses, meritoque probante Schefferо reposuerunt, adstipulante Iuntina. *Grav.*

2. *Credulitatis*] *Quæ error est magis, quam culpa; & quidem in optimi cujusque mentem facillime irrepit.* Plancus ad Cicer. epist. fam. 10, 23. Vide & Polybium, 8, 2.

3. *Ut nihil amarius unquam sint passi*] Angl. *amarius, quam sint passi, deprecentur, nec jam.* valde placet. Pulchre quippe respondet sequens *orare*, quod alias non haberet, quo satis commode referatur. Illud *deprecari* noster quoque alibi sic usurpat, ut 11. 9. *Dum Parii corpus sepeliant, delationem mortis deprecantur.* Sic alibi. *Schefferus.*

4. *Quæ non viros tantum, verum & deos genuerit*] Bacchum nimirum, & Herculem. Hinc explica versus illos Sophoclis, qui apud Dicæarchum exstant:

Θήβας λέγεις μοι, τὰς πύλας ἑπταπόρους,
Οὗ δὴ μόνος τίκτουσιν αἱ θνηταὶ θεούς.

Quos versus perperam corrigunt. Statim post, lege ex MS. Bibliothecæ Lugdunensis *actaque Thebis a patre ejus Philippo pueritia.* Voss.

Originem gens Æcidiarum] Falsum. nam illi ab Achille genus derivant, ab Hercule Heraclidæ, unde ex paterno latere Alexander Magnus stirpem deducit.

Actaque Thebis] Supra 7, 5, 3. Cum scil. a fratre Alexandro Thebanis obses datus in domo Epaminondæ vitam egit. Vide supra 7, 5. Pro *acta pueritia* quidam codices testibus Bongarsio atque Vossio habent *acta puerita*: quam lectionem iidem & probant. Mihi tamen altera lectio magis placet: ut *acta Thebis a patre ejus pueritia* sit propter actam Thebis pue-

tim apud se genitos, deos adoret; partim educatos, summa majestatis reges viderit. 7 Sed potentior fuit ira, quam preces. Itaque urbs diruitur, agri inter victores dividuntur, captivi sub corona venduntur. 8 quorum pretium non ex ementium commodo, sed ex inimicorum odio extenditur. 9 Miseranda res Atheniensibus visa. Itaque portas refugiis profugorum contra interdictum regis aperuere. 10 Quam rem graviter tulit Alexander, ut secunda legatione denuo bellum deprecantibus, ita demum remiserit, ut oratores & duces, quorum fiducia toties rebellent, sibi dedantur; 11 paratisque Atheniensibus, ne cogantur subire bellum, eo res reducta est, ut retentis oratoribus, duces in exilium agerentur; 12 qui ex continenti ad Darium profecti non mediocre momentum Persarum viribus accessere.

CAP.

pueritiam, vel quod pueritiam Thebis pater egisset; quemadmodum *deprecatur superstitione* est pro deprecatur pro vel propter superstitionem. Si legatur *acta pueritia*, oportebit id referri ad vocem quæ præcedit *superstitione.* Atqui hoc non potest. non enim pro superstitione haberi potuit quod pueritiam Philippus Thebis egerat, quemadmodum quod Hercules quem pro Deo colebant, apud Thebanos genitus fuerat, pro superstitione haberi poterat. *Vorst.*

7. *Urbs diruitur*] Præter Arrianum lib. 1. Diodorum, 17, 15. & 14. Plutarchum in Alex. cap. 19. & 20; vide Ælianum, 13. 7: Pausaniam Arcadicis: & Strabonem lib. 9. qui Thebas suo tempore vix pagi memorabilis formam retinere scribit. *Bong.*

Captivi] Quorum erant xxx millia. Ceciderant autem supra sex millia. Plutarchus, Alex. c. 20. Diodorus, 17, 14. B. Ælianus, var. 13, 7. de captivis consentit: occisorum autem circiter nonaginta millia, corrupto forte numero, refert. Iidem, & Arrianus lib. 1. addunt, Pindari domum, ejusque stirpem, ab Alexandro, poëtæ nobilissimi reverentia ducto, sartam tectam conservatam: sacerdotibus item utriusque sexus, & Macedonum hospitibus, parcitum fuisse. De Pindari familia consentit etiam Plin. 7, 29. *Bern.*

Sub corona venduntur] Non quod corona militum, custodiæ causa captivorum venalium greges circumstaret: sed quia jure belli captos, coronatos venire mos erat. Videndus A. Gellius, 7, 4. Vide supra.

8. *Extenditur*] Ut tanto pluris scilicet venirent, quanto cupidius ab inimicis emerentur. Hisp. interpres exiguo pretio venditos ait, quasi per contemptum. Sed verbum *extenditur* hanc significationem non admittit. Diodorus, 17. 14. e captivorum distractione talenta CCCCXL. redacta scribit, opinor Attica, quæ si singula 600 coronatis æstimentur, uni captivo e 30000 illis evenerint coronati prope novem. *Bern.*

9. *Aperuere*] Reddentes vicem beneficii, quale & ipsi acceperant.

10. *Ut oratores, &c*] Quorum nomina referunt Arrianus lib. 1. & Plutarch. Alex. c. 32.

11. *Retentis oratoribus*] Demosthenes recitato in concione, de lupis, ab ovibus deditionem canum postulantibus, apologo obtinuit, ne dederentur.

CAP. V. [1] Proficiſcens ad Perſicum bellum, omnes novercæ ſuæ cognatos, quos Philippus in excelſiorem dignitatis locum provehens imperiis præfecerat, interfecit. [2] Sed nec ſuis, qui apti regno videbantur, pepercit, ne qua materia ſeditionis, procul ſe agente, in Macedonia remaneret; [3] & reges ſtipendiarios conſpectioris ingenii ad commilitium ſecum trahit, ſegniores ad tutelam regni relinquit. [4] Adunato deinde exercitu naves onerat; unde conſpecta Aſia, incredibili ardore mentis accenſus duodecim aras Deorum in belli vota ſtatuit. [5] Patrimonium omne

tur. Plutarchus in Alex. cap. 34. excepto tamen Charidemo, qui ex oratoribus unus exulare juſſus, in Aſiam ad Darium profugit. Arrian. l. 1. *Bern.*

CAP. V. 3. *Reges ſtipendiarios*] In exercitu Alexandri, *Pythagoram regem Cypriorum* memorat Curtius, 4. 3, 19, an & alios, jam non occurrit. Frontinus ſtrategem. 2, 11, 3, ſcribit, *Alexandrum devicta perdomitaque Thracia, reges eorum præfectoſque ſecum in militiam Aſiaticam velut honoris cauſa traxiſſe.* Hi tales fuerint, quales Romanorum auſpiciis & arbitrio regnarunt, precarii & vix reges. *Bern.*

Conſpectioris ingenii] *Quibus videbatur ineſſe cura detractæ libertatis*, ait Frontinus ibidem. Exempla plura Principum, qui ſuſpectos aut æmulos per ſpeciem honoris abſtraxerunt, referuntur a Grutero, diſſert. 36. ad Tacit. *Bern.*

Ad commilitium ſecum trahit] Tibullus 1, 11. *Nunc ad bella trahor.* Ceterum *trahere* ſæpe idem eſt quod ducere. Valerius Maxim. 5, 4, 1, *Volumniam uxorem ejus & liberos ſecum trahens caſtra Volſcorum petiit.* Vorſt.

4. *Adunato*] Ita Mſ. & quidam impreſſi; rectius, opinor, quam quomodo Bong. edidit, *adornato*: maxime cum & alibi ſic loquatur auctor iis locis, quæ Freinshemii monſtrat index.

Duodecim aras Deorum in belli vota ſtatuit] Singulis nimirum majorum gentium Diis unam. Duodecim Deorum nomina diſticho incluſit Ennius hoc modo:

Juno, Veſta, Minerva, Ceres, Diana,
Venus, Mars,
Mercurius, Jovis, Neptunus, Volcanus, Apollo.

Vide Commentarium Merulæ ad lib. 1. Annal. Enni. Athenis Euphranor, nobilis pictor, XII Deos pingere conatus eſt; ſed in ipſo opere defecit, Vide Plinium 35, 11, Pauſaniam in Atticis & Valerium Max. 8, 11, ext. 5. Herodotus quoque in Erato XIII Athenienſium Deos nominat; & in Euterpe ſcribit, Ægyptios primos duodecim Deorum nomina in uſu habuiſſe, & ab illis Græcos fuiſſe mutuatos. *Vorſt.*

Duodecim aras Deorum in belli vota ſtatuit] Ita ſcribi volui, per literas majuſculas; neque id temere, (in hac enim editione nihil ſomniculoſe executi ſumus;) non autem ſunt duodecim aræ, ſed aræ *Duodecim Deorum*. Qui autem illi Duodecim Dii ſint, facile ex his duobus Ennii verſib. diſcas:

Juno, Veſta, Minerva, Ceres, Diana,
Venus, Mars,
Saturnus, Jovis, Mercurius, Neptunus, Apollo.

Hi XII. Dii ab Ovidio dicuntur *Dii nobiles* ad diſtinctionen Semideorum, Nympharum, Faunorum, Satyrorum, & Sylvanorum. 1. Metamorph.

Deus

mne suum, quod in Macedonia, Europaque habebat; amicis dividit, *sibi Asiam sufficere* præfatus. 6 Priusquam ulla navis litore excederet, hostias cædit, petens victoriam bello, quo toties à Persis petitæ Græciæ ultor electus sit: 7 quibus longa jam satis & matura imperia contigisse, quorumque tempus esse vices excipere melius acturos. 8 Sed nec exercitus ejus alia, quam regis animorum præsumptio fuit: 9 quippe obliti omnes conjugum, liberorumque, & longinquæ a domo militiæ, Persicum aurum & totius Orientis opes, jam quasi suam prædam ducebant; nec belli periculorumque, sed divitiarum meminerant. 10 Cum delati in continentem essent, primus A-

lexan-

Dextra, lævaque, deorum
Atria nobilium valvis celebrantur
apertis.

Alibi vocat, plebeios Deos, seu de plebe Deos. Notissimum autem est decretum illud Lacedæmoniorum super Alexandro, qui se inter XII. Deos referri volebat; Ita illud genus, ubi se hominem esse obliviscitur, ridiculum est & ineptum. Verum Arrianus tres tantum deos hoc loco commemorat, queis Alexander rem sacram fecerit; Ita est; sed nunc non ad Arrianum scribimus, imo, ad Justinum. *Tan. Faber.*

Aras deorum] Jovi Descensori, & Minervæ, & Herculi structas aras ait Arriauns lib. 1. *Bern.*

9. *Litore excederet*] Suspicantur viri doctissimi, *litore accederet.* Sed puto, agi hoc loco de abitu Alexandri ex Europa, in quo pariter, ut in aditu ad Asiam, sacrificia fecit. Arrianus lib. 1. *Ferunt altaria struxisse Jovi descensori, & Minervæ, & Herculi ibi, unde ex Europa solvit, & in eo Asiæ loco, in quem descendit.* Sane & quæ proxime præcedunt de divisione patrimonii inter amicos, non in Asia, sed Europa facta sunt. *Scheff.*

7. *Quibus longa jam satis, & matura imperia contigisse*] Sed quot annorum illa ratio est? Crederes enim XII. aut XIII. seculorum. At nil tale est; nam a Cyro imperii Persici conditore ad Darii mortem anni sunt 230. non plures. Sic Nereus, apud Horatium, regnum Priami *vetus* appellat,

Conjurata tuas rumpere nuptias,
Et regnum Priami vetus:

& tamen a Dardano & Teucro ad finem Priami non possunt esse plus quam 300. *T. Fab.*

8. *Animorum præsumptio*] Id est, persuasio, fides, fiducia, opinio. Sic libro III, c. IV. *Itaque cum, contra præsumptionem suam, annis decem in obsidione urbis tenerentur*; Id est, contra quam sibi proposuerant, vel præter animi opinionem. Cum autem *præsumere* & *præcipere* sint fere idem, huc quoque sine machinatione istum Virgilii versum trahas:

Omnia præcepi, atque animo mecum
ante peregi. T. Fab.

Plin. IX, 3. *Alium ego beatissimum existimo, qui bonæ mansuræque famæ præsumptione perfruitur.* vide ibi Buchner.

9. *Longinquæ domo militiæ*] Ms. *longinquæ a domo*, quod præfero, habetque sic Iuntina. *Scheff.*

10. *Jaculum*] Δόρυ, *hastam.* Diodorus, 17, 17. *Bong.*

Jac

lexander jaculum velut in hostilem terram jecit, [11] armatusque de navi tripudianti similis prosiluit, atque ita hostias cædit precatus, *ne se regem terræ invitæ accipiant*. [12] In Ilio quoque ad tumulos heroum, qui Trojano bello ceciderant, parentavit.

CAP. VI. [1] Inde hostem petens milites a populatione Asiæ prohibuit, *parcendum suis rebus* præfatus, *nec perdenda*

Jaculum] Hoc erat fecialium jure defungi. Vide Macrob.

11. *Ne se regem illa* &c.] Virgilius fine Georg. de Imp. Augusto:

Victorque volentes Per populos dat jura.

Ita Demosth. in Philipp. ἑκόντων ἦρξεν Ἑλλήνων. quam summam laudem gubernatoris esse, Xenophon ait in Oeconom. Videsis Ælianum var. 12, 9, de Timesia, ultro imperium abdicante, quod omnibus odio se esse videret. At non hodie tantum aut heri, *ostentanda per terrores potentia dira*, *sed frequens magnis imperiis gloria*. Senec. de clem. 1, 1. *Bern.*

Heroum] Palmaria correctio, cujus inventæ laudem, ingenio Sebisii transcribo: temeritatis, si qua est, culpam, qui nulla manuscriptorum auctoritate comprobatam, in textum ausus sum admittere, mihi servo. Faciebat audacem & vocum affinitas, cum ex *eorum*, quomodo hactenus omnes editiones habebant, in *heroum* facilis sit transitus; & vero consensus auctorum. Nam & Plutarchus in Alex. cap. 24; & Diodorus, 17, 7, Alexandrum Ilii *heroum* tumulos in transitu veneratum scribunt. *Bern.* Freinshemius tamen præfert *eorum*, quum non tantum ad *heroum* tumulos parentaverit Alexander; sed & ceterorum bello cæsorum. Vide Diodor. *Id.* Berneggerus auctoritate Sebisii pro *eorum* scripserat *heroum*; sed in Notis posterioribus tamen emendationem eam rursus repudiat. Nihilominus illud *heroum* in posterioribus editionibus, Ultrajectina, Lugdunensi, ipsaque Argentoratensi, servatum video. Merito autem Berneggerus repudiavit rursus. Nam nec in ullo cod. MS. aut antiquiore typis expresso repertum illud fuit; & Diodorus 17, 17. scribit, Alexandrum non ad tumulos heroum tantum, sed & ceterorum, qui Trojano bello perierunt, parentasse. *Vorst.* Admisi conjecturam Sebisii, qui pro, *eorum*, legit *heroum*. Notissimum autem est illa tempora dicta fuisse heroica. In omnibus tamen libris scriptum est, *eorum*. Tan. Faber. Merito Berneccerus hanc emendationem Sebisii probavit, sequentesque editores, ut & recentissimi Tan. Faber & Oxoniensis, quia nihil certius non tam bello Trojano cæsorum (quot enim homines nihili ceciderunt) quam eximiorum heroum manibus parentasse Alexandrum.

Parentavit] Inter parentandum cum Achillis statuam circumcurreret, dixisse fertur: felicem illum esse, qui vivus tam fidum amicum, mortuus tam egregium habuerit præconem.

CAP. VI. 1. *Milites a populatione Asiæ*] MS. *militum*, quod est elegantius, forte alterum glossatoris est, non Justini, *Scheff.*

Parcendum suis reb.] Ita Crœsus Cyro suadens, ne Lydiam populandam militi daret: *non meam*, inquit, *urbem*, *non res meas diripies*, *nihil enim ad me jam ista pertinent*: *tua sunt*: *tua illi perdent*. Herodot. 1, 88. Et, ut inquit Jocasta ad Polynicem Thebaid, Senec. act. IV:

Quæ corripi igne, quæ meti gladio jubes,
Aliena credis.

Nul-

da ea, qua possessuri venerint. 2 In exercitu ejus fuere peditum XXX duo millia, equitum quatuor millia quingenti, naves centum LXXXII. 3 Hac tam parva manu universum terrarum orbem utrum admirabilius vicerit, an aggredi ausus fuerit incertum est. 4 Cum ad tam periculosum bellum exercitum legeret, non juvenes robustos, nec primum florem ætatis, sed veteranos, plerosque etiam emeritæ militiæ, qui cum patre patruisque militaverant, elegit: 5 ut non tam milites, quam magistros militiæ electos putares. 6 Ordines quoque nemo nisi sexagenarius duxit: ut si principia castrorum cerneres, senatum te alicujus priscæ reipubl. videre diceres. 7 Itaque nemo in prælio fugam, sed victoriam cogitavit; nec in pedibus cuiquam spes, sed in lacertis fuit. 8 Contra rex Persarum Darius, fidu-

Nullum desperationis Persarum *majus indicium* Alexandro fuit, *quam quod urbes, quod agros suos urerent: quicquid non corrupissent, hostium esse confessi,* Curtius, 4, 14, 4.

2. *In exercitu ejus*] Plutarchus in Alex. c, 23. scribit, quosdam Alexandro tribuere *peditum triginta millia*, & tot edit Diodorus, 17. 17; & Arrianus lib. 1 alios *peditum quatuor & triginta millia.* Equitum autem illi quinque millia, hi quatuor fuisse tradiderunt. Diodorus in numero equitum consentit cum Justino: Navibus autem longis sexaginta trajecisse Hellespontum refert. Frontinus, 4. 2. 4, solis hominum XL millibus orbem terrarum aggressum scribit. *Bong.*

3. *Utrum admirabilius vicerit, an aggredi ausus fuerit incertum*] Legitur vulgo *utrum sit admirabilius vicerit an aggredi ausus fuerit.* Putarunt enim librarii *admirabilius* esse nomen, eique necessario verbum substantivum addi oportere. Verum verba *vicerit* & *ausus fuerit*, quæ conjunctivi modi sunt, & propter voculas *utrum* & *an*, quæ talem modum requirunt posita ita sunt, satis declarant, verbum subst. *sit* hic locum non habere. *Admirabilius* est adverbuam comp. gradus: cujus positivo *admirabiliter* usus auctor est supra 1. 8. 14, quod scripsit *admirabiliter insignis.* Ceterum toti structuræ periodi similis est illa quæ 5. 4. 13, apparet, *Certant secum ipsi, utrum contumeliosius ipsum expulerint; an revocaverint honoratius.* Vorst. Ita Vorstius ad exemplum similis locutionis sup. 5. 4. 13. *Scheff.*

6. *Principia castrorum*] De militia Macedonica loquitur auctor more Romanorum, quibus *principia* locus castrorum princeps & sacer, & quia in iis aquilæ & signa, id est, dii militares: item in iis, aut juxta illa, tribuni, præfecti, honestissimi decurionum & centurionum. Plutarchus in Galba cap. 17, ἀρχαῖα, ἃ πριγκίπια ῥωμαῖοι καλοῦσι. Statius etsi in re Græca, circumscribit lib. 10, 171

Ventum ad concilii penetrale, domumque verendam
Signorum. ———

Initia vocat Sidonius Apollinaris, 1. 11, si recte locum capio: *Quem inter initia cognosci, claritas vitrici magis quam patris fecit.* Bern. Quæ sint principia in castris, diligentissime ostendit Lipsius in libb. De militia. *Tan. Faber.*

8. *Affirmans suis, &c. cons. victoria furtiva conv.* &c.] Omnes hactenus editi: *affirmans suis, &c. cons. vict. furtiva non conv.* Secuti sumus Gruteri judi-

fiducia virium, nil astu agere, affirmans suis, *Occulta consilia victoriæ furtivæ convenire*: 9 nec hostem regni finibus arcere, sed in intimum regnum accipere; gloriosius ratus repellere bellum, quam non admittere. 10 Prima igitur congressio in campis Adrastiæ fuit. 11 In acie Persarum sexcenta millia fuere, quæ non minus arte Alexandri, quam virtute Macedonum superata, terga verterunt. Ma-

udicium, in Notis ad Livium, 1, 11, 8, censentis locum ita restituendum auctoritate mss. ejecta particula negativa *non*. Idem [illegible] dicit, quod Alexander apud Curtium, [illegible] 13, 11: *Latruncu*[illegible] *& fur*[illegible] *ista sollertia est, quam* [illegible] *mihi, quippe illorum votum unicum est fallere.* De Parthis rex eorum Sapor apud Ammianum 17, 10: *Illud apud nos nunquam* [illegible] *ptum fuit, quod adseritis vos Romani exsultantes, nullo discrimine virtutis ac doli, prosperos omnes laudari debere bellorum eventus.* Quanquam & Romanis, nimirum antiquis, hanc animi magnitudinem tribuit Livius, 42. 37, 5. &c. Tacit. annal, 1, 88, 2: Atheniensibus Thucydides, 2, 8, 24: Achæis Polybius, 13, 1: Helvetiis Cæsar bell. Gall. 1, 13. Verum ista plerumque jactantius dicuntur, quam fiunt. *Bern.* Recte Berneggerus negativam voculam expunxit, neque ut Bongarsius edidit, *victoria furtiva non convenire.* Voculam eam & ab editione Becharii abesse video. *Vorstius.*

Victoria furtiva] Thucydides, 5, 2, 5, strategemata vocat apposite κλέμματα, hoc est, interprete Sallustio hist. 1, 4, 13, *furta belli.* Huc respicit & Tacitus annal. 3, 74, 2: *Tacfarinas furandi bonus.* Alexandri celebre dictum est apud Plutarchum in ejus vita, cap. 57, Οὐ κλέπτω τὴν νίκην, *non furor victoriam.* Bern.

9. *Hostem regni fin. arcere*] An præstet, bellum domi excipere, an vero in hostilem agrum inferre, disputatur in Livio, 31, 7: Adde nostrum supra, 1, 8, 2, infra, 22, 5, 4, & 5. *Bern.*

10. *Adrastiis*] Stephanus de urbibus Ἀδραστείας πεδίον, per quod fluit Granicus fluvius, a quo hoc prælium dicitur *ad Granicum.* Strabo libro 13. *B.*

In campis Adrastiis] Editio Iuntina teste Grævio *in campis Adrastiæ.* Quod magis congruit Ἀδραστείας πεδίον, quod habet Stephanus. *Vorstius.* [illegible]ntina, *Adrastia*, quod probant Grævi[illegible] Vorstius. *Scheff.* Legendum, *Adrastiais*, nam urbs ipsa dicebatur Adrastia. *T.* [illegible]

11. *In acie Persarum*] Diodorus, 17, 19, peditum centum milla, equitum decem: qui hoc prælio Persarum peditum decem millia cecidisse auctor est: Plutarchus c. 26, peditum viginti millia. *Bong.* Cl. Blancardus in Notis ad lib. 1. Arriani existimat, in grandi illo sexcentorum milium numero grandem errorem commissum, & scribendum esse *sexaginta millia.* Nam si in primo certamine quod absente Dario cum ejus ducibus fuit, sexcenta millia fuissent, nullam ideneam afferri rationem, cur Darius in prælium Issicum cum quadringentis millibus peditum ac centum millibus equitum processerit, ut ipse Justinus hujus ejusdem libri capite IX scripserit; & ingenio Darii, institutisque gentis id refragari. Deinde esse & aliam causam, cur non legi hic possit *sexcenta*: quia nimirum auctor infra, cum Darium quingenta millia in aciem eduxisse scribit, addat *movisse hanc multitudinem hostium respectu paucitatis suæ Alexandrum*; nunc vero ubi de primo prælio agit, nihil hujusmodi adjiciat. Agnosco sane & ipse, numerum *sexcen-*

Magna itaque cædes Persarum fuit. 12 De exercitu Alexandri novem pedites, centum viginti equites cecidere; 13 quos rex impense ad ceterorum exemplum humatos statuis equestribus donavit, cognatisque eorum immunitates dedit. 14 Post victoriam major pars Asiæ ad eum defecit. 15 Gessit & plura bella cum præfectis Darii, quos jam non tam armis, quam terrore nominis sui vicit.

CAP. VII. 1 Dum hæc aguntur, interim indicio captivi ad eum defertur, insidias ei ab Alexandro Lyncista, genero Antipatri, qui præpositus Macedoniæ erat, parari. 2 Ob quam causam timens, ne quis interfecto eo in Macedonia motus oriretur, in vinculis eum habuit. 3 Post hæc Gordium urbem petit, quæ posita est inter Phry-

centorum millium huic loco minime convenire: an vero *sexaginta mill.* scripserit Justinus, adhuc dubitari posse videtur. Quid si dicamus pro *sexcentorum* legendum esse *centum*, aut *ducentorum*? Diodorus certe 17, 19, centum millia peditum, & supra decem millia equitum in acie Persarum tunc fuisse scribit. *Vorst.*

12. *Novem pedites*] Idem ex Aristobulo refert Plutarchus cap. 26. & confirmat Orosius, 3, 16, & 4, 1, ne quis cum Glareano mendum hic esse suspicetur. Arrianus ex Macedonum auxiliis XXV cecidisse: ex reliquis equites LX, pedites XXX. Plutarchus ex Aristobulo c. 26, *in universum quatuor & triginta.* B.

Centum viginti &c.] XXXII pedites, D saucios, equites CL interfectos Q. Curtius scribit.

13. *Impense ad cet. e. humatos*] Diodorus, 17, 21, *Rex suos magnifice sepultura tradit, excitatiores ad discrimina pugnarum reddere cupiens milites ejusmodi honestamentis.* Nostris moribus, nemo conqueri poterit, paucos esse viros fortes, qui impigre & intrepide in hostem vadant: quando nec vivi meritis præmiis, nec mortui dignis honoribus afficiuntur. *Bern.* Antiquiores editiones Becharii & Majoris, *ad ceterorum solatia.* Vorst.

Statuis equestribus] Æneas statuas in templo Jovis erectas, quas Lysippus statuarius Alexandri finxit, refert Arrianus lib. 1. *Bern.*

14. *Major Asiæ*] *Quæ est intra Taurum & Euphratem.* Strabo. B.

15. *Terrore nominis* &c.] Sic Dolabella *terrore nominis Romani* solvit Numidarum obsidium. Tacit. annal. 4, 24, 3. Pro belli initiis ducem aut timeri aut sperni, prolixe Gruterus ostendit ad Tacitum dissertatione 8.

CAP. VII. 1. *Ab Alexandro Lyncista*] Secutus rursus sum editionem Iuntinam, quæ teste Grævio sic habet: Vulgo editur *ab Alexandro Lyncistarum.* De quo quid sentiendum videatur, dixi supra 11, 2, 2. *Vorst.*

3. *Post hæc*] Aliter Curtius 3. 16. &c. qui ante prælium hæc facta memorat. *Bern.*

Gordien] Ita veteres omnes: Græci Γόρδιον. & ita fortasse librarius scripserat, ut infra multis locis *Craterον*, τὸ ο facilis est in ε mutatio. Stephanus vocat Γορδίειον. Hic initium habent quæ ad nos pervenerunt Q. Curtii fragmenta. *Bern.* Omnes MSS. quos Bongarsius vidit, habent *Gordien*. Sed agnoscit idem, scriptionem eam minus recte se habere. Neque novum est unum idemque mendum in omnes,

Phrygiam majorem & minorem: 4 cujus urbis potiundæ non tam propter prædam cupido eum cepit, sed quod audierat in ea urbe, in templo Jovis jugum plaustri Gordii positum, cujus nexum si quis solvisset, eum tota Asia regnaturum antiqua oracula cecinisse. 5 Hujus rei causa & origo illa fuit. Gordius cum in his regionibus, bubus conductis araret, aves eum omnis generis circumvolare cœperunt. 6 Profectus ad consulendos augures vicinæ urbis obviam in porta habuit virginem eximiæ pulcritudinis; percontatus eam, quem potissimum augurem consuleret: 7 illa audita causa consulendi, gnara artis ex disciplina parentum, *regnum ei portendi*, respondit; polliceturque se &

mnes, aut in plurimos, libros MSS. irrepere. Mirum igitur quod Bongarsius, & secutus eum Berneggerus, ita edidere. Est autem legendum vel, ut Bongarsius conjicit, *Gordion*, ex Græco Γόρδιον; vel, ut editio Iuntina teste Grævio habet, *Gordieum*, ex Græco Γορδίειον, quod habet Stephanus; vel denique, ut quidem typis expressi habent, & nunc nos edimus, *Gordium*. Vorst. Alii, *Gordieum*, alii, *Gordiçn*, quod minus probem. *T. Fab.*

Gordiem urbem petit, quæ posita est inter Phrygiam majorem, & minorem] Falsum. Non enim inter Phrygiam majorem, & minorem, sita urbs Gordieum, sed inter Phrygiam majorem, & Cappodociam. Stephanus, Γορδίειον πόλις τῆς μεγάλης Φρυγίας, πρὸς τῇ Καππαδοκίᾳ, ἀπὸ Γορδίου τοῦ πατρὸς Μίδου. Alii tamen similiter in Phrygia minore ad Sangarium ponunt. Sed inepte. Ineptiunt quoque illi, qui eandem ac Sardes faciunt. Celænas enim Alexander jam ceperat. Neque quisquam prodidit, eum regressum in Phrygiam Hellespontiacam. *Voss.*

4. *Non tam propter prædam*] Illud *tam*, quod prius positum est, satis probat legi debere, *quam quod*, pro, *sed quod*. T. Fab.

Jugum Gordii] Malim quod in quibusdam impressis est, *jugum plaustri Gordii*, sicut etiam infra, num. 15. *Bern.* Ita antiquiores typis expressi, Iuntarum puta teste Grævio, Becharii, Majoris. Et mirum Bongarsium τὸ *plaustri* expunxisse, eumque alios esse secutos. Certe infra 11, 7, 15, diserte legitur *Jugum plaustri*. Arrian. quoque lib. 2. scribit, Alexandrum Videre voluisse τὴν ἅμαξαν τοῦ Γορδίου καὶ τοῦ ζυγοῦ τῆς ἁμάξης τὸν δεσμόν. Vorstius.

6. *Profectus ad consulendos augures vicinæ urbis*] Omnino scribo, *ad augures Telmissinæ urbis*, non, *vicinæ*. Nihil enim minus, quam vicina fuit hæc urbs Phrygiæ. Telmisenses autem fuisse σοφοὺς τὰ θεῖα, καὶ τὴν οἰωνοσκοπικὴν ἐξηγεῖσθαι, nec bardi & bambaliones ignorant. Confirmat hanc conjecturam Arianus l. 11, quem consule. Abit ille paululum ab Justino in hac narratione. Sed non possum omittere, quod sit quod maxime hic mirer. Cum enim supra dixerit, & nos etiam ex aliis ostenderimus, Midam cum Phrygibus ex Europa in Asiam trajecisse; quomodo pater ejus Gordius in Phrygia Asiatica regnare potuerit? Aut quomodo Phryges ante Midam in Asia? Non hoc tamen unus Justinus, sed & Arrianus & alii, produnt. *Voss.*

8. *Tam-*

& matrimonii & spei sociam. 8 Tam pulcra conditio, prima regni felicitas videbatur. 9 Post nuptias inter Phrygas orta seditio est. 10 Consulentibus de fine discordiarum oracula responderunt, *regem discordiis opus esse.* 11 Iteratò quærentibus de persona regis, jubentur eum regem observare, quem reversi primum in templum Jovis euntem plaustro reperissent. 12 Obvius illis Gordius fuit, statim-

8. *Tam pulcra conditio* &c.] Proprie loquitur. Inde formula perpetua renuntiandi sponsalibus, CONDITIONE TUA NON UTOR. Est igitur conditio nil aliud quam nuptiarum pactio. *T. Fab.*

10. *Regem discordiis opus esse*] Vulgo *rege* non protritæ phraseos ignorantia. Cicero ad Att, 15. epist. 20: *Video mihi opus esse viaticum.* Plautus Truculento:

Quid isti suppositum puerum opus pessima?

Lucretius, 5, 235. *Nec crepitacula eis opus est.* Vide Nonium. Ad rem facit illud Taciti annal. 1, 9, 11: *Non aliud discordantis patriæ remedium, quam ut ab uno regatur.* Et hist. 1, 1, 2: *Ad unum omnia referri, pacis interest.* Bern. Antiquiores quidam typis expressi, & aliquis item MS. *rege opus esse.*. Sed Bongarsius ex codd. credo Mss. edidit *regem.* Berneggerus porro & Freinshemius aliquid phraseos non protritæ hic esse credunt; quod videlicet *opus* non modo dativum, sed & accusativum adsciscat. Mihi vero ex his quidem Justini id probari posse non videtur, sed *regem* esse accusativum, qui verbum *esse* antecedat. Quomodo dicitur *dux & auctor opus est*, ita plane & *Rex opus est.* Deinde quia apud Justinum præcedit *responderunt*, non mirum quod loco nominativi ponitur accusativus, diciturque, *responderunt regem esse opus.* nimirum post verbum dicendi, quomodo alias, ita nunc quoque ponitur accusativus cum infinitivo. Ad *discordiis* subaudi *tollendis*, vel simile quippiam. *Vorstius.* Quid vult illud *discordiis*? an, quod discordiæ postularent, tanquam sibi necessarium? Hunc sane sensum alias habet hæc locutio, ut cum dicitur *opus mihi pecunia, opus tibi est consilio.* At vero hæc Justini mens non potest esse. Itaque vir doctus putat illud *discordiis* explicandum ita, ut subaudiatur *tollendis*, vel quid simile. Sed in tali formula hujusmodi quid omitti, quod subaudiri debeat, non puto posse ullo alio exemplo confirmari. Quare certus sum, illud *discordiis* non Justini esse, verum glossatoris. *Schefferus*, *Regem discordiis opus esse*, nihil aliud est, quam discordias requirere regem, quod idem est ac discordias sopiri non posse sine rege, sicuti dicimus *reipublica dictatorem opus esse*, seu desiderare dictatorem.

11. *De persona regis*] Ms. habet *rege*, unde colligo vocem *regis* quoque irrepsisse ex glossa. Justinus scripserat: *Iterato quærentibus de persona.* post voci *persona* adjecta est glossa *rege* in capite, quasi vellet, quærentibus de rege. Tum cum alius recepisset hoc in textum scripsissetque *quærentibus de persona rege*, alius putavit emendandum in *de persona regis.* Glossam esse id etiam docuerit, quod mox sequitur *jubentur eum regem observare.* Nam hic voce *regem* non fuisset opus, si præcessisset *regis.* Scheff. Numquam *persona* simpliciter sic usurpatur bonis scriptoribus. Sed *de persona regis consulentibus*, est quærentibus cui *personam* regis sint imposituri. Sicut persona consulis est consulis dignitas & munus: *Grav.*

Euntem plaustro] Sic 41, 3, 4, *equis incedere, super equos ire.* Vorst.

ſtatimque eum regem conſalutant. 13 Ille plauſtrum, quo vehenti regnum delatum fuerat, in templo Jovis poſitum, majeſtati regiæ conſecravit. 14 Boſt hunc filius Mida regnavit, qui ab Orpheo ſacrorum ſolennibus initiatus Phrygiam religionibus implevit; quibus tutior omni vita, quam armis fuit. 15 Igitur Alexander capta urbe cum in templum Jovis

13. *Vehenti*] Paſſive hoc eſt accipiendum, eodem ſcilicet ſenſu, quo Cicero dixit de cl. orator. c. 97: *Adoleſcentia per medias laudes quaſi quadrigis vehens.* & de nat. deor. 1. 28: *Maritimus Triton pingitur natantibus invehens belluis*, pro invectus. *Bern.*

Quo vehenti regnum delatum.] Mſ. quidam habet *regnum ei delatum.* unde poſſit ſuſpicari aliquis, Juſtinum ſcripſiſſe *quo vehente*, nam & vehicula vehere dicebantur, ut ex Ovidio pridem docui lib. I. Rei Vehic. c. 17. *Scheff.*

Majeſtati Regiæ conſecravit] Quæ veluti Dea apud illos veteres erat, unde & tam frequens Deorum Regalium mentio. Æſchylus autem aſſeſſores Jovi facit ΒΙΑΝ & ΚΡΑΤΟΣ Vim & Robur, ſeu Poteſtatem. *T. Fab.*

14. *Mida* [De quo Poëtæ fabulati ſunt, quicquid manibus attigiſſet in aurum converſum. Cic. Midæ illi Phrygio, cum puer eſſet, dormienti, Formicæ in os grana tritici congeſſerunt. ditiſſimum fore prædicatum eſt, quod evenit. Fuit autem hic Gordii filius, Phrygiæ majoris rex, qui Ancyram urbem condidit, cujus Plinius & Ptolemæus meminere. Cujus infinitæ opes in Proverbium abiere. Notus ex Suida, Stephano, Ariſtophanis interprete, Ovidio, cui & Berecynthius Heros dicitur. *Mod.*

Poſt hunc filius Mida regnavit] Atqui ſupra 7, 1, 11, ſcribit, Midam in Europa partem Macedoniæ tenuiſſe, indeque pulſum fuiſſe. Quæ quomodo non repugnent, cum Voſſio non intelligere me fateor. Arrianus quoque lib. 2. Midam Gordio in Phrygia procreatum ſcribit, & a Phrygibus, cum hi ſeditione laborarent & ab oraculo moniti eſſent, currum illis regem allaturum qui ſeditionem tolleret, regem conſtitutum eſſe. *Vorſt.*

Ab Orpheo ſacrorum ſolennibus initiatus] Fuit enim theologus Orpheus. Unde Horatius, lib. 2. epiſt. 3.

Silveſtres homines ſacer interpreſque deorum
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus,
Dictus ab hoc lenire tigres, rapidoſque leones.

Vide Servium ad illud Virgil. Æn. 6. 645.

Nec non Threïcius longa cum veſte ſacerdos.

Mod.

Ab Orpheo ſacrorum ſolennibus initiatus] Conon apud Photium, narratione 1, refert, quod Midas Ὀρφέως κατὰ Πιερίαν τὸ ὄρος ἀκροατὴς γενόμενος, πολλαῖς τέχναις Βρυγῶν βασιλεύς. *Voſſ.*

Sacrorum] Thraciæ.

Religionibus imp. q. tutior.] Lactantius de ira, 1. 12: *Religio & timor Dei ſolus eſt, qui cuſtodit hominum inter ſe ſocietatem.* Cicero de natur. deor. 1. 2. *Pietate adverſus deos ſublata, fides etiam & ſocietas humani generis, & una excellentiſſima virtus Juſtitia tollitur.* Cauſam aperit Livius, 1. 21. 1, & 2. item 1. 19. 4: *Urbem citius ſine ſolo, quam rempubl. ſine opinione de diis aut conſtitui, aut conſtitutam ſervari poſſe* ſcribit: & c. 48: *Religionem vinculum ſive coagulum* vocat *omnis ſocietatis, & juſtitiæ firmamentum.* De falſa ille quidem: ſed quanto magis id verum de vera? *Bern.*

16. *Vic-*

Jovis venisset, jugum plaustri Gordii requisivit: 16 quo exhibito, cum capita loramentorum intra nodos abscodita reperire non posset, violentius oraculo usus gladio loramenta cædit, atque ita resolutis nexibus, latentia in nodis capita invenit.

CAP. VIII. 1 Hæc illi agenti nuntiatur, Darium cum ingenti exercitu adventare. 2 Itaque timens angustias magna celeritate Taurum transcendit, in qua festinatione quingenta stadia cursu fecit. 3 Cum Tarsum venisset, captus Cydni fluminis amœnitate, per mediam urbem influentis, projectis armis, plenus pulveris ac sudoris in præfrigidam undam se projecit. 4 Tum repente tantus nervos ejus occupavit rigor, ut interclusa voce non spes modo remedii, sed nec dilatio periculi inveniretur. 5 Unus erat ex medicis nomine Philippus, qui solus remedium polliceretur: sed & ipsum Parmenionis pridie a Cappadocia missæ epistolæ suspectum faciebant; 6 qui ignarus infirmitatis Alexandri scripserat, a Philippo medico caveret. Nam corruptum illum a Dario ingenti pecunia esse. 7 Tutius

16. *Violentius oraculo usus*] Vix persuadeo mihi, sic Justinum scripsisse. Quodnam hoc loquendi genus *violenter uti oraculo?* quid est *uti oraculo?* Pro *usus gladio* libri Ms. habeat, *universa uris gladio.* Unde puto, scriptum a prima manu fuisse: *cum capita loramentorum intra nodos abscondita reperire non possent, violentius oraculo universa, usus gladio, loramenta cædit.* Ut *violentius oraculo* sit idem, ac violentius, quam oraculum, puta exigebat, vel dicebat. *Scheff.*

Gladio] Aristobulus scribit auctore Arriano, Alexandrum exempto paxillo temonis (erat is clavus ligneus per medium temonem trajectus, cui vinculum adstrictum erat, jugum temoni detraxisse. Vide & Plutarchum in vita Alexandri, c. 8.

3. *Cydni*] Ψυχρὸν δέ φασι καὶ ταχὺ τὸ ῥεῦμα τοῦ Κύδνου. Eustath. ad Apollon. Præter Plutarchum Alexand. cap. 29, vide Valerium fine lib. 3. Diodorus, 17. 31. causam morbi nullam affert. *Bern.*

Præfrigidam undam] Malim, *in præfrigidam, nudum.* Bong.

4. *Interclusa voce*] Infra 12,15,12, *præclusa voce.* Deinde *non spes modo remedii*, est pro *non modo non spes remedii.* Vide sup. Not. ad 1, 2, 6. *Vorstius.*

5. *Remedium polliceretur*] Mallem *pollicetur.* Scheff.

Parmenionis epistola] Seneca 2. de Ir. c. 23, *Alexandrum epistola matris admonitum fuisse ut a veneno Philippi medici caveret*, sed tamen *acceptam potionem non deterritum bibisse* scribit. *Vorstius.*

6. *Ingenti pecunia*] Et promissis filiæ nuptiis. Plutarch. Alex. cap. 30. *Bern.*

7. *Indubitato morbo*] Sebis. *indubitata morte.* vix dubia correctio. Sic enim & infra, 12, 15, 1. *Bern.* Amplector

tius tamen est ratus, dubiæ se fidei medici credere, quam indubitato morbo perire. 8 Accepto igitur poculo epistolas medico tradidit, atque ita inter bibendum oculos in vultum legentis intendit. 9 Ut securum conspexit, lætior factus est, sanitatemque quarta die recepit.

CAP. IX. 1 Interea Darius cum quadringentis millibus peditum, ac centum millibus equitum in aciem procedit. 2 Movebat hæc multitudo hostium respectu paucitatis suæ Alexandrum; sed interdum reputabat, quantas rem cum ista paucitate gessisset, quantosque populos fudisset. 3 Itaque cum spes metum vinceret, periculosius differe bellum ratus, ne desperatio suis cresceret, circumvectus suos, singu-

plector emendationem Sebisii, *indubitata morte perire.* Sic inf. 12, 15, 1. *indubitatam mortem sentiens.* Vorst. Sebisius emendat, *indubitata morte*, quod viri doctissimi vehementer probant. Mihi tamen nulla opus emendatione videtur, quia illud *indubitato* non est adjectivum hoc loco, sed adverbium, nec cohæret cum *morbo*, sed *perire*. Porro *perire indubitato*, est, *certo & citra dubium mori.* Si quis tamen mallet *indubitate*, adversum me non haberet. *Scheff.*

8. *Epistolas medico tradit*] Rectius *epistolam*, unica enim tantum fuit, nec plures legere potuit interea, dum Alexander bibebat. *Scheff.* Cave quicquam mutes. Nam *epistola* Justino sæpius accipitur, ut litteræ pro epistola. In hujus libri cap. 12. ter occurrit: *Darius cum Babyloniam profugisset per epistolas Alexandrum deprecatur.* Loquitur autem de epistola prima. Mox: *interjecto tempore alia epistola Darii Alexandro redduntur.* Dein: *scribit itaque & tertias, & gratias egit*, hoc est, tertiam epistolam. Lib. 1. cap. 7. *lectis ille epistolis* Atqui unam tantum fuisse epistolam caput præcedens ostendit. *Grav.*

Inter bibendum oculos] Cogitandum, annon scripserit Justinus, *inter bibendum oculos in vultum legentis intendit, ut securum conspexit.* Ita melius videntur cohærere. *Scheff.*

Oculos in vultum] Tacit. annal. 3, 3, 1, *Vultum scrutari* dixit.

CAP. IX. 1. *Cum quadringentis millibus*] Sexcenta millia habet Arrianus lib. 1. pag. 36. b. quem numerum Persas prima congressione habuisse scripsit Iustinus, 11, 6, 11. vereor ut recte. qui enim jam moveretur Alexander, sexcentis millibus primo prælio superatis? Vulgo hic legitur, *CCC. is millibus*, quod probat Orosius, 3, 16. B. Atque ita etiam expressit interpres Hisp. *Bern.*

In aciem procedit] Ms. plures *in acie.* quod fortassis non est negligendum. *In acie*, vel omissa præpositione, *acie procedere* est, procedere copiis instructis ordinatisque, ad conflictum certo modo dispositis. Ita *suggredi acie* usurpavit Tacit. IV. An. c. 47. *Quos dux Romanus, acie suggressus, haud ægre pepulit.* Scheff.

2. *Interdum*] h. e. *interim*, ut apud Vell. 2. 74. 2, & in Apul. sæpius. *Bern.*

3. *Ne desperatio suis cresceret*] Locus hic non nihil est suspectus mihi. Certe si timebat Alexander, ne desperatio cresceret, necesse est, ut jam aliqua fuerit apud ejus milites. At diversum ex historia colligitur. Deinde ne oratio quidem satis decens, quia illud *suis* & mox *suos* repetitur ingrate. Mallem ergo pro *suis cresceret*, legere *succresceret*. Dicitur *succrescere desperatio*,

singulas gentes diversa oratione alloquitur; 4 Illyrios & Thracas opum ac divitiarum ostentatione, Græcos veterum bellorum memoria internecivique cum Persis odii accendebat; 5 Macedones autem nunc Europæ victæ admonet, nunc Asiæ expetitæ; nec inventas illis toto orbe pares vires gloriatur. 6 Ceterum & laborum finem hunc & gloriæ cumulum fore. 7 Atque inter hæc identidem consistere aciem jubet, ut hac mora consuescant oculis turbam hostium sustinere. 8 Nec Darii segnis opera in ordinanda acie defuit. Quippe omissis ducum officiis ipse omnia circumire, singulos hortari, veteris gloriæ Persarum, imperiique perpetuæ

speratio, quando paulatim oritur. Ita Plautus *mores succrescere* dixit in Trin. A. 1. sc. 1.

Sed dum illi ægrotant, interim mores mali
Quasi herba irrigua succreverunt uberrime.

Scheff.

Singulas gentes &c.] Sic Hannibal apud Livium, 30, 33, 8. &c.

5. *Nec inventos illis t. o. p. viros*] Ita jam pridem hic emendandum docuit Franc. Modius ad Curtium, 4, 14, 7. Editiones aliæ habuerunt, *nec inventas i. t. o. p vires.* Bern. Ita ex MSS. edidit Bongarsius. Et habet quoque ita vetus editio Iuntarum, uti Grævius testatur. At aliæ veteres editiones, Becharii puta & Majoris, habeat *inventas vires*: quam lectionem Gronovius alteri præfert. Mihi tamen *inventis viros* magis placet. *Vorstius.* Gronovius verissime. Sensus est, nullum exercitum, quantumvis magnum parem esse illis. *Vires* vero in hoc sensu apud Justinum frequenter admodum occurrit. *Græv.*

7. *Consuescant*] Est hujus loci nota fabula de vulpe ad primum leonis conspectum exterrita, eundem postea minus minusque formidante: *Quæ ex usu sunt, non timentur.* Vegetius, 3, 12. fin. *Subita conterrent hostes; usitata vilescunt*, idem 3, 26.

8. *Nec Darii segnis opera in ordinanda acie fuit*] Ita antiquiores typis expressi. Et retinuit eam lectionem Bongarsius. At Berneggerus, quod a Bongarsio in MSS. quibusdam ob[illegible]tum sciret, *Nec Darii regis in ordinanda acie defuit*, hoc ipsum pro altero substituit. Mihi τὸ *regis* tanquam supervacuum suspectum est; per hoc ipsum quoque τὸ *defuit*. Quid opus erat addi *regis*, cum toties tum Darius tum Alexander nominatus, neque tamen quod reges fuissent, additum esset? *Vorst.* Hoc *segnis* ex antiquis & Bongarsio Vorstius restituit. *Scheff.*

Imperiique perpetuæ a diis immortalibus datæ possessionis admonere] Scribe, *dati possessionis.* Ait imperium perpetuæ datum possessionis. *Voss.* Quomodo & sedem quondam Imperii Romam, *Urbem æternam* jactant præter Inscriptiones antiquas & Impp. constitutiones, Ammianus, 4, 13: Livius, 28, 28, 12. Florus, 1, 7, 10. &c. immemores, *Omnia mortalium opera mortalitate damnata esse, & inter peritura nos vivere*: Senec. epist. 91. *Urbium, imperiorum, gentium, nunc flores fortuna, nunc senescit, nunc interit*: Vellejus, 2, 11, 6. τὸ εἱμαρμένον ὥσπερ ἐμψύχοις οὕτω καὶ πόλεσιν ἄφυκτον. Pachymerius historia Byzant. 2, 27. *Bern.* Perpetuam possessionem vocat, quæ nullam interruptionem passa fuerat.

petuæ a diis immortalibus datæ possessionis admonere. 9 Post hæc prælium ingentibus animis committitur. In eo uterque rex vulneratur. Tandiu certamen anceps fuit, quoad fugeret Darius. 10 Exinde cædes Persarum secuta est. Cæsa sunt peditum unum & sexaginta millia, equitum decem millia; capta quadraginta millia. Ex Macedonibus cecidere pedestres CXXX, equites CL. 11 In castris Persarum multum auri ceterarumque opum inventum. 12 Inter captivos castrorum mater & uxor eademque

Vir Doctiss. aliquid in hoc loco vitii esse putavit, quod non video, nec quidquam esse arbitror. *T. Fab.*

Prælium ingent. an. committur] Ad Issum, Ciliciæ urbem non ignobilem. Diodorus, 17, 32, & seqq. Cicero famil. 3. epist. 10. Hoc prælio cx millia cæsa. Plutarch. ut Diodorus, 17. 26. peditum duodecim myriades, equitum decem millia. *Bong.*

Uterque rex] Alexandri dextrum femur leniter perstrictum ait Q. Curtius.

10. *Vnum & sexaginta*] Diodorus, 17, 36. numerat peditum 120000, equitum 10000. Arrianus, 2. 2, peditum 90000, equitum 10000, universe 100000. non amplius. Justinus hic rursum aliter: *Cæsa sunt peditum unum & sexaginta millia, equitum decem millia, capta autem quadraginta millia.* Orosius, 3. 16. iterum ab omnibus aliis abit: *ibi tunc*, inquit, *peditum octoginta millia, equitum* x *millia cæsa sunt: capta autem quadraginta millia.* Plutarchus Alex. cap. 33. generatim ὑπὲρ ἕνδεκα μυριάδας ponit cæsas, hoc est super centum & decem milia, sine equitum peditumve discrimine, tanta est varietas scriptorum in unico cæsorum numero. Scripsit Antipater epigramma super hac cæde Persarum ad Issum. Anthologiam, 3. 5, adi. Hancne pugnam Philoxenus Eretrius pictor coloribus redintegrarit, an illam Alex. cum Dario ad Arbela seu Gaugamela, Plinius, 35, 10, non exprimit. *Raderus.* & eadem fere *Acidalius.* Obiter adnoto, Justini locum supra citatum corruptum videri; nec enim placet illud *unum & sexaginta*: quando unum illud nemo temere Græcus scriptor, ex quibus hæc haurienda fuit hostoria, adjecerit, illi enim per myriadas computaverunt hanc cladem, quod caussæ est, cur idem faciant omnes; etiam Latini, qui numerum hoc prælio cæsorum captorumve referunt. Igitur potius crediderim in Justino scribendum *centum & sexaginta.* Certe nec Sabellico priorem scripturam placuisse apparet ex eo, quod verba *unum &* omittens Ennead. 4. 4, ita scribit: *Trogus peditum sexaginta millia cecidisse ait.* Freinsh.

Pedestres CXXX, *equites* CL.] Curtius habet triginta omnino & duos. Assentior Modio & Glareano, *trecenti* legendum pro *triginta*. Nimis enim ille angustus numerus: neque movere debet ἐπιφώνημα, quod subjunctum, *Tantulo impendio ingens victoria stetit.* Nam etiam sic impendium satis leve. *Acidalius.* Velim ibi simpliciter legi *trecenti*, sublato *& duo*, sic enim respondebit numerus illi Diodori, 17. 36: *Ex Macedonum peditibus*, inquit, *trecenti, &* 150 *equites desuere.* In Justino, 11, 9, item emendarim pro peditum 130, *peditum* 300. *Loccen.*

11. *In castris Persarum multum auri ceterarumque*] Fuit in hac præda nihil scriniolo quodam pretiosius, de cujus usu amicis consultantibus, Imo hercle,

que soror & filiæ duæ Darii fuere. 13 Ad quas visendas hortandasque cum Alexander venisset, conspectis armatis, invicem se amplexæ, velut statim morituræ, complorationem ediderunt. 14 Provolutæ deinde genibus Alexandri, non mortem, sed dum Darii corpus sepeliant, dilationem mortis, deprecantur. 15 Motus tanta mulierum pietate Alexander & Darium vivere dixit, & timentibus mor-

cle, Alexander inquit, librorum Homeri custodiæ detur.

Uxor] Eadem & soror. quod hic notavit Arrianus, 2, 2, καὶ ἡ γυνὴ, αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ Δαρείου. quamquam ista particula ἡ induxerit in errorem interpretes, ut una ex muliere duas facerent: *mater Darii & uxor, soror etiam ac filius*, &c. Sororem enim suam, pulcerrimam mulierum, incestu quidem, sed inde a Cambyse patrio Persis more, uxorem duxerat. Vertendum igitur fuit cum Orosio, 3, 16: *Inter captivos castrorum mater, & uxor eademque soror, & filiæ duæ Darii fuere.* Ea res exemplo fuit Græcis Ægypti regibus aliisque, ut & ipsi sorores ducerent.

13. *Hortandasque*] Hoc est, consolandas: quo sensu *alloqui* & *alloquium* usurpari, notavit Varro lib. 6, de L, L. sicuti παρηγορεῖν & παρηγορία Græcis. adde supra Not. ad 11, 31. *Bern.* *Hortari* quid hic sit, intelligitur optime ex eo quod Curtius 3, 12, 26, scribit, *Rex bonum animum eas habere jussit*. Vide & lib. 11, 1, 8, & infra 14, 3, 4. *Vorstius.*

14. *Provolutæ deinde genibus*] Quod supplicum erat. genua enim misericordiæ dicata.

Non mortem, sed, &c.] Commune verbum *deprecari*, ad duo ista, *mortem* & *dilationem mortis*, diverso plane sensu refertur: illam, ne inferatur; hanc ut concedatur: quomodo etiam supra, 3, 1, 9, *vindicare*, duplici simul significatione sumitur: *Et eadem patris & se ab insidiis vindicavit.* Bern. Editiones Becharii & Sichardi habent, *non vitam, sed dilationem mortis deprecantur*: ut verbi *deprecari* ad diversa relati una eademque notio sit. Et sane *deprecari vitam* dicit auctor infra 16, 1, 1. Sed præfero tamen lectionem alteram. Nec est adeo insolens ut uni eidemque verbo prout ad diversa refertur, duplex subjecta sit notio. Estque manifestum ejus exemplum supra 1, 9, 12; sive ibi *remittunt*, sive *permittunt* leges. Vide Notas ad eum locum. *Vorst.* Id hoc loco potest observari, istud, *deprecantur*, in diversa significatione sumptum esse. Qui enim mortem deprecatur, orat NE sibi mors afferatur; qui deprecatur dilationem, orat UT sibi concedatur dilatio. Ita deprecatur bellum, qui bellum timet; deprecatur pacem, qui pacem cupit. Sed in eodem unius alicujus periodi membro si quis ita loquatur, vitiosum puto, & ab hujusmodi imitatione refugiendum. Quamvis itaque in sensu diverso recte dicatur, ulcisci patrem & ulcisci inimicum patris, non ideo tamen, si de filio loquaris, qui, dum patrem defendere studet, illius inimicum interficit, non, inquam recte feceris, si dices, Ille & patrem & illius hostem ultus est; quia scilicet geminam eidem verbo significationem, idque in eodem membro orationis, tribueres, quod non modo obscuritatem affert, sed & contra judicium est. *Tanaq. Faber.*

Dilationem mortis] Aliter hæc Curtius, qui de iis ita loquitur: *Sed omnium oculos animosque in semet converterant captivæ, mater, conjuxque Darii, &c. Illa suæ calamitatis oblita, utro cornu Darius stetisset? quæ fortuna discriminis fuisset? requirebant.* nega-

mortis metum demsit, easque haberi ut reginas præcepit. 16 Filias quoque non sordidius dignitate patris sperare matrimonium jussit.

CAP. X. 1 Post hæc opes Darii, divitiarumque apparatum contemplatus admiratione tantarum rerum capitur. 2 Tunc primum luxuriosa convivia & magnificentiam epularum sectari, tunc Barsenen captivam diligere propter formæ pulcritudinem cœpit. 3 A qua postea susceptum puerum Herculem vocavit. 4 Memor tamen adhuc Darium vivere, Parmenionem ad occupandam Persicam classem, aliosque amicos ad recipiendas Asiæ civitates misit; 5 quæ statim auditæ fama victoriæ, ipsis Darii præfectis cum auri magno pondere tradentibus se, in potestatem victorum venerunt. 6 Tunc in Syriam profici-

negabant se captas, si viveret rex. *Sed illum equos subinde mutantem longius fuga abstulerat*. Vide & Diodorum Siculum.

15. *Haberi ut reginas*] Adde 36. 1. 6: & 38, 9, 3. *Haberi & salutari*, ex fide codicis Masseani legit Just. Rijcquius centur. altera. epist. 43. *Bern.* Antiquiores Iuntarum, Becharii, & Majoris editiones una Voce auctius habent, *haberi & salutari ut reginas*. Sed & codices quidam MSS. ut Bongarsius & Rijcquius testantur, ita habent. *Vorst.*

CAP. X. 2. *Barsenen*] Barsinen Darii filiam commemorat Arrianus lib. 7, quam devicto Dario Alexander in uxorem duxit. de ea infra 13, 2, 7, B. Adde Plutarchum Alex. c, 36. *Bern.* Bongarsius & Berneggerus edidere *Barsenen*; cum tamen inf. 13, 2, 8. scripserint *Barsine*. Vetus Iuntarum editio teste Grævio & hic *Barsinen* habet. Fuit non Darii, ut ex Arriano constare posse Berneggerus putat; sed Artabazi filia & Memnonis dum viveret conjux: quæ Damasci capta ante nuptias consuetudinem cum rege habuit. Vide Notas Blancardi ad lib. 7. Arriani. *Vorst.*

6. *Cum insulis*] Regiæ dignitatis insignibus. Ita Pollio in Gallienis duobus c. 10. *Odenatus rex obtinuit totius Orientis imperium, quod se fortibus factis dignum tantæ majestatis insulis declaravit.* *Insulæ* proprie quidem sacerdotibus, victimis rebusque sacris tribuuntur. quanquam & regum persona sacra habetur. & alioquin etiam ea vox generalius accipitur. Ut apud Spartianum in Adriano cap. 6. *Insulis ornatus Pannoniæ*, hoc est, titulo præfecturæ Pannonicæ. Seneca consol. ad Helviam cap. 13: *Vir constans ipsas miserias insularum loco habet.* Et epist. 14: *Litera etiam apud mediocriter malos insularum loco sunt*, hoc est, dignitatis. Quædam editiones non bene, *cum insulis*. Bern.

Obvios cum insulis multos Orientis reges habuit] Puto respicere Justinum ad memorabilem illam historiam, quam Josephus de Iaddo, summo Judæorum sacerdote, narrat. Vide eum lib. 11. Antiq. cap. 8. *Voss.*

Obvios cum insulis multos Orientis reges habuit] *Insulæ* hic non insignia dignitatis regiæ; sed insignia supplicum sunt, velatis manibus orantium. unde & *velamenta supplicum* ab auctoribus dicuntur: ipsaque vocabula *insularum* & *velamentorum* etiam

ficiscitur, ubi obvios cum insulis multos Orientis reges habuit. 7 Ex his pro meritis singulorum alios in societatem recepit, aliis regnum ademit, suffectis in loca eorum novis regibus. 8 Insignis præter ceteros fuit Abdalonimus, rex ab Alexandro Sidoniæ constitutus. 9 Quem Alexander, cum operam oblocare ad puteos exhauriendos, hortosque irrigandos solitus esset, misere vitam exhibentem, regem fecerat, spretis nobilibus, ne generis id, non dantis beneficium putarent. 10 Tyriorum civitas cum coronam auream magni ponderis per legatos in titulum gratulationis Alexandro misisset, grate munere accepto, Tyrum se ire velle ad vota Herculi reddenda dixit.

etiam conjuncta reperiuntur. Livius lib. 37: *Teii cum in oculis populatio esset, pratores cum insulis & velamentis ad Romanum miserunt.* Tacitus 1. Hist. *Velamenta & infulas praferentes.* Rursus Livius 45.26, *Tota multitudine cum infulis obviam effusa.* Infulæ victimarum itidem velamenta fuere, ut vel ex his Varronis 6. de L. L. apparet: *Infulas dictas apparet in hostiis, quod velamenta e lana.* Vorst.

8. *Abdalonimus*] Diodorus, 17.46. *Ballonymum* vocat, non Sidonis, sed Tyri regem constitutum. Vide Curtium, 4. 1. 28. Vett. nostri mire variant. *Bong.*

Sidonia] Puta *urbis.* Sidoniam urbem dixit etiam Virgilius. Quia tamen MSS. habent *Sidona* vel *Sidone*, cogitandum, annon id, quod aliis est Sidon, terminatione Latina nominare voluerit Sidonam. Quinquam cum ipse noster infra lib. XVIII. cap. 3. nominet *Sidona*, non *Sidoniam* aut *Sidoniam*, fortassis optimum sit hic etiam legere non *Sidonia*, sed *Sidonis.* Scheff.

9. *Operam oblocare*] Impressi quondam habuerunt *ablocare*, quod est rectius opinione mea. Nam *ablocare* ac *elocare* idem. Ablocare sensu simili usurpavit Suetonius in Vitell. cap. 7. *Domum in reliquam anni partem ablocarat.* Idem.

Misere vitam exhibentem] Infra 22, 1, 3, *Vitam stupri patientia exhibuit.* Ex quo apparet: *vitam exhibere* idem esse quod tolerare, sustentare. Nec tantum dicunt *vitam exhibere*; sed & *exhibere aliquem*, pro tolerare, alere. Vide supra Not. ad 9, 2, 7. *Vorstius.*

10. *Coronam auream.*] Athenæus, 12. ex Charete refert, *post victum Darium, missas Alexandro coronas partim a legatis gentium, aliisque, æstimatas decem millibus ac quingentis talentis.* Obvia talia gratulationis exempla sunt & in Romana historia. Ut in Livio, 38.37.4, cum Cn. Manlius Gallogræcos vicisset, eoque terrore Asiam liberasset: *Missæ undique legationes non gratulatum modo venerunt: sed coronas etiam aureas, pro suis quæque facultatibus attulerunt.* Videndus omnino Lipsius de magnit. Rom. 9, 2. *Bern.*

In titulum gratulationis] Illud etiam Romanis usitatum, neque coronæ solum ipsæ mittebantur, sed aurum aut pecunia ad coronas, atque id proprie aurum coronarium. *Bern.*

Grate munere accepto] Infra 31, 7, 6, *Gratum se munus accipere.* Et 12, 11, 2, *Nec a debitoribus magis quam a creditoribus gratius excepta munificentia.* Vorstius.

Herculi] Antiquissimus Tyrius. vide Appianum in Ibericis, & Melam lib. 3. cap. 6.

11. Li

dixit. 11 Cum legati rectius id eum in Tyro vetere & antiquiore templo facturum dicerent, in deprecantes ejus introitum ita exarsit, ut urbi excidium minaretur: 12 confestimque exercitu insulæ applicato, non minus animosis Tyriis fiducia Carthaginiensium, bello excipitur. 13 Augebat enim Tyriis animos Didonis exemplum, quæ Carthagine condita tertiam partem Orbis quæsisset, turpe ducentes, si feminis suis plus animi fuisset in imperio quærendo, quam sibi in tuenda libertate. 14 Amota igitur imbelli ætate Carthaginem, & arcessitis mox auxiliis, non magno post tempore per proditionem capiuntur.

CAP.

11. *Id eum in Tyro*] Veteres, *deum Tyro*: legendum arbitror *id eum in Tyro vetere, antiquiore templo*: sine copula. Dicebatur enim locus ille Παλαίτυρος, *antiqua Tyrus*. Vide Curtium, 4. 2: Arrian. lib. 2: Diodorum, 17. 40: & Plutarchum in Alex. c. 41. *Bong.* In continenti fuit Παλαίτυρος, *antiqua Tyrus*, ubi Herculi sacra facere Alexander potuisset. Apud Curtium legati respondent *esse templum Herculis extra urbem in eam sedem quam Palætyron ipsi vocant: ibi regem deo sacrum rite facturum.* In antiquiore illo Palætyri templo occisus fuit Sichæus a Pygmalione: quod ex eo colligitur quod Dido cum ad Pygmalionem in regiam se venturam simularet, naves conscendit, atque ita aufugit. *Vorstius.*

In Tyro-vetere] Sic scribi curavi, utraque voce per lineolam copulata; ut intelligeretur esse compositam. Hæc Tyrus, Palætyros, id est Tyros vetusta, a Græcis dicebatur; distabat autem ab altera Tyro stadiis xxx. teste Strabone; eratque in continenti; at altera, celebratissima illa & decantatissima Tyros, insula erat, cum obsideri ab Aleyaudro cœpta est. Ceterum, ubi mox dicitur, *ET antiquiore templo*, recte vidit Bernecccerus expungendum esse illud ET, hoc sensu, per ablativum abstractum: *Rectius id in Vetere Tyro facturum, antiquiore templo*, id est, cum Palætyri templum multo esset antiquius quam id quod in nova Tyro conspiciebatur. *T. Faber.*

12. *Non minus animosis*] MSS. habent *animos Tyrios*, & mox *excipit*, quod fortassis non est negligendum. Quia tamen illud genus nostro alibi quoque passive magis, quam active usurpatur, ideo suspicor, scripsisse nostrum: *c. e. insula applicato, a non minus animosis Tyriis fiducia &c.* Nisi malis ista verba, *non minus animosis, &c.* putare seorsum posita, significare causam, quare bello fuerit exceptus. Cum præsertim alibi quoque illud *excipit* sic absolute ponat. Ut lib. III. c. 1. *Scythæ servili bello domi excipiuntur*, Non dicit, a quo, sed simpliciter *excipiuntur bello*: Sic XLIII. c. 1, de Ænea: *statimque bello exceptus.* Schefferus.

14. *Non magno*] Imo satis magno si ætatem Alexandri spectes, & ceteras res ab eo gestas: septem quippe menses in hac obsidione consumpti. Plutarch. in Alex. c. 41: Curtius, 4. 4. 30. *Heins.*

Per proditionem capiuntur] Nemo dixerit, per proditionem esse captam Tyrum. *Voss.* Septem tamen menses in obsidione Tyri consumpti, ut ex Curtio notum. De *proditione*, qua capta sit Tyrus, nihil prodidere alii. Ipse noster 18, 3. scribit, *expugnata urbe.* Vorst. Bis peccat Justinus; nam & tempus obsidionis longum fuit; & per proditionem capti non fuerunt Tyrii. *Tan. Fab.*

CAP.

CAP. XI. [1] Inde Rhodum Alexander, Ægyptum, Ciliciamque sine certamine recipit. [2] Ad Jovem deinde Hammonem pergit, consulturus & de eventu futurorum & de origine sua. [3] Namque mater ejus Olympias confessa viro suo Philippo fuerat, Alexandrum non ex eo se, sed ex serpente ingentis magnitudinis concepisse. [4] Denique Philippus ultimo prope vitæ suæ tempore, *filium suum non esse* palam prædicaverat. [5] Qua ex causa Olympiadem, velut stupri compertam, repudio dimiserat. [6] Igitur Alexander cupiens originem divinitatis acquirere, simul & matrem infamia liberare, per præmissos subornat antistites, quid sibi responderi velit. [7] Ingredientem templum statim antistites ut Hammonis filium salutant. [8] Ille lætus dei adoptione hoc se patre censeri jubet. [9] Rogat deinde, *An omnes interfectores parentis sui sit ultus*; respondetur, *Patrem ejus nec posse interfici, nec mori*; *regis Phi-*

CAP. XI. 1. *Inde Rhodum*] Orosius, 3, 16, & 17. hanc lectionem sequitur, quæ mihi propter mss. varietatem suspecta est. eorum plerique habent. *Inter hæc dum Alexander Æg. Cil. s. cer, recipit, ad Jovem Hammonem*: &c. Bong.

Inde Rhodum Alexander, Ægyptum, Ciliciamque] Atqui Cilicia jam diu erat capta. Scribe itaque, *Syriamque*. Sic quoque nonnulli inter Justini compilatores legerunt. *Voss.*

Ciliciamque] Ciliciam? non opinor. hanc enim inter primas habuit. Forte *Cyrenen*. Bern. Ciliciam Alexander occuparat jam ante. Quam ob causam pro Ciliciam Freinshemius legendum putat *Cyrenen*. Sed neque hoc potest. Nam Cyrenen obtinuit demum Ptolemæus, ut ex 13, 6, 10, videre est. Rectius igitur videtur quod Vossius legendum putat *Syriamque*. Vorstius, If. Vossius: *Syriamque*, quod præ *Cyrenenque*, quod Freinshemius volebat, Vorstius amplectitur. *Scheff.* Istud *Ciliciam* vitiosum esse jam alii viderunt (nam pridem perdomita fuerat hæc provincia;) Universum hunc locum sibi suspectum ait esse Bongarsius. Quidam apud Berneccerum legebat *Cyrenen*; If. Vossius, *Syriam*; vere, ni fallor. *T. Fab.*

4. *Stupri compertam*] Ita Livius, 7, 4, 4: *nullius probri compertus*. Et forsan ejus imitatione Tacitus annal. 1, 3, 6, *nullius tamen flagitii compertus*. Bern. Livius 22, 57. *Duæ Vestales stupri compertæ*. Aliud est *Stupro comperta*; quo Sulpicius Severus utitur Hist. S. 1, 38. Vide nostras in illum Notas *Vorst.*

7. *Ut Hammonis filium*] τὸ *ut*, videtur expungendum. Sebis. *Hammon*, rectius *Ammon*, Jovis in Libya cognomentum est, ab arenis ei inditum, quarum ingens isthic copia. Mela, 1, 8. Olympiadis festivum rescriptum, quo filii jactantiam, *genitum se Jove*, retudit, A. Gellius, 13, 4, refert. *Bern.*

8. *Censeri*] Vide notata ad 9, 2, 9.

9. *An omnes interfectores parentis*] Homo insigniter fatuus, qui se bipatrem haberi postulet. At boni illi nugivenduli, Hammonis Antistites, magis sapiebant, & si quid bonæ mentis in cerebro Alexandri fuisset, hominem

Philippi peractam plene ultionem esse. 10 Tertiam interrogationem poscenti, victoriam omnium bellorum, possessionemque terrarum dari respondetur. 11 Comitibus quoque suis responsum, ut Alexandrum pro deo, non pro rege colerent. 12 Hinc illi aucta insolentia, mirusque animo increvit tumor, exempta comitate, quam & Græcorum literis & Macedonum institutis didicerat. 13 Reversus ab Hammone Alexandriam condidit, & coloniam Macedonum caput esse Ægypti jubet.

CAP.

nem ad sanitatem revocassent, qui intimas Africæ solitudines penetrasset ut se lactandum & deludendum somniorum venditoribus propinaret. *Tan. Faber.*

10. *Tertiam inter. p.*] Est qui *tertia interrogatione* legendum ex ms. censet: quomodo fere Tacitus annal, 3, 16, 4. Alius & sequentia mutat ita: *tertia interrogatione poscenti victoriam omn. bellorum, possessionem terr. de resp.* Ne phrasis ista non offendat. *Interrogatio* namque non hic ἐρώτησις, sed ἐρώτημα, hoc est, non actus interrogandi, sed caput interrogationis est. τὸ ζητούμενον appellat Diodorus, 17, 51, ubi fusius hæc explicatur historia. Ceterum Atticismus est, cum verba regunt accusativos vel suæ originis, ut *cœnare cœnam, pugnare pugnam* &c. vel cognatæ significationis, ut *lucere facem,* Plaut. *pugnare prælia.* Sic ἐρωτᾶν ἐρωτήματα, hoc est, interrogare (seu cum nostro *poscere*) *interrogationes*, dixit Æschines in Ctesiphontem, & Plutarchus in Colotem. *Bern.*

Tertiam interrogationem poscenti.] Pro tertiam interrogationem interroganti. Verbis adjiciuntur non raro nomina ejusdem originis; ut *ridere risum, pugnare pugnam*: Interdum & cognatæ modo significationis; ut *pugnare prælia, garrire nugas.* Quæ Latina, & ejusdem generis Græca, quid discrepent a phrasi N. T. χαίρειν χαρὰν μεγάλην, & id genus aliis, in cap. 35. libri de Hebraismis N. T. docuimus. *Vorst.* In MS. legitur, *tertia interrogatione*, quod sine dubio rectissimum. Sed sic mutanda etiam distinctio, locusque totus ita scribendus: *Tertia interrogatione poscenti victoriam omnium bellorum possessionemque terrarum, dari respondetur.* Eleganter. Non poscebat interrogationem, sed interrogatione poscebat victoriam bellorum. Est autem *interrogatione poscere*, idem, ac quærere, utrum non sis habiturus victoriam. Curtius sic extulit: *An totius orbis imperium fatis sibi destinaret pater.* Scheff.

11. *Comitibus quoque suis responsum*] Pro *comitibus ejus*. Cujus generis varia in cap. 5. lib. de Latinit. falso susp. congessimus. *Vorst.*

Comitibus quoque suis] Lege, *ipsius* pro, *suis*. T. Fab.

13. *Alexandriam condidit*] Eodemque tempore *Paratonium*. Adi Scalig. animadvers. in Eubes. pagina 117, b, *Bern.*

Et coloniam Maced] *Coloniam Macedoniam* est in MSS. & recte. Vide Vechneri Hellenolex, pag, 54, m. & 86, m, *Bern.* MSS. omnes quos Bongarsius vidit, excepto uno, *Coloniam Macedoniam*, idque Berneggerus in Notis posterioribus rectum putat. Foret autem simile ei quod Salustius dicit *mulieres Galliæ*, & multis id genus aliis, quæ Vechnerus Hellenol. 1, 8. collegit. *Vorst.*

Caput esse.] Sic infra, 11, 14, 10. Livius, 42, 47, 13. *Caput Thessaliæ Larissa.* Curtius, 5, 8, 1: *Ecbatane caput Mediæ.*

CAP.

CAP. XII. 1 Darius cum Babyloniam profugisset, per epistolas Alexandrum deprecatur, redimendarum sibi captivarum potestatem faciat, inque eam rem magnam pecuniam pollicetur: 2 sed Alexander in pretium captivarum regnum omne, non pecuniam petit. 3 Interjecto tempore, aliæ epistolæ Darii Alexandro redduntur, quibus filiæ matrimonium & regni portio offertur. 4 Sed Alexander *sua sibi dari* rescripsit; jussitque supplicem venire, & regni arbitria victori permittere. 5 Tum spe pacis amissa, bellum Darius reparat; cum quadringentis millibus peditum, & centum millibus equitum obviam vadit Alexandro. 6 In itinere nuntiatur, uxorem ejus ex collisione abjecti partus decessisse, ejusque mortem illacrymatum Alexandrum, exequiasque benigne prosecutum, idque eum non amoris, sed humanitatis causa fecisse. 7 Nam semel tantum eam Ale-

CAP: XII, 1, *Babyloniam profugisset*] MSS. habent, *perfugisset*, quod videtur rectius, quoniam *profugere* magis respicit locum ex quo, contra *perfugere* locum ad quem. *Scheff.*

4. *Sua sibi dari*] Xenoph. lib, 5. de instit. Cyri: *Lex est sempiterna inter homines, capta hostium urbe, eorundem res atque pecunias victori cedere.* Aristot. Politic, 1, 4, pr. *Lex velut pactum quoddam commune est, quo bello capta capientium fiunt.* Bern.

5. *Cum quadringentis millibus*] Ita veteres omnes. antea mendose legebatur *quadraginta mill.* Et in hoc numero dissentiunt scriptores. *Bong.* Nam Plutarchus in Alexandro cap, 54, m, *millena millia militum* habet: probabilius quam noster. Nam & Curtius, 4, 9, 5, dimidio ferme majorem Darii fuisse ait exercitum, quam in Cilicia fuerat: & vero credibile non est, minoribus copiis instauraturum fuisse pugnam, qui majoribus victus erat. *Bern.*

6. *Uxorem*] Uxori nomen fuit Statyra.

Mortem] *Morti* forte rectius. Ita Sueton. Vespas. 15, 4: *Suppliciis illacrymavit atque ingemuit.* Bern.

Mortem illacrymatum] Alii construunt cum casu tertio, dicuntque *morti illacrymare.* Unde Berneggerus conjicit & hic fortassis rectius ita legi. Nobis nihil mutandum videtur; est enim constructio facta vi præpositionis ex, qua verbum est compositum, quæque casum quartum requirit: diciturque *illacrymare mortem* pro illacr. in mortem. Infra 11, 15, 4. dicit, *mortem lacrymis prosequi.* Vorst.

Humanitatis causa] Jure τῆς φιλανθρωπίας & pro necessitudine illa societateque, quæ inter homines intercedit. *Communis humanitatis jus* Ciceroni dicitur pro Flacco cap, 11, pr. *Humanitatis negotium gerere* dicitur, qui cadaver sepelit. l. & si quis §. sed interdum ff. de religios. quia memoria humanæ conditionis id facit. l. quidam in suo, 27, ff. de conditio. instit. Inde Quintilianus declam. 6 corporis projecti: *Cadaver*, inquit, *ab incursu avium ferarumque tantum miserantium corona custodit. Convenerunt etiam alieni complorantes: totus in spectaculum populus effusus est, & ignoto quoque corpori publica humanitas quasi quasdam fecit exequias.*

 Vide

Alexandro visam esse, cum matrem filiasque ejus parvulas frequenter consolaretur. 8 Tunc Darius se ratus vere victum, cum post tot prælia etiam beneficiis ab hoste superaretur, gratumque sibi esse, si vincere nequeat, quod a tali potissimum vinceretur. 9 Scribit itaque & tertias epistolas, & gratias agit, quod nihil in suos hostile fecerit. 10 Offert deinde majorem partem regni usque flumen Euphratem & alteram filiam uxorem, pro reliquis captivis triginta millia talentum. 11 Ad hæc Alexander, *Gratiarum actionem ab hoste supervacaneam esse respondit*; 12 *nec a se quicquam factum in hostis adulationem, nec quod in dubios belli exitus, aut in leges pacis sibi lenocinia quæreret*: 13 *sed animi magnitudine, qua didicerit adversus vires hostium, non adversus calamitates contendere*; 14 polliceturque, *præ-*

Vide & Senecam Benef, 5, 20, m. Lactantium Instit, 6, 12. Hanc humanitatem ut auctores alii *Misericordiæ* ac *pietatis*: ita Capitolinus in M. Antonino Philosopho c, 3, *clementiæ* vocabulo designat: *Tantaque clementia fuit*, inquit, *ut & sumptu publico vulgaria funera juberet efferri*, Bern.

8. *Frequenter consolaretur*] *Frequenter* pro præsentibus multis, præsenti turba regia. Livius lib, 1. *Romam inde frequenter migratum est, a parentibus maxime ac propinquis nuptiarum.* Vorst. Minime gentium. Hic *frequenter* est sæpe, ut constat ex oppositione τὸ *semel*. *cum matrem filiasque ejus parvulas frequenter consolaretur.* Grævius.

Gratumque sibi esse.] Quonam ista referenda? num ad superius *ratus*? sic sane postulat ratio sermonis: at sententia est nulla. Quid enim, *ratus est, sibi gratum esse*? Nescio igitur, annon hic scripserit Justinus, *gratum*, *inquit sibi esse*. Cum præsertim Curtius testetur, in hujusmodi voces Darium, tensis ad cœlum manibus, prorupisse. lib. IV. c. 10. Et ex voce *inquit*, perire duæ primæ litteræ potuerunt facile propter præcedens *ra* totidem lineolis constans, post reliquum *quit*, quod sensum habebat nullum, mutari in *que*. Scheff.

10. *Offert deinde*] De oblatis hisce conditionibus Diodorus, 17, 54: Plutarch. Alex. c. 51. Scilicet juxta Pedonem: *Non eadem vulgusque decent & culmina regum.*

12. *Nec quod in dubios* &c.] Quomodo *Vitellius respectu suarum necessitudinum, nihil in Domitianum atrox parabat.* Tacit. Hist. 3, 59, 10.

13. *Adversus vires host. non* &c.] Pro *calamitates*, putabam legendum *caritates*, scil. matrem, uxorem filiasque Darii: *Caritates* pro *liberis* dixit etiam Amm. Marcellin. 22, 19 Sed Freinshemius meus pertendit, rectum esse *calamitates*. & locum explicat, *adversus hostem validum & potentem, non adversus fractum & calamitosum.* Et ejus conjecturam juvat non dissimilis locus Livii, 5, 27, 8: *Arma habemus non adversus eam ætatem, cui etiam captis urbibus parcitur; sed adversus armatos.* Tum Curtius, 4, 11, 28. Itaque mens Alexandri fuerit; non aggressus sum hostem ea parte, qua *calamitas* & infortunium obnoxium eum injuriæ fecit: ut sævitiam &c. in captos exerceam: hoc enim vilis est & degeneris animi: sed unde arma & aciem ostentat. *Bern.*

14. *Præstaturum se ea Dario*] Codices MSS. quos Bongarsius vidit, *præsen-*

præstaturum se ea Dario, si secundus sibi, non par haberi velit. 15 *Ceterum, neque mundum posse duobus solibus regi; neque orbem summa duo regna salvo statu terrarum habere;* 16 *Proinde aut deditionem ea die, aut in posteram aciem paret, nec polliceatur sibi aliam, quam sit expertus, victoriam.*

CAP. XIII. 1 Postera die aciem producunt. Tum repente ante prælium confectum curis Alexandrum somnus arripuit. 2 Cum ad pugnam solus rex deesset, a Parmenione ægre excitatus, quærentibus somni causas omnibus inter pericula, cujus etiam in otio semper parcior fuerit: 3 *Magno se æstu liberatum* ait, *somnumque sibi a repen-*

sentaturum se ea Dario. Unde Gronovius in lib. de pec. veter. conjicit legendum esse *repræsentaturum se ea Dario.* Est autem verbum elegans *repræsentare* pro statim facere: neque adeo rarum apud auctores. Suetonius Aug. *Quam summam repræsentari jussit.* Seneca ep. 95. *Petis ut quod in diem suum dixeram debere differri, repræsentem, & scribam tibi.* Cicero 5, 16. ad famil. *Quod est dies allatura id consilio anteferre debemus, neque expectare temporis medicinam. quam repræsentare ratione possimus.* Gujus generis plura in lib. de Latinit vulgo fere neglecta. *Vorst.*

15. *Neque mundum* &c.] Plutarch. in apophth. c. 38: Diodorus, 17, 54: Curtius, 4, 11, 39. Ita Serinus apud Stobæum serm. 45: *Omnium in terra bonorum auctor Sol: at si gemini Soles forent, periculum immineret, ne omnia conflagrantia pessum irent. Ita & Regem unum quidem accipiunt Dydi, & servatorem esse credunt; duos vero simul tolerare non possent.* Hausit Alexander hanc sententiam ex Homero [illegible]o, quem semper cum pugione sub [illegible]vino repositum eum habuisse, scribit Plutarchus in vit. cap. 13. Sic enim ille Iliad 2. 204: *Nec multos regnare bonum: Rex unicus esto.* Bern.

Ceterum neque mundum posse duobus solibus regi.] Hæc & proxime sequentia adeo gemina sunt his quæ Curtius 4, 11, 22, habet, ut alteruter imitatus videri possit alterum. *Vorst.*

CAP. XIII. 1. *Tum repente*] Manuscripti, quos vidit Bongarsius, habebant *cum repente.* Neque mihi dubium, quin sic scripserit Justinus. Ita enim solent optimi auctores. Cicero 1. de Orat. *Vix annus intercesserat ab hoc sermone, cum iste accusavit Norbanum.* Curtius VI. c. 16. *Jamque non pugna, sed cædes erat, cum Darius quoque currum suum in fugam vertit.* Ipse infra XIV. c. 1. fine: *Omnes igitur operam suam certatim ad custodiam salutis ejus offerunt. Cum interim Antigonus cum exercitu supervenit.* Scheff.

Somnus arripuit] Ita Sueton. Aug. 16, 3.

2. *Cum etiam*] Legendum forte *cujus.* Bong.

Cujus etiam in otio semper parcior fuerit] Pro *cujus* legebatur *cum.* Sed *cujus* legendum conjecit Bongarsius. Et in editione Iuntina manifeste ita scriptum reperit Grævius. Unde & rescribere ita nulla mihi religio fuit. *Parcus somni* dictum, ut *parcus pecuniæ*, supra 6, 8, 6, pro non adeo appetente seu cupido pecuniæ; & *parcissimus vini* a Suetonio Cæs. 53. & Aug. 77. *Vorstius.* Sic ex Iuntina & Bongarsii conjectura, probante Grævio, edidit Vorstius. *Scheff.* Hæc optima lectio a Bongarsio est; antea scribebatur, *cum*, pro, *cujus. Tan. Faber.*

repentina securitate datum, quod liceat cum omnibus Darii copiis confligere; veritum se longam belli moram, si Persæ exercitum divisissent. 4 Ante prælium utraque acies hostibus spectaculo fuit. 5 Macedones multitudinem hominum, corporum magnitudinem, armorumque pulcritudinem mirabantur: Persæ a tam paucis victa suorum tot millia stupebant. 6 Sed nec duces circumire suos cessabant. 7 Darius vix denis armatis singulos hostes, si divisio fieret, evenire dicebat. 8 Alexander Macedonas monebat, *Ne multitudine hostium, nec corporis magnitudine, vel coloris novitate moverentur; tantum meminisse jubet, cum iisdem se tertio pugnare,* 9 *nec meliores factos putarent fuga, cum in aciem secum tam tristem memoriam cadium suarum & tantum sanguinis duobus præliis fusi ferrent;* 10 *& quemadmodum Dario majorem turbam hominum esse, sic*

3. *Æstu*] Alii, *metu*. male. *Æstum* vocat animi fluctuationem, ducta metaphora a motu & agitatione fluctuum, qui proprie *æstus*. Virgilius, Æneid. 8. 19.

——— *Magno curarum fluctuat æstu.*

Veritum se] Teg. *Veritumque se*. T. Fab.

4. *Vtraque acies hostibus spectaculo fuit*] *Ostendere aciem* dicuntur imperatores, terrendi hostis causa. Livius 29. *Ad terrorem hostium aciem ostendisset.* Vide & Gifan. in Obs. L.L. *Vorst.*

1. *Cum iisdem se &c.*] Vegetius, 1, 13, f. *In fugam versi, victoribus ultra pares esse non audent.* Et 3, 1. m. *Qui effugerunt, ut semel territi, postea formidant conflictum.* Adde supra Notam ad 6, 4, 11.

9 *Nec meliores factos putarent fuga*] *Meliores* pro fortiores: ut sup. 9, 2, 4; & ut Græci dicunt, *κρείσσονες*. Notum illud Hesiodi, *Ἄφρων ὅσκ' ἐθέλοι πρὸς κρείσσονας ἀντιφερίζειν*. Et, *Ἔχει νύ σε πολλὸν ἀρείων*. Latinorum quoque alii sic locuti: ut Vechnerus in Hellenol, notavit. *Vorst.* Manuscriptus quidam habet, *tunc semel*. Cogitandum, utrum non Justinus scripserit, *num se meliores factos putarent fuga?* Figura interrogationis valde est emphatica hoc loco. ad arguendam timoris absurditatem. Illud *se* de Macedonibus est intelligendum. Et sic solet usurpari etiam aliis. *Scheff.*

Memoriam cadium suarum] Lego, *cladium*, ut supra 8, 4, 5: *Obliti cladium suarum, perire ipsi, quam non perdere eos praoptarent.* T. Fab.

Tantum sanguinis] Legendum fortasse, *tanti sanguinis*; ut referri possit ad vocem quæ præcedit *memoriam*, non enim ipsum sanguinem duobus præliis fusum secum in aciem ferre potuerunt; sed sanguinis ejus memoriam. Est autem *memoria tanti sanguinis fusi* pro memoria tot interfectorum. Ceterum casu primo si utendum sit, dicitur potius *tantum sanguinis fusum est*, quam *tantus sanguis fusus est*. Vide inf. 11, 14, 2. Quod si *tantum sanguinis* retinendum hic videatur, oportebit tamen idem per metonymiam quandam intelligi de memoria tanti sanguinis. quam, ut dixi, secum in aciem ferre potuerunt. *Vorst.*

10. *Turbam hominum*] Seneca Benef. 6, 31; De Xerxis copiis: *Demaratus*

ſic virorum ſibi. [11] Hortatur, *Spernant illam aciem auro & argento fulgentem, in qua plus prædæ, quam periculi; cum victoria non armorum decore, ſed ferri virtute quæratur.*

CAP. XIV. [1] Poſt hæc prælium committitur. Macedones in ferrum cum contemptu toties a ſe victi hoſtis ruebant; contra Perſæ mori, quam vinci præoptabant. [2] Raro ullo prælio tantum ſanguinis fuſum eſt. [3] Darius cum vinci ſuos videret, mori voluit & ipſe; ſed a proximis fugere compulſus eſt. [4] Suadentibus deinde quibuſdam, ut

ratus Lacedæmonius dixit, ipſam illam quæ ſibi placeret multitudinem, indigeſtam & gravem metuendam eſſe ducenti: non enim vires, ſed pondus habere, immodica nunquam regi poſſe. Videndi Vegetius, 3, 1. Piccartus obſervation, 2, 2. *Bern.*

Sic virorum ſibi] Recte non minus hic quam ſup, 11, 9, 5, judicaſſe videtur Bongarſius; quod vide licet legendum ſit *virorum*; non ut editiones quædam veteres habent, *virium*. Præcedit enim *majorem turbam hominum.* *Vir.* pro homine forti notum. Tacitus 6. Annal. *Hinc viros, inde prædam oſtendere.* Vorſt.

11, *Hortatur ſpernant illam aciem*] Notator Angl. docet in quibuſdam MSS. legi *ſpectent*. Verum nil mutandum. Nam quia victoria non paratur ar..orum decore, quod ut cauſſa hujus dicti ſubjicitur, ideo non ſpectanda illa acies auro fulgens, ſed ſpernenda. *Sch.*

Auro & argento fulg.] Macrobius Saturnal, 2, 2, ex A. Gellio, 5, 5, refert, Annibalem Antiocho exercitum auro argentoque politum oſtentanti, quærentique *ſufficerent ne hæc Romanis?* reſpondiſſe: *Hercle vero ſufficiunt, etiamſi avariſſimi ſint Romani.* Quo dicterio vanitatem hominis irriſit, qui non animadverteret iſta hoſti plus animi additura ad prædam, quam ſuis ad pugnam. Ejuſmodi monita ſunt apud Livium, 9, 40, 5: Curtium, 3, 2, 22: & 3, 10, 10, 15: Tacit. Agric, 32, 7, *Bern.*

CAP. XIV. 1. *Prælium committ.*] *In Gaugamelis ad flumen Bumadum, ſexcentis circiter ab Arbelo oppido ſtadiis.* Arrian. lib. 3. Inde dicta pugna *ad Arbela.* Oroſius, 3, 7, neſcio quo auctore, apud Tarſum pugnatum ſcribit. Tacit. annal. 12, 13, 3, vocat *caſtellum inſigne fama,* ſuppreſſo nomine. *Bong.* Amni *Boumello* nomen eſſe tradit Curtius, 4, 9, 20. Non apud Arbela, ut multi tradiderunt, ſed *apud Gaugamela* commiſſum hoc prælium ait Plutarchus in Alex, c, 56, eamque vocem denotare *domum cameli,* quod rex quidam olim, qui hoſtes effugerat camelo dromade, eum hoc loco locaverit, certis vicis vectigalibuſque ad curam ejus attributis. *Bern.*

In ferrum &c. ruebant] Sumptum fere ad verbum ex Marone, cujus eſt illud, Æn, 8, 648.

Æneadæ in ferrum pro libertate ruebant. Mod.

4. *Ut pons Cydni fluminis*] Non puto mutandum quidpiam: Quamvis Arrianus, & Curtius, *Lycum* hic habeant. Cydnus, & Lycus, vicina ſunt flumina, utraque in Tigrim labuntur. Ut credam eundem eſſe Cydnum ac Gyndem, facit Tibullus, in Panegyrico ad Meſſallam:

Nec qua vel Nilus, vel regia lympha Diaſpes
Profluit, aut rapidus Cyri dementia Cydnus.

Nihil hic mutandum. *Diaſpes*, pro *Idaſpes*. Idaſpem vero Romani appellarunt etiam Choaſpem. Virgilius, IV. Georg.

Aut

ut pons Cydni fluminis, ad iter hostium impediendum, intercideretur: *Non ita se saluti suæ velle consultum* ait, *ut tot millia sociorum hosti objiciat: debere & aliis fugæ viam patere, quæ patuerit sibi.* 5 Alexander autem periculosissima quæque aggrediebatur, & ubi confertissimos hostes acerrime pugnare conspexisset, eo se semper ingerebat, periculaque sua esse, non militum volebat. 6 Hoc prælio Asiæ imperium rapuit, quinto post acceptum regnum anno: 7 cujus tanta felicitas fuit, ut post hoc nemo rebellare ausus sit; patienterque Persæ post imperium tot annorum jugum servitutis acceperint. 8 Donatis refectisque militibus XXXIV diebus prædam recognovit. 9 In urbe

—— *Aut Medus Idaspes.* Quem locum male interpretatur Junius Philargyrus, de Idaspe Indiæ. Curtius l. v. *Benigne juvenem excepit rex, & eo duce ad Idaspem amnem pervenit, delicatam, ut fama est, vehentem aquam.* De Choaspe loqui, nemo non viderit. Adi quoque Lactantium l. 1, & Ammiannm lib. XVIII. Ex hujus alveo quidam veterum prodiderunt, Cydnum sive Gyndem profluere. Unde error Solini emanasse videtur, dicentis, Cydnum Ciliciæ e Choaspe derivari. Ubi confundit Cydnum Ciliciæ, cum hoc Persiæ. *Voss.*

Ut pons Cydni fluminis] Curtius Lyci, non Cydni pontem fuisse inquit, quod magis placet. *Acid.* Acidalius pro *Cydni* legend. putat *Lyci*; quia Arrianus & Curtius hic de Lyco prodiderunt. At Vossius nihil mutandum censet: quia Lycus & Cydnus vicina flumina sint, utraque in Tigrim labentia. Porro pro *intercluderetur* Acidalius legendum censet *intercideretur*. Et sane vel sic, vel *interscinderetur*, nobis quoque legendum videretur. *Reditum intercludi* supra 2, 5, 10, & 2, 13, 5, dicit, quod hoc loco *iter impediri*. Verum ipsum *pontem*, per quem iter & reditus faciendus, *intercludi*, dici posse vix videtur. Prædictis locis ipse noster *pontem interrumpi* dicit: & alii, *pontem rescindi, interscindi, recidi, intercidi.* Vorst.

Intercluderetur] Mallet Vorstius cum Acidalio, *intercideretur*, vel *interscinderetur*. Scheff.

Ut tot millia sociorum hosti objiciat] Et hic conjectura Acidalii placet pro *sociorum* legentis *suorum*. Reges & imperatores militem suum *suos* vocare notissimum. Vide inf. 12, 5, 2. *Vorst.*

Tot millia sociorum] Emendant, *tot millia suorum.* Sed videntur socii hic accipiendi de sociis fugæ. Quomodo nempe apud Ciceronem aliosque *socii consiliorum, periculorum*, & ejusmodi leguntur. Sic *societas fugæ* est apud Suetonium vita Neronis. Adi infra. lib. XII. c. 11. *Scheff.*

5. *Eo se ingerebat*] Ita antiquiores editiones. Bongarsius maluit *immergebat*: quem tamen Berneggerus hic secutus non est. *Vorst.*

9. *Susa*] Pro *clausa*, quod omnes editiones habent, ita legendum hariolatus est Bongarsius: idque propter evidentiam correctionis in textum admisi, maxime subscribente Curtio, 5. 2. 13: Plutarcho Alex. cap. 66. & Diodoro, 17. 65. *Bern.*

In urbe deinde Susis] Antiquiores editiones *in urbe clausa.* Sed Bongarsius ex Diod. Sic. l. 17. conjecit legendum esse *Susa*: quod Berneggerus deinde in textum recepit. Sed rectius fecisset, si plane *Susis* scripsisset, ut manifeste in vetere editione Iuntarum esse

be deinde Susa XL millia talentum invenit. [10] Expugnat & Persepolim, caput Persici regni, urbem multis annis illustrem, refertamque Orbis terrarum spoliis, quæ interitu ejus primum apparuere. [11] Inter hæc DCCC admodum Græci occurrunt Alexandro, qui pœnam captivitatis truncata corporis parte tulerant, rogantes, ut sicuti Græciam, se quoque ab hostium crudelitate vindicaret. [12] Data potestate redeundi, agros accipere maluerunt, ne non tam gaudium parentibus, quam detestandum sui conspectum reportarent.

CAP. XV. [1] Interea Darius in gratiam victoris a cogna-

esse testatur Grævius. sic enim scriptores quoque alii loquuntur. *Vorst.*

Susis] Sic restituit ex Iuntina Vorstius. *Scheff.*

In urbe deinde Susa] Hujus loci emendatio auctorem sui habet Illustrem illum Bongarsium; nam in MSS. legebatur *clusa*. Pessime. In editione quidem Iuntarum, qua usus est summus meus Grævius, aperte legitur, *Susis*, sed, ut opinor, ab aliquo emendatore, qui crederet non posse dici *Susa*, *Susa*, cum ex Græca inflexione *Susa*, *Susorum* dicendum esset. Sed hoc nihil est, cum frequentissimi sint hujusmodi metaplasmi, ut a Grammaticis dicuntur, Igitur *Susa*, *Susa*; *Hierosylma*, *Hierosolyma*, *Hierosolyma*, *Hierosolymorum*. ut *Megara*, *Megara*, quantumvis Græci dicant *Megara*, *Megaron*. *T. Fab.*

XL millia talentum] Totidem Diodorus, 17. 66, & Plutarch. cap. 66. At Curtius, 5, 2, 18, & Arrianus lib. 3, *L millia* habent. *Lyn.*

Refertamque] Urbem hanc omnium sub sole ditissimam prædicat, ejusque regiam egregie describit Diodorus, 17, 70. & 71. Adde Curtium, 5, 6, 5. *Bern.*

11. *Octingenti*] *Ad quatuor fere millia* Curtius, 5, 5, 8, fuisse refert. Nostri numerum confirmat Diodorus, 17, 69. *Idem.*

Admodum] Hoc est, propemodum, fere, circiter. Sic infra, 17, 2, 4: 24. 1. 6. & 7: Livius, 31, 39. 10: *Phalanx nullius admodum usus.* Et 43. 11. 8: *Exacto admodum mense Februario.* Curtius, 4. 12. 8: *Equites mille admodum.* Bern.

Qui pœnam captivitatis] Supplicii genus apud Asiaticos usitatum, de quo sæpe veteres historici. Ex more tam crudelis lanienæ nuper locum insignem emendavi in Epistola ad Hebræos, ubi pro ἐπειράσθησαν, (id est, *tentati fuere*,) ostendi legendum esse, ἐπηρώθησαν, quod est, *mutilati & truncati fuere.* Sed liber exstat. *T. Fab.*

Truncata parte corp.] Ita ut aliis manus, aliis pedes, nonnullis aures & nares amputata essent, inquit Diodorus, 17, 69. Adde Curtium, 5, 5, 9. Frequens Persis hoc fuisse supplicii genus, patet ex Seneca de Ira, 2, 20: Tacito annal. 12, 14, 8: Curtio, 3. 8. 26, & 7, 5, 62: Ammiano, 33, 27. Facit huc historia Zopyri supra, 1, 10, 15. *Bern.*

CAP. XV. 1. *A cognatis suis*] Besso & Nabarzane. Curtius, 5, 10.

In vico Parthorum Thara] *Dara* omnino scribendum est. Etymol. magnum: Δάρας παρὰ τὸ ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ συλληφθῆναι Δαρεῖον ὑπὸ Ἀλεξάνδρου. ὑπὸ δὲ Ἀναστασίου κτισθὲν, ἐκλήθη Ἀναστασιούπολις. *Daricum* Plinio, & aliis. Sed errat Etymologus, quod hanc Anastasio-

gnatis suis aureis compedibus catenisque in vico Parthorum Thara vincitur. 2 Credo ita diis immortalibus judicantibus, ut in terra eorum, qui successuri imperio erant, Persarum regnum finiretur. 3 Alexander quoque citato cursu postera die supervenit, ibique cognovit Darium clauso vehiculo per noctem exportatum. 4 Jusso itaque exercitu subsequi, cum sex millibus equitum fugientem insequitur; in itinere multa & periculosa prælia facit. 5 Emensus deinde plura millia passuum, cum nullum Darii indicium reperisset, respirandi equis data potestate, unus ex militibus, dum ad fontem proximum pergit, in vehiculo Darium, multis quidem vulneribus con-

siopolim dictam putet, cum illa sit alia. *Voss.* Memini me aliquando legere apud Petrum Vallensem Nobilem Romanum, hunc vicum hodieque nomen retinere; dicitur enim Darabghierd; Darab vero apud Persas ille ipse est qui nobis Darius vocatur. Ait autem idem scriptor hanc vocem, Darabghierd, significare, *Darius condidit.* Abhinc uno & altero seculo dicebatur, Darab-Kera. *urbs*, aut, *vicus Darii.* Ipse viderit, nam scire Persice debuit. Vol. III. Epistola XVI & XVII. Hæc non invitus leget Cl. Vossius. Illius enim sententiam confirmant, cum dicit *Thara* corruptum esse, legendum enim Dara. *T. Faber.*

2. *Credo, ita judicantibus diis*] Lego, *ita indicantibus.* Id est, ea re satis ostendebant, & indicio satis claro significabant, Parthos, in quorum finibus Darius rex Persarum perierat, post Persas esse regnaturos. *Tanaquil. Faber.*

Judicantibus] Ita mss. omnes, ipso teste Bongarsio: qui tamen cum aliis edidit *vindicantibus.* Sed istud verbum omini de successuris in imperio Persis, magis convenit. Freinshem. *indicantibus*: Bern. Hoc *judicantibus* mihi valde suspectum est. Vult certe noster ostendere, quare Darius vinctus fuerit in Parthis, & non alibi locorum. At hoc non efficit vox judicii, deinde addendum fuisset, quid dii judicaverint, nec enim sensus in his; dii ita judicabant, ergo vinctus est in Parthis. Quare mallem *dictitantibus*, vel *incitantibus.* Dii *inciare* crebro dicuntur apud veteres. Porro *n* & *u*, item *c* & *t* in MSS. literæ simillimæ, ut qui legit *jucicantibus* facile id emendando scilicet formare potuerit in *judicantibus.* Schefferus. Vide not. Grævii.

5. *Emensus deinde multa millia passuum*] MSS. quos vidit Bongarsius, habent *plura millia*, quod præfero, quia præcedit *multa*, quod hic ingrate repetitur. Et *plura* pro *multis* frequens apud bonos scriptores. Plinius IX. c. 12. *Aquatilium tegmenta plura sunt.* Sic *plures* pro *multis* est apud Phædrum nostrum lib. IV. c. 19.

Vulpis cubile fodiens, dum terram eruit
Agitque plures altius cuniculos.
Scheff.

Respirandi equis data potestate] Gronovius in Notis ad Senecæ Herc. Oet. A. 5. pro *respirandi* legendum conjicit *strigandi*, id est, interquiescendi. Mihi tamen hic non liquet. *Vorst.*

Unus ex militibus] Cui *Polystrato* nomen fuit. Curtius, 5, 13, 32: Plutarchus Alexand. c. 77, qui nonnihil variat. *Bern.*

6. *Ap-*

confossum, sed spirantem adhuc invenit; 6 qui applicito captivo cum civem ex voce cognovisset, *Id saltem præsentis fortunæ solatium habere se* dixit, *quod apud intellecturum locuturus esset, nec incassum postremas voces emissurus.* 7 Perferri hæc Alexandro jubet, *Se nullis in eum meritorum officiis, maximorum illi debitorem mori, quod in matre liberisque suis, regium ejus, non hostilem animum expertus, felicius hostem quam cognatos sortitus sit:* 8 *quippe matri & liberis suis ab eodem hoste vitam datam, sibi a cognatis ereptam, quibus & vitam & regna dederit:* 9 *Quamobrem gratiam illis eam futuram, quam ipse victor volet.* 10 *Alexandro referre se, quam solam moriens potest, gratiam; precari superum inferumque numina & regales deos, uti illi terrarum omnium*

6. *Applicito captivo*] Locus absque dubio mendosus. legendum arbitrabar, *applicito capite*. Veteres cum vulgatis consentiunt. *Bong.* Credo sanum esse locum. Ille miles Macedo fuit, ut scribit Curtius, 5, 13, 32, itaque captivorum quendam applicuit, Darii civem, quo interprete Darium loquentem perciperet. *Bern.* Id est, admoto, adducto captivo. Adductus autem ille fuit a milite Macedone, cujus in superioribus mentio fit verbi *unus ex militibus*. Quod ipse miles, qui Darium invenit, Macedo fuerit, ex Curtii 7, 13, 32, scire licet. *Vorst.*

7. *Perferri hac Alexandro jubet*] Vide Curtium, lib. 5. in fin.

Maximorum illi debitorem mori] MSS. Bongarsio visi habent, *illi se debitorem*; quæ lectio firmatur per alios, qui habent *illi*, cum illud haud dubie ex voce *se* præcedenti accreverit. Quod si lectio hæc vera, dubitari potest de pronomine *se*, quod præcedit. Ego sane mallem totum locum ita legere: *Perferri hac Alexandro jubet; sine ullis in eum meritorum officiis, maximorum illi se debitorem mori.* Et esset conquerentis oratio paulo efficacior, cum plus sit *sine ullis*, quam *se nullis*. Scheff.

8. *Cognatis*] Vide supra.

Quibus & vitam & regna dederit] Per *vitam* Freinshemius, ut ex Indice apparet, intelligit *victum*: quomodo eandem vocem infra 27, 2, in phrasi *vitam sectari* intelligit Gronovius. *Vorstius.*

9. *Quam ipse victor volet*] Legendum fortasse *vellet*: ut magis congruat orationi quam format indirectæ. Sed non insolens nostro, ut in oratione quoque indirecta verbum indicativi modi usurpet. Exempli causa mox, *Quam solam moriens potest*, pro *possit*. Idem.

10. *Referre se, quam solam moriens potest, gratiam*] Qualem gratiam referre se posse judicaverit Darius, apparet ex sequentibus, quibus ipsius quædam precatio continetur. Nimirum sola precatione gratiam referre posse credidit, &, ut Seneca 4 de Benef. 11 loquitur, *debitores Deos Alexandro delegando, precandoque ut illi pro se gratiam referrent.* Idem.

Moriens potest, gratiam] Hoc *gratiam* mihi a glossatore hinc intrusum videtur. Deliberent alii. *Scheff.*

Superum inferumque] Jovem & Plutonem præsides deos superorum & inferorum, & alios quoscunque adjectitios Deos.

Regales deos] Θεὺς βασιλείυς, *regnorum præsides*. Plutarch. Alex. c. 54, pr.

mnium victori contingat imperium. [11] *Pro se justam magis quam gravem sepulturæ veniam orare.* [12] *Quod ad ultionem pertineat, jam non suam, sed exempli, communemque omnium regum esse causam, quam negligere, illi & indecorum & periculosum esse; quippe cum in altero justitiæ ejus, in altero etiam utilitatis causa versetur.* [13] *In quam rem unicum pignus fidei regiæ dexteram se ferendam Alexandro dare.* Post hæc porrecta manu exspiravit. [14] Quæ ubi Alexandro nuntiata sunt, viso corpore defuncti, tam indignam illo fastigio mortem lacrymis prosecutus est; [15] corpusque regio

54, pr. *Bong.* imo regiæ Majestatis vindices & tutores.

11. *Pro se justam magis, quam gravem, sepulturæ veniam orare.*] Forte, *pro se justæ magis, quam gravis, sepulturæ veniam orare. Gravis*, id est, sumptuosæ. Ita legerunt medii ævi scriptores. *Voss.*

12. *Non suam, sed exempli communemque*, &c.] Oedipus regis Laii cædem vindicaturus, apud Sophoclem sic ait:

Nam quisquis ille est, Laium qui occiderit,
Is dextra eadem me quoque ausit aggredi.
Cum vindico igitur hunc, meipsum munio.

Et apud Senecam in ejusdem argumenti tragœdia:

Regi tuenda est maxime regum salus.

Unde Vitellius intersectores Galbæ, quantumvis hostis sui, conquiri omnes & interfici jussit, *non honore Galbæ, sed tradito Principibus more, munimentum in præsens, in posterum ultionem*, ut inquit Tacitus histor. 1. 44. Adi Clapmar. de arcan. imper. 3. 17. Amirat. dissert. in Tacit. 17. 7. *Bern.*

14. *Pignus fidei*] Diodorus, 16.43: *Hæc certissima fides apud Persas arrha est.* Unde lumen accipit quod Curtius, 6, 4, 23. scribit, Alexandrum, *fidem, quo Persæ more accipiebant, Nabarzani dedisse.* Similiter & apud Parthos, Josephus antiq. Jud. 18. 12, tradit, *id esse fiduciæ certissimum argumentum. Nam post datam dextram apud eos nec fallere fas esse, nec diffidere, cessantibus omnino suspicionibus.* Plin. hist. nat. 11, 45. m. Virgil. Æneid. 3. 610. *Bern.*

Se ferendam Alexandro dare] Nescio an satis apte hoc dicatur. Dextram sane ad Alexandrum ferre non debuit, sed pignus aliquod fidei. Malo igitur legere *ferendum*, ut sit ordo, dare se dextram, pignus fidei, ferendum Alexandro. *Pignus ferre ad aliquem* usu est receptum, non ita *ferre dextram.* Scheff.

Porrecta] Ea enim fidei sacra est, Plinius xi.

Porrecta] Plutarch. Alex. cap. 77. Λαβόμενος τῆς τοῦ Πολυστράτου χειρὸς, ἐξέλιπεν. Pene fugerat me, notare, in mss. Δαρεῖον esse *Dareum*, ει in, *e*, ut apud Horatium & auctorem nostrum *Alexandrea*, & infra, *Cassandrea*, 24. 2. 1: Græcis Ἀλεξάνδρειαν, & Κασσάνδρειαν. Et *balneum* iisdem est βαλανεῖον. *Bong.*

15. *Reliquias ejus majorum tumulis inferri jussit*] *Reliquias ejus* Blancardus inducendum existimat, *quia apud Persas moris fuerit cadavera oblita humari, non rogo imponi & cremari.* Vide Notas ejus ad lib. 3. Arriani. Ad-

dit

regio more ſepeliri, & reliquias ejus majorum tumulis inferri juſſit.

dit item, *aut παρόραμα fuiſſe Justini, aut certe librariorum ejus, Perſarum ſepeliendi morem e ritu externæ gentis perperam interpretari cupientium.* Credidit nimirum Vir Cl. per *reliquias* non ipſum corpus, ſed quæ apud Romanos poſt cremationem legebantur, oſſa intelligenda eſſe. Verum per *reliquias* Justinum nihil aliud quam ipſum corpus denotare, intelligi poteſt ex eo quod præcedit *corpus regio more ſepeliri juſſit.* Quoniam ipſum corpus ſepultum fuiſſe ſignificat, non poteſt *reliquiarum* voce quæ ſequitur deſignare ſola oſſa, quæ poſt cremationem remanſerint; ſed neceſſe eſt vocem eam ſuperiori *corporis* ἰσοδύναμον eſſe. Et ne inſolens hoc videatur, reputetur illud quod ſupra 9. 4. 4, *corpus* & *reliquias* itidem conjunxit, ſcripſitque, *bello conſumptorum corpora ſepultura reddidit, reliquiaſque funerum ut ad ſepulcra majorum deferrent, ultro hortatus eſt.* Ad quem locum itidem Notas vide. *Vorſtius.*

LIBER XII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Alexandri in retinendo milite ſolertia. Græci bellum abſente Alexandro reparant.*

2 *Alexander, rex Epiri, Italiam turbat, & tandem in pugna cadit. Scythæ Alexandri præfectum & exercitum internecione delent.*

3 *Alexandri ſimulatio, ambitio, cum Thaleſtri concubitus, luxus & profuſiones.*

4 *Qua ratione Macedones tumultuantes in officio continuerit.*

5 *In domeſticos ſuos ferrum ſtringit, & nova ratione adverſarios ulciſcitur, populos multos ſubigit, & Beſſum, Darii interfectorem, de medio tolli curat.*

6 *In convivio mactat Clitum amicum, quem fruſtra deſiderat peccati ſera pœnitentia ductus.*

7 *Ad ingenium reverſus in prudentes conſiliarios ſævit: ad Orientem ſtatuit imperii limites. Bacchi veſtigiis delectatur: Herculiſque geſta ſuperare contendit.*

8 *Porum, prælio ſuperatum, regie excipit & dimittit: multis*

tis populis expugnatis quietem exercitui concedere velle videtur.

9 *Bellum instaurat. In Sugambrorum urbe de vita certat & periclitatur.*

10 *Ab amicis periculo ereptus Oceanum lustrat; terminos imperii statuit, praefectos vita privat, & ad nuptias applicat animum.*

11 *Liberalitas, munificentia & severitas ejusdem.*

12 *Qua ratione Macedones seditiosos ad officium revocaverit. Hephaestionis obitus & tumulus.*

13 *Dum Occidentales provinciae manus porrigunt, Alexander in lethalem morbum incidit Babylonem pergens.*

14 *Alexander Antipatri artibus veneno extinguitur.*

15 *Alexandri moribundi novissima verba.*

16 *Ejusdem Alexandri Magni elogium.*

CAP. I.

1 Alexander in persequendo Dario amissos milites magnis funerum impensis extulit; reliquis expeditionis ejus sociis tredecim millia talentum divisit. 2 Equorum major pars aestu amissa, inutilesque etiam, qui superfuerant, facti.
3 Pecunia omnis centum nonaginta millia talentum Ecbatana

CAP. I. 1. *Magnis fun. imp. ext.*] Hoc postea fecit & Philippus apud Livium, 31, 34, 1. ubi etiam causa facti redditur. Adde Notas ad 11,6,13. *Bern.*

2. *Qui superfuerant*] Mss. Bongarsio visi habebant *supera fuerant*. Inde colligo, vulgatam glossatoris, veram Justini lectionem esse, *superaverant*. De verbo *superare* pro *superesse* nota omnia. *Scheff.*

3. *Centum nonaginta millia talentum Ecbatana congesta.*] Nam θησαυροφυλάκιον regum Mediae, & Persiae, ait fuisse Batanis Isidorus Characenus. Batana autem vocat Ecbatana, ut & Curtius lib. IV: *Se quoque cum transisset mare, non Ciliciam, aut Lydiam (quippe tanti belli exiguam hanc esse mercedem.) sed Persepolim, caput regni ejus, Bactra, deinde Batana, ultimique Orientis oram, imperio suo destinasse.* Sic lege. Nam ms. habebat *Batana*. Et sic forsan & alibi scripsit Curtius. Sane Pseudo-Callisthenes de rebus gestis Alexandri (quem utendum habeo & ex Bibliotheca Lugdunensi) Bάτανα semper vocat. Sed de eo Ptolomaeum. *Voss.*

Ecbatana] Ex vestigiis scripturae veteris odoratus sum leg. *Ecbatana congesta*

gesta

tana congesta, eique Parmenio præpositus. 4 Dum hæc
aguntur, epistolæ Antipatri e Macedonia ei redduntur,
quibus bellum Agidis regis Spartanorum in Græcia; bellum Alexandri regis Epiri in Italia; bellum Zopyrionis,
præfecti ejus in Scythia, continebatur. 5 Quibus varie affectus, plus tamen lætitiæ, cognitis mortibus duorum
æmulorum regum, quam doloris, amissi cum Zopyrione
exercitus, suscepit. 6 Namque post profectionem Alexandri, Græcia ferme omnis in occasionem recuperandæ
libertatis ad arma concurrerat, auctoritatem Lacedæmoniorum secuta, 7 qui Philippi Alexandrique pacem soli
spreverant & leges respuerant. 8 Dux hujus belli Agis
rex Lacedæmoniorum fuit; quem motum Antipater contractis militibus in ipso ortu oppressit. 9 Magna tamen
utrinque cædes fuit. 10 Agis rex, cum suos terga dantes
videret, dimissis satellitibus, ut Alexandro felicitate non
vir-

gesta. Veteres enim habent: *& batanu congesta*, quidam, *ex ebatanu*: alii aliter, Diodorus, 17, 80, Parmenioni commissos refert thesauros regios, qui centum & LXXX millia talentûm continebant. Vide & Strabonem l. 15. Hæc Bong. cujus persagacem conjecturam Franc. Modii membranæ disertim confirmant. Vide & Curtium, 5, 8, 1. Freinshemius ostendit mihi locum Plinii, 6, 14: *Ecbatana a Seleuco rege condita*; qui gestis hisce multo posterior fuit. Alterutrum igitur esse falsum oportet: nisi *condere* Plinio idem sit, quod instaurare. Sic auctor, 18, 4, 1. *Bern.* Urbem illam antiquiorem Seleuco esse vel ex Tob. 111, 7, colligi posse videtur. *Verstius.*

Congesta] Hactenus editi, *nuper congesta*. Sed delendum τὸ *nuper* & Bongarsius in variantibus censuit, & Modius nec vestigium ejus in suis mss. comparere dicit. *Bern.*

4. *Bellum Zopyrionis, præfecti ejus, in Scythia*] Iuntæ: *Zopyrionis p. e. i. Scythia mors.* Forte: *Scythia ac mors.* Conjunctionem abstulit similitudo litterarum. *Scheff.*

5. *Exercitus suscepit*] Quidam codicum Mss. pro *suscepit* habet *cepit*; quod puto revocandum. Nam *capere dolorem*, *lætitiam* receptum usu est. Noster ipse simillima ratione lib. VI. c. 5. *plus tamen tristitia ipse ex incensa & diruta a Lacedæmoniis patria, quam lætitia ex recuperata post tantum temporis cepit.* At *suscipere dolorem* nescio, an legatur alibi. Et videtur plane illud *sus* adhæsisse vocabulo *cepit* ex ultima *tus* vocabuli, quod proxime præcedit. *Scheff.*

5. *Græcia*] Diodorus, 17, 62: Curtius, 6, 1. *Bong.*

Recuperandæ.] MSS. *Reciperandæ.*

7. *Qui Philippi Alexandrique pacem*] Angl. *Alexandrique & pacem*, cum emphasi. *Scheff.*

Soli spreverant] Supra 9, 5, 3.

9. *In ipso ortu*] Livius; 29, 31, 4: *Nisi orientem ignem opprimamus, ingenti mox incendio, cum jam nullam opem ferre possumus, ardebimus.* Curtius, 6, 3, 17: *Parva sæpe scintilla contenta, magnum excitavit incendium.*

10. *Agis rex*] De hujus militari robore

virtute inferior videretur, tantam stragem hostium edidit, ut agmina interdum fugaret. [11] Ad postremum, etsi a multitudine victus, gloria tamen omnes vicit.

CAP. II. [1] Porro Alexander, rex Epiri, in Italiam a Tarentinis, auxilia adversus Bruttios deprecantibus, sollicitatus, ita cupide profectus fuerat, veluti in divisione orbis terrarum, Alexandro, Olympiadis sororis suæ filio, Oriens, sibi Occidens sorte contigisset; [2] non minorem rerum materiam in Italia, Africa, Siciliaque, quam ille in Asia & in Persis habiturus. [3] Huc accedebat, quod sicut Alexandro Magno Delphica oracula insidias in

bore Diodorus, 17, 63: & Curtius, 6, 1, ubi scribit cecidisse Lacedæmoniorum quinque millia & CCCL, ex Macedonibus haud amplius tria millia. Quo de numero variat nonnihil Diodorus, ibid. *Bern.*

Ut Alexandro felicitate non virtute inferior] Angl. *Ut Alexandro si non felicitate par, virtute non inferior.* Vulgatam lectionem puto genuinam. *Scheff.*

CHP. II. 1. *Alexander rex Epiri*] Vide Livium, 8, 24. Strabo lib. 6. contra Messapios & Lucanos evocatum scribit. B. Eidem cognomentum fuisse *Molosso*, tradit A. Gellius, 17, 21: & addit, in Italiam transeuntem dixisse, *se quidem ad Romanos ire quasi in ἀνδρωνῖτιν*, hoc est, virorum domicilium: *Alexandrum Magnum isse ad Persas quasi in γυναικωνῖτιν*, domicilium mulierum. Fuerit igitur Alexandri Molossi expeditio posterior expeditione Alexandri Magni. At Plutarchus priorem facit in comment. de fortun. Rom. cap. ult. *Bern.*

Bruttios] Vide Leopard. l. IV. Emend. c. XIII.

3. *Huc accidebat, quod:* &c.] Error est, ut mihi quidem videtur, plane manifestissimus, neque is tamen a quoquam antehac animadversus. Verba ipsa, & sententia verborum, si non negligenter spectentur, rem brevi probaverint: (Ut oracula Delphica insidias Alexandro M. in Macedonia prædixerant, ita huic alteri Alexandro Jovis Dodonæi oracula prædixerant Acheronta amnem & Pandosiam urbem.) Hoc, si quid unquam fuit, plane ridiculum est, quod in puerum magis conveniat, quam in virum. Itaque sic, ut dicam, totus iste locus emendandus est; dein correctionem singulatim probabo. (*Sicut Alexandro Magno Delphica oracula insidias in Macedonia, ita huic responsum Dodonæi Jovis* circa *urbem Pandosiam, amnemque Acherusium* cavendum *prædixerant.*) Sed duo, inquies, a te addita verba fuere; *circa*, &, *cavendum*. Fateor; sed & sis quidem, hoc fidenter dicam: Qui me temeritatis in hac emendatione accusabunt, eos ego negligentiæ accusavero, & reos ad prætorem peregero; qui, scilicet, id minus animadverterint, in Collectione Variantium Lectionum planissime scriptum esse, CAVENDUM. At quod ad illam alteram voculam attinet, CIRCA, ibi vero non mecum, sed cum Ratione ipsa pugnandum; Partes enim partibus non respondebunt, nisi ita legas: Ut huic in Macedonia, ita & huic CIRCA Pandosiam &c. At unum superest tamen, CAVENDUM, scilicet, quod e codice MS. Pelerini a me eductum fuit, non convenire cum, *insidias*, si bellam orationis Latinæ consuetudinem sequi velimus.

Imo

in Macedonia; ita huic responsum Dodonæi Jovis circa urbem Pandosiam amnemque Acherusium prædixerat. 4 Quæ utraque cum in Epiro essent, ignarus eadem & in Italia esse, ad declinanda fatorum pericula peregrinam militiam cupidius elegerat. 5 Igitur, cum in Italiam venisset, primum illi bellum cum Appulis fuit: 6 quorum cognito urbis fato, brevi post tempore pacem & amicitiam cum rege eorum fecit. 7 Erat namque tunc temporis urbs Appulis Brundusium, quam Ætoli, sequuti dudum

Imo autem, ita optimus quisque Veterum loquebatur, ut Plautus, Terentius, Lucretius, & Cicero interdum. Quis autem non debet observasse illud Lucretii?

Æternas quoniam pœnas in morte timendum.

Ad quem locum multa a nobis exempla congesta sunt, & plura si memini, apud Popmam reperies. *Tanaquil. Faber.*

Responsum Dod. Jovis] Modius hoc loco tale producit, haud scio an γνήσιον.

Αἰακίδη προφύλαξο μολεῖν
ἀχερούσιον ὕδωρ,
Πανδοσίαν τε, ὅτι τοι θάνατος
πεπρωμένος ἐστί.

Diversum ab hoc oraculum referunt Strabo lib 6, & Stephanus in Πανδοσία. *Bern.*

Pandosiam] *Pandosia*, Πανδοσία, Lucanorum urbs, in Italia. Oenotriæ quondam regiam fuisse, scribit Strabo.

Dodonæi Jovis urbem Pandosiam] Angl. *Dodonæi Jovis, circa urbem Pandosiam.* Placet, quoniam illud *circa* respondet præcedenti *in*. Scheffer.

Amnemque Acherusium] Adjective, quomodo & Livius, 8, 24, 3: *Acherusiam aquam.* Statim infra, n. 14: *Acheron* est, ex quo accolæ dicti *Acherontini* Plinio lib. 3, sub finem capitis 5, *Bern.*

Amnem Acherusium] Pro *Amnem Acheronta*, ut inf 12, 2, 14, *flumen Acheronta.* Dictum ut *Parnassia rupes* pro rupes Parnassus; & *urbs Romana* pro urbs Roma. Nimirum ex nominibus propriis fiunt adjectiva, & hæc deinde vocabulis latioribus adjiciuntur. *Vorstius.* Quid est, *prædixerant amnem?* Non puto illud *prædicere* sic absolute usurpari apud alios scriptores, verum hic deesse quidpiam. Et vidit Bongarsius Mſ. codicem, in quo fuit *Acherusium cavendum.* Convenitque Livius, quando lib. VIII. c, 24, ait hac de re: *Accito ab Tarentinis in Italiam data dictio erat; caveret Acherusiam aquam, Pandosiamque urbem.* Schefferus.

Pandosiam, Acherus. &c.] Simili ambiguitate prædictæ mortis exempla habent Thucydides, 3, 15, 12, de Hesiodo: Pausanias in Arcad. & Suidas de Epaminonda: Herodotus, 3, 54, de Cambyse: Plutarchus Pyth. orac. c, 34, de Annibale: Ælianus var. 3, 45, de Philippo Macedone. Scilicet *mos oraculis, per ambages respondere*, inquit Tacitus annal. 3, 54, 8, quorum de fallaci vanitate vere Thucydides, 5, 16, 30. *Bern.*

7. *Brundusium*] Vett. *Brundisium.* Græci Βρεντήσιον. unde à Poëtis *Brenda* dictum, Festus: aut potius *Brenta*, *η* in *a*. voce duabus syllabis truncata, quod est Ennio familliare. De eo Strabo lib. 6, & Stephanus. Habitatum a Cretensibus Brundusium, auctor est Stra-

dum fama rerum in Troia gestarum clarissimum ac nobilissimum ducem Diomedem, condiderant; 8 sed pulsi ab Appulis consulentes oracula responsum acceperant, *locum quem repetissent, perpetuo possessuros.* 9 Hac igitur ex causa, per legatos cum belli comminatione restitui sibi ab Appulis urbem postulaverant. 10 Sed ubi Appulis oraculum innotuit, interfectos legatos in urbe sepelierant, perpetuam ibi sedem habituros. Atque ita defuncti responso diu urbem possederunt. 11 Quod factum cum cognovisset Alexander, antiquitatis fata veneratus bello Appulorum abstinuit. 12 Gessit & cum Brutiis Lucanisque bellum, multasque urbes cepit; tum & cum Metapontinis & Pediculis & Romanis fœdus amicitiamque fecit, 13 Sed Brutii Lucanique, cum auxilia a finitimis contraxissent, acrius bellum repetivere. 14 Ibi rex juxta urbem Pandosiam & flumen Acheronta, non prius fatalis loci cognito nomine, quam occideret, interficitur; moriensque non in patria fuis-

Strabo, & Lucanus lib. 2, & 5. *Bong.*

Ætoli, sequuti tum fama rerum] Pro, *tum*, legendum est ex MSS. *dudum*. *T. Fab.* Recte. sic & Iuntæ.

8. *Locum quem repetissent*] *Repetissent* pro repeterent, vel repetituri essent. Plusquamperfectum pro imperfecto non insolens, ut contra imperfectum pro plusquamperfecto. Vide & Notas ad 13, 2, 11, & 13, 2, 13. *Vorst.*

9. *Per legatos cum belli comminatione*] Antiquiores typis expressi *sub belli comminatione*, ut inf. 17, 3, 20. At Bongarsius e MSS. credo, edidit *cum* pro *sub*. Vorst.

10. *Interfectos legat. i. u. sepel.*] Quam inhumanitatem prædixit Cassandra apud Lycophronem. vers. 10, 6, & seqq, *B.*

Sepelierant] Fr. *Sepelierunt*.

Atque ita defuncti responso.] Imo autem, defuncti responso non erant, sed deum illuserunt, cujus illud responsum erat, quod ipsi cæde facta interpretati fuerant. Legi itaque debet, *utque, ita, defuncti responso*, Hoc sensu, utque defuncti responso, (Id est, & quasi responso defuncti essent) ita (dum legatos cæsos sepeliunt. &c) *T. Fab.*

12. *Metapontinis*] Metapontum Plinio, *Metapontium*, Μεταπόντιον, Ptolemæo & Straboni. Magnæ Græciæ maritimum opidum.

Pediculis] Italiæ populi. Plin. 3, 5: Strabo lib. 6. Ποιδίκλους vocat. In MSS. legitur *Pedituli*. Inde qui libros impressos emendarunt, fecerunt *Rutuli*, longe petita conjectura. *Bong.* Apud Appianum etiam civil. bellor. lib. 1, corrupte legitur Ποδίκλους, pro Ποιδίκλους. Et apud Val. Max. 7, 6, exemp. 1, pro *Fidiculis* esse scribendum *Pædiculis*, bene monuit Ph. Cluverius Ital. ant. lib. 4, cap, 10. Ceterum Pœdiculorum (hæc enim vera scriptura est) oppida enumerat Plinius, 3, 11, m. *Bern.*

14. *Flumen Acheronta*] Becharius & alii edidere *flumen Acherusium*; ut paulo ante *amnem Acherusium* dixit. *Vorst.*

16. Zo-

fuisse sibi periculosam mortem, propter quam patriam fugerat, intellexit. 15 Corpus ejus Thurii publice redemptum sepulturæ tradiderunt. 16 Dum hæc aguntur in Italia, Zopyrion quoque præfectus Ponti ab Alexandro Magno relictus, otiosum se ratus, si nihil & ipse gessisset, adunato xxx millium exercitu, Scythis bellum intulit; 17 cæsusque cum omnibus copiis pœnas temere illati belli genti innoxiæ luit.

CAP. III. 1 Hæc cum nuntiata in Parthis Alexandro essent, simulato mœrore, propter Alexandri cognationem, exercitui suo triduum luctum indixit. 2 Omnibus deinde, velut perpetrato bello, reditum in patriam exspectantibus, conjugesque ac liberos suos animo jam quodammodo complectentibus, ad concionem exercitum vocat: 3 ibi *Nihil actum tot egregiis præliis* ait, *si incolumis orientalis barbaria relinquatur; nec se corpus, sed regnum Darii petisse, persequendosque esse eos, qui a regno defecerint.* 4 Hac oratione velut ex integro incitatis animis, Hyrcaniam, Mardosque subegit. 5 Ibi ei occurrit Tha-

16. *Zopyrion*] De quo & infra, 37, 3, 2.

17. *Pœnas temere ill.*] Lucanus, 7, 343.

Causa jubet superos melior sperare secundos.

Id quod justa dissertatione confirmat Gruterus, quæ est ad Tacitum quinquagesima tertia.

CAP. III. 1. *Triduum*] Sebis. *tridui*. Bern. Antiquiores editiones Becharii, Majoris, &, ut Grævius testatur, Iuntarum, *triduo*: ut 2, 11, 4. *triduo ibi dimicatum*, & 12, 9, 15, *illi quatriduo perseverata inedia est*. Vorstius.

2. *Reditum in patriam exspectantibus*] Cod. MS. ut Bongarsius testatur, *spectantibus*. Infra 13, 1, 8. *regnum & imperia spectare, thesauros spectare.* Sed putant quidem *exspectare* poni etiam pro *spectare*. Vide Notas ad 13, 1, 10. *Idem.*

Conjugesque ac liberos suos animo jam quodammodo complectentibus] Codex MS. ut idem Bong. testatur, *animo* omittit: & recte meo judicio. Quia *quodammodo* sequitur, non opus erat addere *animo*: videturque ex margine, ubi explicandi causa adscriptum fuit, irrepsisse in textum. Ipse auctor, si *animo* addere voluisset, omittere potuisset *quodammodo*. Addunt & alii *animo*, cum cogitationem & desiderium denotare volunt; ut Nepos 23. 1. 3, *animo bellare cum Romanis*, & Salust. B. Jugurth. *totum ejus regnum animo jam invaserat*: sed non addunt illi & *quodammodo*. Vorst. Illud *animo* delet Vorstius, ut natum ex glossa. Forte additum *quodammodo* ad mitigationem verbi *complecti*, hoc enim proprie fit ulnis, & brachiis. *Schef.*

4. *Mardosque*] Quidam hoc loco legerunt *Medos*, quomodo & in Eusebio editum est, contra libros. *Bong.*

5. *Ibi ei occurrit Thalestris*] Non videtur Justinus, ut alii, Amazonum gen-

Thaleſtris ſive Minithæa, Amazonum regina, cum ccc mulieribus, xxv dierum inter infeſtiſſimas gentes itinere confecto; ex rege liberos quæſitura: 6 cujus conſpectus adventuſque admirationi omnibus fuit, & propter inſolitum feminis habitum, & propter expetitum concubitum. 7 Ob hoc tredecim diebus otio a rege datis, ut viſa eſt uterum impleſſe, diſceſſit. 8 Poſt hæc Alexander habitum regum Perſarum & diadema, inſolitum antea regibus Macedonicis, velut in leges eorum,

gentem in Hyrcania ponere, ſed ad Mæotim, & Tanaïm. Nam, inquit, xxv dierum itinere confecto in Hyrcania occurriſſe Alexandro. Rectius ſane. Neque enim ullus Geographorum Amazones alibi collocare, quam ad Mæotim unquam dubitavit. Eaque etiam de cauſa Mæotidas, & Tanaïtidas appellari, nemo neſcit. Seneca Hippolyto:

Qualis relictis frigidi Ponti plagis
Egit catervas, Atticum pulſans ſolum,
Tanaïtis, aut Mæotis, & nodo comas
Coëgit, emiſitque, lunata latus
Protecta pelta; talis in ſilvas ferar.

Ita leg. ex ms. Vulgo peſſime, *Aut Tanaïs, aut Mæotis*. Curtius tamen lib. VI, Hyrcaniæ finitimam facit Amazonum gentem. Sed male. *Erat (ut ſupra dictum eſt) Hyrcaniæ finitima gens Amazonum, quondam circa Thermodonta amnem Themiſcyræ incolentium campos. Reginam habebant Thaleſtrim, omnibus inter Caucaſum montem & Phaſin amnem imperitantem.* Ita lege. Vide quoque Diodorum, ad annum IV Olymp. CXII. Cauſa erroris hæc eſt: quod Jaxertem ſive Orxantem, Tanaïm eſſe crederent milites Alexandri. Adi Arrianum lib. VII. *Voſſ.*

Thaleſtris] Straboni lib. II. eſt Θαλήστρια. *B.* De ea ſupra, 2, 4, 33: infra, 42, 3, 9. Adde Plutarchum Alex. c. 81. *Bern.*

Thaleſtris ſive Minithæa] Supra 2, 4, 33, *Minithya ſive Thaleſtris.* Iuntarum editio nomen *Minithæa* utrobique omittit. *Vorſt.*

Sive Minythia.] Sive *Minithea*, ſive etiam *Minythea* ſcribatur, additamentum eſſe videtur. In MSS. Codd. tamen apparet, at non in optima illa edit. Iuntarum, qua nuper uſus eſt Grævius. *Tanaq. Fab.*

Cum trecentis mulieribus] Sic edidi, unius codicis fidem ſequutus, & Diodorum, 17. 77. *B.* Firmat & Curtius, 6, 5, 36. Prius paſſim legebatur, *cum trecentis millibus mulierum*, abſurde. *Bong.*

Confertiſſimas] Editiones quædam *infeſtiſſimas*. quod probabilius eſt. *Bern.*

Inter infeſtiſſimas gentes] Ita ex editionibus antiquioribus legere malo quam ut Bongarſius edidit, *confertiſſimas gentes*. Quod idem probabilius & Berneggero viſum. *Voſſ.*

6. *Propter inſolitum feminis habitum*] Manuſcripti multi habent, *inſolitus regibus Macedonicis habitum*. Quæ quia nimium ab editis recedunt, efficiunt apud me, ut & ipſa, & quod eſt in vulgatis *feminis* pro adjectamentis gloſſatorum habeam. Et iſta *inſolitus regibus Macedonicis* manifeſte huc ſunt tracta ex ſequentibus. *Scheff.*

7. *A rege*] Alii hoc omittunt; nec eſt neceſſarium.

8. *Habitum regum Perſ.*] Sic & Curtius, 6, 6, 4. At medium inter Perſicum & Medicum hahitum ſumſiſſe, auctor eſt Plutarchus, Alex. cap. 79. *Bern.*

Diadema] *Diadema* faſcia alba ſeu candicans fuit, ut allatis plurimis auctorum locis Lipſius ad 6. Ann. Tac. docet. Alexandri tamen diadema *purpu-*

rum, quos vicerat, transiret, assumit. [9] Quæ ne invidiosius in se uno conspicerentur, amicos quoque suos longam vestem auratam purpureamque sumere jubet. [10] Ut luxum quoque, sicuti cultum Persarum imitaretur, inter pellicum regiarum greges electæ pulcritudinis nobilitatisque noctium vices dividit. [11] His rebus ingentes epularum apparatus adjicit, ne jejuna & destructa luxuria videretur, conviviumque juxta regiam magnificentiam ludis exornat; [12] immemor prorsus, tantas opes amitti his moribus, non quæri solere.

CAP. IV. [1] Inter hæc indignatio omnium totis castris erat, a Philippo illum patre tantum degeneravisse, ut etiam patriæ nomen ejuraret, moresque Persarum assumeret, quos propter tales mores vicerat. [2] Sed ne solus vitiis eorum, quos armis subegerat, succubuisse videretur, militibus quoque suis permisit, si quarum captivarum consuetudine tenerentur, ducere uxores; [3] existimans minorem in

purpureum distinctum albo fuit, ut ex l. 6. Curtii apparet: quale scilicet ipse Darius habuerat. *Vorst.*

9. *Longam vestem auratam*] Quam Curtius, 3, 3, 28, *pallam auro distinctam*: Plutarchus ibidem *stolam barbaricam* appellat. *Bern.*

10. *Ut luxum*] Bene monente Freinshemio, puncto hæc a præcedentibus separavi, quibus commate hactenus adnexa male hærebant. *Idem.*

CAP. IV. 1. *Patriæ nomen ejur.*] Quomodo patriæ nomen ejurarit Alexander, non capio: a moribus quidem patriis discessisse manifestum est: non ideo tamen Persa haberi voluit. Quid si legamus, *patris nomen*? Jovis enim filium se, non Philippi, dicebat. Plerique mss. *patria nomine juraret*. Simili mendo infectus Gellius, 1, 2: *Sanctissima disciplinæ nomine mentirentur*. Leg. *nomen ementirentur*. Hæc Bong. Contra Val. Acidalius ad Vell. 2, 68, 4. *patriæ nomen* rectum esse contendit. Nam certum, de luxu regis & mollitie tantum, non de superbia, querelam hic esse, ut qui, quos armis subegerat, eorum vitiis succumberet. Adstipulatur Noster mox 12, 5, 2. Hoc igitur ægre exercitus ferebat, masculum Macedonum nomen, belli fama Orbe toto celebre & terribile, moribus effeminatis Persarum corrumpi, & ipsum velut effeminari. *Idem.* Boxhornius legendum putat *patriæ morem ejur.* Sed non est verisimile hoc propter id quod sequitur *moresque Persarum*. Quid autem sit *nomen patriæ ejurare*, intelligitur fere ex ipso illo quod sequitur *mores Persarum assumere*: nimirum nihil fere aliud quam quod 12, 5, 2, dicitur, *patriæ mores subvertere*. *Ejurare* quidem vel *ejerare* dicunt pro non agnoscere, rejicere, detestari. Cicero 2. de Or. *Cum ei M. Flaccus multis probris objectis P. Mutium judicem tulisset, Ejero, inquit, iniquus est.* Vorst. *Ejurare nomen patriæ* idem est quod Tacitus dicit IV Hist. 29, *ejurate patriam*; sic & *ejurare liberos ac parentem* Seneca dixit consolat. ad Marciam. *Nomen patriæ* est patria, ut *nomen*

in patriam reditus cupiditatem futuram habentibus in castris imaginem quandam larium, ac domesticæ sedis; 4 simul & laborem militiæ molliorem fore dulcedine uxorum. 5 In supplementa quoque militum minus exhauriri posse Macedoniam, si veteranis patribus tirones filii succederent, 6 militaturi in vallo, in quo essent nati, constantioresque futuri, si non solum tirocinia, verum & incunabula in ipsis castris posuissent. 7 Quæ consuetudo in successores quoque Alexandri mansit. 8 Igitur & alimenta pueris statuta, & instrumenta armorum equorumque juvenibus data; & patribus, pro numero filiorum, præmia statuta. 9 Si quorum patres occidissent, nihilominus pupilli stipendia patrum trahebant, quorum pueritia inter varias expeditiones militia erat. 10 Itaque a parvula ætate periculis laboribusque indurati invictus exercitus fuere: neque castra aliter quam patriam, neque pugnam aliud unquam quam victoriam duxere. 11 Hæc suboles nomen habuit Epigoni. 12 Parthis deinde domitis, præfectus his statuitur ex nobilibus Persarum Andragoras; unde postea originem Parthorum reges habuere.

CAP. V. 1 Interea Alexander non regio, sed hostili odio

agelli apud Valer. Cat. in diris agellus, & inferius lib. XIII. 6, *Philippi Alexandrique nomina* est Philippus & Alexander. & multa sunt hujus generis alia exempla. *Gravius.*

4. *Laborem militiæ*] Tacitus annal. 3, 34, 5: *Bella plane accinctis obeunda: sed revertentibus post laborem, quod honestius quam uxorium levamentum?* Disputatur eo loco, An magistratum in provinciam euntem comitari uxor debeat. *Bong.*

6. *Si non solum tirocinia, verum & incunabula in castris posuissent*] *Ponere* pro *deponere*. Quod vel ex eo intelligitur, quod alibi ipso composito in talibus utitur: ut 7, 5, 3, *pueritiæ rudimenta deponere*; & 9. 1. 8, *tirocinii rudimenta deponere*. Vorst.

7. *Quæ consuetudo in successores quoque Alexandri mansit*] Bongarsius ex MSS. edidit *in successoribus*. Sed Berneggerus maluit *in successores*: quomodo in antiquioribus typis expressis est; & in aliquo item MS. observavit Bongarsius. *Vorst.* Mihi vehemens suspicio est, legi debere, *in successores* USQUE *Alexandri mansit*, & ita scripsisse Justinum puto. Nam illud, *mansit in successores*, durius est & insolentius, nisi addas *usque*. Latini homines judicabunt. *T. Faber.*

11. *Epigoni*] Quo nomine & eorum, qui ad Thebas cum Polynice occubuerant. *B.* Vide Diodorum, 4, 6. pr. *Bern.*

12. *Andragoras*] Conferenda hæc cum 41. 6. 9.

CAP. V I. *Non regio, sed hostili odio sævire in suos cœpit*] Angl. *hostili more*

odio sævire in suos cœpit. [2] Maxime indignabatur carpi se sermonibus suorum, Philippi patris, patriæque mores subvertisse. [3] Propter quæ crimina, Parmenion quoque senex, dignitate regi proximus, cum Philota filio, de utroque prius quæstionibus habitis, interficitur. [4] Fremere itaque omnes universis castris cœpere, innoxii senis filiique casum miserantes, interdum se quoque non debere melius sperare dicentes. [5] Quæ cum nuntiata Alexandro essent, verens ne hæc opinio etiam in Macedoniam divulgaretur, & ne victoriæ gloria sævitiæ macula infuscaretur, simulat se ex amicis quosdam in patriam victoriæ nuntios missurum. [6] Hortatur milites suis scribere, rariorem habituros occasionem propter militiam remotiorem. [7] Datos fasces epistolarum tacite ad se deferri jubet; [8] ex quibus cognito de se singulorum judicio, in unam cohortem eos, qui de rege durius opinati fuerant, con-

more. Placet mirum præ vulgata lectione. Nec enim sat commode *regium odium* dicitur. Probat quidem vulgatum Cl. Vorstius per locum Livii II, 5. 4, nostri XVII, 1. 4. sed exempla illa non satis videntur convenire. Nam est oppositio inter patres & plebem, quæ inter Regem & cives nulla, & Justinus de more patrio agit, non de odio. *Scheff.*

2. *Carpi se sermonibus suorum*] Veteres editiones Iuntarum, Becharii & Vindoboniensis *se* omitunt: quod Grævius rectum putat. *Vorstius.* Libri quidam illud *se* non agnoscunt, quod putant esse rectum. At in Mss, quos vidit Bongarsius, legebatur *carpere*, unde illud *carpi se* videtur ortum. Quod si *carpere* Justini est, cogitandum, annon scripserit, *maxime indignabatur, carpere sermonibus, suorum mores subvertisse.* Mihi sane *Philippi patris patriaque* huc translata ex superioribus a glossatore videntur. *Schefferus.*

3. *Parmenion*] Parmenion annorum 70, vir militiæ domique clarus necatur cum filio Philota, de cujus cæde Curtius elegenter & copiose, 7. 2. *Bern.* Codex MS. teste Bongarsio, *Parmenio*: quomodo istiusmodi Græca nomina Latinos scripsisse Pithæus 2 Advers. 13, & Gronovius Notis in Livium monent. *Vorst.*

5. *In Macedoniam divulgaretur*] Mss. multi habent *Macedonia*, quod præfero, quia verbum divulgare significat id, quod fit in loco, non vero, quod pertinet ad locum. *Scheff.*

7. *Fasces epistolarum*] Non absimili commento Glos in Cypro bellum gerens, militum in se animos deprehendit. Polyæn. strategem. libr. 7. *Bern.*

8. *Durius opinati*] Hoc est, maledice locuti. Ita verbum hoc usurpat & Suetonius Aug. c. 51, 4: *Inter cetera crimina objiciebatur, quod male opinari de Cæsare soleret.* Et cap. 67. 2, *servum gravissime de se opinantem compedibus coërcuit.* Eodem sensu *existimare* usurpat Seneca, de ira 3, 22: *Homines & periculosissime & libentissime faciunt, ut de rege suo male existiment.* Et Nazarius Panegyr. c. 5: *Existimare de Principibus, nemini fas est.* Idem.

De rege durius opinati fuerant] *Durius*

contribuit, aut consumpturus eos, aut in ultimis terris in colonias distributurus. 9 Inde Drancas, Euergetas, Parymas, Parapammenos, Adaspios, ceterosque populos, qui in radice Caucasi morabantur, subegit. 10 Interea unus ex amicis Darii Bessus vinctus perducitur, qui regem non

rius opinari hic idem est quod durius scribere. Et potest quoque idem esse quod durius loqui: Nimirum *opinari* & *existimare*, quæ verba proprie aliquid internum & absconditum notant, transferuntur etiam ad externa significanda. Nepos 10, 7, 3. *Non æquo animo ferebat de se ab iis male existimari, quorum paulo ante in cœlum fuerat elatus laudibus.* Vorst.

9. *Drancas*] Drancæ Asiæ populi circa Caucasum monten.

Euergetas] Qui dicti ante *Agriaspa.* Arrianus l. 3 Ἀφικνεῖται ἐς τοὺς πάλαι μὲν Ἀγριάσπας καλουμένους, ὕστερον δὲ Εὐεργέτας ἐπονομασθέντας, ὅτι Κύρῳ τῷ Καμβύσου ξυνελάβοντο τῆς ἐς Σκύθας ἐλάσεως. Curtius 7, 3: *Iter pronuntiari jubet in Agriaspas quos jam tunc mutato nomine Euergetas appellabant; ex quo frigore victusque penuria Cyri exercitum affectum, tectis & commeatibus juverant.* Utrobique tamen legendum *Ariaspas* non male judicat Blancardus Notis in 3 Arriani. Atque ita magis nomen congruet cum eo quod Diodorus Sic. illis tribuit, τῶν Ἀριμασπῶν puta. Verba hujus 17, 71, sunt: Ἀνέζευξε μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπὶ τοὺς πρότερον μὲν Ἀριμασποὺς, νῦν δὲ Εὐεργέτας ὀνομαζομένους. Addit quoque Diodorus eandem appellationis rationem quam Arrianus & Curtius prodidere. Non tamen putem ipso Græco vocabulo *Euergetas* dictos fuisse a Persis; sed Persico potius ejusdem significationis *Orosangas.* Herodotus lib. 8: Φύλακος δὲ εὐεργέτης βασιλῆος ἀνεγράφη, καὶ χώρῃ οἱ ἐδωρήθη πολλῇ. Οἱ δὲ εὐεργέται τοῦ βασιλῆος Ὀροσάγγαι καλέονται Περσιστί. *Vorstius.*

Parymas, Parapammenos] Ex Diodoro, 17, 81, & aliis, legendum arbitror *Paropamisadas.* *Adaspii* qui sint, non invenio; quod vulgo legitur *Hydaspii*, nomen est ab Hydaspe Indiæ fluvio confictum. Nec placet, quod *Caspios* quidam ediderunt. Quid si *Arios* legamus? Omnino arbitror, duas syllabas priores τοῦ *Adaspios*, ex voce *Paropamisadas*, adhæsisse sequenti vocabulo, unde factum sit *Adasarios.* Inde *Adaspios.* Sed his vocibus restituendis divino est opus. *Bong.* Ego me divinatorem non profiteor, ausim tamen affirmare, pro *Paribas* legendum *Arimaspos*, idque copulandum (aut forsan a glossatore aliquo copulatum) cum præcedenti vocabulo *Euergetas.* Asserit enim Diodorus, 17, 81. Cyrum *Arimaspos*, quod exercitum suum, fame graviter adfectum, commeatibus juvissent, cum aliis muneribus affecisse, tum, abrogato nomine pristino, *Euergetas* eos nuncupasse, hoc est, *beneficos*, seu Persica lingua *Orasangas.* Quod cognomentum apud Persas iis tribui solitum esse, qui regem regnumve insigni aliquo beneficio demeruissent. & ne cujusquam meriti memoria intercideret, Orosangarum seu beneficorum nomina in regios commentarios relata fuisse, clarum est ex Estheræ libro, cap. 6, 2, & 4: Josepho antiq. 11, 6: Herodoto, 3. 140: & 8. 85: Xenophonte libr. 8. pæd. Æliano var. 2, 40. Huc refero locum ex Epistola Xerxis ad Pausaniam, ab interpretibus non bene intellectum apud Thucydidem, 1, 27, 8. *Bern.*

Parapammenos] Sic & inf. 13. 4. 21. Diodorus tamen 17, 81, Arrianus 5, & Curtius 7, 3, *Parapamisadas* vocant.

non solum prodiderat, verum & interfecerat. 11 Quem in ultionem perfidiæ excruciandum fratri Darii tradidit, reputans non tam hostem suum fuisse Darium, quam amicum ejus, a quo esset occisus. 12 Et ut his terris nomen relinqueret, urbem Alexandriam super amnem Tanaim condidit, intra diem septimum decimum muro VI millium passuum consummato, translatis eo trium civitatium populis, quas Cyrus condiderat. 13 In Bactrianis quoque Sogdianisque XII urbes condidit, distributis his, quoscunque in exercitu seditiosos habebat.

CAP. VI. 1 His ita gestis solenni die amicos in convivium vocat. 2 Ubi orta inter ebrios rerum a Philippo gestarum mentione, præferre se patri ipse, rerumque suarum magnitudinem extollere cælo tenus cœpit, assentante majore convivarum parte. 3 Itaque cum unus e senibus Clitus, fiducia amicitiæ regiæ, cujus palmam tenebat, memoriam Philippi tueretur, laudaretque ejus res gestas, adeo regem offendit, ut telo a satellite rapto eundem in convivio trucidaverit. 4 Qua cæde exultans, mortuo patrocinium Philippi, laudemque paternæ militiæ objectabat.

vocant. Et hoc quidem rectius. Dicti enim sunt ita a *Parapamiso* monte, ut ex lib. 5, Arriani manifeste apparet. *Vorstius.*

11. *Excruciandum fratri Dar. trad.*] Exemplo simili, nobilissimi Pœnorum captivi, liberis Reguli, a Senatu Rom. traditi sunt ad supplicium. A. Gell, 6, 4, ultioni simul & solatio. De supplicii Bessi genere variant auctores. *Bern.*

12. *Alexandriam*] Adde Curtium, 7, 6, 46. & seqq.

Eo trium civitatum populis] Mss. habent, *earum civitatium*, id quod puto rectius, Arrianus nominat unam Cyropolin a Cyro conditam, caput gentis, ei adjungit alias sex minores, quæ fortassis illius alterius coloniæ fuerunt, omnes captas ab Alexandro. *Scheffer.*

CAP. VI. 1. *Vocat*] Mss. Modiani, *convocat*: neque aliter unus Bongarsii. Modius tamen nihil mutandum censet, cum solennis sit illa vox & præcipua conviviis. Cicero famil. 9. Epist. 20. *ut Verrium vocare sæpius audeamus*, hoc est, ad cœnam invitare. Catullus epigr. 48:

——mei sodales
Quærunt in triviis vocationes.

Ita Suetonius Calig. 39, 5. Videnda Guilielmi verisimilia, 1, 18, & Plautin. quæstion. in Amphitr. cap. 8, *Bern.*

2. *Præferre se patri*] De Alexandri jactantia Plutarch cap. 40. *Idem.*

3. *Ut telo a satellite rapto eundem &c.*] Insigne crudelitatis exemplum in Alexandro, qui Clitum, cujus virtute in pugna ad Granicum servatus erat, jam senem in convivio transfodit. Impotens & immoderatus in Alexandro animus. Furor itaque mentem præcipitant. Thucydides: Nequi-

jectabat. 5 Postquam satiatus cæde animus conquievit, & in iræ locum successit æstimatio, modo personam occisi, modo causam occidendi considerans, pigere eum facti cœpit: 6 quippe paternas laudes tam iracunde accepisse se, quam nec convitia debuisset; amicumque senem & innoxium, a se occisum inter epulas & pocula, dolebat. 7 Eodem igitur furore in pœnitentiam, quo pridem in iram versus, mori voluit. 8 Primum in fletus progressus, amplecti mortuum, vulnera tractare, & quasi audienti confiteri dementiam, arreptum telum in se vertit, peregissetque facinus, nisi amici intervenissent. 9 Mansit hæc voluntas moriendi etiam sequentibus diebus. 10 Accesserat enim pœnitentiæ nutricis suæ, sororis Cliti, recordatio, cujus absentis eum maxime pudebat; 11 tam fœdam illi alimentorum suorum mercedem redditam, ut in cujus manibus pueritiam egerat, huic juvenis & victor pro

ζω δύο τὰ ἐναντιώτατα ἀβουλίᾳ εἶναι, τάχος τε, καὶ ὀργήν.

5. *Postquam satiatus cæde*, &c.] Sic a Nerone, *perfecto demum scelere* (matris occisæ) *magnitudo ejus intellecta est*: Tacit. annal. 13, 10, 1. *Scelus inter ancipitia probatum, veris mox pretiis æstimatur*: Idem 11, 26, 5.

Cum scelus admittunt, superest constantia: quid fas
Atque nefas, tandem incipiunt sentire peractis
Criminibus. ———

Juvenal. Sat. 13, 237. *Bern.*

Et in iræ locum successit existimatio] Ita antiquiores typis expressi. Nec mutavit Bongarsius. At Berneggerus quod a Bongarsio monitum videret, codices quosdam MSS. habere *æstimatio*, ita omnino scribendum putavit. Rursus Gronovius contendit τὸ *existimatio* genuinum esse. Terent. Heaut. Proh *Arburinum vostrum, vostra existimatio valebit*. Livius 34. 2. *Utrum e rep. sit, nec ne id quod ad vos fertur, vostra existimatio est.* Ad quem locum Notas quoque Gronovii vide. *Vorst.*

Sic veteribus, Gronovio, & Grævio volentibus restituit Vorstius. Berneggerus malebat *æstimatio*. Vide, quæ notavi sup. lib. III. c. ult. fine. *Scheffèrus.*

6. *Iracunde*] Non male Vienn. *iracundum.*

7. *Quo pridem in iram*] Ms. quidam *pridie*, quod præfero. *pridem* sane nescio, an reperiatur usurpatum de tam brevi temporis intervallo, & paucas intercessisse horas etiam ex Curtio est notum. Vide eum lib. VIII c. 2. Arrianus παραχρῆμα, id est, *statim* post confectam cædem, secutam ait pœnitentiam. *Scheff.*

10. *Accesserat enim ad pœnitentiam*] Ita antiquiores typis expressi. Bongarsius maluit *accesserat pœnitentiæ*. Vorst.

Accesserat ad pœnitentiam.] Sic ex vetustioribus restituit Vorstius. *Scheff.*

Nutricis suæ & sororis Cliti recordatio] Duæ personæ videntur esse, nutrix ac soror Cliti, quod falsum est; quare aut delendum istud ET, aut, quod magis probem, ita legendum, *Accesserat pœnitentiæ & nutricis suæ sororis*

pro beneficiis funera remitteret. [12] Reputabat deinde, quantum in exercitu suo, quantum apud devictas gentes fabularum atque invidiæ, quantum apud ceteros amicos metum & odium sui fecerit; [13] quam amarum & triste reddiderit convivium suum, non armatus in acie, quam in convivio terribilior. [14] Tunc Parmenion & Philotas, tunc Amyntas consobrinus, tunc noverca fratresque interfecti; tunc Attalus, Eurylochus, Pausanias aliique Macedoniæ extincti principes, occurrebant. [15] Ob hæc illi quatriduo perseverata inedia est, donec exercitus universi precibus exoratus est, precantis, *Ne ita mortem unius doleat, ut universos perdat,* [16] *quos in ultimam deductos Barbariam, inter infestas & irritatas bello gentes, destituat.* [17] Multum profuere Callisthenis philosophi preces, condiscipulatu apud Aristotelem familiaris illi, & tunc ab ipso rege ad prodenda memoriæ acta ejus accitus. [18] Revocato igitur ad bellum animo, Chorasmos & Dahas in deditionem accepit.

CAP.

sororis Cliti, recordatio. T. Fab. In nonnullis editionibus abest τὸ & recte.

12. *Fabularum*] Rumoris & sermonum. Ita Sueton. Aug. 70. 1: *Cœna ejus secretior in fabulis fuit*; hoc est, hominum sermone traducebatur. Tibull. lib. 1, Eleg 4, fin. *ne turbis fabula fiam.* Bern.

15. *Ne ita mortem unius doleat*] Codices quidam MSS. teste Bongarsio, *morte unius dol.* quod æque recte dicitur. *Vorst.* Plerique Mss. Bongarsio visi habent *morte.* Unde ergo illud *mortem*? Suspicor Justinum scripsisse, *ne ita morte in unius doleat.* Cicero Bruto: *In tam gravi vulnere dolendum est.* Scheff.

17. *Callisthenis*] Callisthenis & Anaxarchi philosophorum oratione hunc Alexandri mœrorem esse levatum refert Plutarch. c. 93.

Condiscipulatu apud Aristotelem] Plerique Mss. habent *quondam discipulatu.* Puto utrumque scribendum, *quondam condiscipulatu*, nam vocem *quondam* exigit quod sequitur, *& tunc* tanquam relativum: *condiscipulatu* autem agnoscunt etiam alii codices. Vitium ex eo natum, quia pro *quondam* ratione veteri scriptum fuit *condam*, & quia mox sequebatur *cond* in voce *condiscipulatu*, ideo hæ litteræ perperam videbantur repetitæ. *Scheff.*

Familiaris illi (Alexandro) & tunc ab ipso rege ad prodenda memoria acta. &c. Dele istud, *rege*, est enim glossema, cum dicat Justinus, in eadem linea, *familiaris illi* (Alexandro.) Quare nihil relinquitur. *T. Fab.*

Ad prodenda memoriæ acta ejus] *Acta* pro rebus gestis. Sic 12, 7, 13. *Herculis acta superare.* Notat & Grotius ad principium Actorum Apostolicorum, Ciceronem, quidquid quisquam egit, id modo *acta*, modo *actus* vocare; & leges Sempronias dicere esse *acta Gracchorum.* Vorst.

18. *Chorasmos*] Arriano l. 4. Χοράσμιοι Straboni, 11, Χωρασμίνιοι. Plinio, 6, 16. Chorasmii. *Dahæ* Græ-

CAP. VII. [1] Deinde, quod primo ex Persico superbiæ regiæ more distulerat, ne omnia pariter invidiosiora essent, non salutari, sed adorari se jubet. [2] Acerrimus inter recusantes Callisthenes fuit. Quæ res & illi & multis principibus Macedonum exitio fuit; siquidem sub specie insidiarum omnes interfecti. [3] Retentus tamen est a Macedonibus mos salutandi regis, explosa adoratione. [4] Post hæc Indiam petit, ut Oceano ultimoque Oriente finiret imperium. [5] Cui gloriæ, ut etiam exercitus ornamen-

cis sunt Δάαι, pro quo hic quidam *Saca* reposuerunt. Curtius, 7, 4, 6, Chorasmios, Dahas, & Sacas conjungit, ut Solinus cap. 51. *Bong.*

CAP. VII. 1. *Primo*] In mss. esse notarunt *in primo*, quod scribe junctim *inprimo*. Vetus adverbium, nec dubium, quin a Trogo usurpatum: e quo *prisca*, ut ipsemet ait præfat n. 1, *eloquentia viro*, auctor desumpta antiquaria verba sparsim epitomæ suæ inseruit. *Val. Acidal.* Sed *in primo* recte legi in MSS. Gronovius contendit, exemplisque affirmat.

Ne omnia pariter invidiosiora essent] Aut deest aliquid huic loco, aut scribendum est *invidiosa*, quod in quodam & Bongarsius reperit. Nam *pariter invidiosiora* nec consuetudini, nec rationi sermonis Latini respondet. *Scheffer. Pariter* non pertinet *ad invidiosiora*, sed ad *omnia*. Ne omnia simul sive eodem tempore immutata in moribus patriis, majus erga Alexandrum concitarent odium.

2. *Callisthenes*] Cujus adversus adorationem Alexandri verba graviter libereque facta commemorant, Arrianus lib. 4. pag. 8: & Curtius, 8, 5. Non fuit præcepti memor ab Aristotele sibi dati, *ut cum rege, aut rarissime, aut quam jucundissime loqueretur*, Val. Max: 7, 2. *Contumacia non facit ad aulam*, Senec. de tranquil. cap. 4. *Bern.*

Sub specie insidiarum] Hoc *insidiarum* non concoquo. Quid enim *species insidiarum*, & quæ insidiæ hic intelligendæ? num quas facit aliquis, an quas patitur? Res in se quidem clara, sed oratio admodum ambigua. Itaque vix dubito, quin Justinus scripserit, *sub specie insidiatorum*, postea vocabulum *insidiatorum* compendiose scriptum exhibuerit lectionem, quæ nunc vulgatur. Equidem & lib. 1. c. 5. *sub specie venationis* habeat, pro *sub specie venatoris*, & l. v, c. 8. *sub obtentu liberationis*, pro *sub obtentu liberatoris*: sed in illis locis nulla ambiguitas, quæ non evitatur hic, si receptam lectionem servamus. *Scheffer.* Nec hic quicquam ambiguitatis & obscuritatis. *Sub specie insidiarum*, est sub falso prætextu insidiarum quas fingebantur struxisse Alexandro. Hoc crimen ipsis impingebatur.

Interfecti] Dissentit auctor a seipso infra, 15, 4. 6, & a Plutarcho Alex, cap. 98. De morte Callisthenis adde Diogen. Laert. in vita Aristotel. *Bern.*

3. *Explosa adoratione*] Pro *explosa* in quodam veteri est *exsessa*. Mallem legere *expolsa*, vel ut hodie scribunt *expulsa*. Scheff.

2. *Finiret imperium*] *Finire* pro terminare. Virgilius 1. Æn. *Imperium Oceano, famam qui terminet astris.* Ita ille de Cæsare. At de Alexandro Seneca 6. Quæst. N. 23: *Imperium ex angulo Thraciæ usque ad Orientis terminos protulit.* Vorst.

Ab argenteis clypeis] Curtius 8, 5, 4: *Scutis argenteas laminas addidit*. Quod idem paulo ante noster *argento inducere* dixit: Ammianus vero Marcell. lib. 16. *auro imbracteare*. Vorst.

Argyraspidas] Hoc est, argenteis parmis

menta convenirent, phaleras equorum & arma militum argento inducit, exercitumque suum, ab argenteis clypeis, Argyraspidas appellavit. 6 Cum ad Nysam urbem venisset, oppidanis non repugnantibus fiducia religionis Liberi patris, a quo condita urbs erat, parci jussit; lætus non militiam tantum, verum & vestigia se dei sequutum. 7 Tunc ad spectaculum sacri montis duxit exercitum, naturalibus bonis, vite, hederaque non aliter vestiti, quam si manu cultus, colentiumque industria exornatus esset. 8 Sed exercitus ejus, ubi ad montem accessit, repentino impetu mentis in sacros dei ululatus instinctus, cum stupore regis, sine noxa discurrit; ut intelligeret, non tam oppido se parcendo, quam exercitui suo consuluisse.

parmis insignes, quorum meminere præter alios Curtius, 4, 13, 41: & Livius, 37, 40, 7. Imp. Alexander Severus, Alexandrum Magnum imitandi, imo vincendi studio, cum Argyraspidas, tum etiam *Chrysoaspidas* instituit. Lamprid. in vita cap. 30. Quale quid jam priscis reip. Rom. temporibus factum tradit Livius, 9, 40, 2. ubi de Samnitibus, cum Romanis pugnam instruentibus, inquit: *Duo exercitus erant: scuta alterius auro, alterius argento cælaverunt.* Bern.

Appellavit] Sebis. *appellat.*

6. *Cum ad Nysam urbem venisset, oppidanis non repugnantibus*] Sic quoque Arrianus libro v. Curtius. Statim post puto legendum *Cleophis.* Voss.

Nysam] Ita Stephanus, & Strabo lib. 14: Arrianus vero *Nyssan.* Bongars.

Nysam] De hac ita Curtius: *Sita sub radicibus montis, quem Meron incolæ appellant. Inde Græci mentiendi traxere licentiam, Jovis femine Liberum patrem esse celatum.* De Bacchi in Indos expeditione scripsit prolixum carmen Nonnus. De Bacchi sacris quomodo ex Oriente in Græciam pervenerint, erudite Heinsius in principio Aristarchi sacri.

7. *Sacri montis*] Qui *Meros* dicitur Curtio, 8, 10, 20. ubi Bacchum enutritum fabulatur antiquitas. Plinius, 8, 29. *Nysa* vocatur, ex scriptorum forte vitio. Nam Plinius ipse 6, 21: *Merum montem Libero patri sacrum*, a *Nysa* vicina urbe distinguit. Bern.

8. *Repentino impetu mentis, in sacros dei ululatus instinctus*] In ms. legebatur, *instinctu*, non *impetu* Quod facit subdubitare, latuisse hic aliquod verbum minus ab librariis intellectum, vel quod insolitum quid ipsorum auribus sonaret. Forsitan scriptum fuit, *repentino incitu mentis*, &c. *Incitu* pro incitatione dixerit Justinus. Sic Plinius lib 11. cap. XLV: *Qui sive assiduo mundi incitu, & contrario siderum occursu nascuntur, sive hic est ille generabilis rerum naturæ spiritus*, &c. *Voss.* Vossius quod in cod. quodam MS. pro *impetu* est *instinctu*, conjicit legendum esse *incitu*. Verum ipsum *impetu* satis commodum. Ipse Cicero, *impetu quodam animi potius quam cogitatione facere*; itemque *impetu quodam mentis & voluntate*, dicit. *Verst.*

Non tam oppidanis parcendo] Ita antiquiores editiones Becharii, Iuntarum & aliæ. Bongarsius maluit, *Non tam oppido se parcendo quam exercitui suo consuluisse.* Paulo ante dixerat, *oppidanis non repugnantibus.* Idem.

Oppidanis] Sic ex veteribus & Iuntarum

luisse. 9 Inde montes Dædalos, regnaque Cleofidis reginæ petit. Quæ cum se dedidisset ei, concubitu redemptum regnum ab Alexandro recepit; illecebris consecuta, quod virtute non potuerat; 10 filiumque ab eo genitum Alexandrum nominavit, qui postea regnum Indorum potitus est. 11 Cleofis regina, propter prostratam pudicitiam, scortum regium ab Indis exinde appellata est. 12 Peragrata India, cum ad saxum miræ asperitatis & altitudinis, in quod multi populi confugerant, pervenisset, cognoscit, Herculem ab expugnatione ejusdem saxi terræmotu prohibitum. 13 Captus itaque cupidine, Herculis acta superare, cum summo labore ac periculo potitus saxo, omnes ejus loci gentes in deditionem accipit.

CAP. VIII. 1 Unus ex regibus Indorum fuit, Porus nomine, viribus corporis & animi magnitudine pariter insignis, 2 qui bellum jampridem, audita Alexandri opinione, in adventum ejus parabat. 3 Commisso itaque prælio exercitum suum Macedonas invadere jubet, sibi regem eorum privatum hostem deposcit. 4 Nec Alexander pugnæ moram fecit, sed prima congressione vulnerato equo, cum præceps in terram decidisset, concursu satellitum

tina, volente Grævio, Vorstius. *Scheff.* Vide not. Græv.

9. *Quæ cum se dedidisset ei*] Ita quidam MSS. sed scribi oportuit, *dedidisset*, ut in quibusdam impressis. *Tanaq. Faber.*

Non potuerat] Mss. plerique Bongarsiani habent *poterat*, quod ut convenientius, fortasse repudiari non debuit. *Scheff.*

12. *Saxum*] Petra Ἄορνος, seu Ἄορνις, ut habet Diodorus, 17, 85: & Curtius ms. 8, 11, 2, *B.* Inde dicta, quod præ altitudine ad eam aves evolare non possent. Adde Strabonem lib. 15: Plutarchum de fort. Alex. lib. 1, cap, 2: Lucianum Hermotimo, sub initium. *Bern.*

Saxum miræ asperitatis & altitudinis] Antiquiores editiones, *miræ magnitudinis & asperitatis.* Petra illa ἄορνος dicta, quod præ altitudine aves evolare ad eam haud possent. *Vorstius.*

CAP. VIII. 1. *Viribus corporis &c.*] Statura enim fuit quatuor cubitorum & palmi, auctor Plutarchus. Alex. c. 106.

3. *Privatum hostem*] Exponunt unum cum separatim. Recte quidem, sed num vox *privatus* alibi occurrat ita usurpata, ego dubitem plurimum. Quare pro *privatum* censeo legendum *privatim* Plinius lib. XXIV. c. 7, de pice: *Adversatur privatim cerastæ morsibus.* Scheffer.

4. *Cum præceps ad terram decidisset concursu satellitum servatus*] Curtius aliter lib. VIII. Inquit enim, equum Alex-

situm servatur. 5 Porus multis vulneribus obrutus capitur. 6 Qui victum se adeo doluit, ut cum veniam ab hoste accepisset, neque cibum sumere voluerit, neque vulnera curari passus sit; ægreque sit ab eo obtentum, ut vellet vivere. 7 Quem Alexander ob honorem virtutis incolumen in regnum remisit. 8 Duas ibi urbes condidit, unam Nicæam, alteram, ex nomine equi, Bucephalen vocavit. 9 Inde Arestas, Gesteanos, Præsidas, Gangaridas

Alexandri multis vulneribus confossum procubuisse, posito magis rege, quam excusso. Historiam fusius narrat A. Gellius ex Charete (ita legendum) libro v. cap. 11. Adi quoque Arrianum, Plutarchum, & alios. Persæ historiam hanc de Poro, & Alexandro, longe aliter narrant. Vide Petrum Teixeram lib. I. c. XXII. *Voss.*

Cum præceps in terram cecidisset.] Ita rursus antiquiores editiones. At Bongarsius, *Ad terram decidisset.* Vorstius.

6. *Cum veniam ab hoste accepisset*] Iuntarum & aliæ veteres editiones pro *accepisset* habent *invenisset*. Quod adeo placet Grævio ut id in textum receperit. Assentirer & ipse, si pro *ab hoste* legeretur *apud hostem*. Ita enim *invenire veniam apud aliquem* dictum esset ut *quærere gratiam apud aliquem* 4, 11, 7. *Vorst.* Grævius reddidit nostro ex Iuntina, *invenisset*. Vulgatum tamen tuetur Vorstius *Scheff.*

Cum veniam ab hoste invenisset] Optime & Latinissime, ex editt. pristinis, & Iuntina etiam. Itaque ex Grævii nostri judicio, eam lectionem, quæ germanissima est, in contextum recepi. *T. Fab.*

Ægreque &c.] Non ergo semper illud Petronii verum: *Nemo invitus audit, cum cogitur aut cibum sumere aut vivere.*

7. *Ob honorem virt.*] Erat Alexander *virtutis etiam in hoste mirator*: Curtius 4. 6 38: & 8. 14, 75. *Habet hoc virtus, ut viros fortes species ejus & pulchritudo in hoste posita delectet*: Cicero in L. Pisonem, c. 32.

8. *Nicæam*] A victoria illic parta sic dictam. Diodorus, 17. 95. *Bern.* Grævius ex Iunt. *Niceam*. Scheff.

Bucephalen] *Bucephalon* vocat Curtius, 9, 3, 57, ut & A. Gellius, 5, 2. *Bucephalam* Plinius, 6, 20, & Diodorus, 17, 95. *Bucephaliam* Plutarchus Alex. c. 107. qui addit, Alexandrum & in memoriam canis sui, *Perita* nomine, cognominem urbem erexisse. Consulatur omnino Phil. Camerar. hor. subcis. 1, 21. *Bern.*

9. *Adrestas.*] Iuntina: *Andresteas, Assacenos, Prasios, Gandarias.* Non displicet Vorstio, nisi quod pro *Gandarias*, *Gandaritas* putet scribendum. Forte & pro *Andrasteas*, *Andrestas* rectius, propius certe a vulgato. *Schefferus.*

Inde Adrestas] MSS. omnes *Arestas*. Et sic quoque Lucanus, III: *Tunc furor extremos movit Romanus Arestas.* *Prastos* vocat Curtius, male. Sed variis modis Indicæ illæ gentes ab auctoribus appellantur. Sic quos Aristobulus Γλαυκανίκας vocat, Ptolemæus Γλαύσας. & trecenta ejuscemodi, in quibus verum nomen nullus, εἰ μὴ ὁ θεὸς εἰδείη. *Voss.*

Adrestas &c] MSS. plerique *Arestas*. Arrianus lib. 5. Ἀδραίτας vocat: Diodorus, 17, 91, Ἀδρέστας, ut hic quidam ediderunt. *Gesteani*, (ita habent MSS. aut *Gestani*) in MS. Orosio sunt *Catheni*. Fabricus ex Arriano edidit *Cathai*. eos Καθαροὺς vocat Diodorus, 17. 91. *Prasida*, seu *Prasidia*, Curtio sunt Parrhasii. Idem ibid nal.

das, cæsis eorum exercitibus, expugnat. 10 Cum ad Cuphites venisset, ubi eum cc millibus equitum hostes operiebantur, exercitus omnis, non minus victoriarum numero, quam laboribus fessus, lacrymis eum deprecatur, 11 *Finem tandem belli faceret, aliquando patriæ, reditusque meminisset; respiceret militum annos, quibus vix ætas ad reditum sufficeret,* 12 Ostendere alius caniciem alius

habet *Gangaridas*, ut hic edidi ex MSS. Græcis Γανδαρίτας, & Γανδαρίδας, de quibus ad Curtium plenius. *B.* Plenissime Salmasius ad Solinum 992. *Bern.*

Adrestas, Gesteanos, Præsidas, Gangaridas] Iuntarum editio sic, *Andrastas, Assacenos, Prasios, Gandarias.* Et Becharii, *Adrestas, Stathenos, Passidas, Gangaritas.* Et primum quidem horum vocabulum in editione Iuntarum congruit cum eo quod Diodorus 17, 91, eosdem Ἀνδρέστας vocat. Deinde qui in eadem editione *Assaceni* dicuntur, populus sunt Indiæ, Straboni & Arriano memoratus. Porro quos eadem editio Prasios, Plutarchus Πραισίους & Πραισιαίους appellat. Postremum denique *Gandaridas*, aut *Gandaritas* legendum videtur. quippe Diodorus Siculus, Γανδαρίδας, & Plutarchus Γανδαρίτας eos vocat. *Vorstius.* Sed vide notas Grævii, ex quibus hæc, ut alia plura, sunt descripta.

Gangaridas cæsis eorum exercitibus expugnat.] De Gangaridis, sive Gandaridis, negat Diodorus, Olympiad. CXIV, anno II: Μέγιστον τὸ τῶν Γανδαριδῶν ἔθνος, ἐφ' οὓς διὰ τὸ πλῆθος τῶν παρ' αὐτοῖς ἐλεφάντων, οὐκ ἐπεστράτευσεν ὁ Ἀλέξανδρος. Vide quoque Plutarchum, qui Γανδαρίτας, & alibi Γανδαρίδας perperam vocat. Præsidas vero Πραισίους & Πραισιαίους. *Voss.*

Gangaridas] Gangaridarum & Parthaliorum regem fuisse Aggrammen refert Curtius. Græci Γανδαρίδας appellant, Strabo, Diodorus Siculus, alii. Gandra urbs illorum. Herodoto Γανδάριοι dicuntur, & cum Sogdiis, Parthis, Chorasmiis, junguntur sub imperio Persico. Indorum hi gens, sicut & ex Stephano de urbibus apparet. Circa ostia Gangis eos ponit Ptolemæus.

10. *Cuphites*] Hic, ut ceteris locis omnibus, mss. librorum secutus sum lectionem. Orosius ms. *Cosides*, quo loco Fr. Fabricius arbitratur accipienda hæc esse de Sophite, de quo Curtius, 9, 1, 39. Sed Sophitem Strabo, quem Σωπείθην ille vocat, Catheæ præfuisse, lib. 15. scribit, quam jam ante devictam esse ab Alexandro, patet ex superioribus, si pro *Gesteanos* legamus *Cathenos*, aut *Catheos*, ut in Orosio Fabricius. Ista ad Curtium pluribus. *Bong.*

10. *Ubi cum hostium ducenta millia equitum*] Hoc *equitum* mihi admodum suspectum est. Et vix est verosimile, omnes equites fuisse. Suspicor vel deesse quippiam, vel alterutrum horum, *equitum* aut *hostium* delendum. *Scheffer.* Vide not. Grævii.

11. *Finem tandem belli faceret*] Extat apud Curtium Alexandri ad milites oratio. Et rursus Pœni, qui militum nomine expeditionem, ad quam contra Gangaritas, rex eos ante fuerat hortatus, deprecatur. Et hæc e Luciano 5, 274, desumpta. *Bern.* Codex MS. teste Bongarsio, *finem bellis fac.* non male. Livius 1, 44. *In censendo finis factus est* Val. Max. 5, 6, ext. 1. *Ita finem ei fore.* Vorst.

12. *Ost. alius caniciem*] Tacit. annal.

alius vulnera, alius ætate consumpta corpora, alius cicatricibus exhausta: 13 *Solos se esse, qui duorum regum, Philippi Alixandrique, continuam militam pertulerint.* 14 Tandem orare, *Ut reliquias saltem suas paternis sepulcris reddat, quorum non studiis deficiatur, quam annis.* 15 *Ac si non militibus, vel ipse sibi parcat, ne fortunam suam*

nal. I. 18. I, *hi verberum notas; illi caniciem; plurimi detrita tegmina & nudum corpus exprobrantes.* ibid. I. 34. 4. *Bern.* Non potest dici, alius ostendebat *corpora sua* ætate consumpta; nemo enim plus uno corpore habet; ergo legendum, *membra*, non, *corpora*. Mox, *cicatricibus exhausta*; nescio an dici possit aliquis cicatricibus exhaustus; Puto legendum, *distincta cicatricibus*, quod est valde Latinum; distinctus enim est interpunctus, ut alicubi in libris oratoriis loquitur Tullius. *Tanaquillus Faber.* *Alius* hic intelligendum perinde ac si *alii* scriptum esset, ut miles pro militibus, & mille talia. Alii igitur ostendebant canos, alii vulnera, alii senilia, alii vulneribus, quorum signa cicatrices erant, exhausta corpora. Sic hic locus explicandus, ne ab omnium scriptorum editorumque librorum lectione recedamus. Posset etiam auctoritate firmari aliorum scriptorum, si res exigeret. *Gravius.*

14. *Non studiis def.*] Hactenus editi, *non tam stud.* sed & Modiani mss. & Bongarsiani præter unum omnes, τὸ *tam* omittunt, Phrasi optimis quibusque scriptoribus familiari. Tacit. Annal. I. 58. 3, *pacem quam bellum probabam.* Curtius, 7.7.39: *Nec me ars mea, quam benevolentia, perturbat.* Et noster infra, 26, 3, 11. *Bern.*

Quorum non studiis deficiatur quam annis.] Pro *Quorum non tam studiis.* voculam *tam* codices MSS. quos Bongarsius & Modius inspexerunt præter unum omnes omittunt. Et putant viri docti ellipseos ejus exempla & apud alios reperiri. Abest & ab antiquioribus typis expressis Becharii & Majoris; sed in illis sequitur *sed annis*, ut nulla voculæ *tam* sit ellipsis. *Defici studiis, annis* est pro *destitui. Defectus annis* habet & Phædrus: pro quo male Scioppius *defessis annis* reponendum putat. *Vorst.* Particulam seu conjunctionem *quam* & impressi veteres, & MSS. omnes omittunt. Editi nonnulli pro ea habent *sed*. Unde colligo, neutrum esse Justini, sed glossatorum. Justinus mea sententia sic scripsit: *Quorum non studiis deficiatur, ut annis.* Conjunctionem *ut* absumsit antecedens syllaba *ur*; eam postea alii per *quam*, alii per *sed* conati sunt explere. Respicit autem *ut*, omissum *ita* ante *deficiatur*, de qua ellipsi & aliunde notum & docuit Sanctius jam olim in Minerva sua. *Scheffer.* De ista dicendi ratione, *defici studio & amore alicujus*, dixi aliquid ad Phædrum. Qui autem exstimarint deesse, *Tam*, errent, nam ita alii scriptores. Græci quoque in suo sermone ita loqui solent. *T. Fab.* Angl. *non tam studiis*, supplementum glossatoris. Omittunt enim illud *tam* etiam optimi scriptores. Plaut. Rud. IV. 3: *Non adepol pisces expeto, quam tui sermonis sum expetens.* Scheff.

15. *Vel ipsi sibi parcat*] Ita malo e MSS. quos Bongarsius vidit, quam *vel ipse sibi*: quia præcedit *si non militibus*; alius dativus puta. *Vorst.*

Vel ipsi sibi] Emendavit ita e MSS. Bongarsianis, Vorstius. *Schefferus.* Cave hic viros doctissimos audias. *Ipse sibi parcat* minime est interpolandum. Sic enim semper fere Cicero, optimique scriptores loquuntur, ut ad ipsum Tullium pluribus ostendi, & ante me alii quoque, pro quo

suam nimis onerando fatiget. 26 Motus his tam justis precibus, velut in finem victoriæ, castra solito magnificentiora fieri jussit, quorum molitionibus & hostis terreretur, & posteris admiratio sui relinqueretur. 17 Nullum opus milites lætius fecere. Itaque cæsis hostibus, cum gratulatione in eadem reverterunt.

CAP.

quo vulgus dicit *ipsi sibi parcat.* Græv.

Ne fortunam &c.] Prudens consilium, quod & Scipioni Annibal inculcat apud Livium, 30, 30, 25: *Non statuentes tandem felicitati suæ modum, nec cohibentes efferentem se fortunam; quanto altius elati erant, eo fœdius corruunt.* Adde Curtium, 3, 8, 34; Velleium, 2,70,2; Suet, Cæs. 60, 2; & maxime Plutrachum Lucullo, c, 80. *Bern.*

16.. *Castra solit. magn.*] Curtius, 9, 3, 30: Plutarch. Alex. c. 108. *Bern.* Mirum quod Justinus nihil hic de XII aris addit, quas Alexander tum erexerit; quarum tamen Curtius 9, 3, 19, & Arrianus lib. 5. mentionem faciunt: & παρέργημα hoc Justini esse censet Blancardus. Infra tamen 12, 10, 6, separatim *ararum* mentionem facit. *Vorst.*

Quorum molitionibus] Quænam hoc loco *molitionem castrorum*, & quomodo eæ terrent hostem; Scio *terrenam molitionem* apud Columellam lib. XI. c. 2. & *moliri terram* in ejusdem operis præfatione, ubi & *agrorum solique molitionem* usurpat. Verum castra plurimum a terra, solo, agris differunt, nec ulla inter hæc similitudo. Quare mihi quidem vix est dubium, quin scribendum sit *munitionibus*. Curtius de re eadem lib. IX, c, 3. *Munimenta quoque castrorum jussit extendi.* Vitium ex eo natum, quia ratione veteri pro *munitionibus monitionibus* fuit scriptum, quod deinde in *molitionibus* mutatum. *Scheff.*

17. *Cæsis hostibus*] Vix omitto rescribere *cæs. hostiis*, quomodo nobiliss. Sebisius emandandum censet hunc locum, volentibus etiam Curtio, 9, 3, 29: Arriano sub finem libri 5, & Plutarcho Alex. c, 109. Verum quia mss. non addicunt, & vero *hostibus* etiam qualitercumque consistere potest, abstineo manum. *Bern.*

Itaque cæsis hostibus] Credo ego cum Sebisio & Berneggero legendum esse *cæsis hostiis*; quoniam, ut dixi, aras quoque XII tum temporis erectas esse ex aliis sciri potest, & ipsarum hostiarum cæsarum alii diserte mentionem faciunt. Ipsa phrasi *hostias cadere* sup. 11. 5, 6, & 11, utitur. *Vorst.* Inclinant omnes eo, quod pro *hostibus* legendum sit *hostiis*; at repugnant Mss. omnes. Et videtur aliud voluisse Justinus, quam quod censent, respexisse nempe gratulationem, de qua sequitur, at qualis illa fuerit, verbis hisce explicasse, nimirum qualis victorum esse consuevit. Solebant enim cæsis hostibus ac profligatis a pugna redire cum gratulatione, id est, faustis clamoribus. Suet. Galba. c, 19. *Oppressos, qui tumultuarentur, advenire frequens cæteros gratulabundus & in omne obsequium paratos* Vulgo gratulantes hi sunt ovantes. Festus *Ovantes, lætantes, ab eo clamore, quem faciunt redeuntes ex pugna victores milites.* Habes ecce consuetudinem solemnem militum victorum ex pugna revertentium clamandi, quem clamorem alii ovationem, alii gratulationem appellant. Cum ejusmodi ergo gratulatione dicit Justinus reversos in castra milites Alexandri, tanquam re confecta, profligatis omnibus hostibus, & nunc reversuri domum. Legendum ergo apud eum: *Itaque ut cæsis hostibus, cum gratulatione in eadem castra revertuntur.* Conjunctio *ut* periit per similitudinem litterarum duarum in vocabulo proxime præcedente *quo*. Scheff.

Itaque cæsis host. c. g. in ead. revert,] Istud *in eadem*, nullo modo placere potest. Sebisius legendum putabat, *eadem*

CAP. IX. [1] Inde Alexander ad amnem Acesinem pergit: per hunc in oceanum devehitur. [2] Ibi Hiacensanas Sileosque, quos Hercules condidit, in deditionem accepit. [3] Hinc in Ambros & Sugambros navigat. Quæ gentes eum armatis LXXX millibus peditum & LX millibus equitum excipiunt. [4] Cum prælio victor esset, exercitum ad urbem eorum ducit. [5] Quam desertam à defensoribus, cum de muro, quem primus ceperat, animadvertisset, in urbis planiciem sine ullo satellite desiliit. [6] Itaque

eadem via reverterunt; quod nec placet; sed nihil videre, hic quidem, possum; nisi (*in eadem*) plane delendum sit, quod puto; est enim & falsum & ineptum. Pro, *hostibus* autem, idem libenter cum Sebisio sentio, legendum, *hostiis*; qui enim in illa castrorum molitione hostes erant? nulli. *Tan. Fab.* In molitione castrorum nulli erant hostes, sed cum jam moliti essent castra, ex illis in hostem prodierunt, & post victoriam hostibus cæsis, cum magna gratulatione in illa reverterunt. Qui poterant dici *in castra revertisse*, nisi ex iis in hostem moventes prodiissent? Acuti Sebisii conjectura, quæ multos in suspicionem corruptionis adduxit, non est admittenda. *Grav.*

Cum gratulatione in eadem reverterunt.] Puto verius, *Indidem reverterunt.* Voss.

In eadem] Sebis. *via eadem*. recte aut valde fallor: ita enim & Curtius, 9. 2, 31, *repetens quæ emensus erat*.

CAP. IX. 2. *Hiacensanas Sileosque*] Quidam ms. *Agesinas Syrosque*. forte *Acesinas Sibosque*, ut illi sunt fluvii Acesinis accolæ: hi sint, quos *Sobos* vocat Curtius, 94. 1: Strabo, 16: & Stephanus. Arrianus in Indicis *Sibas*: Diodorus, 17. 96, mendose Γ'δας. *Bong.*

Hiacensanas] Legitur & *Gesonas Azybosque*. Bong.

Hiacensanas, Sileosque] Antiquiores editiones, Iuntarum, Becharii, Majoris, *Gesonas Sibasque*, aut *Asybosque*. Et Bongarsius testatur, codicem quendam MS. habere *Agesinas Syrosque*. Conjicit autem idem legendum esse *Acesinas Sibosque*. Curtius quoque 9, 4, 2, *Sobiorum* mentionem hic facit. *Vorst.*

3. *Hinc in Ambros*] Diodorus, *Ambritas*. Voss.

In Ambros & Sugambros] *Mandros & Subagras* habet Orosius ms. Fabricius emendavit *Mallos & Oxydracas*, ut hoc loco quidam ediderunt. Plinius, 12, 6. *Sydracas* vocat expeditionum Alexandri terminum. Curtius, 9, *Sudracas*, quomodo & Justinus, & Orosius, & Diodorus emendandi. *B.* *Mallos & Oxydracas* in hac historia memorant & Arrianus sub initium libri 6, & Curtius, 9, 4, 24. Et quidem urbem illam Alexandro pene fatalem, *Mallorum* fuisse, præter eosdem confirmat quoque Plutarchus Alex. c. 110. *Bern.* Hi sunt, credo, quos Arrianus lib. 6. & Curtius 9, 4, 15, *Mallos* & *Oxydracas* vocant. Quæ nomina Fabricius & apud Orosium, qui nostrum excerpsit, 3, 9, audacter restituit; secutus, ut ipse ait, vestigia depravatæ lectionis antiquæ in Orosii & Justini libris. *Vorst.*

4. *Cum prælio victor esset*] Apud Mallos hanc pugnam factam scribit Plut. qui sunt Indorum pugnacissimi.

Ad urbem eorum] Urbs Oxydracarum fuit. *Curtius.*

6. *Si possint*] MSS. *si possent*, quod magis est ex usu sermonis Latini. *Schefferus.*

S in

que cum eum hostes solum conspexissent, clamore edito, undique concurrunt, si possint in uno capite orbis bella finire, & ultionem tot gentibus dare. 7 Nec minus Alexander constanter resistit, & unus adversus tot millia præliatur. 8 Incredibile dictu est, ut eum non multitudo hostium, non vis magna telorum, non tantus lacessentium clamor terruerit, solus tot millia ceciderit ac fugaverit. 9 Ubi vero obrui multitudine se vidit, trunco se, qui propter murum stabat, applicuit: 10 cujus auxilio tutus, cum diu agmen sustinuisset, tandem cognito periculo ejus, amici ad eum desiliunt, ex quibus multi cæsi: 11 præliumque tamdiu anceps fuit, quoad omnis exercitus, muris dejectis, in auxilium veniret. 12 In eo prælio sagitta sub mamma trajectus, cum sanguinis fluxu deficeret, genu posito tam diu præliatus est, donec eum, a quo vulneratus fuerat, occideret. 13 Curatio vulneris gravior ipso vulnere fuit.

CAP. X. 1 Itaque ex magna desperatione tandem saluti redditus Polyperchonta cum exercitu Babyloniam mittit.

In uno capite] Panegyrista Constantino Constantii filio: *Cladem suam quamvis multi pereant, vulgus ignorat. compendium est devincendorum hostium, duces sustulisse.* Facit huc Iphicratis comparatio exercitus cum humano corpore apud Polyænum lib. 3, & Silium lib. 10, vers. 309.

7. *Nec minus Alexander restitit, & præliatur.*] Lego, *resistit*. T. Fab. Sic plane, ut Faber conjecit, optima Iuntina.

9. *Qui propter murum stabat.*] Expunxi *tum*, quod Bongarsius ante *propter* posuerat, utpote supervacuum & in antiquioribus editionibus non apparens. Pro *propter* antiquiores editiones habent *prope*. Vorst. Sic Vorstius ex antiquioribus, omisso *tum*. Schefferus.

10. *Amici*] Peucestes, Timæus, Leonatus, Aristonus, aliique. Vide Curtium, 9. 5, qui hæc eleganter & copiose narrat. *Bern.*

Amici] Peucestam omnes Alexandro periclitanti adstitisse testantur, Plutarchus cap. 110; Arrianus, 6. 2: Diodorus, 17. 99. De Leonato non omnes consentiunt. De Aristono apud Curtium, sed nulla apud alios mentio. Neque Timæum, sed Limnæum appellavit Plutarchus, cap. 110: & orat. de fortit. Alexandr. 2. 22, Lemnæus. *Bern.*

11. *Dejectis*] Est qui *dejectus* mallet. Sed illud rectum est. Nam & Curtius, 9, 5, 20: *dolabris perfregere murum*, &c. Sic etiam Orosius, 3. 19.

12. *Sagitta*] Duorum cubitorum, Curt. 9, 5, 12. *Bern.*

13. *Curatio vulneris*] Critobulus medicus hoc vulnus curavit.

CAP. X. 1. *Polyperchonta*] Ita sane scribitur hoc nomen, non tantum in hoc opere, sed & in Curtio & Corn. Nepote. Tantum Becharii editio hoc loco habet *Polysperchon*. Et sic sane scribendum merito esset. Græce enim ab Arriano & aliis scribitur Πολυσπέρχων. Et notum est, quæ nominis vis sit, & unde sit compositum; nimirum à πολὺ

mittit. Ipse cum lectissima manu navibus conscensis oceani litora peragrat. 2 Cum venisset ad urbem Ambigeri regis, oppidani invictum ferro audientes sagittas veneno armant; atque ita gemino mortis vulnere, hostem a muris

πολὺ & σπέρχων, quorum hoc idem est quod *urgens*, *premens*, *festinans*. Mentio viri & infra 12, 12, & alibi. *Vorst.* Nuper a me per epistolam quæsitum est, unde isthuc nomen formatum esset, & quæ ratio compositionis foret. Id autem quia non ita multis cognitum, hic paucis dicendum arbitror; & res digna est quam audias. Primum, quamquam ex Pausania didici, Ætolum quemdam fuisse qui Polysperchon diceretur, id ego scio nihil ad Polyperchontis originationem pertinere; Nam (Σπέρχω) suum sigma amitteret, quod non potest. Deinde, nec ab (ὑπάρχω) oriri potuit, cum illud alpha non mutetur in E. At fortasse ab (ὑπερέχω) est. Imo etiam, Græce enim non dicitur (ὑπέρχω,) sed (ὑπέρχομαι.) Ex nullo igitur trium illorum natum est τὸ Polyperchon. Sed unde? En tibi. Polyperchon nomen est concisum, & quod syncopen passum fuit. Prius enim dicebatur Πολυπερέχων, mox dixere, Πολυπέρχων. Quanquam autem, ex quo Græce cœpi legere, isthuc verbum (περέχω,) in iis scriptoribus non legerim, qui hodie supersunt, fuisse tamen olim usitatum, mihi certissimum est, cum etiamnum in Glossis Hesychii & occurrat, & explicetur. Περέχειν, inquit est ὑπερέχειν. Itaque περέχειν est, *excellere*, *præstare*; quare Polyperchon *excellens* est & *eximius*. Sed nova quæstio exoritur; Unde isthuc (περέχω) nam novum quiddam auribus nostris affers. Nihil apertius; περέχω, est παρέχω, ut Πέρφιλα, nomen mulieris, olim apud Sosibium, pro πάμφιλα, *amabilis*, ut Pamphila illa Terentiana. Ita & περρεθήκατο dicebant pro παρεθήκατο, nam pro παρὰ illis erat, πέρρι, aliquando autem dimidiam vocis partem exterebant, & pro παρὰ dicebant, περ, ut in πέρ οι, quod ab Hesychio explicatur, πρός οι, mendosa, tamen, scriptura; nam scribi oportet, παρά οι. Sed qua Dialecto? Macedonica, ut opinor; quamquam & geminatio Τ Ο Υ Ρ. apud Græcos Æolici generis frequens erat. *T. Fab.*

2. *Urbem*] Cui nomen *Hamatelia* Diodorus, 17, 103. *Bern.*

Ambigeri] Forte is est, quem *Sambum* vocat Diodorus, 17, 102. *Samum* Curtius, 9, 1, 20: *Ambyram* Orosius, 3, 19. *Bong.*

Ad urbem Ambigeri regis] Forte rescribendum, *Ambisari*. De quo vide Arrianum lib. v. *Voss.* Blancardus in Notis ad Arrianum suspicatur legendum esse *Ambi* vel *Sambi regis*; & τὸ *geri* tanspositis litteris fabricatum e voce subsequente. quæ enim de veneno, de Ptolemæo vulnerato, & remedio regi per quietem monstrato Justinus subjungit, ea a Diod. Siculo & Curtio in historia *Sambi* memorari; quamvis prior horum *Sabum* vocet. *Sambum* vocat & Arrianus lib. 6. Ceterum litteram S multis nominibus modo præmitti, modo non præmitti, dicique exempli gratia *Androcottus* & *Sandrocottus*, *Indica* & *Sindica*, monet Vossius in Notis ad lib. 1. & 15. Justini. Conjecturam Blancardi, quod τὸ *geri* eliminandum legendumque sit *Ambi*, & illud firmat, quod, ut Bongarsius in V. L. monet, unus cod. MS.

ris summoventes plurimos interficiunt. 3 Cum inter multos vulneratus etiam Ptolemæus esset, moriturusque jamjam videretur, per quietem regi monstrata in remedia veneni herba est: qua in potu accepta, statim periculo liberatus est, majorque pars exercitus hoc remedio servata. 4 Expugnata deinde urbe, reversus in naves oceano libamenta dedit, prosperum in patriam reditum precatus: 5 ac veluti curru circa metam acto, positis imperii terminis, quatenus aut terrarum solitudines prodire passæ sunt, aut mare navigabile fuit, secundo æstu ostio fluminis Indi invehi-

MS. habet *Ambiregis* pro *Ambigeri regis*, & quidam typis expressi, *Ambiani regis*. Vorst. Blancardus legit *Ambi regis*, quod & Vorstius, tanquam MS Bongarsii conveniens, amplectitur. *Scheff.*

Gemino mortis vulnere] Val. Acidalius ad Vell. 2, 68, 4. locum ita censet emendandum, *gemina mortis vul.* Non enim duplex vulnus erat, inquit; sed in vulnere vis geminæ mortis, qua ab ipsis sagittis, qua ab superindito veneno. Juvat Lucanus, 3, 751, ubi de eo qui & gladio confossus, & postea in mare præcipitatus periit:

Festinantem animam morti non tradidit uni:

Sed nimirum *gemina*: quomodo *simplicem mortem* dixerunt etiam Suetonius, Cæs. 74, 3: Sallust. 5. hist. Curtius, 8, 7, 8: ipseque Noster, 44, 4, 6. Ego vulgatam lectionem retineo, tueorque tum consensu mss. tum vero gemino exemplo Claudiani Stil. 1, 351.

——— *Æthiopum geminata venenis Vulnera.*

Ovidius de Ponto, 1, 2. ita de Getis:

Qui mortis sævo geminent ut vulnere causas,
Omnia vipereo spicula felle linunt.

Ceterum an veneno grassari liceat in hostem eam quæstionem Alb. Gentilis jure belli, 2, 6. copiose H. Grotius in ejusdem argumenti opere, 3, 4, 15. & 16, breviter ac nervose, discutiunt. *Bern.*

3. *Ptolemæus*] Sanguine is regi conjunctus erat. *Curtius.*

Per quietem regi] Meminerunt hujus historiæ Strabo, lib. 15: Curtius, 9: Diodorus in Alexandro.

Per quietem monstrata herba] Medicinæ per quietem ostensæ nobile exemplum est in Vespasiano Xiphilini & Suetonii cap. 7, 5. Quo fine ægrotos olim in templis somnum captasse, patet ex Plaut. Curcul. 2, 1, 1: & Cicerone de divinat. 1, 43: Plura Jan. Wowerius ad illud Petronii: *Medicinam somno petis* &c. *Bern.*

4. *Oceano*] Quæ fuerit rerum facies, antequam ad Oceanum pervenerint, ex imperitia ejus Elementi, testatur eleganter Curtius lib. IX. c. IX.

5. *Curru circa metam acto*] Quod solebant qui ad metam pervenerant. inde Horatius, 1, ode 1, *Metaque fervidis evitata rotis*. Vett. plerique, *curru certamine jam acto*, aut *peracto*. Sed & Orosius, 3, 20. & unus ms. vulgatam lectionem tuentur. *Bong.*

Quatenus] Seu antique, *quatinus*, hoc est, quousque. Ab ingenio Freinshemii est hæc, aut omnia me fallunt, omnino certa emendatio: quam proinde non sum veritus in textum admittere. Hactenus omnes editi, *qua finus*, absurde. *Bern.*

Quatenus aut terrarum solitudines] Antiquiores typis expressi pro *quatenus* habent *qua finus*. Nec indicavit Bon-

vehitur. 6 Ibi in monumenta rerum a se gestarum urbem Barcen condidit, arasque statuit, relicto ex numero amicorum, litoralibus Indis præfecto. 7 Inde iter terrestre facturus, cum arida loca medii itineris dicerentur, puteos opportunis locis fieri præcipit: quibus ingenti dulci aqua inventa, Babyloniam redit. 8 Ibi multæ devictæ gentes præfectos suos accusaverunt, quos sine respectu amicitiæ Alexander in conspectu legatorum necari jussit. 9 Filiam post hæc Darii regis, Statiram, in matrimonium recepit: 10 sed & optimatibus Macedonum lectas ex omnibus gentibus nobilissimas virgines tradidit, ut communi facto crimen regis levaretur.

CAP. XI. 1 Hinc ad concionem exercitum vocat, & promittit, se æs alienum omnium propria impensa soluturum, ut prædam præmiaque integra domos ferant. 2 In-

Bongarsius, in codd. MSS. se quicquam aliud reperisse. Freinshemius demum conjecit legendum esse *quatenus* aut *quatinus*. Idque propter evidentiam primus in contextum recepit Berneggerus. *Vorst.*

Indi] Fluvius Orientis, præter Gangem maximus. Hunc in jugo Caucasi montis, quod vocatur Paropamisus, adversus solis ortum effusum ajunt, seque in XIX amnes recipere. Vide Arrianum lib. v.

6. *Barcen cond.*] Nulla Barce ab Alexandro in ostio Indi condita. *Βαράκην* ibi invenio; & sic rescribendum. *B.*

7. *Babyloniam redit*] *Μνημονικὸν* Justini *ἁμάρτημα*. inquit enim paulo post, 12, 13, 3: *Hac ex causa Babyloniam festinanti*: Et quæ sequuntur, Susis magnam partem acta esse, ex Diodoro, Arriano, & ceteris constat. *Bong.*

8. *Præfectos suos*] Ex his fuere Cleander, Sitacles, Agathon, & Eracon. Curtius initio libri 10. *Bern.*

9. *Filiam post hac Darii regis Statiram*] Hanc pater Darius adhuc superstes Alexandro collocare voluerat. Imo petierat ab eo ut nuptiis sibi illam adjungeret, uti Curtius 3, 4, 1, scribit. Verum tum quidem temporis Alexander recusavit. Arrian. lib. 7. filiam Darii quam Alexander matrimonio sibi junxit, *Arsinen* aut *Arsinoen* vocat. *Ἀρσίνην* enim vel *Ἀρσινόην* legendum ibi esse; non, ut editum est, *Βαρσίνην*, bene docuit Blancardus. *Vorst.*

In matrimonium recepit.] Susis nuptiæ celebratæ sunt. *Plutarch.*

10. *Optimatib. Maced.*] *Διανείμαν τὰς ἀρίστας τοῖς ἀρίστοις.* Plutarchus Alex. c. 620. *Bong.*

Levaretur] Ut supra, 12, 3, 9. Ita de Semiramide Orosius, 1, 4: de Claudio Suetonius, 26, 9.

Ut communi facto crimen regis levaretur.] Crimen, hoc loco, non est quod in lingua nostra significat; sed id simpliciter, quod dicimus, *un reproche, un blâme*, opprobrium. *T. Fab.*

CAP. XI. 1. *Ut præmia integra domum ferant*] Ita antiquiores typis expressi. Bongarsius maluit *domos*. Vorst.

 XI. 2. Non

2 Insignis hæc munificentia non summa tantum, verum etiam titulo muneris fuit; nec a debitoribus magis, quam a creditioribus gratius excepta; quoniam utrisque exactio pariter ac solutio difficilis erat. 3 xx millia talentum in hos sumptus expensa. 4 Dimissis veteranis, exercitum junioribus supplet. 5 Sed retenti veteranorum discessum ægre ferentes missionem & ipsi flagitabant; nec annos, sed stipendia sua numerari jubebant; pariter in militiam lectos, pariter sacramento solvi, æquum censentes; 6 nec jam precibus, sed convitio agebant, jubentes eum solum cum patre suo Hammone inire bella; quatenus milites suos fastidiat. 7 Contra ille nunc castigare milites, nunc lenibus verbis monere, ne gloriosam militiam seditionibus infuscarent. 8 Ad postremum cum verbis nihil proficeret, ad corripiendos seditionis auctores, e tribunali in concionem armatam inermis ipse desiliit, & nemine prohibente, XIII correptos manu sua ipse ad supplicia duxit: 9 Tan-

XI. 2. *Non summa tantum*] Angli una voce auctius: *non summa tantum commendata*. Scheff.

Magis, quam a cr. gratius] *Magis* comparativo junctum. Priscian. lib. 3. Plautus *Magis majores nugas* dixit. adde supra, 3,2,7. *B. Magis gratius* pro *gratius*. abundat enim *magis* ad comparativum. Nec est res sine exemplo. Noster sup, 5,2,7. *magis clarior*. Multa item id genus Vechnerus in Hellenolexia congessit. *Grate munus accipere* dixit sup. 11, 10, 10. *Vorst.*

3. *Viginti millia tal.*] Alii *tria & viginti millia*. Curtius, 10,2,13. *decem millia* tantum, quæ quidem ipsa non tota fuerint expensa: cui consentit omnino Plutarchus Alex. c. 123. *Bong.*

5. *Stipendia*] Id est, annos, quibus stipendia numerabantur. *Bong.*

Non annos, sed stipendia sua numerari] Id est, non annos ætatis, sed annos stipendiorum factorum. *Vicena stipendia meriti* dicuntur qui viginti annorum stipendia meriti sunt. *Vorst.*

6. *Cum patre*] Dixit ut Arrianus, 7, μετὰ τοῦ πατρὸς στρατεύεσθαι. Vulgo *finire*. minus recte. *Bong.* Ita locum jam olim emendavit Modius ad illud Curtii, 4,16,39. *vehementius iniere certamen*.

Suo Hammone] Vide supra.

Quatenus] Vett. *quatinus*, pro *quoniam*. Sic & elegantissimo Floro, 2, 15, 28, 3, 8, 1: 4, 11, 1: & 4, 12, 29. *B.*

Quatinus milites suos fastidiat] Ita in codd. MSS. extare testatur Bongarsius.; Antiquiores typis expressi nullo sensu, *ut mil. s. fast.* *Quatinus* est pro *quia*, *quando*. Festus: *Quatenus significat qua fine, ut hactenus, hac fine: quatinus vero quoniam.* Vorst.

8. & 9. *Ad postremum* &c] Junge Curtium, 10, 1. & 3. Lucanus de Cæsare militarem seditionem cohibente, lib. 5, 416.

—— Stetit aggere fulti
Cespitis intrepidus vultu, meruitque timeri
Non metuens.

Bern.

Ad

9 Tantam vel illis moriendi patientiam metus regis, vel huic exigendi supplicii constantiam disciplina militaris dabat.

CAP. XII. 1 Inde separatim auxilia Persarum in concione alloquitur. 2 Laudat perpetuam illorum, tum in se, tum in pristinos reges fidem, sua in illos beneficia commemorat: *Ut nunquam quasi victos, sed veluti victoriæ socios habuerit, denique se in illorum, non illos in gentis suæ morem transisse; affinitatibus connubiorum victos victoribus miscuisse. Nunc quoque* ait, *custodiam corporis sui non Macedonibus tantum se, verum & illis crediturum.* 4 Atque ita mille ex his juvenes in numerum satellitum legit: auxiliorum quoque portionem, formatam in disciplinam Macedonum, exercitui suo miscet. 5 Quam rem ægre Macedones tulerunt, jactantes, hostes suos in officium suum a rege subjectos. 6 Tunc universi flentes regem adeunt, orant, *Suppliciis suis potius saturet*

Ad supplicia duxit] Mss. quos vidit Bongarsius, habuerunt *in supplicium*, quod rectius videtur. Puto enim ista plurimum differre, quoniam qui ducitur *ad supplicium*, is ita ducitur, ut eat illuc, ubi de eo sumendum est supplicium, quod statim cogitur subire. At verro *duci in supplicium*, est duci eo fine, hoc proposito, ut de eo aliquando supplicium sumatur, licet fiat post temporis aliquod intervallum. Id quod magis convenit historiæ. Nec enim Alexander ipse manu sua eos adducebat ad carnificem, qui tum statim capitali eos afficeret poena, sed tantum adduxit, ut servarentur. Curtius manifeste lib. x. c. 2. *Notatos quoque, qui ferocissime oblocuti erant, singulos manu corripuit, nec ausos repugnare, tredecim adservandos custodibus corporis tradidit.* Scheff.

CAP. XII 4. *Formatam in disciplinam Macedonum*] Mss. Bongarsiani habebant *disciplina*. Ita legendum fuerit, *formatam disciplina Macedonum*, quod convenientius videtur. Disciplina etiam est, quæ format, non ob quam quis formatur, vel informatur. *Scheff.*

5. *Jactantes hostes suos in officium suum subjectos*] *Jactare* non modo idem quod gloriari; sed & idem quod dicere. Virgilius: *Ibi hac incondita solus Montibus & silvis studio jactabat inani.* Ipsum quoque primitivum *jacere* idem est quod dicere. Pro *subjectos* alius *sublectos*, alius *subactos*, alius *suffectos*, mavult. Verum *subjectos* ipsum satis commodum. Supra 1, 9, 9: *Prostrato Mergide fratrem suum subjecit Oropasten.* Vorst.

Subjectos] Hoc est, suppositos. Freinshemius mallet *sublectos*, quæ vox compareт & supra, 3, 3, 2. Prætulerim quod est in editione Viennensi *subactos*, quod & Hispanicus interpres expressit. *Bern.*

6. *Potius*] Modius hoc a mss. quibusdam suis abesse scribit; nec requiram. Vide Notam ad 12. 8. 14.

saturet se, quam contumeliis. 7 Qua modestia obtinuerunt, ut undecim millia militum veteranorum exauctoraret. 8 Sed ex amicis dimissi senes, Polyperchon, Clitus, Gorgias, Polydamas, Amadas, Antigenes. 9 Dimissis his Craterus præponitur, jussus præesse Macedonibus in Antipatri locum, Antipatrumque cum supplemento tironum in locum ejus evocat: 10 stipendia revertentibus, veluti militantibus data. 11 Dum hæc aguntur, unus ex amicis ejus Ephæstion decedit, dotibus primo formæ pueritiæque, mox obsequiis regi percarus: 12 quem contra decus regium Alexander diu luxit; tumulumque ei XII millium ta'entorum fecit, eumque post mortem coli ut deum jussit.

CAP. XIII. 1 Ab ultimis litoribus oceani Babylo-

7. *Undecim millia militum veteranorum*] Arrianus l. 7. ἐγένοντο ἐς τοὺς μυρίους, *decem circiter millia fuere.* Cui consentit Diodorus, Α'πέχυσε δὲ στρατείας, ὡς μυρίους. *Vorst.*

8. *Gorgias, Polydamas, Amadas.*] Omnino *Amyntas* legendum, non *Amadas*. Voss.

Amadas] Ab antiquioribus editionibus nomen hoc abest. Vossius pro eo legendum putat *Amyntas*. Blancardus autem ex præcedenti *Polydamas* incepisse credit, vitio librariis familiarissimo. Vide Notas hujus ad 7. Arriani. *Vorst.* Isacus Ille Vossius legit, *Amyntas*, optime; quanquam sæpe in nominibus Macedonicis Thracia sæpe barbaries est, quia utraque regio confinis. *T. Fab.*

11. *Ephæstion decedit*] Ecbatanis. Præter sæpe citatos auctores, vide Ælian. var. 7, 8. Eum ut heroem a morte coluit Alexander: Arrianus lib. 7, B, & Curtius, 10. 4, 24: & Plutarchus Alex. c. 123. *Bern.*

Obsequiis] Si Viennensem Camert. editionem secuti, distinguamus ita, *dotibus primo formæ, pueritiæque, mox obsequiis*, ad obsequia impudica pertinuerit oratio. Sed hæc potius de obsequiosis aulæ ministeriis accipienda videntur. Vide Curtium, 3, 12, 23. *Bassus Silvanum specie obsequii regebat*, apud Tacit. hist. 3, 50. *Bern.*

12. *Tumulumque ei XII millium talentorum*] Sic & Curtius, 10, 4, 25: sed Plutarchus Alex. c, 114, *decem millia* habet, usus scilicet rotunditate numeri *myriades*, parum excedentia rejiciens. *Bern.*

12. *Eumque post mortem coli ut deum jussit*] Arrianus l. 7. scribit, a plerisque proditum esse, Alexandrum Hephæstioni ὡς ἥρωϊ, *ut heroi*, parentari jussisse: item, venisse ab Jove Ammone, qui ad eum missi essent, dicentes, Ammonem dixisse, ὡς ἥρωϊ ὅτι θύειν θέμις, *quod ut heroi sacrificare ipsi fas esset.* Tantundem & Plutarchus prodidit. Heroës autem ut ἡμίθεοι *semidei* habiti, ita & cultus illorum a divinis nonnihil discrepavit. Vide & Notas Blancardi ad lib. 7. Arriani. *Vorst.*

CAP. XIII. 1. *Hispaniarum*] Notat in variantibus Bongarsius, esse in uno ms. *Spaniarum*, atque ita in optimis exemplaribus Curtii (forte 10, 1, 22,) scriptum se repperisse. Certe D. Hieronymus ad Esaiæ cap. 64. *Spa-*

loniam revertenti nuntiatur, legationes Carthaginiensium, ceterarumque Africæ civitatium, sed & Hispaniarum, Siciliæ, Galliæ, Sardiniæ, nonnullas quoque ex Italia ejus adventum Babyloniæ opperiri. 2 Adeo universum terrarum orbem nominis ejus terror invaserat, ut cunctæ gentes veluti destinato sibi regi adularentur. 3 Hac igitur ex causa Babyloniam festinanti, veluti conventum terrarum orbis acturo, quidam ex magis prædixit, ne urbem introiret, testatus, hunc locum ei fatalem fore. 4 Ob hoc omissa Babylonia, in Borsippam urbem trans Euphratem, desertam olim, concessit. 5 Ibi ab Anaxarcho philosopho compulsus est rursum magorum prædicta contemnere, ut falsa & incerta, & si fatis constent, ignota mortalibus; at

Spaniam vocat: & vetus in Juvenalem Glossographus Tagum *Spaniæ* facit fluvium: & Galenus, 6 simplic. c. 4. *Spanum* vocat oleum ex *Iberia* (sic Hispaniam nuncupat) advectum. Consonat denique hodierna appellatio nostratium Italorumque: nec abeunt Hispani Gallique, Nam *Espannia*; & *Spania* scriptione tantum differunt; cum illi vocibus Latinis, quibus ab *s* litera initium, *e*. præponere, suasque facere consueverint. *Bern.*

E. Italia] Erant in his Bruttii, Lucani, Tusci. Num & Romani? Asserunt hoc aliqui, diserte negat Arrianus lib. 7, Imo dicit Livius, 9, 18, 5, *Alexandrum Magnum ne fama quidem populo Rom. cognitum fuisse.* quod vix credi queat *Bern.*

3. *Quidam ex Magis*] Vide Senecæ Suasoriam, 4, in ea censeo legendum, *Babylone excluditur, cui patuit Oceanus.* Vulgo *Babylone eluditur.* nisi mavis, *Babylon ei cluditur.* Bong.

4. *Bursiam*] Hujus loci nemo præter hunc meminit. *Idem.*

In Bursiam urbem trans Exfratem] Non puto locum hunc esse sanum. mss. aliqui præferebant, *Burbesiam* Arbitror, scribendum esse *Borsippam* Locus ille non videtur usque adeo celebris fuisse ævo Alexandri. Persæ hoc oppidum vocant *Kermes.* Sed errant, cum dicunt, in eo Alexandrum mortuum esse. *Voss.* MSS. quidam pro *Bursiam* habent *Burbesiam*. Vossius legendum conjecit *Borsippam*. Ipsumque illud in editione Iuntina reperit deinde Grævius. *Vorst.* Is. Vossius volebat *Borsippam.* quod consentiente Iuntina probat Grævius. *Scheff.* Præclare Vossius *Borsippam.* Neque enim, eo quidem in loco, ulla Bursia erat. *T. Faber.*

5. *Anaxarcho*] Celebris hic philosophus, floruitque circa centesimam & decimam Olympiadem, Alexandro familiaris. A quo cum in opiparo convivio rogaretur, quid de illo apparatu sibi videretur, cuncta magnifice, inquit, ô rex, sed oportebat caput alicujus satrapæ apponi, Nicocreontem intuens. Postmodum invitum in Cyprum delatum Nicocreon rex in saxum concavum injecit, jussitque ferreis malleis contundi. Ille celebri dicto pœnam regis elusit, Tunde, tunde, inquit, Anaxarchi vasculum, nam Anaxarchum non teris.

Immutabilia] Tacit. histor. 1, 18, 2: *Quæ fato manent, quamvis significata, non vitantur.* Val. Max, 1, 6, 10: *Dirum omen quemadmodum timemus; ita vitare non possumus.*

6, 7, 8, 9. In his & seqq. dissentit aliquantum a nostro Plutarchus Alex. c. 127,

at si naturæ debeantur, immutabilia. 6 Reversus igitur Babyloniam, multis diebus otio datis, intermissum olim convivium solenniter instituit: 7 totusque in lætitiam effusus, cum diei noctem pervigilem junxisset, recedentem jam e convivio Medius Thessalus, instaurata comessatione, & ipsum & sodales ejus invitat. 8 Accepto poculo, media potione repente veluti telo confixus ingemuit: 9 elatusque e convivio semianimis, tanto dolore cruciatus est, ut ferrum in remedia posceret, tactumque hominum velut vulnera indolesceret. 10 Amici causam morbi intemperiem ebrietatis disseminaverunt: re autem vera insidiæ fuerunt, quarum infamiam successorum potentia oppressit.

CAP. XIV. 1 Auctor insidiarum Antipater fuit, qui cum carissimos amicos ejus interfectos videret; Alexandrum

c, 127, & deinceps. *Bern.*

7. *Medius Thessalus*] In omnibus libris etiam scriptis mendum est, legendum enim *Medius*, Μήδιος ὁ Θεσσαλός. Arrianus lib. 7: Diodorus, 17, 117: Plutarchus Alex. cap, 127. Hæc Bong. & pridem Paulus Leopardus emendation. 17, 10, in, *Bern.*

Medius Thessalus] Perperam vulgo editur *medicus Thessalus*. Legendum enim *Medius*. Et manifeste hoc rursus Grævius in editione Iuntina reperit. Græce est Μήδιος. Et scribit Arrianus lib. 6. eum τῶν ἑταίρων τοῦ Ἀλεξάνδρου πιθανώτατον fuisse. *Thessalus* vocatur a gente, ex qua oriundus fuit: atque infra 12, 14, 7, simpliciter dicitur *Thessalus*. Fuit & *Medius* Larissæ in Thessalia princeps, qui cum Lycophrone Pheræorum tyranno bellum gessit, ut ex Diodoro Sic. 14, 83, constat. *Vorst.*

Medius Thessalus] Sic emendat Vorstius, Grævium & Iuntinam secutus. *Scheffer.*

Medius Thessalus] Bongars, ut erat homo doctus, facile vidit legendum esse, *Medius*, non *medicus*. Hic autem Medius, ille ipse est, quo cum, paucis ante mortem diebus, alea lusitabat Alexander; eratque, ille Medius genere Thessalus, & inter principes cohortis regiæ. Plutarch. Hic vero facile est probare Justinum errasse, & exemplar Trogi Pompeji perperam legisse. Nam Thessalus, quod gentis nomen est, putavit esse hominis proprium. *T. Fab.*

8. *Veluti telo.*] Ὥσπερ λόγχῃ πεπληγώς. Plutarchus Alex. cap. 127, qui hæc conficta scribit, neque Alexandrum veneno interiisse: quod & Arrianus lib. 7. *Bong.*

9. *Semianimis*] Ferunt, hoc venenum gelidissimam aquam fuisse, ex Nonacriæ petra sudantem. *Plutarch.* Cujus fontem appellat Curtius Stygos hydor.

CAP. XIV. 1. *Auctor insidiarum Antipater fuit, qui*] Illud *qui* hic plane supervacuum est: vel certe non est plena oratio. *Vorst.*

Antipater fuit, qui cum] Delent illud *qui*, ut otiosum. Mihi Justinus sic scripsisse videtur: *Antipater fuit, idque cum.* In vocabulo *idque* duæ primæ litteræ perierunt propter similitudinem proxime præcedentium, post, *que*, mutatum est in *qui*. Schefferus. In edit. Iuntina desideratur *cum*. Sed præ-

drum Lyncistam, generum suum occisum: 2 Se magnis rebus in Græcia gestis, non tam gratum apud regem, quam invidiosum esse: 3 a matre quoque ejus Olympiade variis se criminationibus vexatum: 4 Huc accedebant ante paucos dies, supplicia in præfectos devictarum nationum crudeliter habita. 5 Ex quibus se quoque a Macedonia non ad societatem militiæ; sed ad pœnam evocatum arbitrabatur: 6 Igitur ad occupandum regem, Cassandrum filium dato veneno subornat, qui cum fratribus Philippo & Jolla ministrare regi solebat: 7 cujus veneni tanta vis fuit, ut non ære, non ferro, non testa contineretur, nec aliter ferri, nisi in ungula equi potuerit; præmonito filio, ne alii quam Thessalo & fratribus crederet. 8 Hac igitur ex causa, apud Thessalum paratum repetitumque convivium est. 9 Philippus & Jollas prægustare ac temperare potum regis soliti in aqua frigida venenum habuerunt, quam prægustatæ jam potioni supermiserunt.

CAP.

præstat qui delere cum Vorstio. Pendet alioqui oratio.

Alexandrum Lyncisten] Scripsi rursus, ut in editione Iuntina esse testatur Grævius. Vulgo inepte *Alexandrum Lyncistarum*: de quo quid habendum, dixi sup. ad 11, 2. *Vorst.*

2. *Non tam gratum apud regem, quam inv.*] Ita supr. 5, 2, 4. Eodem animo fuisse patet ex hisce Demost. in orat. contra epist. Phil. *Eum ita gloriæ cupiditate inflammatum dicunt, ut omnia præclara facinora, sua esse videri velit: & magis indignetur ducibus atque præfectis, qui aliquid laude dignum gesserunt; quam illis, qui prorsus infeliciter rem administrant.* Et in universum Sallust. Catil. 7: *Regibus boni quam mali suspectiores sunt, semperque his aliena virtus formidolosa est.* Quod dictum pluribus explicatur Grutero dissertatione 34, ad Tacitum. *Bern.*

4. *Supplicia*] De quibus, 12, 10, 8.

5. *Ad pœnam*] Vide supra, 11. 5, 3.

3. *Variis se criminationibus.*] Illud *se* factum ex littera finali præcedentis, & initiali sequentis vocabuli, ac delendum. Præcedit enim: *se magnis rebus, &c.* Scheff.

7. *Cujus veneni*] Mallet Bongarsius, *ejus veneni*. Mihi propius vulgatæ videtur, si legamus, *hujus veneni*. Schefferus.

7. *Ungula equi.*] Sic & Pausanias in Arcadicis. Plutarchus autem Alex. c. 129, & Ælianus hist. var. 10. 40, *ungulam asininam*: Arrianus lib. 7. Plinius fine libri 30, & Vitruvius, 8, 3, *mulinam* habent. Curtius, 10, 10. 25, *jumenti ungulam* dicens, rem in medio reliquit. De veneno illo (*Stygos hydor* appellant) indicatis modo locis adde Herodotum, 6. 74: Senecam lib. 3, nat. quæst. c. 25: Plutarchum de prim. frig. cap. 25: & Strabonem sub finem libri 8. *Bern.*

9. *Prægustare*] Plutarchus Alex. c. 125, vocat ἀρχιοινοχόον. Hieronymo οἰνοχόος dicitur *minister vinarius*,

CAP. XV. [1] Quarto die Alexander indubitatam mortem sentiens, *Agnoscere se fatum domus majorum suorum ait: nam plerosque Æacidarum intra trigesimum annum defunctos.* [2] Tumultuantes deinde milites, insidiis perisse regem suspicantes, ipse sedavit, eosque omnes cum prolatus in editissimum urbis locum esset, ad conspectum suum admisit, osculandamque dextram suam flentibus porrexit. 3 Cum lacrymarent omnes, ipse non sine lacrymis tantum, verum etiam sine ullo tristioris mentis argumento fuit, ut quosdam impatientius dolentes consolatus sit; quibusdam mandata ad parentes eorum dederit. [4] adeo, sicuti in hostem, ita & in mortem invictus animus fuit. 5 Dimissis militibus, amicos circumstantes percontatur, *Videanturne similem sibi reperturi regem?* [6] Tacen-

rius. B. De prægustatoribus veterum, Lipsius ad Tacit annal. 23. not. 162, & Meursius exercir. critic. part. 2. cap. 3. *Bern.*

In aqua frigida] Ita factum & Britannico, ab eadem causa & cautione. Tacit. annal. 13, 16. *Idem.*

In aqua frigida venenum habuerunt] Imo aqua frigida, & frigidissima, venenum ipsum fuit, ut ex Vitruvio 8, 3, apparet. Pari modo scribit Plutarchus, *τὸ φάρμακον ὕδωρ εἶναι ψυχρὸν*, *venenum aquam esse frigidam.* Vorst.

In aqua frigida venenum] Nil mutandum hic. Nam licet venenum ipsum aqua esset frigida, saltem ut serviretur speciei externæ. Nam veneni quidem per se copia non potuit esse tanta, quanta poculis vulgo admisceri de aqua frigida solebat. *Scheff.*

CAP. XV. 1. *Quarto die*] Quia *impleta cibis vinoque vena, minus efficacem in maturanda morte vim veneni fecerunt*, ut Livius, 16. 14, 5, de Campanis loquitur. Exemplo est & Claudius apud Tacitum annal. 12, 67. At vitalia citius petit, quicquid vacuis venis immittitur. *Bern.*

Agnoscere se fatum domus majorum suorum ait: nam plerosque Æacidarum intra trigesimum annum defunctos] Hic quoque vitium est, quod ostendisse sit satis. Lego, *Agnoscere se fatum domus suæ; Nam plerosque Æacidarum, &c.* Illud autem, (*majorum suorum*) nihil aliud est quam glossema, ut vocant, superadditum huic voci, (*Æacidarum*) qui revera Alexandri Magni majores fuerant, *T. Faber.*

Æacidarum] Fuit Alexandri mater Olympias, filia Neoptolemi regis Molossorum; qui genus a Pyrrho Achillis filio duxit.

2. *Perisse*] Sic in uno ms. haberi scribit in variantibus Bong. rectius opinor, quam quod idem edidit, *perire.* Facit Curtius lib. 10. fine capitis 4.

3. *Quibusdam*, & mox, *dederit*]. Ita Camertis editio: rectius quam alii, *quibus & dedit.*

4. *Invictus animus*] Vix dubito scribendum, *invictus animi.* Tacitus ita sæpicule: ut annal. 1, 32, 6, *ferox animi.* & 1, 69, 3, *ingens animi*, &c. Virg. Æneid. 4, 529. *infelix animi.* Statius, *eximius animi.*

5. *Videanturne* &c.] Curtius, 10, 5. 3. Hæc interrogatio non extat in Græcis scriptoribus: ex iis desumptam apparet, quorum scripta cum tempore interierunt. *Bern.*

6. *Sibi parentatura*] Diodorus, 17, 117,

centibus cunctis, tum ipse, *Ut hoc nesciat, ita illud scire vaticinarique se, ac pene oculis videre* dixit, *quantum sit in hoc certamine sanguinis fusura Macedonia; quantis cædibus, quo cruore mortuo sibi parentatura.* 7 Ad postremum, corpus suum in Hammonis templo condi jubet. 8 Cum deficere eum amici viderent, quærunt, *Quem imperii faciat here-*

117, & 18, 8. ἀγῶνα ἐπιτάφιον, *Sepulcrale certamen* vocat. B. Sicut & Arrianus lib. 7. Allusio metaphorica. Defunctis enim gladiatorum sanguine parentare mos erat, ludosque funebres ex antiquissimo ritu fieri: sicut ex Virgilio de Anchisæ parentalibus, & ex Statio de Archemori exsequiis, tum etiam ex Homero Patrocli inferias prosequente &c. notum est. *Bern.* *Parentare* est in honorem parentum, aut aliorum, justa celebrare. Fiebatque illud variis rebus; & inter cetera ludis quoque funebribus & munere gladiatorio. Nam, ut Tertullianus l. de spectaculis scribit, *olim quoniam animas defunctorum humano sanguine propitiari creditum erat, captivos vel malo ingenio servos mercati in exequiis immolabant: postea placuit impietatem voluptate adumbrare. Itaque, quos paraverant armis quibus tunc & qualiter poterant eruditos tantum ut occidi discerent, mox edicto die inferiarum apud tumulos erogabant.* Dio Cassius l. 39. ἀγῶνας ἐπιταφίους *certamina sepulcralia* appellat. Et quomodo noster, ubi cædes quæ mortem Alexandri consecuturæ essent ipsum hunc prædicentem inducit, verbo *parentare* usus est; ita Diodorus ubi eadem de re agit, id est 17, 117. & 18, 1, ἀγῶνα ἐπιτάφιον eam vocat. *Vorst.*

7. *In Hammonis templo*] Mss. omnes, quos vidit Bongarsius, habent *templum*. Nec repudio, quia pluribus in locis similia occurrunt, quæ alibi notata. *Scheff.*

8. *Dignissimum*] Diodorus. 17, 117. τῷ κρατίστῳ. & 18, 1. τῷ ἀρίστῳ. Jac. Nicolaus Loënsis miscellan. epiphill. lib. 5. c. 18, non perfunctorie perstringit Trogum, vel nostrum potius epitomatorem, quod non bene sententiam Alexandri hic expresserit. Non enim illud volebat dicere, se heredem constituere, qui maxime dignus imperio foret: sed regnum suum fore in potestate occupantis, *fortioris* scilicet, quod & eventus docuit. Neutra enim vox seu κράτιστος, seu ἄριστος, *dignissimo* convenit. Nam κράτιστος, *potentiam* significat seu *violentiam*: ἄριστος autem, ut nominis etymon ostendit, proprie *Marte præstantissimus* est: unde ἀριστεύειν, ἀριστεύς, &c. Sic Pyrrhus a filiis interrogatus, *cuinam relicturus esset regnum?* respondit, *Ei qui vestrum acutissimum habuerit gladium.* Eo ergo pertinet, quod prævidere se dixit Alexander, grave de regno certamen inter illos oriturum; ut proinde sit necesse, rem ad eum inclinare, qui plus possit. Aliquanto melius hoc expressit Curtius, 10. 5. 7: *Ei relinquere se regnum, qui esset optimus,* quam vocem ad fortitudinem quoque refert Sallust. Jug. 26, 10: *Optumus quisque cadere aut sauciari.* Junge huic Notam ad 9, 2, 4. *Bern.* Non placet Jacobo Nicolao Loënsi, quod sententiam Alexandri Justinus sic expressit. non enim hoc voluisse Alexandrum, heredem regni se constituere qui maxime dignus eo esset; sed qui esset fortissimus ac potentissimus: idque sibi velle vocabula κράτιστος & ἄριστος, quibus auctores Græci, Diodo. 17, 117. & 18, 1. & Arrianus lib. 7. in hac historia usi sunt. Consentit quoque Blancardus Notis in Arriani l. 7. Sciendum tamen, Justinum, etsi non

heredem: respondit, *Dignissimum.* 9 Tanta illi magnitudo animi fuit, ut cum Herculem filium, cum fratrem Aridæum, cum Roxanem uxorem prægnantem relinqueret; oblitus necessitudinum, dignissimum nuncuparet heredem. 10 Prorsus quasi nefas esset, viro forti alium quam virum fortem succedere, aut tanti regni opes aliis, quam probatis relinqui. 11 Hac voce veluti bellicum inter amicos cecinisset, aut malum discordiæ misisset, ita omnes in æmulationem consurgunt, & ambitione vulgi tacitum favorem militum quærunt. 12 Sexto die præclusa voce, exemptum digito anulum Perdiccæ tradidit, quæ res glišcen-

non *fortissimum*, aut *potentissimum*, sed *dignissimum* scripserit, ad fortitudinem tamen & potentiam, quam Alexander designatum iverit, & ipsum respexisse. Subdit enim: *Prorsus quasi nefas esset viro forti alium quam virum fortem succedere.* Vorst.

9. *Roxanem*] Filiam Cohortani Satrapæ. Curt. 8, 4, 31: Sed Arriano lib. 7: Oxyartis Bactrii, quem Diodorus, 18. 3, regem appellat. Quin ipse Curtius alibi, scil. 10, 3, 13. *Oxatris Persæ* filiam eam appellat. *Bern.*

11. *Malum discordiæ*] Pomum Eridis. *Bern.* Alluditur ad fabulam τοῦ μήλου τῆς Ἔριδος *mali a Discordia missi.* At 16, 3, 1. *discordiæ malum* dicitur, ut *pervigilii malum* 24, 8. Vorst.

Et ambitione] Sebis. ita: *& ambitione tacita vulgi militum favorem quærunt.*

Ambitione vulgi tacitum favorem militum quærunt] Quid si legamus, *Ambitione vulgi militum tacitum favorum quærunt?* sane *vulgus* & *milites* hic uni iidemque. Et 13, 1, 8, duo ista conjunguntur, legiturque *vulgus militum thesauros spectabant.* Vorst.

Ambitione vulgi tacitum favorem militum] Emendant, *ambitione tacita vulgi militum favorem*, vel: *ambitione vulgi militum tacitum favorem.* In Ms. quodam pro *tacitum* legitur *tanti cum.* Unde videbatur scribendum, *& ambitione vulgari tanti tum favorem militum quærunt.* Possis quoque retinere *vulgi*, & *ambitionem vulgi* explicare eam, qualis est in vulgo, qualem vulgus adhibet. Hanc ambitionem tanquam rem indecentissimam notat in *tantis*, id est tantæ dignitatis viris. Sententia, nisi fallor, eleganti. *Scheff.* Non capiunt quid sit *ambitio vulgi.* In libro sequente cap. 3. vocatur adulatio vulgi, qua scilicet vulgi favorem, seu popularem auram captant proceres, qui prensant & ambiunt dignitates. cujus & meminit lib. 1. cap. 1. cum ait antiquissimis temporibus bonos ad regiam dignitatem non evexisse popularem ambitionem; sed spectatam moderationem. Quid autem hic sit *tacitus favor* non intelligo. forte scripsit Justinus *tacite.* Adulabantur vulgo principes, nec tamen præ se ferebant verbis, regiam dignitatem ac successionem se ambire, sed blandis verbis, ac donis quoque tacite vel taciti favorem militum quærebant, qui desiderabatur ad id consequendum, quod postea palam essent ostensuri. Idem est, ac si scripsisset Justinus, omni studio nituntur militum favorem sibi comparare clam & tacite, hoc est sine professione illius caussæ, cur tantopere illorum animos sibi velint conciliari. *Gravius.*

12. *Anulum*] Quem una traditi Imperii vel heredis instituti tesseram esse, non tamen nimis certam, hoc ipse

ſcentem amicorum diſſenſionem ſedavit. [13] Nam etſi non voce nuncupatus heres, judicio tamen electus eſſe videbatur.

CAP. XVI. [1] Deceſſit Alexander, menſem unum, annos tres & triginta natus; vir ſupra humanam potentiam magnitudine animi præditus. [2] Qua nocte eum mater Olympias concepit, viſa per quietem eſt cum ingenti ſerpente

ipſo & aliis exemplis confirmat eruditiſſ. Kirchmannus in lib. de Annulis, cap. 22. *Bern.*

13. *Nuncupatus*] Nuncupativum teſtamentum quid ſit, explicant JC. Eo utebantur, cum urgente vi valetudinis non ſufficerent ab obſignandas teſtamenti tabulas. *Bong.*

Judicio] Vide ſupra Not. ad 5. 11. 3. Sebiſ. *indicio* mallet, quod id *voci* opponatur. *Bern.*

Judicio tamen] Mihi pro *judicio*; *indicio*, quod malebat Sebiſius, & exhibent impreſſi quidam, legendum certo videtur. *Scheff.* vid. not. Græv.

CAP. XVI. 1. *Deceſſit Alexander*] Caſſandri fraude, & ingenito vitio, periit, veneno ſcilicet & crapula. Igitur Dæſii quinto, apud Eumæum, ſeptimo & xv apud Perdiccam epulatus, ſequentes dies ſomno dedit, ut Ælianus ex diariis Alexandri refert. Addit παρὰ Βαγώᾳ δὲ ἀδειπνήσας τῇ τετράδι μετ' εἰκάδα, τῇ δὲ τρίτῃ ἐκάθευδε, legendum πέμπτῃ, vel epulatus eſt apud Bagoam τετάρτῃ φθίνοντος, τῇ τρίτῃ ἐκάθευδε, Dæſii xxvii ſequenti obdormiit ſimul & obiit. Arrianus ex iiſdem diariis ait in morbum incidiſſe Dæſii xiix. Sequenti die nihilominus apud Theſſalum Medium (Juſtinus Medicum perperam vocat) Dæſii xx apud Nearchum potaſſe, ac tandem Dæſii xxviii periiſſe. Addit: *Mortuus eſt Olympiade* cxiv. *Prætore Hegeſia. Vidit annos duos & triginta & tertii menſes octo. Regnavit annos duodecim, & hos octo menſes*, hoc eſt, mortuus eſt exeunte primo Olympiad. cxiv anno. *Capellus.* Vide Q. Curtium, Arrianum, Plutarchum & alios. Non abſurde ſtatuas in viſione Danielis cap. vii, imperium Græcorum comparari pardo, quia Alexander M. fuerit vinoſus, uſque adeo ut ſi eos minus ſequi viſum fuerit, qui veneno interiiſſe arbitrantur, ſatis tamen cauſæ ſola in vinolentia fuerit, cur periret Babylone. *Vaſſius.*

Ab ejus obitu æra Græcorum ducitur, de qua Muhammed Alferganus ex verſione Golii: *Romani & Syri æram deducunt ab initio annorum Alexandri, dicti bicornis, qui quidem dies fuit feria ſecunda.*

Annos tres & trig.] M. Cicero Philipp. 5, c, 17. Ceteri, annos 32, menſes 8. *Bern,*

Menſem unum, annos tres & triginta natus] Rectius ſcripſiſſet, *annos duos & triginta*, uti Blancardus Notis in lib. 7 Arriani demonſtrat. Ipſe Arrianus ſcribit, vixiſſe Alexandrum annos XXXII, menſes VIII, ut auctor ſit Ariſtobulus. Cicero Philipp. 5, *tertio & trigeſimo anno mortem obiiſſe* ait, *Vorſt.* Non totum illos tres & triginta expleviſſe annos, conſtans omnium eſt ſententia. In Mſſ. legitur non *menſem unum*, ſed *menſe uno*. Cogitandum igitur annon ſcripſerit Juſtinus: *Deceſſit Alexander demto, menſe uno annos.* Et ſane per Syllabam *der* in *Alexander* facile perdi potuit Syllaba *dem* in *demto*, poſt illud *to* ut nullius ac precii deleri, *Scheff.*

2. *Cum ing. ſerpente*] Qua cauſa Sidon. Apollinar. carm. 2, 80: Alexandrum *draconigenam* appellat. Adde ſupra, 11, 11, 3, *Bern.*

Volu-

pente volutari: nec decepta somnio est. Nam profecto majus humana mortalitate opus utero tulit: 3 quam cum Æacidarum gens ab ultima seculorum memoria, & regna patris, fratris, mariti, ac deinceps majorum omnium illustraverint, nullius tamen nomine, quam filii, clarior fuit. 4 Prodigia magnitudinis ejus in ipso ortu nonnulla apparuere. 5 Nam ea die qua natus est, duæ aquilæ tota die perpetes supra culmen domus patris ejus sederunt, omen duplicis imperii, Europæ Asiæque præferentes. 6 Eadem

Volutari] Mss. *Voluptari*, unde Freinsh. *voluptuari*.

Volutari] Mss. *voluptari*, quod est rectum, nec in *voluptuari*, quod Freinshemius volebat, mutandum. Docent Fabius & Apulejus, quos pro lectione ista vir Cl. Ge. Grævius laudavit. *Schefferus*. MSS. habent *voluptari*, quod idem est ac oblectare se & amori operam dare: vox est invidiosa, & in probri loco posita. Sed *volutari* longe mihi arridet magis, cum agatur de serpente, quo se bona illa & frugi mulier Olympias implicitam prædicabat, per imaginariam Venerem, cum abesset Philippus. Hoc autem non abs re fuerit meminisse, (nam ex nihilo, ut ajunt, nihil) reperiri in Macedonia serpentes, qui tam facile mansuefieri possint, ut ex iis olim & puellæ & matronæ sibi armillas, sibi monilia facerent, vel ut animulas suas oblectarent, vel ad corpusculum frigerandum. Hujus rei auctorem ciere possum Lucianum in Alexandro, seu Pseudomanti. *T. Fab.*

Majus humana mortalitate opus utero] Grævius emendat, *onus utero*, quod probo, *Scheff.* Præclare vero apud Grævium nostrum, *Onus utero tulit*. Nil melius poterat. *Onus uteri* est foetus. Ita apud Phædrum, *Onus natura melius quo deponeret*. T. Fab.

3. *Regna patris*, &c.] Talis Archodice regina, cujus monumentum Thucydides, 6, 9, 36, tale refert,

Extulit hac animum nunquam, patremque virumque
Fratresque & gnatos imperitare videns.

Minus ergo caute Tacitus annal. 12, 42: Agrippinam, *Imperatore genitam, & sororem ejus qui rerum potitus sit, & conjugem & matrem fuisse, unicum ad hunc diem exemplum esse*, scribit.

4. *Prodigia*] De quibus Plutarchus in ejus vita c. 4. *Beng.*

5. *Prapetes*] Scio tradere Hyginum, *prapetes* eas aves dici ab auguribus, quæ opportune prævolant, aut idoneas sedes capiunt: non possum tamen, maxime cum Bongarsius in uno suo ms. repererit, *perpedes* pro *prapetes*, contemnere plane, & extra numerum habere scripturam Fuldensium membranarum, in quibus disertim est *perpetes*, ut dictum est a Plauto Amphitr. 1, 1, 124: *Quievi in navi noctem perpetem*. Hæc Modius. *Bern.* Bongarsius in uno cod. MS. observavit *perpedes*; & Modius in MSS. Fuldensibus manifeste *perpetes*: quod idem hic non plane contemnendum judicat. Sed & Grævio mirifice illud placet; cum ipse noster lib. 5, dixerit *perpeti nocte*. Nobis tamen non liquet; ideo quidem quod præcedit *tota die*: quod idem est quod *perpeti die*. Vorst. vid not. Grævii.

6. *Alterius, belli Illyrici*] Mss. quidam habent *altera*, quam lectionem firmant alii multi, in quibus est *alteræ*. Porro *altera* pro *alterius* non est repudiandum in nostro, qui secutus est Trogum, priscæ eloquentiæ virum, ut ipse eum nominat, vestigiaque plurima in nostro testantur. Sane veteres *altera*, *alteræ*, *altera* inflexisse, argumento Plauti locus est in Rud. III, sc, 4, ubi ait: *Nam huic alteræ patria*

dem quoque die nuntium pater ejus duarum victoriarum accepit; alterius belli Illyrici; alterius certaminis Olympici, in quod quadrigarum currus miserat; quod omen universarum terrarum victoriam infanti portendebat. 7 Puer acerrimis litterarum studiis eruditus fuit. 8 Exacta pueritia, per quinquennium sub Aristotele doctore inclyto omnium philosophorum, crevit. 9 Accepto deinde imperio, *Regem se terrarum omnium ac mundi* appellari jussit; 10 tantamque fiduciam sui militibus fecit, ut illo præsente nullius hostis arma, nec inermes, timuerint. 11 Itaque cum nullo hostium unquam congressus est, quem non vicerit; nullam urbem obsedit, quam non expugnaverit; nullam gentem adiit, quam non calcaverit. 12 Victus denique ad postremum est, non virtute hostili, sed insidiis suorum & fraude civili.

tria quæ sit, profecto nescio. Atque sic & apud Terentium legitur. Ut autem *altera* in tertio, ita & in secundo casu dixisse per naturam inflexionum necesse est. Ut adeo id hic sit notandum. *Scheff*,

7. *Puer acerrimis*] Iuntæ: *acerrimus*. nec displicet. vulgatum sane vix Latinum est.

8. *Sub Aristotele*] Plutarchus Alex. cap. 11, qui & c. 8: Præceptores Alexandro tribuit Leonidam & Lysimachum Acarnana. De doctrina & studiis Alexandri locus insignis est Orat. 1, de fort. Alex. cap. 4, & 5, ejusdem Plutarchi. *Bern.*

Doctore inclyto omnium philosophorum] Hoc *omnium philosophorum* quomodo cum *inclyto* cohæreat, non video. Puto glossatoris esse non Justini. *Scheffer*. Ridicule, neque isthuc a Justino est quod legis (*doctore inclyto omnium philosophorum.*) An Aristoteles doctor fuit omnium philosophorum? sit satis, suæ familiæ; aliarum, minime. An docuit Anaximenem, Anaximandrum, Thaletem, Democritum, Pythagoram, Parmenidem, Archelaum, Socratem, Platonem, &c. qui ante ipsum fuerunt? An etiam eos docuit qui postea vixere, Epicurum, & totam illius domum? &c. Unde igitur isthæc intrusa? ab inepto aliquo discipulo Alberti Magni, qui ad oram Justini sui hoc adscripserat, admirans scilicet angelum Naturæ, sed hoc parum est, Deum ipsum Naturæ, volueram dicere. *T. Fab.*

LIBER XIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

CAP. I.

Extincto in ipso ætatis ac victoriarum flore Alexandro Magno, triste apud omnes, tota Babylone silentium fuit. 2 Sed nec devictæ gentes fidem nuntio habuerunt, quod ut invictum regem, ita immortalem esse crediderant;

CAP. I. 2. *Sed nec devictæ gentes fidem nuntio habuerunt, quod, ut invictum regem, ita immortalem esse crediderant*] Hic noster, (& jam antea dictum a me fuit) habet stylum sæpe rhetoricum, &, ubi se materia offert, ostendit satis quid illo genere possit. Lego itaque, nam hoc dicere voluit: *ut invictum regem* senserant (vel, experti fuerant,) *ita immortalem esse crediderant.* Cur ita existimem hæc ratio est, quod nunquam Alexandrum invictum (id est, ut hodie loquimur, invincibilem,) crediderant: Si enim talem esse illum credidissent, nunquam, profecto, contra illum arma sumpsissent. Hoc ad judicii exercitationem facere poterit. *T. Fab.*

3. *Præ-*

stant; 3 recordantes, quoties præsenti morte ereptus esset; quam sæpe pro amisso repente se non sospitem tantum suis, verum etiam victorem obtulisset. 4 Ut vero mortis ejus fides adfuit, omnes barbaræ gentes paulo ante ab eo devictæ, non ut hostem, sed ut parentem luxerunt. 5 Matet quoque Darii regis, quam amisso filio, a fastigio tantæ majestatis in captivitatem redactam, indulgentia victoris, in eam diem vitæ non pœnituerat, audita morte Alexandri, mortem sibi ipsa conscivit; 6 non quod hostem filio præferret; sed quod pietatem filii in eo, quem ut hostem timuerat, experta esset. 7 Contra Macedones versa vice, non ut civem, ac tantæ majestatis regem, verum ut hostem amissum, gaudebant; severitatem nimiam, & assidua belli pericula execrantes. 8 Huc accedebat, quod principes regnum & imperia, vulgus militum thesauros & grande pondus auri, velut inopinatam prædam, spectabant; illi successionem regni, hi opum ac divitiarum hereditatem cogitantes. 9 Erant enim in

3. *Præsenti morte ereptus esset*] Antiquiores typis expressi *præsenti morti*. Et dicitur sane utrumque. Altera constructio fit vi præpositionis, quemadmodum supra *illacrymare mortem*. Vorst.

5. *Mater quoque Darii*] Sysigambis mater Darii inedia mortua quinto, postquam mori statuerat, die. Q. Curtius, 10, 5, 39.

7. *Contra Macedones versa vice*] Nescio an non illud *contra* glossatoris sit habendum. Idem enim *contra* & *versa vice*. Scheff.

Contra versa vice, non ut civem &c.] Vides hæc duo, *Contra*, &, *versa vice*; Alterutrum glossema esse dico; alterum enim alterius explicatio est. Ipse quidem, hoc loco, *contra*, amplecterer, at *versa vice*, rejicerem, & hinc amolirer, *T. Fab.* Testatur hic Notator Anglicanus, Fabrum *versa vice* tanquam otiosa delere. Mallem illud *contra* glossatoris credere. Sed vide infra 37, 1, 9.

9. *Quinquaginta mill. talen.*] Nostra voce & ratione numerandi fuerint milliones triginta. Illa vero *tricena*, seu ut Budæus lib. 4, de asse; pag. 165, m.. legit *triginta mill.* vectigalis annui, constituunt milliones octodecim. *Bern.*

In annuo vectigali tributo tricena millia] Budæus in lib. de asse citat, *triginta millia*: quomodo & editionem Iuntinam habere testatur Grævius, Sed perinde rursus est; quod quidem ad sensum attinet. Nam *triceni* dicunt pro *triginta*. Plinius, *tricenos pedes*, *tricenis diebus*. Aliud autem est *treceni*. Porro *tributo* supervacuum videtur, & ex margine, ubi explicationis causa scriptum fuerit, irrepsisse in textum. Sane *vectigal* & *tributum* unum & idem sunt. Et 18, 5, 14, dicit modo, *statuto annuo vectigali*; non *statuto annuo vectigali tributo*. Vorst. Etiam hic metus, ne glossa irrepserit. Quis enim *vectigal tributum* junxit ex scriptoribus probatis? *Scheffer.* Bu-

in thesauris quinquaginta millia talentum, & in annuo vectigali tributo tricena millia. [10] Sed nec amici Alexandri frustra regnum spectabant. nam ejus virtutis ac venerationis erant, ut singulos reges putares. [11] Quippe ea formæ pulcritudo; & proceritas corporis, & virium ac sapientiæ magnitudo in omnibus fuit, ut qui eos ignoraret, non ex una gente, sed ex toto terrarum orbe electos judicaret. [12] Neque enim unquam ante Macedonia, vel ulla gens alia, tam clarorum virorum proventu floruit: [13] quos primo Philippus, mox Alexander tanta cura legerat, ut non tam ad societatem belli, quam in successionem regni, electi viderentur. [14] Quis igitur miretur, tali-

dæus, ut ajunt, legit, *triginta*, sed nil necesse; nam *tricena*, idem efficiunt; at *trecena*, ter centum; quæ summa omnem fidem longe exsuperare videtur. *T. Fab.*

10 *Sed nec amici*] Vulgo legitur, *sed nec amici. Nec*, quod in uno tantum ms. reperi, inducendum curavi. Frustra expectabant regnum, cum omnes pares essent, & æqualitas discordiam augeret, ut paulo post, 13,2,3: & 16,3,1, dicet. Æquales enim æqualibus imperare, contra naturam est: & qui in alios regnum exercere vult, *tanquam Deus inter homines* esse debet, ut Aristoteles loquitur. Ista Bongarsius: a quo plane, sed, ut par est, modeste, dissentit F. Modius. Quid enim (inquit) annon & libr. 1,13, 2, de magorum interfectoribus legimus? *Erant enim virtute & nobilitate ita pares, ut difficilem ex his populo electionem æqualitas faceret.* & tamen ex septem ita æqualibus unus sublatus in regnum fuit: unus ceteris rebus omnibus sibi paribus imperavit. Retineo ergo omnino τὸ *nec*, in quinque mss. a me constanter inventum, hac sententia: Non frustra aut improbe spectasse & sperasse illos regnum; in quibus artes regiæ, & omnia rege digna inessent; formæ pulcritudo, procertias corporis, & virium ac sapientiæ magnitudo, quæque alia Justinus commemorat. *Bern.*

Spectabant.] Vulgo *exspectabant.* Supra, lib. 2, 12, 22. *rex velut spectator pugnæ.* Vett. plerique *exspectator pugnæ.* Cicero epist. ad Cassium ea, quæ est 16, lib. 15: *Longiores enim exspectabo, vel potius exigam.* Nonius in *exigere* citat hoc modo: *Longiores enim spectabo, vel potius exigam, quando hercle ego temere exigam.* Locum eo adscripsi, quia postrema verba in Ciceronis editionibus nulla sunt: quæ Nonius tamen, ut Ciceronis adfert. *Bong.* Acidalius ad Vellejum, 2, 14, 5, *exspectabant* hic legendum suspicatus: ut & supra, 2, 12, 22, *exspectata pugna.* Bern. Becharii & aliæ antiquiores editiones *expectant*: quod Acidalius & rectum putat. Scribit & Gifanius in Obs. L. L, *expectare* apud veteres multis in locis in usu fuisse, vulgo fere depravatis. Vetus denique editio Iuntina teste Grævio pro *spectabant* habet *sperabant*: id quod omnium commodissimum hic videtur. *Vorst.* Acidalius cum vetustioribus vult *exspectant*. Iuntæ *sperabant*: quod Grævio non displicet, & Vorstius putat commodissimum. *Scheff.*

12. *Clarorum viror. p.*] Ita Seneca de tranquill. animi, cap. 7: *Si inter Platonas & Xenophontas, & illum Socratici cœtus proventum bonos quæreres.* Ἀνδρῶν σοφῶν φορὰν vocat Herodian. lib. sub initium,

15. Si

talibus ministris orbem terrarum victum, cum exercitus Macedonum tot, non ducibus, sed regibus regeretur? 15 qui nunquam sibi reperissent pares, si non inter se concurrissent; multosque Macedonia pro uno Alexandros habuisset, nisi fortuna eos æmulatione virtutis in perniciem mutuam armasset.

CAP. II. 1 Ceterum, occiso Alexandro, non, ut læti, ita & securi fuere, omnibus unum locum competentibus: 2 nec minus milites invicem se timebant, quorum & libertas solutior & favor incertus erat. 3 Inter ipsos vero æqualitas discordiam augebat, nemine tantum ceteros excedente, ut ei aliquis se summitteret. 4 Armati itaque in regiam coëunt, ad formandum rerum præsentium

15. *Si non inter se concurrissent*] *Concurrere* pro pugnare, prælium committere, ut sup. 3, 5, 14. Vide & quæ Freinshemius de hoc verbo in Ind. scripsit. *Vorst.*

CAP. II. 2. *Nec minus milites quam invicem se timebant*] Antiquiores typis expressi pro *quam invicem se* habent *inter se*. Et puto ego hanc veram lectionem esse; modo *quam* adjiciatur, legaturque *quam inter se timebant*. *Inter se timere* dicitur ut *inter se amare*, *inter se complecti*, *inter se obtrectare*. Suntque talia elegantiora quam *invicem se amare*. Vide Ind. in Nepotem a nobis locuplet. v. *inter*. Vorst. Veram lectionem putat Vorstius, *quam inter se* ut est in vetustioribus. *Scheff.*

3. *Æqualitas discordiam augebat.*] Infra 16, 3, 1: *Assiduum inter pares discordiæ malum.* Contrariam vocem Soloni tribuit in ejus vita Plutarchus cap. 18: τὸ ἴσον πόλεμον οὐ ποιεῖ. *æqualia non faciunt bella.* Plin. Panegyr. c. 45: *In alio sua quemque natura delectat.* Sed nimirum, nisi sibi mutuo obstent. Nam cum idem competunt, illud Senecæ valet de ira, 3, 34: *Quod vinculum amoris esse debebat, seditionis atque odii causa est*, IDEM VELLE. *Bern.*

Ut ei aliquis se summit.] Mss. Modiani, *ut ei se alius summittit.* quod nescio quomodo concinnius videtur. *Bern.*

Ut ei aliquis se submitteret] Antiquiores typis expressi, ut & Iuntina, pro *se submitteret* habent *submitteretur*: quod rursus genuinum puto. Solemne est Latinis pro verbo activo & pronomine reciproco uti verbo passivo. Sic dicunt *lavari* pro lavare se, *exerceri* pro exercere se, *provolvi* pro provolvere se: & infinita id genus alia, quæ dedita opera in lib. de Latinit. vulgo fere neglecta congessimus. Jam si in codd. quibusdam protrita sese offerant, in aliis vero abstrusiora observentur: priora fere suspecta nobis sunt, ac primo explicationis causa in margine posita fuisse, deinde vero in textum irrepsisse videntur. Græci quoque ὑποτάσσεσθαι forma passiva dicunt pro ὑποτάσσειν ἑαυτόν. Dicitque Grotius ad Eph. 5, 21, sono passivum, sed sensu reciprocum illud esse. *Vorst.* Mss. Modii, *ut ei se alius summitteret*, quod concinnius Berneggero videtur. Ego nescio, an non utraque lectio debeat conjungi, hoc modo: *ut ei aliquis se alius submitteret.* Saltem omnia sic planiora evaderent. *Scheff.*

trium statum. 5 Perdicca censet, *Roxanes exspectari partum, quæ exacto mense octavo matura jam ex Alexandro erat; & si puerum peperisset, hunc dari successorem patri.* 6 Meleager *negat differenda in partus dubios consilia; nec expectandum reges nascerentur, cum jam genitis uti liceret.* 7 *Seu puer illis placeat, esse Pergami filium Alexandri natum ex Barsine, nomine Herculem;* 8 *seu mallent juvenem, esse in castris fratrem Alexandri Aridæum, comem & cunctis non suo tantum, verum & patris Philippi nomine acceptissimum.* 9 *Ceterum Roxanen esse originis Persicæ; nec esse fas, ut Macedonibus ex sanguine eorum, quorum regna deleverint, reges constituantur;* 10 *quod nec ipsum Alexandrum voluisse* dicit. *Denique morientem nullam de eo mentionem habuisse.* 11 Ptolemæus recusabat regem

5. *Roxanes*] Putat Lambinus ad Probi Phocionem, hunc, ubi natus fuit. Philippum appellatum fuisse, ubi ita loquitur Probus: *Causam apud Philippum regem verbo, reipsa quidem apud Polyperchontem jussus est dicere.* Quem locum mavult accipere de Philippo Alexandri, ut ei videtur, filio, quam de Aridæo Philippo, Alexandri fratre, ad quem tamen haud dubie pertinent. Verum autem nomen filio Roxanes fuit Alexander. Quod certum est ex Pausaniæ Atticis & Bœoticis, item Dexippo apud Photium & Eusebium.

Perdicca censet Roxanes expectari partum] *Censere* non tantum ad judicium, sed & ad voluntatem pertinet (aliter enim dicendum fuisset, *censet Roxanis expectandum esse partum*) estque etiam idem quod suadere. decernere, præcipere. Salustius B. Jug. *Velle & censere* (Senatum populumque Rom.) *eos ab armis discedere*. Cicero 7, 13. ad fam. *Tr. viros vites censeo.* Sed de hoc plura in lib. de Lat. vulgo fere negl. *Vorst.*

Quæ exacto mense octavo] Valde suspectus mihi hic locus. *Maturam* certe sic absolute poni, pro *vicinam partui*, haud reperio. Quare puto pro *quæ cui* scribendum, *quoi cui*. Vitium videtur ortum ex ignorantia scripturæ veteris; olim namque *quoi* pro *cui* scribebant; quod deinde mutatum est in *qua*.

7. *Ex Barsine*] Corrigendus in mulieris nomine Porphyrius apud Eusebium in regnó Macedonico: Κατέλιπε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος παῖδας Ἡρακλέα τε ἐκ Μαρσίνης τ Φαρναβάζου. Ἀλέξανδρόν τε ἐκ Ῥωξάνης τ Ὀξυάρτου τοῦ Βάκτρων βασιλέως. Scribe, ἐκ Βαρσίνης quam hic Pharnabazi filiam facit: Plutarch. c. 36. & Eumenes cap. 2, Artabazi: Arrianus, 7. 1, Darii regis; sed in nomine conveniunt. *Freinshem.*

11. *Maternas modo sordes*] Hoc est, generis humilitatem. Vide Plutarchum extremo vitæ Alexandri. *Bong.*

Larissæo scorto] Ex Philinna Larissæa, quam Ptolemæus apud Athenæum Saltatricem fuisse refert. *Bern.*

Quod ex Larissæo scorto nasceretur] *Nasceretur* pro *natus esset*, imperf. pro plusquamp, Aur. Victor in Octav. *Cunctis vulgo jactantibus, utinam aut non nasceretur, aut non moreretur.* Valerius Max. 7, 3, ext. 6. *Nullam partem defensionis, odio obserata aures reciperent*, pro recepissent. Vide nostras ad eum loc. Notas. *Vorst.*

Vale-

regem Aridæum, *non propter maternas modo sordes, quod ex Larissæo scorto nasceretur; sed etiam propter valetudinem majorem, quam patiebatur; ne ille nomen regis, alius imperium teneret:* [12] *melius esse ex his legi, qui pro virtute regi suo proximi fuerint, qui provincias regant, quibus bella mandentur, quam sub persona regis indignorum subjiciantur imperio.* [13] Vicit Perdiccæ sententia consensu universorum. [14] Placuit itaque Roxanis exspectari partum; & si puer natus fuisset, tutores Leonatum, Perdiccam, Crateron & Antipatrum constituunt, confestimque in tutorum obsequia jurant.

CAP. III. [1] Cum equites quoque idem fecissent, pe-

Valetudinem majorem] Hoc est, morbum comitialem, quem & Herculeum, & sacrum appellant. Festo est *morbus major*, in voce *Probibere*, quem locum indicio Freinshemii nostri debeo. Plutarchus Alexand. cap. 16, & 130, *mentis impotem* Aridæum fuisse tradit, non natura, sed pharmaco ab Olympiade propinato. *Bern.* *Valetudinem* pro *morbo* dixit auctor etiam 13, 5, 2. & 21, 2, 1. Ita Cic. de Divin. 2/59. *curatio valetudinis.* Bern.

Propter valetudinem majorem] Antiquiores typis expressi *Invaletudinem*. Dicitur utrumque: estque *valetudo* quoque idem quod *invaletudo*: idque apud ipsum nostrum 14, 5, 2, & 21. 2, 1. Deinde *major* dicunt pro *magna*: quomodo de cetero quoque gradus comparativus sæpe pro positivo usurpatur. Festus item in *prohibere*, *morbus major* dicit pro *morbus magnus*: Designatque eundem illum quem noster, id est quem comitialem, Herculeum & sacrum appellant. *Vorst.*

12. *Indignorum subjiciantur imperio*] Pro subjiciant se, submittant se. Nimirum *subjici* est hic pro subjicere se, ut paulo ante *submitti* pro submittere se. *Idem.*

14. *Si puer natus fuisset*] Pro si puer nasceretur. Ut paulo ante imperf. pro plusquamperfecto: ita nunc rursus plusquamp. pro imperfecto ponitur. Valerius Max. 8, 7, ext. 4. *Quo magis vacuo animo studiis literarum esset operatus*, pro operaretur. *Vorst.*

Et si puer natus esset] Ergo constitutio tutorum fuit non in præsens, sed eventum, si natus esset puer. Quomodo igitur in tutores incertos, & futuros juramento se obligant? Suspicor, scripsisse nostrum: *Placuit itaque Roxanis exspectari partum. Tamen ut si puer natus fuisset.* Vocem *Tamen* facile absumere potuit syllaba *tum* in fine vocis præcedentis, & vero pro *ut* est frequens in libris antiquis. *Schef.*

Tutores] Idem factum infra, 17, 3, 10, & 21: item 34, 3, 6.

Crateron] Hunc Craterum Alexander φιλοβασιλέα, Hephæstionem autem φιλαλέξανδρον appellare solebat.

CAP. III. 1. *Pedites indignati*] Nota morem, quando totus exercitus in consilium vocatur. Tacit. annal. 1, 47, *Vorst.*

Aridæum, Al. fr. regem] Legendus Diodorus initio libri 18, & Curtius, 10, 7, Seneca de Benef. 4, 31: *Quid sibi voluit providentia, quæ Aridæum regno imposuit? Illi putas hoc datum? Patri ejus datum est, & fratri.* Bong.

pedites indignati, nullas sibi consiliorum partes relictas, Aridæum, Alexandri fratrem, regem appellant, satellitesque illi ex tribu sua legunt, & nomine Philippi patris vocari jubent. 2 Quæ cum nuntiata equitibus essent, legatos ad mitigandum eorum animos, duos ex proceribus, Attalum & Meleagrum mittunt, qui potentiam ex vulgi adulatione quærentes, omissa legatione, militibus consentiunt. 3 Statim & seditio crevit, ubi caput & consilium habere cœpit. 4 Tunc ad delendum equitatum cuncti armati in regiam irrumpunt: 5 quo cognito, equites trepidi ab urbe discedunt, castrisque positis, & ipsi pedites terrere cœperunt. 6 Sed nec procerum inter se odia cessabant.

Ex turba sua] Hoc inventum in uno ms, jure Bongarsius in variantibus probat: atque ita etiam esse in tribus suis mss. melioribus, affirmat Modius, quo magis religio fuit, sauctori suum non restituere Hactenus edebatur, *ex tribu sua*. Bern. Antiquiores typis expressi *ex tribu sua*: quod & Bongarsius retinuit. Ait autem unum eorum codd. quos ipse complures vidit, habere *turba*; idque se probare. Berneggerus deinde plane in textum recepit. Sed minime id probat Gronovius: quia ut ab aliis, ita & a Justino, res exterorum vocabulis quæ rebus Romanis dicata erant, propter τὸ ἀνάλογον sæpe vocitentur; cujus rei mox & alia exempla subjungit. Vide lib. 4. Observ. c, 10, *Vorst*. Bongarsius legit *tribu* pro *turba*, idque pluribus probat Gronovius. *Scheff.*

Nomine Philippi patris vocari jubent] Inde auctores, cum Aridæum designant, subinde *Philippum* dicunt. Vide Diodorum 18, 16, & 19, 4. Curtium 10, 9, 18. Sulpicius Severus 2 Hist. S, 17, utrumque nomen conjungit, & *Aridæum Philippum* vocat. *Vorst.*

2. *Ad mitigandos eorum animos*] Antiquiores editiones *ad mitigandum*, æque bene. Sic inf. 23, 8, *ad persequendum belli reliquias*. Idem.

Ad mitigandos] Iuntæ, *ad mitigandum*, quod retinet Grævius in textu. *Scheff.*

Omissa legatione militibus consentiunt] Non possum non legere, *peditibus*; cum initio cap. dixerit, (*Equites*, &c. *Pedites indignati*) Et mox (*equites trepidi ab urbe discedunt, castrisque positis & ipsi pedites terrere cœperunt*. Nec quidquam attinet discrimen statui posse inter equites & pedites, a nobilitate aut alia quavis præstantia; nam utrique militant, & illos suo nomine appellat Iustinus, equites, pedites. Quin paulo quoque inferius in hoc ipso capite, ita a nostro scriptum fuit: *Perdicca ultro ad pedites veniret*. T. Faber. vid. not. Grævii.

4. *Ad delendum equitatum*] Hoc vero propositum peditibus fuisse vix crediderim, neque ulla docet historia. Imo requiritur, *& ipsi pedites terrere cœperunt*, per vicem scilicet, & quasi pedites ante terrorem incusserint equitibus. In Mss. est, *ad deligandum*, vel *atalicandum*. Unde conjicias, Justinum scripsisse fortassis, *ad territandum*. Nisi putes ipsum illud *deligandum* accipiendum pro *ligandum, vinciendum*, captum scilicet. Ac fuit longe major copia peditum ibi, quam equitum. Vide Curtium lib. x, c, 7, 16, *Scheff.*

5. *Terrere*] Ita mss. hoc est, mutuum metum incutere. Bong. *terreri*. sed

cessabant. 7 Attalus ad interficiendum Perdiccam ducem partis alterius mittit: 8 ad quem armatum, & ultro vocantem, cum accedere percussores ausi non fuissent; tanta constantia Perdiccæ fuit, ut ultro ad pedites veniret, & in concionem vocatos doceret, quod facinus molirentur: 9 *Respicerent contra quos arma sumpsissent: non illos Persas, sed Macedonas; non hostes, sed cives esse; plerosque etiam cognatos eorum, certe commilitones, eorundem castrorum ac periculorum socios;* 10 *edituros deinde egregium hostibus suis spectaculum, ut quorum armis victos se doleant, eorum mutuis cædibus gaudeant, parentaturosque sanguine suo manibus hostium a se interfectorum.*

CAP. IV. 1 Hæc cum pro singulari facundia sua Perdicca perorasset, adeo movit pedites, ut probato consilio ejus, dux ab omnibus legeretur. 2 Tum equites in concordiam revocati in Aridæum regem consentiunt. 3 Servata est portio regni Alexandri filio, si natus esset. 4 Hæc agebant, posito in medio corpore Alexandri, ut majestas ejus testis decretorum esset. 5 His ita compositis, Macedoniæ & Græciæ Antipater præponitur: regiæ pecuniæ custodia Cratero traditur: castrorum, exercitus, & rerum cura Meleagro & Perdiccæ assignatur: 6 jubeturque Aridæus rex, corpus Alexandri in Hammonis tem-

sed illud haud dubie rectius est. *Berneggerus.*

7. *Attalus ad interf.*] Meleagro id tribuit Curtius 10, 8, 1, B.

8. *Ultro] vocantem*] Antiquiores edd. *provocantem.* Vorst.

10. *Egregium hostib.*] Eandem hanc movendi rationem ab hostium affectu & voto, decenter usurpat Homerus Iliad. 1, 255. & ex eo Virgil. Æneid. 2, 104. *Scheff.*

Hoc Ithacus velit, & magno mercentur Atridæ.

Videsis Ovid. Epist. 9, distich. 4, & Taciti German. cap. 33. *Bern.*

Parentaturosque sanguine suo manibus hostium] Vide quæ supra ad 12, 15, 6, notavimus. *Vorst.*

CAP. IV. 5. *Castrorum, exercitus, & rerum cura*] Existimo (neque necesse est proloqui quæ me ratio impellat ut ita sentiam) scriptum a Justino fuisse, (*Castrensium rerum & exercitus cura*, &c) Quid enim hoc; *Meleager curabat castra, exercitum, & res?* Dices, per curam rerum intelligi summam rerum administrationem & potestatem; Posset, alibi, fateor; hic, non puto. Verum hoc abierit. *T. Fab.*

6. *Corpus Alex.*] Quod ad id tempus insepultum fuerat. Ælianus extremo libro 12, Alexandriam autem deportatum a Ptolemæo, idem auctor

templum deducere. 7 Tunc Perdicca infensus seditionis auctoribus, repente ignaro collega, lustrationem castrorum propter mortem regis, in posterum edicit. 8 Postquam armatum exercitum in campo constituit, consentientibus universis, evocatos, dum transit, de singulis manipulis seditiosos, supplicio tradi occulte jubet. 9 Reversus inde, inter principes provincias dividit, simul ut & removeret æmulos, & munus imperii, beneficii sui face-

est, & Strabo, 17. & Diodorus, 18, 28, *Bong.*

7. *Lustrationem castrorum*] Lustrabantur milites cane discissa & ab utraque parte projecta. *Curt.* 10, 9, 18. Facta sine dubio lustratio sic fuit ut discissæ canis viscera ultimo in campo, in quem exercitus deductus fuit, ab utraque parte abjicerentur: inter id spatium armati omnes starent, hinc equites, illinc phalanx. Sic enim reges Macedonum lustrare milites solitos fuisse prodidit Curtius 10, 9, 12. Nec multum discrepat Livius 40, 4, 6 & 13. Lustrationem Curtius generali vocabulo *sacrum*, Livius *solemne* appellat. At ex Hesychio constare potest, peculiari nomine dictam fuisse Ξανθικά, quod fere mense Xanthico fieri soleret. *Vorst.*

8. *Consentientibus universis*] Freinshem. non consentit, mavultque *non sentientibus un.* quod evincit etiam subjunctum *occulte.* Vide tamen Curtium, 10, 9. *Bern.* Acute Freinshemius, *non sentientibus universis.* Sed potest forte illud *consentientibus universis* accipi de constitutione exercitus in illo campo, non evocatione singulari seditiosorum. Quanquam & consensisse in evocationem necemque seditiosorum Curtius doceat, ut nil mutari debeat. *Scheff.*

Transit] Ut in lustratione fieri solet, nam ad exercitum hoc referendum, non ducem. *Bern.*

Dum transit] Exercitus armatus puta. *Vorst.*

Manipulus] More Romano loquitur. Manipulus autem ducentos milites continebat, id est, duas centurias. Manipulus autem dictus est, quia dum Romani adhuc pauperes essent, manipulos fœni perticis alligabant, & eos pro signis sequebantur. ut Lucanus:

Pertica suspensos portabat longa maniplos.

Supplicio tradi] Seditiosos supplicio destinare vel centesimum quemque vel decimum sorte ducere vetus mos fuit. Ita nimirum metus ad omnes, pœna ad paucos perveniebat. Utique omne supplicium exempli causa statutum non vindictæ, quod ad paucos potius, quam ad multos tralatitium esse debet, præcipue principes conspirationis. Julius Cæsar ea arte in seditiosos milites usus, ut per sortem audacissimi quique ac seditiosissimi ducerentur.

9. *Inter princ. provincias div.*] Dissentit lib. 1. Machabæor. c. 1, 6, &c. ubi refertur, Alexandrum ante mortem regna distribuisse inter suos nobiles, omnesque sibi diademata post mortem illius imposuisse. Quem locum historicæ veritati conciliaturus Rabanus commentator, *distribuisse* interpretatur *diripiendas reliquisse.* Acumen hominis mihi vide. *Bern.*

Ut & removeret &c.] Seu verbis Livii, 35, 15, 5: *Ut procul ab se per honorem eos ablegaret.*

Munus imperii] Ita 24, 2, 4, *Beneficium* proprie est ad altiora promotio, Tacit. annal. 15, 52, 5: *dilecto imperatore, sui muneris remp. facere.* Sueton. Tib.

faceret. [10] Prima Ptolemæo Ægyptus & Africæ Arabiæque pars sorte venit, quem ex gregario milite Alexander virtutis causa provexerat: [11] cui ad tradendam provinciam Cleomenes, qui Alexandriam ædificaverat, datur. [12] Confinem huic provinciæ Syriam Laumedon Mitylenæus, Ciliciam Philotas, Philo Illyrios recipiunt. [13] Mediæ majori Atropatus, minori socer Perdiccæ præponi-

Tib. 12, 4: *per quosdam beneficii sui centuriones*. Adde eundem in Cæs. 23, 3. Livium, 1, 35, 10: Ammian. 25, 27. fin. Gruteri suspicion. 1, 13. *Bern.*

10. *Primo, Ptolemæo Ægyptus*] Gronovius ex Mss. *Prima Ptolemæo*. Scheff.

Prima Ptolemæo Ægyptus.] Ita editum ex MS. approbante Gronovio. In aliis ed. *primo*. T. Fab.

Arabiaque pars] Ms. unum & Orosium, 3, 23, expressi. mss. enim ceteri *Asia Libyaque pars*. Bong.

Sorte venit] Lego *sorte evenit*, sicut etiam mox seq. n. 16, & 13, 5, 8. *Bern.*

Arabia pars sorte venit] Paulo post, *Leonato minor Phrygia evenit*. Et 13, 5, 8, *Cui Græcia sorte evenerat*. Legendum igitur fortasse & hic est, *sorte evenit*. Vorstius.

Sorte venit] Vorstius mallet *evenit*, quia sic alibi noster. placet. *Scheff.* Vide notas Grævii.

11. *Cui ad tradendam provinciam*] In his verbis non est sensus idoneus. Habuit quidem in Africa & Ægypto potestatem Cleomenes, sed vectigalium, non imperii. Alexandriam autem non ædificavit ipse, verum Dinocrates. Unde suspicor, deesse aliqua in his verbis. *Scheff.*

Cleomenes] *Dinocrates* dicitur Valerio Maximo, 1, 5, & Solino c. 40: Cleomenes autem Africæ & Ægypti vectigalibus fuerat præpositus. Curtius, 4, 8, 9. *Bong.*

12. *Laumedon*] Infra. 15, 4, 3. *Laudice* pro *Laodice*. Veteres Latinos *Laumento* pro Laomedonte dixisse, docuit nos Josephus Scaliger in Festum, quem vide. In annalibus Taciti, 14. 31. quæ *Boodicea*, eadem statim *Bondicea* dicitur: in vita Agricolæ *Vandica*, vitiose fortassis: & apud Petronium *Lauceon* pro *Laocoon*. Bong.

Ciliciam Philotas, Philo Illyrios accipiunt] Legendum: *Ciliciam Philotas cum filio Illyrio accipiunt*. Fuit enim Philotæ filius, cujus mentio est ad hujus libri finem. *H. Glarean.*

Acropatos] Hinc portio Mediæ Acropatia dicta. Strabo lib. 1.

Acropatos] Legendum ex Arrian. 7, *Atropatos*. lib. 6. Ἀτροϐάτης. Is Diodoro Ἀτράπης mendose, pro Ἀτροπάτης. Videndus & Curt. 10. 10. *Bern.*

Mediæ majori Atropatos] Vulgo editur *Acropatos*. Sed quia Arrianus Ἀτροϐάτην, & Diodorus Ἀτράπην, vel, ut Bongarsius emendandum putat, Ἀτροπάτην vocat; & in quibusdam item codd. MSS. uti Bongarsius testatur, est *Adtropatos*; itemque in typis expresso Iuntarum, ut Grævius testatur, *Atropatus*, omnino *Atropatos* vel *Atropatus* & legendum censeo. *Vorst.*

Acropatos] Probant Iuntæ, Bongarsius, Grævius *Atropatos* ex Arriano. Vorstius subsidio vetustiorum putat locum totum sic legendum: *Media majori Atropatos socer, minori Alceta frater Perdiccæ præponitur*. Ipsum consule *Scheff.* Mihi hæc prorsus suspecta. pro *Media* ego legerem *Armenia*. Ducis hujus nomen non memini me legere. Ceterum hoc loco regiones in occasum memorat, paullo post, quæ in ortu sunt. Quare pro *Media* hic *Armenios* dixi legendum: in sequentibus vero *Medos* pro *Armeniis* sub Phrataferne. *Glarean.*

13. *Minori socer Perdiccæ præponitur*]

ponitur. [14] Susiana gens Scyno, Phrygia major Antigono, Philippi filio, assignatur. [15] Lyciam & Pamphyliam Nearchus, Cariam Cassander, Lydiam Menander sortiuntur. [16] Leonato minor Phrygia evenit; Thracia & regiones Pontici maris Lysimacho; Cappadocia cum Paphlagonia Eumeni data. [17] Summus castrorum tribunatus Seleuco Antiochi filio cessit. [18] Stipatoribus regis satellitibusque Cassander filius Antipatri præficitur. [19] In Bactriana ulteriore, & Indiæ regionibus, priores præfecti retenti. [20] Terras inter amnes Hydaspem & Indum, Taxiles

nitur] Freinshemius in Notis ad Curtii 10, 10, 1. existimat τὸ *minori* plane expungendum esse; quia Atropatos ille, de quo prædictum, ipse Perdiccæ socer fuerit, ut ex Arriani lib. 7. constare possit. Verum quia in antiquioribus typis expressis pro *socer* est *Alceta frater*, τὸ *minori* non expungendum, sed τὸ *socer* potius tansponedum, totusque locus legendus sic videtur, *Media majori Atrapatos socer, minori Alceta frater Perdiccæ præponitur.* Vorst.

Perdiccas] Orontis F. Macedo ex Orestide. Arrian. Indic. 3. 12.

14. *Scyno*] Auctore magno Scaligero, animadvers. Euseb. ad annum M. DC. XCIII, scribendum *Cœno*. Fuit autem iste Cœnus Polemocratis filius, unus ex ducibus Alexandri, Diodoro, 17, 57. Arriano, 5, Curtio, 9, 3: Est purum nomen Macedonicum. Ita enim vocabatur & secundus a Carano, auctore stirpis regiæ Macedonum. Apparet vetustissimum mendum fuisse in Justino, quum in ejus descriptore Orosio, 3, 23. idem extet. Hæc ille. Videtur tamen aliud potius nomen reponendum, cum Cœnus ille prior Alexandro diem obierit. Curtius, 9, 3. 32. *Bern.*

Phrygia major] Omnino emendandum, *Phrygia major Ant. Phil. filio assignatur, cum Lycia & Pamphylia: Cariam*, &c. ex Diodoro, Appiano, Curtio. Τὸ *cum* mutarunt in *Nearcho*, cum uni tot regiones assignari ægre ferrent; Inverso inde ordine legerunt *Lyciam & Pamphyliam Nearcho*. Et mihi quidem ita videtur. *Bong.*

Antigono, Philippi filio] Cum Pamphylia & Lycia Phrygiam obtinuit, ut Diodorus testatur. Postea vero toti Asiæ imperavit, ut fere omnes tradunt.

16. *Leonato*] Euni filius, Pellæus. Arrian. Indic. 3, 12.

Lysimacho] Fuit is Agathoclis filius, Pellæus. Arrian. Ind. 3, 12.

Paphlagonia] Paphlagonia cum subjecta mari Pontico regione, Trapezuntem usque, Eumeni cessit, ut Plutarchus ait. Justinus sic dicit, Cappadociam cum Paphlagonia Eumeni datam fuisse. Infra vero, ut suo loco videbimus, præter provincias, quas acceperat, adjectas dicit Paphlagoniam, cum Caria, Lycia, & Phrygia. Itaque locum illum corruptum esse suspicor, scribendumque pro Paphlagonia, Lycaoniam, quæ regio est in Asia minore prope Lyciam, ut Ptolomæus, l. 2. testatur.

Eumeni] Vide mox infra, 13, 6, 24.

17. *Seleuco*] Syria & Babylone potitum tradit Cedrenus. Quod quidem Arrianus & Diodor. 18, 3, docent in posteriori demum divisione contigisse.

20. *Terras inter*] *Seras* edidit in Orosio Fabricius, quomodo habet e mss. nostris unus: ceteri *Terras*, quod malo. Nam & urbs Taxila, cui imperabat Taxiles, sive Taxilus, ut eum Strabo vocat, inter Hydaspem & Indum sita est, Arrian. 5, Strab. 15, & Taxili regnum suum relictum Diodorus, 17, 86. refert. *Bong.*

21. *Pi-*

xiles habebat. [21] In colonias in Indis conditas, Pithon Agenoris filius mittitur. Paropamiſios & fines Caucaſi montis, Extarches accepit. [22] Aracoſſi Gedroſique Sibyr-

21. *Pithon*]Mediam ei datam, Diodorus, 18. 39, & Curtius, 10, 10, 7. auctores ſunt. *Bong.*

Pithon Agenoris]Pithon Pori & Taxilis finitimis imperavit, exceptis Paropamiſadis. Hujus etiam ſortem ratam habuit Antipater. Arrian. 9.

Parapammenos fines] Omnino legendum, *Paropamiſios, & fines Caucaſi montis, Oxyarches accepit.* Ex Dexippo, & Arriano. Statim poſt in mss. legitur *Cedroſique.* Recte: nam & Græci non Γεδρωσοὺς tantum, ſed & Κεδρωσοὺς vocant. Stephanus, Κέδρωσοι ἔθνος Περσικὸν, &c. *Voſſ.*

Parapammenos fines Caucaſi montis Extarches accepis] *Parapammenos* ſane & ſupra 12, 5, 9, legitur. Sed putat tamen Voſſius legendum eſſe *Parapamiſios.* Et in editione Iuntina, uti Grævius teſtatur, eſt *Parapamiſadas*, quomodo Diodorus, Arrianus & Curtius eos vocant. Sed & ipſum montis nomen *Parapamiſus* in auctoribus iſtis apparet. Fuitque mons idem qui & Caucaſus appellatur, ut ex lib. 5. Arriani apparet. Et optime proinde congruit quod apud noſtrum ſequitur, *fines Caucaſi montis*; vel addita copulativa, ut editio Iuntina habet, *& fines Caucaſi montis.* Pro *Extarches* Il. Voſſius legendum cenſet *Oxyarches*; credo quod a Diodoro Sic. vocatur *Oxyartes.* Et affine ei eſt quod in antiquioribus typis expr. eſt *Axiarches.* Vorſt. Voſſius *Parapamiſios.* Gronovius ex Mſ. Bongarſii, *& finem.* pro *fines.* Scheffer. Optime Voſſius, *Paropamiſios & fines Cauc. m.* Pro *Extarches*, vidit Bongarſius legendum, *Oxyartes*, ex Diodoro, unde hæc petenda & conferenda. Mox, *Aracoſſi*, al. *Arachoſii*, ut Græci. Pro *Archos*, *Archon*; ſed iſtos *Pelaſgos* ubi terrarum ponemus? In quibuſdam MSS. eſt *Pellagas.* Opus eſt Oedipo. *T. Fab.* Vide num legendum *Paropamiſadas fines Caucaſi montis Oxyartes accepit, Daas & Arios Satagenor.* Sic enim lib. 41. hic auctor hunc ducem nominat. *Glarean.*

Extarches] *Oxyartes*, Roxanis pater, habet Diodorus, 18. 3. *Bong.* Voſſius, *Oxyarches.* Diodoro convenientius foret *Oxiarthes.* Scheff.

22. *Aracoſſi*] Deerant hæc in impreſſis quæ mss. agnoſcunt & Diodorus. Plutarchus in Eumene extremo habet Ἰβυρτίῳ mendoſe, pro Σιβυρτίῳ. Sed qui hic *Stasanor*? Diodoro, 18, 3. & Arriano, 6, eſt Στασάνωρ. Quæ ſequuntur, variant ab iis quæ Diodorus ſcribit. Sed de iſtis plura ad Curtium. *B.* Abr. Ortelius in theſ. Geograph. pro *Aracoſſis* hic legendum cenſet *Arachoſii*, ſuffragante Diodoro, 18, 3. Polyænus ſtrategem. lib. 4. in Antigono, n. 15. *Sigyrtium* habet pro *Sibyrtio.* Bern.

Aracoſſi Gedroſique]Legendum ſine dubio *Arachoſii*, ut codex MS. quem Franc. Fabricius in Notis in Oroſium ſe vidiſſe teſtatur, & vetus editio Iuntina teſte Grævio habent. Sane & Curtius *Arachoſios* appellat non ſemel. At Arrianus Ἀραχωτούς. *Vorſtius.* Legendum *Arachoſii* firmante Iuntina. & Mſ. Fabriciano, ut eſt apud Diodorum & Polyænum. v. Grævium & Vorſtium. qui & de cæteris conſulendum ſuadet Freinshemium in Notis ad Curt. X. 10. 1. Scheffenus.

Staſanori] Editur vulgo *Statanori.* Et mirum non mutaſſe Bongarſium, aut Berneggerum, cum ſcirent non modo ceteros tam Latinos quam Græcos qui hac de re ſcripſere, *Staſanorem* vocare, ſed & veteres quoſdam typis expreſſos codices habere, & codicem item MS. optimæ notæ, quem habuit Franc. Fabricius. *Vorſt.* Sane *Staſanor* præ ſe fert Iuntina.

23. *Bactrianos Amyntas ſortitur*] Ad-

byrtio traduntur; Drancæ & Arei Stasanori. 23 Bactrianos Amyntas sortitur; Sogdianos Scythæus, Nicanor Parthos, Philippus Hyrcanos, Phratafernes Armenios, Tleptolemus Persas, Peucestes Babylonios, Archos Pelasgos, Arcesilaus Mesopotamiam. 24 Cum hæc divisio, veluti fatale munus singulis contigisset, ita magna incrementorum materia plurimis fuit. 25 Siquidem non magno post tempore, quasi regna, non præfecturas divisissent: sic reges ex præfectis facti, magnas opes non sibi tantum paraverunt, verum etiam posteris reliquerunt.

CAP. V. 1 Dum hæc in oriente aguntur, in Græcia Athenienses & Ætoli bellum, quod jam vivo Alexandro moverant, summis viribus instruebant. 2 Causæ belli erant,

Adscribam, quomodo locum hunc legendum censeat Freinshemius in Notis ad Curtii 10, 10, 1. *Bactrianos Amyntas sortitur; Sogdianos Philippus; Stagnor Parthos; Hyrcanos Phratafernes; Armenios Tlepolemus: Persas Peucestes; Babylonios Archon Pellæus; Arcesilaus Mesopotamiam.* Causæ vero hujus lectionis ex ipsius ejus Notis cognoscantur. *Vorst.*

Philippus] Diodorus Philippo Bactrianam & Sogdianam tribuit.

Phratafernes] Is antea sed Dario prætor Hyrcanorum fuerat. Arrian. 3. 2.

Tleptolemus] Ex Æacidarum gente. Arrian. 2, 5. Carmaniæ præficitur. *Dexipp.*

Tleptolemus Persas] Antiquiores typis expressi, inque his Iuntinus, uti Grævius testatur, *Neoptolemum* vocant. Neque aliter in cod. aliquo MS. est, quem Bongarsius vidit. *Vorstius.*

Peucestes] Persidis satrapa constitutus ab Alexandro. Arrian. 6, 5. in ea provincia remanet. *Diodor.*

Archos] Diodorus, 18, 3. Ἄρχων. Et pro *Arcesilaus*, quod & Diodorus, & veteres uno excepto omnes agnoscunt, Fabricius in Orosio legit, *Arcelaus.* Bong.

Archos Pelasgos] Pro *Archos* non dubito legendum esse *Archon*, ut est apud Diodorum. Sed & pro *Pelasgos* legendum esse *Pellæus*, uti vult Freinshemius, perquam verisimile idem reddidit in Notis ad prædictum locum Curtii. *Vorst.*

24. *Incrementorum materia*] Miror vett. omnes pro *materia* habere *memoria.* *Præfecturas* vocat satrapias. Σατράπης Persis, Latinis *præfectus* dicitur. *Bong.*

CAP. V. 1. *Athenienses & Ætoli*] Lamicum bellum, de quo Diodorus, 17, 111, & 18. 8, cum seqq. & Strabo lib. 9. Meminit & Plutarchus in Pyrrho c. 1, & in Demosthene c. 38. & Pausanias Atticis. Ita appellatum, quod ad Lamiam, in quam se receperat Antipater, gestum est. Justinus aut memoria lapsus, aut alios secutus auctores, Heracleam pro Lamia nominat. *Bong.*

2. *Epistolas*] Misit Nicanorem Stagiritam ad exules in ludis Olympiacis, cum hac Epistola: *Auctores exilii vestri nos haud fuimus, reditus vero in patriam nos erimus, sceleratis tantum exceptis. Qua de re Antipatro scripsimus, ut civitates restitutioni suorum refragantes vi cogat.* Ætoli ab Oeniadis metuebant,

erant, quod reversus ab India Alexander epistolas in Græciam scripserat, quibus omnium civitatium exules, præter cædis damnati, restituebantur. 3 Quæ recitatæ præsente universa Græcia in mercatu Olympiaco magnos motus fecerunt; 4 quod plurimi non legibus pulsi patria, sed per factionem principum fuerant, verentibus iisdem principibus ne revocati potentiores in republica fierent. 5 Palam igitur jam tunc multæ civitates libertatem bello vindicandam fremebant. 6 Principes tamen omnium Athenienses & Ætoli fuere. 7 Quod cum nunitatum Alexandro esset, mille naves longas sociis imperari præceperat, quibus in occidente bellum gereret; excursurusque cum valida manu fuerat ad Athenas delendas. 8 Igitur Athenienses, contracto xxx millium exercitu & cc navibus, bellum cum Antipatro, cui Græcia sorte evenerat, gerunt, eumque detrectantem prælium & Heracleæ urbis mœnibus tuen-

bant, quos ejecerant. Hinc motus, turbæque.

Epistolas] Quarum exemplum est in Diodoro, 18, 8. *Bern.*

Cadis damnati] Et ἱερόσυλοι. dor. *Bong.*

Prater cadis damnati] Antiquiores typis expressi, *damnatos*. Sed mutavit Bongarsius; credo quod in MSS. aliter reperiret. Ita vero *prater* non pro præpositione, sed pro adverbio habendum, & pro *praterquam* positum fuerit. *Vorst.* MSS. habent *damnatis*, quæ lectio forte videri potest vera, hicque reponenda. Locus certe Sallustii, qui affertur a Freinshemio pro lectione vulgata, eam nihil juvat, quoniam & ipse in nonnullis corruptus. Optimæ editiones ita habent, *catera multitudini diem statuit, ante quam liceret sine fraude ab armis discedere, prater rerum captitalium condemnatis.* Quia tamen in his verbis Sallustii τὸ *condemnatis* regitur a verbo *liceret*, non a *prater*, quod cum sit adverbium, casum regit nullum, apud nostrum vero verbum est *restituebantur*, itaque aut in respectu illius servanda lectio vulgata, quoniam primum casum postulat, aut facta præpositione ex adverbio legendum non *damnatis*, sed *damnatos*, quod & veteres impressi quidam habent. *Scheff.* Ita Sallust. in bello Catilinario. *Prater*, pro *nisi*. *Tanaq. Faber.* Nullum plane discrimen inter Sallustii & Justinii locutionem. Nam *condemnatis* ibi neque pendet a *prater*, ut hic *damnati*. Si licet dicere *nulli licet hoc facere prater condemnato*: licet utique & dicere, *omnes restituuntur prater damnati*. Eadem est ratio. Nimirum *prater* ponitur nonnunquam pro præterquam, ut cap. seq. *ut nihil hostis victor suarum rerum, prater incendii spectaculo frueretur.* Græv.

8. *Heraclea urbis*] Cum multæ sint Heracleæ, ne uno quidem verbo hujus urbis locum indicat. Ego quidem credo eum loqui de ea Heraclea, quæ ad Oetæ montis radices est, non ita longe a Thermopylis, quod oppidum eleganter describit Livius. Et nisi fallor eam Ptolemæus Phtiotidis Heracleam fecit. Eandem M. Attilius Gla-

tuentem se obsidione cingunt. 9 Eodem tempore Demosthenes Atheniensis orator, pulsus patria, ob crimen accepti ab Harpalo auri, qui crudelitatem Alexandri fugerat, quod civitatem in ejusdem Alexandri bellum impelleret, forte Megaris exulabat: 10 qui ut missum ab Atheniensibus Hyperidem legatum cognovit, qui Peloponnenses in societatem armorum sollicitaret, sequutus eum, Sicyona, Argos & Corinthum, ceterasque civitates, eloquentia sua Atheniensibus junxit. 11 Ob quod factum missa ab Atheniensibus obviam nave ab exilio revocatur. 12 Interim in obsidione Antipatri, Leosthenes, dux Atheniensium, telo e muris in transeuntem jacto occiditur. 13 Quae res

Glabrio e manibus Ætolorum ceperat olim, post 136 annos, aut circiter *Glarean.* Imo *Lamia*, quæ Thessaliæ urbs est. *Bern.*

9. *Tempore Demosthenes*] Demosthenes cum prius acerrime Harpali caussam oppugnasset, quum xx ab eo accepisset talenta, altera die qua rursus agendum ea de re erat, lana collo circumvoluta, *συνάγχην* se pati fingebat. Tum e populo exclamasse unum ferunt, non *συνάγχην*, sed *ἀργυράγχην* esse.

Harpalo] Mss. *Harpago.* Librarios in errorem induxit Astyagis Harpagus, de quo lib. 1.4.6. De hoc lege supra notatos: emenda Eusebii Chronicum, in quo legitur *Harpalus fugit in Asiam*: scribe *ex Asia.* De Demosthenis exilio videndus Plutarchus in vita capit. 36, & Pausanias Corinthiacis. *Bong.*

Quod] Legendum *quo*, hoc est, *ut.* Caussam enim largitionis auctor exponit. *Freinsh.*

Quod civitatem in Alex. bellum impelleret] Vix dubitandum quin cum Freinshemio legendum sit *quo*: ut notetur finis propter quem aurum acceperit ab Harpalo. *Vorst.*

Quod civitatem.] Mallet Freinshemius legere *quo*. Sed fortasse nil mutandum. Terent. in Phorm. v, sc. 8,

Vin primum hodie facere, quod ego gaudeam Nausistrata,
Et quod tuo viro oculi doleant?

Hic *facere quod* est, *facere id, ob quod*. quomodo & apud nostrum *auri, quod* est, *auri ejus, ob quod.* Adde Schoppii & Marianguli Auct. ad Sanct. p. mi. 45. *Scheff.*

10. *Sicyona*] Ptolemæo est Sicyoniæ regionis in Peloponneso urbs, quæ apud Suidam quoque Hellas appellatur.

11. *Ab exilio revocatur*] De hoc ita Plutarchus in Demosthene: Memorat Phylarchus, dum hic pro Græcis, ille verba facit pro Macedonibus, ad mutua progressos convitia fuisse. Perhibetur Pytheas dixisse: Ut domum, in quam lac asininum infertur, omnino laborare aliquo morbo arbitramur: ita non posse fieri quin urbs ægrotet, quam legatio adiret Atheniensium. Demosthenem vero retorsisse exemplum his verbis: Ei lac asininum ad sanitatem inferri & ad salutem ægrotantium adesse Athenienses. Quibus populus Atheniensis captus, scivit illi reditum. Id plebiscitum Demon Pæaniensis, Demosthenis fratris filius, tulit. miserunt Æginam ad eum triremem, & a circumfuso populo magna lætitia exceptus est.

13. *Quæ res tantum animorum*] Factum

tes tantum animorum Antipatro dedit, ut etiam vallum rescindere auderet. 14 Auxilium deinde a Leonato per legatos petit, quem cum venire cum exercitu nuntiatus esset, obvii ei Athenienses cum instructis copiis fuere, ibique equestri prælio gravi vulnere ictus extinguitur. 15 Antipater, tametsi auxilia sua videret victa, morte tamen Leonati lætatus est, quippe & æmulum sublatum, & vires ejus accessisse sibi gratulabatur. 16 Statim igitur exercitu ejus recepto, cum par hostibus etiam prælio videretur, solutus obsidione in Macedoniam concessit. 17 Græcorum quoque copiæ finibus Græciæ hoste pulso in urbes dilapsæ.

CAP. VI. 1 Interea Perdicca, bello Ariarathi regi Cappadocum illato, prælioque victo, nihil præmii præter vulnera & pericula retulit. 2 Quippe hostes ab acie in urbem recepti occisis conjugibus & liberis domos quisque suas cum omnibus copiis incenderunt. 3 Eodem congestis

ctum est in obsidione Lamiarum. Plutarchus in Demosthene.

14. *Equestri prælio*] Ducibus Antiphilo & Menone Thessalo. Plutarchus in Phocione cap. 33, Diodorus, 18. 15. *Bong.*

CAP. VI. 1. *Ariarathi*] Regnabat is in Cappadocia: Diodorus, 18, 16: Plutarchus is Eumene c. 7. Erat enim Cappadocia Eumeni dicta, non data: Probus. Quæ hic de Cappadocibus narrantur, ea Diodorus, 18, 22. de Isauriis refert: a quo & eorum, quæ sequuntur, plenior narratio petenda est. *Bong.* Angl. una voce auctius, *bello innoxio Ariarathi.* Scheffer. Justinus confundit hic bellum Cappadocium cum Isaurico. Hoc enim Isauricum fuit ut constat ex Diod. Sic. XVIII, 22. *Innoxio* Justino quoque legitur. *Græv.*

2. *Quippe hostes*] Non absimilia desperatæ rabiei hujus & inhumanæ necessitatis exempla referunt, Xenophon lib. 4, expedit. Cyri, de Taochoris: Polybius, 16, 16. de Abydenis: Plutarchus in Bruto, cap 46, de Xanthiis in Lycia: Appianus in Illyric. de Metulliis: Livius, 21, 14. de Saguntinis & 28. 22. de Astapensibus: Florus, 2, 11, 28. de Carthaginiensibus: & 2. 18, 26. de Numantinis. Judæos quoque templum Hierosol. & flagrantem urbem lætis vultibus aspexisse, quod ita nihil essent hostibus relicturi, scribit Josephus bell. Jud. 6. 38. *Bern.*

Copiis] Hoc est, annona seu commeatu. Tacitus annal. 15. 16: *Parthi inopes copiarum.* Et Germ. c. 30: *Catti militem super arma, ferramentis quoque & copiis onerant.*

3. *Eodem congestis etiam servitiis*] Hoc non intelligo. Quid enim hic, *congerere servitia*? num servos & mancipia eo modo, ut aliam suppellectilem, gestare, ac in ignem conjicere potuerunt. At quomodo fieri hoc potuit? In quibusdam impressis pro *servitiis* legitur *opibus.* Num scribendum: *Eodem congestis etiam opibus, servitia & semet ipsos præcipitant?* Nam *copiis* de quibus præcedit annonam significant. *Scheff.*

stis etiam servitiis & semetipsos præcipitant, ut nihil hostis victor suaram rerum, præter incendii spectaculo frueretur. 4 Inde, ut viribus auctoritatem regiam acquireret, ad nuptias Cleopatræ, sororis Alexandri Magni, & alterius Alexandri quondam uxoris, non aspernante Olympiade, matre ejus, intendit; 5 sed prius Antipatrum, sub affinitatis obtentu, capere cupiebat. 6 Itaque fingit se in matrimonium filiam ejus petere, quo facilius ab eo supplementum tironum ex Macedonia obtineret. 7 Quem dolum præsentiente Antipatro, dum duas eodem tempore uxores quærit, neutram obtinuit. 8 Post hæc bellum inter Antigonum & Perdiccam oritur. 9 Antigono Craterus & Antipater auxilium ferebant, qui facta cum Atheniensibus pace, Polyperchonta Græciæ & Macedoniæ præponunt. 10 Perdicca, alienatis rebus, Aridæum & Alexandri Magni filium, in Cappadocia, quorum cura illi mandata fuerat, de summa belli in consilium adhibet. 11 Quibusdam placebat bellum in Macedoniam transferri, ad ipsum fontem & caput regni, ubi Olympias esset mater Alexandri; 12 Non mediocre momentum partium & civium favor, propter Alexandri Philippique nomina; 13 sed in rem visum est ab Ægypto incipere, ne in Macedoniam profectis, Asia

Spectaculo frueretur] Modius plerosque mss. suos dicit habere, *spectaculum frueretur*: ut etiam in uno profitetur extare Bongarsius: & congruit præcedenti *nihil*. Bern.

Ut nihil hostis suarum rerum præter incendii spectaculo frueretur] Quia codices quidam MSS. ut Bongarsius & Modius testantur, habent *spectaculum* & alia quarti casus vox antecedit: puto *spectaculum* & legendum esse. Neque vero ista verbi *frui* cum casu quarto constructio sine exemplo est. Plautus Asin. *Fruitur hanc alternas noctes*. Et verbum similis constructionis *vesci* ipse noster 44, 4, 11. cum casu quarto construit. Sed & propter τὸ *præter*, nisi pro adverbio habendum hoc sit, sic ut dixi legi possit. *Verst*.

4. *Auctoritatem reg.*] Vide supra notam ad 1. 10. 14.

10. *Alienatis rebus*] Id est, mutato priori rerum statu, inquiunt. Verum ego vellem exemplum similis locutionis videre apud alium aliquem probatum scriptorem. Suspicor scripsisse potius Justinũ *alienatis reliquis*, scriptioni vulgatæ autem præbuisse occasionem compendium, quo vocabulum *réliquis* fuit notatum. *Scheff.* *Alienatis rebus* est remotis omnibus aliis curis & negotiis, pro quo Terentius dixit *relictis rebus* Andr. *Herus operam rebus relictis dari jussit*. Sic Justinus XVIII, 3. *Cum velut occisos alienasset*. h. e. removisset e medio. *Grævius*.

14. *Paphlagonia*] Vide supra. Ex

his

Asia à Ptolemæo occuparetur. [14] Eumeni, præter provincias quas acceperat, Paphlagonia & Caria & Lycia & Phrygia adjiciuntur. [15] Ibi Craterum & Antipatrum opperiri jubetur; adjutores ei dantur cum exercitibus frater Perdiccæ Alcetas & Neoptolemus; Clito cura classis traditur; [16] Cilicia Philotæ adempta Philoxeno datur; ipse Perdicca Ægyptum cum ingenti exercitu petit. [17] Sic Macedonia, in duas partes discurrentibus ducibus, in sua viscera armatur; ferrumque ab hostili bello in civilem sanguinem vertit, exemplo furentium, manus ac membra sua ipsa cæsura. [18] Sed Ptolemæus in Ægypto solerti industria magnas opes parabat: [19] quippe & Ægyptios insigni moderatione in favorem sui sollicitaverat; & reges finitimos beneficiis obsequiisque devinxerat; [20] terminos quoque imperii acquisita Cyrene urbe ampliaverat, factusque jam tantus erat, ut non tam timeret, quam timendus ipse hostibus esset.

CAP. VII. [1] Cyrene autem condita fuit ab Aristæo, cui

his nominibus *Paphlagonia, & Caria & Lycia & Phrygia* duo in accusandi casu legenda sunt, reliqua tria nominandi casu expuncta conjunctione *&* ante *Caria*. Ut totus contextus ita legatur: *Eumeni præter provincas, quas acceperat, Paphlagoniam ac Cappadociam, Caria, Lycia, Phrygia adjiciuntur*: Nam superius ipse Justinus dixit, *Cappadocia cum Paphalgonia Eumeni datur*. Pro *Phrygia* tamen *Pamphilia* mallim. *H. Glarean.*

17. *In duas partes discurrentibus ducibus*] Etiam hoc suspectum mihi est, mallemque *distrahentibus*. Ita Tacit. IV. An. 40. *Si matrimonium Liviæ, velut in partes, domum Cæsarum distraxisset.* & lib. 1. An. 4. *qui rempublicam interim premant, quandoque distrahant.* Scheff.

19. *Ægyptios insigni*] *Humanum se regionis ejus incolis exhibebat, &c. Complures etiam amice erga illum affecti propter æquitatem, ad ipsum confugiebant.* Diodor. 18. 14, apud quem lege, qua ratione Cyrenem acquisierit Ptolemæus. *B.*

30. *Non tam timeret, &c.*] Livius, 2. 12. 8, *Metuendus magis quam metuens.*

CAP. VII. 1. *Cyrene autem condita*] Vide Herodotum, 4. 150, &c. Pausaniam Laconicis & Phocicis, Strabonem lib. 1. & 17, & excerpta ex Heraclide περὶ πολιτειῶν, & Ammianum, 22. 40, m. & Callimachi hymnos, & Eusebium, & Solinum c. 30, Sallustium Jugurth. 19. 4, & Pindarum ode 3. Pyth. B. Adde Stephanum de urbib. Eustathium in Dionysium pag. 32. b. & maxime Diodorum Siculum, 4. 83. *Bern.*

Aristæo] Legendum *Aristotele*, monentibus Bongarsio, Bocharto, Grævio & aliis. *Scheff.*

Battos] Mss. *Battos*, ut supra. 13, 6. 1: *Ariaractos*, & 15. 4. 13: *Sandrocottus*, duplex *t*, in *tt*, frequens in vernacula Italorum lingua mutatio. *Bong.* Non est tamen credibile, Italismum in

cui nomen Batto propter linguæ obligationem fuit. 2 Hujus pater Grinus, rex Theræ insulæ, cum ad oraculum Delphos, propter dedecus adolescentis filii nondum loquentis, deum deprecaturus venisset, responsum accepit, quod jubebatur filius ejus Battus *Africam petere, & urbem Cyrenen condere, usum linguæ ibi accepturus*. 3 Cum responsum ludibrio simile videretur, propter solitudinem Theræ insulæ, ex qua coloni ad urbem condendam in Africam tam vastæ regionis proficisci jubebantur, res omissa est. Interjecto deinde tempore, velut contumaces, pestilentia deo parere compelluntur: quorum tam insignis paucitas fuit, ut vix unam navem complerent. 5 Cum venissent in

in hoc quidem nomine committi. Nam & Græcis auctoribus Cyrenarum iste conditor, Βάττος dicitur. Ovidius in *Ibin*, *Blæsum* interpretatur, disticho 270.

Conditor ut tarde Blæsus cognomine Cyrrha.

Sic enim Paulus Leopardus emend. 3. 11, versum correxit, pro quo vulgares editiones,

Cognitor ut tarde læsus cognomine Mirrhæ. Bern.

2. *Cirnus*] Herodoto, 4. 150, transpositis literis, Γρῖνος. Facit autem non regis, sed *Polymnesti* filium Battum, 4. 155. *B.* Ut & Pindarus od. 4. Pyth. *B.*

Cirnus, rex Theræ] Legendum puto *Crinus*, propterea quod Herodotus lib. 3. Γρῖνον appellat. *Vorst*:

Cirnus] Vorstius legit *Crinus*, ex Herodoto. v. Græv. *Scheff.*

Cyrenem] Glossa est: nomen enim urbis non ab oraculo, sed a monte Cyra, aut fabula illa originem habuit *Sebis.*

Quo jubebatur filius ejus Battus Africam petere & urbem Cyrenen condere] Istud, *Cyrenen*, glossa est, ut acute vidit Sebisius; non enim ab oraculo nomen urbi impositum est; sed a monte Cyra, aut a fabula Cyrenes puellæ. Jussus itaque est Battus urbem condere in Africa, hoc tantum; de nomine, nihil respondet oraculum. *T. Fab.*

3. *Theramenis insula*] Nomen hujus insulæ ceteris omnibus est *Thera*, Spartanorum colonia. quo omnium auctorum consensu moveor; ut pro *Theramenis* legam *Therae*. unde negligentes librarii primum fecerunt *Therane*, inde *Therame*, tandem *Theramenis*. Bong. & Ortelius thes. Geogr. in Thera. Meminit auctor iterum, 30, 4, 1. *Bern.* Pro *Thera* editur vulgo *Theramenis*. Verum quia *Theramenis*, ut nomen insulæ (nam ut viri nomen satis notum est) per se ineptum est; *Thera* vero, ut Bongarsius fatetur, veteres quidam typis expressi, interque hos teste Grævio Iuntinus habet, & ceteri item omnes *Theram* eam insulam vocant: cum Bongarsio atque Gronovio ita & legend. censeo. *Vorst.*

Thera] Sic edidit Vorstius volentibus Ortelio, Bong., Græv. & aliis. *Scheff.*

Thera insula] Lectio ab omnibus probata & recepta. Mox; *Crinus*, pro *Grinus* positum. Dein, *Speo*, pro *Hypseo*. Vossius; & ita edit. quædam veteres. Sed vide omnino Scholiasten Callimachi. *T. Fab.*

2. *Velut contumaces*] Similia Livius, 2, 36.

5. *Fontis ubertatem*] Angl. similiter. Observat tamen Notator in MS. uno legi *uberem copiam*. An scribendum

in Africam, pulsis accolis, montem Cyram & propter amœnitatem loci & propter fontium ubertatem occupavere. 6 Ibi Battus, dux eorum, linguæ nodis solutis, loqui primum cœpit: quæ res animos eorum, ex promissis Dei jam parte percepta, in reliquam spem condendæ urbis accendit. 7 Positis igitur castris, opinionem veteris fabulæ accipiunt, Cyrenen, eximiæ pulchritudinis virginem, a Thessaliæ monte Pelio ab Apolline raptam, perlatamque in ejusdem montis juga, cujus collem occupaverant, a deo repletam, quatuor pueros peperisse, Nomium, Aristæum, Authocum, Argæum: 8 missos a patre Hypseo, rege Thessaliæ, qui perquirerent virginem, loci amœnitate captos in iisdem terris cum virgine resedisse. 9 Ex his pueris tres adultos in Thessaliam reversos avita regna recepisse. 10 Aristæum in Arcadia late regnasse, eumque pri-

dum *fontium uberem copiam*. Scheff.

7. *Pelio*] Thessaliæ mons ad ortum solis spectans, prope Magnesiam, Joh. Tzetzes tradidit.

Ab Apolline raptam.] Vide Callimachum, & ejus Scholiasten. *Bong.*

Quatuor pueros peper. &c.] Aliter Pindarus od. 9. Pyth, & Diodorus, 4, 83. qui Cyrenes filium unum referunt *Aristæum*: *Nomium* vero & *Agrium* (ita enim legendum, non *Argæum*; ut hic) Aristæi cognomina faciunt, ideo sic dicti, quod venationi & pascendo pecori esset addictus. Nam Ἀγρεὺς est *venator*. & νόμιος, a νέμειν, *pascere*, dicitur. *Bern.*

8. *Speo*] E Diodoro Siculo lib. IV, & Apollonii Schol. patebit, legendum esse, *Hypseo*, non *Speo*. Apum quoque, & mellis usum invenisse, testatur idem Scholiastes. Videsis etiam Heraclidem Ponticum in Ceorum republica. *Voss.*

Missos a patre Hypseo] Mirum quod Bongarsius maluit *Speo*, cum sciret antiquiores typis expressos Iuntarum, Becharii, aliosque habere *Hypseo*, ut a Diodoro Sic. & Scholiaste Apollonii is vocatur. Si maxime in codd. MSS. repererit *Speo*, non video tamen cur istos codices hic debuerit sequi. Siquidem veteres illi typis expressi qui aliter habent, codices MSS. utique referunt. Notum quoque, quam codices MSS. in manifestis mendis non raro congruant. Quæ etiam causa fuit, quod non paucis locis ipse Bongarsius, non codicum MSS. sed typis expressorum auctoritatem secutus est. *Vorstius.* Sic idem edidit, auctoribus vetustioribus, & Iuntina, volente probanteque Is. Vossio & aliis. *Scheff.*

9. *Recepisse*] Ita mss. referente in variantibus & probante Bongarsio. Sed editi, *cepisse*.

10. *Aristæum in Arcad.*] Virgilius Georgic, 4 283:

——— *Arcadici memoranda inventa magistri.*

Hic ob tot merita generi humano præstita, in numerum deorum receptus est: quem proinde Virgilius, inter ceteros invocat Georg. I. 14. Ceterum, auctorem colligendi mellis alium, Gargorem, Curetum regem, ipse Justinus, 44, 4, 2. refert. *Bern.*

Aristæum, solstitiales ortus &c.] Atqui nusquam mihi lectum est, solstitia invenisse Aristæum. Quod si esset, ne-

primum & apium & mellis usum & lactis ad coagula hominibus tradidisse, solstitialesque ortus sideris primum invenisse. 11 Quibus auditis Battus, virginis nomine ex responsis agnito, urbem Cyrenen condidit.

CAP.

ne sic quidem ita recte exprimeretur. Solstitia enim invenisse ac primum observasse diceretur. Aristæum reperio primum observasse ortus sirii seu caniculæ, & Ceos docuisse ad ejus ortum attendentes, ei sacrificare. De hoc inter omnes convenit. Ut idem narretur a Justino, puto in eo corrigendum; *& solstitialis ortus sideris.* Per solstitiale sidus putem intelligi sirium, quia non longe post solstitium oritur: & solstitium veteres non pro puncto ipso quo committitur, interdum acceperunt; sed & totum mensem ei tempori dederunt. Poterat etiam legi: *Solstitiales ortus sirii.* Salmas.

Solstitialesque ortus sideris] Salmasius olim Grotio dixit existimare se scriptum a Justino fuisse, *Solstitialisque ortus sideris*, & per sidus Solstitiale intelligi Sirium, qui non longe post solstitium oritur; Itaque & posse legi etiam *Sirii* pro *sideris. Tan. Faber.*

Apium] Vide Virg. Georgica.

Lactis ad coagula] Val. Acidalius ad Velleium, 2, 130, 8. rescribit *lactis adeo coagula.* quod verius, dubitare nemo potest, qui & sensum & literas intentius aspicit. *Bern.*

Et lactis ad coagula] Emendant, *& lactis adeo coagula.* Sed particulæ *adeo* hic locus vix conveniens videtur, sive per *etiam*, sive alio modo explices. In Mss. est *ac coaguli*, in editis quibusdam *& coaguli*, quare arbitror, Justinum scripsisse, *ut lactis & coaguli.* Subaudiendum autem, usum tradisse. *Scheff.*

Mellis usum & lactis ad cogula] Ms. *ac coaguli*, male; eum enim docuisse lactis usum non dicit Justinus, quippe esset falsum & contra omnem antiquitatem: sed ostendisse hominibus, qua arte coagulum ex lacte conformarique posset. Addere & hoc visum est ad superiora. Non docuit usum lactis, non docuit usum mellis; nam Jupiter pater ille hominumque, deumque, melle nutritus est ac lacte, sic enim Theologi, id est Poetæ Græcorum, canunt; Ergo aliud docuit Aristæus, scilicet coagulum fieri ex mixtura, seu, ut Græci vocant, cramate mellis & lactis. Hunc locum a nemine hactenus intellectum arbitror. *T. Fab.*

Sideris] Hoc est, Solis, ἐξαιρέτως, quo significatu Plinius Panegyr. c. 29: *quod terra genuit, quod sidus aluit, quod annus tulit.* Et c. 80. *velocissimi sideris more, omnia invisere* &c. Adde Lips. lib. 2. Physiol. Stoïc. dissert. 12. *Bern.*

11. *Quibus auditis, Battus virginis nomine ex responsis cognito, urbem Cyrenen condidit*] Hunc vero locum esse corruptum nemo usque adhuc suspicatus fuit, & sic est tamen. Primum, illud falsum, Battum puellæ nomen ex responsis cognovisse; Idque satis ostendunt hæc verba (*quibus auditis*) Ergo hæc vetus fama in ore Afrorum erat. Dein apertissime dixit Justinus superius, *Cum venissent in Africam*, &c. *opinionem veteris fabulæ accipiunt*; (quænam illa fabula erat?) *Cyrenen eximiæ pulcritudinis virginem*, &c. Itaque error hoc in loco sit necesse est, at non ille quidem Justini, sed eorum qui, cum sensum scriptoris minus intelligerent, & mancam ac mutilam esse sententiam existimarent, hanc vocem (*cognito*) necessariam esse putarunt, illamque bellissime addiderunt; quæ tamen hinc prorsus deturbanda est, & locus sic legendus, sic explicandus. (*Battus virginis nomine ex responsis urbem Cyrenen condidit.*) Condidit urbem ex responsis, id est, ut oraculum jusserat, urbem extruxit, (neque hoc melius & magis

CAP. VIII. [1] Igitur Ptolemæus hujus urbis auctus viribus bellum in adventum Perdiccæ parabat. [2] Sed Perdiccæ plus odium arrogantiæ, quam vires hostium nocebant; quam exosi etiam socii ad Antipatrum gregatim profugiebant. 3 Neoptolemus quoque in auxilium Eumeni relictus, non solum transfugere, verum etiam prodere partium exercitum voluit. 4 Quam rem cum præsensisset Eumenes, cum proditore decernere prælio necesse habuit. 5 Victus Neoptolemus ad Antipatrum & Polyperchonta profugit; hisque persuadet, ut continuatis mansionibus, læto ex victoria & securo fuga sua Eumeni superveniant. 6 Sed res Eumenem non latuit. Itaque insidiæ in insidiatores

tores

gis Latine possis decere, *ex responsis*, ut, *ex senatus consulto*, *ex sententia senum*, & alia id genus apud bonos scriptores.) Urbem autem illam condidit, sed quo, aut cujus nomine? Virginis nomine. Illud itaque, *agnito*, funditus delendum est. *Tan, Fab.* Faber delet vocem *agnito*. Suspicor in illo *agnito* esse mendum, & pro eo scribendum aliud quid, quod nunc non occurrit, *Scheff.*

CAP, VIII, 2. *Odium arrogantia*] Cicero divinat. in Cæcil, c, 13. *Omnis arrogantia odiosa est*, in tantum quidem, ut ea unica *contubernalis* sit *solitudinis*, (ἡ αὐθάδεια, ἐρημίᾳ ξύνοικος) ut cum Platone censet Imp. Manuel præcepto educat, reg, 52. Pulchre Latinus Pacatus panegyr, c, 20, m. Apud Thucydidem, 1, 22, 13, nostro simillimum est exemplum Pausaniæ, cujus arrogantia socii Spartanorum offensi, pleique ad Athenienses transierunt De Prisco item Evagrius lib, 6, Eccles, hist, cap, 4, *Bern.*

Plus odium arrogantia] In Mss. legitur *odium & arrogantia*, unde adducor, ut lectionem veram apud Justinum putem esse *odium ex arrogantia*, Scheff.

Gregatim profugiebant] Lege *certatim*, non, *gregatim*. Sic 11, 6, 14, *certatim ad Seleucum deficiunt*, lib, 22, c, 7, *certatim ei se tradunt*. Sic optimi quique loquuntur, *T. Fab.*

3. *Prodere patrium exercitum voluit.*] Nob. Peyraredus legebat, *partem exercitus*, idque a sequentibus confirmari ajebat. Judicet lector. *Voss.*

5. *Polyperchonta*] Imo *Crateron*: Vide mox notam ad num. 7.

Mansionibus] G. Major in edit. Colon. *transitionibus* mallet. non bene. *Mansiones* Plinio, 12, 14: Suetonio Tit. 10, 3: Lampridio in Alex. Sev. c. 48, &c. sunt habitationes, ad quas viatores interventu noctis se recipiunt. Σταθμοὺς τῆς ὁδοιπορείας appellat Herodianus in fine libri 3. Hinc *mansionarius* apud Hincmarum, qui Græcobarbare δηεργευομενὸς, quasi τὰς μονὰς, hoc est, *mansiones dirigens* nobis. Sunt qui has ætate posteriori, *mutationes* (ἀλλαγὰς) dictas putent. sed differunt, quod isthic quiescitur & pernoctatur: hic equi aut jumenta mutantur, ut ostendit V. C. Casp. Barthius Advers. 45, 5. pr. Eadem est hæc phrasis auctoris cum istis Liv. 28, 12, 5: *Quintis castris Il
liturgim pervenit.* Curt. 4, 2, 5: *Undecim castris pervenit ad Euphratem.* Bern.

6. *Sed res Eumenem non latuit*] Nescio, an præferri debeat, quod in Mss. repetitur *Eumeni*. Vide Voss. de constr. c. 35.

tores versæ; & qui securum aggressuros se putabant, securis in itinere, & pervigilio noctis fatigatis occursum est. 6 In eo prælio Polyperchon occiditur. 8 Neoptolemus quoque cum Eumene congressus diu mutuis vulneribus acceptis colluctatus est; in summa victus occumbit. 9 Victor igitur duobus præliis continuis Eumenes afflictas partes transitione sociorum paululum sustentavit. 10 Ad postremum tamen Perdicca occiso, ab exercitu hostis cum Pithone & Illyrio

c. 35. *Scheff.* Sane si ceteri libri consentirent, aut hic ceteris esset vetustior, *Eumeni* præferendum esset *Eumenem.* Sicut enim Latine dicitur *hæc res patet mihi*, sic & hæc *res latet mihi.* Et sic Tullius & optimi quique sunt locuti. Cum vero legitur *hæc res latet me* est Græcismus. τῦτο λανθάνει με.

Et qui securum aggressuros putabant, securis in itinere & pervigilio noctis fatigatis occursum est] Hic quoque maculam eluendam habeo. Lege, *securis iis, & itinere & pervigilio noctis fatigatis occursum est.* T. Fab. Faber *securis iis & itinere.* Ratio orationis postulat quid tale. Mallem *iis securis in itinere*, Scheff.

Et pervigilio noctis] est ex impressis, qui habent *& pervigilio.* Unde cogitandum, num legendum fuerit, *& per vigilia.* Nam veteres *vigilium* dixere. Unde *pervigilium*, quod occurrit sæpe. *Scheff.*

7. *Polyperchon*] *Crateros* legendum esse, præterquam ex Diodoro, 18, 30: Plutarcho in Eumene, c, 9: & Probo in eodem, etiam ex sequente lib. 14, 5, 1. constat: *ut Polyperchonta in Græcia redire in Macedoniam cognovit.* non igitur hoc prælio ceciderat, quamvis eandem illam lectionem secutus sit Orosius, 3, 23. B. *Craterum* etiam hujus libri Prologus habet: quo minus est de hac emendatione dubitandum. *Bern.* Ipsum Trogum non de *Polyperchonte*, sed de *Cratero* tunc occiso scripsisse ex vetere prologo hujus libri scire licet. Habet enim sic, *Bellum quo Eumenes Neoptolemum & Craterum occidit.* Vix tamen adducor ut credam in ipso Justino mendum esse, & pro *Polyperchon* legendum esse *Craterus.* Video enim *Polyperchontis* nomen & antecedere, atque ita in capite hoc bis apparere; & Orosium quoque, qui, ut notum, Justinum exscripsit, non aliter habere. Fuerit igitur lapsus memoriæ, & quidem crassior, proximi enim sequentis libri c. 5. de Polyperchonte tanquam adhuc vivo scribit; eum videlicet a Græcia rediisse in Macedoniam. *Vorst.*

10. *Ad postremum tamen Perdicca occiso ab exercitu hostis cum Pithone & Illyrio*] Arygraspides Perdiccā occiderant, ut Eumenes sequente libro ipsis exprobrat. Distinguendum igitur est post exercitum, & totus locus ita legendus est · *Ad postremum tamen Perdicca occiso ab exercitu, hostis cum Pithone, Illyrio ac altero fratre Perdiccæ appellatur (Eumenes) bellumque adversus eos Antigono decernitur.* Glarean.

Perdicca occiso] De hujus morte, dissentientes opiniones Diodori, 18, 36, & Probi in Eumene, vide apud ipsos auctores. Vide & Pausaniam Atticis, & Orosium, 3, 23, *Bong.*

Cum Pithone] Ita scribendum; non *Phitone*, aut *Phytone* ut vulgo editur. Legitur ita & supra 13, 4, 22: nec non & apud Curtium 10, 10, 7. Et Diodoro item 19, 25. est Πίθων. *Vorst.* Iuntina: *Cum Phyloxeno & Illyrio.*

Phytone & Illyrio] Horum non meminit Diodorus. Plutarchus vero & Appianus in Syriaca historia Eumenem solum commemorat. *Phyton* is est qui supra, 13, 4, 21. *Pithon*; Diodoro, 19, 25. Πίθων. *Bong.*

CAP.

Illyrio & Alceta fratre Perdiccæ appellatur: bellumque adversus eos Antigono decernitur.

LIBER XIV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Eumenis in bello adversus Antigonum prudentia & fortitudo.*
2 *Prælio victus obsidetur, liberatur, ad Argyraspidas confugit, eosque ad suas partes pertrahit.*
3 *Dum Argyraspidæ Eumenis imperia contemnunt, hostium virtute superantur. Unde in Eumenem conjuratio.*
4 *Eumenis captivi ad Argyraspidas oratio, qua petit ut sibi inter eos mori liceat. Petitione frustratus proditorum capita devovet, & Antigono vinctus traditur.*
5 *Cassander, Aridæi vices gerens, Græciæ civitates opprimit, & in Macedoniam adversus Olympiadem proficiscitur.*
6 *Olympias fugit; obsidetur, victori Cassandro se tradit; cujus jussu interficitur.*

CAP. I.

1 EUmenes, ut Perdiccam occisum, se hostem a Macedonibus judicatum, bellumque Antigono decretum cognovit; 2 ultro ea militibus suis indica-

CAP. I. 1. *Eumenes*] Legenda ejus vita apud Plutarch. & Probum, historiæ autem series petenda est e Diodoro. *Bong.*

2 *Ultro ea milit. ind.*] Ita Galba, quasdam defecisse legiones, ultro suis adseverat; *ne dissimulata seditio in majus crederetur.* Tacitus hist. 1. 18, qui & histor. 3. 54, Vitellium arguit, quod fractis apud Cremonam rebus, stulte cladem dissimulando, & læta omnia fingendo *remedia potius malorum, quam mala distulerit: cum confitenti consultantique superfutura adhuc fuerint spes viresque.* Senec. Oedipus, act. 3. vers. 7.

dicavit, ne fama aut rem in majus extolleret, aut militum animos rerum novitate terreret; 3 simul ut quomodo circa se animati essent cognosceret, sumpturus consilium ex motu universorum. 4 Constanter tamen præfatus est, *si cui hæc terrori essent, habere eum discedendi potestatem.* 5 Qua voce adeo cunctos in studium partium suarum induxit, ut ultro illum omnes hortarentur, *rescissurosque se ferro decreta Macedonum* affirmarent. 6 Tunc exercitu in Ætoliam promoto, pecunias

Iners malorum remedium, ignorantia est.

Et in eiusdem Agamemnone, 3, 28. Clytæmnestra:

——— *clades scire qui refugit suas,*
Gravat timorem. dubia plus torquent mala.

Quomodo Martialis, 3, epigram. 42.

Quod tegitur, majus creditur esse malum.

Fama rem in majus ext.] Tacitus annal. 4. 44. *Cuncta, ut mos famæ, in majus credita.* Et hist. 4. 50: *vera & falsa, more famæ, in majus innotuere.*

3. *Simul ut quomodo circa se animati essent*] Angl. *simul ut quomodo circa se animati essent cognosceret.* Rectissima. nec potest aliter per rationem sermonis. Nisi putamus scripsisse Justinum, *simul ut, ut circa,* alterumque *ut* tanquam superfluum esse omissum, & illud *quomodo* esse glossam. Solet sane illo *ut* & alibi sic uti. Sic lib. V. *scribit ei ut ablegatus in Persas ab avo fuerit, ut occidi eum parvulum jusserit* &c. vide simile quid infra 38, 6, 8. *Scheff.*

4. *Habere eum disced. pot.*] Sic infra, 21, 4, 5.

5. *Ut ultro illum omnes hortarentur*] Gronovius pro *illum* legendum censet *bellum*, ut in codd. quibusdam MSS. esse testatur Bongarsius. Et adsciscit sane τὸ *hortari* non accusativum personæ tantum, sed & rei. Cicero 1. in Catil. *Quod te jamdiu hortor.* Et pro C. Corn. *Legem dedit, an tulit, an rogavit, an hortatus est?* Vorst.

6. *Tunc exercitu in Ætoliam promoto*] Inepte. In Cappadocia enim hæc gesta esse, patet cum ex Diodori lib. XLIX, tum etiam ex aliis. Hanc difficultatem viderunt alii, qui Æoliam conati sunt reponere. Frustra. Scribe, *in Ætuliam.* Ætuliam vocat, quam alij Ætulanen. Ea est Armeniæ minoris portio, in Cappadocia. Ptolemæus: Ἀρμενίας μικρᾶς, ἡ ἀρκτικωτάτη καλεῖται, Ὀρβαλισηνή. ἡ δὲ ὑπ' αὐτὴν Αἰτυλανή. Εἶτα Αἰρητική, καὶ ὑπ' αὐτὴν Ὀρσηνή. καὶ μεσημβρινωτάτη κατὰ τὴν Ὀρβισηνὴν, Ὀρβισηνή. Sic lege. *Voss.*

Tunc exercitu in Ætoliam promoto] Non intelligenda Ætolia in Europa, sed in Asia; quæ est pars Cappadociæ. Et quia in quibusdam MSS. ut Bongarsius testatur, est *Ætuliam*, ita prorsus & legendum. Ptolemæus enim, ut Is. Vossius observat, Αἰτυλανὴν appellat. *Vorst.*

In Ætoliam] Quomodo *in Ætoliam*, cum hæc in Asia Minori agantur? Præclare igitur Is. Vossius, qui *Ætulanam*, seu *Ætuliam* ex Ptolemæo emendavit. Est autem Armeniæ Minoris portio, *Ætulana.* Itaque bene ad Cappadociam, in qua tunc erat exercitus. Addo hoc etiam, *Ætuliam*, in in MS. Cod. aperte legi, quod ad fulturam emendationis non parum facit. *T. Fab.*

Inde Sardis] MSS. habent *Sardes*, quod non video, cur repudiaverint.

Sal-

pias civitatibus imperat; recusantes dare hostiliter diripit. 7 Inde Sardis profectus est ad Cleopatram, sororem Alexandri Magni, ut ejus voce centuriones principesque confirmaret, existimaturos ibi majestatem regiam verti, unde soror Alexandri staret. 8 Tanta veneratio magnitudinis Alexandri erat, ut etiam per vestigia mulierum favor sacrati ejus nominis quæreretur. 9 Cum reversus in castra esset, epistolæ totis castris abjectæ inveniuntur; quibus iis, qui Eumenis caput ad Antigonum detulissent, magna præmia definiebantur. 10 His cognitis, Eumenes vocatis ad concionem militibus, primo gratias agit, *quod nemo inventus esset, qui spem cruenti præmii fidei sacramenti anteponeret*; 11 deinde callide subnectit, *confictas has a se epistolas ad experiundos suorum animos esse.* 12 *Ceterum salutem suam in omnium potestate esse; nec Antigonum, nec quemquam ducum sic velle vincere, ut ipse in se exemplum pessimum statuat.* 13 Hoc facto, & in præsenti labantium animos retinuit,

Saltem illud *Sardis* habendum est pro *Sardes* vel *Sardeis*, antiqua scriptione, qua idem innuitur, ea tantum differentia, quod in altero Græca, in altero terminatio sit Latina. *Scheff.* Sed veteres scribebant *Sardis* Pro *Sardes* ut Sallust. *omnis* pro omnes, *tris* pro tres & mille talia.

Ut ejus voce centuriones principesque confirmarentur, existimaturos] Plane solœcismus est; Lege, *confirmaret*, Eumenes scilicet. Ita & in MS. legas. Quod cur ab aliis præteritum fuerit non video, nisi si non viderunt. *T. Fab.*

8. *Sacrati*] Vel consecrati & inter cælites relati, vel sacrosancti. Quales omnes reges censebantur.

9. *Caput ad Antigonum*] In MSS. est *Antigono*. Sequitur ergo, alterum hominis glossatoris esse non Justini. Mihi vera lectio manuscriptorum videtur. *Scheff.*

10. *Spem cruenti præmii fidei sacramenti anteponeret*] Non *sacramento*, sed *sacramenti* legendum esse assentior Gronovio. Habent ita MSS. Modiani, & quidam etiam e Bongarsianis. Ipseque positus verborum ita legendum arguit. Si enim *sacramento* legeretur, *fidei* esset secundi casus; duoque ejus casus vocabula concurrerent. Sed & per se rectius videtur *fides sacramenti*, i. e. jurisjurandi, quam *sacramentum fidei*. Cic. 3. Off. *Est autem jus bellicum, fidesque jurisjurandi sæpe cum hoste servanda.* Dicitur quoque *religio sacramenti*, *religio jurisjurandi*. Vide Gronovium 4, 17, Observat. *Vorstius.*

Fidei sacramento] MSS. Modiani, *fidei sacramenti*, sensu commodo: atque ita etiam habere suos mss. Bongarsius testatur *Bern.*

11. *Callide*] Hujusmodi calliditatis exempla nonulla Frontinus habet strategem. 2, 7. *Bern.*

12. *Exemplum pessim.*] Vide notata ad 11, 15. 12.

13. *In præsenti*] Nolim hoc damnare, nam Latinum est, ut, *in præ-*

nuit, & in futurum providit, ut si quid simile accidisset, non se ab hoste corrumpi, sed ab duce tentari arbitrarentur. 14 Omnes igitur operam suam certatim ad custodiam salutis ejus offerunt.

CAP. II. 1 Cum interim Antigonus cum exercitu supervenit, castrisque positis, postera die in aciem procedit. 2 Nec Eumenes moram prælio fecit; qui victus in munitum quoddam castellum confugit; 3 ubi cum videret se fortunam obsidionis subiturum, majorem exercitus partem dimisit, ne aut consensu multitudinis hosti traderetur, aut obsidio ipsa multitudine gravaretur. 4 Legatos deinde ad Antipatrum, qui solus par Antigoni viribus videbatur, supplices mittit: a quo cum auxilia Eumeni missa Antigonus didicisset, ab obsidione recessit. 5 Erat quidem solutus ad tempus metu mortis Eumenes: sed nec salutis, dimisso exercitu, magna spes erat. 6 Omnia igitur circumspicienti optimum visum est, ad Alexandri Magni Argyraspidas, invictum exercitum & tot victoriarum præ-

præsentia; Tamen aliter scripsisse Justinum credo, *in præsens*, scilicet; quum mox addat, *in futurum*. Ib. *Deterruit*: In edit. Iuntarum *retinuit*. Bene illud quidem, sed nec *deterruit* malum est, ut, *ceteros a scribendo deterrere*. Cicero de Cæsare, & alia infinita. T. *Fab.* Fateor retineri posse, *deterruit*. Sed illud *retinuit* longe hic est efficacius, est enim proprium in hac re verbum, cum scilicet amicum a me alieniorem, & jam amicitiæ renuntiaturum aliquo officii genere mihi reconcilio. vide notas meas. Præterea qui poterat hæc vox in mentem venire editoribus Italis, nisi eam in optimis suis membranis invenissent. Sane si iis lectum fuisset *deterruit* nunquam repudiassent. *Gravius.*

CAP. II. 2. *Qui victus, in munitum*] Longe melius, opinione mea, *quo victus*.

Victus, in mun. quodd. castellum] Victus proditione Apollonidæ Eumenes, *Noram* confugit, quod est castellum Phrygiæ, ut Probus; situm in Cappadociæ & Lycaoniæ finibus, ut Plutarchus Eum. c. 18. B. Strabo lib. 12, non longe a princ. Eumenis hanc Noram suo tempore *Neroassum* appellatum ait. Adde Diodorum. 18, 41. *Bern.*

Castellum confugit] Plutarchus Noram in Cappadociæ ac Lycaoniæ confiniis esse dicit, Strabo libr. XII, juxta Taurum locat, & sua ætate Neroassum arcem hanc appellatam fuisse scripsit. Scribit Plutarchus, secus atque hic Justinus, Eumenem cum quingentis equitibus, peditibus vero ducentis eo se recepisse, cum prius reliquos milites dimisisset. Justinus hic dicit, cum jam in castello esset, majorem exercitus partem dimisisse. *Bong.*

4. *Quod solus par Antigono*] Angli *qui solus*. Probo, & vulgatum *quod* habeo pro glossemate. *Scheff.*

Auxilia Eumeni] Plutarchus, Antigono Noram obsidente, vita excessisse Antipatrum testatur, aliamque ob causam hanc fuisse dimissam obsidionem. *Id.*

7. *Ar-*

præfulgentem gloria, decurrere. 7 Sed Argyraspides post
Alexandrum omnes duces fastidiebant, sordidam mili-
tiam sub aliis, post tanti regis memoriam, existimantes.
8 Itaque Eumenes blandimentis agere, suppliciter singu-
los alloqui, nunc *commilitones suos*, nunc *patronos* ap-
pellans, nunc *periculorum & operum orientalium so-
cios*; nunc *refugia salutis suæ & unica præsidia* com-
memorans; 9 *solos esse quorum virtute oriens sit domi-
tus*; *solos qui militiam Liberi patris, qui Herculis mo-
numenta superarint*; 10 *per hos Alexandrum magnum
factum, per hos divinos honores & immortalem gloriam
consequutum*: 11 orat *ut non tam ducem se, quam com-
militonem recipiant, unumque ex corpore suo esse velint*.
12 Receptus hac lege, paulatim imperium, primum mo-
nendo singulos, mox quæ perperam facta erant blande
corrigendo, usurpat; nihil in castris sine illo agi, nihil ad-
ministrari sine solertia illius poterat.

CAP. III. 1 Ad postremum cum Antigonum venire
cum exercitu nuntiatum esset, compellit eos in aciem de-
scen-

7. *Argyraspides*] Horum veteranorum multi annos erant nati septuaginta, nullus autem sexagenario minor, ut auctor Plutarchus in Eumene.

8. *Commilitones suos*] Alexander ipse militum suorum *alumnum* se *commilitonemque* dicere non est veritus: Curt. 9, 2, 44. Ejusmodi blanditias tribuit Suetonius Cæsari quoque 67, 3. & Galbæ, 20, 1: nec ipsum adeo Augustum, antequam imperium adeptus esset, iis abstinuisse, paret ex Appiani lib. 4. & 5, bell. civil. *Sed post bella civilia nullos militum; commilitones appellabat, sed milites: ambitiosius* (hoc est, blandius) *id existimans, quam aut ratio militaris, aut temporum quies, aut sua domusque suæ majestas postularet*: Sueton. Aug. 25, 1.

Periculorum Orientalium socios] Mſ. Bongarsii, *periculi & opum*. Impressi *periculorum & operum*. Placet *periculi & operum*. Ex *operum* per compendium in Mſ. *opum*. Cæterum non possunt opera hic commode omitti, quoniam vel præcipue ad laudem Argyraspidarum, & sic obtinendam gratiam eorum pertinebant. *Scheff.*

12. *Paulatim. imper.*] Tacito annal. 1, 2. hoc est, *paulatim insurgere*.

Usurpat: nihil] Mſſ. habent, *u[illegible]riam nihil*, vel *usuriam*, vel *uspiam*. Ex quibus omnibus constare potest, veram hujus loci lectionem esse: *blande corrigendo usurpat. Jam nihil in castris*. Illud *jam* valde elegans & opportunum est. *Scheff.*

CAP. III. 1. *Compellit eos in aciem*] Plerique Mſs. ex eis, quos tractavit Bongarsius, habent, *pellit*. Vix dubito, quin vera lectio sic se habuerit: *Ad postremum cum Antigonum venire cum exercitu nuntiatum esset, etiam pellit in aciem descendere*. Valde emphatica hic est, conjunctio *etiam*,

ut

scendere. 2 Ibi dum ducis imperia contemnunt, hostium virtute superantur. 3 In eo prælio non gloriam tantum tot bellorum, cum conjugibus & liberis, sed & præmia longa militia parta perdiderunt. 4 Sed Eumenes, qui auctor cladis erat, nec aliam spem salutis reliquam habebat, victos hortabatur: 5 Nam & *virtute eos superiores fuisse* affirmabat: *quippe ab his quinque millia hostium cæsa; & si in bello persistent, ultro hostes pacem petituros.* 6 *Damna, quibus se victos putent, duo millia mulierum & paucos infantes & servitia esse, quæ melius vincendo possint reparare, quam deserendo victoriam.* 7 Porro Argyraspides *neque fugam se tentaturos* dicunt, *post damna patrimoniorum, & post conjuges amissas, neque bel-*

-ut appareat Eumenis summa auctoritas apud Argyraspidas, locumque hunc egregie illustrat. Perierunt autem ex ea primo litteræ initiales duæ propter similitudinem præcedentium, post ex *jam pellit* temere junctis ab emendatore factum est *compellit*. Scheff.

2. *Dum ducis imp. contemn.*] *Nam non parere se ducibus, sed imperare postulabant.* Probus. De hac pugna vide Diodorum, 19, 42. Plutarchum & Probum. Victus est autem Eumenes solo equitatu, cum ceteris copiis superior esset. *Bong.*

Hostium virtute superantur] Plutarchus equitatu quidum victorem extitisse Antigonum dicit: qua vero cum Argyraspidis pugnavit, summa vi prorsus fuisse superatum.

3. *Longa militia*] Præfero, quod & impressi quidam, & MS. habent, *longa militia*, moxque illud *parta* refero ad omnia, præmia inquam & gloriam. Ita mox *cum præmiis tot bellorum.* Scheff.

4. *Sed Eumenes*] Ita mss. editi habent, *Sed & Eumenes.*

Victos hortabatur] Id est, bonum animum eos habere jubebat; ut sup. 11, 9, 13: ad quem l. & Notas vide. *Vorst.*

7. *Et post conjuges amissas*] Nihil ambigo, hæc esse a manu interpolatoris, explicantis præcedentia, *post damna matrim.* Vide 3, 3, 8. *Bern.*

Post damna patrimoniorum] Ita e [illegible]tina editione legendum assentior Grævio. Si legatur, ut vulgo editur, *post d. matrimoniorum*, erit inepta ταυτολογία. sequitur enim *post conjuges amissas*; & *matrimonium* hic non aliter quam de conjuge intelligi posset. *Patrimonia* autem quæ hic dicuntur sunt ipsa quæ post vocantur *præmia bellorum*, & *quæstus militiæ*. Nec modo quæ hereditate ad aliquem devolvuntur, *patrimonium* sunt, sed & quæ ipse sua opera & labore sibi quærit. Supra 9, 2, 7. *Terra non patrimoniis ditat Scythas.* Vorst.

Post damna patrimoniorum] Sic edidit, volentibus Iuntina & Grævio, Vorstius. *Scheff.*

Post damna matrimoniorum & post conjuges amissas] In optima illa Iuntarum editione, quam huic auctori emendando adhibuit Grævius, legitur, *post damna patrimoniorum.* Itaque patrimonium in latissima significatione sumptum fuerit, pro bonis. Quod Juris interpretes ostenderint. *Tan. Faber.*

8. *Post*

bellum gesturos contra liberos suos; [8] ultroque eum conviciis agitant, *quod se post tot annos emeritorum stipendiorum redeuntes domum cum præmiis tot bellorum, ab ipsa missione rursus in novam militiam, immensaque bella revocaverit*, [9] *& a laribus jam quodammodo suis, & ab ipso limine patriæ abductos, inanibus promissis deceperit*; [10] *nunc quoque amissis omnibus militiæ quæstibus, ne victos quidem in misera & inopi senecta quiescere sinat.* [11] Ignaris deinde ducibus, confestim ad Antigonum legatos mittunt, petentes *ut sua reddi jubeat. Is redditurum se* pollicetur, *si Eumenem sibi tradant.* [12] Quibus congnitis, Eumenes cum paucis fugere tentavit; sed retractus, desperatis rebus, cum concursus multitudinis factus esset, petit ut postremum sibi alloqui exercitum liceret.

CAP. IV. [1] Jussus ab universis dicere, facto silentio, laxatisque vinculis, prolatam, sicut erat catenatus, manum ostendit: [2] *Cernitis milites*, inquit, *habitum atque ornamenta ducis vestri, quæ mihi non hostium quisquam imposuit; nam hoc etiam solatio foret.* [3] *Vos me ex victore victum, vos me ex imperatore captivum fecistis; quater intra hunc annum in mea verba jurejurando obstricti estis.* [4] *Sed ista omitto. Neque enim miseros convitia decent.* [5] *Unum oro, si propositorum An-*

8. *Post tot annos emeritorum stipendiorum*] Pro tot annis post emerita stipendia: ut 38, 8, 1, *post annos tres & vig. sumpti regni* pro annis XXIII. post sumptum regn. *Emeritus miles* est qui stipendia mereri desiit: diciturque ita active. At *emerita stipendia* dicuntur passive pro stipendiis finitis. Sic & *emeritam militiam* dixit Suetonius Calig. 44. *Verst.*

11. *Sua reddi*] Conjuges, liberos & cetera quæ amiserant.

CAP. IV. 1. *Ostendit*] MSS: ἐμφατικώτερον, *ostentat*. Bern.

2. *Cernitis milites*] Confer hanc orationem cum ea, quæ apud Plutarchum extat in Eum. c. 32. *Bong.*

Hoc etiam solatio foret] Plerique Mss. *etiam in solatio foret*, quod puto non esse contemnendum. Plautus Amphit. A. 2, sc. 2. *Et domum Laudis compos revenit, in solatio est*. Ita enim habent ibi veteres editiones. Saltem ablativum non regi, nisi a præpositione, probarunt dudum viri docti, ut mirum esse non debeat, si alicubi apponatur. *Scheff.*

3. *Quater intra h. ann.*] *Ter* habet Probus Eum. *Bong.*

In mea verba jurejurando obstricti estis] Pro obstrinxistis vos; verbo passivo posito pro activo cum pronom. reci-

Antigoni in meo capite summa consistit, inter vos me velitis mori. 6 *Nam neque illius interest, quemadmodum aut ubi cadam; & ego fuero ignominia mortis liberatus.* 7 *Hoc si impetro, solvo vos jurejurando, quo toties vos sacramento mihi devovistis.* 8 *Aut si ipsos pudet roganti vim adhibere, ferrum huc date; & permittite quod vos facturos pro imperatore jurastis, imperatorem pro vobis sine religione jurisjurandi facere.* 9 Cum non obtineret, preces in iram vertit. 10 *At vos*, ait, *devota capita, respiciant dii perjuriorum vindices; talesque vobis exitus dent, quales vos ducibus vestris dedistis.* 11 *Nempe vos iidem paulo ante & Perdiccæ sanguine estis aspersi, & in Antipatrum eadem moliti.* 12 *Ipsum denique Alexandrum, si fas fuisset eum mortali manu cadere, interempturi; quod maximum erat, seditionibus agitastis.* 13 *Ultima nunc ego perfidorum victima,*

recipr. Sic & 5, 10, 11. At 11, 3, 10. ipso activo usus dicit, *obstringere se*. Vorst.

7. *Solvo vos jurejurando, quo toties vos sacramento mihi devovistis*] Expungendum puto *sacramento*, aut hoc in locum τοῦ *jurejurando* substituendum. At Gronovius, ut utrumque servari possit, mallet sic, *solvo vos jurejurando, qui toties vos sacramento mihi devo.* ut ipse per literas aliquando mihi significavit. *Idem.*

Solvo vos jurejurando] Vox *jurejurando* per glossatorem huc ex sequentibus traducta, & delenda. Quæ alii huic loco afferunt remedia, duriora videntur. *Scheff.* Gronovius, *qui toties*, &c. *T. Fab.*

Perjuriorum vindices; talesque vobis exitus] In MSS. pœne omnibus Bongarsio visis legebatur, *vilesque vobis.* An scripsit Justinus *similesque vobis?* Ita puto. Illud *tales* glossatoris esse videtur. *Scheff.*

12. *Quod maximum erat, seditionibus agitastis*] Freinshemius in Notis ad Flor. 2, 6, 8. legendum putat; *quod proximum erat*: id quod sane per est verosimile. Ita Livius 33, 17. *Ad rebellandum neque vires neque ducem habebant: proximum bello quod erat, in latrocinium versi.* Ut hic dicitur *seditionibus* agitare, ita Florus 1, 8, 7. *injuriis agitatus pop.* Vorst.

13. *Has vobis diras*] Nec illas irritas. Nam ut Plutarchus in Eum. c. 34, & Polyænus strateg. lib. 4, tradunt, Argyraspidas Antigonus ipse, cui maxime profuerant, ob perfidiam execratus, Sibyrtio Arachosiæ præfecto (de quod supra, 13, 3, 22.) traddidit, omnibus modis atterendos conficiendosque. Sed & ducem eorum Antigenem in caveam æneam inclusum, vivum combussit, ut est apud Diodorum, 19. 44. Præclare Cicero in Verr. lib. 1. 15: *Omnium est communis inimicus, qui fuit hostis suorum. Nemo unquam sapiens proditori credendum putavit.* Vide Val. Max. 9, 6. Plutarchus in Romulo, c. 29, refert ejusdem Antigoni dictum, *amare se prodentes; odisse cum prodiderint.* Adde Tacit. annal. 1, 58, 5. & hist. 2, 101, 2. & 3, 31, 10. *Bern.*

victimæ, has vobis diras atque inferias dico, 14 *ut inopes extorresque omne ævum in hoc castrensi exilio agatis; devorentque vos arma vestra, quibus plures vestros, quam hostium duces, absumpsistis.* 15 Plenus deinde iræ custodes suos præcedere ad Antigoni castra cœpit. 16 Sequitur exercitus, prodito imperatore suo & ipse captivus, triumphumque de se ipso ad victoris sui castra ducit; 17 omnia auspicia regis Alexandri, & tot bellorum palmas laureasque una secum victori tradens; 18 & ne quid deesset pompæ, elephanti quoque & auxilia orientalia subsequuntur. 19 Tanto pulcrior hæc Antigono, quam Alexando tot victoriæ fuerunt; ut cum ille orientem vicerit, hic etiam eos a quibus oriens victus fuerat, superaverit. 20 Igitur Antigonus domitores illos orbis

14. *Agatis*] MSS. *agitetis.* quod perorantis calori magis convenit.

Devorent vos arma vestra] Angl. *arma ista.* Etiam hoc probo tanquam elegantius, & emphasin demonstrationis exhibens. *Scheff.*

15. *Plenus ira*] MSS. Modii, & unus item Bongarsii, *plenus ira*: ut Plinius junior dixit in Epistol. *plenus annis obiit.* Sed tamen & Livius, 6, 18, 13. *animorum irarumque plenior.*

16. *Sequitur exercitus prodito imperatore suo, & ipse captivus*] Istud *captivus*, satis ostendit, ei saltem qui sensum vel mediocrem rhetoricæ habuerit, hic vitium esse; & re ipsa est; legendum enim: *Sequitur exercitus* proditor imperatoris sui, & ipse captivus. Nonne vides? *proditor*, & *captivus*? Ita lib. XXII. c. VIII. *Exemplum flagitii singulare, rex exercitus sui* desertor, filiorumque pater proditor. *Tan. Faber.* Faber, ut Notator Anglicanus ait, putabat legendum *proditor imperatoris sui*; non inconcinne. Vix tamen persuadeor Justinum sic scripsisse. Puto tantum mutandam distinctionem hoc modo: *Sequitur exercitus prodito imperatore suo & ipse captivus*, ut in verbis *prodito imperatore suo* intelligatur caussa, quare non imperator magis, quam exercitus captivus fuerint. *Scheff.*

17. *Victori tradentes*] Imo *tradens.* Nam præcedit: *Sequitur exercitus*, item *ducit*, omnia in singulari. Syllaba *es* adhæsit ex sequenti *&*. Schef. *Tradens* sane in Iuntina quoque reperitur. Potest tamen vulgata defendi. Sensus respicitur, ut in illo *pars in frusta secant.*

19. *Tanto pulchrior hæc*] Ipsa ratio Linguæ postulat, ut scribatur *pulchriora*, ut impressi quidam habent. Miror in recentioribus editionibus omnibus hoc neglectum esse. Nam qui referebant ad pompam, debebant observare, verba *ne quid deesset pompa*, per epicrisin & in parenthesi velut interseri, ac propterea non ut principale, posse attendi. *Scheff.* Nescio quid hic viro doctissimo mentem obnubilarit. Quid enim clarius vulgata? *Tanto pulchrior hæc Antigono* sc. victoria fuit, *quam tot Alexandro victoria fuerunt.* Rationem addit cur hæc unica victoria Antigono fuerit pulchrior & gloriosior, quam tot victoriæ Alexandro. Quia nimirum illos vicit, quibus illas victorias consecutus erat Alexander. *Græv.*

20. *Exercitui suo dividit*] *Quo tu-*

orbis exercitui suo dividit, redditis quæ in victoria ceperat. [21] Eumenem vero, verecundia prioris amicitiæ, in conspectum suum venire prohibitum assignari custodibus præcepit.

CAP. V, [1] Interea Eurydice, uxor Aridæi regis, ut Polyperchonta a Græcia redire in Macedoniam cognovit, & ab eo arcessitam Olympiadem; [2] muliebri æmulatione perculsa, abutens valetudine viri, cujus officia sibi vindicabat, scribit regis nomine Polyperchonti, [3] *Cassandro exercitum tradat, in quem regni administrationem rex transtulerit*; eadem & in Asiam Antigono per epistolas nuntiat. [4] Quo beneficio devinctus Cassander nihil non ex arbitrio muliebris audaciæ gerit. [5] Deinde profectus in Græciam multis civitatibus bellum infert: [6] quarum excidio, veluti vicino incendio territi Spartani, urbem quam semper armis, non muris defenderant, tum contra responsa fatorum & veterem majo-

tissimo remedio consensus multitudinis extenuatur: Tacitus histor. 4, 46. *Rumor incesserat fore, ut Thraces (qui montium editis inculti atque eo ferocius agitabant) disjecti, aliisque nationibus permixti, diversas in terras traherentur*: Idem annal. 4, 46. Porro de Argyraspidarum ferocia, non alio modo domanda, Probus in Eumene. *Bern.*

Redditis eorum quæ in vict. ceperat] Antiquiores editiones, ut Iuntina & aliæ, omittunt *eorum*. Adjecit Bongarsius; e MSS. credo. Et potest sane tolerari. Subaudiendum autem alterum pronomen demonstr. *illis*: quod sane relativum non raro subauditur. Vide Ind. in Nep. v. *Ellipsis*. Vorst.

Redditis quæ in victoria ceperat] Sic emendavi ex Impressis. *Tan. Fab.*

21. *Assignari custodibus*] A quibus jugulatus est. Plutarchus, Probus. *Bong.*

Assignari custodibus præcepit] Mira locutio: *præcepit assignari*, quasi non ipse assignaverit. Cogitandum, annon scripserit Justinus, *asservari custodibus præcepit*. Non multum dissimile illud Ciceronis, lib. x. ad Att. 20. *majore impedimento fuerunt quam custodia, quibus asservor*. Schefferus.

CAP. V. 1. *Arcessitam Olymp.*] Diodorus, 18. 57. *Bong.*

2. *Muliebri æmulatione perculsa*] Valer. Max. diceret *æmulatione instincta*. Ita enim ille 9, 2, ext: 8. Et alibi pari modo *arrogantia instinctus*, *errore instinctus*. Vide 1, 5, ext: 1, & 3, 8. ext: 3. *Vorst.*

6. *Vicino incendio*] Supra, 9, 3, 5.

Armis, non muris] Hinc illud Senecæ rhetoris, Suas. 2. *Ibi muros habet (Sparta) ubi muros non habet.* Ita veteres Romani existimaverunt, *Romanum esse non munitionibus, sed armis suaque virtute securitatem sibi & opes parare, neque viros muris, sed muros viris defendere*, teste Strabone lib. 5. pag. 162. 20. *Bern.*

Vete-

majorum gloriam, armis diffisi murorum præsidio includunt. 7 Tantum eos degeneravisse a majoribus, ut, cum multis seculis murus urbi civium virtus fuerit, tunc cives salvos se fore non existimaverint, nisi intra muros laterent. 8 Dum hæc aguntur, Cassandrum a Græcia turbatus Macedoniæ status domum revocavit. 9 Namque Olympias, mater Alexandri Magni regis, cum Epiro in Macedoniam, prosequente Æacide, rege Molossorum, veniret, prohiberique finibus ab Eurydice & Aridæo rege cœpisset; 10 seu memoria mariti, seu magnitudine filii & indignitate rei, moti Macedones ad Olympiadem transiere; cujus jussu & Eurydice & rex occiditur, sex annis post Alexandrum potitus regno.

CAP. VI. 1 Sed nec Olympias diu regnavit. Nam cum principum passim cædes, muliebri magis, quam regio more fecisset, favorem sui in odium vertit. 2 Itaque audito Cassandri adventu, diffisa Macedonibus, cum nuru Roxane & nepote Hercule, in Pydnam urbem concedit.

Veterem] Ita ms. Editi, *veterum*, non recte.

Murorum præsidio] Livius, 34. 37: *Fuerat quondam sine muro Sparta: tyranni nuper locis patentibus planisque objecerant murum.* Pausanias Achaïcis. *Bong.*

8. *Cassandrum*] Diodorus, lib. 19. hæc late persequitur. *B.*

9. *Mater Alexandri Magni regis*] Rem putidam! Totum isthuc dele; Neque enim a Justino est. *T. Fab.*

Epiro] Ita mss. cum editi habeant *ab Epiro*. Familiare auctori nomina regionum ut propria urbium construere: ut 3,3,12: 6,1,7: 15,2,7: 23,2,6: 44,3,4. Ita Livius. 42, 44, 9: *Peloponnesum proficisci.* Sueton. Aug. 17. *recepit se Samum insulam.* Bern.

10. *Magnitudine filii*] *Olympiadis dignitatem reveriti Macedones, & Alexandri in se benefacta recordati.* Diodor. 19. 11. *Bong.*

CAP. VI. 1. *Muliebri magis*] *Fortunæ prosperitatem non humaniter tulit.* Ideo *Antipater, tanquam ex oraculo, sub exitum vitæ præceperat Macedonibus, ne mulierem regno præesse finerent.* Diodorus, 19, 11. Vide Pausaniam in Atticis. *Bong.*

2. *Audito Cassandri adventu, diffisa Macedonibus*] In Macedoniam Olympias accita erat à Polyperchonte, ut ex 14, 5, 1, apparet. At Polyperchontem a Cassandro in Macedonia tunc victum, ex vetere hujus libri prologo sciri potest. Habet enim sic, *in Macedonia Cassander victo Polyperchonte.* Vorst.

Nepote Hercule] Barsines hic filius erat: Roxanis *Alexander* vocabatur, Pausan. Atticis & Bœoticis: quo de hic agitur, ut patet ex Diodoro, 19, 52. Videtur ergo hic Justinus lapsus memoria. *Bong.*

Cum nuru Roxane, & nepote Hercule] Hercules non ex Roxane, sed ex Barsine nepos Olympiadis fuit, ut ex 13, 2, 8. & 15, 2, 3. apparet. Fortassis ergo pro *Hercule* legendum *Ale-*

cedit. 3 Proficiscenti Deidamia, Æacidæ regis filia, & Thessalonice privigna, & ipsa clara Philippi patris nomine, multæque aliæ principum matronæ, speciosus magis quam utilis grex, comites fuere. 4 Hæc cum nuntiata Cassandro essent, statim citato cursu Pydnam venit, & urbem obsidione cingit. 5 Cum fame, ferroque urgeretur Olympias, longæ obsidionis tædio, pacta salute, victori se tradidit. 6 Sed Cassander ad concionem vocato populo, sciscitaturus *quid de Olympiade fieri velint*, subornat parentes interfectorum, qui sumpta lugubri veste crudelitatem mulieris accusarent. 7 A quibus accensi Macedones, sine respectu pristinæ majestatis, occidendam decernunt: 8 immemores prorsus, quod per filium ejus virumque non solum vitam ipsi inter finitimos tutam habuissent; verum etiam tantas opes imperiumque orbis quæsissent. 9 Sed Olympias ubi obstinatos venire ad

xandro; quod nepotis ex Roxane nomen fuisse ex Pausania scitur. *Vorst.*

Et nepote Hercule] Non Hercules hic fuit, sed Alexander, ut apparet ex Pausania. Itaque Vorstius existimat, hic *Alexandro* legendum. Mihi vocabulum *Hercule* inepti glossatoris videtur, & propterea delendum. *Scheffer.*

Pydnam] Macedoniæ urbem in Pieria regione. Quidam editi *Pyctuam*, pro quo est qui *Pactyam* malit, refragante historia. *Pydnam* Olympiade mactata nobilem asserit & Diodorus, 19, 35. *Bern.*

3. *Deidamia, Æacidæ r. filia*] Pyrrhi soror, Demetrii uxor. Plutarchus Demet. cap. 1, & 30, qui etiam c. 42. scribit, morbo eandem extinctam. Quo minus assentiri possum Jano Parrhasio lib. de rebus per epistolam quæsitis, epist. 48. statuenti hanc esse eandem cum ea Deidamia, de qua Pausanias in Messeniacis, & Polyænus strategem. lib. 1. Nec enim istæ aliæque circumstantiæ huic aptari possunt. *Bern.*

Deidamia, Æacidæ regis filia] Æacides ille rex fuit Epirotarum, & pater Pyrrhi, ejus qui cum Romanis bellum gessit, ut ex Diodori 19, 35, intelligitur. *Vorst.*

Thessalonice, & ipsa clara Philippi patris nomine] Diodorus, quia Aridæum quoque Philippum vocat, ne Thessalonice filia Aridæi regis fuisse putaretur, *Philippum Amyntæ* vocat eum cujus filiam comitem fuisse Olympiadis noster scribit. *Id.*

4. *Statim citato cursu*] Hoc *statim* glossam mihi sapere sequentis *citato cursu* videtur. Examinent sagaciores. *Scheff.*

9. *Sed Olympias*] Conjunctio adversativa mihi plane otiosa hic videtur, nihil certe habet, ad quod commode possit referri. Suspicor autem natam ex postrema syllaba vocis præcedentis. *Id.*

Veste regali] Hoc exemplo Cleopatra *maximos induta cultus*, ad mortem se paravit: Florus, 4, 11, 20. Sed & Romani proceres, urbe à Gallis occupata *augustissime vestiti*, *hostium adventum obstinato ad mortem animo exspectant*: Liv. 5, 41, 2. Et Varus, *cum se*

ad se armatos vidit, veste regali, duabus ancillis innixa ultro obviam procedit. [10] Qua visa, percussores attoniti fortuna majestatis prioris, & tot in ea memoriæ occurrentibus regum suorum nominibus, substiterunt; [11] donec a Cassandro missi sunt, qui eam confoderent, non refugientem gladium, nec vulnera, aut muliebriter vociferantem, sed virorum more fortium, pro gloria veteris prosapiæ, morti succumbentem, ut Alexandrum posses etiam in moriente matre cognoscere. [12] Insuper exspirans capillis

se insignibus honorum velasset, jugulatus est: Paterc. 2, 71, 5: Curt. 5, 9, 2. Socrates tamen hausturus cicutam oblatum ab Apollodoro talem cultum, animo magno vereque philosophico respuit: Ælian. var. histor. 1, 16. *Bern.*

Olympias veste regali] Morituros curavisse ut honeste caderent, pluribus exemplis ostendit Magius Miscell. 2, 21. *Vorst.*

10. *Percussores attoniti.*] Similia noster, 32, 1, 7. de Philopœmene: Curtius, 10, 8, 6. de Perdicca: Valer. Max. de Mario: Sueton. 79, 2. de Augusto.

11. *Non refugientem gladium*] *Nihil ignavæ muliebrisque precis emittentem.* Diodorus, 12, 51. cum quo hæc comparanda & quasi ex adverso ponenda sunt. *B.* Utrique contrarius Pausanias in Bœoticis, 553, 30. lapidibus obrutam tradit Olympiadem. Constantiæ similis exemplum observavit in Troade Senecæ, actu 5, nob. Sebisius. *Bern.*

Non refugientem gladium, nec vulnera, aut muliebriter vociferantem] Concinne editio Iuntina, teste Grævio, *nec ante vulnera muliebriter vociferantem.* Vorst.

Nec vulnera, aut muliebriter] Ms. *sed & vulnera haud.* Iuntina, *nec ante vulnera muliebriter.* Mallem, *sed nec ad vulnera muliebriter.* Non enim ante vulnera tantum, sed & dum vulneratur, inque ipsa morte fortiter se gessit. *Scheff.*

12. *Insuper exsp,* &c.] Mss. *Compsisse* &c. Inde Sebis. rescribit: *Composuisse insuper exspirans capillos* &c. ingeniose, & , ut puto, vere. De Augusto Sueton. c. 99. 1: *Supremo die, petito speculo, capillum sibi comi, ac malas labentes corrigi præcepit.* Ovid. Fastor. 2. distich, 417. de Lucretia:

Tunc quoque jam moriens, ne non procumbat honeste,
Respicit; hæc etiam cura cadentis erat. Bern.

Insuper exspirans capillis & veste crura contexisse] Quis dubitet legendum esse, ut in MSS. quibusdam esse testatur Bongarsius, *Compsisse insuper exspirans capillos?* Certe capillis crura tegere non potuit. Suetonius de Augusto prodidit, *supremo die petito speculo capillum sibi comi, ac malas labentes corrigi præcepisse.* Vorst

Insuper exspirans] Mss. quidam habent: *Compsisse insuper exspirans*, id quod probant. Sed an ista trucidatione tempus habuerit comendi capillos, ego nescio, multum certe dubito. Alii libri habent, *conpresse*, alii *coperuisse.* Mihi vera lectio videtur: *Coperuisse insuper exspirans capillis os, veste crura contexisse fertur, ne quid posset in corpore ejus indecorum videri.* Capillis non crura texit, verum os & vultum, ne in eo tristior morientis habitus conspiceretur contra decus mascule occumbere volentis. Ita plane Julius apud Sueton. c. 82. *toga caput obvolvit, simul sinistra manu sinum ad ima crura deduxit, quo honestius caderet, etiam inferiore corporis parte velata.* Ut honeste caderet, duas par-

capillis & veste crura contexisse fertur, ne quid posset in corpore ejus indecorum videri. 13 Post hæc Cassander Thessalonicen, regis Aridæi filiam, uxorem ducit: filium Alexandri cum matre in arcem Amphipolitanam custodiendos mittit.

tes putavit velandas, inferiores & superiores, seu quod idem est crura atque caput. Similiter Pompejus apud Lucanum: *ubi vidit cominus enses, Involvit vultus.* Veteres apud nostrum habuisse *os* constat, quod in quibusdam legitur non *capillis*, sed *capillos.* id enim factum, quia junctim scripserant imperiti librarii *capillisos*, quod alii per emendationem factum crediderere, ac pro *capillis* scribendum *capillos*. Schefferus.

13. *Thessalonicen, regis Aridai f.*] Thessalonice erat Philippi τοῦ Ἀμύντου filia, & Alexandri ex patre soror. Diodorus, 19, 35, Pausanias in Bœoticis. Unde auctor eam supra. 14. 6. 3, *Olympiadis privignam* vocavit. Justino imposuit, quod Trogus forte *regis Philippi filiam* scripserat: & Aridæus, *Philippus* post mortem Alexandri cognominatus est. *Bong.*

Thessalonicen regis Aridai filiam] Falsum hoc vel illud arguit, quod paulo ante *claram Philippi patris nomine* fuisse scribit; quodque Diodorus filiam Philippi Amyntæ, 19, 35, & Alexandri sororem 19, 52. vocat. Error igitur non ipsius Justini, sed eorum qui expositionis causa aliquid in margine adjecerunt, fuisse videtur. Cum Justinus, ut supra, scripsisset *regis Philippi filiam*, commentatoresque scirent, Aridæum & Philippum vocatum fuisse, Aridæum hic designari crediderunt, cumque id in margine primum notatum esset, irrepsit tandem in contextum. *Vorst.*

LIBER XV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Antigoni bellum adversus socios, in quo Demetrius F. superatus prælio.*

2 *Cassandri in familiam Alexandri M. sævitia, Antigoni prosperi successus in bello.*

3 *Lysimachi, Antigono oppositi, virtutes & præclare gesta.*

4 *Novus hostis Antigono accedit, nempe Seleucus, cujus origo, & res gesta subjiciuntur. Antigonus in prælio occumbit.*

CAP.

CAP. I.

1 PErdicca & fratre ejus, Eumene ac Polyperchonte, ceterisque ducibus diversæ partis occisis, finitum certamen inter successores Alexandri Magni videbatur; cum repente inter ipsos victores nata discordia est: 2 quippe postulantibus Ptolemæo & Cassandro & Lysimacho, *ut pecunia in præda capta provinciæque dividerentur*; Antigonus negavit, *se in ejus belli præmia socios admissurum, in cujus periculum solus descenderit*. Et ut honestum adversus socios bellum suscipere videretur, divulgat, *se Olympiadis mor-*

CAP. I. 1. *Perdicca & fratre ejus*] Antiquiores editiones addunt *Alceta*: nec male, ut videtur. Sequitur enim mox *Eumene*: Et nisi *Alceta* diserte adjectum fuerit, frater Perdiccæ fuisse videri possit Eumenes. *Alceta* mentio & supra 13, 6, 16. & 13, 8, 10. *Vorst.* *Alceta* in Iuntina quoque conspicitur.

Et fratre ejus] Addunt veteres, *Alceta*, quod a Vorstio probatur. *Schefferus.*

Eumene & Polyperchonte occisis] Victum fuisse Polyperchontem a Cassandro, cum hic in Macedoniam venit, ex vetere prologo proximi superioris libri sciri posse paulo ante diximus. Diodorus 19, 36, scribit: majorem ejus militum partem largitationibus corruptam fuisse, cum Callas a Cassandro missus proxime eum castra in Perrhæbia posuisset, & 11. 52, cognito interitu Olympiadis cum exiguo comitatu in Ætoliam concessisse; & 20, 28. Herculem Alexandri M. ex Barsine filium Pergamo in regnum Macedoniæ reducere voluisse; verum a Cassandro solicitatum & spe magna impletum interfecisse eum, cumque Cassandro amicitiam ac societatem iniisse, cujus beneficio aliquot millium exercitum ab eo obtinuerit. Quia tamen noster occisum scribit; conjicere licet, tandem rursus offensum Cassandro, atque ita ab eodem interfectum fuisse. *Vorst.*

2. *Postulantibus*] Legatione missa, de qua Appianus bell. Syr. pag. 121, E. *Bern.*

Ut pecunia in præda capta] Hoc suspectum mihi. An enim pecunia in præda esse potest non capta? Puto plane vocem *capta* glossatoris esse, quæ explicabat antecedentes *pecunia in præda*. Scheff.

Antigonus &c.] Fabius *quam arborem conseruisset, sub ea fructum alios legere, indignum esse* dixit: Liv. 10, 24, 8. Nec aliter Pompejus apud Strabonem lib. 12. p. 384. 30.

In cujus periculum solus descenderit] Angl. *pericula*, quod respondet elegantius præcedenti *præmia*. Scheff.

3. *Et ut honestum*] Lepidus apud Sallustium hist. 3, 4, 17: *Dicta alia: sed certamen utrinque de dominatione.* Sic enim auctor etiam 1, 7, 7, & alibi loquitur.

Alexandri filium cum matre obsidione Amphipolitana liberare] Filius ille Alexandri & ipse *Alexander* vocatus fuit: & primo cum Olympiade avia, & Roxane matre Pydnam delatus; deinde occisa avia cum matre Roxane in

mortem a Cassandro interfectæ ulcisci velle, & Alexandri regis sui filium cum matre obsidione Amphipolitana liberare. 4 His cognitis, Ptolemæus & Cassander, inita cum Lysimacho & Seleuco societate, bellum terra marique enixe instruunt. 5 Tenebat Ptolemæus Ægyptum cum Africæ parte majore & Cypro & Phœnice. Cassandro parebat Macedonia cum Græcia. 6 Asiam & partes orientis occupaverat Antigonus, cujus filius Demetrius prima belli congressione a Ptolemæo apud Gamalam vincitur. 7 In quo prælio major Ptolemæi moderationis gloria, quam ipsius victoriæ fuit. 8 Siquidem & amicos Demetrii non solum cum suis rebus, verum

in arcem Amphipolitanam custodiendus missus fuit a Cassandro, ut ex 14, 6, 2, & 14, 6, 13, intelligi licet. Ea igitur custodia & captivitate liberare Antigonus eum voluit. Ipsam captivitatem & custodiam noster *obsidionem* dicit: quomodo & infra 39, 1, 1. *Vorst.*

6. *A Ptolemæo apud Galaman vincitur*] Bongarsius legit, *Gazam*, ex Diodoro, & aliis. Puto tamen Justinum scripsisse, *Gamalan*. Proxima enim est urbs hæc Gazæ. Quippe in Idumæa est. Noli hanc confundere cum Gamala Phœniciæ. Etiam Gabala sive Gebala appellatur, ut testatur Stephanus. unde portio Idumææ dicta est Gabalene. Sexcentis autem nominibus τὸ μ, in β mutatum est, & contra: ut Amantes Abantes, μύρμηξ βύρμαξ. τέρμινθος τερέβινθος. Sic quoque e Græco βοῦνος Latini fecere *mons.* Voss.

Apud Galaman] Legendum *Gazam* ex Diodoro 19. 94. Plutarcho in Demetr. c. 6. Appiano in Syriaco, & hujus libri Periocha. Meminit hujus prælii Pausanias in Atticis, quo loco Ptolemæi res gestas breviter & accurate recenset. *Bong.*

A Ptolemæo apud Gamalam vincitur] Editur vulgo *Galaman*. Pro quo tamen *Gazam* legendum ex vetere prologo hujus libri & ex Diodoro conjecit Bongarsius. At Vossius literis modo transpositis legendum putat *Gamalam*: quæ urbs proxima Gazæ in Idumæa fuerit, aliter *Gabala* vel *Gebala* dicta. Et ut ille conjecit, ita editionem Juntinam manifeste habere testatur Grævius. *Vorst.*

Gamalam] Sic conjecit primum Vossius, post Grævius reperit in Juntina, unde Vorstius recepit in textum. *Scheff.*

Galaman] Bongarsius, *Gazam*. Ill. Vossius, *Gamalam*, quæ olim ad Gazam erat. Id firmat editio Juntarum, quam clarissimus ille Vossius non viderat, cum Notas suas scriberet. Tamen in minori Epitome plane legitur, *Gazam*. Minorem Epitomen voco Prologos illos, seu periochas Trogi Pompeji. *T. Fab.*

7. *Major Ptolem. mod. gl.*] Thrasybulus *insignem victoriam clariorem aliquanto moderationis laude fecit*: Val. Max. 4, 1. Acilius Cos. *multo modestia post victoriam, quam ipsa victoria laudabilior*: Cicero pro Marcello cap. 3.

—— Regi frenis nequit
Et ira, & ardens hostis, & Victoria
Gladiusque felix, cujus infecti semel
Vecors libido est.

Senec. Troad. vers. 271. &c.

8. *Non solum cum suis rebus dimissit, verum*

verum etiam additis insuper muneribus, dimisit; & ipsius Demetrii privatum omne instrumentum, ac familiam reddidit, adjecto honore verborum, 9 *Non se propter prædam, sed propter dignitatem inisse bellum; indignatum quod Antigonus devictis diversæ factionis ducibus, solus communis victoriæ præmia corripuisset.*

CAP. II. [1] Dum hæc aguntur, Cassander ab Apollonia rediens incidit in Abderitas; qui propter ranarum muriumque multitudinem relicto patriæ solo sedes quærebant: [2] veritus ne Macedoniam occuparent facta pactione in societatem eos recepit, agrosque iis ultimos Macedoniæ assignat. 3 Deinde, ne Hercules, Alexandri filius, qui fere annos quatuordecim excesserat, favore paterni

verum etiam additis insuper muneribus honoravit] Ita rectissime antiquiores typis expressi. Bongarsius τὸ *honoravit* expunxerat, inque ejus locum τὸ *dimisit* transtulit: eumque secuti sunt alii. Illud *non solum* argumento est non unum, sad duo verba oportere sequi *Vorst.* *Dimisit* non est in Iuntina, sed *honoravit.* Verum cum nec in suis membranis Bongarsius, nec Angli id vocabulum invenerint, vereor ne sit pannus male adsutus. *Gra.*

Privatum omne instrum.] *Regiam supellectilem.* Diodorus, 19, 25. *Bong.*

9. *Solus communis victoriæ præmia corripuisset*] Valerius Max. 9. 4, ext. *anxiis sordibus magnas opes corripere.* Et 4, 8, ext. 2. *in eroganda potius, quam corripienda pecunia occupatus.* Sic enim legendum ibi in Notis ad eum l. docuimus. Tacitus quoque Ann. 13. *corripere pecunias* dicit. *Vorst.*

CAP. II. 1. *Cassander ab Apollonia*] Mirum quam multa in hoc libro cavillationibus pateant, si quis studiosus reprehensor existat, cum paullo superius prædæ meminerit. & dividendarum provinciarum, nec addit de qua præda loquatur, nec de quibus regionibus. Hic vero cum tot sint Apolloniæ, non dignatur dicere a qua Apollonia redierit, aut ubi Abderitæ ei obviam venerint. Nec minus mirum quomodo Cassander unam civitatem a ranis devictam, ne Macedoniam occuparet, timuerit, cum tantus ipse terror Græciæ esset, ut Lacedæmonii Spartam muro cinxerint, ut superiore scripsit libro. Item hic Herculem ac Barsinen, quam superiore libro Roxanem nominavit, terra obruerit Cassander, ne *cædes sepultura proderetur*, inquit, quasi sepultura non sit. *H. Glarean.*

Abderitas] Hi videntur esse, quos Diodorus, 20, 19. pr. *Autariatas* vocat a Perdicca juxta Orbitam Proniæ montem collocatos. *Freinsb.*

Ranarum muriumqu[illegible]lt.] Plinius lib. 8. cap. ab ranis [illegible]tem in Gallia pulsam memorat, [illegible]do locus mendo caret: De muri[illegible] 10. cap. 65 B. Idem Plinius, 8, 57. ex insula Gyaro fugatos a muribus incolas, ex Theophrastro refert. *Bern.*

3. *Hercules*] Quem reducere in regnum tentabat Polyperchon: cum tamen, a Cassandro corruptus, interemit, annos natum *septemdecim*; Diodor. 20,20. & 28. quomodo hic reponendum arbitror. Jam enim annorum *quindecim* desierat esse Alexander & ex XVII, quinarii nota male juncta, aut negligenter expressi,

terni nominis in regnum Macedoniæ vocaretur, occidi eum tacite cum matre Barsine jubet, corporaque eorum terra obrui, ne cædes sepultura proderetur: 4 & quasi parum facinoris in ipso primum rege, mox in matre ejus Olympiade, ac filio admisisset; 5 alterum quoque filium cum matre Roxane pari fraude interficit. Scilicet quasi regnum Macedoniæ, quod affectabat, aliter consequi quam scelere non posset. 6 Interea Ptolemæus cum Demetrio, navali prælio, iterato congreditur; & amissa classe hostique concessa victoria, in Ægyptum refugit. 7 Demetrius filium Ptolemæi Leontiscum & fratrem Menelaum, amicosque ejus cum privati instrumenti ministerio, pari provocatus antea munere Ægyptum remittit: 8 & ut appareret eos non odio, sed dignitatis gloria accensos, donis muneribusque inter ipsa bella contendebant.

levi errore fit XIV. Pausanias in Bœoticis Herculem & Alexandrum, Alexandri M. filios, a Cassandro; veneno sublatos refert. *Bong.*

Occidi eum tacite cum matre Barsine jubet] Alter Alexandri M. filius, & ipse Alexander, ut cum matre Roxane obtruncaretur, Glauciæ præfecto custodiæ Cassander imperavit, ut ex Diodori 19, 105. scire licet. At Herculem cum matre Barsine occidi jubere non potuit; sed ut hoc fieret, prius magnis pollicitationibus Polyperchontem, qui Herculem in regnum Macedoniæ restituere studebat, solicitare atque inducere habuit: ut ex Diodori 20, 28. constare potest. *Vorst.*

Corporaque eorum terra obrui ne cædes sepultura proderetur] Hæsit hic aqua Glareano, sed per *sepulturam* hic intelligitur exustio cadaveris in rogo, ut pluribus ostendit Amplissimus & Clarissimus Cuperus Observat. lib. I. c. 7.

5. *Alterum quoque filium cum matre Roxane*] Factum hoc jam ante fuerat, ut ex serie historiæ, quam modo ex Diodoro ostendimus, constare potest. *Vorst.*

6. *Cum Demetrio*] Victoria Demetrii ad Cyprum de Ptolemæo. Paucis vero ante diebus Athenas Demetrius Demetrii Phalerei tyrannide liravit.

Navali prælio iterato] Fuit ergo & superius prælium navale. At hoc noster non dicebat, & contrarium testantur Diodorus lib. XIX. Corruptus igitur locus & distinctione sanandus, hoc modo: *interea Ptolemæus cum Demetrio, navali prælio, iterato congreditur.* Vocabulum *iterato* non ad *prælio*, sed *congreditur* referendum. Est autem *iterato congredi*, secunda vice, altero prælio pugnare. Ita sæpe noster, ut lib. V. c. 3. *cum bellum Lacedæmonii a mari in terram transtulissent, iterato vincuntur.* Scheff.

Amissa classe] Plutarchus in Demetrio cap. 18. Diod. 20. 50. & seqq.

8. *Et ut appareret*] MSS. conjunctionem *&* non agnoscunt. Sed & in cæteris distinctio videtur parum apta. Vellem eam fieri hoc modo: *Ægyptum remittit, ut appareret, eos non odio, sed dignitatis gloria accensos. Donis muneribusque inter ipsa bella contendebant, tanto honestius tunc bella gerebantur,*

quam

bant. 9 Tanto honestius tunc bella gerebantur, quam nunc amicitiæ coluntur. 10 Hac victoria elatus Antigonus regem se cum Demetrio filio appellari a populo jubet. 11 Ptolemæus quoque, ne minoris apud suos auctoritatis haberetur, rex ab exercitu cognominatur. 12 Quibus auditis, Cassander & Lysimachus & ipsi regiam sibi majestatem vindicaverunt. 13 Hujus honoris ornamentis tamdiu omnes abstinuerunt, quamdiu filii regis sui superesse potuerunt. 14 Tanta in illis verecundia fuit, ut cum opes regias haberent, regum tamen nominibus æquo animo caruerint, quoad Alexandro justus heres fuit. 15 Sed Ptolemæus & Cassander, ceterique factionis alterius duces, cum carpi se singulos ab Antigono viderent; dum privatum singulorum, non commune universorum bellum ducunt, nec auxilium ferre alter alteri volunt, quasi victoria unius, 16 non omnium foret, per epistolas se invicem confirmantes, tempus & locum coëundi condicunt, bellumque communibus viribus instruunt. Cui cum Cassander interesse propter finitimum bellum non posset, Lysimachum cum ingentibus copiis in auxilium sociis mittit.

CAP.

quam nunc amicitia coluntur. Scheff.

9. *Tanto honest.*] Epiphonema simile vide supra, 2, 10, 11: 10, 11, 12: Probus in Eumen, fin. *Nemo Eumene vivo rex appellatus est, sed præfectus: iidem post hujus occasum, statim regium ornatum nomenque sumpserunt.* Lege Plutarch. in Demetr. c. 20. Diodor. 20. 54. B. Horum exemplo Agathocles se quoque ultro Regem nominavit, quod potentiæ suæ præter eum titulum nihil deesse videret: Diodor. 20. 55. Is quippe jure gentium Rex est, qui superiorem non agnoscit. Quod autem jure communi obtineri potest, frustra ab alio petitur. quod qui faciunt, male consulunt suæ majestati, fascesque submittunt alienæ potentiæ, ut apparet ex Tacit. annal. 2. 2: & 11. 16: & 12, 14. *Bern.*

15. *Carpi se sing.*] Vide not. ad 8, 1, 2.

Dum privat. singulorum non commune univers. bell. ducunt] Hic *bellum ducere* simpliciter est pro *bellum gerere*: ut in illo Virgilii, 9. Æneid. *Qui bellum assidue ducunt cum gente Latina.* Vide & libellum nostrum de Latinit. f. susp. c. 14. Sæpius tamen idem est quod bellum extrahere; & quidem apud optimos Latinitatis auctores. *Vorstius*

Bellum ducunt] Explicant, *bellum gerunt.* At mihi *ducere* hic idem videtur ac *putare*, *credere*. Ut sit sententia, carpi ab Antigono, quia singuli perperam habeant persuasum, bellum, quod gerit cum altero, ad se nil pertinere, ideo nec necessum esse, ut auxilium alteri ferat. *Scheff.*

16. *Tempus, locum*] Angl. *tempus & locum.* Placet. *Scheff.*

CAP.

CAP. III. 1 Erat hic Lysimachus illustri quidem Macedoniæ loco natus, sed virtutis experimentis omni nobilitate clarior; 2 quæ tanta in illo fuit, ut animi magnitudine philosophia ipsa, viriumque gloria omnes, per quos Oriens domitus est, vicerit. 3 Quippe cum Alexander Magnus Callisthenem philosophum, propter salutationis Persicæ interpellatum morem, insidiarum, quæ sibi paratæ fuerant, conscium fuisse iratus finxisset; 4 eumque truncatis crudeliter omnibus membris, abscissisque auribus, ac naso, labiisque, deforme ac miserandum spectaculum reddidisset; 5 insuper cum cane in cavea clausum, ad metum ceterorum circumferret: 6 tunc Lysimachus, audire Callisthenem & præcepta ab eo virtutis accipere solitus, misertus tanti viri, non culpæ, sed libertatis pœnas pendentis, venenum ei in remedium calamitatum dedit. 7 Quod adeo ægre Alexander tulit, ut eum objici ferocissimo leoni juberet. 8 Sed cum ad conspectum ejus concitatus leo impetum fecisset, manum amiculo involutam Lysimachus in os leonis immersit, arreptaque lingua, feram

ram

CAP. III. 1. *Lysimachus*] Agathoclis filius, unus e custodibus Alexandri. Vide Pausaniam in Atticis, Plinium, 8, 16, 27. Quæ hic (num. 7.) de Lysimacho leoni objecto referuntur, ea *fabulam* vocat Curtius, 8, 1. 22. B. Plinius tamen d. l. verisimilia putat: ac pro veris narrat Seneca de ira, 3. 17, & de clement. 1, 25. *Bern.*

2. *Philosophia ipsa*] Ego quoque cum Cl. Berneggero e Mss. *philosopiam ipsam* puto scribendum, intelligendum autem de Callisthene, qui ferre calamitatem suam adeo non potuit, ut præbitum sibi a Lysimacho venenum mallet sumere, quam diutius cum tanta miseria vivere. *Schiff.*

3. *Insidiarum conscium fuisse iratus finxisset*] Gronovius in lib. 3. Obs. mallet, *ratus vinxisset*, id est, in vincula conjecisset: id quod vero nec absimile est. *Vorst.*

4. *Truncatis*] De morte Callisthenis variat Plutarchus in Alex. cap. 98, & Arrianus lib. 4. itemque Diogenes Laërtius in Aristot. *Bern.*

6. *Tunc Lysimachus audire*] Post *Lysimachus* ponendum comma. Non enim tunc audiebat eum, cum esset clausus cavea, sed jam olim liberum adhuc, & in exercitu versantem. *Schiff.*

Libertatis pœnas pendentis] *Libertas* pro libertate loquendi. Sic sæpe & alii. Vide Notas in Val. Max. 6, 1. *Vorst.*

7. *Objici ferocissimo leoni juberet.*] Fabulam esse putat Q. Curtius, hinc ortam, quod Lysimachus quondam cum venaretur in Syria, occiderat eximiæ magnitudinis leonem solus &c.

8. *Ferocissimo*] In Mss. est *perferocissimo*. Num Justinus scripsit *perferoci*, aliusque id dein per, *ferocissimo*, exposuit? Ita mihi quidem videtur. *Schiff.*

9. Ad-

tam exanimavit. 9 Quod cum nuntiatum regi esset, admiratio in satisfactionem cessit; carioremque eum propter constantiam tantæ virtutis habuit. 10 Lysimachus quoque magno animo regis veluti parentis contumeliam tulit. 11 Denique omni ex animo hujus facti memoria exturbata, postea in India insectanti regi quosdam palantes hostes, cum a satellitum turba equi sui celeritate desertus esset, solus ei per inmensas harenarum moles cursus comes fuit. 12 Quod idem antea Philippus frater ejus cum facere voluisset, inter manus regis exspiraverat. 13 Sed Lysimachum desiliens equo Alexander hastæ cuspide ita in fronte vulneravit, ut sanguis aliter cludi non posset, quam diadema sibi demptum rex, alligandi vulneris causa, capiti ejus imponeret. 14 Quod auspicium primum regalis

9, *Admiratio in satisfactionem*] Nihil temere muto. Dicam tamen, videri verba *tantæ virtutis*, quæ post sequuntur, hoc loco collocanda, cum præsertim *constantia virtutis* non satis commode dicatur, quia constantia ipsa virtus est, nec pro virtute habendum, in quo nulla est constantia. *Idem*.

10. *Veluti parentis*] *Ut parentum sævitiam, sic patriæ, patiendo ac ferendo leniendam esse* dixit Marc. Livius apud Livium, 27, 36, 12. Pub. Syrus:

Ames parentem si æquus: si aliter feras.

Quod præceptum pulcre diffundit Epictetus Enchirid. cap. 37. *Bern.*

11. *Exturbata*] Bene mss. *extirpata*. Idem.

Omni ex animo facti hujus memoria exturbata] Magis placet quod in cod. quodam MS. esse testatur Bongarsius, *extirpata*. Vorst.

Memoria exturbata] Præferunt *extirpata*, quod in Ms. quodam legitur, me invito; est enim Plautinum genus hoc loquendi, quo Justinus utitur. Plautus ita habet in Curcul. *A*. II. sc. 2. *Auscultes mihi atque exturbes ex animo ægritudinem*. Scheff.

Cursus comes] Fallor, aut Justinus scripsit, *cursu comes*. Hoc enim singulare in Lysimacho, & simile fratri Philippo: pedum celeritate æquabat equum Alexandri. De Philippo clare Curtius lib. VIII. cap. 2. ubi habet historiam. quam Justinus tangit. *Is pedes, incredibile dictu, per D stadia vectum regem comitatus est: sæpe equum offerente Lysimacho*. Lysimachum peditem fuisse docent & sequentia. Nam si fuisset in equo, quid ita eum vulnerare potuisset rex in fronte cum desiliret equo demum, & non ante? Hastæ cuspidem enim intelligere non ferramentum debemus quod est in capite, & quo pugnari solet, verum quod in imo manubrii, ut cum necesse est, ejecta possit defigi in terra. *Id.* –

12. *Quod idem*] Conferenda hæc sunt cum Appiani narratione lib. de bell. Syr. pag. 129. & seq. *Bern.*

13. *Ut sanguis aliter cludi non posset, quam diadema capiti ejus imponeret*] Legendum fortasse, *Quam si diadema*. Vorst.

Quam diadema] Suspicatur Vorstius, *quam si diadema*. Propius abiret,

quam

galis majestatis Lysimacho fuit. 15 Sed & post mortem Alexandri, cum inter successores ejus provinciæ dividerentur, ferocissimæ gentes, quasi omnium fortissimo, assignatæ sunt; 16 adeo etiam consensu universorum palmam virtutis inter ceteros tulit.

CAP. IV. 1 Priusquam bellum inter Ptolemæum sociosque ejus adversus Antigonum committeretur, repente ex Asia majore digressus Seleucus, novus Antigono hostis accesserat. 2 Hujus quoque & virtus clara & origo admirabilis fuit. 3 Siquidem mater ejus Laudice, cum nupta esset Antiocho, claro inter Philippi duces viro, visa est sibi per quietem ex concubitu Apollinis concepisse; 4 gravidamque factam, munus concubitus anulum a deo accepisse, in cujus gemma anchora sculpta esset; jussaque donum filio, quem peperisset, dare. 5 Admira-

quam ut diadema. potuit *m* totidem constans lineolis, *ut* absumsisse. *Schiff.*

Diadema] Regium insigne. Id fuisse, contra quam vulgo persuasum, non nisi fasciam e panno linteove, cum originatio nominis arguit, παρὰ τὸ διαδεῖν, a nectendo, ligando, sive obligando dicti: tum allatis & hoc nostro, & pluribus aliis auctorum locis ostendunt viri in litteris magni, Brissonius de regno Pers. lib. 1: Lipsius not. 99. ad Tacit. 6. annal. Paschalius de Coronis lib. 9. 3. *Bern.*

Alligandi vulneris causa] *Alligare vulnus* pro obligare. Cicero 2. Tusc. Qq. *Quiesce igitur & vulnus alliga.* Livius 7,24. *Consul vulnere alligato revectus ad prima signa.* Ad quem locum & Notas Gronovii vide. Scribonius Largus dicit quoque *alligata pyxis, alligatum vas.* Vide Lex. Scribonianum Rhodii. *Vorst.*

16. *Quod auspicium primum*] Commate hæc duo male dividuntur, quæ per se connexa sunt. Habuit enim & alia auspicia futuræ magnitudinis: quod ex sequentibus apparet, sed hoc fuit primum. *Schiff.*

Ferocissimæ gentes] Thraces, & Pontici maris accolæ. Supra, 13,4,16. *Bern.*

CAP. IV. 4. *Anulum*] Qui esset instar *gnorismatis* ac *monumenti*, de quo genere videndus omnino Meursius exercitit. critic. 1, 3.

Sculpta esset] Quintilianus sculpturam a cælatura materia tantum distinguit lib. II, c. XXI, his verbis: *Et cælatura, quæ auro, argento, ære, ferro opera efficit: nam sculptura lignum, ebur, marmor, vitrum, gemmas, præter ea, quæ supra dixi, etiam complectitur.* Sane sculptor marmoris dicitur, non cælator, ut contra cælatura. Et sculptura quidem æque ac cælatura figuras extantes facit, sed in ligno, marmore, ebore & gemmis operatur, cælatura in auro argento & ære. Virgilius tamen lignum dixit cælatum pro sculpto, improprie, sed poëtice. Alii tamen cælata tecta de laquearibus dixere. Gemmas cælatas non legimus apud auctores; sed sculptas aut scalptas. Rursus hic distinguunt sculpturam a scalptura. Quas gemmas sculpi notat Quintilianus, figuras in his extantes fieri & ecty-

mirabilem facit hunc visum & anulus, qui postera die, ejusdem sculpturæ, in lecto inventus est, & figura anchoræ, quæ in femore Seleuci nata cum ipso parvulo fuit. 6 Quamobrem Laudice anulum Seleuco, eunti cum Alexandro Magno ad Persicam militiam, edocto de origine sua, dedit. 7 Ubi post mortem Alexandri, occupato regno orientis, urbem condidit, ibique geminæ originis memoriam consecravit. 8 Nam & urbem ex Antiochi patris nomine Antiochiam vocavit, & campos vicinos urbi Apollini dicavit. 9 Originis ejus argumentum etiam in posteris mansit: siquidem filii nepotesque ejus, anchoram in femore, veluti notam generis naturalem habuere. 10 Multa in oriente post divisionem inter socios regni Macedonici bella gessit. 11 Principio Babyloniam cepit; inde auctis ex victoria viribus, Bactrianos expugnavit.

ectypas intelligit, ut in ebore, ligno & marmore quod sculpitur. at de his quæ ad signandum cavantur, scalptura proprie ut diceretur, usus loquendi obtinuit; licet origine ac significatione idem sit quod sculptura. *Salmas.* Vide Aldum Manut. lib. 1. c. IX.

Jussaque] Mendum. lege, *jussamque*. Tan. Faber.

Figura anchora] Lege Appianum in Syriaca historia. Ausonius de Antiochia:

—— Illa Seleucum
Nuncupat ingenuum, cujus fuit anchora signum:
Qualis inusta solet generis nota certa, per omnem
Nam subolis seriem nativa cucurrit imago.

Hic Seleucus cum esset in bellis victoriosus, *Nicator* dictus est. Appian. Syriaco, 124, c. B. Sic & Ammianus lib. 23. 16: *Nicatori Seleuco, victoriarum crebritas hoc indiderat cognomentum.* Unde intelligitur quid idem sibi velit lib. 14. 26: *Seleucus efficacia impetrabilis rex ut indicat cognomentum.* Nam *impetrabilis* ἐνεργητικῶς hic est omnia impetrans ac pervincens. Sicut *impetrabilis orator* Plauto Mostell. 5, 2, 40. Hinc fanum sive ἡρῷον Seleuco a filio Antigono consecratum, dictum fuit Νικατόρειον. Appian. in Syriac. 129. d. In numismatis tamen & alibi. *Nicanor* Seleucus hic cognominatur. Alius est infra, 27, 1, 1. *Bern.*

8. *Antiochiam*] Non unam, sed ipsas sedecim a patre denominatas *Antiochias*, Seleucum condidisse scribit Appianus, Syriac. 124. d. ex quibus ætate sua adhuc extare eam quæ est sub Libano monte, super Oronte fluvio, Syriæ metropolis, de qua Nostro hic haud dubie sermo. *Idem.*

Campos vicinos urbi Apollini dicavit] Inde, credo, *Daphnei* appellati fuerunt campi isti; a Daphne videlicet, Apollini adamata & in laurum conversa. Infra 27, 1, 4. *Daphna se claudit.* Vorst.

9. *Notam generis naturalem*] *Ingenuum signum* vocat Ausonius allato paulo ante loco: *gentivam notam* Suetonius in August. cap. 80. 1: σημεῖον σύμφυτον Aristoteles in arte poëtica. De quibus haud protrita quædam observavit Mich. Piccartus dec. 1, cap. 7. *Bern.*

11. *Babyloniam cepit*] Diodorus, 19, 101. Appianus in Syriac. *B.*

An-

vit. 12 Transitum deinde in Indiam fecit, quæ post mortem Alexandri, veluti cervicibus jugo servitutis excusso, præfectos ejus occiderat. 13 Auctor libertatis Sandrocottus fuerat; sed titulum libertatis post victoriam in servitutem verterat. 14 Siquidem occupato regno, populum, quem ab externa dominatione vindicaverat, ipse servitio premebat. 15 Fuit hic quidem humili genere natus, sed ad regni potestatem majestate numinis impulsus. 16 Quippe cum procacitate sua Alexandrum regem offendisset, interfici a rege jussus salutem pedum celeritate quæsierat. 17 Ex qua fatigatione, cum somno captus jaceret, leo ingentis formæ ad dormientem accessit, sudoremque profluentem lingua ei detersit, expergefactumque blande reliquit. 18 Hoc prodigio primum ad spem regni impulsus contractis latronibus Indos ad novitatem regni solicitavit. 19 Molienti deinde bellum adversus præfectos Alexandri elephantus ferus infinitæ magnitudinis ultro se obtulit, & veluti domita mansuetudine eum tergo excepit; duxque belli & præliator insignis fuit. 20 Sic acquisito regno, Sandrocottus ea tempestate, qua Seleucus futuræ magnitudinis

Anctis ex vict.] Supra, 1, 1, 9.

13. *Auctor libertatis Sandrocottus*] Nihil mutandum. Sæpe enim prior illa litera demitur. Ita dicitur Ἀλμυδησσὸς & Σαλμυδησσὸς, Ἐλμάντικα Σελμάντικα, Ἐξιτανία Σεξιτανία, Ἰνδικὴ Σινδικὴ, Ἀρδιαῖοι Σαρδιαῖοι, Ἀκχλινοὶ Σακχλινοὶ, & alia plura. *Voss.*

Auctor libert. Sandrocottus] Freinshemius mallet *Androcottus*, ex Plutarcho & Appiano. Vossius nihil mutandum censet. multa enim hujusmodi esse, quibus S ab initio modo præponatur, modo non præponatur. Arrianus quoque lib. 5. Σανδρόκοττον vocat. *Vorst.*

Titulum libert.] Tacit. hist. 4, 73, 9. *Libertas & speciosa nomina prætexuntur, nec quisquam alienum servitium & dominationem sibi concupivit, ut non eadem ista vocabula usurparet.* In quam sententiam egregie de Corcyræorum seditione Thucyd. 3, 13, 14.

18. *Ad novitatem regni*] Hoc admodum suspectum est. Supra certe dicebat, Sandrocottum hunc auctorem Indis extitisse libertatis; Quomodo ergo hic eos sollicitat ad regnum? ego non dubito, quin vocula *regnum* hic a glossatore sit intrusa, quam ex præcedentibus desumsit, in quibus legitur; *ad spem regni impulsus.* Putavit enim *novitatem* istam de regno intelligendam, quod Sandrocottus affectabat. Cum *novitas* hic significet res novas. Sic Noster ipse lib. XXII. c. 6. *Etiam urbes notissima novitatem secutæ.* Scheff.

19. *Veluti domita mansuetudine*] Mirum epitheton. Num enim mansuetudo etiam indomita? Suspicor scripsi-

finis fundamenta jaciebat, Indiam possidebat: [21] cum quo facta pactione Seleucus, compositisque in oriente rebus, in bellum Antigoni descendit. [22] Adunatis igitur omnium sociorum copiis, prælium committitur: in eo Antigonus occiditur, Demetrius filius ejus in fugam vertitur. [23] Sed socii profligato hostili bello denuo in semetipsos arma verterunt; & cum de præda non convenirent, iterum in duas factiones diducuntur. [24] Seleucus Demetrio, Ptolemæus Lysimacho junguntur. Cassandro defuncto Philippus filius succedit: [25] Sic quasi ex integro nova Macedoniæ bella nascuntur.

scripsisse nostrum, *domitus a mansuetudine*. Post librarium per compendium fecisse *domit a mansuetudine*. Atque ita natam lectionem vulgarem. *Id.*

Duxque belli, & prœliator ins.] De elephantorum arte bellica videndi Plinius, 8. 7: Ælianus de animal. 7. 26: & 13, 22. *Bern.*

21. *Facta pactione*] Strabo lib. 15. pag. 498. 20, scribit, Seleucum adsitas Indo fl. regiones Sandrocotto, contracta cum eo affinitate, dedisse, ac pro iis quingentos elephantos accepisse. A quo nonnihil discrepat Plutarchus Alexan. cap. 101. *Id.*

Bellum Antigoni] Lege Plutarchum in Demetrio cap. 35. &c. Pausaniam in Atticis. Dimicatum autem est ad Ipsum. Appianus. *Bong.*

22. *Omnium sociorum*] Quæ conficiebant LXIV. M. peditum, equitum X. M. D. elephantos CCCC, currus c. xx. Plut. in Demetr.

23. *In duas factiones diducuntur*] Vulgo *deducuntur*. Sed editio Iuntina, teste Grævio, *diducuntur*: quod alteri præfero. *Vorst.*

Diducuntur] Sic ex Iuntina Grævius, quod recepit Vorstius. *Scheff.*

LIBER XVI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Antipater, Cassandri filius, fit parricida. Demetrius Alexandrum, Cassandri F. interficit, & Macedoniam usurpat.*

2 *Demetrius prælio fusus fugatur. Antipater parricida fœde perit. In Cassandri familiam numinis vindicta. Ptolemæi placidum fatum.*

3 *Bellum Pyrrhi & Lysimachi. De Heraclea origine & statu, digressio.*

4 *Clearchi, tyranni Heracliensis, artes luculenter describuntur.*

5 *Quibus rationibus Clearchus tyrannidem firmaverit. Clearchus tandem a Chione & Leonide, juvenibus nobilissimis, obtruncatur. Post Clearchi supplicium Heraclea conditio.*

CAP. I.

POst Cassandri regis filiique ejus Philippi continuas mortes, Thessalonice regina, uxor Cassandri, non magno post tempore, ab Antipatro filio, cum vitam etiam per ubera materna deprecaretur, occiditur. 2 Causa parricidii fuit, quod post mortem mariti, in divisione inter fratres regni, propensior fuisse Alexandro videbatur. 3 Quod facinus in eo gravius omnibus visum est, quod nullum maternæ fraudis vistigium fuit. 4 Quanquam in parricidio nulla satis justa causa ad sceleris patrocinia prætexi potest. ge-

CAP. I. 1, *Post Cassandri*] Legendus Pausanias in Bœoticis: Plutarchus in Demetrio & Pyrrho. *Bong.*

2. *Propensior fuisse pro Alexandro videbatur*] Ab antiquioribus typis expressis abest *pro*. Et recte meo judicio. Dicitur autem *propensus Alexandro* propensior in Alexandrum. Subinde casus tertius pro quarto cum præpositione usurpatur. Ita dicunt *invitare aliquem tecto, domo, hospitio, poculis*, pro in domum, tectum, in hospitium, ad pocula. Item *paratus neci* pro ad necem, & multa id genus alia. *Vorst.*

Pro Alexandro]. Vorstius delendum putat *pro* suadentibus antiquioribus. Ego nolim, quia alias subintelligi debet. *Scheff.*

Propensiorque pro Alexandro] Meo judicio barbarismus hic est, (*propensus pro Alexandro*;) legendum, *propensiorque in Alexandrum*. Ab aliis editionibus abest (*pro*.) T. Fab.

4. *In parricidio* &c.] Spartianus refert: Bassianum, occiso fratre, Papiniano mandasse, ut in Senatu, pro se & apud populum facinus dilueret. Illum respondisse: *Non tam facile parricidium excusari, quam fieri*. Recte sane & ordine fecit Papinianus, & viri boni officium est functus, qui mori præoptavit, quam tyranno impia & iniqua imperanti parere. *Bern.*

In parricidio nulla satis justa causa prætexi potest] Antiquiores typis expressi rursum præpositionem omittunt, habentque *parricidio prætexi*. Estque ea plane vulgaris verbi constructio. Virgilius 4 Æn. *Novis prætexere funera sacris*. Vorst.

In parricidio] Etiam hic ex dicta causa illud *in* vult expungi. Sed cum regula sit certissima non regi ablativum, nisi a præpositione vel tacita, vel expressa, cur reperta deleri debeat. Omit-

5 Ob hæc igitur Alexander in ultionem maternæ necis, gesturus cum fratre bellum, auxilium a Demetrio petit: 6 nec Demetrius spe invadendi Macedonici regni moram facit. 7 Cujus adventum verens Lysimachus persuadet genero suo Antipatro, ut malit cum fratre in gratiam reverti, quam paternum hostem in Macedoniam admitti. 8 Inchoatam igitur inter fratres reconciliationem cum præsensisset Demetrius, per insidias Alexandrum interfecit, 9 occupatoque Macedoniæ regno, cædem apud exercitum excusaturus in concionem vocat. 10 Ibi *priorem se petitum ab Alexandro* allegat; *nec fecisse se, sed occupasse insidias.* 11 *Regem autem se Macedoniæ vel ætatis experimentis, vel causis justiorem esse.* 12 *Patrem enim suum & Philippo Regi & Alexandro Magno socium in omni militia fuisse;* 13 *liberorum deinde Alexandri ministrum, & ad persequendos defectores ducem extitisse.* 14 *Contra Antipatrum avum horum adolescentium, amariorem semper*

Omittit sane consuetudo, sed ea non est perpetua. *Scheff.*

5. *Ob hæc igitur Alexander*] Manuscripti omnes habent, *Post hæc*, quotquot Bongarsius vidit. Videturque longe melior hæc lectio, vulgari. Nempe sequitur, *in ultionem maternæ necis*, cui non recte præmittitur *ob hæc*, quia dicit idem, atque adeo est otiosum. Quid enim *ob hæc*, quam, ob factum parricidium, ne scilicet impunitum maneret. *Scheff.*

6. *Demetrius*] Qui & *Poliorcetes* dictus, hoc est *urbium obsessor*: cujus cognominis vanitatem arguit Plutarchus in Demet. cap. 52. *Bern.*

Demetrius] Pyrrhum auxilio fuisse Alexandro scribit Plut.

Demetrius] Alexander occiditur a Demetrio post convivium in urbe Larissa Thessaliæ, uno quippe die antevertens Alexandrum. Plutarchus.

8. *Alexandrum interfecit*] Lege *interficit*. Tan. Faber. Sic & Iuntina.

9. *In concionem vocat*] Dele *in*. T. Faber.

10. *Occupasse insidias*] Juxta illud Tironis apud A. Gellium. 7, 5 - *Beneficia promissa opperiri oportet, neque ante remunerari quam facta sunt. Injurias autem imminentes præcavisse justum est magis, quam exspectavisse. Summæ enim professio stultitiæ est, non ire obviam sceleribus cogitatis, sed manere opperirique, ut cum admissa & perpetrata fuerint, tum denique, ubi quæ facta sunt, infecta fieri non possunt, puniantur.* Quod paucis Thucydides, 1, 7, 11. Δεῖ προεπιβουλεύειν μᾶλλον ἢ ἀντεπιβουλεύειν. Unde Jugurtha, æque tamen simulate ac noster, *Adherbalem dolis vitæ suæ insidiatum* ait: *quod ubi comperisset, se ejus sceleri obviam isse, ac proinde populum Rom. neque recte neque pro bono facturum, si ab jure gentium sese prohibuerit.* Sallust. Jug. 22. 5. *Bern.*

12. *Socium in omni militia fuisse*] Alii, *socium domi militiaque fuisse*, sed contra mentem auctoris, qui hoc dicere vult, Antipatrum affluentem deliciis otiosumque & socordem domi sedisse, & Macedoniæ gravem fuisse,

inter-

per ministrum regni, quam ipsos reges fuisse. 15 *Cassandrum vero patrem, extinctorem regiæ domus, non feminis, non pueris pepercisse; nec cessasse, quoad omnem stirpem regiæ subolis deleret.* 16 *Horum scelerum ultionem, quia nequisset ab ipso Cassandro exigere, ad liberos ejus translatam.* 17 *Quamobrem etiam Philippum, Alexandrumque, si quis manium sensus est, non interfectores suos, ac stirpis suæ, sed ultores eorum, Macedoniæ regnum tenere malle.* 18 Per hæc mitigato populo, rex Macedoniæ appellatur. 19 Lysimachus quoque cum bello Doricetis, regis Thracum, premeretur, ne eodem tempore & adversus eum dimicare necesse haberet, tradita ei altera parte Macedoniæ, quæ Antipatro ejus genero obvenerat, pacem cum eo fecit.

CAP. II. 1 Igitur Demetrius totis Macedoniæ regni viribus instructus, cum Asiam occupare statuisset, iterato Ptolemæus; Seleucus & Lysimachus, experti priore certamine quantæ vires essent concordiæ, pacta societate adunatis-

interea dum Philippo & Alexandro Magno graves militiæ labores pertulit Demetrii pater Antigonus. *Modius.*

15. *Nec cessasse, quoad omnem stirpem regiæ subolis deleret*] *Deleret* pro delevisset. Imperfectum pro plus quam-perfecto subinde poni notavimus supra ad 13. 2. 11.

17. *Si quis manium sens.*] Ita Servius Sulpitus in epistola quæ est inter familiares Ciceronis quinta lib. 4: *Quod si quis etiam inferis sensus est, hoc certe illa te facere non vult.* Quem ad locum observat Manutius, hac aut simili formula, in memoria defunctorum usos & Græcos esse. Latinorum exempla plura collegit Brisson. de formul. lib. 8. *Bern.*

Si quis manium sensus est] Cicero 5, 16. fam. *in morte si resideat sensus.* Et 6. 3. *Si non ero, sensu omnino carebo.* Cujus generis plura Brissonius lib. 8. de form. congessit. *Vorst.* Malim *si quis manium sensus esset.* Tanaquil. Faber.

19. *Doricetis, regis*] *Dromichætis*, legit Fabricius in Orosium ex Plutarcho Demetr. cap. 52: Pausania in Atticis: Strabone lib. 7. qui eum Getarum regem faciunt. Ego contra libros nihil muto: neque novum est historiarum scriptores in barbaris nominibus variare. *Bong.*

Doricetis regis Thracum] Notavit Bongarsius quosdam typis expressos habere *Dromichætis*, ut Strabo & Plutarchus eum vocant. Quia tamen in codd. MSS. reperit *Doricetis*, nihil mutandum putavit. Mihi cum Gronovio in lib. 4. Obs. τὸ *Doricetis* suspectum est; quod videam, veterem quoque prologum hujus libri habere *Dromichete*. ipsumque Trogum sic scripsisse arguere. *Vorst.*

CAP. II. 1. *Cum Asiam occupare statuisset, iterato Ptolemæus*] Vereor, ne huic forte loco acciderit, quod illi, qui est in superiori libro c. 2. Equidem & hanc Ptolemæi cum cæteris conjunctionem non fuisse

natisque exercitibus, bellum adversus Demetrium transferunt in Europam. [2] His comitem se & belli socium jungit Pyrrhus, rex Epiri, sperans non difficilius Demetrium amittere Macedoniam posse, quam acquisierat. [3] Nec spes frustra fuit; quippe exercitu ejus corrupto, ipsoque in fugam acto, regnum Macedoniæ occupavit. [4] Dum hæc aguntur, Lysimachus generum suum Antipatrum, regnum Macedoniæ ademptum sibi soceri fraude querentem, interficit; filiamque suam Eurydicen, querelarum sociam, in custodiam tradit; [5] atque ita universa Cassandri domus Alexandro Magno, seu necis ipsius, seu stirpis extinctæ pœnas, partim cæde, partim supplicio, partim parricidio luit. [6] Demetrius quoque a tot exercitibus circumventus, cum posset honeste mori, turpiter se dedere Seleuco maluit. [7] Finito bello Ptolemæus cum magna rerum gestarum gloria moritur. Is contra jus gentium, minimo natu ex filiis ante infirmitatem regnum tradiderat, ejusque rei populo rationem reddiderat: [8] cujus non minor favor in accipiendo, quam patris in tradendo regno fuerat. [9] Inter cetera patris & filii mutuæ pietatis exempla,

fuisse primam, verum. At nimis longe abest, quod huic iterato debet respondere secundum lectionem vulgatam, *Pacta societate*. Mallem ego comma scribere post *iterato*, ut sententia sit, Asiam denuo voluisse occupare, quam scilicet possessam antea amiserat prælio cum Seleuco, de quo noster lib. xv. c. 4. *Scheff.*

Ptolem. Seleuc. & Lysim.] Plutarchus in Demetrio & Pyrrho, Pausanias in Atticis, quos in hac historia consule. *Bong.*

4. *Interfecit*] Leg. *Interficit*. Tan. Fab. Angl. *interficit*, quod rectius respondet sequenti *tradit*. Scheff. Sic & Iuntina.

Querelarum sociam] Codices MSS. ut Bongarsius testatur, *querellarum*: prorsus ut in antiquis lapidibus est. *Vorst.*

7. *Ptolemæus*] Regum Ægypti seriem vide apud Strabonem lib. 17. quædam apud Pausaniam in Atticis. *Bong.*

Ptolemæus cum magna rerum gest. gloria moritur. Is contra jus gent.] Ita antiquiores typis expressi. Et cum Sebisio præfero hoc ei quod Bongarsius maluit, *moriturus, contra jus g.* Suadet id quod sequitur *ante infirmitatem*. Quia fecit ante infirmitatem non fecit moriturus. *Vorstius.* Adstipulantur Iuntæ.

Moriturus contra] Sebis. præfert quod editi quidam habent *moritur. Is contra*. Suadet quod mox sequitur, *ante infirmitatem*.

Contra jus gent. min. nat.] Unde Perseus apud Livium, 40, 9, 8. fratrem incessens: *Regnare utique vis*, inquit: *huic spei tuæ obstat ætas mea, obstat* GENTIUM JUS: *obstat vetustus Macedoniæ mos*, &c. Vide quoque

pla, etiam ea res amorem populi juveni conciliaverat, quod pater, regno ei publice tradito, privatus officium regi inter satellites fecerat, omnique regno pulcrius regis esse patrem duxerat.

CAP. III. [1] Sed inter Lysimachum & Pyrrhum regem, socios paulo ante adversus Demetrium, assiduum inter pares discordiæ malum, bellum moverat. [2] Victor Lysimachus pulso Pyrrho Macedoniam occupaverat. [3] Inde Thraciæ, ac deinceps Heracleæ bellum intulerat, cujus urbis & initia & exitus admirabiles fuere; [4] quippe Bœotiis pestilentia laborantibus oraculum Delphis responderat, *coloniam in Ponti regione sacram Herculi conderent.* [5] Cum propter metum longæ ac periculosæ navigationis, mortem in patria omnibus præoptantibus, res omissa esset, bellum his Phocenses intulerunt; [6] quorum cum adversa prælia paterentur, iterato ad oraculum decurrunt; responsum, *idem belli quod pestilentiæ remedium fore.* [7] Igitur conscripta colonorum manu in Pontum delati urbem Heracleam condiderunt. Et quoniam fatorum auspiciis in sedes delati erant, brevi tempore magnas opes paravere. [8] Multa deinde hujus urbis adversus finitimos bella,

que notas superius ad 2, 10, 2: & 5, 11. 2. *Bern.*

Minimo natu ex filiis] Ptolemæo Philadelpho, nato ex Berenice. Nati autem ex Eurydice regno excludebantur, vehementer dissuadente Demetrio Phalereo, ut scribit in ejus vita Diogenes Laërtius. *Bern.*

CAP. III. 1. *Inter pares discord.*] Vide notata ad 13, 2, 3.

4, 5, 6.] Supra, 13, 7, 5. *&c.*

7. *In Pontum*] Ita omnino legendum est ex uno Cujacii codice. Est enim *Heraclea* hoc loco *civitas Thraciæ in Ponto*, Stephanus: de qua Strabo lib. 12, & Eustathius in Dionysium. Ceteri omnes & impressi, & scripti, *Metapontum*, turpi errore. Matapontum & Heraclea, Italiæ urbes librarios in errorem induxerunt. Ex eodem libro scripsi *Lamachus*, non *Malachus*, quomodo alii vett. habent *Bern.*

In Pontum delati urbem Heracleam condid.]Ita optime Bongarsius ex uno cod. MS. restituit, cum alii tam MSS. quam typis expressi haberent *Metapontum*. Et congruum id est ei quod antecedit, *coloniam in Ponti regione sacram Herculi conderent.* Vorst.

In eas sedes delati] Mss. habent *inter eas sedes*, quod efficit, ut suspicer, in antiquis libris fuisse. *in terras eas delati*, post vocabulum *sedes* irrepsisse ex glossa. Certe *in sedes deferri* haud ita commode videtur dictum, cum non sint sedes ante quam quis delatus jam occupaverit, domiciliumque ibi constituerit. *Scheff.*

8. *Multæ etiam domestica dissensiones fuere*] Antiquiores typis expressi, *Multa etiam domestica dissensionis mala*

la, multæ etiam domesticæ dissensiones fuêre. Inter cetera magnifica, vel præcipue illud memorabile fuit. [9] Cum rerum potierentur Athenienses, victisque Persis, Græciæ & Asiæ tributum in tutelam classis descripsissent, omnibus cupide ad præsidium salutis suæ conferentibus; soli Heraclienses ob amicitiam regum Persicorum collationem abnuerant. [10] Missus itaque ab Atheniensibus Lamachus cum exercitu ad extorquendum quod negabatur, dum relictis in litore navibus, agros Heracliensium populatur, classem cum majore parte exercitus naufragio repentinæ tempestatis amisit. [11] Itaque cum neque mari posset amissis navibus, neque terra auderet cum parva manu inter tot ferocissimas gentes reverti; Heraclienses honestiorem beneficii, quam ultionis occasionem rati instructos commeatibus auxiliisque dimittunt: [12] bene agrorum suorum populationem impensam existimantes, si quos hostes habuerant, amicos reddidissent.

CAP. IV. [1] Passi sunt inter plurima mala etiam tyran-

la fuere. Vorst. His accedit Iuntina.

Multa etiam domestica dissensiones] Editi vetustiores optimi habent, *multa etiam domestica seditionis mala fuere*, quod viri docti amplectuntur. Id vero si concedimus, rejiciendum haud videtur, quod præcedit in Mss. *belli*, locusque totus sic legendus *Multa deinde hujus urbis adversus finitimos belli, multa etiam domestica seditionis mala fuere.* Scheff.

9. *In tutelam classis*] *Tueri domum, tueri classem* dicitur pro sartam tectam servare. Plinius Paneg. *Tam parcus in ædificando, quam diligens in tuendo.* Pari modo igitur *tutela classis*. Vorst.

Collationem abnuerant] Et res & vox eadem in Sueton. Ner. c. 44. *omnem collationem palam recusarent.*

10. *Lamachus*] Cognominem huic Atheniensium ducem memorat Plutarchus in Pericle c. 3, 9: & Noster 4. 4, 3. mss. tamen & quidam impressi *Malachus* hic habent, ex quo pro contractionem, Syrorum *Malchus* natum suspicatur Gevarius in Papinian. lect. 3, 4. *Malachus* autem & *Malchus* regem Syris notat.

CAP. IV. 1. *Passi sunt* &c. *etiam tyrannidem*] Ἐτυραννήθη χρόνους τινὰς, Strabo. De Clearcho tyranno Diodorus lib. 25, & 16: Plutarchus. 2. de fortuna Alexandri. Bong.

Cum plebs etiam novas tabulas, & divisionem agrorum divitum impotenter] Dele, *etiam*, & *divitum*. Tan. Fab. Faber, teste Notatore Anglicano, vocem *divitum* expungit. Quod existimo recte fieri. Plebs enim aliorum postulare divisionem non poterit, quos habebat nullos. Scheff. Iustè: *cum plebs & novas tabulas, & divisionem agrorum divitum.* recte. Non omnium agrorum divisionem, sed aliorum qui latifundia possidebant; plebs flagitabat. Quasi vero non multi ex plebe agros possederint. Græv.

rannidem: 2 siquidem cum plebs & novas tabulas & divisionem agrorum divitum impotenter flagitaret, 3 diu re in senatu tractata, cum exitus rei non inveniretur; postremum adversus plebem nimio otio lascivientem, auxilia a Timotheo, Atheniensium duce, mox ab Epaminonda Thebanorum petivere. 4 Utrisque negantibus, ad Clearchum, quem ipsi in exilium egerant, decurrunt. 5 Tanta calamitatium necessitas fuit, ut cui partriam interdixerant, eum ad tutelam patriæ revocarent. 6 Sed Clearchus exilio facinorosior redditus, & dissensionem populi occasionem invadendæ tyrannidis existimans, 7 primo tacitus cum Mithridate, civium suorum hoste, colloquitur; & inita societate paciscitur, ut revocatus in patriam prodita ei urbe præfectus ejus constitueretur. 8 Postea autem insidias, quas civibus paraverat, in ipsum Mithridatem verterat. 9 Namque cum velut arbiter civilis discordiæ de exilio reversus esset, statuto tempore, quo urbem Mithridati traderet, ipsum cum amicis suis cepit, captumque, accepta ingenti pecunia, dimisit. 10 Atque ut in illo subitum se ex socio fecit hostem; sic ex defensore senatoriæ causæ repente patronus plebis evasit; 11 & adversus auctores po-

2. *Novas tabb. & divis. agror.*] Livius, 32, 38. duas hasce leges, alteram *novarum tabularum*, qua debitores ære alieno liberantur (χρεωκοπίαν & σεισάχθειαν appellant;) alteram agrorum *viritim* ex æquo *dividendorum*, ait esse *duas faces novantibus res ad plebem in optimates accendendam*. Videatur & Sallust. Cat. 21. *Bern.*

3. *Re in senatu tractata*] Modius, *re in sen. tracta*, in suis mss. esse confirmat, & explicat ex illo Sallustii Jug. 22, 2: *Bellum trahi non posse*. Sed hæc similia non sunt. Nam *bellum trahere*, est bello moras addere: Hic vero *rem trahere* est rem tractare, seu de re disputare. Convenientius est exemplum Sallustii Jug. 93. 1. *trahere cum animo suo, omitteretne inceptum*, pro tractare, deliberare. Sicuti *tractus* pro tractatu, *affectio* pro affectatione, *ostensio* pro ostentatione &c. bonis auctoribus dicitur, judice Cl. Salmasio ad Hist. Aug. pag. 109.

Otio lascivientem] Senec. ep. 56. *Nunquam vacat lascivire districtis; nihilque tam certum est, quam otii vitia negotio discuti*. Quæ posteriora verba ipse habet & Curtius 7, 1. 5.

4. *Quem ipsi in exil.*] Ita de Coriolano & Camillo Liv. lib. 2, & 5.

5. *Tanta calamitatum*] Hoc *calamitatum* suspectum mihi est. In Ms. quodam legitur *aulamantium*. Num scripsit noster *auxilia vocantium*, idque deinde per compendiosam scripturam factum primo *aula vocantium*, & mox junctis vocabulis duobus, id quod legitur in Ms.? An pro *aulamantium*, *lamentantium* scribendum? Potest enim

potentiæ suæ, a quibus revocatus in patriam, per quos in arçe collocatus fuerat, non solum plebem accendit, verum etiam nefandissima quæque tyrannicæ crudelitatis exercuit. 12 Igitur populo ad concionem vocato, *neque se affuturum amplius grassanti in populum senatui*, ait; *intercessurum etiam, si in pristina sævitia perseveret*; 13 *Quod si pares se crudelitati senatorum arbitrarentur, abiturum cum militibus suis, neque civilibus discordiis interfuturum.* 14 *Sin vero diffidant viribus propriis, vindictæ se civium non defuturum.* 15 *Proinde consulant sibi ipsi, jubeant abire se; an malint causæ popularis socium remanere.* 16 His verbis sollicitata plebs summum ad eum imperium defert; & dum senatus potentiæ irascitur, in servitutem se tyrannicæ dominationis cum conjugibus & liberis tradit. 17 Igitur Clearchus LX senatores comprehen-

enim in vocabulo *aulamantium* initialis littera ex præcedenti vocabulo adhæsisse, *lamantium* autem compendium esse vocis *lamentantium*. Scheff.

13. *Pares se .... arbitrarentur*] Scribe, *arbitrentur*. T. Fab.

Pares] Validos satis ad resistendum. Supra, 7, 6, 4, *pares bellis*. Bern.

15. *Consulant sibi ipsi*] Ita antiquiores typis expressi, Becharii, & ut Grævius testatur, Iuntarum. Alii *consulant sibi ipsis*. Sed alterum elegantius. *Vorst.*

Proinde consulant sibi ipsis] Locum pro contaminato habent, quod fortasse non necesse est. Nam illud *si malint*, facile intelligitur. Dicit enim Clearchus, si sic malint, si hoc putent rebus suis conducibilius, debere eos jubere se abire, vel si malint illud, remanere. Quod si tamen quid mutandum, quia legitur in Bongarsiano, *an sibi malint*, & in Iuntina est *vel*, puto locum sic formandum: *Proinde consulant sibi ipsi. Jubeant abire se, aut si malint, causæ populari socium remanere.* Scheff.

Proinde consulant sibi ipsis, &c] Multum debemus optimæ illi Iuntarum editioni, quam studiose legit Grævius noster; In ea editione ita conceptus hic locus est. (*Proinde consulant sibi ipsi* (bene) *jubeantne abire se, an causa populari socium remanere.*) Nil melius, nil rotundius. *Tan. Faber.* *Jubeant* legitur in Iuntina, non *jubeantne*. Sed *ne* commode intelligitur, ut alibi non infrequenter. *Grævius.*

Jubeant abire se, si malint, vel causæ populari socium remanere] Grævius locum hunc contaminatum putat, & ex editione Iuntina sic legendum, *Proinde consulant sibi, jubeant abire se, an malint causæ populari socium remanere.* Sed & cod. quidam M. Bongarsii habuit *an sibi malint.* Ita ergo ante *jubeant* subaudiendum erit *utrum*. Et minus ego hæsitarem, si *sibi* plane abesset, legereturque *Proinde consulant, utrum jubeant abire se, an malint.* Ita enim *consulant* esset pro consultent, deliberent. Nunc quia pronomen adjectum est, nondum satis liquet. *Consulere sibi* notum idem esse quod prospicere sibi. Quid si voce *utrum* non subaudita legatur sic, *Jubeant abire se; vel, si malint, causæ populari socium remanere?* Vorst.

17. *In fugam dilapsi*] Codices qui-dam

hensos (nam ceteri in fugam dilapsi erant) in vincula compingit. [18] Lætari plebs, quod a duce potissimum senatorum, senatus deleretur, versaque vice, auxilium eorum in exitium conversum esset. [19] Quibus dum mortem passim omnibus minatur, cariora eorum pretia facit; [20] siquidem Clearchus magna pecunia (quasi minis populi occulte eos subtracturus) accepta, spoliatos fortunis, vita quoque spoliavit.

CAP. V. Cognito deinde, quod bellum sibi ab iis qui profugerant, misericordia in auxilium sollicitatis civitatibus, paretur, servos eorum manumittit. [1] Et ne quid mali afflictis honestissimis domibus deesset, uxores eorum, filiasque nubere servis suis, proposita recusantibus morte, compellit, ut eos sibi fidiores & dominis infestiores redderet. [3] Sed matronis tam lugubres nuptiæ, graviores repentinis funeribus fuere. [4] Itaque multæ se ante nuptias, multæ in ipsis nuptiis, occisis prius novis maritis, interficiunt, & se tam funestis calamitatibus, virtute ingenui pudoris, eripiunt. [5] Prælium deinde committitur; quo victor tyrannus captivos senatores in triumphi modum per ora civium trahit. [6] Reversus in urbem, alios vincit, torquet alios, alios occidit; nullus locus urbis a crudelitate tyranni vacat. [7] Accedit sævitiæ insolentia, crudelitati arrogantia. [8] Interdum ex successu continuæ fe-

li-

dam MSS. quos Bongarsius vidit, *fuga dilapsi*: quod magis placet. *Id.*

18. *Auxilium eorum in exitium conversum esse*] Malim legere *esset*. ut in antiquioribus typis expressis est: ut ad voculam, *quod*, quæ præcedit, & hoc referatur. *Id.*

Conversum esse] Impressi quidam habent *esset*, quod hic plane videtur necessarium, propter antecedens *quod*. Idem Vorstio est visum. *Scheff.* Scribe, *Esset*. Et ita in quibusdam edit. *Tan. Faber*. Sic sane Iuntina.

19. *Cariora eorum pretia*] Quibus sese studebant a morte liberare. Sed illud *eorum* mihi admodum suspectum est, videtur enim si hoc dicere voluisset, scribere *sua pretia* debuisse.

Cogitent, qui ingenio plus valent. *Scheff.*

CAP. V. 5. *Per ora civium*] In publica quasi pompa, ut omnibus conspicuus esset. Ennius ita de se dixit, *volito vivus per ora virum*. Sallust. Jugurth. 31. 12: *Incedunt per ora vestra magnifici*. Bern.

Per ora civium trahit] Infra 36, 1, 5. *Traductus per ora civium*. Ubi *ora* pro oculis, conspectu. *Trahere* idem quoque quod *ducere*. Virgilius 5 Æneid. *Avo puerum Astyanacta trahebat*. Curtius l. 3. *Feminæ pleraque parvos trahentes liberos ibant*. Vorst.

8. *Interdum enim ex successu*] Angl. conjunctionem *enim* non agnoscit. Non probo. Locus alias est vitiosus.

Re-

licitatis obliviscitur se hominem; interdum Jovis se filium dicit. 9 Eunti per publicum aurea aquila velut argumentum generis præferebatur; 10 veste purpurea & cothurnis regum tragicorum & aurea corona utebatur; 11 filium quoque suum Ceraunon vocat, ut deos non mendacio tantum, verum etiam nominibus illudat. 12 Hæc illum facere duo nobilissimi juvenes Chion & Leonides indignantes, patriam liberaturi in necem tyranni conspirant. 13 Erant hi discipuli Platonis philosophi, qui virtutem, ad quam quotidie præceptis magistri erudiebantur, patriæ exhibere cupientes, quinquaginta cognatos, veluti clientes, in

Repetitio namque vocis *interdum*, requirit membra rerum diversarum. At hominem se oblivisci, & dicere se filium Jovis sunt eadem. Mallem ita legere & distinguere: *Accedit sævitiæ insolentia, crudelitati arrogantia interdum. Dum enim ex successu.* Scheff, Angli & Iuntæ recte omittunt *enim.* Aliud est sane nimia felicitate oblivisci fragilitatis humanæ, aliud jactare se Deorum filium. *Grav.*

8. *Ex successu*] Curtius, 4, 14, 34: *Fragilitatis humanæ nimia in prosperis oblivio est.* Senec. suas. 2: *Nunquam in solido stetit superba felicitas: & ingentium imperiorum magna fastigia oblivione fragilitatis humanæ collapsa sunt.* Bern.

9. *Aurea aquila &c.*] Horum pleraque fuere principatus insignia posterioribus temporibus etiam apud Romanos: nisi quod Imperatoribus eorum, exemplo Regum Persicorum; non *aquila aurea*, sed *ignis* præferebatur. ut luculenter docet elegantissimus Lipsius ad Taciti annales Excursu 1. *Mod.*

Cothurnis] Hinc Virg. *Purpureoque alte suras vincire cothurno.*

11. *Ceraunon*] Hoc est, *Tonitru.* Plutarchus de fortuna Alexandri, 2, 13: *Clearchus Heracleæ tyrannus gestavit fulmen: unumque filiorum, Tonitru appellavit.* Fulmen, scilicet, ut ipse Jovem referret, cujus personam ridicule subibat. Ita namque Budæus illum locum est interpretatus: cum in Græcis vulgo impressis pro σκηπτὸν, *fulmen*, mendose legatur exponaturque σκῆπτρον, *sceptrum.*

12. *Chion & Leonides indignantes*] Vide Memnonis Eclogas de Historia Pontica: unde apparebit, legendum hic esse *Leon*, non *Leonides.*

Duo nobilissimi juvenes Chion & Leonides] Unius horum, & prioris quidem, epistolæ adhuc extant. Inter quas una est ad ipsum Clearchum scripta: & una item ad Platonem, præceptorem, qua quasi ad cædem tyranni sese parat. Μετὰ παιᾶνος ἂν, inquit, καὶ νικητήριον ἀπολείποιμι τὸν βίον, εἰ καταλύσας τὴν τυραννίδα ἐξ ἀνθρώπων ἀπελεύσομαι. Pro *Leonides* legendum esse *Leon*, ex Eclogis Memnonis intelligi posse monet Vossius. *Vorstius.*

Leonides] Is. Vossius ex Memnone scribit *Leon* & potest adhærens *ides* natum esse ex sequente *eadem.* Schefferus.

13. *Discipuli Platonis*) Præter hos nostros alii plures enumerantur a Diog. Laërtio in vita Plat. & Athenæo sub finem libri XI, quo loco satis maligne de discipulis institutisque Platonis judicat Athenæus. *Bern.*

Veluti clientes Et mox *veluti ad regem.*) Glossemata sunt, Sebisii judicio & meo. *Id.*

13. Fra-

in insidiis locant. [14] Ipsi more jurgantium, ad tyrannum, veluti ad regem, in arcem contendunt: [15] qui jure familiaritatis admissi, dum alterum priorem dicentem intentus audit tyrannus, ab altero obtruncatur. [16] Sed & ipsi, sociis tardius auxilium ferentibus, a satellitibus obruuntur. [17] Quare factum est, ut tyrannus quidem occideretur, sed patria non liberaretur. [18] Nam frater Clearchi Satyrus eadem via tyrannidem invadit; multisque annis, per gradus successionis, Heraclienses sub regno tyrannorum fuere.

18. *Frater Clearchi Satyrus*) Diodorus, 16, 36, filium *Timotheum* ei successisse refert: qui & *eum interfectum*, ait, *cum in Bacchanalibus ludos spectatum iret*. Consule quoque Memnonis excerpta. B. Item Athenæum lib. 3, 7. & 12, 12: rursus Diodorum, 20, 78. Quibus auctoribus inter se collatis pensitatisque, Freinshemii nostri sententia verisimilis mihi redditur, auctorem ista suo more confundere, & duos Clearchos, avum atque nepotem, in unum conflare. Res ita habet. *Clearcho*, qui tyrannidem Heracleæ primitus invasit, successere filii, *Timotheus* primo, deinde *Dionysius*: Dionysio item filii *Zathras* (qui forte Justino *Saturnus* seu *Satyrus* est) & *Clearchus* alter. *Id.*

Eadem via] Qua? qua Clearchus invaserat. Jam vero is invaserat juvando primum Senatum, mox plebem contra eum, & faciendo cætera, quæ apud nostrum leguntur. Qualia nec fecit Satyrus, nec necesse habuit, pridem cæsis hisce omnibus, aut in exilium ejectis. Quare puto apud nostrum *eadem vi* legendum esse, ac intelligendum vim satellitum, qua Chion & Leonides erat obtruncati. *Scheff.* *Eadem via* est æque ut frater. Non quidem eodem modo.

Multisque annis] In Memnonis Excerptis legimus Heracleotas partim a tyrannis, partim a Lysimacho, privatos libertate fuisse annos LXXXIV. *Bern.*

Heraclienses sub regno tyrannorum fuere.] Ms. *Heraclienses regnum tyrannorum fuere.* Ita loquuntur optimi quique scriptores, & ipse quoque Justinus. Sic infra, libr. XVII. cap. III. *Qua & ipsa genus Æacidarum erat.* Ita enim ex mss. legendum. *Voss.* Angl *Heraclienses regnum fuere.* Unde Is. Vossius: *Heraclienses sub regnum fuere.* Scio quartum casum aliquando jungi præpositioni huic pro ultimo. Sed nil tale suetum nostro. Mallem retinere *sub regno*, quod est in vulgatis, & delere *tyrannorum*, tanquam quod adjectum fuerit ex glossis. Nec illud *regnum* in Anglicano aliud quam alterius *sub regno* glossa & interpretatio. *Schefferus.* Isacus Vossius legit: *Heraclienses regnum tyrannorum fuere.* Angli vero in suis libris invenerunt: *Heraclienses sub regnum tyrannorum fuere.* Sic & in Iuntina legitur. Sed aut Vossii emendatio amplectenda, aut a vulgata non discedendum.

LIBER XVII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Lysimachi regis tragœdia.*
2 *Amissis* XV *liberis in prælio occumbit. Seleucus per insidias occiditur a Ptolemæo. Ptolemæus principum amicitias, Pyrrhi præsertim, sibi conciliat.*
3 *De Epirotarum regno ejusdemque origine ac regibus digressio. Pyrrhi varia fortuna.*

CAP. I.

1 PEr idem ferme tempus in Hellesponti & Chersonesi regionibus terræmotus fuit; 2 maxime tamen Lysimachia urbs ante duos & viginti annos a Lysimacho rege condita eversa est. 3 Quod portentum dira Lysimacho stirpique ejus, ac regni ruinam cum clade vexatarum regionum portendebat. 4 Nec ostentis fides defuit; nam brevi post tempore Agathoclem filium suum, quem in successionem regni ordinaverat, per quem multa bella prospere gesserat, non solum patrium,

CAP. I. 2. *Lysimachia*] Prius *Cardia* dicta: Stephan. Pausan. in Attic. Eam suo tempore deletam fuisse scribit Strabo lib. 10. *Bong.*

3. *Quod portentum ...... portendebat*] Non possum isthuc ferre, nec a Justino esset puto. Legi potest, (*portentum ...... significabat*; ut alibi. *T. Fab.*

Ac regni ruinam] Mss. multi habent *ad regni ruinam*, quod non puto contemnendum. *Ad* est una cum ruina. Terentius in Andria: *Ad hæc mala hoc mihi accedit etiam.* Scheff.

4. *Agathoclem*] Lege Pausaniam in Atticis, & Strabonem libr. 13, qui Lysimachum ait *κακοῖς οἰκείοις περιπεσόντα*, filium necasse. Per *κακὰ οἰκεῖα* domesticas calamitates intelligit, quæ hic apud Pausaniam recensentur, non improbos familiares, quod putavit doctissimus Fabricius. *Bong.* De Agathoclis ipsiusque Lysimachi cæde addendus Appianus Syriac. p. 130. *Bern.*

Perosus] Sunt hæc firmanda nostratium adagio: *Novercam habens, ha-*

trium, verum etiam humanum ultra morem perosus; ministra Arsinoë noverca, veneno interfecit. 5 Hæc illi prima mali labes, hoc initium impendentis ruinæ fuit. 6 Nam parricidium principum sequutæ cædes sunt, luentium supplicia quod occisum juvenem dolebant. 7 Itaque & hi qui cædibus superfuerant, & hi qui exercitibus præerant, certatim ad Seleucum deficiunt; 8 eumque pronum jam ex æmulatione gloriæ, bellum Lysimacho inferre compellunt. 9 Ultimum hoc certamen commilitonum Alexandri fuit, &, velut ad exemplum fortunæ, par reservatum. 10 Lysimachus quatuor & LXX annos natus erat Seleucus septem & LXX. 11 Sed in hac ætate utrique animi juveniles erant, imperiique cupiditatem insatiabilem gerebant. 12 Quippe cum orbem terrarum duo soli tenerent, angustiis sibimet inclusi videbantur, vitæque finem non annorum spatio, sed imperii terminis metiebantur.

CAP. II. 1 In eo bello Lysimachus amissis ante variis casibus XV liberis, non instrenue moriens, postremus domus suæ ruinæ cumulus accessit. 2 Lætus tanta victoria Se-

bet & vitricum. adeo blanditiæ muliebres, amorque novellus superveniens, naturales etiam affectus evertunt. Simile exemplum extat infra, 34, 4, 1.

Arsinoë] Ita legendum esse constat ex Pausaniæ Atticis, vulgo, Arsyricè.

6. *Quod occisum juvenem*] Tacit. Agric. c. 45: *Præcipua sub Domitiano miseriarum pars erat, videre & aspici: cum suspiria nostra subscriberentur: cum denotandis tot hominum palloribus sufficeret sævus ille vultus.*

7. *Qui cædibus superfuerant*] Pro *qui cædibus supererant*. Quod apparet ex eo quud sequitur, *exercitibus præerant*. Plusquamperfectum poni pro imperfecto non insolens est: quomodo contra imperfectum ponitur pro plusquamperfecto. Vide sup. Notas ad 13, 2, 11: itemque Gronovii ad Liv. [illegible] 11. *Vorst.*

10. *Lysimachus quatuor & LXX annos natus erat*] Octoginta annorum facit Lysimachum Hieronymus, cum occumberet in prælio adversus Seleucum. Vide Lucianum de longævis. *Voss.*

11. *Animi juv.*] Modius in suis mss. esse confirmat *animi juvenales*; idque reperisse se multis etiam in locis in membranis Livii & Senecæ. Sic Horat. in Arte: *Nec nimium teneris juvenentur versibus unquam.*

12. *Angustiis sibimet inclusi videbantur*] Editio Iuntina, teste Grævio, *Angustis sibi metis inclusi vid.* Vorst.

Angustiis sibimet] Iuntina: *angustis sibi metis*. Non displicet. *Scheff.*

CAP. II. 1. *In eo bello Lysimachus*] Præter Pausaniam & Strabonem vide Appianum Syriac. *Bong.*

2. *Solum se de coborte Alexandri*] Ea

Seleucus, & quod majus victoria putabat, solum se de cohorte Alexandri remansisse; victoremque victorum extitisse, non humanum esse opus, sed divinum munus gloriatur: 3 ignarus prorsus, non multo post fragilitatis humanæ se ipsum exemplum futurum. 4 Quippe post menses admodum septem a Ptolemæo, cujus sororem Lysimachus in matrimonio habuerat, per insidias circumventus occiditur; 5 regnumque Macedoniæ, quod Lysimacho eripuerat, cum vita pariter amittit. 6 Igitur Ptolemæus cum & in gratiam memoriæ magni Ptolemæi patris, & in favorem ultionis Lysimachi ambitiosus apud populares esset, primo Lysimachi filios conciliare sibi statuit; 7 nuptiasque Arsinoës sororis suæ, matris eorum petit, 8 puerorum adoptione promissa, ut cum in locum patris eorum successisset, nihil illi moliri vel verecundia matris, vel appellatione patris auderent. 9 Fratris quoque regis Ægypti concordiam per epistolas deprecatur; professus *deponere se offensam erepti paterni regni, neque amplius a fratre quæsiturum, quod honestius a paterno hoste perceperit.* 10 Omnique arte adulatur Eumeni & Antigono, Demetrii filiis,

Ea *cohors regia* fuit, ut 5, 11, 9, appellatur. *Vorst.*

3. *Fragilitatis humanæ*] Cujus admonens Cyrum Crœsus: *Humanarum rerum circulus est*, inquit, *qui rotatus, semper eosdem fortunatos esse non sinit.* Herodotus, 1, 207.

4. *A Ptolemæo*] Cerauno. Erat hic filius Ptolemæi Soteris, & Eurydices Antipatri filiæ: Appianus, qui Seleucum tres & LXX annos vixisse scribit: quod cum iis quæ Justinus supra retulit, non congruit. *Bong.* Seleuci Nicatoris, a Ptolemæo Cerauno occisi, meminit & Plinius, 6, 11. *Bongars.*

In matrimonio habuerat] Antiquiores typis expressi *in matrimonium habuerat.* De quo genere antiptoseos agit Gellius 1, 7. itemque Vechnerus Hellenol. 1, 16. *Vorst.*

6. *Ambitiosus apud populares*] Etiam hic Mss. plures habent *ad populares.* genere loquendi optimis scriptoribus sueto ac recepto. Cicero in Philippicis: *Etiam ad inferos pœnas parricidii luent.* Quare suspicor, illud *apud* in vulgatis non Justini esse, verum glossatoris. Hæc scripseram, cum vidi postea, etiam Grævium esse in hac sententia. *Scheff.*

7, *Ptolemæus nuptias Arsinoës sororis suæ*] De Ptolemæo isto cognomine Cerauno, deque nuptiis ejus cum sorore Arsinoë pluribus agit infra lib. 24, cap. 1. & 2. *Vorst.*

10. *Adulatur Eumeni*] Nob. Sebis. hæc ita transponenda censet: *adulatur Antiocho, fil. Sel. ne Eum.* (cujus tamen Plutarchus in Demetrio nullam mentionem facit.) *& Antig. D. f. cum quibus* &c. *tertius* &c. *Bern.*

Adulatur Eumeni & Antigono, Demetrii filiis, Antiocho filio Seleuci] Infra 24, 1, scribit Ptolemæum Ceraunum, Antiochum & Antigonum reges in

Græ-

filiis; Antiocho, filio Seluci, cum quibus bellum habiturus erat, ne tertius sibi hostis accederet. 11 Sed nec Pyrrhus rex Epiri omissus, ingens momentum futurus, utri parti socius accessisset: 12 qui & ipse spoliare singulos cupiens omnibus se partibus venditabat. 13 Itaque Tarentinis adversus Romanos laturus auxilium, ab Antigono naves ad exercitum in Italiam deportandum mutuo petit; ab Antiocho pecuniam, qui opibus quam militibus instructior erat; a Ptolemæo Macedonum militum auxilia. 14 Sed Ptolemæus, cui nulla dilationis ex infirmitate virium venia esset, quinque millia peditum, equitum quatuor millia, elephantos quinquaginta, non amplius, quam in biennii usum dedit. 15 Ob hæc Pyrrhus, filia Ptolemæi in matrimonium accepta, vindicem eum regni reliquit; ne abducta in Italiam juventute prædam hostibus regnum relinqueret.

CAP.

Græcia bello dissedisse. Quare non apparet, quomodo idem Ptolemæus Antigono & Antiocho adulatus fuerit; & sunt sine dubio menda quædam. Gronovius igitur sic restituit: *Adulatur Nicomedi, ne cum Antigono Demetrii, Antiocho Seleuci filiis bellum habituro tertius sibi hostis accederet.* Nimirum pro *Eumeni* legendum putat *Nicomedi*, quod nullus eo tempore Eumenes fuerit, quem Ptolemæus vereri debuerit; Nicomedes autem Bithynus amicus quidem Antigoni, hostis vero Antiochi fuerit. *Vorst.*

Adulatur Eumeni] Gronovius; *Adulatur Nicomedi, ne cum Antigono Demetrii, Antiocho Seleuci filiis bellum habituro tertius sibi hostis accederet.* Probant Grævius & Vorstius, quos vide. *Scheffer.* Nemo ita in veteri historia peregrinus est, quin facile hæc corrupta esse videat. Sebisius quidem hoc, quod sentio, ut acuto homine dignum est, olfecerat; Sed unus Gronovius rem constituit: sic enim legit: *Omnique arte adulatur Nicomedi, ne cum Antigono Demetrii, Antiocho Seleuci filiis bellum habituro tertius sibi hostis accederet.* Emendationem probo. *T. Fab.*

11. *Ingens momentum*] Taciti illud simile est, histor. 1. 59. *Batavorum cohortes prout inclinassent, grande momentum, socia aut adversa.* Lucianus, 4, 819:

Momentumque fuit, mutatus Curio, rerum.

Adde supra, 5. 4. 12. de Alcibiade

14. *Ptolemaus, cui nulla dilationis ex infirmitate virium venia esset*] Mallet Sebisius *cum nulla.* Requirit sane quid hujusmodi sequens *esset.* Et quid si scripsit, *Ptolemaus ut cui nulla?* potuit illud *ut* excidisse propter proxime precedens *ut.* Scheff.

Cui] Forte *cum.* Seb.

15. *Vindicem*] Franc. Modii membranæ dictionibus aliquot auctius, hoc modo: *vindicem eum regni reliquit; pacificatus cum omnibus finitimis, ne abducta* &c. non male. doctorum esto judicium. *Bern.*

Vindicem regni reliquit] Iuntinæ auctius: *Vindicem eum regni reliquit; pacificatus cum omnibus finitimis, ne abducta,* Scheff.

CAP.

CAP. III. 1 Sed quoniam ad Epiri mentionem ventum est, de origine regni ejus pauca narranda sunt. 2 Molossorum primum in ea regione regnum fuit. 3 Post Pyrrhus, Achillis filius, amisso per absentiam Trojanis temporibus paterno regno, in his locis consedit, qui Pyrrhidæ primo, postea Epirotæ dicti sunt. 4 Sed Pyrrhus, cum in templum Dodonæi Jovis ad consulendum venisset, ibi Lanassam, neptem Herculis, rapuit; ex cujus matrimonio octo liberos sustulit. 5 Ex his nonnullas virgines nuptum finitimis regibus tradidit, opesque affinitatium auxilio magnas paravit; 6 atque ita Heleno, filio Priami regis, ob industriam singularem, regnum Chaonum, & Andromachen Hectoris, quam & ipse matrimonio suo in divisione Trojanæ prædæ acceperat, uxorem tradidit: 7 bre-

CAP. III. 1. *Quoniam* &c.] Similis excursus totidem prope verbis inchoatur infra, 18, 3. 1.

Ad Epiri mentionem ventum est] Ubi? supra iis verbis: *Sed nec Pyrrhus, rex Epiri omissus.* Fortassis tamen non contemnendum, quod in quodam Mf. legitur, *ad Pyrrhi mentionem.* Scheff.

2. *Molossorum*] Chaones primum, Molossos deinde regnasse refert Strabo lib. 7. quem lege. *Bong.*

4. *Cum in templum*] Mss. habent, *in templo*, quod tanquam incongruum repudiarunt. Solent tamen optimi scriptores casus hosce ita permutare, ac similia supra lib. II. c. 13. observavimus. *Scheff.*

Lanassam] Sic Vett. & Plutarchus in Pyrrho, cap. 1. qui eam facit gnatam Cleodis, Hylli filii, qui filius erat Herculis.

6. *Heleno*] Virgilius:

Hic incredibilis rerum fama occupat aures,
Priamiden Helenum Graias regnare per urbes,
Conjugio Æacidæ Pyrrhi sceptrisque potitum, &c.

Andromachen Hect. &c.] Videndus omnino Servius ad illud Virgilii Æn. 3, 319:

Hectoris Andromache, Pyrrhin' connubia servas?

Andromachen Hectoris, quam & ipse matrimonio suo] Cl. Grævius nihili esse putat *matrimonio accipere*; ideoque amplectendam lectionem editionis Iuntinæ, *Andromachen Hectoris e matrimonio suo, quam ipse in divisione Trojanæ prædæ acceperat, uxorem tradidit.* Et congruunt nonnihil MSS. quidam, qui habent, *Adromachen Hectoris & matrimono suo.* Sensus igitur fuerit, quod Pyrrhus Andromachen Hectoris, quam in divisione Trojanæ prædæ acceperat, e matrimonio suo Heleno Priami filio uxorem tradiderit. *Verst.* Lectio Iuntina non est mala. Quia tamen quæ vulgantur, non temere, sed ex lectione vetusta veraque orta videntur, mallem junctis omnibus sic legere: *& Andromachen Hectoris e matrimonio suo (in divisione Trojanæ prædæ acceperat) uxorem tradidit.* Parenthesis istæ sæpe fuerunt caussæ turbatæ lectionis, quod exemplis aliis alibi a me demonstratum. *Scheffer.* In editione Iuntarum sic legitur,

7 brevique post tempore, Delphis insidiis Orestæ, filii Agamemnonis, inter altaria dei interiit. 8 Successor huic Pialis filius fuit. 9 Per ordinem deinde regnum ad Arrybam descendit. 10 cui, quoniam pupillus & unicus ex gente nobili superesset, intentiore omnium cura servandi ejus educandique publice tutores constituuntur: 11 Athenas quoque erudiendi gratia missus, quanto doctior majoribus suis, tanto & gratior populo fuit. 12 Primus itaque leges & senatum, annuosque magistratus & reipubl. formam composuit; 13 & ut a Pyrrho sedes, sic vita cultior populo ab Arryba statuta. 14 Hujus filius Neoptolemus fuit;

gitur (*Adromachen Hectoris e matrimonio suo, quam ipse in divisione Trojana præda acceperat.*) Sed mihi, hoc quidem in loco, Iuntæ non satisfaciunt. Sic ego scriptum a Justino fuisse arbitror, (*Andromachen Hectoris, quam ipse in matrimonium post divisionem Trojanæ prædæ acceperat, uxorem tradidit.*) Hæc conjectura mea est, de qua liberum sit judicare. *T. Fab.*

7. *Insidiis Orestæ*] Sic & Virgilius Æn. 3, 331:

> —— *scelerum furiis agitatus Orestes*
> *Excipit incautum, patriasque obtruncat ad aras.*

Consentit Vellejus, 1, 1, 8: Strabo tamen libr. 9. pag. 290, 22: *a Macareo sublatum* tradit. Conciliare videtur Eusebius Chron. ad ann. DCCCLIV: *Pyrrhum Delphis in templo Apollinis occisum ab Oreste*, sed nimirum *proditione Macarei sacerdotis* Ipse autem fecisse putandus est, quod per alium quis fecerit. *Bern.*

8. *Pialis*] Pielus Pausaniæ in Atticis. vulgo Pylades. Vide Plutarch. in Pyrrho. *Bern.* Pausanias *Pielum* vocat. Atque ita plane in editione nostri Iuntina esse testatur Grævius. *Vorstius.* Iuntina, *Pielus*, quod ex Pausania probat Grævius. *Schefferus.*

9. *Arrybam*] Ita ex veteri scriptura legendum judicavi. habent enim Vett. *Arrythibam*, alii *Aribam*. Nisi quis malit ex Plutarcho Pyrrh. cap. 1. *Tarrhytam*, quod accedit ad *Tarriba*, quod in uno veteri legitur. Et quæ de eo Plutarchus refert, cum auctore nostro conveniunt. *Tarrhytam scribunt primum qui moribus Græcis, literis, & legibus humanis civitates imbuit, celebrem evasisse. Tharypum* hunc vocat Pausanias in Atticis: ejus filius *Alcetas*, pater *Arrybba*, sive *Aryba*, ut Plutarchus, seu *Aryruba*, ut Diodorus libr. 16, & Neoptolemi. Arrybæ filius Æacides, a quo Pyrrhus. Neoptolemi filiæ, Troas, Olympias Alexandri Magni mater, & Alexander filius, de quo supra, 12, 1, & 2: Hæc ex Plutarcho & Pausania. Hinc supra, lib. 7, 6, 11, legendum arbitror, *conciliante nuptias patruo, tutore virginis Arryba, rege Molossorum*: Et lib. 8, 6, 4, *Siquidem Arrybam, regem Epiri &c. atque Alexandrum pupillum ejus, uxoris Olympiadis fratrem, &c.* Lector sagax & eruditus judicet. *Bong.* Plutarchus in Alexandr. cap. 2. fratrem Olympiadis *Arymbam* vocat, quod idem cum *Aryba* crediderim: sicuti *Selymbria & Selybria, Lampsana & Lapsana*, σκαμβάνη & σκαβάνη &c. promiscue dicitur. *Bern.*

16. Frat

fuit; ex quo nata est Olympias, mater Alexandri Magni, & Alexander, 15 qui post eum regnum Epiri tenuit; & in Italia bello gesto in Bruttiis interiit. 16 Post ejus mortem frater Æacides regno successit, qui assiduis adversus Macedonas bellorum certaminibus populum fatigando offensam civium contraxit; 17 ac propterea in exilium actus Pyrrhum filium bimum admodum parvulum in regno reliquit. 18 Qui & ipse cum a populo propter odium patris ad necem quæreretur, furtim subtractus in Illyrios defertur; 19 traditusque est Beroæ, Glauciæ regis uxori, nutriendus; quæ & ipsa genus Æacidarum erat. 20 Ibi eum, seu

16. *Frater Æacides*] Frater patruelis, ut ex iis constat, quæ supra notavi. *B.*

17. *Pyrrhum filium vivum, admodum parvulum*] Ms. *unum*. Forte *unicum*. Nullos namque filios habuit Æacides, præter Pyrrhum. *Voss.*

Vivum, admodum parvulum] Plutarchus Pyrrh. cap. 2, νήπιον ὄντα. Lego *bimum admodum*, ut *parvulum* ex glossa sit. *Bong.* Ego *parvulum* non libenter abjicio, dictionem auctori familiarem. ut 18, 3, 1. &c. Magis probo Freinshemium pro *vivum* rescribentem *suum*. Bern. Bongarsius, & secutus eum Berneggerus, edidere *Pyrrhum vivum*. Sed fatetur tamen Bongarsius, se malle legere *Pyrrhum bimum admodum*; ut *parvulum* ex glossa sit. Quidni ergo τὸ *bimum* retinuit, cum in antiquioribus typis expressis Iuntarum, Becharii & aliis id reperiret? Alii, cum & ipsis τὸ *vivum* non placeret, aliud pro eo legendum conjecerunt: & Vossius quidem *unum*; Freinshemius vero *suum*. Illud *parvulum*, quod Bongarsius expunctum volebat, abesse vix potest. Et loquitur ita noster 18, 3, 1, & 18, 4, 4. Erit autem τὸ *admodum parvulum* τοῦ *bimum* ἐξήγησις quædam; quasi diceret, bimum, id est, admodum parvulum. *Verst.*

Vivum admodum parvulum] Omnino legendum *bimum admodum*, expuncto *parvulum*, & *admodum* pro *circiter* accipiendum. Nam *admodum parvulus* non potest jungi, sed *admodum parvus*, sicut dicitur *admodum puer*. Scheff.

Bimum admodum parvulum] Antea legebatur, *vivum*, male. Sed in quibusdam impressis ante Bongarsium scriptum fuerat, *bimum*, quod ipse probavit. Recte. Sic autem & Livius de alio principe locutus fuerat. Lib. LII. nam in Epitoma illius legitur. (*Filio bimulo admodum regnum asserebat.*) Atque ita illud *parvulum* mutari debet in *puerulum*, aut omnino delendum est. Nam si *bimus admodum* erat, *parvulum* addere nil quidquam attinet. *T. Fab.*

18. *Subtractus*] Ab Androclide & Angelo. Plutarch. in Pyrrho cap. 2. *Bern.*

19. *Glauci*] *Glaucia* pridem G. Major edidit, & firmat eam scripturam Plutarchus in Pyrrho c. 4. *Id.*

Glauciæ regis uxori] Bongarsius & Berneggerus edidere *Glauci*. Sed notarunt tamen Majorem edidisse *Glaucia*, ut Plutarchus & Diodorus vocant. Et sic editionem quoque Iuntinam habere testatur Grævius. *Verstius.* Iuntina habet, *Glaucia*, quod ex Plutarcho & Diodoro firmat Grævius. *Scheff.*

Quæ & ipsa generis Æacidarum erat) In Ms. legitur, *genus Æacidarum*,

seu misericordia fortunæ ejus, seu infantilibus blandimentis inductus rex, adversum Cassandrum Macedoniæ regem, qui eum sub belli comminatione deposcebat, diu protexit, addito in auxilium etiam adoptionis officio.
21 Quibus rebus moti Epirotæ*, odio in misericordiam verso, annorum XI eum in regnum revocaverunt, datis tutoribus, qui regnum usque adultam ejus ætatem tuerentur. 22 Adolescens deinde multa bella gessit, tantusque rerum successu haberi cœptus est, ut Tarentinos solus adversus Romanos tueri posse videretur.

rum, quod ignoro, quare contempserint, cum sic noster loqui soleat & alibi. ut lib. II. c. 4. ubi de Orithia: *Auxilium deinde a Sagillo rege Scythia petit: genus se Scytharum esse ostendit.* Id.

Qua & ipsa generis Æacidarum erat] In MS. *Genus.* Quod elegantissimum est, & Is. Vossio arridet, atque adeo mihi. *T. Fab.*

20. *Infantilibus blandimentis*] Ad genua enim devolutum puerum, mox vestem regis apprehendisse scribit Plutarchus.

Addito in auxilium etiam adoptionis officio) Malim *ad auxilium* quam *in auxilium*. Neque enim temere sic loquuntur boni scriptores. *T. Fab.*

21. *Annorum XI.*] *Duodecim* ait Plutarchus ibid.

Usque adultam] Ita mss. Modiani, & amat sic loqui noster, ut ostendit in Indice Freinshemius. Editi, *usque ad adultam*.

22. *Solus*] Deest dicam, an abest hoc in mss. Modii.

LIBER XVIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Pyrrho, Tarentinis adversus Romanos suppetias ferenti, Valerius Lævinus occurrit; unde prælia & strages.*

2 *Carthaginiensium auxilium Romani remittunt. Pax cum Pyrrho componitur. Romanorum continentia. Pyrrhus Siciliam occupat.*

3 *De Carthaginiensium origine & veteribus incolis digreßio, in qua etiam de Sidonis & Tyri conditoribus.*

4 *Nova incolæ Tyri, inter quos Elissa, quæ a Pygmalione fratre*

fratre recedit, ut rebus suis consuleret.

5 *Elissa agnomine Dido, Cyprum appellit: deinde in sinum Africæ defertur, & Carthaginem condit.*

6 *Elissa propter Iarbæ votum sibi vim infert. Carthaginiensium crudelis superstitio.*

7 *Clades Carthaginiensium in Sardinia. Superstites in exilium pulsi patriam armis recuperare nituntur: unde Malei patris in Cartalonem filium severitas, & paulo post cruentus interitus.*

CAP. I.

IGitur Pyrrhus, rex Epiri, cum iterata Tarentinorum legatione, additis Samnitium & Lucanorum precibus, & ipsis auxilio adversus Romanos indigentibus, fatigaretur, non tam supplicum precibus, quam spe invadendi Italiæ imperii inductus, venturum se cum exercitu pollicetur.

2 In quam rem inclinatum semel animum præcipitem agere

CAP. I. 1. *Igitur Pyrrhus*] De Pyrrhi in Italiam expeditione, Plutarchus in Pyrrho, Pausanias lib. 1, L. Florus lib. 1, 18. Orosius lib. 4, 1, & epitome Liviana. [illegible]g.

Lucanorum] Ag[illegible] Lucanus Apuliæ conterminus fuit juxta Bradanum amnem. Lucanos hospitales & justos vocavit Heraclides de Rebuspublicis. A Samnitibus originem traxisse, auctores sunt Plin. lib. III, cap. V, & Strabo lib. V, eosque Oenotriis ejectis eorum sedem invasisse tradit, atque eos cum Bruttiis & generis sui auctoribus Samnitibus ita bellorum cladibus attritos docet, ut eorum oppida distinguere difficile sit. *Cluver.*

Et ipsis auxilio adversus Romanos indigentibus] MS. quidam teste Bongarsio *auxilium adv. Rom. pollicentibus.* Utrobique casus sexti est; cum præcedat *Samnitium* & *Lucanorum.* Refero igitur hoc ad illa quæ supra in Notis ad 2, 3, 16. & 8, 5, 10. congessimus. *Vorst.*

Auxilio adversus Romanos indigentibus] In MS. quodam reperitur, *auxilium adversus Romanos pollicentibus.* quod nescio an convenientius sit historiæ. Florus lib. 1. c. 1. c. 16. ubi de bello Tarentino agit: *Sed apparatus horribilis, quum tot simul populi pro Tarentinis consurgerent omnibusque vehementior Pyrrhus.* Sed & quod apud nostrum sequitur de sociis, firmare lectionem hanc videtur: *Valerius Lævinus, festinans, ut prius cum eo congrederetur, quam auxilia sociorum convenirent.* Socii profecto alii intelligi non possunt, quam Samnites illi & Lucani. *Schefferus.*

Spe invadendi] Vide notat[illegible]rius ad 4. 3, 5.

Orientem subegit] Scribe [illegible] T. Fab.

gere cœperant exempla majorum; ne aut inferior patruo suo Alexandro videretur, quo defensore iidem Tarentini adversus Bruttios usi fuerant; aut minores animos Magno Alexandro habuisse, qui tam longa a domo militia orientem subegit. 3 Igitur relicto custode regni filio Ptolemæo, annos XV nato, exercitum in portu Tarentino exponit, duobus parvulis filiis Alexandro & Heleno in solatia longinquæ secum expeditionis adductis. 4 Cujus audito adventu, Consul Romanus Valerius Lævinus, festinans, ut prius cum eo congrederetur, quam auxilia sociorum convenirent, exercitum in aciem educit. 5 Nec rex, tametsi numero militum inferior esset, certamini moram fecit. 6 Sed Romanos vincentes jam, inusitata ante elephantorum forma stupere primo, mox cedere prælio coëgit; victoresque jam nova Macedonum monstra repente vicerunt. 7 Nec hostibus incruenta victoria fuit. Nam & ipse Pyrrhus graviter vulneratus est, & magna pars militum ejus cæsa; majoremque gloriam ejus victoriæ, quam lætitiam habuit. 8 Hujus pugnæ eventum mul-

3. *Adductis*] Legendum *abductis*. Bong.

4. *Valerius Lævinus*] Plutarcho in Pyrrho cap. 34. Ἀλβῖνος. Literis transpositis, & *i* interjecto, legendum Λαιβῖνος. Pugna commissa est *medio campo inter Pandosiam urbem & Heracleam*. Plutarch. ibidem. Heraclea autem auctore Plinio, 3. 11. pr. inter Sirim est & Acirin fluvios. Unde in Orosio, 4. 1, legere audeo, *apud Heracleam & Pandosiam urbem, fluviumque Sirin*: quamvis ms. habeat, *Heracleam Campaniæ urbem, fluviumque Lirin*, cum nulla sit Campaniæ Heraclea, & Liris fluvius ab hoc loco alienus sit. Sequutus est autem Orosius hujus loci corruptum exemplar. Ideo ut Orosius, ita & Florus, 1. 18. 10. emendandus. *Bong.*

4. *In solatia longinquæ secum expeditionis*] Mss. plures habent *solatio*, quod non puto temere repudiandum. Ita supra lib. XVII. cap. 3. pro *in templum* veteres habent *in templo*, ubi vide, quæ notavi. Firmaret quoque Phædrus noster, si lectio esset integra lib. 1, c. 10. ubi ait: *Lepus semianimus mortis in solatio*. Sed præfero, quod habet Heinsius, *mortis en solatia*. Sic enim edendum fuerat in mea editione. pro quo vitiose legitur nunc *in solatia*. Scheff.

6. *Inusitata ante elephantor. forma*] Plinius, 8. 5. pr. scribit, Italiam non visos hactenus elephantos, *boves Lucas* appellasse, quippe in Lucanis primum visos. Adde Varronem lib. 6, de lingua Latina, Florum 1. 18. 11: Solinum cap. 25: Frontinum strateg. 2. 4, 13. *Bern.*

Inusitata ante] Gronovius emendat, *invisitata ante*, id est, invisa, probante Grævio. *Scheff.*

Inusitata] Optime Gronovius, *invisitata*, id est, non ante visa Romanis. *Tanaquil. Fab.*

7. *Nec hostibus incruenta victoria fuit*] XIII M ferunt cæsos ex Epirotis. Plutarchus.

9. Le-

multæ civitates secutæ Pyrrho se tradunt. 9 Inter ceteras etiam Locri prodito præsidio Romano ad Pyrrhum deficiunt. 10 Ex ea præda Pyrrhus CC captivos milites Romam gratis remisit, ut cognita virtute ejus, Romani cognoscerent etiam liberalitatem. 11 Interjectis deinde diebus, cum sociorum exercitus supervenisset, iterato prælium cum Romanis facit, in quo par fortuna priori bello fuit.

CAP. II. 1 Interea Mago, dux Carthaginiensium, in auxilium Romanorum cum CXX navibus missus senatum adiit, *ægre tulisse Carthaginienses affirmans, quod bellum in Italia a peregrino rege paterentur.* 2 *Ob quam causam missum se, ut quoniam externo hoste oppugnarentur, externis auxiliis juvarentur.* 3 Gratiæ a senatu Carthaginiensibus actæ,

9. *Locri*] In magna Græcia. Qui & Epizephyrii dicti sunt, alii quam Ozolæ. de his Virg. *Hic & Narici posuerunt mœnia Locri.*

10. *CC captivos*] De quibus versus Ennii elegantes sunt apud M. Cicer. Officior. 1. 11. *Bong.*

11. *Iterato*] Secunda pugna commissa est ad Asculum urbem. Tota vero hæc historia copiose a Plutarcho in Pyrrhi vita describitur.

Iterato prælium cum Romanis facit, in quo par fortuna priori bello fuit] Pro, prioris belli, id est, prælii fortunæ. Solent auctores ita concise loqui. Vide sup. Notas ad 1, 7, 14. *Vorstius.*

Iterato prælium cum Romanis facit, in quo par fortuna priori bello fuit] Istud *bello* glossema est puerile. Huic loco alius locus est plane germanus lib. 22, 8. in fine cap. *Sed secundi certaminis eadem fortuna, quæ & prioris, fuit.* Tanaq. Fab. Faber illud *bello* delet. Puto non necesse esse. *Scheff.*

CAP. II. 1. *Cum CXX navibus*] Centum triginta habet Valer. Max. 2, 7. *B.*

In auxilium Rom. cum CXX navibus missus] Ita cautum videtur fœdere, de quo Polybius 3, 25, agit. *Verst.*

A peregrino rege] MSS. vocem *rege* non cognoscunt: Et quid? si non rex, sed populus peregrinus Romanis intulisset bellum, Carthaginenses ægre id ferre non potuissent? Sed non modo illud *rege* mihi a glossatore intrusum videtur, verum & *a peregrino*, cum non magis causa ægre ferendi sit in hoc, quam in altero. Hoc enim Carthaginenses tantum dicebant ægre se ferre, quod cum Populus Romanus multa feliciter & gloriose gesserit bella in terris peregrinis, nunc ne in Italia quidem possit esse tutus & tranquillus. *Scheff.* Sed tum Romani nondum extra Italiam bella gesserant ulla. Erat Populus terrestis, qui tantum sua littora norat. Propositio vera, ut dialectici dicere solent, in sensu diviso, non sensu composito. Vult enim dicere, Carthaginiensibus eandem causam fuisse mittendi auxilia Romanis: innuit autem occulte Carthaginenses non Romanorum gratia hæc auxilia misisse, sed sua causa, nempe ut Pyrrhum in Italia retinerent, nec Siciliam ingrederetur, quam ipsi armis vexabant. *H. Glarean.*

Ut quoniam externo hoste oppugnarentur] Prætulerim, *ab externo hoste* T. Fab.

actæ, auxiliaque remissa. 4 Sed Mago Punico ingenio post paucos dies tacitus, quasi pacificator Carthaginiensium, Pyrrhum adit speculatarus consilia ejus de Sicilia, quo eum arcessiri fama erat. 5 Nam Romanis eadem causa mittendi auxilii Carthaginiensibus fuerat, ut Romano bello, ne in Siciliam transire posset Pyrrhus, in Italia detineretur. 6 Dum hæc aguntur, legatus a senatu Romano Fabricius Lucinus missus, pacem cum Pyrrho composuit. 7 Ad quam confirmandam, Cyneas Romam cum ingentibus a Pyrrho donis missus, neminem, cujus domus muneribus pateret, invenit. 8 Huic continentiæ Romanorum simile exemplum, iisdem ferme temporibus fuit. 9 Nam missi a senatu in Ægyptum legati, cum ingentia sibi

a

4. *Speculaturus consilia*] Ut solebant Carthaginenses. Vide Frontin. strateg. lib. 1. c. 2. n. 3. & 4. Ars magnis Principibus etiamnum familiaris, de qua Piccartus observation. dec. 7. 4. *Bern.*

5. *Nam Romanis* &c.) Mens auctoris legi postulat; *Nam Carthaginiensib. ead. c. m. a. Romanis f.* Sebis. Mihi τὸ *Romanis* glossemati simile videtur. *Id.*

Nam Romanis eadem causa mittendi auxilii Carthagenienssibus fuerat] Sebisius voces *Romanis* & *Carthaginiensibus* transponendas putat. At Berneggero τὸ *Romanis* glossemati simile videtur. Ego omnia recte se habere existimo, & voces modo trajectas esse: id quod in scriptis veterum est perfrequens. Sensus quidem est, eandem causam Carthaginiensibus fuisse, vel eandem causam Carthaginienses habuisse, auxilii Romanis mittendi. *Vorst.*

Nam Romanis eadem) Locus hic non sanus viris doctis videtur. Mihi ne integer quidem. Et puto post *Romanis* deesse aliqua, quibus ostendebatur, cur Romani Carthaginensium auxilia haberent suspecta, sicut sequitur, cur Carthaginenses ea Romanis voluerint obtrudere. Docet vox *eadem*, quæ semper respicit quid antecedens simile, quale hoc in loco nihil extat. *Scheffer.*

6. *Fabricius Lucinus*) Plutarchus refert Cyneam a Pyrrho de agenda pace ad Romanos missum, non Fabricium a Romanis ad Pyrrhum. Obtinuit autem Appius Claudius Cæcus, ne fœdus atque pax fieret. Observa quæ hic de Fabricio narrat Plutarchus.

Fabricius) Alii hunc missum ferunt ut de captivis redimendis ageret. De Romanorum continentia lege Valerium, 4, 3. Hoc voluit Varro lib. 2. de vita Pop. R. *Qua abstinentia viri mulieresque Romæ fuerint, quod a rege munera eorum voluerit nemo accipere.* Bong.

7. *Cyneas*) Fuit hic Demosthenis auditor, cujus eloquentia plures urbes, quam suis armis subactas esse dicebat Pyrrhus. Plutarch. Pyrrh. c. 28. Adde Livium. 34. 4. 5. *Bern.*

Cyneas) Alii *Cineas*. Arbitror tamen veram scripturam esse, *Cyneas*, idque eo magis quod hoc nomen ita scriptum apud Pausaniam est, ubi de quodam Eretriæ proditore agit, Philabro F. Cyneæ; pag. 215. Adde quod origo vocis notissima est, a galea scilicet, quam Græci *Cynen* vocant. *T. Fab.*

9. *Munera sprevissent, interjectio*)

Etiam

a Ptolemæo rege missa munera sprevissent, interjectis diebus ad cœnam invitatis aureæ coronæ missæ sunt, quas illi honoris causa receptas postera die statuis regis imposuerunt. 10 Igitur Cyneas, cum turbatam cum Romanis pacem ab Appio Claudio renuntiasset, interrogatus a Pyrrho, *qualis Roma esset*, respondit, *Regum urbem sibi visam*. 11 Post hæc legati Siculorum superveniunt, tradentes Pyrrho totius insulæ imperium, quæ assiduis Carthaginiensium bellis vexabatur. 12 Itaque relicto Locris Alexandro filio, firmatisque sociorum civitatibus valido præsidio, in Siciliam exercitum trajecit.

CAP. III. 1 Et quoniam ad Carthaginiensium mentionem ventum, de origine eorum pauca dicenda sunt, repetitis Tyriorum paulo altius rebus, quorum casus etiam dolendi fuerunt. 2 Tyriorum gens condita a Phœnicibus

Etiam hic locus mihi mutilus videtur. Oratio certe non cohæret, *cum legati sprevissent, invitatis missæ sunt*. Debebat enim scripsisse, *invitati sunt ad cœnam, eisque missa aurea corona*. Puto post *sprevissent* aliquid excidisse. *Schefferus*.

Ad cœnam invitatis aurea corona missa] De *aureis coronis* vide quæ Freinshemius in Ind. ad v. *Corona* congessit. Et adde quod Diodorus Sic. 16, 93, Philippum regem Maced. coronis aureis donatum scribit; & Nepos 23. 7, 2. Romanos corona aurea donatos a Carthaginiensibus. *Vorstius*.

Honoris causa] Hoc est, ne liberalitatem regis aspernari viderentur. mss. tamen *hominis* habent: unde Freinsh. *ominis* facit: quippe mali ominis fuisse, hospitalia munera non admittere. *Bern*.

Statuis regis imposuerunt] Muneribus scilicet regiis in ipsius regis honorem versis. quæ certe non adulatio sed Romana moderatio potius dici debuit. Narrat Athenæus lib. 10. 10: Ælianus var. 2. 41: & Laërtius in Xen. haud multum dissimile factum Xenocratis philosophi, qui muneri sibi datam a Dionysio rege coronam auream, domum a cœna rediens, Mercurio, qui stabat ante regias ædes, injecit. adde Lipsii Notam 167, ad Tacit. annal. 2. *Id*.

10. *Ab Appio Claudio*] *Cum de Pyrrhi pace ageretur, ad eam causam Appium illum & cæcum & senem delatum, memoria proditum est*. Cicero Philipp. 1. 5. Adde l. 1, §. 5. ff. de postulando. & l. 2. §. 36. de orig. jur. *Id*.

Regum urbem] Plutarchus in Pyrrho c. 42, de Senatu tantum: *cum multorum regum visum esse concilium*. B. Florus, 1, 1. 26: *Urbem templum sibi visam, senatum regum esse*. Id.

CAP. III. 2. *Tyriorum gens*] In Ms. Bongarsiano legitur, *Tyriorum res*, quod probo, & vocem *gens* pro glossa habeo alterius. *Rem* tali sensu alibi quoque solet usurpare. Vide, quæ notavi supra lib. v. c. 3. *Schefferus*.

A Phœnicibus] Curtius 4. 4. 25, ab Agenore Tyrum conditam scribit. Hanc postea Romanorum coloniam Ulpianus l. 1. in pr. ff. de censib. celebrat; inde sibi originem fuisse memorans. *Bern*.

cibus fuit: 3 qui terræ motu vexati, relicto patriæ solo, Assyrium stagnum primo, mox mari proximum litus incoluerunt, condita ibi urbe, 4 quam a piscium ubertate, Sidona appellaverunt; nam piscem Phœnices Sidon vocant. 5 Post multos deinde annos a rege Ascaloniorum expugnati, navibus appulsi Tyron, urbem ante annum Tro-

3. *Terræmotu*] Strabo lib. 1. & 16.

Assyrium stagnum] *Assyrium* pro Syrium dixit, quod sæpe veteres consueverunt. Vide autem num Genesarum lacum velit, de quo Plin v. 15 Nullus enim propior Tyro *H. Glarean. Lacum* intelligit *Gennesareticum*, de quo Strabo lib. 16. De Sidone & Tyro vide eundem Strabonem, & Q. Curtium. B. Adde Pomp, Melam, 1, 12. Alterius Tyri, Phœnicum coloniæ, quam præstringit fluvius Tyras, meminit Amm. Marcellinus, 22, 18. *Bern.*

Assyrium stagnum] Quod in libb. Sacris mare Galilææ dicitur. Ita autem vocabatur quod illa loca Assyrii tenuerant. *T. Fab.*

4. *A piscium ubert.*] Sed D. Hieronymus in quæstion. sive tradit. Heb. in Genesin (tom. 3, 236. d.) *De Chanaan primus natus est Sidon*, inquit, *a quo urbs in Phœnice Sidon vocatur*. Bern.

Sidona] A Sidoniis & Phœnicibus per totum terrarum orbem multæ conditæ sunt coloniæ urbesque. Habuere Sidonii sicut & Tyrii ingenium acre, vividum, & ad omnia flexile. His artibus opes illorum brevi in immensum crevere, dum iis vacare licuit per longæ pacis otium. Nam pacate diu vixisse præ ceteris mortalibus vel hinc colligas. quod lib. Jud cap. 18 Sidonii proponuntur in exemplum summæ securitatis. Verum autem esse puto, quod Sidonem scribit Trogus a piscium ubertate sic appellatam fuisse, nam *Said*, id est, piscatio, hodieque *Sidon* dicitur, ut Galilææ opidum *Bethsaida*, quasi domum piscationis dixeris. Nec Sidoni minus congruit, quam Hebræi nos docent esse ad mare piscosissimum. Itaque cum Gen. 10, 15: Dicitur Sidon fuisse Chanaanis primogenitus, per Sidonem intellige Sidoniorum patrem, vel Sidonis conditorem, quocunque fuerit nomine. Sidonem ex hoc loco discimus fuisse valde vetustam, ut quæ conditorem habuerit Chami nepotem, Noachi pronepotem. Itaque licet Tyrum, Sidonis æmulam, auri quam & Cadmæam & Ogygiam, Poëtæ passim appellent, & iidem antiquitatis nomine plurimum se efferant, tamen Sidoni Tyrus cogitur submittere fasces. Homerus plurimis in locis Sidoniorum, nunquam Tyri meminit: Sidon autem a Tyro fere distabat stadiis ducentis. Ita habetur in Strabone. In medio Sarepta nomen habet ab æris fusione, cujus ibi magnus proventus, unde Homerus:

Ἐκ μὲν Σιδῶνος πολυχάλκου εὔχομαι εἶναι.

Id est:

Ærifera ex Sidone genus mihi glorior esse. Bochart.

Nam piscem Phœnices Sidon appellant.] Philo Bybliensis: χρόνοις δὲ ὕστερον πολλοῖς ἀπὸ τῆς Ὑψουραίου γενεᾶς γενέσθαι Ἀγρέα, καὶ Ἁλιέα, τοὺς ἁλιείας καὶ ἀγρείας εὑρετάς, ἐξ ὧν κληθῆναι ἀγρευτὰς καὶ ἁλιεῖς. Nam ציד *piscator.* Ita credebant Phœnices. *V.*

5. *Navibus appulsi, Tyron urbem*] Hæc distinctio bona non videtur. Quid enim *navibus appulsi*? Non dicit,

Trojanæ cladis condiderunt. 6 Ibi Persarum bellis diu varieque fatigati, victores quidem fuere; sed attritis viribus, a servis suis multitudine abundantibus indigna supplicia perpessi sunt: 7 qui conspiratione facta omnem liberum populum cum dominis interficiunt; atque ita potiti urbe lares dominorum occupant, rempubl. invadunt, conjuges ducunt, & quod ipsi non erant, liberos procreant. 8 Unus ex tot millibus servorum fuit, qui miti ingenio, senis domini, parvulique filii ejus fortuna moveretur, dominosque non truci feritate, sed piæ misericordiæ humanitate respiceret.

cit, ubi fuerint appulsi, quod tamen necesse est, ut integer sit sensus. Comma igitur post *Tyron* collocandum. Nempe Tyros insulam hic notat, non urbem, quod non observarunt editores. Stephanus: Τύρος, νῆσος ἐν Φοινίκῃ, ἀπὸ Τύρου τοῦ Φοίνικος. Strabo lib. XVI. Τύρος δ᾽ ἐστὶν ὅλη νῆσος. *Scheff.*

Tyron urbem ante annum Trojanæ cladis] Pro *anno ante Trojanam cladem.* Estque talis loquendi forma qualis illa Joh. 12. 1. πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα, & illa versionis Amos. 1, 1. πρὸ δύο ἐτῶν τοῦ σεισμοῦ. Orosius quoque sæpe ita loquitur. Ut 1. 5. *Ante annos urbis conditæ MCLX.* Et ipse noster vocula *post* prorsus similiter utitur. Ut 38. 8. 1. *post annos tres & viginti sumpti regni.* Vide & Notas ad 14. 3. 8. *Vorst.*

Tyrum urbem ante annum Trojanæ cladis condiderunt] Hinc factum est, quod ego in primis animadvertendum puto, ut cum Homerus toties meminerit Sidoniorum, nullam tamen Tyriorum mentionem fecerit; (neque enim illud nomen apud principem poëtarum memini legere.) Quomodo enim in expositione rerum ad Trojam gestarum Tyrios commemorasset, qui aut nulli, aut obscuri erant? Prudenter igitur ab Homero factum; Etsi scio errare hic Justinum, nam Tyrus haud dubie antiquior est, duabus aut tribus ferme generationibus. Sed illa tempestate nullum sibi apud Græcos nomen pepererat; nisi quod de Cadmo Tyrio, &c. Sed hæc recentiores scriptores. Uno verbo, illa tempora impeditissima sunt. *Tan. Faber.*

6. *Persarum bellis diu varieque fatigati*] Errorem hunc esse puto, eumque pudendum maxime. Unde enim Persæ illis temporibus, qui annis admodum sexcentis post Trojæ excidium principatum Asiæ, duce Cyro, invaserunt? Itaque duorum alterum verum est, aut turpiter lapsum esse Justinum, si ita scripsit; aut si minus scripsit, veram scripturam esse, *Assyriorum*, non *Persarum*. Id.

A servis s. multit. abund.] Florus, 3. 12. 15: *Quid bella servilia? unde nobis, nisi ex abundantia familiarum?* Tacit. annal. 4. 27: *Urbs trepidat ob multitudinem familiarum, quæ gliscebat immensum, minore indies plebe ingenua.* Junge Thucydidem, 4. 16. 12. de Spartanorum Helotis: Livium, 3. 16. 3: Senecam de clem. 1. 24. princ. *Bern.*

7. *Atque ita potiti urbe, lares dominorum occupant, rempublicam invadunt, conjuges ducunt*] Hæc perturbata sunt, & confusa. Sic autem, meo judicio, disponenda. (*Atque ita rempublicam invadunt, lares dominorum occupant, conjuges eorum ducunt, &, quod ipsi non erant, liberos*

ceret. 9 Itaque cum velut occisos alienasset, servisque de statu reipub. deliberantibus placuisset regem ex suo corpore creari, eumque potissimum quasi acceptissimum diis, qui solem orientem primus vidisset, rem ad Stratonem (hoc enim ei nomen erat) dominum occulte latentem detulit. 10 Ab eo formatus cum medio noctis omnes in unum campum processissent, ceteris in orientem spectantibus, solus occidentis regionem intuebatur. 11 Id primum aliis videri furor, in occidente solis ortum quærere: 12 ubi vero dies adventare cœpit, editissimisque culminibus urbis oriens spledere; expectantibus aliis, ut ipsum solem aspicerent, primus omnibus fulgorem solis in summo fastigio civitatis ostendit. 13 Non servilis ingenii ratio visa; requirentibusque auctorem, de domino confitetur. 14 Tunc intellectum est, quantum ingenua servilibus ingenia præstarent, malitiaque servos, non sapientia vincere. 15 Igitur venia seni filioque data est; & velut numine quodam reservatos arbitrantes, regem Stratonem creaverunt. 16 Post cujus mortem regnum ad filium, ac deinde ad nepotes transiit. 17 Celebre hoc servorum facinus, metuendumque exemplum toto orbe ter-

beros creant. Tanaq. Faber.

9. *Cum velut occisos alienasset*] Hoc est, *occuluisset*, ut exponunt. At vellem mihi locum alterius alicujus monstrari, ubi *alienare* positum sit pro *occultare*. Putabam, scripsisse *ali curassent*, at hoc non videtur convenire præcedenti, *velut occisos*. Deliberandum igitur est amplius, & videtur aliquid hic dici de loco, ubi eos servaverit. *Scheff.*

Alienasset] Notanda significatio est, pro, *e conspectu removisset, celasset*, &c. *T. Fab.*

Quasi acceptissimum diis] Gronovius, *placitissimum*, quod Grævio probatur. *Scheff.*

13. *Non servilis* &c.] Plato lib. 6. de LL. sub finem ex Homero producit hos versus, qui nobis tamen Odyss. 17, 322. paulo aliter leguntur:

Ἥμισυ γάρ τε νόου ἀπαμείρεται εὐρύοπα Ζεὺς
Ἀνδρῶν οὓς ἂν δὴ μὲν δούλιον ἦμαρ ἕλῃσι.

Dimidio mentis deprivat Juppiter illos
Servilis quoscunque viros sors ceperit unquam.

Contra ea Dionys. Cato, lib. 3. distich. 11: *Utile consilium* &c. & maxime Seneca epist. 47.

14. *Quantum ingenua servilibus ingenia præstarent*] Anglicanus MS. *quantum dominorum ingenia servilibus præstarent*. Sed illud *dominorum* manifeste est ex glossa. *Scheff.*

17. *Metuendum exemplum* &c.] Eodem usus argumento Marcellinus.

17.

terrarum fuit. [18] Itaque Alexander Magnus, cum interjecto tempore in Oriente bellum gereret, velut ultor publicæ securitatis, expugnata eorum urbe, omnes qui prælio superfuerant, ob memoriam veteris cædis crucibus affixit: [19] genus tantum Stratonis inviolatum servavit, regnumque stirpi ejus restituit, ingenuis & innoxiis incolis insulæ attributis, ut exstirpato servili germine genus urbis ex integro conderetur.

CAP. IV. [1] Hoc igitur modo Tyrii Alexandri auspiciis conditi parsimonia & labore quærendi cito convaluere. [2] Ante cladem dominorum cum & opibus & multitudine abundarent missa in Africam juventute, Uticam con-

17. 28. *ad servos rebelles*, inquit, *ocius signa transferri militias publica flagitabat.*

18. *Expugnata eorum urbe*] De expugnatione Tyri, urbis nobilissimæ, vide Q. Curtium.

Crucibus] Quippe proprio servorum supplicio. Plaut. in Milite, 2. 4. 19: Tacitus histor. 2. 72. 3: & 4. 11. 9: Vulcatius in Avidio Cassio c. 4: Capitolinus in Macrino cap. 12. *Bern.*

CAP. IV. 1. *Tyrii Alexandri auspiciis conditi*] *Conditi*, id est, instaurati, reformati. Supra 12. 15. 1. *urbem ex integro condere.* Sic & Græcum *κτίζειν* non tantum est ab initio instituere aut exstruere, sed & instaurare, reficere. *Vorst.*

Convaluere] Et quimutat *coaluere*, minime ad Justini genium: cui *convalescere* significat *crescere*, seu potentia augescere. Sic 5. 4. 1: & 36. 2. 18.

2. *Uticam condidere*] Punicarum in Africa urbium, si Carthaginem demas, nulli cessit Utica. Sexaginta autem stadiis a Carthagine distabat, ut testatur Appianus; nempe versus occasum. Stephanus eam scribit Tyriorum coloniam fuisse. Quod & Justinus affirmat lib. 18: Cum & opibus & multitudine Tyrii abundarent, missa in Africam juventute Uticam condidere. Itaque de antiquitate gloriabatur non parum; quin & eo nomine Carthagini præferebatur. Silius Italicus libro 3:

Proxima Sidoniis Utica est effusa maniplis,
Prisca situ, Veterisque ante arces condita Byrsa.

Aristoteles in libro mirabilium; τὴν δὲ Λιβύης ἐν Ἰτύκῃ καλουμένῃ, ἣ κεῖται μὲν ὡς λέγουσιν, ἐν τῷ κόλπῳ τῷ μεταξὺ Ἑρμείας καὶ τῆς Ἵππου ἄκρας, ἐπέκεινα δὲ Καρχηδόνος ὡς σταδίους διακοσίους. ἣ καὶ πρότερον κτισθῆναι λέγεται αὐτῆς τῆς Καρχηδόνος ἔτεσι διακοσίοις ὀγδοήκοντα ἑπτὰ, ὡς ἀναγέγραπται ἐν ταῖς Φοινικικαῖς ἱστορίαις. Id est: In Libyæ Utica, quam vocant, quam in sinu sitam esse ajunt inter Mercurii & Hippi promontoria, ultra Carthaginem stadiis fere ducentis, atque annis CCLXXXVII, ante Carthaginem esse conditam, ut in Phœniciis historiis scriptum legitur. Vellejus Paterculus, 1. 2. 9. circa Codri tempora, qui Saüli fuit æqualis, Tyrios paucis annis post Gades Uticam condidisse refert. Urbi igitur tam vetustæ nomen fecit ipsa antiquitas. Uti-ca

condidere; 3 cum interim rex Tyro decedit, filio Pygmalione, & Elissa filia, insignis formæ virgine, heredibus institutis. 4 Sed populus Pygmalione admodum puero regnum tradidit. 5 Elissa quoque Acerbæ avunculo suo, sacer-

ea enim vel Ityca Punice עתיק, *Itica*, id est, *prisca* dicebatur. *Bochart* Qui nunc locus a Barbaris *Mazachares* appellatur. *D. Marius Nig.*

3. *Rex Tyro*] Malim *Tyri*. Didonis autem pater Agenor, filius Beli. B. Silius Italicus initio libri, de bello Punico, ubi de fano Didonis seu Elissæ:

—— stant marmore mæsta
Effigies, Belusque parens, omnisque nepotum
A Belo series: stat gloria gentis Agenor:
Et qui longa dedit terris cognomina Phœnix.

Lucem huic historiæ toti fœnerabuntur scitissimi illius Musarum Fabri semestria lib. 3. cap. 2. & 13. *Bern.*

Interim rex Tyro decedit, filio Pygmalione &c.] In ms. legebatur, *rex multo Tyro*. Et Joannes Gerundensis Episcopus, in Paral. Hist. Hispanicæ citat, *interim rex mulcto Tyro decedit*. Vix itaque crediderim, sanum esse hunc locum. Puto scribendum, *interim rex Mutgo Tyro decedit*. Mutgo appellatur hic pater Pygmalionis, quem alii *Mutgonum*, & *Matgenum* vocant. Μέτηνω is est Theophilo lib. III, ad Autolycum. *Methres* vero est Servio. Alii & *Belum* vocant. Non recte. *Voss.*

Rex Tyro decedit] Bongarsius mallet *Tyri*. Sed quid opus? supra 2. 13. 5. *Pons quem ille Abydo fecerat.* Et inf. 20. 3. 9. *Corintho nuntiata est victoria.* Is. Vossius nomen proprium regis hic excidisse putat; quia Bongarsius in V. L. testatur, in cod. aliquo MS. fuisse *rex multo Tyro*; & Johannes Gerundensis Episc. in Paralip. Hist. Hisp. locum sic citat, *Interim rex Mulcto Tyro decedit.* Legendum autem putat *rex Mutgo Tyro dec.* quia patrem Pygmalionis alii *Mutgonum* & *Matgenum* vocent. *Vorst.* Plane verum puto, quod censet Vossius, excidisse hic nomen regis *Mutgo*. Vide Vorstium. *Scheff.* In MS. est, *rex mulcto Tyro decedit*; Ut fere apud Gerundensem Episcopum in Paralipomenis historiæ Hispanicæ legitur. *Interim rex mulcto Tyro decedit*, (quod ex nostro sumptum est) unde suspicatur Cl. Vossius pro *mulcto* scribendum *Mutgo*, qui Pygmalionis pater fuit, sive Matgenos ex Sanchuniathone. Sed in aliis regibus Tyriorum appellandis, obiter moneo, mihi suspecta est fides Philonis Biblii, qui Sanchuniathonem Græce vertit. Nam, Agreus, Halieus, Pygmalion, nonne nomina sunt mere Græca? *T. Fab.*

5. *Acerba*] Qui vulgo, & a Marone *Sichæus* dicitur. In ora mss. aliquot adscriptum est, *Hiarba* legendum: falso Mauritanorum principem cum Didonis marito confundentes. Alii *Acervas* habent, *v.* pro *b.* Servius in Virgilium notat *Sicharbam* eundem appellatum, & fragmentum de Didone, quod mihi ex veteri libro transcriptum communicavit popularis meus P. Daniel: in quo totus hic locus adducitur ex Trogo Pompejo in Epitomis. *Bong.*

Acerba] Suspicor, apud Justinum fuisse *Aterba* vel *Atherba*, quod aliis *Atherba*. Scheff.

Acerba] Lege, *Sicharba*, ex Servio & observatione Bongarsii. *Tan. Faber.*

Acerba avunculo] Qui & Sichæus Virg.

Huic conjunx Sichæus erat ditissimus agri
Phœnicum.
Sacerdoti Herculis, qui honos secundus

sacerdoti Herculis, qui honos secundus a rege erat, nubit. 6 Huic magnæ, sed dissimulatæ opes erant; aurumque metu regis non tectis, sed terræ crediderat: 7 quam rem etsi homines ignorabant, fama tamen loquebatur. 8 Qua incensus Pygmalion, oblitus juris humani, avunculum suum, eundemque generum, sine respectu pietatis occidit. 9 Elissa diu fratrem propter scelus aversata, ad postremum dissimulato odio, mitigatoque interim vultu fugam tacito molitur, assumptis quibusdam principibus in societatem, quibus par odium in regem esse, eandemque fugiendi cupiditatem arbitrabatur. 10 Tunc fratrem dolo aggreditur, fingit *se ad eum migrare velle, ne amplius ei mariti domus, cupida oblivionis, gravem luctus imaginem renovet, nec ultra amara admonitio oculis ejus occurrat.* 11 Non intus Pygmalion verba sororis audivit, existimans cum ea & aurum Acerbæ ad se venturum. 12 Sed Elissa

dus a rege erat, nubit] Sic inf. 18. 12. *Impuberes, quæ ætas etiam hostium misericordiam provocat, aris admovebant.* Multa hujusmodi & apud alios sunt. Livius 23. 11. *Magistrum equitum, quæ consularis potestas sit.* Quem locum sic emendat, & plura id genus ad eum congerit Gronovius. *Vorstius.*

8. *Generum*] Id est, sororis maritum. ut ex Sophoclis Oedipo, tyranno, & Probi Pausania, notavit vir incomparabilis Jac. Cuiacius observation. 6. 17: Quomodo & Ditmarus, & Witichindus Saxo lib. 1. loquuti sunt. Sed & Cedrenus, Jothor socerum Moysis vocat πενθερὸν ἢ γαμβρὸν. Ut quicunque uxorem alteri dat, aut filiam, aut sororem, ejus gener dicatur: quo sensu ἐπιγαμβρεύειν legimus Matth. 22. 24. B. Zonaras in Scauracio generale vocabulum restringit, γαμβρὸν ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ. Ceterum istiusmodi nomina cognationum & affinitatum, ab auctoribus non jurisconsultis confundi sæpe corrumpique, demonstrat præter alios Alb. Gentilis lib. 5. de nuptiis, pag. 448, & seqq. *Bern.*

Funerum] Quia mortuo patre Mutgone illi quasi socer erat. Ita Homerus. *T. Fab.*

10. *Cupida oblivionis*] Plerique Mss. habent *cupida oblivionem*, vel *oblivione.* An vera lectio *cupida oblivionum*, num *cupida oblivionem* dixit secutus in verbali constructionem verbi, quod nonnunquam faciunt etiam latinissimi scriptores. *Scheff.*

Gravem luctus imaginem renovaret] Quia sequitur mox *occurrat*, malim, ut teste Grævio editio Iuntina habet, *renovet.* Vorst.

Renovaret] Iuntina, *renovet*, quod, ut sequenti conveniens, a doctis probatur. *Scheff.*

Oculis ejus &c.] Cicero famil. 6. 1: *Oculi augent dolorem, nec avertere a miseriis cogitationem sinunt.*

12. *Elissa ministros migrationis a rege missos navibus*] Nimirum templum Herculis, ad quod Acerbas sacerdos fuit, Palætyri & in continente fuit: ut cum Elissa ad fratrem se migrare velle simularet, navem conscendere ne-

Elissa ministros migrationis a rege missos navibus cum omnibus opibus suis prima vespera imponit, provectaque in altum compellit eos onera harenæ pro pecunia involucris involuta in mare dejicere. [13] Tunc deflens ipsa lugubrique voce Acerbam ciet: orat, *Ut libens opes suas recipiat, quas reliquerat; habeatque inferias, quas habuerit causam mortis.* [14] Tunc ipsos ministros aggreditur: *Sibi quidem* ait *optatam olim mortem; sed illis acerbos cruciatus, & dira supplicia imminere, qui Acerbæ opes, quarum spe parricidium rex fecerit, avaritiæ tyranni subtraxerint.* [15] Hoc metu omnibus injecto, comites fugæ accepit. Junguntur & senatorum in eam noctem præparata agmina; atque ita sacris Herculis, cujus sacerdos Acerbas fuerat, repetitis, exilio sedes quærunt.

CAP. V. [1] Primus illis appulsus terræ Cyprus insula fuit; [2] ubi sacerdos Jovis, cum conjuge & liberis, deorum monitu, comitem se Elissæ sociumque fortunæ præbuit, pactus

necesse habuerit. Vide sup. 11, 10. 11. & ad eum l. Notas. *Vorst.*

Involucris involuta] Puto *involucris* esse glossam, & scriptum a Justino, *segestribus*, aut, *segestriis*. *Tan. Faber.* Forte potest totum abesse. *Schefferus.*

13. *Lugubri voce Acerbam ciet*] Gronovius 4. 10. Observ. ipsum Trogum *Adherbam* dixisse conjici, id enim nomen Punicum esse, Græca terminatione. *Vorst.*

Ciet] Forte, *ciens*. Bern. Berneggerus suspicatur *ciens*, quia præcedit *deflens* credo. Ego mallem *ciet & orat*, ut significentur duo, quod & compellarit eum nomine; & preces ad eum fuderit. *Scheff.*

Ciet] Scribe, *ciens*. T. Fab.

15. *Sacris Herculis*] Institutis primum ab *Iromo* Tyri rege (qui in sacris Regum libris *Chiram* vocatur) sub id tempus, quo Salomon Hierosolymis imperabat. Joseph. antiquit. Judaicar. 8. 2. *Bern.*

Sacris] Intellige, non sacrificia, quod ridiculum est, sed sacramenta, symbola, mysteria, &c. *T. Fab.*

CAP. V. 2. *Sacerdos Jovis*] Sacerdotem Junonis ait fuisse Servius ad 1. Æneid. v 447. id quod & ex ipso Virgilio colligitur. Unde puto, apud nostrum quoque scribendum *Junonis* pro *Jovis*, vitiumque ortum ex compendiosa scriptione. *Scheff.*

Deorum monitu] In impresso quodam legitur *Dei*. Et sane fuit Sacerdos unius Jovis, vel Junonis, ut ab ipsa unica monitus fuisse videatur. Quid ergo si noster scripsit *Dea commonitu?* Id.

Sociumque præbuit] In edit. Iuntarum, *sociumque fortunæ*; quod mihi valde placet. *Tan. Fab.* Angli una voce auctius *sociumque fortunæ præbuit.* Quam lectionem puto genuinam. Certe cur synonymia uti hoc loco, & *comitem sociumque* scribere Justinus debuerit, ratio est nulla. At vero *socium fortunæ* elegantissime vocabat eum sacerdotem. Sic lib. 1. c. 5. habet *socium coeptis.* Scheff.

4 Mox

pactus sibi posterisque perpetuum honorem sacerdotii. 3 Conditio pro manifesto omine accepta. 4 Mos erat Cypriis, virgines ante nuptias statutis diebus dotalem pecuniam quæsituras, in quæstum ad litus maris mittere, pro reliqua pudicitia libamenta Veneri soluturas. 5 Harum igitur ex numero LXXX admodum virgines raptas navibus imponi Elissa jubet; ut & juventus matrimonia, & urbs subolem habere posset. 6 Dum hæc aguntur Pygmalion, cognita sororis fuga, cum impio bello fugientem persequi pararet, ægre precibus matris & deorum minis victus quievit; 7 cui cum inspirati vates canerent *non impune laturum, si incrementa urbis toto orbe auspicatissima interpellasset*, hoc modo spatium respirandi fugientibus datum. 8 Itaque Elissa delata in Africæ sinum, incolas loci ejus, adventu peregrinorum, mutuarumque rerum commercio gaudentes, in amicitiam sollicitat; 9 deinde empto loco, qui

4. *Mos erat* &c.] Lactantius divinar. instit. 1. 17. *Venus auctor mulieribus in Cypro moris illius fuit, ne sola præter alias mulieres impudica & virorum appetens videretur.* Armeniis similem fere morem tribuit Strabo, fine libri 11. & Lydis Herodotus, 1. 93: Punicis Valerius Max. 2. 6. 15: Phœnicibus D. Augustinus de Civ. Dei, 4. 10. *Bern.*

Mos erat Cypriis virgines ante nuptias in quæstum] Morem hunc in ipsa Africa eas ad posteros transmisisse apparet ex eo quod Valerius Max. 2. 6. 15. scribit, Siccæ in Africa fanum esse Veneris, in quod se matronæ contulerint, atque inde procedentes ad quæstum dotes corporis injuria contraxerint. *Vorst.*

Interpellasset] Sic auctor iterum, 15. 3. 3: & 44. 4. 20. Eleganter Curtius, 6. 6. 14: *Ne in seditionem res verteretur, otium interpellandum erat bello.* Et 4. 6. 11: *Saxa cotesque interpellant specum.* Capitolinus in M. Ant. Philosoph. cap. 8: *Interpellavit istam securitatem felicitatemque imperii Tiberis inundatio.* Vide de hac voce Freinshemii indicem. *Bern.*

8. *Mutuarumque rerum comm.*] Quod Spartanis quoque tribuit auctor, 3. 2. 1. & Germanis Tacitus cap. 5: idemque cum Aristoteles Politic. 1. 6. tum Plinius nat. hist. 33. 1. princ. ut antiquissimum, & maxime conveniens naturæ, commendat. *Bern.*

9. *Deinde empto loco*] Virgilius, 1. Æneid. Strabo, 17, Appianus de bellis Punicis: Eustathius in Dionysium: & ceteri passim auctores de Carthagine multa. *de qua silere rectius* putat Sallustius Jug. 19. 3. *quam parum dicere*. Bong.

Deinde empto loco] Mss. Bongarsianus habet *deincepto*. Unde colligo, lectionem veram esse, *dein capto*. Posuit autem *capto* pro *accepto*. Sane ut hoc modo legamus ratio requirit. Simulabat Elissa brevi se abituram cum suis. Quid igitur emeret sibi locum? Et docent manifesta verba, petiisse tantum, *ut suos posset reficere*. Hoc ergo fine dabant incolæ, ipsa capiebat locum. Equidem & Virgilius habet, *mercentique solum*, & Servius,

qui corio bovis tegi posset, in quo fessos longa navigatione socios, quoad proficisceretur, reficere posset; corium in tenuissimas partes secari jubet, atque ita majus loci spacium quam petierat, occupat; unde postea ei loco Byrsæ nomen fuit. [10] Confluentibus deinde vicinis locorum, qui spe lucri multa hospitibus venalia inferebant; [11] sedesque ibi statuentibus, ex frequentia hominum velut instar civitatis effectum est. [12] Uticensium quoque legati dona ut consanguineis attulerunt, hortatique sunt, urbem ibi conderent, ubi sedes sortiti essent. [13] Sed & Afros detinendi advenas amor cepit. [14] Itaque consentientibus omnibus, Carthago conditur, statuto annuo vectigali pro solo urbis. [15] In primis fundamentis caput bubulum inventum est;

ut emeret tantum terræ. Sed illi caussam hanc non addunt, quam habet noster. Consule & Appianum, qui nonnihil facit ad nostram emendationem. *Scheff.*

Deinde empto loco, qui corio bovis tegi posset, in quo fessos .... reficere posset] Posterius isthuc *posset* delerem & pro *reficere*, legerem, *reficeret*. Tan. Faber.

Reficere posset] Faber *reficeret*. Nempe præcedit *tegi posset*, ut hic *posset* ingrate repetatur. Occurrunt tamen similia etiam alios apud scriptores, ut nihil temere videatur immutandum. Vide nostrum indicem ad Hyginum. *Scheff.*

Tegi] Male utitur auctor hoc Verbo: rectius Appianus de bell. Pun. pag. 1. ὅσον βύρσα ταύρου περιλάβῃ. & Livius, 34. 61. 13: *quantum loci bovis tergo amplecti potuerint*. Nec aliter Virgil. Æneid. 1, 372: *Taurino quantum possent circumdare tergo*. Bern.

Tegi] Observat Servius, notanter scripsisse Virgilium non *tegi*, sed *circundari*, quia scilicet alterum manifeste falsum est. Nescio igitur, an hoc verbo uti noster voluerit, & non potius scripserit cingi. *Scheff.*

Byrsa] Strabo lib. 17. pag. 522. 45: *Byrsam*, hoc est, tergus, ait arcem fuisse in media urbe Carthagine loco edito, in cujus vertice templum Æsculapii fuerit, quod Asdrubalis uxor, urbe capta, secum concremarit. *Bern.*

Byrsa] Nugantur hic Græci & Latini auctores. Byrsa enim בוצרה, hoc est, munitus locus Pœnis & Orientalibus. Quo nomine etiam Idumæorum metropolis dicta.

11. *Ex frequentia hominum velut instar civitatis effectum*] *Velut* videtur otiosum esse, & ex margine, ubi explicationis causa scriptum fuerit, irrepsisse in textum. *Instar civitatis* nihil aliud est quam similitudo civitatis, aliquid quod civitati simile est. Quid ergo opus erat *velut* addi? *Vorst.*

12. *Uticensium*] Vide supra.

14. *Carthago*] Totam eam oram usque ad Herculis columnas Pœni & Chananæi suis coloniis inundarunt. Quarum tum ac postea. caput Carthago fuit, vero nomine Chrædreanech, הצרי ענק, ἔπαυλις Ἄναχ, quod ab Anakæis structa atque habitata esset. De qua fuga pluribus *Scaliger* de Emend. Temp. *Vossius*, 1. Gram. 1x. *Seldenus* de Dis Syris.

Pro solo] Ita 19. 1. 4: Antiquitatem observa moris illius pendendi vectigalis. quod *solarium* Ulpiano. *Bern.*

15. *In primis fundamentis*] Num legendum *imis fundamentis*. Sed fortassis

est; quod auspicium quidem fructuosæ terræ, sed laboriosæ, perpetuoque servæ urbis fuit; propter quod in alium locum urbs translata. [16] Ibi quoque equi caput repertum, bellicosum potentemque populum futurum significans urbi auspicatam sedem dedit. [17] Tunc ad opinionem novæ urbis concurrentibus gentibus, brevi & populus & civitas magna facta.

CAP. VI. [1] Cum successu rerum florentes Carthaginis opes essent, rex Maxitanorum Hiarbas decem Pœnorum principibus ad se arcessitis Elissæ nuptias sub belli denuntiatione petit; [2] quod legati reginæ referre metuentes Punico cum ea ingenio egerunt; nuntiantes *regem aliquem poscere, qui cultiores victus eum, Afrosque perdoceat:* [3] *sed quem inveniri posse, qui ad Barbaros & ferarum more viventes transire a consanguineis velit?* [4] Tunc a regina castigati, *Si pro salute patriæ asperiorem vitam recusarent, cui etiam ipsa vita, si res exigat, debeatur*: regis mandata aperuere, dicentes, *Quæ præcipiat aliis, ipsi facienda esse, si ve-*

tassis *prima fundamenta*, sunt *summa*, sive suprema pars fundamentorum. sic *ut prima platea* dicitur, ut sit sensus, statim cum inciperent fundamenta effodere. Quomodo & de Capitolio Livius: *caput humanum integra facie aperientibus fundamenta templi dicitur apparuisse*. Pro *aperientibus fundamenta*, noster *in primis fundamentis* dixisse videtur. *Scheff.*

16, *Equi caput*] Ideo Κακκάβη dicta, quod ipsorum lingua est *caput equinum*. B. Adde Virgil. Æn. I. V. 448. Ejusmodi auspicia priscis in condendis urbibus curiose observata, præter alia exemplo est Roma apud Livium, I, 55, 7. *Bern.*

17. *Ad opinionem nov. u.*]. Infra, 23, I, 12.

CAP. VI I. *Maxitanorum Hiarbas*] Vett. quidam *Muxitanorum*, vulgo *Mauritanorum*. Eustathius (in Dionys. pag. 30, a.) Hiarbam regem facit *Maxicum*. Apud Stephanum de urbib. *Maxyes sunt Libyæ Nomades. Sunt autem & alii Maxyes, & alii Machmes*. Docto lectori judicium relinquo. B. *Maxyzes* Libycos populos, habet etiam Amm. Marcellinus lib. 29, c, 25, & 27. De his auctori sermonem hic esse, sentit etiam in exercitationibus Plinianis pag, 322, c, magnus ille Salmasius.

Hiarbas] Melius sine aspiratione *Iarbas*, quomodo Græci & Virgilius.

2. *Cultiores victus eum perdoceat*] Antiquiores editiones, interque ceteras Iuntina, una voce plenius, *cultiores mores, victusque*, Scheff.

4. *Pro salute patriæ*] *Neque cives idonei aliquid habent antiquius salute communi*. Varro rer. hum. lib. 20.

Si pro salute patriæ] Hoc est, quod recusarent: At vero tali modo particulam *si* usurpare nostrum non opinor. Quare mallem *qui* pro ea substituere. *Scheff.*

Ipsi facienda esse, si velit urbi consultum esse] Si me audies, illud prius, *Esse*, delebis. *T. Fab.*

si velit urbi consultum esse. 5 Hoc dolo capta, diu Acerbæ viri nomine cum multis lacrymis & lamentatione flebili invocato, ad postremum *ituram se quo sua urbis fata vocarent*, respondit. 6 In hoc trium mensium sumpto spatio, pyra in ultima parte urbis exstructa, velut placatura viri manes, inferiasque ante nuptias missura, multas hostias cædit, & sumpto gladio pyram conscendit; 7 atque ita ad populum respiciens, *ituram se ad virum, sicut præceperant*, dixit, vitamque gladio finivit. 8 Quamdiu Carthago invicta fuit, pro dea culta est. 9 Condita est urbs hæc LXXII annis ante quam Roma; 10 cujus virtus sicut bello clara fuit, ita domi status variis discordiarum casibus agitatus est. 11 Cum inter cetera mala etiam peste laborarent, cruenta sacrorum religione & scelere pro remedio usi sunt.

5. *Quo sua urbis fata vocarent*] Editio Iuntina teste Grævio elegantius, *Quo sua & urbis fata vocarent.* Vorstius.

Quo sua urbis fata] Iuntina *quo sua & urbis fata*; Grævio probante. *Scheff.*

6. *Sumpto gladio pyram ascendit*] Servius non vulgo vulgatus, sed manuscriptus (Fuldensis) ad illud Virgilii Æn. 1. v. 344.

Imperium Dido Tyria regit urbe profecta,

Dido, inquit, *vero nomine Elissa antea dicta est: sed post interitum a Pœnis Dido appellata fuit, id est, Virago, Punica lingua, quod cum a suis civibus cogeretur cuidam de Afris regibus nubere; & prioris mariti amore teneretur; forti se animo & interfecerit, & in pyram injecerit, quam se ad expiandos prioris mariti manes extruxisse fingebat.* Modius.

9. LXXII. *annis*] Hic plurimum variant auctores: quidam ante Trojam captam conditam volunt, inter quos Philistus apud Eusebium, & Appianus: quidam post captam Trojam, antequam Roma conderetur. Neque hi in numero annorum consentiunt. Paterculus, 1, 6, 4. annos quinque & LX ante Romam: Livii epitoma lib. 51. annos DCC stetisse Carthaginem refert: eversa autem est anno urbis DCVII, fuerat ergo ante urbem conditam annos XCIII: Solinus cap. 30. annos DCCXXXVII, vel ut in veteri codice Vineti legitur DCLXXVII. Eusebius venisse in potestatem Romanorum anno a conditione sui DCLXXIII, (ita est in ms.) vel ut alii affirmant DCCXLVIII, prior numerus uno anno plus habet, quam Paterculi ratio. M. Cicero, 1. de Repub. *Nec tantum Carthago habuisset opum sexcentos fere annos, sine consiliis & disciplina.* Sed hæc accuratius explicabunt Bochelli mei ad Eusebium observationes chronicæ. *Bong.* Consulendus & Scaliger animadvers. Euseb ad annum MCLXVII, & MDCCCLXXI, maxime vero canonibus Isagogicis. Cum auctore nostro congruit traditio Catonis apud Servium ad Virgilii Æneid. 1, v. 271. Æneid. 4, v. 459. *Bern.*

11. *Et scelere pro remedio*] In Mss. plusculis legitur *scelerum*. Sed *religio scelerum* commode non videtur dici. An scripsit, *& scelere tum pro remedio?* Scheff.

sunt. [12] Quippe homines ut victimas immolobant; & impuberes (quæ ætas etiam hostium misericordiam provocat) aris admovebant, pacem deorum sanguine eorum exposcentes, pro quorum vita dii rogari maxime solent.

CAP. VII. [1] Itaque adversis tanto scelere numinibus, cum in Sicilia diu feliciter dimicassent; translato in Sardiniam bello, amissa majore exercitus parte, gravi prælio victi sunt. Propter quod ducem suum Maleum, cujus auspiciis & Siciliæ partem domuerant, & adversus Afros magnas res gesserant, cum parte exercitus, quæ superfuerat, exulare jusserunt. [3] Quam rem ægre ferentes mili-

12. *Homines ut victimas*] Vide Curtium Ruf. 4, 3, 38. &c, *Bong.* & Silium Italicum lib. 4, v. 767. Quanquam præter Carthaginienses, hoc immanittais diræ sacrificium Dionysius Halicarn. 1, 38. Gallos etiam aliasque gentes occidentales sua etiamnum ætate, sub Augusti principatu tenuisse scribit consentiente Cæsare Gall. 6, 16. & Plinio, 30, 1. fin. Sed & de majoribus nostris Tacitus Germ. cap. 9. Quo vero ritu Pœni liberos immolarint, refert Plutarchus in libro de superstitione cap. 21. & Diod. 20, 14. Rationem habet Varro lib. 16. divinar. rer. citante August. 7, 19. de Civ. Dei: *Ideo a quibusdam pueri Saturno soliti sunt immolari sicut a Pœnis, & a quibusdam etiam majores sicut a Gallis: quia omnium seminum optimum est genus humanum.* Ceterum humana sacrificia facunde exsecratur Lactantius, 1, 21. Adde Joan Wierum de præstig. dæm. 1, 7. *Bern.*

Impuberes aris admovebant] Morem hunc Pœni sine dubio Tyro & ex Phœnicia secum attulerunt. Certe Phœnices aliasque finitimas gentes ea in re ipsi quoque Israëlitæ æmulati fuerunt. *Vorst.*

Etiam hostium] Ita fere infra, 26, 2, 5.

Pacem deorum] Proprie verbum est Pontificale: Nonius propitiationem interpretatur. Ita Livius 7, 2, 1: *Pacis deum exposcendæ causa, lectisternium fuit.* Plautus Amphitr. 5, 1, 75.

Ut Jovis supremi, multis hostiis, pacem expetam.

Silius Ital. lib. 1, 15, v. 439.

Gramineas pacem superum poscebat ad aras.

Bern.

CAP. VII. 1. *Adversis*] Melius primæ editiones, *aversis*. Virgil. *Aversa deæ mens.* Inde, *aversari facinus*, &c. *T. Fab.*

Diu feliciter] Duo mss. & Vulgati, & Orosius, 4, 6. *infeliciter*: quod non probo: sequitur enim, *Siciliæ partem domuerant.* Bong. Facit præcipue sequens num. 7, & 13, ubi de præda victoriaque Siciliensi. *Bern.*

2. *Maleum*] Mazeum, Orosius habet.

Propter quod ducem suum Maleum] In aliis codicibus erat *Macheum.* Quod non potest esse nomen Punicum. Forsan verum est, *Malchus* vel *Malcus.* Id etiam nominis est regi Nabathæorum apud Hirtium de bello Alexandrino, *Malchum* vero Regem significare etiam pueri norunt. *Voss.*

3. *Quod precibus nequeant*] Ejusmodi preces armatas, πειθανάγκην Cic. ad Attic. 9. 16. eleganter appellat: hoc est, interprete Platone epist. 7,

 δεή-

milites legatos Carthaginem mittunt, qui reditum primo, veniamque infelicis militiæ petant; tum denuntient *quod precibus nequeant, armis se consecuturos.* 4 Cum & preces & minæ legatorum spretæ essent, interjectis diebus conscensis navibus, armati ad urbem veniunt; 5 ibi deos hominesque testati, *non se expugnatum, sed recuperatum patriam venire; ostensurosque civibus suis, non virtutem sibi priore bello, sed fortunam defuisse:* 6 prohibitis commeatibus, obsessaque urbe, in summam desperationem Carthaginienses adduxerunt. 7 Interea Cartolo, Malei exsulis ducis filius, cum præter castra patris a Tyro, quo decimas Herculis ferre ex præda Siciliensi, quam pater ejus ceperat, a Carthageniensibus missus fuerat, reverteretur, arcessitusque a patre esset, *prius publicæ se religionis officia exsecuturum quam privatæ pietatis*, respondit. 8 Quam rem etsi indigne ferret pater, non tamen vim afferre religioni ausus est. 9 Interjectis deinde diebus Cartalo, petito commeatu a populo, cum reversus ad patrem esset, ornatusque purpura & infulis sacerdotii, omnium se oculis ingereret, tunc in secretum abductus pater ait: 10 *Ausus ne es, nefandissimum caput, ista purpura & auro ornatus in conspectum tot miserorum civium venire? & mœsta ac lugentia castra, circumfluentibus quietæ felicitatis insignibus, velut exul-*

δεήσεις μεμιγμένας ἀνάγκαις, preces cum necessitate ac vi conjunctas. *Preces erant, sed quibus contradici non posset*, inquit Tacit hist. 46. de militibus stipendia orantibus. *Quod rogant, cogere possunt*: Livius, 32, 21. Huc pertinet vox illa centurionis in Senatu Romanorum, qui gladii capulum ostendens, *Si vos non feceritis*, inquit, *hic faciet*. Suet. Aug. c. 36. *Bern.*

5. *Deos hominesque testati*] Ita recte antiquiores typis expressi. Quod in editione Bongarsii & Berneggeri est *testari*, id adeo ineptum est, ut sphalma typographicum esse videatur. *Vorstius.*

Hominesque testari] Non puto ineptum hoc esse, certe nil frequentius bonis scriptoribus, quam infinitivum ponere pro imperfecto. Et in Mss. pro eo legitur *testantur*, quod sine dubio ex glossa est. Iuntina *testati* habet, quod amplectuntur alii. *Schefferus.*

7. *A Tyro, quo decimas Herculis*] Carthaginienses, quod ex Tyro in coloniam essent deducti, decimam omnium, quæ in proventuum rationem cadebant, Herculi coloniæ suæ patrono Tyrum tansmittere solitos scribit Diodorus, 20, 14. *Bern.*

Quo decimas Herculis] Lego *Herculi*; & magis Latinum est. *T. Fab.*

9. *Petito commeatu*] Hoc est, abeundi licentia. Vulgo *salvum conductum* appellant. *Bern.*

15. *Al-*

exultabundus intrare? Nusquamne te aliis jactare potuisti? 11 *Nullus locus aptior, quam sordes patris, & exilii infelicis ærumnæ fuerunt?* 12 *Quid, quod paulo ante vocatus, non dico patrem; ducem certe civium tuorum superbe sprevisti?* 13 *Quid porro tu in purpura ista coronisque aliud, quam victoriarum mearum titulos geris?* 14 *Quoniam igitur tu in patre nihil nisi exsulis nomen agnoscis; ego quoque imperatorem me magis, quam patrem judicabo statuamque in te exemplum, ne quis posthac infelicibus miseriis patris illudat.* 15 Atque ita eum cum ornatu suo, in altissimam crucem in conspectu urbis suffigi jussit. 16 Post paucos deinde dies Carthaginem capit; evocatoque populo ad concionem, exilii injuriam queritur; belli necessitatem excusat; *contentumque victoria sua, punitis auctoribus miserorum civium, injuriosi exilii omnibus se veniam dare* dicit. 17 Atque ita decem senatoribus interfectis, urbem legibus suis reddidit. 18 Nec multo post ipse affectati regni accusatus duplicis & in filio & in patria par-

15. *Altissimam crucem*] Ut solebat in noxio aliquo insigni. Sicut Pœni factitarunt in Regulo apud Silium Italicum:

——— *Vidi cum robore pendens*
Italiam cruce sublimis spectaret ab alta.

Quo pertinuit irrisio Galbæ, qui cuidam *imploranti leges, & civem Rom. se testificanti, quasi solatio & honore aliquo pœnam levaturus, multo præter ceteras altiorem statui crucem jussit.* Sueton. Galb. cap. 6. *Bern.*

Altissimam crucem] Vide supra pag. 55.

16. *Belli necessitatem excusat*] Bene Latine. Sic Livius, 26, 22, 4: *valetudinem oculorum excusavit*, hoc est, in sui excusationem adduxit. *Excusare magnitudinem negotiorum*: Tacit: annal. 5, 1: *Diversa excusare*: hoc est, diversas recusati patrocinii causas prætendere: Ibid. 3, 11. *Bern.*

Belli necessitatem excusat] Id est, eo se excusat quod bellum contra patriam gerere necesse habuerit. Livius 23, 8. *Ipse valetudinem excusans.* Suetonius Aug. c. ult. *Excusata rei familiaris mediocritate.* Curtius 4, 10, 8. *excusare consternationem suam.* Et 3, 12, 17. *excusare ignorationem suam nunquam visi regis.* Inde & per nomen dicunt *Excusatio honoris, ætatis, adolescentiæ, oculorum.* Cicero pro Cœl. *Defendere vitia alicujus excusatione adolescentiæ.* Vorst.

Punitis auctoribus miserorum civium] Doctissimus Peyraredus, ita legit, & distinguit, *contentumque victoria sua, punitis auctoribus, misertum civium* &c. Quam conjecturam verissimam esse puto. *Voss.*

Punitis auctoribus miserorum civium] Peyraredus, ut Vossius ait, legi vellet *misertum civium.* Verum *auctoribus* omnino casum quendam secundum requirere videtur. Quid si legatur *auctoribus miseriæ civium*? Vel certe *mise-*

 sero-

parricidii pœnas dedit. 19 Huic Mago imperator successit, cujus industria & opes Carthaginiensium & imperii fines & bellicæ gloriæ laudes creverunt.

serorum civium est pro eo quod tam miseri cives essent. *Vorst.*

Auctoribus miserorum civium, injuriosi exilii] Sunt qui *misertum civium* vel *miseria civium*, mallent. Mihi sic & corrigendus & distinguendus locus videtur: *auctoribus miseriarum, civium injuriosi exilii*. Scheff.

Contentumque victoria sua punitis auctoribus miserorum civium, injuriosi exilii omnibus] Ita apud Isacum Vossium legit & interpungit Peyraredus, (*Contentumque victoria sua, punitis auctoribus, misertum civium*, &c. Quam conjecturam veram esse putat vir Doctissimus. Tamen antequam illius editionem vidissem, hoc ad oram libelli mei adscripseram) *Contentumque victoria, punitis auctoribus miseriarum civilium, injuriosi exilii omnibus se veniam dare dicit.* Hanc conjecturam Ciceronis auctoritate confirmare possem. *Tan. Fab.*

LIBER XIX.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Magoni, Carthaginiensium imperatori, succedunt Hasdrubal & Amilcar. Hasdrubal in Sardinia perit. Inde Siculum bellum & Persarum legatio.*

2 *Horum filii, & Cartaginiensis clades exercitus in Sicilia.*

3 *Imulco, dux hujus exercitus, Carthaginem reversus, spe omni abjecta mortem sibi infert.*

CAP. I.

1 MAgo Carthaginiensium imperator, cum primus omnium ordinata disciplina militari imperium Pœnorum condidisset, viresque civitatis non minus bellandi arte quam virtute firmasset, diem fungitur, relictis duobus filiis Hasdrubale &

CAP. I. 1. *Mago Carthaginiensium*] Seipsum is Mago interfecerat ob rem male gestam contra Syracusanos: ob quam rem in crucem sublatum est corpus mortui a Carthaginiensibus. Plutar. in vita Timoleonis, cap. 33.

2. Ma-

& Hamilcare; 2 qui per vestigia paternæ virtutis decurrentes, sicuti generi, ita & magnitudini patris successerunt. 3 His ducibus Sardiniæ bellum illatum; adversus Afros quoque, vectigal pro solo urbis multorum annorum repetentes, dimicatum; 4 sed Afrorum sicuti causa justior, ita & fortuna superior fuit; 5 bellumque cum his solutione pecuniæ, non armis, finitum. 6 In Sardinia quoque Hasdrubal graviter vulneratus imperio Hamilcari fratri tradito interiit; 7 cujus mortem, cum luctus civitatis, tum & dictaturæ undecim & triumphi quatuor insignem fecere; 8 hostibus quoque crevere animi, veluti cum duce vires Pœnorum cecidissent. 9 Itaque Siciliæ populis propter assiduas Carthaginiensium injurias, ad Leonidam fratrem regis Spartanorum, concurrentibus, grave bellum natum; in quo & diu & varia victoria præliatum fuit. 10 Dum hæc aguntur, legati a Dario, Persarum rege, Carthaginem venerunt, afferentes edictum quo Pœni humanas ho-

2. *Magnitudini patris successerunt*] Infra 22, 1, 1. *Qui magnitudini prioris Dionysii successit.* Vorst.

4. *Afros vectigal pro solo urbis multorum ann.*] Supra 18, 5, 14. *Statuto annuo vectigali pro solo urbis.* Et inf. 19, 2, 4. *Afri compulsi stipendium urbis conditæ Carthageniensibus remittere.* Vorst.

7. *Dictatura*] Romano more loquitur, & vim potius ejus potestatis similitudinemque cum Romana, quam proprium vocabulum respicit. Indicem Freinshemii vide, ubi plures qui ita locuti. Simili ratione Curtius, 5, 2, 11, & noster supra, 2, 11, 15, *prætorium* nominant, & infra, 31, 2, 9. *consulem.* Bern.

Triumphi] Servius ad illud Virgilii Æneid. 4, v, 37.

Ductoresque alii, quos Africa terra triumphis
Dives alit. ——

Quidam dicunt, inquit, *Afros nunquam triumphasse. Plin. autem 2. hist. nat. & Pompejus Trogus, Afros dicunt pompam triumphi primos invenisse, quam sibi Romani postea vindicaverunt.* &c.

8. *Veluti cum duce*] Similis locus supra, 6, 8, 1.

9. *Leonidam*] Diodorus, 19, 80: Acrotatum, Cleomenis regis filium, appellat; & videtur eadem esse historia, nisi quod forsan ex errato Justini temporum ratio minus congruit. *Freinsh.*

Varia victoria præliatum fuit] Verbum deponens impersonaliter usurpatum. Ad quem modum Livius, *Tumultuatum est, vociferatum est.* Vorst.

10. *Quo Pœni humanas hostias immolare*] Porphyrius de abstinentia lib. II, dicit Iphicratem finem imposuisse τῇ ἀνθρωποθυσίῃ. Καὶ οἱ ἐν Λιβύῃ Καρχηδόνιοι, ἐποίουν τὴν θυσίαν, ἣν Ἰφικράτης ἔπαυσεν. Pindari Schol. in Pythiis, Ode II, hoc Geloni tribuit. Τὸ γοῦν ἀνθρωποθυτεῖν, φησὶν ὁ Θεόφραστος ἐν τῷ περὶ Τυρσηνῶν, παύσασθαι αὐ-

hostias immolare & canina vesci prohibebantur; [11] mortuorumque corpora cremare potius, quam terra obruere a rege jubebantur; [12] petentes simul auxilia adversus Græciam, cui illaturus bellum Darius erat. [13] Sed Carthaginienses auxilia negantes propter assidua finitimorum bella, ceteris, ne per omnia contumaces viderentur, cupide paruere.

CAP.

τὺς, Γέλων⸗ στρατήγαντ⸗. ὅτε δὲ καὶ ἐκέλευεν αὐτὺς χρήματα εἰσφέρειν, Τιμαῖ⸗ διαγεγραφὼς τεσσαρεσκαιδεκάτη ἀναγέγραφε. Ita scribendus ille locus. *Voss.*

Quo Pœni humanas hostias immolare prohibeb.] Supra 18, 6, 12. *Homines ut victimas immolabant.* Cui mori non modo Darius, sed & alii offensi; interque hos Iphicrates Atheniensis, & Gelo Siculus, ut ex lib. 2. Porphyrii de abstin. & Scholiaste Pindari notavit Vossius. Tradit & Plutarchus in Apophth. inter conditiones pacis, quas Carthaginiensibus ad Himeram devictis Gelo tulerit, & hanc fuisse, ne liberos in posterum Saturno immolarent. *Vorst.*

11. *Mortuorumque corpora crem.* &c.] *Ipsum cremare non fuit apud Romanos veteris instituti: terra condebantur*, &c. Plin. 7, 54. Judæorum morem notat Tacitus historiar. 5, 5, B. Id vero mirum alicui videatur (quod & Barn. Brissonius lib. 2. de regno Persar. observat) Persarum Regem, Carthaginiensibus humandi consuetudinem ut abominabilem interdixisse, quæ Persis tamen ipsis in usu fuerit, ut apparet ex Herodoto, 3, 16. & Xenophonte lib. 8. Cyripæd. sub finem. Ut proinde non ab re Joan. Kirchmannus lib. 1. de fun. Rom. cap. 2, suspicetur, hunc Justini locum trajectione corruptum, & ita rescribendum esse: *mortuorum corpora terra potius obruere, quam cremare, a rege jubebantur.* Quæ transpositio cum veteri Persarum consuetudine ad amussim convenit: nec aliena est a ritu ipsorum Carthaginiensium, quibus τὴν νεκρῶν καῦσιν seu cremationem cadaverum, etiam ante Darii istius ætatem in usu fuisse legimus. Et potuerunt illi jussu Persæ aliquantisper a crematione abstinuisse: ad quam tamen, ut fuit illorum ingenium, paulo post redierunt. Quamquam id quidem certum est, seculis posterioribus cremationem Persis etiam usitatam fuisse: quod cum ex Amm. Marcellino, 12, 3, princ. tum Procopio lib. 1, de bello Persico pag, 17, 12, est manifestum, ubi Sesosi præter cetera crimini datur, quod uxorem contra fas legesque Persarum humaverit potius, quam cremaverit. *Bern.* Kirchmannus de fun. Rom. 1. 2. trajectionem hic factam, atque ita potius legendum putat, *Mortuorumque corp. terra potius obruere quam cremare*: quia ex Herodoto constet, Persas non cremasse, sed terra obruisse cadavera. At Freinshemio, ut eadem sententia obtineatur, postrema illa verba *a rege jubebantur*, ut ineptum glossema expungenda videntur, legendumque, *Pœni humanas hostias immolare, & canina vesci prohibebantur, mortuorumque corpora cremare potius quam terra obruere.* Vide Notas ejus ad Curt. 3, 13, 15.

13. *Cupide paruere*] De humanis tamen sacrificiis id negat Curtius, 4, 3, 29; ubi *sacrilegium hoc*, inquit, *verius quam sacrum Carthaginienses a conditoribus* (Tyriis) *traditum, usque ad excidium urbis sua fecisse dicuntur.* Nisi forsan idem, quod modo de crematione suspicabamur, hic dici possit, illud intermissum ad tempus, & in usum postea revocatum: quod ipsum etiam fere Tyriis accidisse, Curtius ibidem affirmat. Tertullianus apolog. cap. 8. scri-

CAP. II. [1] Interea Hamilcar bello Siciliensi interficitur, relictis tribus filiis, Imilcone, Hannone, Giscone. [2] Hasdrubali quoque par numerus filiorum fuit, Annibal & Hasdrubal & Sappho. [3] Per hos res Carthaginiensium ea tempestate gerebantur. [4] Itaque & Mauris bellum illatum, & adversus Numidas pugnatum, & Afri compulsi stipendium urbis conditæ Carthaginiensibus remittere. [5] Deinde cum familia tanta imperatorum gravis liberæ civitati esset, omniaque ipsi agerent simul & judicarent, centum ex numero senatorum judices deliguntur, qui reversis a bello ducibus, [6] rationem rerum gestarum exigerent,

scribit, Carthaginienses principatu Tiberii fuisse prohibitos id facere, crucifixis etiam sacerdotibus: nihilominus tamen perseverasse in eo sacrificio, etiam sua ætate, sed occulte. Plutarchus apophtheg. c. 20, Gelonem tradit Carthaginienses, ad Himeram devictos coëgisse inter conditiones pacis hanc etiam adscribere: *Ipsos in posterum, liberos Saturno nunquam immolaturos.* Ceterum in orbe Romano desitas ἀνθρωποθυσίας lege lata ab Imp. Hadriano, narrat Porphyrius lib. 2, De abstinentia ab esu animalium, ex Pallante. *Bern.*

Cupide paruere] Hoc *cupide* suspectum mihi est, pugnat certe cum eo, quod præcedit, *ne per omnia contumaces viderentur*, docet enim, fuisse simulatum potius obsequium, quam verum. At in tali quæ cupido? An scripsit *ut cupidi*? hoc est, tanquam libenter hoc facerent. *Scheff.*

CAP. II. 1. *Hamilcar bello Sic.*] Supra, lib. 4, 2, 7. Diodorus, 20, 30.

Imilcone] De his Punicis vocabulis late Alderbretus Cordubensis libro Hispanico, quem de Antiquitatibus Hispanicis edidit.

2. *Annibal*] Miror quid venerit in mentem Justino, cur Annibalem filium Asdrubalis dicat, cum secus habeant omnes historiæ. Fortasse fuit hic Annibal senior, Annibalis magni patruus: nam & tempus congruere videtur,

Annibal & Hasdrubal & Sappho.] Meminerunt hujus Annibalis Xenophon lib. 1. Hist. Græcorum, & Diodorus lib. XIII. Mortuus est hic in Sicilia anno 1 Olymp. XCIII. Inter hujus obitum, & alterius Annibalis nativitatem; intersunt anni plus minus CLX. Non potest itaque patruus fuisse magni illius Annibalis. Sapphonem alii auctores non norunt: & forte corruptum est nomen. In ms. erat *Sapho.* An *Psapho*? Certe hoc est nomen Punicum. Vide Apostolii Paroemias, & Arsenii apophthegmata. *Voss.*

Sappho] Is. Vossius laudante Grævio *Psapho*. Scheff.

Sappho] Is. Vossius putat legendum, *Psapho*. Vere. *T. Fab.*

3. *Ea tempestate gerebantur*] Mss. plures habent *regebantur*. Consentiunt & impressi quidam, nisi quod *regebatur* exhibeant. Nec fortassis aliter Justino fuit scriptum. Nam & alibi sic solet. Ut lib. V. c. 10. *substitutis decem, qui rempublicam regerent*. Scheff.

6 *Imperia cogitarent*] G. Major in editione veteri, probante in variis lectionibus Bongarsio, mallet *agitarent*: quomodo Noster, 1, 5, 5. dixit, *agitare regnum*, hoc est, regnare: & Seneca epist. 120: *agitare publicum*, hoc est, vectigal exercere, publicanum esse. Mihi non displicet cogi-

igerent, ut hoc metu ita in bello imperia cogitarent, ut domi judicia legesque respicerent. 7 In Sicilia in locum Hamilcaris, imperator Imilco succedit; qui cum navali terrestrique bello secunda prælia fecisset, multasque civitates cepisset, repente pestilentis sideris vi exercitum amisit. 8 Quæ res cum nuntiata Carthagini esset, mœsta civitas fuit; omnia ululatibus, non secus ac si urbs ipsa capta esset, personabant: 9 clausæ privatæ domus, clausa deorum templa, intermissa omnia sacra, omnia privata officia damnata. 10 Cuncti deinde ad portum congregantur, egredientesque paucos e navibus, qui cladi superfuerant, de suis percontantur. 11 Ut vero dubia antea spe, & suspenso metu, incerta orbitatis exspectatione, casus suorum miseris eluxit, tunc toto litore plangentium gemitus, tunc infelicium matrum ululatus & flebiles querelæ audiebantur.

CAP. III. 1 Inter hæc procedit inops e navi sua imperator; sordida servilique tunica, discinctus; ad cujus conspectum plangentium agmina junguntur. 2 Ipse quoque manus ad cælum tendens, nunc sortem suam, nunc publicam fortunam deflet; 3 nunc *deos* accusat *qui tanta belli decora & tot ornamenta victoriarum, quæ ipsi dederant,*

cogitarent, eo sensu quo Tacitus annal. 12, 11, 2: *Non dominationem & servos, sed rectorem & cives cogitaret.* Noster iterum, 42, 4, 4. *plus hostem quam fratrem cogitans.* Bern. Rectius videtur *agitarent*. Nam in præcedenti quoque MS. *omniaque ipsi agerent.* Idem.

Ita in bello imperia cogitarent] Ait Bongarsius quosdam emendare *imp. agitarent*; idque non male ab illis fieri judicat. Et probat quoque Bernegg. in Notis posterioribus. Esset ergo id simile ei quod 1, 5, 5. legitur, *agitato regno*. Vorst.

Ita in bello imperia cogitarent ut &c.] Aliæ edit. *agitarent* Melius. *T. Faber.*

7. *Imilco*] Diodoro, 14, 51: Ἰμίλκων. Is totam ferme Siciliam, exceptis Syracusis, occupaverat. *Bong.*

Pestilentis sideris vi] Pestem eam describit Diodorus, 14, 17, & 72. *Bern.*

10. *Portum*] Editi plerique *portam*, quod mendosum esse. tota narrationis series arguit. *Bern.*

11. *Ut vero dubia*] Simillima Tacitus annal. 4, 63, 3.

CAP. III. 1. *Sordida servilique tunica discinctus*] Vocabulum *discinctus* commate separari debet a præcedentibus, nec enim cohærent, *discinctus tunica*, sed *discinctus procedit*, quod de eo dicitur, qui cinctus non est, quod in luctu ingenti, per neglectum omnis ornatus fieri solebat. *Scheff.*

2. *Publicam fortunam*] Singulis rebus ascribebant Fortunam veteres. Non tantum hominibus, sed & reip. Quam & Origenes non semel cum Deo confudit. Quod enim respectu homi-

rant, abstulerint; qui captis tot urbibus, totiesque hostibus terrestri navalique prælio victis, exercitum victorem non bello, sed peste deleverint. [4] *Deferre se tamen civibus suis non modica solatia, quod malis eorum hostes gaudere, non gloriari possent.* [5] *Quippe cum neque eos qui mortui sunt a se occisos; neque eos qui reversi sunt, a se fugatos possint dicere.* [6] *Prædam, quam relictis a se castris abstulerint, non esse talem, quam velut spolium victi hostis ostentent; sed quam possessione vacua, fortuitis dominorum mortibus, sicuti caduca occuparint.* [7] *Quod ad hostes pertinet, victores se recessisse; quod ad pestem, victos.* [8] *Nihil tamen se gravius ferre, quam quod inter fortissimos viros mori non potuerit, servatusque sit non ad vitæ jucunditatem, sed ad ludibrium calamitatis.* [9] *Quanquam ubi miseras copiarum reliquias Carthaginem reduxerit, se quoque sequuturum commilitiones suos;* [10] *ostensurumque patriæ, non ideo se in eam diem vixisse, quoniam velit vivere; sed ne hos, quibus nefanda lues pepercerat inter hostium exercitus relictos, morte sua proderet.* [11] Tali vociferatione per urbem ingressus, ut ad limina domus suæ venit, prosecutam multitudinem velut postremo alloquio dimisit; [12] obseratisque foribus, ac nemine ad se, ne filiis quidem admissis, mortem sibi conscivit.

hominum est Fortuna, respectu Dei est Providentia.

4. *Deferre*] Rectius forte, *referre*.

Relictos] Mss quidam habent *legatos*. An lectio vera fuit, *relegatos*? Sic *relictos* glossatoris foret. Nec mihi displicet. *Scheff.*

10. *Proderet*] Hoc est, desereret, destitueret. Sic infra, 22, 8, 14, *pater filiorum proditor*. Martial. 9, 73: *proditor Helles*, emendante Grutero, cum legatur vulgo *portitor*. Livius, 26, 36, 9: *Publica prodendo, tua nequicquam serves.* Hoc sensu Virgil. Æneid. 10. 593: Græci quoque ita προδιδόναι. ut Herodianus lib. 6, pag. 138, τὰ ὑπὸ ταῖς ἀνατολαῖς δι' ἀμέλειαν προδεδωκώς. quod Politianus, ut solet, optime vertit: *qui res in oriente per negligentiam prodidit*. Bern. *Prodere* hic est deserere, periculo exponere, perdere. Ut in illo Terentii Heaut. 3, 1, 69. *Prius te proditurum tuam vitam & potius pecuniam omnem.* Et in illo ejusdem Adelph. 4, 5, 58. *Prodidisti & te, & illam miseram, & gnatum, quod quidem in te fuit.* Cæsar quoque sic usurpat B. Civ. 1, 30. quod scribit, *Queritur in concione sese projectum ac proditum a Pompejo, &c.* Vorstius.

12. *Mortem sibi conscivit*] *Capitalem sibi ipsi mulctam irrogans, vitam inedia finivit.* Diodorus, 14, 177 *Bong.*

LIBER XX.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Dionysius, Siciliæ tyrannus, Græciæ magnæ incolas bello aggreditur.*
2 *Metapontinorum origo & fata.*
3 *Crotoniensium & Locrensium bella.*
4 *Pythagoras Philosophus Crotonienses ad frugalitatem revocat.*
5 *Dionysius victis Locrensibus Crotonienses adoritur, quos relinquit ab Hannone retractus, & tandem suorum insidiis opprimitur.*

CAP. I.

1 Dionysius e Sicilia Cathaginiensibus pulsis, occupatoque totius insulæ imperio, grave otium regno suo, periculosamque desidiam tanti exercitus ratus, copias in Italiam trajecit. 2 Simul ut militum vires continuo labore acuerentur, & regni fines proferrentur. 3 Prima militia adversus Græcos, qui proxima Italici maris litora tenebant, fuit; 4 quibus devictis, finitimos quosque aggreditur, omnesque Græci nominis Italiam possidentes hostes sibi destinat; 5 quæ gentes non partem, sed universam ferme

CAP. I. 1. *Dionysius*] Quo pacto hic Sicilia devicta Italiam aggressus sit, lege Diodorum, lib. 14. *Bong.*

Grave otium] Infra, 35. 1, 1. Velleius, 12, 78, 4: *Cæsar, ne res disciplinæ inimicissima otium corrumperet militem, crebris expeditionibus, patientia periculorum, bellique experientia durabat exercitum.* Seneca epist. 56. Adde Curtium, 6, 6, 14: & 8, 9, 1.

2. *Acuerentur*] Utitur eo simili Florus, 1, 3, 5: *Nec aliter utraque gente, quasi cote quadam Populus Rom. ferrum suæ virtutis acuebat.*

5. *Quæ gentes*] Hi dicti non *Itali*, quomodo prisci & germani Italiæ populi: sed *Italiotæ*, quod essent e Græcia in Italiam adventitii: sicuti Siciliotas & Phthiotas a Siculis & Phthiis discriminamus. Hinc appellatum *Philoso-*

me Italiam ea tempestate occupaverant. 6 Denique multæ urbes adhuc post tantam vetustatem vestigia Græci moris ostentant. 7 Namque Tuscorum populi, qui oram inferi maris possident, a Lydia venerunt; 8 & Venetos, quos incolas superi maris videmus, capta & expugnata Troja, Antenore duce, misit: 9 Adria quoque Illyrico mari proxima, quæ & Adriatico mari nomen dedit, Græca urbs est; 10 & Arpos Diomedes exciso Ilio, naufragio in ea loca delatus, condidit. 11 Sed & Pisæ in Liguribus

losophia quoddam *genus Italicum*, quod auctore Pythagora Samio a Græcis in Italia coli cœpisset. Horum item erant *Italicæ mensæ* luxu infames, de quibus Plato epist. 7, & ex eo Cicero Tuscul. 5, 35. *Bern.*

6. *Vestigia Græci moris*] Vide Gruteri dissertationem, 45, ad Tacitum.

A Lydia] Sic & Velleius, 1, 1, 9. & 10: Appianus Punic. pag. 35. & alii. Dionysius tamen Halicarnass. 1, 26: Tuscos non advenam, sed indigenam gentem, nec vanis argumentis, facit.

Venetos] Hos a devictis Trojanis ortos (& quæ non gens originem inde mentitur?) auctores plerique cum nostro tradunt: ut Cato apud Plinium, 3. 19: Livius. 1. 1. 2, & 3: Virgilius Ge. 1. 246: Silius Italicus, 8. 604. &c. Strabo tamen lib. 4. pag. 134. f. eosdem ab *Enitis*, Galliæ populis, Oceano accolis, descendisse veresimilius putat. *Bern.*

9. *Adria*] Quæ Ptolemæo & emendatioribus Plinii codicibus, Hermol. Barbaro in castig. teste, *Athria*, Αἰθρίαν quoque dictam, & a Diomede fuisse conditam, notat Stephanus, *Romanorum* coloniam facit Livius epit. 11. *Bern.*

Adriatico mari nomen dedit] Idem affirmant, Polybius, 2, 14: Livius, 5. 33, 8: Strabo, 5, pag. 148: Plinius, 3, 16: Eusthatius in Dionys. pag. 19. pr. quorum contra consensum nihil valet unus Aurelius Victor in Æl. Adriano hunc honorem *Adriæ Marucinorum agri Piceni oppido*, quod a nostro diversum est, tribuens. *Bern.*

10. *Arpos*] Arpi autem aliquando *Argos Hippion*, juxta Plinium, mox *Argyrippa* dicti juxta eundem. Et Virgil. Æneid. xi:

Ille urbem Argyripam patriæ cognomine gentis,
Victor, Gargani condebat Iapygis oris.

Diomedes, inquit Servius ad hunc locum, fuit de civitate, quæ *Argos Hippion* dicitur, de qua Homerus Ἄργος ἱππόβοτον. Horatius aptum dicit equis Argos. Hic in Apulia condidit civitatem, quam patriæ suæ nomine *Argos Hippion* dixit, quod nomen postea vetustate corruptum, & factum est, ut civitas *Argyrippa* diceretur, quod rursus corruptum *Arpos* facit. Polybius corrupte Ἀργυρίππαν appellavit. Meminere quoque hujus urbis præter alios Strabo, Appianus, Ptolemæus, Varinus, Lycophronis Scholiastes. *Leopard.* De hoc oppido accipiendus Horat. lib. 1. Sat. 5, 86.

Et Arpos Diomedes] Ex antiquioribus typis expressis adjeci copulativam *&*, quæ abesse posse non videtur, postquam præcessit *Adria quoque*. Vorstius.

11. *Græcos auctores*] *Pisam* seu *Pissam*, seu *Pisas* (nam varie scribunt aucto-

Crotonienses Delphicum oraculum adierunt. 6 Responsum his est, *finem mali fore, si violatum Minervæ numen & interfectorum manes placassent.* 7 Itaque cum statuas juvenibus justæ magnitudinis, & imprimis Minervæ fabricare cœpissent, Metapontini cognito oraculo deorum, occupandam manium & deæ pacem rati, juvenibus modica & lapidea simulacra ponunt, & deam panificiis placant. 8 Atque ita pestis utrobique sedata est, cum alteri magnificentia, alteri velocitate certassent. 9 Recuperata sanitate, non diu Crotonienses quievere. 10 Itaque indignantes, in oppugnatione Siris, auxilium contra se a Locrensibus latum, bellum intulerunt. 11 Quo metu territi Locrenses ad Spartanos decurrunt; auxilium supplices deprecantur. 12 Illi longinqua militia gravati auxilium a Castore & Polluce petere eos jubent. 13 Neque legati responsum sociæ urbis spreverunt; profectique in proximum templum, facto sacrificio, auxilium deorum implorant. 14 Litatis hostiis, obtentoqe, ut rebantur

vocat Strabo lib. 6. *Bong.*

Minervæ simulacrum] Palladium, ad imitationem illius Trojani factum, quod erat argumento Sirin profugorum Trojanorum esse coloniam, *Bern.*

Velatum ornamentis] Infulis. Velato autem capite sacra faciebant sacerdotes

7. *Deæ pacem*) Livius, 30, 13, 3. *Ab diis pars utraque, hostiis mactandis pacem petiit*, ut mala scilicet averterent, & *parcerent*. Nam hoc ipso verbo utebantur precantes. Plautus Merc. 4, 1, 12:

Apollo, quæso te, ut des pacem propitius, &c.

Meoque ut parcas gnato: parce propitius. Adde sup. 18, 6, 12. *g.*

Panificiis) Plinius præfat. ad Vesp. *Et diis lacte rustici multæque gentes supplicant: & mola tantum salsa litant, qui non habent thura: nec ulli fuit vitio deos colere quoquo modo posset.* Bern.

12. *Longinqua militia gravati*) Gronovius legi mallet *longinquam militiam*. Et sane *gravari*, cum significat grave ducere & recusare, casum quartum adsciscit. Horatius lib. 4. od 11. *Pegasus terrenum equitem gravatus.* Lucanus 7, 284. *Romanos odere omnes, Dominosque gravantur.* Seneca 1, 12. de Clem. *At illum acerbum & sanguinarium necesse est graventur stipatores sui.* Vorst.

Illi longinqua militia gravati] Gronovius, *longinquam militiam gravati*. Optime, differunt enim inter se, *gravari militia*, & *gravari militiam*. Gravantur militia, quibus militiæ onus, labores & pericula gravia sunt & molesta. Militiam illi gravantur, qui illam refugiunt. *T. Fab.*

Castore & Polluce] Qui bellis juvenum specie se inserere crediti, atque auxilium ferre.

14. *Litatis*] Litare est veniam per sacrificia impetrare, victimis felicem eventum addicentibus.

Advecturi] In mss. Modii Fuldensibus *avecturi*. Utrumlibet certo respectu bene: sicut supra, 18, 1, 3. *adducto*

tur, quod petebant, haud secus læti, quam si deos ipsos secum avecturi essent; pulvinaria iis in navi componunt, faustisque profecti ominibus, solatia suis pro auxiliis deportant.

CAP. III. 1 His cognitis, Crotonienses & ipsi legatos ad oraculum Delphos mittunt, victoriæ facultatem, bellique prosperos eventus deprecantes. 2 Responsum, *prius votis hostes, quam armis vincendos.* 3 Cum vovissent Apollini decimas prædæ, Locrenses & voto hostium & responso dei cognito nonas voverunt, tacitamque eam rem habuere, ne votis vincerentur. 4 Itaque cum in aciem processissent, & Crotoniensium centum viginti millia armatorum constitissent, Locrenses paucitatem suam circumspicientes (nam sola quidecim millia militum habebant) omissa spe victoriæ, in destinatam mortem conspirant: 5 tantusque ardor ex desperatione singulos cepit, ut victores se putarent, si non inulti morerentur. 6 Sed dum mori honeste quærunt, feliciter vicerunt. Nec alia causa victoriæ fuit, quam quod desperaverunt. 7 Pugnantibus

ductis, vel *abductis*. Bern.

Si Deos ipsos secum advecturi essent] Commodius videtur quod in suis Codd. MSS. esse testatur Modius *avecturi*. Vorst.

Advecturi] Grævius ex Modianis, *avecturi*. Scheff.

Advecturi] Emendaveram, *avecturi*; Quod Bernecccerus in MS. Modii reperiri affirmat. *Tanaq. Faber.*

Faustis profecti ominibus] Omen illud quod Locrenses acceperunt cum auxilium a Castore & Polluce eos petere juberent Spartani, mirum quod non & Valerius Max. inter cetera recensuit. Sane perquam simile illud est quibusdam eorum quæ ipse, 1, 5, commemorat. *Vorst.*

CAP. III. 4. *Cum in aciem process.*] Ad Sagram fluvium. Strabo lib. 6, Cicero de Nat. deor. 1, 2: & 3, 5: Plutarchus in Æmilio cap. 41. Locrensium cum Rheginis fuisse x millia; Crotoniensium cxxx millia, Strabo refert, & ortum inde proverbium in derogantes rei fidem: *Certiora esse quam illa apud Sagram*: cujus meminit & Cicero de Nat. deor. 3, 5. B. Meminit etiam Eustathius in Bœotiam Homeri. pag. 210, 28. *Bern.*

5. *Tantusque ardor*, &c.] Vell. Paterculus, 2, 5, 2: *Q. Metellus* cum in hostem suos ire periculoso loco juberet, *facientibus omnibus in procinctu testamenta, velut ad certam mortem eundum foret, non deterritus proposito, quem moriturum miserat, militem victorem recepit: tantum effecit mistus timori pudor, spesque desperatione quæsita.* Vide Veget. de re mil. 3, 21: & 4, 25. Virg. Æneid. 2, 354:

Una salus victis, nullam sperare salutem.

7. *Aquila*] Aquilæ si dextra parte advolarent, sique patulis & porrectis perstreperent alis, omen futuri boni certissimum præbebant, Homero teste,

tibus Locris, aquila ab acie nunquam recessit, eosque tam diu circumvolavit, quoad vincerent. 8 In cornibus quoque duo juvenes diverso a ceteris armorum habitu, eximia magnitudine & albis equis & coccineis paludamentis, pugnare visi sunt, nec ultra apparuerunt, quam pugnatum est. 9 Hanc admirationem auxit incredibilis famæ velocitas. Nam eadem die qua in Italia pugnatum est, & Corintho & Athenis & Lacedæmone nunciata est victoria.

CAP. IV. 1 Post hæc Crotoniensibus nulla virtutis exercitatio, nulla armorum cura fuit. 2 Oderant enim quæ infeliciter sumpserant; mutassentque vitam luxuria, ni Pythagoras philosophus fuisset. 3 Hic Sami Demarato locuplete negotiatore natus, magnisque sapientiæ incrementis formatus, Ægyptum primo, mox Babyloniam ad perdiscendos siderum motus, originemque mundi spectan-

8. *Duo j[illegible]s*] Similia Florus, 1, 11, 5: & Frontinus, 1, 11, 8.

9. *Famæ velocitas*] Adde supra, 2, 14, 9: item Plini. hist. nat. 7, 22. Florum, 3, 3. fin.

Nuntiata est victoria] Ludis Olympiæ auditam scribit Cic. de N. deor. 1, 2, & ceteri: Strabo pro fabula id habet. *Bern.*

CAP. IV. 1. *Crotoniensib. nulla virt.*] De eorum pristina virtute præter Strabonem lege Ciceronem Rhet. 2, 1. De luxuria autem & vitæ genere post attritas bellis frequentibus vires, vide Petronium in Satyrico. *Id.*

2. *Pythagoras*] Vide Laërtium in ejus vita, M. Ciceronem Tuscul. 5, 4, B. Adde Cicer. de Oratore, 3, 34. Livium, 1, 18. *Id.*

Pythagoras] Pherecydis Syri discipulus. Mysteriis velavit suam Philosophiam more Ægyptiorum, aliorumque Orientalium. Quorum instituta penitus hausit; ut Josephus contra Appionem & Eusebius tradiderunt. Ex Christianis Ambrosius de Pythagora hoc egregium adducit testimonium. *Cum ex populo Iudæorum*, inquit, *ut plerique arbitrantur, genus Pythagoras duxerit, ex ejus disciplina derivavit etiam magisterii præcepta, meritoque magnus apud Philosophos habitus, qualem, ut ajunt, vix reperias ullum.*

3. *Hic Sami Demarato locuplete negotiatore natus*] Certe non magis Pythagoras Demarati filius, quam Tarquinius Mnesarchi. Forte scripsit Justinus *Marmaco*, pro *Demarato*. Marmacum namque aliqui dixerunt appellatum fuisse Pythagoræ patrem. Diog. Laërtius: Πυθαγόραν εἶναι μὲν φασὶν υἱὸν εἶναι Μαρμάκου τοῦ Ἱππάσου, τοῦ Εὐθύφρονος, τοῦ Κλεωνύμου, φυγάδος ἐκ Φλιοῦντος. Voss.

Demarato] Atqui Mnesarchus dicebatur, non Demaratus. Quare Ill. Vossii conjectura mihi vehementer probatur, rescribentis, *Marmaco*; nam Diogene Laertio teste, fuere qui Pythagoræ patrem Marmacum vocarunt. Quin & scio me legisse in veterum scriptis eodem nomine Pythagoræ filium appellatum fuisse. At apud Græcos avi nomen nepoti fere plerumque imponebatur. Quæ utraque res conjecturam Vossii omnino confirmat. T. *Fab.*

Ma-

ctandam profectus, summam scientiam consequutus erat. 4 Inde regressus, Cretam & Lacedæmona, ad cognoscendas Minoïs & Lycurgi inclytas ea tempestate leges, contenderat. 6 Quibus omnibus instructus Crotonam venit, populumque in luxuriam lapsum, auctoritate sua ad usum frugalitatis revocavit. 6 Laudabat quotidie virtutem; vitia luxuriæ, casusque civitatium ea peste perditarum enumerabat: 7 tantumque studium ad frugalitatem multitudinis provocavit, ut aliquos ex his luxuriatos incredibile videretur. 8 Matronarum quoque separatam a viris doctrinam, & puerorum a parentibus frequenter habuit. 6 Docebat nunc has pudicitiam, & obsequia in viros; nunc illos modestiam, & literarum studium. 10 Inter hæc velut genitricem virtutum frugalitatem omnibus ingerebat; 11 consecutusque disputationum assiduitate erat, ut matronæ auratas vestes, ceteraque dignitatis suæ ornamenta, velut instrumenta luxuriæ deponerent, eaque omnia delata in Junonis ædem ipsi deæ consecrarent, 12 præ se ferentes, vera ornamenta matronarum pudicitiam, non vestes esse. 13 In juventute quoque quantum profligatum sit, victi feminarum contumaces animi manifestant.

Magnis sapientiæ incrementis ornatus] Codices quidam MSS. teste Bongarsio pro *ornatus* habent *formatus*. Estque ita & in antiquioribus typis expressis Becharii & Majoris. Amplector ergo illud cum Gronovio; præsertim cum & supra 18, 3, 10, eandem vocem eadem fere significatione usurpatam videam. *Vorst.*

Magnisque sapientiæ incrementis formatus] ita in MS. Bongarsii legebatur, atque ita scribi curavi. Nam vulgata lectio, *ornatus* vitiosa est & inepta. In quibusdam Impressis legitur, *firmatus*, non longe a Manuscripti auctoritate. *T. Fab.*

Ad perdiscendos] Φιλομαθίας χάριν tyrannidem fugiens. Strabo lib. 14.

4. *Cretam*] Quam priscis temporibus, legibus optimis fuisse compositam, ideoque ad sui imitationem traxisse Græcorum præstantissimos, ait Strabo lib. 10. pag. 328. 50. Adde Tacitum annal. 3, 26, 5. *Bern.*

5. *Crotonam*] Elegantius esset, *Crotona*; quanquam alibi *Salaminam*, pro, *Salamina*. Tan. Fab.

Tantumque studium ad frugalitatem multitudinis concitavit] Transposita esse verba puto: Sic legerem, (*tantumque studium multitudinis ad frugalitatem concitavit*. Id.

10. *Frugalitatem*] Commendatam Senecæ de tranquill. animi, cap. 1. & 2: & epist. 17: Plinio epist. 2, 4: & 6. 8.

11. *Velut instrumenta lux.*] Tertullianus lib. 6, c. 2, de habitu muliebri, *instrumenta muliebris gloriæ* vocat. Eo loco, ubi legitur, *medicamenta ex fu-*

ſtant. [14] Sed CCC ex juvenibus cum ſodalitii juris ſacramento quodam nexi ſeparatam a ceteris civibus vitam exercerent, quaſi cœtum clandeſtinæ conjurationis haberent, [15] civitatem in ſe converterunt, quæ eos, cum in unam domum conveniſſent, cremare voluit. [16] In quo tumultu LX ferme periere, ceteri in exilium profecti. [17] Pythagoras autem cum annos XX Crotonæ egiſſet, Metapontum migravit, ibique deceſſit; cujus tanta admiratio fuit, ut ex domo ejus templum facerent, eumque pro deo colerent.

CAP. V. [1] Igitur Dionyſius tyrannus, quem ſupra a Sicilia exercitum in Italiam trajeciſſe, bellumque Græcis intuliſſe memoravimus, expugnatis Locris, Crotonienſes vix vires longo otio ex prioris belli clade reſumentes, aggreditur; [2] qui fortius cum paucis tanto exercitui

ro, *quibus lana colorantur*, emendandum videtur *mala*. Bong.

14. *Sodalitii juris ſacramento quodam nexi*] Ita omnino legendum cenſeo cum Gronovio; non *jure*, ut Bongarſius, & Berneggerus edidere. Illud *juris* in codd. MSS. eſſe ipſe teſtatur Bongarſius. Mirum igitur quod non & ipſe in textum recepit: Ceterum τὸ *juris* pleonaſmum hic ſapit. Poſſet etiam dici *ſodalitii ſacramento quodam nexi*. Sic infra 29, 4, *in ſocietatis jure retinere* eſt pro in ſocietate retinere. *Vorſt.*

Sodalitii juris ſacramento] Sic edidit ex MSS. Bongar. Vorſtius, Grævio, Gronovioque approbantibus. *Scheff.*

Cum ſodalitii jure ſacramento quodam nixi] In MS. Cod. aliquot ſcriptum eſt, *ſodalitii juris, &c.* Quod probat Gronovius. Mihi autem credibile ſit verbum aliquod hinc excidiſſe. Libenter certe legerim, *cum ſodalitii jure VELUT ſacramento quodam nexi, &c.* T.Fab. Angli *jure*. Atque ita MS. alii. Unde penitus perſuaſum habeo, eſſe gloſſam ſequentis *ſacramento*, ac iccirco delendum. *Sacramentum ſodalitii*, ut apud Vegetium & alios, *ſacramentum militiæ*. Faber legit *ſodalitii jure velut ſacramento*. Fruſtra, cum de interpoſito jurejurando ſit certum. *Schefferus.*

Separatam a ceteris civibus vitam exercerent.] Joh. Saresberienſis, ubi hunc. locum citat, id eſt, 7, 4. Policr. pro *exercerent* habet *agerent*. Vorſt.

Civitatem in ſe convert.] Nec immerito Livius, 34, 2, 4: *Ab hoc genere ſummum periculum eſt, ſi cœtus & concilia, & ſecretas conſultationes eſſe ſinas.*

17. *Deceſſit*] Vel inedia: vel interfectus a Syracuſanis, dum agrum fabaceum circuit. Laërtius in Pythag. *Bern.*

18 *Templum*] Cereris delubrum vocabant, vicumque Muſis ſacratum, ut idem ex Phavorino refert. *Bern.*

CAP. V. 4, *Romam incenderant*] De Roma a Gallis capta & incenſa pleni ſunt auctorum libri. B. Inſtar omnium eſto Livius lib. 5. cap. 41. & ſeqq. *Bern.*

Qui ante menſes Romam incenderant] Puto ſcripſiſſe: *ante menſem*. Voſſ.

Qui ante menſes Romam] Hæc locutio non eſt integra; quid enim *ante menſes*? debet adeſſe numerus, vel ſaltem

citati ejus, quam antea cum tot milibus Locrensium paucitati restiterunt. 3 Tantum virtutis paupertas adversus insolentes divitias habet, tantoque insperata interdum sperata victoria certior est. 4 Sed Dionysium gerentem bellum, legati Gallorum, qui ante menses Romam incenderant, societatem amicitiamque petentes adeunt: 5 *Gentem suam inter hostes ejus positam esse, magnoque usui ei futuram vel in acie bellanti, vel de tergo intentis in prælium hostibus affirmant.* 6 Grata legatio Dionysio fuit. Ita pacta societate, auxiliis Gallorum auctus, bellum velut ex integro restaurat. 7 His autem Gallis causa in Italiam 3 veniendi, sedesque novas quærendi, intestina discordia & assiduæ domi dissensiones fuere; 8 quarum tædio, cum in Italiam venissent, sedibus Tuscos expulerunt; & Mediolanum, Comum, Brixiam, Veronam, Bergomum, Triden-

saltem verbo aliquo ostendi, cum certum non nominari, e.g. *ante menses aliquot*, vel *paucos*. Nunc tale nil occurrit. In MSS. legitur *meses*. Unde nescio, annon videri noster possit scripsisse *menses sex*. Et est ratio, quia post incensam urbem Capitolium tenuerant obsessum per sex menses Galli, & post pacem fecerant, quo verisimile est tempore, misisse, qui auxilia sua Dionysio offerrent, cum nimirum bellum cum Romanis esset finitum. De sex mensibus quod dixi, docet Florus lib. 1, c. 13. *Sex mensibus barbari circa montem unum pependerunt.* Schefferus.

6. *Auxiliis Gallorum auctus, bellum velut ex integro restaurat.*] Hæc ita correxere, cum in MSS. legeretur: *bellum velut ex integro reliquit. restauratis autem.* Quod non frustra est. Ita enim emendandum erat: *auxiliis Gallorum auctus belli, velut ex integro, reliquias restaurat. Iis autem*, &c. Voss.

7. *Intestina discordia*] Seneca consol. ad Helviam cap. 6: *Non omnibus eadem causa relinquendi quærendique patriam fuit. Alios excidia urbium suarum, hostilibus armis elapsos, in aliena, spoliatos suis, expulerunt: alios domestica seditio submovit: quosdam fertilis ora & in majus laudata fama corrupit: alios alia caussa excivit domibus suis.* Adde Liv. 2. 16. 3: Sallust. Jugurth. c. 78, 1.

8. *Mediolanum*] Quod aliis auctoribus *Mediolanum*, & *hac Mediolanus*, & *Mediolana* pluraliter. Urbis originem exponit & Livius, 5, 34, 9. *Bern.*

Comum] Κῶμον, Ptolemæo & aliis, Insubrum in Italia urbs, ad Larium lacum, unde is quoque Comacenus dicitur: *Novum Comum* a Suetonio appellatur. *Como* quoque hodie & *Comum aut Tocnea vicus.*

Brixia] Βρεξία, Cenomanorum opidum, & caput, *Brescia* hodie.

Veronam] Hujus originem & Livius, 5, 35, 1, ad Gallos cum nostro referre videtur: at Plinius, 3, 19, ad Rhætos Euganeosque. *Bern.*

Vergamum] Pro *Bergomum*, more posterioris ævi usitatissimo, *B* in *V* converso. *Bern.*

Vergamum] Antiquiores typis expressi *Bergomum*. Quod mirum cur Bongarsius mutarit; præsertim cum ipse notaverit, *Vergamum* more pote-

dentum, Vicentiam condiderunt. 9 Tusci quoque, duce Rhæto, avitis sedibus amissis, Alpes occupavere; & ex nomine ducis gentes Rhaetorum condiderunt. 10 Sed Dionysium in Siciliam adventus Carthaginiensium revocavit: qui reparato excercitu, bellum quod lue deseruerant, auctis viribus repetebant. 11 Dux belli Hanno Carthaginiensis erat; 12 cujus inimicus Suniatus, potentissimus ea tempestate Pœnorum, cum odio ejus, Græcis literis, Dionysio adventum exercitus & segnitiem ducis familiariter prænuntiasset, comprehensis epistolis, proditionis damnatur; facto senatusconsulto, 13 *Ne quis postea Carthaginiensis, aut literis Græcis, aut sermoni studeret; ne aut loqui cum hoste, aut scribere sine interprete posset.* 14 Nec multo post Dionysius, quem paulo ante non Sicilia, non Italia capiebat, assiduis belli certaminibus victus fractusque, insidiis postremum suorum interficitur.

sterioris ævi formatum esse. *Verstius.*

Vergamum] Veteres & Iuntina *Bergomum*, quod Grævio præfertur alteri. *Scheff.*

Tridentum] Plinius, 3, 19: Rhætorum hoc, non Gallorum facit opidum. *Bern.*

Vicentiam] Memoratam Tacito histor, 3, 8: Plinio aliisque *Vicetia* est, imitatione Græcorum, qui ex *Albenses*, *Veronenses*, *Clemens*, & talibus, extruso *n*, Ἀλβήσιοι, Οὐερωνήσιοι, Κλήμης faciunt. Quomodo & Græcobarbaris cobarbari κασρήσιον est *castrense*: κιρκήσιον *circensia*: ἄρμητα, *armenta*, &c. De hoc toto loco vide Saresberiensem Policrat. 6. cap. 17, *Bern.*

9. *Gentes Rhatorum*] Stephanus: *Rhati Tyrrhenica seu Tusca gens.* Bongars.

14. *Insidiis a. p. s. interficitur*] Cicero de Nat. deor. 3, 35: *Atque* (mallem *namque*) *in suo lectulo mortuus in Tympanidiis in rogum illatus est.* Diodorus, 15, 74, refert, eum epulantem, & largius bibentem, in morbum incidisse: fieri autem potest, ut cum insidiis suorum periret, id ebrietati tribueretur: quod Alexandro M. (& Claudio Suet.) evenit. Vide Plutarchum, & Probum in Dione. B. Plinius, 7, 53, gaudio extinctum scribit, accepto tragicæ victoriæ nuntio. *Bern,*

Insidiis suorum interficitur] Quod tamen nullibi scriptum arbitror. *T. Faber.*

L I-

LIBER XXI.

BREVIARIUM CAPITUM.

CAP. I.

1 EXtincto in Sicilia Dionysio tyranno, in locum ejus milites maximum natu ex filiis ejus, nomine Dionysium, suffecere; 2 & naturæ jus secuti, & quod firmius futurum esse regnum, si penes unum remansisset, quam si portionibus in-

CAP. I. 1. *Maximum natu ex filiis ejus, nomine Dionysium*] Alii scriptores dicerent, *nomine & ipsum* Dionysium; qui & ipse, ut pater, Dionysius dicebatur; Et ita Justinus alibi *Fratremque regis & ipsum Ariarathem nomine.* Et lib. 41. c. v. *Hujus filius successor regni, Arsaces & ipse nomine.* Sic lib. 41. capit. 4. *Morte Theodoti, metu liberatus, cum filio ejus, & ipso Theodoto, fœdus ac pacem fecit.* Ubi, *& ipso Theodoto*, idem valet, ac, Qui etiam *Theodotus dicebatur.* Et l. 42, c. 4, *Et ipse Phrahates nomine.* Tanaq. Faber.

3. *Naturæ jus*] Herodotus, 7, 2, ait, *Esse apud universos homines institutum, ut maximus natu liberorum obtineat principatum.* Neque lex divina quicquam patitur primogenito derogari. Deuternon. 21, 14, &c. Jus autem naturæ esse jus gentium, notum est ex JCtorum libris. (§ singulorum. 11, Instit. de rer. divis. & §. venditæ. 42, d, t. *jure gentium, id est, jure naturali*: quia scilicet *naturalis ratio id inter omnes homines constituit* §. 1. Instit. de jure Nat. &c.) Cicero, 3, 5, de offic. *Neque vero hoc solum natura, id est, jure gentium*, &c. De Dionysio junio-

inter plures filios divideretur, arbitrabantur. 3 Sed Dionysius inter initia regni, avunculos fratrum suorum, veluti æmulos imperii sui, hortatoresque puerorum ad divisionem regni, tollere gestiebat. 4 Quare paulisper dissimulatum animum prius ad favorem popularium conciliandum intendit; excusatius facturus quod statuerat, si probatus ante omnibus foret. 5 Igitur nexorum tria millia e carcere dimittit, tributa populo per triennium remittit; & quibuscumque delinimentis potest, animos omnium sollicitat. 6 Tunc ad destinatum facinus conversus, non cognatos tantum fratrum, sed etiam ipsos interficit: 7 ut quibus consortium regni debebat, ne spiritus quidem consortium relinqueret, tyrannidem in suos priusquam in exteros auspicatus.

CAP. II. Sublatis deinde æmulis, in segnitiem lapsus, sagi-

juniore lege Plutarchum & Probum in Dione, & Diodorum, 16, 5, cum seqq. & Gemistum. *Bong.*

Si penes unum] Unde Stratius Attalo prudenter ingerit apud Livium, 45. 12, 14. *Si partem regni fraterni peteret, ambo infirmos distractis viribus, & omnibus injuriis obnoxios fore.* Bern.

Si penes unum remansisset] Usitatissimum nostro est tempore, imperfectum & plusquamperfectum, permutare. Ita ergo & nunc *remansisset* scripsit pro *remaneret*: sequitur mox, *Quam si portionibus inter plures fil. divideretur.* Vorst.

3. *Avunculos fratrum suorum*] Reliquerat enim Dionysius ex duabus uxoribus, liberos Locrina tres, & Aristomacha, Dionis sorore, quatuor. Vide Plutarchum & Diodorum.

5. *Igitur nexorum*] Tacit. Histor. 4. 63: *Novum imperium inchoantibus, utilis clementiæ fama.*

6. *Non cogn. tant.* &c.] Plutarchus in Demetrio: cap. 5: *Familia Regum* (Alexandro M. succedentium) *pene omnes, frequentes habent liberorum, frequentes etiam matrum neces & uxorum. Nam fratrum parricidia, ut POSTULATA geometræ sumunt, sic concedebantur habebanturque commune quoddam Postulatum & regium ad securitatem.* Quo exemplo Turcarum quoque Principes imperium a parricidiis auspicantur. *Bern.*

7. *Ne spiritus quidem consortium*] Hoc vocabulum *consortium* glossatoris mihi esse, non Justini videtur. Non enim solet alibi temere hoc plebejo genere sermonis uti. *Scheff.*

Quibus consortium regni debebat, ne spiritus quidem consortium relinqueret] Si quis ita loqueretur, Titius mihi vitæ societatem reliquit, is male loqueretur. Possumus dicere, Ille mihi societatem honoris reliquit, quia societas ejusmodi, donum est illius hominis; at de vita non itidem sentias. Quare consortium istud spiritus, seu vitæ, nequaquam placet. Scripserat Justinus, *ne spiritum quidem* (id est animam) *relinqueret.* T. Fab.

Tyrannidem in suos priusquam in exteros auspicatus] Lege ex ms. *in suos, quam in exteros.* Quomodo loquuntur optimi scriptores.

CAP. II. 1. *Sagmam*] Adde, 34. 2, 7: & 38, 8, 14. præcipue de Ptolemæi prodigiosa obesitate Athenæum longule a fine lib. 12, cum Æliano var. histor. 9, 13. *Bern.*

Ex nim. luxur. oc. valet. corr.] Nihil

saginam corporis ex nimia luxuria, oculorumque valetudinem contraxit, adeo ut non solem, non pulverem, non denique splendorem ferre lucis ipsius posset. 2 Propter quæ dum contemni se putat, sævitia grassatur; nec ut pater carcerem nexis, sed cædibus civitatem replet. 3 Ob quæ non contemptior omnibus, quam invisior fuit. 4 Itaque cum bellum adversus eum Syracusani decrevissent, diu dubitavit, imperium deponeret, an bello resisteret. 5 Sed a militibus prædam & urbis direptionem sperantibus descendere in prælium cogitur. 6 Victus, cum iterato non felicius fortunam tentasset, legatos ad Syracusanos mittit, spondens *se depositurum tyrannidem, si mitterent ad eum, quibuscum sibi de pace conveniret.* 7 In quam rem missos primores in carcere retinet, atque ita incautis omnibus, nec quicquam hostile metuentibus, exercitum ad delendam civitatem mittit. 8 Fit igitur in ipsa urbe anceps prælium; in quo oppidanis multitudine superantibus, Dionysius pellitur: qui cum obsidionem arcis timeret, cum omni regio apparatu in Italiam profugit tacitus. 9 Exul a Lo-

hil enim est, quod certiorem aut citiorem inducat caliginem jugi ingluvie: quia, ut ait Portunianus, *edacitas cibos terit, sed o[illegible]s vorat.* Hæc Saresberiens. Policrat. lib. 8. cap. 6, m. ubi locus hic Trogi laudatur. *Bern.*

Oculorum valetudinem) Valerius Max. 6, 4, ext. 3, *adversam valetudinem oculorum* dicit. Sed *valetudo oculorum* tantundem esse potest. Livius. 26, 22, *Valetudinem oculorum excusavit.* Nimirum *valetudo* pro invaletudine quoque seu valetudine adversa sæpissime ponitur. *Vorst.*

Oculorumque valet.) Ita Livius, 32, 34, 2. Vide supra notam ad 13, 2, 11.

2. *Nec ut pater carcerem*) Verba, *ut pater* reliquis secernenda comatibus. debent enim intelligi de Dionysii hujus patre, id est Dionysio seniore. *Scheff.*

4. *Adversus eum Syracusani*] Dionysio bellum intulit cum Syracusanis Dion, de quo Plutarch.

8. *Dionysius pellitur*] Opera Dionis inprimis. *Bong.*

9. *A Locrensibus*] Vide Strabonem lib. 6. & Ælianum var. histor. 9, 8. *Idem.*

Velut jure regn. &c.] Demosthenes Philip. 2. m: *Rex & tyrannus omnis est libertatis inimicus, & legibus infestus.* Livius 44, 24, 1: *Natura inimica inter se sunt, libera civitas & rex.* Otanes apud Herodot. 3, 8: *Vir tyrannus jura patria labefactat; feminis vim adfert: indemnatos interimit.* Bern.

Velut jure regnaret] Hoc *jure* mihi valde suspectum est. Nec enim de eo agitur, jurene an injuria regnaverit Dionysius, sed quomodo ubique, quoquo concessisset, regnare voluerit. suspicor autem scripsisse *velut ubique*

inter plures filios divideretur, arbitrabantur. 3 Sed Dionysius inter initia regni, avunculos fratrum suorum, veluti æmulos imperii sui, hortatoresque puerorum ad divisionem regni, tollere gestiebat. 4 Quare paulisper dissimulatum animum prius ad favorem popularium conciliandum intendit; excusatius facturus quod statuerat, si probatus ante omnibus foret. 5 Igitur nexorum tria millia e carcere dimittit, tributa populo per triennium remittit; & quibuscumque delinimentis potest, animos omnium sollicitat. 6 Tunc ad destinatum facinus conversus, non cognatos tantum fratrum, sed etiam ipsos interficit: 7 ut quibus consortium regni debebat, ne spiritus quidem consortium relinqueret, tyrannidem in suos priusquam in exteros auspicatus.

CAP. II. Sublatis deinde æmulis, in segnitiem lapsus, sagi-

juniore lege Plutarchum & Probum in Dione, & Diodorum, 16, 5, cum seqq. & Gemistum. *Berg.*

Si penes unum] Unde Stratius Attalo prudenter ingerit apud Livium, 45. 12, 14. *Si partem regni fraterni peteret, ambo infirmos distractis viribus, & omnibus injuriis obnoxios fore.* Bern.

Si penes unum remansisset] Usitatissimum nostro est tempore, imperfectum & plusquamperfectum, permutare. Ita ergo & nunc *remansisset* scripsit pro *remaneret*: sequitur mox, *Quam si portionibus inter plures fil. divideretur.* Vorst.

3. *Avunculos fratrum suorum*] Reliquerat enim Dionysius ex duabus uxoribus, liberos Locrina tres, & Aristomacha, Dionis sorore, quatuor. Vide Plutarchum & Diodorum.

5. *Igitur nexorum*] Tacit. Histor. 4. 63: *Novum imperium inchoantibus, utilis clementiæ fama.*

6. *Non cogn. tant.* &c.] Plutarchus in Demetrio: cap. 5: *Familia Regum* (Alexandro M. succedentium) *pene omnes, frequentes habent liberorum, frequentes etiam matrum neces & uxorum. Nam fratrum parricidia, ut POSTULATA geometræ sumunt, sic concedebantur habebanturque commune quoddam Postulatum & regium ad securitatem.* Quo exemplo Turcarum quoque Principes imperium a parricidiis auspicantur. *Bern.*

7. *Ne spiritus quidem consortium*] Hoc vocabulum *consortium* glossatoris mihi esse, non Justini videtur. Non enim solet alibi temere hoc plebejo genere sermonis uti. *Scheff.*

Quibus consortium regni debebat, ne spiritus quidem consortium relinqueret] Si quis ita loqueretur, Titius mihi vitæ societatem reliquit, is male loqueretur. Possumus dicere, Ille mihi societatem honoris reliquit, quia societas ejusmodi, donum est illius hominis; at de vita non itidem sentias. Quare consortium istud spiritus, seu vitæ, nequaquam placet. Scripserat Justinus, *ne spiritum quidem* (id est animam) *relinqueret.* T. Fab.

Tyrannidem in suos priusquam in exteros auspicatus] Lege ex ms. *in suos, quam in exteros.* Quomodo loquuntur optimi scriptores.

CAP. II. 1. *Saginam*] Adde, 34. 2, 7: & 38, 8, 14. præcipue de Ptolemæi prodigiosa obesitate Athenæum longule a fine lib. 12, cum Æliano var. histor. 9, 13. *Bern.*

Ex nim. luxur. &c. *valet. cont.*] Nihil

saginam corporis ex nimia luxuria, oculorumque valetudinem contraxit, adeo ut non solem, non pulverem, non denique splendorem ferre lucis ipsius posset. 2 Propter quæ dum contemni se putat, sævitia grassatur; nec ut pater carcerem nexis, sed cædibus civitatem replet. 3 Ob quæ non contemptior omnibus, quam invisior fuit. 4 Itaque cum bellum adversus eum Syracusani decrevissent, diu dubitavit, imperium deponeret, an bello resisteret. 5 Sed a militibus prædam & urbis direptionem sperantibus descendere in prælium cogitur. 6 Victus, cum iterato non felicius fortunam tentasset, legatos ad Syracusanos mittit, spondens *se depositurum tyrannidem, si mitterent ad eum, quibuscum sibi de pace conveniret.* 7 In quam rem missos primores in carcere retinet, atque ita incautis omnibus, nec quicquam hostile metuentibus, exercitum ad delendam civitatem mittit. 8 Fit igitur in ipsa urbe anceps prælium; in quo oppidanis multitudine superantibus, Dionysius pellitur: qui cum obsidionem arcis timeret, cum omni regio apparatu in Italiam profugit tacitus. 9 Exul a Lo-

hil enim est, quod certiorem aut citiorem inducat caliginem jugi ingluvie: quia, ut ait Portunianus, *edacitas cibos terit, sed o[illegible]s vorat.* Hæc Saresberiens. Policrat. lib. 8. cap. 6, m. ubi locus hic Trogi laudatur. *Bern.*

Oculorum valetudinem) Valerius Max. 6, 4, ext. 3, *adversam valetudinem oculorum* dicit. Sed *valetudo oculorum* tantundem esse potest. Livius. 26, 22, *Valetudinem oculorum excusavit.* Nimirum *valetudo* pro invaletudine quoque seu valetudine adversa sæpissime ponitur. *Verst.*

Oculorumque valet.) Ita Livius, 32, 34, 2. Vide supra notam ad 13, 2, 11.

2. *Nec ut pater carcerem*) Verba, *ut pater* reliquis secernenda commatibus. debent enim intelligi de Dionysii hujus patre, id est Dionysio seniore. *Scheff.*

4. *Adversus eum Syracusani*] Dionysio bellum intulit cum Syracusanis Dion, de quo Plutarch.

8. *Dionysius pellitur*] Opera Dionis inprimis. *Bong.*

9. *A Locrensibus*] Vide Strabonem lib. 6. & Ælianum var. histor. 9, 8. *Idem.*

Velut jure regn. &c.] Demosthenes Philip. 2. m: *Rex & tyrannus omnis est libertatis inimicus, & legibus infestus.* Livius 44, 24, 1: *Natura inimica inter se sunt, libera civitas & rex.* Omnes apud Herodot. 3, 8: *Vir tyrannus jura patria labefactat; feminis vim adfert: indemnatos interimit.* Bern.

Velut jure regnaret] Hoc *jure* mihi valde suspectum est. Nec enim de eo agitur, jurene an injuria regnaverit Dionysius, sed quomodo ubique, quoquo concessisset, regnare voluerit. suspicor autem scripsisse *velut ubique*

Locrensibus sociis exceptus, velut jure regnaret, arcem occupat; solitamque sibi sævitiam exercet. [10] Conjuges principum ad stuprum rapi jubebat; virgines ante nuptias abducebat, stupratasque sponsis reddebat; locupletissimos quosque aut civitate pellebat, aut occidi imperabat, bonaque eorum invadebat.

CAP. III. [1] Dein cum rapinae occasio deesset, universam civitatem callido commento circumvenit. [2] Cum Rheginorum tyranni Leophronis bello Locrenses premerentur, voverant, si victores forent, ut die festo Veneris virgines suas prostituerent. 3 Quo voto intermisso, cum adversa bella cum Lucanis gererent, in concionem eos Dionysius vocat; hortatur, *ut uxores filiasque suas in templum Veneris, quam possint ornatissimas mittant:* [4]*ex quibus sorte ducta centum, voto publico fungantur; religionisque gratia, uno stent in lupanari mense, omnibus ante juratis viris, ne quis ullam attaminet.* 5 *Quæ res ne virginibus, voto civitatem solventibus, fraudi esset, decretum facerent: Ne qua virgo nuberet, priusquam illæ maritis traderentur.* Probat consilio, quo & superstitioni & pudicitiæ uirginum consulebatur, certatim omnes feminæ impensius exornatæ in templum Veneris conveniunt: 7 quas omnes Dionysius immissis militibus spoliat, ornamentaque matronarum in prædam suam vertit. [8] Quarundam viros ditiores interficit, quasdam ad prodendas virorum pecunias torquet. 9 Cum his

que regnaret. In voce *ubique* primæ duæ litteræ per præcedentes pœne similes absumptæ sunt. *Scheff.*

10. *Sponsis*] MSS. habent vel *procis*, vel *sponsis procis*. Unde colligo, τὸ *procis* esse lectionem veram, *sponsis* autem glossam, cum præsertim aliis in libris occurrat *proceribus*, quod sine dubio ex *procis* factum. *Idem.*

Locupletissimos, &c.] Aristoteles Politic. 5. 11, tradit, proprium tyrannorum esse, cives reddere pauperes, & ut Nero dixit apud Suetonium cap. 32, *hoc agere; ne quis quidquam habeat*: tum ut exhaustis civibus facultatem adimant nocendi: tum etiam, quia ipsis in luxum & libidinem perenni sumptu est opus. *Bern.*

CAP. III. 2. *Die festo Veneris*] Ἀφροδίσια sunt Athenæo lib. 3, & 4. *Veneralia* quidam interpretantur, sicut Bacchanalia, Saturnalia, &c. *Idem.*

Voverant ut virgines suas prostituerent] Pro voverant se prostituturos, vel quod prostituere vellent. *Ut* pro *quod* non rarum, apud nostrum quoque. Vide Notas ad 5, 3, 3. at lib. de Latinit. f. susp. c. 24. *Vorst.*

5. *Illa maribus traderentur*] In MSS. est *viris* pro *maribus*, quod præfero, & hoc posterius glossatoris puto.

his artibus per annos sex regnasset, conspiratione Locrorum civitate pulsus in Siciliam redit. 10 Ibi Syracusas securis omnibus, post longam intercapedinem pacis, per proditionem recipit.

CAP. IV. 1 Dum hæc in Sicilia geruntur, interim in Africa princeps Carthaginiensium Hanno opes suas, quibus vires reipubl. superabat, ad occupandam dominationem intendit, regnumque invadere, interfecto senatu, conatus est. 2 Cui sceleri solennem nuptiarum diem filiæ suæ legit, ut religione votorum nefanda commenta facilius tegerentur. 3 Itaque plebi epulas in publicis porticibus, senatui in domo sua parat, ut poculis veneno infectis, secretius senatum & sine arbitris interficeret, orbamque rempubl. facilius invaderet. 4 Qua re magistratibus per ministros prodita, scelus declinatum, non vindicatum est, ne in viro tam potenti plus negotii faceret res cognita, quam cogitata. 5 Contenti itaque cohibuisse, decreto modum nuptiarum sumptibus statuunt; idque observari non ab uno, sed ab universis jubent, ne persona designata, sed vitia

to. *Viros* certe sic usurpat etiam in sequentibus. Sententia hæc est, decretum faciendum, ne qua virgo nuberet, priusquam illæ centum, quæ prostitissent in lupanari, invenissent viros, eisque fuissent nuptæ. *Scheff.*

10. *Securis omnibus*] Vell. Paterc. 2, 118: *Nemo celerius opprimitur, quam qui nihil timet; & frequentissimum initium est calamitatis, SECURITAS.* Bern.

CAP. IV. 3. *Orbam*] Senatu, quasi parentibus, destitutam. *Bern*

4. *Res cognita*] Sæpe *solum insidiarum remedium est, si non intelligantur.* Tacitus Annal. 14, 6. Tali consilio, militum conspirationem declinare conatus est Vocula, apud eundem, Histor. 4, 56, & declinavit Eteonicus apud Xenoph. Hist. Græc. lib. 2. princ. *Bern.*

Cogitata] Conjurationi & insidiis hoc verbi competit. Suetonius Tib. c. 19: *Tormentis expressa confessio cogitati facinoris.* Et in Calig. c. 12. *Ei si non de perfecto, at certe de cogitato parricidio professus.* Ita Curtius, 6,10,18: & 8, 7, 18. *Bern.*

5. *Ne persona designata, non vitia correcta vid.*] Antiquiores typis expressi Becharii, Majoris, & teste Grævio Iuntarum habent *sed vitia correpta.* Quod mirum a Bongarsio mutatum esse. *Corripere* pro reprehendere, increpare, satis notum. Vocula *sed* quoque abesse hinc non posse videtur. *Vorst.*

Vitia correcta] Iuntina, *persona designata, sed vitia correpta.* Probant viri docti. Sed fortasse non necesse est, ut pro *non* substituatur *sed*. cum si vocabulum *non* jungamus cum *viderentur* omnia sint clara. ordo: *ne videretur designata persona, at non viderentur correpta vitia.* Scheff.

Ne persona designata, sed vitia correcta viderentur] Lectio hæc ex editionibus antiquis retracta est, ut ex collectione Lectionum Bongarsii apparet, & ex Iuntina. Est autem optima

vitia correcta viderentur. [6] Hoc consilio præventus iterum servitia concitat, statutaque rursus cædium die, cum denuo se proditum videret, timens judicium, munitum quoddam castellum cum viginti millibus servorum armatis occupat. [7] Ibi dum Afros regemque Maurorum concitat, capitur, virgisque cæsus, effossis oculis, & manibus cruribusque fractis, velut a singulis membris pœnæ exigerentur, in conspectu populi occiditur; corpus verberibus lacerum in cruce figitur. [8] Filii quoque, cognatique omnes etiam innoxii, supplicio traduntur, ne quisquam aut ad imitandum scelus, aut ad mortem ulciscendam, ex tam nefaria domo superesset.

CAP. V. [1] Interea Dionysius Syracusis receptus, cum gravior crudeliorque indies civitati esset, iterata conspiratione obsidetur. [2] Tunc deposito imperio, arcem Syracusanis cum exercitu tradit; receptoque privato instrumento, Corinthum in exilium proficiscitur. [3] Ibi humilima quæque tutissima existimans in sordidissimum vitæ genus de-

ma scriptura, & Grævio nostro probatur. Sive autem *correcta* legas, sive *correpta*, nihil sane interduim. *Tanaq. Faber.*

6. *Iterum servitia concitat*] Quomodo, *iterum*? Num ea ante concitaverat? Atqui nil de eo apud nostrum. Latet in vocabulo hoc mendum, quod tamen quomodo corrigi debeat, nunc non excogito. *Scheff.*

7. *Velut a sing. membris pœna exig.*] In simili casu, simili acumine Florus, 3, 21, 48: *Ut per singula membra moreretur.* Plinius tamen lib. 8. cap. 16, sub finem, diversam causam mortis Hannonis adfert. *Bern.*

In crucem figitur] Vetustiores *in cruce figitur.* Scheff. Sic & Iunt.

8. *Ad imitandum scelus*] Hæc una est ex rationibus legis quintæ, C. ad l. Jul. Majest. cujus sanctio alias iniqua videri possit: quia scilicet in posteris exempla paterni, hoc est, hereditarii criminis metuuntur. Nota Cassiorum, Corneliorum, Brutorum, &c. historia. *Bern.*

CAP. V 2. *Deposito imp. arcem Syracusanis*] Timoleonti & Corinthiis se arcemque permisit. Legendus Plutarchus c. 17, & Probus in Timoleonte. Diodorus, 16, 17.

Tradidit] Puto, *tradit*, ob verbum sequens, *proficiscitur.* Tan. Faber. Sic recte Iuntæ.

Corinthum in exilium] *Mirificum mutatæ insigniter conditionis speculum exhibens*: Diodor. cap. 71. Inde natum proverbium, *Dionysius Corinthi.* B. Quod extat in Cicer. ad Attic. 9, 9. Quintilian. 8, 6. Laërtii Platone. Originem adagii tradit Plutarchus de garrul. c. 23. Adde Cicer. Tuscul. 3, 12. Valer Max. 6, 9. *Bern.*

3. *Humilima quæque tutissima*] Seneca epist. 105. pr. *Multi in contemptu remedii causa delituerunt*, &c. Ut Brutus apud Livium, 1, 56, 9. Archelaus apud Dionem lib. 57. Claudius apud Suetonium in ejus vita cap. 38. *Bern.*

5. *Para*

descendit: [4] non contentus in publico vagari, sed potare; nec conspici in popinis, lupanaribusque, sed totis diebus desidere; [5] cum perditissimo quoque de minimis rebus disceptare, pannosus & squalidus incedere; [6] risum libentius præbere, quam captare; in macello perstare; quod emere non poterat, oculis devorare; [7] apud ædiles adversus lenones jurgari; omniaque ista facere, ut contemnendus magis, quam metuendus videretur. [8] Novissime ludimagistrum professus, pueros in trivio docebat, ut aut a timentibus semper in publico videretur, aut a non timentibus facilius contemneretur. [9] Nam licet tyrannicis vitiis semper abundaret; tamen simulatio hæc vitiorum, non naturæ erat; magisque hæc arte, quam amisso regali pudore faciebat, expertus quam invisa tyrannorum forent etiam sine opibus nomina. [10] Laborabat itaque invidiam præteritorum, contemptu præsentium demere; neque honesta, sed tuta consilia circumspiciebat. [11] Inter istas tamen simulationum artes insimulatus est affectatæ tyrannidis; nec aliter quam dum contemnitur, liberatus est.

CAP.

5. *Pannosusque & squalidus*] Angli *pannosus & squalidus*, placet. *Schefferus.*

6. *Oculis devorare*] Hoc est, avide spectare. Ita Martialis, 1, 97, & *oculis comedere*, 9, 63. *Bern.*

7. *Apud adiles adversus lenones jurg.*] Ædilibus enim cura fornicum popinarumque fuit: quæ propterea, *loca adilem metuentia* vocat Seneca de vit. beat. c. 7. Vide Lips. ad Tacit. 2. Annal. excursu O.

Iurgari] Mss. Bong. Modiique *jurgare*, ut Cicero dixit, 4 de repub. *Si jurgant, benivolorum concertatio est.* Horatius tamen maluit illo uti, Satyr. 2, 2, 99.

—— *jure, inquis, Thrasius istis Iurgatur verbis.* ——

7. *Omniaque ita facere*] Mallem *omniaque ista facere*, quod habeat quidam Mss. Non enim tam de modo hic est sermo, quam de fine ac proposito, quo fecerit. Itaque & paulo post, *ut a timentibus semper in publico videretur, aut a non timentibus facilius contemneretur.* quia nempe nunquam putabat satis contemptibilem se facere, qui nunquam satis credebat se securum. *Scheff.* Adstipulantur Iuntæ.

8. *Novissime lud.*] Ludum Corinthi aperuit Dionysius, Cicero lib. IX epistolarum.

Pueros in trivio docebat] Nihil novi, de loco ad docendum; nam, ut ex Comœdiis veterum discere est, pueri apud Græcos in triviis docebantur. *Tan. Faber.*

9. *Natura*] Freinshem. *natura* mavult.

10. *Neque honesta, sed tuta cons.*] *Honesta utilibus cedunt in rebus extremis*: Livius, 23, 14, 4. *Cedit interdum generosus spiritus utilitati, & fortuna viribus suæ*

CAP. VI. 1 Inter hæc Carthaginienses tanto successu rerum Alexandri Magni exterriti, verentes ne Persico regno & Africam vellet adjungere, mittunt ad speculandos ejus animos Hamilcarem, cognomento Rhodanum, virum solertia facundiaque præter ceteros insignem. 2 Augebant enim metum & Tyrus urbs, auctor originis suæ, capta; 3 & Alexandria æmula Carthaginis, in terminis Africæ & Ægypti condita; 4 & felicitas regis, apud quem nec cupiditas, nec fortuna ullo modo terminabantur. 5 Igitur Hamilcar per Parmenionem aditu regis obtento, profugisse se ad regem expulsum patria fingit, militemque se expeditionis offert. 6 Atque ita consiliis ejus exploratis, in tabellis ligneis, vacua desuper cera inducta, civibus suis omnia perscribebat. 7 Sed Carthaginienses post mortem regis reversum in patriam, quasi urbem regi venditasset, non ingrato tantum, verum etiam invido & crudeli animo, necaverunt.

succumbit, ubi, nisi tutiora elegerit consilio, speciosa sequenti concidendum est. Valer. Max. 7, 6, 1. *Bern.*

CAP. VI. 1. *Rhodanum*] Quidam mss. *Rhodonum*: alii *Rhodonem*. Frontinus strategem. 1, 2, 3, *Rhodinum*. Bong. Nescio quomodo mihi *Rhodinum* Frontini magis arrideat. Et suspicor, id ei cognomentum datum à Rhodo insula. *Schaff.*

2. *Auctor orig.*] Vide supra 18, 3, 1.

3. *Alexandria*] Supra, 11, 11, 13.

4. *Nec cupiditas*] Seneca de Clement. 1, 1: *Facit avidos nimia felicitas: nec tam temperatæ cupiditates sunt unquam, ut in eo quod contigit, desinant; gradus a magnis ad majora fit: & spes improbissimas complectantur, insperata assecuti.* Similia Thucydides, 4, 4, 4: & 4, 12, 37: Diodorus, 19, 1.

6. *In tabellis ligneis*] Imitatione Demarati, de quo superius, 2, 10, 13. Æneas in Poliorcet cap. 31, præter alios occulte scribendi modos, hunc ipsum quoque memorat: nisi quod creta similive terra, non infusa cera scripturam deletam ait. Unde etiam modus retegendi literas diversus: noster ait, erasa cera lectas esse tabellas: Æneas, ligneam tabellam in aqua positam, eluta creta, scripturam ostendisse. *Bern.*

7. *Venditasset*] Ita Vett. quomodo etiam legendum in Orosio lib. 4. cap. 6, cujus ms. habet, *indicasset*. Bong.

Verum etiam & crudeli animo] Vix est dubium, quin vel *etiam*, vel *&* hic sit intrusum a glossa. Mallem *etiam* delere. *Scheff.* Excidit hic vox, quam ex Iuntina reposui. vide notas Grævii.

LIBER

Liber XXII.

Breviarium Capitum.

Cap. I.

1 Agathocles Siciliæ tyrannus, qui magnitudini prioris Dionysii successit, ad regni majestatem ex humili & sor-

CAP. I. 1. *Agathocles*] Diodorus Siculus libro 19, numerat a capta Troja usque ad initium Agathoclis tyranni annos 866. Est autem Troja a Græcis capta, ut testatur Plutarchus in Camillo, annis quadringentis triginta duobus ante conditam Romam, hoc est, ante Christum natum millia centum octoginta tribus annis. Hinc perspicuum est, a condita Roma ad initium

& sordido genere pervenit. 2 Quippe in Sicilia patre figulo natus, non honestiorem pueritiam, quam principia originis habuit. 3 Siquidem forma & corporis pulchritudine egregius diu vitam stupri patientia exhibuit. 4 Annos deinde pubertatis egressus libidinem a viris ad feminas transtulit. 5 Post hæc apud utrumque sexum famosus vitam latrociniis mutavit. 6 Interjecto tempore, cum Syracusas concessisset, adscitusque in civitatem inter incolas esset, diu sine fide fuit: 7 quoniam nec in fortunis quod amitteret, nec in verecundia quod inquinaret, habere videbatur: 8 in summa gregariam militiam sortitus, non minus tunc seditiosa, quam antea turpi vita, in omne facinus promptissimus erat. 9 Nam & manu strenuus & in concionibus perfacundus habebatur. 10 Brevi itaque centurio ac deinceps tribunus militum factus est. 11 Primo bello adversus Æt-

initium Agathoclis esse intervallum annorum quadringentorum triginta quatuor, & Agathoclem post Alexandri mortem annis sex aut circiter tyrannidem suam inchoasse. *Strig.*

Agathocles] Lege Diodorum lib. 19. B. Itemque Polybium, 10, 6, &c. & Suidam, cujus illa verba, *τί δ᾽ οὐκ ἐγὼ σοί; τί δ᾽ οὐκ ἐμὲ σύ;* non est assecutus interpres. Nam hoc haud dubie sibi volunt, quod ista Ciceronis, Cæsari mutuum cum Nicomede stuprum objectantis, apud Suet. Cæs. 49, 7: *Notum est, & quid ille tibi, & quid illi tu dederis.* Bern.

2. *Patre figulo*] Plutarchus in Apoph. c 26. Ausonius Epigr. 8. *Bern.*

3. *Forma*] *Forma elegans ac corpore valens.* Diodor. 19, 2. B.

Exhibuit] Vide Notas ad 9, 2, 7: & 11, 10, 9. *Bern.* Supra 11, 10, 9. *Misere vitam exhibere.* Et *exhibere* idem quod sustentare, tolerare. Dicunt & *exhibere aliquem* pro alere, sustentare. Vide Notas ad 9, 2, 7. *Vorst.*

6. *Accitusque in civitatem*] Hæc lectio vix potest esse vera. Is enim accitus dicitur, qui evocatus est in civitatem. At paulo ante dicitur *concessisse* eo, quod ad ultro & sponte sua venientem pertinet. Sed nec ulla causa est, cur accitus credi possit, qui neque rem, neque famam bonam habeat. Quare pro *accitus* sine dubio *ascitus*, est scribendum. *Ascitus*, *adscitus*, est *assumptus*, & sic alibi noster usus est hoc verbo. Hæc scripseram olim, cum video, lectionem hanc firmari per Iuntinam probarique a Cl. Grævio. *Scheff.*

11. *Bello adversus Ætnaos*] Nihil mutandum. Ætna est oppidum idem ac mons cui impositum, unde nomen sortitum; ut patet ex Strabone, Plinio, Ptolemæo, & aliis. Ea ante *Inessa* appellabatur *Voss.* Urbem Ætnam ab Hierone conditam cantat Pindarus circa tempora Darii Histaspidæ & Xerxis. Tamen restauratam tantum arbitror. Campani autem, de quibus mox Justinus, erant Siculi, non Itali. Vid. librum admirabilem P. Cluverii de Sicilia. *T. Fab.*

Ætnaos] Ms. *Æthineos.* In vetusta editione, quam Lugdunensem ex insigni typographico suspicor *Ænnaos.* Quid si *Enneos*, aut *Ennenses* legas? *Bern.* Ita scribendum: non

Ætnæos magna experimenta sui Syracusanis dedit. 12 Sequenti Campanorum, tantam de se spem omnibus fecit, ut in locum demortui ducis Damasconis sufficeretur. 13 Cujus uxorem adulterio cognitam post mortem viri in matrimonium recepit. 14 Nec contentus quod ex inope repente dives factus esset, piraticam adversus patriam exercuit. 15 Saluti ei fuit, quod socii capti tortique de illo negaverunt. 16 Bis occupare imperium Syracusanum voluit: bis in exilium actus est.

CAP. II. 1 A Murgantinis, apud quos exulabat, odio Syracusanorum, primo prætor, mox dux creatur. 2 In eo bello & urbem Leontinorum capit, & patriam suam Syracusas obsidere cœpit: 3 ad cujus auxilium Hamilcar, dux Pœnorum, imploratus, depositis hostilibus odiis, præsidia militum mittit. 4 Ita uno eodemque tempore Syracusæ, & ab hoste, civili amore defensæ; & a cive, hostili odio impugnatæ sunt. 5 Sed Agathocles, cum videret fortius defendi urbem quam oppugnari, precibus per internuntios Hamilcarem exorat, ut inter se & Syracusanos pacis arbitria suscipiat, peculiaria in ipsum officia sua repromittens. 6 Qua spe impletus Hamilcar societatem cum eo metu potentiæ ejus jungit: ut quantum virium Agathocli adversus Syracusanos dedisset, tantum ipse ad incrementa domesticæ potentiæ reciperaret. 7 Igitur non pax tantum Agathocli conciliatur, verum etiam prætor Syracusis constituitur. 8 Tunc Hamilcari expositis ignibus cereis tactisque

non *Ætneos*, ut vulgo editur, *Ætna* non mons tantum, sed & oppidum Siciliæ dicitur. *Vorst*.

Sui Syracusanis] Hæc usque ad (*locum*) absunt a bonis libris: quia tamen sine iis manca esset oratio, & in uno ms. reperiuntur, nihil mutare ausus sum: quamvis ea mihi valde suspecta sint. Belli in Agrigentinos & Crotoniatas meminit Diodorus: de Ætnæis & Campanis nullum verbum, & *Damasco* illi est Δάμας. Plurimum autem in tota hac narratione ab auctore nostro discrepat Diodorus, ut quivis ex lib. 19, & 20, videre potest. *Bong*.

12. *Campanorum*] Nam hos in Sicilia loca quædam tenuisse Diodorus, 16, 68, indicat. *Bern*.

CAP. II. 1. *Murgantinis*] Populis Siciliæ, Vide Plin. lib, 3. c. 8: & lib. 14, c. 11.

4. *Ita uno*] Ita fere supra; 6, 5, 11.

8. *Ignibus cereis*] Nam in rebus sacris, qualis illa jurisjurandi, cereos adhibitos constat. Sebis. tamen *ignib.*

que in obsequia Pœnorum jurat. 9 Deinde acceptis ab eo quinque millibus Afrorum, potentissimos quosque ex principibus interficit: 10 atque ita veluti reip statum formaturus populum in theatrum ad concionem vocari jubet, contracto in gymnasio senatu quasi quædam prius ordinaturus. 11 Sic compositis rebus, immissis militibus populum

Cereris legendum, certe vitii quid subesse putat. *Bern.*

Expositis ignibus sacris tactisque, in obsequia Pœnorum jurat.] Peyraredi conjectura est: *expositis ignibus sacris, tactisque*, &c. Livius ita de Hannibale, lib. xx: *Fama etiam est, Annibalem annorum ferme novem pueriliter blandientem patri Amilcari, ut duceretur in Hispaniam, cum perfecto Africo bello, exercitum eo trajecturus, sacrificaret, altaribus admotum, tactis sacris jurejurando adactum se, cum primum posset, hostem fore populi Romani.* Voss. Vide Not. 24, 2, 8. *Bern.* Sebisius legendum conjecit *ignibus Cereris*. Quod probat Gronovius 4, 4. Obs. & *ignes Cereris* dicit esse altaria in quibus foculus accensus fuerit. Tactis altaribus quod jurare soliti fuerint, ex Livio & aliis scire licet. Sed & quod in templo & ad aram Cereris illud factum fuerit, constat. Juvenalis Sat. 14. *Vendet perjuria summa Exigua Cereris tangens aramque pedemque.* Deque ipso Agathocle de quo noster agit, Diodorus l. 19. sic: Παραχθεὶς εἰς τὸ τῆς Δήμητρος ἱερὸν ὑπὸ τῶν πολιτῶν ὤμνυε. *Adductus in Cereris templum a civibus juravit.* Sed & noster infra 24, 2, 8. Ptolemæum *sumptis in manus altaribus adjurasse* scribit. Quid si dicamus nihil mutandum & *ignes cereos* esse faces & tædas, quæ expositæ, tactæque fuerint, cum juraretur? Sane Plutarchus in Dione de Calippo in templo Cereris sumpta ardenti tæda jurante scribit. *Verstius.* Non possum *cereis* hic probare. Qui enim cohæreant, & quæ sit locutio *ignes cerei*? magis placet, *Cereris*, cum præsertim conveniat historia. Neque tamen sic videtur sanus locus. Quomodo enim explicabimus, *tactis ignibus*? ignes utique non tangebantur. ignes vero altaria explicare nescio, an non durum sit, præsertim in hoc genere loquendi. Lege igitur sic apud nostrum: *Tunc Hamilcari aris, positis ignibus Cereris, tactisque.* Illud *aris* excidit, quia præcesserat in voce *Hamilcari* τὸ *ari*, quod proinde ut superfluum maleque repetitum delebant, sola litera s servata & annexa subsequenti *positis*, unde *expositis* est factum. Porro *aris positis ignibus Cereris* accipio de illis, quæ erant positæ non cum ignibus seu foculo accenso, sed ad ignes Cereris, sive propter ignes Cereris, ut nimirum iis Cereri fierent sacrificia. Quæ explicatio planior, simplicior, locoque præsenti accommodatior videtur. *Schefferus.*

Expositis igitur ignibus cereis tactisque.] Quam placet conjectura Sebisii! Legit ille *Ignibus Cereris*, nihil ingeniosius. Nam & res in Sicilia geritur, ubi præcipua veneratione celebrabatur Ceres; & illa Dea dadouchos erat. Nil itaque melius potuit excogitari. *Tan. Faber.*

Tactisque] Virgil. Æneid. 12, 102.

Tango aras; mediosque ignes, & numina testor.

9. *Potentissimos*] MSS. Fuldenses (ut & Bongarsiani) *potissimos* quod pro eodem est. Significat enim præcipuos & primæ notæ. *Mod.*

10. *In theatrum ad concionem*] Nam Græcis & Græciensibus plerisque Theatrum fuisse pro curia, foro, comitio, patet etiam ex Cicerone pro L. Flacco, c. 7: Diodoro, 16, 85: Livio,

lum obſidet, ſenatum trucidat: 12 cujus peracta cæde, ex plebe quoque locupletiſſimos & promptiſſimos interficit.

CAP. III. 1 His ita geſtis, militem legit, exercitumque conſcribit; quo inſtructus finitimas civitates nihil hoſtile metuentes ex improviſo aggreditur. 2 Pœnorum quoque ſocios, permittente Hamilcare, fœde vexat: propter quod querelas Carthaginem ſocii non tam de Agathocle, quam de Hamicare, detulerunt: 3 *hunc ut dominum & tyrannum, illum ut proditorem* arguentes, *a quo infeſtiſſimo hoſti, fortunæ ſociorum, interpoſita pactione, donatæ ſint;* 4 *ſicut ab initio Syracuſæ in pignus ſocietatis ſint traditæ, urbs ſemper Pœnis infeſta & æmula: nunc inſuper civitates ſociorum eidem titulo pacis addictas.* 5 *Denuntiare igitur ſe, hæc brevi ad ipſos redundatura, ac propediem ſenſuros, quantum malum non Siciliæ magis, quam ipſi Africæ attulerint.* 6 His querelis ſenatus in Hamilcarem accenditur. Sed quoniam in imperio eſſet, tacita de eo ſuffragia tulerunt, & ſententias priusquam recitarentur, in urnam conjectas obſignari juſſerunt; dum alter Hamilcar, Giſgonis filius, a Sicilia revertetur. 7 Sed hæc callida

Livio, 24, 29, 1: Tacito Hiſt. 2, 80. 6: Val. Max. 2, 2, 5: Frontino, 3, 2, 6. Auſonio in prologo ludi 7. Sapient. *Bern.*

Contracto in gymnaſio ſenatu.] Scribe *in gymnaſium ſenatu.* T. Fab.

CAP. III. 2, *Fœde vexat*] Angli *fœdis injuriis*, quæ manifeſta gloſſa eſt. Scheff. Iuntæ: *fœde injuriis vexat.*

6. *In imperio eſſet*] *Tum temporis conſul.* ut infra, 31, 2, 9, de Hannibale loquitur auctor. Ita Cicero de Aruſp. reſponſ. c. 17: *Sacrificium Bonæ Deæ fit in ea domo, quæ eſt in imperio*, hoc eſt, in domo Conſulis. Plutarch. Cæſ. c. 13. *Bern.*

Tacita de eo ſuffragia] Infra, 22, 7, 10, Capitolinus in Gordianis, cap. 12, tradit, quale fuerit apud Romanos, *ſenatus conſultum tacitum*, & quare ſic appellatum. Sed illud ab hoc noſtro diverſum eſt. *Idem.*

Urnam] Urna veterum ſuffragia colligebantur. Hinc Virg. 6. Æneid. *Quæſitor Minos urnam movet.*

A Sicilia] *In Siciliam* legit Freinsh.

7. *Inaudita mors*] Locus hic cum depravate legeretur, Glareano negotium fecit: ego mss. lectionem expreſſi, in qua nihil eſt, quod lectorem morari poſſit. *Bong.* Ita locum hunc reformavit Bongarſius & quidem ex MSS. ut ait. Mihi tamen magis placet antiquiorum typis expreſſorum lectio, quæ & ipſa ſine dubio e Mss. hauſta, *ſententias inauditas mors Hamilc. præv.* Ut *ſententiæ inauditæ* ſint ipſa illa tacita ſuffragia de quibus prædixerat; dictæ ita quod nondum auditæ & cognitæ eſſent. *Vorſt.*

Sententias inaudita mors] Mſſ. alii habent *inauditas*, quod pro[illegible]nt viri docti, & de *tacitis ſententiis* exponunt. Et eſt Mſ. in quo legitur *aud ta.*

Unde

callida commenta Pœnorum, & sententias inauditas mors Hamilcaris prævenit, liberatusque est fati munere, quem sui per injuriam cives inauditum damnaverant. 8 Quæ res Agathocli adversus Pœnos occasionem movendi belli dedit. 9 Prima igitur illi cum Hamilcare, Gisgonis filio, prælii congressio fuit; a quo victus majore mole reparaturus bellum Syracusas concessit. 10 Sed secundi certaminis eadem fortuna, quæ & prioris, fuit.

CAP. IV. 1 Cum igitur victores Pœni Syrucusas obsidione cinxissent, Agathoclesque se nec viribus parem, neque ad obsidionem ferendam instructum videret: super hæc a sociis crudelitate ejus offensis desertus esset, statuit bellum

Unde prope venio in hanc opinionem, quod Justinus scripserit, *& sententias inauditas audita mors Hamilcaris prævenit*. Locutio est plane elegans, ut quilibet intelligit, *Scheff.*

Sententias inauditas mors Hamilcaris prævenit; liberatusque est fati munere, quem sui per injuriam cives inauditum damnaverant] Eum haud magnopere nasutum esse oportet qui hujus loci vitium olfaciet, neque mirum quod ait Bongarsius, Glareanum circa hæc verba multum negotii habuisse. Et id verum esse arbitror. Sed quod addit idem Bongarsius, id vero tale non est, ut verum esse possim crrdere; Ait enim: (Ego MSS. lectionem expressi, in qua nihil est quod lectorem morari possit.) Huic autem assentitur Berneccerus, qui sic edidit, (*inaudita mors.*) At hoc loco (*inaudita mors*) quid tandem erit? Verba modo, nihil aliud. Adde quod in uno MS. legitur, *audita*, quod ipse Bongarsius agnoscit in collectione, seu recensione Codd. MSS. & Impressorum. Cujus scripturæ, quantumvis corrupta illa sit, si quis vestigia sequi voluerit, pro, *audita*, legere poterit, (*haud ita*) (quanquam alia mihi mens est,) & ex judicii norma locum integrum ita concipere (*Sed hæc callida Pœnorum commenta haud ita multo post mors Hamilcaris prævenit*, &c.) Verum, ut modo dicebam, alia mihi mens est, nam ita existimo, isthæc verba (*sententias inauditas*) esse mera glossemata, eaque etiam corrupta & barbara, quæ illi voci, (*inauditum*) superposita fuerint ad illius expositionem, sic (*sententia inaudita.*) Quamobrem ita scriptum fuisse a Justino mihi plus etiam quam suspicio est. (*Sed callida Pœnorum commenta mors Hamilcaris prævenit; liberatusque est fati munere, quem sui per injuriam cives inauditum damnaverant.*) Hoc addi posset, Justinum in periodo proxime superiori posuisse *tacita suffragia & sententias non recitatas*. Itaque bis idem diceret. Sed ut finem faciam, corrupta illa sunt quæ supra examinavimus. *T. Faber.*

9. *A quo victus*) Diodorus extremo lib. 19, apud quem de Syracusarum obsidione nihil. *Bong.*

CAP. IV. 1. *Agathocles cum se*) In Mss. est, *Agathocles quod se*, longe melius, quam quod legitur in vulgatis, quia *cum* occurrit etiam in præcedentibus. Impressi quidam habent *Agathoclesque*, quod ex *Agathocles quod* mutatum videtur. *Scheff.* vide not. Grævii.

Statuit bellum in Afr.) Confer hæc cum Diodoro, 20, 3, & seqq. B. Val. Max. 7, 4. Idem consilii Antiocho Regi ab Annibale datum est, ut bellum in Italiam trajiceret. Livius, 34,

bellum in Africam transferre: 2 mira prorsus audacia, ut quibus in solo urbis suæ par non erat, eorum urbi bellum inferret; & qui sua tueri non poterat, impugnaret aliena; victusque victoribus insultaret. 3 Hujus consilii non minus admirabile silentium, quam commentum fuit, populo hoc solum professus *invenisse se victoria viam, animos illi tantum in brevem obsidionis patientiam firmarent: vel si cui status præsentis fortuna displiceret, dare se ei discedendi liberam potestatem.* 4 Cum mille sexcenti discessissent, ceteros ad obsidionis necessitatem frumento & stipendio instruit: quinquaginta tantum secum talenta ad præsentem usum aufert, cetera ex hoste melius, quam ex sociis paraturus. 5 Omnes deinde servos, militaris ætatis, libertate donatos, sacramento adegit, eosque & majorem partem ferme militum navibus imponit: ratus exæquata utriusque ordi-

34, 59. Ita Frontinus, 1, 3, 8: *Scipio manente in Italia Hannibale, transmisso in Africam exercitu, necessitatem Carthaginiensibus imposuit revocandi Hannibalem: sicque a domesticis finibus in hostiles* (sic emendat Freinsh.) *transtulit bellum.* Bern.

1. 2, *& seqq.*] *Multum interest*, ait Scipio apud Livium, 28, 44, 2. *alienos populare fines an tuos uri exscindique videas. Plus animi est inferenti periculum, quam propulsanti.* &c. Vide Amirati dissert. in Tacit. 18, 2. Adde Notam adde 11, 6, 9.

2. *Qui sua tueri non poterant*] Codex MS. teste Bongarsio pro *tueri* habet *statuere*: quod non spernendum videtur. Notum *statuere* quoque idem esse quod sistere; dicique *statuere navem, equum, aquas.* Deinde ipsum *sisti* idem quoque est quod salvum esse: ut supra ad 11, 1, 6. ex observationibus Gronovii docuimus. Quid si igitur statuamus, Justinum *sua statuere* dixisse pro sua servare, ne scil. diffluant aut dilabantur; quodque vulgo legitur *sua tueri*, id alterius interpretamentum esse quod ex margine in textum irrepserit. *Vorst.*

Sua tueri] Sunt, quibus placet *statuere* pro *tueri*, quod in Ms. uno reperitur. Ego putem a vulgata haud recedendum, quia melior oppositio inter *impugnare* & *tueri*, quam inter *impugnare* & *statuere.* Scheff. Adde *statuere sua* esse loquendi genus insolens, & a nullo usurpatum.

4. *Ad obsidionis necess.*] Præferendum videbatur quod habent impressi veteres, & ms. unus Bong. edidit, *obsidionis necessitate.*

5. *Servos, militaris ætatis*] Ita sup. 3, 5, 6: Livius, 22, 57, 11: Florus, 2, 6, 50.

Eosque & majorem partem] Mss. plures habent *eos ex majore parte*, quam lectionem puto esse veram. Certe secundum lectionem receptam servos omnes secum sumserit, necesse est. At hoc vix vero consentaneum. Quæ enim possit dari ratio, quæ huc eum impulerit? Non ergo hoc fecit, verum dedit operam, ut & domi & foris exercitus constaret partim ex liberis, partim ex servis libertate donatis, ut utrobique æmulatione ad virtutem accenderetur. Majorem tamen partem servorum secum abduxit. *Scheff.*

Ceteros omnes ad tutelam] Cum fratre Antandro. Ne quid autem se ab-

 sente

ordinis conditione, mutuam inter eos virtutis æmulationem futuram. Ceteros omnes ad tutelam patriæ reliquit.

CAP. V. [1] Septimo igitur imperii anno, comitibus duobus adultis filiis, Archagatho & Heraclida, nullo militum sciente quo veheretur, cursum in Africam dirigit. [2] Cum omnes aut in Italiam prædatum se, aut in Sardiniam ituros crederent, tum primum, posito in Africæ litore exercitu, consilium suum omnibus aperit. [3] Quo in loco Syracusæ positæ sint, ostendit: *quibus aliud nullum auxilium superesset, quam ut hostibus faciant, quæ ipsi patiantur.* [4] *Quippe aliter domi, aliter foris bella tractari. Domi ea sola auxilia esse, quæ patria vires subministrent: foris hostem etiam suis viribus vinci, deficientibus sociis, & odio diuturni imperii extera auxilia circumspicientibus.* [5] *Huc accedere, quod urbes, castellaque Africæ non muris cincta, non in montibus posita sint, sed in planis campis, sine ullis munimentis jaceant: quas omnes metu excidii facile ad belli*

sente Syracusani moverent, disjunxit a se invicem cognationes, & maxime fratres a fratribus, parentes a liberis, ut qui domi manebant, de amicis & propinquis, qui cum Agathocle erant, soliciti, quiescerent. Diodor. 20, 4. *Bong.*

CAP. V. 1. *Septimo igitur*] Restituendus est numerus in Diodoro, initio l. 19. Cum enim lib. 20, 21, dicat, a Troja capta ad Agathoclis in Africam expeditionem, esse annos τρισὶ πλείω τῶν ὀκτακοσίων ὀγδοήκοντα, id est DCCCLXXXIII, & in Africam profectus sit VII anno imperii sui: ut & ex ipso Diodoro constat: a capta Troja ad ejus tyrannidem erunt anni DCCCLXXVI. Male igitur in Diodoro legitur ὀκτακόσια ἑξήκοντα ἕξ, id est, DCCCLXVI. cum sit legendum ἑπτάκοντα ἕξ. Nisi superior numerus emendandus videatur, ut legamus ἑπτακοσίων, pro ὀκτακοσίων. Et hoc verius. *Bern.*

4 *Deficientib. sociis*] Tacitus Hist. 2, 97: *Prosperis suis rebus certaturi ad obsequium, adversam fortunam ex æquo detrectant.* Thucydides de Atheniensium sociis, 1, 20, 23. & 1, 14. 35: & 5, 3, 4: itemque de Lacedæmonior. 4, 11, 10.

Odio diuturni imperii) *Illorum per Africam socios, qui jam dudum imperata graviter ferrent, occasionem defectionis arrepturos*: Diodorus, 20.3.B. *Spes cuique, novandi res suas, omni præsenti statu blandior est*: Livius, 35, 17, 8. *Multi odio præsentium, & cupidine mutationis, suis quoque periculis lætantur*: Tacit. Annal. 3, 44. *Bern.*

5. *Non muris cincta*) In Mss. legitur *cincta*, item *posita.* quod videtur melius. Sed ita mox pro *quas* scribendum fuerit *quæ*, nec forte aliter fuit in vetustioribus, cum in iis diphthongi litteris separatis interdum scribantur, quæ scriptio

li societatem perlici posse. [6] *Majus igitur Carthaginiensibus ab ipsa Africa, quam ex Sicilia exarsurum bellum, coituraque auxilia omnium adversus unam urbem, nomine quam opibus ampliorem, & quas non attulerit vires, inde sumpturum.* [7] *Nec in repentino Pœnorum metu modicum momentum victoriæ fore, qui tanta audacia hostium perculsi trepidaturi sint.* [8] *Accessura & villarum incendia, castellorum urbiumque contumacium direptionem, tum ipsius Carthaginis obsidionem.* [9] *Quibus omnibus non sibi tantum in alios, sed & aliis in se sentient patere bella.* [10] *His non solum Pœnos vinci, sed & Siciliam liberari posse. Nec enim moraturos in ejus obsidione hostes, cum sua urgeantur.* [11] *Nusquam igitur alibi facilius bellum, sed nec prædam uberiorem inveniri posse. Nam capta Carthagine, omnem Africam Siciliamque præmium victorum fore.* [12] *Gloriam certe tam honestæ militiæ tantam in omne ævum futurum, ut terminari nullo tempore oblivione possit. Ut dicatur eos solos mortalium esse, qui bella, quæ domi ferre non poterant, ad hostes transtulerint, victique victores insecuti sint, & obsessores urbis*

scriptio facile illud *quas*, accedente correctoris industria, potuit generare. *Scheff.*

Urbes in planis campis jaceant) Ita loquuntur optimi quique. Virgilius 7. Æn. *Qua Satura jacet atra palus.* Nepos Eum. *Asiæ pars quæ inter Taurum jacet.* Brutus in ep. ad Cic. *Jacet locus inter Apenninum & Alpes.* Vide & lib. de Latinit. f. susp. p. 151. *Vorst.*

7. *In repentino Pœnor. m.*] *Subita conterrent hostes, usitata vilescunt.* Vegetius, 3, 16. Hujusmodi exempla collegit Piccartus observat. hist. 6. 9.

11. *Capta Carthagine*] Hoc argumento Severus apud Herodianum, lib. 2, milites hortatus: *Occupemus*, inquit, *quam primum Romam, Larem ipsum Imperii, reliqua dein facile expeditum iri.* Adde Livium, 21, 5, 3: & 34, 26, 3: Tacitum, Agr. 17, 2: Florum, 2, 9, 3.

12. *Ut terminari nullo tempore oblivione possit*] *Terminari oblivione* est oblivione deleri, oblivione perire. *Vorstius.* Lege, & ita ex imitatione Ciceronis scripsit Justinus, *nulla temporis oblivione.* T. Faber.

Ut dicatur] Mallem, *& dicatur.* Scheff.

Ut dicatur] Leg. *& dicatur*; nam *ut* jam antea positum. *T. Fab.* Iuntina retinet *ut*, sed aliter interpungit, & rectius posita τελεία στιγμῆ post τὸ *possit.*

Victique victores insecuti sunt] Magis placet quod antiquiores typis expressi habet *ultroque victores insecuti sunt.* Atque ita in codd quoque MSS. esse testatur Bongarsius. *Vorst.*

Victique] In Mss. plerisque legitur, *ultroque*, id quod probant viri docti. Putem, utrumque posuisse Justinum, ac scripsisse, *ultroque victi victores insecuti sunt.* Oratio sane ita longe elegantior propter oppositionem; & vicinitas litterarum facile potuit efficere,

urbis suæ obsederint. 13 *Omnibus igitur forti ac læto animo bellum ineundum, quo nullum, aliud possit aut præmium victoribus uberius, aut victis monumentum illustrius dare.*

CAP. VI. 1 His quidem adhortationibus animi militum erigebantur: sed terrebat eos portenti religio, quod navigantibus eis sol defecerat. 2 Cujus rei rationem non minore cura rex quam belli reddebat, affirmans, *Si prius quam proficiscerentur, factũ esset, crediturum adversum profecturos prodigium esse; nunc quia egressis acciderit, illis ad quos eatur portendere.* 3 *Porro defectus naturalium siderum semper præsentem rerum statum mutare; certumque esse florentibus Carthaginiensium opibus, adversisque rebus suis commutationem significari.* 4 Sic consolatis militibus, universas naves consentiente exercitu incendi jubet, ut omnes scirent, auxilio fugæ adempto, aut vincendum, aut moriendum

re, ut alterutrum omitteretur. *Scheff.*

CAP. VI. 1. *Sol defecerat*] Quia imperiti erant rerum naturalium. Ex lege enim & cælestium motuum necessaria consecutione hæc fiunt. Vide tamen Peucerum de divinat. p. 661, ubi de eclipsium portentis agit.

1. 2. 3.] Hoc ipso exemplo & similibus aliis, ostendunt Frontinus, 1, 12, & Piccartus observ. 10. 3, boni ducis esse, metum militum, ex adversis ominibus conceptum, prudenter eludere, & in contrarium vertere. Huic nostro geminum quid est in Curtio, 4, 10.

3. *Naturalium siderum*] Solis & Lunæ, ita forte dictorum, quod rerum naturam maxime fovere credantur. *Bern.*

Naturalium siderum: Hoc *naturalium* mihi valde suspectum quasi sint & sidera non naturalia. Num scripsit noster *natura luminum*, aliusque id exposuit per *siderum*, & potest illud *luminum* contracte scriptum fuisse *lum*, post adjunctum esse voci *natura*. Certe si est retinendum *naturalium*, putem ita dicta in opposito ad cometas, & id genus, ipsos quoque soles lunasque apparentes, quales hactenus intelligi possunt non naturales, non quod foveant naturam. *Scheff.*

Porro defectus naturalium siderum] Naturalia sidera quæ sint, nemo, credo, explicabit; neque enim alia astra sunt, quæ non naturalia vocare possis. Lego, *defectus naturales*: id est, qui causis naturalibus nituntur. *T. Fab.*

Certumque esse] Lege, *certum itaque esse*. Nam argumentatio est. *Idem.*

Adversisque rebus suis] Probat Grævius, quod una voce auctius legitur in Iuntina: *laboribus adversisque rebus.* Scheff.

4. *Naves incendi jubet*] Idem eodem consilio fecere Corcyræi apud Thucydidem, 3, 13, 22. Nec dissimilia Livius, 9, 23: item, 21, 43. & 44: item, 44, 10, 8 Britanni *obseptis effugiis, multa & clara facinora edidere.* Tacit. 12. 31.

Una salus victis, nullam sperare salutem.

Virgil. Æn. 2, 3, 54. Adde sup. 1, 6, 10.

5. *Hanno*]

dum esse. 5 Deinde cum omnia, quacunque ingrederentur, prosternerent, villas castellaque incenderent, obvius eis fuit cum xxx millibus Pœnorum Hanno: 6 sed prælio commisso, duo de Siculis, tria millia de Pœnis cum ipso duce cecidere. 7 Hac victoria & Siculorum animi eriguntur, & Pœnorum franguntur. 8 Agathocles victis hostibus urbes castellaque expugnat, prædas ingentes agit, hostium multa millia trucidat. 9 Castra deinde in quinto lapide a Carthagine statuit, ut damna carissimarum rerum, vastitatemque agrorum & incendia villarum, de muris ipsius urbis specularentur. 10 Interea ingens tota Africa deleti Pœnorum exercitus fama, occupatarumque urbium, divulgatur. 11 Stupor itaque omnes & admiratio incessit, unde tanto imperio tam subitum bellum, præsertim ab hoste jam victo. 12 admiratio deinde paulatim in contemptum Pœnorum vertitur. Nec multo post, non Afri tantum, verum etiam urbes nobilissimæ novitatem sequutæ, ad Aga-

5. *Hanno*] Et Βορμίλκας. Diodor. 20, 10. qui auctori nostro dicitur *Bomilcar*, aut *Vomilcar*. Habuerunt autem in exercitu XL millia peditum, equites mille. Diodor. ibidem. Orosius ms. pro XXX millia habet viginti, & ita unus e nostris. Nec magis in cæsorum numero conveniunt. Orosius, qui cetera hinc transcripsisse videtur, duo millia Pœnorum, Siculos duos: Diodorus, 20, 13, illorum mille, horum ducentos decedisse scribit. *Bong.*

9. *Castra quinto lapide a Carthagine statuit*] Antiquiores typis expressi, Becharii, & teste Grævio Iuntarum, *in quinto lapide*: quomodo rursus & in MSS. esse Bongarsius testatur. Mirum igitur quod idem præpositionem expunxit: id quod nec Gronovio placere ex libro hujus de pec. vetere videre est. Si maxime vocula *in* non adsit, est tamen eadem subaudienda. Est autem *in quinto lapide* pro ad quintum lapidem. *Vorst.*

Deinde quinto lapide) Probant docti viri, quod in Mss. reperitur *deinde in quinto lapide*. Mihi adhuc melius videtur, si ex Ms. alio legamus, *dein in quintum lapidem a Carthagine*, ut *in quintum* positum sit pro *ad quintum*, sic ut sæpe *in* pro *ad* occurrit. *Scheff.*

Ut damna cariss. rer.] Eodem respiciens Antonius apud Tacitum Hist. 3, 30, *rapi ignes, inferrique amœnissimis extra urbem ædificiis jubet; si damno rerum suarum Cremonenses ad mutandam fidem traherentur.* Quod ipsum tamen comminandum potius quam faciendum, nec ad desperationem hostes adigendos, præcipit cum Onosandro strateg. c. 6, Thucydides, 1, 13, 17. *Bern.*

12. *Verum etiam urbes nobilissimæ*] Editio Iuntina teste Grævio una voce amplius, *urbes tributariæ nobiliss.* Infra 22, 7, 3. *Non tributariæ tantum tum ab his* (Carthaginiensibus) *urbes, verum etiam socii reges deficiebant.* Vorst.

Urbes nobilissimæ] In quibusdam una voce auctius legitur, *urbes tributariæ nobilissimæ*, quod probant viri docti,

Agathoclem defecere; frumentoque & stipendio victorem instruxere.

CAP. VII. 1 His Pœnorum malis etiam deletus in Sicilia cum imperatore exercitus, velut quidam ærumnarum cumulus accessit. 2 Nam post profectionem a Sicilia Agathoclis, in obsidione Syracusarum Pœni segniores redditi, ab Antandro, fratre regis Agathoclis, occidione cæsi nuntiabantur. 3 Itaque cum domi forisque eadem fortuna Carthaginiensium esset, jam non tributariæ tantum ab his urbes, verum etiam socii reges deficiebant, amicitiarum jura non fide, sed successu ponderantes. 4 Erat inter ceteros, rex Cyrenarum Aphellas, qui spe improba regnum totius Africæ amplexus societatem cum Agathocle per legatos junxerat, pactusque cum eo fuerat, ut

docti, quia mox fit mentio urbium tributariarum in sequenti capite. Nec improbo. Sed si hæ fuerint tributariæ, quid ita hic vocantur nobilissimæ, aut quid omnino ad rem facit illud *nobilissima*? Fallor multum, aut scriptura vera Justini est *urbes mobilissimæ*. Sensus elegantissimus, quia fuerunt tributariæ, ideo valde mobiles & cupidæ novitatis, si forte mutare conditionem suam possent. *Scheff.* *Urbes nobilissimæ*, sunt celeberrimæ & florentissimæ inter tributarias. *Nobilis* enim Latinis proprie est celebris. Phædrus: *Nec artis ulla medicum se prudentia, Verum stupore vulgi factum nobilem.* Grævius.

CAP. VII. 2. *Antandro*] Ita quoque Diodorus. Mendose Orosius, 4, 6. *Androne.* Bern.

3. *Domi forisque*, &c.] Curtius, 4. 1, 54: *eadem ubique fortuna partium.* Florus, 4, 2, 43: *Omnia felicitatem Cæsaris sequebatur.*

Non fide, sed successu] Adversis enim rebus rarior fides est, ait Vegetius, 3. 9. m. *Quo se fortuna, eodem etiam favor hominum inclinat.* Noster 5, 1, 11.

Non fide, sed successu] Xenophon: τὸ μὲν ἐν ταῖς εὐπραξίαις πιστοὺς φαίνεσθαι, οὐδὲν θαυμαστόν. ὅταν δέ τινες ἐν συμφοραῖς γενομένων φίλων βέβαιοι ταυῶσι, τοῦτ᾽ εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον μνημονεύεται.

4. *Cyrenarum*] De nomine hujus urbis variæ sunt opiniones, ut ex Diodoro Siculo, libr. 5. cap. 14: Stephano de Urbibus, Pindaro, Justino, Servio Grammatico, & aliis discimus. Illud silentio prætereundum minime videtur. Depravatus est Eustathii locus in Dionysium, ubi excusus liber habet, Cyrenem Thebanorum coloniam fuisse, nam pro Θηβαίων scribere debemus Θηραίων. *Cast.*

Aphellas) Diodoro, 20, 41, *Ophellas* dicitur: *is majorem*, inquit, *animo principatum complexus fuerat.* B. Paulus tamen Leopardus, Emendation. 17, 10, *Opheltas* legendum contendit, firmante Plutarcho in Demetr. c. 16, & Pausania in Corinthiacis. *Bern.*

Rex Cyrenarum Aphellas.] Non dubitandum de lectione Bongarsii, *Ophellas.* Nam, præter Diodorum, ita quoque habent, Theophrastus de plantis lib. IV. cap. IV, & Polyænus, atque alii. *Voss.* Antiquiores typis expressi *Ophellam* vel *Opheltam* vocant: quomodo veteres quoque auctores Græcos

ut Siciliæ illi, sibi Africæ imperium, victis Carthaginiensibus, cederet. 5 Itaque cum ad belli societatem cum ingenti exercitu ipse venisset, Agathocles blando alloquio & humili adulatione, cum sæpius simul cœnassent, adoptatusque filius ejus ab Aphella esset, incautum interficit: 6 occupatoque exercitu ejus, iterato Carthaginienses omnibus viribus bellum cientes, magno utriusque exercitus sanguine, gravi prælio superat. 7 Hoc certaminis discrimine tanta desperatio illata Pœnis est, ut nisi in exetcitu Agathoclis orta seditio fuisset, transiturus ad eum Bomilcar, rex Pœnorum, cum exercitu fuerit. 8 Ob quam noxam in medio foro a Pœnis patibulo suffixus est: ut idem locus monumentum suppliciorum ejus esset, qui ante fuerat ornamentum honorum. 9 Sed Bomilcar magno animo crudelitatem civium tulit, adeo ut de summa cruce, veluti de tribunali, in Pœnornm scelera concionaretur: 10 objectans illis, nunc *Hannonen falsa affectati regni invidia circumventum; nunc Gisgonis innocentis exilium; nunc in Hamilcarem patruum suum tacita suffragia, quod Agathoclem socium illis facere, quam hostem maluerit.* 11 Hæc cum in maxima populi concione vociferatus esset, expiravit.

CAP.

cos, Diodorum, Plutarchum & Pausaniam vocare viri docti monuerunt. In vetere item prologo hujus libri est *Opallam. Vorst.* Grævius legit *Opheltas*, Vorstius *Ophellas*. Vide utrumque. *Scheff.* Alii, *Aphellas*; alii, *Opheltas*, quod ego cum Leopardo viro Doctissimo verum puto. Est autem nomen Laconicum. Cyrenæi vero origine Lacones eraut. Tamen in minori Epitoma legitur, *Ophellas.* T. Feb.

7. *Bomilcar, rex Pænorum*] Carthaginiensium duces, etiam *reges* dicuntur. Hannonis Periplus inscribitur, *Hannonis, Carthaginensium regis* & Imilco, de quo supra, 19, 2, & 3, *rex Carthaginiensium* Orosio, 4, 6. dicitur. Ideo, opinor, quia plerunque perpetuam auctoritatem obtinebant. Procopius lib. 1, de bello Goth. barbaros ait duces suos, reges vocare. Vide quæ notavi inf. ad 31, 2, 9. *Bern.*

8. *Patibulo*] Proprie dicitur de transverso ligno, sicuti & patibulum pro sera sive vecte, quo ostia occluduntur, dictum a Titinnio notat Nonius. Nonnunqum tamen hæc vox, sicuti hoc loco, pro tota cruce ponitur. Fallitur enim aliter sentiendo Lipsius. quanquam locum ex Carbonaria Plauti apud Nonium adducat: *Patibulum ferat per urbem, deinde affigatur cruci:* sed fallitur. Vide Salmasium de Cruce.

Ut idem locus] Ita Manlius Capitolii servator, affectati regni condemnatus, *de saxo Tarpeio dejicitur; locusque idem in uno homine & eximiæ gloriæ monimentum, & pœnæ ultimæ fuit.* Livius, 6, 20, 26.

10. *Tacita suffragia*] De quibus sup. 22, 3, 6.

CAP.

CAP. VIII. 1 Interea Agathocles profligatis in Africa rebus, tradito Archagatho filio exercitu, in Siciliam recurrit: nihil actum in Africa existimans, si amplius Syracusæ obsiderentur. 2 Nam post occisum Hamilcarem, Gisgonis filium, novus eo a Pœnis missus exercitus fuerat. 3 Statim igitur primo adventu ejus Siciliæ urbes, auditis rebus quas in Africa gesserat, certatim se ei tradunt: atque ita pulsis e Sicilia Pœnis, totius insulæ imperium occupavit. 4 In Africam deinde reversus seditione militum excipitur. Nam stipendiorum solutio in adventum patris dilata a filio fuerat. 5 Igitur ad concionem vocatos blandis verbis permulsit: *Stipendia illis non a se flagitanda esse, sed ab hoste quærenda: communem victoriam, communem prædam futuram.* 6 *Paulum modo anniterentur, dum belli reliquia peraguntur, cum sciant, Carthaginem captam, spes omnium expleturam.* 7 Sedato militari tumultu, interjectis diebus, ad castra hostium exercitum ducit; ibi inconsultius prælium committendo majorem partem exercitus perdidit. 8 Cum itaque in castra fugisset, versamque in se invidiam temere commissi belli videret, pristinamque offensam non dependi stipendii metueret; concubia nocte solus a castris cum Archagatho filio profugit. 9 Quod ubi milites cognovere haud secus, quam si ab hoste capti essent, trepidavere: *Bis se a rege*

CAP. VIII. 1. *Profligatis in Afr. rebus*] *Profligata res* pro afflictis & perditis. Cicero 3. de Or. *Cum Philippus suis consiliis remp. profligasset.* Atque inde est quod hominem perditum & *profligatum* dicunt. *Vorst.*

Profligatis in Africa rebus] Hoc *rebus*, quicquid explicent, suspectum mihi manet. Quomodo enim tandem necesse est, ut de adversariorum rebus magis, quam propriis Agathoclis accipiatur. Res quidem exigit, at verba contrarium potius requirunt. Sic enim *rebus integris*, *rebus perditis* intelligimus de nostris, nisi quid addatur. Itaque omnino credo, Justinum scripsisse *profligatis in Africa regibus*, ac intellexisse Bomilcarem Carthaginensium, & Aphellam Cyrenarum reges. *Scheff.* Hunc locum non intellexerunt viri docti. Vide notas Grævii.

9. *Dum belli reliquia peraguntur*] Nimis mihi insolens hæc locutio videtur mallem *belli reliqua peraguntur*. Scheff.

8. *Versamque in se invidiam*] Hoc est, malam existimationem, & quasi infamiam. Hac notione Tacitus annal. 4, 7. ait, Tiberium, quod ipsis Januarii Calendis supplicia mandasset, *magnam invidiam adiisse*. Livius, 24. 25, 2: *Tutores regis sub aliena invidia regnant.* Florus, 3, 6, 2: *Cilices sub exteri regis invidia prædantur.* Ita noster supr. 12, 6, 12: 21, 4, 10: & 2, 8, 9. *Bern.*

Cum

rege suo in mediis hostibus relictos esse proclamantes, salutemque suam desertam ab eo esse, quorum ne sepultura quidem relinquenda fuerit. 10 Cum persequi regem vellent, a Numidis excepti in castra revertuntur: comprehenso tamen reductoque Archagatho, qui a patre noctis errore discesserat. 11 Agathocles autem navibus, quibus reversus a Sicilia fuerat, cum custodibus earundem, Syracusas defertur. 12 Exemplum flagitii singulare, rex exercitus sui desertor, filiorumque pater proditor. 13 Interim in Africa post fugam regis, milites pactione cum hostibus facta, interfectis Agathoclis liberis, Carthaginiensibus se tradidere. 14 Archagathus cum occideretur ab Arcesilao, amico antea patris, rogavit eum *quidnam liberis ejus facturum Agathoclem putet, per quem ipse liberis careat?* Tunc respondit, *satis habere se quod superstites eos esse Agathoclis liberis sciat.* 15 Post hæc Pœni ad persequendum belli reliquias duces in Siciliam miserunt, cum quibus Agathocles pacem æquis conditionibus fecit.

Cum Archagatho] Diodorus, 20, 70. deseruisse filios scribit, qui a militibus, fuga cognita, interfecti sint. Quam crudeliter autem in Sicilia versatus sit post reditum Agathocles, lege apud Diodorum, 20, 72, & 74. *Bong.*

Archagatho filio] A Græcis varie appellatur, Ἀρχάγαθος, Ἀγάθαρχος. *Voss.*

12. *Proditor*] Vide supr. Notam ad 19, 3, 10. *Bern.*

Filiorum pater proditor.] Præcedit *rex exercitus sui desertor.* Et *proditor* idem fere est quod desertor. *Prodere* quoque idem quod deserere & periculo exponere. Vide Notas ad 19, 3, 11. *Vorst.*

14. *Ab Archesilao.*] Scrib. *Arcesilao.* T. Fab. Optime. Sic & Iuntina.

Amico autem patris] Impressi quidam, *amico Antipatri*, unde liquet, veterem scripturam fuisse *amico ante patri*, quod nescio, an non lectioni vulgatæ debeat præferri. *Scheff.* *Antea* legitur in omnibus melioribus editionibus, non *autem.*

Satis habere, &c.] Hoc modo apud Barclaium, novitii commatis, genii veteris auctorem, Argenid. lib 2, Eristheues damnandus: *Satis est gaudii, quod post Poliarchum Siciliæ hostem vixi.* Bern.

LIBER XXIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

CAP. I.

AGathocles, rex Siciliæ, pacificatus cum Carthaginiensibus, partem civitatium a se fiducia virium dissidentium armis subegit. 2 Dein quasi angustis insulæ terminis clauderetur, cujus imperii partem primis incrementis ne speraverat quidem, in Italiam transcendit: exemplum Dionysii secutus, qui multas civitates Italiæ subegerat. 3 Primi igitur hostes illi Bruttii fuere, qui & fortissimi tum & opulentissimi videbantur, simul & ad injurias vicinorum prompti. 4 Nam multas civitates Græci nominis Italia expulerant. 5 auctores quoque suos Lucanos bello vicerant, & pacem cum his æquis legibus fecerant. 6 Tanta feri-

CAP. I. 1. *Partem civitatium a se fiducia virium dissidentium*] Rectius videtur, quod teste Grævio in editione Iuntina est, quodque & Sichardus secutus, est *diffidentium*. Vorst:

2. *Cujus imperii part.*] Cupiditates mortalium, ubi semel exorbitare cœperunt, οὐδαμοῦ τῆς εἰς τὸ πρόσω φορᾶς ἵστανται, *sempe ulterius progrediendo, nunquam sistunt*, inquit Basilius Magnus. Adde supra, 21, 6, 4.

7. *Lua*

feritas animorum erat, ut nec origini suæ parcerent. 7 Namque Lucani iisdem legibus liberos suos, quibus & Spartani instituere soliti erant. 8 Quippe ab initio pubertatis in silvis inter pastores habebantur, sine ministerio servili, sine veste quam induerent, vel cui incubarent: ut a primis annis duritiæ parcimoniæque, sine ullo usu urbis, assuescerent. 9 Cibus his præda venatica; potus, aut lactis, aut fontium liquor erat. Sic ad labores bellicos indurabantur. 10 Horum igitur ex numero quinquaginta primo ex agris finitimorum prædari soliti, confluente deinde multitudine, sollicitati præda, cum plures facti essent, infestas regiones reddebant. 11 Itaque fatigatus querelis sociorum Dionysius, Siciliæ tyrannus, sexcentos Afros ad compescendos eos miserat: 12 quorum castellum proditum sibi per Bruttiam mulierem expugnaverunt; ibique civitatem, concurrentibus ad opinionem novæ urbis pastoribus statuerunt; Bruttiosque se ex nomine mulieris vocaverunt. 13 Primum illis

7. *Lucani iisdem legibus*] Vide supra, 3, 3, 5.

8. *Sine veste quam induerent*] Codex. MS teste Bongarsio *qua induerentur*. Quod rectum fortasse, certe elegans est. Esset autem *induerentur* pro induerent se, passivum pro activo cum pron. recip. *Vorst.*

Sine veste quam induerent] Atqui noster supra lib. III. c. 3. de Spartanis, *Juvenibus non amplius una veste uti tota anno permisit*. Non ergo erant sine veste, quorum tamen hic dicuntur secuti leges. Puto vestem, Græca consuetudine usurpatam pro ea, quæ interiori injicitur, atque ita & verbum *induere* accipi hic oportere. Modo integer sit locus, de quo deliberent eruditiores. Mallet quoque Vorstius, *qua induerentur*, ex Msc. Bongarsii. *Scheff.* Aut legendum: *una veste*, pro *sine*, aut sic capiendum est, ut Schefferus monuit; sic & nudi apud Latinos dicuntur, qui tunica tantum erant induti, ut docuit Gisbertus Cuperus Observat. 1, 7.

Sine ullo usu urbis] Urbes effeminando, castra masculando militi facere, Gruterus ad Tacit. cap. 38, justa dissertatione demonstrat.

12. *Concurrentib. ad opin.* &c.] Ut factum quoque supra, 18, 5, 17.

Bruttiosque se ex nomine] Strabo lib. 6, Bruttios dictos ait a Lucanis, qui *Bruttios* sua lingua vocabant *Apostatas*, *Rebelles* & *Fugitivos*. Cum enim eorum essent pastores, rebus tempore Dionysii turbatis, ab iis defecerunt. Stephanus a *Bretto*, Herculis filio, dictos vult. Vide Eustath. in Dionys. qui eos Βρεττίυς vocat: & Diodorum, 16, 15, B. Βρύττιοι nominantur Ptolemæo: *Brettii* leguntur in Numismatibus: *Brutates* apud Festum. Ipsa Regio, (quæ *Calavria Inferior* hodie) Polybio, 11, Βρεττανία; Straboni lib. 6. Βρεττία nominatur. A Stephano, Scholiaste Theocriti, aliisque, *Siciliam* vocari patet ex eo, quod fluvios oppidaque non pauca hujus tractus, *Siciliæ* adscribant, prout etiamnum in titulis Regum Hispaniæ, *Sicilia cis*

illis cum Lucanis, originis suæ auctoribus, bellum fuit. 14 Qua victoria erecti, cum pacem æquo jure fecissent, ceteros finitimos armis subegerunt; tantasque opes brevi consecuti sunt, ut perniciosi etiam regibus haberentur. 15 Denique Alexander, rex Epiri, quum in auxilium Græcarum civitatium cum magno exercitu in Italiam venisset, cum omnibus copiis ab his deletus est. 16 Quare feritas eorum successu felicitatis incensa diu terribilis finitimis fuit. 17 Ad postremum imploratus Agathocles spe ampliandi regni a Sicilia in Italiam trajecit.

CAP. II. 1 Principio adventus opinione ejus concussi, legatos ad eum, societatem amicitiamque petentes miserunt. 2 Quos Agathocles ad cœnam invitatos, ne exercitum trajici viderent, in posterum statuta his die, conscensa nave frustratus est. 3 Sed fraudis haud lætus eventus fuit;

Pharum appellatur, ad differentiam Insulæ, quæ *ultra Pharum*. Bern.

14. *Qua victoria erecti*] Hoc *qua* necessario referri debet ad certam aliquam, de qua prius dictum. At hic nulla mentio fit victoriæ in præcedentibus, sed tantum belli. Quare puto hic scribendum, *quo victoria*. *Quo* refertur ad bellum, & ponitur pro *in quo*. Non intellexerunt scribæ, & quia putaverunt *quo victoria* vitiosum esse, nec adjectivum substantivo respondere, ideo *qua victoria* fecere. *Scheff.*

CAP. II. 1. *Opinionis ejus*] *Opinio* huic auctori est fama & rumor. Nonius significationem notavit: sed exempla, ut ipsius est mos: adscripsit parum accommodata. Tacitus in vita Agricolæ, c. 9: *Comitante opinione, Britanniam ei provinciam dari.* Cicero, 11. ad Attic. epist. 16, & 18, B. Ceterum structuram orationis vix hic expedio. Legerim, *Principio, adventus ejus opinione conc.* vel potius: *Principio adventus, opinione ejus concussi*, hoc est, fama territi. Sicut sup. 20, 2, 3. *Principio originum*. Bern.

Principio adventus ejus opinione concussi] Bongarsius & Berneggerus edidere, *Principio adventus opinionis ejus concussi*. Sed notavit Bongarsius, typis expressos habere *opinione*. Et fatetur Berneggerus sibi omnino sic legendum videri. Sed & Gronovius libros typis expressos hic sequendos existimat. Est autem *opinio* hic pro fama, ut frequentissime. *Vorst*. Ex libris impressis emendat Gronovius, ut monet amicus noster Grævius, *adventus ejus opinione*; quod tam verum est quam facile ad emendandum fuit; ut & quod mox sequitur ex edit. Iuntarum *vindicantes*, pro *vindicantibus*. Ita etiam locutus est Justinus 24, 7, 6. *Prima namque opinione adventus Gallorum*, &c. T. Faber.

2. *Quos Agathocles* &c.] Sic ab Tullo Hostilio os sublitum est legatis C. Cluilii, Liv. 1, 22, 7. Sic legatis ipsis Romanis ab gente Achæorum, Pausan. lib. 7. pag. 423. adde Frontinum, 1, 4. 6.

Conscensis navibus] Mss. omnes habent *conscensa nave*, quod non video, quare noluerint servare. Oratio sane ipsa requirebat, nam *frustratus eos est* Agathocles *conscensa nave*, non *navibus*, nec enim plures poterat conscendere. Fefellit correctores, quod præcedit de exercitu. At de-

fuit: ſiquidem reverti eum in Siciliam, interjectis paucis diebus, vis morbi coëgit; 4 quo toto corpore comprehenſus, per omnes nervos articuloſque humore peſtifero graſſante, velut inteſtino ſingulorum membrorum bello impugnabatur. 5 Ex qua deſperatione bellum inter filium nepotemque ejus, regnum jam quaſi mortui vindicantes, oritur; occiſoque filio regnum nepos occupavit. 6 Igitur Agathocles, cum morbi cura & ægritudo graviores eſſent, & inter ſe alterum alterius malo creſceret, deſperatis rebus, uxorem ſuam Texenam, genitoſque ex ea duos parvulos, cum omni pecunia, & familia, regalique inſtrumento, quo præter illum nemo regum ditior fuit, navibus impoſitos Ægyptum, unde uxorem acceperat, remittit: timens ne prædonem regni ſui hoſtem paterentur. 7 Quamquam

debebant animadvertere, duo diviſa hic proponi. Exercitus conſcendebat naves & trajicebat, dum Agathocles legatos habet in cœna. Deinde ſequebatur ipſe Agathocles, cœna finita, id quod fiebat uno & peculiari navigio. *Scheff.*

5. *Humore peſtifero*] Vel a veneno, vel ab alia peſtifera cauſa; quæ maligna & venenata putredine humores, vitales ſpiritus, & ſubſtantiam cordis labefactavit.

5. *Vindicantibus*] Iuntina, *vindicantes*, quod Grævius putat exigi a Priſciano. Vorſtius exiſtimat, non eſſe neceſſarium, ut liquet ex nota ejus ad 2, 3, 16 & 8, 5, 10. *Scheff.*

Occiſo filio] Grævius ex Iuntina, *occiſoque filio*. Idem.

6. *Cum morbi cura* &c.] Hæc planiora fuerint, ſi Freinshem. reſcribentem ſequare: *cum morbo cura & ægritudo gr. e.* Gravis morbus: ſed animi ægritudo curaque gravior. *Bern.*

Cum morbi cura] Freinshemius putabat hic legendum, *cum morbo cura*. ut ſit comparatio inter morbum corporis, & curam animi, probatque Berneggerus. Ego potius exiſtimem, ſcripſiſſe Juſtinum, *cum orbi cura*, quia *morbi* legitur in libris omnibus, & *m* in eo adjectum ex littera finali vocis præcedentis videtur. Porro orbus eleganter hic dicitur Agathocles, non modo propter amiſſum filium, ſed & multo magis, propter amiſſum regnum, quod carius rebus omnibus habuerat. Niſi forte quis exiſtimet jungendum utrumque, ac ſcribendum, *cum morbo orbi cura*, ſed alterum præferrem, quia illud *morbo* facile hic intelligitur. *Scheff.*

Texenam] Unus ms. *Theonexam*. *Theoxenam*. Bong. Iuntæ: *Theogenam*. Scheff. Vel tu *Thexenam* ſcribe, vel *Theuxenam*; Eſt autem nomen Doricum pro Theoxenam. *T. Faber.*

7. *Uxor diu, ne ab ægro divelli*] Id genus egregium fidei conjugalis exemplum eſt in Plutarchi Erotico, cap. 49. quod etiam Tacitus Hiſt. 4, 67, 4. tangit, & in iis quæ deſiderantur, perſcripſit. Plura Val. Max. 6, 7. Ph. Camerar. op. ſubciſ. centur, 1, 51, Certe Vell. Paterc. 2, 67, id notandum tradit, *fuiſſe in proſcriptis fidem, ut filiorum nullam, ſervorum aliquam, libertorum mediam, ſic uxorum ſummam*, Bern.

Ne diſceſſus ſuus adjungi parricidio poſſet] Quid eſt quæſo *diſceſſus adjungitur parricidio*? & ad quem debet referri

quam uxor diu, ne ab ægro divelleretur, deprecata eſt, ne diſceſſus ſuus adjungi nepotis parricidio poſſet; & tam cruente hæc deſeruiſſe virum, quam ille impugnaſſe avum videretur: 8 *Nubendo ſe non proſperæ tantum, ſed omnis fortunæ iniſſe ſocietatem: nec invitam periculo ſpiritus ſui empturam, ut extremos viri ſpiritus exciperet; & exſequiarum officium, in quod, profecta ſe, nemo ſit ſucceſſurus, obſequio debitæ pietatis impleret.* 9 Diſcedentes parvuli flebili ululatu amplexi patrem tenebant. Ex altera parte uxor maritum non amplius viſura oſculis fatigabat. Nec minus ſenis lacrymæ miſerabiles erant. 10 Flebant hi morientem patrem, ille exules liberos: hi diſceſſu ſuo ſolitudinem patris, ægri ſenis; ille in ſpem regni ſuſceptos relinqui in egeſtate lugebat. 11 Inter hæc regia omnis aſſiſtentium fletibus tam crudelis diſcidii impleta reſonabat. 12 Tandem finem lacrymis neceſſitas profectionis impoſuit, & mors regis proficiſcentes filios inſequuta eſt. 13 Dum hæc aguntur, Carthaginienſes, cognitis quæ in Sicilia agebantur, occaſionem totius inſulæ occupandæ datam ſibi exiſtimantes, magnis viribus eo trajiciunt, multaſque civitates ſubigunt.

CAP.

ferri id, *adjungi poſſet?* a quo non debet poſſe adjungi? num ab aliis per ſermones & convitia, ſi dicerent, eam ſic deſeruiſſe maritum, ſicut nepos occidit filium ejus? Non videtur tantopere ſollicita fuiſſe de fama. Et tamen aliter exponi verba iſta nequeunt. In Mſs. eſt *diſceſſu ſuo*, quam lectionem puto veram. Senſus, precata eſt uxor, ne abire ſe compelleretur, diſceſſu ſuo, ſeu per diſceſſum ſuum futurum, ut ipſe æger adjungatur filio per parricidium nepotis, h.e. ut Agathocles pari modo interficiatur a nepote ſuo, ſicut ab eo interfectus fuit filius. *Scheff.* Nihil hic novandum. Sententia eſt ne diſceſſus ſuus tam deteſtabilis eſſet & haberetur ac parricidium nepotis. Hæc ipſa verba ſequentia explicant, *& tam eruente hæc deſeruiſſe virum, quam ille impugnaſſe avum videretur.* Græv.

8. *Non proſperæ tant. ſed omn. fort*] Qua cauſa, *conſortia rerum ſecundarum adverſarumque*, conjugia dicuntur Tacito, 3, 34, 6, Quomodo Porcia, Bruto *ſe datam*, inquit, *non ſicuti pellices, ad lecti tantum & menſæ conſortium: ſed etiam ad proſperorum adverſorumque ſocietatem.* Plutarch. in Bruto, c. 19: Aliter Plancina, *ſegregata a marito* pericilitante. Tacit. 3, 15, 2, *Bern.*

Et exſequiarum officium] Mſs. plures habent *ut exſequiarum*, quod quia rationes emphatice proponit, & ſeorſum ſingulas inſinuat, puto accommodatius huic negotio, & præferendum. Vult enim uxor cauſas remanendi graves, & multas dare. *Scheff.*

9, *Senis*] Nempe 95 annos nati, juxta Lucian. in Macrobiis, ſub initium. *Bern.*

Ægri ſenis] Plane poſt *ægri* comma eſt ponendum, quod & abſentia conjun-

CAP. III. 1 Eo tempore & Pyrrhus adversus Romanos bellum gerebat: 2 qui imploratus a Siculis in auxilium, sicuti dictum est, cum Syracusas venisset, multasque civitates subegisset, rex Siciliæ, sicut Epiri appellatur. 3 Quarum rerum felicitate lætus, Heleno filio Siciliæ, velut avitum (nam susceptus ex filia Agathoclis regis erat,) Alexandro autem Italiæ regnum destinat. 4 Post hæc, multa secunda prælia cum Carthaginiensibus facit. 5 Interjuncto deinde tempore legati ab Italicis sociis venere nuntiantes, *Romanis resisti non posse, deditionemque futuram, nisi subveniat.* Anxius tam ambiguo periculo, incertusque quid ageret, vel quibus primum subveniret, in utrumque pronus consultabat. 7 Quippe instantibus hinc Carthaginiensibus, inde Romanis, periculosum videbatur exercitum in Italiam non trajicere, periculosius a Sicilia deducere: ne aut illi non lata ope, aut hi deserti amitterentur. 8 In hoc æstu periculorum tutissimus portus consiliorum visus est, omnibus viribus decernere in Sicilia; & profligatis Carthaginiensibus, victorem exercitum transponere in Italiam. 9 Itaque conserto prælio, cum superior fuisset, quoniam tamen a Sicilia abiret, pro victo fugere visus est:

10 ac

junctionis ostendit, & emphasis hoc loco requirit. *Sch.ff.* Iuntæ]: *sen's agri.*

CAP. III. 1. *Pyrrhus adversus*] Vide Plutarchum in ejus vita, cap. 45, cum seqq. & Pausaniam in Atticis: qui eum primum Carthaginienses insula fugasse referunt: tandem cum ob crudele imperium a sociis desereretur, *eumque tenere, sicut navem agitatam, non valeret insulam*, vocatus a suis, Italiam repetiit, navali prælio in itinere a Carthaginiensibus superatus. *Bong.*

2. *Sicuti dictum est*] Supra, 18 2, 11.

3. *Heleno filio*] Plutarchus in Pyrrho, c 17, non hunc, sed Alexandrum ait ex Lanassa Agathoclis filia susceptum. *Bong.*

5. *Ab Italicis sociis venere*] A Tarentinis & Samnitibus. Plutar. Pyrrho, c. 52.

9. *Æstu periculorum*] Vide notam ad 11, 13, 3. Ita Petronius: *Dum in hoc dictorum æstu totus incedo.* Ammianus lib. 15: *In hoc æstu mentis ancipitis.*

10. *A Sicilia abiret*] Cum ad insulam respectans comitibus suis dixisset: *O qualem, amici, palæstram Carthaginiensibus & Romanis relinquimus!* Plutarch. Pyrrh. c. 52. *Bern.*

Quoniam tamen abiret] In Mss. est *abire &*. Suspicor lectionem veram esse *abierat*. Scheff.

Pro victo fugere] *Qui recedit, fugere creditur*: Curtius, 3, 8, 12. Pro *victo*, hoc est, tanquam victus. Ita 24, 7, 5: *Milites ad occupanda omnia pro victoribus vagabantur* h. e. tanquam si essent victores. Seneca de vit. beat. cap. 16. f. *Laxam catenam trahit, non jam liber, sed tamen pro libero.* Sueton. Aug. 24, 4,

10 ac propterea socii ab eo defecerunt; & imperium Siciliæ tam cito amisit, quam facile quæsierat. 11 Sed nec in Italia meliore felicitate usus in Epirum revertitur. Admirabilis utriusque rei casus in exemplum fuit. 12 Nam sicut ante secunda fortuna, rebus supra vota fluentibus, Italiæ Siciliæque imperium, & tot de Romanis victorias adstruxerat: ita nunc adversa, velut in ostentationem fragilitatis humanæ, destruens quæ cumulaverat, Siciliensi ruinæ naufragium maris, & fœdam adversus Romanos pugnam, turpemque ab Italia discessum adjecit.

CAP. IV. 1 Post profectionem a Sicilia Pyrrhi, magistratus Hiero creatur: 2 cujus tanta moderatio fuit, ut consentiente omnium civitatium favore, dux adversus Carthaginienses primum, mox rex crearetur. 3 Hujus futuræ majestatis ipsa infantis educatio quasi prænuntia fuit: 4 quippe

ut equitem relegatum in agros, pro libero esse sineret. Bern.

10. *Socii ab eo defecerunt*] Partim ad Carthaginienses, partim ad Mamertinos. Plutarchus, Pyrrh. c. 52.

11. *Nec in Italia*] Præter Plutarchum lege Florum, 1, 11, & Orosium, 4, 2, & Frontinum, 4, 1, 13, apud quem pro *Statuentum*, quod & mss. agnoscunt, ex Plutarcho Pyrrh. c. 54, legendum *Beneventum*. Victus autem magno prælio a Manio Curio consule. *Bong.*

12. *Adstruxerat*] Vulgo *attraxerat*, & ita mss. quidam. Illud malo, statim enim *destruens*, inquit, *quæ cumulaverat*. Tacit. de vita Agric. 44. 5: *Consularibus ac triumphalibus ornamentis prædito, quid aliud adstruere fortuna poterat?* Bong. Ita Vell. Patercul. 2, 55: *Victus a Cæsare Pharnaces, vix quicquam gloriæ ejus adstruxit.* Plin. Panegyr. c. 74: *Nihil felicitati suæ putat adstrui posse.* Bern. Antiquiores typis expressi *attraxerat*. Sed Bongarsius rescripsit *adstruxerat*. Quod etsi in MSS. reperisse non profitetur, illud tamen non repudiaverim; vel hanc ob causam quod aliquis cod. MSS. eodem teste habet *struxerat*. *Adstruere* pro adjungere elegans. Vide Notas Bernegg. *Vorst.*

Adversus Romanos pugnam] Postrema Pyrrhi cum Romanis pugna fuit ad Beneventum, ubi victus est a M. Curio.

CAP. IV. 4 *Quippe genitus*] Quæ hic de Hierone referuntur, citat Saresberiens. Policratici lib. 1. cap. 13. De eo Plautus Menæch. 2, 3, 59. *Bong.*

Hieroclyto] Paul. Leopardus, Emendation. lib. 17, cap. 10, monet legendum *Hierocle*: & ita Pausanias lib. 6, pag. 365, 52. *Bern.*

Hieroclyto, nobili] Leopardus & Casaubonus *Hierocle nobili*: Veram scripturam credo, *Hierocle inclyto*, & *nobili* esse glossam. *Scheff.*

Hierocle. Gelon. Pudendum] In primo, & secundo, secutus sum sententiam Leopardi & auctoritatem Pausaniæ. In tertio, mihi præivit Berneccerus. *Pudibundum* enim, hoc loco vitiosum. *T. Faber.* Faber & Angli receperunt merito *Hierocle*, quamvis adversentur libri.

A Gelo] Rectius *a Gelone*. Bern. Quis dubitet legendum esse *a Gelone*. Vorst. Vorstius, *a Gelone*, neque dubitan-

pe genitus erat patre Hierocle, nobili viro, cujus origo a
Gelone, antiquo Siciliæ tyranno, manabat: 5 sed mater-
num illi genus sordidum, atque adeo pudendum fuit.
6 Nam ex ancilla natus, ac propterea a patre, velut deho-
nestamentum generis, expositus fuerat. 7 Sed parvulum &
humanæ opis egentem, apes, congesto circa jacentem
melle, multis diebus aluere. 8 Ob quam rem responso
aruspicum admonitus pater, qui regnum infanti portendi
canebant, parvulum recolligit, omnique studio ad spem
majestatis, quæ promittebatur, instituit. 9 Eidem in ludo
inter coæquales discenti lupus tabulam in turba puerorum
repente conspectus eripuit. 10 Adolescenti quoque prima
bella ineunti aquila in clypeo, noctua in hasta consedit.
11 Quod ostentum, & consilio cautum, & manu prom-
ptum, regemque futurum significabat. 12 Denique adver-
sus provocatores sæpe pugnavit, semperque victoriam
reportavit. 13 A Pyrrho rege multis militaribus donis do-
natus

tandum. Ex Casaub. *Scheff.*

5. *Pudibundum*] Malim *pudendum*. Sed in hoc librorum consensu nihil mutandum. Alia notione, 38, 8, 15: *Quæ omni studio occultanda pudibundo viro erant*. Bern. Berneggerus conjecit legendum esse *pudendum*: quomodo manifeste in editione Iuntina esse testatur Grævius. *Vorst.*

7. *Apes congesto*] Simile est quod de Platone referunt.

Apes &c. aluere] Idem de Pindaro refert Ælianus var. hist. 12, 45: & de Jove Servius ad Virg. Æn. 3, 104. *Bern.*

8. *Parvulum recolligit*] Simile illud in Græcis Matth. 25, 35, *ξένος ἤμην καὶ συνηγάγετέ με*. Ubi *συνάγειν* est recipere, suscipere, quomodo & in versione 2, Sam. 11, 27, *Vorstius.*

9. *Inter coæquales*] Supra 6, 6, 6. Bongarsius & Bernegerus edidere *æquales*. Quod elegantius quidem est; sed & ibi tamen Becharii aliæque veteres editiones habent *coæquales*. Idem.

In turba] Mss. habent *in turbam*, quod locutionis genus etiam alibi exhibent in similibus, sicut jam aliquoties a me annotatum est. *Scheff.*

Repente conspectus) Non videntur ista satis convenientia & sana. Quid enim sibi vult hoc *repente conspectus*, & quo fine adfertur? Suspicor potius scripsisse Justinum *repente e conspectu eripuit*, sed quia illud *e* absumsit littera proxime præcedens, factum esse id, quod legitur in vulgatis. *Idem.*

10. *Prima bella*] Hic quoque videndum, annon melius fuerit, si legamus, *primo bella ineunte*. Idem.

Noctua in hasta] Potest hoc accidisse, cum Agathocles, bello Punico, noctuas compluribus per castra locis clam emisit, quæ per agmen volitantes, dum clypeis galeisque insident, animos militum confirmabant, pro felici id augurio accipientibus singulis, propterea quod Minervæ sacrum id animal habetur. Diodorus, 20, 11. Videatur adagium *Noctua volat*. Bernecc.

 14. *Vires*

natus est. 14 Pulchritudo ei corporis insignis, vires quoque in homine admirabiles fuere; 15 in alloquio blandus, in negotio justus, in imperio moderatus: prorsus ut nihil ei regium deesse, præter regnum, videretur.

14. *Vires quoque in homine admirabiles*] Hinc excidit, *ut*, quod ii, qui acutum Latinitatis sensum habent, non inviti concedent. Lege igitur, *vires quoque*, ut *in homine, admirabiles fuere*; id est, tantæ in illo vires erant quantæ maximæ in homine esse possunt. *Tan. Fab.* Omittendæ forsan voces *in homine*. *Angli.*

Vires quoque in homine] Notator Anglicanus verba *in homine* delet. Faber scribit *ut in homine*. Mallem sequi Fabrum, quanquam dubitem Justinum sic scripsisse. *Scheff.*

15. *In imperio moderatus*] Ea fuisse Hieronem modestia refert Livius, ut nec vestis habitu, nec alio ullo insigni a civibus ceteris discerni potuerit.

Ut nihil ei regium] Ex hoc loco doctissimus Adversariorum scriptor, 46. 7, explicat illud Senecæ Thyest. vs. 470.

Immane regnum est, posse sine regno pati.

Rectius admirandi judicii vir H. Grotius ad Lucanum, 5, 314. *Bern.*

Ut nihil ei regium, præter regnum deesse] Septem annis Hiero magistratum gessit Syracusis, antequam rex crearetur, uti Casaubonus in Commentario in Polybium demonstrat. *Vorst.*

LIBER XXIV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Græciæ civitates aliæ in alias assurgunt.*
2 *Ptolemæi Macedonis in sororem Arsinoën conspiratio.*
3 *Incestuosæ Ptolemæi & Arsinoës nuptiæ tragicis casibus solvuntur.*
4 *Gallorum, qui Ptolemæum vicerunt & interfecerunt in Macedoniam irruptio.*
5 *Quo strategemate Ptolemæum aggressi sint & oppresserint. Macedonum luctus & instauratio.*
6 *Alia Gallorum Brenno Duce in Græciam expeditio, & de spoliatione Delphici templi consilium. Hujus templi & oraculi descriptiones.*
7 *Brenni & aliorum consultatio de templi oppugnatione; & hortatio ad milites.*

8 Oppu-

8 *Oppugnatio irrita, & clades Gallici exercitus, Brenno interfecto.*

CAP. I.

DUm hæc in Sicilia geruntur, interim in Græcia diſſidentibus inter ſe bello Ptolemæo Ceranno & Antiocho & Antigono regibus, [2] omnes ferme Græciæ civitates, ducibus Spartanis, velut occaſione data, ad ſpem libertatis erectæ, miſſis invicem legatis, per quos in ſocietatis fœdera alligarentur, in bellum prorumpunt: [3] &, ne cum Antigono, ſub cujus regno erant, bellum cepiſſe viderentur, ſocios ejus Ætolos aggrediuntur, cauſas belli prætendentes, [4] quod conſenſu Græciæ ſacratum Apollini Cirræum campum per vim occupaſſent. [5] Huic bello ducem deligunt Arean, qui adunato exercitu, urbem ſataque in his campis poſita depopulatur: quæ auferri non poterant, incendit. [6] Quod cum e montibus conſpicati Ætolorum paſtores eſſent, congregati admodum quingenti, ſparſos hoſtes,

CAP. I. 1. *Ptolemao Ceranno, & Antiocho.*] Veſtigia hujus belli jam ſupra 17, 2, 10, apparuerunt. Videſis locum iſtum, inque Notis emendationem ejus. In textu perperam omiſſum video *& Antigono*. Vorſt.

Antiocho] Antiochus Soter, Syriæ & Aſiæ rex.

4. *Cirraum campum*] De quo Pauſanias in Phocicis, Diodorus lib. 16, & Plinius, 4, 3. *Bong.*

5. *Huic bello ducem deligunt Arean*] Spartanorum ille rex fuit: ut non tantum ex eo colligi licet quod dux & imperator electus eſt, ſed & quod in vetere prologo lib. 16 Trogi Pomp. diſerte *Lacedamoniorum rex* appellatur, quem Antigonus Gonatas Corinthi interfecerit. *Vorſt.*

Arean] Ita veteres: Plutarch. in Pyrrho, c. 58, & Pauſan. Atticis, Rex Lacedæmoniorum eſt Ἀρεὺς. *Bong.*

Urbes ſataque] Mſs. tres, quos vidit Bongarſius, habent *urbem*. Miror, quod neglexerint. Nam & alii, niſi unam urbem, iis in campis, ignorant. Plinius IV. c. 3. *Ultra Cirrhai Phocidis campi, oppidum Cirrha.* Adde Pauſaniam in Phocicis. *Scheff.*

6. *Admodum novem millibus*] Hoc *admodum* a ſciolo hic puto intruſum ex ſuperioribus. Non enim, cum conjunguntur major minorque numerus, id majori quoque ſolet jungi, quia idem ſignificat, ac *non amplius*, quod inepte majori numero apponeretur. Livius lib. XXII. c. *Sex millia hoſtium caſa, quinque admodum Romanorum.* Scheff. Imo *admodum* eſt *quaſi*, circiter, præter propter, ſæpe apud Juſtinum alioſque. *Grav.*

hostes, ignorantesque quanta manus esset, quoniam conspectum illis metus & incendiorum fumus abstulerat, consectantur, trucidatisque admodum novem millibus, prædones in fugam verterunt. 7 Reparantibus deinde Spartanis bellum auxilium multæ civitates negaverunt, existimantes dominationem eos, non libertatem Græciæ, quærere. 8 Interea inter reges bellum finitur: nam Ptolemæus, pulso Antigono, cum regnum totius Macedoniæ occupasset, pacem cum Antiocho facit, affinitatemque cum Pyrrho, data ei in matrimonium filia sua, jungit.

CAP. II. 1 Exinde externo metu deposito, impium & facinorosum animum ad domestica scelera convertit, insidiasque Arsinoæ sorori suæ instruit, quibus & filios ejus vita, & ipsam Cassandreæ urbis possessione privaret. 2 Primus ei dolus fuit, simulato amore, sororis matrimonium petere. aliter enim ad sororis filios, quorum regnum occupaverat, quam concordiæ fraude pervenire non poterat. 3 Sed nota scelerata Ptolemæi voluntas sorori erat. 4 Itaque non credenti mandat, *velle se cum filiis ejus regni consortium jungere; cum quibus non ideo se armis contendisse, quoniam eripere his regnum, sed quod id facere sui muneris vellet.* 5 *In hoc mitteret arbitrum jurisjurandi; quo præsente apud deos patrios, quibus vellet obsecrationibus, se obligaret.* 6 In-

8. *Filia sua*] Antigone, quæ tamen Ptolemæi privigna verius. Plutarch. in Pyrrho, cap. 6. *Bern.*

CAP. II. 2. *Simulato amore*] Guntherus Ligurin. 10, 291.

Nulla quidem pestis magis est operosa nocendi,
Quam simulatus amor, nimiumque domesticus hostis.

Quam concordiæ fraude] Florus lib. 1, c. 16. de gente Samnitum: *saltibus fere, & montium fraude grassantem.* Silius lib. VII.

— spargentem in vulnera sævos
Fraude fuga calamos —

Quod noto, quia genus loquendi insolentius posset suspectum esse. *Schefferus.*

4. *Id facere sui muneris*] Vide supra, 13. 4. 9. *Bern.*

Quod id facere sui muneris vellet] Ad hunc modum & sup. 13, 4, 9. dixit *munus imperii beneficii sui facere.* Et Seneca 3 de Benef. 18. *Adeoque domini servi beneficia possunt dare, ut ipsos sæpe beneficii sui fecerint.* Sic enim legendum Gronovius 4 Obs. 9 docet. Tacitus 15 Annal. 52, *Ne delecto imperatore alio sui muneris remp. faceret.* Pari modo dicunt *alienæ potestatis aliquid facere.* Vide Livium 7, 31, Dicitur autem *sui muneris facere, sui beneficii facere aliquid,* concise pro facere

6 Incerta Arsinoë quid ageret: si mitteret, decipi perjurio: si non mitteret, provocare rabiem fraternæ crudelitatis timebat. 7 Itaque plus liberis, quam sibi timens, quos matrimonio suo protecturam se arbitrabatur, mittit ex amicis suis Chodionem: 8 quo perducto in sanctissimum Jovis templum, veterrimæ Macedonum religionis, Ptolemæus sumptis in manus altaribus, contingens ipsa simulacra & pulvinaria deorum, inauditis ultimisque execrationibus adjurat, 9 *se sincera fide matrimonium sororis petere, nuncupaturumque se eam reginam, neque in contumeliam ejus se aliam uxorem, aliosve, quam filios ejus liberos habiturum.* 10 Arsinoë postquam & spe impleta est & metu soluta, ipsa cum fratre colloquitur: cujus vultus & blandientes oculi, cum fidem non minorem, quam jusjurandum promitterent, reclamante Ptolemæo filio *fraudem subesse*, in matrimonium fratris concedit.

CAP. III. 1 Nuptiæ magno apparatu lætitiaque omnium celebrantur. 2 Ad concionem quoque vocato exercitu, capiti sororis diadema imponit, reginamque eam appellat. 3 Quo nomine in lætitiam effusa Arsinoë, quia quod morte Lysimachi prioris mariti amiserat, recepisset; ultro virum in urbem suam Cassandream invitat, cujus urbis cupiditate fraus struebatur. 4 Prægressa igitur virum, diem

cere ut aliquid sit sui muneris seu beneficii. phrasi *esse muneris alicujus* usus Ovid. 14, Metam. *Numinis instar eris semper mihi, meque fatebor Muneris esse tui.* Vorstius.

7. *Chodionem.*] MSS. *Quodionem*, Impr. *Dionem.* Utrique vitiose: scribendum enim *Codionem*, ob originem Græcam, quasi Latine Pellionem diceres. *T. Faber.*

8. *Sumptis in manus altarib.*] Quod moris fuisse veteribus in jurejurando, Brissonius Formul. lib. 8, probat ex Plauti Rudente, 5, 2, 49, & ex illo Juvenal. satyr. 14, 238.

Falsus erit testis, vendet perjuria summa
Exigua, Cereris tangens aramque pedemque.

10. *Ptolemæo filio*] Lysimachum & Philippum paulo post commemorat: Ptolemæi non meminit. Id movit quosdam, ut hoc loco pro Ptolemæo, *Lysimachum* reponerent. Ego nihil muto, cum præsertim in Prologo hujus libri, Ptolemæum quendam Lysimachi filium nominet. *Bong.*

CAP. III. 2. *Diadema impon.*] De coronatione reginarum operæ pretium est inspicere C. Paschalium coron. 10, 8. *Bern.*

4. *Domos, templa*] Mss. Bongarsiani habent *de more templa*, quod puto non temere contemnendum. Ut enim primo

diem festum urbi in adventum ejus indicit: domos, templa, ceteraque omnia exornari jubet; aras ubique hostiasque disponi, 5 filios quoque suos, Lysimachum sexdecim annos natum, Philippum triennio minorem, utrumque forma insignem, coronatos occurrere jubet. 6 Quos Ptolemæus ad celandam fraudem cupide & ultra modum veræ affectionis amplexus osculis diu fatigat. 7 Ubi ad portam ventum est, occupari arcem jubet, pueros interfici. Qui cum ad matrem confugissent, in gremio ejus inter ipsa oscula trucidantur. 8 Proclamante Arsione, quod tantum nefas aut nubendo, aut post nuptias contraxisset, pro filiis sæpe se percussoribus obtulit, frequenter corpore suo puerorum corpora amplexata protexit, vulneraque excipere, quæ liberis intendebantur, voluit. 9 Ad postremum etiam spoliata funeribus filiorum, scissa veste & crinibus sparsis, cum duobus servulis ex urbe protracta, Somathraciam in exilium abiit: eo miserior, quod mori cum filiis ei non licuit.

primo loco *domos* nominet, mox iterum addat *cateraque omnia*, forte nulla est idonea causa. *De more* autem eleganter dicitur, ut appareat, fieri id omne voluisse, quod in maximis festorum solemnitatibus solebat. Et potuit syllaba *re* in vocabulo *more* extrita esse ob sequentem *templa*. Relicto igitu, *de mo*, quid poterat scriba solers, quam *domos* facere. *Scheff.*

Aras ubique hostiasque disponi] Fœdam hanc adulationem in adventu virorum principum antiquitus usurpatam, Lipsius not. 77, ad Tacit. histor. docet ex Val. Max. 9, 1, 5: Cæsare bell. Gall. 8. 51: Suetonio Calig. 13, 2: & Plinio Panegyr. c. 23. Quibus adde Curtium, 5, 1, 33: Plutarchum in Dione c. 37: rursusque Suetonium Aug. 98, 4. *Bern.*

5. *Jubet*] Inepte repetitum videtur ex præcedente tmematio. *Bern.*

6. *Ultra modum*] *Quanto magis falsa sunt qua fiunt, tanto plura faciunt.* Sic annal. 2, 77: *Periisse Germanicum nulli jactantius mœrent, quam qui maxime latantur.* Bern.

8. *Proclamante Arsinoë*] Portentum erroris. Lege, *Proclamans.* Tan. Fab. Non opus mutatione. Locus hic prave interpungitur. Sic autem distingue: *Qui cum ad matrem confugissent, in gremio ejus inter ipsa oscula trucidantur, proclamante Arsinoë, quod tantum nefas aut nubendo, aut post nuptias contraxisset. Pro filiis sæpe se.* Græv.

Quod tantum facinus] Mss Bongarsiani habent, *quid tantum*, unde suspicor, lectionem veram esse, *qui tantum.* Scheff.

Contraxisset, pro filiis] Distinctio non placet, est enim sine emphasi aut vigore, quem postulat hic locus. Scribo eum totum hoc modo: *Proclamante Arsinoe, qui tantum nefas aut nubendo aut post nuptias contraxisset: Et pro filiis* &c. *Idem.*

9. *Scissa veste*] Mss. *& scissa*, quod longe majorem habet emphasin, quia injuriarum partes singulas cum pondere insinuat repetitio conjunctionis, quam ut vulgo editur, & ideo puto revocandum, cum præsertim probent Mss. alii, in quibus legitur *exscissa*. Id.

10. *Tot*

licuit. 10 Sed nec Ptolemæo inulta scelera fuerunt. Quippe diis immortalibus tot perjuria, & tam cruenta parricidia vindicantibus, brevi post a Gallis spoliatus regno, captusque vitam ferro ut meruerat, amisit.

CAP. IV. 1 Namque Galli, abundanti multitudine, cum eos non caperent terræ quæ genuerant, trecenta millia hominum ad sedes novas quærendas, velut ver sacrum miserunt. 2 Ex his portio in Italia consedit, quæ & urbem Romanam captam incendit; 3 & portio Illyricos sinus, ducibus

10. *Tot perjuria*] Etiam hic Mss. habent, *& tot perjuria*, quod longe rectius videtur. *Idem.*

CAP. IV. 1. *Abundanti multitudine.*] Cujus causam adducit Strabo sub initium lib. 4, quia scilicet mulieres Gallicæ & fœcundæ sunt, & educatrices bonæ. *Bern.*

Cum eos non caperent terra] Strabo lib. 4, pag. 139. f, verisimile esse ait, Gallos (Tectosagos) quondam potentia ac multitudine hominum excelluisse adeo, ut oborta seditione magnam multitudinem suorum domo expulerint. *Bong.*

Ver sacrum] Primus hunc locum ex vett. libris emendavit P. Pithœus adversar. lib. 1. c. 6. Quid sit ver sacrum, docent Festus in *ver sacrum*: & in *Mamertini*: Livius, 22, 9, 7: & 34, 43. 1: Sisenna, 4 hostoriar. apud Nonium in *ver sacrum*, & in *damnare*; nam duo illa fragmenta conjungenda esse notarunt alii: Eusebius in Chronico: *Lacedæmonii ver sacrum destinantes, Heracleam urbem condunt.* B. Addendus Plinius lib. 3. cae. 13. pr. Strabo lib. 5. pag. 172. f. & præcipue Dionysius Halicarnassensis, qui lib. 1. cap. 16: *More quodam*, inquit, *antiquitus a multis tam Græcis quam barbaris recepto, quoties vulgi multitudo in aliqua civitatem nimium excresceret, nec alimenta domi omnibus sufficerent, aut aliqua calamitas cogeret minui multitudinem, deo cuipiam sacrantes quantum hominum annus pareret, emittebant armis instructos e suis finibus. Illi vero ut posthac carituri patria, nisi aliam pararent qua se reciperet, quicquid terrarum armis acquisissent aut gratia, habebant vice patriæ: creditumque est, eis adesse deum cui dicabantur, & supra humanam spem prosperare hujusmodi colonias.* Idem initio libri 2, de Aboriginibus: *Hi fuerunt quædam diis sacrata juventus, patrio ritu a parentibus missa ad incolendas sedes, quas fortuna datura esset.* Ex quibus apparet, *ver sacrum* (ἔτος ἱερὸν Straboni) non ideo sic dici, quod emissa tali voto juventus excrabilis esset, ut vult vir doctus, hæc explicans ex Servio ad illud Virgilii, *auri sacra fames*. Unde & Sisenna Histor. lib. 4, citante Nonio, Ver hoc *religiosum* appellat. *Bern.* Hunc locum optime restituit Pithœus 1 Adv 6, cum ante pro *ver sacrum* legeretur *peregrinatum*. *Ver sacrum* dictum proprie de pecor. quod certo anni tempore, & quidem vere proximo, nasceretur, ut ex Festo v. *Mameritini* apparet. Recte ergo noster, *velut ver sacrum*. vocula *velut* enim & alias notari metaphoræ solent. *Vorst.*

3. *Augurandi studio Galli*] Exemplo *Dejotarus* Gallorum in Asia rex est, *quem nihil unquam nisi auspicato gessisse*, Cicero refert de divinat. 1. 15: Sed & consanguineos Gallorum *Germanos auspicia sortesque ut quos maxime observasse* scribit Tacitus, Germ. c. 10. *Bern.*

Callent] Mallem *clarent*. Bong. Bongarsius pro *callent* mallet *clarent*. Sed ipsum *callent* rectum est, estque idem quod solertes, periti sunt. Valerius Max. 8; 12, similiter, *Qui quotidia-*

cibus avibus (nam augurandi ſtudio Galli præter ceteros callent) per ſtrages Barbarorum penetravit, & in Pannonia conſedit: 4 gens aſpera, audax, bellicoſa, quæ prima poſt Herculem, cui ea res virtutis admirationem & immortalitatis fidem dedit, Alpium invicta juga & frigore intractabilia loca tranſcendit: 5 ibi domitis Pannoniis per multos annos cum finitimis varia bella geſſerunt. 6 Hortante deinde ſucceſſu, diviſis agminibus, alii Græciam, alii Macedoniam, omnia ferro proterentes, petivere. 7 Tantusque terror Gallici nominis erat, ut etiam reges non laceſſiti ultro pacem ingenti pecunia mercarentur. 8 So-

tidiano ejus uſu callebant. Vorſt.

Augurandi ſtudio Galli præter ceteros callent) Bongarſius malebat *clarent*. At vulgatum defendunt viri docti per illud Val. Max. VIII. c. 12. *Ab his id negotium aptius explicari poſſe confitendo, qui quotidiano ejus uſu callebant*. Sed opinione mea eſt diverſa locutionis utriuſque ratio, ex uſu quippe artis poteſt effici, ut quis eam calleat, non vero ſtatim ex ſtudio; quidam ſtudium fruſtra in artem impendunt. Quare puto apud noſtrum pro *callent*, ſcribendum eſſe *calent*. *Calere ſtudio augurandi* elegantiſſime dicuntur, qui id cupidiſſime ſectantur, ſicut *calere ſtudio ſcribendi*, qui cupidiſſime quærunt ſcribere. Horat. II. Ep. 1.

— *& calet uno*
Scribendi ſtudio —

Scheff.

Audax, bellicoſa] Strabo lib. 4, pag. 135, 12. genus Gallorum ait eſſe, bellicoſum, & ferox, & ad pugnam promptum: ceterum ingenio ſimplici, ac nulla malignitate devincto. Et Gallos *natura bellicoſam gentem* vocat Salluſtius Cat, 40, 2, & *gloria belli ante Romanos fuiſſe* (ſic enim eſt in vet. codice, Cat. 53, 3,) *qui ſic habuere, alia omnia virtuti ſuæ prona eſſe; cum Gallis pro ſalute, non pro gloria certari*. Jug. 114, 2, B. Addendi Cicero de prov. conſ. cap. 13: Cæſar de bello Gall. 5, 24: Tacitus in Germ. c. 28: & in Agr. c. 11, *Bern*.

Prima poſt Herculem] De quo Silius Italicus, 3, 496:

Primus inexpertas adiit Tirynthius arces, &c,

Et Am. Marcellinus, 15, 26: *Primam* (per Alpes viam) *Thebanus Hercules, ad Geryonem extinguendum & Tauriſcum lenius gradiens, prope maritimas compoſuit Alpes*, &c. De eodem, Diodor. Sicul. 4, 19. *Bern*.

Invicta] Forſan *invia* rectius eſt. *Bern*.

Invicta juga] Fortaſſe, *invia*. T. Faber. Faber, (& ante illum Berneccerus) *invia juga*. Sane *invicta juga*, que non victa, non ſuperata. Jam vero noſter ipſe ait, quod Hercules ea ſuperaverit. Non ergo fuere *invicta*, ſed *invia*.

6. *Hortante ſucceſſu*] Pro quo venuſte Sueton. Ner. 20, 4, *blandiente profectu*. Virgilius Æneid. 5, 210:

——— *ſucceſſuque acrior ipſe*.

Omnia ferro proterentes] Mſs. habent *proſternentes*, quod magis ferro convenit. Horatius ante laudatus ſerm. II. ſat. 2.

——— *Quid enim Ajax*
Fecit cum ſtravit ferro pecus? —

Silius Italicus lib. VII.

— *quippe egregium, proſternere ferro*
Hoſtem. — Scheff.

7. *Ultro pacem ingenti pecunia mercarentur*] Scribo; *ab iis mercarentur*. Tan. Faber.

8. *Pto-*

8 Solus rex Macedoniæ Ptolemæus adventum Gallorum intrepidus audivit, hisque cum paucis & incompositis, quasi bella non difficilius, quam scelera patrarentur, parricidiorum furiis agitatus occurrit. 9 Dardanorum quoque legationem viginti millia armatorum in auxilium offerentem sprevit, addita insuper contumelia: *Actum de Macedonia* dicens, *si cum totum Orientem soli domuerint, nunc in vindictam finium Dardanis egeant:* 10 *milites se habere filios eorum, qui sub Alexandro rege stipendia, toto orbe terrarum victores, fecerint.* 11 Quæ ubi Dardano regi nuntiata sunt, *inclytum illud Macedoniæ regnum brevi, immaturi juvenis temeritate, casurum* dixit.

CAP. V. 1 Igitur Galli, duce Belgio, ad tentandos Macedonum animos, legatos ad Ptolemæum mittunt, offerentes pacem, si emere velit: 2 sed Ptolemæus inter suos belli metu pacem Gallos petere gloriatus est. 3 Nec minus ferociter se legatis, quam inter amicos jactavit: *Aliter se pacem daturum negando, nisi principes suos obsides dederint, & arma tradiderint: non enim fidem se nisi inermibus habiturum.* 4 Renuntiata legatione, risere Galli, undique acclamantes, *brevi sensurum, sibi an illi consulentes, pacem obtulerint.* 5 Interjectis diebus, prælium conseritur, victique Macedones cæduntur. 6 Ptolemæus multis vulneribus saucius capitur: caput ejus amputatum & lancea fixum tota acie ad terrorem ho-

8. *Ptolemaus*] Pausanias in Atticis, & Phocicis, quem lege de hac Gallorum in Græciam irruptione, & Delphorum obsidione. *Bong.*

11. *Juvenis temerit. cas.*) Cicero de invent. 1, 3: *Cum ad gubernacula reipubl. temerarii atque audaces homines accedunt, maxima ac miserrima naufragia fiunt,*

CAP. V. 1. *Igitur Galli duce Belgio.*] Pausaniæ hic est Βόλγιος. Sed male ut puto. *Voss.*

Belgio] Unde Belgæ putantur dicti. Sed hæc antiquitatibus obruta. Etiam Belgites populi Pannoniæ apud Plinium lib. 3, c. 25.

3. *Nec minus fer. se leg.*] Simillima vecordia Imp. Diogenes legationem Sultani, pacis conditiones offerentem, contemptim rejicit, & timorem interpretatur, quæ confidentia ac lenitas erat. Zonar. tom. 3. Sapienter Aristhenus apud Livium, 32, 21, 27. Achæos suos hortatur, *ne Romanos amicitiam ultro petentes fastidiant, nec enim eos id metu facere, sed quod rogant, cogere posse.* Bern.

6. *Ptolemaus multis vulneribus saucius*] Justinus hic a Gallis regno spoliatum captumque, vitam ferro amisisse

hostium circumfertur. 7 Paucos ex Macedonibus fuga servavit: ceteri aut capti, aut occisi. 8 Hæc cum nuntiata per omnem Macedoniam essent, portæ urbium clauduntur; luctu omnia replentur: nunc orbitatem amissorum filiorum dolebant: 9 nunc excidia urbium metuebant: nunc Alexandri Philippique regum suorum nomina, sicuti numina, in auxilium vocabant. 10 *Sub illis se non solum tutos, verum etiam victores orbis terrarum extitisse.* 11 *Ut tuerentur patriam suam, quam gloria rerum gestarum cælo proximam reddidissent; ut opem afflictis ferrent, quos furor & temeritas Ptolemæi regis perdidisset*, orabant. 12 Desperantibus omnibus, non votis agendum Sosthenes unus de Macedonum principibus ratus, contracta juventute, & Gallos victoria exultantes compescuit, & Macedoniam ab hostili populatione defendit. 13 Ob quæ virtutis benificia multis nobilibus regnum Macedoniæ affectantibus ignobilis ipse præponitur: 14 & cum rex ab exercitu appellatus esset, ipse non in regis, sed ducis nomen jurare milites compulit.

CAP. VI. 1 Interea Brennus, quo duce portio Gallorum

fisse ait: Plutarchus autem in vita Pyrrhi, contra Galatas profectum cum exercitu periisse.

12. *Non votis* &c.) Sallust. Catil. 52, 26: *Non votis, neque suppliciis, Deorum auxilia parantur* &c.

Unus de Macedonum principibus] Non rejicio, tantum moneo, videri melius, si legatur, *fatus*. Vix enim contra desperationem omnium efficere quid potuit privata ista sua sententia, nisi enim prius explicaret, & allatis rationibus firmaret desperatos, quod oratione factum, necesse est, ad quam illud *fatus* pertinet. Argumentum porro orationis fuit, quod præcedit, *non votis agendum*, quod proinde in textu litteris cursivis scribendum videtur. *Scheff.*

14. *Ignobilis ipse*) Non regio sanguine cretus: sed tamen unus principum procerumve regni. *Bern.*

Multis nobilibus regnum affectantibus, ignobilis ipse.) Hic dormitabat Justinus, qui dicat, multis nobilibus regnum competentibus prælatum fuisse Sosthenem, cum esset tamen ipse ignobilis. Oblitus fuit quod antea scripserat. (*Sosthenes unus de Macedonum principibus*) Non cohærent. Certe enim principes imperii non possunt haberi pro ignobilibus. Sed rem tractavit rhetorice Justinus, ut per comparationem cresceret Sosthenes, & tanto plus in eo virtutis fuisse crederemus, quanto minus nobilitatis habebat, sive ex genere, sive ex rebus gestis, quæ vera nobilitas est. *Tan. Faber.*

14. *Non in regis, sed* &c.) Ita fere Mezetulus apud Livium, 29, 29, 7: Vide supr. Notam ad 9, 4, 2: & Amirat. dissert. 1. in Tacitum.

CAP. VI. 1. *Indignatus parta victoria opimam prædam*) Istud (*facile*) vitium in hac scriptura arguit. Nam tam

sorum in Græciam se effuderat, audita victoria suorum, qui Belgio duce Macedones vicerant, indignatus parta victoria opimam prædam, & orientis spoliis onustam tam facile relictam esse, ipse adunatis CL millibus peditum & XV millibus equitum in Macedoniam irrumpit. [2] Cum agros villasque popularetur, occurrit ei cum instructo exercitu Macedonum Sosthenes: sed pauci a pluribus, trepidi a valentibus facile vincuntur. [3] Itaque cum victi se Macedones intra muros urbium condidissent, victor Brennus nemine prohibente totius Macedoniæ agros deprædatur. [4] Inde quasi terrena jam spolia sorderent, animum ad deorum immortalium templa convertit, scurriliter jocatus, *locupletes deos largiri hominibus oportere*. [5] Statim igitur Delphos iter vertit, prædam religioni, aurum offensæ deorum immortalium præferens, *quos nullis opibus egere, ut qui eas largiri hominibus soleant*, affirmabat. [6] Templum autem Apollinis Delphis positum est in monte Parnaso, in rupe undique impendente: ibi civitatem frequentia hominum fecit, qui ad affirmationem majestatis undique concur-

tam opulenta præda a Brenno non facile relicta erat; quippe qui illi expeditioni Macedonicæ non interfuisset; non igitur de Brenno id intelligi potest, sed de Belgio, qui tam facile Macedonas vicisset. Quare legendum puto, *tam facile quæsitam*; id est, comparatam, partam. *Tan. Faber.* Faber, sicut docet Notator Anglicanus. tam facile *partam* vel *comparatam*. (imo *quæsitam*) Miror. Annon enim relicta facile, interventu unius Sosthenis, adorti incautos? Historia nimis clara est. Itaque alibi animum habuit Faber, cum cum hæc notaret. *Schefferus.*

Et quindecim millibus equitum) Μυρίους ἱππέας tantum recenset Diodorus in epitome lib. XXII. *Voss.*

4. *Locupletes deos*, &c. Qua scurrili cavillatione Dionysius etiam usus, *mensas argenteas de omnibus delubris jussit auferri: in quibus quod more veteris Græciæ inscriptum esset, BONORUM DEORUM, uti se eorum bonitate velle dicebat. Idem victoriolas aureas, & pateras coronasque, quæ simulacrorum porrectis manibus sustinebantur, sine dubitatione tollebat, easque se accipere, non auferre dicebat. Esse enim stultitiam, a quibus bona precaremur, ab iis porrigentibus & dantibus nolle sumere.* Cicero de natur. deor. 3, 34. *Bern.*

5. *Qui eas largiri hominibus soleant*] Hæc mihi a glossatore intrusa ex superioribus videntur. Certe illud *soleant* non convenit ei, quod antea dixerat, *oportere*. Nec enim admoneri debet officii sui, qui id solitus est ipse observare. *Scheff.*

6. *Templum autem Apollinis*] Præter Pausaniam, vide & Strabonem lib. 9. pag. 288. B. Originem Oraculi Delphici refert Diodorus, 16, 26. *Bern.*

Parnaso] Græcos varie scribere hoc

currentes in eo ſaxo conſedere. 7 Atque ita templum & civitatem non muri, ſed præcipitia, nec manu facta, ſed naturalia præſidia, defendunt: prorſus ut incertum ſit, utrum munimentum loci, an majeſtas dei plus hic admirationis habeat. Media ſaxi rupes in formam theatri receſſit. 8 Quamobrem & hominum clamor, & ſi quando accedit tubarum ſonus, perſonantibus & reſpondentibus inter ſe rupibus, multiplex audiri, ampliorque quam editur, reſonare ſolet. Quæ res majorem majeſtatis terrorem ignaris rei, & admirationem ſtupentibus plerumque affert. 9 In hoc rupis anfractu, media ferme montis altitudine, planicies exigua eſt, atque in ea profundum terræ foramen, quod in oracula patet: ex quo frigidus ſpiritus vi quadam velut vento in ſublime expulſus mentes vatum in vecordiam vertit, impletaſque deo, reſponſa conſulentibus dare

re

nomen obſervamus: Παρνασσὸς, Παρνασσὸς, Παρνησὸς, Παρνησσός, & Παρνηθὸς quoque, ſi fides Heſychio, nec vicinitate duorum nominum deceptus, Parnethem Atthidis montem cum hoc Phocidis confundat. *Caſaubonus.*

In rupe] Qua cauſa Theocritus epigr. 1. Δελφίδα πέτραν, ſimiliter Orpheus in Argon. Παρνασσίδα πέτρην appellat. *Bern.*

Civitatem frequentia hominum fecit] Ita emendaveram; ſed monet nos Grævius ſic in Edit. Iuntarum ſcriptum eſſe, non *facit.* Tan. Fab.

Qui ad affirmationem majeſtatis undique concurrentes] Editio Iuntina teſte Grævio pro *affirmationem* habet *admirationem*: idque multo concinnius eſt & conſentaneum ei quod ſequitur, *an majeſtas Dei plus admirationis habeat.* Vorſt.

7. *In formam theatri*] Strabo lib. 9. pag. 389. m. θεατροειδές. B. Lycophron in Caſſandra, verſ. 600, locum ejuſmodi θεατρόμορφον, hoc eſt, *theatriformem* appellat, lib. 6, in deſcriptione Theſſaliæ: *hi omnes montes theatrali more curvantur.* Bern.

Quæ res majorem majeſtatis terrorem ignaris rei, & admirationem ſtupentibus plerumque affert] Sic emendo, *ignaris rei & admiratione ſtupentibus.* Paulo autem ſuperius, ubi legitur, *ad affirmationem majeſtatis*, nil eſſe puto quod mutari oporteat. Reſpexit Juſtinus Virgilii locum de Capitolio & Arcadibus, quod obſervaſſe decuit. Verſus ſunt in VIII. Æneid.

Hoc nemus, hunc, inquit, frondoſo vertice collem,
(Quis deus, incertum eſt,) habitat Deus, Arcades ipſum
Credunt ſe vidiſſe Iovem, cum ſæpe nigrantem
Ægida concuteret dextra, nimboſque cieret.

Eſt etiam exemplum aliquod apud Livium, quod illam affirmationem numinis firmare poſſit. *Tan. Faber.*

9. *Profundum terræ for.*] A mss. duobus Fuldenſibus abeſt τὸ *foramen*, & puto eleganter dici poſſe *profundum terræ* abſolute: cum *profundum* nihil aliud ſit, quam quod *porro*, id eſt,

longe

re cogit. [10] Multa igitur ibi & opulenta regum populorumque visuntur munera; quæque magnificentia sui reddentium vota gratam voluntatem & deorum responsa manifestant.

CAP. VII. [1] Igitur Brennus cum in conspectu haberet templum, diu deliberavit, an confestim rem aggrederetur; an vero fessis via militibus noctis spatium ad resumendas vires daret. [2] Emanus & Thessalorus duces, qui se ad prædæ societatem junxerant, amputari moras jubent, *dum imparati hostes, & recens adventus sui terrori esset:* [3] *interjecta nocte & animos hostibus, forsitan & auxilia accessura, & vias quæ tunc pateant, obstructum iri.* [4] Sed Gallorum vulgus ex longa inopia, ubi primum vino ceterisque commeatibus referta rura invenit, non minus abundantia, quam victoria lætum per agros se sparserat; [5] desertisque signis ad occupanda omnia pro victoribus vagabantur. Quæ res dilationem Delphis dedit. [6] Prima namque opinione adventus Gallorum prohibiti agrestes oraculis feruntur, messes, vinaque villis efferre. [7] Cujus rei salutare præceptum non prius intellectum est, quam vini ceterarumque copiarum abundantia, velut mora, Gallis objecta, auxilia finitimorum convenere. [8] Prius itaque urbem suam Delphi, aucti viribus sociorum, permunivere,

quam

longe habet *fundum*. Unde ridicule & more suo Plautus Captiv. 1, 2, 79. parasiti ventrem, *profundum* vocabat. *Modius*.

10. *Reddentium vota gratam voluntatem*] *Gratam voluntatem* & *gratum animum* dicunt, quod vulgo perperam gratitudinem. Vide lib. de Latinit. mer. susp. c. 7. *Vorst*.

CAP. VII. 2. *Recens adventus sui, terrori esset*] Forte laborat hic locus, scribendumque, *recens adventus sui terror esset*. Freinsh.

Et recens adventus sui terrori esset] Suspicabatur Freinshemius, *recens adventus sui terror esset*. Sed hoc non satis cohæret præcedenti *imparati hostes*. Mallem, *& recens adventu sui territi essent*. Scheff.

4, 5, 6, 7.] Tacitus Hist. 4, 78. *Obstat vincentibus pravum inter ipsos certamen, hoste omisso spolia consectandi.* Quod genus exempla monitaque collegerunt, Amiratus in Tacit. 17. 9: Camerar. hor. subcis. 3, 29: Picartus observ. 10, 8, Prædæ objectu hostem sustinentium exempla alia sunt in Plutarch, Lucullo c. 34: Polyæno strateg. lib, 7. ubi de Mithridate: Frontino, 2, 13. *Bern.*

5. *Pro victoribus*] Vide Notam 33, 3, 9.

6. *Messes vinaque villis efferre*] *Messes* pro frugibus, frumento. Virgilius 1 Georg. *Illius immensæ ruperunt horrea messes*. Ovidius 8 Metam.

 Grat

quam Galli vino, velut prædæ, incubantes, ad signa revocarentur. 9 Habebat Brennus lecta ex omni exercitu peditum sexaginta quinque millia; Delphorum sociorumque non nisi quatuor millia militum erant: 10 quorum contemptu Brennus ad acuendos suorum animos prædæ ubertatem omnibus ostendebat, statuasque cum quadrigis, quarum ingens copia procul visebatur, solido auro fusas esse; plusque in pondere, quam in specie habere prædæ affirmabat.

CAP. VIII. 1 Hac asseveratione incitati Galli, simul & hesterno mero saucii, sine respectu periculorum in bellum ruebant. 2 Contra Delphi plus in deo, quam in viribus reponentes, cum contemptu hostium resistebant, scandentesque Gallos e summo montis vertice, partim saxo, partim armis obruebant. 3 In hoc partium certamine,

Gravidis onerati messibus agri. Vorst.

9. *Non nisi quatuor millia militum*] Pro *militum* Mss. Bongarsiani habent *milites.* Unde adducor, ut credam hoc vocabulum glossatoris esse, non Justini. Et docet totus, non tam hic sermonem esse de certis quibusdam militibus, quam omni multitudine, quæ Delphis commorabatur. *Scheff.*

10. *Statuas cum quadrigis*] Quadrigæ, ornamenta fuerunt fastigiorum, quorum figuræ in antiquis numismatis & gemmis adhuc visuntur. Livius l. 10. *Ænea in Capitolio limina, Jovemque in culmine cum quadrigis.* Propertius 2, 3: *Auro solis erat supra fastigia currus.* Vorstius.

CAP. VIII. 1. *Mero saucii*] Οἰνοπλῆγες, & μεθυπλῆγες apposite dicuntur Græcis. vide Gruterum suspicion. 8, 13: & supr. not ad 1, 8, 8. *Bern.*

2. *Plus in deo, quam in viribus reponentes*] Antiquiores editiones, Becharii & Majoris pro *reponentes* habent *spem ponentes*: Iuntarum vero, teste Grævio, solum *ponentes.* Sed *plus reponentes* sine dubio rectum est. Ita Tacitus Germ. c. 30. *Plus reponere in duce, quam in exercitu.* Vorst.

Cum contemptu hostium] Quomodo contemnebant hostem, qui spem omnem ob paucitatem & infirmitatem suam cogebantur reponere in Deo? Solet hæc spes gignere quidem fiduciam & exspectationem læti eventus, contemptum vero hostium gignere non solet. Cogitandum itaque, annon alieno loco hæc sint posita, verbaque male trajecta ita ordinari debeant: *Plus in Deo, quam in viribus reponentes resistebant, scandentesque cum contemptu hostium Gallos e summo vertice, &c.* Contemptus Gallis convenit, non Delphicis. Docet ipse noster in superioribus ubi de Brenno: *quorum* (quatuor millium Delphicorum) *contemptu Brennus ad acuendos suorum animos, prædæ ubertatem omnibus ostendebat.* Scheff. Contemnebant hostes Delphi, cum tam pauci tantæ multitudini fiducia dei resistere auderent fortiter, nihili facientes illam hominum copiam, quam ope Apollinis se victuros non dubitabant. *Græv.*

3. *Simul & ipsi vates*] MSS. Fuldenses, *simul & ipsæ vates*: quod convenit satis cum eo quod sequitur, *sparsis crinibus*, & erant omnino pleræque feminæ

ne, repente universorum templorum antistites, simul & ipsi vates, sparsis crinibus cum insignibus atque infulis, pavidi vecordesque in primam pugnantium aciem procurrunt: [4] *Advenisse deum* clamant, *eumque se vidisse desilientem in templum per culminis aperta fastigia.* [5] *Dum omnes opem dei suppliciter implorant, juvenem supra humanum modum insignis pulchritudinis, comitesque ei duas armatas virgines, ex propinquis duabus Dianæ Minervæque ædibus occurrisse,* [6] *nec oculis tantum hæc se perspexisse, audisse etiam stridorem arcus, ac strepitum armorum.* [7] *Proinde ne cunctarentur, diis antesignanis, hostem cædere, & victoriæ deorum socios se adjungere,* summis obsecrationibus monebant. [8] Quibus vocibus incensi, omnes certatim in prælium prosiliunt. [9] Præsentiam dei & ipsi statim sensere. nam & terræ motu portio montis abrupta, Gallorum stravit exercitum, & confertissimi cunei non sine vulneribus hostium dissipati ruebant. [10] Insecuta deinde tempestas est, quæ grandine & frigore saucios ex vulneribus absumsit. [11] Dux ipse Brennus, cum dolorem vulnerum ferre non posset, pugione vitam finivit. [12] Alter ex ducibus, punitis belli auctoribus, cum

feminæ Apollinis sacerdotes, ejusque instinctu responsa consulentibus dantes. Virgil. Æn. 6, 56.

——— *tuque, o sanctissima vates,*
Præscia venturi. ———

Delphis inprimis, ubi *Phœbades* vocabantur hæ vates, sive *Pythiæ*. Vide Strabonem lib. 9. Mod. *Bern.*

4. *Per culminis aperta fastigia: dum omnes*] Distinctio hujus loci non est idonea. Nam *juvenem*, quod sequitur, non habet, quo possit referri, si eam servamus. Locus totus ita distinguendus: *eumque se vidisse desilientem in templum per culminis aperta fastigia, dum omnes opem dei suppliciter implorant; juvenem supra humanum modum insignis pulchritudinis. Comitesque ei duas armatas virgines*, &c. Ordo & connexio vocabulorum est, se vidisse eum desilientem, juvenem insignis pulchritudinis, hoc est vidisse eum desilientem, specie juvenili, vel qui fuerit juvenis. *Schefferus.*

8. *Audisse etiam strid. arc.*] Virgil. Æn. 9, 659.

Agnovere deum proceres, divinaque tela
Dardanidæ, pharetramque fuga sensere sonantem.

Vide de hoc auctoris loco Saresberiens. Policrat. 6, 17. *Bern.*

9. *Et terræ motu portio*] Compara cum hoc loco Gallicæ cladis descriptionem, quæ est in Phocicis Pausaniæ. Is XXVI millia Gallorum, partim ferro, partim tempestate, & metu Panico, partim fame scribit in Phocide cecidisse. De Brenni morte vide præterea Valer. Max. 1, 1, 18. *Bern.*

11. *Cum dolorem vulnerum ferre non posset, pugione vitam finivit.*] Atqui Pausanias inquit, illum vulneratum, veneno vitam finivisse, pudore scilicet ac-

cum decem millibus sauciorum citato agmine Græcia excedit. 13 Sed nec fugientibus fortuna commodior fuit: siquidem pavidis nulla sub tectis acta nox, 14 nullus sine labore & periculo dies, assidui imbres & gelu, nix concreta, & fames, & lassitudo, super hæc maximum pervigiliæ malum, miseras infelicis belli reliquias obterebant. 15 Gentes quoque nationesque, per quas iter habebant, palantes velut prædam sectabantur. 16 Quo pacto evenit, ut nemo ex tanto exercitu, qui paulo ante fiducia virium etiam adversus deos contendebat, vel ad memoriam tantæ cladis superesset.

acceptæ in Græcia cladis. Sed conciliat hos Diodorus: Βρέννος δὲ ἄκρατον πολὺν ἐμφορησάμενος, ἑαυτὸν ἀπέσφαξε. *Voss.*

13. *Pavidis nulla sub tect.*] *Neque enim ulla metuentibus quies:* supr. 2, 13, 11, sive, ut loquitur P. Syrus, *Metus cum venit, rarum habet somnus locum*: Onosander Strateg. cap. 42: *Qui in periculis versantur, ii ne si permittatur quidem, somno frui velint, Nam metu periculi, etiam quo tempore licet quiescere, velut urbe jamjam capienda, vigilare coguntur.* Adde Marcell. l, 25, princ. *Bern.*

14. *Assidui imbres & gelu, nix concreta*] Etiam hæc distinctio est vitiosa, quam servarunt tamen in novissima editione quoque; cohærent enim *nix concreta gelu*, estque *gelu* non primi, verum sexti casus. Non multum aliter Curtius VIII. c. 4, *imbrem vis frigoris concreto gelu adstrinxerat.* *Scheff.*

Maximum pervigilii malum] Vulgo *pervigiliæ malum* editur. sed quia noster sup. 13, 8, 6, scribit *pervigilio noctis fatigatis*, & hoc quoque loco Juntarum editio teste Grævio manifeste habet *pervigilii malum*, ita omnino rescribendum putavimus. *Vorst.*

Maximum pervigiliæ] MSS. habent *maxime*, quod præfero vulgatis. Non enim *super hæc* & *maximum* bene connectuntur. Præterea nec pervigilium vere maximum malum dicitur. Contra pervigiliū maxime eos obterebat, hoc est præcipue, potissimum. *Pervigilium* dico, non *pervigilia*, quod insolentius, & Juntina hic *pervigilii*, quod Vorstius recepit in textum. Ego tamen alterum non temere rejecerim. *Scheff.*

16. *Nemo ex tanto exercitu*] Polybius, 4, 49, eos qui superaverint, circa Byzantium constitisse, ibique imperium condidisse scribit. B. Quin etiam auctor infr. 32, 3, 6. ipse sibi contrarius., *partem* horum Gallorum *in Asiam, partem in Thraciam extorres fugisse* scribit. *Bern.*

L l

LIBER XXV.

BREVIARIUM CAPITUM.

CAP. I.

INter duos reges, Antigonum & Antiochum, statuta pace, cum in Macedoniam Antigonus reverteretur, novus eidem repente hostis exortus est. [2] Quippe Galli, qui a Brenno duce, cum in Græciam proficisceretur, ad terminos gentis tuendos relicti fuerant, ne soli desides viderentur, peditum quindecim millia, equitum tria millia armaverunt: [3] fugatisque Getarum Triballorumque copiis, Macedoniæ imminentes, legatos ad regem miserunt, qui pacem ei venalem offerrent, simul & regis castra specularentur. [4] Quos Antigonus pro regali munificentia ingenti apparatu epu-

CAP. I. 2. *Cum in Græciam proficiscerentur*] Qui? Galli reliqui, At de his nil præcedit. Mallem ergo *proficisceretur*, & ad Brennum referre. *Scheff.* Legendum esse puto, *proficisceretur*, ut ad Brennum referatur, non ad Gallos, qui relicti essent ad tuendos gentis terminos, id est, Pannoniam & loca finitima Dardanis, Triballis, Getis, quæ ipsi insederant. *T. Fab.* Fuit error typograghicus. Nam correctiores editiones non solum vetustiores, ut Iuntina, sed & recentiores, ut Elseviriana anni 59. aliæque, præferunt *proficisceretur*.

3. *Castra specularentur*] De speculatoribus hoc genus legatis, in ejus argumenti lib. 10 cap. 41. Car. Pasch alius & alii.

3, 4, 5.] Simillima referuntur a Nice-

epularum ad cœnam invitavit. 5 Sed Galli expoſitum grande auri argentique pondus admirantes, atque prædæ ubertate ſollicitati, infeſtiores quam venerant, revertuntur. 6 Quibus & elephantos ad terrorem, velut inuſitatas Barbaris formas, rex oſtendi juſſerat, & naves onuſtas copiis demonſtrari; 8 ignarus, quod quibus oſtentatione virium metum ſe injicere exiſtimabat, eorum animos ut ad opimam prædam ſollicitabat. 8 Itaque legati ad ſuos reverſi, omnia in majus extollentes, opes pariter & negligentiam regis oſtendunt: 9 *Referta auro & argento caſtra; ſed neque vallo, foſſave munita: & quaſi ſatis munimenti in divitiis haberent, ita eos omnia officia militaria intermiſiſſe:* 10 *prorſus quaſi ferri auxilio non indigerent, quoniam abundarent auro.*

CAP. II. 1 Hac relatione avidæ gentis animi ſatis ad prædam incitabantur. 2 Accedebat tamen & exemplum Belgii, qui non magno ante tempore Macedonum exercitum cum rege trucidaverat. 3 Itaque conſentientibus omnibus, nocte caſtra regis aggrediuntur: qui præſentiens tantam tempeſtatem ſignum pridie dederat, ut omnibus rebus ablatis, in proxima ſilva taciti ſe occultarent. Neque aliter ſervata caſtra, quam quod deſerta ſunt. 4 Siquidem Galli, ubi omnia vacantia, nec ſine defenſoribus modo, verum etiam ſine cuſtodibus vident, non fugam hoſtium, ſed dolum arbitrantes, diu intrare portas timuerunt.

Niceta Choniate ſub finem libri 1. de Alexio Angelo, Principe Byzantino, qui legatos Imp. Henrici pacem venalem offerentes, oſtentatione divitiarum tam non terruit, ut dicerent, *nihil capi aut affici Germanos muliebribus iſtis ſpectaculis aut ornamentis: atque adeo jam tempus eſſe, ut his ſepoſitis, Græculi ferro aurum commutarent*, &c.

6. *Prædæ ubertate ſolicitati*] Hinc dicuntur *avidiſſima rapiendi gens*. Liv. 38, 27, 2: *Nemini ſatis mites, ni ſubinde auro, cujus avidiſſima gens eſt, principum animi concilientur.* Idem 21. 20. 8. *Bong.*

6. *Inuſitatas Barbaris formas.*] Gronovius quomodo ſupra ita & hic legendum cenſet *inviſitatas*. Vorſtius.

Opes pariter & negligentiam regis] Hoc vocabulum *regis* habeo pro gloſſemate. Nam quæ ſequuntur, *haberent, eos, abundarent*, oſtendunt, Juſtinum non tam regem habuiſſe in animo, cum iſta ſcriberet, quam in univerſum hoſtes. *Scheff.*

CAP. II. 4. *Omnia vacantia*] Quod idem olim iidem fecere capta Roma,

runt. 5 Ad postremum integris & intactis munimentis, scrutantes potius quam diripientes castra occupaverunt. 6 Tunc ablatis quæ invenerant ad litus convertuntur. Ibi dum naves incautius diripiunt, a remigibus, & ab exercitus parte, quæ eo cum conjugibus & liberis confugerant, nihil tale metuentes trucidantur: 7 tantaque cædes Gallorum fuit, ut Antigono pacem opinio hujus victoriæ, non a Gallis tantum, verum etiam a finitimorum feritate præstiterit. 8 Quanquam Gallorum ea tempestate tantæ fœcunditatis juventus fuit, ut Asiam omnem velut examine aliquo implerent. 9 Denique neque reges Orientis sine mercenario Gallorum exercitu ulla bella gesserunt, neque pulsi regno ad alios quam ad Gallos confugerunt. 10 Tantus terror Gallici nominis, & armorum invicta felicitas erat, ut aliter neque majestatem suam tutari, neque amissam reciperare se posse sine Gallica virtute arbitrarentur. 11 Itaque in auxilium a Bithyniæ rege invocati regnum cum eo parta victoria diviserunt, eamque regionem Gallogræciam cognominaverunt.

CAP.

Roma. Liv. 5, 41, 6. Flor. 1. 13, 19. *Bern.*

6. *Quæ eo cum conjugibus & liberis confugerant*] Nescio, annon rectius sit *confugerat*. Scheff.

7. *Opinio hujus vict.*] Hoc est, existimatio ex victoria parta. Tacit Ger. c. 13. *Germani ipsa plerumque fama bella profligant.* Veget. præf. lib. 3: *Nemo provocare, nemo audet offendere, quem intelligit superiorem esse pugnaturum.* Bern.

8. *Asiam omnem*] Vide Strabonem lib. 12. Oraculum de eorum in Asiam transitu extat in Pausaniæ Phocicis. *Bong.*

10. *Tantus terror*] Gallorum quidem etiam corpora intolerantissima laboris atque æstus fuere, primaque eorum prælia plusquam virorum, postrema minus quam feminarum esse, Livius & Florus scribunt. Apud Romanos nulli bello Gallico immunitas erat, ut ait Cicero pro M. Fonteio, & auctore Appiano lib. 2. in sacerdotum & seniorum lege, quæ de immunitate lata est, exceptum fuit, nisi Celticum bellum instaret. eo enim instante sacerdotes, senioresque in armis esse oportebat. nam Gallica gente nulla Romanis formidabilior.

Majestatem suam tutam] Quid si *tutari*? & ita quidam olim impressi, *Bern*, Iuntina editio teste Grævio pro *tutam* habet *tutari*. Et congruit id magis ei quod sequitur *neque amissam reciperare*. Vorst. Emendavit Bongarsius, *tutari*. res plana fuit, imo & proclivis *T. Fab.*

11. *In auxilium a Bithyn.*] Strabo Gallos scribit Attalicorum regum terras diu populasse. tandem ab iis Bithyniam obtinuisse, quæ & Gallogræcia. *Bong.*

In auxilium a Bithyniæ rege invocati] *Invocare* solum est etiam pro in auxilium vocare. Tacitus 4. Hist. 73: *Ingressi sunt duces imperatoresque Romani*

CAP. III. [1] Dum hæc in Asia geruntur, interim in Sicilia Pyrrhus a Pœnis navali prælio victus ab Antigono Macedoniæ rege suplementum militum petit: [2] denuntians, *Ni mittat, redire se in regnum necesse habere, incrementa rerum, quæ de Romanis voluerit, de ipso quæsiturum.* 3 Quod ubi negatum legati retulerunt, dissimulatis caussis, repentinam fingit profectionem. 4 Socios interim parare bellum jubet; arcis Tarentinæ custodiam Heleno filio & amico Miloni tradit. 5 Reversus in Epirum statim fines Macedoniæ invadit; cui Antigonus cum exercitu occurrit, victusque prælio in fugam vertitur. 6 Atque ita Pyrrhus Macedoniam in deditionem accipit; & veluti damna amissæ Siciliæ Italiæque acquisito Macedoniæ regno pensasset, relictum Tarenti filium & amicum arcessit. 7 Antigonus autem cum paucis equitibus, fugæ comitibus, repente fortunæ ornamentis destitutus, amissi regni speculaturus eventum, Thessalonicam se recepit; ut inde cum con-

mani nulla cupiditate, sed inanioribus vestris invocantibus. Et 79. *unde metus & justa preces invocantium.* Sed plena locutio est quam noster habet *invocare in auxilium.* Sunt etiam codices MSS. qui simplex *vocati* hic habent; ut in V. L. notavit Bongarsius. Quod tamen cur alteri præferendum sit, ut vult Grævius, nos quidem non videmus. *Vorst.* Mallet hoc Grævius, quia meliores MSS. & editiones *vocati* scribunt, deteriores *invocati*: dein quia Latinius est *vocare in auxilium*, ut superius lib. v, 2, *vocare in portionem muneris*, & plura talia, quam *invocare in auxilium*, quamvis locutionem hanc non damnet. *Grævius.* Quoniam Bongarsiani MSS. quoque habent *vocati*, mallem hoc, quam *invocati*, licet non sit infrequens compositi pro simplice usus, etiam in talibus. *Scheff.*

CAP. III. 1. *Pyrrhus*] Quomodo Pyrrhus Italia & Sicilia excesserit, & in Græciam reversus, Antigonum & Gallos strenue pugnantes vicerit, legendus in ejus vita Plutarchus, & Pausanias in Atticis. *Bong.*

3. *Repentinam fingit profectionem.*] Quid hoc est? *fingere profectionem* significat simulare se profecturum, ut *fingere somnum* supra lib. 11. c. fingere seu simulare se dormire. Atqui sequitur *reversus in Epirum.* Non ergo fingebat, sed revera suscipiebat profectionem. Quare suspicor scripsisse nostrum vel *indicat*, vel *instituit profectionem.* Scheff. Cave viro docto hic auscultes nihil interpolandum. Vide notas Grævii.

6. *Pyrrhus Macedoniam in deditionem accipit*] Ait Grævius Gronovium legendum putare *in ditionem*: quod nobis non videtur. Est enim *in deditionem accipere* usitatissima nostro phrasis *Vorst.* Non hic in dubium vocatur loquendi ratio, quæ est usitatissima, sed res: Num Macedonia se dederit Pyrrho, an armis ab eo subacta in ditionem ejus venerit, quod ignorare non possunt, qui Pyrrhi vitam legerunt.

7. *Amissi regni speculaturus eventus*] Editio Iuntina teste Grævio *eventum*: quod

conducta Gallorum mercenaria manu bellum repararet. 8 Rursus a Ptolemæo Pyrrhi filio funditus victus, cum septem comitibus fugiens, non jam reciperandi regni spem, sed salutis latebras, ac fugæ solitudines captat.

CAP. IV. 1 Igitur Pyrrhus in tanto fastigio regni collocatus, jam nec eo, ad quod votis perveniendum fuerat, contentus, Græciæ Asiæque regna meditatur. 2 Neque illi major ex imperio, quam ex bello voluptas erat: nec quisquam Pyrrhum, qua tulisset impetum, sustinere valuit. 3 Sed ut ad devincenda regna invictus habebatur, ita devictis acquisitisque celeriter carebat. Tanto melius studebat acquirere imperia, quam retinere. 4 Itaque cum copias Cherroneso transposuisset, legationibus Atheniensium & Achæorum Messeniorumque excipitur. 5 Sed & Græcia

quod rectius videtur. *Vorst.*

Speculaturus eventus) Iuntina, *speculaturus eventum*, quod Grævius Vorstiusque probant. *Scheff.*

8. *Fugæ solitudines captat*] Quid est, *captare solitudines fuga*? ut quis fugere possit solus? at id jam faciebat Antigonus. Itaque locus mihi neque integer, neque sic ut oportet, distinctus videtur. In MSS. Bongarsianis legitur *solitudinisque*. Hinc colligo, sic legenda distinguendaque omnia: *non jam reciperandi regni spem, sed salutis latebras ac fugæ, solitudinesque captat.* Eleganter. Ordo est: captat latebras salutis & fugæ, captat solitudines, quæ nempe salutis & fugæ latebræ ipsi erant futuræ. *Scheff. Fugæ solitudines captare*, est loca sola & deserta quærere, per quæ tuto fugias, & a nullo obvio deprehendaris.

CAP. IV. 1. *Ad quod votis perv.*] Consulendi, Gruter. suspicion. 6. 14: & Brissonius in Formulis lib. 1. pag. 82.

2. *Qua tulisset impetum*] Hoc vero nescio an sit Latinum. *Facere impetum* dicimus, non *ferre*, cum hoc sit passivæ potius significationis. In MSS. legitur *imperium*. Quod apud me efficit, ut veram lectionem credam fuisse olim, *qua tulisset impetus eum*. Ex *impetus eum*, quod conjunctim velut unum vocabulum primo scriptum, deinde fecerunt *imperium*. Scheff.

3. *Melius studeb. acquir. imp. quam ret.*] Ea de causa Pyrrhum Antigonus aleatori similem esse dixit, qui spe lucri proprias opes prodigit: nec unquam contentus est eo, quod in alea vicerit: sed quæcunque collusoribus supersunt, aviditate magna cupit, inque ea relictis omnibus solum inhians, quæcunque ante quæsierat, profundit. Simili ingenio fuit Alexander Magnus, cujus res in Oriente gestas cum legeret Imp. Augustus, admiratum ferunt, non induxisse eum in animum, quomodo quæsita servaret: sed tantum, ut alia quæsitis adjiceret. Plut. apoph. Rom. c. 40. Bene Thucydides, 6, 2, 15: *Amentis est, illos aggredi, quos licet vincas, non tamen retinere possis.* Et Cassiodorus lib. 1. var. epist. 25: *Nihil prodest initia rei solidare, si valebit præsumptio, ordinata destruere. Illa sunt enim robusta, illa diuturna, quæ prudentia incipit, & cura custodit.* &c. Bern.

4. *Cherroneso*] Glareanus ex historia legit *Peloponneso*, & sequentia comprobant. Vett. alii *cerroneso*: alii *cerroneso*.

Græcia omnis admiratione nominis ejus, simul & rerum adversus Romanos Pœnosque gestarum gloria attonita, adventum ejus exspectabat. 6 Primum illi bellum adversus Spartanos fuit: ubi majore mulierum, quam virorum virtute exceptus, Ptolemæum filium & excercitus partem robustissimam amisit. 7 Quippe oppugnanti urbem ad tutelam patriæ tanta multitudo feminarum concurrit, ut non fortius victus, quam verecundius, recederet. 8 Porro Ptolemæum filium ejus, adeo strenuum & manu fortem fuisse tradunt, ut urbem Corcyram cum sexaginta ceperit: idem prælio navali quinqueremem ex scapha cum septem insiluerit, captamque tenuerit. 9 In oppugnatione quoque Spartanorum usque in mediam urbem equo procurrerit, ibique concursu multitudinis interfectus sit. 10 Cujus corpus ut relatum patri est, dixisse Pyrrhum ferunt, *aliquanto tardius eum, quam timuerit ipse, vel temeritas ejus meruerit, occisum esse.*

CAP.

nesso. Vide Plutarchum, & Pausaniam in Atticis & Laconicis. *Bong.*

Cum copias Cherroneso transposuisset] Ita sane editum adhuc fuit. Sed Gronovium ad epit. Liv. 48 locum sic citare video, *Cum copias Cherroneson transp.* ut sit accusativus Græcus, qui motum ad locum significet. Fuit cum crederem *Cherroneso* posse esse pro *in Cherronesum*, quomodo dicitur *It clamor cælo*, & *invitare tecto, hospitio*, & *paratus neci.* Glareanus pro *Cherroneso* ex historia legendum putat *Peloponneso.* Et verum sane est in Poloponnesum tunc temporis copias transposuisse Pyrrhum. Quia tamen Polopounesus chersonesus seu' peninsula est, credi possit, nomen commune positum hic pro proprio, per synecdochen quandam. *Vorstius.*

Cherroneso] Gronovius legit *Cherroneson*, quod est rectius. *Scheff.*

Chersoneso] Id est, in Chersonesum. Optime autem, ex fide veteris historiæ, acutus ille Helvetius, Glareanus, legit, *Peloponneso*; Et id quidem cum judicio; Quid enim tantopere commoti fuissent Messenii, Achæique, si res in Chersoneso Thraciæ acta fuisset? Dein facile probes legendum esse, *Peloponneso*, cum dicat Justinus, *Primum illi bellum adversus Spartanos*; Qui fere principes Peloponnesi erant. *T. Fab.* Notator Anglicanus emendat *Peloponneso*, aitque probari per sequentia. Pridem hoc fecerat Glareanus, sed haud necesse est. Vide notas Cl. Vorstii hoc loco. *Scheff.* *Transponere Lugduno* pro Lugdunum nemo credo Latine sciens probaverit. Sic nec recte dixeris *transponere* aut *trajicere Peloponneso* pro in Peloponnesum. Gronovii acutissimi emendatio probanda utique.

7. *Ut non fortius victus quam verecundius recederet*] Non placet hæc distinctio, nam comma post *verecundius* ponendum. Nec enim cohæret, *verecundius recederet*, sed *verecundius victus*, quomodo dicebatur victus, quia mulieres eum vicerant. *Scheff.*

8. *Urbem Corcyram*] Urbem primariam Phæacum seu Corcyræ insulæ. Vide Pausaniam in Atticis, ubi hanc rem

CAP. V. [1] Repulsus a Spartanis Pyrrhus Argos petit: ibi, dum Antigonum in urbe clausum expugnare conatur, inter confertissimos violentissime dimicans saxo de muris ictus occiditur. [2] Caput ejus Antigono refertur: qui victoria mitius usus, filium ejus Helenum, cum Epirotis sibi deditum, in regnum remisit, eique insepulti patris ossa in patriam referenda tradidit. [3] Satis constans inter omnes auctores fama est, nullum, nec ejus, nec superioris ætatis regem comparandum Pyrrho fuisse: raroque non inter reges tantum, verum etiam inter illustres viros, aut vitæ sanctioris, aut justitiæ probatioris visum fuisse: [4] Scientiam certe rei militaris in illo viro tantam fuisse, ut cum Lysimacho, Demetrio, Antigono, tantis regibus bella gerens invictus semper fuerit. [5] Illyriorum quoque, Siculorum, Romanorumque, & Carthaginiensium bellis, nunquam inferior, plerunque etiam victor extiterit: [6] qui patriam certe suam angustam, ignobilemque, fama rerum gestarum, & claritate nominis sui, toto orbe illustrem reddiderit.

rem attigit. Pag. x. Numero 31. 32. &c. Editione illa optima Sylburgii utor. *T. Faber.*

Item prælio navali] Iuntæ, *Idem prælio navali.* Scheff.

CAP. V. 1. *Expugnare conatur*] Diversa lectio est *expugnare cogitat*: quam Sichardus in textu, alii in margine collocarunt. Sed & in editione Becharii lectionis ejus vestigium est: Habet enim illa *cogit* pro *cogitat*. Et fortasse *cogitat* rectum est, &, quia falso suspectum, rejectum fuit. Vide de eo verbo lib. de Latinit. f. susp. p. 130. *Vorstius.*

Saxo de muris] Probus, *lapide ictus.* Plutarchus, & Pausanias, & Strabo lib. 8. κεραμίδα, id est, *tegulam* vocant. B. Quomodo etiam Ovidius in Ibin, distich. 152.

Aut ut Achilleidem cognato nomine clarum
Opprimat hostili tegula jacta manu.

Saxo de muris] Plutarchus ait, Pyrrhum a muliercula tegulæ ictu interfectum esse in urbe.

2 *Caput ejus*] Valer. Max. lib. 5. cap. 1. *Bong.*

3. *Comparandum Pyrrho*] *Et experientia bellica & manu, & audacia facile primus Regum sui temporis habitus.* Plutarch.

Comparandum Pyrrho fuisse] Pyrrho Annibalem inter imperatores secundas dedisse refert Livius, quod castra metari prius docuerit, ad hoc nemo elegantius loca ceperit, præsidia disposuerit, &c.

4. *Bella gerens*] MSS. Fuldenses, *bellica gesserit*: quomodo cum habeant etiam omnes veteres scripti codices Bongarsii, puto geminata eadem voce & syllaba reponendum: *ut cum Lysimacho, Demetrio, Antigono tantis regibus bella gesserit, invictus semper fuerit.* Mod.

Bella gerens invictus semper fuerit] Antiquiores typis expressi, imo & Mss. tam Modiani, quam Bongarsiani pro *gerens* habent *gesserit*. Mirum igitur quod Bongarsius id mutavit. *Vorstius.*

LIBER XXVI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Peloponnesii per proditionem Antigono traduntur. Aristotimus tyrannus Epirotas affligit, & Hellanicæ prudentia opprimitur.*
2 *Antigonus Gallis occurrit, qui in furorem versi conjuges & liberos suos trucidant: deinde Numinis vindicta omnes internecione delentur. Antigoni varii casus.*
3 *Alexander, Pyrrhi filius, in regnum restituitur. Regni Cyrenarum turbulentus status.*

CAP.

POst mortem Pyrrhi non in Macedonia tantum, verum etiam in Asia Græciaque magni bellorum motus fuere. 2 Nam & Peloponnesii per proditionem Antigono traditi: 3 & variante hominum partim dolore, partim gaudio, prout singulæ civitates aut auxilium de Pyrrho speraverant, aut metus sustinuerant, ita aut cum Antigono societatem jungebant, aut mutuis inter se odiis in bellum ruebant. 4 Inter hunc turbatarum provinciarum motum, Epirorum

CAP. I. 2. *Peloponnesii, &c.*] Et quidem, ut ex vetere hujus libri prologo apparet, Spartanorum rex Areas, cujus & supra 24,1,5. fit mentio, ab Antigono Corinthi interfectus est. *Vorstius.*

3. *Variante hominum partim dolore, partim gaudio*] Hoc *hominum* glossatoris, non Justini esse videtur. Sermo enim est de civitatibus, ut patet ex sequentibus. *Scheff.*

4. *Epirorum quoque urbs*] Locus manifesto mendosus: nec vett. auxilio sunt. Glareanus, nescio quo auctore, *Epidauriorum* legit. Ex Pausaniæ Eliacis, & Plutarchi libello de virtutibus mulierum, cap. 24. omnino legendum *Eliorum*. Bong.

Epirorum quoque urbs] Ita sane magno consensu codices tam MSS. quam typis expressi. Sed monuit Bongarsius ex Pausaniæ Eliacis & Plutarchi lib. de virtutibus mul. legendum esse *Eliorum*. Quod idem & Gronovius in lib.

tum quoque urbs ab Aristotimo principe per tyrannidem occupatur: 5 a quo cum multi ex primoribus occisi, plures in exilium acti essent, Ætolis per legatos postulantibus, *conjuges liberosque exulum redderet*, primo negavit; 6 postea quasi pœniteret, proficiscendi ad suos omnibus matronis potestatem dedit, diemque profectionis statuit. 7 Illæ, quasi in perpetuum cum viris exulaturæ, pretiosissima quæque auferentes, cum ad portam, quasi uno agmine profecturæ, convenissent, omnibus rebus expoliatæ, in carcerem recluduntur, occisis prius in gremio matrum parvulis liberis, virginibusque ad stuprum direptis. 8 Ad tam sævam dominationem stupentibus omnibus, princeps eorum Hellanicus, senex & liberis orbus, ut qui nec ætatis nec pignoris respectu timeret, contractos domum fidis-

lib. 4. Observ. verum esse judicat. *Vorst*.

Epirorum] Bongarsius & Gronovius legunt, *Eliorum*, ex Pausania & Plutarcho. *Scheff.*

Epirorum quoque urbs ab Aristotimo, &c.] Vel pueri sciunt hunc Aristotimum Eleorum tyrannnm fuisse: idque ex Plutarcho; & Pausania; Sed unde illud *Epirorum* pro Eleorum; MSS. autem habent, *Epirotorum*, alii *Epirrorum*. Hoc dicam tantum, territorii Eliensis incolas, & urbis ipsius cives, dictos olim *Epios* seu *Epeos* fuisse. Itaque scripserit Justinus, *Epiorum*. Res constat ex Homero, plus decem in locis, & ex Dionysio Halicarnasseo. *T. Fab.* Præfero hanc emendationem aliorum. Vide Stephanum de Urbibus in ἐπειός. *Scheff.*

8. *Hellanicus*] Ita vett. & Pausanias, & Plutarchus quos lege. vulgo *Helemalus*. Bong.

Senex & liberis orbus] A. Cæsellius cum multa de temporibus Cæsaris liberius loqueretur, amicique ne id faceret, monerent: *Duas res, quæ hominibus amarissima videntur, magnam sibi licentiam præbere* respondit, *Senectutem & Orbitatem*. Val. Max. 6. 2, 12. Ita Solon Pisistrato tyranno quærenti, *qua tandem spe fretus, sibi tam audacter resisteret*; respondisse fertur, *Senectute*: Cicero de senect. c. 20. *Suilius extrema senecta liber*. Tacit. annal. 13, 42. Adde Statium Thebaid, 1, 214: iterumque Val. Max, 3, 8, 5. Rationem reddit in Plutarchi Cæsare c. 21, Considius. *nam quod superest vitæ, quia parum est, haud magnam cautionem desiderat*. Quod ipsum de orbitate dici potest. *Bern.*

Pignoris]: Duobus filiis orbatum Hellanicum scribit Plutarchus de virt. mul. cap. 24: Unde *pignorum* hic legi forte rectius sit. *Bern.*

Pigneris] Sic edidi ex veteribus omnibus. Vide Priscian. lib. 6: Frequens est *o*, in *e*, mutatio. Inde *Apellinem* dicebant veteres pro *Apollinem*, Festus. & *amplocti* pro *amplecti* apud Sallust. & a tegendo *toga* dicta. Inde quod in vett. mss. semper legitur *Ptolomaus*, est enim Græcis Πτολεμαῖος. Ut quæ iis est Κέρκυρα, Latinis est *Corcyra*: & Βερενίκη est *Berenice*. *Pignus* autem hic vocat natos. *Bong.* Duobus filiis orbatum Hellenicum scribit Plutarchus, de virtut. mulierum. cap. 24. unde *pignerum* forte rectius sit. *Bern.* *Pigneris* numero sin-

fidissimos amicorum in vindictam patriæ hortatur. 9 Cunctantibus privato periculo publicum finire, & deliberandi spatium postulantibus, arcessitis servis jubet obserari fores, tyrannoque nuntiari, *mitteret qui conjuratos apud se comprehenderet:* objectans singulis, *se quia liberandæ patriæ auctor esse non possit, desertæ ultorem futurum.* 10 Tunc illi ancipiti periculo circumventi, honestiorem viam eligentes, conjurant in tyranni necem: atque ita Aristotimus, quinto postquam tyrannidem occupaverat mense opprimitur.

CAP. II. 1 Interea Antigonus cum multiplici bello & Ptolemæi regis, & Spartanorum, premeretur, novusque illi hostis Gallogræciæ exercitus affluxisset; in speciem castrorum parva manu adversus ceteros relicta, adversus

singulari, & per E literam, legi vult Bongarsius. Antiquiores typis expressi tamen habent *pignorum*. Et consentaneum huic est quod Plutarchus de virt. mul, c, 24. scribit Hellanicum duobus filiis orbatum esse. *Vorst.*

Nec pigneris] In veteribus legitur *pignorum*, quod Vorstius existimat consentaneum vero, quia Plutarchus scribit, Hellanicum orbatum liberis duobus. Ego, præfero illud *pigneris*, quia puto poni hic indefinite, ac citra respectum ad ullum numerum. Sensus, non timebat, quia & senex erat ipse, nec filium habebat ullum, pro quo posset esse sollicitus, sive unum, sive plures prius habuisset. *Scheff.*

9. *Cunctantibus privato*] Simile quid a Plutarcho refertur fine Pelopidæ. *Bern.*

Obserari fores] In Mf. quodam reperitur, *observari*, quod præfero. Certe apud veteres, ut & fit hodie, non exterius, sed intus januæ obserabantur, nec tam cohibebantur eo constituti intra domum, quam excludebantur, qui foris adveniebant. Itaque hæc obseratio supervacua hic fuerat. At observatio, id est, custodia a tot servitiis conveniens proposito. Estque hoc plane *observare*. Plauto quoque in Asinar. II, sc, 2, 7. ubi ait: *Væ illi qui tam indiligenter observavit januam.* Quo loco viri docti simul notant, proprium hoc servitiorum munus apud veteres fuisse, quod egregie cum nostris convenit. *Scheff.*

Se quia liberandæ patriæ auctor esse non possit] Non repudio, præferrem tamen *liberatæ*, si qui Mff. lectionem eam firmarent. Iuntæ habent: *se, qui liberandæ patriæ auctor esse non possit, desertæ ultorem fore.* Idem.

10. *Quinto postquam*] Sex menses tyrannidem tenuisse refert Pausanias. *Bong.*

CAP. II. 1. *Gallogræciæ exercitus*] Insolens hoc & durius videtur. Mallem *Gallogræcia*, ut sit pro *ex Gallogræcia* per ellipsin præpositionis, quæ & alias nostro usitata. Sic enim & verbum sequens *affluxisset*, convenientius se habere videtur. *Scheff.* Lege: *Gallogræcus exercitus*. quia nulla Gallogræcia in Europa, neque Galli regressi sunt ex Asia ad bellum Antigono inferendum vel cladem sociorum ulciscendam. Videntur autem Galli ab Antigono victi, uti constat ex lib. 25. cap. 1. qui in Græcia & Macedonia remanserant, pace facta imperium ejus coacti fuisse accipere. Nam alio mox bello orto illos apud Megaram delevit, & defectores appellavit auctor prologi. Gisb. Cuperus Observat. IV, 11.

2. Et

versus Gallos totis viribus proficiscitur. [2] Quibus cognitis, Galli cum & ipsi se prælio pararent, in auspicia pugnæ hostias cædunt; quarum extis cum magna cædes interitusque omnium prædiceretur, non in timorem, sed in furorem versi, sperantesque deorum minas expiari cæde suorum posse, conjuges & liberos suos trucidant, auspicia belli a parricidio incipientes. [3] Tanta rabies feros animos invaserat, ut non parcerent ætati, cui etiam hostes pepercissent; bellumque internecivum cum liberis liberorumque matribus gererent, pro quibus bella suscipi solent. [4] Itaque quasi scelere vitam victoriamque redemissent, sicut erant cruenti ex recenti suorem cæde, in prælium non meliore eventu, quam omine proficiscuntur. [5] Siquidem pugnantes, prius parricidiorum furiæ quam hostes circumvenere, obversantibusque ante oculos manibus interemptorum, omnes occidione cæsi. [6] Tanta strages fuit, ut pariter cum hominibus dii consensisse in exitium parricidarum viderentur. [7] Post hujus pugnæ eventum, Ptolemæus & Spartani, victorem hostium exercitum declinantes, in tutiora se reci-

2. *Et ipsi se prælio pararent*] Antiquiores typis expressi *prælio pararent*. Si *prælio* legatur, est illud pro *ad prælium*: quomodo Virgilius 2, Æn. dicit *paratus neci*. Vorst.

A parricidio] MSS. omnes Bongarsiani præpositionem hic omittunt, quod quia fit & alibi apud nostrum, etiam hic puto omittendam. *Scheff.*

3. *Ætati, cui etiam*, &c.] Ita fere supra 18, 6, 12: & Livius, 24, 26, 9: Humaniter ergo Pausanias Spartanorum princeps, cum Attaginus urbe Thebis profugisset, qui dedi debebat, *ejus liberos ad se adductos, culpa absolvit, negans pueros factionis Medicæ esse participes*, inquit Herodot, 9, 87. *Num quis irascitur pueris, quorum ætas nondum novit rerum discrimina?* Senec. de ira, 2, 9, *Bern.*

Internecivum] Duobus præterea locis, vocem hanc huic auctori restitui, quæ & hic, & 6, 6, 2, & 11, 9, 4, varie corrupta erat. Alii *internecinum* scribunt: sed Festus *internecivum* dicit, & ita plerisque Amm. Marcellini locis editum est. *Bong.*

5. *Furiæ*] Recte Cicero furiarum nomine nihil aliud apud Gentiles denotari scribit, quam animum male conscium & scelerum quasi stimulis assidue exagitatum. *Nolite*, inquit, *putare, quemadmodum in fabulis sæpenumero videtis, eos qui aliquid impie scelerateque commiserunt, agitari & perterreri furiarum tædis ardentibus: sua quemque fraus, & suus terror maxime vexat: suum quemque scelus exagitat, amentiaque afficit: suæ malæ cogitationes conscientiæque animi terrent. Hæ sunt impiis assiduæ domesticæque Furiæ; quæ dies noctesque parentum pœnas a sceleratissimis filiis repetant.* Itaque illo vocabulo sæpe & Christiani auctores non male utuntur. vide Epistolam Heinsii ad Balzacum.

7. *Ptolemæus*] Ptolemæus Εὐεργέτης, Ægypti rex III.

 8. *Bel-*

recipiunt. 8 Antigonus quoque ubi eorum discessum videt, recenti adhuc ex priori victoria militum ardore, bellum Atheniensibus infert. 9 In quo cum occupatus esset, interim Alexander rex Epiri ulcisci mortem patris Pyrrhi cupiens fines Macedoniæ depopulatur. 10 Adversus quem cum reversus a Græcia Antigonus esset, transitione militum destitutus regnum Macedoniæ cum exercitu amittit. 11 Hujus filius Demetrius puer admodum, absente patre, reparato exercitu, non solum amissam Macedoniam recipit; verum etiam Epiri regno Alexandrum spoliat. 12 Tanta vel mobilitas militum, vel fortunæ varietas erat, ut vicissim reges, nunc exules, nunc reges viderentur.

CAP. III. 1 Igitur Alexander, cum exul ad Acarnanas confugisset, non minore Epirotarum desiderio, quam sociorum auxilio, in regnum restituitur. 2 Per idem tempus rex Cyrenarum Agas decedit: qui ante infirmitatem, Beronicen unicam filiam, ad finienda cum Ptolemæo fratre certamina, filio ejus desponderat. 3 Sed post mortem regis, mater virginis Arsinoë, ut invita se contractum matrimonium solveretur, misit qui ad nuptias virginis, regnumque Cyrenarum, Demetrium fratrem regis Antigoni a Macedonia arcesserent: qui & ipse ex filia Ptolemæi pro-

8. *Bellum Atheniensibus*] Ejus meminit Pausanias in Atticis. *Bong.*

10. *Transitione milit.*] *Transfugiis nudatus*, inquit Tacit. 2. 46.

CAP. III. 2. *Agas*] Hic Pausaniæ est *Magas*. B. Atque ita legendum hoc loco, pridem monuit Paul. Leopardus, emendation. 7. 10. *Bong.* *Magam* quoque vocant Polyænus, & Athenæus. *Voss.*

Rex Cyrenarum Magas] Editur vulgo *Agas*. Sed verum nomen regis fuisse *Magas*, Leopardus Emend. 7, 10, & Vossius in Notis ad hunc locum, ex Pausania, Polyæno & Athenæo docuerunt. Prima litera nominis occasione proxime præcedentis M excidit: qualia sphalmata librariis persamiliaria fuere. *Vorst.*

Rex Cyrenarum Magas] Ita recte Vorstius, secutus Vossium, qui sic ex Pausania, Polyæno, & Athenæo emendaverat. *Scheff.*

Rex Cyrenarum Agas] Optime Bongarsius, *Magas*. De illo aliquid nuper, debui certe, ad Aristippi versionem Gallicam ex Diogene Laërtio. Liber editus Lutetiæ est. *T. Fab.*

Filiam ad finienda certam. despond.] Fere solenne, principum discordias sopiri, interveniente affinitate. Quomodo Augustus *reconciliatus post primam discordiam Antonio, postulantibus utriusque militibus, ut & necessitudine aliqua jungerentur, privignam ejus Claudiam duxit uxorem*. Sueton. Aug. c. 62. *Bern.*

4. Fi-

procreatus erat. [4] Sed nec Demetrius moram fecit. Itaque cum secundante vento celeriter Cyrenas advolasset, fiducia pulchritudinis, qua nimis placere socrui cœperat, statim a principio superbus, regiæ familiæ, militibusque impotens erat: studiumque placendi a virgine in matrem contulerat. [5] Quæ res suspecta primo virgini, dein popularibus militibusque invisa fuit. [6] Itaque versis omnium animis in Ptolemæi filium, insidiæ Demetrio comparantur: cui, cum in lectum socrus concessisset, percussores immittuntur. [7] Sed Arsinoë audita voce filiæ, ad fores stantis, & præcipientis *ut matri parceretur*, adulterum paulisper corpore suo protexit. [8] Quo interfecto, Beronice, & stupra matris, salva pietate, ulta est, & in matrimonio sortiendo judicium patris secuta.

4. *Fiducia pulchritud.*] Propertius, 3, 23. 1.

Falsa est ista tua, mulier, fiducia formæ,
Olim oculis nimium facta superba meis.

Aristænetus, 1, epist. 1. Φύσει τὸ κάλλος ἐστὶν ὑπερήφανον. *Naturâ forma superbior esse amat.*

LIBER XXVII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Seleucus novercam & fratrem infantem interficit.*

2 *Classe naufragio amissa, civitates amissas recipit, prælio victus aufugit: auxilium noxium a fratre Antiocho Hierace petit & impetrat.*

3 *Asiæ lacerus status. In Antiochum Hieracem & Seleucum numinis vindicta.*

CAP. I.

1 MOrtuo Syriæ rege Antiocho, cum in locum ejus filius Seleucus successisset, hortante matre Laudice, quæ prohibere debuerat, auspicia regni a parricidio cœpit. 2 Quippe Beronicen novercam suam, sororem Ptolemæi regis Ægypti, cum parvulo fratre ex ea suscepto interficit. 3 Quo facinore perpetrato, & infamiæ maculam subiit, & Ptolemæi bello se implicuit. 4 Porro Beronice, cum ad se interficiendam missos didicisset, Daphnæ se claudit. 5 Ubi cum obsideri eam cum parvulo filio nuntiatum Asiæ civitatibus esset, recordatione paternæ, majorumque ejus, dignitatis, casum tam indignæ fortunæ miserantes, auxilia ei omnes misere. 6 Frater quoque Ptolemæus periculo sororis exterritus, relicto regno, cum omnibus viribus advolat. 7 Sed Beronice ante adventum auxiliorum, cum vi expugnari non posset, dolo circumventa trucidatur. Indigna res omnibus visa. 8 Itaque cum universæ civitates, quæ defecerant, ingentem classem comparassent, repente exem-

CAP. I. 1. *Mortuo*] Nempe dolo conjugis. Is enim de quo Plinius, 7. 12, m. Val. Max. 9, 14. extern. 1. *Bern.*

Rege Antiocho] Is Θεός dicebatur. Appianus lib. de bellis Syriac. qui eum ab uxore Laudice interfectum scribit, quod doleret sibi adjunctam Berenicem, vel ut est in nostris mss. *Beronicem.* Bong.

Seleucus] Cognomento *Callinicus*, hoc est, egregius victor. quod cognomentum & Herculi tribuit cum Luciano Plutarchus, & Martyribus Zonaras. Nepos hic fuit Seleuci Nicanoris, de quo auctor, 15, 4, 1. & alibi. *Bern.*

Hortante matre] Appianus Syriac. pag. 130. f. ipsi matri hæc tribuit. An hæc idem valent, & quæ jubeas, ipse fecisse putandus est? Quomodo Tacitus annal, 1, 6. Agrippam a tribuno confectum scribit, quem Suetonius Tib. cap. 22. a centurione, scilicet jussu tribuni. *Idem.*

Auspicia regni a parricidio cœpit] Supra 26, 2, 2. *auspicia belli a parricidio incipientes.* Vorst.

2. *Beronicen novercam suam*] Editio Iuntina teste Grævio *Berenicen*, plane convenienter Græco Βερενίκην. Sed contendit tamen Bongarsius in Notis ad 26, 2, 8. Βερενίκην Latinis esse *Beronicen.* Idem.

4. *Daphnæ*] Daphne Stephano est suburbanum Antiochiæ Syriæ urbis ad Ortum. Strabo lib. 16, oppidum mediocre dicit esse. B. Situm ejus & formam tradit Sozomenus, 5. 19. *Bern.*

Da-

exemplo crudelitatis exterritæ, simul & in ultionem ejus, quam defensuri erant, Ptolemæo se tradunt: 9 qui nisi in Ægyptum domestica seditione revocatus esset, totum regnum Seleuci occupasset. 10 Tantum vel illi odium, parricidiale scelus, vel huic favorem indigne peremptæ mors sororis, attulerat.

CAP. II. 1 Post discessum Ptolemæi, Seleucus cum adversus civitates, quæ defecerant, ingentem classem comparasset, repente veluti diis ipsis parricidium vindicantibus, orta tempestate classem naufragio amittit: 2 nec quicquam illi ex tanto apparatu, præter nudum corpus & spiritum & paucos naufragii comites residuos fortuna fecit. 3 Misera quidem res, sed optanda Seleuco fuit: si quidem civitates quæ odio ejus ad Ptolemæum transierant, velut diis arbitris satisfactum sibi esset, repentina animorum mutatione in naufragii misericordiam versæ, imperio se ejus restituunt. 4 Lætus igitur malis suis & damnis ditior redditus, veluti par viribus bellum Ptolemæo infert: sed quasi ad ludibrium tantum fortunæ natus esset, nec propter aliud opes regni recepisset, quam ut amitteret, victus prælio, non multo quam post naufragium comitatior, trepidus Antiochiam confugit. 6 Inde ad Antiochum fratrem literas facit, quibus auxilium ejus implorat, oblata ei Asia, inter fines Tauri

Daphna se claudit] *Daphne* suburbanum fuit Antiochiæ: quæ & *Evidaphnes* inde dicitur. Nomen sine dubio inditum fuit a Seleuco Nicanore. De hoc enim supra 15, 4, 8. scribit noster, quod campos vicinos Antiochiæ Apollini dicaverit. Huic autem, ut notum, adamata Daphne fuit. *Verst.*

CAP. II. 3. *In naufragii mis. &c*] Cicero pro L. Manil. cap. 9: *Sic fieri solet*, inquit, *ut regum afflicta fortuna facile multorum opes alliciant*. Val. Max. 5, 3, 3: *Etiam quos injuria invisos faciunt, gratiosos miseria reddunt*: Nam, ut inquit Seneca, de clem. 2. 5: *Misericordia non causam, sed fortunam spectat*: Adde Livium, 42. 63, 3: Tacitum, 15, 34, 10: & hist. 2, 10, 6: Sueton. Cæl. 12. 1: Florum, 3. 21. 17. Flaccum Argon. 6. vers. 74. *Bern.*

In naufragi i misericordiam] Puto, Justinum *naufragi* scripsisse. Nam vulgatum durius est. *Scheff.* Lego, *naufragi*, id est, qui naufragium passus fuerant. *T. Fab.*

4. *Damnis ditior*] Ita *Marius clade major*. Flor. 3. 21. 16: De Mithridate similia Noster infr. 37, 1, 8. *Bern.*

6. *Inter fines Tauri montis*] Omnes Bongarsiani MSS. habent *finem*, neque video quare debebat repudiari, cum de uno Tauro monte hic sit sermo. Tacit. XVI. An. c. 15. *Ostorius longinquis in agris apud finem Ligurum id temporis erat.* Adde Livii loca a Rhenano ibi laudata. *Scheff.*

Tauri montis, in præmium latæ opis. 7 Antiochus autem cum esset annos XIV natus, supra ætatem regni avidus, occasionem non tam pio animo, quam offerebatur, arripuit: sed lattonis more, totum fratri eripere cupiens, puer sceleratam virilemque sumit audaciam. 8 Unde *Hierax* est cognominatus; quia non hominis, sed accipitris ritu in alienis eripiendis vitam sectaretur. 9 Interea Ptolemæus Euergetes cum Antiochum in auxilium Seleuco venire cognovisset, ne cum duobus uno tempore dimicaret, in annos decem cum Seleuco pacem facit: 10 sed pax ab hoste data interpellatur a fratre, qui conducto Gallorum mercenario exercitu, pro auxilio bellum, pro fratre hostem, imploratus exhibuit. 11 In eo prælio virtute Gallorum victor quidem

8. *Ritu, in alienis erip. vitam sectar.*] Corruptæ voces integro sensu. Quid est enim, *accipitris ritu in alienis eripiendis vitam sectari?* nisi hoc pro sustentare, tolerare, positum sit. Forte legi posset, *ritum alienis erip. sectari*, ut *vitam* omittatur. *Freinsh.*

Accipitris ritu in alienis eripiendis vitam sectaretur] *Accipitris ritu* dictum, ut *pecudum ritu* ab ipso Cicerone in Lælio. *In alienis eripiendis* dictum plene pro eo quod usitatius *alienis eripiendis*; & hoc porro pro *aliena eripiendo*: ut *legendis nostris* a Cicerone 1 Off. pro *legendo nostra*. Porro *vitam sectari* Gronovius esse putat pro victum sectari: quomodo Ennius dicat, *Nautisque mari quærentibus vitam*; & Plautus Sticho de mustela quæ murem cepit, *Ut illa vitam hodie repperit sibi*. Et imposita voci significatio exemplo Græcæ βίος. quæ utrumque, & vitam, & victum, significat. Vide librum de pec. vet. p. 230, Freinshemius *sectari vitam* dictum putat pro tolerare vitam; atque ita vulgarem significationem vocis hic retinet Sed 11, 15, tamen *vitam* de victu ipse quoque Freinshemiuss accipit; ut ex Indice apparet. *Vorst.*

Sed accipitris ritu] Alii aliter de hoc loco judicant. Mihi videtur illud *ritu* glossatoris esse; natum forte ex sequenti *vitam*, quod tanquam longius distans aliquis hic adscripserat. *Sectari vitam hominis* vel *hieracis* puto eleganter dici, pro tali modo vivere. Quomodo apud Pacatum habemus *sectam vitæ principis*, c. 12. *Sed qui vitæ tuæ sectam cognoverit, fidei incunctanter accedat.* Scheff.

9. *Interea Ptolemæus*] Codices quidam MSS. teste Bongarsio additum habent *Euergetes*: idque recte judicio Gronovii 4. Obs., 10. id enim seriem Ægypti Syriæque regum & temporum demonstrare, *Vorst.*

Interea Ptolemæus] Addendum putant *Evergetes* Gronovius & alii, veteres secuti. *Scheff.*

Ne cum duob. uno temp. &c.] Vide supra Notam, 6, 1, 2.

10. *Interpellatur a fratre*] Belli inter Seleucum Callinicum & Antiochum Hieracem meminit Strabo lib. 16. *Bong.*

11. *In ipsum Antiochum*, &c.] Cato lib. 4. Origin. citante A. Gellio, 5, 21: *Milites mercenarii compluries in Imperatorem impetum fecere*: atque ita factum, quod e Vespis Aristophanis inter proverbia refertur, *ἐξηπάτησεν ἡ χάραξ τὴν ἄμπελον*. *Pedamentum vitem decepit.* Bene Livius, 25, 33. 5:

Non

dem Antiochus fuit: ſed Galli arbitrantes Seleucum in prælio cecidiſſe, in ipſum Antiochum arma vertere; liberius depopulaturi Aſiam, ſi omnem ſtirpem regiam extinxiſſent. [12] Quod ubi ſenſit Antiochus, velut a prædonibus, auro ſe redimit, ſocietatemque cum mercenariis ſuis jungit.

CAP. III. [1] Interea rex Bithyniæ Eumenes, ſparſis conſumptisque fratribus bello inteſtinæ diſcordiæ, quaſi vacantem Aſiæ poſſeſſionem invaſurus, victorem Antiochum Gallosque aggreditur. [2] Nec difficile ſaucios adhuc ex ſuperiore congreſſione, integer ipſe viribus ſuperat. [3] Ea namque tempeſtate omnia bella in exitium Aſiæ gerebantur: uti quisque fortior fuiſſet, Aſiam velut prædam occupabat. [4] Seleucus & Antiochus fratres bellum propter Aſiam gerebant: Ptolemæus rex Ægypti ſub ſpecie ſororiæ ultionis Aſiæ inhiabat. [5] Hinc Bithynus Eumenes, inde Galli (humiliorum ſemper mercenaria manus) Aſiam depopulabantur: cum interea nemo defenſor Aſiæ inter tot prædones inveniebatur. [6] Victo Antiocho, cum Eumenes ma-

Non ita credendum externis auxiliis, monet, *ut non plus tui roboris tuarumque proprie virium in caſtris habeas.* Quod ipſum inculcat Vegetius, 3, 1. fin. Imp. Leo, Tactic. 20, 62: Polyb. 3, 66, & 67. Adde Livium, 42, 31. 1, & 44, 26, 13: Noſtrum, 4, 3, 5, ibique Notam. *Bern.*

CAP. III. 1. *Interea rex Bithyniæ Eumenes*] Gronovius ut ſupra 17, 2, 10, pro *Eumeni* legendum putat *Nicomedi*, ita & hic teſte Grævio pro *Eumenes* ſupponendum *Nicomedes* exiſtimat. Ego tamen, ſi quid erratum hic ſit, non a librariis, ſed ab ipſo auctore illud factum putem. *Eumenis* enim nomen non ſemel, ſed ter in hoc cap. *Vorſt.*

2. *Victorem Ant.* &c.] Ita fieri amat: & hoc ipſo argumento dictator Albanus Tullo Rom. regi prælium diſſuadens, *Memor eſto*, inquit *jam quum ſignum pugnæ dabis, has duas acies ſpectaculo fore, ut feſſos confectosque ſimul, victorem ac victum, Etruſci* (vicini potentes) *aggrediantur.* Hinc præſagium Salluſtii de excidio Imperii Rom. in orat. 1; ad Cæſ. *Ego ſic exiſtimo; quoniam orta omnia intereunt, qua tempeſtate urbi Romanæ fatum excidii adventarit, cives cum civibus manus conſerturos*: ita *defeſſos & exſangues, regi aut nationi præda futuros.* Bern.

4. *Sub ſpecie ſor. ult.*] Quomodo & Mithridates infra, 38. 1. 3: Vide Notam ad 4, 3, 5.

5. *Bithynus Eumenes*] Regum Bithyniæ originem & ſucceſſionem lege lib, 13. Strabonis. *Bern.*

Hinc Bithynus Eumenes] Mſs. Bongarſiani habent *Bithynius*, cui adſtipulantur veteres editi. Sed vulgata lectio retinenda. Stephanus in Βιθυνία τὸ ἐθνικὸν. Βιθυνός. Juvenalis Sat. 7. *equiteſque Bithyni.* Horat. 1. Carm. od, 3. *carina Bithyna.* Pro *Eumenes* Gronovius vult *Nicomedes* & exigit hiſto-

 riæ

majorem partem Asiæ occupasset, ne tunc quidem fratres, perdito præmio, propter quod bellum gerebant, concordare potuerunt: sed omisso externo hoste, in mutuum exitium bellum reparant. 7 In eo Antiochus denuo victus, multorum dierum fuga fatigatus, tandem ad socerum suum Artamenem, regem Cappadociæ, provehitur. 8 A quo cum primum benigne exceptus esset, interjectis diebus cognito quod insidiæ sibi pararentur, salutem fuga quæsivit. 9 Igitur cum profugo nusquam tutus locus esset, ad Ptolemæum hostem, cujus fidem tutiorem quam fratris existimabat, decurrit; memor vel quæ facturus fratri esset, vel quæ meruisset a fratre. 10 Sed Ptolemæus non amicior dedito, quam hosti factus, servari eum artissima custodia jubet. 11 Hinc

riæ fides. At Vorstius hunc lapsum putat Justini, non librarii. *Scheff.*

7. *Ad socerum suum Artamenem*] Ms. habebat, *Arimenem* Puto, verum esse *Artamenem*. Nam Diodori Epitome habet Ἀ᾽ϱιάμνης. Hujus Antiochi sororem Stratonicen, uxorem duxerat Ariamenes. Socerum itaque ejus laxius vocat Justinus. *Voss.*

Artamenem] Voss. ex veteribus, *Ariamenem*. T. Fab.

Provehitur] Scribo, *pervehitur*. Idem.

10. *Sed Ptolemaus non amici debito quam hostis f.*] Ea est bonorum librorum scriptura, ex qua legendum arbitror, *non amicus dedito quam hostis factus*, id est, non tam amicus, &c. Similes locutiones notavi supra an 6, 1, 4. *Bern.*

Non amici dedito, quam hostis factus] Doctissimus Gronovius, in Observationibus suis, ita hunc locum emendabat, *non tam amicus dedito, quam hostis fratri*. Quod quidam codices præferent: *non tam amicus ei deditus*. Verum, nisi me animus fallit, omnimo, pro *factus* scribendum, *functus*; hoc modo: *Sed Ptolemaus non amici debito, quam hostis functus*, &c. *Subintelligitur vero*, τὸ tam. Certo certior hæc conjectura. *Voss.*

Non amicior dedito quam hosti factus] Ita hunc locum legendum esse ex editione Iuntina docuit Grævius, cum viri docti varias super eo conjecturas prodidissent, quas recensere nihil attinet. *Deditus* est pro eo qui dedidit se, ut supra 25, 5, 2. Et vult auctor Ptolemæum non amiciorem factum fuisse Antiocho, cum is se dedidit, quam cum hostis fuit. *Vorst.*

Non amicior dedito, quam hosti factus] Hoc ex Iuntina Vorstius volente Grævio recepit in textum. Ante legebatur: *non amici debito, quam hostis*, de quo varia viri docti. *Scheff.*

Sed Ptolemaus non amicior dedito, quam hosti factus.] Antea quidem in Impressis ita legebatur, (*non amici debito quam hostis factus*) quæ lectio corruptissima est, & a nemine potest intelligi. Doctus autem ille Gronovius, qui id facile animadverteret, emendavit, ut est apud II. Vossium, *non tam amicus dedito, quam hostis fratri*; quod optimum est; sed editio Iuntarum, quam nos quasi ducem hic secuti sumus, longe melius id præstabit quam conjectura, & certius; Quod Grævii diligentiæ referri acceptum debet, qui in Notis suis hoc monuit. *T. Fab.*

11. *Familiarius*] Familiaritate scil. illa turpi, nec dicenda. Similis verborum

11 Hinc quoque Antiochus opera cujusdam meretricis adjutus, quam familiarius noverat, deceptis custodibus elabitur, fugiensque a latronibus interficitur. 12 Seleucus quoque iisdem ferme diebus, amisso regno, equo præcipitatus, finitur. Sic fratres, quasi & germanis casibus, exules ambo, post regna, scelerum suorum pœnas luerunt.

borum *consuevisse* & *solere* notio est. *Bern.*

12. *Finitur*] Nihil ambigo scribendum *finit*. Sic enim & Græci τελευτᾷ & præter alios Tacitus, 6, 50, 16: *Tiberius finivit*, hoc est, mortuus est. Neque tamen, non addicentibus libris, aliquid mutare sustineo. *Idem*. Beriegg. nihil ambigit legendum esse *finit*. Sed *finitur* rectum est: loquunturque ita & alii. Valerius Max. 3, 3, ext. 6, *suo judicio finitus*. Et 9, 12, ext. 4, *Atrocius aliquanto Euripides finitus est*. Vorst. Berneggerus legit, *finit*. Sed vulgatum ex Valerii Maximi 3, 2, ext. 6, & 9. 12. ext. 4. tuetur Vorstius. Ut jam ante Grævius ex Seneca & Cicerone fecerat. *Scheff.*

Germanis] Mallem, *germani*, ut germanos & fratres fuisse intelligat non natura tantum, sed casibus etiam, & fortuna. *Bong.*

Sic fratres quasi] Distinctionem puto supervacuam, & reddere locum obscurum. Cohærent enim, sic germanis casibus quasi fratres, id est, ii, quos non ratio nascendi solum, sed & similitudo casuum fratres quasi fecerat. *Scheff.*

Sic fratres, quasi & germanis casibus, &c.] Ingeniose & acutissime sane Bongarsius, primus ille Justini servator. (*Sic fratres, quasi & germanis casibus*,) Id est, qui ita fratres, ita germani fuerunt, id ut ex similitudine casuum & fortunarum, quibus uterque conflictatus est, si minus aliunde, facile tamen hinc posset probari. *T. Fab.*

LIBER XXVIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Olympias, Alexandri Epirotæ vidua, Demetrio Macedoni Ptiam filiam dat uxorem: unde tragœdia & bellorum initia.*

2. *Ætoli superbe respondent Romanis, qui Acarnanis auxilium præbebant, & arma movent intrepide.*

3 *Filiis duobus morbo sublatis Olympias non diu supervivit. Laodamia filia interfecta. Epirus graviter affligitur. Demetrius Macedo moritur. Hujus filii Philippi Antigonus tutelam suscipit, quam prudenter administrat.*

4 *Bellum Antigoni adversus Spartanos, quorum Rex Cleomenes viribus attritis in Ægyptum profugit, ubi interficitur. Antigono mortuo, Philippus regnat.*

CAP. I.

1 OLympias Pyrrhi Epirotæ regis filia, amisso marito, eodemque germano fratre Alexandro cum tutelam filiorum ex eo susceptorum Pyrrhi & Ptolemæi regnique administrationem in se recepisset, Ætolis partem Acarnaniæ, quam in

CAP. I. 1. *Olympias Pyrrhi, &c.*] In unico verbo, quod ipsum monosyllabum tantum est, ingens error. Crederes enim Olympiadem Pyrrhi filiam in fide & quasi in clientela Ætolorum fuisse, quod tamen minime verum est; Sed ita res se habet: Pyrrhus in partem prædæ communis belli portionem Acarnaniæ acceperat; Nunc Ætoli postquam Pyrrhus nullus est, eam esse suam postulant; quod ubi videt Olympias, cui facile esset bellum præsentire, ad Demetrium Macedoniæ regem confugit. Itaque ist huc AB, quod omnia perturbat, delendum est. *T. F.*

Ab Ætolis] MSS. Bongarsiani non agnoscunt illud *ab*. Et miror sane viros doctos potuisse ferre, An enim ista sensum habent convenientem, *ab Æto-*

in portionem belli pater pupillorum acceperat, eripere volentibus, ad regem Macedoniæ Demetrium decurrit: 2 eique habenti uxorem Antiochi regis Syriæ sororem, filiam suam Ptiam in matrimonium tradit: ut auxilium quod misericordia non poterat, jure cognationis obtineret. 3 Fiunt igitur nuptiæ, quibus & novi matrimonii gratia acquiritur, & veteris offensa contrahitur. 4 Nam prior uxor, velut matrimonio pulsa, sponte sua ad fratrem Antiochum discedit eumque in mariti bellum impellit. 5 Acarnanes quoque diffisi Epirotis, adversus Ætolos auxilium Romanorum implorantes, obtinuerunt a Romano senatu, ut legati miterentur, qui denuntiarent Ætolis: 6 *Præsidia ab urbibus Acarnaniæ deducerent; paterenturque esse liberos, qui soli quondam adversus Trojanos, auctores originis suæ, auxilia Græcis non miserint.*

CAP. II. 1 Sed Ætoli legationem Romanorum superbe audivere: Pœnos illis & Gallos, a quibus tot bellis occidione cæsi sint, exprobrantes; dicentesque, 2 *Prius illis portas adversus Carthaginienses aperiendas, quas clauserit metus*

Ætolis decurrit ad regem Macedoniæ; ubi autem apud Ætolos istos fuit, aut quo fuit modo? lectio verissima, *decurrit Ætolis volentibus eripere*, id est, cum Ætoli vellent eripere, eamque impeterent. *Scheff.*

Acarnaniæ] Est hæc Epiri pars. quam Achelous ad Ætolia dividit.

2. *Ptiam*] Scribendum *Phthiam*, quomodo apud Plutarchum, in Pyrr. c. 1, vocatur Pyrrhi mater. *Bong.*

Filiam suam Phthiam] Editur vulgo *Ptiam*. Sed agnoscit tamen Bongarsius legendum esse *Phthiam*, quomodo apud Plutarchum in Pyrrho vocetur Pyrrhi mater. Et juvant nonnihil editiones veteres quæ habent *Pithiam*, vel *Pythiam*. Vorst.

Filiam suam Phthiam] Sic Vorstius ex Plutarcho. *Scheff.*

Phthiam] Ita scribendum. Viderat Bongarsius. *T. Fab.*

6. *Qui soli quondam advers. Trojan.*] Strabo id ex Ephoro docet lib. 10. *Bong.*

CAP. II. 1. *Ætoli legat. Rom.* &c. De universa natione Livius, 8. 22, 9: *Relatum a Græcis, gente lingua magis strenua quam factis, ferox responsum.* Hæc istorum hominum natura in canes quoque regionis ejus transgressa est. Unde Gratius Cyneget. vers. 186.

At clangore citat, quos nondum conspicit apros
Ætola quæcunque canis de stirpe (malignum
Officium) sive illa metus convitia rupit,
Seu frustra nimius properat furor.

Audivere] Fuldenses, *audire*, Modio teste.

2. *Prius illis portas adversus Carthaginienses aperiendas*] Hæc verba ego

metus Punici belli, quam in Græciam arma transferenda. 3 *Meminisse* deinde jubent, *qui quibus minentur.* 4 *Adversus Gallos urbem eos suam tueri non potuisse: captamque non ferro defendisse, sed auro redemisse.* 5 *Quam gentem se aliquanto majore manu Græciam ingressam, non solum nullis externis viribus, sed ne domesticis quidem totis adjutos, universam delesse: sedemque sepulcris eorum præbuisse, quam illi urbibus, imperioque suo proposuerant.* 6 *Contra Italiam, trepidis ex recenti urbis suæ incendio Romanis, universam ferme a Gallis occupatam.* 7 *Prius igitur illis Gallos Italia pellendos, quam minentur Ætolis; priusque sua defendenda quam aliena appetenda.* 8 *Quos autem homines Romanos esse? nempe pastores, qui latrocinio justis dominis ademptum solum teneant:* 9 *qui uxores cum propter originis dehonesta-*

ego non intelligo. Quid enim *aperire portas adversus aliquem*? Non, *contra aliquem*, quia contra quem non aperiuntur, sed clauduntur. Nec etiam, *aperire alicui*, quia si Romani portas aperuissent Carthaginiensibus, hoc eis ad bellum contra Græcos prodesse adeo non poterat, ut obfuisset potius. Nullam ergo habet cum cæteris conjunctionem sed inepti glossatoris, qui verba *metus belli Punici* explicaverat, intrusum postea in textum loco alieno, ac propterea delendum. Sensus enim optimus sine illis: aperiendas Romanis portas, id est, efficiendum submotis Pœnis seu Carthaginensibus profligatisque, ut aperire porteas queant, nec metu impetus hostilis claudere eas cogantur. *Scheff.*

4. *Captamque non ferro defendisse*] Etiam hoc ineptum. Quomodo enim capta urbs defenditur ferro. Si capta, jam defensio est supervacua. Plane igitur hoc *defendisse* glossa est superioris *tueri potuisse*. Et stat per se, *captam redimere ferro*, pro virtute recipere. *Idem.*

5. *Viribus*] Fuldenses & Bongars. codd. *urbibus.*

Quam illi urbibus imperioque suo proposuerant) Pro *urbibus* editum olim fuit *viribus*. Berneggerus autem τὸ *urbibus* in textum recepit, quod in MSS. Modianis & quibusdam Bongarsianis id repertum sciret. Editionem quoque Iuntinam ita habere testatur Grævius. *Vorst.*

7. *Priusque sua defendenda, quam aliena appetenda*] Horum posteriora restitui ex antiquioribus typis expressis, qui habent una voce superflua, *quam aliena defendi appetenda.* Bongarsius & Berneggerus nescio qua de causa prorsus eliminarunt. *Idem.*

Priusque sua defendenda, quam aliena appetenda] Sic Vorstius restituit ex vetustioribus. *Scheff.*

Priusque sua defendenda] Hiulca oratio est, & aliquid desit. Adde, *quam aliena appetenda.* ex libb. impr. in quibus, mendose tamen, legitur, *quam aliena (defendi) appetenda.* Illud (*defendi*) nullum hic locum habet. Cetera, recte, & commode, ac necessario huc revocanda. *T. Fab.*

8. *Pastores, qui latrocinio*] Hieronymus in Chronico, *pastorum & latronum manum* dicit. inde Forte Gallica dictio, *pastres*, pro latronibus. B. De primordiis urbis: de raptu Sabinarum: de Remi cæde, Livius, lib. 1, & alii. *Bern.*

10. *Fra-*

stamenta non invenirent, vi publica rapuerint: [10] *qui denique urbem ipsam parricidio condiderint, murorumque fundamenta fraterno sanguine asperserint:* [11] *Ætolos autem principes Græciæ semper fuisse; & sicut dignitate, ita & virtute ceteris præstitisse:* [12] *solos denique esse, qui Macedonas, imperio terrarum florentes, semper contempserint: qui Philippum regem non timuerint: qui Alexandri Magni post Persas Indosque devictos, cum omnes nomen ejus horrerent, edicta spreverint.* [13] *Monere igitur se Romanos, contenti sint fortuna præsenti, nec provocent arma, quibus & Gallos cæsos, & Macedonas contemptos videant.* [14] Sic dimissa legatione Romanorum, ne fortius locuti, quam fecisse viderentur, fines Epiri regni & Acarnaniæ depopulantur.

CAP. III. [1] Jam Olympias filiis regna tradiderat, & in locum Pyrrhi fratris defuncti Ptolemæus successerat: [2] qui cum hostibus instructo exercitu obvius processisset, infirmitate correptus in itinere decedit. [3] Olympias quoque non magno post tempore, gemino funerum vulnere afflicta, ægrum spiritum trahens non diu filiis supervixit. [4] Cum ex gente regia sola Nereis virgo, cum Laudamia sorore supe-

10. *Fraterno sanguine*] *Fraterno primi maduerunt sanguine muri.* Lucanus.

11. *Ætolos autem*] Strabo ex Ephoro lib. 10. pag. 319. 14. Ætolos gentem ait fuisse, quæ nunquam aliis paruerit, sed toto quod memoratur tempore indomita manserit, propter locorum asperitatem, aditumque difficilem, & bellicam exercitationem: a qua Homero μενεχάρμαι dicuntur. B. hoc est prælium forti animo sustinentes. Iliad 9. 525. *Bern.*

14. *Epiri regni*] Dele, *regni*. Tan. Faber.

CAP. III. 3. *Non magno post tempore*] Bongarsius testatur hæc in Mss. omissa esse. Nempe sequitur statim *non diu*, quod idem est. Neque potest utrumque scripsisse Justinus, sed alterutrum necesse est ut sit glossatoris. *Scheff.*

4. *Laudamia*] Jan. Parrhasius lib. de rebus per epistolam quæsitis, epist. 41, nomen hoc, ut alia in auctore plura, depravatum existimat, scribendumque *Deidamia*. Vide notam ad 14. 6. 4. *Bern.*

Cum Laudamia sorore] Parrhasius ep. 48. legendum putat *Deidamia*: ut sit eadem de qua sup. 14, 6, 4. dixit. Sed fallitur. Nam *Deidamia* filia fuit Æacidæ & soror Pyrrhi; ut ex loco illo altero intelligitur: at *Laudamia*, quia soror Nereidis filia Pyrrhi fuit. Scribit enim Pausanias lib. 6, Pyrrhi filiam Nereidem, cujus & Justinus paulo ante mentionem fecit, Hieronis regis Siciliæ filio Geloni nuptam fuisse. *Verst.*

Siciliæ regis] Scil. Hieronis. De hoc

superesset, Nereis nubit Geloni Siciliæ regis filio: 5 Lau-
damia autem cum in aram Dianæ confugisset, concursu
populi interficitur. 6 Quod facinus dii immortales assiduis
cladibus gentis & prope interitu totius populi vindicave-
runt. 7 Nam sterilitatem, famemque passi, & intestina
discordia vexati, externis ad postremum bellis pene con-
sumpti sunt: 8 Miloque Laudamiæ percussor in furorem
versus, nunc ferro, nunc saxo, in summa dentibus lace-
ratis visceribus, duodecima die interiit. 9 His in Epiro
gestis, interim in Macedonia Demetrius rex, relicto filio
Philippo, parvulo admodum, decedit. 10 Cui Antigonus
tutor datus, accepta in matrimonium matre pupilli, regem
se constitui laborabat. 11 Interjecto deinde tempore cum
seditione minaci Macedonum, clausus in regia teneretur
in publicum sine satellitibus procedit; 12 projectoque in
vulgus diademate ac purpura, *dare hæc eos alteri* jubet, *qui
aut imperare illis nesciat, aut cui parere ipsi sciant*: 13 *se ad-
huc invidiosum illud regnum, non voluptatibus, sed laboribus
ac periculis sentire.* 14 Commemorat deinde beneficia sua;
ut defectionem sociorum vindicaverit: Ut Dardanos, Thessa-

los

hoc ita Pausanias lib. 6. pag. 265, 19: *Fuit Hieroni cum Pyrrho Æacida filio hospitium prius deinde affinitas, quod Pyrrhi filia Nereis ejus filio Geloni nupserat.*

5. *In aram Dianæ*] Ex qua, quia asylum erat, nemo sine violatione numinis extrahi poterat.

11. 12. 13. &c. *Interjecto deinde temp.* &c] Sic Avidius Cassius. Is cum ingens seditio in exercitu exorta esset, processit nudus, campestri solo tectus, & *percutite me*, inquit, *si audetis, & corruptæ disciplinæ facinus addite.* Tunc conquiescentibus cunctis, meruit timeri, quia non timuit, ut scribit Vulcatius Gallicanus in Avid. Cass. c. 4, respiciens opinor, ad verba Lucani, 5. 316, de Cæsare:

—— stetit aggere fulti
Cespitis, intrepidus vultu, meruitque timeri
Nil metuens. ——

Quomodo Menius etiam adversus seditiosos, *præsidium ab audacia mutuatus est.* Tacit. annal. 1, 38. *Bern.*

11. *Clausus in regia teneretur*] *Clausus* est pro claudens se, & *teneretur* pro teneret se. Non enim ab aliis clausum fuisse, apparet ex eo quod sequitur, *in publicum sine satellitibus procedit.* Verba passiva poni pro activis & pronomine reciproco sexcentis exemplis ostendi potest. Et facit observatio ea ad multa loca auctorum rectius intelligenda. *Vorst.*

12. *Qui aut imperare illis sciat*] *Sciat* legendum puto ex antiquioribus typis expressis; non, quod Bongarsius & Berneggerus edidere, *nesciat.* Apparet autem εἰρωνικῶς ab Antigono id dictum esse, *Idem.*

Qui aut imperare illis nesciat] Cur, *qui nesciat*? An hoc modo melius sibi consulturi erant Macedones? Contrarium videtur verum, & ideo

in

losque exultantes morte Demetrii regis compescuerit: ut denique dignitatem Macedonum non solum defenderit, verum etiam auxerit. 15 *Quorum si illos pœniteat, deponere se imperium, & reddere illis munus suum: ipsi regem quærant, cui imperent.* 16 Cum populus pudore motus recipere eum regnum juberet, tamdiu recusavit, quoad seditionis auctores supplicio traderentur.

CAP. IV. 1 Post hæc bellum Spartanis infert: qui soli Philippi Alexandrique bellis, & imperium Macedonum & omnibus metuenda arma contempserant. 2 Inter duas nobilissimas gentes bellum summis utrimque viribus fuit: cum hi pro vetere Macedonum gloria, illi non solum pro illibata libertate, sed etiam pro salute certarent. 3 Victi Lacedæmonii non ipsi tantum, sed etiam conjuges liberique magno animo fortunam tulere. 4 Nemo quippe in acie saluti pepercit: nulla amissum conjugem flevit: filiorum mortem senes laudabant: patribus in acie cæsis filii gratulaban-

in impresso quodam legitur *sciat*, Ex quo ipso tamen, quod contraria reperiuntur, suspicor, scripsisse neutrum Justinum, sed esse glossatoris, qui illud ex sequenti, *sciant*, post *imperare illis* ostendebat intelligendum. Locus ita debet habere: *dare hac eos alteri jubet, qui aut imperare illis, aut cui parere ipsi sciant.* Vorstius *imperare illis sciat*, impressum secutus, edidit. *Scheff.*

15. *Quorum si illos pœniteat*] Id est, quæ si parum, & non sufficere ipsis videantur: ut in illo Ciceronis 6, 1, ad fam. *sua quemque fortuna maxime pœnitet*, Vide & Gifanii Obs. L. L. *Vorst.*

Deponere imperium] Scribo, *deponere se imperium.* T. Fab. Ingenio Fabri applaudit Iuntina, in qua *se* legitur recte. *Græv.*

Ipsi regem quærant] Vett. omnes *quia*, forte, *quare regem quærant.* B. Rex igitur Antigonus. quod negare videtur Livius, 40, 54. 3. *Bern.*

Ipsi regem quærant, cui imperent,] Mss. habebant, *quia* pro *ipsi.* Noli dubitare, quin Justinus scripserit, *quin.* Voss.

Ipsi regem quærant] Testatur Bongarsius, in Mss. omnibus reperiri, *quia regem quærant.* Miror, quod non sequi voluerit hunc consensum, cum sententia longe sit melior, quam quæ in vulgatis. Hoc enim ajebat Antigonus, quia vos quæritis Regem, sicut video, non qui imperet vobis, sed cui imperetis vos, ideo nolo ego esse rex vester, sed depono imperium, libenterque reddo vobis vestrum munus. *Scheff.* *quia* est etiam apud Iuntas.

CAP. IV. 1. *Bellum Spartanis infert*] Vide Plutarchum in Cleomene & Arato; & Pausaniam Corinth. *Bong.*

3. *Magno animo*] Ex præcepto Periclis apud Thucydidem, 2. 11. 23: *Oportet divinitus immissa, necessario: ab hostibus illata, forti animo pati.*

4. *Nemo quippe in acie*] Constantia Spartanorum in adversa fortuna: φέρειν γὰρ χρὴ πάθη δαιμόνια ἀναγκαίως, τὰ δὲ ἀπὸ τῶν πολε-

μίων

labantur: suam vicem omnes dolebant, quod non ipsi pro patriæ libertate cecidissent. 5 Patentibus omnes domibus saucios excipiebant, vulnera curabant. 6 Inter hæc nullus in urbe strepitus, nulla trepidatio: magis omnes publicam, quam privatam fortunam lugebant. 7 Inter hæc Cleomenes rex post multas hostium cædes, toto corpore, suo pariter & hostium cruore madens, supervenit: ingressusque urbem, non humi consedit, non cibum aut potum poscit, 8 non denique armorum onus deposuit: 9 sed acclinis parieti, cum quatuor millia sola ex pugna superfuisse conspexisset, hortatur *ut se ad meliora reipublicæ tempora reservarent.* 10 Tum cum conjuge & liberis Ægyptum ad Ptolemæum pro-

μίαν ἀνδρείας. Thucydides. *Bern.*

Nemo in acie saluti pepercit] *Saluti*, suæ puta. Et *salus* pro vita est, ut sæpe. *Vorst.*

5. *Patentibus omnes* &c.] Ita ex uno ms. legendum: ceteri, *petentibus*. Tacitus annal. 4, 63: *Ceterum sub recentem cladem patuere procerum domus, fomenta & medici passim præbiti.* Bong. Sic Livius, 2, 47, 16.

6. *Inter hæc nullus*] Hoc *inter hæc* videtur ex sequentibus huc translatum. Nullus certe sensus aptus ei hoc loco, multoque elegantius abest. Cum præsertim verisimile haud sit, Justinum idem bis eodem pœne loco voluisse repetere, modo penitus ingrato. *Schefferus.*

Magisque omni. pub. &c] Nec immerito. Rationem reddit Livius, 26. 36, 9: *Respub. incolumis etiam privatas res facile salvas præstat: publica prodendo, tua nequicquam serves.* Ita Cæsar apud Dionem Cassium lib, 38: *Privatim quidem nemo omnium ita potest lætis rebus uti, ut non idem cum Repub. corruente pereat: at Respubl. si prospero successu utatur, etiam privatorum omnes calamitates potest sublevare.* Adde Thucyd. 2, 11, 2: Sallust. Catil. 52, 5. Cicer. ad Attic. 1, 17. fin.

7. *Cleomenes rex*] Tyrannum vocat Livius, 34, 26, 9: & 34, 28, 1, *Bern.*

9. *Acclinis*] Impressi ceteri *acclivis*, quomodo sæpius hæc vox depravatur: cum *acclivis* proprie de inanimatis. *acclinis* de animatis dicatur, ut placet Ob. Gifanio in observ. Lat. ling. Virgil. Æn, 10, 835: *Arboris acclinis trunco.* Tacit. 13, 16: *ille ut erat reclinis, & inscio similis.* Bern.

Ut se ad meliora &c.] Hoc ipsum Leonidas suos hortatur, supr, 2, 11, 5: itemque rex Agis suos, apud Diodorum, 17, 63. Antigonus rex aliquando cedens hostibus imminentibus, *non se fugere* dixit: *sed opportunitatem a tergo sitam persequi.* Plutarch. apophtheg, c, 48: & Stobæus serm. 52. *Bern.*

10. *Dignatione*] Id est, dignitate. Utitur Tacitus passim: Cicero ad Attic, 10, 10: Curtius, Seneca, alii. Videndus omnino Casaubonus ad Sueton. Cæs, c, 4, 2. *Bong.*

In summa dignatione regis vixit] Antiquiores typis expressi *dignitate regis.* Sed Bongarsius, e MSS. credo, rescripsit *dignatione.* Sed ipsum tamen hoc quoque pro dignitate positum Bongarsius existimat. At Freinshemius *dignationem* hic pro gratia positam putat; & intelligi hoc ex eo quod additum est *regis*, Ptolemæi puta. Et sane ita est: Ptolemæus honore dignatus est Cleomenem, ipsiusque Ptolemæi ea dignatio fuit. Et in ipsa illa regis Ptolemæi

proficiſcitur: a quo honorifice ſuſceptus, diu in ſumma dignatione regis vixit. [11] Poſtremo poſt Ptolemæi mortem a filio ejus cum omni familia interficitur. [12] Antigonus autem, cæſis occidione Spartanis, fortunam tantæ urbis miſeratus, a direptione milites prohibuit: veniamque his qui ſuperfuerant dedit, præfatus, [13] *bellum ſe cum Cleomene, non cum Spartanis habuiſſe, cujus fuga omnis ira ejus finita ſit:* [14] *nec minori ſibi gloriæ fore, ſi ab eo ſervata Lacedæmon, a quo ſolo capta ſit, proderetur.* [15] *Parcere igitur ſe ſolo urbis ac tectis, quoniam homines quibus parceret, non ſuperfuiſſent.* [16] Nec multo poſt ipſe decedit, regnumque Philippo pupillo annos XIV nato tradidit.

lemæi dignatione fuiſſe dicitur Cleomenes, quod eandem expertus eſt. Ponitur tamen *dignatio* pro ipſa quoque dignitate. Cicero 10. 10: ad Att. *Etſi meus quidem* (animus) *eſt fortior, eoque ipſo vehementius commovet, nec quidquam niſi de dignatione laborat.* Feſtus: *Maxima dignationis Flamen Dialis eſt.* Vorſt.

In ſumma dignatione] Sic Bongarſius. Veteres *dignitate*: quod ex gloſſa natum videtur. Quanquam *dignatio* potius ſit *gratia*, Freinſhemio interprete, hoc loco. *Scheff.*

11. *Interficitur*] Cleomenem ſibi ipſi manus attuliſſe, Pauſanias & Plutarchus auctores ſunt. *Bong.*

13. *Omnis ira ejus*] An hoc *ejus* gloſſa eſt? Juſtinus ſane videtur *ſua* pro eo fuiſſe ſcripturus, maxime cum præcedat *ſe*. Nam alias interdum alterum pro altero poni, non plane inuſitatum. *Scheff.*

14. *Proderetur*] Hoc eſt, *memoria proderetur*, ut plenius loquitur auctor 12, 6, 17: *Poſteris prodi*, eſt Plinio Paneg, c, 75.

15. *Parcere ſe ſolo urbis* &c.] Florus, 4, 12, 57: *Cum in captam urbem Lantiam faces poſcerentur, ægre dux impetravit, ut victoria Romana ſtans potius eſſet, quam incenſa monumentum.* Sulpitius Severus lib, 2, hiſt. Sacræ: Deliberante Tito, an urbe capta templum Hieroſolymitanum everteretur, nonnullis viſum eſt: *ædem ſacratam ultra omnia mortalia illuſtrem, non debere deleri, quæ ſervata, modeſtiæ Romanæ teſtimonium; diruta, perennem crudelitatis notam præberet.* Bern.

16. *Decedit*] De morte Antigoni variantes ſententias refert Plutarchus in Ag. & Cleom, c, 42, *Bern.*

Decedit] Plutarchus ait, Antigonum phthiſi & catarrho laborantem in media pugna, cum clamore pectus rupiſſet, expiraſſe.

LIBER XXIX.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Orbis multa imperia nova Regum successione mutantur, nominatim in Africa, Ægypto, Macedonia.*
2 *Philippus Rex Macedoniæ malo consilio impulsus Romanis bellum inferre constituit.*
3 *Insanam hanc mentem speciosis verbis occultat.*
4 *Tandem apertus hostis apparet: unde cruentum bellum, ipsi Philippo perniciosum simul ac ignominiosum.*

CAP. I.

1 IIsdem ferme temporibus prope universi orbis imperia nova regum successione mutata sunt. 2 Nam & in Macedonia Philippus mortuo Antigono, tutore eodemque vitrico, annorum quatuordecim regnum suscepit: 3 & in Asia interfecto Seleuco, impubes adhuc rex Antiochus constitutus est: 4 Cappadociæ quoque regnum Ariarathi puero admodum pater ipse tradiderat: 5 Ægyptum, patre ac matre interfectis, occupaverat Ptolemæus, cui ex facinoris crimine, cognomentum *Philopatori* fuit. 6 Sed & Spartani in locum Cleomenis suffecerunt Lycurgum. 7 Et ne

CAP. I. 3. *Interfecto Seleuco*] Callinici filio, qui pharmaco ab amicis sublatus est. relicto fratre Antiocho successore, qui Magnus dictus est. Appianus Syriac. *Bong.*

5. *Philopator*] Hoc est, parentis amans, per antiphrasin. *Bern.*

Philopator] Iuntæ, *Philopatori*, quod ex Plauto, Seneca, & aliis probat Cl. Grævius. *Scheff.*

Cognomentum Philopator fuit] In Edit. Iuntarum, *Philopatori*. Latinissime. *T. Fab.*

7. *Ætate immatura*] Minor quinque

ne qua temporibus mutatio deesset, apud Carthaginienses quoque ætate immatura dux Annibal constituitur, non penuria seniorum, sed odio Romanorum, quo imbutum eum a pueritia sciebant. Fatale non tam Romanis, quam ipsi Africiæ malum. 8 His regibus pueris, etsi nulli senioris ætatis rectores erant, tamen in suorum quibusque majorum vestigia nitentibus magna indoles virtutis enituit. 9 Solus Ptolemæus, sicut scelestus in occupando regno, ita & segnis in administrando fuit. 10 Philippum Dardani, ceterique omnes finitimi populi, quibus velut immortale odium cum Macedonum regibus erat, contemptu ætatis assidue lacessebant. 11 Contra ille summotis hostibus, non contentus sua defendisse, ultro etiam Ætolis bellum inferre gestiebat.

CAP. II. 1 Quæ agitantem illum Demetrius rex Illyriorum, nuper a Paulo Rom. consule victus, supplicibus precibus aggreditur, *injuriam Romanorum* querens: 2 qui

que & viginti annis, cum novem annos natus odium Romanorum patri jurasset. Probus. *Bong.*

8. *His regibus pueris*] Potest defendi hæc lectio, quia in verbo *enituit* est præpositio, quæ hic intelligenda, quia item Virgilius sic loquitur lib. IV. Æn. ubi ait:

— tantum egregio decus elucet ore.

Mihi tamen Justinus videtur scripsisse, *In heregibus*, præpositionem vero *In* esse interceptam per litteram *m*, quæ proxime præcedit. Certe durior est ellipsis, quam ut ceteræ consuetudini scribendi, quæ est apud nostrum, respondeat. *Scheff.*

In suorum quisque major.] Cassiodorus lib. 9. var epist. 22: *Magnus verecundia stimulus est, laus parentum; dum illis non patimur esse impares, quos gaudemus auctores.* Imp. Julianus in Misopog. *Quemadmodum in plantis verisimile est diffundi qualitates quam latissime, ac fortasse in totum similia nasci, quæ gignuntur, iis quibus orta sunt: sic etiam in hominibus credibile est, nepotum mores avitis affines esse.* Adde infr. 42. 2. 3. *Bern.*

Vestigia intentis] Iuntæ, *vestigia nitentibus.* Sic Ovidius, *niti in acra.* Scheff.

Tamen in suorum quisque majorum vestigia intentis, magna virtutis indoles enituit.] Hoc loco, *quisque*, vitium est orationis; scribendum, vel, *cuique*, vel, *quoisque*, vel, *cujusque*; Libera optio datur. Mox pro *intentis*, in Iuntina est, *nitentibus*: quam ego lectionem huic anteponam libentissime. *T. Fab.*

10. *Philippum*] Ejus stemma ponit Plutarchus in Paulo Æmilio.

CAP. II. 1. *Demetrius*] De quo Appianus in Illyrica historia, Polybius, Livius. Fuit autem L. Æmilius Paulus, consul cum M. Livio Salinatore. *Bong.*

Demetrius] Dicit hic Justinus Philippum a Demetrio accensum. Ab Annibale dicit Æmilius Probus; & T. Livius lib. XXXIII.

Demetrius] Lævinus Consul de his omni-

2 *qui non contenti Italiæ terminis imperium spe improba totius orbis amplexi, bellum cum omnibus regibus gerant.* 3 *Sic illos Sicilia, sic Sardinia, Hispaniaque, sic denique totius Africæ imperium affectantes, bellum cum Poenis & Annibale suscepisse:* 4 *sibi quoque non aliam ob causam, quam quod Italiæ finitimus videbatur, bellum illatum: quasi nefas esset, aliquem regem juxta imperii eorum terminos esse.* 5 *Sed & ipsi cavendum esse exemplum, cujus quanto promptius nobiliusque sit regnum, tanto sit Romanos acriores hostes habiturus.* 6 Super hæc *cedere se illi regno, quod Romani occupaverint,* profitetur, *gratius habiturus, si in possessione imperii sui, socium potius quam hostes videret.* 7 Hujuscemodi oratione impulit Philippum

omnibus triumphavit. Florus.

2. *Imperium spe improba,* &c.] *Avida ulteriorum semper gens Romana.* Livius, 9, 38, 6: Mithridates elatus animis ingentibus, Asiæ totius, & si posset Europæ cupiditate flagrabat. Florus, 3, 5, 5: *Antiochus rex secunda fortuna ac potentia elatus, Orbis terræ imperio adjecit oculos.* Atque adeo in universum *hic mortalib. mos est, ex magnis majora cupiendi.* Senec. de Benef, 3, 3.

Spe improba] Hoc est, impudente, nimis avida & audace: Florus, 3, 10. 32: *Improba classis, naufragio castigata:* Martialis, 8. epig. 2, 24: *Improba non fuerit si mea charta, dato.* Sic quod apud Homerum Odyss. 11. 597, est ἀναιδὴς (impudens,) illud est *improbus* apud Virgilium Æneid. 12. 687: Sicut *probus* apud Festum, quasi *prohibus,* qui se a delinquendo prohibet: sic *improbus,* qui non inhibetur, ἀπαραίτητος. Illud vero Virgilii Georg. 1, 145: *Labor omnia vincit improbus,* in bonam partem sumitur. Quod idem fere cum isto Petronii: *Nihil est tam arduum, quod non improbitas extorqueat.* Bern.

Bellum cum omnib. regib. ger] Ita Mithridates: *Romani omnia non serva, & maxime regna, hostilia ducunt.* Sallustius histor. lib. 4. Sic Perseus apud Livium, 44, 24. *Bern.*

5. *Cujus quanto promptius nobiliusque sit regnum.*) In ms. erat *proprius.* Malim *propius,* ut quoque est in Vett. edit. *Voss.*

Cujus quanto propius nobiliusque sit regnum] *Propius* antiquiores sane typis expressi habent: Placetque idem If. Vossio. Convenientius tamen nunc videtur quod substituit Bongarsius, τὸ *promptius* puta; etsi unde id hauserit, non profiteatur. *Vorst.*

Quanto promptius nobiliusque sit regnum] Sic Bongarsius. Sed *promptum regnum* an Latine dicatur, ignoro, nec invenio exemplum. In Mss. legitur *proprius* quod suspicor esse compendium vocabuli *prosperius.* Eleganter *prosperum regnum* Philippi appellat, propter summotos hostes & virium incrementa. Et rectius prosperitas illa fingebatur suspecta Romanis ac invisa, quam quantacunque promtitudo. Ut vix dubitare possim, ita scripsisse Justinum. *Propius* maluerunt alii, de quibus Vorstius. *Scheff.*

Cujus quanto promptius nobiliusque sit regnum, &c.] Loquitur de Macedonia. In Impressis est, *propius.* Freinshemius autem emendabat, *proximius,* quod idem est. Dices, Quid tandem? Macedonia, quæ supra Thessaliam est, erit

pum, ut omissis Ætolis, bellum Romanis inferret, minus negotii exstimantem, quod jam victos ab Annibale apud Thrasymenum lacum audierat. 8 Itaque ne eodem tempore multis bellis detineretur, pacem cum Ætolis facit: non quasi alio bellum translaturus, sed ut Græciæ quieti consulturus, *quam nunquam in majori periculo fuisse* affirmabat. 9 *Si quidem consurgentibus ab occidente novis Pœnorum & Romanorum imperiis, quibus una hac a Græcia atque Asia sit mora, dum inter se bello discrimen imperii faciunt: ceterum statim victoribus transitum in orientem fore.*

CAP. III. 1 *Videre se itaque* ait *consurgentem in Italia nubem illam trucis & cruenti belli; videre tonantem ac fulminantem ab occasu procellam, quam in quascunque terrarum partes victoria tempestas detulerit, magno cruoris imbre omnia fœdaturam.* 2 *Frequenter Græciam ingentes motus passam, nunc Persarum, nunc Gallorum, nunc Macedonum bellis; sed omnia illa ludum fuisse existimaturos, si ea quæ nunc in Italia concurrat manus, extra terram illam se effuderit.* 3 *Cernere se, quam cruenta & sanguinaria*

erit ne Italiæ propior quam ceteræ Græciæ partes meridionales? Erit, inquam, quia Macedonia quodammodo limen Italiæ est ad mare Ionium, ut pote Epiro contermina. Fateor c. III. hujusce libri Macedoniam dici remotiorem: Sed cum eo pervenerimus, locum illum esse vitiatum ostendemus. *T. Fab.*

Gratius habiturus] Mss. habent *gratias*, quod rectius videtur. Nam illud *gratius* comparative potest intelligi de eo, quod minus est ingratum. At hoc non convenit cæteris hujus loci; aut sententiæ Demetrii. Hoc dicit potius, se non modo donare illi hoc regnum, sed insuper & acturum esse gratias si id ereptum Romanis possit videre. *Scheff.*

8. *Ne eodem tempore*, &c.] Supra, Nota 6, 1, 2: & Livius, 29, 30, 11. *Bern.*

Ne eodem tempore multis bellis detineretur] Magis probem, *distineretur*. In quibusdam Impress. tamen legas, *gravaretur*, quod & ipsum non malum est, & a manu Justini esse crediderim, ita ut illud *detineretur* sit illius glossema. Unde enim tanta discrepantia scripturæ nata esset: *T. Fab*

CAP. III. 2. *Omnia illa levia fuisse*] Modius suos quoque mss. ita disertim habere fatetur: censet tamen vulgatam olim scripturam recipiendam: *omnia illa ludum fuisse*, ut dixit in Eunucho, 2, 3, 7. Ter.

—— *ludum jocumque*
Dices fuisse illum alterum, præut hujus
rabies quæ dabit.

Nobis *levia* præ comico illo placet. *Bern.*

Omnia illa ludum fuisse exstimaturos] *Ludum* habent antiquiores typis expressi, interque ceteros Iuntinus quoque teste Grævio. Sed Bongarsius pro eo substituit *levia*: placetque idem & Berneggero; quod vox *ludi* in talibus a solis Comicis usurpata ipsi videatur.

naria inter se bella utrique populi viribus copiarum & ducum artibus gerant; quæ rabies finiri solo partis alterius interitu, sine ruina finitimorum non possit. 4 *Feros igitur animos victorum minus quidem Macedoniæ, quam Græciæ timendos, quia & remotior, & in vindictam sui robustior sit:* 5 *scire tamen se eos qui tantis viribus concurrant, non contentos hoc fine victoriæ fore; metuendumque sibi quoque certamen eorum, qui superiores extiterint.* 6 Hoc prætextu finito cum Ætolis bello, nihil aliud quam Pœnorum Romanorumque bella respiciens singulorum vires perpendebat. 7 Sed nec Romani, tametsi Pœni & Anibal in cervicibus erant, soluti metu Macedonico videbantur; 8 quippe terrebat eos & vetus Macedonum virtus & devicti orientis gloria, & Philippus studio Alexandri æmulationis incensus, quem promptum in bella industriumque cognoverant.

CAP. IV. 1 Igitur Philippus, cum iterato prælio victos a Pœnis Romanos didicisset, aperte hostem se his professus, naves, quibus in Italiam exercitum trajiceret, fabricare cœpit. 2 Legatum deinde ad Annibalem, jungendæ societatis gratia, cum epistolis mittit; 3 qui comprehensus

Locuti tamen ita & Cicero. Ut in Or. pro Flacc. *Quibus jus jurandum jocus est, testimonium ludus.* Item Livius l. 31. *Næ tibi, P. Corneli, cum ex alto Africam conspexeris, ludus & jocus fuisse Hispania tua videbantur.* Et Valerius Max, 5, 1. *Nisi vinum nos defecisset, ista quæ tibi relata sunt, præ iis quæ de te locuturi eramus, lusus ac jocus fuissent.* Illud *levia*, quod in quibusdam codd. MSS. Justini est, habendum pro interpretamento, quod ex margine in textum irrepserit. *Vorst.*

Omnia illa ludum fuisse] Ita Vorstius restituit ex antiquis & Iuntina, volentibus Grævio, & Gronovio. *Scheff.*

Sed omnia illa levia fuisse] In aliis Impressis, præsertim in Edit. Iuntarum, legitur, *omnia illa ludum fuisse*, quæ verissima lectio est; eaque, nisi jam a Gronovio probata esset, exemplis Græcorum & Latinorum probaretur, *T. Fab.*

4. *Feros igitur animos victorum minus quidem Macedoniæ, quam Græciæ,* &c.] Hoc ad illam notam pertinebit, quæ est ad cap. 11. scripta. Sic autem dico, Macedoniam non modo non remotiorem esse, sed & propiorem. Nonne Dyrrhachium Macedoniæ urbs est in conspectu Italiæ? Nonne Apollonia? At utraque urbs navium Romanarum appulsus seu portus erant. Nonne ibi & Aulon? Itaque non remotior; nam & ex Virgilio & historia veteri facile conjicias non totas sex horas illius freti trajectum postulare; Ergo hic legendum *promptior*, id est, animosior, fortior, &c. *Idem.*

8. *Vetus Macedonum devicti Orientis gloria*] Antiquiores editiones una voce pleniores sic habent, *Vetus Madonum virtus & devicti Or. gl.* Vorstius.

CAP. IV. 1. *Iterato prælio*] Apud Trebiam, consule Sempronio.

2. *Legatum deinde ad Annib.*] Vide Livium

sus & ad senatum perductus incolumis dimissus est, non in honorem regis, sed ne dubius adhuc, indubitatus hostis redderetur. 4 Postea vero, cum Romanis nuntiatum esset, in Italiam Philippum copias trajecturum, Lævinum prætorem cum instructis navibus ad prohibendum transitum mittunt. 5 Qui cum in Græciam trajecisset, multis promissis impellit Ætolos bellum adversus Philippum suscipere. Philippus quoque Achæos in Romanorum bella sollicitat. 6 Interea & Dardani Macedoniæ fines vastare cœperunt, abductisque XX milibus captivorum, Philippum a Romano bello ad tuendum regnum revocaverunt. 7 Dum hæc aguntur, Lævinus prætor, juncta cum Attalo rege societate, Græciam populatur. Quibus cladibus perculsæ civitates, auxilium petentes, Philippum legationibus fatigant: 8 nec non & Illyriorum rex lateri ejus hærens, assiduis precibus promissa exigebat. Super hæc vastati Macedones ultionem flagitabant. 9 Quibus tot tantisque rebus ob-

Livium, 23. 31, qui in vincula conditos Philippi legatos scribit. *Bong.*

Legatum deinde ad Annibalem] Legationis hujus princeps fuit Xenophanes, Livius, libro 33.

4. *Lævinum prætorem*] M. Valerius Lævinus prætor M. Marcello & Q. Fabio Maximo Coss. a Romanis, precibus Apolloniatum, contra Philippum missus. Livius, 24, 40, &c. *Bong.*

Instructis navibus] M. Valerius Lævinus ad Tarentum erat cum navibus LII.

5. *Ætolos*] De fœdere inter Romanos & Ætolos facto, Livius lib. 36.

8. *Illyriorum reges lateri ejus hærentes*] Mirum quinam plures illi Illyriorum reges fuerint, qui Philippi lateri hæserunt. Paulo ante sane unus tantum Illyriorum rex memoratur, qui Philippum in bellum Romanorum impulerit, nomine Demetrius. Cui plane convenienter editio Iuntina teste Grævio & hic habet numero singulari, *Illyriorum rex lateri ejus hærens promissa exigebat*. Vorst.

Illyriorum reges] Recte illud *reges* suspectum habent, cum Illyrii non habuerint, nisi regem unum, Demetrium. Nec tamen concesserim, lectionem veram esse editionis Iuntinæ, tot mutantis vocabula, quæ in codicibus Mss. aliis leguntur, & pro *reges*, *rex*, pro *hærentes*, *hærens*, pro *exigebant*, *exigebat* præferentis. Potius emendatoris alicujus ista sunt quam Justini. Ipsum puto *Illyriorum legationes* scripsisse verum τὸ *legationes* postea contracte formatum in *leges*, quod cum scribæ nullum videretur habere sensum, qui codicem istum tractabat, ex eo fecisse *reges*. Scheff.

Nec non Illyriorum reges] Optime in illa Iuntarum editione, ut monitum a Grævio est; (*nec non Illyriorum rex lateri ejus hærens, assiduis precibus promissa exigebat*. Neque enim plures, solus Demetrius erat. *T. Faber.*

9. *Non quia facere poss.* &c.] Livius, 31, 46, 4: *Ætoli cum spe magis, Romanis omnia pollicentibus, quam cum auxilio dimissi*. Et 34, 12, 2: Cato auxilia rogantibus *sociis spem pro re ostentandam* censet, sæpe vana pro veris, maxime in bello valuisse, & credentem se aliquid auxilii habere,

 perin-

obsessus, cui rei primum occurreret, ambigebat; omnibus tamen propediem auxilia se missurum pollicetur, non quia facere posset quæ promittebat, sed ut spe impletos in societatis jure retineret. 10 Prima tamen illi expeditio adversus Dardanos fuit; qui absentiam ejus aucupantes, majore belli mole Macedoniæ imminebant. 11 Cum Romanis quoque pacem facit, contentis interim bellum Macedonicum distulisse: Philopœmeni Achæorum duci, quem ad Romanos, sociorum animos sollicitare didicerat, insidias prætendit. Quibus ille cognitis vitatisque discedere ab eo Achæos auctoritate sua coëgit.

perinde atque haberet, ipsa fiducia & sperando atque audendo servatum. Adde eundem, 34, 59, 6: & Tacit. hist, 3, 25, 1. *Bern.*

11. *Romanis quoque pacem*] Philippus pacem cum Romanis, P. Sempronio in provinicia proconsule facit. Livius lib. 9.

Contentis] Ita scripsi de sententia Modii, ipsiusque in variantibus Bongarsii, ex fide mss. omnium notæ melioris: cum editiones quas viderim omnes *contentus* habeant, contra mentem auctoris. De Romanis enim hæc accipienda, non de Philippo. qui Romani cum distinerentur bello Punico secundo, etsi injurias sibi illatas a Philippo putabant, tamen satisfieri sibi passi sunt, ne ille quoque ad Annibalem hostis accederet; in tempore & per occasionem de Macedonum rege vindictam sumpturi. *Bern.*

Philopœmeni] Polyb. lib. 2, describens Rempub. Achæorum, hoc est, maximæ partis in Peloponneso, quæ fuit optimis legibus temperata, & plurimarum rerum similitudine conjuncta tres Achæorum duces potissimum laudat, & his titulis ornat. Primus, inquit Aratus, fuit ἀρχηγός. id est, primus fundator. Secundus fuit Philopœmenes, quem Polybius appellat τελεσιουργὸν, id est, perfectorem & consummatorem inchoati operis ab Arato. Tertius fuit Lycortas, quem nominat βεβαιωτὴν μόνιμον, id est, confirmatorem stabilem illius status, quem superiores duces constituerant. Qui autem plura de Arato & Philopœmene cupit cognoscere, legat vel Polybium vel Plutarchum, qui descripsit vitam utriusque ducis Arati Philopœmenis. *Strig.*

Discedere] Modius *desciscere* mavult, quomodo e mss. Bongarsianis unus habet.

LIBER

LIBER XXX.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Ptolemai Regis Ægypti luxuria, vecordia, & parricidia.*

2 *Miserrimus Ægypti status sub turpissimo Principe. Ejus meretrix & lenones crudeli fato pereunt.*

3 *Mortuo Ptolemao, Romani tutelam pupilli adversus Antiochum Syrum, & Philippum Macedonem suscipiunt; Philippumque prius bello reducunt ad humiliorem mentem.*

4 *Terra motus ingentes. Romani pacem repudiant. Philippus & Flaminius suos ad pugnam accendunt. Macedonas Romana fortuna vincit, & Philippus spoliatur.*

CAP. I.

1 PHilippo in Macedonia magnis rebus intento, in Ægypto Ptolemæi diversi mores erant. 2 Quippe regno parricidio parto, & ad necem utriusque parentis, cæde etiam fratris adjuncta, velut rebus feliciter gestis, luxuriæ se tradiderat;

CAP. I. 2. *Adjuncta*] Parum abfuit quin mss. omnium lectionem, *adstructa*, in contextum admiserim; quam vocem Nostro supra quoque 23, 3, 12. ex bonis auctoribus adstruximus. *Bern.*

Cæde etiam fratris adjuncta] Quoniam MSS. quidam, ut Bongarsius testatur, pro *adjuncta* habent *adstructa*, genuinum hoc ipsum judico quia enim rarius hoc quam illud est, non verisimile est a librariis id profectum esse. Plinius Paneg. *Sibi accrescere putat quod cuique astruatur.* Item: *Nihil felicitati sua putat adstrui posse.* Vide & nostrum supra 23, 3, 12. *Vorst.*

Fratris adjuncta] Vorstius ex Mss. Bongarsii *adstructa* firmatque ex Plinio nostroque supra 23, 8, 12. *Scheff.*

Regis mores secuta regia] Cicero fam. 1. epist. 9, ex Platon lib. 4, de legib. hoc dictum refert: *Quales in repub. Principes essent, tales reliquos solere esse cives.* Cujus dicti veritatem pluribus & testimoniis & exemplis confirmat Gruterus dissert. 6. ad Tacitum. *Bern.*

Omnis secuta regia] Præfero quod impressi quidam habent *regio.* Sane quod

derat; Regisque mores omnis sequuta regia erat. 3 Itaque non amici tantum præfectique, verum etiam omnis exercitus, depositis militiæ studiis, otio ac desidia corrupti marcebant. 4 Quibus rebus cognitis, Antiochus rex Syriæ, veteri inter se regnorum odio stimulante, repentino bello multas urbes ejus oppressit, ipsamque Ægyptum aggreditur. 5 Trepidare igitur Ptolemæus; legationibus missis, quoad vires pararet, morari Antiochum. 6 Magno deinde in Græcia exercitu conducto, secundum prælium facit, spoliassetque regno Antiochum, si fortunam virtute juvisset. 7 Sed contentus reciperatione urbium quas amiserat, facta pace, avide materiam quietis arripuit; revolutusque in luxuriam, occisa Eurydice uxore eademque sorore sua, Agathocliæ meretricis illecebris capitur. 8 Atque ita omnem magnitudinem nominis ac majestatis oblitus, noctes in stupris, dies in conviviis consumit. 9 Adduntur instrumenta luxuriæ, tympana & crepundia; nec jam spectator rex, sed magister nequitiæ, nervorum oblecta-

quod subjicitur de exercitu omni, non ad regiam, sed regionem pertinet. *Scheff.*

4. *Antiochus rex Syriæ*] Appianus Syriaca, Hieronymus in 11 cap. Danielis. *Bong.*

7. *Agathocliæ*] Meminit Plutarchus in Erotico cap. 10, vulgo *Agathocleæ.* quomodo habet & Hieronymus in Danielem. B. Quomodo promiscue *Darius* & *Dareus*, *Media*, & *Medea* iu mss. invenias. Nam ει Græcorum utralibet vocali Latinis effertur. *Bern.*

1. *Majestatis oblitus*] Ovidius Metamorph. 2. 18.

Non bene conveniunt, nec eadem sede morantur,
Majestas & amor.

Crepundia] Vulgo *tripudia.* lectionem veterem in tanto librorum consensu si non amplectar, impudens sim. *Nimis basilicum est, & Alexandreum, quod solvere non possis, rescindere.* Crepundia videntur his esse κροτοπαίγνια; crepitacula, sistra Ægyptiaca, crotala, quibus in saltationibus utebantur veteres, maxime orientales populi: ut apud Maronem Syra,

Crispum sub crotalo docta movere latus.

Crepundia Plauto Mil. glorios. 5,1,6. sunt instrumenta puerilia.

Ut faciam quasi puero in collo pendeant crepundia.

Martialis Apophor. (14, 54.) *crepitacula* vocat. Vulgata lectio confirmari potest loco Sallustii, qui est in Catil. 25,3. *Psallere, saltare elegantius quam necesse est probæ: multa alia, quæ sunt instrumenta luxuriæ. Sed ei cariora quam decus atque pudicitia semper omnia fuere.* Ita in mss. libris Sallustii legi. B. Videndus omnino Scaliger pag. 255, commentar. in Copam incerti auctoris, quæ extat in appendice Virgiliana: itemque notata ad Sueton. Calig. 54, 4. *Bern.*

10. *Hæc*

lectamenta modulatur. [10] Hæc primo laborantis regis tacitæ pestes & occultæ fuere.

CAP. II. [1] Deinde crescente licentia, jam nec parietibus regiæ domus contineri meretricis audacia potest: [2] quam proterviorem, sociata cum Agathocle fratre ambitiosæ pulchritudinis scorto, quotidiana regis stupra faciebant. [3] Accedebat & mater Oenanthe, quæ geminæ subolis illecebris devinctum regem tenebat. [4] Itaque non contentæ rege jam etiam regnum possident, jam in publico visuntur, jam salutantur, jam comitantur. [5] Agathocles regis lateri junctus civitatem regebat, tribunatus, præfecturas, & ducatus mulieres ordinabant; nec quisquam in regno suo minus quam ipse rex poterat. [6] Cum interim, relicto quinquenni ex Eurydice sorore filio, moritur; sed mors ejus, dum pecuniam regiam mulieres rapiunt, & imperium inita cum perditissimis societate occupare conantur, diu occulta fuit. [7] Re tamen cognita, concursu multitudinis

10. *Hæc primo laborantis regis tacitæ pestes & occultæ fuerunt*] Hæc periodus in antiquioribus typis expressis, & inter ceteros Iuntino, ut testatur Grævius, sic habet, *Hac primo labentis regia tacita pestis & occulta mala fuere.* Vorstius.

Hæc primo laborantis regis tacitæ pestes & occultæ fuerunt] Synonymia prorsus otiosa. Impressi quidam habent, *& occulta mala* una voce auctius. Sed & hoc suspectum. Cur enim pestibus mala subjiciat? Puto plane verba *& occultæ* vel *occulta mala* irrepsisse in textum ex glossa, qua quis illas *tacitas pestes* explicare voluerat. Sed & in præcedentibus Iuntina: *Hæc primo labentis regiæ tacitæ pestibus.* Scheff.

CAP. II. 3. *Accedebat & mater*] Videtur convenientius, quod habetur in MSS. quodam, *Accendebat* ut referatur ad illam meretricis audaciam, de qua præcessit. Certe illud *accedebat* non satis explicat sententiam loci. *Idem.*

Oenanthe] Hujus meminerunt Plutarchus Cleomene c. 46: Polybius, 15. 27, & 31; Athenæus, 6, 13. In vulgatis editionibus *Euanthe* corrupte legitur.

3, 4, 5. *Devinctum regem teneb. &c.*] Ptolemæi mores Claudius egregie retulit apud Sueton. cap. 29. qui *libertis uxoribusque addictus, non principem se, sed ministrum egit, compendio cujusque horum vel etiam studio ac libidine, honores, exercitus, impunitates, supplicia largitus est, & quidem insciens plerumque & ignarus*: Talis & Imp. Arcadius apud Zonaram in ejus vita.

4. *Regnum possident*] *Quid enim interest, utrum feminæ gubernent: an qui gubernant, gubernentur a feminis?* inquit Aristoteles Politic. 3, 7.

Jam comitantur] Verbum *comitari* passivo sensu, legi alibi quoque scio apud bonos scriptores. Hic tamen suspectum mihi est, quasi natum sit ex glossa sequentium *Agathocles regis lateri junctus.* Scheff.

7. *Re tamen cognita*] Mallem *re tandem*, quomodo habetur in MS. quodam Bongarsiano, nam illi *diu*, quod præcedit, rectius respondet. Scheff.

In

titudinis & Agathocles occiditur, & mulieres in ultionem Eurydices patibulis suffiguntur. 8 Morte regis, supplicio meretricum velut expiata regni infamia, legatos Alexandrini ad Romanos misere, orantes *Ut tutelam pupilli susciperent; tuerenturque regnum Ægypti, quod jam Philippum & Antiochum, facta inter se pactione, divisisse dicebant.*

CAP. III. 1 Grata legatio Romanis fuit, causam belli adversus Philippum quærentibus, qui insidiatus eis, temporibus Punici belli, fuerat. 2 Huc accedebat, quod Pœnis & Annibale superato, nullius magis arma metuebant, reputantibus, quantum motum Pyrrhus parva manu Macedonum in Italia fecisset, quantasque res Macedones in oriente gessissent. 3 Mittuntur itaque legati, qui Antiocho & Philippo denuntient, *regno Ægypti abstineant.* 4 Mittitur & M. Lepidus in Ægyptum, qui tutorio nomine regnum pupilli administret. 5 Dum hæc aguntur, interim legationes Attali regis & Rhodiorum, injurias Philippi querentes, Romam venerunt. Quæ res omnem cunctationem Mace-

In ultionem Eurydices] Editur vulgo *Eurydicis*. Sed rectius editio Iuntina teste Grævio, *Eurydices*. Est enim Græce Εὐρυδίκης. *Vorst.*

8. *Querenturque regnum*] *Quippe jam gentium reges, duces populi, nationes, præsidia sibi ab hac urbe petebant*, Florus, 2, 7, 8.

CAP. III. 1. *Causam belli adversus Philippum quærentibus*) Intelligebant nimirum Romani, quantum interesset famæ, & per hanc potentiæ, iniqua bella non gerere. Vide & Freinshemium ad Flor. 2, 8, 1. *Vorst.*

1. *Reputantibus quantum motum*] Præcedit *metuebant* scil Romani: & tamen sequitur *reputantibus*: quod quidem ad eosdem illos Romanos pertinet. Hujus igitur generis plura ad 2. 3, 16, & 8, 5, 10. vide. *Vorst.*

4. *M. Lepidus*, &c.] Hoc exemplum est imitatus Tiberius, referente Tacito, 2, 67, 6: De Lepido ita Val. Max. 6, 6, 1: *Cum Ptolemæus rex tutorem populum Romanum filio reliquisset; Senatus M. Æmilium Lepidum pont. max. bis consulem, ad pueri tutelam gerendam, Alexandriam misit: amplissimique & integerrimi viri sanctitatem reipub. usibus & sacris operatum, externæ procurationi vacare voluit: ne fides civitatis nostræ frustra petita existimaretur.* Huic narrationi suffragantur antiqui denarii argentei, repræsentantes in uno latere, urbis Alexandriæ faciem, cum corona murali turrita, cui subscriptum antique, ALEXANDREA: in altero M. Lepidum togatum senem calvum, qui a dextris stantem adolescentulum cum sceptro in manu, diademate regio coronat, hoc adscripto titulo: S. C. M. LEPIDUS PONT. MAX. TUTOR REG. ui testatur Steph. Vin. Pighius annalium Rom. tom. 2. pag. 404; ubi tamen Nostro prochronismi litem movet. Vide locum, & expende. *Bern.*

9. Le-

Macedonici belli senatui exemit. [6] Statim igitur, titulo ferendi sociis auxilii, bellum adversus Philippum decernitur; legionesque cum consule in Macedoniam mittuntur. [7] Nec multo post tempore, tota Græcia, fiducia Romanorum, adversus Philippum, spe pristinæ libertatis erecta, bellum ei intulit: atque ita cum rex undique urgeretur, pacem petere compellitur. [8] Deinde cum expositæ conditiones pacis a Romanis essent, repetere sua & Attalus, & Rhodii, & Achæi, & Ætoli cœpere. [9] Contra Philippus *adduci se posse ut Romanis pareat* concedebat; *ceterum indignum esse, Græcos a Philippo & Alexandro majoribus suis victos, & sub jugum Macedonici imperii subactos veluti victores, leges pacis sibi dicere, quibus prius sit servitutis ratio reddenda, quam libertas vindicanda.* [10] Ad postremum tamen, petente eo, induciæ duorum mensium datæ, ut pax, quæ in Macedonia non conveniebat, Romæ a senatu peteretur.

CAP. IV. [1] Eodem anno inter insulas Theram & Therasiam, medio utriusque ripæ & maris spatio, terræ motus

6. *Legionesque cum cons.*] Ita manuscripti duo: ceteri omnes, *legationesque cum conditionibus pacis.* Error ex notarum compendio: *cum CONS.* interpretati sunt *cum conditionibus*; & ad id sequentia invitabant, *deinde cum exposita conditiones pacis a Rom. essent.* Missus autem est consul post. P. Sulpitium Galbam, & P. Villium Tappulum *T. Quinctius Flamininus.* ita vett. libri: & recte, ne Flaminios patricios cum plebejis Flaminiis confundamus. Hoc non animadversum, auctorem libelli de viris illustribus, sive is Aur. Victor, sive quis alius, in fœdum errorem induxit, ut hunc, Flaminii ejus qui ad Thrasymenum lacum occubuit, filium arbitraretur, ut alii docuerunt. inepte. Hic tamen Plutarcho ubique Φλαμίνιος dicitur. *Bong.*

8. *Conditiones pacis*] De pacis conditionibus vide Livium in fine lib. 2, belli Macedonici.

9. *Concedebat*] Putida oratio, *concedebat se adduci posse.* Quin scribendum *contendebat.* Hæc Val. Acidalius ad Vellejum, 2, 130. 8, quem vix tamen est ut sequamur. *Bern.*

CAP. IV. 1. *Inter insulas Theram*] Scripsi *Theram* pro *Theramenem*, quomodo sup. 13,7,2, *Thera* pro *Theramenis*; quoniam editio Iuntina supra manifeste *Thera* habat, ceterique omnes, qui ejus insulæ mentionem faciunt, *Theram* eam vocant. *Vorst.*

Theramenem & Therasiam] Theramenis insula hic, ut & supra 13, 7, 2, pro *Thera* accipitur. Strabo lib. 1. pag. 36. f. *Medio inter Theram & Therasiam loco.* Vide & Plinium, 2, 87, & Eusebium in Chronico, & Senecam natural. quæst. 6, 21. cujus locus mendosus est, nec satis explicatus

motus fuit. 2 In quo, cum admiratione navigantium, repente ex profundo cum calidis aquis insula emersit. 3 In Asia quoque eadem die idem motus terræ Rhodum, multasque alias civitates gravi ruinarum labe concussit, quasdam solidas absorbuit. 4 Quo prodigio territis omnibus, vates cecinere, *oriens Romanorum imperium vetus Græcorum, ac Macedonum voraturum.* 5 Interim a senatu repudiata pace, Philippus in societatem belli Nabin tyrannum sollicitat. 6 Atque ita, cum in aciem exercitum instructis e diverso hostibus produxisset, hortari suos cœpit, referendo, *Persas, Bactros, Indosque, & omnem Asiam, orientis finem, a Macedonibus perdomitam; 7 tantoque fortius hoc bellum quam illa sustinendum, quanto sit libertas imperio carior.* 8 Sed & Flaminius Romanus consul, relatione rerum recentissime gestarum, suos stimulabat in prælium ostendendo, *hinc*

tus ab annotatore. B. Adde Livium, 39, 56, 6: Plinium, 4, 12. m. *Bern.*

Eodem anno inter insulas Theramenem & Therasiam.] Imo jam multis annis, ante quam hæc gesta sunt, fuit motus ille terræ. Contigit enim Olympiadis CXXXIX, anno I: ut constat ex Polybio, & Eusebii Chronico. Plinius tamen lib. II, cap. LXXXVII, inquit, Automatam sive Hieram (de qua omnino capienda verba Justini) enatam esse inter Theram, & Therasiam insulas, Olympiadis CLVI, anno II. Quod quomodo fieri potuerit, non video *Voss.*

2. *Navigantium*] An *habitantium*? Freinsh.

Cum admiratione navigantium] Suspicabatur Freinshemius *habitantium* pro *navigantium*. Sed lectio vulgata retinenda. Seneca VI. Quæst. Natur. c. 22. *Theram nostra ætatis insulam, spectantibus nautis in Ægæo mari enatam.* Scheff.

3. *In Asia*, &c. *Rhodum*] Quam Insulam tamen Europæ Diodorus, 18, 8, annumerat. Sed Asiæ contribuit etiam Epitome Livii, 78, *Bern.*

Labe] Alabendo saltem dixit, ut & supra, 17, 1, 5, & Cicero de legib. 2, 15: *Quamobrem ille quidem sapientissimus Græciæ vir, longeque doctissimus, valde hanc labem veretur.* Labem etiam χάσμα esse, & hiatum, notatum est ex Jurisconsultorum libris, & Cicerone de divinat, 1. 35, & 43: Hæc vox cum librariis esset insolens, vertit in *mole.* Hoc terræmotu Rhodium colossum ruisse Eusebius refert. *Bong.*

6. *Et omnem Asiam Orientis fine*] Plane lectio hæc prava. Quomodo enim Asia finis Orientis? Scriptum quondam fuit, *Asiam in Orientis finem*, sed præpositionem *in* præcedens littera *m*, totidem constans lineis, intercepit. Nisi malumus *Orientis fine*, quia Mſ. & impressus quidam probant. Et plane suspicor alterum *in Orientis finem* hujus explicationem esse, quæ in textum est transsumpta. *Scheff.*

Omnem Asiam, Orientis finem, a Macedonibus perdomitam] Id ita legitur in multis, sed in quibusdam Impr. & MSS. etiam est, *Orientis fine*, quod idem valet atque, Orientem usque. Ex Sallustio. Bongarsius. Hinc est quod in sermone Italico, *Fin*, & *Fino*, pro, *usque* sumuntur. *T. Fab.*

12. Patro

hinc Carthaginem cum Sicilia, inde Italiam & Hispaniam
Romana virtute perdomitas; 9 *nec Annibalem quidem*
Alexandro Magno postponendum, quo Italia pulso, Afri-
cam ipsam tertiam partem mundi superaverint. 10 *Sed*
nec Macedonas veteri fama, sed præsentibus viribus æsti-
mandos: 11 *quia non cum Alexandro Magno, quem in-*
victum audierant, nec cum execitu ejus, qui totum orien-
tem devicerat, bellum gerant; 12 *sed cum Philippo puero*
immaturæ ætatis, qui regni terminos adversus finitimos
ægre defendat, & cum his Macedonibus, qui non ita pri-
dem præda Dardanis fuerunt. 13 *Illos majorum decora,*
se suorum militum commemorare. 14 *Non enim alio exercitu*
Annibalem & Pœnos, & totum ferme occidentem, sed
his ipsis, quos in acie habeat, militibus, subactos. 15 His
adhortationibus utrinque concitati milites, prælio
concurrunt, alteri orientis, alteri occidentis imperio
gloriantes; ferentesque in bellum, alii majorum suo-
rum antiquam & obsoletam gloriam, alii virentem re-
centibus experimentis virtutis florem. 16 Sed Macedo-
nas Romana fortuna vicit. 17 Fractus itaque bello Phi-
lippus, pace à Flaminino consule petita, nomen quidem
regium retinuit; sed omnibus Græciæ urbibus, velut re-
gni membris extra terminos antiquæ possessionis, amis-
sis,

12. *Puero immaturæ ætatis*] Quid hoc est? num & pueri maturæ ætatis dantur? Cur ergo hoc adjectum! Mihi non est dubium, quin illud *puero* glossatoris sit, non Justini. *Scheff.*

Qui non ita pridem præda Dardanis fuerunt] *Fuerint.* Freinshem. Freinshemius mallet, *fuerint.* Et firmant emendationem istam, præter rationem sermonis Latini, etiam Mss. & impressi quidam. Porro in iisdem legitur, *præda iisdem Dardanis.* Unde colligo, lectionem veram esse, *præda iisdem fuerunt*, ut referatur ad præcedens *finitimos*, omissa voce *Dardanis*, quam puto transsumptam in textum ex glossa. *Idem,*

15. *Antiquam & obsol. glor.*] Plutarchus in præceptis reip. gerend. c, 45: *Cum videmus puerulos parentum crepidis co nari subligare sibi, aut coronas eorum capitibus suis imponere, per jocum ridemus. at urbani magistratus, majorum opera, arduos conatus, & facta præsentibus temporibus ac rebus non congruentia stulte jubentes imitari, multitudinem concitant; & cum ridicula sunt moliti, non risu jam digna patientur, nisi plane sint contempti.*

16. *Romana fortuna vicit*] Ad Cynoscephalas. Vide Livium, 33, 4, 6: Plutarchum in Titi Flaminii vita c, 11: Florum, 2, 15, 17, qui locum illum *Cynocephalas* vocat: Pausaniam in Atticis & Achaicis, & Strabonem extremo libro 9. *Bong.* 17. *Gra-*

sis, solam Macedoniam retinuit. 18 Offensi tamen Ætoli, quod non ex arbitrio eorum Macedonia quoque adempta regi, & data sibi in præmium belli esset, legatos ad Antiochum mittunt, qui eum adulatione magnitudinis, in Romana bella, spe societatis universæ Græciæ, impellerent.

17. *Græciæ urbibus*] Debetur hæc lectio codici Cujaciano. nam ceteri optimæ notæ, *Thraciæ*, contra historiam. Plutarchus in Flaminio, cap. 4: *Regnum Macedoniæ quidem ei reliquit: impetravit autem, ut Græcia abstineret.* Bong.

18. *Legatos ad Antiochum*] Asiaticum bellum Romanis suscitavit Thoas Ætoliæ princeps, & Annibal. Florus, 2, 8, 6, *Bong.*

Adulatione magnitud.] Curtius, 3, 2, 18: *Purpurati solita vanitate Darii spem inflant.* Seneca, Benef. 6, 30: *Principes, dum ignorant vires suas, & dum se tam magnos, quam audiunt, credunt, attraxere supervacua, & in discrimen omnium perventura bella.* Bern.

LIBER XXXI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Romani Antiochum Syrum legatione coërcent. A Nabide Græciam liberari jubent. Annibalis nomen Romanis formidabile.*

2 *Annibal Romanorum insidias fugiens ad Antiochum cursum dirigit.*

3 *Nabis duobus præliis fractus post Romanorum discessum arma movet. Annibalis ad Antiochum de opprimendis Romanis consilium.*

4 *Carthaginienses ab Antiocho sollicitati rem Romanis significant, qui politico strategemate Annibalem ab Antiocho divellunt.*

5 *Iteratum Annibalis consilium de bello in Italia Romanis inferendo.*

6 *Antiochi adulatores Annibalis sana consilia rident; inde subversio Antiochi, qui terrestri & navali prælio a Romanis superatur.*

7 *Scipiones, ducto in Africam exercitu, pacis leges Antiocho*

tiocho præscribunt, quas ipse repudiat.

8 *Bello reparato, & pugna commissa, cæsis quinquaginta Asiaticorum millibus, Antiochus subactus pacem petit & obtinet.*

CAP. I.

1 MOrtuo Ptolemæo Philopatore rege Ægypti, contemptaque parvuli filii ejus ætate, qui in spem regni relictus prædæ etiam domesticis erat, Antiochus rex Syriæ occupare Ægyptum statuit. 2 Itaque Phœnicen, ceterasque Syriæ quidem, sed juris Ægypti, civitates cum invasisset, legatos ad eum senatus mittit, qui denuntiarent ei, *abstineret regno pupilli, postremis patris precibus fidei suæ traditi.* 3 Quibus spretis, interjecto tempore alia legatio supervenit, quæ, omissa pupilli persona, *civitates, jure belli factas populi Romani, in integrum restitui jubebat.* 4 Abnuenti bellum denuntiatum; quod ille facile susceptum infeliciter gessit. 5 Eodem tempore & Nabis tyrannus multas Græciæ civitates occupaverat. 6 Igitur senatus, ne uno

CAP, I. 1. *Mortuo Ptolemao*] Hæc latius & accuratius persequitur Appianus in Syriaca, *Bern*,

Contemptaque parvuli filii ætate] Prout amat fieri. Qua causa *Romani audita morte Hieronis, anxii ne quid, ex contemptu ætatis relicti pueri, rerum novarum moveretur Syracusis* &c. Polybius excepto legat, primo. Consulatur Sallust. Jug, 6, 7: Florus, 4, 4, 3: Polybius, 5. 34, & 41: Herodianus, 1, 7: Zonaras tom. 3, sub imperio Constantini, Leonis filii. Hinc intelligitur, quantum laudet Stiliconem Claudianus, 2, 64, *Bern.*

Præda etiam] Prætulerim *prædæ*, quod e mss. Bongarsius inter variantes retulit. Ita Livius, *præda futura legio.* Sallust. Catil, 21, 5: *Quibus victoria præda fuerat* Bern.

Prædæ etiam domesticis erat] Codices quidam MSS. quos Bongarsius vidit *præda.* Sed utrumque videtur recte dici, *Vorst.*

Prædæ] Mss. Bongarsiani, *præda*, quod Berneggerus Græviusque probant. Vorstius utrumque censet rectum, *Scheff.*

Prædæ etiam domesticis erat] Ita est In MSS. non *præda.* optime. *Tan. Faber.*

2. *Phœnicem*] Scribendum: *Phœnicen.*

Sed juris Ægypti] Puto *juris Ægyptii* scribendum, qnomodo apud Ciceronem *rex Ægyptius* occurrit. Vulgata inde ita sese habet, quoniam in Mss. littera *i* ultima fuit longa, id est duo notavit, quod scriba transmisit inobservatum. *Scheff.*

uno tempore duplici bello Romanæ vires detinerentur; scripsit Flaminino, *si ei videatur, sicuti Macedoniam a Philippo, ita Græciam a Nabide liberet.* 7 Ob quam causam imperium ei prorogatum est. Terribile quippe Antiochi bellum Annibalis nomen faciebat, quem æmuli ejus, *occultis mandatis cum Antiocho inisse societatem* apud Romanos criminabantur; 8 negantes *eum æquo animo sub legibus vivere, assuetum imperio & immoderata licentia militari; semperque, tædio quietis urbanæ, novas belli causas circumspicere*: 9 Quæ etsi falsa nuntiata fuissent, apud timentes tamen pro veris habebantur.

CAP. II. 1 Denique senatus metu perculsus ad speculandos actus Annibalis legatum in Africam Cnæum Servilium mittit; eique tacitis mandatis præcipit, *si posset eum per æmulos ejus interficeret, metuque invisi nominis tandem populum Romanum liberaret.* 2 Sed res Annibalem

Nabis tyrannus) Livius lib. 34. Plutarchus in Flaminio & Philopœmene, Pausanias in Messeniacis, Achaïcis, & Arcadic. *Bong.*

7. *Annibalis*] Appianus & Livius lib. 34. *B.*

Occultis mandatis] Hæc currentibus litteris edunt, ac si regantur a sequenti *inisse societatem*. At res aliter se habet, pertinent enim ad verbum *criminabantur*. Hoc dicit, criminabantur occultis mandatis, sive per occulta mandata, iis nempe tradita, qui has criminationes apud Romanos debebant proponere. Certe *societatem inire mandatis*, nullum habet sensum. *Schefferus.*

8. *Assuetum imperio*] Ita Livius, 2, 2, 4: *Nimium Tarquinios regno assuesse* &c. *nescire Tarquinios privatos vivere.* Sueton. Cæs. 30, 8: *Captus imperii consuetudine Cæsar.* De Miltiade Probus in ejus vita, *Multum in imperiis magistratibusque versatus, non videbatur posse esse privatus; præsertim cum consuetudine ad imperii cupiditatem trahi videretur.* Bern.

Assuetum imperio & immoderata licentia militari] Ita sane ex antiquioribus editionibus ea quam curavit Major. Et retinuerunt lectionem eam Bongarsius & Berneggerus. Notavit tamen Major in margine diversam lectionem esse *militare*; & Bongarsius quoque in V. L. monet codices quosdam typis expressos sic habere. Ego tamen non dubitem legendum esse *immoderatæ licentiæ militari*; eo casu nimirum quem præcedens *assuetum* requirit. *Vorst.*

Et immoderata licentia] Nil patior hic mutari. Non enim magis Latinum est *assuetus licentiæ*, quam *assuetus licentia*. Cicer. III. de Orat. *Homines labore assiduo & quotidiano assueti.* Virgil. *Bellis assuetus Opheltes.* Scheff.

9. *Quæ etsi falsa nunciata fuissent*] Vix est, ut & lectio habeatur proba. Puto, Justinum scripsisse vel, *quæ etsi falso nunciata fuissent*, vel *quæ etsi falsa, apud timentes tamen* &c. *Idem.*

Falsa apud timentes pro veris hab.] Seneca, de ira 2, 22: *Quæ inviti audimus, libenter credimus.*

CAP.

ſem non diu latuit, virum ad proſpicienda cavendaque pericula paratum; nec minus in ſecundis adverſa, quam in adverſis ſecunda cogitantem. 3 Igitur, cum tota die in oculis principum legatique Romani, in foro Carthaginienſium obverſatus in ſupremum fuiſſet, appropinquante veſpere, equum conſcendit; & rus urbanum, quod propter litus maris habebat, ignaris ſervis, juſſisque ad portam revertentem opperiri, contendit. 4 Habebat ibi naves cum remigibus occulto ſinu litoris abſconditas: erat & grandis pecunia in eo agro præparata, ut, cum res exegiſſet, nec facultas fugam nec inopia moraretur. 5 Lecta igitur ſervorum juven-

CAP. II. 2. *Peritum*] Malim *paratum*, quod in mss. omn. eſſe teſtatur Bongarſius. *Bern.*

Peritum] Omnino ſervandum, quod habent Mſs. omnes *paratum*. Nam *peritus ad proſpiciendum* ne Latinum quidem puto. *Scheff.* Angl. *paratum*. Quæ lectio mea ſententia eſt optima. Et dubito num in uſu fuerit Latinis, *peritus ad cavendum*. Potius *cavendi peritum* dixiſſent, ut *peritus regendæ civitatis*, *peritus arguendi*, *nandi*, & id genus. At *paratus ad cavendum*, ut apud Cic. in orat. *paratus ad dicendum* & in pro Milon. *Non ſatis paratus ad cavendum fuit*, hac ipſa phraſi. *Idem.*

In ſecundis adverſa] Idem Romanæ conſtantiæ mos erat, *in adverſis vultum ſecundæ fortunæ gerere*: *moderari animos in ſecundis*: Livius, 42, 62, 9: Adde infra, 31, 8, 9.

3. *Principum*) Procerum, Senatorum. Ita Seneca Conſol. ad Helv. cap. 11, pr. & 12, m. item, de Benef. 2, 12, & alibi: Capitolinus in Gordianis cap. 13: Ceterum Senatores ab Auguſtæ hiſtoriæ ſcriptoribus appellatos etiam *optimates*, *ſummates optimos nobilium*, *proceres*, ipſumque Senatum *Nobilitatem*, docet ad illos ſcriptores, pag. 93, Salmaſius. *Bern.*

3. *Cum tota die in foro Carthag. obverſatus in ſupremum fuiſſet*] Gronovius atque Grævius legendum putant *in ſupremam*. Facitque huc quod Varro 4. de L. L. ſcribit: *Suprema ſummum diei. hoc tempus duodecim tabulæ dicunt occaſum ſolis.* Item quod Gellius 17, 2, ex XII tabulis citat, *Sol occaſus ſuprema tempeſtas eſto.* De eo tamen quod ſubaudiri vult Grævius *diei horam* non ſatis liquet. Quid ſi ſubaudiatur modo *diem*; idque ſit pro *diei partem*? Quod dictum eſſet ut *ultima platea* a Terentio pro ultima parte plateæ; & ſexcenta id genus alia. *Vorſt.*

In ſupremum] Gronovius & Grævius legunt *in ſupremam*, ut ſubaudiatur, *diei horam*. Vorſtius putat rectius ſubintelligi *diem*, quomodo Terentius dixit *ultimam plateam*. Verum ſic *ſupremum* quoque rectum fuerit. Et ſane puto nil mutandum. *ſupremum* enim pro *ſupremum tempus diei*. Scheffcrus.

Rus urbanum] Forte *ſuburbanum*. Freinsh. Aſſentior Freinshemio, pro his, *ſuburbanum* ſcribenti, niſi forte malimus *rus ſuburbanum*, quod magis conveniret cum editis, & frequens eſt bonis ſcriptoribus. *Scheff.* Lege, *rus ſuburbanum*. De quo nemo adverſabitur; Idem Freinshemio in mentem venerat. *T. Faber.*

4. *Nec facultas fugam, nec inopia moraretur*] Quomodo *facultas* morari fugam poſſit, equidem non intelligo. Et latet hic fortaſſe aliquid mendi. *Vorſt.*

ventute, quorum copiam Italicorum captivorum numerus augebat, navem conscendit, cursumque ad Antiochum dirigit. 6 Postera die civitas principem suum, ac tum temporis consulem, in foro exspectabat. 7 Quem ut profectum nuntiatum est, non aliter quam si urbs capta esset, omnes trepidavere, exitiosamque sibi fugam ejus ominati sunt. 8 Legatus vero Romanus, quasi bellum jam illatum Italiæ ab Annibale esset, tacitus Romam regreditur, trepidumque nuntium refert.

CAP. III. 1 Interim in Græcia Flamininus, juncta cum quibusdam civitatibus societate, Nabidem tyrannum duobus continuis præliis subegit; & graviter fractum, velut

Nec facultas] Putat Vorstius latere mendum, cum facultas non possit morari fugam. Et sane non moratur, si adest, moratur tamen, si abest, quod haud dubie Justinus intellexit. *Schefferus.*

5. *Italic. captiv.*] Atqui Livius, 30, 37, 2, scribit inter conditiones pacis & hanc fuisse, Carthaginienses Romanis *captivos omnes traderent.* Quomodo ergo hi numerum servorum Annibalis auxerunt? *Freinsh.*

Navem conscendit] An legendum, *naves*? quia præcedit habent ibi *naves.* Sane ad complendam navem, tanta servorum & captivorum copia opus fuisse non videtur. *Scheff.*

6. *Ac tum temporis consulem*] *Suffetes* Carthaginiensibus erant, qui Romæ consules, Livius, 30, 7, 5, quos Æmilius Probus in Annibale, *binos Reges* vocat. Erat & apud illos Dictatoris imperium, Livius, 23, 13, 11, & Quæstorum dignitas. - habebantur hi proximi judicibus, idem Livius, 33, 32, 4: Judices erant centum, supr. 16, 2, 5. & senatus erat triginta seniorum consessus, Livius, 30, 16, 3. Erant apud eos & Prætores, Probus Annibal. Livius, 33, 32, 3. *Bong.*

Consulem] Fere enim easdem dignitates eosdemque magistratus Pœni habebant ac Romani. *T. Fab.*

8. *Trepidum nuntium*) Romani enim Annibalem, etsi senio & exilio fractum, pro igni habebant, cui abesset nihil, nisi qui eum excitaret. Plutarch. Flaminio, cap. 37. *Bern.*

In Græcia Flamininus) De hoc bello copiose Livius, 34, 22, & seqq. *Bern.*

Et graviter fractum, velut exsanguem, in regno reliquit.) In mss. est, *& gravibus fractum*, &c. Et ita lege. Hoc quod non intelligerent librarii, rescripserant, *gravibus vulneribus.* Inepte. *Voss.*

Et graviter fractum) Codices quidam MSS. teste Bongarsio *& gravibus fractum.* Alii *gravibus vulneribus fractum.* Et sane *vulnera* noster non semel dixit pro cladibus. Vide 1, 8, 10, & cetera in hanc sententiam in Indice notata. *Vorst.* Mss. Bongarsiani plerique habent, *gravibus.* Bene, sed mutanda est destinctio, & sic legendum: *duobus continuis præliis subegit & gravibus fractum, velut exsanguem in regno reliquit.* Oratio elegans & apta: Quod autem libri quidam addunt, *gravibus vulneribus*, factum est a glossatore, qui deesse quid τῷ *gravibus* putavit. Sane *frangi vulneribus* an recte dicatur, nescio, exempla saltem scio nulla. *Scheff.*

Et graviter fractum velut exanguem in regno reliquit] Quid hoc? (graviter fractum velut exanguem?) Certe aliquod

ut exsanguem, in regno reliquit. 2 Sed libertate Græciæ restituta, deductisque ab urbibus præsidiis, cum Romanus exercitus in Italiam reportatus esset, velut vacua rursus possessione sollicitatus, multas civitates repentino bello invasit. 3 Quibus rebus exterriti Achæi, ne vicinum malum etiam ad se serperet, bellum adversus Nabidem decernunt, ducemque prætorem suum Philopœmenem, insignis industriæ virum, constituunt: cujus in eo bello tanta virtus enituit, ut opinione omnium Flaminino Romano imperatori compararetur. 5 Eodem tempore Annibal cum ad Antiochum pervenisset, velut deorum munus excipitur: 6 tantusque ejus adventu ardor animis regis accessit, ut non tam de bello, quam de præmiis victoriæ cogitaret. 7 Sed Annibal, cui nota Romana virtus erat, negabat *opprimi Romanos*

quod vinculum, quo connectatur oratio, hic desiderari videtur. Sed aliud suspicor. Habeat in animo Justinus egregiam istam Virgilii comparationem:

Qualis sæpe via deprensus in aggere serpens,
Ærea quem obliquum rota transiit, aut gravis ictu
Seminecem liquit saxo lacerumque viator.

Ita, inquam suspicor; nam præterquam quod ut dicebam, aliquid deest orationi, hoc etiam sentire possis, istud *velut* comparationem aliquam resipere; tum hoc videas quoque, verba ipsa imitationem ostendere. *graviter* Justini ex *gravis* apud Virgilium natum est. *Fractum*, ex *lacerum*. *Reliquit*, ex *liquit*. Quamobrem lego, *& graviter fractum, velut anguem reliquit*. T. Faber. Hæc nimis arguta sunt. Librorum omnium scriptura hic perperam impugnatur, cujus hæc est sententia. Nabis multis prœliis victus est: sed tamen non exutus est regno, sed in illo relictus tanquam homo exsangnis, hoc est sic debilitatus, & viribus destitutus, ut ab illo nihil inposterum sibi metuendum haberent Romani. Inferius XXXIX. 1: *Magnum nomen viribus finitimorum exsanguibus fecit*. Græv. Vera recepta lectio est, & inferius repetita. *Angli*. Verba quæ respiciunt extant infra XLI. 3: *At invalidioribus Parthis, velut exsangues oppressi sunt*. Scheff.

4. *Flaminino Rom. imp. compar.*] Quod Flamininum male habebat: & Plutarchus (Philopœm. c. 25, & Flamin. c. 23.) inter causas finiti cum Nabide belli recenset Flaminini invidiam & æmulationem honorum Philopœmenis. *Bong.*

6. *Tantus ardor animis regis accessit*] *Animi* & unius sunt. Supra 7, 3, 9, *Depositis hostilibus animis*. Et 21, 6, 1, *Ad speculandos ejus animos*. Vorst.

7. *Negab. oppr. Rom, nisi in Ital. p.*] Hoc ipsum fusius demonstratur infra cap, 5. Ita Livius, 34, 59: *Sententia Annibalis una atque eadem semper erat, ut in Italia bellum gereretur. Italiam & commeatus & militem præbituram externo hosti. si nihil ibi moveatur, liceatque populo Rom. viribus & copiis Italiæ extra Italiam bellum gerere, neque regem, neque gentem ullam, parem Romanis esse*. Apud Vellejum, 2, 27, Pon-

 tius

manos nisi in Italia posse. 8 Ad hoc sibi centum naves & decem millia peditum & mille equites poscebat, promittens *hac manu non minus bellum quam gesserit, Italia restauraturum;* 9 *& in Asiam regi sedenti, aut victoriam de Romanis, aut aequas pacis conditiones relaturum:* 10 *quippe & Hispanis bello flagrantibus, ducem tantum deesse; & Italiam notiorem sibi nunc, quam pridem fuisset. Sed nec Carthaginem quieturam, sociamque se ei sine mora praebituram.*

CAP. IV. 1 Cum regi consilia placuissent, mittitur Carthaginem unus ex comitibus Annibalis, qui in bellum cupidos hortetur, *Annibalemque cum copiis affuturum* nuntiet: *nihil*, dicat, *partibus, nisi animos Carthaginiensium deesse, Asiam & vires belli & sumptum praebituram.* 2 Hæc cum relata Carthaginem essent, nuntius ipse ab inimicis

tius Telesinus, Samnitium dux, *vociferabatur eruendam delendamque Romam; adjiciens, nunquam defuturos raptores alienæ libertatis lupos, nisi silva, in quam refugere solerent, esset excisa.* Bern.

8. *Mille equites*] Vett. plerique *equitum*. unde mendosum locum esse suspicor. Et sane in JC. Pelenni vet. cod. legitur *tria millia equitum*. B. Vulgatam affirmat Livius, 34, 59, 5: *Sibi centum tectas naves, sedecim millia peditum, mille equites deposcebat.* Illud vero *mille equitum*, pro mille equites, Latine dici, & *mille* hic esse substantivum singulare, sicuti chilias, docet e bonis auctoribus A. Gellius, 1, 16, ut mihi vix temperaverim, quin idem in Justinum reciperem. *Bern.*

Non minus bellum, quam gesserit, Italia] Videtur mutilus hic locus. Quo enim pertinet illud *non minus*? Nil tamen mutandum. *Minus* enim hic est adjectivum, non adverbium, & cohæret cum voce *bellum*. *Restaurare bellum non minus*, est, æque magnum restaurare. *Scheff.*

9. *Regi sedenti*] Id est, otioso. Cicero ad Attic, 10, 8, m, & 10, 12, m. *Bong.*

10. *Et Italiam notiorem sibi nunc, quam pridem, fuisse*] Scribendum prorsus *fuisset*, quod monuisse est. T. *Fab.* Receperunt Angli merito

CAP. IV. 1. *Unus ex comitibus*] Aristonem, mercatorem Tyrium, *specie negotiationis* missum scribit Appianus pag. 90, quem lege, & Livium, 34. 60, B. Hoc ipso astu Pelopidas usus, ad Sphodriam Spartanum misit quemdam mercatorem cum pecunia & mandatis magna de re: Plutarch. Pelop. c, 24. Prudenter ergo cautum est Honorii ac Theodosii rescripto, l, mercatores C. de commerc. & mer. *Ne mercatores tam Imperio Rom. quam Persarum regi subjecti, ultra ea loca, in quibus foederis tempore cum memorata natione Imperatoribus convenit, nundinas exerceant: ne scil alieni regni scrutentur arcana*, Bern.

2. *Hæc cum relata Carthaginem essent*] Mss. alii habent *perlata*. Puto utrumque glossatoris esse, legendumque simpliciter *lata*. Sic colligo ex Mss. alio, in quo est *lara*, vitio scriptoris, ut apparet. Porro *lata* exposuerunt alii *relata*, alii *perlata*, atque inde hæc diversitas. *Scheff.* *Perlata* sane Cicero ejusque æquales dicerent, quibus familia-

micis Annibalis comprehenditur, & perductus in senatum cum interrogaretur, *ad quem missus esset?* Punico ingenio respondit, *Se ad universum senatum missum: nec enim hoc opus singulorum, sed universorum esse.* [3] Dum multis diebus deliberant, an eum Romam ad purgandam publicam conscientiam mittant, tacitus conscensa nave ad Anibalem revertitur: quo cognito, Carthaginienses ultro rem Romam per legatum deferunt. [4] Romani quoque ad Antiochum legatos misere, qui sub specie legationis, & regis apparatum specularentur, & Annibalem aut Romanis mitigarent, aut assiduo colloquio suspectum invisumque regi redderent. [5] Itaque legati, cum Ephesi convenissent ad Antiochum, mandata ei senatus tradunt. [6] Dum responsum exspectant, omnibus diebus assidui circa Annibalem fuere, dicentes: *Timide eum a patria recessisse, cum pacem Romani, non tam cum republica ejus, quam cum eo factam, summa fide custodiant;* [7] *nec bella eum Romanorum magis odio, quam patriæ amore gessisse, cui ab optimo quoque etiam spiritus ipse debeatur. Has enim publicas inter populos, non privatas inter*

miliarissimum *ad nos perfertur* pro nobis nunciatur. *Grav.*

Inimicis] Hannonem intelligit, qui inimicus Barchinæ factioni erat, Plutarch. in Annibal.

3. *Dum multis diebus*) Livius hæc paulo aliter & copiosius narrat.

4. *Ad Antiochum legatos*) Inter quos erat P. Scipio, qui Annibalem devicerat. Præter Livium, 35, 14, & Appianum pag, 91, & 92, vide Lucianum in dialogis Mortuorum, & Plutarchum in Flaminio sub finem. Consilium autem legatorum explicat & Frontinus, 1, 8, 7. *Bong.*

Legatos misere) Qui apparatum regis specularentur, ut inquit Polybius lib. 3. Horum nomina legatorum, P. Sulpitius, & P. Julius, apud Livium, Dec. 4, lib. 5, Plutarchus vero in T. Quinctio Flaminino alterius nomen male profert. Vocat enim P. Vellium, cum Julium dicere debuerit. Sed non mirum. Homo enim Græcus & in eo sæpe parum diligens, Romanorum nomina pervertit. *Bern.*

5. *Cum Ephesi convenissent ad Antiochum*] Legendum puto cum Freinshemio *Convenissent Antiochum.* Additur sane præpositio & nomini: sed ea fere quæ & in verbo continetur. *Vorst.*

Cum Ephesi convenissent ad Antiochum] Freinshemius illud *ad* putat delendum. Contra servant id libri omnes MSS.; at pro *Ephesi* quidam habent *Ephesum.* Unde adducor, ut scripturam veram putem; *Itaque legati cum Ephesum venissent ad Antiochum.* Literæ ultimæ in *Ephesum* perperam adsociatæ verbo *venissent*, pepererunt *convenissent.* Scheff.

6. *Assidui circa Annibalem fuere*] Antiquiores typis expressi *cum Annibale*: idque pro *apud Annibalem.* *Cum* pro *apud* satis notum. Ut *queri cum aliqua.* Vorst.

Circa Annibalem] Antiquiores *cum An-*

inter duces bellandi causas esse. Inde res gestas ejus laudare. 8 Quorum sermone lætus sæpius cupidiusque cum legatis colloquebatur, ignarus quod famaliaritate Romana odium sibi apud regem crearet. 9 Quippe Antiochus, tam assiduo colloquio reconciliatam ejus cum Romanis gratiam existimans, nihil ad eum sicuti solebat referre; expertemque totius consilii veluti hostem proditoremque suum, odisse cœpit. Quæ res tantum apparatum belli cessante imperatoria arte corrupit. 10 Senatus mandata fuerant, *Ut contentus terminis Asiæ esset, ne ipsis ingrediendi Asiam necessitatem imponeret.* Quibus spretis, non accipiendum bellum statuit, sed inferendum.

CAP. V. 1 Dicitur, quum frequenter de bello consilium habuisset remoto Annibale, tantum eum vocari jussisse, non ut ex sententia ejus aliquid ageret, sed ne per omnia eum sprevisse videretur; omnibusque perrogatis postremum interrogasse. 2 Quo ille animadverso, *intelligere se* professus est, *non quia egeat consilio, sed ad supplendum numerum sententiarum se vocatum: tamen & odio Romanorum & amore regis, apud quem solum tutum sibi exilium relictum sit, se viam gerendi belli edissert urum.* 3 Veniam deinde libertati præfatus, *nihil se aut consiliorum, aut cœptorum præsentium, probare* ait; *neque sedem belli Græciam sibi placere, cum Italia uberior materia sit;* 4 *quippe Romanos vinci non nisi armis suis posse, nec Italiam aliter quam Italicis viribus subigi, siquidem diversum ceteris mortalibus esse illud hominum & belli genus.* 5 *Aliis bellis plurimum*

rimum

Annibale, quod probat Vorstius. Mihi glossa alterius videtur. *Scheff.*

CAP. V. 1. *Ominibusque perrogatis*] Appiani, pag. 93, Annibalem primum sententiam rogatum scribit. B. Sicuti *perspectare* Suetonio, Dom. 4, 7. est a principio ad finem usque spectare: ita *perrogare* est omnes peragere sententias. Eo verbo utuntur & Liv. 29, 19, 10: Tacit. 4, 6, 3: Sueton. Aug. 35, 9. (ubi *prærogare* vitiose legitur) Plin. 6. Epist. 22, & Panegyr. c. 60. Lampridius in Commodo, c. 21. *Bern.*

Omnibus perrogatis] Ita *perrogare* de personis, quæ rogantur omnes. Dicant autem & *legem perrogare.* Valerius Max. 1, 2, ext. 1, *Traditas sibi leges porrogabat.* Sic enim ibi legendum sine dubio; non ut ipsi alios secuti edidimus, *prærogabat.* Idem 8, 6, 4. *Tribun. pl. legem adversus intercessionem collegarum perrogavit.* Vorst.

5. *Etiam cum victo* &c.] Herennius Pontius apud Livium, 9, 3, 13:

E

rimum momenti habere, priorem aliquam cepisse occasionem loci temporisque, agros diripuisse, urbes aliquas expugnasse; cum Romano, seu occupaveris prior aliqua, seu viceris, tum etiam cum victo & jacente luctandum esse. 6 *Quamobrem si quis eos in Italia lacessat, suis eos opibus, suis viribus, suis armis posse vincere, sicut ipse fecerit,* 7 *Sin vero quis illis Italia velut fonte virium cesserit, perinde falli, ac si quis amnes non ab ipsis fontium primordiis derivare, sed concretis jam aquarum molibus avertere vel exsiccare velit.* 8 *Hæc & secreto se censuisse, ultroque ministerium consilii sui obtulisse; & nunc præsentibus amicis ideo repetisse, ut scirent omnes rationem cum Romanis gerendi belli, eosque foris invictos, domi fragiles esse.* 9 *Nam prius illos urbe quam imperio, prius Italia quam provinciis exui posse; quippe & a Gallis captos & a se prope deletos esse; neque se unquam victum prius, quam terris eorum cesserit. Reverso Carthaginem statim cum loco fortunam belli mutatam.*

CAP. VI. 1 Huic sententiæ obtrectaores amici regis erant; non utilitatem rei cogitantes, sed verentes, ne probato consilio ejus primum apud regem locum gratiæ occuparet. 2 Et Antiocho non tam consilium, quam auctor displicebat, ne gloria victoriæ Annibalis, non sua esset. 3 Omnia igitur variis assentantium adulationibus corrumpeban-

Ea est gens Romana, quæ victa quiescere nesciat, &c. *Bern.*

Tum etiam cum victo] Dubito valde Justinum sic scripsisse. Ingratæ sane conjunctionis *cum* hic repetitio: *cum Romano cum victo.* Sed nec particula *tum* hic necessaria. Mallem: *cum Romano, seu occupaveris prior aliqua, seu viceris tu, etiam victo & jacente luctandum esse*, vel *etiam tunc victo.* Scheff.

6: *Suis eos opibus*] Quod in Africa contra Carthaginienses jam antea fecerat Agathocles, Eleganter Appianus: *Bella domi, ob famem inde oriri solitam omnibus esse gravia, foris autem leviora.* Bong.

8. *Ministerium*] Ita mss. ut supra, 24, 2, 5. *arbitrium* pro arbitrum. Et lib, 6, 2, 15. *postulat sibi dari ministrum impensæ*, ut est in vulgatis libris. nam ibi mss. *ministrum.* Bern.

CAP. VI. 1. *Verentes, ne* &c.] *Laco consilii quamvis egregii, quod non ipse afferret, inimicus, & adversus peritos pervicax.* Tacit. hist. 1, 26.

3. *Assentationum adulationibus*] *Assentantium*, quod est in vet. cod. Pelerini, rectum puto. *Bong.*

Variis assentationum adulationibus] In cod. MS. Pelerini est *assentantium*: quod Bongarsius rectum putat. Typis expressus Iuntarum teste Grævio habet *assentatorum.* Berneggerus tamen *assentationum adulationibus* retinendum

putat,

bantur; nihil consilio vel ratione agebatur. Rex ipse per hyemem in luxuriam lapsus novis quotidie nuptiis deditus erat. 4 Contra Acilius Romanus consul, qui ad hoc bellum missus erat, copias, arma, ceteraque bello necessaria summa industria parabat; civitates socias confirmabat, dubias illiciebat; nec alius exitus belli, quam apparatus utriusque partis fuit. 5 Itaque prima belli congressione, cum cedentes suos rex cerneret, non laborantibus auxilium tulit; sed fugientibus se ducem præbuit, castraque ditia victoribus reliquit. 6 Deinde cum in Asiam, præda Romanis occupatis, fugiendo pervenisset, pœnitere neglecti consilii cœpit; revocatoque in amicitiam Annibale, omnia ex sententia ejus agere. 7 Interim nuntiatur, Æmilium, Romanum ducem, octoginta rostratis navibus in bellum navale a senatu missum, adventare; quæ res illi spem restituendæ fortunæ dedit. 8 Itaque priusquam sociæ civitates ad hostes deficerent, decernere navali prælio statuit, sperans cladem in

putat, & simile illud esse his, *discrimen periculi, facinoris crimen*; & id genus aliis. *Vorst.*

Assentationum adulationibus] Mallem, *assentantium* cum Bongarsio, vel propterea, quoniam in luntarum codice legitur *assentatorum*. haud dubie ex glossa alterius. *Scheff.*

Variis assentationum adulationibus] Melius ut Bongarsius, *assentantium*; ex cod. MS. Pelerini. *T. Faber. Assentantium* probarent Angli.

4. *Acilius Romanus*] Manius Acilius Glabrio. Apud Appianum mendose legitur Ἀκίνιος inverso λ, pro Ἀκίλιος. Erat hic consul cum P, Corn. Scipione Nasica. Vulgo, *Attilius*, inepte, ut apud auctorem de viris illustribus. Vide Livium, 36. 1, 1, &c. Florum, 2, 8, 14: Frontinum, 3, 4, 4. *Bong.*

Bello necessaria] In MSS. plusculis est *belli*. An diversitas hæc arguit, glossatorum istam esse voculam, non Justini. *Scheff.*

5. *Prima belli congressione*] Omnes omnino mss. *conditione*. Forte legendum *coitione*, ut dixit Terentius Phor. 2, 2, 34: *Prima coitio est acerrima. Mod.* Victus est Antiochus ad Thermopylas. Liv. 36, 19.

Belli congressione] MSS. omnes Modiani habent *conditione*: Idem in suis reperit Bongarsius. Hinc Modius putat *coitione* legendum. Mihi propius ad ductum litterarum venire videtur, si scribamus *conlisione*. Et est *conlidere* vel *collidere* verbum usitatum in tali negotio. Horat. 1, ep. 2.

Græcia Barbariæ lento collisa duello.
Scheff.

Castra ditia victoribus reliquit] Credo deesse aliquid. fort. *Castraque præda ditia*. Tan. Faber.

6. *Pœnitere negl. cons.*) Nimirum hoc habet mortalitas: *tunc demum sentit se male de rebus suis statuisse, cum id nihil jam prodest*, ut ait Cicero apud Dionem Cassium lib. 44. Adde Ausonii epigramma XII, in simulacrum Occasionis. *Bern.*

7. *Æmilium*) Ita vet. cod. Pelerini.

in Græcia acceptam, nova posse victoria aboleri. 9 Tradita igitur Annibali classe prælium committitur; sed nec Asiani milites Romanis, neque naves eorum pares rostratis navibus fuere; minor tamen clades ducis solertia fuit. 10 Romam nondum opinio victoriæ venerat, & idcirco in consulibus creandis suspensa civitas erat.

CAP. VII. 1 Sed adversus Annibalem ducem quis melior quam Africani frater crearetur, cum vincere Pœnos opus Scipionum esset? 2 Creatur igitur Consul Lucius Scipio; eique datur legatus frater Africanus, ut intelligeret Antiochus, non majorem fiduciam se in Annibale victo, quam Romanos in victore Scipione habere. 3 Trajicientibus in Asiam Scipionibus exercitum, jam utrobique profligatum bellum nuntiatum est, victumque Antiochum terrestri, Annibalem navali bello invenerunt. 4 Primo igitur adventu eorum, legatos, pacem petentes, ad eos Antiochus mittit, peculiare donum Africano ferentes ipsius filium, quem rex parvo navigio trajicientem ceperat. 5 Sed Africanus *Privata beneficia a rebus publicis secreta esse dixit; aliaque esse patris officia, alia patriæ jura, quæ non liberis tantum, verum etiam vitæ ipsi præponantur.* 6 *Proinde gratum*

rini. Cujacianus, *Eimilium*, E pro *A*. Veteres enim *Aimilius* scribebant. Ceteri varie corrupti: quidam *ei vivium*: alii *ei Livium*. Scripsisse auctorem arbitror, *nuntiatur ei Lucium Æmilium*, pro quo impresserunt quidam *Livium Nevium*: quidam *Livium Mencnium*. Est autem hic L. Æmilius Regillus Livio, 37, 58, 1: & Floro, 2. 8, 18: Appiano, Syriac. pag. 102. d. Λεύκιο Αἰμίλιο Ρηγῦλο, pro Ρηγίλλος. *Bong.*

CAP. VII. 2. *Consul L. Scipio*) Et cum eo C. Lælius, præter citatos Gellius, 16, 4. Scipio hoc bello confecto *Asiaticus* dictus. *Bong.*

4. *Legatos*) Antiochi legatus Byzantius Heraclides ad Consules pro pace petenda fuit.

Ipsius filium) P. Æmilii qui Perseum vicit, natura filium; P. Scipionis, adoptione, inquit Appianus Syriac. pag. 105. c. contra quam ceteri: non enim ipse Africanus, sed ejus filius, Pauli Æmilii filium, eum qui Carthaginem evertit, adoptavit. Plutarchus in Æmilio, cap. 7, Cicero, alii. B. Adde Livium, 44, 44, 1. Idem auctor, 37, 37, 6. nonnihil a Nostro discrepans, ait, Antiochum Scipioni Elææ ægrotanti, post istam demum legationem, filium captum misisse: neque solum patrio animo gratum munus, sed corpori quoque salubre gaudium fuisse. *Bern.*

6. *Proinde gratum se munus accipere*] Supra 11, 10, 10. *grate munere accepto*. Et fortasse *grate* etiam hic legendum. *Vorst.*

Gratum se munus] Vir doctus suspicatur *grate*. Si quid mutandum, mallem

tum se munus accipere, privatoque impendio munificentiæ regis responsurum. Quod ad bellum pacemque pertineat, nihil neque gratiæ dari, neque de jure patriæ decidi posse; respondit. 7 Nam neque de redimendo filio unquam tractavit, nec senatum de eo agere permisit; sed ut dignum majestate ejus erat, *armis se recepturum filium* dixerat. 8 Post hæc leges pacis dicuntur: *Ut Asia Romanis cederet, contentus Syriæ regno esset; naves universas, captivos & transfugas traderet; sumptumque omnem belli Romanis restitueret.* 9 Quæ cum nuntiata Antiocho essent, *nondum ita victum se esse* respondit, *ut spoliari se regno pateretur; bellique ea irritamenta, non pacis blandimenta esse.*

CAP. VIII. 1 Igitur cum ab utrisque bellum pararetur, ingressique Asiam Romani Ilion venissent; mutua gratulatio Iliensium ac Romanorum fuit. Iliensibus *Æneam, ceterosque cum eo duces a se profectos*; Romanis *se ab his procreatos* referentibus. 2 Tantaque lætitia omnium fuit, quanta esse post longum tempus inter parentes & liberos solet. 3 Juvabat Ilienses, nepotes suos, occidente & Africa domita, Asiam ut avitum regnum vindicare: *optabilem Trojæ ruinam fuisse* dicentes, *ut tam feliciter renasceretur.* 4 Contra Romanos, avitos lares & incunabula

lem *privatum* scribere. Ac potest fieri, ut compendium ejus *pratum* pepererit vocem *gratum*. Sane, quia sequitur, *privatoque*, videtur *privatum* præcessisse, quoniam alias non habet, quo satis commode referatur. *Scheff.*

7. *Neque de redimendo filio tractavit*] *Tractare* pro eo mox sequitur, agere. Infra 37, 3, 3, 4. & pro consultare deliberare positum apparet. *Vorst.*

CAP. VIII. 3. *Optabilem Trojæ ruinam* &c.] Senec. Epist. 91. m. *Sæpe majori fortunæ locum fecit injuria: multa ceciderunt, ut altius surgerent & in majus.* Bern.

Ut tam feliciter renasceretur] Horatius l. 3. od. 3. de eadem Troja;

Trojæ renascens alite lugubri
Fortuna tristi clade iterabitur.

Vorst.

4. *Avitos lares, & incunabula majorum*] Hac ipsa de re Livius, 36, 37, 2, *Inde Ilium Scipio processit, castrisque campo, qui est subjectus mœnibus, positis, in urbem arcemque cum ascendisset, sacrificavit Minervæ præsidi arcis, & Iliensibus in omni rerum verborumque honore ab se oriundos Romanos præferentibus, & Romanis lætis origine sua.* Tacitus annal. 23, 52: *Nero ut eloquentiæ gloria nitesceret, causa Iliensium suscepta, Romanum Troja demissum, & Iuliæ stirpis auctorem Æneam, aliaque haud procul fabulis vetera, facunde exsecutus, impetrat ut Ilienses omni publico munere solverentur.* Adde Suetonium, Claud. 15, 14: Strabonem lib. 15. pag. 408. item l. 17. §. 1. ff. de excus. tutor. *Bern.*

5. *Præ-*

bula majorum, templaque ac deorum simulacra, inexplebile desiderium videndi tenebat. 5 Profectis ab Ilio Romanis, Eumenes rex cum auxiliis occurrit: nec multo post prælium cum Antiocho commissum. 6 Cum in dexteriore cornu pulsa legio Romana majore dedecore quam periculo ad castra fugeret, M. Æmilius tribunus militum ad tutelam castrorum relictus, *armare se milites suos, & extra vallum progredi* jubet, strictisque gladiis fugientibus minari, *Morituros* dicens, *nisi in prælium revertantur, infestioraque sua, quam hostium castra inventuros.* 7 Attonita tam ambiguo periculo legio, comitantibus commilitonibus qui fugere eos prohibuerant, in prælium revertitur, magnaque cæde edita, initium victoriæ fuit. 8 Cæsa hostium quinquaginta millia, capta XI. Antiocho pacem petenti, nihil ad superiores conditiones addi-

5. *Prælium cum Antiocho*] Ad montem Sipylum, absente Africano, qui Eleæ ægrotabat. Appian. Syrica. pag. 106.B. Hujus prælii, circa Magnesiam quæ ad Sipylum est, instructi commissique luculenta descriptio extat in Livio, 37, 37. & seqq. *Bern.*

Armare se milites suos jubet] Editio Iuntina teste Grævio, *armari milites suos jub.* quod fortasse & rectum. Pro *armare se* dicunt sane & *armari*; quomodo pro lavare se, *lavari*, & pro exercere se *exerceri*, & sexcenta id genus alia. *Vorst.*

Armare se milites] Iuntarum habet, *armari milites.* Sed videtur aliud subesse malum huic loco. An enim putamus tum, cum maxime committebatur pugna, inermes fuisse in castris? Mihi sane verisimile haud videtur. An scribendum, *animare milites suos.* Scheff. Castris præsidio relicti armati utique non erant, nisi in stationibus & excubiis positi.

Fugientib. minari] Hoc genus exempla sunt apud Tacitum Hist. 2, 41, 6: Frontinum, 2, 8, 11, & 14. item 4, 1, 29: Adde supr. 1, 6, 10, ibique notata.

Morituros dicens] Hoc *dicens* sine dubio est stulti glossatoris. Nec enim M. Æmilius hoc dicebat ipse solus, sed jubebat suos dicere fugientibus. Itaque vel delendum penitus, vel scribendum *dicentes.* Quanquam rectius mea quidem sententia deleatur. *Schefferus.*

8. *Neque si vincant* &c.] *Neque felicitate insolescimus; nec alienis calamitatibus insultamus*, inquit Africanus apud Appianum, Syriac. pag. 112. *Bong.* Livius, 42. 26. 9, Romanam constantiam celebrans; *Ita tum moris erat*, inquit, *in adversis vultum secundæ fortunæ gerere, moderari animos in secundis.* Et apud eundem, 45, 8, 6 Paulus Cos. *In secundis rebus nihil in quemquam superbe ac violenter consulere decet, nec præsenti credere fortunæ: cum, quid vesper ferat incertum. Is demum vir erit, cujus animum nec prospera flatu suo efferet. nec adversa infringet.* Adde supr, 31, 2, 2. *Bern.*

Neque Romanis, si vincantur, animos minui] Longe elegantior est lectio quorundam Mss. Bongarsii, *Romanos neque si vincantur animis minui, neque si vincant, secundis rebus insolescere.* Scheff.

Ne-

additum, Africano prædicante, neque Romanis, si vincantur, animos minui; neque si vincant, secundis rebus insolescere. 9 Captas civitates inter socios divisere Romani; aptiorem gloriam, quam possessiones voluptarias judicantes. Quippe victoriæ gloriam Romano nomini vindicandam; opum luxuriam sociis relinquendam.

Neque Romanis, si vincantur, animos minui; neque, si vincant, secundis rebus insolescere] Sic vulgo legitur. Sed latet solœcismus, *Romanis ..... insolescere*. Cum hoc olfecissem, quæsivi in excerptis MSS. Codd. ubi quid esset mutandum reperi. Sic autem ibi scriptum est: *neque Romanos, si vincantur, animis minui*, &c. Quæ sana, & vera scriptura est, quamque adeo omnino revocandam judico. *T. Faber*.

9. *Captas civit. inter socios divisere Romani, aptiorem gloriam quam possessiones voluptarias judicantes*] Grævius codices MSS. & Iuntas, veteresque alias editiones omnes habere ait sic, *Captas civitates inter socios divisere, muneris Romani aptiorem gloriam, quam possessiones voluptarias judicantes*. Unde ille voce *muneris* expuncta legendum censet, *Captas civit. inter soc. divisere, Romanis aptiorem gloriam q. possess. volupt. judic.* Jam editionem Iuntinam sic ut ille ait, habere aecredo. At aliæ veteres editiones, Becharii puta, Majoris & aliorum, sic habent, *muneris Romani aptiorem Asiam*: quomodo & in uno cod. MS. esse testatur Bongarsius. Unde legendum fortasse *muneri Romanis aptiorem Asiam*; ut sensus sit, Asiam Romanis in munus aptiorem fuisse: vel, si *gloriam* retinere malis, *muneris Romanis aptiorem gloriam* - ut sensus sit, muneris gloriam Romanis aptiorem fuisse quam possessiones voluptarias. Trajectiones vocum tam nostro quam aliis satis usitatæ. Illud de *munere* consentaneum quoque ei quod antecedit *captas civit. inter socios divisere*. Vorst.

Inter socios divisere Romani] MSS. plerique, *divisere, muneris Romani*. Hinc alii *muneris* delent, & scribunt *Romanis*, alii *muneris Romanis*, aut *muneri Romanis aptiorem Asiam* faciunt, quia pro *gloriam* in aliquibus est *Asiam*. Mihi sic scripsisse distinxisseque Justinus videtur: *Captas civitates inter socios divisere muneri Romani potiorem gloriam, quam possessiones voluptarias judicantes* Illud *muneri divisere* sic est dictum, ut *donarunt victum memoria patris* apud eundem nostrum lib, XXXVIII, c, 9. & alia hujus generis apud alios scriptores, pro, divisserunt in munus, ut esset munus, ut haberent pro munere. *Scheff.* Lego *aptiorem sibi gloriam* &c. Aliter conjecit Grævius noster, quem vide. *Tan. Faber*.

Aptiorem gloriam] Ea est duorum tantum mss. lectio: ceteri vulgatam confirmant, nisi quod vulgo *voluntarias* legitur. *Bong.*

Possessiones voluptarias] Manlius ad milites suos apud Livium, 38, 17, 18: *Vobis mehercule Martis viris cavenda ac fugienda quamprimum amœnitas est Asiæ: tantum hæ peregrinæ voluptates ad extinguendum vigorem animorum possunt, tantum contagio disciplinæ morisque accolarum valet*; Bern.

LIBER XXXII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Ætoli libertate spoliantur. Bellum inter Messenios & Achæos. Philopœmenes captus & veneno interemptus: Unde Messeniorum clades.*

2 *Antiochus Syrus, dum sacrelegio sibi providere putat, interficitur. Senatus Romanus Philippo parcit, ob Demetrii filii virtutem: cui Perseus frater invidet, & Demetrium impiis artibus de medio tollit.*

3 *Philippi obitus: & belli apparatus adversus Romanos, Gallis ad hujus belli societatem pertractis: de quorum migrationibus subjicitur narratio.*

4 *Bellum inter Prusiam & Eumenem, in quo Annibalis opera Prusias superior evadit. Pace inter Reges sancita, Romani Annibalem persequuntur. Is hausto veneno legationem morte prævenit. adjunctum ejusdem Annibalis eloginm.*

CAP. I.

1 Ætoli, qui Antiochum in bella Romana impulerant, victo eodem, soli adversus Romanos, & viribus impares, & omni auxilio destituti, remanserunt: 2 Nec multo post victi, libertatem, quam illibatam adversus dominationem Atheniensium & Spartanorum, inter tot Græciæ civitates soli retinuerant, amiserunt. 3 Quæ conditio tanto amarior illis, quanto serior fuit, reputantibus tempora illa, quibus tantis Persarum opibus domesticis viribus restiterant; quibus Gallorum violentiam, Asiæ Italiæque terribilem, Delphico

CAP. I, 1. *Ætoli*] de Ætolico bello, quod gessit M. Fulvius Nobilior cos. cum Cn Manlio Vulsone, lege Livium, 38, 3, &c. Florum, 2, 9, *Bong.*

4. Ma-

phico bello fregerant. Quæ gloriosa recordatio magis desiderium libertatis augebat. 4 Dum hæc aguntur, medio tempore inter Messenios & Achæos de principatu primo dissensio, mox bellum ortum est. 5 In eo nobilis Achæorum imperator Philopœmen capitur: non quia pugnando vitæ pepercerit, sed dum suos in prælium revocat, in transitu fossæ equo præcipitatus, a multitudine hostium oppressus est. 6 Quem jacentem Messenii, seu metu virtutis, seu verecundia dignitatis, interficere ausi non fuerunt. 7 Itaque velut in illo omne bellum confecissent, captivum per universam civitatem in modum triumphi circumduxerunt, effuso obviam populo, ac si suus non hostium imperator adventaret. 8 Nec victorem Achæi avidius vidissent, quam victum hostes viderunt. Igitur eundem in theatrum duci jusserunt, ut omnes contuerentur, quem potuisse capi incredi-

4. *Majus desiderium libertatis augebat*] Hanc lectionem vix opinor esse probam. Quis enim Latinum putet, *augere majus desiderium*? Nam quod majus est, jam augmentum suum habet. Itaque non augetur desiderium majus, sed desiderium simplex augetur magis. Mihi non est dubium, quin Justinus scripserit, *in majus desiderium libertatis augebat*. Sic enim illud *in majus* usurpat & alibi. Ut lib XI, c. 3, 2. *Fama in majus, sicuti mos est, omnia extollens*. Præpositionem autem *in* abstulit sequens litera *m* in voce *majus*, totidem constans lineis, quod & alibi jam observavimus esse factum. *Scheff.* lege cum Iuntis: *magis desiderium libertatis augebat*. vide not. Græv.

5. *Philopœmenes*] Præter Livium, 39, 49, cum seq. & Plutarchum in vitis, lege Pausaniam Arcadicis. *Bong.*

Nobilis Achæorum Philopœmenes imperator] Codices quidam MSS. teste Bongarsio, *Nob. Ach. imperator Philopœmen*. Sed & editio Iuntina teste Grævio *Philopœmen* habet: idque rectius videtur. *Vorst.*

Philopœmenes imperator] MSS. Bongarsiani & *Philopœmen* scribunt, pro *Philopœmenes*, & trajecte habent *imperator Philopœmen*. Et profecto ita postulat ratio sermonis Latini. Facit tamen ipsa hæc diversitas, ut putem, nomen *Philopœmen* aut *Philopœmenes* non Justini esse, verum glossatoris. *Schefferus.*

In ea Philopœmen capitur] Error est; Scribe, *in eo*. Neque enim in illa nascenti dissensione captus ex Philopœmen, sed in bello. Ceterum hæc verba, *nobilis Achæorum Philopœmen imperator*, transposita fuerunt, & ita disponenda, *In eo nobilis Achæorum imperator Philopœmen capitur*. T. Fab. Sic planissime Iuntina, ut Faber conjecerat.

6. *Seu metu virtutis, vel verecundia dignitatis*] Editio Iuntina teste Grævio pro *vel* habet *seu*: id quod concinnius rursus videtur. *Vorst.*

Vel verecundia] Iuntina, *seu verecundia*, quod a doctis probatur. *Schefferus.*

Verecundia dign.] Vide supr. notam ad 14, 6, 10.

7. *Velut in illo omne bell.* &c.) Tantum instar scilicet est in uno bello duce. Cicero pro L. Muræna cap. 16, de Mithri-

credibile singulis videbatur. 9 Inde in carcerem ducto, verecundia magnitudinis ejus, venenum dederunt; quod ille lætus, ac si vicisset, accepit; quæsito prius, *An Lycortas præfectus Achæorum*, quem secundum a se esse scientia rei militaris sciebat, *incolumis effugisset?* Quem ut accepit evasisse, *non in totum* dicens *consultum male Achæis*, expiravit. 10 Nec multo post reparato bello Messenii vincuntur, pœnasque interfecti Philopœmenis pependerunt.

CAP. II. 1 Interea in Syria rex Antiochus, cum gravi tributo pacis, a Romanis victus, oneratus esset, seu inopia pecuniæ compulsus, seu avaritia sollicitatus, qua sperabat

Mithridate: *Ipse Pompejus, regno ejus possesso, tamen tantum in unius anima posuit, at cum omnia quæ ille tenuerat, victoria possideret, tamen non ante, quam illum vita expulit, bellum confectum judicarit.* Tacit. annal 4, 25. Quo ipso argumento Plutarchus in Flamin. c. 38, qualitercunque Romanos Annibalem quamvis decrepitum & exulem, ad mortem usque persequentes excusat. Adde Livium; 45, 7, 1: Florum, 4, 2, 29: Curtium 5, 13, 4. *Bern.*

9. *In carcerem ducto*] Grævius vult, *deducto*, quia Iuntæ habet *educto*. Scheff.

Lygortas] Mss. *Lygonias*, facili lapsu *i* pro *t*. Græci Λυκόρτας. *Bong.* Sed *Lycortas* legendum ex Iuntina. *Græv.* *Lycortas* pater fuit Polybii, Scriptoris nobilissimi, qui veri studio ipsum patrem notavit. *Vorst.*

CAP. II. 1. *Cum gravi tributo pacis a Romanis victus oneratusque*] *Tributum pacis* est id, sub cujus promissione Antiochus pacem obtinuit. Pro *victus* legendum fortasse *vinctus*. Et videtur hæc de Antiocho Magno, non de Antiocho Epiphane intelligenda. Quod si ita sit, non ei conveniunt, quæ de templo Jovis Elymæi tentato, ipsoque rege interfecto sequuntur. hæc enim Antiocho Epiphani competunt. *Vorst.* Mallet *vinctus* vir doctus. Ego quoque *victus* *tributo* non intelligo. Sed puto, verba hæc sic esse scribenda: *cum grave tributo pacis a Romanis victus, oneratus esset*, deleto illo *que* post *oneratus*, quod adjecerat, qui ista duo putabat juncta, cum tamen *victus* stet per se. *victus est oneratus*, id est, cum victus esset, aut postquam victus esset, oneratus est. *Scheff.* Hoc nihil est, *gravi tributo pacis victus oneratusque.* Lege & ita distingue, deleto, QUE: *Cum grave tributo pacis, a Romanis victus, oneratus esset.* Res est & plana & certa. *T. Fab.* Non aliter Iuntina, quam ut legendum videre sagacissime Schefferus, & Faber, quorum conjecturam vel sine libris amplexi sunt editores Angli, qui addunt consulendum esse Diod. Sic. in Excerptis Vales. p. 292.

Didymæi] Strabo lib. 16, pag 512, 40. interfectum a barbaris cum templum Beli spoliare conaretur. Auctor de viris illustribus, a sodalibus quos temulentus in convivio pulsaverat, occisum esse refert. D. Hieronymus in XI. Daniel. cum adversus Elymæos pugnaret, cum omni exercitu deletum. B Josephus antiq. 12, 12, narrat, Antiochum templum Dianæ in Elymaide spoliare cogitantem, magna clade accepta, Babylonem recessisse: ubi cum paulo post accepisset nuntium de altera clade a suis accepta in Judæa, dolore sit confectus. Consonat lib. 1. Macchabæor. cap 6. Hæc auctorum diversitas a non distinctis Antiochorum

Ii cogno-

bat se, sub specie tributariæ necessitatis, excusatius sacrilegia commissurum, adhibito exercitu, nocte templum Elymæi Jovis aggreditur. 2 Qua re prodita, concursu insularium, cum omni militia interficitur. 3 Romæ, cum multæ Græciæ civitates questum de injuriis Philippi regis Macedonum venissent, & disceptatio in senatu inter Demetrium

cognomentis orta videtur. Antiochi Soteris interitum reperies apud nostrum, 28, 10, 14. *Bern.*

Templum Elymæi Jovis] Editur vulgo *Didymæi*. sed legendum esse *Elymæi* ex Polybio & Diodoro Sic. monet Vossius. Atque ita manifeste in editione Iuntina esse testis est Grævius. Scribit & Hieronymus in c. XI Daniëlis, Antiochum cum adversus Elymæos pugnaret, cum omni exercitu deletum fuisse. Facit huc item quod 1. Macc. legitur ἐν Ἐλυμαΐδι *Elymaide* templum fuisse admodum opulentum, quod Antiochus spoliare conatus fuerit. *Vorst.*

Nocte templum Elymæi Jovis] MSS. *Dodonæi*, Impr. *Dindymæi*, & *Didymæi*. Omnia falsa. Legendum omnino est, *Elymæi Jovis*; quam lectionem miror a Bongarsio constabilitam non fuisse, ante CL. Vossium, nam omnia legerat unde id fieret. Firmior itaque Vossius, qui rem indubitatam ponit, legendum scilicet, *Elymæi*. quod liquido apparet in Edit. Iuntarum, ut affirmat Grævius. Oppidum autem illud unde Jupiter dicitur Elymæus, in Perside erat. *Tan. Fab.*

2. *Insularium*) Impressi *incolarum*, quod placet. *Bern.*

Qua re prodita concursu insularium] Narrat quoque hanc rem Polybius in excerptis Porphyrogennetæ, & Diodorus Siculus. Unde patebit, legendum esse, *Jovis Elymæi*. *Insulares* autem vocat templi custodes, & accolas. Templa enim, & fana, locaque secreta, *insulas* appellari, nemo nescit. Sic Delphi insula a quibusdam dicuntur. *Voss.*

Concursu insuarium cum omni militia interficitur] Bongarsius edidit *insularum*. Præ quo Berneggero placet quod antiquiores typis expressi habent *incolarum*. Mirum autem quod, cum Bongarsius unum codicem MS. viderit, in quo *insularum* fuit, idem tamen ipsum illud non rescripsit; sed potius *insularum*, ut dixi. Non *insularum* concursus fieri potuit, sed *insularium*. Suntque *insulares* dicti hic ejus de quo prædictum templi custodes & accolæ. Festus: *Insulæ dictæ proprie quæ non junguntur communibus parietibus*. Et facit huc quod Hieronymus in Comm. in c. XI. Daniel. ex Polybio & Diodoro refert, Antiochum cum templum Dianæ Elymaide spoliaret, *a custodibus templi* & vicinis gentibus oppressum esse. Porro *militia* hic est pro exercitu: qua de significatione vocabuli in lib. de Latinit. mer. susp. egimus contra Scioppium. *Vorst.*

Concursu insularium] Præclara est Is. Vossii emendatio, pro *insularum*, ut vulgo scribebatur, legentis *insularium*. Sciunt autem docti qui sint insulani & insulares; & quid sit insula in genere ædificiorum. Illum vide & juris interpretes. In libris quidem impressis legitur, *incolarum*; sed id ab ignoratione significationis factum arbitror. Dein, dicendum fuerat, *accolarum*. Sed, mihi crede, Vossii tuta fides, illum ducem sequere. *T. Faber.*

3. *Questum de injuriis*] Iuntina: *questum injurias*. Ita supra lib. 1 c. 10. 17. *queritur crudelitatem regis*. Cic. de Amic. *quorum plerique queruntur semper aliquid*. Scheff.

Discrepatio in Senatu inter Demetrium) Antiquiores typis expressi, *disceptatio in Sen.* Vorst.

Discrepatio in Senatu] Vorstius sic publicavit nescio quem secutus. *Schefferus.*

Tur-

trium Philippi filium, quem pater ad ſatisfaciendum ſenatui miſerat, & legatos civitatium eſſet; turba querelarum confuſus adoleſcens repente obticuit. 4 Tunc ſenatus, verecundia ejus motus, quæ probata etiam antea, cum obſes Romæ eſſet, omnibus fuerat, cauſam illi donavit: atque ita modeſtia ſua Demetrius veniam patri, non jure defenſionis, ſed patrocinio pudoris obtinuit. 5 Quod ipſum decreto ſenatus ſignificatum eſt, ut appareret, non tam abſolutum regem, quam donatum filio patrem. 6 Quæ res Demetrio non gratiam legationis, ſed odium obtrectationis comparavit. 7 Nam & apud fratrem Perſeum æmulatio illi invidiam contraxit; & apud patrem nota abſolutionis cauſa offenſæ fuit, indignante Philippo, plus momenti apud ſenatum perſonam filii, quam auctoritatem patris, ac dignitatem regiæ majeſtatis habuiſſe. 8 Igitur Perſeus perſpecta patris ægritudine quotidie abſentem Demetrium apud eum criminari, & primo inviſum, poſt etiam ſuſpectum reddere; nunc amicitam Romanorum, nunc proditionem ei patris objectare. 9 Ad poſtremum inſidias ſibi ab eo

Turba querelarum confuſus] *Confuſus* pro perturbato, ut ſæpe apud Valerium Max. & alios. *Vorſt.*

4. *Modeſtia ſua*] Non ſatis hoc cohæret cum ſequentibus, *modeſtia ſua, patrocinia pudoris obtinuit.* Saltem idem bis repetitur. Unde credo verba *modeſtia ſua* irrepſiſſe hic ex gloſſa. *Schefferus.*

7. *Nam apud fratrem Perſeum*] Editio Iuntina teſte Grævio additum & habet hoc modo, *Nam & fr. Perſ.* Eſtque id concinnius, quia alterum *&* mox ſequitur, *Vorſt.*

Nam apud fratrem Perſeum] Iuntina: *nam & apud fratrem Perſeum.* Illud *&*, Vorſtio probatur, tanquam ſit concinnius ob *&* alterum quod mox ſequitur. *Perſes* eſt ubique, etiam in ſequentibus. *Scheff.*

Nota abſolutionis cauſa offenſa fuit] Ab antiqua editione Becharii & aliis *cauſa*; & a Iuntina teſte Grævio abeſt *nota.* Quorum hoc eidem Grævio rectum videtur; ut per *abſolutionis cauſam* hic intelligatur, quod verecundia & modeſtia filii apud ſenatum plus momenti habuiſſet quam auctoritas patris & dignitas regiæ majeſtatis. *Vorſt.* Vox *nota* abeſt a Iuntina, quod a Grævio probatur. Videtur tamen ſtare poſſe, conjungatur cum ſequenti *cauſa*, ut *nota cauſa* ſit, quæ innotuit, exiſtatque hæc ſententia, quia cauſa abſolutionis, modeſtia ſcelicet filii, innotuit, publiceque circumlatum eſt, ob eam ſolam patrem liberatum, ideo id offendit patrem. *Scheff.* Planiſſime, & veriſſime in Edit. Iuntarnm legitur: *Et apud patrem abſolutionis cauſa offenſa fuit.* Nil vidi melius; neque vero injuria tam bona ſcriptura a Grævio probatur. *T. F.*

8. *Igitur Perſeus*] Extant pulcherrimæ utriuſque orationes apud Livium 40.

eo paratas confingit: ad cujus rei probationem immittit indices, testes subornat, & facinus quod objicit, admittit. 18 Quibus rebus compulso ad parricidium patre, funestam omnem regiam facit.

CAP. III. 1 Occiso Demetrio, sublatoque æmulo, non negligentior tantum Perseus in patrem, verum etiam contumacior erat; nec heredem regni, sed regem se gerebat. 2 His rebus offensus Philippus impatientius in dies mortem Demetrii dolebat, tunc & insidiis se circumventum suspicari, testes indicesque torquere. 3 Atque ita cognita fraude, non minus scelere Persei, quam innoxii Demetrii morte cruciabatur; peregissetque ultionem, nisi morte præventus fuisset. 4 Nam brevi post tempore, morbo ex ægritudine animi contracto, decessit relicto magno belli apparatu adversus Romanos, quo postea Perseus usus est. 5 Nam & Gallos Scordiscos ad belli societatem perpulerat;

[1] *Perseus perspecta patris ægritudine*] Editio Iuntina *Perses*: ut & paulo ante *apud fratrem Persen*. Sed & infra 33, 2, est *usque Persen*. Et dicitur sane utrumque *Perseus* & *Perses*. *Ægritudo* dicitur hic quod 32, 3, 4, *ægritudo animi*: qua de significatione vocis in lib. de Latinit. mer. susp. c. 14. egimus. *Vorst.*

CAP. III. 1. *Occiso Demetrio*] De Persei in fratrem Demetrium fraude, & Philippi morte, vide Livium lib, 40, & Pausaniam in Corinthiacis. *Bong.*

Non negligentior tantum Perseus] In Mss. legitur *neglectimentior*. Vetus lectio proculdubio fuit *neglectior*. Voss. Codices MSS. quos Bongarsius vidit pro *negligentior* habent *neglectimentior*: de quo cogitare ob consensum codicum operæ pretium videtur Vossio. Quid si igitur credamus Justinum scripsisse *neglectum habentior*? Vorst. An *negligens in aliquem* Latinum sit, ignoro, certe dubito. In quibusdam est *neglectimentior*, unde Vorstius *neglectum habentior*. Sed nec *neglectum habens in aliquem* precedere videtur: Aliis in libris est *nonne clementior*, unde facillime fieret, *non inclementior*. Sed fuisse hanc scripturam veram, non contenderim. Quid? si pro *neglectimentior*, legeretur *æqui timentior*. Scheff. Lego, *non irreverentior*. Id postulat sententia. Alius aliud quæret. In MSS. *nonne clementior* quod, corruptum licet, ad conjecturam meam facit. *T. Fab.*

2. *Tunc & insidiis circumventum*] Editio Iuntina teste Grævio, *insidiis se circumventum*: & recte meo judicio. Frequens quidem ellipsis pronominis reciproci est; sed hic tamen paulo durior ea videtur. *Vorst.*

Tunc & insidiis circumventum suspicari] Iuntæ addunt, *se*, circumventum se. Bene; ita & in aliis Impressis. *Tan. Faber.*

3. *Innoxia Demetrii morte*] Legendum, *innoxii Demetrii morte*. Et ita MS, *T. Fab.* Sic & Iuntæ.

4. *Nisi morte præventus esset.*] Philippus moritur, postquam regnaverat annis 42.

5. *Scordiscos*] Hos ad Istrum habitasse, etiam Strabo auctor est l. 7, *Bong.*

6. Nam

ſerat; feciſſetque Romanis grave bellum, niſi deceſſiſſet. 6 Namque Galli bello adverſus Delphos infeliciter geſto, in quo majorem vim numinis, quam hoſtium ſenſerant, amiſſo Brenno duce, pars in Aſiam, pars in Thraciam extorres fugerant. 7 Inde per eadem veſtigia qua venerant, antiquam patriam repetivere. 8 Ex his manus quædam in confluente Danubii & Savi conſedit, *Scordiſque* ſe appellari voluit. 9 Tectoſagi autem, cum in antiquam patriam Toloſam veniſſent, comprehenſique peſtifera lue eſſent, non prius ſanitatem reciperavere, quam aruſpicum reſponſis moniti, aurum argentumque bellis ſacrilegiiſque quæſitum, in Toloſenſem lacum mergerent. 10 Quod omne magno poſt tempore Cepio Romanus conſul abſtulit. Fuere autem argenti pondo centum decem millia, auri pon-

6. *Namque Galli*] Videtur hic dememinisse Juſtinus eorum, quæ dixerat ſupra, 24, 8, 16, *Bern.*

8. *Sabi*] Fluvius is Straboni Σάος eſt; & Plinio, 9, 3, 25, *Saus.* Bong.

Sabi) Pro *Savi* frequenti temporum illorum ſcriptione. Ita habemus in gloſſis *bacca* pro *vacca*, *berbex* pro *vervex*, *biciſſim* pro *viciſſim* & id genus alia. Nam verum nomen *Savus*, quomodo & apud Pacatum noſtrum ſcribitur, ubi vide, quæ notavi. Atque ita mox parag, 14, in Mſſ. legitur, ubi *Sabi* eſt in editis Sed & *Savi* Juntina habet in ſuperioribus. *Scheff.*

9. *Tectoſagi autem*] Lege Strab. lib. 4. Fuit autem Q. Servilius Cepio coſ. cum Attilio Serrano, & inſequenti anno a Cimbris victus, epitome Liviana lib. 67, Oroſius, 5. 15. Salluſtius extremo Jugurthino, ubi pro *C. Manlio* vetus codex legit *M. Mallio*. De ejus morte Strabo, & Valer, 6, 9, 13, qui inter ſe variant: & ipſe Valerius ſecum pugnat, 4. 7, 3, B. De adagio *Aurum Toloſanum* A. Gellius, 3,9, De hujus auri raptu quæſtionem aliquando habitam Romæ ſcribunt Cicero de nat, deor, 3, 30: Oroſius, 5, 15, & alii. Porro ſacram pecuniam non impune temerari, oſtendit præter alios Livius, 29, 8, 8: item 29, 18, 3, & 4, *Bern,*

10. *Argenti pondo*, &c.) De hoc loco ita Budæus lib. 4, de Aſſe, pag, 152. Hæc ſumma vix dicere auſim quanti æſtimanda ſit. Auri ſingula pondo minoris æſtimari centum aureis ſolatis non poſſunt, etiam ut undecima pars æris in eo mixta fuerit. Qua ratione aurum illud Toloſanum centies & decies centenis millibus aureorum valuit quod ſi obryzum fuerit, id eſt centenis & duodenis ſolatis in libras æſtimabile, centies vicies ter centenis & viginti millibus valuit. Quod autem ad argentum pertinet, Trogum exiſtimarim non *quinquies decies centena millia pondo* ſcripſiſſe, quæ ſumma quinquagies millies mille aureos valet: ſed *quindecies centena millia*, quæ quindecies millies mille aureis coronatis æſtimantur a nobis, id eſt, centies & quinquagies centenis millibus. Quod ſi quis Trogum *quinquies decies* ſcripſiſſe malit, tamen pro *quindecies* intelligam, quomodo apud Suetonium in Aug. 10, 1, 6. *quaterdecies millies*, pro *bis ſepties*, id eſt, *quatuordecies*. Strabo ex Poſidonio quindecim millibus talentum argenti æſtimaſſe aurum argentumque ſimul videtur,

pondo quinquies decies centum millia. 11 Quod ſacrilegium cauſa excidii Cepioni exercituique ejus poſtea fuit. Romanos quoque Cimbrici belli tumultus, velut ultor ſacræ pecuniæ, inſecutus eſt. 12 Ex gente Tectoſagorum non mediocris populus prædæ dulcedine Illyricum repetivit, ſpoliatisque Iſtris, iu Pannonia conſedit. 13 Iſtrorum gentem fama eſt originem a Colchis ducere, miſſis ab Æeta rege ad Argonautas raptoresque filiæ perſequendos: 14 qui ut a Ponto intraverunt Iſtrum, alveo Savi fluminis penitus invecti, veſtigia Argonautarum inſequentes, naves ſuas humeris per juga montium usque ad litus Adriatici maris tranſtulerunt; cognito quod Argonautæ idem propter magnitudinem navis priores feciſſent: 15 quos ut avectos Colchi

detur: quæ ſumma minor eſt minima prædictarum, id eſt nonagies centena millia aureorum. Hæc Budæus, ſed uſus editione veteri, quæ noſtræ contraria, ſummam argenti tribuit auro. Conſtabit tamen ratio, ſed inverſa. *Bern.*

13. *Originem à Colchis ducere, miſſos ab Æeta.*] Lege, *miſſis*, ſcilicet qui miſſi fuerant ad perſequendos Argonautas. *T. Fab.* Hic etiam rem acu tetigit Faber, planeque jam olim in Juntina ſic ſcriptum eſt.

Æeta] Græcis eſt Αἰήτης Quod autem ſtatim dicit, Argonautas navem humeris tuliſſe, vide Apollonium lib. 4, verſ. 13, 83.

Ὑμέας ὦ περὶ δὴ, &c. hoc eſt.

Vos ô ſupra modum optimi filii regum,
Qua vi, qua virtute, Libya per cumulos arenæ deſertos
Navem ſublimem, quæque in navi ferêtis,
Suſcipientes humeris, ferre duodecim integros
Dies, ſimulque noctes, &c. Bong.

14. *Quod Argonautæ idem propter magnitudinem navis*] *Navis*, Bongarſius interpretatur, *navigationis*. Non recte. Simpliciter ita capiendum, quod flumen Sabus triremem illam Argonautarum non caperet, propter magnitudinem. Adeo ut illis neceſſe fuerait illam fluvio elatam humeris in litus Adriaticum deportare. Nota eſt hiſtoria. *Voſſ.*

Magnitudinem navis] Bongarſius notat, vocem *navis* poſitam hic pro voce *navigationis*, quod recte diſplicet Berneggero. Revera enim *navis* hic compendium eſt vocis *navigationis*, ac legendum *propter magnitudinem navigationis*. *Magnitudo* notat *longitudinem* ſeu *longinquitatem*, unde in impreſſis aliquibus *longitudinem navis*, ex gloſſa videlicet. Nam *magnitudinem* rectum puto, nec magis contemnendum, quam quod habetur apud Suetonium Auguſto c. 82, *itinera minima*. Scheffſerus.

15. *Iſtrique ex vocabulo amnis*] Diodorus, 4, 58: Strabo lib. 1. pag. 39, m. ut & Plinius, 3, 12, confutant eorum errorem, qui putaverunt eſſe quendam fluvium Iſtro cognominem, qui in Adriam exeat ab illo divulſus, ab eoque denominari gentem Iſtros per quos defluit. Quo in errore hæſit etiam Ariſtoteles in hiſtoria animal. 8. *Bern.*

Iſtrique ex vocabulo amnis, quo a mari

chi non reperiunt, sive metu regis, sive tædio longæ navigationis, juxta Aquileiam consedere, Istrique ex vocabulo amnis, quo a mari concesserant, appellati. 16 Daci quoque suboles Getarum sunt; qui, cum, Orole rege, adversus Bastarnas male pugnassent, ad ultionem segnitiæ, capturi somnum capita loco pedum ponere jussu regis cogeban-

ri concesserant] Phil. Cluverius Ital. antiq. 1, 21. rectius censet, *quo a mari recesserant*: id est, quo amne a mari Pontico recesserant, scilicet Istrum subeuntes. Nam ad mare Hadriaticum accesserant; ubi Polam urbem condidisse feruntur. At ita sive ex ipso Trogo, transcripsit Isidorus Origin. 9, 2. *Histrorum*, inquit, *gens originem a locis* (lege, ut apud Justinum, *a Colchis*) *ducit. qui missi ad Argonautas persequendos, ut a Ponto intraverunt Histrum fluvium: a vocabulo amnis, quo a mari recesserant, appellati sunt.* Ergo non ab Histriæ aliquo fluvio, sed ab ipso Danubio id nominis eos adsumpsisse voluit Justinus. *Istria* porro *Ister* etsi sine aspiratione plerumque legitur: ex antiquis tamen aliquot lapidum inscriptionibus, itemque Cassiodori libro de Orthographia paret. veteres adspirationem adscripsisse. *Idem.*

Quo a mari concesserant] Non possum persuaderi, hanc esse veram lectionem: neque illam, quam ex Isidoro Cluverius exposuit. Solenne enim Isidoro, ut quicquid non intelligeret, aut deleret, aut prave corrigeret. in mss. erat: *quo e mari concesserant.* Unde conjicio, scriptum fuisse: *quo a Narico concesserant.* Naricum, sive Naracum est ostium Istri, quod tradiderunt Apsyrtum ingressum esse, cum Argonautas persequeretur. Νάρηκ⊕ σόμα est Apollonio Rhodio lib. IV.

—— ἀμφὶ δὲ δοιαὶ
Σχίζοντα ϖρογχοαί. τὴν μὲν
καλέουσι Νάρηκ⊕,
Τὴν δ' ὑπὸ τῇ νεάτῃ Καλὸν
σόμα, &c.

Meminere ejus ostii omnes Geographi. Alii tamen per Pulchrum ostium in Istrum vectos esse Colchos, ajunt. *Voss.*

Daci] De Dacis & Getis lege Strabonem lib. 7, *Bong.*

16. *Qui cum, Orole rege, adversus Bastarnas male pugnassent*] Mirum quam turpiter depravatum sit nomen hoc Dacici regis. In minori epitome Trogi divitur *Rubebostus*: Et hoc male. Legendum, *cum Bœrebista rege*, &c. Vide Strabonem lib. VII. cui est Βοιρεβίςας. *Voss.*

Orole] Iuntina *Orode*. Isa. Vossius purabat *Bœrebiste*, quia in Epitoma est *Rubebostes. Scheff.*

Ab Orole rege.] Aliter in minore Epitoma dicitur, *Rubebostes*. Vossius ex Strabone facit, Bœrebistam. *Tan. Fab.* Notator Anglicanus legit *Barœbista* ex Strabone, quod jam ante Vossius fecerat. Videtur juvare conjecturam hanc, quod Barœbistes dicatur suos Orobris afflictos bellis refecisse exercitatione, sobrietate & diligentia. Verum obstat, quod Getarum potius, quam Dacorum rex dicatur. Deinde successores habuisse fertur temporibus Augusti, ut non ante videatur vixisse. Et revera Syllæ Julii Cæsaris floruit ætate, ut ex ipso Strabone & Jornande cognoscitur. Vide quæ de eo tradidi in Upsaliæ antiquæ c. 10. Non potest igitur in locum Orolis substitui, cum quibus imperavit quondam Oroles, illi deinde cum aliis gentibus militarint Perseo, qui vixit dici ante Bœrebistam. *Scheff.*

Bastarnas.] Peucini & Bastarnæ finitimi Dacis.

Ad ultionem segnitia Non dissimiles in disciplina militari animadversio-

gebantur; ministeriaque uxoribus, quæ ipsis antea fieri solebant, facere. Neque hæc ante mutata sunt, quam ignominiam bello acceptam virtute delerent.

CAP. IV. [1] Igitur Perseus, cum imperio Philippi patris successisset, omnes has gentes adversus Romanos in societatem belli sollicitabat. [2] Interim inter Prusiam regem, ad quem Annibal, post pacem Antiocho a Romanis datam profugerat, & Eumenem bellum ortum est; quod Prusias, Annibalis fiducia rupto fœdere, prior intulit. 3 Namque Annibal, cum ab Antiocho Romani inter ceteras conditiones pacis deditionem ejus deposcerent, admonitus a rege, in fugam versus, Cretam defertur. [4] Ibi cum diu quietam vitam egisset, invidiosumque se propter nimias opes videret, amphoras plumbo repletas in templo Dianæ, quasi fortunæ suæ præsidia, deponit: 5 atque ideo nihil de illo sollicita civitate, quoniam velut pignus opes ejus tenebat, ad Prusiam contendit, auro suo in statuis, quas secum portabat, infuso, ne conspectæ opes vitæ nocerent. [6] Dein

siones, plus ignominiæ quam cruciatus habentes, est observare apud Diodorum Siculum, 12, 16: Plutarchum in Agesilao, c 51: Livium, 72, 15, 8: Tacitum, 13. 36, 5: Suetonium in Aug. c, 24: Val. Max, 2, 7, 9, & 15: Frontinum, 4, 1. Plato quoque sub initium lib. 9 de legib, inter leviores pœnas numerat ἀμόρφους ἕδρας καὶ στάσεις, sessiones, stationesve deformes & ignominiosas: quales etiam Augusto suo Livia commendat apud Dionem lib, 55, pag, 642, *Bern.*

Quæ ipsis antea fieri, &c.] Malim, *ab ipsis*. T. Fab.

CAP. IV. 3. *Cretam defertur*] Vide Probum in Annibalis vita. Quo commento Eumenem vicerit, refert & Frontinus, 4, 7, 10. Et de ejus morte Plutarchus in Flaminio, c, 35. Appianus in Syriaca: Livius, 39, 51, ubi & Africani mortem commemorat. Val. Max. 9, 2, 2. Varro περὶ ἐξαγωγῆς apud Nonium: *Quærit ibidem ab Annibale, cur biberit medicamentum: Quia Romanis, inquit, me Prusiades tradere volebat.* Bong.

5. *Velut pignus,* &c.] A. Gellius, 16. 10: *Quoniam res pecuniaque familiaris,* &c Ita Vegetius, 2, 20: *Miles qui sumptus suos scit apud signa depositos, de deserendo nihil cogitat: magis diligit signa: pro illis in acie fortius dimicat, more humani ingenii, ut pro illis habeat maximam curam, in quibus suam videt positam esse substantiam.* Unde callidi Principes a sibi suspectis mutuam pecuniam accipientes, eorum sibi fidem obstringunt: Id quod feliciter expertus est Eumenes, narrante Diodoro, 19, 24, & Plutarcho in Eum. c, 24. Item Leucon apud Polyænum lib, 6. Rationem explicat Arist. in Ethicis Nicom, 9, 7, *Bern.*

Auro suo in statuis, quas secum portabat, infuso] Ita sane editiones tam veteres, quam recentiores. Ego tamen vix dubitem quin legendum sit vel *statuis infuso*, vel *in statuas infuso*. Vorstius.

In statuis] Ita habent libri omnes, neque

6 Dein, cum Prusias terrestri bello ab Eumene victus esset, & prælium in mare transtulisset, Annibal novo commento auctor victoriæ fuit. Quippe omne serpentium genus in fictiles lagenas conjici jussit, medioque prælio in naves hostium mitti. 7 Id primum Ponticis ridiculum visum, fictilibus dimicare, qui ferro nequeant. Sed ubi serpentibus repleri naves cœpere, ancipiti periculo circumventi hosti victoriam cessere. 8 Quæ ubi Romam nuntiata sunt, missi a senatu legati sunt, qui utrumque regem in pacem cogerent, Annibalemque deposcerent. Sed Annibal re cognita sumpto veneno legationem morte prævenit. 9 Insignis hic annus trium toto orbe maximorum imperatorum mortibus fuit, Annibalis & Philopœmenis & Scipionis Africani. 10 Ex quibus constat Annibalem, nec tum cum Romano tonantem bello Italia contremuit, nec cum reversus Carthaginem summum imperium tenuit, aut cubantem cœnasse, aut plusquam sextario vini indulsisse; 11 pudicitiamque eum tantam inter tot captivas habuisse, ut in Africa natum quivis negaret. 12 Moderationis certe ejus fuit, ut cum diversarum gentium exercitus rexerit, neque insidiis suorum militum sit petitus unquam, neque fraude proditus, quum utrumque hostes sæpe tentassent.

neque quidquam est mutandum. Dixi alibi de hac constructione præpositionis *in*, quæ legitur sæpe in Mss. etiam apud nostrum, sed dein mutata in editis per sciolos, *Scheff*,

6. *Novo Commento*] Strategema hoc imitati Atreni, cum obsiderentur a Severianis, vasa fictilia, volucribus quibusdam, venenatisque bestiolis oppleta dejecerunt in oppugnantes, quæ cum aut oculis involitarent, aut in apertas corporis partes sensim obreperent, graviter eos sauciabant. Herodian, 3, 28, *Bern.*

In naves hostium mittit.] Non dubito quin Justinus scripserit *mitti*, & retulerit ad antecedens *jussit*. Factum autem est *mittit*, propter sequens *id*, quod ei adglutinaverunt. *Scheff.* Schefferi conjecturam firmat Iuntina, in qua *mitti* extat. *Græv.*

9. *Insignis hic annus*] Adde Livium, 39, 50, 10: Similia idem 40, 37, 1: Tacit, 12, 64, 3: Dio Cass. lib. 60, fin.

10. *Nec tum cum Rom. tonantem bello Italia contremuit*] Editio Iuntina teste Grævio, *Nec cum Italia Romano tonante bello contremuit*. Nobis altera illa lectio præferenda videtur. *Vorst.*

Nec tum cum Romano] Iuntina *nec cum Italia Romano tonante bello contremuit*. Quomodo Grævius putat & scribendum. Vorstius servat lectionem veterem. *Scheff.*

12. *Moderationis*] Mortuus autem est 70 ætatis suæ anno.

Neque insidiis suor.] Eadem Livius, 28, 12, 3. Rationem reddit Tacitus hist. 2, 37: *Quia exercitus linguis moribusque dissoni*, quales Annibali fuerunt, in consensum non facile coalescunt.

LIBER XXXIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Macedonicum bellum. Persei & consulum Romanorum animus.*

2 *Pugna, in qua Macedones fusi fugatique sunt. Perseus & filii capti in fuga. Macedonia in provinciam redacta, & Ætoli oppressi.*

CAP. I.

MInore quidem rerum motu Romani Macedonicum quam Punicum bellum gesserunt; sed tanto clarius, quanto nobilitate Macedones Poenos antecesserunt. Quippe cum gloria orientis domiti, tum & auxiliis omnium regum juvabantur. [2] Itaque Romani & legiones plures numero conscripserunt; & auxilia a Masinissa rege Numidarum, ceterisque sociis omnibus acciverunt; & Eumeni regi Bithyniæ denuntiatum, ut bellum summis viribus juvaret. 3 Per-

CAP. I. 1. *Macedonicum*] De hoc bello Plutarchus in Paulo Æmilio: Livius lib. 41, & sequentibus: Florus, 2, 12: & Paterculus, 1, 9: Pausanias, Achaïcis: Diodorus lib. 31, cujus habemus tantum excerpta. *Bong.*

Tanto clarius] Idem Livii judicium. 31, 1, 5, 5.

2. *Auxilia a Masinissa rege Numidarum acciverunt*] Bongarsiani codices habuerunt, *acceperunt*. Quam lectionem puto rectiorem, ut convenientiorem veritati & historiæ. Masinissæ profecto non fuit ea tum conditio, ut Romani talia imperare illi possent aut vellent, quo tamen respicit verbum *acciverunt*. Et Livius lib. XLII. c. 29. tantum sic de eo: *Masinissa & frumento juvabat Romanos, & auxilia cum elephantis Misagenenque filium mittere ad bellum parabat.* Quibus liquet, ultro hoc factum a Masinissa, non quod exegissent Romani. Quorum ne magnitudo quidem animi hoc facile permisisset. *Scheff.*

Eumeni regi Bithyniæ] Non apparet, qui Eumenes rex Bithyniæ esse potuerit, cum Prusias, ejus aliquando hostis, rex Bithyniæ; ipse vero rex Pergamenus fuerit. *Vorst.*

Regi Bithyniæ] Hoc *Bithyniæ* suspectum habet Vorstius, cum Eumenes rex fuit Pergamenus, ex Gronovio. *Scheff.*

De-

3 Perseo, præter Macedonicum invictæ opinionis exercitum, decennis belli sumptus, a patre paratus, in thesauris & horreis erat. Quibus rebus inflatus, oblitus fortunæ paternæ, veterem Alexandri gloriam considerare suos jubebat. 4 Prima equitum congressio fuit, qua victor Perseus suspensam omnium exspectationem in favorem sui traxit: 5 misit tamen legatos ad consulem, qui pacem peterent, quam patri suo Romani etiam victo dedissent, impensas belli lege victi suscepturus. Sed consul Sulpitius non minus graves quam victo leges dixit. 6 Dum hæc aguntur, metu tam periculosi belli Romani Æmilium Paulum consulem creant, eique extra ordinem Macedonicum bellum decernunt: qui cum ad exercitum venisset, non magnam moram pugnæ fecit. 7 Pridie quam prælium consereretur, luna nocte defecit; triste id ostentum Perseo omnibus præsagientibus, finemque Macedonici regni portendi vaticinantibus.

CAP.

Denuntiatum] Malim, *denuntiarunt*. Bong.

3. *Decennis*] Ita legendum ex vestigiis antiquæ lectionis, ea est *decentis*. Idem.

In horreis erat] Octingentos tritici modios habuisse, Plutarchus scribit.

4. *Qua victor*] Cæsa sunt II M & D ex Romanis, duce P. Licinio. Plutarchus in vita Æmilii.

In favorem] Livius, 29, 30, 6: *Fama modica rei in principio rerum prospere acta, convertit ad nos hominum studia.* Tacitus hist. 2, 20: *Ut initia belli provenerint, fama erit in cetera.* Fama fallax, quia *Mars communis sæpe spoliantem jam & exultantem evertit & perculit ab abjecto.* Cicero pro Mil. c. 21.

5. *Cos. Sulpitius*] Hujus consulis nemo præter hunc auctorem meminit. Aut igitur fœdum mendum est in libris: aut Justinus turpiter lapsus est. Est enim hic *P. Licinius*, qui cos. fuit cum C. Cassio Longino, Livius, 42, 28, 3: & Plutarchus in Apophtheg. c. 13. quod notavit Glareanus, nescio tamen quo auctore eum L. Licinium vocet. Hæc Bongarsius, qui & in variantibus lectionibus monet, *Sulpitii* nomen huc ex ora libri irrepsisse, quod Studiosius notaverat ad illa quæ statim sequuntur, *Luna nocte defecit*. Bern. Nottaor Anglus putat *Sulpicius* delendum, ut ex margine transsumtum in textum. Atque sic jam pridem judicarunt alii. Vide Not. Cl. Bern. CCC. Mihi subesse huic vocabulo videtur aliquod quod respondere debeat sequenti *victo*. An *supplici*, quia præcedit *misit*, *qui pacem peterent*. Num potius *superiori*; quia præcedit *victor Perseus*. Scheff.

6. *Pugnæ fecit*] Pugna Æmilii & Persei ad Esona & Lycum amnes.

7. *Pridie quam prælium consereretur*, Antiquiores typis expressi, *Prid. quam consereretur bellum*: id quod a stylo Justini nec abhorret, ut qui subinde *bellum* pro prælio ponit. *Vorst.*

Quam prælium] Vetustiores, *quam bellum*, quod merito præfert Vorstius. *Scheff.*

CAP.

CAP. II. [1] In ea pugna M. Cato, Catonis oratoris filius, dum inter confertissimos hostes insigniter dimicat, equo delapsus, pedestre prælium aggreditur. 2 Nam cadentem manipulus hostium cum horrido clamore, veluti jacentem obtruncaturus, circumsteterat: at ille citius corpore collecto magnas strages edidit. 3 Quum ad unum opprimendum undique hostes convolarent, dum procerum quendam petit, gladius ei e manu elapsus in mediam cohortem hostium decidit. 4 ad quem reciperandum umbone se protegens, inspectante utroque exercitu, inter mucrones se hostium immersit; recollectoque gladio, multis vulneribus exceptis, ad suos cum clamore hostium revertitur. Hujus audaciam ceteri imitati victoriam peperere. 5 Perseus rex fuga cum decem millibus talentum Samothraciam defertur; quem Cneus Octavius, ad persequendum missus a consule, cum duobus filiis, Alexandro & Philippo,

[1] CAP. II. 1. *M. Cato*] M. Cicero dialogo de Senectute. Ex ejus Officiis, 1, 11, constat Catonem filium in Macedonia Persico bello militasse. Totus is locus Ciceronis adducitur a Saresberiensi lib. 6. Policr. cap. 7, a quo abest glossa illa, *Adeo summa erat observatio in bello movendo*, quæ in textum Ciceronis imprudenter irrepsit. *Bong.* Frontinus strateg. 4, 5, 17.

2. *Corpore collecto*] Nescio, an vera hæc lectio. Sane *corpus colligere*, pro *surgere* num dicatur de prolapso, quæro adhuc, nec invenio. Mallem, *corpore correcto*, aut *corpore recorrecto*, quomodo habemus in Fragmento Petronii Dalmatico: *Sed recorrexit costas ipsius prima vindemia.* Ubi vide, quæ a nobis sunt notata. *Scheff. Corpus colligere* eodem modo dicitur, ut paulo post *gladium recolligere.* Sic & *colligere vires* Ciceroni. *Grævius.*

3. & 4. *Gladius ei e manu*, &c.] Seneca epist. 120, de Horatio Coclite: *Non minus solicitus ut armatus, quam ut salvus exiret.* Nam ut ait Diodorus, 14, 11: *Fortes arma & vitam eodem æstimant pretio.* Unde P. Furius maluit cum millenaria cohorte perire, quam redimere salutem traditis armis. Dionys. Halicarn. 9, 80. *Bern.*

Gladius ei e manu elapsus] Iuntarum editio, *glad. manu elapsus.* Et perinde est, quod quidem ad Latinitatem attinet. Max. 2, 16, 2. *E vagina gladius ejus elapsus decidit.* Vorst.

Ad socios cum clamore hostium revertitur] Antiquiores typis expressi, & inter ceteros, quem Iuntæ curarunt, *Cum clamore omnium.* Idem.

Ad socios) Iuntina, *ad suos*, quod Cl. Grævio probatur. Dein pro *clamore hostium* veteres, *clamore omnium*, atque sic & Iuntina, quod puto esse rectum, cum hic clamor gratulantium sit intelligendus. *Scheff.*

Ad suos) Sic optime, in edit. Iuntarum. In al. male, *ad socios.* T. Fab.

5. *Decem millibus talentum*] In Mss. est *tantum*, quasi sermo sit de militibus. Et equitatum totum eum e prælio secutum, sunt auctores. Sed revera illud *tantum* est compendium τοῦ *talentum.* Docet Livius XLIV. c. 45. ubi tamen *duo millia talentum* non *decem* leguntur, ut videndum sit, annon lectio

po, cepit; captumque ad consulem duxit. 6 Macedonia a Carano, qui primus in ea regnavit, usque Persen triginta reges habuit. Quorum sub regno fuit quidem annis nongentis & viginti tribus; sed rerum non nisi centum nonaginta duobus annis potita. 7 Ita cum in ditionem Romanorum cessisset, magistratibus per singulas civitates constitutis, libera facta est; legesque, quibus adhuc utitur, a Paulo accepit. 8 Ætolorum universarum urbium senatus, cum conjugibus & liberis, qui dubia fide fuerant, Romam missus, ibique, ne in patria aliquid novaret, diu detentus, ægreque, per multos annos legationibus civitatium senatu fatigato, in patriam quisque suam remissus est.

lectio nostri sit depravata per eos, qui II, pro X acceperunt. *Scheff.*

6. *Triginta reges*] Livius, 45,9,3. tantum *viginti* numerat. Eusebius Persen tricesimum nonum facit. *Bern.*

Rerum non nisi centum nonaginta duobus annis potita] Livius lib. 45, putat regnum Macedonum inde a morte Alexandri distractum in multa regna, a summo culmine fortunæ ad ultimum finem stetisse CL annos. *Korst.*

Ita cum] Quid sibi velit vocula *Ita* hoc quidem loco, non intelligo. In Mss. legitur *itaque*, quod nihilo videtur melius, cum causalitatis nulla hic sit ratio. Legendum sine dubio: *duobus annis potita. Quæ cum*, &c. Vocula *Ita* perperam est repetita ex præcedentis vocis ultimis literis *petita*. Dein cum *Qua* scriptum esset per *e* simplex, ut fit in Mss. conjunxerunt utrumque, ac fecerunt *Itaque*. Scheff.

8. *Diu detentus*] Mss. Bongarsiani omnes habent *diu tentus*, quod nescio, quare noluerint recipere in textum. Nam *tenere* pro *retinere* vel *detinere* frequens apud optimos scriptores. *Idem.*

LIBER XXXIV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Romani in Achaeos causas belli quærunt, & inveniunt. Cruenta Achaeorum seditio.*

3 *Bellum quo Achai oppressi sunt: & Corinthus eversa: Ptolemaus Ægypto pulsus petit a Romanis auxilium.*

3 *Populi ad Antiochum in gratiam Ptolemai vere libera legatio. Antiocho mortuo Demetrius frater Roma profugus regno potitur.*

4 Pru-

4 *Prusias, rex Bithyniæ, regno & vita a filio spoliatur.*

CAP. I.

1 POEnis ac Macedonibus subactis, Ætolorumque viribus principum captivitate debilitatis, soli adhuc ex Græcia universa Achæi nimis potentes tunc temporis Romanis videbantur, non propter singularum civitatium nimias opes, sed propter conspirationem universarum. 2 Namque Achæi, licet per civitates, veluti per membra, divisi sint, unum tamen corpus & unum imperium habent, singularumque urbium pericula mutuis viribus propulsant. 3 Quærentibus igitur Romanis causas belli, tempestive fortuna querelas Spartanorum obtulit, quorum agros Achæi propter mutuum odium populabantur. 4 Spartanis a senatu responsum est, *legatos se ad inspiciendas res sociorum, & ad injuriam demendam in Græciam missuros:* 5 sed legatis occulta mandata data sunt, ut corpus Achæorum dissolverent, singulasque urbes proprii juris facerent, quo facilius ad obsequia

CAP. I. 1. *Achæi*] Bellum Achaïcum, & ejus originem, multis describit Pausanias in Achaïcis. Vide Livium lib, 52: & Florum, 2, 16: Paterculum, 1, 12: Orosium, 5, 3. *Bong.*

2. *Unum corpus*] Constitit Achæorum respublica societate aliquot urbium, cui pleræque mox Peloponnesi civitates se addixerunt. Tanta autem Justitiæ Achaïæ percrebuit fama, ut pleræque eam remp, tanquam amussim verumque politiæ exemplar sequerentur, sicuti traditum est a Polybio. Tam arcta harum civitatum erat conjunctio, ut veluti una civitas diverso mœnium ambitu constans videretur. Communem quidem eæ habuere Magistratum, ceterum singulæ quoque suis territoriis jura præscribebant. Neque ulla hic inter civitates opulentiæ vel dignitatis ratio habita. Minima æque jus suffragiorum habebat atque maxima, nisi quod plus momenti atque auctoritatis consilia opulentiorum civitatum afferrent. De illorum Politia vide Thysii veterum Rerumpublicarum Memorabilia, ubi de Achæorum Politia agit. Vide & Polyb, 2, 38.

5. *Frangerentur*] Non displiceat, quod in mss. esse testatur Bong. *trajicerentur*: ut scilicet trajectione populorum, contumaciam eorum frangendam Romani censuerint: quod fecit Philippus supr. 8, 5, 7 *Bern.*

Frangerentur, In libris Bongarsii fuit *trajicerentur*, quod Berneggerus putat probum. Mihi aliter videtur, cum quia istiusmodi trajectio, tum quidem, & ibi locorum, factu videtur fuisse impossibilis, tam quia non admittit verbum *frangerentur*, quod mihi

ſequia cogerentur; &, ſi quæ urbes contumaces eſſent, frangerentur. 6 Igitur legati, omnium civitatium principibus Corinthum evocatis, decretum ſenatus recitant; quid conſilii habeant aperiunt. 7 *Expedire omnibus* dicunt, *ut ſingula civitates ſua jura & ſuas leges habeant.* 8 Quod ubi omnibus innotuit, velut in furorem verſi univerſum peregrinum populum trucidant: 9 legatos quoque ipſos Romanorum violaſſent, niſi audito tumultu, trepidi fugiſſent.

CAP. II. 1 Hæc ubi Romæ nuntiata ſunt, ſtatim ſenatus Mumio conſuli bellum Achaïcum decernit: qui extemplo exercitu deportato, & omnibus ſtrenue proviſis, pugnandi copiam hoſtibus fecit. 2 Sed Achæi, velut nihil negotii Romano bello ſuſcepiſſent, ita apud eos neglecta omnia & ſoluta fuere. 3 Itaque prædam, non prælium cogitantes, & vehicula ad ſpolia hoſtium reportanda duxerunt; & conjuges liberoſque ſuos, ad ſpectaculum certaminis, in montibus poſuerunt. 4 Sed prælio commiſſo ante oculos ſuorum cæſi lugubre his ſpectaculum, & gravem luctus memoriam reliquerunt. 5 Conjuges quoque liberique eorum, de ſpectatoribus captivi facti, præda hoſtium fuere.

hi gloſſa lectionis veræ eſſe certo videtur. Puto tamen in *trajicerentur* latere veſtigia veræ ſcripturæ. Ac primum quidem cenſeo delendum literam *t* a capite, quæ ei adhæſerit ex fine vocis præcedentis, ſupererit *ra bicerentur*, ita enim fuit in Mſs. Hoc quoque puto dividendum in duo, *ra bicerentur*, priori *ra* ſi imponas virgulam in ſummo, facile colligas, legendum pro eo *ruina*. Jam ex *bicerentur* quid facilius quã formare *dicerentur*, id eſt, *dijicerentur* vel *disjicerentur*. Ita lectio integra erit: *& ſi qua urbes contumaces eſſent, ruina dijicerentur*, quod plane illud *frangerentur* eſt, quod in editis hodie occurrit. *Scheff.*

9. *Legatos quoque ipſos*] Florus, 2. 16. 3, de Critolao concitore hujus belli, *Legatoſque Romanos, dubium an & & manu, certe oratione violavit.* Et M. Cicero pro lege Manil. c, 5, propter legatos ſuperbius appellatos Corinthum everſam dicit. Vide & de Officiis, 1, 11, *Bong.*

Violaſſent] Critolaus, dubium an & manu, oratione certe legatos Romanorum violavit.

CAP. II. 1. *Mummio conſuli*] L. Mummius cum Cn. Cornelio Lentulo coſ. fuit: & ab Achaïa devicta *Achaïcus* dictus. Oroſius, Paterculus, ceteri. Corinthum captam eſſe anno III Olympiadis CLVI, ſcribit Plinius, 34, 2: Pauſanias Olympiade CLX. *Bong.*

2, 3, 4. *Sed Achai*, &c.] Hermocrates ad Syracuſanos in Thucydide, 6, 6: 24: Et ut inquit Archidamus apud eundum, 2, 3, 6. *haud raro parva manus magnam multitudinem hoſtium, qui contemptim & imparati certamen inierant profligavit.* Curtius, 6, 3, 18: *Nihil tuto in hoſte deſpicitur, quem ſpreveris,*

re. 6 Urbs ipsa Corinthus diruitur, populus omnis sub corona venditur: ut hoc exemplo ceteris civitatibus metus novarum rerum imponeretur. 7 Dum hæc aguntur, rex Syriæ Antiochus Ptolemæo, majoris sororis suæ filio, regi Ægypti, bellum infert, segni admodum, & quotidiana luxuria ita marcenti, ut non solum regiæ majestatis officia intermitteret, verum etiam sensu hominis nimia sagina careret. 8 Pulsus igitur regno, ad fratrem minorem Ptolemæum Alexandriam confugit; participatoque cum eo regno, legatos Romam ad senatum mittunt, auxilia petunt, fidem societatis implorant. Movere senatum preces fratrum.

CAP. III. 1 Mittitur itaque legatus Popilius ad Antiochum, *qui abstinere illum Ægypto, aut si jam incessisset, excedere* juberet. 2 Cum in Ægypto eum invenisset, osculumque ei rex obtulisset (nam coluerat inter ceteros Popilium Antiochus, cum Romæ obses esset) tunc Popilius *facessere interim privatam amicitiam jubet, cum mandata patriæ intercedant*; 3 prolatoque senatus decreto, & tradito,

veris, valentiorem negligentia facies. Quomodo in Floro, 2, 14, 2: *Macedo, aliquanto quam ante gravior, dum contemnitur.*

6. *Ut hoc exemplo*] Mss. Bongarsiani habent: *ut ex hoc exemplo*, quod non debuit contemni. Plena enim est locutio, quæ vulgo per præpositionis ellipsin effertur. Sane sic legendum etiam hinc colligas, quod in quibusdam reperitur, *ut & hoc exemplo*, quod sine dubio ex altero, errore scribæ, sic formatum est. Similia & alibi notavimus apud nostrum. *Scheff.*

7. *Antiochus*] Epiphanes dictus, Magni filius: ejus sororis Cleopatræ hic Ptolemæus filius erat. *Bong.*

Ptolemæo) Antiochus Epiphanes Ptolemæo Epiphani infert bellum, seu ut Josephus vult, Philometori.

Nimia sag] Adde 21. 2, 1: & 38, 8, 14.

8. *Ptolemæum Alexandriam*] Alexandriam tum obsidebat Antiochus. Cicero in VIII Antoniana.

CAP. III. 1. *Legatus Popilius*) De hoc vide Livium, 45, 12: Plutarchum in Apoph. c. 32: Valerium Max. 6, 4, 3. a quibus *C. Popillius* dicitur. Paterculo, 1, 10, 1. est *Marcus*, & Hieronymo in 11 Daniel. Hic vulgo est *P. Popilius*. B. Adde Plinium, 34, 6, ubi tamen errore manifesto Cn. Octavius pro Popilio ponitur: itemque Ciceronem Philippic. 8, 8. & Appianum Syriac. pag. 131. m. *Bern.*

2. *Osculumque*) Quod officii causa sibi invicem offerebant.

Facessere priv. amicit.) Ita Timotheus adversus Jasonem, *patria sanctiora jura, quam hospitii, esse duxit.* Probus, Timoth. extremo. Quomodo Demosthenes dixit, *se anteponere salem civitatis hospitali mensa*, quod ei tamen maledicti loco objicit Æschines in orat de fals. legat.

3. *Ut & amicos caperet*] Est qui languere hæc verba, & ita rescribenda cen-

dito, cum cunctari eum videret, consultationemque ad amicos referre; ibi Popilius virga quam in manu gerebat, amplo circulo inclusum, ut & amicos caperet, *consulere* jubet; *nec prius inde exire, quam responsum senatui daret, aut pacem, aut bellum cum Romanis habiturum.* [4] Adeoque hæc asperitas animum regis fregit, ut *pariturum se senatui* responderet. [5] Reversus in regnum Antiochus decedit relicto parvulo admodum filio: [6] cum tutores dati a populo essent, patruus ejus Demetrius, qui obses Romæ erat, cognita morte Antiochi fratris, senatum adiit, *Obsidemque se vivo fratre venisse, quo mortuo, cujus obses sit, se ignorare.*

censet, *utut amicos caperet*, quæ quid sibi velit emendatio, non video. Justini mens, eam fuisse circulo capacitatem, ut intra eum stare possent etiam amici Antiocho advocandi, & in consilium adhibendi. Vox *amici* sumitur hic eo significatu, ut, 9, 8, 16: 12, 12, 8, & passim apud auctores: clarissime vero apud Sueton. Tib. 55, 1. *Super veteres amicos ac familiares, viginti sibi e numero principum civitatis depoposcerat, velut consiliarios in negotiis publicis.* Bern.

Inclusum, ut & amicos caperet] Iuntina: *inclusum, amicos capere & consulere jubet*, quam Lectionem Grævius putat probam. *Scheff.*

4. *Adeoque hac austeritas animum regis fregit*] Antiquiores editiones, interque eas teste Grævio Iuntina, pro *austeritas* habent *asperitas*. Vorst.

Austeritas] veteres & Iuntina, *asperitas*. Alterum glossatoris est. *Scheff.*

5. *Antiochus decedit*] Appianus Syriaca, pag. 131: *Spoliato in Elymais templo Veneris, tabe periit, relicto novenni filio Antiocho Eupatore.* Hieronymus in Daniel. ex Polybio & Diodoro bibliothecarum scriptoribus refert, eum, cum templum Dianæ in Elymaïde spoliare conaretur, oppressum a custodibus templi, & vicinis gentibus, quibusdam phantasiis in amentiam versum, morbo interiisse, in Tabes oppido Persidis. *Bong.*

Reversus in regnum Antiochus decedit] Præterit ergo Auctor quod Antiochus reversus in regnum Judæos vexavit, quodque Elymaida profectus templum ibi spoliare voluit. Judæos a regibus Syriæ vexatos significat demum lib. XXXVI; & primum quidem a Demetrio, qui sublato Antiochi Epiphanis filio Antiocho Eupatore, regnum occupavit. Quæ supra 32. 2, 1, de templo Jovis Elymæi oppugnato scribit, ea huc referenda fuissent. *Vorstius.*

Relicto parvulo admodum filio] Gronovius e MSS. adjiciendum censet *nomine Eupatore*. Idem.

Admodum filio] addunt Mss. *nomine Eupatore*, quod Gronovius putat rectum. *Scheff.* Angli quoque id repererunt in tribus MSS. sed ex margine irrepsisse id contendunt.

6. *Patruus ejus Demetrius*] Appianus Syriaca pag. 117, c. Demetrium hunc dicit *Seleuci filium, Antiochi Epiphanis fratrem, nepotem Antiochi Magni, consobrinum hujus pueri.* Non ergo *patruus*, sed *patruelis*. erant enim ambo duorum fratrum filii. Lege Appianum, & Epitomen Livii, 46. *Bong.*

Obsidemque se] Legendum videri possit, *obsidem inquiens se*, ut cohæreat oratio. Sed auctori non insolens est hæc ellipsis. Exempli causa, 5, 7, 12, *Bern.*

Obsidemque se vivo fratre venisse] Qui obses datus est tantum, ut alte-

 rum

rare. 7 *Dimitti igitur se ad regnum petendum æquum esse, quod, sicuti jure gentium majori fratri cesserit, ita nunc sibi, qui pupillum ætate antecedat, deberi.* 8 Cum se non dimitti animadverteret a senatu, tacito judicio, tutius apud pupillum, quam apud eum, regnum futurum arbitrante; specie venandi ab urbe profectus, Hostiæ tacitus, cum fugæ comitibus navem conscendit. 9 Delatus in Syriam secundo favore omnium excipitur; regnumque ei occiso pupillo a tutoribs traditur.

CAP. IV. 1 Eodem fere tempore Prusias, rex Bithyniæ, consilium cepit interficiendi Nicomedis filii, dum consulere studet minoribus filiis, quos ex noverca ejus susceperat, & Romæ habebat. 2 Sed res adolescenti ab his, qui facinus susceperant, proditur; hortatique sunt, ut *crudelitate patris provocatus occupet insidias, & in auctorem retor-*

rum captivum aut obsidem redimat, eo mortuo liberatur. Nam in illo, dum moritur, jus pignoris extinctum est; ut in captivo redempto dixit Ulpianus, l. 5, *Si patre. D. de capt.* quare, sicut in Ulpiani quæstione pretium non debetur, quod in personæ locum successit, ita nec hic persona manebit obligata, quæ personæ vicaria facta est. Sic itaque Demetrius a senatu Romano non inique postulabat dimitti, ὡς Ἀντιόχου μὲν ἀντιδοθεὶς, Ἀντιόχου δὲ ἀποθανόντος. *Grot.*

Obsidemque se] Suspicatur Berneggerus, *obsidem inquiens se*, mox repudiat, quia non insolens auctori sit hæc ellipsis. Mihi contra persuasissimum, sic esse scribendum. Nam illud *que* in *obsidemque* prorsus hic est otiosum, neque habet quidquam, quo referatur, & *in* in *inquiens*, intercidit per præcedens *m* in voce *obsidem*. Nisi plane sequi malumus Mss. Bongarsianos, & legere *obsidem se* omisso illo *que*. Tunc enim valebit, quod de ellipsi a Berneggero notatum est. *Scheff.*

7. *Pupillum ætate*) Vide Grotium de jure belli & pacis, lib. 2, cap. 7.

Deberi) Adde, *dicebat*. Tan. Fab. Notator Anglicanus putat hic addendum *dicebat* (ex Fabro) vel quid simile. Ac profecto mutila est hæc oratio. mallem eam superius juvari, ubi legitur *obsidemque*. Quæ est enim connexio: senatum adiit obsidemque se venisse? Legendum igitur existimo: *Senatum adit, obsidem inquit se venisse.* Scheff.

9 *Regnumque ei occiso pupillo a tutoribus traditur*) Grævius legendum putat *pupillo & tutoribus*; quia aliunde sciri potest tam tutorem Lysiam, quam pupillum Antiochum Eupatora occisum fuisse tum cum Demetrio regnum traderetur. *Vorst.*

Pupillo, a tutoribus) Cl. Grævius, *pupillo & tutoribus*. Probo, exigente sic historia; tantum mallem, *pupillo ac tutoribus*, ut abesset propius a veteri scriptura. *Scheff.*

A tutoribus] Ex historia veteri optime emendavit Grævius: *Regnumque ei occiso pupillo & tutoribus traditur.* Ex Epitoma Livii XLVI. *T. Tab.*

CAP. IV. 1. *Prusias*] Strabo lib. 13, scribit interfectum ab Attalo: alii a filio, adjuvante Attalo. Epitoma Liviana, 53, Appian. *Bong.* Vide notam 17, 1, 4: Livium, 39. 9, 4.

5. In

torqueat scelus. Nec difficilis persuasio fuit. 3 Igitur cum accitus in patris regnum venisset, statim rex apellatur. 4 Prusias regno spoliatus a filio, privatusque redditus, etiam a servis deseritur. 5 Cum in latebris ageret, non minori scelere, quam filium occidi jusserat, a filio interficitur.

5. *In latebri) Religione fani Jovis se tutantem confoderunt quidam immissi a filio*, inquit Appianus, Mithrid. pag. 175. *Birn.*

Non minori scelere, quam filium occidi jusserat, a filio interficitur] Melius si rescribas, *quam quo fil. occ. jus.* Tc Fab.

LIBER XXXV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Demetrius bella quærens ab hostibus opprimitur, & in acie cadit.*

2 *Qui Demetrium everterat, ejusdem filio dat pœnas, prælio victus & interfectus.*

CAP. I.

1 DEmetrius, occupato Syriæ regno, novitati suæ otium periculosum ratus, ampliare fines & opes augere finitimorum bellis statuit. 2 Itaque Ariarathi, regi Cappadociæ, propter fastiditas sororis nuptias infestus fratrem ejus Orofernem, per injuriam regno pulsum, supplicem recepit, datumque sibi honestum belli titulum gratulatus, restituere eum in regnum

CAP. I. 1. *Novitati suæ otium*] Supr. 20, 1, 1: *grave otium regno* suo. Catullus carm. 52; *Otium reges, prius & beatas Perdidit urbes.* Vulgo *odium* hic legitur pro *otium*: quod & quæ sequuntur, & quæ superiore libro dixit, impugnant. *Bong.*

2. *Fastiditas sor. nupt.*] Exempla bellorum. ob petitæ repulsam inter reges exortorum, extant in Herodoto, 3, 31: Diodoro, 14, 107: Dionysio Halic. 45, 52: Nostro, 2, 5, 6. Addendus Appuleius sub initium lib. 8, metamorph. *Bong.*

Orofernem] Ita vett. Appianus Syriac pag, 118, & Diodorus in excerptis libri 31, *Holophernem*. Bong.

Fratrem ejus Orofernem, per injuriam]

gnum ſtatuit. 3 Sed Orofernes ingrato animo, inita cum Antiochenſibus pactione, offenſis tunc Demetrio, pellere ipſum regno, a quo reſtituebatur, conſilium cepit. 4 Quo cognito, Demetrius vitæ quidem ejus, ne Ariarathes metu fraterni belli liberaretur, pepercit; ipſum autem comprehenſum vinctum Seleuciæ cuſtodiri jubet. 5 Nec Antiochenſes indicio territi a defectione deſtiterunt. 6 Itaque adjuvantibus & Ptolemæo rege Ægypti & Attalo rege Aſiæ & Ariarathe Cappadociæ, bello a Demetrio laceſſiti ſubornant

riam] Ὀϱοφέϱνης quoque vocatur in excerptis Porphyrogennetæ e Diodoro. Quamvis alii aliter vocent. *Voſſ.*

4. *Seleuciæ*] Syriæ hoc Antiochenæ oppidum, ab Antiocho Seleuci filio conditum, de quo Plin. lib, 5, c, 21.

6. *Laceſſiti*] Impr. *laceſſitis*; rectius, ut opinor.

Subornant] De hoc Alexandro, incertæ ſtirpis & ignoto homine, Livii Epitoma 52, & Appianus Syriac pag, 131, d, B. Ejuſdem Demetrii filio, item Demetrio dicto, itidem ſubmiſſus fuit Pſeudo-Alexander alius, de quo Noſter infra, 39, 1, 5, *Bern.* Lipſius in monitis & exemplis polit, 2, 5: Val. Max. 9, 16. fin.

Subornant propalam quendam] Celeberrimus vir Fr. Gronovius optime conjecit ſcribendum hic eſſe, *ſubornant Balam quendam.* Joſepho enim Ἀλέξανδϱος ὁ Βάλας dicitur lib. XIII, cap, VIII, uti habent libri meliores, *Voſſ.*

Subornant Propalam quendam] Fruſtra ſunt qui *propalam* nomen appellativum eſſe putant. Quoniam ex hiſtoria notum eſt, ipſum hunc de quo hic agitur, nomine proprio *Balam* vocatum, quidni cum Gronovio credamus legendum eſſe *Balam quendam*? Nominibus propriis addi ſolere *quidam*, notum eſt. Nepos 4, 4, 1, *Argilius quidam*: & 20, 5, 2, *Lamestius quidam.* Vide & Ind. in eum Auctorem: ubi Boeclerus obſervat, *pronomen hoc nominibus propriis addi, interdum deſignandi cauſa: interdum contemtim: aliquando quaſi de ignotiore, obſcuro aut obiter memorato.* Dicitur autem *Balam quendam* pro quendam nomine Balam; ut apud Nepotem *Argilius quidam* pro quidam nomine Argilius. *Vorſt.* Probe illi, qui pro iſto *propalam*, quod eſt nihil, ſubſtituunt *Balam.* ſed quia hoc tantum poteſt ſuccedere τοῦ *palam*, reliqua manet ſyllaba *pro* in *propalam.* Quæ cum non temere putari poſſit a librario adjecta, venio in eam ſententiam, quaſi hic deſit nomen aliquod proprium, atque ſic hæc verba ſcribi debeant: *ſubornant pro..... Balam quendam.* Putem autem deeſſe nomen pupilli, aut filii Antiochi, a Demetrio occiſi, quod fuit *Eupatoris* & ſic reſtitui poſſe omnia: *ſubornant pro Eupatore, Balam quendam.* Niſi plane alia & plura deſint, quia ſequitur, indidiſſe ei nomen non Eupatoris, ſed Alexandri. Et finxerunt forte, præter Eupatorem, adhuc alium habuiſſe filium, Antiochum, ut ſic in lacuna iſta potius videatur legendum, *pro filio Antiochi Balam quendam*, vel *pro pupillo Balam quendam.* Nam & ſupra pupilli vox in re ſimili. *Scheff.* Præclara Gronovii emendatio eſt, ita namque ille Alexander dicebatur. In MSS. & Impreſſis nihil ſubſidii. In iis omnia ſunt fœdiſſime inquinata; Alii enim habent *propalam*, alii *propolam*, &c. *T. Faber.*

Propalam quendam] Ampliſſ. Lingelshemius oſtendit mihi locum in doctoris ſui Ob. Gifanii plenis bonæ fru-

ornant Balam quendam, sortis extremæ juvenem, qui Syriæ regnum velut paternum armis repeteret: 7 & ne quid contumeliæ deesset, nomen ei *Alexandri* inditur, genitusque ab Antiocho rege dicitur. 8 Tantum odium Demetrii apud omnes erat, ut æmulo ejus non vires regiæ tantum, verum etiam generis nobilitas consensu omnium tribueretur. 9 Igitur Alexander admirabili rerum varietate pristinarum sordium oblitus, totius ferme orientis viribus succinctus, bellum Demetrio infert, victumque vita pariter ac regno spoliat. 10 Quanquam nec Demetrio animus in propulsando bello defuit. Nam & primo prælio hostem fugavit, & regibus bellum restituentibus, multa millia in acie cecidit. 11 Ad postremum tamen invicto animo inter confertissimos fortissime dimicans cecidit.

CAP.

frugis observationibus in linguam Lat. ubi *propalam* ait *Latine dici eum qui propalam, velut ante palum & de palo pendentes merces habet & vendit: eamque vocem ubique fere per errorem esse mutatam in* propola, *quæ vox tamen Græca est*, & *proxenetam seu venditionis conciliatorem significat, teste Polluce*, 7, 2. Consimilia Turnebus Adversar, 1, 1. Ostendit etiam epistolam a Bongarsio ante plures annos ad se scriptam, & huic expositioni subscribentem, cum antea putarit, Justino *propalam* hic adverbialiter accipi. Scaliger tamen in Culicem Virgilii pag. 42, statuit, *propala* non etymologiæ, sed pravæ librariorum consuetudinis esse scripturam, pro *propola*: hoc autem non esse ortum a mere Græco προπώλης, qui est proxeneta & pararius Senecæ; sed esse ex Græco πωλεῖν & Latina præpositione conflatum, duplici argumento: tum quia producit primam syllabam cum alioqui, si Græca esset, corriperetur: tum etiam quia diversam a προπώλης significationem habet. Dictus enim quod primus vendat merces, quas in portu primus anticipat, &, ut Persius ait, *primus tollit piper a sitiente camelo*, ut prior vendat. Quod manifeste innuit Lucillius, citatus a Nonio, voce *Primiter*:

Sicuti cum primus ficos propola recentes
Protulit, & pretio ingenti dat primiter' paucos.

Quanquam etiam in his Lucillianis *propala* nonnulli libri habent: item in Varrone de re rust. 3. 14. Quin in illis quoque Ciceronis in Pisonem cap. 27, *panis & vinum a propala, atque de cupa*, mss. Palatinorum & editionum vett. hanc esse scripturam, testatur Gruterus. Pro hoc item *propula* in opt Glossario scriptum invenisse se, Scaliger asserit. Et similem huic in Nostro locum vide, 39, 1, 5. *Bern.*

8. *Tantum odium* &c.] Sæpe accidere, ut homines quemlibet sibi malint imperare, etiam indignissimum, quam eum a quo læsi sunt? *documento Vitellius est, nullis stipendiis, nulla militari fama, Galbæ odio promotus.* Tacitus Hist. 2,76. Sic Opilium Macrinum Senatus, odio Antonini Bassiani libenter imperatorem accepit, cum in Senatu omnibus una vox esset: *quemvis magis quam parricidam, quemvis magis quam incestum*, &c. Capitolinus in ejus vita cap. 2.

9. *Pristinarum sordium oblitus*] Juxta Claudiani illud in Eutrop. 1, 181:

CAP. II. [1] Initio belli Demetrius duos filios apud Gnidium hoſpitem ſuum cum magno auri pondere commendaverat, ut belli periculis eximerentur, & ſi ita fors tuliſſet, paternæ ultioni ſervarentur [2] Ex his major Demetrius, annos pubertatis egreſſus, audita Alexandri luxuria, quem inſperatæ opes, & alienæ felicitatis ornamenta, velut captum inter ſcortorum greges deſidem in regia tenebant, auxiliantibus Cretenſibus, ſecurum ac nihil hoſtile metuentem aggreditur. [3] Antiochenſes quoque, veterem patris offenſam novis meritis correcturi, ſe ei tradunt; ſed & milites paterni, favore juvenis accenſi, prioris ſacramenti religionem novi regis ſuperbiæ præferentes, ſigna ad Demetrium transferunt: [4] atque ita Alexander non minori impetu fortunæ deſtructus, quam elatus, primo prælio victus interficitur; deditque pœnas, & Demetrio, quem occiderat, & Antiocho, cujus mentitus originem fuerat.

Aſperius nihil eſt humili cum ſurgit in altum.
Vide & Curt. 9.2,8: Thucyd. 3,6,25.

Demetrio] Demetrius Soter.

CAP. II. 1. *Commendaverat*] Ita eſt in veteribus. Commendare eſt deponere, L. & ſi quis. 14, D. de religioſis. L. 186, de verb. ſignif. Cicero de legib. 2, 9: Lar familiaris in Querolo: *mihi theſaurum commendavit*, id eſt, concredidit theſaurum auri, ut id ſervarem ſibi: ut eſt in Plauti Aulularia, Prolog. v. 6. *Bong.*

2. *Velut captum*] Diſtinctio prava. debet enim comma rejici poſt vocem *greges*. Non enim eſt ſententia, fuiſſe deſidem inter greges ſcortorum, ſed captum. Habebant ſcorta eum captum, atque inde ſequebatur deſidia, de qua Juſtinus. *Scheff.* Editio Iuntina: *velut captivum inter ſcortorum greges.* non male.

LIBER XXXVI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Demetrius junior bella importune movet & infeliciter persequitur. Turba in Syria, ubi Trypho ab Antiochi Demetrii fratre opprimitur. Antiochus Judaeos subigit.*
2 *De Judaeorum origine, incrementis & gestis, Justini falsa sententia.*
3 *Judaeorum opes. Mare mortuum. A quibus Judaei domiti sint.*
4 *Attali Asiae regis delicta, mors, testamentum. Asia Romanorum fit propria; divitias autem & vitia sua Romam transmittit.*

CAP. I.

1 REciperato paterno regno Demetrius, & ipse rerum successu corruptus, vitiis adolescentiae in segnitiam labitur; tantumque contemptum apud omnes inertiae, quantum odium ex superbia pater habuerat, contraxit. 2 Itaque cum ab imperio ejus passim civitates deficerent, ad abolendam segnitiae maculam, bellum Parthis inferre statuit: 3 cujus adventum non inviti orientis populi videre; & propter Arsacidae, regis

CAP. I. 1. *Demetrius*] Nicanor dictus. vide Appianum. Livii, 52, epitoma haec paulo aliter. *Demetrius*, inquit, *ob crudelitatem, quam per tormenta in suos exercebat, a Diodoto quodam, uno ex subjectis, qui Alexandri filio, bimulo admodum, regnum asserebat, bello superatus, Seleuciam fugit.* Bong.

3. *Arsacidae*] *Arsacides* pro *Arsace*. Arsaces dicebantur omnes Parthorum reges, infra, 41. 5, 6: Sed & supr. 2, 6, 9, *Amphictyon*, in mss. est *Amphictyonides*: *Prusiades*, est *Prusias*, apud Varronem, cujus locum supra notavimus: & *Callias*, sub quo Athenas Xerxes incendit, Diodoro dicitur *Calliades*: & quod mirius est, auctor noster, supr, 2, 22, 11. pro *Thespias*, posuit *Thespiadas*. ita enim veteres libri manuscripti omnes. *Bong.*

regis Parthorum, crudelitatem, & quod veteri Macedonum imperio assueti novi populi superbiam indigne ferebant. 4 Itaque cum & Persarum & Elymæorum, Bactrianorumque auxiliis juvaretur, multis præliis Parthos fudit. 5 Ad postremum tamen pacis simulatione deceptus capitur; traductusque per ora civitatium, populis qui desciverant, in ludibrium favoris ostenditur. 6 Missus deinde in Hyrcaniam benigne & juxta cultum pristinæ fortunæ habetur. 7 Dum hæc aguntur, interim in Syria Trypho, qui se tutorem Antiocho, Demetrii privigno, substitui a populo laboraverat, occiso pupillo, regnum Syriæ invadit. 8 Quo diu potitus, tandem exolescente favore recentis imperii, ab Antiocho puero admodum, Demetrii fratre, qui in Asia educabatur, bello vincitur; rursusque regnum Syriæ ad subolem Demetrii revertitur. 9 Igitur Antiochus, memor quod & pater propter superbiam invisus, & frater propter segnitiam contemptus fuisset, ne in eadem vitia incideret, recepta in matrimonium Cleopatra, uxore fratris, civitates quæ vitio fraterni imperii defecerant, summa industria persequitur, domitasque rursus regni terminis adjicit. 10 Judæos quoque, qui in Macedonico imperio sub Demetrio patre armis se in libertatem vindicaverant, subigit. Quorum vires tan-

tæ

4. *Elymaorum*] Regio est Elymais, prope sinum Parsicum, Orati flumine a Persia discreta. Plinius lib. 6, c. 25.

5. *Pacis simulatione deceptus capitur*] De liberatione Demetrii e captivitate ista Parthica agitur demum infra 39, 1. *Vorstius.*

Juxta cultum] Ita supr. 11. 9, 15: & infra. 38, 9, 3.

7. *Trypho*] Dictus *Diodotus*. Strabo lib. 14. 16: Appianus Syriac. pag. 132. & Livius Epit. 55. *Bong.*

Antiocho privigno] Alexandrum Alexandri nothi filium vocant Appianus, Livius, 52. & 55: quos lege. *Bong.*

8. *Diu potitus*] Triennium habet Josephus, 13, 12. fin. *Bern.*

9. *Antiochus*] Antiochus Sedetes Syriæ rex.

Civitates quæ initio fraterni imperii defecerant] Editio Iuntina teste Grævio, *vitio fraterni imperii*: quod non contemnendum. Præcedit enim, *Frater propter segnitiam contemptus fuit*, Vorst. Putant, *vitio fraterni imperii*, legendum. Mihi secus videtur, vel propter hoc ipsum, quia de vitio fratris proxime præcessit. Otiosa enim esset ista repetitio, *Scheff.*

10. *Judæosque*] Tacitus histor. 5: Vide historiam Macchabæorum. Statim, malim legere, *a Macedonico*. B. Adde infra, 36. 3. 9. *Bern.*

Judæos quoque] Ita legere malo ex antiquioribus typis expressis quam *Judæosque*. De Judæis nunc demum agere incipit; cum jam supra 34, 3, ubi de Antiocho Epiphane agit, de illis

tæ fuere, ut post hunc nullum Macedonum regem tulerint, domesticisque imperiis usi Syriam magnis bellis infestaverint.

CAP. II. [1] Namque Judæis origo Damascena, Syriæ nobilissima civitas; unde & Assyriis regibus genus ex regina Semirami fuit. [2] Nomen urbi a Damasco rege inditum, in cujus honorem Syrii sepulcrum Arathis uxoris ejus pro templo coluere, deamque exinde sanctissimæ religionis habent. [3] Post Damascum Azelus, mox Adores & Abraham

illis agendum fuisset *Vorst.*

Judæos quodne] Revocavit hoc ex vetustioribus Vorstius. *Scheff.*

CAP. II. 1. *Judæis*] Vera cum falsis intermixta habet C. Tacitus lib. 5. hist. c. 2. 2.

Judæis origo Damascena] *Damascena* pro *Damascus*. T. Fab.

Unde & Assyriis regibus genus ex regina Semirami fuit] Antiquiores typis expressi *Semiramide*, aut *Semiramidi*, Et Iuntinus quidem teste Grævio casu tertio sic, *Et regina Semiramidi*. Vorst.

Ex regina Semirami] Verum puto, quod in multis legitur, *& reginæ Semiramidi*. Nam reges Assyrios genus suum habuisse ex Semiramide, non existimo. Saltem unius fuisse stirpis omnes, verisimile haud videtur. *Scheff.*

Ex regina Semir.] Forte vera lectio est: sed & illa vera esse potest quæ in Iuntina est, *& regina Semiramidi*. T. F.

2. *Damasco.*] Hunc Damascum fictitium esse liquet. Urbs a Semo nomen accepit, unde شام Syria & Urbs metropolis dicitur, & hinc mutatis literis Dam & Damascos, quasi habitationem Semi dicas,

Nomen urbi a Damasco rege inditum] Nemo potest ignorare, quantopere semper in usu fuerit apud librarios, nomina eorum, a quibus urbes, & regiones, denominatæ & conditæ traderentur, corrumpere, & inflectere ad ipsiusmet loci appellationem. Idem quoque hic factum esse, non injuria quis dubitare possit. Is enim, qui hic nomen urbi dedisse, quique Athares uxoris cultum instituisse dicitur, ab aliis, non *Damascus*, sed *Damas*, vocatur. Etymologicum magnum: Δαμασκὸς πόλις Συρίας, παρὰ τὸν Ἀντιλίβανον. εἴρηται ὅτι Δαμᾶς στρατεύων μετὰ Διονύσου, ἐκεῖσε σκηνὴν πηξάμενος, ἱδρύσατο τὸ ἐκεῖ Συρίας Θεοῦ ξόανον. Ἢ ἀπὸ Δαμασκηνῆ, Δάμασκος. Scio quidem, alios mentionem facere Damasci cujusdam, qui a Baccho excoriatus esse traditur, unde Δερμασκὸς, & postea κατὰ παραφθορὰν, *Damascus* dicta sit. Sed eum quidquam cum Athare, aut Atargati, commune habuisse, nemo dixit. De appellatione autem hujus urbis tantum a sese abeunt veteres, quantum a veritate. Vide Damascium apud Photium, Philonem Judæum, Stephanum. Verum hæc alibi, *Voss.*

Arathis] Hermolaus in Plin. 5. 23. dubitat, an hoc loco, permutatis literis legendem sit *Atharan*, quæ est Syriorum dea, etiam *Atargatis* dicta, Strabo fine libri 16, cujus meminit & Macrobius, 1 Saturnal. B. Discutit hæc exactissime, more suo, Salmasius ad Solinum, pag. 547. *Bern.*

Arathis] Lege *Athares*, & alii viderunt ita scribendum esse. *T. Fab.* Notator Anglicanus ex Strabone & Macrobio existimat scribendum *Athares*. Sed vitium hic est typographi, legendum enim *Astara* vel *Athara*.

regis Parthorum, crudelitatem, & quod veteri Macedonum imperio assueti novi populi superbiam indigne ferebant. 4 Itaque cum & Persarum & Elymæorum, Bactrianorumque auxiliis juvaretur, multis præliis Parthos fudit. 5 Ad postremum tamen pacis simulatione deceptus capitur; traductusque per ora civitatium, populis qui desciverant, in ludibrium favoris ostenditur. 6 Missus deinde in Hyrcaniam benigne & juxta cultum pristinæ fortunæ habetur. 7 Dum hæc aguntur, interim in Syria Trypho, qui se tutorem Antiocho, Demetrii privigno, substitui a populo laboraverat, occiso pupillo, regnum Syriæ invadit. 8 Quo diu potitus, tandem exolescente favore recentis imperii, ab Antiocho puero admodum, Demetrii fratre, qui in Asia educabatur, bello vincitur; rursusque regnum Syriæ ad subolem Demetrii revertitur. 9 Igitur Antiochus, memor quod & pater propter superbiam invisus, & frater propter segnitiam contemptus fuisset, ne in eadem vitia incideret, recepta in matrimonium Cleopatra, uxore fratris, civitates quæ vitio fraterni imperii defecerant, summa industria persequitur, domitasque rursus regni terminis adjicit. 10 Judæos quoque, qui in Macedonico imperio sub Demetrio patre armis se in libertatem vindicaverant, subigit. Quorum vires tantæ

4. *Elymæorum*] Regio est Elymais, prope sinum Parsicum, Orati flumine a Persia discreta. Plinius lib. 6, c. 25.

5. *Pacis simulatione deceptus capitur*] De liberatione Demetrii e captivitate ista Parthica agitur demum infra 39, 1. *Vorstius.*

Juxta cultum] Ita supr. 11. 9, 15: & infra. 38, 9, 3.

7. *Trypho*] Dictus *Diodotus*. Strabo lib. 14. 16: Appianus Syriac. pag. 132. & Livius Epit. 55. *Bong.*

Antiocho privigno] Alexandrum Alexandri nothi filium vocant Appianus, Livius, 52. & 55: quos lege. *Bong.*

8. *Diu potitus*] Triennium habet Josephus, 13, 12. fin. *Bern.*

9. *Antiochus*] Antiochus Sedetes Syriæ rex.

Civitates quæ initio fraterni imperii defecerant] Editio Juntina teste Grævio, *vitio fraterni imperii*: quod non contemnendum. Præcedit enim, *Frater propter segnitiam contemptus fuit*, Vorst. Putant, *vitio fraterni imperii*, legendum. Mihi secus videtur, vel propter hoc ipsum, quia de vitio fratris proxime præcessit. Otiosa enim esset ista repetitio. *Scheff.*

10. *Judæosque*] Tacitus histor. 5: Vide historiam Macchabæorum. Statim, malim legere, *a Macedonico*. B. Adde infra, 36. 3. 9. *Bern.*

Judæos quoque] Ita legere malo ex antiquioribus typis expressis quam *Judæosque*. De Judæis nunc demum agere incipit; cum jam supra 34, 3, ubi de Antiocho Epiphane agit, de illis

tæ fuere, ut post hunc nullum Macedonum regem tulerint, domesticisque imperiis usi Syriam magnis bellis infestaverint.

CAP. II. [1] Namque Judæis origo Damascena, Syriæ nobilissima civitas; unde & Assyriis regibus genus ex regina Semirami fuit. [2] Nomen urbi a Damasco rege inditum, in cujus honorem Syrii sepulcrum Arathis uxoris ejus pro templo coluere, deamque exinde sanctissimæ religionis habent. [3] Post Damascum Azelus, mox Adores & Abraham

illis agendum fuisset *Vorst.*

Judaeos quodue Revocavit hoc ex vetustioribus Vorstius. *Scheff.*

CAP. II. 1. *Judæis*] Vera cum falsis intermixta habet C. Tacitus lib. 5. hist. c. 2. 2.

Judæis origo Damascena] *Damascena* pro *Damascus*. T. Fab.

Unde & Assyriis regibus genus ex regina Semirami fuit] Antiquiores typis expressi *Semiramide*, aut *Semiramidi*, Et Iuntinus quidem teste Grævio casu tertio sic, *Et reginæ Semiramidi*. Vorst.

Ex regina Semirami] Verum puto, quod in multis legitur, *& reginæ Semiramidi*. Nam reges Assyrios genus suum habuisse ex Semiramide, non existimo. Saltem unius fuisse stirpis omnes, verisimile haud videtur. *Scheff.*

Ex regina Semir.] Forte vera lectio est: sed & illa vera esse potest quæ in Iuntina est, *& reginæ Semiramidi*. T. F.

2. *Damasco.*] Hunc Damascum fictitium esse liquet. Urbs a Semo nomen accepit, unde شام Syria & Urbs metropolis dicitur, & hinc mutatis literis Dam & Damascos, quasi habitationem Semi dicas,

Nomen urbi a Damasco rege inditum] Nemo potest ignorare, quantopere semper in usu fuerit apud librarios, nomina eorum, a quibus urbes, & regiones, denominatæ & conditæ traderentur, corrumpere, & inflectere ad ipsiusmet loci appellationem. Idem quoque hic factum esse, non injuria quis dubitare possit. Is enim, qui hic nomen urbi dedisse, quique Athares uxoris cultum instituisse dicitur, ab aliis, non *Damascus*, sed *Damas*, vocatur. Etymologicum magnum: Δαμασκὸς πόλις Συρίας, περὶ τὸν Ἀντιλίβανον. εἴρηται ὅτι Δαμᾶς στρατεύων μετὰ Διονύσου, ἐκεῖσε σκηνὴν πηξάμενος. ἱδρύσατο τὸ ἐκεῖ Συρίας Θεοῦ ξόανον. Ἢ ἀπὸ Δαμασκηνὴ, Δάμασκος. Scio quidem, alios mentionem facere Damasci cujusdam, qui a Baccho excoriatus esse traditur, unde Δερμασκὸς, & postea κατὰ παραφθορὰν, *Damascus* dicta sit. Sed cum quidquam cum Athare, aut Atargati, commune habuisse, nemo dixit. De appellatione autem hujus urbis tantum a sese abeunt veteres, quantum a veritate. Vide Damascium apud Photium, Philonem Judæum, Stephanum. Verum hæc alibi, *Voss.*

Arathis] Hermolaus in Plin. 5. 23, dubitat, an hoc loco, permutatis literis legendem sit *Atharan*, quæ est Syriorum dea, etiam *Atargatis* dicta, Strabo fine libri 16, cujus meminit & Macrobius, 1 Saturnal. B. Discutit hæc exactissime, more suo, Salmasius ad Solinum, pag. 547. *Bern.*

Arathis] Lege *Athares*, & alii viderunt ita scribendum esse. *T. Fab.* Notator Anglicanus ex Strabone & Macrobio existimat scribendum *Athares*. Sed vitium hic est typographi, legendum enim *Astara* vel *Atharas*

ham & Israhel reges fuere. 4 Sed Israhelem felix decem filiorum proventus majoribus suis clariorem fecit. 5 Itaque populum in decem regna divisum filiis tradidit, omnesque ex nomine Judæ, qui post divissionem decesserat, *Judæos* appellavit; colique ejus memoriam ab omnibus jussit, cujus portio omnibus accesserat. 6 Minimus ætate inter fratres Joseph fuit; cujus excellens ingenium veriti fratres clam interceptum peregrinis mercatoribus vendiderunt. 7 A quibus deportatus in Ægyptum, cum magicas ibi artes solerti ingenio percepisset, brevi ipsi regi percarus fuit. 8 Nam & prodigiorum sagacissimus erat, & somniorum pri-

Nec res ipsa convenit. Nam *Athara* vel *Asthara* mater Semiramidis. vid. Rupertum ad Besoldi Synopsin. c. 3.

Sepulcrum Arathis uxoris ejus pro templo coluere.] Vix equidem possium amplecti hanc lectionem, præsertim cum mss. præferant, *uxoris ejus extemplo.* Puto itaque scribendum; *Syri sepulcrum Athares uxoris, ejus exemplo, coluere.* Ait, Syros, æstimatione Damasci, Athares conjugis sepulcrum, (quam ipse dum viveret impensissime amarat, mortuam plus quam debita pietate prosecutus erat) coluisse, regis sui, quamdiu superstes esset uxori, exemplum secutos. *Voss.* Non displicet. cum *colere quid pro templo* insolentius videatur dici, quia potius coluntur numina in templis. *Scheff.*

4. *Decem filios.*] Ad veritatem historiæ sacræ rescribendum fuerit *duodecim*: Simile in Notis Lipsii ad Val. Max. 1. 1. 1. Quanquam nihil mirum, auctorem hic impingere, cum multo graviorum errorum in hac tota sit historia manifestus. Et sane res Judaïcas valde Romanis incognitas fuisse, facile intelliget, qui cum Mosis libris, præter hunc Auctoris, etiam Taciti librum 5. hist. Strabonis, 16, & Dionis, 37, contulerit. Sed & Græcorum commentis multa a fide historiæ abhorrentia de Judæis prodita fuisse, Josephus lib. 1, adversus Appionem auctor est, & fidem facit ecloga ex Diodori libro XL. *Bern.*

5. *Ejus portio*] Forte, *cujus portio,* aut, *nam ejus port.* Videtur enim in his verbis consistere ratio, propter quam coli ipsum voluerit Israhel. aliter, quomodo hæc explicari possint, non video. *Fr.* Freinshemius mallet *cujus portio*, vel *nam ejus portio.* Mihi verosimilius videtur, sic scripsisse Justinum *colique ejus memoriam ab omnibus jussit, ut ejus portio omnibus accesserat.* Particulam *ut* litteræ *it* postremæ in voce *jussit* intercepere. *Scheff.* Lege, *cujus portio, &c.* T. Fab. Lectio rectissima, & in textum [illegible]igne transferenda, nisi malit sequi qu[illegible]d nos attulimus in notis.

6. *Joseph*] De toto hoc [illegible]o videndus Orosius, 1. 8. *Bern.*

Paterna scientia) Scilicet art[illegible] Magicæ. Quomodo Plinius 30. 1: *E*[illegible] *alia Magica factio, a Mose, & Jam*[illegible] *& Jodape Judæis pendens*, &c. Mosen inter Magos numerat & Appuleius in Apol. Sed Strabo lib, pag. 524, Mosen non tam fuisse magum dicit, quam oraculis deditum, quales Minos, Lycurgus, aliique legum latores, item Amphiaraus, & Orpheus, & Musæus fuisse leguntur. Iudicio eruditissimi juxta & optimi Viri, D. Nic. Vedelii, cum anno superiore, in transitu perhumaniter ad me viseret, e Suida didici, Alexandrum Milesium, cognomine polyhistora, qui Sullæ temporibus vixit, præter alia scripsisse de Roma libros quinque, in quibus ait: He-

primus intelligentiam condidit; nihilque divini juris humanique ei incognitum videbatur: 9 adeo, ut etiam sterilitatem agrorum ante multos annos providerit; perissetque omnis Ægyptus fame, nisi monitu ejus rex edicto servari per multos annos fruges jussisset; 10 tantaque experimenta ejus fuerunt, ut non ab homine, sed a Deo responsa dari viderentur. 11 Filius ejus Moses fuit, quem præter paternæ scientiæ hereditatem, etiam formæ pulcritudo commendabat. 12 Sed Ægyptii, quum scabiem & vitiliginem paterentur, responso moniti, eum cum ægris, ne pestis ad plures serperet, terminis Ægypti pellunt. 13 Dux igitur exulum factus sacra Ægyptiorum furto abstulit: quæ repetentes armis Ægyptii domum redire tempestatibus compulsi sunt. 14 Ita-

Hebraam fuisse mulierem, Mose nomine: a qua perscripta sit lex Hebraeorum. depravato & sexu & nomine nostri legislatoris. Ita scilicet in tenebris illis aliquas tamen veri stricturas *οἱ ἔξω* viderunt. *Bern.*

12. *Scabiem*] Miras fabulas Ægyptii de hoc exitu Israëlitarum commenti sunt, ut ex Manethone, Appione, & aliis, ostendit Josephus, ac doctissime omnia refutat duobus contra Appionem libris. Illa autem pastorum, quos Hycsos vocant, ex Ægypto in Phœniciam migratio, non est alia ab exitu Israëlitarum, quamvis tempora apud Eusebium, qui Ægyptiorum traditiones secutus est, discrepent. Nam Israëlitæ, ut pastores, in Ægyptum venerunt. Tum Amosis, Diospolitarum Satrapa, Mosen refert. *Horn.* Josephus: *ἐξίεσαν, κλαιόντων καὶ μεταμελούντων, ὅτι χρήσαιντο χαλεπῶς αὐτοῖς, τῶν Αἰγυπτίων.* Moses: ותחזק מצרים על העם למהר. *Urgebant Ægyptii populum removeri*; scilicet ex tanta suorum strage perculsi. Et hinc calumniæ ac fabulæ Gentilium fluxere, ob scabiem & pruriginem pulsos. *Tac.* v *Hist.* *Josephus* contra Apion.

Vitiliginem] Ita ex ms. legendum, & Orosio, 1, 8, & 16. Vitiligo Arnobio est lepra, ut me docuit doctorum princeps Jac. Cujacius: *Ille notas albicantium vitiliginum, manu admota detersit.* Et Seneca natural. quæst. 3, 25, vitiliginem vocat *fœdam ex albo varietatem.* Græcis λευκή. Exodi 4, 6: & Numer. 12, 20, *lepra* dicitur *candens quasi nix.* Illuc revertor; Vitiliginem hanc Tacitus histor. 5, 3, *tabem* vocat, *quæ corpora fœdaret.* De Mose aliter Strabo lib. 16. *Bong.*

Scabiem & vitiliginem] Becharius & alii pro *vitiliginem* edidere *pruriginem.* Sed voluere, aut debuere, ut in editione Iuntina est, *porriginem.* Vorst.

Vitiliginem] Iuntina & nonnullæ aliæ editiones, *porriginem.* Liquet alterutrum glossatoris esse. *Scheff.*

12. *Sacra Ægyptiorum furto*] Josephus: *Δωροῖς τε τοὺς Ἑβραίους ἐτίμων, οἱ μὲν ὑπὲρ τοῦ τάχιον ἐξελθεῖν, οἱ δὲ καὶ κατὰ γειτονίαν πρὸς αὐτοὺς συνήθειαν.* Moses: וינצלו את מצרים. *& spoliarunt Ægyptios.* Spolium jussu Dei admissum, justum & sanctum est. Deus enim jubens tibi aliquem spoliare, hoc ipso tibi jus & dominium in ejus bona largitur. *Augustinus. Abulens.*

14 Itaque Moses Damascena antiqua patria repetita montem Synæ occupat; quo septem dierem jejunio per deserta Arabiæ cum populo suo fatigatus, cum tandem venisset, septimum diem more gentis *Sabbatum* appellatum in omne ævum jejunio sacravit, quoniam illa dies famem illis erroremque finierat. 15 Et quoniam metu contagionis pulsos

Lens. Deinde merces erat, quam debebant. *Ægyptii enim populi erant debitores, non solum rerum, sed & vitæ suæ, propter Patriarchæ Iosephi præcedentem benignitatem.* Irenæus. *Reposcunt Ægyptii de Hebræis vasa aurea & argentea. Contra Hebræi allegant sibi mercedes restitui oportere illius operaria servitutis.* Tertull. II. adv. Marcionem. Qui tanquam ex antiqua traditione, refert, Ægyptios missis ad Mosem in desertum legatis, bona sua repetiisse. Hebræos contra mercedem. Subducta ratione mercedem debitam longe majorem fuisse repertam.

14. *Montem Synan*] Becharius rursus & alii edidere *montem Synæum.* Voluere, credo, aut debuere, ut in editione Iuntina est, *montem Syna.* Quod est ejus formæ cujus sunt *urbs Antiochia, mons Soractis.* Nimirum nomini communi jungitur proprium casu secundo: ut rectio quam vocant sit pro appositione. *Vorst.*

Montem Synan] placet, *montem Syna.* Sed puto, alia quoque hic esse vitiosa. Quomodo enim occupat primum montem Synæ, dein iter facit per deserta Arabiæ, & tandem venit Damascum? Hæc omnia mediocriter locorum perito sunt absurda. Vitium latere in *occupat quo* videtur, sed quid pro eo substitui debeat, non invenio. *Scheff.*

Sabbatum] De hac rigida quiete Sabbati Judaïci, vide Dionem Cassium, Senecam apud Augustinum, Juvenalem, Rutilium & alios. Varia autem de origine Sabbati comminiscuntur Gentiles. Alii in honorem Saturni institutum volunt, ut Diod. Tarsensis refert; *Plutarchus* IV συμπ. in honorem Bacchi qui Sabbos dictus; *Appion* a Sabbo, quod βυβῶνος ἄλγος Ægyptiis.

Sabbatum &c. *jejunio sacravit*] Eundem errat errorem Augustus apud Sueton. cap. 76. *Ne Judæus quidem, mi Tiberi, tam diligenter Sabbatis jejunium servat.* Nimirum Romani cum scirent, a Judæis crebra jejunia usurpari, & Sabbatum ab iisdem præcipua castimonia celebrari; Sabbatis eos jejunare temere sibi persuaserunt: quod falsum, nisi Sabbatum, non pro septimo die hebdomadis, sed pro tota hebdomade accipiamus, quo sensu Pharisæus, Lucæ 18, 12, *jejunno bis in Sabbatto.* Hæc fere Casaub. ad Suet. *Bern.*

15. *Nec cum peregrinis*] Singulas gentes tanquam eluviem atque sentinam Orbis præ suo populo existimabant Judæi, eodemque odio peregrinos prosecuti, ut eorum disciplinis imbui piaculare habitum sit nefas, cuncta denique humanitatis officia iis tribuerint, quos religio eadem conjunxerat, ceteris denegaverint. unde Juvenalis Sat. XIV, dixit.

Non monstrare vias, eadem nisi sacra colenti,
Quæsitum ad fontem solos deducere verpos.

ab iisdem separati epulis, discreti cubilibus tanquam purgamentum alienigenas vitabant.

Cum peregrinis communic.] MSS. Fuldenses optimi, *cum peregrinis convivenrent,* quod amplectendum puto: maxime cum ita etiam in suis mss. reperit Bongarsius. ut sit hic *convivere*, conjunctione vitæ mutua uti; inde *convivium*: de quo ita Cicero in Catone c. 13: *Bene majores nostri accubationem epu-*

los se ab Ægypto meminerant, ne eadem causa invisi apud incolas forent, caverunt, ne cum peregrinis communicarent: quod ex causa factum paulatim in disciplinam religionemque convertit. 16 Post Mosen etiam filius ejus Aruas, sacerdos sacris Ægyptiis, mox rex creatur; semperque exinde hic mos apud Judæos fuit, ut eosdem reges & sacerdotes haberent; quorum justitia religione permixta, incredibile quantum coaluere.

CAP.

epularem amicorum, qua vita conjunctionem haberet, convivium nominarunt. Modius.

Ne cum peregrinis communicarent] Constructio verbi sic se habet ut apud optimos; cum ablativo puta intercedente præpositione *cum*. Sed significatio, quæ hic non activa, sed neutralis est, apud eosdem illos nondum, credo, est observata. Apud Sulpicium Severum aliosque scriptores ecclesiasticos, satis frequens est. An ipse Justinus ita scripserit, ambiguum facit illud quod codices MSS. Fuldenses teste Modio, & Bongarsiani quidam, pro *communicarent* habent *conviverent*: id quod Modius pro altero & rescribendum putat. *Vorst.*

Quod ex causa factum] Justinum arbitror ita scripsisse, *quod ea causa* T. Faber. Imo *causa* hic est morbus. *quod ea causa factum* est propter illum morbum, vitiliginem scilicet, propter quam expulsi ex Ægypto fingebantur, a Judæis factum est, ut ab aliorum gentium commercio abhorrerent.

Convertit] Absolute, pro *conversum est*. Ita Sallust. Catil. cap. 6. *regium imperium in superbiam dominationemque convertit.* Hoc modo Livius, 2, 8. 1: *Leges in contrarium vertunt.* Tacitus 12, 29, *diuturnitate in superbiam mutans*, hoc est, mutatus. Florus, 2, 15. 6: *Quum bellum sederet*: ubi meliores editiones *sedaret*, hoc est, sedaretur: quod rectum est. Sic enim & Propertius, 3. eleg. 18.

Flamma per incensas citius sedaret aristas:

ut in Animadvers. ad illum poëtam e cod. Pal. eruit V. C. Janus Gebhardus: & A. Gell. 18. 12, ex Vell. *tempestas sedavit.* Nec aliter Marcellin. lib. 29. fin. *tempestas mollivit.* Adde supr. Notam ad 3. 3. 5. *Bern.*

16. *Aruas sacerdos*] In Mss. quoddam Bongarsii legebatur *Arruans.* Mihi non est dubium, quin litera *s* huic voci adglutinata sit ex sequentis vocabuli initiali, legique debeat *Aruan.* Sic enim Aronis nomen corrupisse barbari videntur. *Scheff.*

Semperque exinde hic mos] Aliter veriusque Josephus antiq. Judaïc. 13. 19: *Ut quidam principes simul & Pontifices essent, tempore Maccabæorum primo fieri cœpit, præsertim principatu Aristobuli, qui primus principatum summo Pontificatui conjunxit, & diadema sibi imposuit, annis post captivitatem Babylonicam* 481.

Ut eosdem, reges & sac..&c.] Non tantum apud Judæos mos hic fuit: sed etiam si quid Servio credimus, apud alias gentes. Qua de re sic ille ad istum Virgilii versum, Æn. 3. 80.

Rex Anius, rex idem hominum, Phœbique sacerdos.

Majorum enim hæc erat consuetudo, inquit, *ut rex esset etiam sacerdos. Unde hodieque* (sic enim locum hunc corrigo ex membranis vulgo corruptum & inepte interpolatum) *Imperatores Pontifices dicimus.* Modius. Adde Livium, 1, 20, 1: Diodorum, 3, 5: Nostrum, 11. 7. 14.

Justitia religione permixta] Strabo: δικαιοπραγοῦντες, καὶ θεοσεβεῖς ὄντες. Bong.

Cap.

CAP. III. [1] Opes genti ex vectigalibus opobalsami crevere, quod in his tantum regionibus gignitur. [2] Est namque vallis, quæ continuis montibus, veluti muro quodam, ad instar castrorum clauditur. Spatium loci ducenta jugera.

Coaluere] Forte scribendum *convaluere*, hoc est, potentiam acquisivere, quo significatu verbum hoc auctori usitatum esse, supr. not. ad 18. 4. 1. ostensum est. *Bern.* Certissima est conjectura Bernecceri legentis *convaluere*. τῷ *coalescere* hic locus nullus est. *Grav.*

CAP. III. 1. *Opes genti ex vectigalibus opobalsami crevere*] Balsamum in Judæa provenisse unquam sunt qui negent, eamque mercem aliunde importatam credant. Sed ut in Ægypto & Arabia provenisse olim scimus, ita & in Judæa, at vetustioribus paulo temporibus; Id quod ex Genesi probare possis in historia Jacobi, ubi de muneribus ad Iosephum mittendis agitur. Unde apparet tunc in Judæa crevisse balsamum, in Ægypto non crevisse. At quum balsamum Galaaditicum memoratur in Scripturis Sacris, hoc meminisse potes, prophetam illum, qui mihi in animo est, multis post Jacobum seculis scripsisse; Tunc autem, ut valde versimile est, in Judæa propria defecerat Balsamum. De hoc argumento libellum egregium Prosperi Alpini legimus. *T. Fab.*

In his tantum regionibus] Ita sane tunc fuerit. Postea non dubium, stirpem eam in Ægyptum transisse, atque illic crevisse. Claudianus in Epithalamio Palladii:

Gemmatis alii per totum balsama tectum
Effudere cadis, duro quæ saucius ungue
Niliacus pingui desudat vulnere cortex.

Perseverare etiam illic nostro ævo, qui peregrinati sunt, affirmant. Lipsius Not. 15 ad Tacit. 5 hist.

2. *Est namque vallis*] Duobus hortis regiis nascebatur balsamum in Judæa, altero jugerum viginti, altero pauciorum, ut Plinius testatur. Idem Theophrastus; & jugerum πλέθρα appellavit. Strabo quoque φοινικῶνα fuisse, & planitiem undique montibus in theatri faciem clausam. Atque hæc vallis Hiericus. Quæ & palmeto & balsamo nobilis erat. In eo Phœnicone regii fuerunt horti balsami silva celebres. Plinius majorem horum viginti jugerum esse dixit, Theophrastus πλέθρον. Sed πλέθρον tantum jugeri pars dimidia, ut Hero testatur. Error itaque Plinii, silva enim major, tantum decem jugerum fuit. Hanc φοινικῶνα Jerichuntis vallis, in quo & balsametum fuit, Strabo centum stadia, id est, trecenta jugera, longum esse tradidit. Ducenta autem jugera attribuit Justinus. Vir doctus malebat scribere viginti jugerum, quod fieri non potest. Vallis enim tota scribitur, quæ sine dubio plus fuit quam viginti jugerum. *Salmas.*

Ducenta jugera, nomine arcus dicitur] Vulgo *ducenta millia jugera*: immanis & supra fidem numerus. Veteres plerique *ducenta jugera nomine arcus dicitur*. Quid si legamus; *viginti jugerum Hierichus dicitur?* Atque id Plinius, 12. 25, & Solinus cap. 38, confirmat: & Strabo lib. 16, pag. 525. 10: *Hierichus est planicies montibus circumdata, qua in theatri speciem alicubi recedit* &c. Is tamen spatium loci facit centum stadiorum. *Bong.* Ex hoc Strabonis loco considerandum monuit Freinshemius, an forte Noster ad formam loci potius quam nomen respiciat. Theatrum enim cum *arcus* similitudinem quandam habet. Sed potius est ut Salmasium audiamus, in Exercitationibus ad Solinum, pag. 483, 1. locum hunc ita restituentem:

Spatium

jugera, nomine Hierichus dicitur. 3 In ea valle silva est, & ubertate & amœnitate insignis, siquidem palmeto & opobalsameto distinguitur. 4 Arbores opobalsami formam similem piceis arboribus habent, nisi quod sunt humiles magis, & in vinearum morem excoluntur. Hæ certo anni tempore balsamum sudant. 5 Sed non minor loci

Spatium loci ducentum jugerum Jericus dicitur. Nam quod Bongarsio ex Plin. 12, 25, pr. visum est *viginti jugerum*, id ad unum tantum basametum, partem vallis non magnam, a Plinio refertur. At auctori nostro de totius vallis Jericuntis longitudine sermo est, quam non plus spatii habuisse quam viginti jugerum, non est credibile. *Bern.*

Spatium loci ducenta jugera, nomine Hierichus dicitur] Quoniam in antiquioribus typis expressis, etiam Iuntino, teste Grævio, est *Hiericho*, & in plerisque MSS. quos Bongarsius vidit, *arcus*: quidni Salmasium sequamur & legendum statuamus *Hierichus* aut *Jericus*, ut Plinius & alii appellant? *Vorst.*

Spatium loci ducenta jugera nomine arcus dicitur] Ex Strabone Bongarsius pro *arcus* legit, *Hierichus*; locus est celeberrimus in lib. Sacris, ut & urbs ibi olim. Sed profecto nihil mutandum puto, quam vis etiam in quibusdam Impr. ante Bongarsium legatur *Hiericho*; Formam enim loci, non proprium nomen, respexisse Justinum credibile est. In eadem sententia Freinshemium fuisse comperio. Ceterum videtur ignorasse Justinus, aut Trogus, opobalsamum non esse arborem ipsam sed succum expressum & deciduum ex balsamo. *Tan. Faber.* Sed cum in Anglicano quoque ms. habeatur *Hiericho*, non video cur Salmasiana correctio sit respuenda, præsertim cum nullus a quoquam commemoretur locus, qui *arcus* fuerit appellatus. Non enim de forma loci hic agit, sed de nomine. *Nomine*, inquit, *arcus dicitur*. Græv.

3. *In ea silva est*] Major sic, *In ea valle silva est*. Et sane *valle* videtur vix abesse posse; quod in proximis superioribus eadem non apparet. *Vorst.* Iuntina quoque: *in ea valle silva est.*

Opobalsamo] *Balsamum* proprie de arbore, *opobalsamum* vero (quasi ὀπός τῦ βαλσάμυ, sicut ὀποπάναξ est ὀπός τῦ πάνακος) de succo: *xylobalsamum* denique de ligno dicitur. inversa vice, contra usum auctorum, *opobalsamum* pro arbore posuit, *balsamum* pro lacrima seu succo arboris. Salmas. ad Solin. 582, F, 1.

Opobalsamo] Iuntæ *opobalsameto*. Probo cum Cl. Grævio, & *opobalsamo* per compendium cum linea in capite pro eo scriptum puto, *Scheff.*

4. *Piceis arboribus*) Veteres plerique *specie*, transpositis literis. Strabo, cytiso & terebintho similes facit. Vide Plinium & Solinum. *Bong.* Ex isto veteri *specie* Salmasius ad Solin, 579. E, 2. eruit hanc indubitato meliorem scripturam *picea arboribus*. Sic enim auctor ipse modo dixerat *opobalsami arbor*: & Cicero pro Flacco cap. 1, *fici arbor*: & Livius, 24, 3, 4, *abietis arbores.*

5. *Apricitatis*] Non dubitavi reddere Justino vocem suam, in mss. omnibus extantem, attestante Bongarsio: qui tamen erroneum hoc, & edendum censuit *opacitatis*, & mox hoc versu, *perpetua opacitas*, quod crederet, opinor, ardentissimum Solem, nisi opacitate, non potuisse ab Hierichuntis valle defendi. Atqui, quod Salmasius ad Solinum pag, 990, docet, non omnis locus Soli expositus, sed is demum, ex Latine loquentium usu dicitur *apricus*

ci ejus apricitatis quam ubertatis admiratio est; quippe cum toto orbe regionis ejus ardentissimus sol sit, ibi tepidi aëris naturalis quædam ac perpetua apricitas inest. 6 In ea regione lacus est Asphaltites qui propter magnitudinem & aquæ immobilitatem, *mortuum mare* dicitur. 7 Nam neque ventis movetur, resistente turbinibus bitumine, quo aqua omnis stagnatur; neque navigationis patiens est quoniam omnia vita carentia in profundum merguntur; nec materiam ullam sustinet, nisi quæ alumino illina-

pricus, qui Soli tepido, leni, temperato, non torrentissimo, patet. Hinc *aprici colles* Virgilio eclog, 9, 49, qui obversi sunt orienti Soli, qui quoniam non est intemperate calidus, coquendis uvis maxime est accommodatus. Hujus vocis vim clarius aperit Solinus cap. 51: *Attacis temperiei prærogativa miram aëris clementiam subministrat. Arcent afflatum noxium colles, qui salubri apricitate undique secus objecti probibent auras pestilentes*, Bern.

6. *In ea regione lacus*] MSS. quidam *lacus lacus*: alii, *Non longe est lacus Asphaltites*. Postremam hanc lectionem non rejicio, loquitur enim hoc loco de Asphaltite lacu, quem cum Sirbone eundem facere videtur Strabo lib. 16, pag 525, 27: cum eos distinguat Plinius, 5, cap, 13, & 15, & 16, B. Adde Tacitum hist, 5, 6: Diodorum 19, 91: Josephum de bello Jud, 5, 5, *Bern.*

In ea regione lacus est] Codices quidam MSS. quos Bongarsius vidit, & typis expressus Iuntarum, ipsum lacus nomen additum habent, *Asphaltites Vorst.*

Lacus est] Addunt Mss. & Iuntinus liber, *Asphaltites*, quod Grævio probatur, *Scheff.*

In ea regione lacus est] De eo Plinius: *Asphaltites nihil præter bitumen gignit, unde & nomen; nullum corpus animalium recipit, tauri cameliqne fluitant, inde fama nihil in eo mergi.* Tacitus: *neque vento impellitur, neque pisces, aut suetas aquis volucres patitur.* dicitur hic Justino aquam stagnari, id est, firmari, muniri. Unde & Asphaltitis nomen accepit. Dicitur autem Asphaltites Hesychio ἐρυθρὰ θάλασσα, an scribendum Νεκρὰ θάλασσα. Nam mortuum mare vocabatur ille lacus. Hebræi lacus vocant maria. Hinc in Euangeliis θάλασσα τῆς Τιβεριάδος de lacu Tiberiadis.

7. *Aqua omnis stagnatur*] Hoc est, munitur, firmatur, induraturque, a στεγανῶσαι vel στεγνῶσαι, ut placet Salmasio ad Solinum, pag, 577 *Bern.*

Stagnatur] Græcum est, στεγανόω. *T. Fab.*

Nisi qua alumine illinatur] Codices quidam MSS. teste Bongarsio, *Nisi qua alum. illustratur.* Et vetus typis expressus Becharii *illustretur*. Utrumqne perperam scriptum videtur pro *illutatur*, quod teste Grævio manifeste in editione Iuntina est, & a Majore item atque Sichardo adscriptum in margine. *Vorst.*

Alumine illinatur] Iuntæ & impressi quidam veteres habent *illutatur*, quod a Cl. Grævio probatur, quoniam *lutare* pro *illinere* apud Persium & Catonem quoque reperitur. At in Mss. legitur *inlustratur*, de quo ipso quoque forsitan non male sentiendum. *Lustro* enim est a *luo*, quod prima significatione sua idem esse ac *lavo*, constat vel ex compositis ipsius *abluo*, *eluo*, & similibus. Hinc *inlustro*, imbuo, & frequenter lavo, quæ significatio non est aliena ab hoc loco. *Scheff.*

8. *Primum Xerxes*] Atqui Xerxes nun-

illinatur. [8] Primum Xerxes, rex Persarum, Judæos domuit; postea cum ipsis Persis in ditionem Alexandri Magni venere, diuque in potestate Macedonici imperii subjecti Syriæ regno fuere. [9] A Demetrio cum descivissent, amicitia Romanorum petita, primi omnium ex orientalibus libertatem receperunt, facile tunc Romanis de alieno largientibus.

CAP. IV. [1] Per eadem tempora, quibus in Syria regni mutatio inter novos reges alternabatur, in Asia rex Attalus florentissimum, ab Eumene patruo acceptum regnum, cædibus amicorum & cognatorum suppliciis fœdabat, nunc matrem anum, nunc Beronicen sponsam maleficiis eorum necatas confingens. [2] Post hanc scelestam violentiæ

nunquam bellum movit Judæis, utpote qui a Ciro, primo Persarum rege, Persico imperio semper fuerant subjecti, & plus 150 annis ante Xerxem, Chaldæorum rex Nabuchodonosor ter domuerat Judæos, & in servitutem redegerat, *Bern.*

Primus Xerxes rex] Grævius legendum suadet ex Iuntina, *Primus rex Persarum*, omissa voce *Xerxes*. Scheff.

Primus Xerxes rex Persarum Judæos domuit] Hoc falsum ex ipsamet historia Judæorum. (ita tamen in edit. Iuntarum est, ut scribit Grævius.] al, *Primum* .... quod non minus a vero remotum est, quam illud alterum. *T. Faber.*

9. *Amicitia Roman. petita*] Josephus antiq. Jud 12, 17, refert, Judam Pontificem, postquam accepisset partas a Romanis de regibus victorias, legatos Romam, ad amicitiam societatemque jungendam misisse. Senatumque dedisse quod petebant. Postea etiam ad renovandam cum Rom. amicitiam a populo Judaïco: & rursum ab Hircano Pontifice, post Antiochi regis obitum, legatos Romam missos scribit, ipsaque Senatus consulta de postulatis eorum facta recitat idem auctor lib. 13. 17: & 14, 16. *Bern.*

CAP. IV. 1. *Ab Eumene patruo*] Ex Strabone lib 13, constat, Eumenem hujus Attali *patrem* fuisse, & ita quidam hic ediderunt contra libros. Dictus est hic Attalus, *Philometor*: & morbo interiit, populo Rom. herede instituto. Strabo :, epitoma Livii, 51: Florus extremo lib. 2: Orosius. 5. 8, alii. *Bong.*

Matrem anum] In quibusdam Mss. quos habuit Bongarsius, legebatur, *matrem manu*, quod videtur rectius, ut sit oppositum sequentis *maleficiis*. Scheff.

2. *In modum reorum*] De hoc more reorum, utendi veste squalida, barbam capillumque producendi, ut scilicet eo habitu suffragatores conciliarent, inimicos permulcerent, & judices temperarent, his quæ Cujacius observation. 6. 5. & Rad. Fornerius rer. quotidan. 4. 5. habent, addendi Sisenna apud Nonium in *Vicatim* & Cicero in Verrem, 2. 8. Livius, 6. 16. 4: 6. 20. 1: 44. 19. 5: Seneca consol. ad Polyb. c. 36: Val. max. 6. 4: Suetonius, Ner. 47. 6: Plinius, 7. epist. 27. fin. Plutarchus quæst. Rom. c. 14: A. Gellius, 3. 4: Orosius, 5. 17. fin. Hinc Tertulliano de anima c. 39, *caput reatui vovere*, est comam reorum more promittere. Sic apud Senecam de Benef. 2, c. ult. & 5. 12. *detrahere sordes*, est reum liberare

lentiæ rabiem, ſqualidam veſtem ſumit; barbam capillumque in modum reorum ſummittit; non in publicum prodire, non populo ſe oſtendere, non domi lætiora convivia inire, aut aliquod ſignum ſani hominis habere, proſus ut pœnas pendere manibus interfectorum videretur. 3 Omiſſa deinde regni adminiſtratione, hortos fodiebat, gramina ſeminabat, & noxia innoxiis permiſcebat, eaque omnia veneni ſucco infecta, velut peculiare munus amicis mittebat. 4 Ab hoc ſtudio, ærariæ artis fabricæ ſe tradit, cerisque fingendis, & ære fundendo procudendoque oblectabatur. 5 Matri deinde ſepulcrum facere inſtituit: cui operi intentus morbum ex ſolis fervore contraxit, & ſeptima die deceſſit. hujus teſtamento heres populus Rom. tunc inſtituitur. 6 Sed erat ex Eumene Ariſtonicus non juſto matrimonio, ſed ex pellice Epheſia cithariſtæ cujusdam filia genitus, qui poſt mortem Attali velut paternum regnum Aſiam invaſit. 7 Cum multa ſecunda prælia adverſus civitates, quæ metu Romanorum tradere ſe ei nolebant, feciſſet; juſtuſque rex jam videretur, Aſia Licinio Craſſo con-

Videndum & adagium, *Quaſi dies dicta ſit*. Bern.

Non domi lætiora convivia] Pro *lætiora* in Mſs. eſt *lætitia*. Unde ſuſpicor, non ſatis commode hunc locum ſe habere in vulgatis, certe mirum, quod ſola convivia hic inter omnia, quæ tractantur domi, memorentur. Mallem itaque ſic locum iſtum totum legere, ac diſtinguere: *non in publicum prodire; non populo ſe oſtendere. Non domi lætitia, Convivia inire, aut aliquod ſignum ſani hominis habere.* Hoc vult, non tantum publice triſtem ſeſe exhibuiſſe, ſed ne domi quidem ejus ullam fuiſſe lætitiam, abſtinuiſſe quoque ab omnibus conviviis, & convictu cum aliis. *Scheff.*

3. *Seminabat*] Mss. duo *ſerebat* quod æque convenit. *Madin.*

5. *Matri deinde ſepulc.*] Hinc, & ſimilia propter facta videtur acquiſiſſe *Philometoris* nomen, quod ipſi tribuit præter alios Appianus Mithrid. pag. 212, b. & Strabo lib, 13. pag. 429. 30. *Bern.*

Heres populus Rom.] Vide Livii epitomen, 51: Velleium, 2. 4, 1: Florum, 2, 20: Oroſium, 5, 8: alios. Idem factum a Nicomede, Bithyniæ rege, tradit epitome Livii, 93, itemque ab Archelao Cappadociæ, & Pylæmene Paphlagoniæ regibus, Jornandes de ſucceſſ. regnor. cap. 55. Ceterum in adeunda hac Attali hereditate Romanos doli mali accuſat Mithridates apud Salluſtium hiſtor. lib. 4: & Horatius, 2. Od. 18. *Bern.*

6. *Ariſtonicus*] De bello Ariſtonici præter Livianam epitomen, 59: Florum., 2, 20: Velleium, 2, 4, lege Strabonem lib. 14. pag. 444, fin. Licinius Craſſus, qui a noſtro *Conſul* dicitur, Floro eſt *Prætor*, Paterculo *Proconſul.* quicum juris ſcientiſſimum vocat. A noſtro auctore ſunt Livius, Oroſius, Cicero Philipp. 11, 8, *Bong.*

7. *Adverſus civitates*] Mindum, Sa-

consuli decernitur; [8] qui intentior Attalicæ prædæ, quam bello, quum extremo anni tempore inordinata acie prælium conseruisset, victus pœnas inconsultæ avaritiæ sanguine dedit. [9] In hujus locum missus Perpenna consul, prima congressione Aristonicum superatum in potestatem suam redegit; Attalicasque gazas hereditarias populi Romani, navibus impositas, Romam deportavit. [10] Quod ægre ferens successor ejus M. Aquilius Consul, ad eripiendum Aristonicum Perpennæ, veluti sui potius triumphi munus esse deberet, festinata velocitate contendit. [11] Sed contentionem Consulum mors Perpennæ diremit. [12] Sic Asia Romanorum facta, cum opibus suis vitia quoque Romam transmisit.

Samum & Colophonem. Flor. 2, 20, 5, *Bern.*

Licinio Crasso] P. Licinius Crassus pontifex maximus vincitur & occiditur ab Aristonico. Appellat autem eum prætorem Florus.

8. *Inconsulta avar.*] Vide notam ad 24, 7, 4.

9. *Perpenna*] Ita constanter omnes editiones. Supra citatis auctoribus *M. Perperna* dicitur. De eo videndus quoque Val. Maximus, 3, 4, 5. *Bern.*

In hujus locum missus Perpenna consul.] In Capitolinis aliisque monumentis vocatur *Perperna*: itaque & in Valerio Max. 3, 4, 5. edidimus. *Vorst.*

Perpenna) Rectius *Perperna* legitur ex Fast. Capitolinis, ut observat Vorstius. *Scheff.*

Perpenna] M. Perpenna Aristonicum vincit & captum Romam mittit, ubi in carcere Patrum jussu est necatus, An. CCCCLXV Urbis conditæ. Plinius lib, 13, cap. 3.

10. *M. Aquilius*] In fastis *Manius*. Bong.

M. Aquilius consul] Vulgo plena voce *Marcus* editur. Sed prænomen fuisse *Manius*, e monumentis rursus Capitolinis sciri potest. *Vorst.*

M. Aquilius] Integre, *Manius Aquilius*, ut ex Fastis Capitolinis docet Grævius. *Scheff.*

Manius Aquilius] Ita est in notis doctissimi Grævii. Et recte sane. Sic enim dicitur ab omnibus Latinis. Error natus est ex compendio scripturæ. Cum enim Manium volebant scribere, sic scribebant, M'. cum *Marcum*, per M. simpliciter. *T. Faber.*

12. *Cum opibus vitia*] Florus, 3, 12: *Syria prima nos victa corrupit: mox Asiatica Pergameni regis hereditas.* Adde Livium, 39, 6. fin. Sallust. Catil. cap. 11. fin. Nostrum, 2, 14, 6: & Notam ad 31, 8, 9. Prudenter ergo *Spartana civitas, severissimis Lycurgi legibus obtemperans, aliquandiu civium suorum oculos a contemplanda Asia retraxit; ne illecebris ejus capti, ad delicatius vitæ genus prolaberentur. Quod eos non frustra timuisse, dux ipsorum Pausanias patefecit, qui maximis operibus editis, ut primum se Asiæ moribus permisit, fortitudinem suam effeminato ejus cultu mollire non erubuit*, ut ait Val. Max. 2, 6, 1. *Bern.*

LIBER XXXVII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Massiliensium in Phocenses beneficentia. Tragœdia in Cappadocia & Ponto.*
2 *Mithridatis Ponti Regis futura magnitudo prædicta; liberatio, occupationes.*
3 *Ejusdem res gestæ, & domi ab uxore periculum.*
4 *Otii detestatio, exercitia militaria, Cappadociæ & Galatiæ occupatio, atque superbum Romanis responsum.*

CAP. I.

1 CApto Aristonico, Massilienses pro Phocensibus conditoribus suis, quorum urbem senatus, & omne nomen, quod & tunc & antea Antiochi bello, infesta contra populum Romanum arma tulerant, deleri jusserat, legatos Romam deprecatum misere, veniamque his a senatu obtinuere. 2 Post hæc regibus, qui adversus Aristonicum auxilia tulerant, præmia persoluta; Mithridati Pontico Phrygia major; filiis Ariarathis regis Cappadociæ, qui eodem bello occiderat, Lycaonia & Cilicia datæ; 3 fideliorque populus Romanus in socii filios, quam mater in liberos fuit: quippe hinc

CAP. I. 2. *Syria major*] Quidam impressi codices, *Phrygia major*: quod probo. infra, 38, 5, 3: *sibi pupillo majorem Phrygiam ademerint, quam patri suo præmium dati adversus Aristonicum auxilii concesserant.* Vide Appianum Mithridatico p. 208. *Bong.*

Mithridati Pontico Phrygia major] Editur vulgo *Syria major*: sed contra historiam. Infra 38, 5, 3, ipse Mithridates, hujus filius, sic loquens inducitur: *Sibi pupillo majorem Phrygiam ademerint, quam patri suo præmium dati adversus Aristonicum auxilii concesserant.* Quoniam ergo in editione Iuntina teste Grævio manifeste & historiæ convenienter est *Phrygia major*, idemque de codd. typis expressis & Bongarsius testatur, quidni ipsum illud recipiamus? *Vorst.*

Phrygia major] Sic ex Iuntina, exigente historia, restituit Vorstius, Græ-
vium

hinc parvulis auctum regnum inde vita ademta. 4 Namque Laudice ex numero sex filiorum, quos virilis sexus ex Ariarathe rege susceperat, timens ne non diutinam regni administrationem adultis quibusdam potiretur, quinque parricidiali veneno necavit: 5 unum parvulum, sceleri matris cognatorum custodia eripuit, qui post necem Laudices (nam propter crudelitatem eam populus extinxerat) solus regno potitus est. 6 Mithridates quoque repentina morte interceptus filium, qui & ipse Mithridates dictus est, reliquit. 7 Cujus ea postea magnitudo fuit, ut non sui tantum temporis, verum etiam superioris ætatis omnes reges majestate superaverit, bellaque cum Romanis per XLVI annos varia victoria gesserit: 8 cum eum summi imperatores, Sulla, Lucul-

vium secutus. *Scheff.*

Phrygia Major] Ita excudi jussi, & ita in quibusdam Impr. positum est. *T. Fab.*

4. *Namque Laudice*, &c.] Femineæ regnandi cupiditatis, nec filiis parcentis, simile exemplum est, infra, 39. 2, 9: & luculentum aliud apud Zonaram in vita Irenes filiique Constantini.

Ne non diutinam regni administrationem adultis quibusdam potiretur] Hoc *potiretur* suspectum mihi, non propter casum appositum, sed significationem non satis aptam huic loco. Nam *potiri* de futuris usurpatur, jam regni administratio res erat non futura apud Laudicem, sed præsens, quia eam jam tunc habebat in manibus, nec tam potiebatur ea sequentibus temporibus, quam continuabat. In Mss. extat *pateretur* Quare suspicor, lectionem veram esse, *paterentur*, ut sit ordo: necavit quinque, timens ne non paterentur administrationem regni diutinam, adultis quibusdam, id est, quia erant adulti. *Scheff.* Num qui rerum potitur futuram rem agit? Atqui in hac locutione *rerum potiri*, semper omittitur *administrationem*. Nihil hoc loco sanius. *Gravius.*

6. *Mithridates quoque*] Hic Euergetes dictus: filius autem ejus, quem XI annos natum regni successorem reliquit, *Eupator*, Strabo lib. 10. Vide Appian. Mithridaticum. *Mithridates* est in nostris mss. in uno *Methridatis*. Quod quidam *Mithradates* scribendum censent, ex numismatibus, non probo. Μιθριδάτης enim Græcum est, *Mithridates* Latinum, *a* in *i*, ut Μασσαλία, *Massilia*: Κατάνη, *Catina*; Νομάδες, *Numidæ*. Sed & in Latinis vocibus τὸ *a* in *i* vertitur: *sapiens*, *insipiens*. Adde notam ad 4. 3, 4. *Bern.*

Repentina morte interc.] Amicorum dolo necatum tradit Strabo lib. 10. pag. 329. 15. *Bern.*

7. *Per XLVI annos*] Orosius, 6. 1. fin. *Triginta gerendi belli inveniuntur anni. Qualiter autem XL a plerisque dicti sint, non facile discernitur.* Florus, 3, 5, 3. habet annos XL: Appianus, XLII. Si rationem inieris, XXIX annos invenies ab ortu ipso Mithridatici belli ad Pompeji triumphum. *Bong.*

8. *Damnisque terribilior*] Ita *Samnites cladibus ipsis animosiores.* Florus, 1, 16, 15: Sed multo maxime prisca illa Roma, quæ secundum Horat. 4. Od. 4.

Duris ut ilex tonsa bipennibus,
Nigræ feraci frondis in Algido,

Lucullus, ceterique, in summa Cneus Pompejus, ita vicerint, ut major clariorque in restaurando bello resurgeret, damnisque suis terribilior redderetur. 9 Denique ad postremum non vi, sed voluntaria morte, in avito regno, senex, herede filio, decessit.

CAP. II. [1] Hujus futuram magnitudinem etiam cælestia ostenta prædixerant. [2] Nam & eo quo genitus est anno, & eo quo regnare primum cœpit, stella cometes per utrumque tempus septuaginta diebus ita luxit, ut cœlum omne

Per damna, per cædis, ab ipso
Ducit opes animumque ferro.

Et ut ait Claudianus de laudib. Stilliconis lib. 3. vers. 144.

Nunquam succubuit damnis, & territa nullo
Vulnere, post Cannas major, Trebiamque fremebat.

Adde Notas ad 27. 2. 4.

9. *Denique ad postremum*] Libenter deleam isthuc, *denique*. T. F. At vero noster ad eundem modum l. XII. c. 16: *victus denique ad postremum est non virtute hostili, sed insidiis suorum.* Qui locus Fabro tansmissus est sine censura. Et solent hujus generis jungi alia. Cic. pro Milone: *Deinde postea se gladio perculsum esse* Apul. III. Asini: *Tandem denique reversus ad sensum præsentium.* Forsitan huc referendum & quod legitur apud nostrum lib XIII, c. 1, *Contra Macedones versa vice*, in quo similiter illud *versa vice* Faber delet. *Scheff.*

Non vi hostili victus] *Victus* teste Grævio ab editione Iuntina abest: nec male. *Vorst.*

Non vi hostili victus] In Iuntina *victus* abest, quod Grævio probatur. *Scheff.*

Non vi hostili victus, &c] Ad edit. Iunt. abest, *victus*; recte, ex judicio Grævii & meo. *T. Fab.*

CAP. II. 2. *Nam & quo genitus*] Mss. *nam & eo quo*, rectius haud dubie, quam quod editur. quia mox similiter, *& eo quo regnum primum cœpit.* Scheff. Sic & tres libri Anglicani.

2. *Nam & quo genitus est*] Totum hunc locum reperias, paulo aliter scriptum apud Lupum abbatem Ferrariæ in Senonibus. Eum si voles, si tempus erit, conferre poteris cum hodierna lectione; nam in quibusdam melior Lupi lectio erat quam quæ in impressis est. Vixit ille Lupus ab hinc ferme nongentis annis. (Nam & eo quo genitus est anno, & eo quo regnare primum cœpit, stella cometes per utrumque tempus septuaginta diebus ita *eluxit* ut cœlum omne *flagrare* videretur.... quartam cœli partem occupaverat, & *fulguris* sui *radiis* nitorem Solis vicerat, &c.) Istud *fulguris*, pro *fulgoris*, Lucretii est; sed quod mox sequitur, *radiis*, verum est, & longe optimum. *T. Fab.*

Stella cometes] Quæ Ovidio in fine Metamorph. *stella comans*; Plinio, 2, 15, aliisque, *sidus crinitum.* Est enim cometæ vox adjectiva, qua cum etiam absolute utuntur auctores; ἀστέρα seu stellam subintelligunt. *Bern.*

Per utrumque tempus] Noctu scilicet & interdiu. Quod autem cometes ille, cæli seu superioris hemisphærii, quartam partem, hoc est, gradus 45, occupasse, & quatuor horarum spatium ortu occasuque consumpsisse dicitur, id de cauda ipsius in tantam porrecta longitudinem, & Solis radiis illustrata, non de capite ipsoque corpore est intelligendum. Similis Cometa

omne flagrare videretur. 3 Nam & magnitudine sui quartam partem cœli occupaverat; & fulgore sui, solis nitorem vicerat; & cum oriretur occumberetque quatuor spatium horarum consumebat. 4 Puer tutorum insidias passus est, qui eum fero equo impositum equitare jaculari que cogebant: 5 qui conatus cum eos fefellissent, supra ætatem regente equum Mithridate, veneno eum appetivere. 6 Quod metuens antidota sæpius bibit, & ita se adversus insidias exquisitioribus remediis stagnavit, ut ne volens quidem senex veneno

meta anno ante Nat. Chr. 372, quem Aristoteles Meteor. 1. 6, *magnum cometam* appellat, & splendorem (caudæ) ad tertiam usque cæli partem, id est, ad gradus 60, extendisse perhibet: Diodorus, 15, 50, lumen æmulum Lunæ prætulisse. Pontanus scribit, Cometam anni 1459. amplius quam duo cæli signa (gr. 60.- comæ suæ tractu occupasse. *Bern.*

Septuaginta diebus] Plinius, 2.25. Brevissimum, quo cometæ cernuntur, spatium septum dierum annotatum est: longissimum, octoginta. *Idem.*

3. *Omne conflagrare*] In Mss. legitur *flagrare*. Num Justinus scripsit: *ut cælum omne conflagrare?* Sic noster alibi, *flagrare belli cupiditate*, nec temere aliter cæteri scriptores. *Scheff.*

4. *Fero equo*] *Equo* glossema nihil videtur, annotatum explicandi non protriti vocabuli caussa. Nam *Ferus* per se & substantive sumtum equus est: ut apud Virgil. Æn. 2. 51. & Manilium Astronom. lib. 5. vers. 77. 348. & 643, ex emendatione Scaligeri: fortassis etiam lib. IV. vers. 795. Sic Accius in Medea: *Perite in stabulis immittens frænos feris.* Nazarius Panegyr. Constantin. c, 29: *Quos insultans ferus proterit.* Arnobius advers. lib. 4. pag. 181. *Saturnus induit formam feri.* Ita *ferinus* Virgilio Æneid. 11, 571, est equinus: & poëtæ passim *semiferos* vocant Centauros, non quidem a *feritate* vocabuli ejus etymologia petita; sed a forma ipsa, qua *feros*, hoc est, equos dimidiata sui parte repræsentare finguntur. Adde quod putida phrasis hic fuerit, *equo equitare.* nec sane Mithridati periculum erat ab equi feritate; sed ab imperita regendi pueritia. *Bern.*

6. *Antidota*] Refert Galenus, 3, simplic. medicam. cap. XVIII, frigidis, non vero calidis venenis assuescere aliquem posse. Additque historiam anus Atheniensis, quæ cicutam sine ullo detrimento in cibum sumebat. Vide Matthiol. in libr. VI. Dioscoridis. Plinius, 25, 2, pr, & 23, 8: & 29, 1.

Stagnavit] Hoc est, munivit, ut supr. 36, 3, 7. *Bern.*

Se adversus insidias exquisitioribus remediis stagnavit] *Exquisitioribus* est in antiquioribus typis expressis. Pro quo Bongarsius maluit *exquisitis tutioribus*: ut *exquisitis* sit participium. Sed est illud plerumque ex participio factum nomen: diciturque exempli gratia *exquisita ars*, *exquisita doctrina*. Deinde *exquisitior adulatio* affertur ex Taciti 12 Annal. Et denique superlativi gradus vox *exquisitissimus* est itidem satis nota. *Stagnare* est hic pro munire. Supra 36, 4, 7, *aqua stagnari*, id est, densari ac firmari dicitur. *Vorstius.*

Exquisitioribus remediis] Sic restituit ex antiquioribus Vorstius, & *tutioribus*, quod addit Bongarsius, ex glossa natum videtur. *Scheff.*

Stagnavit] Jam supra occurrit; hic pro, *induravit*, *præparavit*, *munivit*, *corroboravit*. Alibi *stagnare sanguinem*, pro supprimere, Gallice, *arrester le sang*. Tan. Faber. *Stagnari* potest dici

veneno mori potuerit. 7 Timens deinde, ne inimici, quod veneno non potuerant, ferro peragerent, venandi ſtudium finxit, quo per ſeptem annos neque urbis, neque ruris tecto uſus eſt; 8 ſed per ſilvas vagatus diverſis montium regionibus pernoctabat, ignaris omnibus quibus eſſet locis; aſſuetus feras curſu aut fugere, aut perſequi, cum quibuſdam etiam viribus congredi. 9 Quibus, & inſidias vitavit & corpus ad omnem patientiam duravit.

CAP. III. 1 Ad regni deinde adminiſtrationem cum acceſſiſſet, ſtatim non de regendo, ſed de augendo regno cogitavit. 2 Itaque Scythas invictos antea, qui Sopyriona Alexan-

aqua, ſanguis & liquor, cum quaſi ſtagnum fit. Sed ſtagnari homo contra venenum, pro muniri abſurde ſane diceretur: nec quiſquan hanc tranſlationem aut capere poteſt, aut probare. Aſſentior itaque viris doctis, qui legendum cenſent *ſtannavit*, hoc eſt pectus obmuniit, & quaſi obduxit antidotis contra veneni vim. Eſt quidem tranſlatio durior, ſed tamen non inepta & aliena a re, quam exprimere voluit. *Græv.*

8. *Fugare*] Freinshemius *fugere* legit, ut opponatur mox ſubjuncto *perſequi.*

Aut fugare] Aſſentior Freinshemio, ſcribenti *fugere*, quia nulla alias eſt oppoſitio, quam conjunctio *aut* hic poſtulare videtur. Nam ut pro *&* accipiamus, quod aliquando fit, nulla ratio eſt, cum hoc fiat ſaltem in diverſis, qualia non ſunt *fugare*, & *perſequi*. Et probat quoque Iuntæ liber. *Scheffferus.*

Feras fugere] Ita Freinshemius, pro, *fugare.* Ita etiam in Iuntina Grævii. *Tan. Faber.*

9, *Virtutis*] Hoc eſt, *fortitudinis.* Unde Xenophon, lib, 1. Cyripæd. Venationem, veriſſimam eſſe rerum bellicarum exercitationem oſtendit. De Trajano Plinius panegyr, cap, 81: *Olim hæc experientia juventutis, hæc voluptas erat. his artibus futuri duces imbuebantur: certare cum fugacibus feris curſu, cum audacibus robore, cum callidis aſtu,* &c. Addendi, Plato non uno loco, præcipue libro 7 de Legib. Ariſtoteles politic. 1. 5: Plutarchi Sertorius cap. 19: Vegetius, 17: Dio Chryſoſtomus orat, 3, de regno, ſub finem: Pollux præfat, libri 5, *Bern.*

Virtutis patientiam] Mira locutio, etiamſi virtutem pro fortitudice accipias. An enim *pati virtutem* recte dicimur? Ergo vereor, ne ex gloſſa hoc *virtutis* irrepſerit in textum. *Scheff.*

CAP. III. 2. *Itaque Scythas*] Strabo lib. 7. Idem lib, 1, & 2, refert, Mithridatem hunc, barbaros ad Mæotidem paludem, & inde Colchos uſque deviciſſe. Vide Memnonis excerpta. *Bong.*

Sopyriona] De quo ſupr. 12, 1, 16.

Philippum] Auctor ipſe ſibi contrarius eſſe videtur ſupr. 9, 2, 14. *Bern.* Rectius hic de Dario Hyſtaſpis dixiſſet, hunc enim a Scythis fugatum conſtat. At de Philippo ipſe auctor ſupra 9, 2, 14, aliud prodidit. *Vorſt.* Notat Berneggerus, videri auctorem contraria dicere ſupra 9, 2, 14. Inde Cl. Vorſtius rectius Darium Hyſtaſpis cenſet dixiſſe. Mihi tamen nil mutandum videtur. Liquet enim ex oratione Mithridatis, quam ipſius Trogi verbis noſter adſert in ſequentibus, fuiſſe, qui & Darium fugatum a Scythis ſcriberent. Verba clara ſunt lib. XXXVIII. c, 7. *Scythiam duos unquam ante ſe reges non pacare, ſed tantum intrare auſos, Darium & Philippum, ægre*

Alexandri Magni ducem, cum triginta millibus armatorum deleverant; qui Cyrum Persarum regem, cum ducentis millibus trucidaverant; qui Philippum Macedonum regem fugaverant, ingenti felicitate perdomuit. 3 Auctus igitur viribus, Pontum quoque, ac deinceps Cappadociam occupavit. 4 Cum de Asia tractaret, tacitus cum quibusdam amicis regno profectus universam nemine sciente pervagatus est, omniumque urbium situm ac regiones cognovit. 5 Inde Bithyniam transcendit, & quasi dominus Asiæ, opportuna quæque victoriæ suæ metatus est. 6 Post hæc in regnum, cum jam periisse crederetur, reversus est, invento parvulo filio, quem per absentiam ejus Laudice soror uxorque enixa fuerat. 7 Sed inter gratulationem adventus sui, & filii geniti, veneno periclitatus est. siquidem Laudice soror, cum periisse eum crederet, in concubitus amicorum projecta, quasi admissum facinus majore scelere tegere posset, venenum advenienti paravit. 8 Quod cum ex ancilla Mithridates cognovisset, facinus in auctores vindicavit.

CAP. IV. 1 Hieme deinde appetente, non in convivio, sed in campo; non in vacationibus, sed in exercitationibus; nec inter sodales, sed inter æquales, aut equo, aut

ægre inde fugam sibi expedisse. Scheff.

8. *Facinus in auctores vindicavit*] Quomodo, in auctores, cum de unica præcesserit Laodice? puto igitur *in auctore* scribendum, nisi malis *in auctore ejus*. Et potest fieri, ut ex *auctore ejus* junctim scripto, ut sæpe solet in libris veteribus, formaretur illud *auctores*. Scheff.

CAP. IV. 1. *Hieme deinde*] etiam hibernis diebus exercendos milites, ne intermissa consuetudo & animos eorum debilitet & corpora, monet Vegetius, 2, 23. *Bern.* Pro *hieme deinde imminente*, Angli *hieme deinde appetente*. Alterum notum est ex glossa. Et quia illud *appetente* doctius, quam ut Glossatori conveniat, idcirco genuinum esse censeo Justini. Liv. lib. v. *Comitiorum consularium jam appetebat tempus*. Scheff.

Non in vacationibus] Bongarsius edidit *advocationibus*. Janus Guilielmius lib. 1. verisimil. cap. 18, a Palmerio se monitum scribit, & contendit Modius, omnino hic legendum *vocationibus*, hoc est, invitationibus, conviviis, de quo significatu supr. ad 12, 6, 1, diximus. Verum Lipsius Not. 90, ad Taciti histor. 1. pertendit rectum esse *Vacationibus*, & interpretatur de Vacationibus militarium operum, quas recte proprieque Noster *Exercitationibus* hic opponit. *Vacationes munerum* appellat Tacitus, 1, 17, 7: & Quintilianus orat. pro Milite: *Militare otium* est eidem Tacito histor. 3, 46, 5: de quo Livius etiam 7, 7, 8, accipiendus.

aut cursu aut viribus contendebat. 2 Exercitum quoque suum ad parem laboris patientiam quotidiana exercitatione durabat; atque ita invictus ipse inexpugnabilem exercitum fecerat. 3 Inita deinde cum Nicomede societate Paphlagoniam invadit, victamque cum socio dividit. 4 Quam cum teneri a regibus senatui nuntiatum esset, legatos ad utrumque misit, *qui gentem restitui in pristinum statum* juberent. 5 Mithridates, cum se jam parem magnitudini Romanorum crederet, superbo responso; *hereditarium patri suo regnum obvenisse*, respondit; *mirarique se, quod quæ ei relata controversia non fuerit, sibi referatur.* 6 Nec territus minis Galatiam quoque occupat. 7 Nicomedes, quoniam se tueri jure non potuerat, *justo regi redditurum* respondit. 8 Atque

Itaque veterem impressorum lectionem revocare non dubitavi. *Bern.*

Sodales] Erat *sodalitium* quod Græci *ἑταιρείαν* dicunt, teste Gaio JC. l. ult. D. colleg. & corp. Tertulianus lib. 2, ad uxor. c. 6, *Discumbit cum marito in sodalitiis, sæpe in popinis* Cicero de Senect. c. 13. *sodalitates* appellat: quem vide, cum ibi, tum pro Plancio, c. 15, ubi legem quandam Liciniam de his latam refert Mod. *Bern.*

Inter coæquales] De Pompejo Magno Sallustius in fragm. histor. *Equitare, jaculari, cursu cum æqualibus certare.* Idem.

Sed inter æquales] Ita Becharius, Major, & teste Grævio ipsi Iuntæ, edidere. Bongarsius tamen maluit *coæquales.* Sed alterum elegantius est. Contra 9, 6, 6, ubi Bongarsius *æquales* edidit, antiquiores editiones habent *coæquales.* Vorst.

Inter coæquales] Hanc vocem non ausim reprehendere, cum jam antea usus illa fuerit Justinus, ubi de Hierone hæc dicit: *Eidem, in ludo inter coæquales discenti, lupus tabulam.... eripuit,* Adde Auctoritatem Columellæ, qui ex optimis scriptoribus est; Is de pullo anserino agens sic ait: *Ubi se pullulum confirmavit, in gregem coæqualium compellitur.* Quod in lib. *de vitiis sermonis* meminisse poterat Doctiss. ille Gerardus Vossius. *T. Fab.* Sane non damno hanc vocem. Verum tamen est eam jam esse inclinantis Latinitatis, Terentio, Tullio, & omnibus illius ætatis scriptoribus ignotam, apud quos semper *æquales* legitur, quod cum in optima reperiatur editione, non video cur rejici debeat. *Grav.*

2. *Quotidiana exercit.*] Vegetius, 2. 1: *Exercitus ex re ipsa atque opere exercitii nomen accepit; ut ei nunquam liceret obvisci quod vocatur.*

5. *Quod quæ ei relata controversia non fuerit sibi referatur*] Ita optime editio Iuntina teste Grævio. Bongarsii & Berneggeri editiones *quæ*; at Becharii aliæque antiquiores editiones *quod*, omittunt. Sed neutrum abesse potest, ut facile intelligitur. *Vorst.*

Mirarique se, &c.] Assentior Grævio, edit. Iuntinæ lectionem sequenti. Ea est, *Mirarique se, quod quæ ei relata controversia non fuerit, sibi referatur.* T. Fab.

7. *Non potuerat*] Scribo, *poterat.* Idem.

8. *Mutato nomine*] Hoc non Justini, sed glossatoris esse videtur. Est enim totum otiosum, & mox *nomine* sequitur, ingrata prorsus repetitione. *Scheffer.*

Philiamenem] *Pylamenem* ex Homero legendum docuit Glareanus. Principa

que ita filium suum mutato nomine Pylæmenem Paphlagonum regum nomine appellat, & quasi stirpi regiæ reddidisset regnum, falso nomine tenet. 9 Sic ludibrio habiti legati Romam revertuntur.

Principe Paphlagonum venere Pylamene turba, inquit Homerus Iliad. 2. 151. Ejusdem meminit Eustathius in Dionysium, & Strabo lib. 12, & Probus in Datame, qui eum, memoria lapsus, a Patroclo interfectum ait: cum ex Homeri lib. 5. 578, constet, Menelaum eum hasta confodisse. Ab hoc Paphlagonia aliquando *Pylamenia* dicta: Plinius, 6, 2. Nicomedem autem & Pylæmenem reges commemorat Orosius, 6, 2. *Bong.* Non est dubium quin legendum sit *Pylamenem*. Hoc enim Paphlagonum regum nomen fuisse ex Homero & aliis constare potest. Nec procul inde abit editio Juntina, quippe quæ teste Grævio *Philamenem* habet. *Vorst.* Glareanus & Reinesius, probante Grævio *Pylamenem* emendant. *Scheff.*

LIBER XXXVIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Mithridates regni sui auspicia parricidiis polluit; & callidis artibus Ariarathem Cappadocem trucidat.*

2 *Nova Mithridatis & Nicomedis tragœdia, quas senatus Romanus ut cunque sedat.*

3 *Mithridates Tigranem in societatem belli adversus Romanos trahit, & Proconsulibus Rom. fusis, ingenti civitatum Asianarum favore excipitur.*

4 *Oratio Mithridatis, in qua rationes suas exponit, cur bellum sit Romanis inferendum.*

5 *Romanos, dum occupati essent, adoriundos esse censet, justum bellum illud ostendens.*

6 *Malas eorundem artes & originem detegit.*

7 *Stirpis suæ nobilitatem, suorumque libertatem ac fortitudinem opponit; nec non belli facilitatem, liberalitate ac munificentia milites alliciens.*

8 *Ptolemæus Physcon in Ægypto multiplici scelere omnia turbat, & à suis pellitur.*

9 *Demetrii Syriæ Regis, fortunæ ludibrii, casus varii.*

10 *An-*

10 Antiochus Demetrii frater, Parthos bello aggressus, in acie a suis desertus occiditur.

CAP. I.

1 Mithridates parricidia a nece uxoris auspicatus, sororis alterius Laudices filios, cujus virum Ariarathem, regem Cappadociæ, per Gordium insidiis occiderat, tollendos statuit; nihil auctum morte patris exstimans, si adolescentes paternum regnum, cujus ille cupiditate flagrabat, occupassent. 2 Igitur dum in his cogitationibus versatur, interim Nicomedes rex Bithyniæ vacuam morte regis Cappadociam invadit. 3 Quod cum nuntiatum Mithridati fuisset, per simulationem pietatis auxilia sorori ad expellendum Cappadocia Nicomedem mittit. 4 Sed jam Laudice per pactionem se Nicomedi in matrimonium tradiderat. 5 Quod ægre ferens Mithridates præsidia Nicomedis Cappadocia expellit, regnumque sororis filio restituit; egregium prorsus factum, ni subsequuta fraus esset. 6 Siquidem interjectis mensibus, simulat, se Gordium, quo ministro usus in Ariarathe interficiendo fuerat, restituere in patriam velle, sperans, si obsisteret adolescens, causas belli futuras, aut, si permitteret, per eundem filium tolli posse, per quem interfecerat patrem. 7 Qud ubi Ariarathes junior moli-

CAP. I. 1. *Mithridates*] *Crudelissimus erat a puero Mithridates.* Vide eclogas Memnonis. In iis filius sororis Mithridatis *Arathes* dicitur, ut & in Prologo hujus libri. *Bong.*

Parricidia a nece uxoris auspicatus] Edidere Bongarsius, Berneggerus & alii, *Parricidia nece ux. ausp.* Sed perperam. Antiquiores editiones recte *a nece.* Plinius procem. lib. 7. *A suppliciis vitam auspicatur.* Et noster sup. 5, 8, 12, *Cædes ab Alcibiade auspicantur.* Vorst.

Parricidia a nece] Sic ex vetustioribus restituit Vorstius, quia noster sic & alibi. vide 5. 8, 12. *Scheff.* Scribendum, *a nece uxoris auspicatur.* T. Faber.

Laudices filios, &c.) Vide, 37, 14. Aut enim contradicit sibi auctor: aut historiam mire confundit. *Freins.*

Ad expellendum Cappadocia Nicomedem] Alii *Nicomedem Cappadocia.* Liquet, τὸ *Cappadocia* glossatoris esse, non Justini; & ideo id in plerisque suis Bongarsius non reperit. *Scheff.*

7. *Moliri*) Passive: nisi vocula forsan

molliri cognovit, graviter ferens interfectorem patris per avunculum potissimum ab exilio revocari, ingentem exercitum contrahit. 8 Igitur cum in aciem eduxisset Mithridates peditum octoginta millia, equitum decem millia, currus falcatos DC, nec Ararathi, auxiliantibus finitimis regibus minores copiæ essent, incertum belli timens consilia ad insidias transfert; 9 solicitatoque juvene ad colloquium, cum ferrum occultatum inter fascias gereret, scrutatori ab Ariarathe regio more misso curiosius imum ventrem pertractanti ait, *Caveret ne aliud telum inveniret quam*

san exciderit, aut subintelligenda sit, *eum moliri.* Composito sic utitur & Livius, 39, 44, 3, *quæ in loca publica inædificata immolitave privati habebant.*

Quod ubi Ariarathes] Mss. Bongarsiani illud *quod* non agnoscunt. Et puto rectius abesse. *Moliri* plane active accipiendum. Forte scripserat Justinus, *Quem id ubi*, deinde duæ voculæ, *Quem id*, conjunctim scriptæ, *Queid* cum lineola supra literam *e*, post factum *Quod*. Scheff.

8. *Currus falcatos*] Quales fuerint currus, audi Ciceronem: *ex summo temone hasta præfixa ferro eminebant. Utrinque a jugo ternos direxerant gladios, & inter radios rotarum plura spicula eminebant in adversum. Alia deinde falces summis rotarum orbibus hærebant, & alia in terram demissa, quicquid obvium concitatis equis amputatura* Eadem Livius lib. XXXVII: eadem Diodorus Siculus, aliique.

Incertum belli] Malim *incerta belli*: sicut Livius, 30. 30. 12, *incerta casuum*: & Tacitus hist. 1. 26, *incerta noctis*. Nam ita quoque vetus dictum habet, relatum a Philone de fortitud. m. τὰ κατὰ πολέμους ἄδηλα, hoc est, interprete Cicerone ad Attic. 7, 7, fin, *Nemini est exploratum, cum ad arma ventum est, quid futurum sit.* Quomodo Annibal apud Livium, 30, 30, 22: *Nusquam minus, quam in bello, eventus respondet.* Et vide Senec. Thebaid vers. 625,

—— *nunc belli mala*
Propone, dubias Martis incerti vices, &c. *Bern.*

Incertum belli timens] Berneggerus mallet *incerta belli*. Sed nihil mutandum. *Incertum* dicit auctor quod vulgo perperam incertitudinem. Vide libri nostri de Latinit. mer. susp. c. 7, *Vorst.*

9. *Inter fascias*] Feminales fascias accipe, de quibus Casaubonus ad Sueton. Aug. c. 82. 1, ubi tamen has de braccis etiam accipi posse conjicit, non dissentiente Salmasio ad histor. August. 223. E. 1. *Bern.*

Inter fascias] Intelligit subligar, quod ex fasciis constabat. *T. Fab.*

Scrutatori] *Scrutatores* in officiis Principum fuere. Vide Suetonium Claud. 45 & Vespas. 12. *Vorst.*

Regio more] Qui patet ex Plutarchi Timoleonte, c. 21: & Dione, c. 23. Regiam deinde hanc, salutantes scrutandi consuetudinem Romæ primus usurpavit Augustus, Senatum legens, Sueton. cap. 35. Postea Claudius, idem c. 35. Sed eam omisit Vespasianus, idem c. 12. Post alii repetivere, ut Severus apud Spartianum cap. 6. *Bern.*

Aliud telum] Scilicet quod salva lege Cornelia gestare licet: nec tamen honeste nominari potest. Simili metaphora Catullus carm. 68, *siculam* dicit: Propert 1, 3: & 3, 12, *arma*. Cæcilius Hymnide: *nihil agit in amore inermus.* Nec aliter Græcis, ὅπλον, κέντρον, σόρθυγξ. *Idem.*

10. Eve-

quam quæreret. 10 Atque ita risu protectis insidiis sevocatum ab amicis, velut ad secretum sermonem, inspectante utroque exercitu, interficit: regnum Cappadociæ octo annorum filio, imposito *Ariarathis* nomine, additoque ei rectore Gordio, tradidit.

CAP. II. 1 Sed Cappadoces crudelitate ac libidine præfectorum vexati a Mithridate deficiunt; fratremque regis, & ipsum Ariarathem nomine, ab Asia, ubi educabatur, revocant: 2 Cum quo Mithridates prælium renovat, victumque Cappadociæ regno expellit. Nec multo post adolescens, ex ægritudine collecta infirmitate, decedit. 3 Post hujus mortem Nicomedes timens, ne Mithridates accessione Cappodociæ etiam Bithyniam finitimam invaderet, subornat puerum eximiæ pulcritudinis, quasi Ariarathes tres, non duos filios genuisset, qui a senatu Romano paternum regnum peteret. 4 Uxorem quoque Laudicen Romam mittit, ad testimonium trium ex Ariarathe susceptorum filiorum. 5 Quod ubi Mithridates cognovit, & ipse pari impudentia Gordium Romam mittit, qui senatui asseveret, *puerum cui Cappadociæ regnum tradiderat, ex eo Ariarathe genitum, qui bello Aristonici auxilia Romanis ferens cecidisset.* 6 Sed senatus, studio regum intellecto, aliena regna

10. *Evocatum ab amicis*] Ita Bongarsius edidit. *Sevocatum* vero antiquiores typis expressi, interque ceteros teste Grævio Iuntinus habet. *Sevocare* formatum ut *seponere*, *seducere*, *secubare*; & ab aliis item usurpatum. *Vorstius.*

CAP. II. 1. *Sed Cappadoces*] Strabo lib, 12, p. 273. 35. *Romani*, inquit, *mirati homines esse, qui adeo de libertate animum despondissent permiserunt eis, ut de ipsorum corpore regem suis, quem vellent, suffragiis crearent*, &c. *Bong.*

Crudelitate ac libidine præfectorum] Hoc suspectum est. Qui enim sunt præfecti illi, quos hic nominat, & cujus? Ariarathis? quid ergo faciebat Gordius; Num Mithridatis? At in filium octo annorum libido non cadit. In impresso quodam est *præfatorum*. Sed hoc glossatoris videtur, qui volebat præfectos illos de Gordio & filio Mithridatis accipi. Ego censeo, unum Gordium hic innui, de lectione loci nondum possum quid statuere. *Scheff.*

Ubi educabatur, revocant] Mallem *evocant*. Nam *revocare* proprie illius, qui ante dimisit. At hoc non fecere Cappadoces, verum pater Ariarathis hujus. Verbo *evocare* alibi etiam hoc sensu utitur Estque eo verisimilius, sic hic legendum, quia, adhæsisse a fine vocis præcedentis videtur huic vocabulo, *Idem.*

Qui Senatui assereret] *Asserere* pro *affirmare* notum, usurpari a veteribus, at *asserere quid alicui* an reperiatur, dubito. In Mss. Bongarsianis est *asseveret*. Unde putem, nostrum, *asseve-*

regna falsis nominibus furantium, & Mithridati Cappadociam, & Nicomedi, ad solatium ejus, Paphlagoniam ademit. 7 Ac ne contumelia regum foret, ademptum illis, quod daretur aliis, uterque populus libertate donatus est. 8 Sed Cappadoces munus libertatis abnuentes, negant *vivere gentem sine rege posse*. Atque ita rex illis a senatu Ariobarzanes constituitur.

CAP. III. 1 Erat eo tempore Tigranes rex Armeniæ, obses Parthis ante multum temporis datus, sed olim ab iisdem in regnum paternum remissus. Hunc Mithridates mire ad societatem Romani belli, quod olim meditabatur, pellicere

asseveraret scripsisse. *Scheff.* Verissima est scriptura librorum Bongarsianorum, qui *assereret* legunt pro *assereret* Nam *asserere* pro affirmare nusquam apud meliores scriptores veteriores reperitur. *Asserere in libertatem* frequens est. Sed *asserit hoc hic aut ille* deterioris temporis. *Gravius.*

8. *Neg. vivere gentem sine rege posse*] *Gentem*, subaudi, suam, scilicet Cappadocum: quomodo auctor ea voce speciatim etiam utitur, 36. 2, 14. Hoc non monerem, nisi magni nominis Politicus, Auctoris ista de *omni gente* pronuntiari censeret. Quod non est ita. Nam etsi, de sententia Mithridatis apud Sallust. histor. l, 4, *pauci libertatem, pars magna justos dominos volunt*: hoc tamen iis solum accidit, qui *libertatis dulcedinem nondum sunt experti*. Livius, 1, 17. 3. Sicuti apud Tacitum, 13, 34: *Armenii, libertate ignota, magis ad servitium inclinant*. Adde de Ægyptiis Herodotum, 2, 147. Ceteroqui sane *nihil omnino bonorum multitudini gratius, quam libertas*. Livius, 33. 18, 6. *Bern.*

Ariobarzanes] Ariobarzanes Cappadociæ rex. De quo Cicero in oratione pro Lege Manilia.

Ariobarzanes] Hunc postea regno expulsum refert Cicero pro L. Manil. c. 5: & auctor ipse, 38. 3. 3. *Bern.*

CAP. III. 1. *Tigranes*] Lege Strabonem extremo libro 11. ex quo, & ex uno ms., scripsi *obses Parthis*, cum in ceteris sit, *obses a Parthis* inepte. Appianus Mithr. pag. 166. d. Ariobarzanem a Mithraa & Bagoa Cappadocia pulsum scribit, & in ejus locum Ariarathen constitutum: Nicomedem vero Bithynia a Socrate fratre ejectum. *Bong.*

Ante multum temporis] Ita Bongarsius & post eum alii edidere. Sed antiquiores typis expressi habent *ante nonmultum tempus*: quod eo quidem rectum putem. *Multum tempus* pro multum temporis, dicitur ut *multum oleum, exiguum vinum* a Scribonio Largo. Vide Indicem in hunc Rhodii. *Vorst.*

Ante multum temporis] Pro *temporis* in editis quibusdam *tempus* legitur, quod non repudiem. At quod iidem adjiciunt *non* sensumque faciunt contrarium, vix puto admittendum, cum repugnent Mss. Equibus mox pro *sed olim*, sunt, qui *nec olim* malunt. Mihi omnia examinanti locus totus ita videtur scribendus: *obses Parthis ante multum tempus datus, sed nec olim ab iisdem in regnum paternum remissus*. Scheff.

Sed olim] Pro hoc malim *nec olim*, ut Becharius edidit: ut hoc sit pro non ita pridem. *Vorst.* Iuntina quoque: *ante non multum tempus, nec olim.*

Quod olim meditabatur] *Olim* abest a Becharii aliisque antiquioribus editionibus: & recte meo judicio. Non Mithridates olim, sed jam tum meditabatur nec potest quisquam aliquid olim meditari. repugnant enim hæc inter.

pellicere cupiebat. 2 Nihil igitur de offensa Romanorum sentientem per Gordium impellit, ut Ariobarzani, segni admodum, bellum inferat; & ne quis dolus subesse videretur, filiam suam ei Cleopatram in matrimonium tradit. 3 Primo igitur adventu Tigranis Ariobarzanes sublatis rebus suis Romam contendit. Atque ita per Tigranem rursus Cappadocia juris esse Mithridatis cœpit. 4 Eodem tempore mortuo Nicomede, etiam filius ejus & ipse Nicomedes regno a Mithridate pellitur: qui cum supplex Romam venisset, decernitur in senatu, ut uterque in regnum restituantur: in quod tum missi Aquilius & Manlius Maltinus legati. His cognitis Mithridates societatem cum Tigrane, bellum adversus Romanos gesturus, jungit: pactique inter se sunt, ut urbes agrique Mithridati, homines vero & quæcunque auferri possent Tigrani cederent. 6 Post hæc Mithridates intel-

inter se, ut quæ tempora diversa, præteritum & futurum, aut præsens & futurum, comprehendunt. Meditari aliquis potest quod olim demum sit gerendum, sed non potest olim meditari. *Vorst.*

Quod olim meditabatur] Antiquiores *olim* non agnoscunt, quod rectum putat Vorstius. *Scheff.*

2. *Et ne quis dolus*, &c.] Quia nullus est contractuum, qui videatur fieri meliore fide: quippe *generi soceris sunt loco filiorum: & hi vicissim in loco parentum suis generis*, ut ait Philo Judæus lib. 2, de Monarchia. *Hoc sacrum est. quod nulla permittitur commotione violari. nam quibus obsidibus habeatur fides, si non credatur affectibus?* Cassiodor. Var. 3, Epist. 4. pr. *Bern.*

Filiam suam Cleop.] Inde Appianus Mithrid. pag. 180. c. Τογβάνης (legendum Τιγράνης) ὁ Ἀρμένιος αὐτῷ κηδεστής ἐστι. *Socer* vertit interpres: cum hoc loco κηδεστὴς sit, *gener*. De Nicomede filio pulso, vide Strabonem lib. 12. *Bong.*

2. *Aquilius & Manlius Maltinus*] Legendum arbitror *Manius Aquilius & M. Altinius*. Appianus Mithrid. p. 166. c. missos *legatos* ait, *quorum princeps erat Manius Aquilius*: quem superatum a Mithridate, docet Epitome Livii, 77. *Idem.*

In quod tum missi Aquilius & Manlius Maltinus] Infra 38, 4, 4. *Aquilium & Maltinum*. Nec dubium illud *Manlius* nihili, & pro *Manius* esse, sive jam Aquilii, sive Maltini prænomen hoc sit. Iuntæ teste Grævio edidere, *Aquilius Manlius & Manius Attilius*. At Becharius & Major, *Aquilius Mallius & Maltinus*. Bongarsius legendum arbitratur *Manius Aquilius & M. Attilius*. Certe Appianus principem eorum qui missi tum ad Mithridatem fuerunt, *Manium Aquilium* vocat. *Vorstius.*

Aquilius & Manlius Maltinus] Bongarsius legeret, *Manius Aquilius & M. Attilius*. T. Fab.

6. *Post hæc Mithridates intelligens*] Iuntina, *Mithridates intellecto*. Probat Grævius. *Scheff.*

Intelligens] Ed. Iuntarum, *intellecto*, quod elegantius, & magis e consuetudine Justini. *T. Fab.*

Ad Cimbros) Freinshemius legendum

tellecto, quantum bellum suscitaret, legatos ad Cimbros, alios ad Gallogræcos, & Sarmatas, Bastarnasque, auxilium petitum mittit. 7 Nam omnes has gentes Romanum meditabundus bellum variis beneficiorum muneribus jam ante illexerat. Ab Scythia quoque exercitum venire jubet, omnemque Orientem adversus Romanos armat. 8 Non magno igitur labore Aquilium & Maltinum Asiano exercitu instructos vincit; quibus simul cum Nicomede pulsis, ingenti favore civitatium excipitur; 9 multum ibi auri argentique, studio veterum regum, magnumque belli apparatum invenit; quibus instructus debita civitatibus publica privataque remittit, & vacationem quinquennii concedit. 10 Tunc ad concionem milites vocat, eosque variis exhortationibus ad Romana bella sive Asiana incitat. 11 Quam orationem dignam duxi, cujus exemplum brevitati hujus operis insererem, quam obliquam Pompeius Trogus exposuit, quoniam in Livio & in Sallustio reprehendit, quod conciones directas, pro sua oratione operi suo inserendo, historiæ modum excesserint.

CAP.

dum putat *Cimmerios*, ex 38. 7, 10. Nam quomodo huc Cimbri? licet ab illis ortum traxisse quidam fabulentur. Vide de situ harum regionum Amm. Marcellinum lib. 22. cap. 11. & seqq. *Bern.*

8. *Non magno ig. labore*] Qua ratione Mithridates Aquilium & C. Cassium Romanos duces vicerit, lege Appianum Mithrid. pag. 181, & seqq. *Bong.*

9. *Debita*] Politice admodum. Quia nulla res magis trahit populum, quam debitorum remissio, & immunitas.

Vacationem quinquennii] Ita Cappadocibus in formam provinciæ redactis a Romanis, *quædam ex regiis tributis deminuta, quod mitius Romanorum imperium speraretur.* Tacit. annal. 2. 56. De Macedonibus similia Livius, 45, 18, Adde Sc. Amirat. 20. 7. *Bern.*

Vacationem quinquennii concedit] Antiquiores typis expressi *quinquennio*; ut quantum in tempus concessa vacatio fuerit, casu sexto notetur: id quod sane nec insolens est. Supra 1, 9. *Militiæ vacationem in triennium permittunt.* Vorstius.

11. *Quod conciones directas*] De his qui prolixas nimis orationes historiis inserunt, & ita Historiam Concionum velut appendicem faciunt, vide initium libri 20. Diodori. *Bong.*

Quod conciones directas] Quod Livius, Sallustius & alii oratione directa usi sunt, id minime reprehendendum. Et concinnius fecisset noster, si & ipse orationem directam usurpasset, cum tam longam formare vellet. Placet hac super re judicium Freinshemii, quod is ad Curt. 3, 2, 11. exposuit his verbis: *Ut largiar in brevioribus concionibus decentius hoc fieri* (ut oratio obliqua sit) *hoc certe concedere non possim, in prolixioribus idem obtinere, cum toties inculcanda sint ista* se, sibi, *&* inquam, inquit, *quæ verba vitanda Cicero sibi censuit, ne sæpius interponeren-*

 ren-

CAP. IV. 1 *Optandum sibi fuisse* ait, *ut de eo liceret consulere, bellumne sit cum Romanis, an pax habenda:* 2 *quin vero sit resistendum impugnantibus, nec eos quidem dubitare, quispe victoria careant. Quippe adversus latronem, si nequeant pro salute, pro ultione tamen sua, omnes ferrum stringere.* 3 *Ceterum quia non id agitur, an liceat quiescere, non tantum animo hostiliter, sed etiam prælio congressis, consulendum, qua ratione ac spe cœpta bella sustineant.* 4 *Esse autem sibi victoriæ fiduciam, si sit illis animus: Romanosque vinci posse, cognitum non sibi magis, quam ipsis militibus, qui & in Bythinia Aquilium & Maltinum in Cappadocia fuderint.* 5 *At si quem aliena magis exempla quam sua experimenta moveant, audire se, a Pyrrho rege Epiri, non amplius quam quinque millibus Macedonum instructo, fusos tribus præliis Romanos.* 6 *Audire Annibalem sexdecim annis Italiæ victorem immoratum; & quin ipsam caperet urbem, non Romanorum illi vires obstitisse, sed domesticæ æmulationis atque invidiæ studium.* 7 *Audire populos Transalpinæ Galliæ Italiam ingressos, maximis eam plurimisque urbibus possidere; & latius aliquanto solum finium, quam in Asia quæ dicatur imbellis, eosdem Gallos occupasse; nec*

ventur. Adde quod vix caveri possit, quin alia quoque hac ratione indecora committantur, verbi gratia in oratione Trogi 38, 7, 8. tantumque se avida expectat Asia, ut etiam vocibus vocet: adeo illis odium Romanorum incussit rapacitas proconsulum, &c. *hæc enim directæ orationi congruerent, obliquæ minus conveniunt.* Observo ipsum quoque nostrum oratione directa alicubi usum; & quidem 14,3. ubi Eumenem; & 18, 7. ubi Maleum loquentem inducit. *Vorst.*

CAP. IV. 1. *Optandum sibi*) Simillime Pericles apud Thucydidem, 2, 11, 7. *Qui arbitrium belli pacisque habent, dementes fuerint, si bellum malint. At quibus ea necessitas injungitur, ut aut cedendo finitimorum fere dominatum, aut pro victoria belli discrimen adire cogantur; hic qui periculis se subducit, multo majorem, quam qui ea sustinet, reprehensionem meretur.* Ita Sulpitius apud Livium, 31, 7, 2. & rursus ipse Mithridates initio epistolæ ad Arsacen. ap. Sallust. histor. 4. *Bern.*

3. *Quia non id agitur*] Ut multa alia in oratione hac indirecta sunt quæ magis orationi directæ conveniunt, ita & *τὸ agitur* non tam ad indirectam, quam ad directam orationem pertinere videtur. *Vorst.*

Solum finium) Hoc *finium* non videtur Justini esse, aut sub eo corrupto aliud latere vocabulum, quod difficile divinare. *Scheff.*

8. *Eos-*

8 *nec victam solum dici sibi Romam a Gallis, sed etiam captam, ita ut unius illis montis tantum cacumen relinqueretur, nec bello hostem, sed pretio remotum:* 9 *Gallorum autem nomen, quod semper Romanos terruit, in partem virium suarum ipse numeret. Nam hos qui Asiam incolunt Gallos, ab illis, qui Italiam occupaverant, sedibus tantum distare;* 10 *originem quidem ac virtutem, genusque pugnæ idem habere, tantoque his sagaciora esse quam illis ingenia, quanto longiori ac difficiliori spatio, per Illyricum Thraciamque prodierint, pene operosius transitis eorum finibus, quam ubi consedere, possessis.* 11 *Jam ipsam Italiam audire se nunquam, ut Roma condita sit, satis illi pacatam, sed assidue per omnes annos pro libertate alios, quosdam etiam pro jure imperii bellis continuis perseve-*

8. *Eosdem Gallos occupasse*] Præfero quod habent Mss. Bongarsiani, *iidem Galli occupassent*. Idem.

9. *In partem virium suarum ipse numeret*] Constructionem hic non video. Debebat, nisi fallor, scripsisse, *in partem virium suarum se numerare*. An verba, *semper Romanos terruit*, delenda? Fieret profecto melior oratio: *Gallorum autem nomen* (supple, esse) *quod in partem virium suarum ipse numeret*. Scheff. Non facile hæc refingam omnibus libris invitis, sed potius referam inter illa vitia, quibus hanc orationem obliquam laborare Freinshemius doctissimus superius observavit. *Græv.*

Hos qui Asiam incolunt] Causæ suæ potius, quam vero servit hoc loco Mithridates. Verius de hisdem Florus 2. 11: *Gens Gallogræcorum, sicut ipsum nomen indicio est, mixta, & adulterata reliquiæ Gallorum, qui Brenno duce*, &c. *Itaque ut frugum semina mutato solo degenerant: sic illa genuina feritas eorum, Asiatica amœnitate mollita est*. Adde Livium, 38, 17. *Bern.*

10. *Tantoque his sagaciora esse ingenia*] In Mss. legitur *acriora*, quod miror omisisse sumere in textum. Est enim alterum glossatoris, & quidem prorsus inepti. Ecquid enim hic sagacitas faciat, cum de virtute fortitudineque manifeste præcedat, operositasque itineris duros potius, quam sagaces faciat. *Scheff.* Nec hic viro doctissimo possum subscribere. Sagacitas an non requiritur in bello? Cur barbari viribus & impetu potentiores victi sunt a Romanis, quam quia hi prudenter secundum artem militarem bella gerebant? Acres erant omnes Galli, hoc est intrepidi, bellicosi, sed non sagaces. Sed non ratione bellum gerebant, quæ non potest esse sine sagacitate. Pulchre Seneca 1. de Ira cap. 11. *Germanis quid est animosius? quid ad incursum acrius? quid armorum cupidius, quibus innascuntur innutriunturque*; & quæ sequuntur. Dein: *Agedum illis corporibus, illis animis, delicias, luxum, opes ignorantibus da rationem, da disciplinam, ut nihil amplius dicam, necesse erit, nobis certe, Romanos mores repetere*. Hos itaque Gallos, qui virtutem pristinam retinebant, difficultates, labores (nam παθήματα μαθήματα) & loca ipsa cultiora, in quibus consederant, sagaciores reddiderant, ut illorum vis magis esset timenda, quam ceterorum. Acuerant ratione virtutem, ut Florus loquitur.

 Plu-

severasse; 12 *& a multis civitatibus Italiæ deletos Romanorum exercitus ferro, a quibusdam novo contumeliæ more sub jugum missos.* 13 *Ac ne veteribus immoretur exemplis, hoc ipso tempore universam Italiam bello Marsico consurrexisse, non jam libertatem, sed consortium imperii, civitatisque poscentem.* 14 *Nec gravius vicino Italiæ bello, quam domesticis Principum factionibus urbem premi, multoque periculosius esse Italico civile bellum;* 15 *simul & a Germania Cimbros, immensa millia ferorum atque immitium populorum more procellæ inundasse Italiam;* 16 *quorum tametsi singula bella sustinere Romani possent, universis tamen obruantur, ut ne vacaturos quidem bello suo putet.*

CAP. V. 1 *Utendum igitur occasione & rapienda incrementa virium, ne si illis occupatis quieverint, mox adversus vacuos & quietos majus negotium habeant.* 2 *Non enim quæri,*

Plurima possent in hanc rem afferri, nisi res esset in aperto. *Gravius.*

12. *Sub jugum missos*] Scilicet a Samnitibus ad Caudinas furcas. Liv. 9. 6. *Bern.*

13. *Ne veteribus immoremur*] Mallem *immoretur.* Sed sunt alia quoque hujus generis orationi directæ propria in hac oratione, de quibus pridem viri docti monuere. Ut fortassis Justini potius, quam librarii hæc sit culpa. *Scheff.* Cujus emendationem confirmat Iuntina, in qua legitur *immoretur.*

Bello Marsico] Dictum a Marsis belli auctoribus, Strabo lib. 5, Dictum etiam Italicum & sociale. De eo lege Appianum, Florum, & alios: apud quos, & apud Plutarchum, vide historiam belli civilis Mariani & Cimbrici, quorum mox meminit Orosius, 5, 19: eodem anno bellum civile commotum & Mithridaticum cœptum scribit. *Bong.*

14. *Vicino Italiæ*] Iuntæ, *vicina*, laudat Grævius. *Scheff.*

Domesticis Principum factionibus] Anno DCLXII, simul civilia bella & Mithridatica cœperunt. *Orosius.*

Periculosius esse Italico] Antiquiores typis expressi pro *esse* habent *accessisse*: nec male meo judicio. *Vorst.*

Periculosius esse Italico] Iuntæ; *periculosius accessisse Italico*, quod Grævius censet præferendum. *Scheff.*

CAP. V. 1. *Utendum occas.*] *Valet in omnibus rebus humanis & pollet occasio, sed maxime in bellicis.* Polyb. 9, 14: & 10, 39.

Rapienda increm.] Verbi emphasin exprimit illud Senecæ Consol. ad Marciam c. 10: *Quicquid a fortuna datum est, tanquam extemplo abiturum possideat animus. Rapite ex liberis voluptates: fruendos nos invicem liberis date, & sine dilatione omne gaudium haurite. nihil de hodierna die promittitur, imo nihil de hac hora. festinandum est: instat a tergo mors,* &c. Et alibi: in re subita, *rapienda, non capienda consilia.* Ennius apud Ciceronem de Oratore, 3, 40.

——*Vive, Ulysses, dum licet:*
Oculis postremum lumen radiatum
rape. Bern.

4. *Ado-*

quæri, an capienda sint arma, sed utrum sua potius occasione, an illorum. 3 *Nam bellum equidem jam tunc secum ab illis geri coeptum, cum sibi pupillo majorem Phrygiam ademerint, quam patri suo præmium dati adversus Aristonicum auxilii concesserant, gentem quam & proavo suo Mithridati Seleucus Callinicus in dotem dedisset.* 4 *Quid, cum Paphlagonia se decedere jusserunt, non alterum illud genus belli fuisse? quæ non vi, non armis, sed adoptione testamenti, & regum domesticorum interitu, hereditaria patri suo obvenisset;* 5 *cum inter hanc decretorum amaritudinem parendo non tamen eos mitigarit, quin acerbius se in dies gerant, non obtinuisse.* 6 *Quod enim a se non præbitum illis obsequium? non Phrygiam, Paphlagoniamque dimissas? non Cappadocia filium eductum, quam jure gentium victor occupaverat?* 7 *Raptam tamen sibi esse victoriam*

4. *Adoptione testamenti*] Mira locutio. Quid enim *adoptio testamenti*? Forte, quæ fit per testamentum. At hoc nemo ista formula exponit. Dein unde constat, factum id per testamentum? Nisi omnia me fallunt, scripsit Justinus, *sed adoptione, testamento, & regum domesticorum interitu*. Scheff.

5. *Parendo, non tamen*, &c.] Idem questi de Romanis Britanni, *nihil*, inquiunt, *profici patientia, nisi ut graviora tanquam ex facili tolerantibus imperentur*. Pub. cyrus:

Patiendo multa veniunt, quæ nequeas pati.

Adde Thucydidem, 1. 24. 13: Livium, 35, 17, 6: & 42, 1, 8.

Cum inter hanc decretorum amaritudinem non tamen eos mitigaret, quin acerbius se gerant non obtinuisse) Rectius videtur *mitigarit*. Vorst.

Non tamen eos mitigaret] Cl. Vorstius cum Grævio mallet, *mitigarit*. Nec repugno. Illud quæro potius, quomodo cohæreant, *parendo non mitigarit, non obtinuisse*. Manifeste hæc mendosa sunt, quæ videntur posse sanari, si verba illa *non tamen eos mitigaret*, penitus deleantur. Et existimo ab eo esse, qui sequentia explicare volebat. *Scheff.*

Cum inter hanc decretorum amaritudinem parendo, non tamen eos mitigaret, quin acerbius se in dies gerant non obtinuisse] Facile videas locum hunc vitiose scriptum esse. Sic emendari potest, & ex mente ac stylo Justini. *Cum inter hanc decretorum amaritudinem parendo, non* tantum *eos* non mitigasset, *quin*, ne *acerbius se in dies gerant, non obtinuisset*. Aliter conjecit amicus noster, alii aliter conjicient: queis plus otii, plus ingenii, plus felicitatis in hoc genere fuerit. *T. Fab.* Non contemno hanc emendationem. Videtur tamen propius a lectione veteri abire, si legamus, *non tamen eos mitigarit*. Quin acerbius si gerant *non obtinuisse*. Nisi malis sequi quod in notis jam ante monui. *Scheff.*

7. *Raptam tamen sibi esse victoriam ejus ab illis*] Editio Iuntina teste Grævio sic, *Raptum tamen sibi esse victoria jus*: quod non contemnendum. Præcedit enim, *Quam jure gentium victor occupaverat*. Vorst.

Raptam tamen sibi esse victoriam ejus ab illis] Iuntæ *Raptum tamen sibi esse victoria*

riam ejus ab illis, quorum nihil est nisi bello quæsitum. 8 *Non regem Bithyniæ Chreston, in quem senatus arma decreverat, a se in gratiam illorum occisum? tamen nihilominus imputari sibi, si qua Gordius aut Tigranes faciat;* 9 *libertatem etiam in contumeliam sui a senatu ultro delatam Cappadociæ, quam reliquis gentibus abstulerunt: deinde populos Cappadocum pro libertate oblata Gordium regem orantes, ideo tantum quoniam amicus suus esset, non obtinuisse.* 10 *Nicomedem præcepto illorum bellum sibi intulisse; quia ultum ierit se, ab ipsis ventum obviam, & nunc eam secum bellandi illis causam fore, quod non impune se Nicomedi lacerandum, saltatricis filio, præbuerit.*

CAP. VI. 1 *Quippe non delicta regum illos, sed vires*

victoria jus. quod Grævio Vorstioque non displicet. *Scheff.* In edit. Iuntarum, venuste, ut ait Grævius, legitur, *raptum tamen sibi esse victoria jus*, &c. *T. Fab.*

Quorum nihil] Similia Minio legatis Romanis objicit apud Livium, 35, 16.

9. *Deinde populo Cappadocum*] Testatur Grævius, editionem Iuntarum habere *populos*, & conjicit legendum esse *populos Cappadocum Gordium regem orantes ideo non obtinuisse*: quomodo Livius dicat *Latini populi*, *Æqui Volscique populi*. Vorst.

Dein populo] In Iuntarum est *populos*. Ideo Cl. Grævius mox scribit, *orantes*. Ego, quoniam in libris aliis est *orantem*, malim alterum mutare, ac scribere *populum*. Vitium ex eo natum, quoniam librarius antiqua ratione *populo* cum lineola supra *o* finali scripserat pro *populum*. Inde alii *populo* simpliciter, neglecta lineola, alii *populos* fecere, ut facile colligitur. *Scheff.*

Deinde populos Cappadocum, &c.) Recte Grævius ex Iuntina editione. *T. Fab.*

10. *Ultum ierit se*] Ita ex vett. emendavi: quomodo & apud Tacitum legendum docuit me P. Pithœus, Annal. 6, 36, 1: *Mox Artabanus tota mole regni ultimi id peritia locorum.* Lege *ultum iit*, ut doctissimus & diligentissimus Lipsius annotavit. *Bong.* Amat enim ita loqui Tacitus: ut Annal, 13, 44, 7: *Injurias ultum isse.* Forsan imitatione Sallustii, Jugurth. 68, 1: *ultum ire injurias festinat.* Ita Curtius 10, 8: *temeritatem armis ultum ivit.* Bern.

Quia ultum ierit se, ab ipsis ventum obviam in eo] *Ultum ierit* recte rescripsit Bongarsius e MSS. Et loquuntur ita & alii. *In eo* ab antiquioribus typis expressis, & inter hos Iuntino abest: adjectumque non æque bene est a Bongarsio. *Vorst.*

Obviam in eo, &] Recte censent, posse τὸ *in eo* abesse. Quod si tamen probis in codicibus reperit Bongarsius, putem Justinum sic scripsisse: *ab ipsis ventum obviam. Eo & nunc*, ut illud *eo* referatur ad *quod* subsequens, & potest *in* ante *eo* factum esse ab *m*, quod præcedit proxime in fine vocis *obviam.* Scheff.

Ventum obviam in eo, & nunc, &c.] Error manifestus; pro *in eo* legendum *tunc*, cum mox addat, *& nunc.* Tan. Faber.

CAP. VI. 1. *Non delicta regum*] Sallust. in epistola Mithridatis ad Arsacem:

res ac majestatem insequi; neque in se uno, sed in aliis quoque omnibus hac semper arte grassatos. 2 *Sic & avum suum Pharnacem, per cognationum arbitria, succedaneum regi Pergameno Eumeni datum:* 3 *sic rursus Eumenem, cujus classibus primum in Asiam fuere transvecti, cujus exercitu magis quam suo, & Magnum Antiochum, & Gallos in Asia, & mox in Macedonia regem Persen domuerant,* 4 *& ipsum pro hoste habitum; eique interdictum Italia, & quod cum ipso deforme sibi putaverant, cum filio ejus Aristonico bellum gessisse. Nullius apud eos majora, quam Masinissæ regis Numidarum haberi merita.* 5 *Huic imputari victum Annibalem, huic captum Syphacem, huic Carthaginem deletam; hunc inter duos illos Africanos tertium servatorem urbis referri;* 6 *tamen cum hujus nepote bellum modo in Africa gestum adeo inexpiabile, ut ne victum quidem memoriæ patris donarent, quin carcerem ac triumphi spectaculum experiretur.*

facem: *Namque Romanis cum nationibus, populis, regibus cunctis, una & ea vetus causa bellandi est, cupido profunda imperii & divitiarum* &c. Idem & Jugurtha apud eundem Sallust. 81, 2. *Bong.* Idem Britanni apud Tacit. in Agric. c. 30. Nec diversus abit Appianus in fine lib de bellis Mithrid.

Neque in se uno] Non rejicio penitus. Suspicor tamen, evenisse hic, quod in superioribus, ut pro *unum* librarius scribetet *uno* cum lineola in litera finali *o*, antiqua ratione. Noster certe alibi semper quartum casum apponit verbo *grassari* & præpositioni *in*, non ultimum. *Scheff.*

5. *Huic imputari victum Annibalem*] Non mala tantum, sed & bona *imputari* dicunt: estque *imputari* hic idem quod acceptum referri. Tacitus I Hist. 38. *Ho. erit solum certamen, quis mihi plurimum imputet*, id est, quis plurimum mihi tribuat, & me sibi devinciat. Plinius 29 Hist. Nat. I. *Stertinius imputavit Principibus, quod HS. quingenis annuis contentus esset*, Sæpe casus tertius omittitur. Plinius Paneg. *Copiam tui, non ut imputes, facis.* Suetonius Tib. 53. *Imputavit etiam quod non laqueo strangulatam in Gemonias abjecerit.* Sed discrepant hæc nonnihil ab eo quod noster dicebat. Cum enim illud, ut dixit, per τὸ acceptum referri explicari possit, hæc per τὸ expensum ferre explicanda potius fuerint, *Vorstius.*

6. *Modo*] Id est, ante annos XVI. Nam ἐν πλάτει, seu παρατατικῶς, hoc accipendum est. Ita Cicero in Bruto de annis XXX. dixit *nuper*: & Val. Max. I. I. 13, agens de supplicio Tullii Duum-viri, quem Tarquinius rex culleo insutum in mare abjici jussit: *Idque*, inquit, *supplicii genus non multo post parricidis lege inrogatum est*, id est, annis a regifugio circiter LX, ubi nonullos, contra membranarum fidem, extrita negandi particula vitiose legere *multo post*; ostendit Theod. Marcilius interpretam. legis XII tabularum, pag. 215. *Bern.*

Ut ne victum quidem memoria patris dona-

retur. 7 *Hanc illos regibus omnibus legem odiorum dixisse; scilicet quia ipsi tales reges habuerint, quorum etiam nominibus erubescant, aut pastores Aboriginum, aut aruspices Sabinorum, aut exules Corinthiorum, aut servos vernasque Thuscorum, aut, quod honoratissimum nomen fuit inter hæc, Superbos, atque ut ipsi ferunt conditores suos lupæ uberibus altos:* 8 *sic omnem illum populum luporum animos, inexplebiles sanguinis atque imperii, divitiarumque avidos ac jejunos habere.*

CAP. VII. 1 *Se autem, seu nobilitate illis comparetur, clariorem illa colluvie convenarum esse, qui paternos majores suos a Cyro Darioque conditoribus Persici regni, maternos a Magno Alexandro, ac Nicatore Seleuco, conditoribus imperii Macedonici, referat; seu populus illorum conferatur suo, earum se gentium esse, quæ non modo Romano imperio sint pares, sed Macedonico quoque obstiterint.* 2 *Nullam subjectarum sibi gentium expertam*

donarent] Editio Iuntina teste Grævio pro *patris* habet *avi*. Idque ratio postulare videtur: quia non de filio, sed de [illegible] dictum fuerat. [illegible] est parcere [illegible] propter [illegible]. Sic sup. 32, 2, 5. [illegible] *donatum* [illegible]. Vorst.

Memoria patris] Iuntæ: *memoria avi*, quod historiam postulare dicit Grævius. *Scheff.*

Ut ne vestitum quidem memoria patris donarent] In ed. Iuntarum, pro *patris*, legitur, *avi*; quod verum est, & iure a Grævio probatur. Avus erat Masinissa. *T. Faber.*

7. *Tales reges* &c] Regii nominis odium quantum Romæ fuerit, aliquot Livii locis perspicitur: ut 2, 1, 10; 37, 38, 2; 27, 21, 4 &c. Adde Latini Pacati panegyr. Theodos. c. 20.

Pastores] Qualis Romulus.

Aruspices Sabinorum] Qualis Numa Pompilius.

Exules] Qualis Tarquinius Priscus.

Servos) Qualis Servius Tullius.

Inter hæc] Iuntæ, *inter hos*, quod & in aliis veteribus occurrit. *Scheff.*

8. *Atque ut ipsi ferunt*] An scribendum, *atque ut ipsi ferunt*, debet enim sequens *sic* habere, quo referatur. *Idem.*

Luporum animos] Hinc *lupi* convitio dicti ab hostibus Romani: ut a Volscis Æquisque ducibus apud Livium, 3, 66, 5: a Telesino Samnitium duce apud Vellejum, 2, 27, 3. *Bern.*

Inexplebiles] *Romani raptores Orbis, quos non Oriens, non Occidens satiaverit,* &c. inquit Britannicus ille Galgacus in Tacit. Agric. c. 30.

CAP. VII. 1. *Majores suos a Cyro*] Appianus de Mithridate originis hujus auctore: *vir regii Persici generis.* Florus lib. 3. *Bong.*

Seu populus illorum conferatur suo] Antiquiores typis expressi Becharii, & teste Grævio Iuntarum, *seu populis illorum conferat suos*: quod rectius videtur. Sane Romani varios in ditione sua populos habebant; neque minus Mithridates, *Vorst.*

Earum se gentium esse] Adde necessario, *regem. Earum se gentium regem*

pertam peregrina imperia; nullis unquam nisi domesticis regibus paruisse; Cappadociam velint, an Paphlagoniam recensere, rursus Pontum an Bithyniam, itemque Armeniam majorem minoremque; quarum gentium nullam neque Alexander ille, qui totam pacavit Asiam, nec quispiam successorum ejus, aut posterorum, attigisset. 3 *Scythiam duos unquam ante se reges, non pacare, sed tantum intrare ausos, Darium & Philippum; ægre inde fugam sibi expedisse, unde ipse magnam partem adversus Romanos virium haberet.* 4 *Multoque se timidius ac diffidentius bella Pontica ingressum, cum ipse rudis ac tiro esset. Scythas præter arma, virtutemque animi, locorum quoque solitudinibus vel frigoribus instructos, per quæ denuntiaretur ingens militiæ labor ac periculum.* 5 *Inter quas difficultates ne spes quidem præmii foret, ex hoste vago, nec tantum pecuniæ, sed etiam sedis, inope.* 6 *Nunc se diversam belli conditionem ingredi. Nam neque cælo Asiæ esse temperatius aliud, nec solo fertilius, nec urbium multitudine amœnius, magnamque temporis partem, non ut militiam, sed ut festum diem acturos, bello dubium facili*

gem esse, &c. *Tan. Fab.*

Nicatore Seleuco) Appianus Syriac. pag. 124. c. Seleucum a victoriis potius, quam ab occiso Nicatore, cognomentum hoc traxisse scribit. Livius, 43. 19. 9. Cohortis regiæ meminit, quos *Nicatoras* appellabant, *Bern.*

4. *Solitudinibus*] Plinius panegyr. c. 14. Germaniam veterem *prope infinita vastitate interjacentis soli muniri dirimique dicit.* Herodian. lib. 2, scribit Imp. Augustum munivisse imperium, cum aliis rationibus, tum ἐρήμῳ γῇ καὶ δυσβάτῳ, *terra deserta & ægre pervia.*

Scythia præter arma, &c. *instructa*] *Scythia instructa* quo referri possit non apparet. Legendum ergo *Scythiam instructam*: vel, ut teste Grævio Iuntæ edidere, *Scythas instructos.* Vorst.

Scythia præter arma] Recte Vorstius observat illud *Scythia instructa* non habere, quo possit referri, & jam Grævius hoc monuerat. Mallem tamen legere non *Scythiam instructam*, ut ipse, verum *Scythia instructa*, postremo locum totum sic distinguere, ac legere: *Multoque se timidius ac diffidentius bella Pontica ingressum: cum ipse rudis ac tyro esset, Scythia præter arma virtutemque animi, locorum quoque solitudinibus vel frigoribus instructa; per quæ* &c. *Scythia instructa* regitur ab *esset*, quod ex præcedenti *esset* intelligendum, atque huc trahendum. *Schefferus.*

Scythas ... instructos, &c.] Cum oratio sit obliqua, necessario admittenda est hæc scriptura Iuntarum apud Grævium. Longe optima lectio est, & quæ in dubium vocari haud possit: Vulgata autem vitiosa est, *Scythias*, &c. *T. Faber.*

5. *Hoste vago*] Erant enim Scythæ ἁμαξόβιοι.

cili magis an uberi; 7 *si modo aut proximas regni Attalici opes, aut veteres Lydiæ Ioniæquo audierint, quas non expugnatum eant, sed possessum;* 8 *tantumque se avida exspectat Asia, ut etiam vocibus vocet; adeo illis odium Romanorum incussit rapacitas Proconsulum, sectio publicanorum, calumniæ litium.* 9 *Sequantur se modo fortiter. & colligant, quid se duce possit efficere tantus exercitus, quem sine cujusquam militum auxilio, suamet unius opera, viderint Cappadociam cæso rege cepisse; qui solus mortalium Pontum omnem Scythiamque pacaverit, quam nemo ante transire tuto atque adire potuerit.* 10 *Nam justitiæ atque liberalitatis suæ nec ipsos milites, qui experiantur, testes refugere; & illa indicia habere, quod solus regum omnium non paterna solum, verum etiam externa regna hereditatibus propter munificentiam acquisita possideat, Colchos, Paphlagoniam, Bosporum.*

CAP. VIII. 1 Sic excitatis militibus, post annos tres & viginti sumpti regni, in Romana bella descendit. 2 At in Ægypto mortuo rege Ptolemæo, ei qui Cyrenis regnabat Ptolemæo, per legatos regnum & uxor Cleopatra regina, soror ipsius defertur. 3 Lætus igitur hoc solo Ptolemæus, quod sine certamine fraternum regnum recepisset, in quod subor-

8. *Tantumque se avida expectat Asia*] Hæc & proxime sequentia orationi indirectæ, qua auctor usurum se professus fuerat, minime omnium congruunt. *Vorst.*

Tantumque se avida expectat Asia, ut etiam vocibus vacet] Lego, *tamque se avida expectet Asia, ut etiam vocibus vocet*. Tan. Fab.

9. *Quam nemo aut transire tuto atque adire*] Mallem, *qua nemo*, ut illud *qua* referretur & ad Scythiam & ad Pontum. Nam alias non video, quomodo conveniant duo ilia verba sequentia *transire* & *adire*, nisi alterum ad Pontum, alterum ad Scythiam referatur. De sola quippe Scythia præposterum esset dicere primo *transire*, post *adire*, Scheff.

10. *Ne ipsos milites*] In exiguo verbulo magnus error; lege; lege *nec*, id est, *nequidem*. Tan. Fab.

Colchos] Strabo lib. 12. *Bern.*

Bosporum] Nempe Cimmerium. *Bern.* Hic agitur de faucibus Cimmerii freti, non de angustiis freti Byzantini. Sed vellem hunc errorem ex omnibus libris sublatum esse. Scribi enim debet *Bosporus*, non *Bosphorus*, T. F.

CAP. VIII. 1. *Post annos tres & viginti*] Pro annis tribus & vig. post sumptum regnum. Simile illi quod 18, 3, 5. observatum, *ante annum Trojanæ cladis*. Vorst.

2. *Mortuo rege Ptolemæo*] Post Ptolemæum Philometorem ordo successionis regum Ægypti mutatus est. huc usque

ſubornari & a matre Cleopatra, & favore principum, fratris filium cognoverat; ceterum infeſtus omnibus, ſtatim ubi Alexandriam ingreſſus eſt, fautores pueri trucidari juſſit. 4 Ipſum quoque die nuptiarum, quibus matrem ejus in matrimonium recipiebat, inter apparatus epularum & ſolennia religionum in complexu matris interficit; atque ita torum ſororis cæde filii ejus cruentus aſcendit. 5 Poſt quod non mitior in populares, qui eum in regnum vocaverant, fuit. Siquidem peregrinis militibus licentia cædis data, omnia ſanguine quotidie manabant; ipſam quoque ſororem, filia ejus virgine per vim ſtuprata, & in matrimonium adſcita, repudiat. 6 Quibus rebus territus populus in diverſa labitur, patriamque metu mortis, exul relinquit. 7 Solus igitur in tanta urbe cum ſuis relictus Ptolemæus, cum regem ſe non hominum, ſed vacuarum ædium videret, edicto peregrinos ſolicitat. 8 Quibus confluentibus, obvius legatis Romanorum, Scipioni Africano & Spurio Mummio, & L. Metello, qui ad inſpicienda ſociorum regna veniebant, procedit. 9 Sed quam cruentus civibus, tam ridiculus Romanis fuit. Erat enim & vultu deformis, & ſtatura brevis, & ſagina ventris non homini, ſed belluæ, ſimilis. 10 Quam fœditatem nimia ſubtilitas perlucidæ veſtis augebat, prorſus quaſi aſtu inſpicienda præberentur, quæ omni ſtudio occul-

uſque enim patri filius ſucceſſerat. At Philometori frater ſucceſſit, Evergetes II dictus, & Phyſcon, Strabo lib. 17. Vide Epitomam Livianam, 59: & Oroſium, 5, 10. *Bern.*

4. *Solennia*) Quæ adhiberi in nuptiis ſuperſtitioſe ſolita.

6. 7. *Quibus rebus* &c.] Tertullianus Apologet. c, 37: *Si tanta vis hominum in aliquem orbis remoti ſinum abrupiſſemus a vobis, ſuffudiſſet utique dominationem veſtram tot qualiumcunque amiſſio civium: imo etiam & ipſa deſtitutione puniſſet; proculdubio expaviſſetis ad ſolitudinem veſtram, ad ſilentium rerum & ſtuporem quendam quaſi mortuæ urbis. quæſiſſetis quibus in ea imperaſſetis* Bern.

8. *Legatis Romanorum*] Meminit hujus legationis Strabo lib. 14. B. Val. Max. 4. 3, 13. Scipionis continentiam laudat, quod hanc legationem, ſeptem tantum ſervis comitatus obierit. *Bern.*

9. *Sagina ventris*] A qua Ptolemæus hic, *Phyſcon* eſt appellatus, hoc eſt ventricoſus, obeſus. *Bern.*

10. *Subtilitas perlucida veſtis*] De his veſtibus Ceis ſive Cois Plinius lib. 11, cap 22: *In Ceo mulier Pamphila excogitavit rationem, ut denudet fœminas veſtis.* Et cap. ſeq. *Nec puduit has veſtes uſurpare etiam viros, levitatem propter æſtivam. In tantum a lorica gerenda diſceſſere mores, ut oneri ſint etiam*

cultanda pudibundo viro erant. 11 Post discessum deinde legatorum (quorum Africanus, dum inspicit urbem, spectaculo Alexandrinis fuit) jam etiam populo peregrino invisus, cum filio, quem ex sorore susceperat, & cum uxore, matris pellice, metu insidiarum tacitus in exilium proficiscitur; contractoque mercenario exercitu bellum sorori pariter ac patriæ infert. 12 Arcessitum maximum deinde a Cyrenis filium, ne eum Alexandrini contra se regem crearent, interficit. Tunc populus statuas & imagines ejus detrahit. 13 Quod factum studio sororis existimans, filium quem ex ea susceperat, interficit, corpusque in membra divisum & in cista compositum matri die natali ejus inter epulas offerri curat. 14 Quæ res non reginæ tantum, verum etiam universæ civitati, acerba & luctuosa fuit; tantumque mœrorem festivissimo convivio intulit, ut regia omnis repentino luctu incenderetur. 15 Verso igitur studio principum ab epulis in exsequias, membra lacera populo ostendunt; & quid sperare de rege suo debeant, filii cæde demonstrant.

CAP. IX. 1 Finito luctu orbitatis, Cleopatra cum urgeri se fraterno bello videret, auxilium a Demetrio rege Syriæ per legatos petit; cujus ipsius varii & memorabiles casus fuere. 2 Namque Demetrius, ut suprà dictum est, cum bellum Parthis intulisset, & multis congressionibus victor fuis-

etiam vestes. In eas graviter invehitur Seneca de Benef. 7, 9: & epist. 90: & consol. Helviæ, c. 16. *Idem.*

12. *Detrahit*) Detrahere est de loco superiore dejicere aut amovere. Imagines autem sublimes dedicari solitas, est notum. Aptum ergo verbum, quo in re simili utitur Suetonius Domitian. 13, 4. Et inter senatus acclamationes, extincto Commodo, fuit hæc: *gladiatoris statua detrahantur.* Lamprid. cap. 19. *Idem.*

13. *Filium*] Nomine Menephitem, referente Val. Max. 9. 2. ext. 5. Truculentum hoc facinus memoratur etiam in Epitome Liviana, 59. *Idem.*

In cista compositum] Antiquiores typis expressi *impositum.* Legendum ergo fortasse *in cistam impositum.* Vorstius.

Die natali ejus] Bongarsius edidit *die natalis ejus*; idque Berneggerus & alii retinuere: quod miror. Est sane τὸ *natalis* nomen adjectivum, cumque altero convenire hoc oportet casu. Quod *natalem*, subaudito *diem*, dicunt, id sæpissime quoque plene *diem natalem* appellant. *Idem.*

14. *Luctu incenderetur*] Ita & Græci loquuntur, &, si satis commemini, Virg. Exemplum Græcum est apud Simonidem, & alios. Sed hic characteres Græcos non habeo. T. *Fab.*

CAP. IX. 2. *Ut supra dictum est*] Scilicet, 36. 1.

fuisset, repente insidiis circumventus amisso exercitu capitur. 3 Cui Arsacides Parthorum rex magno & regio animo misso in Hyrcaniam non cultum tantum regium præstitit; sed & filiam in matrimonium dedit, regnumque Syriæ, quod per absentiam ejus Trypho occupaverat, restituturum promittit. 4 Post hujus mortem desperato reditu, non ferens captivitatem Demetrius, privatam etsi opulentam vitam pertæsus, tacitus in regnum fugam meditatur. 5 Hortator illi & comes Gallimander amicus erat; qui post captivitatem ejus a Syria per Arabiæ deserta, ducibus pecunia comparatis, Parthico habitu Babylonem pervenerat. 6 Sed fugientem Phrahates, qui Arsacidæ successerat, equitum celeritate, per compendiosos tramites occupatum retrahit. 7 Ut est deductus ad regem, Gallimandro quidem non tantum venia, verum etiam præmium fidei datum; Demetrium autem & graviter castigatum ad conjugem in Hyrcaniam remittit, arctioribusque custodiis observari jubet. 8 Interjecto deinde tempore, cum fidem illi etiam suscepti liberi facerent, eodem amico comite repetita fuga est; sed pari infelicitate prope fines regni sui deprehenditur; ac denuo perductus ad regem, ut invisus a conspectu summovetur. 9 Tunc quoque uxori & liberis donatus, in Hyrcaniam, pœnalem sibi civitatem, remittitur, talisque aureis ad ex-

pro-

3. *Arsacides*] Error pudendus; leg. *Arsaces*. Ita alibi Justinus, & res notissima est. Unde lib. 41. c. v. *Cujus memoria hunc honorem Parthi tribuerunt, ut omnes exinde reges suos, Arsacis nomine nuncupent.* T. Fab.

Misso in Hyrcaniam] Supr. 36. 1. 6. Similis magnanimitas Alexandri, 11. 9. 15.

5. *Gallimander*) Scribendum *Callimander*. T. Fab.

Ducibus] Scil. viæ seu itineris, ὁδηγοῖς. Ea voce simpliciter utitur quoque Livius, 22, 13, 6: & Sueton. Cæs. 31, 3. Recentiores Græci pro ὁδηγεῖν dixerunt διασώζειν, & duces viæ vocarunt διασώστας, item ἀνασώστας. Utuntur & in Latinum corrupta voce δουκάτωρ. Meurs. Glossar. Græcobarb. *Bern.*

6. *Arsacidæ*] Legendum, *Arsaci*. Tan. Faber.

7. *Præmium fidei*] Simile exemplum de Mithridate & Attilii libertis, habet Appianus Mithrid. 233. pr. & plura in hanc rem Gruterus dissertatione 48 ad Tacitum. *Bern.*

8. *Deprehenditur*] Acidalius ad Vell. 2. 130. 8, monet hic legendum, *reprehenditur*, quod proprium de fugiente verbum. Ita Curtius, 4, 14, 3: *reprehensi ex fuga Persæ*, hoc est, retracti. Livius aliquoties: ut 2, 10, 3: 34, 16, 6: & Sueton. Calig. 45. 4. *Idem.*

Prope fines regni sui reprehenditur] Bongarsius & alii ediderunt *deprehenditur*. Sed legendum sine dubio *reprehen-*

probrationem puerilis levitatis donatur. 10 Sed hanc Parthorum tam mitem in Demetrium clementiam non misericordia gentis faciebat, nec respectus cognationis; sed quod Syriæ regnum affectabant, usuri Demetrio adversus Antiochum fratrem, prout res, vel tempus, vel fortuna belli exegisset.

CAP. X. 1 His auditis, Antiochus occupandum bellum ratus, exercitum, quem multis finitimorum bellis induraverat, adversus Parthos ducit. 2 Sed luxuriæ non minor

henditur: ut teste Bongarsio in quibusdam MSS. & teste Grævio in editione Iuntina est. *Reprehendere* est rursus prehendere: quæ significatio maxime quoque propria est. Vide & lib. de Latinit. f. susp. p. 180. *Vorst.*

Deprehenditur] Recte ex MSS. & ex Iuntina Grævius, (*reprehenditur*;) est enim proprium eorum quos certi homines reducunt ex fuga. Id etiam *retrahere* dicebant. Sallust. *Quem pater ex fuga retractum* .... in Catilin. & Terent. *retraham hercle fugitivum argentum.* Sed & ita Justinus lib. 38. 10. 11. *Ad quem retrahendum cum turmas equitum festinato misisset*, &c. Quin & hoc libro, 9. 6.: *Per compendiosos tramites occupatum retrahit.* Tan. Faber.

9. *Talis aureis ad expr. puerilis lev. d.*] Puerilis enim talorum ludus est, Hinc illud Lysandri apud Plutarch. Apoptheg. Lacon. cap. 94: *Pueros talis, viros jurejurando decipi debere.* De talorum tesserarumque jactu plura collegit Adr. Junius Animadvers. 2, 4. *Bern.*

Talisque] Quibus ludebant pueri. Ludus autem quaternis fiebat talis, quorum unusquisque casus habebat quatuor, non senos. Dyas namque & pentas hic deerant, hoc est, binarius quinariusque numeri otiosi erant, neque in talis recensebantur, sed positus ipse sive ratio lapsus vicem obtinebat numeri, testante Polluce. A talorum ludo diversus tesserarius, quem & πεττείαν & κυβείαν illi dixere, licet Athenæus confudisse videatur. *A. Iunius.*

Civitatem] Ut alibi, provinciam, rempublicam. Civitatem vocat totam Hyrcaniam, non aliquam urbem. *T. Faber.*

10. *Tam mitem in Demetrium clementiam*] Valde metuo, ne in vitio cubet hic locus. Ecquid enim *mitis clementia*? cui fini hoc epitheton adjicitur? num quæ non mitis clementia? Ergo plane suspicor, Justinum scripsisse, *tam miram in Demetrium clementiam.* Scheff.

Non misericordia gentis &c.] Eodem respectu, *Arminii conjux & filius non hostiliter habiti* a Romanis: Tacitus, 1, 10. Sic *Maroboduus Ravennæ habitus, si quando insolescerent Suevi, quasi rediturus in regnum ostentabatur*: Idem, 1, 63.

Adversus Antiochum frat.] Qui Sedetes dictus est. Ejus in Parthos expeditionis meminit Livii epitoma, 59: & Orosius, 5, 10: & Appianus Syriaca, qui Antiochum victum, sibi ipsi manu attulisse refert. *Bong.*

CAP. X. 2. *LXXX millia armatorum*] Orosius, 5, 10: *centum millia armatorum, ducenta millia amplius calonum atque lixarum, immixta scortis & histrionibus.* B. Tacitus Histor. 3, 33. 1: *Quadraginta armatorum millia irrupere: calonum lixarumque amplior numerus.* Bern.

Scenicorumque] Hoc MSS. Bongarsiani non agnoscunt. Et videtur rectius abesse. *Scheff.*

3. *Calli*

nor apparatus, quam militiæ fuit: Quippe LXXX millia armatorum sequuta sunt CCC millia lixarum, ex quibus coquorum, pistorum, scenicorumque, major numerus fuit. 3 Argenti certe aurique tantum, ut etiam gregarii milites caligas auro figerent, proculcarentque materiam, cujus amore populi ferro dimicant. 4 Culinarum quoque argentea instrumenta fuere, prorsus quasi ad epulas, non ad bella pergerent. 5 Advenienti Antiocho multi Orientales reges occurrere, tradens se, regnaque sua, cum execratione superbiæ Parthicæ. 6 Nec mora congressioni fuit. Antiochus tribus præliis victor, cum Babyloniam occupasset, magnus haberi cœpit. Itaque omnibus ad eum populis deficientibus, nihil Parthis reliqui præter patrios fines fuit. 7 Tunc Phrahates Demetrium in Syriam ad occupandum regnum cum Parthico præsidio mittit, ut eo pacto Antiochus ad sua tuenda a Parthia revocaretur. Interim, quoniam viribus non poterat, insidiis Antiochum ubique tentabat. 8 Propter multitudinem hominum exercitum suum Antiochus

3, *Caligas auro figerent*] Caligas inter calceamenta fuisse, vel ex hoc loco manifestum est: & imperite braccas sic appellari vulgo censemus, quarum tamen usum veteres Romanos, Græcos, Hebræos penitus ignorasse, Casaubonus demonstrat ad Sueton. Aug. cap. 82. Ceterum de hoc calceamentorum luxu multa collegit ex antiquitate Phil. Rubenius in Electis, 2. 14. *Bern.*

Caligas auro figerent] *Caligæ* hic munimenta pedum: ut vel ex verbo *proculcare* quod sequitur apparet. Valerius Max. 9, 1, ext. 4. eadem de re agens, *aureos clavos crepidis subjectos* ait. Ubi quod noster *aurum* dicit, *aureus clavus*; quodque *caligam* vocat, *crepida* appellatur. Vide & Nigronium in lib. de caliga veterum, & Casaubonum in Suetonii Augustum. *Verst.*

Caligas auro figerent] Hoc *figerent* suspectum est. Ut enim fulmenta solearum figuntur, aut suffiguntur, ita non soleæ ipsæ, aut caligæ. MSS. habent *facerent*, *fierent*, a quo posteriori proxime abest *fuerent*, quod itidem in quodam reperitur. Et puto rectissime de caligis usurpari. Suuntur auro, quando fulmenta clavis aureis suffiguntur. Sed fortasse nil in nostro est mutandum. Nam & Plinius ad hunc ipsum fere modum lib. XXXIII. c. 3. *Agnonem Tejum Alexandri Magni Præfectum aureis clavis suffigere crepidas* solitum ferunt, quanquam libri veteres ibi habeant, *configere*, quod rectius videtur. Neque aliter accipiendum *figere* apud nostrum, quam ut simplex pro composito *configere*, quod frequenter in talibus usurpant. Sic Columella lib. VII. c. 3. *robustam tabulam configunt aculeis*. Nisi quis plane censeat, apud nostrum primitus fuisse *auro configerent*; post librarium compendiose scripsisse *cōfigerent*, cum lineola in *o*, postremo illud *co* a præcedenti *ro* absumptum esse. *Scheff.*

8. *Copiarum præbitione*] In MS. legitur *exhibitione*, quod præfero, vulgatumque hujus habeo pro glossemate. *copia* de rebus necessariis intelligendæ

chus per civitates in hiberna diviserat; quæ res exitii causa fuit. Nam cum gravari se copiarum præbitione & injuriis militum civitates viderent, ad Parthos deficiunt; & die statuta omnes apud se divisum exercitum per insidias, ne invicem ferre auxilia possent, aggrediuntur. 9 Quæ cum nuntiata Antiocho essent, auxilium proximis laturus, cum ea manu, quæ secum hiemabat, progreditur. In itinere obvium regem Parthorum habuit; adversus quem fortius, quam exercitus ejus, dimicavit. 10 Ad postremum tamen, cum virtute hostes vincerent, metu suorum desertus occiditur; cui Phrahates exsequias regio more fecit, filiamque Demetrii, quam secum Antiochus adduxerat, captus amore virginis uxorem duxit. 11 Pœnitere deinde dimissi Demetrii cœpit; ad quem retrahendum cum turmas equitum festinato misisset, Demetrium hoc ipsum metuentem jam in regno missi invenerunt; frustraque omnia conati ad regem suum reversi sunt.

ligendæ cum ad victum, tum ad alia. *Scheff.*

Et die statuta] De vesperis Siculis, vide & ejusmodi lanienis improvisis, vide collectanea Camerar. hor. subcis. 1,83.

Divisum exerc.] Frontinus strategem. 1. 8. 11.

10. *Vincerent*] Forte *vinceret*; Freinsh.

Vincerent] Probo conjecturam Freinshemii, & lego, *vinceret*. Scheff.

Occiditur] Appianus Syr. pag. 132. b. ipsum sibi manus intulisse scribit. *Bern.*

LIBER

LIBER XXXIX.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Demetrius, interfecto fratre Antiocho, dum Ægyptum tentat, Syriam amittit, & tandem cruento fato tollitur.*

2 *Alexander, ex ignobili rex factus, dum fortunam suam non reverenter habet, fœde perit interfectus a Grypo, qui matrem & fratrem extinguit.*

3 *Cleopatra regina mater in Ægypto gravissimas turbas concitat: unde horrenda laniena ex mulierum ira, quarum interitus describitur.*

4 *Peculiares tragœdiæ, quas Cleopatra inter suos excitat. Tandem illa a filio Alexandro occupata interficitur.*

5 *Alexander in exilium agitur, revocato Ptolemæo Noto. Romanis ad Orientalia regna excurrentibus Syria & Ægyptus vexatur.*

CAP. I.

Antiocho in Parthia cum exercitu deleto, frater ejus [1] Demetrius, obsidione Parthorum liberatus, ac restitutus in regnum, cum omnis Syria in luctu propter amissum exercitum esset; [2] quasi Parthica ipsius ac fratris bella, quibus alter captus, alter occisus erat, prospere cessissent, ita Ægypto

CAP. I. 1. *Obsidione Parthorum liberatus*] *Obsidio* pro captivitate, ut supra non semel. De initio captivitatis ejus Demetrii dixit supra lib. 36. *Verst.*

2. *Alter occisus erat, prospere gessisset.*] Omnino scribendum, *cessissent.* Voss.

Quasi Parthica ipsius ac fratris bella prospere gessisset] Vidit Is. Vossius, legendum esse *cessissent*: idemque in editione Iuntina manifeste expressum reperit Grævius. Juvat item conjecturam, quod codices quidam MSS. numero plurali *gessissent* habent. *Verst.* Is. Vossius, *cessissent*, quod probat

 Grævius

to bellum inferre statuit; regnum Ægypti Cleopatra socru, pretium auxilii adversus fratrem suum, pollicente. 3 Sed dum aliena affectat, ut assolet fieri, propria per defectionem Syriæ amisit. Siquidem Antiochenses primi, duce Tryphone, execrantes superbiam regis, quæ conversatione Parthicæ crudelitatis intolerabilis facta erat, mox Apamenii, ceteræque civitates exemplum sequutæ, per absentiam ejus a Demetrio defecere. 4 Ptolemæus quoque rex Ægypti, bello ab eodem petitus, cum cognovisset, Cleopatram sororem suam, opibus Ægypti navibus impositis, ad filiam & Demetrium generum in Syriam profugisse, immittit juvenem quendam Ægyptium, Protarchi negotiatoris filium, qui regnum Syriæ armis peteret, 5 composita fabula, quasi per adoptionem Antiochi regis receptus in familiam regiam esset, nec Syriis quemlibet regem aspernantibus, ne Demetrii paterentur superbiam; nomen juveni Alexandri imponitur, auxiliaque ab Ægypto ingentia mittuntur. 6 Interea corpus Antiochi interfecti a rege Parthorum in loculo argenteo ad sepulturam in Syriam remissum supervenit; quod cum ingenti studio civitatium & regis

Grævius ex Iuntina. *Scheff.*

Prospere cessissent] Ita emendaverat Ill. Voss. quod postea in ed. Iuntarum scriptum reperit Grævius. Ita etiam emendaverat. Bongarsius ante Vossium, in Var. Lect. In vulgatis corrupte legitur, *gessisset*. T. Fab.

Apamenii] Apamene Syriæ regio Ptolemæo; in qua Apamia urbs. *Bern.*

Apamenii) Scriberem, *Apameni*. V. tamen Steph. de urbibus. *T. Fab.*

Per absentiam regis) Ms. habet, *per absentiam ejus*. rectius opinione mea, quia Demetrius intelligitur, de quo non satis apte præmittitur vox *regis*, quippe quæ facilius de alio, quam ipso accipitur. Et persuasum mihi successisse hanc in locum veræ ex glossa. *Scheff.*

4. *Immittit*) Vide Notam, 31. 1. 6.

5. *Armis peteret. Et composita fabula*) Lectio & distinctio hæc vitiosa videtur. Datur utique hic ratio, qua subornare illum mercatoris filium potuerit ad petendum regnum. Debet ergo illud *Et* deleri, quod haud dubie factum est ex syllaba proxime præcedente, pro puncto quoque comma scribi, ut *composita* sit non primus, verum sextus casus, modumque significet. *Scheff.* Recte Iuntæ & ignorant. *Græv.*

Quemlibet regem) exemplum referendum ad Notam; 35, 1, 8. *Bern.*

Nec Syriis quemlibet) In Ms. quodam legitur *quidem libet*. Forte junxit utrumque Justinus, & scripsit *nec Syriis quidem quemlibet*. Solent sane illud *quidem* sic libenter usurpare Latini. *Scheff.*

Nomen Alexandri impon.) *Zebinam* cognominatum scribit Joseph. antiq. 13. 17. *Bern.*

6. *Remissum pervenit*) Iuntinæ, *superve*

regis Alexandri ad firmandam fabulæ fidem excipitur. Quæ res illi magnum favorem popularium conciliavit, omnibus non fictas in eo, sed veras lacrimas existimantibus. 7 Demetrius autem victus ab Alexandro, cum undique circumstantibus malis premeretur, ad postremum etiam ab uxore filiisque deseritur. 8 Relictus igitur cum paucis servulis, cum Tyrum religione templi se defensurus petisset, navi egrediens præfecti jussu interficitur. 9 Alter ex filiis Seleucus, quoniam sine matris auctoritate diadema sumpsisset, ab eadem interficitur; alter, cui propter nasi magnitudinem, cognomen Grypo fuit, rex a matre hactenus constituitur, ut nomen regis penes filium, vis autem omnis imperii penes matrem esset.

CAP.

pervenit, quod a Grævio probatur. *Scheff.*

7. *Demetrius autem victus*) Appianus Syr. pag. 132. b. interfectum ait ab uxore Cleopatra propter æmulationem posterioris nuptæ Rhodogunes, & post ejus mortem Seleucum filium ab ea veneno sublatum. Vide & epitomam Livii 60. B. De Demetrii cæde cum Nostro magis consentit Josephus antiq. 13, 17. Seleucum vero sagitta confossum a matre Cleopatra, modo indicato loco confirmat Appianus. Nam quod de veneno Bong. habet, deceptum crediderim voce ἐπιτοξεύσασα, & pro ea ἐπὶ τοξικεύσασα legisse. *Bern.*

8. *Religione templi*) Ex templo enim extrahere aliquem nefas habitum.

9. *Grypo*) Ita Vett. & Appianus, Γρυπός. Est autem *Grypus*, *incurvum sive aduncum nasum habens*. Hesychius De his cognominibus lege elegantem locum Plutarchi, in Coriolano, cap. 14. & 15. Hujus frater uterinus Antiochus, *Cyzicenus* dictus, quod Cyzici esset educatus. Lege Appianum extrema historia Syriaca. *Bong.*

Cui propter nasi magnitudinem cognomen Grypo fuit] Male. nam qui a Græcis Grypos dicitur, non ea causa ita dicitur, quod nasum magnum habeat, sed quod altum, atque adeo incurvum. Inde est quod Lexicographi veteres, ut Hesychius & alii, vertunt, καμπυλόρριν, id est, ad verbum, homo nasi incurvi, ut gryphes, psittaci, & aquilæ. Itaque legendum omnino est, (cui propter nasi *altitudinem*, &c) Hanc nasi formam amabant Persæ. Xenophon. *T. Fab.* Verum quæri possit an hoc doceat vox *altitudinis*, ut significet nasum formæ aduncæ. Sed hunc *altum nasum* apud Latinos temere reperias. Et magnitudinis voce potest intelligi, quod aduncum dicitur. *Scheff.*

Jus autem imperii) Dubitari queat, an non rectius sit, *vis imperii*, quod magis proprie *nomini regis* opponi videtur. Ita Tacitus Annal. 6. 43. 5: *Neque penes Arsacidem imperium, sed inane nomen apud imbellem: Vim in Abdagæsis domo.* item Hist. 4, 11, 4: *Vim Principis amplecti: nomen remittere.* Nec aliter idem auctor Annal. 2, 37, 1: & 3, 60, 1: & 15, 14, 4: & 15, 69, 1: & Hist. 2, 39, 1. Possis tamen & vulgatam indidem tueri, ut 15, 31, 2: *apud Romanos jus imperii valet: inania transmittuntur.* Nisi quoque hic *vis* legere præstat. *Bern.*

Jus autem omnis imperii penes matrem esset] Non dubito rectum esse quod teste Grævio in editione Iuntina

CAP. II. 1 Sed Alexander occupato Syriæ regno, tumens successu rerum, spernere jam etiam ipsum Ptolemæum, a quo fuerat subornatus in regnum, superba insolentia cœpit. 2 Itaque Ptolemæus, reconciliata sororis gratia, destruere Alexandri regnum, quod odio Demetrii, viribus suis acquisierat, summis opibus instituit. 3 Mittit igitur ingentia Grypo auxilia & filiam Tryphænam Grypo nupturam, ut populos in auxilium nepotis, non societate tantum belli, verum & affinitate sua solicitaret. 4 Nec res frustra fuit; nam cum omnes Grypum instructum Ægypti viribus viderent, paulatim ab Alexandro deficere cœpere. 5 Fit denique inter reges prælium, quo victus Alexander Antiochiam profugit; ibi inops pecuniæ, cum stipendia militibus deessent, templo Jovis solidum ex auro Victoriæ signum tolli jubet, facetis jocis sacrilegium circumscribens; nam *Victoriam commodatam sibi ab Jove esse* dicebat. 6 Interjectis deinde diebus, cum ipsius Jovis aureum simulacrum infiniti

est, *Vis autem omnis imp.* Et conjecerat ita Berneggerus: *Nomenque* & *vim* similiter & a Tacito conjungi docuerat. Sed & codex quidam MS. quem Bongarsius vidit, habet *vis autem.* Vorst.

Vis autem omnis imperii penes matrem esset] Magno cum judicio Berneccerus sic legit: *Vis*, non *jus*, *autem omnis imperii*, optime. Sed & illum MSS. monere poterant; quos tamen, ut est homo ingenuus, ab ipso minime hoc loco consultos puto. In editione Iuntarum ita etiam legitur; quod ipse testatur Grævius. *T. Fab.*

CAP. II. 3. *Tryphenam*] Grævius vult *Tryphanam*. Scheff.

5. *Templo Jovis*] Grævius ex Iuntina, *in templo*, ubi *in* pro *ex* observat poni, vide ipsum. *Idem.*

Facetis jocis sacrilegium circumscr.] Exempla talia vide supr. 24, 6, 4. Ceterum an & quatenus templorum opes in bellicas necessitates conferre liceat, docent bene secusve dicta & facta apud Thucydidem, 2, 4, 7, cum seqq. & 4, 20, 9: Livium, 5, 50, 7: & 22, 57, 10: Tacitum, 15, 45, 2: Val. Max, 7, 6, 4, &c. *Bern.* Joci illi faceti, quos nemo explicavit, sic intelligendi sunt. Ex veterum monumentis, præsertim autem ex Numismatibus, constat, Jovem sæpe ita sculptum aut fusum fuisse, ut Victoriæ simulacrum vola manus sustineret, porrecto brachio. Ille autem Alexander, de quo Justinus, rem facète ad jocum traducens, Ecquid videtis, inquiebat, Jovem ipsum Opt. Max. Victoriam mihi ultro offerre, ac me prope invitare ut eam e manu ipsius tollam, quæ scilicet nimio oneri est, eumque in sudorem dare posset, ita grave ac ponderosum est solidum illud ex auro Victoriæ simulacrum. Hic jocus, hæc irrisio sacrilegi principis fuit, *T. Fab.*

6. *Jovis aur. simulacrum*] Arnobius lib. 6. adversus gentes pag. 257. hoc sacrilegium tribuit *Antiocho Cyziceno*, *quem ferunt decem cubitorum Jovem ex delubro aureum sustulisse, & ex aere bracteolis substituisse fucatum*, Bern.

Infiniti ponderis) Clemens Alexandrinus Protr. f. 15: Ἀντίοχος δὲ ὁ

Κυζι-

infiniti ponderis tacite evelli jussisset, deprehensusque in sacrilegio concursu multitudinis esset in fugam versus; magna vi tempestatis oppressus, ac desertus a suis a latronibus capitur; perductusque ad Grypum interficitur. 7 Grypus porro, reciperato patrio regno, externisque periculis liberatus, insidiis matris appetitur. Quæ cum cupiditate dominationis, prodito marito Demetrio, & altero filio interfecto, hujus quoque victoria inferiorem suam factam doleret, venienti ab exercitatione poculum veneni obtulit. 8 Sed Grypus, prædictis jam ante insidiis, veluti pietate cum matre certaret, bibere ipsam jubet, abnuenti instat. Postremum prolato indice eam arguit, *solam defensionem sceleris superesse* affirmans, *si bibat, quod filio obtulit.* Sic victa regina scelere in se verso, veneno, quod alii paraverat, extinguitur. 9 Parta igitur regni securitate, Grypus octo annis quietem & ipse habuit, & regno præstitit. 10 Natus deinde illi est æmulus regni, frater ipsius Cyzicenus, eadem matre genitus, sed ex Antiocho patruo susceptus, quem cum veneno tollere voluisset, ut maturius armis cum eo de regno contenderet, excitavit.

CAP. III. 1 Inter has regni Syriæ parricidiales discordias, moritur rex Ægypti Ptolemæus, regno Ægypti uxori & alteri ex filiis, quem illa legisset, relicto, videlicet quasi quietior Ægypti status, quam Syriæ regnum esset, quum mater altero ex filiis electo, alterum hostem esset habitura. 2 Igitur cum pronior in minorem filium esset, a populo compellitur majorem eligere; cui prius quam regnum daret, uxorem ademit; compulsumque repudiare carissimam sibi sororem Cleopatram, minorem sororem Selenen ducere jubet, non materno inter filias judicio, cum alteri maritum

Κυζικηνὸς ἀπορούμενος χρημάτων τοῦ Διὸς τὸ ἄγαλμα τὸ χρυσοῦν πεντεκαίδεκα πηχῶν τὸ μέγεθος ὂν, προσέταξε χωνεῦσαι, καὶ τὸ ἄλλης τῆς ἀτιμοτέρας ὕλης ἄγαλμα παραπλήσιον ἐκείνῳ.

7. *Quæ cum, &c.*) Simillimum exemplum est apud Livium, 8, 18: cujus meminit quoque Val. Max. 2, 5, 3: & Orosius, 3, 10. Plura collegit Ph. Camerarius centur, 1, 9: quibus adde Paul. Diac. 2, 15.

Cupiditate domin.] Ita supra, 37, 1, 4.

8. *Prædictis jam ante insidiis*] Non

tum eriperet, alteri daret. 3 Sed Cleopatra non tam a viro repudiata, quam a matre divortio viri dimissa, Cyziceno in Syria nubit; eique ne nudum uxoris nomen afferret, exercitum Grypi solicitatum, velut dotalem ad maritum deducit. 4 Par igitur viribus fratris Cyzicenus prælium committit, ac victus in fugam vertitur, Antiochiamque venit. 5 Tunc Antiochiam Grypus, in qua Cyziceni uxor Cleopatra, obsidere cœpit; qua capta, Tryphæna uxor Grypi nihil antiquius quam sororem Cleopatram requiri jussit; non ut captivæ opem ferret, sed ne effugere captivitatis mala posset, quæ sui æmulatione in hoc potissimum regnum invaserit, hostique sororis nubendo hostem se ejus effecerit. 6 Tum peregrinos exercitus in certamina fratrum adductos, tum repudiatam a fratre, contra matris voluntatem extra Ægyptum nuptam accusat. 7 Contra Grypus orare, *ne tam fœdum facinus facere cogatur; a nullo umquam majorum suorum inter tot domestica, tot externa bella,* post

placet hic *prædictis*, & vitiosum esse, liquet vel ex eo, quia sequitur *jam antea*, quod τῷ *prædictis* otiose apponitur. Malo scribere, *proditis jam ante insidiis*. Scheff.

CAP. III. 3. *Exercitum Cypri sollicitatum*] Cl. Grævio placet *Exercitum Grypi*: quod in quibusdam MSS. & typis expresso Iuntarum est. Mihi vero *Cypri* rectum videtur. Paulo post enim eundem illum exercitum, *peregrinos exercitus qui in certamina fratrum adducti sint*, vocat. *Vorst.*

Exercitum Cypri sollicitatum] In MS. est *Grippi*, unde facile intelligas scribendum esse *Grypi*. Quod & in editione illa optima Iuntarum apparet. *T. Faber.* Recte Faber. Nam sollicitantur aliorum exercitus. Si scripsisset *Cypri collectum*, aut *conscriptum*, & libri veteres nihil moverent, vulgatæ scripturæ non adversaremur. *Grav.*

5. *Nihil antiquius quam sororem Cleopatram requiri dixit*] Editur vulgo *requiri jussit*. Sed mihi placet quod in editione Iuntina esse testatur Grævius *req. dixit*. Sensus manifestus est, Tryphænam nihil antiquius duxisse quam sororem Cleopatram requiri: estque ita *antiquius*, ut alias, adjectivum nomen comparativi gradus. Si autem *jussit* legas, non pro nomine adjectivo, sed pro adverbio habendum erit; idque sine exemplo fere. *Vorst.*

Nihil antiquius] Huic non recte jungitur verbum *jussit*, quod est in vulgatis. Itaque Iuntæ ediderunt *duxit* pro eo, quo probarunt viri docti. Ego præfero lectionem Ms. in quo habetur, *nihil ante, quam*. Nimirum illi *ante* adscripserat aliquis voculam *prius*, quæ deinde juncta priori, factumque *anteprius*, ita natum *antiquius* ex ingenio emendatoris. Certe verbum *jussit* Mss. servant omnes. *Scheff.*

Nihil antiquius quam sororem Cleopatram requiri jussit.] Pro *jussit*, in Iuntina est, *duxit* (id est, *putavit, judicavit.*) Male. Neque enim dicimus, *duxit illam requiri*, sed *requirendam esse*. Memoriæ certe nulla exempla occurrunt, quæ id suadeant. *T. Fab.* Tritius est hoc loquendi genus *duxit requirendum.*

post victoriam in feminas sævitum, quas sexus ipse, & periculis bellorum, & sævitiæ victorum eximat, 8 *in hac vero, præter commune bellantium fas, accedere necessitudinem sanguinis; quippe ipsius, quæ tam cruente sæviat, sororem equidem germanam esse, suam vero consobrinam; liberorum deinde communium materteram.* 9 His tot necessitudinibus sanguinis adjicit superstitionem templi, quo abdita profugerit, *tantoque religiosius colendos sibi deos, quo magis his propitiis ac faventibus vicisset; tum neque occisa illa, se virium quicquam Cyziceno dempturum, nec servaturum reddita.* 10 Sed quanto Grypus abnuit, tanto soror muliebri pertinacia accenditur, rata non misericordiæ hæc verba, sed amoris esse. Itaque vocatis ipsa militibus, mittit qui sororem confoderent. 11 Qui ut in templum intraverunt, cum evellere eam non possent, manus amplexantis deæ simulacrum præciderunt. Tunc Cleopatra execratione parricidarum, mandata violatis numinibus ultione sui, decedit. 12 Nec multo post repetita prælii congressione, victor Cyzicenus uxorem Grypi Tryphænam, quæ paulo

dum. Sed & illud ferri potest, quod liquebit, si refinxeris infinitum in verbum finitum, *nihil antiquius duxit quam ut requiratur.* Verum non minus insolens est *nihil antiquius jussit*, quam *duxit requiri.* Græv.

7. *Sexus ipse*] Alexander apud Curtium: *Cum captivis & feminis gerere bellum non soleo, armatus sit oportet, quem oderim.* Valerius Maximus Munatii Flacci in infantes & feminas efferatam vocat crudelitatem & auditu etiam intolerabilem. Ita & alii. Jure gentium tamen illa cædes impunita habetur. Ita fecerunt Thraces capta Mycalesso, teste Thucydide. Ita Macedones Thebis, ita Romani Ilurgi capta. Titus Judæorum liberos & feminas feris dilaniandos objecit. Impune hæc secundum jura belli, sed non secundum instinctum humanitatis.

8. *Sororem equidem germ.*) Malim ego interpungere & scribere, *sororem, & quidem germ. esse.* quomodo erit oratio non paulo vehementior. Neque enim soror uterina tantum, aut eodem patre, sed matre diversa erat edita: sed utroque parente eodem nata. Dicitur enim a germine germanus. Festus: *Germen est, quod ex arborum surculis nascitur: unde & germani, quasi eadem stirpe geniti.* Modius.

9 *His tot necessitudinibus sanguinis*] Antiquiores typis expressi, *necessitatibus.* Nec est hoc insolens *necessitatem* pro necessitudine poni, ut in Notis ad Valerium Max. docuimus. *Vorst.*

10. *Muliebri pertinacia*] Auctor supr. 24, 2, 13: *Feminarum contumaces animi.* Elliptice dictum, *quanto,* pro *quanto magis.* Bern. *Quanto* Berneggerus dictum putat per ellipsin pro *quanto magis.* Sed statuendum potius, *quanto* & *tanto* esse posita pro *quantum* & *tantum.* Sæpe enim talia permutantur. Vide Scioppium ep. 5. Parad. literar. *Vorst.*

paulo ante sororem interfecerat, capit; ejusque supplicio uxoris manibus parentavit.

CAP. IV. [1] At in Ægypto Cleopatra cum gravaretur socio regni, filio Ptolemæo, populum in eum incitat; abductaque ei Selene uxore, eo indignius, quod ex Selene jam duos filios habebat, exulare cogit, arcessito minore filio Alexandro, & rege in locum fratris constituto; [2] nec filium regno expulisse contenta bello Cypri exulantem persequitur. Unde pulso, interficit ducem exercitus sui, quod vivum eum e manibus dimisisset; quanquam Ptolemæus verecundia materni belli, non viribus minor ab insula recessisset. [3] Igitur Alexander territus hac matris crudelitate, & ipse eam reliquit, periculoso regno securam ac tutam vitam anteponens. [4] Cleopatra vero timens, ne major filius Ptolemæus ab Cyziceno ad reciperandam Ægyptum auxiliis juvaretur, ingentia Grypo auxilia & Selenen uxorem nupturam hosti prioris mariti mittit. [5] Alexandrumque filium per legatos in regnum revocat; cui cum occultis insidiis exitium machinaretur, occupata ab eodem interficitur, spiritumque non fato, sed parricidio dedit; [6] digna prorsus hac mortis infamia, quæ etiam matrem toro expulit; & duas filias viduas alterno fratrum matrimonio fecit; & filio alteri in exilium acto bellum intulit, alteri erepto regno exitium per insidias machinata est.

CAP. V. [1] Sed nec Alexandro cædes tam nefanda inulta fuit. Nam ubi primum compertum est, scelere filii matrem interfectam, concursu populi in exilium agitur, revoca-

12. *Tryphanam quæ*] Mss. una voce auctius legunt vel *in* [illegible] *nom* [illegible], vel *itap'am quæ* quod posterius rectum, nec fortassis hic omittendum. *Schefferus.*

CAP. IV. 1. *Cum gravaretur socio regni*) Gronovius legendum censet *socium*; quomodo sup. 20, 2, 11. *longinquam militiam gravati*, pro longinqua [illegible] ad quem locum Notas vide. [illegible] Gronovius, *gravaretur socium*. quod Grævius amplectitur, *Scheff.* Emendavit jam supra Gronovius, *gravaretur socium*. I. Fab.

Arcessito minore filio Al.] Contra jus gentium, & nominatim Ægyptiorum. Nam etiam apud hos viguisse jus primogenituræ, nec a Ptolemæis introductum, sed ab ultima Pharaonum memoria observatum fuisse, patet ex his quæ leguntur Exodi 11, 5: *Occidam omne primogenitum, a primogenito Pharaonis, qui sedet in solio ejus, usque,* &c. *Bern.*

CAP.

vocatoque Ptolemæo regnum redditur; qui neque cum matre bellum gerere voluisset, nec a fratre armis repetere, quod prior possedisset. 2 Dum hæc aguntur, frater ejus ex pellice susceptus, cui pater Cyrenarum regnum testamento reliquerat, herede populo Romano instituto, decedit. 3 Jam enim fortuna Romana porrigere se ad Orientalia regna, non contenta Italiæ terminis, cœperat. Itaque & ea pars Libyæ provincia facta est; postea Creta Ciliciaque piratico bello perdomitæ in formam provinciæ rediguntur. 4 Quo facto & Syriæ & Ægypti regna, Romana vicinitate artata, quæ incrementa de finitimis bellis quærere solebant, adempto vagandi arbitrio, vires suas in perniciem mutuam converterunt: 5 Adeo ut assiduis præliis consumpti in contemptum finitimorum venerint, prædæque Arabum genti, imbelli antea, fuerint. 6 Quorum rex Erotimus fiducia septingentorum filiorum, quos ex pellicibus susceperat, divisis exercitibus; nunc Ægyptum, nunc Syriam infestabat; magnumque nomen Arabum viribus finitimorum exsanguibus fecerat.

CAP. V. 1. *Qui neque cum matre*] In Ms. quodam legitur, *quod neque*, unde suspicor, lectionem veram esse *quia neque*. *Scheff.*

2. *Frater ejus ex pellice*] Ptolemæus Apio dictus, populum Rom. testamento heredem reliquit, Eusebius in Chronicis. B. Item Appianus in fine Mithrid. *Bern.*

3. *Provincia facta*] Atqui ejus regni civitates liberas esse senatus voluit, Liviana epitoma l. 70. contra auctorem nostrum. B. Sigonius de antiquo jure provinciar. 1, 16. contradictionem hanc ita conciliat: Cyrenæos, liberos a Senatu relictos, post a tyrannis oppressos esse: atque inde populum Rom. Cyrenaicæ in provinciam redigendæ occasionem arripuisse. *Bern.*

Creta Ciliciaque] Bellum piraticum & maritimum, a P. Servilio, qui, expugnato Isauro arce Ciliciæ, *Isaurici* cognomen reportavit, cœptum, Pompeius confecit; mira felicitate & celeritate, intra XL diem nimirum, aut, ut alii, intra XLIX. Vide Plutarchum, Appianum, Ciceronem pro lege Manilia. Cretam Q. Cæcilius Metellus debellavit, qui inde *Creticus*. Florus, 3, 7. *Bong.*

4. *Quo facto*] Ms. quidem, *quo pacto*, quod videtur rectius. Mallem tamen scribere *quo fato*, quia supra de fortuna Romanorum cœpit loqui. *Scheff.*

5. *Assiduis præliis consumpti*] Atqui præcedit, *& Syriæ & Ægypti regna*, quo hoc referendum. Num ergo noster rem, quam verba, magis habuit in animo, cum ista scriberet, & pro regnis, incolas regnorum intellexit, an potius scripsit *consumpta*, idque post mutatum est in *consumpti* propter sequens *in*, quod ab i initium habet. *Id.*

6 *Quorum rex Erotimus*] Non dubito quin hic sit *Aretas*, ut ab aliis vocatur. Meminit ejus sæpe Josephus: erat autem hic filius Obodæ, ut testatur Stephanus, in Αὔαρα. *Voss.*

LIBER XL.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Syri Tigranem Armenium regem sibi deligunt.*
2 *Victo Tigrane, Antiochus Cyziceni filius creatur rex Syriæ, quæ postea in provinciæ formam redigitur.*

CAP. I.

1 Mutuis fratrum odiis, & mox filiis inimicitiis parentum succedentibus, cum inexpiabili bello & reges & regnum Syriæ consumptum esset, ad externa populus auxilia concurrit, peregrinosque sibi reges circumspicere cœpit. 2 Itaque cum pars Mithridatem Ponticum, pars Ptolemæum ab Ægypto arcessendum censeret; occurreretque quod Mithridates implicitus bello Romano esset, Ptolemæus quoque semper hostis fuisset Syriæ, 3 omnes in Tigranem regem Arme-

CAP. I. 1. *Inimicitiis parent. succed.*] More priscorum Germanorum, apud quos *suscipere tam inimicitias seu patris, seu propinqui, quam amicitias necesse est.* Tacitus Germ. c. 21: Quomodo Cato major, quum in adolescentem, qui defuncti patris inimicum involverat infamia, in foro post judicium ambulantem incidisset, dextera data dixit: *ita parentibus esse parentandum: non agnis, non hædis, sed inimicorum lacrimis damnationibusque.* Plutarch. in Catone majore, c. 28: Seneca tamen de ira, 2, 34 pronuntiat *nihil iniquius, quam aliquem heredem paterni odii fieri.* Bern.

Mox filiis inimicitiis parentum succedentibus] Antiquiores typis expressi *filiorum*: ut *inimicitiis*, quod expressum est, sit sexti casus: & *inimicitiis* tertii casus sit subaudiendum. Si legatur *filiis inimicitiis parentum succedentibus*, est hoc concise dictum pro *filiorum inimicitiis inimicitiis parentum succedentibus*; & simile illis quæ supra ad 1, 7, 14, & 2, 14, 10. notavimus. *Vorst.* Impressi veteres habent *filiorum*, quod nonnulli probant. Atqui *filiorum succedentibus* non congruit. Puto, Justinum scripsisse, *& mox filiorum, iis inimicitiis parentum succedentibus.* Librarius rudis illud *iis* emendationis gratia putavit adjectum, quasi pro *filiorum*, *filiis* esset scribendum, atque sic mutato illo, hoc *iis* penitus exclusit. *Schefferus.*

Et reges & regnum Syriæ consumtum esset) Existebat adhuc Antiochus, Antiochi Cygiceni filius: quem regem sumere, eique tutorem dare, donec adolevisset, utique potuissent. *Vorst.*

3. *In Tigranem*) Tigranes Syria ultra Euphratem & Cilicia potitus, *rex regum* dictus est; Appianus Syriac. pag.

Armeniæ consensere, instructum præter domesticas vires & Parthica societate & Mithridatis affinitate. [4] Igitur accitus in regnum Syriæ per XVIII annos tranquillissimo regno potitus est; neque bello alium lacessere, neque lacessitus inferre alii bellum necesse habuit.

CAP. II. [1] Sed sicut ab hostibus tuta Syria fuit, ita terræmotu vastata est, quo centum septuaginta millia hominum & multæ urbes perierunt. Quod prodigium mutationem rerum portendere aruspices responderunt. [2] Igitur Tigrane a Lucullo victo, rex Syriæ Antiochus Cyziceni filius ab eodem Lucullo appellatur. [3] Sed quod Lucullus dederat, postea ademit Pompeius: qui poscenti regnum respondit, *ne volenti quidem Syriæ, nedum recusanti, daturum se regem, qui* XVIII *annos, quibus Tigranes Syriam tenuit, in angulo Ciliciæ latuerit; victo autem eodem Tigrane a Romanis, alieni operis præmia postulet.* [4] *Igitur ut habenti regnum non ademerit; ita quo cesserit Tigrani non daturum, quod tueri nesciat; ne rursus Syriam Judæorum & Arabum latrociniis infestam reddat.* [5] Atque ita Syriam in provinciæ formam redegit; paulatimque Oriens Romanorum discordia consanguineorum regum factus est:

pag, 118: Strabo in fine libri 11. Eo a Lucullo superato, Antiochus, Εὐσεβὴς, hoc est, *Pius* dictus, Cyziceni filius, *Syris non invitis imperavit*. Duxerat is patris uxorem Selenem, quam deinde Tigranes interfecit. Strabo lib. 16. *Bong.*

CAP. II. 3. *Ademit Pompeius* I. Quia videlicet iniquum esset, postquam veteres reges semel Tigranis armis pulsi fuere Syria, nunc eam Seleucidis victis cedere potius, quem Romanis victoribus. Appianus Syr. pag. 119. b. De Luculli autem & Pompeii rebus in Syria contra Mithridatem & Tigranem gestis, lege præter Appianum, Plutarchum in utriusque vita, & Dionem. *Bong.*

Victo autem eodem] Anno ab urbe condita, DCCXCIX. consulibus Tullio Cicerone, & C. Antonio. Orosius.

4. *Ut habenti regnum non ademerit*] Quomodo hæc stare possunt cum superioribus, ubi dicit, a Lucullo *regem Syriæ appellatum*? An hoc proprie & stricte accipiendum de appellatione nuda, non immissione simul in regnum? videtur, sed sic legerem, *ut habenti regnum non adimeret*. Schefferus.

Alieni operis præm.] Fabius apud Livium, 10, 24, 8: *quam arborem conseruisset, sub ea legere alios fructum, indignum esse* dixit.

5. *Redigit*] An, *redegit*? ut respondeat superioribus *ademit*, *respondit*, propter insertam conjunctionem *atque*. Scheff. Consentit Iuntina.

LIBER XLI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Parthorum origo, nominis obscuritas, successus, imperium.*
2 *Regni Parthici administratio. Parthorum sermo, vestes, arma, exercitus, præliandi mos.*
3 *Mores domestici, sepultura, religio, ingenium, virtutes & vitia.*
4 *Parthorum regum res gestæ paucis describuntur.*
5 *Arsacis sapientissimi Parthorum regis vita & mors placida.*
6 *Bactriani regni status sub Eucratide, qui a filio opprimitur. Parthorum bellici successus.*

CAP. I.

1 PArthi penes quos, velut divisione Orbis cum Romanis facta, nunc Orientis imperium est, Scytharum exules fuere. 2 Hoc etiam ipsorum vocabulo manifestatur. Nam Scythico sermone Parthi exules dicuntur. 3 Hi & Assyriorum & Medorum temporibus inter Orientis populos obscurissimi fuere. 4 Postea quoque cum imperium Orientis a Medis ad Persas translatum est, veluti vulgus sine nomine, præda victorum fuere. 5 Postremo Macedonibus triumphato Oriente

CAP. I. 1. *Parthi*] Vide Strabonem lib. 11. & Dionysium, & quæ in eum notavit Eustathius, & Agathiam lib. 2. & Jornandem, qui hunc locum citat ex Trogo Pompeio. Strabo eos dicit Romanorum potentiæ quodammodo esse pares. B. Adde cum primis Amm. Marcellinum, 23, 16. *B.*

2. *Scythico serm. Parthi exules*] Nam Parthi *Scythica*, seu ut Jornandes de reb. Get. c. 6. specialius exprimit, *Gothica*, hoc est, Germanicæ sunt originis. *Bern.*

Parthi] Parthi & Persæ secundum varietatem dialecti iidem sunt, ut Orientalium linguarum periti annotarunt, *Pars* sive פרס Equitem de-

tiente servierunt; [6] ut cuivis mirum videatur, ad tantam eos felicitatem provectos, ut imperent gentibus, sub quarum imperio veluti servile vulgus fuere. [7] A Romanis quoque, trinis bellis per maximos duces, florentissimis temporibus lacessiti, soli ex omnibus gentibus non pares solum, verum etiam victores fuere: [8] quanquam plus gloriæ sit, intra Assyria & Medica Persicaque, memorata olim regna, & opulentissimum mille urbium Bactrianum imperium emergere potuisse, quam longinqua bella vicisse; [9] præterea cum gravibus Scythicis & vicinalibus bellis assidue vexati variis periculorum certaminibus urgerentur. [10] Hi domesticis seditionibus Scythia pulsi solitudines inter Hyrcaniam, & Dahas, & Arios, & Spartanos, & Margianos

notat. Celebres autem Parthi equites.

4, 5, 6. *Cum imperium Orient.*]

—— *sic omnia verti*
Cernimus, atque illas assumere robora gentes;
Concidere has. ——

Ovid Metam. 15, vers. 421.

6. *Ad tantam eos felicitatem per virtutem provectos*) *Per virtutem* abest teste Grævio ab editione Iuntina. Et videtur sane glossema esse, quod ex margine irrepserit in textum. *Vorst.*

Per virtutem) Ex ratione debent hæc verba deleri; Et in edit. Iuntarum non apparent. *T. Fab.*

7. *Trinis bellis per max. duces*) Crassum & Antonium: tertium adhuc quæro. An Cesennium Pætum? Sed is inferior ætate Trogi. Itaque *binis* forte rectius legas. *Bern.*

8. *Et opulentissimum mille urbium*) MSS. *opulentissimum illud*, unde Bongarsius, *opulentissimum illud urbium mille*, ut legi ait in quibusdam. Mallem tamen credere, Justinum transposite scripsisse, *opulentissimum illud mille urbium*, vel ob hanc solam causam, quoniam alias vocabulum *illud* non fuisset abolitum si simillimum ei *mille* non arctissime habuisset sibi conjunctum, per quod extinctum est. *Scheff.*

9. *Quam longinqua bella vicisse*] Multum dubito, Justinum sic scripsisse, certe *vincere bella* num reperiatur alibi usurpatum ignoro. Nec est oppositio, quam hic facere Justinus videtur, inter *imperium Bactrianum*, & *longinqua bella*. Itaque crediderim, fuisse olim, *quam longinqua bello vicisse*. ut *longinqua* referatur ad *imperia* vel *regna*, de quibus præcedit. Ita enim elegans existit oppositio inter emergere inter regna, in quibus constituti erant Parthi, & vincere longinqua, a quibus procul aberant. *Bello* quoque *vincere* convenientissimum, & receptissimum loquendi genus, nostro etiam alibi usitatum. *Idem.*

10. *Et Dahas*) Veterum librorum mss. lectionem exhibui. Legendum autem, *& Dahas, & Arios, & Arianos, & Margianos*, ex Strabone, Ptolemæo, & Plinio, 6, 25. ubi *Parthi*, inquit, *habent ab ortu Arios, a meridie Carmaniam & Arianos*. B. Hanc emendationem Bongarsii confirmat & Salmasius in Solinum, pag. 1198; A. 2. *Bern.* Codices MSS. teste Bongarsio habent, *& Dahas & Areos, & Spartanos, & Maggianos*, Putat autem Bongarsius, pro *Areos* legendum esse *Arios*. Verum si hic ita legendum sit, supra quoque 13, 4, 22. legendum ita erit. Quia vero supra *Arei* sunt tolerati, & hic tolerari, credo, possunt. Græce dicuntur Ἄρειοι. Unde

nos furtim occupavere. [11] Fines deinde, non intercedentibus primo finitimis, postea etiam prohibentibus, in tantum protulere, ut non immensa tantum ac profunda camporum, verum etiam prærupta collium, montiumque ardua occupaverint. [12] Ex quo fit, ut Parthiæ pleraque finium aut æstus, aut frigoris magnitudo, possideat; quippe cum montes nix, & campos æstus, infestet.

CAP. II. [1] Administratio gentis post defectionem Macedonici imperii sub regibus fuit. [2] Proximus majestati regum populorum ordo est; ex hoc duces in bello ex hoc rectores in pace habent. [3] Sermo his inter Scythicum Medicum-

Unde Latine æque *Arei*, atque *Arii* dici possunt. Porro *Arianos* & *Margianos* pro *Spartanos* & *Maggianos* legendum esse facile accredo. *Vorstius*. Sic alicubi memini legere. Barbarum nomen; sed hic nulli esse Spartani possent. Ortelius putabat legendum esse *Arianos*, qui populi Cadusiis finitimi sunt. *T. Fab.*

Arios] Distinguit Arios & Arianos Plinius: etenim & Ariorum nomine peculiaris satrapia intelligitur, quam Strabo & Ptolemæus aliique Ariam appellant. Nonnulli quatuor satrapias, Gedrosos, Arachotas, Arios, Paropamisadas, Ariorum esse censent. Atque hi Α'ρειηνοὶ Dionysio.

11. *Intercedentibus*] Hoc est, vetantibus, vox tribunitia. Intercedimus verbo: prohibemus manu & opere *Bern.*

In tantum protulere] *In tantum* plena locutio pro *tantum*. Sic & inf. 43, 3, 13; *In tantum enituerunt*. Et judicat Scioppius, *quantum, tantum*, & id genus alia regulariter cum præpositione; figurate vero sine præpositione dici. Livius 22, 27. *In tantum suam virtutem enituisse*. Virgilius 6. Æneid.

Nec puer Iliaca quisquam de gente Latinos
In tantum spe tollet avos. ———

Vide Scioppium Parad. literar. ep. 5. quam sub nomine Paschasii Grosippi edidit. *Vorst.*

Profunda campor.] Vide Flori Indicem, *in diversa terrarum*. Ita supr. 38, 1, 8. legendum videbatur *incerta belli*; quod ipsum est in Tacito, 4, 23, 6.

12. *Parthia pleraque finium*] Vocem *finium* glossatoris puto esse tractam huc ex superioribus, *fines deinde*. Scheff.

CAP. II. 2. *Proximus majestati regum populorum ordo est*] Mihi nihil certius, quam vocem *populorum* esse vitiosam. Quales enim illi *populi*, & quis unquam ordinis vocabulum usurpavit de populo? Quid vero substitui pro eo debeat, in hoc defectu historiæ Parthicæ, nondum potui videre. Nisi *optimatum* velis, ex lib. 42, 5, 2. *Scheff.*

3. *Et utrisque*] Forte *ex utrisque*. Freinsh.

Et utrisque mixtus] Ita Bongarsius & post eum alii edidere. Major & Sichardus ediderant *& ex utroque*. At Becharius *utrinsque*: quod ad τὸ *utrisque* propius accedit. Ego cum Freinshemio legendum puto *ex utrisque*. Solent enim *utrique* plurali numero dicere pro *uterque*. Exempli gratia *utrique Dionysii* pro uterque Dionysius. Vide Ind. in Nepotem. *Vorst.*

Et utrisque] Legunt alii *ex utrisque*. Puto junxisse Justinum, & scripsisse *& ex utrisque*. Scheff.

4. *Vestis*

cumque medius & ex utrisque mixtus. 4 Vestis olim sui moris, postea quam accessere opes, ut Medis perlucida ac fluida. Armorum patrius ac Scythicus mos. 5 Exercitum non ut aliæ gentes liberorum, sed majorem partem servorum habent; quorum vulgus, nulli manumittendi potestate permissa, ac per hoc omnibus servis nascentibus, in dies crescit. Hos pari ac liberos suos cura habent; & equitare & sagittare magna industria docent. 6 Locupletissimus ut quisque est, ita plures in bello equites regi suo præbet. Denique Antonio bellum Parthis inferenti cum quinquaginta millia equitum occurrerent, soli CCCC liberi fuere. 7 Cominus in acie

4. *Vestis olim sui moris, posteaquam accessere opes, ut Medis perlucida*] Julianus ὁ παραβάτης, in oratione de Constantii gestis; διασώζουσι καὶ ἀπομιμοῦνται τὰ Περσικὰ, οὐκ ἀξιοῦντες, ἐμοὶ δοκεῖ, Παρθυαῖοι νομίζεσθαι. Πέρσαι δὲ εἶναι προσποιούμενοι, ταύτῃ τοι καὶ στολῇ Μηδικῇ χαίρουσι. Statim post apud Justinum sequitur: *Armorum Scythicus, ac patrius mos.* Quod forsan Trogi ævo verum fuit, sed Juliani non item. Ait enim ille, quod Parthi, ἐς μάχας ἔρχονται, ὅμοιοι Μήδοις, ὅπλοις τε ἀγαλλόμενοι τοιούτοις, καὶ ἐσθήμασι ἐπιχρύσοις, καὶ ἁλουργέσι. *Voss.*

Medis perlucida] Procop. libro I. Belli Persici vestem serico confectam Medicam dictam testatur. Medicam vestem purpuream fuisse demonstrat Xenophon lib. I. Cyri vitæ, ubi & qui habitus cultusque Medorum esset, graphice ostendit.

Fluida] Tacitus Germ. c. 17: *Veste distinguuntur, non fluitante, sicut Sarmatæ ac Parthi, sed stricta.* Lucanus, 8, 267.

Illic & laxas vestes, & fluxa virorum
Velamenta vides. ——

De vestitu Persarum ac Medorum, unde Parthi suum accepere, multa Brissonius regn. Pers. lib. 2. *Bern.*

5. *Majorem partem servorum habent.*] Mss. præferunt, *servitiorum.* Quod probo. Ita enim semper solet Justinus. *Voss.*

Majorem partem servorum] Codices quidam MSS. quos Bongarsius vidit, & typis expressus Iuntarum teste Grævio, *servitiorum*: id quod a stylo Justini minime abhorret. *Vorst.*

Majorem partem servorum] MSS. *servitiorum*, familiaris Justino loquendi ratio. Et docti viderunt. *Tanaq. Faber.*

Equitare & sagittare] Et hoc ex instituto Persarum hausere, de quibus Herodotus, I, 136: *Liberos suos, a quinto anno incipientes usque ad vicesimum, tribus tantum instituunt, equitare, arcu sagittas excutere, vera loqui.* Porro ne quis de Latinitate verbi *sagittare* dubitet, utitur eo quoque Curtius, 7, 5, 64. *Bern.*

7. *Obsessas expugn. urb.*] Lucanus 8, 377.

Non aries illis, non ulla est machina belli:
Haud fossas implere valent: Parthoque sequente
Murus erit, quodcunque potest obstare sagitta.

Tacitus, 12, 45, 4: *Nihil tam ignarum barbaris, quam machinamenta & astus* op-

acie præliari aut obsessas expugnare urbes nesciunt. Pugnant autem procurrentibus equis, aut terga dantibus; sæpe etiam fugam simulant, ut incautiores adversum vulnera insequentes habeant. 8 Signum in prælio non tuba, sed tympano datur. Nec pugnare diu possunt; ceterum intolerandi forent, si quantus his impetus est, vis tanta & perseverantia esset. 9 Plerumque in ipso ardore certaminis prælia deserunt, ac paulo post pugnam ex fuga repetunt, ut, cum maxime vicisse te putes, tunc tibi discrimen subeundum sit. 10 Munimentum ipsis equisque loricæ plumatæ sunt, quæ utrumque toto corpore tegunt. Auri argentique nullus nisi in armis usus.

CAP. III. 1 Uxores dulcedine variæ libidinis singuli plures habent; nec ulla delicta adulterio gravius vindicant. 2 Quamobrem feminis non convivia tantum virorum, verum etiam conspectum interdicunt. 3 Carne non nisi venatibus quæsita vescuntur. 4 Equis omni tempore vectantur; illis

oppugnationum. Adde de Gothis Marcellinum, 31, 18, & 22.

Pugnant autem procurrentibus equis] Iuntarum editio teste Grævio pro *autem* habet *aut*: idque convenienter τῷ *aut*, quod sequitur. *Vorst.*

Fugam simulant] Tacitus, 6, 35, 2: *cum Parthus sequi vel fugere pari arte suetus, distraheret turmas, spatium ictibus quæreret.* Atque de hac fugæ simulatione capiendum illud Prop. 2, 8, 54. *Parthorum astuta tela remissa fuga.* Quem ad locum vide notata ab eruditissimo Gebhardo: quibus adde Lucanum, 8, 376: Plutarchum Crasso. c. 46. Appianum Parth. pag. 144; c. Ceterum hoc astutæ fugæ genus tribuit etiam Ætolis Thucydides, 3, 15, 18: Persis Xenophon lib. 3, exp. Cyr. pag. 306, d. Thessalis Curtius, 3, 11, 26: Germanis, & præcipue Cattis, Tacitus, 1, 56. 8: & Germ. 6, 8. Sed & Plato in Lachete Scytharum exemplum, qui fugientes, non stantes, cum hoste pugnant, adducit contra fortitudinis imperfectam illam descriptionem, quod sit ea vis, qua quis in acie stans, fortiter pugnat Homerus item Iliad. 8, 108. Æneam hoc nomine commendans, μήστωρα φόβοιο, *fugiendi rite peritum* appellat. *Bern.*

Nec pugnare diu poss. &c.] Facit tales & Germanos Germanicus apud Tacitum, 2, 14, 8. ipseque Tacitus Germ. 4, 2. Par elogium Gallorum in Livio, 10, 28, 4: & Floro, 2, 4, 2. *Bern.*

10. *Loricæ plumatæ*] Hoc est, ex laminis ferreis in modum plumæ factis consertæ. Virgilius Æn. 11. 770:

Spumantemque agitabat equum, quem pellis ahenis
In plumam squammis auro conserta tegebat.

Ubi Servium vide & præterea Turnebum Advers. 11, 25: Lipsium de mil. Rom. 3. 6: & Stewechium in Veget. 3, 23. *Bern.*

CAP. III. 2. *Feminis non conv.* &c.] Vide Notam, 7, 3, 3.

3. *Venati[illegible]* De Parthorum acri studio venan[illegible] meminit & Herodianus lib. 6. [illegible] Vononem apud Augu-

illis bella, illis convivia, illis publica ac privata officia obeunt; super illos ire, consistere, mercari, colloqui. Hoc denique discrimen inter servos liberosque est, quod servi pedibus, liberi non nisi equis incedunt. 5 Sepultura vulgo, aut avium, aut canum laniatus est. Nuda demum ossa terra obruunt. 6 In superstitionibus atque cura deorum, præcipua amnibus veneratio est. 7 Ingenia genti tumida, seditiosa, fraudulenta, procacia; quippe violentiam viris, mansuetudinem mu-

gustum, cui a Phrahate obses datus fuerat, educatum, petitum Roma acceptumque regem, quamvis gentis Arsacidarum, ut externum tamen aspernatos Parthos. Tacitus Annal 2. 1. narrans addit: *Accendebat dedignantes & ipse, diversus a majorum institutis, raro venatu, segni equorum cura.* Suetonius in Calig. ait, *Regum regem* (hoc est, Parthicum) *ad indicium maximi luctus, exercitatione venandi abstinuisse.* Bern.

5. *Sepultura* &c.] Etiam inhumanus hic humandi ritus ad Parthos defluxit a Persis, de quibus Herodotus, 1. 143. eumque postremis quoque Persarum temporibus in usu fuisse patet ex Procopio lib. 1. Pers. & Agathia lib. 2. Consulendi, Cicero Tuscul. 1, 44, & 45. Joh. Kirchman. in Append. ad lib. de fun. Rom. cap. 2. C. Barthius Adversar. 49, 10. *Bern.*

Sepultura vulgo, aut avium, aut canum laniatus est.] Perperam puto hunc morem Parthis attribui, cum is Hyrcanorum proprius sit. Scio quidem idem fere Herodotum asserere de Persis: ὡς πρότερον θάπτεται ἀνδρὸς Πέρσεω ὁ νέκυς, πρὶν ἂν ὑπ' ὄρνιθος ἢ κυνὸς ἑλκυσθῇ. De canibus nescio, an verum sit. De avibus constat. Quamvis idem habeant & alii. Moris enim semper fuit Persis, sive Parthis, ut immatura morte defunctis, os oculosque lacte oblinerent: inde equo impositos, instigatoque eo, corvorum prædæ exponerent. Quod si ab iis, quibus ejus rei negotium incumberet, animadversum fuisset, dextrum ejus oculum prius a corvis laceratum, felicem judicabant; sin sinistrum, contra. Cum senibus aliter agebatur. Eos enim ad montana deferebant, fameque enecabant: & omnes, qui hoc fato defungerentur, felices existimabantur. Strabo, qui Caspiis illud tribuit, videtur hæc duo mortis genera confudisse. Ait enim lib. XI. Κάσπιοι δὲ τὺς ὑπὲρ ἑβδομήκοντα ἔτη λιμοκτονήσαντες, εἰς τὴν ἐρημίαν ἐκτιθέασιν ὔποθεν δὲ σκοπεύοντες, ἐὰν μὲν ὑπ' ὀρνίθων κατασπωμένους ἀπὸ τῆς κλίνης ἴδωσιν, εὐδαιμονίζουσι. ἐὰν δὲ ἀπὸ θηρίων ἢ κυνῶν, ἧττον· ἐὰν δ' ἀπὸ μηδενὸς, κακοδαιμονίζουσι. Videsis Petrum Teixeram in compendio Mircondi. *Voss.*

6. *In superstitionibus atque cura deorum præcipua omnibus veneratio est*] Certissima est emendatio Gronovii, pro *omnibus* legendum *amnibus* censentis. Persas & Parthos veneratos fuisse fluvios variis veterum testimoniis ostendit ille lib. 4. Obs. c. 10. Ceterum inepta quoque locutio esset, si dixisset, præcipuam omnibus venerationem esse, id est, præcipuam omnes venerationem habuisse in superstitionibus & cura deorum. Quid illud est, venerationem esse alicui in superstitionibus, in cura deorum? Veneratio Deorum enim, superstitio, & cura Deorum, unum & idem sunt. At recte concinne dictum fuerit, *in superstitionibus & cura Deorum præcipuam amnibus venerationem esse*; id

est,

mulieribus assignant. 8 Semper aut in externos aut in domesticos motus inquieti; natura taciti; ad faciendum, quam ad dicendum, promptiores; proinde secunda adversaque silentio tegunt. 9 Principibus metu, non pudore parent. In libidinem projecti, in cibum parci. 10 Fides dictis promissisque nulla nisi quatenus expedit.

CAP. IV. 1 Post mortem Alexandri Magni, dum inter successores ejus Orientis regna dividerentur, nullo Macedonum dignante Parthorum imperium, Stasanori externo socio traditur. 2 Hi postea diductis Macedonibus in

est, inter superstitiones & culturas Deorum apud Parthos, præcipuam amnes seu fluvios venerationem habere, seu præcipua veneratione eos frui. *Vorst.*

Omnibus veneratio] Verissima lectio est, *amnibus*, quod Cl. Gronovius primus ostendit. *Scheff.* Præclara Gronovii emendatio apud Vossium, *amnibus veneratio est*; nam & Parthi & Scythæ & omnes ferme Septentrionales populi fluvios venerabantur. *Tan. Faber.*

8. *Ad faciendum, quam* &c.] Sallust. Catil. 8, 6, de Romanis: *Optumus quisque facere quam dicere malebat.* Amm. Marcellin. 21, 8: *Plus audire quam loqui militem decet, actibus coalitum gloriosis.* Adde notam, 2, 10, 23.

9. *In libidinem projecti*] Quo argumento dissuaserunt amici Pompeio fugienti Corneliam uxorem formosam ad Parthos ducere. Plutarch. Pomp. c. 126: & Appianus bell. civil. lib. 2. *Bern.*

10. *Quatenus expedit*] Pestilens Lysandri dictum apud Plutarchum appohtheg. Lacon. cap. 94: *Veritatem nihilo meliorem esse mendacio; sed utriusque dignitatem & pretium USU definiri.*

CAP. IV. 1. *Stagnori*] Legendum *Statanori*, ut supra, 13, 4, 22. cui tamen Drancas & Arios tribuit, (ut & Diodorus, 18, 3.) Parthos autem Nicanori assignavit. Diodorus Parthiam & Hyrcaniam Phrataferni evenisse refert: & Strabo a Macedonibus Hyrcaniam Parthiæ junctam scribit. *Bong.*

Parthorum imperium Stasanori externo socio] Rescripsi audacter *Stasanori* ex editione Iuntina, quæ teste Grævio ita habet. Bongarsius edidit *Stagnori*. Sed addit tamen legendum esse *Statanori*, ut supra 13, 4, 22, legitur. Sed & Grævius pro *Stasanori*, quod in editione Iuntina ipse reperit, cum Bongarsio *Statanori* legendum putat. Verum quidni ipsum *Stasanori* reponamus, postquam editionem Iuntinam sic habere, ceterosque omnes tum Latinos, tum Græcos, qui ejus hominis mentionem fecere, sic eum appellare scimus? Vide & supra Notas ad 13, 4, 22. *Vorst.*

Statanori] Sic emendavit Bongarsius, pro *Staganori*, sed & *Stasanori* probum est, & ex analogia linguæ Græcæ, ut *Phthisanor*, & alia ejus formæ. *T. Fab.*

Externo socio] Vocabulum *externo* mihi suspectum est, cum omnes socii sint externi, sic accepto externorum vocabulo. Num apposuit glossatorum aliquis, quia præcedit, *nullo Macedonum*. Scheff.

2. *Deductis*] Forte *diductis*. Fr.

Deductis Macedonibus] Placet mihi quoque, quod visum est Freinshemio *diductis*. Noster ipse supra lib. xv. cap. 4, 23. *& cum de præda non convenirent, iterum in duas factiones diducuntur.* Scheff.

3. Pro-

in bellum civile, cum ceteris superioris Asiæ populis Eumenem sequuti sunt; quo victo, ad Antigonum transiere. 3 Post hunc a Nicatore Seleuco, ac mox ab Antiocho & successoribus ejus possessi; a cujus pronepote Seleuco primum defecere, primo Punico bello, L. Manlio Vulsone, M. Attilio Regulo, consulibus. 4 Hujus defectionis impunitatem illis duorum fratrum regum, Seleuci & Antiochi, discordia dedit; qui dum sibi invicem eripere regnum volunt, persequi defectores omiserunt. 5 Eodem tempore etiam Theodotus mille urbium Bactrianarum præfectus defecit, regemque se appellari jussit: quod exemplum sequuti totius Orientis populi a Macedonibus defecere. 6 Erat eo tempore Arsaces, vir, sicut incertæ originis, ita virtutis ex-

3. *Pronepote Seleuco*] Male. nepos enim fuit, ipso Justino teste. Hic enim Seleucus, Antiochi filius est, 27, 1, 1: hic vero Seleuci primi sive Nicatoris, 17, 2, 13. *Freinsh.*

Bulsone, M Attilio] Vett. plerique *Bulsione*. Legendum *Vulsone*. In fastis est *C. Attilius*, non *M. Attilius*. [In fastis Capitolinis a Pighio suppletis, est *M. Attilius*.] Constitutum est Parthorum imperium, & conditum, Seleuco Callinico Asiam obtinente. Strabo lib. 11. Eusebius Chronico. Lubet adscribere ortum regni Parthici ex Georgii Monachi Chronico, cujus mihi copiam fecit præstantissimus vir Fr. Pithœus. Συρίας καὶ Ἀσίας ἐβασίλευσεν Ἀντίοχος ἐπικληθεὶς Καλλίνικος, ὁ αὐτὸς καὶ Σέλευκος. Et paulo post: Ἐπὶ τούτου τοῦ Ἀντιόχου Πέρσαι τῆς Μακεδόνων καὶ Ἀντιόχων ἀρχῆς ἀπέστησαν ὑπ' αὐτοὺς τελοῦντες ἀπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ κτίστου. διὰ τοιαύτην αἰτίαν, Ἀρσάκης τις καὶ Τηριδάτης ἀδελφοὶ, τὸ γένος ἕλκοντες ἀπὸ τῶν Περσῶν Ἀρταξέρξου, ἐσατράπευον Βακτρίων, ἐπὶ Ἀγαθοκλέους Μακεδόνος ἐπάρχου τῆς Περσικῆς. ὃς Ἀγαθοκλῆς ἐρασθεὶς Τηριδάτῃ, ὥς Ἀρριανός φησι, ἑνὸς τῶν ἀδελφῶν, καὶ τὸν νεανίσκον σπουδάζων ἐπιβουλεῦσαι, διαμαρτήσας ἀνῃρέθη παρ' αὐτοῦ καὶ Ἀρσάκου ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ βασιλεύει Περσῶν Ἀρσάκης, ἀφ' οὗ οἱ Περσῶν βασιλεῖς Ἀρσακίδαι ἐχρημάτισαν, ἔτη β. καὶ ἀναιρεῖται, καὶ μετ' αὐτὸν Τηριδάτης ἀδελφὸς ἔτη λζ. Integrum locum adscripsi, quia editus non est, & narrationem continet memoria dignam. *Bong.* Hisce Suidas obstrigillat, qui scribit, *Arsacem Parthum, imperio Persarum potitum anno 293*, (scilicet ab initio Cyri) *ejectis Macedonibus, regnum parthis tradidisse.* Atqui ille annus 293, abest a Consulatu Vulsonis & Reguli (quem Noster terminum statuit) annis 17. Major discrepantia apud Ammianum Marcellinum, 23, 16, qui Seleucum Nicatora ab hoc Arsace debellatum perhibet, ac tum Arsacidarum imperium iniisse. Tacitus Hist. 5. 8. 4, sub Antiocho Epiphane hoc contigisse refert. *Bern.*

5. *Theodotus*] Straboni Διόδοτος lib. 11. pag. 353, 20. *B.*

6. *Arsaces, vir, sicut incerta originis, ita virtutis experta*] Doctissimus Schi-

 cardus

expertæ. 7 Hic solitus latrociniis & rapto vivere, accepta opinione Seleucum a Gallis in Asia victum, solutus regis metu, cum prædonum manu Parthos ingressus, præfectum eorum Andragoram oppressit, sublatoque eo, imperium gentis invasit. 8 Non magno deinde post tempore Hyrcanorum quoque regnum occupavit; atque ita duarum civitatium imperio præditus grandem exercitum parat, metu Seleuci & Theodoti Bactrianorum regis. 9 Sed cito, morte Theodoti, metu liberatus cum filio ejus & ipso Theodoto fœdus ac pacem fecit; nec multo post, cum Seleuco rege ad defectores persequendos veniente, congressus, victor fuit; 10 quem diem Parthi exinde solennem, velut initium libertatis, observant.

CAP. V. 1 Revocato deinde Seleuco novis motibus in Asiam, dato laxamento, regnum Parthicum format, militem legit, castella munit, civitates firmat; 2 urbem quoque nomine Daram, in monte Zapaortenon condit: cujus loci ea conditio est, ut neque munitius quicquam esse, neque

cardus in Tarich regum Persiæ, putabat originem trahere Arsacem a Dario Codomanno: quod tamen non videtur. Nam in Chronico Persico, quod penes Cl. Elichmannum est, dicitur esse ex semine Chaichosrou, qui est Cyrus. Pater vero ejus vocatur Darius quidam. Quæ potuit erroris caussa fuisse. *Voss.*

Incerta originis] Georg. Monachus in allato jam modo loco dicit, Arsacem & fratrem Tiridatem ab Artaxerxe Persarum rege, genus ducere.

7. *Parthos ingressus*] Credo legendum, *Parthos aggressus*. T. Fab.

Andrageram] Unum ex Andragoræ posteris, de quo sup. 12, 4, 12. quem Arrianus lib. 3. *Ammynapen* vocat. Georgius hunc vocat *Agathoclem*. Bong.

8. *Ita duarum civitatium*] Civitates, hoc loco, sunt regiones, ut supra, *pœnalem civitatem*, id est, *Hyrcanos*. T. Fab.

Imperio praditus] Sallustiana phrasis. Catil. 51, 13: *Qui imperio præditi, in excelso ætatem agunt.*

CAP. V. 2. *Daram, in monte Zapaortenon*] Scripturam veterem expressi, ut ex ea veram lectionem quilibet assequi conetur. Pro *Daram*, putavi aliquando legendum *Choaram*, ex Plinii lib. 6, 15: sed videat lector, an ex cap. 16. facilius possit erui vera lectio. *A Caspiis*, inquit, *Orientem versus regio est Zapavortene dicta, & in ea fertilitatis inclyta locus Daricum dictus*. Ibi Hermolaus *Dasan* hoc loco legit, non *Daram*. B. Vide Salmas. in Solin. 982. b. *Bern.*

Urbem nomine Daram, in monte Zapaortenon condit] Supra quoque meminit *Dara*, ut nos ostendimus. Hoc vero loco pro *Dara*, doctissimus Schicardus ex sua Tarich Persica, putabat rescribendum, *Asca*, quod reperisset Arsacem urbem condidisse, quam de suo nomine appellarit اشك. Sed hæc alia est. Dara enim ad Caspias pylas,

neque amœnius possit. 3 Ita enim & præruptis rupibus undique cingitur, ut tutela loci nullis defensoribus egeat, & soli circumjacentis tanta ubertas est, ut propriis opibus expleatur. 4 Jam fontium ac silvarum ea copia est, ut & aquarum abundantia irrigetur, & venationum voluptatibus exornetur. 5 Sic Arsaces quæsito simul constitutoque regno, non minus memorabilis Parthis, quam Persis Cyrus, Macedonibus Alexander, Romanis Romulus, matura senectute decedit. Cujus memoriæ hunc honorem Parthi tribuerunt, ut omnes exinde reges suos *Arsacis* nomine nuncupent. 7 Hujus filius & successor regni, Arsaces & ipse

pylas, hæc vero in Hyrcania. Videtur hujus meminisse Isidorus Characenus. Ἐντεῦθεν Ἀσταυηνὴ σχοῖνοι ξ'. ἐν ᾗ κῶμαι ιβ'. ἐν αἷς σταθμοί. πόλις δὲ Ἀσαὰκ ἐν ᾗ Ἀρσάκης πρῶτος βασιλεὺς ἀπεδείχθη. καὶ φυλάττεται ἐνταῦθα πῦρ ἀθάνατον. Ita enim legendus est ille locus. Alii tamen *Arsaciam* vocant urbem illam, & eandem Acragas, Europum, Duram faciunt. Sed plures suo nomine insignitas urbes constat Arsacem condidisse. Verum hæc confusissima. *Voss.*

3. *Ut tutela loci nullis defensoribus egeat*] Vix ita scripsit Justinus. Quam enim horrida ista, & inconvenientia: *locus cingitur rupibus, ut tutela loci non egeat defensoribus?* & quid est, *tutela eget defensoribus?* Itaque persuasum habeo, adscripsisse aliquem in margine, velut argumentum eorum, quæ verbis hisce proponuntur, *tutela loci*, quasi diceret, agitur hic de tutela loci, sive quomodo is locus redditus sit tutus. Postea id argumentum transumptum esse in ipsum textum. *Scheff.*

4. *Jam fontium &c. silvarum*] Angl. illud *jam* non agnoscit. Ego tamen in vulgatis nihil mutem. Solent enim optimi scriptores hac particula sic uti, ut a glossatore vix videatur intrusa. Ipse noster superius IV. 1, 16. in descriptione Siciliæ: *Jam ipsa Italiæ Siciliæque vicinitas, jam promontoriorum altitudo ipsa ita similis est.* &c. Locus nostro huic simillimus. *Idem.*

6. *Arsacis nomine*] Apud Parthos, inquit Strabo lib. 15, pag. 483, 33. omnes *Arsacæ* nominantur: privatim vero alius *Orodes*, alius *Phrahates*, alius aliter, *Bong.*

Arsacis &c.] Servius ad illa Virgilii Æn. 12, 529!

Murrhanum hic, atavos & avorum antiqua sonantem
Nomina, per regesque actum genus omne Latinos. &c.

Hoc est, inquit, *cujus nomine majores omnes Murrhani dicti sunt, & reges fuerunt. Scimus enim plerumque solere fieri, ut primi regis nomen etiam reliqui possideant. Ut apud Romanos Augusti vocantur: apud Albanos Silvii: apud Persas Arsacidæ: apud Ægyptios Ptolemæi: apud Athenienses Cecropidæ.* Mod. Adde eundem Servium in Æneid. 6. 760: Curtium, 8, 12, 23: Amm. Marcellin. 23, 16: Suidam in *Arsaces*: Isidorum Origin. 9, 3: & Freinshemii indicem in *Regis*. Bern.

7. *Hujus filius & successor regni, Arsaces & ipse nomine*] Alii hujus Arsacis non meminerunt. Persæ tamen norunt. Quemnam vero *Priapatium*, aut *Pampatium*, Justinus vocet, ignoro. An est *Pharnapatius*? In Parthicorum sane regum catalogo, quem habeo, a Clar. Joanne Elichmanno, nihil simile apparet. Lubet hic eorum nomina apponere, quoniam non parum lucis

ipse nomine, adversus Antiochum Seleuci filium, centum millibus peditum & XX millibus equitum instructum, mira virtute pugnavit, ad postremum in societatem ejus assumptus est. 8 Tertius Parthis rex Priapatius fuit, sed & ipse Arsaces dictus. Nam, sicut supra dictum est, omnes reges suos hoc nomine, sicuti Romani Cæsares, Augustosque cognominavere. 9 Hic actis in regno quindecim annis decessit, relictis duobus filiis, Mithridate & Phrahate; quorum major Phrahates, more gentis, heres regni, Mardos, validam gentem, bello domuit, nec multo post decessit, multis filiis relictis; 10 quibus præteritis, fratri potissimum Mithridati, insignis virtutis viro, reliquit imperium: Plus regio, quam patrio deberi nomini ratus; potiusque patriæ, quam liberis consulendum.

CAP.

Græcorum Historia inde potest mutuare. Mancus namque multis in locis fuit Catalogus ille, quem edidit Schicardus; quod vel hinc apparebit. *Askan filius Darii, est primus Asfaniensium rex, & totam familiam ab eo denominant Tempus regni ejus, X anni. Asfan, filius Ascan, regnavit annis XX. Behran, fil. Siabur, XI. annis. Belas, f. Behram, XV annis. Hormoz, f. Belas, XIX annis. Feruz. filius Hormoz, XII annis. Chosru, f. Belas, XIII annis Ardavan, f. Belas, XIII. annis. Ardavan, f. Asfan, XV annis. Belas, f. Asfan, XII annis. Giudar, f. Asfan, XXX annis. Barschit, f. Giudar, XV annis. Beri, filius Giudar, XV annis. Beri, filius Giudar, XV annis. Giudar, filius Beri, II annis. Beri, f. Giudar, XX annis. Ardaxan, XXXI annis. Et hic ultimus Asfaniensium est, quem Ardxir Babeke medio sustulit,* Tempus autem imperii Parthorum, sive Asfaniensium circiter CCL annorum faciunt: juxta alios vero CCCCXXX annorum. *Voss.*

Antiochum) Magnum nempe, Seleuci Callinici filium, de quo supr. 29, 1. 3: & toto lib. 31. *Bern.*

8. *Priapatius*] Gronovius l. 4. Obs. c, 10, censet, legendum esse *Phriapitus*: aut certe *Parapitus*; quoniam Arrianus in Parthicis apud Photium commemoret Φριαπίταν quendam; & apud Xenophontem l. 4. hist. Gr *Parapita* Persicum mulieris nomen sit. Sed non magna eorum nominum est differentia; nec mirum, si in literis vocalibus Justinus ab aliis nonnihil discrepet. *Verst.*

9. *Phrahates more gentis, heres regni, Mardos, validam gentem, bello domuit.*] Mardos in Characem urbem transtulisse, auctor est Isidorus Characenus: Εἰς δὲ τὴν Χάρακα πρῶτος βασιλεὺς Φραάτης τοὺς Μάρδους ᾤκισε. Ita lege. *Voss.*

Morte gentis] *More gentium* hic legendum censuit Bongars. Not. ad 21. 1, 2.

10. *Fratri potissimum*] *Gala rege mortuo, regnum ad fratrem ejus Desalcem, prægrandem natu (moris ita apud Numidas est) pervenit.* Livius, 29, 29, 3. Attamen plurium gentium jura nepoti favent, subscribente Lycurgo, qui regnum Charilao fratris filio cessit, quod in manu ejus erat, omnium gratia tenere. Noster supr. 3, 2, 5: Plutarchus Lycurg. c, 4. Cui simillimum Ferdinandi Aragoniæ & Siciliæ regis exemplum refert Th. Fazellus, de

reb.

CAP. VI. [1] Eodem ferme tempore, sicuti in Parthis Mithridates, ita in Bactris Eucratides, magni uterque viri, regna ineunt. [2] Sed Parthorum fortuna felicior ad summum hoc duce imperii fastigium eos perduxit. [3] Bactriani autem per varia bella jactati, non regnum tantum, verum etiam libertatem amiserunt, siquidem Sogdianorum & Drangianorum Indorumque bellis fatigati, ad postremum ab invalidioribus Parthis, velut exsangues, oppressi sunt. [4] Multa tamen Eucratides bella magna virtute gessit; quibus attritus, cum obsidionem Demetrii regis Indorum pateretur, cum CCC militibus, LX millia hostium assiduis eruptionibus vicit. Quinto itaque mense liberatus Indiam in potestatem redegit. [5] Unde cum se reciperet, a filio, quem socium regni fecerat, in itinere interficitur; qui non dissimulato parricidio, velut hostem, non patrem interfecisset, & per sanguinem ejus currum egit, & corpus abjici insepultum jussit. [6] Dum hæc apud Bactros geruntur, interim inter Parthos & Medos bellum oritur. Cum varius utriusque popu-

reb. Siculis, decad. posterior. lib. 9, *B.*

Mithridati] Mithridates, Arsaces V.

Mithridati] Sextum ab Arsace facit Orosius, 5, 4, *Bong.*

Plus regio, quam pater.] Metius ad Imp. Tacitum apud Vopiscum c. 6: *Ingens est gloria morientis principis, rempub. magis amare quam filios.* Apud Tacit. 1, 42, 1. Germanicus: *Non mihi uxor aut filius patre & repub. cariores sunt.* Bern.

CAP. VI. 1. *Eucratides*] Ejus meminit Strabo, initio libri 15: & lib. 11, *Bong.*

3. *Sogdianorum & Drangaritanorum*] Scribe, *Drangianorum.* Voss.

Sagdianorum & Drangaritanorum] Codex MS. teste Bongarsio, & typis expressus Iuntarum teste Grævio, una voce amplius, *Sogdianorum & Archotorum & Drangritanorum.* Ἀραχωτοὶ *Arachoti*, ut Arrianus appellat, seu Archosii, & supra 13, 4, 22. nominantur: quanquam ibi ex editionibus vulgaribus *Aracossi* retentum. Sed & qui hic *Drangaritani* vocantur, jam supra memorati, & quidem *Drancæ* appellati videntur, *Vorst.*

Drangaritanorum] Voss. *Drangianorum.* Vere. *T. Fab.* Mihi duorum populorum vocabula videntur coaluisse in unum. Unius certe verum nomen non *Drangaritani*, verum *Dranga*, Itaque quod reliquum est in hac voce, pertinet ad gentem aliam. Quale autem illud fuerit nunc non est otium inquirere. *Scheff.* Sed cum Iuntæ quoque *Drangianorum* legant, merito illos sequimur. *Grav.*

Ab invalidioribus Parthis] Videri possit *validioribus* scribendum, quia validiorem invalidi non opprimunt. Sed retinenda lectio vulgata, nam invalidiores debent intelligi non respectu ejus temporis, quo Bactriani redditi erant exsangues per bella cum Sogdianis & aliis, sed reliquorum omnium, quibus semper Bactriani eos superabant viribus. *Scheff.*

5. *Per sanguinem ejus currum eg.*] Junge Tulliæ exemplum apud Livium,

populi casus fuisset, ad postremum victoria penes Parthos fuit. 7 His viribus auctus Mithridates Mediæ Bacasin præponit, ipse in Hyrcaniam proficiscitur. 8 Unde reversus bellum cum Elymæorum rege gessit; quo victo hanc quoque gentem regno adjecit, imperiumque Parthorum a monte Caucaso, multis populis in ditionem redactis, usque ad flumen Euphratem protulit. 9 Atque ita adversa valetudine correptus, non minor Arsace proavo, gloriosa senectute decedit.

vium, 1, 48. & Florum, 1, 7, 3: ubi *Freinsh.*

7. *Bacasin*] Forte decurtatum est ex Bacabasum. *T. Fab.*

8. *Elymaorum rege*] De horum potentia & viribus, quibus freti Parthorum imperia contemnebant, Strabo libr. 16. pag. 512, 36. *Bong.*

9. *Adversa valetudine arreptus*] In Mss. legitur *correptus*, quod sine dubio est præferendum. Factum autem ex eo *arreptus*, quia littera initialis *o* per præcedentem finalem *e* ob similitudinem omissa est. tum enim ex *orreptus*, quod remanserat, *arreptus* per emendationem scilicet est formatum. *Scheff.* *Correptus* stabilit etiam Iuntina. sic supra XXIII, 3. Suet. Jul. 72, ut notavit Schefferus in auctario notarum.

LIBER XLII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Mithridatis, Parthorum regis, filius & successor Phrahates a militibus interficitur.*

2 *Post Artabanum Mithridates, cognomine Magnus, regnat, qui bellum infert Armeniæ, de cujus origine & primis regibus disserit Justinus.*

3 *Jasonis & Armenii Armeniæ conditoris elogia. Tigris fluvii origo.*

4 *Mithridati ejecto Orodes successit, qui parricidiis & cladibus domi & foris exagitatur.*

5 *Phrahatis, filii Orodis, horrenda parricidia & varia fortuna. Augustus ab eo captivos Romanos & signa militaria repetit.*

CAP.

CAP. I.

1 POst necem Mithridatis, Parthorum regis, Phrahates filius ejus rex constituitur; qui cum inferre bellum in ultionem tentati ab Antiocho Parthici regni Syriæ statuisset, Scytharum motibus ad sua defendenda revocatur. 2 Namque Schythæ in auxilium Parthorum adversus Antiochum Syriæ regem mercede solicitati, cum confecto jam bello supervenissent, & calumnia tardius lati auxilii mercede fraudarentur; dolentes tantum iis itineris frustra emensum, quum vel stipendium pro vexatione, vel alium hostem dari sibi poscerent, superbo responso offensi fines Parthorum vastare cœperunt. 3 Igitur Phrahates cum adversus eos proficisceretur, ad tutelam regni reliquit Himerum quendam, pueritiæ sibi flore conciliatum; qui tyrannica crudelitate oblitus & vitæ præteritæ, & vicarii officii, Babylonios, multasque alias civitates importune vexa-

CAP. I. 1. *Post necem*] *Nex*, raro exemplo de morte naturali. Nam in fine libri præcedentis dicitur hunc *fato decessisse*. Ita Seneca Consol. ad Marciam c. 21. fin. *Fata nobis sensum nostræ necis auferunt*. Et Sueton. Cæs. 5,2. *Post necem Consulis* Lepidi, quem morbo extinctum constat ex Floro lib. 3. fin. *Bern.*

Rex constituitur] MSS. plures Bongarsiani habent, *rex statuitur*, quam proinde lectionem puto esse veram. Nam & alibi sic noster; ut lib. XII. c. 4. *Parthis deinde domitis præfectus his statuitur ex nobilitate Persarum Andragoras*. Tò *constituitur* est glossatoris. *Scheff.*

2. *Dolentes tantum iis itineris*] *Iis* pro sibi: quæ pronominum permutatio in auctoribus est frequens. Contra *sibi* & *suus* dicunt pro *illi* & *illius*. Vid. lib. de Latinit. f. susp. c. 5. *Vorstius.*

Dolentes tantum iis itineris, &c.] Lege, *dolentes tantum sibi itineris*, &c.

3. *Hymerum quendam.*] Athenæo lib. x. est Ἵμερος. Eum vide. *Voss.*

Hymerum] Scripseram in libro meo, *Himerum*. Sed ita prior, in suo, Vossius, & sic legendum. Adde quod ita in Impressis quibusdam legitur, & Græca origo approbat. *T. Fab.*

Pueritiæ flore] Claudian. in Eutrop. 1, 342.

—— *Parthica ferro*
Luxuries vetuit nasci lanuginis umbram,
Servatoque diu puerili flore *coëgit*
Arte retardatam Veneri servire juventam. Bern.

Importune vexavit] *Importunus, importune*, & *importunitas*, verba sunt quæ in tyrannum accidunt, & extremæ atque effrenatæ impotentiæ odorem

vexavit. 4 Ipse autem Phrahates exercitum Græcorum, quem bello Antiochi captum superbe crudeliterque tractaverat, in bellum secum ducit; immemor prorsus, quod hostiles eorum animos nec captivitas minuerat, & insuper injuriarum indignitas exacerbaverat. 5 Itaque cum inclinatam Parthorum aciem vidissent, arma ad hostes transtulere; & diu cupitam captivitatis ultionem exercitus Parthici, & ipsius Phrahatis regis cruenta cæde, exsequuti sunt.

CAP. II. 1 In hujus locum Artabanus, patruus ejus, rex substituitur. Schythæ autem contenti victoria, depopulata Parthia, in patriam revertuntur. 2 Sed Artabanus bello Thogariis illato, in brachio vulneratus, statim decedit. 3 Huic Mithridates filius succedit; cui res gestæ Magni cognomen dedere; quippe claritatem parentum, æmulatione virtutis accensus animi magnitudine supergreditur. 4 Multa igitur bella cum finitimis magna virtute gessit, multosque populos Parthico regno addidit. 5 Sed & cum Scythis prospere aliquoties dimicavit, ultorque injuriæ parentum fuit. 6 Ad postremum Ortoadisti Armeniorum regi

rem habent. Cicero, Livius, Florus. *Tan. Fab.*

4. 5. *Ipse autem Phrah.* &c.] Non temere utendum milite qui causas habet cur animo sit a nobis alieniore. Polybius, 5, 55. pr. simile huic nostro proponit exemplum Molonis, Susianæ & Babyloniæ populis recens a se nec inopinata victoria subactis, infeliciter utentis adversus Antiochum regem, a quo ipse antea defecerat. *Bern.*

CAP. II 1. *Sed Artabanus*] Mallem, quod habent MSS. Bongarsiani, *Sed & Artabanus*, ut fieret respectus etiam ad Phrahatis breve imperium. Cui alias hoc opponitur, si non ita scribatur, cum tamen oppositio sit nulla. *Schefferus.*

Contenti victoria] Mss. Fuldenses, teste Modio, mire mira syntaxi: *contenti victoria*: cujus exemplum vix aliud invenias: nisi quod Claudius JC. etiam ita locutus est l. 37. §. nuptura. in fin. ff. de legatis. tertio: *Quoniam in his expressit, ut contentus esset partis dimidia dotis.* Bern.

2. *Thogariis*] Ita libri veteres. quidam tamen *Teogaris*: unus *Thocaris*. Tacnarios Scythicum genus commemorat Plinius, 6, 17: & Τοχάρους Dionysius Periegetes, & Ptolemæus. *Bong.* Antiquiores typis expressi *Colchatariis*: & paulo post *Artoadisti* pro *Ortoadisti*. Vorst.

Claritatem parent. Cicero Offic. 3, 13: *Si quis ab ineunte ætate habet causam celebritatis & nominis, aut a patre acceptam* &c. Adde supr. Notam ad 29, 1, 9.

6. *Ortoadisti*] *Artavasdes* Armeniæ regis nomen est in Strabone lib. 11: & Plutarcho in Antonio cap. 66. De Armenia lege Strabonem lib. 11: Plinium, 6, 9: Dionysium & Eustathium: qui

regi bellum intulit. 7 Sed quoniam in Armeniam transitum facimus, origo ejus paulo altius repetenda est. 8 Neque enim silentio præteriri tantum regnum fas est, cum fines ejus post Parthiam omnium regnorum magnitudinem superent. 9 Siquidem Armenia a Cappadocia usque mare Caspium undecies centum millia patet, sed in latudinem millia passuum septingenta porrigitur. 10 Condita est autem ab Armenio, Jasonis Thessali comite; quem cum perditum propter insignem periculosamque regno suo virtutem Pelias rex cuperet, denuntiata militia, in Colchos eum abire jubet, pellemque arietis memorabilem gentibus reportaret; sperans interitum viri, aut ex periculis tam longæ navigationis, aut ex bello tam profundæ barbariæ. 11 Igitur Jason divulgata opinione tam gloriosæ expeditionis, cum ad eum certatim principes juventutis totiûs ferme Orbis concurrerent, exercitum fortissimorum virorum, qui *Argo-*

qui magnitudine ab auctore nostro dissentiunt. *Bong.* Iuntæ *Artoadisti*, quod factum ex *Artavasde*, vero nomine, ut ex Strabone ac Plutarcho docet Bongarsius, Grævius arbitratur. *Scheff.* In MSS. *Arthoadisti*, unde sane pronum Bongarsio fuit restituere ex omnibus historicis, *Artavasdi*, quo nomine multi Armeniorum reges olim dicti. *T. Fab.*

9. *Undecies centum millia patet.*] Rideas magnitudinem, quam tribuat Armeniæ. Sed hæc alibi. *Voss.*

10. *Ab Armenio*] Armenum vocant Strabo, & Eustathius, *ex Armenio, urbe Thessaliæ.* Stephanus ex Antipatro, Rhodium fuisse dicit. *Bong.*

Quem cum perditum &c.] His illustrandis faciunt illa Valerii Flacci l. 1. Argonaut. v. 29:

—— super ipsius ingens
Instat fama viri, virtusque haud læta tyranno.
Ergo anteire metus, juvenemque extinguere pergit
Æsonium: letique vias ac tempora versat. &c. *Bern.*

11. *Principes juventutis*] *Juventus* hic de virili ætate dicitur: unde mox hi ipsi *fortissimi viri* audiunt. Romanis *Juniores* ex instituto Servii, ad annum 45: ultra, *Seniores*: Dionys. Halicarn. 4. 20: & Liv. 1, 43, 1. Hinc Plin. in panegyr. cap. 8: Imp. Trajano *juventam* tribuit; qui tamen agebat tum ætatis annum 44: Et cap. 22, factis tribus ætatis gradibus, inquit: *te parvuli noscere, ostentare juvenes, mirari senes.* Itemque c. 69. Consulatus Candidatos, *juvenes* vocat: at illi utique jam viri. quomodo Suetonio Aug. 34, 3. Germanicus post susceptos jam aliquot liberos, *juvenis* dicitur. ita Tibullo, 1, 4, 33: *juvenis* est femina quadragesimum annum jam egressa. Nam adolescentiores uxores *puellas* appellari patet ex Horatio, Ovid. Seneca. Quin & Pythagoras in Diog. Laërtio, virilis & constantis ætatis hominem νεανίαν vocavit. Et Herodianus sub initium lib. 4: Οἱ τῆς Συγκλήτου ἐπίλεκτοι νεανίαι, *Senatorii ordinis lectissimi juvenes.* Bern.

Principes juventutis totius ferme orbis

Argonautæ cognominati sunt, comparavit; [12] quem cum magnis rebus gestis incolumem reduxisset, rursus a Peliæ filiis Thessalia pulsus, magna vi cum ingenti multitudine, quæ ad famam virtutis ejus ex omnibus gentibus quotidie confluebat; comite Medea uxore, quam repudiatam miseratione exilii rursum receperat, & Medio privigno, ab Ægeo, rege Atheniensium, genito, Colchos repetivit, socerumque etiam regno pulsum restituit.

CAP. III. [1] Magna deinde bella cum finitimis gessit; captasque civitates partim regno soceri, ad abolendam superioris militiæ injuriam, qua & filiam ejus Medeam abduxerat, & filium Ægialium interfecerat, adjunxit; partim populis quos secum adduxerat, assignavit. [2] Primusque huma-

bis concurrerent] De expeditione Argonautica loquitur Justinus; quare falsum est quod legis, ut ex toto orbe juventus concurrerit. Nulli enim huic interfuerunt, nisi qui Græci nominis erant, ut ex Apollodoro, Apollonio, Rhodio & aliis constat. Id cum ita sit, scribendum est, *totius Græciæ*; quis enim credat in re adeo pervulgata, & quam in scholis pueri discebant, Justinum ita turpiter lapsum fuisse? Dicetur tamen contra, Justinum ipsum pauculis post lineis, dicere, multitudinem ex *omnibus gentibus* sequutam esse Jasona cum Colchidem repetivit: Fateor; Sed in Græcia quot gentes? quot populi erant? Itaque gentes illæ erant non homines Siculi, non Itali, non Asiatici &c. sed Græci. *T. F.*

12. *Medea*] Cujus historiam, præter Euripidem & Appollonium Rhod. habet Ovidius Metamorph. lib. 7: Cicero de nat. deor. 3, 26: & pro lege Manil. c. 9. *Bern.*

Comite Medea, quam repudiatam] Medea per divortium decesserat ab Ægeo, rege Athenarum. Vid. sup. 2, 6, 14. *Vorst.*

Medio privigno] Ita boni libri: unus *Medo*, quomodo eum Strabo, Stephanus & Eustathius vocant. *Bong.*

Socerumque etiam regno pulsum restituit] Tetrum ulcus in hoc loco est, quod a nemine animadversum & sanatum fuisse vehementer miror. De illo nuper scriptum est ad Grævium nostrum, sed antea ad Borellum; Epistola est in fine harum notularum, pag. 625. Sed absolvamus cetera, & hinc tandem emergamus; nam paucula supersunt. *T. Faber.*

CAP. III. 1. *Ægialium*] Hic Apollonio, & Straboni lib. 7, est *Absyrtus*. Bong.

Et filium Ægialium] Quidam impressi, *& filium Oetæ*. Male. Alii, *filium Æetæ*. Male, positum pro, *Æetæ*. Sed est glossema. Nam præcessit; *ejus*. Hoc pertinet ad emendationem, quæ a me in extremo fine posita est. *T. Fab.* Num reperiatur usquam *Ægialius* ignoro. *Ægialeus* legitur, sed Adrasti filius. Num errore glossatoris descriptum in margine, ac dein transsumtum in textum? Ita malo credere. Nam *ejus* Fabri nimis longe abit a vocabulo *Ægialium*. Scheff.

2. *Primusque humanorum post Herculem*] *Humani* pro hominibus. Cicero 13, 21. *Possum falli ut humanus*. Ovidius 2 Fast. *Pulcher & humano major*. Lucretius lib. 3.

Et sæpe usque adeo mortis formidine vitæ

Perc-

humanorum post Herculem & Liberum, qui reges Orientis fuisse traduntur, eam cæli plagam domuisse dicitur. 3 Populis quibusdam Recam & Amphistratum, aurigas Castoris & Pollucis, duces assignavit. 4 Cum Albanis fœdus percussit; qui Herculem ex Italia ab Albano monte, cum, Geryone extincto, armenta ejus per Italiam duceret, secuti dicuntur; quique memores Italicæ originis exercitum Cn. Pompeii bello Mithridatico fratres salutavere. 5 Itaque Jasoni totus ferme Oriens, ut conditori, divinos honores templaque constituit; quæ Parmenion dux Alexandri Magni post multos annos dirui jussit, ne cujusquam nomen in Oriente venerabilius, quam Alexandri esset. 6 Post mortem Jasonis, Medius æmulus virtutis ejus, in honorem matris, Medeam urbem condidit, regnumque ex nomine suo Medorum constituit, sub cujus majestate orien-

Percipit humanos odium lucisque videndæ.

Pari modo vernaculum nostrum *mensch* proprie nomen; adjectivum est pro *mennisch*, nihilque aliud quam humanum & ad hominem pertinens significat; sed ex adjectivo factum deinde est substantivum: ut in cap. 2. Obs. in ling. vernac. demonstravimus. *Vorst.*

Cæli] An *soli* legendum: *Fr.* Suspicatur Freinshemius, *soli plagam* legendum. Mihi vocula *cæli* ab inepto glossatore intrusa videtur, qui alias, nisi cœli plagas nescivit. *Scheff.*

3. *Frudium &*] Straboni & Eustathio Ῥεκὰς καὶ Ἀμφίστρατος, οἱ τῶν Διοσκούρων ἡνίοχοι, a quibus populi isti *Heniochi* dicti. Solinus cap. 20. Amm. Marcellin. 22. 15: *Amphitus & Telchius Spartani, aurigæ Castoris & Pollucis.* B. Antiquitus impressi *Phrygium* habent, manifestis vestigiis veræ lectionis, quæ est *Rhecium*. Salmas. in Solin. 193. E. 1. *Bern.*

Frudium & Amphistratum aurigas Castoris] Becharius & Major pro *Frudium* edidere *Phrygium*. In quo Salmasius vestigium esse putat veræ lectionis, quæ sit *Rhecium*. At Iuntæ teste Grævio manifeste *Recam* habent, quod cum appellatione Strabonis & Eustathii, ut pote quibus Ῥεκὰς est, optime omnium congruit. *Vorst.*

Recam] Bongarsius ex Strabone & Eustathio ita restituit; quæ vera lectio est. Quin & ita scriptum fuisse in editione Iuntarum notat Grævius. Antea legebatur, *Frudium*, quod monstrum unde advectum fuerit nescio. *Tan. Fab.*

4. *Qui Herculem*] Tacitus Annal. 6, 34: Hiberos & Albanos Thessalis ortos scribit. B. Plinius, 6, 13. m. Nostro propius accedens, *Albanos ortos ab Jasone* dicit. *Bern.*

6. *Templaque constituit*] Ἰασόνεια vocat Strabo, & Ἰασόνεια ἡρῷα, *Barbaris eximie culta*: qualia multa reguli everterunt: Parmenion autem id, quod erat Abderis, diruit. B. De his capiendus Tacitus, 6, 34, 6: *Multa de nomine Jasonis* (scil. appellata templa sacellaque) *celebrari*. Bern.

Post multos annos] Quot annos? Circiter Dcccc. *T. Fab.*

7. Tha-

orientis postea imperium fuit. 7 Albanis vicinæ Amazones sunt; quarum reginam Thalestrem concubitum Alexandri petiisse, multi auctores prodidere. 8 Armenius quoque & ipse Thessalus, unus de numero ducum Jasonis, recollecta multitudine, quæ amisso Jasone rege passim vagabatur, Armeniam condit: 9 a cujus montibus Tigris fluvius modicis primo incrementis nascitur: interjecto deinde aliquanto spatio, sub terras mergitur; atque ita post quinque & viginti millia passuum grande jam flumen in regione Sophene emergit, ac sic in paludes Euphratis recipitur.

CAP. IV. 1 Igitur Mithrides rex Parthorum, post bellum Armeniæ, propter crudelitatem a senatu Parthico, regno pellitur. 2 Frater ejus Orodes, cum regnum vacans occupasset, Babyloniam, quo Mithridates confugerat, diu obsidet; & fame coactos in deditionem oppidanos compellit. 3 Mithridates autem fiducia cognationis ultro se in potestatem Orodis tradit. 4 Sed Orodes plus hostem, quam fratrem cogitans, in conspectu suo trucidari eum jussit; & posthæc bellum cum Romanis gessit, Crassumque imperatorem cum filio & omni exercitu Romano dele-

7. *Thalestrem*] De qua supr, 2, 4, 33: & 12, 3, 5. *Bern.*

9. *A cujus montibus*] Mss. illud *a* non agnoscunt, itaque crediderim, Justinum scripsisse, *e cujus*; verum illud *e* a sequenti litera *c* absumptum esse. *Scheff.*

Tigris] Præter Strabonem, lege Plinium, 6, 27: & Solinum cap. 40: & libellum Plutarchi de fluviis. B. Adde Diodorum, 19, 17. Curtius, 4, 9, 33, a celeritate fluxus ita dictum ait, quia Persica lingua *Tigrim* sagittam appellant, *Bern.*

Sub terras merg] Ejusmodi fluminum, terras subeuntium, & post longius intervallum emergentium, exempla vide apud Plinium, 2, 103, pr. & 3, 16, pr. Strabonem lib. 6, pag. 190, 1: Curtium, 6, 4, 6, &c. *Bern.*

Sophene] Asiæ regio, ubi Tigris emergit, postquam xxv millia passuum sub terras immersus. *Sophena* est Ptolemæo.

CAP. IV. 1. *A senatu Parthico, regno pell.*) Est qui interpretetur *a senatu* (scil. Romano) *Mithridatem depulsum Parthico regno*. Verum non dubie *senatu Parthico* legendum, de quo supr. 41, 2, 2, *Bern.*

Orodes] Ab hoc fratrem regno pulsum scribit Appianus in Parthica & Syriaca historia: sed in hac Ηρώδης editum est, Plutarcho in Crasso dicitur Υρώδης. in Antonio cap. 29. Ηρώδης. *Bong.*

4. *Plus hostem, quam* &c.] Simile fere in Tacito, 12, 14, 8: Adde Notam ad 19, 2, 6.

4. *Crassumque*) Præter Plutarchi Crassum, de hoc bello videndi, Liv. epit.

delevit. 5 Hujus filius Pacorus missus ad persequendas Romani belli reliquias, magnis rebus in Syria gestis, in Parthiam patri suspectus revocatur; quo absente, exercitus Parthorum relictus in Syria a Cassio quæstore Crassi cum omnibus ducibus trucidatur. 6 His ita gestis, non magno tempore Romanis inter Cæsarem Pompeiumque civile bellum oritur; in quo Parthi Pompeianarum partium fuere, & propter amicitiam cum Pompeio bello Mithridatico junctam, & propter Crassi necem, cujus filium in partibus Cæsaris esse audierant; quem ultorem patris victore Cæsare futurum non dubitabant. 7 Itaque victis partibus Pompeianis, & Cassio & bruto auxilia adversus Augustum & Antonium misere; & post belli finem rursum Pacoro duce, inita cum Labieno societate, syriam & Asiam vastavere; castraque Ventidii, qui post Cassium absente Pacoro exercitum Parthicum fuderat, magna mole aggrediuntur. 8 Sed ille simulato timore, diu continuit se, & insultare Parthos aliquantisper passus est. Ad postremum in securos lætosque partem legionum emisit; quarum impetu fusi Parthi in diversa abiere. 9 Pacorus cum fugientes suos abduxisse secum legiones Romanas putaret, castra Ventidii, veluti sine defensoribus aggreditur. 10 Tum Ventidius reliqua parte legionum emissa universam Parthorum manum cum rege ipso Pacoro interfecit; nec ullo bello

epit. 106: Appianus, Parthic: Florus, 3, 11: Eutropius, 6, 31: Orosius, 6, 13: Tangit etiam Plinius, 2, 56: & 5, 25: Lucanus, passim: Propertius, 4, 6, 83. *Bern.*

5. *Hujus filius Pacorus missus.*] Hoc ipsum quoque testatur Cicero ad Atticum. Sed perperam apud eum hoc Orodi tribuitur, non filio ejus Pacoro: Verba ejus lib. v. Epist. xxi: *Maximum bellum impendet. Nam & Orodes, regis Parthorum filius, in provincia nostra est*, &c. Sed scribendum erat; *Nam & Orodis regis Parthorum filius*, &c. Nihil certius. *Voss.*

A Cassio] Lege Ciceronem ad Attic, 5, 20: Orosium, 5, 13: Paterculum 2, 46. De Pacoro a Ventidio cæso Plutarchus in Antonio: Appianus in Parth: alii. *Bong.*

8. *Simulato timore*] Captus arte sua Parthus. *Nam ea gens præter armorum fiduciam callida, simulat trepidationem.* Florus, 4, 10, 3: Cujus strategematis exemplum insigne vide apud Cæsarem de bell. Sall. 3, 18, & 19. *Bern.*

10. *Ventidius*] Tacitus Germ. 37, 7: *Infra Ventidium dejectus Oriens.* Quo dicto non obscure cladem illam Parthicam exaggerat a Ventidii victoris ignobilitate, de qua A. Gellium, 15, 4. vide. Ceterum de hoc bello Livius, epit.

bello Parthi unquam majus vulnus acceperunt. [11] Hæc cum in Parthia nuntiata essent, Orodes pater Pacori, qui paulo ante vastatam Syriam, occupatam Asiam a Parthis audierat, victoremque Pacorum Romanorum gloriabatur, repente filii morte, & exercitus clade audita, ex dolore in furorem vertitur. [12] Multis diebus non alloqui quemquam, non cibum sumere, non vocem mittere, ita ut etiam mutus factus videretur. [13] Post multos deinde dies, ubi dolor vocem laxaverat, nihil aliud quam Pacorum vocabat; Pacorus illi videri, Pacorus audiri videbatur, cum illo loqui, cum illo consistere; interdum quasi amissum flebiliter dolebat. [14] Post longum deinde luctum, alia solicitudo miserandum senem invadit, quem ex numero XXX filiorum in locum Pacori regem destinet. [15] Multæ pellices, ex quibus generata tanta juventus erat, pro suis quæque solicitæ animum senis obsidebant. [16] Sed fatum Parthiæ fecit, in qua jam quasi solenne est, reges parricidas habere, ut sceleratissimus omnium & ipse Phrahates nomine rex statueretur.

CAP. V. [1] Itaque statim, quasi nollet mori, patrem interfecit; fratres quoque XXX trucidat; sed nec in filiis cessant parricidia. [2] Nam cum infestos sibi optimates propter assidua

epit. 127, & 128: Paterculus, 2, 78: Florus, 4, 9, Val. Max. 6, 9, 9: Plutarchus, Antonio: Appianus, Parthic. Eutropius, 7, 5: Orosius, 6, 18: alii. *Bern.*

11. *Repente filii morte*] Plutarchus paulo aliter refert.

16. *Solenne est, reges parric. hab.*] Ut hodie in Turcico imperio, quod illi quasi successit. *Bern.*

Phrahates] *Phraorten* vocat Plutarchus in Antonio c. 49, quem lege, & Appianum. Totus hic locus explicat quod Horatius Ode 2, lib. 2. ait,

Redditum Cyri solio Phraaten.

& quod Ode 26, lib. 1.

Quid Tiridatem terreat, unice Securus.

Quod primus notavit Glareanus, non tam ineptus, quam eum quidam haberi volunt. *Bong.*

CAP. V. 1. *Triginta*] In mss. est *omnes triginta*, quod probo: nec obstat quod objicitur, *τὸ triginta* esse ex inepta glossa, cum Phrahates ipse fuerit unus de triginta. Nam ut Jan. Rutgersius Var. Lect. 1, 8. demonstrat, in antiquis scriptoribus novum non est, ut, quoties alicujus sodalitii fit mentio, etsi unum nominando, eum e numero reliquorum excepisse videantur, postea tamen universum totius collegii numerum ita ponant, quasi is, quem exceperant, includeretur. Exempla vide 1 Corinth. 15, 5: Val Max. 9, 2, 6. ext. ex correctione indicata supr. 1, 9, 9: item Rutil. Numatian. v. 300. *Bern.*

3. *Am*

assidua scelera videret, ne esset qui nominari rex posset, adultum filium interfici jubet. 3 Huic Antonius, propter auxilium adversus se & Cæsarem latum, bellum cum sedecim validissimis legionibus intulit; sed graviter multis præliis vexatus a Parthia refugit. 4 Qua victoria insolentior Phrahates redditus, cum multa crudeliter consuleret, in exilium a populo suo pellitur. 5 Itaque cum magno tempore finitimas civitates, ad postremum Scythas precibus fatigasset, Scytharum maximo auxilio in regnum restituitur. 6 Hoc absente, regem Parthi Tiridatem quendam constituerant; qui, audito adventu Scytharum, cum magna amicorum manu ad Cæsarem, in Hispaniam bellum tunc temporis gerentem, profugit, obsidem Cæsari minimum filium Phrahatis ferens, quem negligentius custoditum rapuerat. 7 Quo cognito, Phrahates legatos statim ad Cæsarem mittit, servum suum Tiridatem, & filium remitti sibi postulat. 8 Cæsar & legatione Phrahatis audita, & Tiridatis postulatis cognitis (nam & ipse restitui in regnum desiderabat, juris Romanorum futuram Parthiam affirmans, si ejus regnum muneris eorum fuisset) neque Tiridatem dediturum se Parthis dixit, neque adversus Parthos Tiridati auxilia daturum. 9 Ne tamen per omnia nihil a Cæsare obtentum videretur, Phrahati filium sine pretio remisit; & Tiridati, quoad manere apud Romanos vellet, opulentum sumptum præberi jussit. 10 Post hæc finito Hispa-

3. *Antonius* &c.] Præter Plutarchi Antonium, vide Liv. epit. 130: Florum, 4, 10: Appianum, Parthic. Eutropium, 7, 7: Orosium, 6, 19: aliosque. *Idem.*

5. *Maximo*] Freinshem. *maxime*, scilicet præ finitimis civitatibus placet. *Idem.* Non dubito, quin cum Freinshemio hic *maxime* sit legendum. *Scheff.*

6. *In Hispaniam bellum gerentem*] Lege, *in Hispania.* vid. lib. 3. cap. 1. *T. Faber.*

7. *Mittit, servum suum*] Mallem, *mittit & servum*, quia verisimile, conjunctionem a syllaba ultima vocis præcedentis per similitudinem esse interceptam. *Scheff*

8. *Si ejus regnum muneris eorum fuisset*] *Fuisset* pro esset. quæ temporum permutatio, ut supra monuimns, frequens est. *Esse muneris aliquorum* talis ῥῆσις est qualis *esse juris*, *esse ditionis aliquorum.* Deinde dicunt *facere aliquid muneris, juris, potestatis aliquorum*, pro facere ut sit muneris, juris, potestatis aliquorum; ut supra ostendimus. *Vorst.*

10. *Metum Phrahati injunxit*] Rescripsi audacter *injunxit*; quod in anti-

ſpanienſi bello, cum in Syriam ad componendum Orientis ſtatum veniſſet, metum Phrahati incuſſit, ne bellum Parthiæ vellet inferre. 11 Itaque tota Parthia captivi ex Craſſiano ſive Antonii exercitu recollecti, ſignaque cum his militaria Auguſto remiſſa. 12 Sed & filii nepoteſque Phrahatis obſides Auguſto dati; pluſque Cæſar magnitudine nominis ſui fecit, quam armis alius imperator facere potuiſſet.

tiquioribus typis expreſſis, & inter ceteros, uti Grævius teſtatur, Iuntino eſt. Bongarſius maluit *incuſſit*: quod, credo, in aliquibus codd. MSS. ille repetit. Sed ego non dubito quin hoc alterius modo interpretamentum ſit, & ex margine in textum irrepſerit. Solent enim minus nota aliis notioribus explicari, & in illorum locum deinde hæc ſuccedere. *Injungere* pro inferre, imponere, non rarum. Brutus in ep. ad Cic. *Ne quid detrimenti reip. injungant*. Vide & ſub. Notas ad 3, 5, 8. Ipſe Cicero 3 de N. D. *In homines injunxit injuriam*. Sic Livius dicit *injungere alicui onus, ſtipendium, militiam, ſervitutem, ignominiam*. Uſus & Valerius Max. non ſemel; ut in Notis in hunc oſtendimus. *Idem*.

11. *Tota Parthia*] Meminit Strabo lib. 6, & 16. Suetonius in Octavio cap. 21: Horatius Oda ult. libr. 4. de Auguſto: *Et ſigna noſtra reſtituit Iovi*, &c. Suetonii locus confirmat antiquam ſcripturam *Craſſiano*. Vulgo enim legitur *Caſſiano*. Bong.

12. *Magnitudine nominis ſui* &c.] Hoc ſcilicet eſt, *fama bella profligare*, apud Tacitum Germ. c. 13: Qua de re Gruteri diſſertationem 7. ad Tacit. operæ pretium eſt inſpicere.

LIBER XLIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Romani imperii initia. Urbis origo. Primi Italiæ cultores & Reges.*

2 *Rhea Numitoris filia Remum & Romulum parit, qui mira quadam ratione educati emergunt.*

3 *Romaque condita ſenatus conſtitutus, rapta Sabinæ, vicini ſubacti. Phocaenſes Tarquinii temporibus Maſſiliam condunt, Liguribus invidentibus.*

4 *Varia Maſſilienſium fortuna, & felices ſucceſſus.*

5 *Maſſilienſium bella, & fœdera. Eorundem benevolentia & munificentia in Romanos.*

CAP.

CAP. I.

1 PArthicis, Orientalibusque, ac totius propemodum Orbis rebus expeditis, ad initia Romanæ urbis Trogus, velut post longam peregrinationem, domum revertitur; ingrati civis officium existimans, si, cum omnium gentium res gestas illustraverit, de sola patria taceat. 2 Breviter igitur initia Romani imperii perstringit; ut nec modum propositi operis excedat, nec utique originem Urbis, quæ est caput totius Orbis, silentio prætermittat. 3 Italiæ cultores primi Aborigines fuere, quorum rex Saturnus tantæ justitiæ fuisse traditur, ut neque servierit sub illo quisquam, neque quicquam privatæ rei habuerit; sed omnia communia & indivisa omnibus fuerint, veluti unum cunctis patrimonium esset. 4 Ob cujus exempli memoriam cautum est, ut Saturnalibus exæquato omnium jure passim in

CAP. I. 1. *Totius propem. Orbis rebus explicitis*] Antiquiores typis expressi, interque hos Iuntinus, *expeditis*. Quod Grævius genuinum censet & elegans: nec dubitat, quin *explicatis* sit modo expositio τοῦ *expeditis*. Videsis Notas ejus. *Vorst.*

Totius propemodum Orbis rebus expeditis] Al. *explicatis*. Al. ed. & illa Iuntina, *expeditis*; optime, si quid mihi credendum. *T. Fab.*

Officium] Fortasse melius *indicium* dixisset. Nullum enim ingratitudinis officium est. *Freinsh.*

Ingrati civis officium] Rectissime Freinshemius observat, ingrati nullum esse officium. Sed quod pro *officium* existimat *indicium* legendum, haud persuadet. Potius deleverim vocabulum *officium*, ex glossa natum. Nempe accidit huic loco, quod supra lib. XL. c, 5, notavimus. Adscripserat aliquis in margine, tanquam argumentum *civis officium*, quasi diceret ostendi verbis hisce, quodnam civis sit officium, illustrare scilicet vel præcipue res patriæ suæ. Inde extiterunt, qui vocem *officium* putarent abesse, atque ideo receperunt in textum. *Scheff.*

De sola tantum patria taceat] Angl. vocem *tantum* non exhibet. Probo. Nam qui de sola patria tacet, in tantum de patria tacet. Glossa est igitur illud *tantum*. Scheff.

2. *Caput totius Orbis*] Livius, 1, 16. 7: & 21, 30. 11: *Roma caput Orbis terrarum.*

3. *Aborigines*] Hos describit Sallustius Catil. 6: *genus hominum agreste, sine lege, sine imperio, liberum atque solutum.* Lucem adferet huic toti loco Dionysius Halic. 1, 10, & seqq. *Bern.*

Saturnus] Ideo ærarium Romæ volebant esse in templo Saturni.

Saturnus) Idem a nonnullis cum Noacho creditur. Atque ideo fictus latitasse. סתר, *Sathar*, idem est quod latere.

Indivisa omnibus] Tibullus, 1, 3, 43, de

in conviviis servi cum dominis recumbant. 5 Itaque Italia, regis nomine, Saturnia appellata est; & mons in quo habitabat, Saturnius; in quo nunc, veluti a Jove pulso sedibus suis Saturno, Capitolium est. 6 Post hunc tertio loco regnasse Fanum ferunt, sub quo Evander, ab Arcadiæ urbe Pallanteo, in Italiam cum mediocri turba popularium venit: cui Faunus & agros, & montem, quem ille postea Palatium appellavit, benigne assignavit. 7 In hujus radicibus templum Lyceo, quem Græci *Pana*, Romani Lupercum appellant, constituit; ipsum Dei simulacrum nudum caprina pelle amictum est, quo habitu nunc Romæ Lupercalibus decurritur. 8 Fauno fuit uxor nomine Fatua, quæ assidue divino spiritu impleta velut per furorem, futura præmonebat. Unde adhuc, qui inspirari solent, *fatuari* dicuntur. 9 Ex filia Fauni & Hercule, qui eodem tempore extincto Geryone, armenta victoriæ præmia per Italiam ducebat, stupro conceptus Latinus procreatur. 10 Quo tenente

de Saturnio regno:

Non domus ulla fores habuit: non fixus in agris
Qui regeret certis finibus arva lapis.

Adde Macrobium Saturnal. 1, 8. *Bern.*

5. *Saturnia* &c.] Vide Tertullian. Apologet. cap. 10. f. Macrob. Saturnal. 1, 7. *Bern.*

6. *Pallanteo*] Stephanus: *Palantium urbs Arcadia.* De Palatio vide Virgilium, 8. Æneid. Varronem, 4 de ling. Lat. & Festum: Ovidii Fastos: Propertii libr. 4. *Bong.*

Montem quem ille postea Palatium appellavit] Antiquiores typis expressi *Palatinum.* Unde Grævius legendum censet *Palantium*: quomodo Festus appellat. *Vorst.*

7. *Lyceo*] Ovid. Fastor. 2, 424.

Faunus in Arcadia templa Lyceus habet.

Nudum] Hæc ἀντιφατικὰ videri queant. non sunt tamen. Senec. de Benef. 5, 13: *Qui male vestitum & pannosum vidit, nudum se vidisse dicit.* Tacit. Germ. c. 20: *In omni domo nudi*: hoc est, explicante Cæsare Gall. 6, 21: *Pellibus aut parvis renonum tegumentis utuntur; magna corporis parte nuda.*

8. *Fatua*] Soror eademque conjux Fauni: quam *Fatuam* nominatam tradit C. Bassus, quod mulieribus *fata* canere consuevisset, ut Faunus viris. Lactantius lib. 1. Vide Servium in illud Æneid. 6. 775.

— castrumque Inui, Bolamque, Coramque.

Et Æn. 7, 47.

Hunc Fauno & nympha genitum Laurente Marica
Accepimus. — ——

Quo loco Virgilius a Trogo dissidet; facit enim Latinum Fauni & Maricæ filium. B. Sed quis in hisce talibus a poetа juratores exigat, cum etiam historici inter se non conveniant? *Bern.*

Velut per furorem) Servius ad illud Virgilii Æn. 3. 443.

Insanam vatem adspicies, quæ rupe sub ima
Fata canit.

Insanam, hoc est, deo plenam, & vatici natri-

nente regnum, Æneas ab Ilio, Troja a Græcis expugnata, in Italiam venit; statimque bello exceptus, cum in aciem exercitum eduxisset, ad colloquium vocatus, tantam admirationem sui Latino præbuit, ut & in societatem regni reciperetur, & Lavinia in matrimonium ei data, gener asscisceretur. 11 Post commune utriusque bellum adversus Turnum Rutulorum regem, propter fraudatas Laviniæ nuptias, fuit; in quo & Turnus & Latinus interierunt. 12 Igitur cum Æneas jure victoriæ utroque populo potiretur, urbem ex nomine uxoris Lavinium condidit. 13 Bellum deinde adversus Mezentium, regem Etruscorum, gessit, in quo cum ipse occidisset, in locum ejus Ascanius filius successit; qui Lavinio relicto longam Albam condidit, quæ trecentis annis caput regni fuit.

CAP. II. 1 Post multos deinde urbis hujus reges, ad postremum Numitor & Amulius regno potiti sunt. 2 Sed Amu-

natricem. a Græcorum tractum etymologia, qui μάντεις ἀπὸ τῆς μανίας *appellaverunt. Nam supra sensus humanos intelligentia, furor & insania dicitur, teste Cicerone de divinat.* 1, 31. *Huic præstantissima res nomen nostri a* divis, *Græci (ut Plato interpretatur)* a furore *dixerunt, prorsus furoris divinationem Sibyllinis maxime versibus contineri arbitrati.* Sane Picus Mirandula lib. 9, de prænotione, futura prænoscendi & revelandi munus feminis præ maribus ideo datam arbitratur, quod magis fatuus ille sexus sit, Exempla sunt in Tacito, 14. 32, 2: Curtio, 8, 6, 22: Zonaræ Leone, Armenio, & passim, *Bern.*

Augura præmonebat) Codex aliquis MS. *præcinebat.* Quod Gronovius alteri præfert; quia *canere* vatum est futura prædicentium. *Vorst.*

11. *Commune utriusque bellum adversus Turnum fuit.*] Editio Iuntina teste Grævio, *utrique*: quod magis placet. *Vorst.* Iuntina *utrique*: quod Grævio rectius videtur, *Scheff.*

12. *Jure victoria utroque populo potiretur*] Florus 2, 7, 4. *Ultra jus victoria in templa, aras & sepulcra ipsa sæviret*, Vocant & *jus belli*, Vorst.

Urbem ex nomine uxoris Lavinium condidit] Bongarsius *Laviniam*. Unde pessime non semel editum est *Lavinia*. Becharius & alii *Lavinia*. Sed optimum quod teste Grævio editio Iuntina habet *Lavinium*. Vorst.

Lavinium] Sic ex Iuntina emendavit Vorstius Grævio præeunte. *Scheffeyus.*

13. *Trecentis annis*] Virgilius Æn. 1, 276, de Albano regno:

Hic jam tercentum totos regnabitur annos.

Strabo tamen lib. 5. pag. 158. 461 *quadringentos* annos ab Albæ conditu ad Amulium Numitoremque, postremos Albæ reges, numerat. *Bern.*

Trecentis annis caput regni fuit] Falsum est: sed Virgilium sequitur.

Illic tercentum totos regnabitur annos. T. Faber.

CAP. II. 2. *Ætate priorem*] Antiquiores typis expressi *potiorem*. Vorstius.

Filiam ejus Rheam] Quæ & *Silvia*.

 Apud

Amulius cum ætate priorem Numitorem oppressisset, filiam ejus Rheam in perpetuam virginitatem, ne quis vindex regni sexus virilis ex gente Numitoris oriretur, demersit; addita injuriæ specie honoris, ut non damnata, sed sacerdos electa videretur. 3 Igitur clausa in luco Marti sacro, duos pueros, incertum stupro, an ex Marte conceptos, enixa est. 4 Quo cognito, Amulius multiplicato metu proventu duorum pueros exponi jubet, & puellam vinculis onerat, ex quorum injuria decessit. 5 Sed Fortuna origini Romanæ prospiciens pueros lupæ alendos obtulit; quæ amissis catulis, distenta ubera exinanire cupiens, nutricem se infantibus præbuit. 6 Quum sæpius ad parvulos, veluti ad catulos, reverteretur, rem Faustulus pastor animadvertit, subtractosque feræ inter greges pecorum agresti vita nutrivit. 7 Martios pueros fuisse, sive quod in luco Martis enixi sunt, sive quod a lupa, quæ in tutela Martis est, nutriti, velut manifestis argumentis, creditum. Nomina pueris, alteri *Remo*, alteri *Romulo* fuere. 8 Adultis inter pastores, de virtute quotidiana certamina, & vires & pernicitatem auxere. 9 Igitur cum latrones a rapina pecorum industrie

Apud Ælianum var. 7, 16. mendose legitur Σερβία pro Σιλβία. Quæ hic de urbis origine referuntur, pervulgata sunt. *Bong.*

Rheam] Vocata & fuit Silvia & Ilia. Unde Scholiastes Juvenal. ad sat. 9: *Calendis Martiis, quibus Junonis sacra celebrantur a Romanis, quia tunc Ilia compressa est à Marte, nam tunc Matronalia sunt.*

Addita injuria specie honoris.] Lege *addita injuria*, vel; *addita injuriæ specie honoris.* Voss.

Addita injuria specie honoris] Lege *addita injuria specie honoris.* vide not. Grævii.

5. *Fortuna origini Rom. prosp.*) Manilius Astron. lib. 4. princ. ostensurus, quod

Fata regant orbem, certaque stent omnia lege

postea subjicit:

At nisi fata darent leges vitaque necisque,
Angissent ignes Æneam, Troja sub uno
Non eversa viro fatis vicisset in ipsis,
Aut Lupa projectos nutrisset Martia fratres. Bern.

7. *Martios pueros fuisse*] Hoc *Martios* vix sanum puto, *Martium* sane Latinis non semper quod ex Marte, sed & quod Marti simile, ut notum. Unde *Martii homines*, *Martia ingenia.* &c. Cur ergo adhibetur hic vocabulum ambiguum. Lego potius; *Martis eos pueros fuisse.* Ex *Martis eos* junctim scriptis, factum post est *Martios.* Scefferus.

Enixi sunt] Notandum, passive. *T. F.*

9. *Veluti ipse esset quod in aliis prohibebat*] *Quod* non ad substantiam,

ſtrie frequenterque ſummoverent, Remus ab iiſdem latronibus captus, veluti ipſe eſſet, quod in aliis prohibebat, regi offertur; crimini datur, quaſi greges Numitoris infeſtare ſolitus eſſet. Tunc a rege Numitori in ultionem traditur. 10 Sed Numitor adoleſcentia juvenis permotus, & in ſuſpicionem expoſiti nepotis adductus, cum eum nunc lineamentorum filiæ ſimilitudo, nunc ætas expoſitionis temporibus congruens, anxium tenerent, repente Fauſtulus cum Romulo ſupervenit; a quo, cognita origine puerorum, facta conſpiratione, & adoleſcentes in ultionem maternæ necis, & Numitor in vindictam erepti regni armantur.

CAP. III. 1 Occiſo Amulio, regnum Numitori reſtituitur, & urbs Romana ab adoleſcentibus conditur. 2 Tunc & ſenatus centum ſeniorum, qui Patres dicti ſunt, conſtituitur: tunc & viciniſ connubia paſtorum dedignantibus virgines Sabinæ rapiuntur; finitimiſque populis armis ſubjectis, primum Italiæ, & mox Orbis imperium quæſitum. 3 Per ea adhuc tempora reges haſtas pro diademate habebant, quas Græci ſceptra dixere. Nam & ab origine rerum, pro diis immortalibus veteres haſtas coluere; ob cujus religionis memoriam adhuc deorum ſimulacris haſtæ ad-

tiam, ſed ad qualitatem ſignificandam pertinens. Sic ſup. 18, 3. *Quod ipſi non erant, liberos pocreant.* Vide & lib. de Latinit. f. ſuſp. c. 5. *Vorſt.*

10. *In vindictam erepti regni armantur*] Pro *armant ſe*. Eſtque hoc illud quod ſupra quoque alicubi legendum dicebamus. *Idem.*

CAP. III. 2. *Conſtituitur: tunc*] Vocula *tunc* delenda eſt, quippe nata ex ſyllaba *tur*, quæ præcedit. *Scheff.*

3. *Reges haſtas*) Inde Homero σκηπτοῦχοι (ſceptrigeri) reges. Supra, 23, 4, 10. cum Hieroni aquila in clypeo, noctua in haſta conſediſſet, conſilio cautum, & manu promptum, regemque futurum ſignificabatur. Pauſanias in Bœoticis, Chæronenſes refert, ex Diis ſceptrum colere, quod Vulcanus Jovi fabricavit, & id haſtam vocare. B. Adde Turneb. Adverſar. 22, 12. ubi tamen quod mulieres non ſolitas dicitur haſtam gerere, diverſum habet ſcientiſſimus antiquitatis Apollinaris Carm. 2, v. 432. *Bern.*

Haſtas pro diademate] Sebaſtianus Mugius, vir Nobilis genere apud Argentoratenſes meos, litteris vero Græcis pariter ac Latinis ſummopere doctus, in ſuo codice, qui una cum bibliotheca ejus emptionis jure meus factus eſt, ſic ad hæc verba notaverat: *forte, cum diademate, legendum. Nam & diadema geſtaſſe, indicio ſunt Numæ nummi. Aut certe Numam primum id uſurpaſſe, hinc dicendum. Vide, quæ notat B. Leand. Ital. p. 157.* Scheff.

Pro diis haſtas col.] Turnebus Adver-

adduntur. 4 Temporibus Tarquinii regis ex Asia Phocæensium juventus, ostio Tiberis invecta, amicitiam cum Romanis junxit, inde in ultimos Galliæ sinus navibus profecta, Massiliam inter Ligures & feras gentes Gallorum condidit; magnasque res, sive dum armis se adversus Gallicam feritatem tuentur, sive dum ultro lacessunt, a quibus fuerant ante lacessiti, gesserunt. 5 Namque Phocæenses exiguitate ac macie terræ coacti studiosius mare quam terras exercuere; piscando, mercando plerunque etiam latrocinio maris, quod illis temporibus gloriæ habebatur, vitam tolerabant. 6 Itaque in ultimam Oceani oram procedere ausi,

sar. 8, 16. ex Virgil. Æneïd. 12, 95: Æschylo in sept. ad Theb. v. 485: & Valer Flacco, 3, 707: Adde parœmiographos in *Canei hasta*. Bern.

4. *Temporibus Tarquinii regis.*] Jam ante illa tempora Cyri, & Tarquinii, deductam esse a Phocæensibus Massiliam, testatur Aristoteles, apud Harpocrationem in voce *Μασσαλία* Hoc ipsum quoque testatur Scymnus Chius:

— *Μασσαλία δ' ἐς' ἐχομένη*
Πόλις μεγίςη Φωκαέων ἀποικία.
Ἐν τῇ Λιγυςικῇ δὲ ταύτην ἔκτισαν
Πρὸ τῆς μάχης τῆς ἐν Σαλαμῖνι γενομένης
Ἔτεσιν πρότερον, ὥς φασιν, ἑκατὸν εἴκοσι.

Sic lege. Tempus igitur, quo condita est Massilia, incidit in annum primum Olympiadis XLV. Errat autem Agathias, qui ait, regnante Dario Hystaspe Massiliam conditam. *Voss.*

Tarquinii regis] Prisci, ut Eusebius in Chronicis: *Tarquinii temporibus Phocenses in Italiam trajecerunt.*

Phocensium] *Φωκαιέων* scribunt Græci, id est, *Phocæensium*, a Phocæa Ioniæ urbe. Gellius, 10, 46. *terram Phocidem* dixit. B. Hinc Lucano, 3, 301. *Phocais juventus* pro Massiliensibus: & Silio, 4: 52. *Phocaïca ora*, id est, Massilienses: quorum ager suburbicarius in Itineraria Tabula *Græcia* dicitur. *Bern.*

Phocaensium] Ita scribi volui per *ae*; *Phocenses* enim, per *e* simplex in meditullio Græciæ sunt; *Phocæenses* autem in ora Ioniæ. Hic error in omnibus libris emendari debet. Debet quoque emendari titulus Epistolæ D. Pauli ad *Colossenses*; utrique enim scribitur, cum dicendum sit, *Colossaenses*. Fit enim a *Colossæ*, non a *Colossis*; res ex Geographia veteri notissima esse debet. *T. Fab.*

Massiliam] De Massilia vide Strabonem lib. 4: Solinum cap. 8: Ammianum, 15, 23: & Gellium, 10, 16: Hi conditam Massiliam a Phocæensibus Persicam servitutem fugientibus referunt, cum ipsorum urbs ab Harpalo (Harpagum vocat Herodotus libro 1.) obsideretur. Plutarchus in Solone c. 3, conditam scribit a *Proto*: eum Justinus, 43, 3, 8 *Protin* vocat. Plutarchi sensum non sunt assequuti interpretes. B. Massiliæ a Phocæensibus conditæ meminit & Thucydides, 1, 3, 9: item Livius, 34, 9, 1: Urbis etymon ex Timæo Stephanus indicat. Ejus de conditu accurate Scaliger Animadvers. in Eusebii Chronicon pag. 80. & seq. *Bern.*

5. *Nam Phocenses exiguitate, ac macie terræ coacti*) Atqui Phocæensium

ausi, in sinum Gallicum ostio Rhodani amnis devenere. 7 Cujus loci amœnitate capti, reversi domum referentes quæ viderant, plures solicitavere. 8 Duces classis Simos & Protis fuere. Itaque regem Segobrigiorum, Nannum nomine, in cujus finibus urbem condere gestiebant, amicitiam petentes conveniunt. 9 Forte eo die rex occupatus in apparatu nuptiarum Gyptis filiæ erat; quam more gentis, electo inter epulas genero, nuptum tradere illic parabat. 10 Itaque cum ad nuptias invitati omnes proci essent, rogan-

tractus non sterilis, sed quam maxime fertilis, omniumque rerum abundans. Sed Phocensium regio (quos hic confundit cum Phocæensibus) arida & sterilis erat, maximaque ex parte montibus obsita. Unde Dorienses, qui eandem cum Phocensibus regionem incolebant, Λιμοδωριεῖς audiebant, διὰ τὸ λιμώττειν. Contra Phocæenses Asiatici, quibus e terræ fœcunditate, morum quoque luxuria accessit. Hinc quoque Massilienses, eorum ἀπόγονοι, θηλυγενεῖς Ciceroni dicuntur ad Atticum lib. x. Epist. XII: *Massiliensium factum cum ipsum per se luculentum est, tum mihi argumento est, recte esse in Hispaniis. Minus enim audirent, si aliter esset: nam & victi, & diligentes sunt.* Emendarunt alii & δειλοὶ γενέσθαι *sunt*. Noli dubitare, quin Cicero scripserit, *nam & victi, &* θηλυγενεῖς *sunt*. Voss.

Latrocinio] Hinc illa apud Homerum Odyss. 3, 71. amica interrogatio, *an prædones estis?* ex qua Thucydides, 1, 1, 22. probat, latrocinium apud veteres Græcos probro non fuisse; quod & de priscis Germanis asserit Cæsar bell. Gall. 6, 23: itemque de Tartaris Sigism. Heberstenius in Commentar. rer. Moscoviticar. Vide l. ult. ff. de Collegiis. *Bern.*

8. *Duces classis Simos & Protis fuere*] Athenæus ex Aristoteliis libro, περὶ τῆς Μασσαλιωτῶν πολιτείας, affert hanc historiam, lib. VIII: Sed variat nonnihil in nominibus. Quem enim Justinus hic Protin, ille Euxenum, Nannum Nanum, Gyptin Petam, sive mutato nomine, Aristoxenam vocat. Filium vero Euxeni, & Aristoxenæ, facit Protin; unde ejus posteri Protiadæ dicti sint. Sed Plutarchus ipsum conditorem Πρῶτιν vocat, in Solone; Ἔνιοι δὲ καὶ πόλεων οἰκισταὶ γεγόνασι μεγάλων, ὡς καὶ Μασσαλίας Πρῶτις, ὑπὸ Κελτῶν τῶν περὶ τὸν Ῥοδανὸν ἀγαπηθείς. Ita legendum. Vulgo enim male Μασσαλίας πρῶτος, tanquam Massalias esset conditoris nomen. *Voss.*

Segobrigiorum] Quidam Vett. *Segobriorum*. Qui sint hi Galliæ populi, non memini legere. Plinius, 3, 3: *Segobrigenses* in Celtiberia collocat, & Strabo *Segobrigam*. In Gallia Narbonensi sunt *Segalauni*, qui Plinio, 3, 4. dicuntur *Segovellauni*: quo pacto hic fortasse reponendum est. *Bong.*

9. *Nuptum tradere illic parabat*] Nescio, quod hoc *illic* hic faciat. Viderunt, qui adornarunt veteres editiones, & pro eo substituerunt *illi*. Sed & hoc est otiosum. Quid enim est, *electo genero illi tradere parabat?* Aut me fallunt omnia, aut Justinus scripsit, *tradere illico parabat*, id est, sine mora, inter electionem & ipsas nuptias intercedente. *Scheff.*

10. *Invitati omnes processissent*] Editiones Iuntarum & Majoris pro *processissent*, habent *proci essent*: quod minime contemnendum. *Verst.* Vera lectio *proci essent*, quod jam Grævio notatum. *Scheff.* Nil melius quam quod in Iuntina editione Grævii scriptum est: *Cum ad nuptias invitati omnes proci essent*, T. Fab. Re-

rogantur etiam Græci hospites ad convivium. 11 Introducta deinde virgo, cum juberetur a patre aquam porrigere ei quem virum eligeret, tunc omissis omnibus ad Græcos conversa aquam Proti porrigit; qui factus ex hospite gener, locum condendæ urbis a socro accepit. 12 Condita igitur Massilia est prope ostia Rhodani amnis, in remoto sinu, velut in angulo maris. 13 Sed Ligures incrementis urbis invidentes Græcos assiduis bellis fatigabant. Qui pericula propulsando in tantum enituerunt, ut victis hostibus, in captivis agris multas colonias constituerent.

CAP. IV. 1 Ab his igitur Galli, & usum vitæ cultioris, deposita & mansuefacta barbaria, & agrorum cultus, & urbes mœnibus cingere didicerunt. 2 Tunc & legibus, non armis vivere, tunc & vitem putare, tunc olivam serere consueverunt; adeoque magnus & hominibus & rebus impositus est nitor, ut non Græcia in Galliam emigrasse, sed Gallia in Græciam translata videretur. 3 Mortuo rege Nan-

Rogantur etiam Græci hospites ad convivium] Grævius mallet *vocantur*; credo, quod *rogare ad nuptias* Germanissimi nomine suspectum ipsi sit. Loquitur tamen ita & Ambrosius Serm. 21. de Epiph. ut in cap. 17, lib. de Latinit. f. susp. ostendimus. *Vorst.* Sed auctoritas Ambrosii valet quidem in capitibus Christianæ religionis, non in Latinæ linguæ proprietate asserenda.

11. *Aquam Proti porrigit*) Alter ex manu exaratis codicib Fuldensibus, *aquam manibus Proti porr.* Mod.

13. *Colonias const.*) Ad coercendos nimirum hostes. Qua causa *coloniam sedem servitutis* vocat Tacitus Agr. 16. 2: *Æqui coloniam ægre patiuntur, velut arcem suis finibus a Romanis impositam.* Liv. 10, 1, 7: Oppida ab Alexandro condita, velut *freni domitarum gentium* erant. Curtius, 7, 10, 25: Conditæ ab Alexandro urbes, & *colonis repletæ, res novare cupientibus obstant.* Idem, 10, 2, 8. *Bern.*

In captivis agris] Editio Iuntina teste Grævio *in captis agris*. At Becharii & aliorum *in Capertinis ag.* quasi nomen proprium sit, *Vorst.*

In captivis agris) Grævio præfertur *captis*, quod est in Iuntina. *Scheff.*

In captivis agris] MSS. habent, *captis*. Utrumque rectum est. Virg. *Captivaque vestis*, & *Captivas naves*. L. v. c. 1. *T. Fab.*

CAP. IV. 1. 2. *Ab his igitur*, &c.) Massiliensium instituta præclara tradit Val. Max. 2, 6, 7: & Strabo sub initium lib. 4: Tacitus Agric. c. 4, *locum* vocat *Græca comitate & provinciali parcimonia mistum, beneque temperatum.* Adde Ciceronem pro Flacco cap. 26.

3. *Mortuo rege Nanno.* (*al. Manno*) *Segobrigiorum, a quo locus acceptus condendæ urbis fuerat, cum regno filius Comanus successisset, affirmante regulo quodam, quandoque*, &c. *subnectit & illam fabulam*, &c.] Ad hunc locum Grævius, qui editionem Iuntarum habet, ita scribit: (Iuntæ, *adfirmat Ligur quidam.*) Tam isthæc Iuntarum scriptura vera est, ut de illa dubitari non possit; alioqui esset gravissimum peccatum contra ora-

Nanno Segobrigiorum, a quo locus acceptus condendæ urbis fuerat, cum regno filius ejus Comanus successisset, affirmat Ligur quidam, quandoque Massiliam exitio finitimis populis futuram, opprimendamque in ipso ortu, ne mox validior ipsum obrueret. 4 Subnectit & illam fabulam; Canem aliquando partu gravidam locum a pastore precario petisse, in quo pareret; quo obtento, iterato petisse ut sibi educare eodem in loco catulos liceret; ad postremum, adultis catulis, fultam domestico præsidio, proprietatem loci sibi vindicasse. 5 Non aliter Massilienses, qui nunc inquilini videantur, quandoque dominos regionum futuros. 6 His incitatus rex insidias Massiliensibus extruit. Itaque solenni Floraliorum die multos fortes ac strenuos viros hospitii jure in urbem misit, plures sirpeis latentes, frondibusque

orationis puritatem; unde enim peteres casum, qui præcedere debet illud verbum, *subnectit*? nam tollendum omnino punctum est. Est etiam alius error tantillulus, nam verba male collocata sunt. Scrib. *Mortuo Segobrigiorum rege Nanno.* T. Fab.

Affirmante regulo quodam] Editio Iuntina teste Grævio, *Affirmat Ligur quidam.* Et sane verbum indicativi modi hic plane necessarium est: neque aliud, hac quidem in periodo, visitur. Illud de *Ligure* perquam item verisimile est. Apparet enim ex proximis sequentibus, *Ligures* fuisse qui Massiliæ insidias struxerunt atque comprehensi sunt. *Vorst.*

3. *Comanus*] Ptolemæus Massiliam vocat Κομμονῶν πόλιν, forte ab hoc rege, aut ejusdem nominis alio. Plinius tamen circa Massiliam Cenomannos habitasse in Volcis, refert. unde dubito, an in Ptolemæo mendum sit. *Bong.*

4 *Subnectit & illam fabulam*] Expressit eam Phædrus lib. 1, fab. 19, cujus hoc initium, *Canis parturiens cum rogasset alteram.* Vorst.

Subnectit & illam fabulam] Satis ostendunt hæc verba, non contemnendam lectionem codicis Iuntarum in superioribus, qui habet, *affirmat Ligur quidam.* *Scheff.* Nihil ad hanc fabulam Interpretes. Ea autem apud Phædrum est lib. I. Fab. XIX.

Canis parturiens cum rogasset alteram,
Ut fœtum in ejus tugurio deponeret, &c. T. Fab.

5. *Canem aliquando*, &c.] Vide Adagium. *Hospes indigenam.* Exempla sunt apud Thucydidem, 2, 13. 4: Livium, 4, 37, 3. &c.

6. *Floraliorum*] Præter Romanos, etiam Græcos, quorum coloni Massilienses, hoc festum observasse ex hoc loco patet. Ovidius in Fastis, non ignobilem nympham fuisse canit, cui nomen fuerit Chloris, quæ Zephyro collocata in matrimonium dotis loco id muneris a marito acceperit, ut omnium florum potestatem haberet. Digna quoque Poetæ verba, quæ subtexantur:

Chloris eram (inquit) *quæ Flora vocor, corrupta Latino*
Nominis est nostri littera Græca sono.
Chloris eram Nymphe campi felicis, ubi audis
Rem fortunatis ante fuisse viris.

Et postea:

Est

que supertectos induci vehiculis jubet; 7 & ipse cum exercitu in proximis montibus delitescit, ut quum nocte a prædictis apertæ portæ forent, tempestive ad insidias adesset, urbemque somno ac vino sepultam armatis invaderet.[8] Sed has insidias mulier quædam, regis cognata, prodidit, quæ adulterare cum Græco adolescente solita, in amplexu juvenis, miserata formæ ejus, insidias aperuit, *periculumque declinare* jubet. 9 Ille rem statim ad magistratus defert; atque ita patefactis insidiis, cuncti Ligures comprehenduntur, latentesque de sirpeis protrahuntur. 10 Quibus omnibus interfectis, insidianti regi insidiæ tenduntur. Cæsa sunt cum ipso rege hostium septem millia. 11 Exinde Mas-

Est mihi fœcundus dotalibus hortus in agris;
Aura fovet, liquidæ fonte rigantur aquæ.
Hunc meus implevit generoso flore maritus,
Atque ait: Arbitrium tu, Dea, floris habe.

7. *Somno ac vino sepultam*] Mutuo sumptum a Virgil. Æn. 2, 265. *Bern.*

6. *Plures sirpeis latentes*] Editur vulgo *scirpiis*. Sed antiquiores typis expressi habent, *sirpis* aut *sirpeis*. Ipsumque *sirpeis* Gronovius & Grævius genuinum judicant. Fuere autem sirpeæ cophini ex viminibus texti in plaustris. Varro 1 de re rust. *Ut habeas vimina, unde utendo quid facias: ut sirpeas, vallos, crates.* Est & verbum *sirpare* pro colligare, eidem Varroni non semel usurpatum. *Vorst.* Qui Plautum legerunt, sciunt illi scribendum esse, *sirpeis.* Vid. Interpretes. Mox, *miserata formæ.* Impressi habent, *formam.* T. Fab.

8. *Mulier quædam*] Sæpe a muliierculis arcana conjuratorum in vulgus manare, Piccartus observation. dec. 7. c. 3. exemplis nonnullis ostendit: quibus addantur relata a Livio, 27. 17, 9: Plutarch. in Alexandro c. 86: & Orat. 2, de fortun. Alexand. c. 15: Nostro, 5, 2, 5.

Miserata formæ, &c.] *Miserta formæ* rectius fuerit opinor; ut & 15. 3, 6. Modius, *miserata formam.* Quomodo Cæsar bell. Gall. 1. 39: *Magnum periculum miserabantur.* Et Virgilius Æn. 12. 243.

——— *Turni sortem miserantur iniquam.*

Et auctor ipse, 8, 5, 13: & 12. 5, 4. &c. *Bern.*

Miserata formam ejus] Rescripsi *formam*, ut in antiquioribus typis expressis est, & usus obtinet. qua forma vulgari supra 8, 5, 13, & 12, 5, 4, ipse quoque noster usus est. Bongarsius maluit *formæ.* Vorst.

Miserata formam ejus] Ita Vorstius ex antiquioribus, cum & alibi sic noster, probaveratque jam Grævius ex Iuntina & conjectura Modii. *Scheffer us.*

11. *Festis diebus*] Inde etiam est, quod cum telo nemini licuit intrare urbem, Valerius Maximus lib. 2.

Curas habere] Hoc est, curiose scrutari. Non dissimiliter *curas agere* posuit Lampridius in Al. Severo cap. 64. ubi *Salmas.* Bern.

Curas habere] Explicat Berneggerus, *curiose scrutari.* At jam præcesserat *peregrinos recognoscere*, ut hoc sit supervacuum. Mihi persuasum est, scripsisse Justinum, *cura habere.* Notum genus hoc, & usurpatum Suetonio aliisque. Infinitivi sunt pro nominibus, ut

Massilienses festis diebus portas claudere, vigilias agere, stationem in muris observare, peregrinos recognoscere, curas habere, ac veluti bellum habeant, sic urbem pacis temporibus custodire. 12 Adeo illic bene instituta, non temporum necessitate, sed recte faciendi consuetudine, servantur.

CAP. V. 1 Post hæc magna illis cum Liguribus, magna cum Gallis, fuere bella; quæ res, & urbis gloriam auxit, & virtutem Græcorum multiplicata victoria, celebrem inter finitimos reddidit. 2 Carthaginiensium quoque exercitus, cum bellum captis piscatorum navibus ortum esset, sæpe fuderunt, pacemque victis dederunt; 3 cum Hispanis amicitiam junxerunt; cum Romanis prope ab initio conditæ urbis fœdus summa fide custodierunt, auxiliisque in omnibus bellis industrie socios juverunt. Quæ res illis & virium fiduciam auxit, & pacem ab hostibus præstitit. 4 Cum igitur Massilia fama rerum gestarum, & abundantia opum, & virium gloria virente floreret, repente finitimi populi ad nomen Massiliensium delendum, veluti ad commune extinguendum incendium concurrunt. 5 Dux consensu omnium Catumandus regulus eligitur, qui, cum magno exercitu lectissimorum virorum urbem hostium obsideret, per quietem specie torvæ mulieris, quæ se deam dicebat, exterritus, ultro pacem Massiliensibus fecit, 6 petitoque ut intrare illi urbem

ut *cura habere recognitionem*, atque, ita & in cæteris. *Scheff.* Antea dixit, *vigilias agere*, hic autem scriptum arbitror fuisse, *excubias agere.* Aliud enim excubiæ, aliud vigiliæ. *T. Fab.*

11. 12. Confer hisce Græcos Emporiis habitantes, apud Livium, 34. 9. 4, & seqq.

CAP. V. 2, *Carthagin. quoque exercitus*] Thucydides, 1, 3, 9: *Phocaenses, qui Massiliam condiderunt mari Carthaginienses devicerunt.* B. Adde Herodotum, 1, 166. *Bern.*

3 *Fœdus summa fide custodierunt*] *Custodire* pro servare, præstare, satis Latinum. Vide Lex. Rhodii in Largum. Sic & Græci suum φυλάσσειν usurpant. Videsis lib. nostrum de Hebraismis N. T. c. 6. *Vorst.*

4. *Virium gloria virente floreret*) Valde dubito, scripsisse sic Justinum. & vocabula duo idem significantia junxisse. Mallem pro *virente* scribere, *nitente*, aut potius totum delere, cum suspicer ex glossa τῦ *floreret* esse formatum. *Scheff.*

6. *Simulacro deæ*] Quod sedens fuisse in Massilia, Strabo refert lib. 13. *Bong.*

9. Pu-

bem, & deos eorum adorare liceret, cum in arcem Minervæ venisset, conspecto in porticibus simulacro deæ, quam per quietem viderat, repente exclamat, *illam esse, quæ se nocte exterruisset, illam, quæ recedere ab obsidione jussisset.* 7 Gratulatusque Massiliensibus, quod animadverteret eos ad curam deorum immortalium pertinere, torque aureo donata dea, in perpetuum amicitiam cum Massiliensibus junxit. 8 Parta pace, & securitate fundata, revertentes a Delphis Massiliensium legati, quo missi munera Apollini tulerant, audierunt urbem Romanam a Gallis captam, incensamque. 9 Quam rem domi nuntiatam publico funere Massilienses prosequuti sunt; aurumque & argentum publicum privatumque contulerunt, ad explendum pondus Gallis, a quibus redemptam pacem cognoverant. 10 Ob quod meritum & immunitas illis decreta, & locus spectaculorum in senatu datus, & fœdus æquo jure percussum. 11 In postremo libro, Trogus majores suos a Vocontiis originem ducere; avum suum Trogum Pompeium Sertoriano bello, civitatem a Cn. Pompeio percepisse dicit;

9. *Publico funere*] Indicto scilicet a senatu justitio publicoque luctu. De hoc honoris genere vide Kirchman. fun. Rom. 1, 4. *Bern.* Existimo Justinum scripsisse, *publico luctu*, non, Publico funere. *T. Fab.*

10. *Immunitas*] Scilicet a tributis & vectigalibus. Apud Suetonium in Aug. c. 40: Augustus Liviæ pro quodam tributario Gallo roganti, *civitatem negavit, immunitatem obtulit*, putans post hac esset tributarius. Quales an Romanis Massilienses antea fuerint, haud ab re dubites: quippe socia civitas & amica: quam Cæsar & secuti Principes etiam post graves offensas liberam conservarunt, teste Strabone lib. 4. pag. 125, 40. Vide tamen immunitatis libertatisque discrimen apud Livium, 45, 26. 11, 12, 13. *Bern.*

In senatu] Eadem phrasi sic usus Suetonius Claud. 25, 16. dicit Armenios *sedisse in senatu*, hoc est, ut ibidem explicatur, *in Orchestra*, seu loco ad Theatri radices scenæ proximo, ex quo Senatores spectabant. Ita *spectare in Equite* dixit Suetonius Domit. 8, 7. hoc est, in equestribus subselliis, seu Equitum cuneis. Jungit Tertullianus in lib. de spectaculis, *arcere senatu & equite*, hoc est, honestioribus theatri locis: de quibus omnino videndi, Lipsius Amphith. c. 14: & P. Faber Semestr. 2, 6. *Bern.*

Æquo jure] Alioqui & talia fœdera erant, quibus obsequium modicum debebant Principi populo Fœderati.

11. *Vocontiis*] Vulgo inepte, *a Volscis*: cui lectioni Volcæ, Galliæ ad Rhodanum populi, causam dederunt. *Voconti* sunt in Gallia Narbonensi, qui in Ptolemæo mendose γονκόντιοι, pro ὀυοκόντιοι. Est & *Massilia* ejusdem Narbonensis Galliæ civitas. Inde occasionem sumpsit Trogus originem suam

cit; [12] patruum Mithridatico bello turmas equitum sub eodem Pompeio duxisse, patrem quoque sub Caio Cæsare militasse, epistolarumque & legationum, simul & annuli curam habuisse.

suam edisserendi. B. Plinius, 3, 4. fin. & 7, 18: Vocontios *fœderatam* Romanis *gentem* appellat. *Bern.*

12. *Legationum*] Legationes suscipere, & ad Principem admittere, sub citerioribus Principibus fuisse munus Magistri officiorum, interdum Magistri epistolarum, observavit auctor Notitiæ utriusque Imperii. Apud Persas id muneris gessit chiliarchus seu tribunus militum, qui secundum imperii gradum tenebat, Probus in Conone, & Ælianus var. 1, 21. In Ægypto, Nicanorem excipiendis Legatis a Ptolemæo præpositum scribit Josephus antiq. 12, 2. m. *Bern.*

Annuli curam] Quam etiam ab Imp. Augusto Mæcenati atque Agrippæ, & Muciano a Vespasiano commissam, ex Dione & ejus epitomatore docet V. C. Joan. Kirchmannus lib. de anulis cap. 6. *Idem.*

LIBER XLIV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Hispaniæ nomen, situs, fertilitas, amnes, claustra, forma, salubritas.*

2 *Hispanorum mores, primus dux Viriatus.*

3 *Equarum Lusitanicarum fabula. Gallæcorum origo, divitiæ, & miranda.*

4 *Habidis, Gallæciæ & finitimarum regionum principis, historia, seu fabulosa narratio, & prudens administratio. Geryonis, qui triplex fabulis dictus, regnum.*

5 *Carthaginiensium imperium. Præclari eorundem Duces violenta morte pereunt. Hispanos domat Cæsar Augustus.*

CAP. I.

1 HIspania sicuti Europæ terminos claudit, ita & hujus operis finis futura est. 2 Hanc veteres ab Ibero amne primum Iberiam, postea ab Hispano Hispaniam cognominaverunt. 3 Hæc inter Africam & Galliam posita, Oceani freto, & Pyrenæis montibus clauditur. Sicut minor utraque terra, ita utraque fertilior 4 Nam neque, ut Africa, violento sole torretur, neque, ut Gallia assiduis ventis fatigatur; sed media inter utramque; hinc temperato calore, inde felicibus & tempestivis imbribus in omnia frugum genera fœcunda est; adeo ut non ipsis tantum incolis, verum etiam Italiæ, urbique Romanæ cunctarum rerum abundantiam sufficiat. 5 Hinc enim non frumenti tantum magna copia est, verum & vini, mellis, oleique; nec ferri solum materia præcipua est, sed & equorum pernices greges; 6 nec summæ tantum terræ lau-

CAP. I. 1. *Hispania*] Confer Strabonem lib. 3: Melam, 2, 6. Plinium, 3, 1: Solinum cap. 26. Vide & Curtium Rufum, 10. 1, 18. Iberiam quidam ab Ibero dictum putant, Herculis filio, fratre Celti. Eustathius in Dionysium. *Bong.*

3. *Fertilior*] Fertilitas Hispaniæ commendatur etiam a Plinio, Diodoro, Strabone, Solino, Mela: sed nimirum *quacunque ambitur mari*, ut ait Plinius, 37, 13, fin. qui quidem Bæticam ceteris Hispaniæ partibus antepo-nit. Nam qua spectat Arctum, aspera est & sterilis: adeo ut quidam existiment, a D. Paulo Rom. 15. 24; & locis aliis supra, 12, 13, 1. a citatis, Σπανίαν vocari διὰ τὸ σπάνιον τῶν ἐπιτηδείων, ob rerum ad vitam sustentandam necessariarum indigentiam. Unde *dura tellus Iberia* dicitur Horatio, 4. ode 14: Cur autem hodie tantum videatur a prisca fertilitate degeneravisse, rationem reddit Ludov. Nonius in Hisp. cap. 5. fin. *Bern.*

5. *Nec ferri solum materia præcipua est*] Hoc *præcipua* quem sensum habeat, non intelligo hoc quidem loco. Putem potius, Justinum pro eo scripsisse *pretiosa*. Vix tamen quid mutandum, nam similiter capite sequenti 3, 8. *Scheff.*

Equorum pernices greges] Vide Symmachum, 9. epist. 23, ubi plura Juretus. *Bern.*

6. *Nec summa tantum terra laudanda bona*] Placet conjectura Gronovii, pro *summa* legendum esse *summæ*. *Summa terra* dicitur pro summa pars terræ: ut *ultima platea* apud Terentium ultima pars plateæ: & *postremus liber* a nostro 43, 5, 11, pro postrema pars libri; & infinita id genus alia. *Vorst.*

Summa tantum terra] Gronovius, *summæ tantum terræ*, quod accipiunt viri docti. *Scheff.*

Nec summa tantum terra laudanda bona] Melius in MSS. *Sed nec summa* &c. Multo elegantius quam in vulgatis. Istud autem *bona* posset deleri, & delen-

laudanda bona, verum & abstrusorum metallorum felices divitiæ. Jam lini, spartique vis ingens; minii certe nulla feracior terra. 7 In hac cursus amnium non torrentes rapidique, ut noceant, sed lenes, & vineis campisque irrigui, æstuariisque Oceani affatim piscosi, plerique etiam divites auro, quod in paludibus vehunt. 8 Uno tantum Pyrenæi montis dorso adhæret Galliæ; reliquis partibus undique in orbem mari cingitur. 9 Forma terræ prope quadrata, nisi quod artantibus freti litoribus in Pyrenæum coit. Porro Pyrenæi montis spatium sexcenta millia passuum efficit. 10 Salubritas cæli per omnem Hispaniam

delendum reor. *Summa terra*, ut *ardua montium, strata viarum, plana camporum*, &c. *T. Fab.*

Lini spartique vis] De sparto Plin. lib. 19. cap. 2: Gell. lib. 17. cap. 3, meminit.

7. *Auro, quod in paludibus vehunt*) Quæ, malum, istæ paludes, in quibus aurum vehitur? Legendum, si quid divinare scio: *quod in balucibus vehunt.* Balux est, quæ Straboni (lib. 3, pag. 100, 54. ubi de Hispania) χρυσῖτις ἄμμος (nobis *Goldsand*) Plinius, 33. 4. m. de auro & Hispanis: *iidem quod minutum est balucem vocant.* Minuta igitur ramenta *baluces* vel *baluca*. Glossæ: χρυσάμμος, *balluca*. Græcum est βάλλαξ, Latine *baluca*: ut Βρέττιοι, *Bruttii*: Βρενδέσιον *Brundusium*: Σικελὸς *Siculus*. Hesychius: βάλλικα, ψῆφον. Minutus igitur auri calculus, *balux*. Hæc Salmasius ad Solinum pag. 177. A. 1. *Bern.* Quis dubitet legendum esse, ut Salmasius conjecit, *in balucibus*, id est, in minutis ramentis, in minutis calculis. *Vorst.*

Quod in paludibus] Salmasius, quod in *balucibus*, quo Grævius nil putat verius. *Scheff.* Emendavit hunc locum Salmasius, sic, *quod in balúcibus vehunt*. Splendida correctio est, ac tanto viro digna, quam hausit Bernecerus ex Plinianis observationibus ad Solinum. est autem *balux*, sive *baluca* (nam utrumque dicitur,) est inquam, arena, seu terra, seu gleba, auraria, id est ex qua aurum excoquitur. *T. Fab.*

9. *Quadrata*] Hispaniam *trigoniam* imperite faciunt Æthicus in Cosm. & Orosius, 1, 2: sed Strabo, Mela, Ptolemæus, & alii, comparant eam *corio bubulo* extenso: cujus partes ad collum pertinentes in adhærentem ipsi Galliam porriguntur: inde dilatatur ad brachia. ab Nova Carthagine usque ad Cantabros: crura a freto Herculeo usque in Gallæciam & mare Britannicum: ultimum corii, ad modum caudæ, promontorium Sacrum, hodie *S. Vincentii*, quod in Oceanum Atlanticum extenditur. *Bern.*

Sexcenta millia pass.] Quæ sunt stadia 4800. Strabo lib. 3. pag. 111. 46: Tarracone ad Pampelonem, ipsamque Oceani oram, stadia numerat 2400 tantum. At vero Diodorus, 4, 35, Pyrenæos ait in longitudinem stadia fere 3000 extendi. *Bern.*

Sexcenta millia passuum) Puta, spatium. At hoc per tautologiam dicetur, *spatium montis efficit spatium tot passuum*. Quanto igitur rectius in Mss. Bongarsianis legitur *D C M. passus*, id *est sexcenties mille passus*? Vitium ex eo, quod litteras numerales alius hoc, alius alio modo explicavit ex librariis. *Scheff.*

10. *Undique versus ass.* &c.] Vulgati

niam æqualis, quia aëris ſpiritus nulla paludium gravi nebula inficitur: Huc accedunt & marinæ auræ undique verſus aſſidui flatus, quibus omnem provinciam penetrantibus, eventilato terreſtri ſpiritu, præcipua hominibus ſanitas redditur.

CAP. II. 1 Corpora hominum ad inediam, laboremque, animi ad mortem parati. Dura omnibus & adſtricta parcimonia. 2 Bellum quam otium malunt; ſi extraneus deeſt, domi hoſtem quærunt: 3 Sæpe tormentis pro ſilentio rerum creditarum immortui; adeo illis fortior taciturnitatis cura, quam vitæ. 4 Celebratur etiam bello Punico ſervi illius patientia, qui ultus dominum inter tormenta riſu exultavit, ſerenaque lætitia crudelitatem torquentium vicit. 5 Velocitas genti pernix; inquies animus; plurimis militares equi, & arma, ſanguine ipſorum cariora. 6 Nullus in feſtos

gati & duo mss. *undique adverſus aſſidui.* malim *undique adverſi & aſſidui flatus.* Bong. Sed Val. Acidalius in Velleianis lectionibus, ſub finem, pro *undique verſus*, addita copula reponit Apuleianum, *& undique ſecus*, id eſt, ab omnibus partibus. Lego tamen *undique verſum* etiam apud Apuleium lib. 4. Metam. & Apolog. nec video cur damnandum ſit. *Bern.*

Undique verſus] Et impreſſi & Mſſ. habent *undique adverſi*, quod videtur melius. Sunt autem *undique adverſi* qui undecunque veniant, habent flatus alios ſibi adverſos. Cujus rei cauſa, quia undique mari cincta Hiſpania excepto eo latere, quo Galliæ adhæret. Cum ergo flatus ſurgant e mari, fit, ut qui ab hoc oriuntur latere, ſpirent contra eos, qui ſurgunt a latere oppoſito. *Scheff.*

CAP. II. 1. *Animi ad mortem parati*) Silius Ital. 1, 225. de Hiſpanis:

Prodiga gens animi, & properare facillima mortem.
Namque ubi tranſcendit florentes viribus annos.
Impatiens ævi ſpernit noviſſe ſenectam,
Et fati modus in dextra eſt. ——

2. *Si extraneus*, &c.] *Nulla magna civitas* (nec ulla bellicoſa natio) *diu quieſcere poteſt. Si foris hoſtem non habeat, domi inveniet*: Livius, 30, 44, 6. Quo conſilio etiamnum apud Hiſpanos foris arma, domi quies. *Bern.*

4. *Celebratur etiam*] Vide Livium, 21, 2, 6: Valerium Maximum, 3, 3, fin. B. Exemplum Hiſp. conſtantiæ in tormentis, habet etiam Tacitus Annal. 4, 45. Strabo lib. 3, pag. 114. 25: Adde ſupr. 2, 9, 4: & Plinium, 7, 23. *Bern.*

5. *Et arma ſanguine ipſ. cariora*] Livius, 34, 17, 6: Hiſpanos pleroſque ſibi manus attuliſſe refert ob adempta arma. *ferox gens*, inquit, *nullam vitam rati ſine armis eſſe.* B. Silius Ital. 3, 330.

Nec vitam ſine Marte pati: quippe omnis in armis
Lucis cauſa ſita, & damnatum vivere paci.

Adde notata ſupr. ad 33, 2, 3. & 4. *B.*

6. *Nullus epul. appar.*] Plinius, 16, 3. ſcri-

festos dies epularum apparatus. Aqua calida lavari, post secundum bellum Punicum a Romanis didicere. 7 In tanta seculorum serie nullus illis dux magnus præter Viriatum fuit, qui annis decem Romanos varia victoria fatigavit, adeo feris propiora, quam hominibus, ingenia gerunt. quem ipsum non judicio populi electum, sed ut cavendi scientem, declinandorumque periculorum peritum, sequuti sunt. 8 Cujus ea virtus continentiaque fuit, ut, cum Consulares exercitus frequenter vicerit, tantis rebus gestis non armorum, non vestis cultum, non denique victum mutaverit; sed in eo habitu, quo primum bellare cœpit, perseveraverit; ut quivis gregarius miles ipso imperatore opulentior videretur.

CAP.

3. scribit, eos ævo suo *glandem in secundis mensis habuisse*, Quin ex glandium farina etiam panem confecisse docet Strabo lib. 3: Quamvis ditissimi, aquam bibebant, ut videre est apud Athenæum, 2,6. *Bern.*

Aqua calida lav.] Id quod jam olim deliciarum nomine taxatum apparet ex Homero Odyss. 8,248: & illo Hermippi Comici veteris:

Μὰ Δί' οὐ μέν τοι μεθύειν τὸν ἄνδρα χρὴ
Τὸν ἀγαθὸν, οὐδὲ θερμολουτρεῖν ἃ σὺ ποιεῖς.

Sed inebriari non decet virum probum,
Calida aut lavari: quæ facere tamen soles.

Sane Bunduica (quæ Tacito Bondicea) regina Britannica, in oratione ad exercitum, *Romanos nec viros* ait *appellandos, quod calida laventur*. Dionis abbreviator in Nerone pag. 172, f. Quod Germanis excusatius est, *ut apud quos plurimum hiems occupat*. Tacit. German. c. 22. Qui idem inter *delinimenta vitiorum*, quibus Romani Britannos denique jugi patientiores reddidere. *Balnea* quoque numerat in Agr. c. 21; Fortissimos Spartanos, *psychrolutas* (Senecæ verbo) facit Plutarchus in Alcibiade c. 40. *Bern.*

7. *In tanta seculorum serie*] *Insidiatricem enim ac prædatricem vitam sectati sunt, parva ausi, magna vero non aggressi*, &c. Strabo lib. 3. pag. 109, 7. *B.*

Annis decem] Cum Viriato bellum gestum annos quatuordecim, Florus, 2, 17, 25: & Orosius, 5, 4, scribunt. B. Vide omnino Lipsium Not. 172, ad lib. 2. Vell. Paterculi. *Bern.*

Adeo feris propiora] Hæc in parenthesi vulgo ponunt, sine causa, ut opinor, & fortasse, quia mentem auctoris haud percipiebant. Continent enim rationem, ob quam nullos duces magnos habuerint, videlicet, quia ducibus aliquibus detrectaverint parere, ferarum instar, quæ & ipsæ duces agnoscunt nullos, sed suo arbitratu per se vagantur. Itaque subjungitur, ne Viriatum quidem secutos, ut ducem, & a se electum, ut ipsi pareant, seu superiori, verum quia ostendebat rationes effugiendi periculi. Debet itaque sic distingui totus locus: *qui annis decem Romanos varia victoria fatigavit; adeo feris propiora quam hominibus ingenia gerunt. Quem ipsum non &c.* Scheff.

8. *Non vestis cultum*] Talis Otho

CAP. III. [1] In Lusitanis juxta fluvium Tagum, vento equas fœtus concipere multi auctores prodidere, quæ fabulæ ex equarum fœcunditate & gregum multitudine natæ sunt; qui tanti in Gallæcia & Lusitania, ac tam pernices visuntur, ut non immerito vento ipso concepti videantur. [2] Gallæci autem Græcam sibi originem asserunt. Siquidem post finem Trojani belli, Teucrum morte Aiacis fratris invisum patri Telamoni, quum non reciperetur in regnum, Cyprum concessisse, atque ibi urbem nomine antiquæ patriæ Salaminam condidisse. Inde accepta opinione paternæ mortis patriam repetisse. [3] Sed quum ab Eurysace Aiacis filio accessu prohiberetur, Hispaniæ litoribus appulsum, loca, ubi nunc est Carthago nova, occupasse; inde Gallæciam transisse, & positis sedibus genti nomen dedisse. [4] Gallæciæ autem portio, Amphilochi dicuntur. Regio cum æris ac plumbi uberrima, tum & minio

apud Tacitum Hist. 2, 11. 8: Talis Carinus, seu potius Carus, apud Synesium orat. de regno, pag. 13.

CAP. III. 1. *In Lusitanis*) *Rem incredibilem* dicit Varro, *sed verum*, lib. 2, de re rustica, cap. 1: & Columell. 6. 27: & Plin. 8, 42. Vide & Maronem, Georg. 3, 273. *Bong.* Adde citatos & comprobatos a Lud. Carrione, Emendat. 1, 17: & 2, 4: Franciscus tamen Fernandius de Cordona Hispanus, illam narrationem de equabus Hispanicis vento concipientibus, esse commentitiam, & auctoritate, & ratione, & experientia docet in Didascalia multiplici cap. 48. In quam sententiam concedit & Joh. Wouwerius Polymath. cap. 11. pr.

Vento] Flante Favonio.

Vento] Solinus miro loquendi modo dixit: *Sitientes viros aurarum spiritu maritantur*; quem Martianus imitatus est: *in ejus quoque confinio equarum fetura ventis maritantibus inolescit.*

Gallæcia] Ita scribendum; non ut vulgo, *Gallecia*. Vlitius in Notis ad Gratium mallet *Callæcia*. Sed literæ G & C, ut ejusdem instrumenti, facile permutantur. *Vorst.*

2. *Gallæci*] A quibus devictis Decimus Brutus *Gallæcus* dictus. Hi Straboni lib. 3. pag. 115. 24, sunt Καλλαϊκοί. & 105. 3, Brutus Καλλαϊκός. Idem 108. 30, non ipsum Teucrum ibi consedisse, sed *quosdam qui Teucrum in bellum fuerant secuti*, B. *Bern.*

4. *Amphilochi*] Urbem sic dictam tradit Strabo, lib. 3, pag. 108, 33.

Minio, quod etiam] Minius amnis, Plinius, 4, 20, qui & Βαῖνις Straboni: cui sacer mons est ἱερὸν ἀκρωτήριον, de quo idem initio lib. 3, *Bern.*

Tum & minio) Cur non *minii*, cum præcedat *æris* ac *plumbi*? Nulla sane causa est, cur mutare casum hic debuerit. Sed credo, aliter hæc distinxisse Justinum, ac ut fit in vulgatis, & hoc *minio* retulisse non ad antecedens *uberrima*, sed subsequens *ditissima*, hoc modo: *Regio cum æris ac plumbi uberrima, tum & minio, quod etiam vicino flumini nomen dedit, auro quoque ditissima.* Scheff. Legendum est, *minii*. T. Faber.

nio, quod etiam vicino flumini nomen dedit. 5 Auro quoque ditissima, adeo ut etiam aratro frequenter glebas aureas scindant. 6 In hujus gentis finibus sacer mons est, quem ferro violari nefas habetur; sed si quando fulgure terra proscissa est, quæ in his locis assidua res est, detectum aurum velut Dei munus colligere permittitur. 7 Feminæ res domesticas, agrorumque culturas administrant; ipsi armis, & rapinis serviunt. 8 Præcipua his quidem ferri materia, sed aqua ipso ferro violentior; quippe temperamento ejus, ferrum acrius redditur; nec ullum apud eos telum probatur, quod non aut Bilbili fluvio, aut Chalybe tinguatur. 9 Unde etiam Chalybes, fluvii hujus finitimi appellati, ferroque ceteris præstare dicuntur.

CAP. IV. 1 Saltus vero Tartesiorum, quibus Titanas bellum adversus Deos gessisse proditur, incoluere Ceunetes; quorum rex vetustissimus Gargoris, mellis colligendi usum primus

5. *Auro*] Meminit aurariarum Hispanicarum & sacra Scriptura Maccab. 1, 8, 3.

7. *Feminæ*] Hunc ipsum & alios Gallæcorum mores graphice describit Silius Italicus lib. 3. vers. 344, cum seqq.

8. *Nec ullum apud eos telum probatur*] Ita antiquiores typis expressi. Bongarsius maluit *ad eos*; credo, quod in quibusdam MSS. sic reperisset. Neque ego negem, *ad* interdum pro apud usurpari. *Vorst.*

8. 9.] De his consulendus Hieron. Magius, Miscell. 2, 8.

9. *Ferroque*] An legendum, *ferro, qui ceteris præstare dicuntur*? num potius quid deest, ad quod *que* conjunctio referebatur? Hoc malo credere ac scribere, *unde etiam Chalybes, fluvii hujus finitimi appellati, acie ferroque præstare dicuntur.* Dicitur Latinis *acies*, quod Græcis στόμωμα. Vide Plinium lib. XXXIV. c. 14. Hæc autem vocula videtur sublata, quod proxime præcederet *ati* litteris similibus, unde has otiosas & superfluas putarunt. *Scheff.*

CAP. IV. 1. *Tartesiorum*] Eorum regem Arganthonium, ad quem venerint Phocenses, commemorat Herodotus, 1, 163. quem annos centum viginti refert vixisse Meminit & Cicero lib. de Senectute, cap. 19. Tartessios omnium bonorum affluentes esse; & cælo salubri, maximaque aëris tempere frui: ideoque longævos dictos Strabo auctor est. *Bong.*

Titanas] Ac si dicas terrigenas. טים *tiit* enim lutum; humum, Orientalibus denotat.

Incoluere Curetes] Nulli in saltibus Tartessiorum Curetes, sed Cynetes: & ita legendum esse hoc loco ostendimus in Ptolemæo. *Voss.*

Incoluere Cunetes] Scripsi auctoritate Is. Vossii *Cunetes*: qui sunt Cunei promontorii incolæ. Vult quidem ille *Cynetes*: sed quam facile Y in U transeat, notum ita enim *Sulla* pro Sylla, & *Suphax* pro Syphax dixere. *Curetes*, ut vulgo editur, non Hispaniæ, sed Græciæ populus sunt: de quibus Pausanias & alii. *Vorst.*

Curetes] Ridicula scriptura, sed quæ ab Is. Vossio V. CL. optime mutata fuit in *Cynetes*. Poterat etiam dicere *Cunetes*;

primus invenit. [2] Huic cum ex filiæ stupro nepos provenisset, pudore flagitii, variis generibus extingui parvulum voluit; sed per omnes casus fortuna quadam servatus ad postremum ad regnum tot periculorum miseratione pervenit. 3 Primum omnium cum eum exponi jussisset, & post dies ad corpus expositi requirendum misisset, inventus est vario ferarum lacte nutritus. [4] Deinde relatum domum, tramite angusto, per quem armenta commeare consueverant projici jubet; crudelis prorsus qui proculcari nepotem, quam simplici morte interfici maluit. 5 Ibi quoque cum inviolatus esset, nec alimentis egeret, canibus primo jejunis, & multorum dierum abstinentia cruciatis, mox etiam suibus objecit. [6] Itaque cum non solum non noceretur, verum etiam quarundam uberibus aleretur; ad ultimum in Oceanum abjici jussit. 7 Tum plane manifesto quodam numine inter furentes æstus, ac reciprocantes undas, velut nave non fluctu veheretur, leni salo in litore exponitur; [8] nec multo post cerva affuit, quæ ubera parvulo offerret. Inde denique

neta; sunt autem *Cuneta* in Hispaniæ parte qua Anas fluvius aquas suas in mare effundit. *T. Fab.*

Gargoris] Joannes Episcopus Gerundensis Paralipom. Hispaniæ lib. 1, *Gorgonium* vocat: ejus nepotem *Abium*. Bong.

2. *Ad regnum tot periculorum miseratione pervenit*] Rectius videtur, quod in editiono Iuntina est, *tot periculorum admiratione*: Sic paulo post, *Admiratione tot casuum periculorumque ab eodem successor regni destinatur.* Vorst.

Tot periculorum miseratione] Quænam illa *miseratio periculorum*? unde, aut in quo? Lego potius: *tot periculorum iteratione*, sensu elliptico, pro, ex *tot periculorum iteratione*. Voci *iteratione* adhæsit *m* in principio, ex fine vocis præcedentis. Post ex *miteratione*, *miseratione*, factum, quod accidit in aliis similibus. *Admiratione* Iuntarum est ex §. 10. seq. *Scheff.*

4. *Quam simplici morte interfici*] *Simplicem mortem* dixere & alii; ut Suetonius Cæs. 74. & Curtius 8, 7, 8. Lucanus 3, 751 *mortem non unam* vocat. Vide Notas Berneggeri ad Justini 12, 10, 2. *Vorst.*

5. *Cum inviolatus esset*] Mallem *cum non violatus esset*, debet enim præcedere verbum. *Scheff.*

6. *Non solum non noceretur*] Ita recte & alii hic emendarunt, & nostri Mss. omnes habent. cum in editionibus hactenus male *non nocerent* fuerit. Cic. Verr. 4. Colum. 1. *Modius.*

Itaque cum solum non noceretur, sed etiam .... aleretur] Ergo ex Justini auctoritate dicere possumus, *nocere aliquem*, quod contra Canones receptos Latinitatis est; Sed & idem me apud Plautum observasse scio, quod satis est. Franc. autem Modius apud Berneccerum, quamquam alias & doctrina & judicio singulari præditus, hic aliquid humani passus est; erravit enim, quod monendum putavi, ne cui auctoritas illius imponat, si credulum lectorem nactus erit. Is ad hujus loci

denique conversatione nutricis eximia puero pernicitas fuit, interque cervorum greges diu montes saltusque haud inferior velocitate peragravit. 9 Ad postremum laqueo captus, regi dono datus est. Tunc & lineamentorum similitudine, & notis corporis, quæ inustæ parvulo fuerant, nepos agnitus. 10 Admiratione deinde tot casuum periculorumque, ab eodem successor regni destinatur. 11 Nomen illi impositum Habidis; qui ut regnum accepit, tantæ magnitudinis fuit, ut non frustra deorum majestate tot periculis ereptus videretur; quippe barbarum populum legibus junxit, & boves primus aratro domari, frumentaque sulco quærere docuit; & ex agresti cibo mitiora vesci, odio eorum quæ ipse passus fuerat, homines coëgit. 12 Hujus casus fabulosi viderentur, nisi & Romanorum conditores lupa nutriti, & Cyrus rex Persarum cane alitus proderetur. 13 Ab hoc & ministeria servilia populo interdicta, & plebs in septem urbes divisa.

loci confirmationem affert ex Cicerone in Verrem: *Confirmat curaturum se, ne quid ei per filium suum noceretur.* Tum & hoc ex Columella lib. 1. *Non nocebitur ei nocturnis roribus.* Quod utrumque exemplum nil quidquam probat. Quid enim novi si dicamus, *nocetur Julio, nocetur pudori?* nempe in activa significatione dicendum esset, *nocere Julio*, non, *Julium*. At hic, inquies, est itidem *noceretur*, ut apud Justinum. Fateor, sed, *noceretur ei*, non *noceretur ille*, quod erat probandum. Sæpius legas apud optimos scriptores, *statur, quiescitur, venitur*, neque tamen propterea, unquam dicas *stor*, *curror*, *quiescor*, *calcor*, *venior*. Neque enim isthæc per plures personas flectuntur. Quid igitur afferre poterat Modius? Hunc Plauti locum scilicet,

Jura, te non nociturum esse hominem de hac re neminem;

tum vero rem plane confectam dedisset. *T. Fab.*

12. *Hujus casus fabulosi vid.*] Hominum θηριοτρόφων hoc est, a feris educatorum, & agilitate feras æquantium exempla congessit Phil. Camerarius, Horar. subcis. 1, 75. *Bern.*

Lupa nutriti] Supra, 43, 2, 5: Livius, 1, 4: Plutarchus Romulo capit. 5, & de fortun. Romanor. cap. 12: Strabo lib. 5: Virgil. Æn. 8, 630: & plerique, qui de origine urbis Romæ tradunt. Plinius, 8, 17: *Qua de infantibus ferarum lacte nutritis, cum essent expositi, traduntur, sicut de conditoribus nostris a lupa, magnitudini fatorum accepta ferri æquius, quam ferarum natura, arbitror.* Idem visum Plutarcho, Romul. cap. 11: *suspectam quidam habent fabulam & commentum: nos quum cernamus, quanta vis sit fortuna, non debemus ei fidem derogare, reputantes animo, rem Romanam sine divino aliquo auspicio & magno miraculo non fuisse eo potentia progressuram.* B.

Cane alitus] Supr. 1. 4, 10: Lucianus in libr. de sacrificiis, post pr. Ælianus var. histor. 12, 41: Aliter Herodotus, 1, 110. *Bern.*

divisa. [14] Mortuo Habide regnum per multa secula a successoribus ejus retentum est. In alia parte Hispaniæ, & quæ ex insulis constat, regnum penes Geryonem fuit. In hac, tanta pabuli lætitia est, ut nisi abstinentia interpellata sagina fuerit, pecora rumpantur. [15] Inde denique armenta Geryonis, quæ illis temporibus solæ opes habebantur, tantæ famæ fuere, ut Herculem ex Asia prædæ magnitudine illexerint. [16] Porro Geryonem ipsum non triplicis naturæ, ut fabulis proditur, fuisse ferunt; sed tres fratres tantæ concordiæ extitisse, ut uno animo omnes regi viderentur, nec bellum Herculi sua sponte intulisse, sed cum armenta sua rapi vidissent, amissa bello repetisse.

CAP. V. [1] Post regna deinde Hispaniæ, primi Carthaginienses imperium provinciæ occupavere. [2] Nam cum Gaditani a Tyro, unde & Carthaginiensibus origo est, sacra Herculis, per quietem jussi, in Hispaniam transtulissent,

14. *Et quæ ex insulis*] Malim, *ea quæ*. De Geryone quæ referuntur notiora sunt, quam ut quidquam notari ad ea debeat. Narratio extat in Diodo- 10, 4, 17. B. Meminit & Plato in Gorgia. *Idem.*

Tanta pabuli lætitia] Strabo libr. 3. pag. 117, 14, scribit, ibi pascentium ovium lac sero carere, multumque aquæ ob pinguedinem affundi, ut caseus cogi possit: & 50 dierum spatio pecus suffocari, nisi post quinquagesimum quemque diem, sanguinis missione pinguedo castigetur. Similia de agro Catanæo in Sicilia, tradit idem lib. 6. pag. 186. 3, & de Arabia Curtius, 5, 1, 15. *Bern.*

Interpellata] Vide notata ad 18. 5, 7.

15. *Herculem ex Asia*] Herculem Tyrium intelligit. Vide Arrianum lib. 2. *Bong.*

16. *Porro Geryonem*, &c.] Aliter Servius ad illa Virgilii Æn. 661.

—— postquam Laurentia victor
Geryone extincto Tirynthius attigit arva.

In hæc verba: *Geryones rex fuit Hispaniæ, qui ideo trimembris fingitur, quia tribus insulis præfuit, quæ adjacent Hispaniæ: Balearicæ majori, & minori, & Ebusæ. Fingitur etiam bicipitem canem habuisse, quia terrestri, & navali certamine plurimum potuit, Hunc Hercules vicit: qui ideo dicitur, ad eum olla ærea transvectus, quod habuerit navem fortem & ære munitam.* Mod.

Ut uno animo regi viderentur] Imitatio Virgiliana, *Dum spiritus hos reget artus*, T. Fab.

CAP. V. 1. *Post regna deinde Hispaniæ*] Quænam regna? Hispaniæ namque, de qua hic sermo, unum tantum habuit. Videtur ergo istoc *regna* glossatoris esse. Idem censeo & de sequente *provinciæ* vocabulo, & utrumque arbitror delendum. *Scheff.* Atqui dicit in alia Hispaniæ parte regnasse Habidem, in alia Geryonem. Est tamen hic locus ὕπουλος.

2. *Cum Gaditani a Tyro*] Hæc prolixe narrat Strabo extremo lib. 3, B. Colonias a Tyriis conditas referunt Plinius, 5, 19: & Curtius, 4, 4, 17, *Bern.*

Invidentibus increment. &c,] Adde supra,

lissent, urbemque ibi condidissent, invidentibus incrementis novæ urbis finitimis Hispaniæ populis, ac propterea Gaditanos bello lacessentibus, auxilium consanguineis Carthaginienses misere. 3 Ibi felici expeditione & Gaditanos ab injuria vindicaverunt, & majorem partem provinciæ imperio suo adjecerunt. 4 Postea quoque hortantibus primæ expeditionis auspiciis, Hamilcarem imperatorem cum magna manu ad occupandam provinciam misere: qui magnis rebus gestis, dum fortunam inconsultius sequitur, in insidias deductus, occiditur. 5 In hujus locum gener ipsius Hasdrubal mittitur; qui & ipse a servo Hispani cujusdam, ulciscente domini injustam necem, interfectus est. 7 Major utroque Annibal imperator, Hamilcaris filius succedit. Siquidem utriusque res gestas supergressus, universam Hispaniam domuit: inde Romanis illato bello, Italiam per annos sexdecim variis cladibus fatigavit: 7 cum interea Romani missis in Hispaniam Scipionibus, primo Pœnos provincia expulerunt: postea cum ipsis Hispanis gravia bella gesserunt. 8 Nec prius, perdomita provincia, jugum Hispani accipere potuerunt, quam Cæsar Augustus, perdomito Orbe, victricia ad eos arma transtulit, populumque barbarum ac ferum, legibus ad cultiorem vitæ usum traductum, in formam provinciæ redegit.

supra, 43, 3, 13: & 43, 5, 4: Livium, 1, 9, 4: & 1, 14, 6: Tacitum, 4, 63, 4. Amirat, 20, 10.

4. *Hamilcarem*] Cujus cognomen *Barcas*: Dege Polyblum lib, 2: Appianum in Iberica, pag, 258, f, Probum in ejus vita. De Hasdrubale a servo, cujus supra hoc ipso libro auctor meminit, interfecto, vide eosdem. *Bong.*

5. *Asdrubal*] Polybius libro secundo scriptum reliquit, Hasdrubalem, quum spatio annorum octo in Hispania mansisset, tandem noctu per insidias a Gallo quodam, privatarum inimicitiarum causa, fuisse interfectum.

. *A servo*] Supr, 44, 2, 4: Val. Max 3, 3. fin.

7. *A Scipionibus*] Cneum & Publium intelligit, quos *duo fulmina imperii Romani* vocat Cicero pro Balbo cap 15. Livius libr. 25. De Hispania ab Augusto domita, lege Dionem, Suetonium, Florum, Orosium, Horatium lib. 4. od. 14. *Bern.*

8, *Nec prius, perdomita provincia*, &c.] Illa verba (*perdomita provincia*) deleo, nata quippe sunt ex illis quæ in eadem periodo leguntur, *perdomito*, & *provincia*. Id quod adeo verum est, ut hinc quoque error alius manarit, qui in MSS. Codd. occurrit. *T. Fab.* Certissima est hæc Fabri elegantissimi conjectura.

T. Faber de loco Justini lib. 42. cap. 11.

Ad Eliam Borellum.

Epistolam hodie ad Grævium scripsi, Mea Suavitas, in qua satis multa erant quæ ad Justini emendationem pertinerent; Idque a me ideo factum est, (nam, ut nosti, alia poteram scribere) quod ipse Grævius vir Doctissimus, & mei amantissimus, nuperam Justini editionem a se procuratam, & feliciter emendatam, ad me per amicum miserat. Ex iis autem locis, (nam bene multi erant,) en tibi unum ex lib. XLII. c. 11. in fine. Loquitur ibi Justinus de Jasone, qui Colchidem, postquam in Thessaliam reversus fuerat, repetiit.

[COMITE Medea uxore, quam, repudiatam, miseratione exilii rursum receperat, & Medio privigno, ab Ægeo rege Atheniensium genito, Colchos repetivit, socerumque etiam regno pulsum restituit.]

Quid autem, inquies, an est ibi quod reprehendas, quod emendari postules? Est vero, ô Noster; & brevi una mecum senties. Sed prius audi carmen, si me amas, quod ipse pæne aliud agens, sed de te cogitans, tamen, ad Divam Criticen cecini, cum de hujus loci emendatione mihi gratularer ludibundus, nugabundus, & requiem animo quærens, ut meus est mos scilicet.

Ad Divam Criticen.

O Dea, quæ, tacitis residens sub rupibus, olim
Ringeris, æternum obrodens sub corde laborem;
Huc ades, o Critice mater; Te quatuor aræ
Hic o, Diva, manent, rusco, urticaque revinctæ;
Carduus hic, spinisque frequens paliurus acutis?
Apsinthique latex acri confusus aceto,
Et quæ sopitos valeant pervellere sensus;
At pro Malobathri foliis, & thure Sabæo,
Juniperus mordax plena tibi fumat acerra.
Huc ades, o Regina, tuo si Numine dignum est
Carmenque, & Sacrum, tibi quod mea Musa paravit.
Sed tamen est aliud, quod & ipsa fatebere majus,
Et quod te invitet nigrantia linquere tesqua;
Scilicet ex imo redivivum sistimus Orco,
Ante fores templi, regem, quem Colchica tellus
Phasidos ad ripas, herbosaque pascua quondam
Auriferas vidit late regnare per oras.

Uno verbo, Mi Borelle, pro (*etiam*) apud Justinum, legendum omnino est, (*Æetam*,) qui Medeæ pater, Jasonis autem socer, invitus licet, fuit tamen. Vale. Vides me de Justino cogitare; neque aliter res est, & jam aliquid orsus sum; Hujus autem principis nomen est lib. XXXII, c. 3. *Istrorum gentem fama est originem a Colchis ducere, missis ab Æeta rege ad Argonautas raptoresque filiæ persequendos.*

PRO-

PROLOGI HISTORIARUM Philippicarum Pompeii Trogi.

Prologus Libri I.

PRimo volumine continentur hæc. Imperium Assyriorum a Nino rege, usque ad Sardanapallum. Post quem

P*Rologi*] Librorum Trogi περιοχὰς edere, non erat animi mei sententia: tam crebra, tam fœda erant in iis vulnera, novæ cicatrici ut locus non esset, & mihi desperata eorum videretur salus. Tandem & amicorum auctoritate compulsus, & meo etiam judicio persuasus, sententiam mutavi. Itaque vitam illis dedisse, hoc tempore satis sit: nam integram valetudinem aliis deberi, facile patiar. Attamen ne prorsus eorum curam viderer omisisse, periculum faciendum duxi, an & conjecturis nostris sanari quædam possent: sagaciores, in ceteris εὐστοχίαν, suam exerceant. Namque a libris an sperandum aliquid sit, nescio: hoc scio septem mss. codices, in difficillimis & contaminatissimis locis, quasi conspiratione quadam, consentire; aut lectionum monstris certare. Vidi Italicam interpretationem, olim editam, quæ ne uno quidem loco, a librorum nostrorum scriptura discedit. Qualescunque sunt, Justini abbreviatoris negligentiam detegunt, & historiarum Trogi seriem ostendunt. Auctoris nomen in libris nullum est: Nam quod in duobus legitur. *In Trogi sequitur Justini epitoma libros*, non arbitror huc spectare, sed ad majus opus, id est, vulgatam Justini epitomam. Quisquis est, non in Justinum, sed in Trogum argumenta scripsit, ut in Livium Florus. Nam in his quædam sunt non pauca, quæ in Justino frustra quæras, ut non immerito integrum Trogi ipsius opus, historia desideret. Sunt autem Prologi ὑποθετικοὶ, singulorum librorum argumenta continentes. *Bong.*

Hi, qui dicuntur Prologi, nihil aliud sunt quam breves periochæ Trogi Pompeji. Illos autem describi curavi itidem ut a Bongarsio olim editi fuere; Modii non addidi, qui corrupti sunt & pæne deperditi. Quid igitur, inquies, quid illos describere attinebat? Id eo consilio factum a me est, ut intelligeres, Lector, quæ res a Justino, dum Trogi Pompeii historias in compendium mittit, prætermissæ fuerint. Isthuc autem nomen, *Prologi*, scis, in hac significatione, Barbarum esse; Ex quo & illud intelligere potes, eorum auctorem, quicumque ille fuerit, eruditis illis temporibus non vixisse, queis honesta Latinitas vigebat. Utcumque sit, Trogum ipsum Pompeium legerat, unde ad nos aliqua certe utilitas pervenire potest. Cum autem dicit, *in excessu*, (quod tam sæpe in illis Prologis reperies,) vult dicere, *per digressionem*; unde suspicor, horum Prologorum scriptorem, hominem Græculum fuisse; quippe ita Græce diceres, ἐν παρεκβάσει, vel διὰ παρεκβάσεως. Dein & illud ipsum nomen, *Prologi*, id quoque videtur probare; Sic enim Græcobarbari loquerentur. *T. Fab.*

Præ-

quem translatum est per Arbacem ad Medos, usque ad ultimum regem Astiagen. Is a nepote suo Cyro pulsus regno: & Persæ regno potiti. Ut Crœso Lydiæ regi bellum intulit Cyrus, victumque cepit. Hic in excessu dicti Æolicarum & Ionicarum urbium situs; originesque Lydorum, & in Italia Tuscorum. Post Cyrum, filius Cambyses Ægyptum domuit. Repetitæ Ægypti origines urbium. Exstincto Cambyse, Darius occisis Magis regnum Persicum accepit; captaque Babylone, bella Scythica molitus est.

PROLOGUS LIB. II.

SEcundo volumine continentur hæc: Scythiæ & Ponti situs; originesque Scythiæ; usque ad bellum quo est inde pulsus Darius: qui post hanc fugam Græciæ bellum intulit, per Datin & Tisafernem; quod soli Athenienses tenue-

Præclarum est quod, cum ipsis historiis Philippicis Trogi Pompeji, quarum Justinus epitomas fecit, frui non liceat, antiquos tamen earum Prologos seu summaria habemus. Ex his enim non tantum ipsarum epitomarum Justini emendationes quædam fieri possunt, sed & apparet fere, quænam illa sint quæ Justinus in epitomis suis, ut ipse in præfatione fatetur, omisit. Sed sunt in prologis istis quam plurima menda. Quorum tamen non pauca a Bongarsio & aliis indicata, satisque manifesta, sustulimus; atque ita, ut prologi ipsi paulo minus asperi sint lectu, quam antea, effecimus. *Vorst*.

LIB. I. *Sardanapallum*] Notavi ad Justinum, 1, 3, 1. hunc Diodoro, esse tricesimum a Nino. Diodori locum transcripsit Georgius Monachus cujus Chronicum, opus Græce conscriptum, ex bibliotheca reginæ matris usus sum, beneficio Fr. Pithœi, viri & humanitate & doctrina præstantissimi. Is Diodori locum ita refert: Σαρδανάπαλος δὲ τριακοστὸς μὲν καὶ πέμπτος ὢν ἀπὸ Νίνου, &c. Idem ubi apud Diodorum legitur, Assyrios regnasse ἐπὶ γενεὰς τριάκοντα, habet ἐπὶ γενεάς με· emendo λε. Et paulo post, Τευτάμου γὰρ βασιλεύοντος τῆς Ἀσίας, ὃς ἦν εἰκοστὸς ἀπὸ Νινύου, &c. Georgius legit, Ταυτάνου γὰρ βασιλεύοντος τῆς Ἀσίας, ὃς ἦν κς ἀπὸ Νινύου, &c. Sed hæc præter institutum. *Bong.*

Arbacem) Meminit hujus historiæ præter alios etiam Joannes Tzetza Chil. 3. hist. 95. ubi tamen Ἀρσάκης corrupte legitur, pro Ἀρβάκης. *Bern.*

Regno] Modius, *regno est*. Idem.

Excessus] Sæpius hæc vox his Prologis obvia fit: & notat excursum, digressionem, seu verbo Thucydidis, 1. 16, 5, ἐκβολὴν τοῦ λόγου. *Idem.*

LIB. II. *Tisafernem*] Ex Herodoto & Probo in vita Miltiadis, lege *Artaphernem*. Bong.

Athenienses tenuere] Quæ phrasis sit, tenere

tenuere. Hic origines Athenarum repetitæ, & reges usque ad Pisistrati tyrannidem, qua extincta ratione vicere Persas. Ut mortuo Dario filius ejus Xerxes bellum Græciæ intulit: ac repetitæ origines Thessaliæ: expulsoque Græcia Xerxe, bellum ab Atheniensibus translatum in Asiam, usque ad Xerxis interitum.

PROLOGUS LIB. III.

TErtio volumine continentur hæc. Ut mortuo Xerxe filius Artaxerxes, pulso interfectore patris Artabano, bellum cum defectore Ægypti habuit: primoque dux ejus Acchæmenes victus est; iterum per Agabazum Ægypto recepta. Ut Græcis cum rege pacificatis, bella inter ipsos orta sunt. Inde repetitæ Peloponnensium origines: ut ab Herculis posteris Dorico populo sit occupata. Deinde bella Argolica & Messiania: coalitique Sicroniæ & Corinthio tyranni. Bellum Criseum: & quod Athenienses primo cum Bœotis, dein cum Peloponnesiis gesserunt.

PRO-

tenere bellum, nondum compertum est mihi. malim, *sustinere*, repetita ex priori voce syllaba, quam propter similitudinem absorpserat. *Bern.*

Tyrannidem qua ext.] Conjectura legendum auguro, *qua extincta, ad Marathonem vic. Pers.* aut propius veterem scripturam, *tyrannidem extinctam; Qua ratione vic. Pers.* B. Modius posteriorem Bongarsii conjecturam probat: mihi prior potior videtur. *Bern.*

LIB. III *Pulso interfectore*] Lege *interfecto interfectore.* Prior vox ob affinitatem sequentis ab exscriptore omissa, peperit falsam lectionem, & historiæ contrariam. B. Modii mss. Fuldenses, *pulsus interfectorem patris Artabanum.* ex quo ille: *ultus interfectorem* &c. Vere, ut puto, nam *ulcisci hostem* etam dicimus. *Idem.*

Primoque dux ejus, &c.] Modii mss. *primo dua dux ejus Acthamenes victus est, iterum per Agapaxum Ægyptus recepta.* Sed Bongarii opera satis restitutus videtur hic locus. *Idem.*

Acchamenes] Diodorus Ἀχαιμένης. & pro *Agabazum* lege *Megabazum*, Μεγάβαζος Diodoro lib. 11. *Bong.*

Messiania] Intelligit bella contra Messenios. de quibus Justinus, 3, 4. Videtur igitur legendum *Messeniaca*, aut *Messenica.* quo indice quartum suum librum insignivit Pausanias. *Bern.*

Coalitique] *Coalescere* hic idem significat, quod *Convalescere*: videturque in usu fuisse Trogo, & propterea etiam adserenda aut relinquenda Justino, 3, 4, 1: 18. 4. 1: 36, 2, 16: Hoc sensu Livius, 1, 8, 1. *Idem*

Sicroniæ) Leg. *Sicyoniæ* & *Corinthi tyranni*, de quorum regno Eusebius in Chronico, & Pausanias Corinth. Bellum autem Criseum mihi neque lectum, neque auditum est, suspicor legendum, *Thyreum*, de quo Herodotus, 1. 82: & Eusebius Chron. *Bong.* Historiam vide etiam apud Diodorum, 15, 70: & 14, 87. *Bern.*

Cri-

PROLOGUS LIB. IV.

QUarto volumine continentur res Siculæ, ab ultima origine, usque ad deletam Syracusis Atheniensium classem.

PROLOGUS LIB. V.

QUarto volumine continentur hæc. Bellum inter Athenienses & Lacedemonios, quod Deceleicum vocatur, usque ad captas Athenas. Ut expulsi sunt Athenis triginta tyranni. Bellum quod Lacedæmonii in Asia cum Artaxerxe gesserunt, propter Grissum initum. Hinc repetitum in excessu Cyri cum fratre bellum; & Græcorum qui sub eo militaverunt.

PROLOGUS LIB. VI.

SExto volumine continentur hæc. Bellum Lacedæmoniorum gestum in Asia cum Persicis præfectis, ducibus belli Herculide & Agesilao, usque ad prælium navale factum Cnido: quo victis illis, Athenienses repetiere imperium. Dein bellum Corinthiacum, & bellum Bœotium, quo euctrix & Mantinæ victi Spartani, amisere imperium. In Thessalia deinde Jasonis & post illum Alexandri Epirei coalitum atque extinctum imperium. Tum sociale bellum gestum adversus Athenienses Achæis, & Phodiis, & Byzantiis. Transitus hinc ad res Macedonicas.

PRO-

Criseum] Vide notam præcedentem. Rutgersius variarum lib. 5. cap. 7. *Crissæum* legendum affirmat. Crissæus sinus Straboni idem est qui Corinthiacus. bellum autem occasione Corinthiæ Tyrannidis, *Corinthiacum* appellatum, modo citato loco Diodorus tradit, quod circum ea potissimum loca gestum sit. Potuit ergo simili de causa *Crissæum* appellari. *Idem.*

LIB. V. *Grissum*] Lege *Cyrum*. B. Adde Xenophontem Hist. Græc. lib. 3. a princ. *Idem*

LIB. VI. *Herculide*] Vide not. ad Justin. 6, 1, 2. *Idem*

Cnido] Modii editio, *Cnidi*. Idem. Satis recte *Cnido* pro *Cnidi*. Sic & Justin. XVIII, 17. *Rex Tyro decedit.* Et XX, 2, 9: *Corintho nunciata victoria.* Vorst.

Euctrix] Scribe *Leuctris & Mantinea.* Bong.

Epirei] Emenda *Pheræi*. Alexandri pheræi nomen restituendum videtur & Diodoro, 15, 67. sub anno 4. Olympiadis 102, καὶ κατέλαβεν (de Pelopida loquitur) τὴν ἀκρόπολιν φρουρουμένην ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος, lege ex Plutarcho in Pelopide τοῦ Φεραίου. Bong.

LIB.

PROLOGUS LIB. VII.

SEptimo volumine continentur origines Macedonicæ, regesque a conditore gentis Carano, usque ad magnum Philippum: ipsius Philippi res gestæ usque ad captam urbem Mothonem. Additæ in excessu Illyriorum & Pœnum origines.

PROLOGUS LIB. VIII.

OCtavo volumine continentur res gestæ Philippi magni, post captam urbem Mathonem a principio belli Phocensis, quod sacrum vocant, usque ad finem ejus: interfectumque huic bellum quod Philippus cum Calchidoniis urbibus gessit, quarum clarissimam delevit Olynthon. Ut Illyrici reges ab eo victi sunt, & Thracia atque Thessalia ab eo subacta: & rex Epiro datus Alexander electo Aryba: & frustra Perinthos oppugnata.

PROLOGUS LIB. IX.

NOno volumine continentur hæc. Ut Philippus a Perintho summotus. Bizanti origines, a cujus obsidione sum-

LIB. VII. *Magnum Philippum*] Ceteris regibus præstitisse & fortuna & moribus, Plutarchus in apophth. c. 29, ex Theophrasto refert. Inde ergo Philippicæ historiæ Trogi, quod hic regum maximus Philippus Macedonici Imperii prima fundamenta, eaque firmissima jecerit. Trogi autem historia nihil aliud, quam Macedonica historia. *Idem.*

Mothonem] Vide no. ad Justin. 7, 6, 14. *Bern.*

Pœnum] Scribendum *Pœnorum*. B.

LIB. VIII. *Interfectum*] Lege *interjectumque*. Bong.

Calchidoniis] Lege *Chalcidoniis*. B. Chalcidicas urbes, τὰς Χαλκιδικὰς πόλεις, appellant Diodorus, 16. 53: Suidas in voce Κάρανος. ubi de hac expeditione loquuntur. Thucydides 2. 15: & alibi, Χαλκιδέας. Chalchidonii nusquam, quod sciam, leguntur. *Bern.*

Cum Calchidoniis urbibus] Bongarsius legendum censet *Chalcidoniis*. Sed insolens hæc vocis forma est. Legendum ergo potius *Chalcidicis*: indeque ipse Justinus emendari potest. Vide sup. Notas ad 8, 3, 6. *Vorst.*

Ab eo subacta] A membranis meis absunt illa, *ab eo*, & recte. Quid enim, cum præcesserint, statim illis hic repetitis opus est? *Mod.*

Electo] Scribe *ejecto*. Bong.

LIB. IX. *Bizanti*] Mod. edidit, *Bizantii*. Bern.

In quibus illa prius finierant] Modius confidenter scribendum dicit, *in quibus illas prius finierat*, tam ex Bong. codicum scriptura, quam suorum: in qui-

summotus Philippus, Schythiæ bellum intulit. Repetitæ inde Schythiæ res, ab his temporibus, in quibus illa prius finierant, usque ad Philippi bellum, quod cum Mathea, Schythiæ rege, gessit. Unde reversus, Græciæ bellum intulit: victusque Cheroneæ, cum bella Persica moliretur, præmissa classe cum ducibus, a Pausania occupatis angustiis, nuptiarum filiæ occisus est, priusquam bella Persica inchoaret. Repetitæ res inde Persicæ a Dario notho, cui successit filius Artaxerxes cognomine nemone: qui post fratrem Cyrum victum, pulsaque Gnido per Gonona classe Lacedæmoniorum, bellum cum Evagora rege Cyprio gessit: originesque Cypri repetitæ.

PROLOGUS LIB. X.

DEcimo volumine continentur Persicæ res, ut Artaxerxes Annemon pacificatus cum Evagora rege Cyprio, bellum Ægyptium in urbe Ace compararit: ipse in Cadusiis victor: effectores in Asia purpuratos suos persequutus, primum Dopanem præfectum Paphlagonaou origo repetita: Dein præfectum Hellesponti Ariobarzanen: deinde in Syria præfectum Armeniæ Orontem, omnibusque victus decesserit filio, successore Ocho. Is

quibus, *illas prius finieramus, quæ ad* &c. Videtur autem, si quidem malimus explicare auctores quam corrigere, retinenda Bongarsianorum mss. lectio, ut mendo vacans. *Finierant* enim passivam vim habet, ut sexcenta alia. *Bern.*

Mathea] Legendum *Athea*, docui ad Justinum, 9, 2, 1. Ponticarum gentium antiquissimum regem Atheam commemorat Florus, 3, 5, pr. qui in mss. dicitur *Etas*. Bong.

Victusque] Scribendum *victorque*. B.

Nuptiarum filiæ] Deest vox *die*. B.

Nemone] Hic & sequenti libro scribe *Mnemon*. Bong.

LIB. X. *Amnemon*) Vide proxime præced. notam. *Bern.*

Ace] Strabo lib. 16. pag. 521, 43: *Ptolemais magna urbs, prius Ace nominata, hoc Persæ receptaculo adversus Ægyptum utebantur.* Emenpandum Probus Datam: *& nuntium ad exercitum Acem misit.* Leg. *Acen.* Bong.

In Cadusiis] Meminit Probus Datame. *Bong.*

Effectores] Lege. *defectores*, ut Prologo lib. 3: Diodorus, 15, 91: τοὺς ἀφεστηκότας. *eos qui defecerant* Probus. Cui præfectus seu dynastes Paphlargonum, est *Thyus*: in v.c. *Thuys* *Ariobarzanes* Diodoro, 15, & Gemisto, qui ex Diodoto exscripsit, præfectus Phrygiæ: Probo, Lydiæ, & Ioniæ, totiusque Phrygiæ: cum Lydiam Autophradati Diodorus tribuat. *Orontes* illis est satrapes Mysiæ. *Bong.*

Dopanem] Vide not. præced. Ceterum

Is deinde occisis optimatibus Sidon accepit: Ægypto bellum ter intulit. Ut post mortem Ochi regnarit Arsen Deinde reus, qui cum Alexandro Macedonum rege bello conflixit.

PROLOGUS LIB. XI.

UNdecimo volumine continentur res gestæ Alexandri Magni, usque ad interitum regis Persarum Darii. Dictæque in excessu origines & reges Cariæ.

PROLOGUS LIB. XII.

DUodecimo volumine continentur Alexandri Magni bella Bactriana & Indica, usque ad interitum ejus. Dictæque in excessu res a præfecto ejus Antipatro in Græcia gestæ, & ab Archidamo rege Lacedæmoniorum, Molossoque Alexandro in Italia, quorum ibi est uterque cum exercitu deletus. Additæ his origines Italicæ Apulorum, Samnitum, Sabinorum; & ut Zopyrion in Ponto cum exercitu periit.

PRO-

tum *Datamen* hic legendum patet ex Diodoro, 15, 91: Polyæno lib. 7. Nec obest, quod Paphlagonum præfectus hic dicitur, cum Cappadocum fuerit: nam & illam regionem occupavit. Probus in vita. *Bern.*

Præfectum Paphlagonaeo) Fortasse *Præfectum Paphlagonum: origo Paphlagonum repetita.* B. Forte etiam legi possit *Paphlagonum: eorum origo repetita*, ut ista vox in posterioribus antecedentis syllabis delituerit. *Bern.*

Origo repetita] Lege, *Quorum*, Parphlagonum puta, *origo repetita* Vorst.

In omnibusque] Abundat τὸ *in* natum ex ultima litera vocis *Orentem.* Bong.

Sidon accepit] Lege *Sidona cepit*, ex Diodoro, 16, 45: & Gemisto lib. 2, qui cum soleat exscriptor esse Diodori, Mentorem facit Rhodium, ducem auxiliatorum, Tennen autem regem Sidoniorum: contra quam Diodorus, cui Mentor rex est, Tennes Rhodius dux. *Bong.*

Ter] Forte numeris expressa fuit hæc vox III. legi oportuit *tertium*, vel *tertius*, nempe post Cambysen & Artaxerxen. *Bern.*

Arsen] Straboni, extremo libro 15. est Νάρσης. *Bern.*

Deinde reus] Hæc ita emenda: *Dein Dareus, qui cum Alex.* &c. *Bong.*

LIB. XII. *Molossaque*] Scribe *Molossoque.* De Archidamo, pro Tarentinis contra Lucanos pugnante, interfecto, Diodorus, 16, 64: Gemistus lib. 2. *Bong.*

Molossoque Alexandro] Alexander, rex Epiri, *Molossus* vocatur, quomodo Justinus Arrybam, quem 8, 6, 4. *regem Epiri* vocat. 7, 6. 11, *regem Molossorum* appellat. Ad quem locum quod rectius regem Epiri, quam regem Molossorum vocatum diximus, id nunc retractamus. Apparet enim ex 17, 3, 1. in Epiro Molossorum primum regnum fuisse. *Vorst.*

Quorum ibi est uterque] Verissima scriptura: quam tamen temerare ausi edidere: *ubi est cum exercitu deletus.* Nempe de Archidamo non legerant. *Bern.*

PROLOGUS LIB. XIII.

TErtiodecimo volumine continentur hæc. Ut mortuo Alexandro, optimates castrorum ejus, provinciarum imperia sint partiti: ut veterani qui ab eodem lecti erant in colonias, moliti, relictis illis, in Græciam redire, a Phithone sint deleti. Bellum Lamsacum, quod Antipater in Græcia gessit. Bellum quo Perdiccas regem Ariarathem occidit, & occisus est. Bellum quo Eumenes Neoptolemum & Craterum occidit. Additæ in excessu origines regesque Cyrenarum.

PROLOGUS LIB. XIV.

QUartodecimo volumine continentur hæc: Bellum inter Antigonum & Eumenem gestum: Quem ut Cappadocia expulit Antigonus, sic Phrygia majore Aridæum & Cliton: victus in Hellesponto navali bello. Repetitum rursus bellum ab Eumene per Argyraspidas, quo victus ab Antigono, interiit. Ut in Macedonia Cassander victo Polyperchontere, captaque ad fatorem mychia matrem Alexandri Olympiadanæ obsessam interfecit.

PRO-

Apulorum, Samnitum] Modius *Lucanorum* ex membranis suis inserit. Neque enim, inquit, verisimile est hos ab auctore omissos, quorum vel maxime causa in Italiam trajecit Alexander Molossus, a quibusque, posteaquam gravia cum iis diu bella gessisset, interfectus est. Vide Justini Epitomam XII. *Bern.*

LIB. XIII. *Lamsacum*] Leg. *Lamiacum.* B.

Occidit, & occisus est] Vereor ut hoc absque libris restitui possit: interim ut sententia constet, legamus, *occidit; is ut deinde occisus est*. De nece Perdiccæ lege Diodorum, 18, 34. & Probum Eumene. *Bong.*

Et Craterum occidit] Rectius hic de Cratero, quam a Justino in Epitome hujus libri de Polyperchonte tum occiso proditum est. Nec tamen in Justino aliquid mutandum videtur. Vide Notas in eum. *Vorst.*

LIB. XIV. *Sic Phrygia majore Aridæum, & Cliton.*] Atqui Phrygiam majorem obtinebat ipse Antigonus. Et præterea quid Clito cum Phrygia? qui præsidere classi jussus erat. Quæ sequuntur, non sunt veriora. ms. Lugdunensis pro, *majore*, legebat *minore*. Sic itaque legendum; *quem ut Cappadocia expulit Antigonus, sic Phrygia minore Aridæum. Ut Clitus victus in Hellesponto navali bello.* De strategemate autem, quo usus est Antigonus in devincendo Clito, vide Diodorum. *Voss.*

Polyperchontere, captaque] Legendum arbitror, *Polyperchonte, receptaque a defectore Munychia, matrem Alexandri Olympiada, Pydna obsessam interfecit.* Bong.

Olympiadanæ] Vide not. præcedent. *Bern.*

LIB.

PROLOGUS LIB. XV.

QUindecimo volumine continentur hæc: Ut Demetrius Antiochi filius Gazæ victus est ab Ptolemæo. Ut Cassander in Macedonia filium Alexandri regis interfecit: ac alterum Polyperconutes. Ut Ptolemæum vicit classe Demetrius: idemque ab obsidione Rhodi summotus est. Repetita in excessu origo Rhodiorum: unde digressus Demetrius liberavit a Cassandro Græciam. Dein pater ejus Antigonus bellum cum Lysimacho & Seleuco habuit. Repetitæ Seleuci res, & regis Indiæ Sandrocoti. Ut victus bello Antigonus interiit; reliquiæque imperii sunt a filio collectæ: & Leonimidiæ inde spartani res gestæ Corcyræ & Illyrico, & in Italia, qui ablata Corcyra, rex Cassander interiit.

PROLOGUS LIB. XVI.

SExtodecimo volumine continentur hæc. Ut mortuo Cassandro, ortisque inter filios ejus certaminibus, Demetrius adjutor alteri adhibitus, occiso eo, Macedoniæ regnum tenuit: quo mox evictus a Pyrrho Epiri rege, translatis in Asiam bellis; captus a Seleuco decessit. Ptolemæus

LIB. XV. *Antiochi*] Scribe, *Antigoni*. Bong.

Gaza victus est a Ptolemao] Hic Prologus congruit cum Diodoro, & aliis Græcis sciptoribus, quod Demetrium *Gaza* victum scriptum in eo est. Justinus 15, 1, 6. *apud Gamalam* factum ait, urbem alteri vicinam. *Vorst.*

Polyperconutes] Emenda *Polyperchontes*. Is Herculem Barsines filium corruptus a Cassandro interfecit. Plutarchus de vitioso pud. c. 7: Diodorus, 20, 28: Pausanias Bæot. *Bern.*

Et alterum Polyperchontes] Quod Polyperchontes is fuerit qui alterum Alexandri filium nomine Herculem interfecit, id epitomator Justinus referre neglexit. Tantum utrumque filium Alexandri a Cassandro interfectum scribit 15, 2, 3. Quod quidem & verum est, si sic intelligatur, unum eorum per Polyperchontem eum interfecisse, quod ut Polyperchontes id faceret, magnis promissis eum induxit *Vorstius*.

Leonimidiæ] Leg. *Leonidæ*. Bong.

Qui abl.] Lege *cui abl.* Bern

LIB. XVI. *Evictus*] Probo conjecturam Modii rescribentis *ejectus*. Bern.

Andromache] Scribe *ab Dromichate*. Justino, 16, 1, 19, *Doricetes* dicitur. *B.*

Missus a Dromichate] Ex MSS. editum est *Missus Andromache*. Sed optime conjecit Bongarsius legendum esse *ab Dromichate*. Nam & historia congruit, & *Dromichatem* regem Thraciæ fuisse ex aliis constare potest. Suntque veri nominis meliora vestigia hic quam in Justino. Hic enim 16, 1, 19. *Doricetem* vocat. *Vorst.*

Clearchus] Lege ἐκλογὰς Memnonis,

lemæus nuncupato successore filio Philadelpho decessit. Ut Lysimachus in Ponto captus ac missus Andromache, rursus in Asia civitates quæ sub Demetrio fuerant, & in Ponto Heracleam occuparit. Repetitæ inde Bithyniæ Heracleoticæ origines, tyrannique Heracleæ Clearchus & Satyrus & Dionysius, quorum filiis interfectis Lysimachus occupavit urbem.

PROLOGUS LIB. XVII.

SEptimodecimo volumine continentur hæc. Ut Lysimachus occiso filio Ægathocle, per novercam Arsinoën bellum cum rege Seleuco habuit, quo victus interfit: ultimumque certamen commilitonum Alexandri fuit. Seleucus amissis in Cappadocia cum Diodoro copiis, interfectus est ab Ptolemæo fratre Arsinoës uxoris Lysimachi, in cujus vicem Ptolemæus cognomine Ceraunus, creatus ab exercitu rex, Macedoniam occupavit: Bella cum Antiocho & Pyrrho composuit, datis Pyrrho auxiliis, quibus iret contra Romanos, defensum Tarentum. Inde repetitæ origines regum Epiroticorum, usque ad Pyrrhum: ipsiusque Pyrrhi res gestæ, priusquam in Italiam trajecit.

PROLOGUS LIB. XVIII.

OCtavodecimo volumine continentur res a Pyrrho Epirota in Italia gestæ contra Romanos: Postque id bellum, transitus ejus in Siciliam adversus Carthaginienses. Inde origines Phœnicum, & Sidonis, & Veliæ Carthaginumque res gestæ in excessu dictæ.

PRO-

nis, Diodorum, 15, 16, 20, hic Satyri non meminit: & Dionysii filii eidem sunt Ζάθρας καὶ Κλέαρχος. ex Memnone videtur legendum Ὀξάθρης καὶ Κλέαρχος. *Bong.*

LIB. XVII. *Ut Lysimachus*] Vide excerpta ex Memnonis historiis. *Idem.*

LIB. XVIII. *Veliæ*] Ex Justino lege *Uticæ*. Veliam enim Strabo initio libri 6, auctor est a Phocæensibus conditam. B. Alii ediderunt *Tyri*. Bern.

Cer-

PROLOGUS LIB. XIX.

UNdevicesimo volumine continentur res Carthaginiensium in Africam per rubellum annorum gestæ: & in Siciliam, cum Selinum Temetegantum & Gametinam & Gelam ceperunt: quo bello Dionysius Syracusanus, Siciliæ regnum occupavit. Bellum quod cum eo Phœni per Homilconem gesserunt, quod obsidione Syracusarum exercitum & classem amisit.

PROLOGUS LIB. XX.

VIcesimo volumine continentur res gestæ Dionysii Siculi patris. Ut pulsis Pœnis Italica bella sit molitus. Inde repetitæ origines Venetorum, & Græcorum, & Gallorum, qui Italiam incolunt. Deductisque Dionysii rebus ad interitum ejus, dictæ quas Anno magnus in Africa gessit.

PROLOGUS LIB. XXI.

UNo & vicesimo volumine continentur hæc. Ut in Sicilia Dionysius filius a patre amisso tractarit imperium. Per Dionysius jectus bellum cum Siculis gessit: donec amissis liberis & fratribus Corinthum statim oleonthe Carthaginiensium bello sit liberata Sicilia: mortuoque Pisi-

Carthaginumque] Lege *Carthaginiensiumque*. Bong.

LIB. XIX. *In Africam*] Scribe *in Africa*. Et paulo post, *in Sicilia*. Quæ sequuntur, ita deformata sunt, ut nulla fere historiæ species appareat. B. retineri tamen posset ista lectio. Vide not. ad Justin. 3, 1, 1. *Bern.*

Per rubellum annorum] Ms. P. Pithoei adscriptum habet, *per Asdrubalem, Amilcarem & Annonem*, quod absque dubio rectum est. B. Modii libri, *per subellum annorum*. Alii edidere *per numerum multorum annorum*. Bern.

In Siciliam] Vide præcedent. not. a. *Idem.*

Cum Selinum &c.) Hæc ita legenda conjicio, *cum Selinuntem: & Agrigentum, & Gam. & Gel. cep.* est autem *Gamerina*, aliter *Camerina*, *G* & *C* invicem permutantur. κυϐερνῶ, guberno, *gladius* Varroni a clade, ἐκκλησία nobis est *eglise*. Et in mss. *Cobrias*. Gobryas: *adici* pro *adigi* Græcis Καμαρίνα, Strabo, Stephanus. *Bern.*

Phœni per Homilconem] Scribe *Pœni per Imilconem*. Idem.

Quod] Modii mss. *quadsidione*: ex quo ipse facit, *quoad obsidione*.

LIB. XXI. *A patre*] Τὸ *a* videtur abun-

Pisistrato iterum facta seditione arcessiti quam ad bello Carthaginienses obsederunt Syracusas: quo bello Agarhocles nanctus imperium est.

PROLOGUS LIB. XXII.

SEcundo & vicesimo volumine continentur hæc. Res gestæ Agathoclis: ut a Pœnis nanctus imperium, bellum cum ipsis gessit, primum in Sicilia, dehinc victus, trajecit in Africam, ubi possessa provincia Ophellam regem Cyrenarum interfecit. Ut rursus in Siciliam reversus, occupata totius insulæ dominatione, cum revertisset in Africam, amissis copiis, solus inde profugit in Siciliam: belloque ibi repetitus. & cum Pœnis pacem composuit, & dissidentes a se Siculos subjecit.

PROLOGUS LIB. XXIII.

TErtio & vicesimo volumine continentur hæc. Ut Agathocles domita Sicilia, bellum in Italia Bruttiis intulerit. Repetitæ inde Bruttiorum origines: omnibus subactis, rex, seditione filii exheredati ac nepotis oppressus, interiit. Inter peregrinos deinde milites ejus & Siculos bellum motum: quæ causa Pyrrhum regem Epiri in Siciliam adduxit: bellaque Pyrrhus cum Pœnis & Mamertinis ibi gessit: & a Sicilia reversus in Italiam, victus prælio a Romanis revertit in Epirum.

PRO-

abundare. *Bong.*

Per Dionysius]Leg *per Dionem ejectus bellum cum* Sic.*gessit don. amiss.lib. & fratre Corinthum secessit: Ut a Timoleonte Carthaginiensium bello, &c.* Ita quodammodo expressimus mentem auctoris. *Idem.*

Corinthum statim &s.] Modius mavult, *Corinthum abiit: ut a Timoleonte,* &c. *Bern,*

Arcessiti quam ad bello] Legas *arcessiti ad bellum Carth.* Bong.

Nanctus] Impressi *nactus*, sed parum interest, ut & sequenti Prologo.

LIB. XXII. *Repetitus, &*] Recte hoc quidem. Alii perperam, *repetita, cum.* Bern.

LIB. XXIII. *Bellaque Pyrrhus*] Placet quod Modius edidit, *bella qua Pyrrhus.* Idem.

Et a Sicilia] Malim, *Ut a Sic.* Idem.

Et a Sicilia] Legendum sine dubio *Ut a Sicilia.* Hac ratione enim horum prologorum auctor summaria formare solet. *Vorst.*

LIB. XXIV. *Continentur*] Modii

alia-

PROLOGUS LIB. XXIV.

QUarto & vicesimo volumine continentur, Bellum quod inter Antigonum Gonatam, & Antiochum Seleuci filium in Asia gestum est. Bellum quod Ptolemæus Ceraunus in Macedonia cum Monio Illyrio & Ptolemæo Lysimachi filio habuit: utque Arsinoën sororem suam imperio Macedonicarum urbium exuit. Ipse, cum Belgio Gallorum duce congressus, interiit. Repetitæ inde Gallorum origines, qui Illyricum occuparant; atque ut ingressi Græciam, Brenno duce, Delphis victi deletique sunt.

PROLOGUS LIB. XXV.

QUinto & vicesimo volumine continentur hæc. Ut Antigonus Gallos delevit: deinde cum Apollodoro Cassandreæ tyranno bellum habuit. Ut Galli transierint in Asiam, bellumque cum rege Antigono & Bithynio gesserunt: quas regiones Felini occuparunt. Ut Pyrrhus ex Italia reversus, regno Macedoniæ Antigonum exuerit; Lacedæmoniam obsederit; Argis interierit: filiusque ejus Alexander Illyricum cum Mytilo bellum habuerit.

PROLOGUS LIB. XXVI.

SExto & vicesimo volumine continentur hæc. Quibus in urbibus Græciæ dominationem Antigonus Gonatas constituerit; Ut defectores Gallos Magaris delevit: regemque Lacedæmoniorum Area Corinthi interfecit. Dehinc cum fratris sui Crateri filio Alexandro bellum habuerit. Ut princeps Achaiæ Aratus Sicuonem & Corinthum & Megara occuparit. Ut in Syria rex Antiochus, cognomine

aliæque edd. *continetur*: sed illud malo, nam ad plura pertinet. *Bern.*

LIB. XXV. *Bithynio*] Malim *Bithynis*. Idem.

Lacedæmonium] Modius edidit, *Lacedæmonem*. Idem.

LIB. XXVI. *Antigonus Gonatas*] Tangit hæc Polybius Hist. 9, 23. *Idem.*

Lacedæmoniorum Area] Modii editio, *Lacedæmonium Areani*. Idem.

Sicuonem] Mod. ed. *Sicionem*. Id.

Megara] Mod. ed. *Megaram*. Id.

mine Soter, altero filio occiso, altero rege nuncupato Antiocho, decesserit. Ut in Asia filius Ptolemæi regis socio Timarcho desciverit a patre. Ut frater Antigoni Demetrius occupato Cyrenis regno interiit. Ut mortuo rege Antigono, filius ejus Seleucus Gallinicus regnum acceperit.

Prologus Lib. XXVII.

Septimo & vicesimo volumine continentur hæc. Seleuci bellum in Syria adversus Ptolemæum. Item in Asia adversus fratrem suum Hieracem: quo bello Anguræ victus est a Gallis. Utque Galli Pergamo victi ab Ataloziæ Lambitunum occiderint. Ut Ptolemæus eum denuo captum interfecerit; & Antigonum andro prælio navali prona vicerit, & a Gallinico fusus, in Mesopotamia Antiochus insidiantem sibi effugit Artamenem. Dein postea custode Stryponio, quo a Gallis occiso Seleucus quoque frater ejus decesserit, majoremque filiorum ejus Epacorios occiderit.

Prologus Lib. XXVIII.

Octavo & vicesimo volumine continentur hæc. Ut mortuo rege Epiri Alexandro Laudamiam Epirotæ oc-

LIB. XXVII. *Hieracem*] Mod. ed. *Antiochum Hier*. Idem.

Angura] Straboni lib. 4, & 12: Ἄγκυρα, est castellum Tectosagum. Memnoni est urbs Trogmorum. *Idem.*

Angura victus) *Angura* pro Ancyræ: quæ metropolis Galatiæ seu Gallogræciæ. C & G ut literæ ejusdem instrumenti facile inter se permutantur. Deinde pro Y est U, ut pro *Sylla* dicunt Sulla. *Vorst.*

Ab Atalozia Lambitunum] Modius edidit, *ab Attalo Lambitunum*. Lege *ab Attalo, Zybaam Bithynum* (aut antiquo more, *Bithunum*). Liv. 38, 16. 10. *Bern.*

Prona. Mod. ed. *oprona.* Idem.

Et a Gallinico] Malim, *ut a Gall.* Idem.

Insidiantem sibi effugit Artamenem] Lege *Ariamenem*. Voss.

Artamenem &c.] Totum locum ita scribo: *effugit Artamenem: dein postea custodes Tryphonis.* nempe Ptolemæi, cui hoc cognomen erat. Ansam dedit huic emendationi Rutgersius dicto cap. 7. ubi similem locum Ptol. 30. corrigit. *Bern.*

Epacorios] Lege Apaturius, ex Polybio, 4, 48. *Idem.*

LIB. XXVIII. *Bastarnici*] Mod. ed. *Bastarnarum*. Idem.

Ex Macedo[illegible]] Mod. ed. optime, *Rex Macedo*[illegible]. Idem.

Quo mortuite &c. filiis ejus] Spurcissima lectio. ms. habet, *quo mortuiteeum filii ejus*. Puto scribendum; *quo mortuo, tuitionem filii ejus Philippi suscepit Antigonus, qui Thessaliam, Mœsiam, Daciam subjecit.* Voss.

Quo

occiderint. Dictique in excessu Pastarnici motus. Ut ex Macedonia Demetrius sit a Dardanis fusus quo mortuite KC. filii ejus Philippi suscepit Antigonusque Thessaliæ in Asiam Cariam subjecit: & adjutis Achæis contra regem Spartanum Cleo menem, cepit Lacedæmona: amissoque regno Cleomenes Spartanos consufugit Alexandriam, atque ibi interiit. Dictum in excessu bellum Illyricum, quod Romani gessere cum Teuta.

PROLOGUS LIB. XXIX.

UNdetricesimo volumine continentur hæc: res gestæ Philippi regis adversus Dardanos, & Ætulos. Repetitæque inde Creticæ origines: Post cujus insulæ societatem, Philippus cum Illyriis, & rursus Ætolis bello congressus est, adjuvantibus Ætolos Romanis. Quo finito intulit Ætolis bellum.

PROLOGUS LIB. XXX.

TRicesimo volumine continentur hæc. Ut mortuo Ptolemæo Utrusphonæ, filius ejus Philopator Antiochum regem vicit. rapi ei pœamare gathocleæ, corruptus decessit, relicto filio pupillo: in quem cum Philippo rege Macedonum consensit Antiochus. Philippi deinde gesta in Asia, cum movisset Ætola bella. A quibus reversus

Quo mortuite &c.] Legendum arbitror, *quo mortuo tutelam filii ejus Philippi suscepit Antigonus, qui Thessaliam, Mœsiam, Cariam subjecit*. Sed periculosæ, si deficit historia, conjecturæ. *Bern.*

Cepit Lacedæmona] Ms. *Lacedæmoniam*. Et sic solet Justinus. Ita Babylonia, Chalcedonia, Sidonia. *Voss.*

Spartanos] Mod. ed. *Spartanus*. Bern.

Teuta] Florus, 2, 5, 2, habet *Teuca*. sed in mss. est *Teutana*; quomodo & in Jornande. Plinio, 34, 6. *Teuca*. Idem.

LIB. XXIX. *Ætulos*] Modii editio, *Ætolos*. Idem.

LIB. XXX. *Ptolemæo Utrusphona*] Hic est Ptolemæus Evergetes: *Utrusphona* quid sit, viderint doctiores. B. Rutgersius dicto cap. 7. lib. 5, ostendit legendum *Tryphone*. Bern.

Regem vicit. rapi ei pœamare. Puto scribendum; *Antiochum regem vicit: turpique postea amore Agathoclea corruptus decessit*. Voss.

Rapi ei pœamare gathoclea corr. dec. Hoc quomodo restituendum sit, assequi conjectura non possum; hoc quilibet intelligit, amore Agathocleæ corruptum decessisse. *Bern.*

Rapi ei pœamore) Vossius putat, legendum esse *turpique postea amore*. At Valesius & Berneggerus *Raphia ipse amore*. Vorst.

Flaminio) Scribe *Flaminino, a quibus victus*. Bonh.

Macchæum) Leg. *Achæum*, ex Polybio,

ſus bellum habuit cum ducibus Romanis Sulpicio & Flaminio, quibus victus, pax. Tranſitus deinde ad res Antiochi, qui poſt regnum acceptum perſequutus defectores in Media Molonem, in Aſia Maccheum, quem obſedit Sardibus; pacata ſuperiore Aſia Bactris tenus, in Romana bella deſcendit.

PROLOGUS LIB. XXXI.

UNo & triceſimo volumine continetur bellum, quod cum Læcedæmonio Navide Titus Flamininus & Philopœmen dux Achaïchorum geſſit. Item bellum quod cum Antiocho in Achaïa per Achilium conſulem, & in Aſia per Scipionem geſtum eſt. Denique Annibalis ad regem ab Carthagine fuga. Bellum cum Acholis geſtum per eundem Achilium, qui Antiochum Græcia expulerat.

PROLOGUS LIB. XXXII.

SEcundo & triceſimo volumine continentur hæc. Defectio ab Achæis Lacedæmoniorum & Meſſeniorum, qua Philopœmen interiit. Romanorum in Aſia ducem ambo, adverſum Gallos bellum. Regis Philippi propter oblatas ſibi civitates, alienatus in Romanos animus; & ob hoc alter filiorum Demetrius occiſus: Concitatique ab eo Baſternæ, tranſire conati in Italiam. Inde in exceſſu dictæ res Illyricæ, ut Galli qui occuparant Illyricum rurſus redierunt in Galliam, origineſque Pannoniorum, & incremen-

bio, qui bellum hoc deſcribit lib. 8. *Bern.* Eſt ergo ſimile hoc illi quod Atheas Scytharum rex ſupra in prologo lib. 9. *Matheas* vocatur. *Vorſt.*

LIB. XXXI. *Navide*] Mod. ed. *Nabide.* utrumque bene. *Bern.*

Achaichorum) Leg. *Achaeorum.* Bong.

Achilium) Leg. *Acilium* Idem.

Ab Carth.] Mod. ed. *a Carth.* Bern.

Acholis) Scribe *Ætolis.* Bong.

LIB. XXXII. *Ducem ambo*) Legendum, *duce Manlio*, Livius, 38, 12: Florus, 2, 11. Miror in hiſtoria miſcella Pauli Diaconi, 4, 5. Fulvio hoc tribui: cum Fulvius, qui collega erat Manlii, pæne iiſdem diebus cum Ætolis bellum geſſerit, quibus Manlius cum Gallis. Plutarchus, de virtutib. mulierum, Γναῖον vocat, quod Manlii prænomen eſt: Interpres noſtras de Cnæo Scipione Plutarchum loqui arbitratus eſt, *Bong.*

Adverſum] Mod. ed. *adverſus.* B.

Redierunt] Mod. ed. *redierint.* B.

Gallium Ortiag.] Emenda, *Gallum Ortiagontem, & Pharnacem Ponticum. & Pruſiam.* Florus. 2, 11. illum *Ogiacontem* vocat. ita eſt in ms. *Bong.*

Antiochum, Et mox] Modii editio rectius,

menta Daciorum, per Rubol posten regem. In Asia bellum a rege Eumene gestum adversus Gallium Ortiagonem, Parnecem Ponticum, & Prusiana adjuvante Prusiam Annibale Pœno. Res gestæ Annibalis post victum Antiochum. Et mox mortuo Seleuco filio magni Antiochi successit regno frater Antiochus.

PROLOGUS LIB. XXXIII.

TErtio & tricesimo volumine continentur hæc. Ut cum Perse Philippi filio regge Macedonum, Romani bellum gesserint, quo capto deleta est Epiros: Ætolicæ civitates ab unitate corporis deductæ, inter Achæos & Lacedæmonios certamine orto: Bellum rursum in Macedonia gestum a Romanis cum se u Philippo.

PROLOGUS LIB. XXXIX.

QUarto & tricesimo volumine continentur hæc. Bellum Achaïcum quod Romani per Macellum & Mummium gessere, quo diruta est Corinthus. Bellum regis Eumenis cum Gallogræcis, & in Pisidias cum Selegensibus. Res quas gessit Syriæ rex Antiochus, & rex Ægypti Ptolemæus. Repetitæ inde origines regum Cappadocum. Epiphanes ut mortuo Ptolemæo, relicti ab eo filii duo Filometor & Evergetes, primum cum Antiocho habuere bellum, quod per Romanos finitum est; deinde inter se, quo major est expulsus; restitutoque, Romani inter fratres regna diviserunt. Ut mortuo rege Syriæ Antiocho, Demetrius cognomine Soter, qui Romæ fuerat obses, clam fugit; occupataque Syria bellum cum Timarcho Medorum rege

rectius, *Antiochum*, & *mors.* Bern.

LIB. XXXIII. *Epiros*] De direpta Epiro Plutarchus Æmilio c. 49: Eutropius, 4, 8. B., Adde Polybii fragment. lib. 7. *Idem.*

Ætolicæ] Scribe *Achaica.* Bong.

Seu Philippo] Scribe *Pseudo Philippo* Idem.

LIB. XXXIV. *Macellum*) Repone *Marcellum.* Idem. At Bernegerus legi mavult *Metellum.* Vorst.

In Pisidias cum Selegensibus] Scrib. *in Pisidia cum Selgensib.* Selga urbs Pisidiæ, Strabo l. 12: Stephanus. *Bong.*

Ptolemæus. Rep.] Scribe, *Ptolemæus Epiphanes. Repetita inde orig. reg. Cappadocum. Ut mortuo Ptol.* Idem.

Ariarathe rege Cappadocum] Adde ex ms. *Repetita inde res rerum Cappadocum.* Pro *rerum*, *regum* scribe. Idum. *Voss.*

Aria-

rege habuit, Ariarathe rege Cappadocum. Ut habita inter Ariaten & Orphernem regni certamina. Ut mortuo rege Asiæ Eumene, suffectus Attalus bellum cum Selegensibus habuit, & cum rege Prusia.

PROLOGUS LIB. XXXV.

QUinto & tricesimo volumine continentur hæc. Bellum Ripaticum inter Cretas & Rhodios: seditio Chidiorum adversum Cerinenses. Et adversus Demetrium Sotera subornatus est Alexander, tanquam genitus Epiphane Antiocho: quo bello victus Demetrius, invisum stultitia Alexandrom bello vicit, adjuvante Ptolemæo Filometore, qui eo bello interiit. Ut deinde orta Demetrio bella sint cum Diotoro Tryphone; expulsusque a Tryphone regno Syriæ Demetrius. Repetit inde superioris Asiæ motus, factos per Areteum & Asacen Fartum.

PROLOGUS LIB XXXVI.

SExto & tricesimo volumine continentur hæc. Ut Cypro pulsus Syria Demetrio; captaque a Parthis, bellum gessit cum fratre ejus Antiocho cognomine, sed ut Antiochus interfacto Hyrcano, Judæos subegit. Repetita inde in excessu origo Judæorum. Ut rex Asiæ Attalus Cenostracas subegit: successoremque imperii Attalum Philometora reliquit. Mortuo denique Philometore regno Asiæ occupato, bellum cum Romanis gessit, qua pactus est.

PRO-

Ariarathe, &c.] Lege *& Ariar. rege Cap. Ut habita inter Ariarathem & Orophernem*, &c. *Bong.*

Cum rege Prusia] Meminerunt hujus belli excerptæ e Polybio legationes 133. & 135. *Bern.*

LIB. XXXV. *Ripaticum*] Literarum ordine inverso lege *Piraticum*. Bong.

Chidiorum) Mod. ed. *Cnidiorum* Ber.

Alexandrom) Mod. ed. *Alexandrum* Idem.

Diotoro) Leg *Diodoto*. Bern.

Areteum) Mod. ed. *Aretheum*. forte legend. *Aretam*, qui Arabiæ rex est Josepho, 13, 21. *Idem*.

Asacen Fartum] Leg. *Arsacen Parthum*. Bong.

LIB. XXXVI. *Ut Cypro*, &c.] Lego, *Ut Trypho, pulso Syria Demetrio, captoque a Parthis, bel. gess. cum fr. ejus Ant. cognomine Sedete. Ut Antiochus* &c. *Bong.*

Attalus Cenostracas subegit] Lege, *Thynos Thracas*. Voss.

Regno Asia] Fort. *Aristonicus regno Asia*. Bong.

Qua pactus] Scrib. *quo captus*. Idem.

LIB.

PROLOGUS LIB. XXXVII.

SEptimo & tricesimo volumine continentur hæc. Repetitis regum Ponticorum originibus, ut ultimum Mithridatem neupatora series imperii deducta sit: Utque ut ingressus ille regnum, subegit Pontum & Paphlagoniam, priusquam in bella Romana descendit. Dictæque in excessu regum Bosphoranorum & Colchorum origines & res gestæ.

PROLOGUS LIB. XXXVIII.

OCtavo & tricesimo volumine continentur hæc. Ut Mithridates eupatore occiso Arathe Cappadociam occuparit; victoque Nicomede & Malthino Bithyniam. Ut mortuo Ptolemæo Philometore. Ac frater ejus Ascon accepto regno Ægypti seditione populi: deinde bellum cum uxore sua Cleopatra & cum rege Syriæ Demetrio habuit. Inde repetitum ut Demetrius captus sit a Parthis, (bellumque) intulerit, qui cum exercitu suo deletus est.

PROLOGUS LIB. XXXIX.

NOno & tricesimo volumine continentur hæc. Ut extincto a Parthis Antiocho Sidete, frater ejus Demetrius dimissus regnum Syriæ recepit: subornatoque in bellum adversus cum Alexandro Zabbineo interiit: filiusque Antiochus Gryphos, victo Zabbineo regnum occupavit. De-

LIB. XXXVII. *Ut ultimum Mithridatem Eupatora*] Leg. *ut ultimum ad Mithrid. Eupatora*. B. Modius edidit, *ultimum in Mithr. Eupat.* Ex vestigiis Bongarsianæ scripturæ non difficile est eruere, *ut ad ultimum Mithrid. in Eupat. Ad ultimum*, est, tandem, sive, ut Justinus solet loqui, ad postremum. *Bern.*

LIB. XXXVIII. *Eupatore*] Leg. *Eupator*. Bong.

Arathe] Mod. ed. *Ariarathe*, ut supra correxit Bongarsius. *Bern.*

Ut mortuo, &c.] Leg. *Ut mort, Ptol. Philometore, frater ejus Physcon accepit regnum Æg.* Si mavis, *accepto regno*, deerunt quædam. *Bong.*

Accepto regno] Modius etiam edidit, *accepit regnum*, ut supra visum Bongarsio. Locum ita scribo: *accepto regno Ægypti, seditionem populi; deinde bellum* &c. *Habere seditionem*, eadem phrasi, qua dicitur, *habere bellum*. Justin. 38. 4. 1. *&c.* Liv. 36.39. 7. *Bern.*

Bellum] Locus hic ita suppleri potest *bellumque iis intulerit Antiochus, qui*, &c. *Bong.*

LIB. XXXIX. *Sidete*) Mod. ed. *Sedete*. Bern.

Zabbineo) *Zebinam* vocat Josephus, 13, 17: & Zonaras tom. 1. *Idem.*

Gryppos] Mod. ed. *Grypos*. Idem.

Tzigeno) Leg. *Cyziceno*. Bong.

Alexandria) Malim *Alexandria mortuo*, &c. *Bern.*

Latyros) Mod. ed. *Lathyros*, Idem.

Alexan-

Dehinc cum fratre suo Antiocho Yzigeno bellum in Syria Ciliciaque gessit. Ut Alexandria, mortuo rege Ptolemæo Physcone, filius ejus Ptolemæus Latyros, accepto regno expulsus est a matre Cyprum; & in Syria bello petitus ab eadem, suffecto in locum ejus Alexandrone; occisa per Alexandrum matre recepit Ægypti regnum. Ut post Laphyrum filius Alexandri regnarit, expulsoque eo suffectus sit Ptolmæus Nothus. Ut Syriam Judæi & Arabes terrestribus latrociniis infestarint. Mari Cilices piraticum bellum moverunt, quod in Cilicia Romani per Antigonum gesserunt. Ut in Syria ·eracleo post mortem regis occuparint imperium.

PROLOGUS LIB. XL.

QUadragesimo volumine continentur hæc. Ut mortuo Cypro rege, Cicycenus cum filiis ejus bello congressus, interiit. Hii deinde a filio Cizyceni esebe extinctaque regubi Antiochorum domo, Tigranes Armenius Syriam occupavit. Quo mox victo, Romani abstulere eam. Ut Alexandriam post interitum Ptolemæi Latirii substituti sint: ejus filia alteri data Cypros, cui post Claudii rogationem Romani abstulerunt eam, alter, seditione flagitatus Alexandreæ Romæ profugit: belloque per Gabinium gesto recepit imperium: quo mortuo successit filius, qui cum sorore Cleopatra certamine insumpto & Pompeium Magnum interfecit, & bellum cum Cæsare Alexandriæ gessit. Ut successit ejus soror regno Cleopatra, quæ inligato in amorem suum M. Antonio, belli Actiaci fine extinxit regem Ptolemeicorum.

PRO-

Alexandrone] Fort. *Alexandro, donec occ.* Bong.

Laphyrum] Emenda *Lathyrum*. B.

Ptolemaus Nothus] Ὁ Κόκκης καὶ παρείσακτος est Straboni lib. 17, ubi tamen multo convenientius fuerit reponere ὁ Κόκκυξ, ex avis natura, Plin. 10.9. dicacitate Alexandrina, cum subdititio, notho, & avaro rege comparata. *Bern.*

Infestarint. Mari] Ita leg. & dist. *infestarent, mari Cilices pir. bel. moverint.* Nimirum terra marique latrocinia eo tempore exercita, vult dicere. *Bern.*

Heracleo] Mod. ed. *Eracleo*. Leg. *Heracleo*, ex Joseph. Antiq. 13. 21. *Idem.*

LIB. XL. *Cypro*] Leg. *Grypo*. Bong.

Hii] Mod. ed. *Hi*. Bern.

A filio, &c.] Leg *a filio Cyziceni Eusebe interfecti: extinctaque reg..li* (aut regum)

PROLOGUS LIB. XLI.

UNo & quadragesimo volumine continentur res Parthicæ & Bactrianæ. In Partilis, ut est constitutum imperium, per Assacem regem. Successores deinde ejus Artabanus, & Tigranes cognomine Deus: a quo subacta est Media & Mesopotamia. Dictusque in excessu Arabiæ situs. In Bactrianis autem rebus, ut a Diudoto rege constitutum est: deinde quo repugnante Scythicæ gentes Saranca & Asiani Bactra occupavere Socdianos. Indicæ quoque res additæ, gestæ per Apollodorum & Menandrum reges eorum.

PROLOGUS LIB. XLII.

SEcundo & quadragesimo volumine continentur Parthicæ res. Ut præfectus Partis Apræteus Messenis bellum intulit in Babylonios & Seleucinisse victusque Phyratis successit rex Mithridates cognomine Magnus, qui Armenis bellum intulit. Inde repetitæ origines Armeniorum, & situs. Ut varia complurium regum in Parthis successione, impe-

regum) *Antiochorum*, &c. B. Adde Appian. fin. Syriac. *Bern.*

Regubi] Mod. ed. *regali*. Idem.

Quo] Malim *Quoi* aut *cui*. Bong.

Vt Alexand. &c.] Legendum videtur, *Vt Alexandrea post int. Ptol. Lathyri subst. sint ejus filii, alteri*, &c. *Bern.*

Claudii] Vide Velleium lib. 2, c. 17. *Idem.*

Flagitatus Alexandrea Roma] Leg. *exagitatus, Alexandrea Romam*. B. Modius edidit, *agitatus Alexandria Romam*. Possit etiam legi, *agitatus Alexandrea Romam*. sed parum interest. B.

Insumpto] Forte *sumpto*. Bern.

Regem] Scribe *regnum*. Bong.

Ptolemeicorum] Mod. ed. *Ptolemaicorum*. Bern.

LIB. XLI. *In Partilis*, &c.] Leg. *in Parthicis, ut est const. imp. per Arsacem*. Bong.

In Parthis] Ita legendum videtur pro *in Partilis*, quod ex MSS, edidit Bongarsius. *In Parthis* est pro inter Parthos vel in Parthia, ut sæpe. *Vorst.*

Vt a Diodoto] Justin. 41, 4. *Theodotum* vocat.

Rege] Lege *regnum*. Bong.

Saranca] Plin. lib. 6. cap. 16. *Saranga*. Herodot. lib. 3. Σαραγγαῖοι. lib. 7. Σαράγγαι. *Idem.*

Asiani, &c.] Leg. fortasse, *Ariani Bactra occupavere & Socdianos*. Idem.

Menandrum] De hoc vide Strabonem lib. 11, dag, 355, fin, *Bern.*

LIB. XLII. *Messenis*] *Messeniani*, Plinio lib. 6. cap. 7. sunt circa Mæotin. Est & *Messene* regio apud Stephanum ex Asiano Quadrato, intra duos Tigridis alveos: cujus meminit & Plinius lib. 5, cap. 27. *Bong.*

Phyratis] Fortasse *Phrahati*. Idem

Armenis] Mod. ed. *Armeniis*. Bern.

Grassum] Mod. ed. *Crassum*. Idem

Phraates] Mod. ed. *Phrahates*. Idem

Theo-

imperium accepit Orodes, qui Grassum delevit, & Syriam per filium Pacorum occupavit. Illi successit Phrahates, qui & cum Antonio bellum habuit, & cum Tiridate. Additæ res Scythicæ: reges Thoclarorum Asiani, interitusque Sarducarum.

PROLOGUS LIB. XLIII.

TErtio & quadragesimo volumine continentur origines (Priscorum) Latinorum, situs urbis Romæ, & res usque ad Priscum Tarquinium. Origines (deinde) Liguriæ & Massiliensium res gestæ.

PROLOGUS LIB. XLIV.

QUarto & quadragesimo volumine continenentur res Hispaniæ & Punicæ.

Thoclarorum] Nescio an legendum *Thocariorum*, de quibus dixi ad Justin. 42, 2, 2. Ita lector, hæc argumenta paulo meliora reddidi. Omnia sanare non est ingenii mei. Sed *nemo umquam reprehensus, qui e segete, ad spicilegium reliquit stipulam*. Bong.

Sarducarum) An *Carducchorum*? Bern.

LIB. XLV. *Hispania*) Mod. ed. *Hispanicâ*. Sed illud æque probum est. *Bern.*

FINIS.

EX-

EXCERPTIONES CHRONOLOGICÆ,

AD JUSTINI HISTORIAM

ACCOMMODATAE.

EUSEBIUS.

Cum Divinam Scripturam diligenter evolveris, a nativitate ABRAHAM usque ad totius Orbis DILUVIUM, invenies retrorsum annos DCCCCXLII.

Item a DILUVIO, usque ad Adam, $\overline{II}$.CCLII.

Anni mundi.	REGNUM ASSYRIORUM		Anni mundi.	REGNUM HEBRAEORUM ET Atheniensium.	
3141	*Primus omni Asiæ, exceptis Indis, regnavit* NINUS F. *Beli, annis* *de quo Justinus*, 1.1.7.	52	3184	*Nini* XLIII *anno natus* ABRAHAM, *vixit annos* *de eo Justinus*, 36. 2. 3. *Zoroastres clarus habetur*, 1. 1. 9.	175
3193	II. SEMIRAMIS, 1. 1, 10.	42	3283	*Abraham, cum centenarius esset, genuit filium* ISAAC. *is vixit ann.*	180
3235	III. *Zameis, qui & Ninyas, ibid.*	38			
3273	IV. *Arius*	30			
3303	V. *Aralius*	40			
3343	VI. *Xerxes, qui & Balaus*,	30	3344	*Sexagenario Isaäc nascitur* JACOB, *qui postea Israbel, a quo Israbelitæ, qui nunc Iudæi, vixit ann.* *de eo*, 36. 2. 3.	147
3373	VII. *Armamitres*	38			
3411	VIII. *Belochus*	35			
			3435	*Ioseph natus: vixit an.* *venditur a fratribus annum agens* XVII, 36. 2. 6.	110
3446	IX. *Balaus*	52			
3498	X. *Altadas*	32			
3530	XI. *Mamitus*	30			
3560	XII. *Macchalaus*	30	3609	MOYSES *nascitur: vixit an.*	120
3590	XIII. *Sfarus.*	20			

Anni mundi.				REGNUM ATHENIENSIUM.	
3610	XIV. *Mamilus*	30	3644	XXXV. *anno Moysis Cecrops regnat in Attica*, 2.6.7.	50
4640	XV. *Sparæthus*	40			
3680	XVI. *Ascatades*	40	3689	*Moyses*, LXXX *annum agens, dux itineris ex Ægypto Hebræorum gentis efficitur*, 36.2.11.	
	Diluvium sub Deucalione, Eusebius retulit in annum 35 Cecropis. Iustinus ad tempora Amphictyonis refert, 2.6.10.		3694	*Atheniens.* II. *Cranaüs* 2.6.8.	9
			3703	III. *Amphictyon*. 2.6.16.	10
			3713	IV. *Erichthonius*	50
3720	XVII. *Amyntes*	45	3763	V. *Pandion*	40
3765	XVIII. *Belochus*	25	3803	VI. *Erichtheus Triptolemus frumenta distribuit*, 2.6.12.	50
3790	XIX. *Bellepares*	30			
3820	XX. *Lamprides*	32			
3852	XXI. *Sosares*	20	3853	VII. *Cecrops secundus. Hujus ann. 22. Dionysius, qui & Liber pater, adv. Indos dimicans, Nisam urbem juxta Indum flumen condidit*, 12.7.6.	40
3872	XXII. *Lampares*	30			
3902	XXIII. *Pannias circa an. hujus 16 Tyrus condita. vide* 18 3.1.	45			
			3893	VIII. *Pandion*	25
3947	XXIV. *Sosarmus*	19	3918	IX. *Ægeus Pandionis F.* 2.6.14. *Sub quo Argonautarum navigatio*, 42.2 12. *Hercules consummat certamina*, 2.4.18.	48
3966	XXV. *Mithræus Vexoris rex Ægypti secundum Oros. lib.* I. *cap.* 34. *de quo* 2.3.8. *Is*, 1.1.6, *antiquior Nino dicitur.*	27	3966	X. *Theseus*, 2.6.15. *Cocalus in Sicilia*, 4.2.2.	
3993	XXVI. *Tautanes*	32	3996	XI. *Mnestheus Peteo, Amazones Priamo tulere subsidium*, 2.4.31.	23
	LATINIS, *qui postea Rom. nuncupati sunt, post tertium ann. captivitatis Trojæ, sive*		4019	TROIA CAPTA. *Colligitur omne tempus a* 43. *ann. regni*	

Anni mundi.		
	ut quidam volunt post annum VIII, *regnavit* ÆNEAS, *annos* 3. *Ante Æneam Ianus, Saturnus, Picus, Faunus, Latinus, in Italia regnaverunt, annis circiter* C[illegible]. 43. 1. 6. *Post Æneam Ascanius, an.* 38. 43. 1. 14.	
4025	XXVII. *Teutaus*	40
4065	XXVIII. *Thineus*	30
4095	XXIX. *Dercylus.*	40
4135	XXX. *Eupales*	38
4173	XXXI. *Laosthenes. Hujus anno* XIV *Carthago conditur a Didone. vide* 18. 5. 14.	45
4218	XXXII. *Piritiades*	30
4248	XXXIII. *Ofratæus*	20
4268	XXXIV. *Ofratanes*	50
4318	XXXV. *Acrazapes.*	42
4360	XXXVI. *Tonos Concoleros, qui vocatur Græce Sardanapalus,* 1. 3. 1.	20
4380	*Regnum Assyriorum destructum*	

	Nini, ad captam Trojam, anni DCCCXXXV. *A nativit. Moysis, an.* CCCCX.	
4019	XII. *Demophoon Thesei F.* 2. 6. 15. *Pyrrhus Delphis in templo Apol. ab Oreste occiditur, proditione sacerdot. Machær.* 17. 3. 7.	33
4042	XIII. *Oxinthes*	12
4054	XIV. *Aphidas*	1
4055	XV. *Thymætes*	8
4063	XVI. *Melanthus*	37
4010	XVII. *Codrus Melanthi F.* 2. 6. 19.	21
4131	*Hoc interempto, regnum Erechthidarum destructum est, quod* CCCCLXXXVII *annis perseverabat. Post Codrum, Principes quos mors finiebat, quorum primus Medon Codri F.*	

Omnes anni regni Assyriorum, a primo anno Nini supputantur M.CCXL, inquit Eusebius: ex ipsa ratione uno anno minus prodit. Justinus habet M.CCC. Georgius Monachus, alia regum serie, M.CCLX.

Anni mundi.	REGNUM MEDORUM *Medorum primus*		Anni mundi.	Olympiad.	GRÆCORUM & LYDORUM.
4381	ARSACES *annis* 1. 3. 6.	28	4400		*Lycurgi leges in Lacedæmone, juxta Apollodori sententiam, hac*

4409	II. *Sosarmus*	30			*ætate suscepta*, 3, 2, 7. &c.
			4424	1	OLYMPIAS PRIMA, *a captivitate Trojæ anno* CCCCV. *Hic initium habet vera historia, quam superiora variis sunt implicita fabulis. Varro apud Censor.*
4439	III. *Medidus*	40			
	Circa Olymp. IX *Lacedæmonii contra Messenios vicennale bellum habent*, 3, 4, &c.		4449	6	*Athenis principes qui usque ad mortem præerant, esse desierunt. Et in* X *annos magistratuum consuetudo versa est: regnavitque primus Charops F. Æschyli.*
4479	IV. *Bardyceas*	13			
			4480	14	*Bellum quod in Thyria inter Lacedæmonios & Argivos gestum est. De quo Proleg.* III.
			4484	16	CANDAULES, IV. *rex Lydorum, regnavit annos* 17, 1, 7, 14.
4492	V. *Dejoces*	54			
			4501		*Lyd.* V. *Gyges, an.* 25.
4546	VI. *Fraortes*	24	4517	24	*Athenis annui principes constituti sunt*, 2, 7, 2.
4570	VII. *Cyaxares*	32	4605	46	*Solon leges scripsit Atheniensium, ut Gell.* XXXIII. *Tarquinii.* 2, 7, 4.
4602	VIII. *Astyages*	38			

Anni mundi.	MACEDONUM.		Anni mundi.	Anni ab urbe condita.	LATINORUM & ROMANORUM.	
4387	*Macedonum primus*, CARANUS, *annis* 7, 1, 7.	28	4381		XIV. *Latinorum rex*, PROCAS *Silvius*, *ann.*	23
4415	II. *Cœnus*	12	4404		XV. *Amulius, pulso Numitore*, 43, 2, 1.	44

4427

	...				Hujus anno XXIV Remus & Romulus generantur Marte & Ilia, 43, 2, 3.	
4427	III Tyrimmus Theraei Cyrenem condiderunt circa IV. Olymp. 13, 7.	38				
			4446		Anno III Olymp. VI, ut alii, VIII, ROMA Palilibus, qui nunc dies festus est, condita, 43, 3, 1.	
	Olymp. IX. MIDA regnavit in Phrygia, 11, 7, 14.					
					Primus rex Romanus ROMULUS, ut alii, 37: & interregnum uno anno.	38
4465	IV. Perdicca. 7, 2, 1.	51				
			4484	38	II. Numa Pompilius, ut alii, 43.	41
4516	V. Arganus, 7, 2, 2.	38	4527	79	III. Tullus Hostilius	32
			4557	III	IV. Ancus Martius, ut alii. 24.	23
4554	VI. Philippus, 7, 2, 5.	38				
			4580	134	V. Tarquinius Priscus, ut alii, 38.	37
					Massilia condita, 43, 3, 4.	
4592	VII. Europus, ibid.	62				

Omnes anni regni Medorum, CCLIX, si Eusebii λογισμὸν sequamur. Diodoro & Georgio in regum appellationibus & temporibus non convenit cum Eusebio, neque ipsi inter se consentiunt.

Anni mundi.	REGUM PERSARUM.		Anni mundi.	Olympiad.	LYDORUM ET GRAECORUM.
4640	CYRUS regnavit Persis, subverso Astyage 1, 6, 17.	30	4638	54	Crœsus Lyd. IX, an. 15. 1, 7, 3.
				55	Pisistratus Atheniensium tyrannus, 2, 8, 6.
			4653	58	Crœsus a Cyro captus est, & Lydorum regnum destructum, quod stetit an CCXXX.
4670	II. Cambyses, 1, 9, 1.	8			
4678	III. Fratres Magi, mensibus 7. 1, 9, 9.				
4679	IV. Darius, 1, 10, 9.	36	4709	72	Darii ann. XXX. Bellum quod in Marathone gestum est, 2, 9, 7. circa

4715	V. *Xerxes F. Darii*, 2. 10.9.	20
47,5	VI. *Artabanus, de quo* 3. 1, 2, *menses* 7.	
3736	VII. *Artaxerxes, qui Longimanus cognominabatur*, 3.1.3.	40
4776	VIII. *Xerxes II, mensibus* 2.	
	IX. *Segdianus, mens.* 7.	
4777	X. *Darius cognomento Nothus*	19
4796	XI. *Artaxerxes, qui cognominatus est Mnemon*, Darii & *Patisatidis F.* 5. 11. 2.	40
	Cyri regis ascensus, de quo scribit Xenoph. 5.11.5.	
	Conon classi Persicæ præficitur, 6.1.9.	
4836	XII. *Artaxerxes, qui & Ochus*, 10.3.1.	26
4862	XIII. *Arses Ochi F.*	4

		an. V. C. CCLX. *Gellius, cui cum nostra ratione non convenit.*
4721	75	*Xerxis anno* VI, *Bellum in Thermopylis*; & *apud Salaminam navale certamen*, 10.10.12: & 2.12.21. *An. ab V.* C. CCXXII, *ut Gellius*, & *in sequenti ann. in Platæis* & *in Mycale*, 2.14.7.
		Pausan. damnatus, 2. 15.16.
4740	79	*Artax. ann.* IV, *Cimon juxta Eurymedontem Persas navali pedestrique certamine superat*, & *Medicum bellum conquiescit*, 2. 15.18. *Diod. retulit in an.* III. *Ol.* LXXVII.
4769	87	*Ejus an.* XXXIII, *initium belli Peloponnesiaci: quod* Gellius *refert in an. V. C.* CCCXXIX, *nisi legas* CCCXIX, 3.6.8.
4782	90	*Darii an.* V, *clades quæ Atheniensibus accidit in Sicilia*, 4.5.
4786	91	*Ejusdem an.* IX, *Alcibiades profugus abit ad Tisapher.* 5.2.5.
4801	94	*Artax. an.* V, *Athen. sustinent tyrannidem, ad an fere V. C.* CCC XLVII, *ut Gell.* 5.8.2.
		Alcibiadem Pharnabazus interficit, 5.8.14.
4802	95	*An.* I. *qui fuit* 6. *Artax. Tyranni Athenis oppressi*, 5,10.9.

4866	XIV. *Darius Arsami F.*	6		104	*Clearchus Heracleæ Tyrannus, ann.* XII, *Diod.* 16. 4. 6.

Anni mundi.	MACEDONUM.		Anni mundi.	An. ab V.C.	ROMANORUM & SICULORUM.	
4618	VIII. *Alcetas*	29	4617	171	VI. *Servius Tullius*	34
4647	IX. *Amyntas*, 7. 2. 13.	50	4651	205	VII. *Tarquinius Superbus*	35
					Pythagoras in Italiam venit, auctor Gellius. Laertius Olymp. LX. *floruisse scribit, vide Sol. c.* 21. *Plin. l.* 2. *c.* 8. *Iust.* 20. 4. 2.	
4697	X. *Alexander*, 7. 2. 1.	43	4686	240	*Pulsi urbe reges. Rom. reges imperaverunt annis* CCXL, *sive, ut quibusdam placet,* CCXLIII.	
4740	XI. *Perdicca*	28	4700	254	*Circa Oly.* 70, 71. *&c. Anaxilaus in Sicilia regnat, & post eum Micythus, Olym.* 76. *Diod.* XI. *Iust.* 4. 2. 4.	
4768	XII. *Archelaus*	24			*Eodem fore tempore Gelo obtinuit Syracusas, a quo victi Carthaginienses* 23. 4. 4.	
4792	XIII. *Orestes*	3		Oly.		
4795	XIV. *Archelaus.*	4	4794	93	*Circa finem imperii Darii Nothi, Dionysius in Siciliam tyrannidem exercet, ann.* 38, 20. 1. *&c. anno ab V. C.* 347. *Gellius.*	
4799	XV. *Amyntas*	1				
4800	XVI. *Pausanias*	1				
4801	XVII. *Amyntas* 7. 4. 3.	6				
4807	XVIII. *Argæus*	2				
4809	*rursum Amyntas.*	18	4811	97	*Ut Diodor. & Halic.* 98, *Galli Senones Romam invaserunt,* 6. 6. 5. *ab V. C. anno* 365.	
4827	XIX. *Alexander* 7. 4. 5.	1				

4828	XX. *Ptolemæus Alorites*	4		*Livius*
			103	*Ut Diodor.* 105. *Dionysius rex Siciliæ an* XXXVIII *moritur: Post quem Iunior Dionysius regnum invadit.* 21, 1, 1.
4832	XXI. *Perdicca*, 7, 4, 5.	6		*Is Ochi an.* X. *Sicilia pellitur*, 21, 2, 8.
4838	XXII. *Philippus circa ann. V. C.* CCCC. *ut Gellius*, 7, 5, 10.	10		*Et ejusdem* XXI, *Corinthum sub fœdere navigavit*, 21, 5, 2.
4864	XXIII. ALEXANDER *Phil. F. Olymp.* CXI. *sedit an. mens.* 6, 11, 1, 7.	12		

Anni mundi.	Oly.	
4872	131	PERSARUM regnum stetit annis CCXXXII, 11. 14. 7, &c. Interfecto Dario, ALEXANDER regnum Asiæ, anno regni sui VII, occupat. Is XXXII ætatis suæ anno moritur in Babylone, 12. 16. 1. Post quem translato in multos imperio regnavit.
4876	114	
	114	

		ÆGYPTO.		Anni mundi.	Oly.	MACEDONIBUS.	
4876	114	I. *Ptolemæus Lag. F.* 13, 4, 10.	40	4876	114	XXIV. *Philippus, qui & Aridæus, frater Alexandri*, 13, 3, 1.	7
		Lydiam & Thraciam & Hellespontum Lysimachus tenuit, 13, 4, 16.				*Bellum Lamiacum*, 13, 5, 1.	
				4883	115	XXV. *Cassander*, 15, 2, 12.	19
		A quo Lysimachia in Thracia condita, 17, 1, 2.		4902	120	XXVI. *Filii Cassandri Antigonus (Justino est Antipater, & Georgio) & Alexander*, 16, 1, 1, & 2.	4
				4906	121	XXVII. *Demetrius*, 16, 1, 18.	6
				4912	122	XXVIII. *Pyrrhus, mens.* 7, 16, 2, 3.	
4916	114	II. *Ptolemæus Philadelphus*, 26, 2, 7.	38	4913		XXIX. *Lysimachus*, 16, 3, 2.	5
				4918	124	XXX. *Ptolemæus cognomento Ceraunus*, 17, 2, 4: & 24, 1, 8.	1
				4919		XXXI. *Meleagrus mens.* 2.	2

4954	133	III. *Ptolemæus, Evergetes, de quo* 26, 2, 1.	26
4980	140	IV. *Ptolemæus Philopater,* 29. 1, 4.	17
4997	144	V. *Ptolemæus Epiphanes,* 30, 2, 6: & 31, 1, 1.	24
5021	150	VI. *Ptolemæus Philometor,* 34. 2, 7.	35

		XXXII. *Antipater dies* 45.	
		XXXIII. *Sosthenes,* 24, 5, 13.	2
4921	125	XXXIV. *Antig. Gonnatas,* 25, 1, 1: & 26, 3, 8	6
4957	134	XXXV. *Demetrius,* 28, 1, 1.	10
4967		XXXVI. *Antigonus,* 28, 3, 16.	15
4982	140	XXXVII. *Philippus,* 28, 4, 16.	14
4997		*cum quo Germani bellum gesserunt ab V. C.* 551. *Eutr.*	
5024	151	XXXVIII. *Perses,* 32, 3, 4. 33. *per tot.*	10
5026		*ab V. C.* 550, *bellum Persicum.*	
5034	153	*Macedonum regnum defecit.*	

Anni mundi.	Oly.	SYRIÆ ET BABYLONIAE.	
4888	117	I. *Seleucus Nicanor,* 15, 4, 1. &c.	32
4917	124	*Seleucus, capto Demetrio in Cilicia,* SYRIAE & ASIAE *pariter imperavit,* 16, 2, 6.	
4920	125	II. *Antiochus Soter,* 17, 2, 10	19
4939	129	III. *Antiochus, qui vocabatur Theos.*	15

Anni mundi.	ASIÆ	
4874	*Agathocles Syracusis tyrannidem exercet, libr.* 22.	
4882	*In Asia primus regnavit Antigonus,* 13. 4. 14. &c.	18
4900	II. *Demetrius, qui & Poliorcetes,* 15. 4. 22. &c.	

4954	133	IV. *Seleucus Callinicus*, 27.1.1.	20	4954	*Parthis a Macedonum imperio recedentibus, primus regnavit* ARSACES, 41.4.6.
4974	138	V. *Seleucus Ceraunus*	3		
4977	139	VI. *Antiochus Magnus*, 29.1.3.	36		
				4963	*Anno ab V.C.* 517. *ut Eutrop. Hamilcar occisus, cui successit Hasdrubal*, 44.5 6, & 7.
5006		*Bellum Rom. cum Antiocho, anno ab V.C.* 560. *Eutr.*			
5013	148	VII. *Seleucus, qui & Philopator*,	12	4980	*ab V.C.* 534. *Annibal Imperator Carthag* 44.5.8.
5025	151	VIII. *Antiochus Epiphanes*, 34 2. 7.	11	5011	*ab V.C.* 534. *Bellum cum Gallogræcis.*

Anni mundi.	Oly.	ÆGYPTO.		Anni mundi.	Oly	SYRIÆ ET ASIÆ.	
				5036	154	IX. *Antiochus Eupator*, 34,3,1.	2
5052	159	*Ab V.C.* 606. *bellum Achaïcum*, 34.1.		5038		X. *Demetrius Soter*, 34,3,9.	12
				5050	157	XI. *Alexander*, 35.1, 7. *mens.* 10.	9
5056		VII. *Ptolemæus Evergetes*	29	5060	160	XII. *Demetrius*, 35,2,2	3
				5063		XIII. *Antiochus Sidetes*, 36,1,8.	9
5085	166	VIII. *Ptolemæus Fyscon, qui & Soter*, 38 8. 2. &c.	17	5072	163	XIV. *Demetrius iterum*, 38,10,11.	4
				5076	164	XV. *Antiochus Grypus*, 39,1,9.	12
5102	170	IX. *Ptolemæus, qui & Alexander*, 39,4,1.	10	5088	167	XVI. *Antiochus Cyzicenus*, 39,2,16.	18
				5106	171	XVII. *Philippus Antiochus in Parthos fugiens, Pompeio se deinceps tradidit, post quem Philippus captus est à Gabinio.*	2
5112	173	X. *Ptolemæus Fyscon, qui a matre fuerat ejectus*, 20,5,1.	8	5108		*Hucusque Syria possessa per reges in Romanam*	

5120	175	XI. *Ptolemaus Dionysius.*	30			*ditionem cessit.* *Bellum Mithridaticum anno ab V.C. 662. ut Entrop. 37. 1. 7.*	
5150	182	XII. *Cleopatra*	22	5153	183	*Primus Rom. singulare imperium arripuit C.* JULIUS CAESAR, *mens. 6.*	4
5172	187	*Cleopatra & Anton. semet interficiunt: & Ægyptus fit Romana provincia.* *Lagidæi in Ægypto regnaverunt ann.* CCXCV.		5157	184	*Rom. II. Octavianus Cæsar* AUGUSTUS *mens. 6.* *Ab eo, an. ab V.C. 726. ut Entr. Hispania domita, Ianus clausus,* 44. 5. 8.	

HAC-

HACTENUS EXTROGO JUSTINUS.

NOtasse me tempora quæ cum eo non omnino conveniunt, ipse agnosco; ut de conditione Tyri & Carthaginis. Sed cum professus sim me Eusebium & Hieronymum sequi, non licuit ab eorum ratione discedere. Tribuendum hoc duxi antiquitati, & eruditioni, & diligentiæ illorum: cum præsertim, in tanta novarum opinionum copia & varietate, quid potissimum sequerer, non haberem: & si novi alicujus hominis chronologiam potiorem duxissem, fuisset ea novis rationibus multisque confirmanda: quod erat ab instituto nostro alienum. Hoc enim volui, συγχρονισμὺς regum, & clarorum virorum, aliquo modo ob oculos ponere. Quod si successit ex animi mei sententia, bene est; sin minus laudanda est opera, qua & juventuti prodesse, auctorem si non optimum, saltem non malum, & in historia necessarium, illustrare volui.

INDEX

INDEX
IN JUSTINUM
AUCTORE
JOAN. FREINSHEMIO,

cui

JOAN. SCHEFFERI

& aliorum accedunt.

Primus numerus librum, secundus caput cujusque libri, tertius tmematia seu sectiunculas aut versiculos capitum denotat.

hos

Aculei

Armare

Conju-

Con-

Cur-

D.

Elip-

F.

G.

Gene-

H.

INDU-

Invocare

Libera-

M.

Mise-

Nova

O.

P.

Pelium

Philip-

Publi-

Q.

R.

ho:

Tracta-

FINIS.

Juß

INSIGNIA ACADEMIAE HARVARDIANAE CANTAB: NOV: ANGLIAE
VE RI TAS
The Gift of
Mary Bryant Brandegee
in Memory of
William Fletcher Weld
HARVARD COLLEGE LIBRARY

